BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
22/F
36

I.7.
Sic propriis ... consuluit
... Anno 17
V. Schardius.

DE IVRISDICTIONE, AVTORITATE, ET PRAEEMINENTIA IMPERIALI, AC POTESTATE ECcleſiaſtica, deque Iuribus regni & Imperij, uariorum Authorum, qui ante hæc tempora uixerunt, ſcripta: collecta, & redacta in unum:

Opus non ſolùm Iuriſperitis, ſed & Theologis ac Hiſtoricis plurimùm profuturum.

Autorum uerò nomina ſequens pagina indicabit.

Aquila cunctarum uelut eſt regina uolucrum,
Sub Iouis ætherei tegmine tuta uolans:
Sic geſtans aquilam Cæſar, ſacra ſigna regentis
Cunctorum rex eſt, & pia cura Iouis.
Illius imperio Cleri tam ſubditus ordo,
Quàm ſua ſubmittit colla prophana cohors.
Hæc tibi præſentes oſtendunt omnia libri,
Hoc opere impreſſos quos ſimul eſſe uides.

Cum Cæſ. Maieſt. gratia & priuilegio.

BASILEAE.

CATALOGUS AUTHORUM QUI

in hoc Opere continentur.

Sunt & alia scripta pro Imperatorum iurisdictione edita: ut Guilhelmi Occam, Defensorium pacis Marsilij Patauini, Somnium Viridarij, Antonij Roselli: quæ cum magna atq; prolixa sint, peculiari uolumini seruantur.

SERENISSIMO, ILLVſtriſsimo, potentiſsimóque Principi ac Domino, D. MAXIMILIANO II. Romanorum Imperatori ſemper Auguſto, Hungariæ Bohemiæq; regi, Archiduci Auſtriæ, &c. Duci Burgundiæ, ac Sileſiæ, &c. Marchioni Morauiæ, &c. Comiti in Tyrolis, &c. Domino ſuo clementiſsimo, &c.

T AETERNA & ineffabilis Dei ſapientia, in conſtitutione huius mundi machinæ, ſuprema cœli regione cum luminibus, ſtellis ac elemētis, fabricata, in firmamento eius duo ſtatuit lumina ria magna, maius ſcilicet & minus: maius ut præeſſet diei, minus ut præeſſet nocti: ſic eadem æterna Prouidentia, in media mundi ſede, uidelicet terra, duo regimina conſtituit, Imperiū nimirum & Sacerdotiū. Imperium, ut legibus atq; iuſticia, pacē ac diſciplinā diuinæ uoluntati conſonā in terris cōſeruaret: Sacerdotiū, ut diuinā uoluntatē, de reparatione humanæ ſalutis per filium Mediatorem, & pontificem maximū generi humano patefaceret, & id aſtutia Sathanæ in peccatum & mortem deiectum ad pœnitentiam uocaret, quo hac ratione in eo, æterno patri Eccleſia perpetuò colligeretur. Ac ipſe unigenitus Dei filius, patris orator & λόγος, ut munus redemptionis hominum, & in obſequium patris, & noſtri amore in ſeſe recepit: ita & primus extitit Euangelij cùm præco, tum interpres: qui in paradiſo primis parentibus iam propter peccatum, Dei iudicio oppreſsis, clementiſsimam eius uoluntatē expoſuit, & ſimul conſtituit per quos hæc ſalutaris doctrina ad omnem poſteritatem propagaretur. Nec uerò Patriarchis & ſummis uiris tantum hoc Euangelij docendi munus iniunxit: uerumetiam perpetuum Euangelici miniſterij inſpectorem conſtituit ſpiritum Sanctum, qui & puritatem doctrinæ tueretur, & corda ad pœnitentiam & fidem in mediatorem flecteret.

Etſi autem humanæ ſalutis aduerſarius nullum non mouerit lapidem, quo miniſterij Euangelici uſum impediret, & uel falſa doctrina, uel tyrannide manifeſta opprimeret: nunquam tamen quod uoluit obtinuit, quin potius aduerſus inferorum portas ſacroſanctum & ſalutare miniſterium eſt defenſum: ac ſubinde Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, & præſtantes uiri diuinitùs excitati ſunt, & admirandis Spiritus ſancti donis inſtructi: qui magna alacritate ſuæ Eccleſiaſticæ functionis partes ſunt exequuti, & ardenti zelo nouorum dogmatum fabricatores, & miniſterij Euangelici perturbatores confutarūt & inhibuerunt. Nam miniſterio Euangelij euerſo, uel retardato, uniuerſam Dei noticiam inter nos intercidere, & totum hominum genus in perpetuo interitu relinqui neceſſe eſſet: ſiquidem hanc unam & ſolam rationem, & gloriæ ſuæ aſſerendæ, & ſalutis hominum reparandæ, Deus præfiniuit. Quæ cū ita ſint, non eſt obſcurum, admodum ſublimem & amplam eſſe miniſterij Euangelici autoritatem. Et quæ nam poſſet ſublimior inter homines exiſtere

functio, quàm æterni & unigeniti filij Dei IESV CHRISTI uices in terris gerere? Ipsius loco populū de uero Dei cultu & inuocatione erudire? Viam certam ad uitam æternam perueniendi monstrare? Cœlestia mysteria explicare? & Dei honorem cum hominum salute coniunctum aduersus impuros spiritus & homines blasphemos asserere? Plena profectò maiestatis est uox filij Dei, qua omnes pastores, & Euangelij sui præcones alloquitur: Sicut me misit pater, sic & ego mitto uos. Cuius dicti sententia est: Quo mandato, & qua autoritate pater æternus filium suum misit in mundum, ut uoluntatem suam patefaceret: eodem & mandato & authoritate filius Dei, omnipotens Deus, cùm Apostolos, tum eorum successores, omnes Euangelij ministros in mundum mittit, ut ipsius annuncient doctrinam, non noua dogmata cōminiscantur. Ego (inquit) uobis adero, uos defendam, meo spiritu uos confirmabo: ero etiam efficax per uestrum ministerium, quemadmodum & meum munus non abijt absq; fructu.

Est & politici Magistratus eximia authoritas. Scriptura enim sacra Deos appellat, Psalmo octuagesimosecundo: Ego dixi, Dij estis, id est, Diuina authoritate uestrum imperium est constitutum, Dei uicem in terris geritis: diuina sunt beneficia, quæ Deus generi humano per uos impertit. Ac totus politicus ordo diuinitùs contra diaboli furores defenditur. Sed tamen ministerij Euangelici, quod filius Dei ipse administrauit (per quod æterna & spiritualia bona Ecclesiæ conferuntur) & maior necessitas, & sublimior authoritas, & uberior est utilitas. Hoc enim filij Dei constituti Mediatoris spirituale regnum sanguine ipsius partum, continetur, geritur, propagatur. Ac præcipuus Euangelij præco ad dextram æterni patris considet, eiusdem cum patre potentiæ & maiestatis: qui cœlitùs Prophetas, Apostolos & pastores mittit, ac uniuersam gubernat Ecclesiam. Deinde regnum CHRISTI spirituale, quod pastorum ministerio colligitur, perpetuo est duraturum.

Politici uerò magistratus officium, ut ad huius uitæ gubernationem est destinatum, ut nimirum disciplina coherceantur homines, iustitiæ & honestati inter homines locus sit, genus hominum in tranquillitate propagari & soboles honestè educari possit: ita peracto hoc corporali seculo, unà cum rebus mundi suum habebit finem. Interest igitur permultum, ut hæ duæ functiones, quæ diuersis usibus destinatæ sunt, accuratè & diligenter ex præscripta uerbi diuini norma discernantur.

Sæpè cum ingenti luctu & maximis cladibus experta est Ecclesia CHRISTI, quantam ei adferat perniciem, cùm ciuilis gubernatio cum Ecclesiastico ministerio confunditur. Cum enim sacerdotes & pastores uocati ad propagationem Euangelij, cancellos suæ functionis transiliunt, & politicam potestatem affectant & usurpant: non tantum negligitur, sed prorsus intercidit docendi munus, uniuersa ratio regni CHRISTI spiritualis obscuratur.

Cum uerò Magistratus politicus ex suo nutu & arbitrio Euangelij ministerium uult peragi, nec doctrinæ cœlestis puritas, nec diuini cultus religio, nec mandatorum authoritas, nec promissionum certitudo amplius constāt. Plinius scribit, quercum & oleam tam pertinaci odio dissidere, ut si altera in alterius scrobe depacta fuerit, moriatur. Olea imago est ministerij Euangelici, quod pacem adfert conscientijs: quercus uerò imperia significat. Hac igitur imagine, ipsa natura rectè nos admonuit, docendi munus in Ecclesia extingui, si in imperium conuertatur, aut illi misceatur. Et præclarè dictum est in historia Græca, τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν καὶ ἱερωσύνην συνάπτειν, ὅτιν ἀσύγκλωστα συγκλώθειν. Quibus uerò limitibus hæ publicæ fun-

ctiones

ctiones discernendæ sint, Sacræ literæ, & ueri earum interpretes nos perspi cuè docent.

Primò quidem genere & forma doctrinæ differunt: Magistratus politicus est custos & defensor legis diuinæ. Hoc enim consilio Deus in genere humano ordinem Politicum instituit, ut non solùm, tanquam armentarius, sit defensor corporis atque bonorum: sed & minister Dei, & custos externæ disciplinæ, iuxta utramque Tabulam. Vt itaque gladio corporali prohibet ac punit iniustas cædes, stupra, incestus furta, rapinas, similia'que delicta pugnantia cum præceptis secundæ tabulæ: sic Deus uult, ut & diuinæ suæ gloriæ seruiat, ac externa scelera contraria primæ Tabulæ (ut sunt idolorum cultus, blasphema dogmata, hæreses, periuria, incantationes, eius'que generis alia) coherceat ac puniat. Et hæc summis ac pijs gubernatoribus curæ fuisse, in ueteri Testamento, Moysis, Iosuæ, Dauidis, Iosaphat, Ezechiæ: in Ecclesia uerò Christiana, Constantini, Theodosij, Martiani, Caroli Magni, aliorum'que Christianorum regum exempla testantur. Quanta etenim pietas animi'que celsitudo in Constantino fuit, qui non solùm collegis suis, acerrimi Christiani nominis hostibus, in pios grassantibus sese opposuit, eorum'que sæuitiam repressit: sed & deuictis tyrannis, ac pace parta, templa gentilium claudi iussit: idolis sacrificari, ac uim Christianis inferri uetuit: & ut dissensiones componerentur, Synodos indixit: in quibus ipse cùm adfuit, tum de dogmatis disputauit? Nec minus religionis studium in Theodosio fuit: qui, ut prorsus idola deleret, eorum templa solo æquauit: & indicta centum quinquaginta patrum Constantinopoli Synodo, contra Macedonium, formam dirimendi certamina Ecclesiastica alijs ostendit: nimirum nemini permittendam licentiam nouas interpretationes fingendi, sed certa testimonia probatorum autorum esse proferenda. Quæ deinceps in hæresibus tollendis cura in iuniore Theodosio, & Martiano, Imperatoribus fuit? quorum ille contra Nestorium Ephesi, hic contra Eutychem Chalcedone Synodum conuocauit: uterque nouorum dogmatum inuentores exilio mulctauerunt, ac hæreses legitima cognitione conuictas legibus prohibuerunt. In his functi sunt officio boni & pij Magistratus: & functionis suæ limites nequaquam sunt transgresi. Idololatra, hæreticus, ac nouorũ dogmatum disseminator, non minus turbat ciuilem societatem (præcipuè institutam ad hunc finem, ut in ea Deus celebretur) quàm uel adulter, uel latro, uel fur, uel homicida. Cur igitur politicus Magistratus, pacis ac disciplinæ, & honestatis externæ à Deo constitutus custos, nihil in eum iuris haberet? Quòd dij uocantur à Spiritu sancto, haud dubiè cõ fit, ut cogitent se nõ tantum terrenarum, sed etiam diuinarum rerum destinatos esse custodes, & se Dei in terris esse uicarios. Ac cum Paulus politicum Magistratum ministrum Dei appellat, satis insinuat, muneris ipsius esse, Dei honorem & religionem in terris tueri: & primam eius curam esse oportere, ut populus rectè de Deo doceatur, & diuini cultus minimè impediantur. Iesaias nequaquam appellasset reges Ecclesiæ nutricios, si iudicasset ab ipsorum munere esse alienum, tangi religionis cura, & efficere ut Deus rectè inter homines colatur. Sed cum sacra Scriptura Dauidem, Iosaphat, Ezechiam & Iosiam, qui abrogatis idolorum cultibus, & represis blasphemijs, religionis puritatem restituerunt, tantoperè prædicet: omnis nobis dubitandi causa exempta est. Hinc ergo manifestum est, magistratus officio competere, ut hæresibus pullulascentibus, uel dissensionibus in religione motis, eas legittimis Ecclesiæ iudicijs tollat: Synodos conuocet: controuersias cognoscat: eruditos audiat: & gloriam Dei rebus omnibus anteferat: idololatras coherceat: adserẽ-

tes perniciosos errores compescat:nec Magistratum hæc facientem sui man dati fines excedere.

Inscitè admodum hic obijcitur:Religionis curam ad Magistratum politicum non pertinere, quia iudicium de doctrina ferre nequeat. Vniuersæ enim Ecclesiæ, & singulis eius membris,non tantùm episcopis uel pastoribus,iudicandi de doctrina potestas data est,in hoc dicto Christi: Cauete à falsis prophetis. Et Pauli ad Corinthios decimoquarto: Cæteri diiudicent. Cum igitur uelit Deus,& gubernatores politicos beneficijs Christi frui, & membra fieri Ecclesiæ, cùm ut de sua salute certi fiant, tum ut authoritate sua religionem tueantur,& doctrinam Ecclesiæ intelligere, & de dogmatibus & Dei cultu iudicium ferre debent. Norma uerò iudicij in scriptis Propheticis & Apostolicis definita est.

Est & minister Euangelij diuinæ legis præco, doctor, & custos. ut Malachias propheta capite secundo inquit: Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Sed uberior doctrina, & altius iudicium, quàm Magistratui politico, illi est commissum: non tantùm externa delicta utriusque Tabulæ arguit, sed uniuersam hominis immundiciem, naturæ corruptionem, ignorationem Dei, defectum iustitiæ, inordinatos cordis motus, prauas inclinationes & cupiditates pectoris, securitatem, superbiam, odium, iram, & omne quod Dei iudicio aduersum est, ex legis sententia accusat. In foro ciuili, si quis abstineat ab idololatria, periurio, blasphemia, incantationibus, & id genus sceleribus: etiamsi plenus sit diffidentia, Epicureo Dei contemptu, securitate, clàm rideat omnes religiones, sit quoque deditus auaritiæ, & proximi odio ardeat, tamen magistratus sententia,insons pronunciatur, & in Republica bonus habetur ciuis. At quem Magistratus politicus insontem pronunciat, hunc minister Euangelij grauissimè reum facit. Non enim cum homine litigat in foro ciuili, sed adducit eum ad tribunal Omnipotentis Dei: apud quem innocens non est innocens, sed eius lex spiritualis etiam concupiscentiam damnat. Sublimius igitur est munus pastoris, quàm regis. Hic tantum externam qualemcunque disciplinam extorquet:ille uerò integram, spiritualem, internam,omnibus numeris absolutam poscit obedientiam: qualis non tantum oculis & auribus hominum satisfacere, sed quæ in iudicio Dei consistere queat. Ad hæc, non tantùm legis minister est pastor Ecclesiæ: uerùm multo, magis & promissionis de gratuita reconciliatione hominum cum Deo per Mediatorem, præco & annunciator. Cum hac doctrinæ parte nihil negocij habet politicus Magistratus, nisi ut non permittat falsa doctrina Euangelium corrumpi, uel obscurari. Magistratus non ad hoc uocatus est, ut proponat subditis Mediatoris beneficia, consoletur perterrefactas conscientias, administret sacramenta gratiæ sigilla : hoc uerò munus ministris Ecclesiæ est demandatum. Si enim tantum spirituale legis iudicium denunciarent pastores, cum nemo nostrûm sit, qui eam exprimere possit obedientiam, quæ omni næuo careat:non saluti nostræ seruirent, sed perniciem omnium accelerarent. Postquam igitur iudicium Dei aduersus peccatum nobis monstrarunt, potissimùm ipsorum munus est, æterni patris clementissimam uoluntatem de gratuita remissione peccatorum, propter Mediatoris obedientiam & mortē,nobis patefacere:& beneficijs Christi ostensis prostratam conscientiam erigere, & ad fiduciam excitare. Et hoc quidem primum discrimen est.

Secundò longè alia potestas & authoritas est politici Magistratus in condendis legibus, & dirimendis controuersijs, quàm sit ministerij Euange-

uangelici. Magiſtratus ius habet ſuos ſubditos certis legibus, præter Decalogi præcepta, aſtringendi: ut de forma iudiciorum, de diſcrimine pœnarum, de teſtamentis, de hæreditatibus, de legatis, de tutelis, de obligationibus, de re militari, & id genus alijs. Omnis enim hominum ſocietas ſiue Reſpublica certis indiget legibus, in quibus iudiciorum forma, & delictorum pœnæ, & Magiſtratus uoluntas ſpeciatim ſit expreſſa. Non fuit Moſi ſatis, Decalogum diuina uoce promulgatum eſſe: ſed, ut populus Iſrahel ex præſcripto regi poſſet, addit Moſes forenſes leges: iuxta quas & legum uiolatores puniendi, & lites dirimendæ erant. Sic, cum politias ex legibus Moſaicis adminiſtrari neceſſe non ſit, Magiſtratus certas leges quæ pœnas definiant, & iudicia conſtituant, condere poteſt: dum tamen cum legibus naturæ non pugnent. ſed ex hiſce aut neceſſaria conſequentia, aut probabili ratione extruantur, ac circumſtantias determinent. Vt Decalogus ſeu lex naturæ dicit, furem puniendum eſſe: ſed magiſtratus exprimit pœnam, Furem aut redditione quadrupli, aut gladio, aut laqueo puniendum eſſe. Decalogus uetat, ne quem falſò accuſemus: ſed magiſtratus docet, quot & quales in facinoris alicuius probationem ſint adducendi in iudicium.

Vt ergo magiſtratus hac authoritate condendi nouas leges, quæ ad gubernationem ciuilis ſocietatis neceſſariæ ſunt, à Deo ornatus eſt: ita in dubijs & obſcuris controuerſijs (de quibus non extat ſcriptæ legis explicata ſententia) uim & poteſtatem habet pronunciandi, & litem dirimendi. ac ualet ſententia, authoritate prætoria, cui utraq; pars obtemperare tenetur. In hanc ſententiam Cicero Magiſtratum appellat legem loquentem. Iuſtinianus in Auth. legem animatam in terris. Ac ut ſit litium finis, & pax conſeruetur, inſtruxit Deus Magiſtratum hac ſublimi authoritate. Vnde illud Petri eſt: Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Dominum, ſiue regi tanquam præcellenti, ſiue ducibus tanquam per eum miſsis. Iubet Apoſtolus, ut regijs edictis pareamus, utq; præfectis tanquam regijs miniſtris obtemperemus: idq; propter Dominum, ut noſtram erga Deum declaremus obedientiam.

Liquidò ergo conſtat, reges & principes ius habere condendi ſuas leges, & ſubditos ad obedientiã obſtringendi. Paulus quoq; parêre nos uult legibus Magiſtratus, & pendere uſitata tributa: non tantum ut iram, id eſt pœnã uitemus, uerumetiam ne conſcientiam noſtram peccato inuoluamus. Hæc tam grauis Apoſtoli oratio, monet Magiſtratum non priuata audacia, ſed diuinitùs conceſſa authoritate condere leges, & obedientiam à ſubditis flagitare. Quæ enim Deum non habent authorem, non obligant conſcientiam.

Hæc ut ſunt uerisſima, ita in eam ſententiam minimè accipienda ſunt, quaſi regibus & principibus infinita licentia data ſit, ſtatuendi quiduis, & pro libitu imperandi ſubditis. Ampla hæc & ſublimis authoritas, & ius condendarum legum, certis limitibus & cancellis circumſcripta eſt, intra quos & ſummis Monarchis ſubſiſtendum eſt, niſi iram Dei ſeueram incurrere uelint. Limites ſuæ poteſtatis egreditur Nabuchodonoſor, cum nouum fabricat idolum, id'que ab omnium gentium populis adorari iuber. Non enim tribuit Deus politico magiſtratui hanc authoritatem, nouam religionem fingendi: ſed uult eum cuſtodem & tutorem eſſe religionis, & cultus per filium Dei patefacti. Ideo'que Magiſtratui mandanti quidpiam, quod fidei, & in uerbo Dei fundatæ religioni aduerſum eſt, grauiter & piè reſpondetur, τὰ τοῦ θεοῦ πρεσβύτερα ἐστὶ ἢ τὰ τῶν ἀνθρώπων, ut eſt apud Herodotum. Siue ut uerbis utamur Apoſtolicis, Oportet nos Deo magis obedire quàm hominibus. Vnde & Auguſtinus rectè dixit: Qui reſi-

ſtit poteſtati, Dei ordinatiõi reſiſtit. Sed quid ſi illud iubeatur, quod nõ debeas facere? Hic ſanè contemne poteſtatem, ipſos humanarum legum gradus aduerte. Si aliquid iſſuerit curator, faciendum eſt: tamen ſi contrà proconſul iubeat, non utique contemnis poteſtatem, ſed eligis maiori ſeruire. Nec hinc debet minor iraſci, ſi maior prælatus eſt. Rurſus ſi ipſe conſul aliquid iubeat, & aliud iubeat Imperator: uel ſi aliud iubeat Imperator, & aliud Deus, quid iudicas? Maior poteſtas Deus. c. qui reſiſtit. undecima quæſtione tertia. Piè & conſtanter fecêre milites Chriſtiani, quòd Iuliano, infideli ac apoſtatæ Imperatori (quãuis legitimo magiſtratui) ut idola colerẽt, obedientiam denegauerunt. c. Imperatores. undecima quæſtione tertia. Ita enim ea quæ Cæſaris ſunt, Cæſari ſunt danda: ut ſimul quæ Dei ſunt, Deo dentur. Vt autem Magiſtratui conceſſum non eſt, uel minimum in religione ſtatuere, quod à præſcripta in ſacris literis forma diſsideat: (cultus enim diuinus tam ſummi ordinis homines, quàm infimam plebem obſtringit) ita nec licet Magiſtratui leges condere, quæ iuri naturæ animis hominũ inſito aduerſentur. Non lex, ſed error fuit, quòd Lycurgus Spartanis adoleſcentibus furti licentiam publica lege conceſsit. Cum Cambyſes ſororem ſuam duxiſſet coniugem, & conſuetudine inceſta ſe pollueret, Perſici Iudices ſic excuſant hoc tantum ſcelus: quòd legem Perſæ habeant, regi Perſarũ licere facere quidquid uelit. Hi non legum interpretes, ſed tyranni turpiſsimi adulatores nuncupandi erant. Grauius & rectius Pindarus dixit, τὸν νόμον πάντων βασιλέα ἔφη: id eſt, legem uniuerſis imperare, non tantùm ſubditis, ſed ipſi quoque Magiſtratui. Quis mentis compos non deteſtetur Stratoclis manifeſtum furorem, qui Athenis legem promulgauit, quidquid Demetrius tyrannus iuſsiſſet, hoc coram Deo ſanctum, & apud homines iuſtum fore? Sit igitur Magiſtratui norma legum ac præceptorum, ius naturæ. Iuris uerò naturę regula certiſsima in Decalogo expreſſa eſt. In quo Decalogo, cum & rerum dominia ſint diſtincta, manifeſtum eſt, regibus & principibus non licere tantùm ex ſubditorum bonis rapere, quantum ipſis libuerit. Non iniuſtè fecit Naboth, quòd regi Achab uineam paternam poſcenti denegauit. Vectigalia & tributa ſua uoce confirmauit Deus: ſed tamen priuatorum facultates non ſunt exhauriendæ. Rectè enim Alexander Macedonum rex, cognomento Magnus, admonentibus Plus uectigalium à ciuitatibus auferri poſſe, reſpondit ad hunc modum: τὸν κηπουρὸν μισῶ τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα. Quòd ſi igitur Magiſtratus politicus leges tulerit, quæ neque religioni Chriſtianæ aduerſentur, neque à iure naturæ diſsideant (pertineant uerò ad Politiæ adminiſtrationem, & pacis conſeruationem) omnino tenemur præſtare obedientiam. Nec refert, etiamſi hæ ciuiles leges in regnis diuerſis inter ſe diſsideant. In locis alijs aliæ circumſtantiæ & occaſiones, alias leges poſtulant. In regno Gallię, Parlamenti legibus debetur obedientia: in Imperio uerò iudicio Cameræ.

Epiſcopis uerò & paſtoribus hæc authoritas condendi leges prorſus præciſa eſt, illa uoce Deuteronomij quarto: Ad uerbum meum nec addetis quidquam, nec de eo detrahetis. Non licet epiſcopis, aut Euangelij miniſtris, nouos condere articulos, uel etiam nouis mandatis aſtringere conſcientias. Quòd enim ad legis doctrinam attineat, integrè illa tradita eſt in Decalogo, & Moſaicis libris plenè expoſita. Ac ſatis graui iudicio uniuerſum hominum genus condemnatum eſt lege Moſis, ut neceſſe non ſit (ut nec fieri poteſt) conſcientiam aſperiore uinculo aſtringi: tum, quia miniſter tantùm ea arguit, quæ conſcientiam coram Deo uinciunt, leges ipſe ferre non poteſt, quarum uiolatio conſcientiam peccato inuoluat. Euangelij quoque promiſsio de gratuita remiſsione

pecca-

peccatorum, propter filium Dei mediatorem, cuius preco & propagator constitutus est episcopus: atque omnes fidei articuli, quibus nostra continetur salus, adeò plenè in scriptis Propheticis & Apostolicis sunt expositi, ut non solùm hic nihil desideretur: uerùm etiam si quid ab homine addatur, & nouum Euangelium adferatur, ex Pauli præcepto anathema haberi necesse sit. Et quid possent Euangelij ministri ad hoc tantum munus de suo adferre cum Ecclesiæ fructu? Fides, in discrimine salutis, nullius creaturæ authoritati firmiter inniti potest: sed simpliciter Dei sui uocem quærit. Cum'que pastor de ijs agat rebus, quæ excedant captum humani ingenij, & tantum diuinitùs per filium sint patefacta, nihil habet iuris in his rebus, uel statuendi, uel mutandi, uel addendi. Atque hic palàm conspicitur causa, cur Magistratui politico fas sit condere leges, & populum astringere obedientia: episcopis uerò, qui tamen sublimius & maioris authoritatis munus gerunt, hæc authoritas non tribuatur: nimirum quia Magistratus præest illis rebus, quæ sunt subiectæ rationi. Et intellectus gubernationis, discriminis iustorum & iniustorum, utilium & inutilium, insitus est hominis natura: quid sit æquum & iustum in legatis, testamentis, iudicijs, pœnis, ratio naturæ instinctu uidet. Episcopus uerò ea ex ore Dei refert, quæ rationi aduersantur, credenda uerò sunt propter autoritatem diuinam.

Hinc iam facilè æstimari potest, quàm graui scelere sese implicarint episcopi Romani, qui eò audaciæ progresi sunt, ut non solùm legibus contra munus ipsis demandatum Ecclesiam grauarint, & uarios conscientijs laqueos iniecerint: uerùm etiam nouos fidei articulos condiderint: Sacramenta à Christo instituta mutarint, ac mutilarint: nouos cultus effinxerint, noua numina sculpserint, atque ita uniuersam religionem ex fundamento euerterint. Ecclesiam enim Politiæ similem putarunt: se uerò Regibus assimilarunt. Perinde igitur, ut reges aliquando Reipublicæ formam mutant, & leges emendant: ita in suo positum arbitrio existimarunt, religionē & cultus huc uel illuc inflectere. Adeò prorsus ex omni conspectu & memoria seposuerunt grauissima illa dicta: Si quis aliud Euangelion docuerit, sit anathema. Fundamentum aliud poni non potest, præter id quod positum est, quod est IESVS CHRISTVS. 2. Corinth. 3. Quod ego præcipio, hoc tantum facite. Item: Frustra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Intra metas igitur suæ uocationis consistat pastor: nec sibi legislatoris authoritatem arroget: sed fidelis legati munere fungatur, qui de suo nihil addit.

Porrò ut impiè pontifices Romani fecerunt, qui contra Christi mandatum nouas leges in Ecclesia condiderunt, ac nouos articulos fidei fabricarunt: sic iniusticia impietatem accumularunt, qui præter id in Magistratus politici iurisdictionem proteruiter irrumpentes, cōstituerunt, clericos in Politicum forum nec in ciuili nec in criminali causa uocandos: & hos qui ab Imperatore cognitionem publicorum iudiciorum peterent, honore proprio priuandos. 11. quæstione 1. c. placuit. Hoc ipso se iurisdictioni Politici magistratus eximentes, perinde ac si ad ministros Ecclesiæ non esset dictum: Omnis anima subdita sit potestati, quæ præest. Romanorum decimotertio. Sunt quidem distincta iudicia Ecclesiæ & Politici magistratus: sicut rerum quæ in iudicijs tractantur summa est diuersitas. Res spirituales Ecclesiastico iudicio sunt subiectæ: uerùm quæ ad huius uitæ sustentationem pertinent, ad forum politicū reijcienda sunt. Res spirituales nō sunt bona uel reditus ecclesiæ, & personæ ministerio seruientes: mos ille loquēdi nō caret errore. Sed res spirituales sunt, doctrina diuinitùs patefacta, administratio

sacramentorum, iudicium Dei de peccatis, absolutio à peccatis, communio Ecclesiæ, & uitæ æternæ hæreditas. Hęc aliena à foro fori (ut loquuntur) tractanda sunt in foro poli: controuersię uerò de possesionibus, reditibus, iniurijs, supplicijs, testamentis, de iure personarum, & quidquid est huius generis, nihil ad iudicem Ecclesiasticum pertinent, sed in foro ciuili disceptari & definiri debent. Iniusta ergo est postulatio Spiritualium (ut uocantur) quòd de controuersijs, quæ ipsos tangunt, coram iudice politico causam dicere nolunt. Paulus apostolus persona fuit Ecclesiastica: prouocauit tamen ad Cæsarem, nec recusauit coram ipsius tribunali causam dicere. Quæ igitur proteruitas est clericorum, causas suas coram tribunali politico uentilari nolentium, & illaqueatis laicis, suæ iurisdictionis amplificationem quęrentium? Vidit hāc proteruitatem insignis ille practicus Ferrariensis ante annos centum & sexaginta, & ob eam non uno in loco in clericos inuehitur, cum deploratione Principum, qui talia ferant.

Nec specie furtiuæ defraudationis caret, quòd papa Vrbanus, opinione autoritatis legum condendarum dementatus, prædia ac bona clericorū Imperialibus exactionibus minimè subijcienda putat c. tributum. 23. q. 8. Et quod Bonifacius VIII in 6. de immunitate eccles. c. clericis, &c. nō permittit, ut quicquā soluant: ut & alius quidam de immun. eccles. c. non minus, extrà. Si enim ipse filius Dei, paulò post transfigurationem censum soluit, didrachma ex ore piscis sumi iussa, Matthæi 17: quis tantus ille clericus erit, qui censum uel tributum non putet esse soluendum: uel qui se ab hisce eximet, quæ sunt firmamēta & nerui Reipublicæ? Magnū siquidē & speciale documentum est, quo Christiani uiri sublimioribus docentur debere esse subiecti, ac ne quis constitutionem regis terreni putet esse soluendam, iuxta Ambrosiū. Vnde & idem non minus piè quàm rectè ad Auxentium scribit: Si tributū petit Imperator, non negamus, agri Ecclesiæ soluant tributum: si agros desiderat Imperator, potestatem habet uendicandorum: & quæ sequuntur alia, relata in c. si tributum. 11. q. 1. Quo itaq; iure clerici prædia ac bona sua à publicis muneribus immunia esse docebunt, ac magistratum politicum de rebus ipsorum temporalibus statuere posse negabūt? Diocletianus Imperator, olim philosopho immunitatem petenti respondisse fertur: Hæc petitio cū tua professione pugnat: Profiteris, inquiens, te uelle affectus uincere, ostēdis uerò te ab auaricia superari. Ita isti profitentur se esse spirituales: in homine autem spirituali nihil magis quàm Christi imitatio, & proximi charitas requiritur, quæ non suadet ut immunitate fruamur, cum alij curis & oneribus excruciantur. Hic iam totum ius pontificium collabitur. Et quis hoc miretur? Veritate enim illucescente, tenebras cedere necesse est. Impio fundamento nititur ius Canonicum: corruat igitur, nihil hic periculi est Ecclesiæ: nec Reipub. quidquam esse, iam olim sensit Cynus, existimans Iureconsultos Canonicos fecisse sibi iura pro libitu uoluntatis suæ, propter ambitum secularis iurisdictionis usurpandæ, & non propter aliud. in l. quoties. C. de iudicijs. Maneat Imperatori sua Maiestas, & authoritas. Maneat Politico magistratui sua iurisdictio in omnes personas & res corporales. Sint & episcopi & pastores subiecti potestati, tanquam ordinationi Dei. Agnoscant magistratum politicum in controuersijs iudicem, & debita tributa minimè ei denegent: nisi immunitatem promeruerint. Exerceat iudex politicus ius suum non tantum in laicos (ut uocant) uerùm etiam in personas Ecclesiæ seruientes. Nemo cuiuscunq; ordinis immunitatem, uel fori exceptionem alleget, à pontifice cōcessam: ea etenim non subsistit. nam quod Christus ei adimit, ipsum neutiquā sibi arrogare conuenit.

Tertiò, differunt politica gubernatio & ministerium Euangelij diuerso

executio-

executionis modo. Nota eſt Aeſchinis uox: οὐδ᾽ ἐγὼ φίλος πόλεως, ἥ τις μὴ τιμωρεῖ τοὺς ἀδικοῦντας ἔχει. Nerui igitur politicæ gubernationis ſunt, uis corporalis, carcer, laqueus, gladius, carnifex, exercitus. Paulus inquit: Magiſtratus nõ fruſtra gerit gladium. Rom. 13. eſt enim miniſter Dei ad iram, ei qui malũ operatur. Item: Qui ſanguinem humanum effuderit, effundetur eius ſanguis per hominẽ. Vniuerſæ leges ciuiles inanis eſſent ſonitus, nec ſocietas hominum coli, nec pax ulla ratiõe cõſeruari poſſet, niſi Magiſtratus politicus gladio aduerſus ſceleratos eſſet armatus. Ac uicem ipſius Dei gerit Magiſtratus politicus, cum adulterum capite plecti, homicidam trucidari, uel furem laqueo ſtrangulari iubet: ita cum aduerſus hoſtes arma ſumit, & legitima bella gerit, officio diuinitùs ſibi mandato fungitur.

Miniſter uerò Eccleſiæ non gerit gladium, nec ullis pœnis corporalibus, aut ulla ui externa utitur aduerſus contumaces. Habet quidem Eccleſia & iudicia ſua, & neruos, ſed non corporales: uerbo ſolùm, & ſacramentorum uſu, uniuerſum munus expedit. Vt igitur paſtor obtemperantibus Euangelio, & pœnitentiam in uera fide agentibus, non exhibet corporalia præmia, non partitur agros, prædia, honores, ſed tantũ ſpiritualis regni Chriſti bona cœleſtia offert: ita uiciſsim cõtumaciter reluctantibus Euangelio Chriſti, & pœnitentiam renuentibus, polluentibus uerò ſeſe uarijs ſceleribus externis, non eripit uitam aut facultates, ſed tantum horrendam Dei iram & æternum exitiũ denunciat, ipſisq; ſacramentorum uſu & cõmunione Eccleſiæ interdicit. Nec enim ulla eſt tam ſublimis maieſtas, uel tam magna autoritas, quæ legibus miniſterij Euangelij ſit exempta. Quod ſui officij fuit, fecit Fabianus, cũ Philippum Imperatorem, primum principem Chriſtianũ, uolentẽ adeſſe fidelibus in Paſchæ uigilijs, & cum illis precibus communicare, ad pœnitentes reiecit, quòd eſſet flagitioſis moribus: ut ἐξομολόγησιν haberet coram Eccleſia, & peccatum ſuũ agnoſceret. Eccleſ. hiſt. lib. 6. cap. 34. Nec Ambroſius iniuſtas cauſas Theodoſij Imperatoris excõmunicãdi habuiſſe putatur, quòd hic nimis grauem tyrannidẽ in Theſſalonicẽſes exercuiſſet. c. cũ apud Theſſalonicã. 11. quæſt. 3. Innocẽtius item excõmunicauit Arcadiũ, quum Iohannẽ Chryſoſtomũ, liberè & uerè monentẽ, in exiliũ pepuliſſet. c. duo ſunt. diſt. 96. Summi enim ordinis homines tam ſunt ſubiecti miniſterio Euãgelij, atq; infima plebecula. Spiritus ſanctus (inquit Chriſtus) arguet mundũ de peccato. Daniel omniũ potentiſsimos monarchas Nabuchdonoſorẽ & Balthaſarum, grauiſsimè de peccato arguit. Cũq; tantũ unica ſit uia ad ſalutẽ perueniendi, regibus & principib. nõ alia poteſt oſtẽdi quàm inferioribus. Exiſtimandum aũt nõ eſt, quaſi reprehẽſio & excõmunicatio eorũ qui in gubernatione ſunt, abdicet eos Magiſtratu: imò miniſtro Euãgelij nihil eſt negocij cum politica gubernatione. Iohãnes quidẽ reprehẽdit Herodẽ, ſicut & Nathan propheta Dauidẽ: ſed regnũ ei reliquit. Quin & Chriſtus uulpem appellauit Herodẽ: ſed regnũ ei non abſtulit. Videbãt Petrus & Paulus Neronẽ uas iræ, crudeliſſimè in Chriſtianos ſæuientem: nõ tamẽ imperio eũ depoſuerunt, ſed omnib. Chriſtianis ſub iræ diuinæ cõminatione, ne magiſtratui reſiſterent, præceperunt, & iuſsi innocentes ceruices ſuas impuriſsimo tyranno humillimè ſecandas præbuere. Theodoſius, licet meritò ab epiſcopo Ambroſio fuerit excommunicationi ſubiectus, nihilominus imperium retinuit, ac ſubditi ad obedientiam deuincti erant. Pontificius igitur error & tyrannis eſt, ſub prætextu excommunicationis legitimum magiſtratũ ab officio ſummouere, & ſubditos ab obediẽtiæ uinculo abſoluere. Hoc nec Prophetarũ quiſquã, nec Apoſtoli, neq; Chriſtus fecerũt. Ac certè epiſcopi Romani, nec impudentiæ, nec ſcelerum ullũ in hac re ſtatuerunt modũ'ue, finem'ue. In præſtãtes enim Imperatores, ſine cauſa excõmunicationis fulmẽ ediderũt, ac excõmunicationis

titulo

titulo ex Imperio illos excutere conati sunt. Alexander III papa sine causa magnanimum & sapientem Imperatorem Fridericum Barbarossam excommunicationis fulmine ferijt. Simili audacia & petulantia usi sunt Honorius III, & Gregorius IX, erga optimum principem Fridericum Secundum. Gregorius uero Septimus non tantum excommunicauit Heinricum IIII: uerùm etiam author fuit principibus nouum regem creandi, & Rodulpho coronam misit cum hac superba & falsa inscriptione,

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

Verùm Rodulphus perfidiæ suæ pœnas graues dedit. Hunc scelera tum ministerij abusum omnes pij meritò detestātur. Et fatendum est, nulli episcopo ius datum esse abrogandi magistratum, uel trāsferendi imperia. Cum homines impij anathemate digni sunt, ab usu Sacramentorum arceantur, & à societate Ecclesiæ excludantur: nihil præterea potestatis Ecclesiæ minister sibi autoritate Scripturæ arrogare potest.

Hæc differentia inter Magistratum politicum & Ecclesiæ pastorem ualde conspicua est, & grauissimas causas habet. Cùm enim politicus ordo in defensionem humanæ societatis, & ut publicæ pacis munimentum sit, à Deo sit institutus: multi uerò homines tam sint proiectæ audaciæ, & desperatę malitiæ, ut nec legum reuerentia, nec diuinis cōminationibus moueantur: fuit igitur omnino necesse, ut politicus Magistratus gladio armaretur aduersus cōtumaces. Qualis'nā esset inter homines laniena, si non liceret magistratui homicidam extremo supplicio punire? Præterea supplicia quæ sontibus per Magistratū irrogātur, sunt publica testimonia, uitam honestam Deo placere, sceleribus uerò & morum impuritate grauem Dei iram prouocari. Sunt & imago & commonefactio de pœnis æternis, quas Deus impœnitentibus post hanc uitam est inflicturus. Vt ergo ui externa & armata manu, innocentia defendi, contumacia improborum reprimi posit: non tantū externo honore, sed & opibus & potentia ac iure poscendi uectigalia & tributa à subditis, instruxit Deus politicum Magistratum.

Episcopus uerò ad docendum Euangelium uocatus, ut gladium à Deo nō accepit: ita ad suæ functionis executionem nullis eget opibus ac potentia. imò Deus idcircò abiecit ministerium Euangelij in summam paupertatem, & hominibus coram mundo uilissimis commendauit, ut discrimen inter politicam gubernationem, & ministerium in ecclesia docendi, tanto conspectius esset: utq; ministerij efficacia & defensio à solo Deo penderet. Non enim uerendum est, ne propterea nullus sit ministerij Euangelici usus, uel efficacia, quòd ui externa destituitur: ipsum Dei uerbum omni gladio ancipiti penetrantius est. Hebr. 4. Nec tantum aures corporis, sed ipsam etiam animā ferit: est malleus conterens petras, & ignis consumēs: est uirga ferrea, quæ uniuersum genus humanum tanquam uas figuli confringit. Sunt sagittæ acutæ, quibus populi & ingentes exercitus prosternuntur. Non igitur existimemus ministerium uerbi nullius efficaciæ, aut inanem sonum esse. per uocem enim ministrorum impertit Deus hominibus uitam ęternam: teste Paulo, Euangelion est potentia Dei ad salutem omni credenti. Impœnitentes uerò, & Euangelio contumaces, æternę damnationis uinculis arctissimè ac ualidissimè astringit. Nullus carcer politici Magistratus tam ualidè captum tenet sceleratum, quàm uox pastoris, impœnitenti negans peccati remissionem, & ecclesiæ communionem, eum astringit. Quidquid in terris ligaueris (inquit Christus) etiam in cœlis ligatum erit. Quod uerò pontifices Romani hoc dictum Christi ad uim externam, & usurpationē gladij corporalis detorquent, non tantum error est, ex inscitia discriminis (quod est inter ministerium docendi in ecclesia & inter Politicam gubernationem) manans, sed horrendus furor,

furor ex immensa dominandi libidine natus. Quòd enim Christus ad Apostolos, & omnes Ecclesiæ pastores dixit: Quidquid solueris in terris, erit solutũ in cœlis. Quidquid ligaueris in terris, erit ligatũ in cœlis. Romanus pontifex, ita est interpretatus, ac si filius Dei episcopo Romano plenam tribuisset potestatem quiduis statuendi in terris: nimirum pro libidine transferendi imperia, abrogandi magistratus, constituendi reges, figendi & refigendi leges: condendi articulos fidei, mutandi sacramenta, prohibendi coniugia sacerdotibus, reseruandi certos casus, remittendi peccata pro pecunia uel impœnitentibus, mandandi angelis, retinendi peccata pro arbitrio, nouis legibus conscientias astringendi, interpretandi Scripturas, indicendi cõcilia, & quiduis pro libidine agendi in terris, quod Deũ ipsum ratũ habere oporteat in cœlis. Quomodo uerò hi tam execrandi furores Romanorum pontificum Christo unquam in mentem uenire potuissent? Longè alia fuit mens filij Dei, cùm Ecclesiæ pastores authoritate ligandi & soluendi instruxit: in terrenas res, in imperia nihil ipsis iuris concessit, nec ipsos pro libidine agere uoluit: sed tantùm uoluntatis diuinæ de hominum salute testes esse uoluit, à peccatorum & legis uinculis eos solui iussit, qui seriò pœnitentiam agerent, & fiduciam in promissum Mediatorem constanter collocarent. Eos uerò qui sceleribus contaminarent uitam, iram Dei parui penderent, & Euangelio contumaciter repugnarent, ligari mandauit: hoc est, denunciatione æternæ damnationis astringi, atque etiam à societate sanctorum excludi. Hoc limite circumscripta est Ecclesiastica iurisdictio. Ius ligandi non extendit se ulterius, nisi ad res spirituales, quæ ad Dei tribunal & æternam uitam pertinent. Et cum hæc ita sint, meritò episcopi Romani reprehenduntur, qui non contenti uerbi Dei authoritate, & filij Dei mandato, priuata audacia & cupiditate gladium sumpserunt: nec uerò tantùm gladium, sed & mundi opes, & regiam potentiam ad se attraxerunt, obliti prorsus uerborum Christi, Reges gentium dominantur eis, uos autem non sic.

Nec quæ à quibusdam donatio Constantini obtenditur, & quæ tam perfricta fronte in iure pontificio asseritur, tantæ autoritatis uel momenti est, ut eius prætextu episcopus Romanus ius utriusque gladij sibi arrogare queat. Quo pacto enim Constantinus donasset Syluestro dimidium bonorum uel Imperij pro baptismo, quem historiæ ante Syluestrum à Melchiade baptizatum esse confirmant? Verùm etiamsi ex probatissimis authoribus doceretur (quod fieri nequit) Constantinum Magnum ea fuisse reuerentia erga ministerium Euangelij, ut episcopo Romano Syluestro, non solùm opulenta stipendia, sed urbem Romam, suum denique occidentem, alteram orbis terrarum partem, ius gladij, & Regiam tribuerit potestatem, tamen neque hac ratione pontifices regij excusarentur. Non enim licuit Constantino, quamuis Imperatori, uel de bonis Imperij quicquam abalienare, uel eius iura minuere, ut luculenter iuris interpretes id demonstrauêre: uel ministerio Euangelij nouam inducere formam, & Christi mutare uoluntatem, qui dixit: Vos autem non sic. Nec episcopo Romano ad docendam Ecclesiam uocato, ne oblatum quidem dono gladij ius accipere licuit, sed intra suæ functionis terminos à Christo circumdatos manere debuit. Sed ut Constantini in amplificando imperio uirtus eximia fuit, sic haud dubiè rectius intellexit pastorum functionem, nec illos gladio armauit, etiamsi liberalitate insigni pietatem erga Ecclesiam testatus est. Res ipsa loquitur, pontifices Romanos fraude & prædationibus potius, ad tantas peruenisse opes, quàm donatione Imperatorum. Quocunque uerò titulo

tulo posſident ius gladij, bonæ fidei poſſeſſores eſſe nequeunt, eo quòd filius Dei omnibus miniſtris gladium ademit, & tantum uerbo armauit.

Porrò ut nec ius clauium, nec donatio Conſtantini epiſcopis Romanis gladij utriuſque poteſtatem contulerunt: ſic nec dictum Lucæ uigeſimoſecundo, cuius authoritati Malefacius octauus innixus, Alberti Auſtriaci electionem reiecit, & cum Gallorum rege Philippo Pulchro Gigantum more contendit, pontificiæ tyrannidi ad uſurpandum utrumque gladium opitulatur, & admodum ineptus ſacræ Scripturæ contortor eſt, qui ex hoc dicto, unà cum Bonefacio, pontificis Romani ciuilem & Eccleſiaſticam poteſtatem aſtruere conatur. Cum enim Apoſtolis, CHRISTI adhortationem de emendo gladio non intelligentibus, CHRISTVS diceret: Et qui non habet, uendat tunicam, & emat gladium: non iubebat Apoſtolos capeſſere arma, ad propagationem & defenſionem regni Meſsiæ ſpiritualis, aut ad repreſsionem cohortis Phariſaicæ: ſed diſceſſurus ab Apoſtolis, admonebat eos de uarijs ærumnis, difficultatibus & periculis, quæ CHRISTO ex oculis ipſorum ſublato, in miniſterio ipſis obuentura eſſent. Quamdiu CHRISTVM miraculis clarentem, & ob admirandam doctrinam gratum populo, præſentem habebãt, latebant Apoſtoli ſub alis ipſius: omnium rerum neceſsitatem ab ipſo habebant: tanquam à parente defendebantur ab ipſo contra calumnias Phariſæorum, & uiolentiam malorum: nihil ipſis deerat. Vnde & dicit: Quoties uos miſi ſine ſacculo & pera, num quid defuit uobis? Nihil, aiunt. Et alibi diſcipulis Iohannis reſpondet: Non poſſunt filij thalami lugere, quamdiu ſponſus cum eis eſt: ueniet autem dies, cum auferetur ab eis ſponſus, tunc ieiunabunt. Eadem & huius loci ſententia eſt, quaſi dicat: Ego hactenus non ſum paſſus uos in ulla incidere pericula, aut inopiam. Volui enim & meam in defenſione ueſtri diuinitatem, & paternum affectum demonſtrare: habui rationem ueſtræ infirmitatis. Nec lætiſsimo tempori Meſsiæ conueniebat luctus: nunc alia impendent tempora. Sponſus nunc à uobis auferetur: imò cum ſceleratis reputabitur, & ſupplicio afficietur. Vos etiam in ærumnas, ægeſtatem, & in pericula atrocia incidetis. Comparate igitur uobis & ſacculum & peram, & emite gladium: adhibete deinceps aliquid propriæ diligentiæ & induſtriæ, in comparandis & cuſtodiendis uitæ neceſſarijs. nam inopia uobis in miniſterio fereda erit: incurretis etiam odia multorum hominum, qui uitæ ueſtræ propter ueritatis profeſsionem inſidiabuntur. Itaque munire uos ubi opus eſt: non ut armis uos uindicetis, aut gladio Euangelium propagetis, ſed ut ſtudioſè & prudenter hoſtium inſidias uitetis, ad iniurias etiam ferendas parati ſitis. Continet igitur dictum CHRISTI, uaticinium de periculis & difficultatibus miniſterij. Hæc cum non intelligant Apoſtoli, & exiſtimẽt CHRISTVM ſibi à Phariſæis metuere, ex errore (ut patres ferè omnes ſentiunt) offerunt duos gladios: quaſi CHRISTVS, qui tanquam agnus mactationi erat deſtinatus, eſſet armis defendendus. Grauius autem Apoſtolis errant (ne dicam ſceleratè delinquunt) qui hos gladios de Ciuili & Eccleſiaſtica poteſtate, & quidem externa dominatione pontificis Romani, cui omnes reges ac orbis terrarum principes de neceſsitate ſalutis ſubijciantur, exponunt. Eſt quidem Politica poteſtas armata gladio: ſed hæc doctrina non ex errore Apoſtolorum, ſed ex perſpicuo Scripturæ teſtimonio petenda & confirmanda eſt. Eſt & miniſterium ſpiritus inſtructum gladio, non ferreo, ſed ſpirituali & ancipiti, nimirum uerbo ſcindente petras. Vt autem carnifices illi qui CHRISTVM ſpinis pro corona, arundine pro ſceptro, ueſte lacera pro trabea ornarunt: uirulentiſsimo

lentißimo ſarcaſmo cœleſte eius regnum ludibrio habuerunt. Ita Bonifacius octauus, dum in ſua extrauagante Vnam ſanctam Eccleſiam.de maior.& obedient. cum ſuis ſucceſſoribus, huius dicti ſpecie, ſibi ciuilem & eccleſiaſticam dominationem, & corporalis gladij uſum arrogat: filium Dei in ſua paupertate regnantem ſuperbè deridet, & diuina Spiritus ſancti oracula pedibus conculcat. Theologi eruditi huius ætatis ſentiunt, Apoſtolos per errorem oblatione gladiorum uaticinatos eſſe, poſtremis temporibus geminos hoſtes Eccleſiæ fore, tyrannos ſcilicet, & impios doctores: qui & gladio corporali crudeliter perſequerentur uiua CHRISTI membra,& gladio ſpirituali, uidelicet falſa doctrina & erroribus,uulnerarent conſcientias. Horum utrumque à pontificibus Romanis hactenus uſurpatum fuiſſe,nemo negabit. Cæterùm,ut de interpretatione huius dicti diſputare nec muneris mei, nec loci huius eſſe agnoſco: ſic Bonifacianam ab Orthodoxorum patrum ſententia alieniſsimam eſſe, ipſe Aquinas in Cathena ſua(quam auream uocant) demonſtrat: in qua uarijs authoribus ac orthodoxis patribus ad interpretationem huius dicti citatis,nullius ſententia cum Bonifaciana congruere uidetur: id'que non ſine cauſa. Nam quis uel loco Lucæ mediocriter conſiderato,non animaduerteret,aliud CHRISTVM intelligi uoluiſſe, quàm uerba ſonent: & erraſſe Apoſtolos,qui putarint eum de gladio loqui,cum paulo pòſt Petrum ſtringentē gladiū cū graui increpatione ab eiuſmodi intēpeſtiuo zelo retraxerit? Verùm cū hic ſacræ Scripturæ interpres eò propudij uenerit,ut reiecta imperatoris Alberti Auſtriaci electione,in ſolenni Iubilei die Imperiali habitu ac infula Cæſarea inſignis in publicum proceſſerit, gladio'que nudato ante ſe ferri iuſſo, inſtar ſuperbeſcentis pauonis alta uoce clamarit, Ecce duo gladij hic:quid mirum, ſi doctrinæ CHRISTI, ac orthodoxorum patrum interpretationis oblitus,tam impudenter, uereꝗ ponficaliter dictum CHRISTI contorſerit? In ſumma, pontifici Romano nulla gladij poteſtas iure diuino competit: & ſi ea ſeſe armat, in alienæ iuriſdictionis pomeria impiè ac uiolenter irruit,ex CHRISTI miniſtro propria temeritate ſeſe tyrannum conſtituens.

Quandoquidem ergo,ea quæ pro uſurpatione gladij utriuſque à pontificibus allegantur, arenoſo fundamento nituntur, ac tanquam mandato CHRISTI contraria minimè ſubſiſtere poſſunt:ex commemoratis utriuſque poteſtatis diſcriminibus perſpicuè tandem apparet,utramque, quamuis autore eodem ordinatæ ac inſtitutæ fuerint, certis tamen limitibus ac metis circumdatam,ita ut Ciuilis politicarum,Eccleſiaſtica uerò rerum ſpiritualium adminiſtrationi præpoſita ſit: illa pacem ac iuſticiam ciuilem tueatur, honeſtatem ac diſciplinam externam iuxta utriuſque Tabulæ præcepta conſeruet,obedientes ac iuſtos defendat, contumaces autem pœnis corporalibus coherceat atque refrenet: hæc cœleſtia bona regni ſpiritualis offerens,omnem immundiciem cum lege Dei pugnantem arguat,iudicium Dei aduerſus peccata demonſtret, proſtratas conſcientias clementiſsimæ uoluntatis æterni patris de gratuita remiſsione peccatorum propter mediatoris mortem patefactione conſoletur ac erigat, impœnitentes æternæ damnationis denunciatione aſtringat,& à ſocietate Eccleſiæ abſꝗ ulla ui corporali excludat ac arceat.

Quæ uerò ſuauior harmonia, uel res pulchrior amabiliórque exiſtere poſſet, quàm ſi ordo uterque intra hos limites conſiſtens, muneris ſui officia iuxta regulam à Deo præſcriptam diligenter atque fideliter obiret, nec alter alterius functiones uel temeritate, uel ambitione, uel uiolentia,

interturbaret? Sed diabolus ordinationis diuinæ infensissimus hostis, in exordio quidem nascentis Ecclesiæ Christianæ tyrannos impulit, ut tanquam Gigantes cœlo bellum illaturi, Ecclesias, cum potestate Ecclesiastica dilacerarent: ac corrupta ordinationis diuinæ harmonia, iniustis cædibus grassarentur, rerum'que naturam omni scelerum genere pollueren. Deinde uerò, re quam moliretur, hac uia non succedente, pontifices Romanos cæca dominandi libidine suffusos ita præcipites egit, ut non minori tyrannide, discrimine potestatis ciuilis ac Ecclesiasticæ perturbato, omnem confusionem & ἀκαταστασίαν tam in Republica quàm in Ecclesia inducere conarentur. Nec etenim solum pontifices ministerium Euangelij sibi demandatum negligere, sacramenta CHRISTI mutare, sacras literas pro libitu interpretari, nouam fidei formam inducere, totam'que religionem ex fundamento euertere: sed tam beneficiorum, quæ liberalitate Imperatorum acceperant, quàm doctrinæ CHRISTI sibi commissæ obliti, se ab Imperatorum ac regum subiectione & obedientia eximere, falsis priuilegijs inniti, Imperatoribus sese præferre, eos iuribus Imperialibus ui dolo'que priuare: sub prætextu utriusque potestatis, ius Imperatores confirmandi & remouendi sumere, eorum subditos à fidelitatis iuramento absoluere, denique Dei ordinationem furenter pedibus conculcare cœperunt: ut nullum genus hominum extiterit, quod Imperatoriam maiestatem superbius contempserit, grauius afflixerit, furiosius impugnarit, atque scelerati pontifices Romani. Non tantum pro libidine excommunicarunt, quos uoluerunt, Imperatores, absque iusta causa: uerumetiam bellis plusquam parricidialibus persecuti sunt, interfecerunt, uenenis sustulerunt, ac omnibus modis declararunt se diuinæ ordinationis iuratos existere hostes. Magna hæc impietas, magna dementia, magna tyrannis fuit. non tamen Deus discrimen ordinis utriusque penitùs deleri passus est: sed subinde uiros pietate ac doctrina, simul'que Spiritus sancti donis instructos excitauit, qui animo excelso tyrannidi pontificiæ grassanti resistentes, utriusque potestatis discrimen declararunt, & Imperatoriæ maiestatis decus contra pontificalem arrogantiam asseruerunt. E' quorum numero cùm alij, tum plerique quorum in hoc uolumine scripta continentur, fuère. Nam (ut breuiter aliquot ipsorum sententiæ capita attingam) quàm eruditè autor scripti de Vnitate Ecclesiæ conseruanda, & Leodienses in sua epistola, contra Paschalem secundum ostendunt, spirituales tam summos, quàm infimos, politicis Magistratibus obedire debere? pontifices Romanos nullum politicum gladium, multo minus aliquod dominium super Imperatorem, uel eius subditos habere? Quàm inuictis argumentis, præter Parrisium, Babenbergium, & Dantem, Cusanus & Valla commenticiam Constantini donationem refellerunt? Quàm solidis ac firmis rationibus Parrisius, & post eum Dantes, ordinis Politici ac Ecclesiastici potestate, & dignitate in utramque partem discussa, Thrasonicam pontificum, se Imperatoribus præferentium superbiam redarguit, ostendens potestatem politicam Ecclesiasticæ minimè subiectam: nec papam aliquod ius in Imperium habere, sed ei spiritualia, mundana soli Imperatori commissa esse? Quàm breuiter, sed neruose, autor Dialogi inter clericum & militem, probat Christi uicarium ad spiritualia tantum, non ad temporalia assumptum, mundana principibus ac regibus adeò commissa, ut hi curam dispensationis bonorũ Ecclesiæ gerere, clerici ijs tributa soluere, omnemq; obedientiam præstare debeant? Quàm pulchra uereq; historica narratione VValtramus Naumburgensis

burgensis ante annos quadringentos, & post eum Theodoricus Nyemus, ostenderunt, collationes episcopatuum & abbatiarum ad Imperatores pertinere, eásque Imperatoribus pontificum uiolentia extortas esse? Quis dubitabit, ius indicendi Concilia ac Synodos conuocandi Imperatoris ac Regum esse, qui uel Cusani uel Zabarellæ, illius de Concordantia catholica, huius de Schismatis librum legerit? Quis Imperatorem pontificia confirmatione egere dicet, qui eum ab Electoribus Imperij concorditer, uel maiori parte eorundem electum, integram imperij administrandi potestatem ex sola electione habere, nec Papæ uasallum esse, uel sedis Romanæ aut alicuius alterius approbatione uel consensu indigere, ex Lupoldo Babenbergio didicerit? Cum ergo hi uiri non de rebus futilibus uel nihili, sed longè omnium maximis ac Imperio utilissimis, ueritatis amore, ac obseruantia Maiestatis Imperialis, temporibus difficillimis ac periculosissimis, pontificiæ tyrannidi sese obiecerint: dignissima sunt eorum scripta, quæ conseruentur, & tanquam præclaræ ipsorum uoluntatis in Imperium testimonia ad posteritatem transmittantur, non solùm ut ijs animi Imperij studiosorum, in rectis ac ueris sententijs, de discrimine utriusque potestatis, Imperiali præeminentia, Iuribusque regni & Imperij confirmentur, sed & autorum laudabili exemplo ad acrem propugnationem Imperialis Maiestatis contra conuulsores & labefactatores eiusdem incitentur. Sanè cum conseruationem eorum scriptorum, cum aliqua subiectæ propensionis erga Imperij maiestatem, & debiti cultus autorum significatione coniunctam censerem, scripta hæc in unum collecta, ad communem utilitatem Imperij studiosorum publicari curaui. Maiestati uerò tuæ, Serenissime Imperator, ea in subiectissima obseruantia, duplici de causa offerre uolui: Altera, quòd autores operam suam, tam pro Maiestatis Tuæ, quàm antecessorum eius, iurisdictione, dignitate ac præeminentia suscepisse, & nauasse fideliter uiderentur, ideóque ea nullius nomini potius quàm Cæsareæ Maiestatis tuæ dedicanda esset. Altera, ut Cæsarea tua Maiestas uideret, spem in quam omnes pij ac boni, cum diuina uirtute, & eximia in Imperium uoluntate maiestatis tuæ, tum fœlicissimis augurijs in electione & coronatione eius sese monstrantibus, erecti sunt, talem esse, à qua adimplenda Maiestatis tuę antecessores minimè abhorruerint: nec quę hodie pro libertate Imperij dicuntur, odio sedis Romanæ, sed ueritate suggerente, ac necessitate postulante dici: eáque nec noua, nec superioribus temporibus incognita fuisse: licet agitata, minus fœliciter, ob hoc cesserint; quòd ea tempora, proh dolor, fuere, quibus plus uulgi superstitio quàm aut ullius fides, aut CHRISTI religio potuit. Ac etsi Serenissimæ Maiestatis tuæ benignitate, mansuetudine & lenitate, quæ tanta est ut nullius animus eam capere queat, in spem optimam erigor, audaciæ meæ in compellanda Maiestate tua ueniam, ac obseruantiæ in eam, Imperiúmque affectioni propensissimæ locum fore: tamen qua possum diligentissima subiectione oro, ut inter innumeram turbam Cæsareæ Maiestati tuæ inprimis eius comitijs studia sua testantium, consilium meum in hisce autoribus edendis, ac cum hoc Procemio ei dedicandis, admittere: ac si quid in hoc peccatum fuerit, meæ potius erga Imperium, Cæsareámque tuam Maiestatem impensissimę obseruantiæ & affectioni, quàm alij cuiuis rei clementer ascribere dignetur. Id quod cùm magis consueta, ac incredibili Cæsareæ Maiestatis tuæ uirtute, quàm sedula & anxia petitione me impetraturum submississimè sperem: CHRISTVM IESVM æterni patris filium, Regem regum, ac Dominum dominantium, regna constituentem,

 confer-

conseruantem,ac de gente ad gentem transferentem, ardentibus uotis oro atque obtestor,ut Cæsaream M.T. in ualetudine incolumi, actionum successu salutari, gubernatione Imperij tranquilla, regnorum amplificatione fœlici, perpetuaq; uictoria contra nominis sui iuratos hostes Turcas, quàm diutissimè tueatur, protegat,seruet,prouehat ac ornet.Basileæ, X X die Martij, Anno Salutis humanæ
M. D. L X V I.

Cæsareæ Tuæ Maiestatis
obseruantiss.
Simon Schardius D.

TESTIMONIA ALIQVOT AVTORVM, QVAE quasi summariam Isagogen continent eorum quæ in hisce libris tractantur.

OTTHO FRISINGENSIS.

Sicut ad spiritualem gladium, spirituales quoq; possessiones, id est, primitiæ, decimæ, oblationes, & alia huiusmodi pertinent: sic materiali omnes, terrenæ dignitates, ducatus ac huiusmodi subiacet. Hæc enim Deus non in una persona, sed separatim in duabus, in Ecclesia esse uoluit. Proinde sicut illi personæ, quæ gladium materialem portat, non licet contingere ea quæ spiritualia sunt: sic & isti ea usurpare quæ huius sunt, non conuenit. unde & in Euangelio scribitur: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei sunt Deo. Idq; Dominus sicut prædicat verbis, ita factis declarauit, quando tributū pro se & Petro iussit dari. Paulus etiam omnem potestatem à Deo esse considerans, in causa positus, non Petrum qui tum Romanæ cathedræ præfuit, sed flagitiosissimè ex Dei uoluntate super terram regem constitutum Neronem appellauit. Frisingensis.

PRACTICVS FERRARIENSIS, QVI VIXIT *ante annos 150. in forma respons. rei conuenti. §. præscriptionis.*

Nec unquam quiescet Italia (rectius dixisset, totus Christianus orbis) donec ipsa Ecclesia possideat ciuitates uel castra: & donatio eidem facta per Constantinum, fuerit per aliquem probum & potentem Imperatorem penitùs reuocata, cum non bene conueniat psalterium cum cithara: nec datum sit à Christo, nec à Beato Petro, quòd possidere debeant talia, sed quod Cæsaris reddatur Cæsari, & quod Dei Deo.

IDEM, DE IVRE CONFERENDI EPISCOPATus, aliaq; beneficia Ecclesiastica, competente Imperatoribus. *In forma libelli, quo agitur ex substit. §. ex suo corpore.*

Scire debes tu ignare laice, quod Imperium aliquando habuit utrumq; gladium, temporalem scilicet & spiritualem: adeoq;, quòd tunc Imperatores conferebant omnia beneficia Ecclesiastica per uniuersum orbem, & amplius eligebant papam. ut habetur in c. Adrianus. 43. dist. & notatur per Innocentium in c. s. ext. de maior. & obed. Vnde eo tempore studebant Imperatores ampliare fidem Christianam, quæ tunc modica erat, & in paruo statu: oportuit conferre multa priuilegia Ecclesijs, & ijs qui se ad fidem Catholicā conuertebant, ut patet per tit. C. de sacros. Eccles. inter quæ priuilegia fuit istud, quod bona ingredientium monasteria applicarentur ipsis monasterijs, propter quod priuilegium multiplicata & fundata sunt monasteria infinita per uniuersum orbem, olim causa deuotionis; licet hodie causa rapinæ, & auaritiæ, in tantum quod destruxerunt hodie mūdum, & annihilauerāt statum Imperij, & omnium laicorum. Possunt ergo dici meritò talia loca facta, uel fienda, retia contexta ad capienda Laicorum bona. Surgat ergo bonus Imperator, & dicant omnes, Fiat pax in uirtute tua, & abundantia in turribus tuis.

DE CONFIRMATIONE IMPERATORIS, QVAM PAPA *sibi arrogat: Fridericus 11. lib. 1. Epistolarum, Epistol. 3. sic scribit:*

Etsi fateamur collatam à domino Romanæ sedis antisti plenariam in spiritualibus potestatem: ut quantumcunq;, quod absit, sit ille peccator, quod in terra ligauerit, sit ligatū in cœlis: & quod soluerit, sit solutum: nusquam tamen legitur, diuinà uel humana lege sibi concessum, quòd pro libito transferre possit Imperium, aut de puniendis temporaliter in priuatione regnorum regibus & principibus iudicare. Nam licet ad eum de iure & more maiorum consecratio nostra pertineat, non magis ad eum depositio seu remotio pertinet, quàm ad quoslibet regnorum prælatos, qui reges suos, prout assolent, consecrant & inungunt.

DE POTESTATE IMPERATORI IN INDIcendis Concilijs competente, *idem eodem lib. Epist. 34.*

Nec inter nos, & eum, durante præsenti discordia, uocari concilium per eundem, uelut per publicum Imperij hostem, permittemus: præsertim cum nobis, Imperio & terræ principibus indecentissimum iudicemos, causam nostrorum secularium potestatum Ecclesiæ foro subijcere, uel iudicio Synodali. Sed omnibus ad ipsum consilium conuocatis, per terram nostræ ditioni subiectam, securitatem quamlibet denegamus. Et ius indicendi Concilia penitùs ad Imperatorem spectare, asserit Fridericus Barbarossa lib. 4. capite 58. apud Radeuicum.

Hæc sufficiant: quia charta plura non capit.

DE VNITATE ECCLESIAE CONSERVANDA, ET SCHISMATE, QVOD FVIT inter Henricum IIII. Imp. Rom. & Gregorium VII. Pont. Max.

CVIVSDAM EIVS TEMPORIS THEOLOGI, QVEM QVIDAM VENERICI VERCELLENSIS esse existimant, Liber: ab Hutteno in bibliotheca Fuldensi inuentus.

A EMO ascendit in coelum, nisi qui descēdit de coelo, filius hominis, qui est in coelo. Per hæc sancti Euangelij uerba commēdat Dominus unitatem Ecclesię, quæ per charitatem cōcordans membrorū unitate, colligit se in coelum in ipso Redēptore, qui est caput Ecclesię. Sic enim ipse orat ad patrem pro fidelibus suis, quos prædestinauit concordes fore in uinculo charitatis & pacis: Rogo, inquiens, ut omnes unū sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: & dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in eis. Vnde sanctus Augustinus in ipsius Euāgelij expositione: In uno, inquit, estote, unū estote, unus estote: &, Vę illis qui oderunt unitatē Ecclesię, prçsumētes in hominibus partes facere. Vtinam uoluerint hoc attendere, qui partes in hominibus fecerunt: ut faciunt scindentes unitatem Ecclesiæ. quale flagitium schismatis constat grauius esse, quàm scelus idololatriæ:
B quoniam legitur in ueteri testamēto, idololatriā gladio punitā esse, schisma autem hiatu terrę. Quapropter necessarium duximus, scribere aliqua de statu huius temporis Ecclesiæ: quia quisquis senserit se esse intra materna uiscera ipsius Ecclesiæ, non poterit ei, quando doluerit, non condolere. Diu enim est, quòd in regno Romani imperij bella ubiq; & seditiones aguntur, quòd filij à matris Ecclesiæ gremio distrahuntur: & cum superet in plurimis discordia, uix in paucis remansit cōcordia, per quam unitur & consistit Christi Ecclesia: quoniam inde dicuntur schismata, quòd diuisa sunt corda, cum scriptum sit, quòd Multitudinis credentium fuerit cor unum, & anima una. Sed huius discordiæ fomes & nutrimentū fuisse Gregorius papa, qui & Hildebrāt, uidetur aliquibus: quod nos nec affirmamus, nec renuimus, sed huius rei secretum diuino iudicio relinquimus: quia nunc ibi constitutus est post corporis huius depositionem, ubi sub iudice Deo recepit iuxta meriti sui qualitatem. Tamen dicturi sumus pauca de scriptis illius, ut his ea qua oportet diligentia perspectis, teneatur modus defensionis partium ipsius. quoniam, sicut scribit sanctus Cyprianus episcopus: Vnitatem qui non

tenet,non tenet patris & filij fidem:uitam non tenet, & salutem. A

Igitur Romana ecclesia mater est omnium ecclesiarũ, quæ faciũt unã catholicam Ecclesiam: & dignitas Romani nominis caput uel domina dicitur populorum, qui pertinent ad ipsam Romam: quæ cum sit libera, facit etiam ut sint liberi, quotquot sunt sub ciuilitate sua. Hinc sanctus Gregorius, scribẽs ad Phocam imperatorem: Reformetur, inquit, iam singulis sub iugo pij imperij libertas sua: quoniam hoc inter reges gentium & reipublicæ distat, quòd reges gentium domini seruorum sunt, imperatores uerò reipublicæ domini liberorum. Sed Constantinopolis, quæ noua Roma dicitur, tũc erat sedes Imperatoriæ dignitatis, hoc ita odinante industria & religione Constantini imperatoris, ut uetus Roma obtineret primatũ Apostolici honoris, & noua retineret principatũ regiæ maiestatis, ut sic mater & filia concordarent in unitatem Christianæ fidei & religionis. Postquam aũt degenerauerũt nouæ illius Romæ imperatores, facti uel hæretici, uel hęreticorum defensores, siue etiam catholicę Ecclesię persecutores: tunc mater quasi scribere cœpit filiæ libellum repudij, & alios filios nobilitate simul, & uirtute præstantiores adquisiuit sibi, ut Galliæ & Germaniæ populi sint & filij & ciues sui, atq; reges earum imperatores sint reipublicæ & Romanæ ecclesiæ patricij. Vnde legitur, Stephanum papam uenisse ad regem Pippinum, & postulasse patrocinium eius contra Haistulfum regem Longobardorum, ac ipsius patrocinij gratia decreuisse quemlibet deinceps regem Francorum patricium esse Romanorum, sicut uerbi causa legitur in Chirographis de Carolo scriptum: Carolus gratia Dei rex Francorum & Longobardorum, ac patricius Romanorum. Hic est Carolus, qui primus ex Francorum regibus imperator est ordinatus: quod ut fieret, per illius tẽporis pontificem Romanũ inuitus est adductus. cuius etiam pater Pippinus, de quo suprà dictũ est, cum esset maior domus in regno Francorũ, hoc est pręfectus palatij, & ad eũ spectaret summa regię potestatis & officij, electus est primus ex præfectis palatij in regem, atq; ordinatus est per beati Bonifacij Moguntini archiepiscopi benedictionem, prius super hoc experto Zachariæ papæ iudicio: quia consensus & authoritas Romani pontificis necessaria huic uidebatur negocio. Missus est enim ad eum uenerabilis uitę Burchardus, Vuirtziburgensis ecclesiæ episcopus, cum alijs ad hanc legationem idoneis nuncijs, qui ex mandatis Principum interrogarent eius sententiæ oraculum: & acciperent responsum, quomodo possent reformare regnum Francorum in pristinæ dignitatis statum, quod multo iam tempore non haberet regij honoris priuilegium: illum uerò qui rex diceretur, nihil amplius habere nisi quoddam uani nominis simulacrum, cum nec opes, nec potentia, nec aliqua dispositio regni apud illum esset: sed apud maiorem domus quicunq;

A palatio præesset, proinde iustum & idoneum sibi uideri, ut ab Hilderico totius regiæ dignitatis & potētię iã ex hæreditaria successione priuato, transferretur regium nomen ad Pippinum, tunc temporis præfectũ palatij, qui pro nobilitate sua atq; uirtute dignus fuisset, quatenus ipse, qui domi & militiæ regni gubernacula fortiter procuraret, cum labore pariter & officio nomen regis cõuenienter susciperet. Quorũ postulationem cum æquam atq; utilem Zacharias papa iudicasset, ad ea quæ postulabant consensit, atq; eiusdem consensus sententiam postea Stephanus papa confirmauit: & Pippinus factus est rex communi suffragio principum, atq; Hildericus ex uano nomine regis promeruit tonsuratus coronam monasticæ religionis, & habitum. Quod si ita est, immo quia ita est, uidetur su pradictus papa Gregorius, qui & Hildebrant, immerito hanc notã imposuisse uel Zachariæ uel Stephano, religiosis pontificibus Romanæ ecclesiæ, ut ipsi sola authoritate sua Hilderichum a regno deponerent; & absoluerent omnes Francigenas a iuramento fidelitatis: quã illi fecissent, cum fortasse ei qui huiusmodi erat, iuxta quod supra dictum est, principes regni aliquod iuramentum dare indignum duxissent. Sic enim scripsit inter alia plurima ad Herimannum Metensem episcopum, ut corroboraret per hoc animos partium suarum, quatenus tuto relinquerent regem suũ, quasi ipse hoc
B exemplo potestatem haberet deponere eum: Quidam, inquit, Romanus pontifex regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo quod tantæ potestati nõ erat utilis, a regno deposuit, & Pippinum Caroli Magni imperatoris patrem in eius loco substituit: omnes Francigenas a iuramento fidelitatis, quam illi fecerant, absoluit. Et lõge supra: Vt de multis, inquit, pauca dicamus, quis ignorat uocẽ Domini ac saluatoris nostri Iesu Christi in Euangelio dicentis, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, & in cœlis erit solutum? Nunquid hic reges excepti sunt? aut non sunt de ouibus, quas filius Dei beato Petro commisit?

Hæc uerba si charitas, quæ ædificat, temperaret: discessio illorũ, per quos regendus est mundus, iam facta nõ fuisset. quoniam sicut scribit sanctus Leo papa: Omnes res tutę esse nõ possũt, nisi quę ad diuinam confessionem pertinent, & regia & sacerdotalis defenderet authoritas. Vnde & Gelasius papa: Christus, inquit, memor fragilitatis humanæ, quod suorũ saluti congrueret, dispensatione magnifica temperaret, sic actionibus proprijs dignitatibusq; distinctis officia potestatis utriusque discreuit, ut & Christiani imperatores pro æterna uita pontificibus indigerent, & pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus dispositionibus uterentur: ac

ſic modeſtia utriuſq; ordinis curaretur, ut utroque ſuffultus extol- A
leretur. Quæ cum ita Deus diſpoſuerit, & hæc duo, quibus principaliter hic mūdus regatur, regalem ſcilicet poteſtatem, & ſacratam pontificum authoritatem ordinauerit, quis contra hæc ire tentabit, niſi qui Dei ordinationi reſiſtit? Eo enim modo beatus apoſtolus Paulus Eccleſiā Dei ordinat, ut nihil aduerſus principes & poteſtates ſeculi gerens, per quietem & tranquillitatem uitæ opus iuſticiæ & pietatis exerceat. Omnis, inquit, anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, ut quietam & tranquillam uitam agamus in omni pietate & caſtitate, quod bonum & acceptum eſt coram ſaluatore noſtro Deo. Qui autē reſiſtit poteſtati, Dei (inquit) ordinationi reſiſtit. Non hic de illis poteſtatibus dicit, quæ perſecutiones inferūt fidei: quia ibi dicendum eſt, Deo obtemperare oportet magis quàm hominibus. ſed de iſtis communibus dicit, quæ non ſunt timori boni operis, ſed mali: quibus utiq; qui reſiſtit, ipſe ſibi damnationem pro geſtorum qualitate conquirit. Vis autem, ait, non timere poteſtatem? benefac, & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt, tibi in bonum. ſi aūt male feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, uindex in iram ei, qui malum agit. Ex his certè Apoſtoli uerbis apparet, ordinaſſe Deum nō per antiſtites & Eccleſiarū principes omnia crimina uindicari: ſed ea quæ excedunt diſtrictionem eccleſiaſticæ lenitatis, uindicari per B
iudicem mundi. Sacerdotale enim iudicium nō habet niſi gladium ſpiritus, quod eſt uerbum Dei: atq; ideo cum per eccleſiaſticas regulas non potuerit hæreticos coercere Eccleſia Dei, adiuuatur (ſicut ait beatus Leo papa) ſeueris conſtitutionibus Chriſtianorum principum, quando ad ſpiritale nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale iudicium. Sæpe autem contigit, reges aliquos uel imperatores fuiſſe hæreticorum fautores atq; defenſores: ſed quanto crudelior hoſtis ad nocendum, tanto perſpicacior cura erat epiſcoporum, pro expetenda pace Eccleſiarum. quoniā iuxta Anaſtaſij papæ teſtimonium, ille pro Chriſto fungitur legatione, qui pro pace precatur Eccleſiæ. Quapropter idem Anaſtaſius ſcribit ad Anaſtaſium imperatorem hæreticū, & defenſorem hæreticorū: Glorioſiſsimo & clementiſsimo filio Anaſtaſio Auguſto, Anaſtaſius epiſcopus. Exordium pontificatus mei primitùs oblata populis pace pronuncio, conſequenter pro fide catholica humilis pietati tuæ precator occurro: in quorum primo diuinum fauorem propinquaſſe confido, quod conſonantia in me auguſtiſsimi nominis non dubium præſtat auxilium, ut ſicut uocabulum pietatis tuæ per uniuerſas gentes toto orbe præfulget, ita per miniſterium meæ humilitatis, ſicut ſemper eſt, ſedes beatiſsimi Petri in uniuerſali Eccleſia aſsignatum à Domino Deo teneat principatum. Et Gelaſius papa ſcribēs per multa ad eundem Anaſtaſiū imperatorē, pro pace

eccleſia-

A ecclesiastica sic ait inter cætera: Fili clementissime, rogo te purè, syncerè, ut me in hac uita audias potius deprecantē, quàm (quod absit) in diuino iudicio sentias accusantem. Sic certè, sic solebant Deo digni pōtifices Romani suppliciter deprecari pro Ecclesiastica pace, non quærentes, immò nunquam concipientes animo aliquos de regibus siue imperatorib. deponere: & ideo pacem quęrentibus, atque pacem offerentibus aderat Deus, remunerans humilitatem, patientiam & mansuetudinem eorum, & uindicans se super hostibus ipsorum. Nam postquā ille etiam Anastasius imperator hęreticus pręsules ecclesiarū supplicantes audire contempsit, diuino iudicio adustus fulmine interiit. Quærit autem nunc aliquis pontificum deponere principem populorum, quod est excitare quasi incendium ad destructionem ecclesiarum. Si enim ponamus, uerbi gratia, credentes Christo potestatibus seculi subiectos non esse, non tradere tributa, nec uectigalia pensitare, nulli eorum timorem uel honorē deferre: non'ne per hoc rectorum & principum meritò in semetipsos arma cōuerterent: & persecutores quidem suos excusabiles, semetipsos uerò culpabiles facerent? Non enim iam fidei, sed cōtumaciæ causa impugnari uiderētur: & esset eis causa quidem mortis digna, meritum uerò mortis indignum. Hoc ergo prouidens dicit Apostolus, immò per Apostolum sic ordinat Christus: Reddite omni-
B bus debitum, cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem: nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis. Et ipse Rex regum, & Dominus dominantium Iesus Christus, dignatus secundum carnis dispensationem describi ciuis Romanus, regulam quam constituit super his dicens: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo: hanc inquam suæ constitutionis regulam proprio cōfirmauit exemplo. Dixit enim ad Petrum, postquam ostenderat se à tributo liberum, utpote regis filium, & secundum carnem, & secundum spiritum: Vt autem, inquit, non scandalizemus eos: id est, ne nos Cæsari contradicentes, tumultuandi eis occasionem præbeamus, uade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies statherem, illum sumens da eis pro me & te. Quæ cum ita sint à Deo disposita, & scriptis atque exemplis comprobata, non'ne Dei ordinationi resistit, qui potestatibus resistit? quali nec obaudiendum Apostolus præcipit, etiam si angelus de cœlo aliter quàm euangelizatum est, prædicauerit? Quidam, inquit, Romanus pontifex regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo quod tantæ potestati non erat utilis, à regno deposuit. Superius quidem dictum est, & uerè iuxta fidem historiarum dictum est, Zachariam papam communi principum de regno Francorum legationi consensum præbuisse, qui decreuerant pro Hilderico, apud quē nulla uel regia potestas, uel regia dignitas:

ſed ſolum regium nomen erat, dignam in regno perſonam conſti- A tuere, & ut omis exhinc occaſio tumultus abeſſet, monaſterio eum mancipare, pro eo quod uidebatur fuiſſe dignior coronari tonſura monachi, quàm regio diademate. Sed noſtri temporis rex & imperator, natus & nutritus in regno, quantum ſpectat ad humanum iudicium, dignus quidem uidetur imperio, cùm ex propria uirtute, tum ex maiorum ſuorum merito & dignitate. Conferte nunc, ſi placet, illum exhæredatum totius regiæ dignitatis ac regiæ poteſtatis Hildericũ, cum hoc tali uiro, cui, ut ſalua dixerim fide, nõ inueniretur in toto Francorũ regno aptior perſona Romano imperio: quẽ per totum tempus imminentis belli, quod iam per XVII annos geſtum eſt, Deus mirabiliter cuſtodiuit: quem & in omnibus prælijs, quibus ſexies cum hoſtibus conflixit, ineffabili modo protexit, & eripuit. Hoſtes quippe eius erant, qui iuxta regium morem ſacramento ei fidem aliquando promiſerant, qui pro eo ad confirmandas ſupradicti papæ Hildebrandi partes duos potius inuaſores regni, quàm reges, unum poſt unum, ſuper ſe conſtituerant: quorum unus in prælio cecidit, alter in expugnatione unius caſtelli miſerabiliter occubuit. Sic ille Romanus põtifex pacẽ confirmauit, quam Chriſtus dedit fidelibus, atque reliquit. Pacem meam, inquit, do uobis, pacem relinquo uobis. Et: Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur. B

Ecce autẽ, erat inter hęc Herimanno Metenſi epiſcopo non modica cura uel de obedientiæ ſententia, uel de fidei ſuæ obſeruantia. nouerat enim ſe obedientiã debere Romano pontifici propter primatum ſedis Apoſtolicæ: nouerat etiam ſe fidei: quam iuramento promiſerat regi, debitorem fuiſſe, quorum alterutrum uiolare magni eſt periculi. & ideo reus eſſe uidetur grandis piaculi, per quẽ facta eſt hæc diſceſſio inter rectores mundi. Sed ille Gregorius, qui & Hildebrant, ſecurum quodammodo fecit prædictum epiſcopum, & reliquos fautores partium ſuarum ſuper iuratæ fidei præuaricatione, ſcribens, ut ſupradictum eſt, quendam pontificem Romanũ omnes Francigenas à iuramẽto fidelitatis, quã Hilderico inutili, ut ipſe etiã dicit, ad regni gubernacula regi promiſerant, abſoluiſſe: ut intelligatur ſe quoq; tali exẽplo poſſe, quos uoluerit, à ſacramẽto debitæ fidei abſoluere. propter quod & hoc intulit, quod Dominus beato Petro dicit: Tu es Petrus, & ſuper hãc petrã ędificabo Eccleſiã meã, & portæ inferi nõ præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcũq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutũ & in cœlis. Verùm etiam certum eſt, quod Dominus beato Petro, & in ipſo ſanctæ Eccleſiæ dederit ius ligãdi atq; ſoluendi, ſed uincula peccatorum, non ut ſolueret ſacramenta diuinarum ſcripturarũ, neq; ut ligaret Dei uerbũ: quoniam, ſicut ait Apoſtolus, uerbũ Dei

non

A non est alligatum. Ergo præcipit Dominus per Moysen filijs Israel, immò filijs Ecclesiæ, ad quos magis pertinet repromissio Israel: Nõ assumes nomen Dei tui in uanum: nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomẽ Domini Dei sui infrustra. Quis poterit soluere istam Domini sententiam, siue illam qua loquitur per Ezechielem prophetam: Qui soluit pactum, nunquid effugiet? Viuo ego, dicit Dominus: quoniam iuramentum quod spreuit, & pactum quod præuaricatus est, ponam in caput eius. Vnde & in Euangelio ipse Dominus & Saluator ait, quod certè beatus Petrus sicut prædicauit, sicà Domino accepit: Amen dico uobis, donec transeat cœlum & terra, iota unum aut unus apex nõ præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui autẽ unum de mandatis istis minimis soluerit, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum. Hinc sanctus Augustinus in libro de Sermone Domini in monte: Mandata, inquit, minima significãtur per unum apicẽ. Qui ergo soluerit, & docuerit sic, id est, secundum hoc quod soluit, non secundũ hoc quod inuenit, & legitur, minimus uocabitur in regno cœlorum. & fortasse ideo ait, nõ erit in regno cœlorũ, ubi nisi magni esse non possunt. Ergo cum talis sit qui soluerit unum de mandatis Domini minimis, qualis erit qui soluerit unum de magnis, siue de maximis Domini mandatis? Cum enim prohibuerit Dominus

B in Euangelio iurare siue per terram, siue per cœlum, aut per aliquid huiusmodi, non'ne magnũ, immò maximum peccatum est ei, si quis in uanum assumpserit nomẽ Domini Dei sui? Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, non peierabis, reddes autẽ Domino iusiurandum tuum. Ego autem dico uobis, Non iurabis omnino: neq; per cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum eius, & cętera. Sit autem (ait) sermo: uester, est, est, non, non quod autem his abundãtius est, à malo est. Euangelica quidem perfectio iuramentum non recipit: sed omnis sermo Christiani ita uerus ac fidelis erit, quasi iuramentum quis dederit. & propterea, sicut exponit sanctus Augustinus, intelligitur præcepisse Dominũ, ne iuretur: ne quisquam sicut bonum, appetat iusiurandum, & assiduitate iurandi per consuetudinem delabatur ad periurium. Proinde etiam sanctus Iacobus apostolus, confirmans sententiam Domini de ipso sacramento, Ante omnia, inquit, fratres mei nolite iurare neq; per cœlum, neq; per terram, neq; aliud quodcunq; iuramentum. sit autem sermo uester, est, est, non, non: ut non sub iudicio decidatis. Cum autem aliquis iurauerit, considerandũ est non solum cui, sed per quem iurauerit, constrictus perinde diuini attestatione nominis. atque ideo qui iuramentum contempserit, illum procul dubiò despicit, per quem iurauit: illi'que iniuriam facit, cuius nomini credidit aduersarius: immò non iam aduersarius, sed amicus. Vnde per supradictum prophetam Ezechielem comprobans

Dominus iuramentum, quod fecerat Sedechias regi Babylonis, & A irritum fecerat, suum magis quàm alterius fuisse: Morietur, inquit, in præuaricatione, qua despexit me. Periuri quippe regnũ Dei non possidebũt, sicut dicit Apostolus, immò per apostolum Dominus: qui planè beato Petro, & in ipso sanctę Ecclesię, dedit ius ligãdi atq; soluendi: sed uincula peccatorum, non ut solueret sacramenta diuinarum scripturarum. Quod ipse etiam confirmasse legitur sanctus Petrus in libro de Ordinatione sancti Clemẽtis, ubi cõmendat hęc diligẽter obseruanda omnibus Christianis: Veruntamen illud, inquiens, est quod præ cęteris omnibus uobis cupio in commune seruari, ut concordiam teneatis, per quod solum potestis portum quietis intrare, & ciuitatem regis summi, quæ Pax nominatur. Clementem autem hunc episcopum uobis ordino, & datam mihi à Domino potestatem ligandi & soluendi trado, ut de omnibus quæcunq; decreuerit in terris, hoc decretũ sit & in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari, & soluet quod expedit solui, tanquam qui ad liquidum Ecclesiæ regulam nouerit. Ecce, qualem sanctus Petrus à Domino potestatem accepit ligandi atq; soluendi, talem & ipse tradidit eius successori, scilicet in his quæ oportet ligari, & expedit solui: non ut soluat aliquis Scripturam Domini, quæ non potest ulla uirtute conuelli: quoniam firmum fundamentum Dei stat, sicut Apostolus affirmat. Et propterea ipse sanctus Petrus de talibus instruens beatum Clementem, & per eum omnes successores suos, repetit, & dicit: Tu, inquiẽs, ut dixi, quę oportet ligabis: & quę expedit, B solues. Ex his certè omnibus manifestum est, supradictum papam Hildebrandum iniustè pariter, & indignè imposuisse hanc notam uel Zachariæ, uel Stephano, religiosis utique pontificibus Romanæ ecclesiæ, ut alicuius horum exemplo, uel ullius sacræ scripturæ testimonio posset absoluere à iuramento, quo fidem iurauerant regi suo uel principes, uel milites reipublicæ. Qui enim soluit pactum, nunquid effugiet? Viuo ego, dicit Dominus: quoniam iuramentum quod spreuit, & pactum quod præuaricatus est, ponam in caput eius.

Sequitur in supradicta Hildebrandi papæ scriptura eiusmodi testimonium, quod legitur in libro de Ordinatione sancti Clemẽtis, beatum Petrum dixisse ad populum: Vt si põtifex Romanus alicui offensus fuerit pro delictis suis, cæteri non debeant ei esse amici, uel eum alloqui: alioqui unum esse ex illis qui exterminare uolunt ecclesiam Christi, quisquis amicus fuerit ei qui est huiusmodi. Certè nõ dixit hoc beatus Petrus de quolibet rege uel imperatore: sed per hæc facit quemlibet de turba populi citius redire ad satisfactionem pœnitentiæ, quando uiderit se destitutum esse amicorum suorum societate, colloquio & amore. Nam ut quemlibet Christianum regem prętermittamus, ecce quid pro impijssimo etiã Nerone scribit

ipse

A ipse sanctus Petrus: Deũ timete, regem honorificate. scilicet ut in hoc timor Dei cõprobetur, si quilibet rex honorificetur. Charissimi, inquit, subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tanquam ab eo missis ad uindictam malefactorũ, laudem uero bonorum. quia sic uoluntas Dei est, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentiũ hominum ignorantiam, quasi liberi, & non quasi uelamen habentes maliciȩ libertatem: sed sicut serui Dei, omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Et beatus quidem apostolus Paulus: Obsecro, inquit, primò omniũ fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam uitã agamus in omni pietate, & castitate. hoc enim bonum & acceptum est coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Non enim potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt, ordinata sunt à Deo, ad uindictam quidem malorum, laudem uerò bonorũ. Et cætera, quȩ dicta sunt supra. Sed alia nunc inscripta sunt decreta contra regẽ, immò cõtra Dei ordinationem, ut si pontifex Romanus regi offensus fuerit pro delictis suis, cȩteri non debeant ei esse amici, uel eum alloqui: alioqui unũ esse ex illis qui exterminare uolunt Ecclesiam

B Christi, quisquis amicus fuerit ei qui est huiusmodi. Nec est inscriptio, quæ similitudinem quandam uidetur operata esse in agro Dominico, iuxta quod dicit Dominus in Euangelio, quoniam in diuini medio seminis zizania superseminauit inimicus homo. Notum est enim his qui experti sunt, præcipuè autem his qui diuisionem Ecclesiȩ doluerunt, qualiter multi non solum laicorum, sed episcoporum atq; clericorum, siue monachorum, habentes quidem zelum Dei, sed nõ secundum scientiam, sicut ait Apostolus, suspenderunt se, ac segregauerunt à communione totius orbis ecclesiarum, quotquot communicant nostri temporis regi Francorum, & imperatori Romanorum: ipsiq; exigentes à nobis, non nos ab ipsis, uetentur nobis communicare uel in colloquio, uel in pacis osculo, uel in orationis studio. Proinde cũ superior sermo satis demonstrauerit, nimis esse contrariũ diuinæ ordinationi, paritérque ecclesiasticȩ paci, potestatibus non subiacere sublimioribus: de cætero quæramus, si iusta fuerit illa offensio papȩ aduersus regem, qualis certè diuisit Ecclesiæ unitatem, pro cuius scilicet unitatis amore totum agimus, quicquid horũ locuti fuerimus, nõ pro defensione partis alterius: quandoquidem partes in Ecclesia nolit esse Deus, quoniã totum Ecclesiæ corpus, cuius caput est Christus, redemit ipse Christus. ideóq; ubi non est totum, quod dicitur catholica, hoc est, uniuersalis Ecclesia, ibi non est Christi, sed malignantium Ecclesia, quæ diuisa est in parte aliqua.

Ecce

Ecce enim idem, de quo agitur, papa Hildebrant, suscepit aliquando in accusatione regis scripta hostium suorum, & proinde excommunicauit eum: quandoquidem sacri Canones constituant, non posse aliquos, qui ante hesternum diem, aut nudiustertius inimici fuerunt, uel accusatores uel testes fieri: nec debere per scripta ullius accusationem suscipi, nec accusatorem absente aduersario audiri. Sed rex profectus est in Italiam, satisfacturus Romano pontifici pro culpis, quibus se excõmunicauerat, & quasi priuatum regno iam effecerat: depositoq; cultu regio, & habitu, supplicẽ se per omnia ac pœnitentẽ obtulit: nec prius omni officio humilitatis impenso destitit, donec in gratiã cum Papa rediit, & ad cõprobandum ecclesiasticæ reconciliationis testimoniũ sacram cõmunionẽ corporis & sanguinis Domini de manu põtificis accepit: mensam cum eo adiit, ac deinde dimissus est in pace: qualẽ scilicet pacẽ Iudas simulauit, non qualem Christus reliquit. Aderat enim & legatio hostium suorum, quærentium omnibus modis interrumpere initum hoc recõciliationis pactum, quibus Papa rescripsit talibus uerbis: Ne solliciti, inquiens, sitis, quoniam culpabiliorem eum reddo uobis. Certè culpabiliorem facere aliquem, precipuè autem regem, quẽ præcipit Petrus apostolus honorificare, hoc nõ est oues Christi pascere. Culpabiliorem, inquam, facere precipuè eum, quem pœniteat culpabilem existere, hoc non est sacerdotem Domini esse: cum ipse in B Euangelio Dominus dicat, gaudium fieri in cœlo super uno peccatore pœnitentiã agẽte, quàm super nonagintanouem iustis, qui nõ indigẽt pœnitẽtia. Nũquid terribile, quod & illud sacramentũ corporis Domini cõtemnitur, quo rex ad altare in testimonium Ecclesiasticæ reconciliationis communicatur? quod certè sacramentum pietatis, signũ quoq; est unitatis, & uinculum charitatis. Sed ne solliciti, inquit, sitis, quia culpabiliorem eum reddo uobis. Et si rex, qui per seipsum culpabilis extitit, per papam culpabilior redditur, quis eorum maioris culpæ reus tenetur? Hoc quæso considerate, & tenete. Ecce autem propriè sunt regum quædam ornamenta, sicut corona & purpura, atq; alia regni insignia, à quibus regem abstinere ad arbitrij sui tempus decreuit Papa, huius scilicet intentionis gratia: ut sic aut contemptibilior esset ipsius regis in regno persona, donec roboraretur regnum, quod iam parabatur in electiõe alterius regis, dum fuerat ipse legitimus rex in Italia: aut si non permissus à se regalia resumeret ornamenta, certiorem perinde haberet exercendæ circa eum causam excommunicationis: quod uidetur non esse officium pietatis, nec signum concordiæ & unitatis. Vnde sanctus papa Gregorius scribit ita in Homelijs, & ita docet, ut ipsa hac ligandi & soluẽdi potestate se priuet, qui hanc pro suis uoluntatibus, & non pro subiectorum moribus exercet. Rex autem reuersus de Italia, inuenit nouũ regem, & hostes multiplicatos

ex ab-

A ex absentia sua, ex quorum manu abstulit cornu principatus sui, diuina auxiliante gratia, pariterque annitente pronissimo in se principum fauore, quorum Deus tetigerat corda. Iam quidem exhibuerat Romano pontifici iuxta primatum Romanæ ecclesiæ debitum honorem & obedientiam, perferendo humiliter excommunicationis sententiam, ut deinde satisfaciendo consequenter posset promereri reconciliationis gratiam. Sed cum ipse hoc ageret, & totus in eo esset, ut eiusdem Romani pontificis adiutorio, qui ad hoc ordinatus est ut sit princeps pacis, regnū pacificaret, pariterque Ecclesiam Christi in unitatem redigeret, & ea quæ dispersa sunt in unum congregaret: ecce in quem totā spem posuerat, aduersarium sentiebat, utpote qui non sibi uel suo regno, sed hostibus cōtra se consulebat, opemque ferebat ut eum aut expellerēt, aut omnino perderent. quale officium non est eorū de quib. à Domino dicit propheta: Quàm speciosi, inquiens, pedes euangelizantium pacem, euāgelizantium bona. Igitur Christus pax est, & hæreditas Ecclesię. pax est: quoniā Hierusalem, quæ sursum est, & est mater omnium nostrûm, uisio pacis interpretatur: unde & nihil aliud patria nostra, nisi pax uocatur. Qui autem contra pacem facit, aduersus Christum & Ecclesiam facit. Qui enim, inquit, mecum non est, aduersum me est: & qui mecum nō colligit, dispergit: hoc est, unitatem Ecclesię scindit:
B quoniam quidem nemo nisi intra unitatem Ecclesię saluari poterit. Præterea contra Christum quoque & Ecclesiam facit, quicunque terminos patrum suorum transgressus fuerit: hoc est, constitutiones canonum excesserit, qui constituunt, & constituendo describunt, ut nemo rebus suis aut honore spoliatus posit accusari, uocari, iudicari, siue damnari. Quæ cum ita sint, & nec inter catholicos reputandi sunt, qui sanctorum patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos transgressi fuerint: quomodo poterit rex iuxta minas supradicti papæ Hildebrant iudicari, uel damnari? cum nec inferior aliquis posit accusari, uel uocari, quamdiu spoliatus est rebus suis, uel aliqua parte honoris sui. Proinde magnum fit scandalum uiris secularibus, quando uiderint despici sacros Canones ab ecclesiasticis dignitatibus: ideoque uidetur hoc contigisse, ut congruus honor ac reuerentia non exhibeatur episcopis, qui Superintendentes dicuntur ex Græca locutione. Deum, inquit Apostolus, timete, regem honorificate. Alioqui puta etiam de ipso principe sacerdotum eo modo sensisse regem, quo legimus scitè locutum fuisse Domitium oratorem: Cur ego, inquit, te habeam ut principē, cum tu me nō habeas ut senatorem? Et Dominus in Euāgelio: Omīa quę uultis, inquit, ut faciāt uobis homines, eadem & uos facite eis. hæc enim, ait, lex & prophetæ. Sed sæpe dictus, ac sępe dicēdus papa Hildebrant, regem, quem beatus Petrus apostolus præcipit honorificare: hunc ille quærit ita inhonorare,

utuelit

ut uelit omnes, si fieri possit, auertere ab eius communione. Huius A rei gratia scripsit illud quoque capitulum, ad confirmandos animos partium suarum, uel ad multiplicandos homines earundem partium: ut si pōtifex Romanus alicui offensus fuerit pro delictis suis, cæteri non debeant ei esse amici, uel eum alloqui.

Hinc ducta est quæstio, de qua hucusque tractauimus: scilicet, si iusta fuerit hæc offensio circa regem, uel digna Romano pontifici, uicario sancti Petri, qui dicitur à petra, quæ est Christus: cum id actum sit ex inscriptione capituli illius, ut plurimi episcoporum, clericorum, monachorum & laicorum suspenderunt se ac segregauerunt à communione totius orbis ecclesiarum, quotquot communicant regi Francorum, & imperatori Romanorum: ita ut exeuntes a nobis, nō nos ab ipsis, uereantur nobis sociari uel in colloquio, uel in pacis osculo, uel in oratiōis studio. Sed pro eiusmodi scribit sanctus papa Gregorius in libro de Pastorali cura: Cū rector, inquiēs, se ad loquendum præparat, sub quanto cautelæ studio loquatur, attendat: ne si inordinatè ad loquendum rapitur, erroris uulnere audientium corda feriantur: & cum fortasse sapiens uideri desiderat, unitatis compagem insipienter abscindat. Ecce autem nostri temporis Gregorius papa, qui & Hildebrant, cum aliquando os suum aperuit, Ecclesiā diuisit, & præter ea quæ dicta sunt suprà, propheticam ollam ab aquilone in tantum accendit, ut per hos XVII, aut B eo amplius annos, ubique sint in regno Romani imperij bella & seditiones ecclesiarū, & monasteriorum incendia & destructiones, & ut sit episcopus aduersus episcopum, clerus aduersus clerum, populus aduersus populū, immò filius aduersus patrem: & pater aduersus filium, & frater aduersus fratrem. Hinc sanctus Cyprianus episcopus & martyr, loquitur inter alia plurima de unitate Ecclesiæ: Quam sibi, inquiens, pacem promittūt inimici fratrum? Quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? Secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur, qui extra Ecclesiā colliguntur? Qui enim pacem Christi, & concordiam rumpit, aduersus Christum facit. Qui alibi præter Ecclesiā colligit, Christi Ecclesiam spargit. Occidi talis potest, coronari non potest: quia talibus, si etiam animas posuerint, non erit illa fidei corona, sed perfidię pœna. Vnitatem enim, inquit, qui non tenet, non tenet legem, non tenet patris & filij fidem: uitam non tenet, & salutem.

Inter hęc uide studium & affectum istius boni pastoris, & quantum explicuerit iste sanctus Cyprianus intimæ dilectionis circa miseriam eorum, quos uidet iacere in periculis, quos cernit lapsos esse in peccatis, quos intelligit decidisse à stabilitate fidei, & Christianę religionis, qui sic loquitur in libro de Lapsis: Quid faciam, dilectissimi fratres, fluctuans uario mentis æstu? Quid, aut quomodo dicā? lachrymis magis quàm uerbis opus est, ad exprimendum dolorem,

quo

A quo corporis nostri deflenda est plaga, quo populi aliquãdo nume rosi multiplex lamẽtanda est iactura. Quis cũ sic durus ac ferreus, quis sic fraternę charitatis oblitus, qui inter suorũ multiformes rui nas, & lugubres, ac multo squalore deformes reliquias cõstitutus, siccos oculos tenere prævaleat, nec erũpẽte statim fletu prius gemi tus suos lachrymis quàm uoce promat? Doleo, fratres, doleo uobiscũ, nec mihi adleniendos dolores meos integritas propria, & sanitas priuata blanditur, quãdo plus pastor in gregis sui uulnere uulneratur. Cum singulis pectus meũ copulo, mœroris & funeris pondera luctuosa participo. Cum plangentibus plango, cum deflentibus defleo, cum iacentibus iacere me credo, iaculis illius grassantis inimici mea simul membra percussa sunt, sæuientes gladij per mea uiscera transierunt. Immunis ac liber fuisse à persecutionis incursu non potest animus in prostratis fratribus, & me prostrauit affectus.

Hæc beatus Cyprianus martyr loquitur, qui nimio pietatis affectu miserijs aliorũ compatitur, qui super diuersis Ecclesiæ periculis dolet ac tristatur, iuxta quod illius mulieris cõmota sunt uiscera super filio suo, quę uoluit ficta mater, sicut legitur in libro Regum, diuidi Solomonis gladio, ne uel sibi uiueret, uel propriæ matri: quod scilicet exemplum uerus pacificus noster Dominus Iesus

B Christus uoluit contingere in figurã nostri, ut ex hoc discernantur filij alieni gladio spiritus, quod est uerbum Dei. Sic enim sanctus Ambrosius docuisse legitur, ut quãdo incerta sunt iudicia de falsis Ecclesiæ filijs, per spiritum discernantur: quem scilicet sanctũ Ambrosium inducit prędictus papa Hildebrãd in scriptura sua, dicẽs eum excommunicasse Theodosium imperatorẽ pro culpa sua quadam, ut sic quoque statuat & confirmet partium suarum schismata. Sed ipse quoque sanctus Ambrosius Ecclesiam non diuisit, sed ea quæ Cæsaris sunt, Cæsari, & quæ Dei, Deo reddenda esse docuit: qui Theodosium quidem imperatorem compulsum tumultu quorundam, qui ei cohærebant, uindicare Thessalonicensium scelus grauissimum, Ecclesiastica coercuit disciplina. quem inter alia eruditionis uerba alloquitur ita, sicut in Ecclesiastica loquitur historia, quæ dicitur Tripertita: Coæqualium hominũ, & cõseruorum princeps es, ô Imperator: unus autem omnium est Dominus, Rex omniũ, & Creator, cuius nunc suspice uinculum pro cęde populi, non præcedente iudicio, perpetrata: quoniam medicina hæc est sanitatis maxima. At imperator inquit: Tuum opus est & docere, & medicamina temperare: meũ uero, oblata suscipere. Tunc Ambrosius admonuit legem eum sancire in posterum, ut sententiæ principum super animaduersione differrentur ab executoribus in diem trigesimum, quo locus misericordiæ, uel si res tulisset, pœnitentiæ non periret. Paruit imperator Theodosius, & uinculum eius

soluit Ambrosius. Qui etiam locorum differentiam in Ecclesia tūc A
docuit, quando eidem imperatori post oblatum munus ad altare, iuxta quod in Constantinopolitana Ecclesia solitus erat agere, sustinenti, intra cancellos sacrorum perceptionem mysteriorum remandauit per archidiaconum: O' imperator, interiora loca tantum sacerdotibus sunt collata, quę cæteri nec ingredi, nec cōtingere permittuntur. purpura namq; imperatores facit, nō sacerdotes. Et in hoc quoq; mox egressus imperator paruit, ipsamq; cōmunem cū cæteris expectationem deinceps seruauit, admodum lætus, utpote enutritus diuinis eruditionibus. quod uix tandem, sicut ipse ait, discere ei contigerit, quę differentia sit imperatoris & sacerdotis: & quod uix iam inuenerit magistrum ueritatis. Ecce illa excommunicatio, quàm utilis erat Ecclesiæ pariter, atq; ipsi imperatori Theodosio: quę nunc in ea, de qua agitur, Scriptura prodendi schismatis ponitur exemplo, quo separētur principes, uel milites reipublicę, ab imperatoris sui consortio simul & obsequio, Neq; enim tale aliquid tentauerit ille murus, & turris ualidissima Ecclesiæ, Ambrosius, quando etiam pulsabatur pro studio hæreticorum Valentiniani imperatoris, & matris eius Iustinæ minis atq; uerberibus. Vnde & inter alia uirtutum suarum insignia loquitur de eo digna memorię Scriptura: Venerandus, inquiēs, Ambrosius pro catholicæ fidei unitate, nō cum cæteris, sed pro cæteris mori elegit. non enim B
cum pereuntibus perire uoluit: sed ut saluarentur alij, ipse se periculo sæpissime dedit. Et cum mandaretur ei ab imperatore, tradi basilicam: respondit, Nec mihi, inquiens, fas est tradere, nec tibi accipere imperator expedit: igitͤ noli grauari, ut putes te in mea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. noli te extollere: sed si uis diutius imperare, esto subditus Deo. quoniam scriptū est: Quæ Deo, Deo, quę Cęsari, Cæsari. Ad imperatorē, inquit, palatia pertinent: ad sacerdotem, ecclesiæ.

Satis indicant hæc uel pauca de plurimis sancti Ambrosii dicta, uel facta, qualis & quanta in Ecclesiasticis rebus ac disciplinis debeat esse discretionis obseruantia; ne per negligentiam ipsius discretionis, matris omnium uirtutum, aliqua oriantur scandala. ueruntamen, Væ, inquit, homini illi, per quem scandalum uenit. Magna quidem sunt scandala, hæreses atq; schismata: quæ ostendit Apostolus aut eadem esse, aut ęqualia. Conuenientibus inquit, uobis in unum in Ecclesia, audio scissuras esse, & ex parte credo. Nam oportet hæreses esse: ut & qui probati sunt, manifesti fiāt in uobis. Hinc & beatus Gregorius in XVIII libro Moralium: Alij, inquit, praua de Deo sentiunt, alij recta de authoritate tenent: sed unitatem cum fratribus non tenēt. illi errore fidei, isti uero schismatis perpetratione diuisi sunt. Vnde & in ipsa prima parte Decalogi utrarunq; partiū culpę exprimūtur, cū diuina uoce dicitur: Diliges dominū Deū

tuum

A tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. atq; mox subditur: Diliges proximũ tuum sicut teipsum. qui enim de Deo peruersa sentit, liquet profectò quia Deũ non diligit. Qui uerò de Deo recta sentiens, à sanctæ Ecclesię unitate diuisus est, cõstat profectò, quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Et si quis dixerit, quoniã diligo Deum, & fratrem suum oderit, mẽdax est: sicut sanctus Ioãnes apostolus ait. Igitur magna sunt scandala, hæreses, & schismata: de quibus & dicitur in Euangelio, quoniam mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scãdala. Regnum Dei hoc, est Ecclesia Dei. angeli Dei, hi sunt anunciatores uerbi Dei: quales fuerunt, Ambrosius atq; Innocentius, sacerdotes Dei, quorum unum introducit in scriptura sua sæpe dictus papa Hildebrant excommunicasse Theodosiũ imperatorem, alterum uerò Arcadium imperatorẽ. Quare hoc scripserit, & quare in agro Dominico hoc seminauerit, bene quidem intelligunt, quibus adhuc cũ cæteris Christi fidelibus integra manet Christiana fraternitas: quibus circa unitatem Ecclesiæ est syncera charitas, qua scilicet charitate cõcordat membrorum unitas. Sicut enim in uno corpore, ait Apostolus, multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius mẽbra. Ergo nostri non est propositi, singulas illius papæ sententias per totum B describere: sed tantum ea cõmemorare, quæ uidentur pręcipuè quidem posse simplices fratrum animos ad studium schismatis confirmare: quæ etiam possunt nos ipsos inde scribentes, aut alios legentes, in bonum ędificare: qui dum cõuertimus studium nostrum ad cognitionem Ecclesiasticę disciplinæ, intelligimus sanè per unctionem sancti Spiritus, qui docet nos de omnibus, quomodo oporteat nos conuersari in domo Dei, quę est Ecclesia Dei uiuentis, colũna & firmamentum ueritatis.

Scriptum est enim, quòd Innocentius papa Arcadium imperatorem excommunicauerit, eo quòd in depositione sancti Ioannis episcopi consenserit. sed unde hoc assumptũ sit, nos quidem adhuc incertum tenemus: sed hoc pro certo nouimus, quòd nec in gestis Romanorum pontificum inuenitur, ubi gesta pariter eiusdem Innocentij describuntur: nec in libro decretorum eius reperitur, nec in Tripertita historia, ubi plus quàm alibi legimus de illius depositionis sententia. Veruntamen episcopi qui ipsum Ioannem deposuerant, catholici erant: unde Gelasius papa in libro cõtra fautores Agathi, ubi scribit, quòd Apostolica sedes more maiorũ, etiã sine ulla synodo præcedente, exoluendi quos synodus iniqua damnauerat, & damnandi, nulla existente synodo, quos oportuit, haberet facultatem. Sanctæ, inquit, Romanæ memoriæ Ioannem Constantinopolitanum, synodus etiam catholicorum præsulum certè dam-

nauerat: quē sedes Apostolica etiā sola, quia non cōsensit, absoluit. A Dicitur autem Arcadius imperator excōmunicatus fuisse, eo quod consenserit in beati Ioannis episcopi depositionem. Sed quāuis pari sententia constringat Apostolus eos qui faciunt, & qui consentiunt facientibus: tamen iuxta humanā rationem leuioris quodammodo culpæ est qui consenserit, quàm qui facit. Et cum illi præsules, qui deposuerunt prędictum pontificem, sint planè catholici, iuxta sententiā sancti papę Gelasij: qualiter Arcadius imperator, consentiens facientibus ipse meruit specialiter excōmunicari, uel damnari? Certè multa sunt Arcadij imperatoris priuilegia, quæ recipit Ecclesia, utpote sibi ualde necessaria, sicut testatur liber Christianorum imperatorum de fide catholica: ideo'q; nō repellit eum à communione sua.

Constituit namq; cum fratre suo Honorio supplicante Ecclesia, ut quęcunque à parentibus suis imperatoribus Christianis statuta sunt diuersis temporibus, circa sacrosanctas Ecclesias maneant inuiolata atq; incorrupta, nihil'q; à priuilegijs immutetur: sed omnibus qui Ecclesijs deseruiūt, tuitio deputetur. Si quis autem, inquit, in hoc genus sacrilegij proruperit, ut in Ecclesias catholicas irruens, sacerdotibus & ministris, uel ipsi diuino cultui, loco'q; aliquid importet iniurię: si non poterit per procuratorem prouinciæ comprehendi, dignus uidelicet talis capitali sentētia puniri, sit cunctis B nō solum liberum, sed & laudabile, factam atrociter sacerdotibus aut ministris iniuriam ueluti publicum crimen persequi.

Constituit quoq;, Ecclesia teste, iuxta edictum priorum Imperatorum, omnes quos clementię suæ regeret temperamentum, in tali regione uersari, quam diuum Petrum apostolum tradidisse Romanis religio usq; adhuc ab ipso insinuata declarat: ut scilicet secundū Apostolicam disciplinam, Euāgelicam'q; doctrinam patris & filij & spiritus sancti, unam deitatem sub pari maiestate & sub pia trinitate credamus, nihil dissonum profana diuisione facientes: sed trinitatis ordinem personarum assertione, ac diuinitatis unitatem catholica religióne uenerantes: reliquos autem, qui ab eorum quos cōmemoratio specialis expresit, fidei communione dissentiunt, ut manifestos hæreticos ab Ecclesijs expelli: neque his penitus post hęc obtinendarum ecclesiarum, pontificum'q; facultatem permitti, ut ueræ ac nitidæ fidei sacerdotia casta permaneant: nec post euidentem, inquit, præcepti nostri formam malignæ locus detur astutiæ.

Et iterum: Qui diuinæ, ait, legis sanctionem aut nesciendo confundunt, aut negligendo uiolant & offendunt, sacrilegium committunt.

Constituit etiā Arcadius cum fratre suo Honorio, Ecclesia teste, ut si quis sacerdotum contra quietem publicam aliquid moliri fuerit de-

A rit deprehensus, secundum legem diuinæ memoriæ gratam uitam agat centum millibus ab eorum cœtibus separatus, à quorum est societate discretus.

Et post plurima Ecclesiasticę disciplinę statuta: Edictum, inquit, quod de unitate per Africanas regiones clementia nostra direxit, per diuersa etiam loca proponi uolumus, ut omnibus innotescat, Dei omnipotentis unam & ueram fidem catholicam, quam recta credulitas confitetur, esse retinendam.

Omnes autem, inquit, hęreticos atq; schismaticos, & cæteros catholicæ Ecclesiæ aduersarios exterminari præcipimus primo ab aspectu Romanæ urbis, deinde ab omnibus ecclesijs, ut eis nihil ex moribus, nihil ex legibus sit commune cum catholicis: quoniam quod in religione diuina praue committitur, ad iniuriam omnium refertur.

Neq; uero hæreticorum, inquit, dementia, siue schismaticorum pertinacia continetur ulterius perpetrare, quæ reperit: neque eis illicita habere concilia, siue profana usquam docere aut discere præcepta licitum sit: neque antistites eorundem audeant fidem, quam non habent, minuere: nec ministros, cum ipsi nō sint ministri Dei, creare.

Quoties autem, inquit, de religone agitur, episcopos conuenit B iudicare: in cęteris uero causis quę ad usum publici iuris pertinent, legibus oportet obtemperare.

Constituit etiam idem Arcadius imperator, cum fratre suo Honorio, ęque catholico imperatore, Ecclesia supplicāte, ut quicquid à diuis Principibus constitutum est, uel si quę singuli quiq; antistites pro causis Ecclesiasticis impetrarant, sub pœna sacrilegij æternaliter conseruentur. Quorum unus antistes Romanus, scilicet Bonifacius, scripsit inter cætera ad eundem Honorium uerbis supplicibus: Ipsa, inquiens, Ecclesia deuotionē tuam Christianissime imperator meo quidem sermone, sed suo uenerabili appellat affectu, quam Christus Deus noster uestri fidus rector & gubernator imperij, uni desponsatam sibi, & intactam uirginem seruat, ne in eam aliquos patiamini insidiantium procellarum fluctus illidi, & quietam faciem tempestatis insolitæ tumore turbari, gloriosissime & tranquillissime imperator Auguste! & cætera, quibus idem papa precatur, ut à Principe hoc quoq; constituatur, quatenus in urbe Roma nunquam per ambitum antistes ordinet. Cui inter alia rescripsit imperator Honorius: Illud, inquiens, pietati nostræ satis placuisse cognosce, quod sanctimonia uestra sollicita est dę Ecclesiarum aut populi perturbatione. proinde uolumus id ad cunctorum clericorum noticiam peruenire, ut sciant omnes ab ambitionibus esse cessandum. ac si duo contra fas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus sacerdotem:

stabile hoc malũ Simoniacę hęresis,ac neophytorũ, de regni uestri finib. studeatis prohiberi: & nulla apud uos excusatio,nulla cõtra animã uestrã suggestio locũ inueniat. quia facientis proculdubio culpam habet,qui quod potest corrigere,negligit emendare. Et in quarto libro legitur ita scripsisse inter alia Sabiniano suo Constantinopolitano diacono,ut hoc loquatur imperatori Mauritio: Vnũ est,inquit,quod breuiter suggeras serenissimis Dñis nostris: quia si ego seruus eorũ,uellem me in alicuius mortẽ miscere,Longobardorũ gens nec regem,nec duces,nec comites haberet, atq; in summa cõfusione diuisa esset.Sed quia Deum, ait, timeo,in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido. Igitur Longobardi tũc temporis pagani erant,& inuasores Italiæ, ac persecutores Ecclesię: & tamẽ ille sanctissimus papa Gregorius,noluit pro Dei timore quicquã horũ facere,quæ supradicta sunt posse efficere: scilicet ut Longobardorũ gens nec regem,nec duces,nec comites haberet,atq; in summa confusione diuisa esset: quãuis uel ipse uel Ecclesia sustinuerint talia ab eis illata incommoda,qualia scribit in XVIII super Ezechielem prophetã homelia: Quid est iam,rogo, quod libeat in hoc mundo? undiq; luctus aspicimus,undiq; gemitus audimus: destructæ urbes,euersa sunt castra,depopulati sunt agri, in solitudinẽ terra redacta est: nullus in agris incola,penè nullus in urbibus habitator remansit: & ipsę paruæ generis humani reliquiæ adhuc quotidie & sine cessatione feriuntur, & finem non habent flagella coelestis iusticiæ,quia nec inter flagella directæ sunt actiones culpæ. Alios in captiuitatem duci, alios detruncari, alios interfici uidemus. Quid est ergo quod in hac uita libeat, fratres mei? Si & talẽ adhuc mundum diligimus,non iam gaudia,sed uulnera amamus. Ipsa autem quæ aliquando mundi domina esse uidebatur, qualis remanserit Roma, conspicitis: immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione ciuium,impressione hostium,frequentia ruinarum. Vbi iam senatus? Vbi populus? Omnis secularium dignitatum ordo extinctus est in ea,& iam uacua ardet Roma. Hæc passa est à Longobardis Ecclesia, hęc passa est & Roma: hęc passus quoq; est sanctus Gregorius papa, qui cum facere posset ut Longobardorum gens nec regem nec comites haberet, atque in summa confusione diuisa esset, nihil horum facere uoluit; quia uir rectus ac timens Deum fuit. Quia enim, inquit, Deum timeo, in morte cuiuslibet hominis me miscere formido.

Sed ut magis ac magis conualescebat ciuilis, immò plusquam ciuilis discordia,per quam nostro quoque tempore facta sunt propè similia, qualia superior sermo demonstrat per Longobardos acta esse in Romana republica,ut tam miserabilis inquam confusio rerũ conualescat facta nunc per Christianos in Ecclesia: describit ille sæpe dictus papa Hildebrant,regem Francorum tunc etiam , nunc impera-

A imperatorem Romanorum Christianæ legis esse contemptorem, Ecclesiarum uidelicet atque imperij destructorem, atque hæreticorũ authorem & consentaneum, ac propterea à se eum fuisse excõmunicatum. Nos autẽ confidimus meliora de eo, & speramus in Deo, ut potius sit Christianę legis amator, Ecclesiarum & imperij defensor, & hęreticorum atque schismaticorum destructor, si pro contentionis suæ & erroris perseuerantia eorum non potuerit fieri corrector. Omne enim quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia: sicut scribit Marcellinus papa. Ergo potestas à Deo cõcessa, reprehensione est planè indigna. de qua Apostolus, immò per Apostolum Dominus hanc regulam constituit: Deum, inquiens, timete, regem honorificate, quoniã & honor regis iudicium diligit. Sed ille Hildebrant econtrà inhonorauit regem Francorum, & accusauit eum crimine pessimo apud Herimannũ Metensem episcopum, intendens ipsum crimẽ, quo testificatur esse eum Christianæ legis contemptorem, & ecclesiarum atque imperij destructorem, simul & hæreticorum authorem, & consentaneum peruenire ad noticiam cunctarum ecclesiarum. Quin potius audiat omnis Ecclesia, quàm magna sit iniusticia, Canonum sacrosancta transgredi statuta, de quibus ad Ioannem Larissæum episcopum ita scribit beatissimus papa Gregorius: Hęc, inquiens, consona sanctis patribus

B diffinitione sancimus, ut qui sacris nescit aut contemnit obedire canonibus, nec sacris administrare altaribus, nec communionem capere sit dignus. Ecce enim sancta Romana ecclesia fas habet iudicandi de omni Ecclesia. Sed Fabianus papa scribit omnibus episcopis: Nullus, inquiens, præsumat unquam accusator esse simul, & iudex, & testis: quoniam in omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est iudices electos, accusatores idoneos, defensores congruos, atque legitimos testes. Iudices autem agent in æquitate, testes in ueritate, accusatores intẽtione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendã causam. Quæ cum obseruari soleant in secularibus quoque iudicijs, non'ne multo magis debent obseruari in dispositionibus Ecclesiasticis? Vnde idem qui suprà, Fabianus papa: Si in rebus, inquit, secularibus suum cuique ius & proprius ordo seruandus est, quanto magis in Ecclesiasticis dispositionibus nulla debet induci confusio? Quod hac obseruatione seruabitur, si nihil potestati, sed totum æquitati tribuitur. Hoc Fabianus papa scripsit & docuit, & hoc Romana ecclesia quasi diuini Petri uoce firmatum tenuit, donec ille papa Hildebrant omnia conturbauit, qui regiam potestatem, quam utpotè à Deo concessam defendit catholica Ecclesia, multum per omnem modum inhonorauit. Regem enim, quem honorificari Apostolus præcipit, ipse de pessimo crimine accusauit, quod non probauit. Ipse etiã huius accusationis testis extitit, quia

alios

alios testes non adhibuit: ipse etiam iudex extitit, quia regem se ex- A
cōmunicasse perhibuit. scripsit etiā, sicut suprà iam diximus, quòd ipse regi fuerit offensus. Sed eiusmodi uel accusatores, uel testes, catholica Ecclesia non recipit: quoniam Anacletus papa sic scripsit, & sic docuit: Inoffensus, inquiens, accusatorum & testium affectus quærendus est, nō suspectus. Et Callistus papa: Nec accusatores, inquit, nec testes suspecti recipiantur: neq; absente eo, quem accusare uoluerit quicunque accusator, credatur. Similiter testes, ait, per quamcunque scripturam testimonium perferant: sed præsentes ex his quæ uiderunt & nouerūt testimonium dicant. Igitur sicut Damasus quoq; papa scribit: Accusatores & iudices ijdem nō debent esse: sed per se iudices, per se accusatores, per se testes, per se accusati, unusquisq; in suo ordinabiliter ordine. De quib. etiā inquit: Omnibus uera semper fiat æquitas, quatenus accusationis & iudicij ac testimonij mercedem per ueritatem gestorum consequi ualeant. Quis autem iudicem iudicabit, qui Dei minister est, uindex in iram ei qui malum agit, quem nō sine causa portare gladium Apostolus dicit? Charissimi, inquit, subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti: siue ducibus, tanquam ab eo missis ad uindictam malefactorum, laudem uerò bonorum: quoniam sic uoluntas Dei est, ut benefaciatis, & obmutescere faciatis inprudentium hominum ignorantiam, quasi liberi, & non qua- B
si uelamen habentes malitiæ libertatem: sed sicut serui Dei omnes honorificate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Hæc quidem potestas quæ à Deo ordinata est, & quæ iubetur honorificari, ubi tandem debet iudicari? utrum in Ecclesia, an in curia? Si in Ecclesia, fortasse Ecclesia fit curia, quæ à cruore dicitur, sicut Syluester papa attestatur: Nemo, inquiens, clericus, uel diaconus, uel presbyter, propter quālibet causam intret in curiam, nec ante iudicē cinctum causam dicere præsumat: quoniam omnis, ait, curia à cruore dicitur. Et cum Ecclesiastica prohibeant decreta sub anathematis etiam interpositione, ut inferior quilibet gradus non præsumat superiorem accusare: quis accusabit regem quasi præcellentem, cui, sicut Innocentius papa ait, seruabūtur sua gesta omnia ad reddendā Deo rationē? Fabianus papa: Omnis, inquit, qui crimen obijcit, scribat se probaturum: re uera ibi semper agatur, ubi crimen admittitur: & qui non probauerit, quod obiecit, pœnam, inquit, quam intulerit, patiatur. Probet nunc ille Hildebrant, aut aliquis de parte eius, regem, quem nos adhuc æstimamus ut catholicum, probet inquam, eum esse hæreticorum authorem, & consentaneum, atque hoc per idoneos faciat testes: quoniam Ecclesiastica iudicia non recipiunt personas quæ dicuntur infames: sicut sunt incestuosi, periuri, homicidæ, & qui auferūt iniustè facultates Ecclesiæ, & qui fratres calumniantur, aut accusant, & non probant,

A probant, uel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam prouocant, & qui Apostolorum uel patrum statuta uiolant, & cætera de quibus plura scribit Stephanus papa. Contra hęc atque alia sacrosancta canonũ statuta aliud aliquid eligere, hoc est certè hęresim statuere: quoniam hæresis dicitur ab electione. Ecce autẽ, uerbi gratia, Theodoricum regem nouerat Romana ecclesia fuisse hæreticum, utpote Arrianum: nec tamen iudicauit eum, sed magis quæsiuit interea sibi eum fore pacificum. Qui enim huiusmodi est, iam iudicatus est: quoniam, iuxta sancti papæ Gelasij sententiam, error qui semel cum suo authore damnatus est, in participe quolibet prauæ communionis effecto, & execrationem sui gestat, & pœnam. Ecce inquam, in Arriano quoque rege potestatem à Deo ordinatam Ecclesia honorauit, cui, sicut legitur in decretis Symmachi papæ, supplicem magis quàm iudicem ipsa se obtulit: Sancta, inquiens, synodus apud urbem Romam ex præcepto gloriosissimi regis Theodorici ex diuersis regionibus congregata, curauit dissidentes cum humilitate propositi sui ad concordiam hortari, Deo in hoc parens, & sanctæ principis uoluntati, ut non sub occasione dissensionis contingat membra dispergi: sed magis per mansuetudinem sustineri. sicut boni nos operis Paulus magister instruxerat dicens: Sanandos esse plurimos per patientiam atque B doctrinam. Similiter & Anastasius papa nõ iudicauit Anastasium imperatorem hæreticum, utique & defensorem hæreticorum: sed sicut Gelasius quoque fecerat, suppliciter pro pace Ecclesiastica alloquitur eum: Fili, inquiens, clementissime, nos supplicantes controuersiam nolumus remanere in Ecclesia, cum magis uitanda sit contentio: quoniam sicut in Prouerbijs dicitur, Odium suscitat contentio. omnis autem qui non contendit, protegit amicitiam, & cætera, quæ plurima loquitur pro pace Ecclesiastica: quoniam ille, inquit, pro Christo fungitur legatione, qui pro pace precatur Ecclesiæ. Christus enim est pax nostra: & ipsa est pax nostra quoque patria, ad quam suspiramus, & ad quam tendimus, si tamen pacifici sumus: quoniam cœlestis Hierusalem, quæ est mater nostra, uisio pacis interpretatur: cuius terminos posuit Dominus pacem, sicut per psalmistam dicitur, Cuius participatio eius in idipsum: ut scilicet Ecclesia Dei, quæ & ciuitas Dei, unũ corpus sit cum Christo, qui id ipsum est quod æternaliter est. de quo Moysi dictum est: Ego sum qui sum. Sed Hierusalem, quæ ædificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum, cõtinet in fundamento lapidem summum angularem, electum, preciosum: hoc est, Christum: ut & ipsi tanquam lapides uiui superædificemini domus spirituales in sacerdotium sanctum, sicut dicitur per beatum Petrum: Quoniam uos, inquit, genus electum, regale sacerdotium. O quanta conditoris nostri gratia, ut idipsum quod ipse est, in ipsa quoque

quoq; sit Ecclesia, qui cum sit Rex & sacerdos, immo Rex regum & A sacerdos sacrdotum, statuit Ecclesię domesticis huius donatiui priuilegium, ut sint regale sacerdotium. Hoc tantum merentur pacifici, qui sunt unanimes in Ecclesia Christi, in ciuitate Dei: cum absq; omni cõtradictione pertineant, discordes ad ciuitatem diaboli, nec resipiscant à laqueis diaboli, à quo tenentur captiui. De ordine autẽ pacis, quæ est ordinata concordia hominũ, plurima scribit sanctus Augustinus in XIX libro de Ciuitate Dei, unde hæc pauca quæ sequuntur excerpsimus pro utilitate pręsentis Opusculi.

Omnis igitur usus rerum temporalium refertur ad fructum pacis terrenæ, in terrena ciuitate: in cœlesti autem ciuitate refertur ad fructũ pacis æternæ. Quamdiu enim permistæ sunt ambæ ciuitates, utimur & nos pace Babylonis: ex qua ita per fidẽ populus Dei liberatur, ut apud hãc interim peregrinetur. Propter quod & Apostolus admonuit Ecclesiam, ut oraret pro regibus eius, atq; sublimibus, addens & dicens: Vt quietam & tranquillam agamus uitam cum omni pietate & caritate. Et propheta Hieremias, cùm populo Dei ueteri prænunciaret captiuitatẽ, & diuinitùs imperaret ut obediẽter irent in Babyloniam, Deo suo etiam ista patientia seruientes: monuit & ipse, ut oraretur pro illa, dicẽs: Quia in eius pace est pax uestra, utiq; interim temporalis, quę bonis malisq; conueniens est. Pax autem nostra patria & hic est cum Deo per fidem, & in æternum erit cum illo per speciem. Igitur terrena ciuitas, quæ non uiuit B ex fide, terrenam pacem appetit, qua defigit imperandi obediẽdiq; concordiam ciuium, ut sit eis de rebus ad mortalẽ uitam pertinentibus humanarum quædam compositio uoluntatum. Ciuitas autem cœlestis, quę in hac mortalitate peregrinatur, & uiuit ex fide, etiam ista pace necesse est utatur: donec ipsa, cui talis pax necessaria est, mortalitas transeat. Ac per hoc dum apud terrenã ciuitatem uelut captiua, uitam suę peregrinationis agit, iam promissione redẽptionis, & dono spiritali tãquam pignore accepto, legibus terrenæ ciuitatis, quibus hæc administrantur, quæ sustentandę mortali uitæ accommodata sunt, obtemperare non dubitat: ut quoniam cõmunis est ipsa mortalitas, seruetur in rebus ad eam pertinentibus inter utramque ciuitatem concordia. Et longè supra in libro quarto de Ciuitate Dei, idẽ Augustinus scribit, cõmemorans qualiter Deus terrenæ quoq; ciuitatis regnum disponit: Deus, inquit, ille felicitatis author & dator, quia solus est uerus Deus, ipse dat regna terrena & bonis & malis: neq; hoc temerè, & quasi fortuitò, quia Deus est, non fortuna: sed pro rerum & temporũ ordine occulto nobis, notissimo sibi: cui tamẽ ordini temporum non subditus seruit, sed cum ipse tãquam Dominus regit, moderatorq; disponit. felicitatẽ uerò non dat nisi bonis: hanc enim possunt & non habere, & habere seruientes: possunt & non habere, & regnare regnantes: quæ tamen

A mē plena in ea uita erit, ubi nemo iā seruiet ulli. Et ideo regna terrē na & bonis ab illo dātur, & malis, ne eius cultores adhuc paruuli in prouectu animi hęc ab eo munera, quasi magnū aliqd, cōcupiscāt. Et hoc est sacramētum ueteris Testamenti, ubi occultū erat nouū, quod illic promissa & dona terrena sunt intelligētibus, & tunc spiritalib. quamuis nondum in manifestatione prædicantibus, & quę illis temporalibus rebus significaretur ęternitas, & quibus Dei donis esset uera felicitas. Quæ cū ita sint, non tribuamus, inquit, dandi regni atq; imperij potestatem nō Deo uero, qui dat felicitatē in regno cœlorū solis pijs: regnum uero terrenum & pijs & impijs, sicut ei placet, cui nihil iniuste placet. Ille enim unus uerus Deus, qui nec iudicio nec adiutorio deserit genus humanum, quando uoluit, & quantum uoluit, Romanis regnum dedit, qui etiam dedit Persis & Assyrijs. Sic quoq; Deus regnum dedit hominibus, qui Mario ipsi: & Caio Cæsari, qui Augusto ipsi: & Neroni, qui Vespasianis & patri & filio suauissimis imperatoribus, ipsi & Domitiano crudelissimo: & ne per singulos ire necesse sit, qui Cōstantino Christiano, ipsi apostatæ Iuliano. Et post aliqua: Neq; uero nos, inquit, Christianos quosdam imperatores ideo felices dicimus, quia & diutius imperarent, & imperantes filios morte placida reliquerunt, & hostes reipublicæ domuerunt, & inimicos ciues aduersus B se insurgentes & cauere & opprimere potuerūt: sed felices eos dicimus, si iuste imperāt, si inter linguas sublimiter honorantium, & obsequia nimis humiliter salutantium non extollantur: sed se homines esse meminerint, si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandū maiestati eius famulū faciunt, si Deum timent, si diligunt, colunt: si plus amant illud regnum, ubi non timent habere consortes: si tardius uindicant, facile ignoscunt: si candē uindictam pro necessitate regendæ tuendæque reipublicæ, non pro saturandis inimicitiarū odijs exercent: si eandem ueniam nō ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgēt: si quid aspere cogun tur plerunq; decernere, minime lenitate & beneficiorum largitate compensant: si luxuria tanto eis est castigatior, quanto possit esse liberior: si malunt cupiditatibus prauis, quam quibuslibet gentibus imperare. & si hęc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter caritatem felicitatis ęternæ: si pro suis peccatis sacrificium humilitatis, miserationis, & orationis Deo suo uero immolare non negligunt. Tales Christianos imperatores dicimus esse felices interim spe, postea re ipsa futuros, cum id quod expectamus aduenerit.

Hæc & alia huiusmodi scribit & docet sanctus Augustinus episcopus, ut cognoscamus quomodo per pacē terrenā ad cœlestem peruenire debeamus: quomodo etiam dispositor sit, moderatorq; regnorum Deus, & unde uera felicitas contingat Christianis re-

gibus,quos nō rectè agētes,iuxta quod suprà dicitur,ita Deus in li bro Sapiētiæ alloquitur, Audite reges,& intelligite:discite iudices finium terræ,præbete aures uos,qui continetis multitudines,& placetis uobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas uobis, & uirtus ab altissimo, qui interrogabit opera uestra, & cogitationes scrutabitur:quoniam cum essetis ministri regni illius,non rectè iudicastis,neq; custodistis legem iusticiæ,neq; secundum uoluntatem Dei ambulastis,horrendè & citò apparebit uobis:quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt, fiet.exiguo enim conceditur misericordia,potentes autem potenter tormenta patientur. non enim subtrahet personam cuiusquam Dominus, nec reuerebitur magnitudinem cuiusquam Deus: quoniam pusillum & magnum fecit ipse,& æqualiter cura est illi de omnibus,fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad uos ergo reges sunt hi sermones mei,ut discatis sapiētiam,& non excidatis. Concupiscite ergo sermones meos,diligite illos, & habebitis disciplinam. Inter hæc quæ per Solomonem dicuntur à Domino, cōsiderandū est, quòd hic quoq; dicitur regibus potestas data esse à Domino, sicut & prædicat ab Apostolo: Quoniā omnis, inquit, potestas à Deo, ideoq; quod irreprehensibile est,catholica defendit Ecclesia, sicut scribit Marcellinus papa. Omne enim bonū,aut Deus,aut ex Deo est: potestas autem, quoniam ex Deo est, utiq; bona est: unde & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, sicut Apostolus ait. Non hic certè agitur de talibus, de quibus per Prophetā dicit Dominus:Ipsi regnauerunt,& non ex me:iudices extiterunt,& non cognoui.Non cognoui,inquit.quasi diceret,reprobaui: Dei enim nescire,hoc est reprobare. Veruntamen nō regnauerunt ex Deo, qui regnum arripuerunt superstite adhuc rege suo, qui pro patribus suis successit in regnum iure hæreditario:quod fieri non posset,nisi à Deo.Duo enim reges,unus post unum,substituti sunt nostris tēporibus à parte principum, & partem regni tenuerūt, & non totū quod scilicet totum habet magnum pietatis mysterium in unitate fidelium. sed quia hoc consilium, & hoc opus ex hominibus erat, dissolutum est,quod ex Deo non erat:quoniam post breue temporis spacium ipsam quoq; partem regni utriq; amiserunt: & unus in prælio, alter in expugnatione unius castelli miserabiliter perierūt, superstite eo, cui potestas data est à Deo, quā scilicet potestatē nec principes nec populus partis illius dissoluere potuerūt ullo modo: quandoquidē ipsi quoq; regi possint iam donāte Deo filij succedere in regnū, sicut ipse patribus suis successit in regnū. Ergo omnis potestas,quę à Deo est,utique bona est, quam tribuit Deus bonis & malis,ut ipsi placet,cui nihil iniustè placet. Certè Nabuchodonosor dicitur in libro Danielis prophetæ rex iniustus, & ultra omnem terram impius; & tamen hic talis Nabuchodonosor, de

cuius

A cuius etiã interitu multa horrenda uaticinantur per prophetas Domini: Hic, inquit, dicitur à Domino seruus Dei, nõ sicut prophetæ & omnes sancti, qui uerè seruiũt Domino: sed quòd in euersione Hierusalem Domini seruierit uoluntati. de quo sic legitur in Hieremia propheta ex sermone Domini: Ego, inquit, dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, serui mei, insuper & bestias agri dedi ei, ut seruiant illi: & seruiẽt ei oẽs gentes, & filio eius, & filio filij eius: gens autem & regnum, quod non seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicunque non curuauerit collum suum sub iugo regis Babylonis, in gladio, & fame, & siti, & peste uisitabo super gentem illam, ait Dominus, donec consumã eos in manu eius. Quòd si tanto Deus zelatus est zelo regiam potestatem in rege iniusto, & ultra omnem terram pessimo, quid facturus est pro rege Christiano & catholico? Ipse etiam regi Nabuchodonosor iurauerat Sedechias rex Iuda, cuius scilicet periurium ita insecuta est ultio diuina: Viuo ego, dicit Dominus, quoniam iuramentum quod spreuit, & pactum quod præuaricatus est, ponam in caput eius: & morietur in præuaricatione, qua despexit me. Ergo iusiurandum hos habet comites, ueritatem, iudicium & iustitiam: ut si ista defierint, nequaquam sit iuramentum, sed periurium. Vnde & Dominus loquitur in Hieremia propheta: Iurabis, inquiens,

B uiuit Dominus, in ueritate, & iniudicio, & in iustitia. Quod dicitur, Viuit Dominus, in Testamento ueteri: iusiurandũ est ad condemnationem mortuorum, per quos iurauerunt cultores idolorum. In nouo autẽ Testamento prohibet Dominus non iurare omnino: Ne decidatis, inquit, sub iudicio, si non secutæ fuerint ueritas & iustitia, quæ pariter iuxta sententiã ipsius Domini, comites sunt iuramento.

Pro magno quidẽ salutis nostræ mysterio iurare nos Dominus per seipsum pariter, & per Apostolum suum Iacobum prohibuit: quoniam uidetur soluere Iesum, quisquis iuramentũ soluerit. Vnde & sanctus Ioannes apostolus & Euangelista: Omnis, inquit, spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus, de quo audistis, quoniam uenit, & nunc iam in mundo est. Qui enim soluit pactũ, nũquid effugiet? Viuo ego, dicit Dominus, quoniam iuramentum quod spreuit, & pactum quod præuaricatus est, ponam in caput eius: & morietur in præuaricatione, qua despexit me. Ergo sicut testatur Dominus per prophetam, iusiurandum habet comites, ueritatem, iudicium, & iusticiam. Veritas autem Christus est, simul & iusticia Christus est. Ego sum, inquit, uia, ueritas & uita. Sed psalmista ait, quoniam iusticia & pax osculatæ sunt se, quando ueritas de terra orta est, Christus scilicet natus de Maria uirgine. factus est enim nobis Iesus Cristus sapientia à Deo, & iusticia, & sanctificatio, & redemptio, sicut dictum est ab Apostolo. Igi-

tur ueritas est Christus, iusticia est Christus, pax est Christus, imò quicquid bonum est, aut Christus, aut à Christo est: quoniam Christus Deus est. Sed omnes uirtutum species uno iusticiæ continentur nomine, beato quoque Hieronymo attestante, qui exponens illud Psalmistæ: Beati, qui custodiunt iudicium, & faciunt iusticiam in omni tempore: Cum Dominus, inquit, & saluator noster sit Dei iusticia, felix est & beatus, qui facit iusticiam in omni tempore, id est Christum: quoniã si iustè agimus, concipitur in nobis aut tristicia, & paritur ex nobis iusticia, & sumus mater iusticiæ. Omnis autem spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis: quoniam uenit, & nunc iam in mundo est. sicut dicit sanctus Ioannes apostolus: idcoque probate spiritus, si ex Deo sunt. Scripsit enim Hildebrand papa, secundum quod suprà dictum est, Herimanno Metensi episcopo, quòd ipse exemplo alicuius Romani pontificis potestatem habuerit soluere à sacramento principes regni, immò soluere in eis sacramentum, quo fidem uel pactum promiserant regi suo. Misereminì ò principes regni cœlestis, populus Dei, si tamen estis pacifici, & si estis in unitate Ecclesiæ Dei: uos inquam misereminì, immò indignemini, quod æstimauit uos talis momenti, ut putaret uos posse in hanc sententiam adduci, ut id quod non potest fieri, credatis posse fieri. Nam sacramẽtum dicitur quoque iusiurandum, & sacramentum dictum est ab B
eo, quod sit sacrum signum: ut dum uisibiliter iusiurandum agitur, inuisibilis rei sacrum signum intelligatur. Iurabis enim, inquit Dominus, in ueritate, in iudicio & in iusticia. Quis enim potest hæc soluere, quæ, sicut Psalmista ait, sunt opera manuum tuarum Domine? Opera manuum eius, inquit Psalmista, ueritas, & iudicium: fidelia omnia mandata eius, confirmata in sæculum sæculi, facta in ueritate & æquitate. Opera quippe uirtutis Dei sunt ueritas, iudicium & iusticia: & fidelia omnia mandatc eius sunt, quæ non uariantur neque mutantur: quoniam confirmata in sæculum sæculi per humana uerba nullo modo soluuntur, quæ uerbo Dei confirmantur, facta in ueritate & æquitate. Veritas enim est, qua dicta complentur: æquitas, qua iustè proferuntur: iudicium uerò est, quo uel iustus uel iniustus utrique pro meritis suis remunerantur. Siue iudicium dicitur, iuxta quod in libro beati Iob legitur: Nunquid qui nõ amat iudicium, sanari potest? Vnde sanctus papa Gregorius: Amat iudiciũ, inquit, quisquis uias suas subtiliter discutit, & secretarium cordis ingressus, quid Dominus ipsi tribuit, quid ipse Domino debeat, pensat. Tale iudicium qui non amat, nunquid sanari potest? Iurabis enim, ait Dominus, in ueritate, & in iudicio, & iusticia. De quibus si aliquis solutus fuerit, & nihil horum habuerit, uel amauerit, quid tunc erit? profectò mendax & iniustus etiam iudicatus, quia mendax & iniustus. Veritas quippe loqui-

A loquitur in Euãgelio de diabolo: Ille, inquiẽs, homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia ueritas non est in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur: quia mendax est, ait, & pater eius, id est ipsius mẽdacij. Mendacium suum ipse genuit, à nemine audiuit. Quomodo Deus pater genuit filium ueritatem, sic diabolus lapsus, genuit quasi filiũ mendacium. Ergo ueritas est Dei, sed mendacium est diaboli: & quisquis in ueritate non steterit, ex ipso est, qui mendacium primus genuit: quoniam omne mendacium ex ueritate non est, sicut sanctus Ioannes ait: Filioli, inquit, nemo uos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & Deus iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc autem, inquit, apparauit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli. Quæ opera? Peccata. Ecce quæ, & cuius opera filius Dei uenit dissoluere: Nolite, inquiẽs, putare, quia ueni soluere legem aut prophetas: non ueni soluere, sed adimplere. Amen quippe dico uobis, donec transeat cœlum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui ergo soluerit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorum. Hoc uerbum Dei loquitur ipse, qui est uerbum Dei, filius Dei: Ego, inquiens, ex me ipso nõ sum locutus, sed
B qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar, qui non ueni legem aut prophetas soluere, sed adimplere. Qui autem soluerit & docuerit sic, id est secundum quod soluit, non secundum id quod in uenit, & legit, minimus uocabitur in regno cœlorum: & fortasse ideo, sicut ait Augustinus, non erit in regno cœlorum, ubi nisi magni esse non possunt: Dominus enim Iesus Christus ipse est, quod prædicat uerbum Dei: ideoq; corpus Christi intelligitur etiam Euãgelium Dei, doctrina Dei, scriptura Dei. Vnde Hieronymus in expositione CXLVII psalmi: Licet corpus; inquit, Iesu Christi in mysterio posit accipi, si quando tamen sermonem Dei audimus, & caro Christi, & sanguis eius funditur nostris auribus. Proinde qui Scripturam Dei soluit, Iesum soluit: qui scilicet filius Dei, uerbũ Dei apparauit, ut soluat opera diaboli: & ut eadem opera diaboli soluant sacerdotes in uerbo Dei, in uirtute Dei concessit Christus filius Dei uiui, qui dixit beato Petro, & in ipso sanctæ Ecclesiæ, utpote supra petram, fundatę: Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: & quęcunq; solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. Verbum enim Dei est nõ alligatũ, sicut testatur Apostolus Dei, nec solui poterit ullo modo scriptura Dei, opus Dei, uerbũ Dei. Nam cœlũ, inquit, & terra trãsibunt, uerba aũt mea non transibunt. Igitur opera diaboli sunt peccata hominum, iuxta quod dicitur per Ioannẽ apostolũ: Qui facit peccatum, ex diabolo est: nõ carnis originẽ ducẽdo ex diabolo;

sed imitationem, uel suggestionem peccandi sumendo ab illo: quò A niam ab initio, inquit, diabolus peccat, de archangelo scilicet uersus in diabolum. iuxta quod loquitur Dominus per Ezechielem prophetā suum: Tu inquiens, cherub extentus, & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidū ignitorū, ambulasti perfectus in uijs tuis à die conditionis tuę, donec inuenta est iniquitas in te. Omnis aūt qui facit iniquitatem, & peccatū facit: sicut idē qui supra, sanctus Ioannes apostolus ait: Et scitis, inquit, quoniā apparuit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli: omnis aūt spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est. & hic est Antichristus, de quo audistis q̄m uenit, & iam in mundo est. Ergo uerbū, anima & caro unus est Christus in una persona Dei & hominis. Sed ille soluit Iesum, qui uel diuinitatem eius, uel animā uel charitatē negat. Soluit & ille Iesum, qui mādata & uerba Iesu, uel peruerse uiuēdo, uel peruersius interpretando corrūpit. Sed & ille soluit Iesum, qui scindit unitatē Ecclesię. unus em̄ homo Christus, caput & corpus. nā corpus eius est Ecclesia eius. Igit̄ ex Deo non sunt, qui Dei opera, uel uerba, uel sacramēta rescindūt. nā filius Dei uerbū Dei in hoc apparuit, ut soluat opera diaboli: & ut ipsius diaboli opera soluant sacerdotes in uerbo Dei, in uirtute Dei, cōcessit Christus filius Dei. Sed Hildebrant papa sic scripsit & sic prædicauit: Quidā, inquiēs, Romanus pōtifex regē Francorū nō tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo B quòd tātæ potestati nō erat utilis, à regno deposuit, & Pippinū Caroli magni imperatoris patrē in eius loco substituit: omnes Francigenas à iuramento fidelitatis, quam illi fecerunt, absoluit.

Mira quidem uidentur nobis quæ astruit: ut scilicet religiosus aliquis Romanus pontifex sacramentum fidei in aliquo absoluere tentauerit: quia fides Dei magis quàm alicuius æstimatur, quæ alicui in eius nomine datur atq; promittitur, quæ & ad inuocationē sanctorum Dei roboratur, ut ipsi quoq; sint testes siue iudices pactæ fidei in nomine Domini. Quando autem à fide aliquis solutus fuerit, & fidem non habuerit, præcipuè eam quam iuramento firmauerit, proculdubio mēdax est, insuper & periurus, qualis regnū Dei non possidebit: sicut Apostolus ait. Ergo fides si titubauerit, charitas etiam ipsa languescit, sicut Augustinus in libro de Doctrina Christiana scribit: Dum fides, inquit, titubat, diuinarum scripturarum authoritas uacillat. Opus autem fidei, dilectio est, sicut Apostolus testatur: Fides, inquiens, quæ per dilectionem opatur. Vnde & sanctus Ioānes apostolus: Omnis, inquit, spiritus, qui cōfitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo est. confessionem hoc loco non solum catholicæ fidei, sed & operationis bonæ, quæ fit per charitatē, requirit: alioqui nonnulli hæretici, multi scismatici, sed & multi falsi Christiani confitētur Iesum Christum in carne uenisse: sed cōfessionē suā factis negāt nō habēdo charitatē. Charitas

A tas quippe Dei filium ad duxit ad carnē: & ideo negat illum in carne uenisse, quisquis nō habet charitatem. Igitur opus fidei dilectio est, sed Deus dilectio est, quam dicit Apostolus habitare in cordibus fidelium. fides enim tua de Christo, Christus est in corde tuo. Si fides in nobis, Christus in nobis, quem scilicet Iesum soluit, quisquis fidem absoluit. Sed audistis, inquit, quia dictum est antiquis; Non peierabis, reddes autem Domino iusiurandum tuum: ego autem dico uobis, non iurare omnino. His atq; alijs Dei mādatis credere, hoc est fidem tenere; hoc est Christum in cordibus credentium habitare, cuius uerba non possunt aliter fieri, quàm iuxta uerbum Dei, quod est filius Dei. proposuit enim ei istud legis mandatum, qui nondum ascendit ad culmen Euangelicum: Reddes, inquiens, Domino iuramentum tuum: uobis autem, inquit, dico qui nō estis sub lege, sed sub Euangelica professione, non iurare omnino. Iusticia autem pharisæorum est non occidere, non peierare. Sed uere dico uobis, inquit, nisi abundauerit iusticia uestra plus quàm scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnū cœlorum. Quodcunq; autem uoueris, sicut per Solomonē dicitur, redde: multoq; melius est non uouere, quàm post uotum promissa non reddere: Displicet enim Deo infidelis & stulta promissio, & si inuaeuum aliquis iurauerit, non iustificabitur, sicut sapientia Dei loquitur in

B in libro Ecclesiastico. Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, nō peierabis, reddes autem Domino iuramentum tuum, qui nondum ascendisti ad culmen Euangelicum: ubi prohibetur omnino iuramentum. Deniq; non implentibus ea quæ antiquis in lege iubentur, maledictū etiam proponitur: Maledictus, inquit, qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea: & contestor uobis per cœlū & terram, quòd si non custodieritis mandata Domini Dei uestri, peribitis à facie terræ. Quòd si iubentur, qui sub mandato legis sunt quasi sub pædagogo, interposita maledictione Domino iuramentum suum reddere, quòd ut suprà dictū est, datur sub sacramento ueritatis, iudicij & iusticiæ: quid fiet de his qui constringuntur sub maiori sacramento Christianæ religionis? ubi quanto sublimior institutio atq; doctrina, tanto grauior exactio atq; uindicta, si quis solueritue l unum de minimis Domini mandatis, quæ scripta sunt in lege, quæ nec filius Dei uenit soluere, sed adimplere: apparens certè opera diaboli soluere, quæ etiam concessit sacerdotes in uerbo Dei, in uirtute Dei soluere? Hæc obsecro considerate, & si angelus etiam de cœlo aliter quàm Euangelizatum est à Deo, euangelizauerit uobis, non attendite: quia talis iuxta Apostolicam beati Pauli authoritatem, per quem loquitur Christus, perpetuò maledictus est anathemate.

Ecce enim (ut sæpe dictum est) omne quod irreprehensibile est, catholica Ecclesia defendit, ideoq; uel Zachariam uel Stepha-

num Romanos pontifices pro merito suæ religionis & uirtutum A defendit: quorum neuter, ut certo scimus, Francigenas à iuramento fidelitatis suæ, quam alicui promisissent regi, absoluit: sicut Hildebrand papa scripsit & prædicauit, ut tali exemplo deciperentur principes regni, quasi ipse posset absoluere eos à sacramento fidei, quam iurauerant regi suo in nomine Domini, intendens eum perinde à regno priuari atque deponi. Quod cum per hos XIIII. aut eo amplius, annos frequenter tentatū sit, ad effectum tamē peruenire nō potuit: quoniam, ut Solomon ait, Non est sapientia, non est fortitudo, non est consilium contra Dominum. Ergo, Hildericus nō re, sed nomine tantum regnabat: quoniam apud maiores domus tota dispositio regni, & tota potestas regni erat, quod ita fieri diuina dispensatio longè ante ordinauerat. Nā Ludouicus, siue Clodoueus, gloriosi regis Dagoberti filius, discooperiens corpus beati Dionysij martyris, brachiū eius fregit, statim stupefactus in amētiā incidit, & non pòst multū temporis uitam cum regno finiuit: cuius præsumptio, qua in sanctum Dei peccauerat, in posteros quoque redundauit: quoniam, sicut legitur in gestis Francorum, exinde diuersis atque pestiferis casibus regnum Francorum concidit: Postquam enim duo filij eius regni successores, Clotarius scilicet, atque Hildericus in primæua ætate perierunt: unus communi omnium morte defunctus, alter propter morum insolentiam occisus. Theodoricus tertius frater, multis aduersitatibus & ante regnum & in regno B est afflictus, cuius maior domus, id est prouisor palatij, immò uiolator palatij extitit quidam Ebronius apostata, qui inter alia tyrannidis suæ & crudelitatis facinora sanctum Leodegarium episcopum, & fratrem eius Gerinum diuersis pœnis & cruciatibus interfecit, multosque alios mactauit & oppressit: quo tandem occiso Pippinus dux Austriæ maior domus efficitur, qui iuxta nobilitatē pariter & religionem progenitorū suorum opus atque negocium pijssimi rectoris, & religiosissimi principis exequitur. Dominus enim Arnolfus ex filia regis Clotarij natus, cum esset primum maior domus, in regno edidit nobiles, & uirtute præstantes filios palatio, qui postea ex meritorum consideratione factus Metensis ecclesiæ episcopus, genuit Deo spiritales filios in sacerdotio: cuius certè filius erat Anchisus, qui de nomine Troiani Anchisæ dicitur appellatus: cuius item filius erat iste, de quo suprà dictum est, Pippinus, pater scilicet senioris Caroli, & auus regis Pippini, de quo sic inter cætera legitur in gestis Francorum: quod unà cum consilio & consensu omnium Francorum missa relatione ad sedem Apostolicam, & authoritate percepta præcelsus Pippinus electione totius gētis sublimatus sit, in sedem regni cum consecratione episcoporum, & subiectione Principum. Et longè suprà scriptor historiæ ostendens, quando & à quo inchoaret ille principatus, qui dicitur maior

A maior domus: Tempore, inquit, Clotarij patris Dagoberti regnum Francorum regi cœptum est, & administrari ab his, qui prouisores aulæ regiæ, uel maiores domus esse uidebantur, diuina hoc dispensante prouidentia, ut ad horũ progeniem Francorum transferretur regnum: fuitq; eo tempore maior domus in palatio Clotarij regis Arnolfus, uir, ut postmodum claruit, Deo amabilis, qui post sęculi gloriam Christi se seruitio subdens, mirabilis in episcopatu extitit. Considerate nunc ordinem rerum gestarum, & perspicite si iuxta scripturam Hildebrandi papæ aliquis Romanorum põtificum deposuerit à regno regem Francorum, & Francigenas à iuramento fidelitatis, quam ei fecissent, absoluerit: quòd scilicet fidei sacramentum, sicut suprà probatum est ex testimonio sacræ scripturæ, nemo unquam soluere poterit, nisi fortè quemlibet inde solutum facere uelit mẽdacem simul atq; periurũ, ac ideo condemnatum: quandoquidem ille Hildericus, de quo agitur, nihil omnino regiæ potestatis uel dignitatis habuisse describatur: atq; ideo comprobatur, quòd non fuerit Dominus aliquorum, siue rector: quoniam rex à regendo dicitur. Vt enim quemlibet regem Christianum prætermittamus, ecce quomodo in Nabuchodonosor, rege iniusto, & ultra omnem terram pessimo: ecce inquam, quomodo regiã potestatẽ in eo zelatus est Dominus Deus: gens uerò, inquiens, & regnum, quod nõ seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis, & quicunq; nõ curuauerit collũ suum sub iugo regis Babylonis, in gladio, & fame, & siti, & peste uisitabo super gentem illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu eius. Ipsi etiam regi Nabuchodonosor iurauerat Sedechias rex Iuda, cuius scilicet periurium ita insecuta est ultio diuina: Viuo ego, dicit Dominus, quoniam iuramentum quod spreuit, & pactum quod præuaricatus est, ponam in caput eius, & morietur in præuaricatione, qua despexit me. qui enim soluit pactum, nunquid effugiet? dicit Dominus.

Certum est, quia uerum est, quòd Hildebrant papa tentauerit soluere scripturam Domini, & mandata Domini, quæ sunt de unitate Ecclesię Christi, quę sunt etiam de sacramento fidei. Sed firmũ fundamẽtũ Dei stat, & dilectio quę ualida est sicut mors in electis Dei, integra perseuerat: quoniam caput & corpus, quod est Christus & Ecclesia ab inuicẽ non discordat. Poterit sanè aliquis soluere in his, qui foris sunt, charitatẽ, quę nunquã certè in electis cadit, de cætero uelit nolit, cœlũ & terra prius transibunt, quàm uel iota unũ, uel unus apex præterceat de lege Domini, de scriptura Dñi. Quęcunq; aũt scripta sunt, ad nostrã doctrinã scripta sunt, ut per patientiã & consolationem scripturarum spem habeamus, sicut docet Apostolus. Ecce enim postquam prædixerat Dñs gentẽ, quæ nõ seruierit regi Babylonis, seuisitaturũ esse in gladio, & fame, & peste,

peste, per quod scilicet testimonium, sicut & per Apostolum, docet potestatibus obediendum esse: postquam etiam prędixerat, Sedechiam regem pro iuramento, quod soluerat, moriturum esse in praeuaricatione, qua despexerit se: quoniã iuramentum Dñi est, in cuius nomine iuratur, ubi iusticia, iudicium & ueritas comites esse dicuntur. Post haec, inquam, dicit Dominus per Hieremiam prophetam, de prophetis, immò de falsis prophetis, hoc est de falsis doctoribus: Nolite, inquit, audire uerba prophetarum dicentium uobis, Nolite seruire regi Babylonis, quia mendacium ipsi loquuntur uobis: quia non misi eos, ait Dominus, & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter, ut eijciant uos, & pereatis tam uos quàm prophetae, qui uaticinantur uobis. Certè omnes quotquot potestati, immò Dei ordinationi resistunt, à regno Dei eiecti peribunt, & periuri regnum Dei non possidebunt. De duabus quippe ciuitatibus pauca diximus suprà, iuxta quod scribit sanctus Augustinus in libro XIX de Ciuitate Dei, de qua dicta sunt gloriosa, ubi inter alia plurima quae sunt eiusmodi, loquitur ista: Quamdiu permistae sunt ambae ciuitates, utimur & nos pace Babylonis, ex qua ita per fidem populus Dei liberatur, ut apud hanc interim peregrinemur. propter quod & Apostolus admonuit Ecclesiam, ut oraret pro regibus eius, atque sublimibus, addens & dicens: Vt quietam & tranquillam agamus uitam cum omni pietate & charitate. Et propheta Hieremias cum populo Dei ueteri praenunciaret captiuitatem, & diuinitùs imperaret, ut obedienter irent in Babyloniam, Deo suo etiam ista patientia seruientes, monuit & ipse, ut oraretur pro illa dicens: Quia in eius pace est pax uestra. Beatus autem populus, cuius Dominus Deus eius: & miser populus ab isto Deo alienatus, qualis etiam non est dignus, ut uel terrenae uel coelestis reipublicae sit populus. Respublica enim dicitur, quòd sit res populi, sicut scribit sanctus Augustinus in ipso XIX libro de Ciuitate Dei: sed populum esse definit, coetum multitudinis iuris cõsensu, & utilitatis cõmunione sociatum. Quid autem dicat iuris consensum, disputando explicat, per hoc ostendens geri sine iusticia non posse rempublicam. Vbi ergo, inquit, iusticia uera nõ est, nec ius potest esse. quod enim iure fit, profectò iustè fit: quod autem fit iniustè, nec iure fieri potest. non enim iura dicenda sunt, uel putanda quaelibet iniqua hominum constituta: quocirca ubi non est uera iusticia, iuris consensu sociatus coetus hominum non potest esse, & ideo nec populus: & si non populus, nec res populi: sed qualiscunq; multitudinis, quae populi nomine digna non est. ac per hoc si respublica res est populi, & populus non est, qui consensu iuris sociatus non est: non est antẽ ius, ubi nulla iusticia est. proculdubio colligitur, ubi iusticia nõ est, nõ esse rẽpublicã. Iusticia porrò est ea uirtus, quae sua cuiq; distribuit.

Et

A Et longe supra idem Augustinus in libro II de Ciuitate Dei, introducēs sententiam uel Scipionis, uel Tullij de republica: Sicut in fidibus, inquit, ac tibijs, atque cantu ipso ac uocibus concentus est quidam tenendus ex distinctis sonis, quem immutatum atq; discrepantem aures erudite ferre non possunt, isq; concentus ex dissimillimarum uocū moderatione concors tamen efficitur, & congruus: sic & summis, & infimis, & medijs interiectis ordinibus, ut sonis moderata ratione, ciuitatem consensu dissimillimorū dicunt concinere: & quæ harmonia à musicis dicitur in cantu, eam esse in ciuitate concordiam, arctissimum atq; optimum omni in republica uinculum incolumitatis, eamq; sine iusticia nullo pacto esse posse. Populum autem non omnem cœtum multitudinis: sed cœtum iuris consensu & utilitatis cōmunione sociatum esse determinant, & dicunt tunc esse rempublicā, id est rem populi, cum bene ac iuste geritur, siue ab uno rege, siue à paucis optimatibus, siue ab uniuerso populo. Cum uero iniustus est rex, quem tyrannum more Græco appellant, aut iniusti optimates, quorum consensum dicunt esse factionem: aut iniustus ipse populus, cui nomen usitatum non reperiunt, nisi etiam ipsum tyrannum uocent: non iam dicunt uitiosam, sicut prius fuerat disputatum: sed sicut ratio ex his illis definitionibus connexa docuisset, omnino nullam esse rempublicā: quo-
B niam non esset res populi, cū tyrannus eam factione capesseret: nec ipse populus iam populus esset, si esset iniustus: quoniam non esset multitudo iuris consensu, & utilitatis communione sociata, sicut populus fuerat definitus. Igitur duæ ciuitates in sacra scriptura commendātur: una Dei, altera diaboli. illa per Hierusalem significatur, metropolin populi Dei: hęc per Babylonem, metropolin gentium populo Dei semper aduersariam, atq; ideo, quoniam Hierusalem uisio pacis interpretatur, pax per ciues atq; domesticos Babylonis confunditur, quoniam Babylon cōfusio interpretatur. Pacem, inquit, Dominus, relinquo uobis, pacem meā do uobis: unde si quando filij Ecclesiæ coguntur belligerare, non hoc agunt ex doctrina Christi, & traditione Ecclesiæ: sed ex necessitate & cōtagio quodā Babylonis ciuitatis terrenæ, apud aquā tempore mortalitatis suæ peregrinantur filij Hierosolymæ. Hinc iterum Augustinus in supradicto libro de Ciuitate Dei: Christianæ, inquit, religionis præcepta de iustis probisq; moribus, si simul audirent atque curarent reges terræ, & omnes populi principes, & omnes iudices terræ, iuuenes & uirgines, senes cum iunioribus, ætas omnis capax, & uterq; sexus, & quos Baptista Ioānes alloquitur, exactores ipsi atque milites: tunc & terras uitæ præsentis ornaret sua felicitate respublica, & uitæ æternæ culmē beatissimę regnatura cōscenderet: sed quia iste audit, ille contemnit, pluresq; uitijs male blandientib. quàm utili uirtutum asperitati sunt amiciores: tolerare, inquit, Christi

Christi famuli iubentur, siue sint reges, siue principes, siue iudices, A siue milites, siue prouinciales, siue diuites siue pauperes, siue liberi siue serui, utriusque libet sexus, etiam pessimam, si ita necesse est, flagitiosissimamque rempublicam, & in illa angelorū quadam sanctissima atque augustissima curia, cœlestique republica, ubi Dei uoluntas lex est, clarissimum sibi locum etiam ista tolerātia cōparare. Quod ipse præstare dignetur, qui uiuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

NOlite plures magistri fieri, fratres mei: scientes, quoniam maius iudicium sumitis, sicut dicit Iacobus apostolus ex doctrina Domini & Saluatoris nostri. Vos, inquit, nolite uocari rabbi: unus est enim magister uester. Vnde Augustinus in libro qui prętitulatur de Magistro, disputans, quęrens & inueniens magistrum non esse qui docet hominem scientiam, nisi Deum: Magistros, inquit, plures tunc fieri existimo, cū diuersa atque inter se aduersa sentiunt, cum uerum idipsum dicunt omnes, & uerū dicunt, ab unius ueri magistri magisterio non recedunt. Qui enim, inquit Christus, maior est uestrûm, erit minister uester. Qui enim se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Sed cum ipse unus magister Christus, idemque Deus mutet tēpora, transferat regna, tenens corda regum in dextra sua: legimus docuisse Hildebrandū papam, quod potestatem ipse habuerit super reges & super regna: & posse id facere, quod per Deum fieri tantum dicit Psalmista: Hunc humiliat, & hunc exaltat. Nam reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Quam certe regulam proprio confirmauit exemplo, dicens Petro apostolo, Vt non scandalizemus eos: id est, ne nos Cęsari contradicentes, tumultuandi eis occasionem præbeamus, uade ad mare, & mitte hamū: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius inuenies staterem, illum sumens da eis pro me & te: & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Qui etiam docuit Apostolos Ecclesiam, non regnum disponere, uel ordinare: quod nec ipse legitur affectasse, qui fugit in montem solus orare, cum turbę uenissent rapere eum, & regem constituere: quoniam cum in forma Dei esset, formam serui accipiens, uenit nō ministrari, sed ministrare. iuxta quod etiam Paulus apostolus, cum liber esset ex omnibus, omnium se seruum fecit, ut plures lucrifaceret. Vnde & Gregorius papa, cū esset summus pontifex, & uirtutū artifex, intantum se infra omnes humiliauit, ut primus ipse in epistolis suis seruum seruorum Dei se appellauerit, & hoc humilitatis nomen ad posteros quoque transmiserit. Qui in libro Pastoralis curæ proposuit de bonis subditis, & malis rectoribus, exemplum Saulis & Dauid: qui certe dum eum posset eundem persecutorem suum occidere, noluit occidere, eo quod esset Christus Domini: insuper & uiros suos, ne consurgerent in eum, legitur sermonibus

confregisse,

A confregisse: & quia uel oram chlamydis suæ ipse præcidisset, pœnituisse. Si quando, inquit, contra rectores uel in minimis lingua labatur, per afflictionem pœnitentiæ cor prematur: & cum præpositi potestatæ aliquis detraxerit, eius iudicium, a quo sibi prælata est, perhorrescat: Quia cum in præpositos, ait, delinquimus, eius ordinationi, qui eos nobis prætulit, obuiamus. Et ut hoc exemplo probaret, quod scripto edidit, ne in ethnicorum quidem morte ipse dilectus Deo Gregorius, sese miscere uoluit: sed cum efficere potuerit, sicut ipse scribit, quod gens Longobardorum, nec regem, nec duces, nec comites haberet, nihil horum facere uoluit, quia Deum timere se dicit.

At Hildebrant papa, miscuit se plurimorum mortibus Christianorum, succendens ubiqꝫ incendia bellorum per totum pene Romanum imperium, ut nō teneret Henrichus rex regnum a Deo sibi collatum, per successiones patrum suorum. Qui etiam in usum belli conduxit milites reipublicæ: cum militantes Deo implicare se non debeant negotijs secularibus, iuxta disciplinam Ecclesiæ, & propter supplementa stipendiariorum, siue mercedis, pro qua mercede eius militauerant contra regem: eundemqꝫ patricium Romanorum, spoliauit Romanam ecclesiam oblationibus fidelium, quibus hactenus solebat alere indigētiam pauperum: qui, sicut ait Lau

B rentius martyr ad Decium, sunt thesauri æterni, qui nunquam minuuntur & crescunt, qui in singulis asperguntur, & montibus inueniuntur, in quibus scilicet Ecclesiæ thesauris uere Christus est, in quibus Christi fides est. Segregauit etiam sibi ab Ecclesia plerosqꝫ episcopos atqꝫ abbates: de republica autem plerosqꝫ duces atqꝫ comites, ut iam non sit unū corpus uel Ecclesię uel reipublicę, & ut non sit multitudinis credentium cor unum & anima una, secū dum disciplinā Ecclesiæ: sed sint secundum Comicum, quot homines, tot sententiæ. Pro his & huiusmodi meruit talis Hildebrant dominus apostolicus Gregorius appellari, atque in doctrina & conuersatione catholicus inscribi, & apud ipsum atque episcopos ipsius esse Ecclesiam Dei, & iusticiam Dei. Sic enim inter multa alia scriptum tenetur, in Epistola contra Clementem papam, quam reperimus scripsisse quandam infamem personā: Igitur, inquit, quoniam sicut Apostolus dicit, corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: & nos credimus, propter quod & loquimur dominum apostolicum Gregorium in doctrina & conuersatione catholicum. Et iterum: Sed non prætermittendum, inquit, quod Vuigbertus se seruum seruorum Dei nominat mentiendo, sanctam uero matrem Ecclesiam, id est filios Dei: qui spiritu Dei aguntur, quorū conuersatio in cœlis est, satanæ synagogā appellat. Ecce enim episcopi Hildebrādi papę cū sint procul dubio corporū pariter & animarū homicidæ: corporū quidē, quoniā ipsi, utpote

uiri sanguinum & dolosi, usi sunt manibus sibi obsequentium ad A
necem plurimorum: animarum autem, quoniam occiderũt quotquot separauerunt ab unitate catholicæ Ecclesiæ: quoniam filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus, quales meritò dicũtur synagoga satanæ. Ecce, inquam, cum tales sint episcopi Hildebrandi papæ, scribitur in sua suorũq; parte sancta mater Ecclesia esse, cũ catholica, hoc est uniuersalis Ecclesia non sit in aliquarum partium schismate: sed in uniuersitate fidelium per spiritum pacis & charitatis ad inuicem cõcordantium. Describuntur etiam esse filij Dei, cum specialiter in Euangelio dicantur filij Dei, qui sunt pacifici. Describuntur quoq; spiritales esse, quod est agi spiritu Dei, idemq; in cœlis conuersari: cum profectò cœlis, qui enarrant gloriam Dei, dicat in Euãgelio Dominus: Vos, inquiens, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Sed ut decipiant incautos ministri satanæ, qui transfigurat se in angelum lucis, transfigurantur & ipsi, sicut Apostolus ait, uelut ministri iustitiæ, in quibus ipse qui dicitur rex super omnes filios superbiæ, operatur iam mysterium illius arrogantiæ: In cœlum, inquiens, conscendam, supra astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte Testamenti, in lateribus aquilonis, unde refrigescit charitas multorum: sedebo super altitudinem nubium cœlestium, scilicet prædi- B
catorum, & ero, inquit, similis Altissimo. Vnde inquit quidam nomine tantum Christianæ professionis inflatus, uerè autem carens Christianæ religionis fructibus. cum oportuerit eum humiliter se agere, arrogantia elatus, assumpsit sibi aliquid authoritatis Apostolicæ: & scribit ad omnes ecclesias epistolam, in qua docere conatur eos, qui multo rectius, quàm ipse credebant, & cohortatur omnes ad nouas institutionum sectas accommodare aurem suam: Huic, inquit, nullam epistolæ salutationem uolui præfigere, in qua illius, cui necaue dicendum est, scriptis respondebo. Qui habet aures audiendi audiat, & post aliqua, quibus furem esse atque latronem describit, qui ascenderit aliunde secundum Euangelica Domini dicta. Caueto igitur, inquit, tu Christiane, ne Vuigberto corde uel ore dixeris unquam aue. Ecce magnificus ille laudator Hildebrandi papæ probatur instituisse scholam contentionis, qui noluit esse annunciator salutis, indicans in principio Epistolæ suæ salutationem, quæ à salute dicitur, se nolle nobis præscribere, cum præcipiat Paulus apostolus fratres salutare se inuicem in osculo sancto: quod signum, inquit, salutationis in omni epistola ita scribo. Vnde rogamus, inquit, uos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi & nostræ congregationis in ipsum, ut non citò moueamini à uestro sensu, neque terreamini neq; per spiritũ, neq; per sermonem, neq; per epistolam,

A ſtolam, tanquam per nos miſſam. Omnibus autem, qui inuocant nomen Domini noſtri in omni loco ipſorum, & noſtro, gratia & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. Hoc ſignum ſalutis, quę ab Apoſtolo nobis optatur, & à Deo promittitur, ab autore propoſitæ Epiſtolæ nobis ſubtrahitur: gratia ſcilicet, qua nobis peccata donentur: pax, qua Deo reconcilientur. Vnde & ipſe uenit abſq; doctrina Chriſti, qui præcipit pacem primò auditoribus proponi: quoniam ſicut per Eſaiam prophetã dicitur, Opus iuſtitiæ eſt pax, & fructus labiorum Dei pax, & hæreditas Eccleſię eſt pax. Sed contra Chriſtum & Eccleſiam facit, quiſquis contra pacem facit: de quorum numero eſſe oſtenditur, qui (utpote fur & latro, aliundè intrãs ad doctrinæ ſtudium, quàm per Chriſtum, qui eſt oſtium, quo ad ſalutem intratur (negat in ipſo limine ſcripturæ ſuæ quòd uelit ſuis auditoribus ſalutationem, quæ iuxta teſtimonium beati Aguſtini à ſalute dicitur, annunciare: qui adhuc contentioſius agere probatur, quando ad confirmandas ſchiſmaticorum pariter atq; hæreticorum partes teſtimonia ſacræ ſcripturæ hinc inde contrahẽdo furatur, ut in inſidijs & quaſi per latrocinia quædam incauti decipiantur. Gregorius inquit, Innocentius & ſequaces eorum omnes fortiter improbant quodlibet ſacerdotale officium ab Eccleſia ſeparatorum.

B Ecce quomodo ille miniſter diaboli, ecce quomodo inſanit, quo modo nos ſecum in foueam perditionis mittere quærit, qui apud XIII tantum, aut paulo plures epiſcopos Hildebrandi papę ſcribit ſancta Dei eſſe ſacerdotia: cæterorum autem, qui ſunt per orbem terrarum, ſacerdotia ab Eccleſia Dei eſſe ſeparata: cum certè non ſolum Gregorij atq; Innocentij teſtimonium, ſed omnium ſanctorum patrum iudicium concordat cum ſentẽtia beati Cypriani epiſcopi, qua teſtatur in libro de unitate Eccleſię, quòd alienus ſit, prophanus ſit, hoſtis ſit, quòd Deum patrem habere non poterit, qui non tenet unitatem Eccleſiæ: quam conſequenter etiam deſcribit unum ſacerdotium habere. Nam ut unitatem, inquit, manifeſtaret Dominus, unitatis eius originem ab uno incipientem ſua authoritate diſpoſuit: & quia erant utiq; & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis, exordium ab unitate proficiſcitur, ut Eccleſia una monſtretur, quam ſcilicet unitatem tenere firmiter, & uindicare debemus maximè nos, inquit, epiſcopi, qui in Eccleſia pręſidemus; ut epiſcopatum quoq; unum atq; indiuiſum probemus. Sed Hildebrant papa ſic diuiſit etiam ſacerdotia, quemadmodum Eccleſiam Dei, atq; rempublicam imperij: quoniam partes inde ſegregauit ſibi. Inter ipſum nanq; & inter regem Henrichum graues ortæ ſunt, atq; inexorabiles diſcordię, Papa plurimùm annitente, ut rex deponeretur à regia poteſtate pariter & dignitate: rege uerò contra nitente, ut defenderet ſe

ab hostium suorum circumuentione, qui pro parte eiusdem papæ A certantes quærebant eum opprimere. Exinde diuisa est ecclesia, & diuisa sunt ecclesiæ sacerdotia, atque omnia scandolorum orta sunt genera: exinde creuit graue & diuturnum bellum, & non solum ciuile bellum, sed & plusquam ciuile bellum: & factæ sunt absque diuino pariter & humano respectu uastationes ecclesiarum, & cædes hominum: exinde etiam corruptæ sunt diuinæ pariter & humanæ leges, sine quibus non subsistit uel Dei Ecclesia, uel imperij respublica. & exinde uiolata est fides & publica & catholica: exinde etiam illa creuit, iniusticia, ut pro ueritate falsa testimonia, & pro fide catholica abundent periuria, ut postquam leges bello siluére coactę: impleatur iam ista Domini sententia per Osee prophetam: Non est, inquit, ueritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. maledictũ, & mendaciũ, & homicidiũ, & furtum, & adulteriũ inũdauerunt, & sanguis sanguinẽ tetigit. Hæc nunc abundare & suprabundare, propter doctrinã Hildebrandi papæ, qua diuisit corpus uel Ecclesiæ uel reipublicæ, nunquid hoc est Apostolicum esse? & Gregorium, id est, bene uigilantem esse? & in doctrina & in conuersatione catholicum esse secundum sententiam scriptoris propositæ epistolæ? atque cum tali Hildebrando partes habere, & eiusmodi, qualia supradicta sunt, flagitia nutrire, fouere uel defendere, nunquid hoc est filios Dei esse, & spiritales atque coelestes esse B iuxta sententiam scriptoris eiusdem epistolę? Absit hoc, absit, inquã: quoniã attestante Apostolo, Christus exhibuit sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, nec per duplicitatem rugam: quia & per iusticiam est munda, & per simplicem intentionem tensa. Vnde & in Cantico canticorum spiritussanctus ex persona Domini designat & dicit: Vna est columba mea, perfecta mea: una est matris suæ, electa genitricis suæ. Sed aduersarij nostri quamuis ipsi exierint à nobis, non nos ab ipsis: tamen sic solent se commendare dictis: ac scriptis, Nos catholici sumus, nos in unitate Ecclesię sumus. Vnde scriptor illius Epistolæ appellat eos qui sunt in parte sui Gregorij, catholicos: nos autem, qui fidem sanctorum patrum tenemus, qui bonis omnibus consentientes sumus, qui pacem amamus, & fraternitatem diligimus, qui impendimus honorem, cui debemus honorem: qui iuxta præceptum Petri apostoli, Subiecti sumus omni creaturæ propter Deum, siue regi tanquam pręcellenti, siue ducibus tanquam ab eo misis: & non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis, id est in disciplinatis: qui cõfitemur iuxta doctrinam Pauli apostoli bonum esse, & acceptum coram Saluatore Deo nostro, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionẽ ueritatis uenire, ut primum omnium fiant obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietã & tranquillam

A quillam uitam agamus in omni pietate & castitate: nos uero, qui optamus etiam cum Propheta dari capiti nostro aquam, & oculis nostris fontem lachrymarum, ut ploremus die ac nocte interfectos filiæ populi nostri: nos, inquam, præiudicat ille scriptor, dicens nos esse schismaticos, & hæreticos, & excommunicatos: quia regiæ potestati non resistimus, & (quia Clementi papæ communicamus.

Quid inuiolabile, inquit, baptismi sacramentum apud schismaticos, & hæreticos, & excõmunicatos ualeat, Isidorus in Allegoriarum libro super Genesin declarat. Quod præter arcam, ait, omnis caro, quã terra sustentabat, diluuio consumpta est: significat, quia præter Ecclesiæ societatem aqua baptismi, quàm eadem sit uis non solum non ualet ad salutem, sed ualet potius ad perniciem. Sciendum autem, quòd Vuigbertus arguit catholicos asserere illa, quæ fiunt extra Ecclesiam, sacramenta nõ esse, nec aliud quàm damnationem cuiquã conferre, astruens iam extra quàm intra catholicã Ecclesiam hæc omnia rata & uera existere, assumitq; in testimonium assertionis suæ Augustini sententiam in quodam tractatu in Euangelium Ioannis contra rebaptizatos editam: Ita ergo, inquit Augustinus, nec foris, sicut nec intus quisquam, qui ex parte diabo li est, potest uel in se, uel in quoquam maculare sacramentum, quod Christi est. Quam & nos sententiam fideliter amplectentes respon
B demus, hoc Augustinum de solo, unde tunc angebatur, baptismi dixisse sacramento. Et in fine ipsius Epistolæ: Intuendum etiam, inquit, quod qui Vuigberto uel Heinricho fauent, aut temporalis cõmodi respectu, uel humanæ gloriæ faciunt hoc intuitu: nos aũt qui iustã partem Gregorij iam à Deo assumpti, sicut iustum est, defendimus, per hoc nõ homini, sed soli Deo placere contendimus.

Hinc iam apparebit, qui sint schismatici, & hæretici, atq; excommunicati, cum iste scribendo testetur, se suosq; defendere partem sui Gregorij. Sed tunica Christi per totum textilis, atq; cohærens reseruatur nobis integra & inconcissa à carnificibus Pilati: utpote melioribus, quàm qui diuidunt unitatem Ecclesiæ, quandoquidem ipsi interfectores Christi dicant in Euangelio de integritate illius tunicæ: Non scindamus illam, sed sortiamur de eà, cuius sit. Vnitatis enim sacramentum, & concordiæ uinculum illa Christi tunica prætendebat, quæ ab accipiente ac possidente scindi omnino non poterat: sed totam simul, & solidam firmitatem inseparabiliter obtinebat. Vnde sanctus Cyprianus episcopus in libro de Vnitate Ecclesiæ: Quis ergo, inquit, sic sceleratus, quis sic discordiæ furore uesanus, ut aut credat scindi posse: aut audiat scindere unitatem Dei, uestem Domini, Ecclesiam Christi? Sed quidam exeuntes à nobis dicunt & scribunt, se defendere partem sui Gregorij, non id quod totum est Christi, quod est catholica Ecclesia Christi. Vnde Isidorus episcopus in VIII libro Etymologiarum: Catholica, in

quit, hoc est uniuersalis Ecclesia dicitur: quoniam non secundum A
conuenticula hęreticorum in aliquibus regionum partibus coarcta tur, sed per totum orbem dilatata diffunditur: ideoq; fidem nõ habent catholicam, qui sunt non in toto, quod redemit Christus, & quod regnabit cum Christo, sed in parte aliqua maioris inde consequentes damnationis sententiam: quotquot confitentur in symbolo se credere sanctam Ecclesiam catholicam, & per aliquas partium sectas diuisi non tenent unitatem Ecclesię: quæ scilicet unitas, iuxta quod legitur multitudinis credentium esse cor unum & animam unam, propriè conuenit catholicæ Ecclesiæ. Sed per diem, inquit, sol nõ uret te, neq; luna per noctem. Mysticè dictus sol in Deo intelligitur, & in Ecclesia præfiguratè dicta luna intelligitur. Sed tanquam à sole uritur, qui in Christo scãdalizatur, credens aliquid minus in filio, quàm in patre & spiritu sancto: quoniã pater, & filius, & spiritus sanctus unus est Deus, consubstantialis & coæternus. Vritur autem tanquã à luna, qui scandalizatur in Ecclesia, credens eam esse in parte una, iuxta quod & Dominus per pseudoprophetas & falsos doctores fieri prædixit, qui dicunt: Ecce hic est Christus, ecce illic: cum ille totum orbem emerit, qui tantum sanguinis sui precium dedit. De his duobus timenda sunt scandala: quoniam & duo sunt præcepta, in quibus tota lex pendet & prophetæ, dilectio scilicet Dei, & dilectio proximi. Pax multa diligentibus legem B
tuam Domine, & non est illis scandalum. Sed scribit contra nos noster aduersarius: Nos, inquiens, iustam partẽ Gregorij iam à Deo assumpti, sicut iustum est, defendimus. Vnde Augustinus scribens in tractatu Psalmi, cap. XII de talibus: Eo plus, inquit, abundat nequitia, quo sibi uidet abundare iusticia. & quia iusticia est in corde ipsorũ, sed falsa, ideo ait: Nõ perueniũt ad ueram, quia repleti sunt falsa: XIIII, aut eo amplius annos prælia & seditiones agitis.

Ecce enim uos, ut ita dicam, particulares Hildebrandi, per hos, & ne adhuc quidem paci uel concordiæ acquiescitis: sed sicut uerè ait Iacobus apostolus, occiditis & zelatis, belligeratis & litigatis. Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones in cordibus uestris: Nolite, inquit, gloriari, & mendaces esse aduersus ueritatem. Non est ista sapientia desursum descendens à patre luminũ: sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum. Quę autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suasibilis, bonis cõsentiens, plena misericordia & fructibus bonis, iudicans sine simulatione: fructus autem iusticiæ in pace seminatur facientibus pacem. Vnde, inquit, bella & lites in uobis? non'ne hinc? scilicet ex zelo amaro & contentionibus, quę sunt in cordibus uestris? Propterea quidam ex parte Hildebrandi, scribens grandem epistolam pro defensione eiusdem sui Gregorij, testatur in exordio locutionis

A tionis suę, nolle auditores suos salutare: ostendens per hoc, fraternitatem se non diligere, quod est unitatem nō amare: qui certè scribens ubiq; contra sacramenta Christi, & Ecclesiæ terminauit scripturam suam, eo scilicet condendi schismatis errore, quo cœpit: & nesciens aut contemnens, quòd fructus iusticiæ in pace seminatur facientibus pacem, ait. Nos, sicut iustum est, defendimus iustā partem Gregorij iam à Deo assumpti. sic quippe sacra scriptura Genesis de Enoch dicit, quòd illum Deus tulerit: quoniam nō apparuit. Sed catholica Ecclesia comprobat hoc, & dicit, quòd in libro de unitate Ecclesiæ Cyprianus episcopus scribit: Vnitatem, inquit, qui non tenet, non tenet patris & filij fidem, uitam non tenet, & salutē. Proinde quomodo ille Hildebrand catholicus extitit, qui non Ecclesiæ, sed patri præfuit, sicut etiam defensor ipsius scribit: qui etsi Apostolicam sedem sibi usurpauerit, nunquam tamē Romana ecclesia illius sponsa fuit, quam pro legitima donatione spiritalis dotis collatis antè beneficijs spoliauit, proscidit ac dilaniauit: iuxta quod in secūdo huius libri capitulo dictum est, & uerè dictum est. Atque ideo ipsa quæ uerè erat & est Romana ecclesia, cum sit mater omnium ecclesiarum, quæ aliquo prauo dogmate nec aliquando fefellit, nec aliqua hæresi unquam falli potuit: talis inquam sancta mater Romana ecclesia, cum nō posset non misereri filijs uiscerum
B suorum, qui per dissensionem regis Henrichi & Hildebranti papæ trahebantur, & utinam adhuc nō traherentur ad interitum: elegit summa necessitate Vuigbertum Rauennatis ecclesiæ episcopum ad pastoralem curam Romani pontificatus, consentientē pariter & agente rege Henricho, eodem'q; patricio Romanæ ecclesiæ: necessitas autem non habet legem. Vnde Innocentius papa: Quod necessitas, inquit, pro remedio reperit, cessante necessitate debet utiq; cessare, quod urgebat: quia alius est ordo legitimus, alia usurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit. Igitur factū non est hæreticæ prauitatis errore, quòd consensit Vuigbertus uiuenti adhuc Hildebrando subrogari, summa scilicet necessitate: quoniam constat, eum uixisse ad interitum ecclesiæ pariter & reipublicæ. Nam si Vuigbertus, inquit, fur & hæreticus non fuisset, uiuenti adhuc Gregorio, nullatenus subrogari consensisset. Iste magis fur est & hæreticus, qui furtim collectis undique sanctorum patrum testimonijs ad confirmandas schismaticorum, pariter & hæreticorum partes introiuit ad scribendum, & exiuit aliunde quàm per ostium, quod est Christus: docens etiam absq; doctrinā Christi, & loquens absq; ueritate, quæ est Christus, qualis certè dicitur Antichristus: Quoniam, qui mecum, inquit, nō est, contra me est. Quòd si Clemēs papa uerè pius atq; pacificus uidetur his qui sunt ex contentione, uel in hoc culpabilis esse, quòd antea episcopus alterius ecclesiæ, nunc factus est pontifex Romanæ ecclesiæ:

ſciant hoc licitum eſſe ex Canonum cõſtitutione, præcipue autem ex decretis Antheros papæ, ſi non fuerit ambitus cauſa, ſed aut neceſsitate aut utilitate: iuxta quod Petrus ſanctus & princeps apoſtolorum, de Antiochia utilitatis cauſa translatus eſt Romam, ut ibidẽ potius proficere poſſet: Quoniã alia eſt, inquit, cauſa utilitatis & neceſsitatis, & alia auariciæ & præſumptionis, atq; propriæ uoluntatis.

Vtrum autem ſit paſtor, an mercenarius, cognoſci ueraciter nõ poteſt, ſi occaſio neceſsitatis deeſt. Vnde & inter cætera quæ ſunt eiuſmodi, ſcribit ſanctus Gregorius in Homelijs: Lupus, inquiẽs, ſuperueniens indicat, quo quiſque animo ſuper gregis cuſtodiam ſtabat. Ecce enim Henrichus rex non ut diſpergeret oues Chriſti, ſed ut congregaret eas in unum, profectus eſt Romam: præcipue ſtudens aut cum Hildebrando redire in gratiam, aut ſi id fieri non poſſet, ſubſtituere alium papam, qui amaret pacem & Euangelizaret pacem, cum iam per plures annos bellum undique uaſtauerit Romanũ orbem: ſed ille noluit regem recipere, immo reſpuit eum alloqui uel uidere, niſi offerret ſibi regale ſceptrum, & redderet in manus ſuas regiam poteſtatem, & honorem, & regnum: quale ſcilicet myſterium iniquitatis dicitur à Domino ſuper principem Tyri, quoniam eleuatum eſt cor eius: & dixit, Deus ego ſum, & in cathedra Dei ſedi. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo, ideóq; uel Petrus princeps apoſtolorum non uſurpauit ſibi ordinare aliquid de regno: ſed, Subiecti, inquit, eſtote omni creaturæ propter Deum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſsis ad uindictam malefactorum, ad laudem uero bonorum. Ergo rex cum obſtinatum Papæ animum non poſſet inclinare ad ſtudium pacis, alia pactionis conditione, niſi cederet regno, quod Deo ordinante obuenerat ſibi auita, pariter & paterna ſucceſsione, tunc demũ uſus eſt belli neceſsitate: cum etiam idem Hildebrãd introitum Romanę ciuitatis ſibi obſtruxiſſet, & Romanos ad repugnandum animaſſet: qui deinde conuerſi ad ſtudium pacis, uel quod bello undiq; urgerentur, uel quod contra patricium ſuum repugnare impium fore arbitrarentur, legationem miſerunt, rogantes ea quę pacis ſunt, perſiſtente Hildebrando papa in obſtinatæ mẽtis intentione, qua regem Henrichum iudicauerat dignũ eſſe odio omniũ: utpote excommunicatum à ſe, ideóq; indignũ eum eſſe aliquorũ, qui ritè colerent Deum, uiſu, allocutione. Vnde cum uellet potius oues Chriſti diſpergi uel occidi, quàm cũ rege pacificari, cui certè dictũ eſt à Domino cum Petro apoſtolo: Si diligis me, paſce oues meas. id eſt: Fac pro fratrib. quod pro te feci, qui omnes ſanguine meo redemi, ergo cum miſereretur Chriſtus ouibus ſuis quib. noluit Hildebrãt miſereri, relictis eis, fugit in Traianũ: quę ſcilicet munitio hactenus inexpugnabilis dicta eſt, uulgo domus Theodorici.

Tum

A Tum quidem Romana ecclesia elegit Vuigbertum successorem illi fugitiuo, cum certe principes non sint timori boni operis, sed mali, sicut dicitur à Paulo apostolo. Tum etiam rex ordinatus est imperator ab eodem papa Clemente, ex qua amborum ordinatione praecipuè insignis est annus, qui tunc erat ab incarnatione Domini M.LXXXIIII. Sed post aliquãtum temporis fugiens quoq; Hildebrant ex illa qua se occultauerat munitiõe, Salernũ petijt, ibiq; uitam finiuit. Igitur utrum sit pastor an mercenarius, cognosci ueraciter non potest, si occasio necessitatis deest. Vnde sanctus Leo papa scribens per Rusticum Narbonensem episcopum caeteris pastoribus Ecclesiae Christi, ostendens scriptis pariter & exẽplis, nõ debere sacerdotes Dei ullis tribulationibus, uel scandalis infirmari, quo discedant à cura pastorali. Nam ipse dignus planè uicarius Petri apostoli, & uerus imitator essentialiter boni pastoris non timuit occurrere uel Genserico regi Vandalorum, uel Attalae regi Hunnorum, infestissimis scilicet hostibus Ecclesiae, simul & reipublicae. ac proinde scribit idem Leo inter caetera pastoribus Ecclesiae: Dicente uerò, inquit, Domino, beatus qui perseuerauerit usq; in finem. unde erat beata perseuerantia, nisi de uirtute patientiae? Nam secundum Apostolicam praedicationem: Omnes qui uoluerint in Christo piè uiuere, persecutionem patientur, quae non in eo B tantum cõputanda est, quod contra Christianam pietatem aut ferro aut ignibus agitur, aut quibuscunq; supplicijs, cum persecutorum saeuitiam supplicant: sed & dissimilitudinem morum & contumacia inobedientium & malignarum telis linguarum, cum huiusmodi conflictationib. omnia semper mẽbra Ecclesię pulsentur, & nulla piorũ à portio cõflictatione sit libera. Permanendũ est ergo in opere credito & in labore suscepto: constanter tenenda est iusticia, & benignè pręstanda clementia. Odio habeantur peccata, non homines: corripiantur tumidi, tolerentur infirmi: & quod in peccantibus seuerius castigari necesse est, non saeuientis plectatur animo, sed medentis: ac si uehementior tribulatio incubuerit, non ita expauescamus, quasi illi aduersitati proprijs uirib. resistendo, cum & cõsilium nostrũ & fortitudo sit Christus, ac sine quo nihil possumus, per ipsum cuncta possimus: qui confirmans praedicatores Euangelij, & sacramentorũ ministros: Ecce ego, inquit, uobiscum sum omnib. diebus usq; ad consummationẽ seculi. Et iterum: Haec inquit, locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis, in hoc autem mundo tribulationem habebitis: sed confidite, quia ego uici mundum. Quae pollicitationes, quia sine dubio manifestae sunt, nullis debemus scandalis infirmari, ne electioni Dei uideamur ingrati, cuius tam potentia sunt adiutoria, quàm uera sunt promissa.

Haec & eiusmodi dicta pariter, & facta beati Leonis papę, si quis diligẽter attẽdit, cõferens etiã in corde suo, quę Dñs Iesus in Euangelio

gelio fecerit & docuerit, perſpiciet planè Eccleſiã Dei nunc quoq; A
tentari multiplicibus hæreſium erroribus. quoniam oportet hæreſes eſſe, ut & probati manifeſti fiant in uobis, dicit Paulus apoſtolus. Ergo Hildebrant dictus papa Romanæ eccleſię diſceſſit, immò fugit ab Eccleſia, ea præcipuè cauſa, ut non uideret uel alloqueretur regem Henrichum: quod & fecerunt partis eius epiſcopi, quotquot non potuerunt epiſcopatus ſuos per uim & per bellum obtinere cõtra eundem regem Henrichum, blaſphemantes in eo nõ ſolum hominem, creaturam Dei, ſed etiã ordinationem Dei: quoniam omiſſa ſinguli, ſiue per contentionem retenta ſua paſtorali cura refugerũt uidere in memorato rege hominem creaturam Dei, & noluerunt ſubiecti eſſe eidem regi quaſi pręcellenti, iuxta mandatum atq; doctrinam Petri apoſtoli, reſiſtentes Dei ordinationi: quoniam reſtiterunt ei quæ à Deo eſt poteſtati. Inde diuinis humaniſq; legibus poſthabitis, cœpit apud eiuſmodi epiſcopos eſſe palatium atq; curia, & à facie eorum egreſſa eſt tam crudelis ſententia, ut dicant malum bonum, & bonũ malum: prędicantes beatos eſſe, qui pro parte Hildebrandi faciant prælia, ſeditiones & homicidia. Popule meus, qui beatũ te dicunt, ipſi te decipiũt, dicit Dominus. Beati enim pacifici, quoniam uocabuntur filij Dei, reddentes nunc interim ea quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, donec ueniat perfecta beatitudo, quando pacem meã, inquit, do uobis, quam modò hic relinquo uobis. B
Ecce iuxta Euangelium uel Matthæi uel Lucæ, quorum unus regiam generationem, alter ſacerdotalem Chriſti progeniem deſcribit pro magni myſterij ratione: iuxta horum, inquam, Euangeliũ credimus Adam primum, & Adam nouiſsimum eſſe eiuſdem naturæ: ideoq; poſtquam Dominus & ſaluator noſter terrã noſtræ carnis aſſumpſit, nè angelica quidem celſitudo deinde infirmitatem noſtram deſpexit: quoniam cum uel Loth uel Ioſue adorantes prius angelos non prohiberentur adorare, angelus Ioannem in Apocalypſi ſe adorare uolentem compeſcuit dicens: Vide ne feceris, conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum. Proinde conſiderandum eſt, utrum peruerſiores ſint iſti qui deſpiciunt in rege hominem creaturam Dei, ex talibus ſcilicet factis negantes eam bonam eſſe: an illi qui dicunt naturam diaboli malam eſſe, quod affirmant Priſcillianiſtę hęretici, de quorũ fœtidiſsima hęreſi ſic ſcribit Leo papa uerè dignus ſucceſſor Petri apoſtoli: Nihil eſt, inquit, ſordiũ in quorumcunq; ſenſibus impiorum, quod nõ in hoc dogma confluxerit: quoniam de omni terrenarum opinionum luto multiplicem fæculentiam miſcuerunt, ut ſoli totum biberent, quicquid alij ex parte guſtaſſent, qui dicunt inter cętera, quòd diabolus nunquã fuerit bonus, & quòd non ſit officium Dei natura eius. Sed Hildebrant & epiſcopi eius factis quidem negant creaturã Dei hominẽ bonam eſſe, quem ſcilicet hominem in tantũ deſpiciunt in rege, ut
epiſcopatus

A episcopatus suos relinquentes, & curam animarum sibi creditarum negligentes fugiant eum uidere: cum uera fides, quæ est catholica, omnium creaturarum, siue spiritalium siue corporalium bonam confiteatur substantiam, & mali nullam esse naturam: ex uitio quippe uoluntatis prauæ uitiatum est bonum siue in angelo, siue in homine. Hinc supradictus Leo papa: Odio, inquit, habeantur peccata, non homines: & quod in peccantibus se uerius castigari necesse est, non sæuientis plectatur animo, sed medentis. ubi enim beneuolentia, ibi amicitia. Sed cum diabolo amicitia non est habenda, cui semel renunciando bellum indiximus: cui si nunquam consensissemus, nunquam in istas miserias incidissemus. Cum omnibus autem hominibus iubemur, quantum in nobis est, pacem habere: cuius pietatis studium præcipimur usque ad inimicos etiam diligendos transfundere. Inter hæc enim, quæ ualde bona describuntur, præcipuè est bona creatura Dei homo: quoniam ad imaginem & similitudinem Dei factus est homo: qui etsi malè usus sit libero arbitrio, declinans à bono ad malum, nō perdidit tamen mētis intellectum, ubi ad similitudinem Dei factus est homo. Dicitur autem homo totius collectio multitudinis, quę est sub specie hominis: qui scilicet homo diligendus est, non errores ipsius, non peccata ipsius. Nam dicēs in Euangelio Dominus, Diligite inimicos uestros, orate pro eis qui uos persequūtur, benefacite eis qui uos oderunt: hortatur nos ad similitudinem Dei. ideoque adiūnxit: Sitis, inquiens, filij patris uestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Vnde Augustinus in tractatu psalmi LXX: Qui ergo, inquit, bene uult inimico suo, Deo similis est: nec ista superbia, sed obedientia est, quoniam ad imaginem Dei facti sumus. Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & similitudinem nostram.

B

Hanc utiq; imaginē Hildebrāt & episcopi eius in rege Hericho & oderūt & persecuti sunt, & potestatē quæ à Deo est, qua & ipse adhuc regnat atq; imperat, & oderunt & persecuti sunt: ideoq; assumptis sibi quibusdā scissuris regni cōstituerūt cōtra ordinationē Dei aliū regē, Rudolfum scilicet, ducē Sucuorū, sub quo prœliarent bellum suū: quo quærebāt omnibus modis mortificare regē Herichū, cupientes corpore & anima perire eū. Igitur anno ab incarnatione Domini M.LXXVII. cōuenerūt mense Martio episcopi & principes, q erant ex parte Hildebrāti papę, & elegerūt regē cōtra regē, circa tertiā scilicet hebdomadā Quadragesimæ: quib. scilicet sacrosanctis diebus iubetur Christiana religio aliorum temporū negligentias diluere: & sicut rerum, ita quoque offerre Deo decimas dierum: quando etiam præcipit Dominus per prædicatores suos insonare non signum belli, sed tubam prædicationis ad conuocādum in ecclesia populū propter pœnitētię studium. Canite, inquit,

inquit, tuba in Sion, sanctificate ieiunium, uocate coetum, congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, cōgregate paruulos, & sugentes ubera. Et iterum: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam, & annūcia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorū, dicit Dn̄s Deus. Legitᷣ quoq; in libro Romani ordinis, quia ordo scrutiniorū quarta feria, tertię in quadragesima hebdomadæ propter nouæ scilicet regenerationis candidatū initiatur, & in sabbato sancto Paschæ finitur, ut secūdū formā VII donorū spiritus sancti, VII scrutinia, & totidem oblationes, quas patrini uel matrinę pro electis iubentur offerre, compleantur. Sed contra aliud nunc instituitur iter, quàm ad baptismū: quoniā scrutinium intelligitur iter ad baptismum. nam circa hanc tertiam quadragesimæ hebdomadam canitur per supradictos episcopos quasi bellicum quoddam signum, ut congregent populum constituere sibi regem nouum. Qui certè Rudolfus cum media quadragesima, die scilicet Dominica, per Sigifridum Moguntinæ ecclesiæ archiepiscopum ordinaretur, sanguine multorum hominum initiatur: quoniam Moguntiæ plebis multitudo conclamans atq; cōcurrēs ad eiusmodi seditionis portentum repellitur, fugatur atq; occidit: & Ecclesia, in qua facta est hæc ordinatio, sanguine etiam uiolatur. Proinde uos, qui tremitis ad iudiciū Domini, attendite obsecro iudicium Domini. Postquam uerò ille Rudolfus rex quarto ordinationis suæ anno in prælio occisus est, proximo dehinc anno uterq; locus, qui erat particeps & electionis & ordinationis eius, ex Dei iudicio per ignem cōsumptus est. Nam opus illud speciosum Henrichi regis secundi, & imperatoris primi, scilicet Babenberg, in cuius episcopio ille electus est, ignis consumpsit in sabbato sancto paschę, caput autem Gallię atq; Germaniæ Moguntiā similiter ignis consumpsit infra Pentecosten eodem anno, qui tunc erat M.LXXI. incarnationis Dominicæ. Vbi nūc est Israel rex tuus? dicit Dominus, & ubi sunt iudices tui? quæ dixisti, Da mihi regē & principes. Ipsi quippe regnauerunt, & nō ex me: principes extiterunt, & non cognoui, dicit Dominus exercituum.

Peracta uerò, sicut dictum est, Rudolfi regis electione pariter & ordinatione per episcopos, de qualibet dicit per Prophetā Dominus: Manus uestræ pollutę sunt sanguine, & digiti uestri inquinati. Peracta, inquam, electiōe simul & sanguinea illius ordinatione, quibus interfuerant legati quoque Hildebrandi papæ, nō multo pòst reuersus est Henrichus rex de partibus Italiæ, quò perrexerat ad satisfactionem, uel ad supplicandum eidem Romano pontifici pro pace uel Ecclesiæ uel reipublicæ. In cuius aduentu in Germaniam dispersi sunt inimici eius, & fugerunt à facie eius: abieruntq; quidam de episcopis in Saxoniam cum rege suo Rudolfo, quidam autē ad montana, & ciuitates munitas, dicente Apostolo:

A quia principes nō sunt timori boni operis, sed mali. Recolite nunc Montanorum sectam, immodicam fidei & patientiæ obseruantiā: quia cum tempore persecutionis fugissent quidam in montana, & latuissent in mōtibus, diuisi per hoc de corpore Ecclesiæ, dicti sunt Montani hęretici, sicut in VIII libro Etymologiarum scribit Isidorus episcopus. Sed Hildebrant & suæ partis episcopi, quibus à rege Henricho sæpe pax oblata est, & minimè recepta, diuiserunt se sponte sua ab unitate catholicæ Ecclesiæ: fugientesq; in munitiones atq; montana, reliquerunt ecclesias suas absq; speculatore, & oues absq; pastore: eligentes potius fugere ad montem magnum, quem promittit Dominus per prophetam Zachariam, coram Zorobabel duce Iuda in planum deduci, quàm ascendere ad montem Domini, de quo factum est ad Esaiam uerbum Domini: Et erit, inquiens, in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in uertice montium. quales suscipiunt montes pacem populi, & colles iusticiam. Vbi enim pax, ibi & iusticia: quoniam iusticia & pax osculatę sunt se, sicut dicit Psalmista. Vnde ipse, qui est pax nostra, Christus dicit post salutarem doctrinam institutionis Euangelicę, cui iustū est obedire: Hæc locutus sum uobis, ut in me pacē habeatis. propter quod enim, sicut attestatur Augustinus, totum agitur, quod Christiani sumus, scilicet ut in Christo pacem habeamus, &
B simus in unitate corporis eius. Hæc enim pax non habet finem temporis, & ipsa erit omnis piæ nostræ intētionis actionisq; finis: propter hāc sacramentis eius imbuimur, propter hanc mirabilibus eius operibus & sermonibus erudimur, propter hanc spiritus eius pignus accepimus, propter hanc in eum credimus & speramus, & eius amore quātum donat, accedimur. Hac pace in pressuris omnibus consolamur, hac pressuris omnibus liberamur, propter hanc omnem tribulationē fortiter sustinemus, ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus. Patria enim nostra pax est, & hæreditas nostra pax est. Per hanc, inquit, idem Augustinus episcopus, uos salutamus, hanc uobis annūciamus. Sed oderunt Hierusalem, qui oderunt pacem, qui cōscindunt unitatem, quibus falso pacem pronunciantibus populo respōdetur, cum dixerint Pax uobiscum, & cum spiritu tuo. falsum enim, inquit, dicunt & falsum audiūt, quibus dicunt, Pax uobiscum, quos separant à pace orbis terrarum: & quibus dicuntur, Et cum spiritu tuo. Si in spiritu eorum esset pax, non'ne unitatem diligerent, & dissensionem derelinquerent? Neque uerò pax esse potest uera, ubi non est uera concordia: quia disiuncta sunt corda. Quomodo enim, inquit, consors dicitur, qui sortem iungit: ita ille concors dicendus est, qui corda iungit.

Sed iam facta diuisione imperij simul & sacerdotij surrexit rex aduersus regem, gens aduersus gentem, episcopus contra episco-

A impietati. nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Leo papa. Negligere, cum poſsis deturbare peruerſos, nihil aliud eſt, quàm illis fauere: ergo enim cui non reſiſtitur, approbatur & ueritas, quæ minimè defenſatur, opprimitur. Gregorius in ſuis Moralibus. Plerunque quieti atque inconcuſsi relinquimur, ſi obuiare prauis pro iuſticia non curamus: ſed cum ad æternæ uitæ deſiderium animus exarſerit: ſi iam lumen intrinſecus reſpicit, ſi in ſe flammã ignis ſancti feruoris accendit, inquantum locus admittit, inquantum cauſa exigit, debemus pro defenſione iuſticię noſmetipſos obijcere, & peruerſis ad iniuſta erũpentibus, etiam cum ab eis non quærimur, obuiare. Nam cum iuſticiã, quam nos amamus, in alijs feriunt, nos nihilominus ſua percuſsione confodiunt, etiamſi uenerari uideantur.

Hæc ſanctorum Patrum documenta, quæ conuertit ille peruerſus ad confirmanda bellorum ſtudia, nos teneamus pro defenſione pacis & ueræ iuſticiæ: quoniam iuſticia & pax oſculatæ ſunt ſe. neque alia ſentiamus de ſupradictis cæterisque ſanctis patribus, niſi quæcunque ſunt uera, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcũque amabilia, quæ & didiciſtis & audiſtis. Sed uidete obſecro, & attendite ea qua oportet diligentia, quare intulerit ille ſupra ſcripta ſanctorum patrum teſtimonia: ſcilicet, quoniam Clemens papa ſu-
B per his malis quæ fiunt in Eccleſia, dolet & triſtatur, quæ nos patimur: quoniam ſi patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: & ſi gloriatur unum membrum, congaudent omnia mẽbra. Ergo cum ſit facta diuiſio in Eccleſia illis exeuntibus à nobis, non nobis ab illis, inſcribimur tamen, & blaſphemamur ſchiſmatici eſſe, qui ſumus in toto, non in aliquorum parte: & prædicantur illi, ac beneficantur catholici eſſe: quorum unus audacior cæteris audet etiam ſcriptis partem ſui Gregorij defendere, & ſic inter cætera reſpondet ad dicta Clementis papæ. Aſſerit etiam, inquit, prædictus calumniator ex occaſione prędicationis catholicorum: non enim poſſumus aliquid aduerſus ueritatem, ſed pro ueritate cum Apoſtolo dicentium tam in Italico, quàm Theutonico regno fieri rapinas, incendia, deſtructiones eccleſiarum, gemitus & ſuſpiria orphanorum & uiduarum. Huic quiddam ſimile conclamabant, & Iudæi in Redemptoris noſtri occiſione: Commouit populum, docens per uniuerſam Iudæam, & incipiens à Galilæa uſque huc.

Noſtis uerò qui Euangelium legiſtis, quæ Dominus Ieſus fecit & docuerit, quomodo ſanitates corporum, & curationes animarum operatus ſit: ideoque ſcribæ & phariſæi de falſa iuſticia præſumentes beneficijs eius, & uirtutibus inuidebant: & quæ negare nequiuerant, ſiniſtra interpretatione peruertere laborabãt: & propter multa eius bona opera uſque ad mortẽ perſecuti ſunt eũ, acclamantes

mantes eum commouisse populum: quoniam populus in his quæ A
gloriosè fiebant, admirabatur, & glorificabat Deū. Pharisæi quippe interpretātur diuisi, quales dicit Apostolus habere zelum Dei, sed non secundum scientiam: Quoniam ignorantes, inquit, Dei iusticiam, & suam quærentes statuere, iusticię Dei non sunt subiecti. Quod si zelum amarum habetis, & contętiones in cordibus uestris, nolite gloriari, & mendaces esse aduersus ueritatē. Ecce enim aduersarij Redemptoris nostri calumniabantur, eum esse seductorem. iuxta quod & nostri temporis scribæ & pharisæi appellant Clementem papam calumniatorē: quia quærit salutem omnium, dolens fieri in Italico pariter & Theutonico regno ex prædicatione aduersantium episcoporum rapinas & incendia, atq; destructiones ecclesiarum, gemitus & suspiria orphanorum & uiduarum. Ex hoc enim, inquit Apostolus Ioannes, cognoscimus spiritū ueritatis & spiritū erroris: quia qui audit nos, spiritū habet ueritatis: & qui nos non audit, spiritum habet erroris. Videamus quid moniturus est, in quo audire illum debeamus. Dilectisssimi, inquit, diligamus inuicem. Hoc docet pręcipuè, & hoc ipsum monet assiduè, quia dilectio ex Deo est. Et ideo qui nouit Deum, inquit, audit nos: qui autem non est ex Deo, non audit nos. Sed uerè commouerunt populum, qui recedentes ab unitate dilectionis, qua iubemur nos inuicem diligere, diuiserunt uel Ecclesię uel Reipublicæ populum, ut sit populus contra populum. Nam isti, iuxta Dominicum B
pariter & Apostolicum pręceptū, subiecti sunt legitimo regi Henricho, utpote Dei ministro, quem dicit Apostolus non sine causa portare gladium, scilicet ad uindictam impiorum: illi autem contra Dei ordinationem constituerunt super se in regem aduersarium, qui sub rege Henricho erat dux Sueuorum. quod certè factū est in defensionem malefactorum: quoniam leges silere solent per tempus bellorum. Ergo Petrus nōdum intelligens quæ Dei sunt, portat gladium, qui ultor Dominicæ iræ positus est in eum qui malè operatur. Sed converte eum, inquit, in locum suum: quoniam si rogauero patrem meū, exhibebit mihi modò in auxiliū plus quam XII millia angelorum. Omnis enim, ait, qui gladium acceperit, gladio peribit. uel ideo gladio, quem dicit Dominus inebriatum esse in coelo, quanto magis in terra: uel gladio spiritus, qui in Dei scribitur armatura, quem etiam habet Ecclesia Dei, unde & debellantur eius inimici: eodemq; gladio spiritus præcipiuntur filij Ecclesię per suprascriptos patres, Damasum scilicet, atq; Leonē, & Gregorium, totius erroris falsitatē abscindere, & peruersos perturbare: quod, inquiunt, qui negligit facere, conuincitur impietati eorum fauere. Attestante enim eodem patre Gregorio, Ecclesia ab aduersarijs suis persecutionem patitur duobus modis: scilicet aut uerbis, aut gladijs. Sed cum uerbis, inquit, persecutionem sustinet,
exercetur

A exercetur eius sapientia: cum uero gladijs, exercetur eius patientia. Ecce impugnamur non solum periculis bellorum, uel pugnis uerborum, sed etiã scriptis aduersariorum: & quod grauissimum nobis est, introducuntur contra nos testimonia sanctarum Scripturarum, ut ea quibus coronauit Dominus Ecclesiam suã per sanctos patres quasi scuto quodam protectionis, nunc ex parte sint hostium quasi pro quibusdam telis: quibus tanto grauius uulneretur Ecclesia, quanto perniciosius solent familiares inimici in corde & corde loqui per labia dolosa. Vnde iam imminere uidetur illa magna tribulatio, qualẽ dicit in Euangelio Dominus non fuisse ab initio mũdi usq; modò. Tunc si quis, inquit, uobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. Surgẽt pseudochristi & pseudoprophetę, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorẽ indu cantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce, inquit, prædixi uobis: sed uæ homini, ait, per quem scandalum uenit. Grauiter quidem scandalizamur, quod sanctis quoq; patribus, qui apud nos uiuere debent in suis constitutionibus, hæc calumnia imponitur: ut per eorum doctrinam, qua loquitur nobis Christus, qui est pax nostra, confirmentur nũc partium siue bellorum studia. Vnde noster aduersarius, apud quem non est ueritas, nec pax, neq; iusticia, scribit post multiplicem testimoniorum congeriem: quibus contendit ni

B hil ualere apud nos Christi Ecclesiæ sacramenta, & quòd suspensi simus ab Ecclesiastica cõmunione secũdum Canonum præcepta: Sufficiant, inquit, hæc pauca charitati uestræ, qui catholici uultis esse, quatenus has sanctorum patrum sententias in promptu habeatis, quibus & uos defendere, & ueritatem impugnantes refellere ualeatis. Et post hæc, in fine ipsius Epistolæ ex proprijs uerbis condemnans se, suosq;, ostendit nihil ipsis cum catholica hac uniuersali Ecclesia commune esse: & ideo catholicos non esse, cum suscepissent partem sui Gregorij defendere. Nos, inquit, qui iustam partem Gregorij iam à Deo assumpti defendimus, per hoc non homini, sed soli Deo placere contendimus. Fructus uerò iusticiæ in pace seminatur facientibus pacem, sicut Iacobus apostolus testatur. sed dum hæretici Deum defendere nituntur, offendunt: quanto magis, qui partem alicuius hominis defendunt? Intuendum etiam, inquit, quòd homines qui Vuigberto uel Henricho fauent, aut temporalis cõmodi respectu, uel humanæ gloriæ faciunt hoc intuitu.

Erubescimus sanè, quòd facti sumus obprobrium nimis inimicis nostris: quod & dici non debet sine lachrymis. quia ipsi feruentiores sunt ad defendendam pariter & augendam partem sui Gregorij, quàm nostri ad probandam & confirmandam unitatem catholicæ Ecclesiæ Christi. Nam iuxta quod dicitur in Euangelio, moris esse scribarũ & pharisæorũ & hypocritarũ, quòd circumeunt mare & aridam, ut nõ tantũ faciant unũ proselytũ, sed ut

totus mundus uadat post eos, non post Christum. unde & pharisei, qui dicuntur diuisi, inuidebant Christo: sicut legitur in Euangelio, quod turba quæ præcedebat & quæ sequebatur euntem Hierosolymam, ad uisionem scilicet pacis, laudes acclamauerit ei, Osanna, benedictus qui uenit in nomine Domini. & dicebant: Videtis quia nihil profecimus, ecce mundus totus post eum abijt. Et ille: Cum exaltatus, inquit, fuero, omnia traham ad me. Et gratias agẽs Deo patri, quod mitibus atque mansuetis reuelauerit sacramenta aduentus sui, quæ nescierunt scribę & pharisæi: Confiteor, inquit, tibi pater, Domine coeli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Ecce cũ exaltatus fuerit Christus, dicitur ad se omnia trahere, & sibi omnia à patre suo tradita esse. Sed ille qui non est in hac uniuersitate, hoc est in catholica Ecclesia, scribit talia: Nos, inquit, qui iustam partẽ Gregorij iam à Deo assumpti, sicut iustum est, defendimus: per hoc non homini, sed soli Deo placere contendimus. Ergo, sicut dictum est ex authoritate sanctorum patrum, hæretici dum defendere Deum nituntur, offendunt: quanto magis qui partem alicuius hominis defendunt. Vnum itaque signum est electionis, soliditas charitatis. Vnde ne uel miraculis quidẽ reproborum seducamur, quæ nõ fiunt ex charitate, sed per elationem. In hoc, inquit Dominus, cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Igitur ubi non est charitas, unde unitur Ecclesia, ibi non est iusticia: & ubi non est iusticia, ibi nec uirtus aliqua: quoniam omnes uirtutum species continentur uno iusticiæ nomine, cum & iusticia sit lex diuina, & uinculum societatis humanæ. Intuendum etiam, inquit, quod omnes qui Vuigberto uel Henricho fauent, aut temporalis commodi respectu, uel humanę gloriæ faciunt hoc intuitu.

A

B

Sicut scribit Gelasius papa: Duo sunt, quibus principaliter mũdus hic regitur: authoritas sacrata pontificum, & regalis potestas. Christus enim memor fragilitatis humanæ, quod suorum saluti congrueret, dispensatione magnifica temperauit: sic actionibus proprijs, dignitatibusque distinctis officia potestatis utriusque discreuit, suos uolẽs medicinali humilitate saluari, nõ humana superbia intercipi: ut & Christiani imperatores pro æterna uita pontificibus indigerent, & pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus dispositionibus uterentur, quatenus spiritalis actio à temporalibus distaret incursibus, & Deo militans minime se negotijs secularibus implicaret: & uicissim non ille rebus diuinis præsidere uideretur, qui esset negotijs secularibus implicatus, ut & modestia utriusque ordinis curaretur, ne extolleretur utroque suffultus, & competens qualitatibus actionum specialiter professio aptaretur.

A aptaretur. Hanc Dei dispensationem quisquis diligenter considerat iuxta diuinam utriusque potestatis ordinationem, perspiciet sane in hoc quoque per Hildebrandum & episcopos eius magnam operatam esse iniquitatem. qui cum pro pontificali dignitate non deberent uel negotiis saecularibus sese implicare, usurpauerunt sibi ordinationem regiae dignitatis cōtra Dei ordinationem, & contra usum atque disciplinā Ecclesiae: & quia ipsi noluerunt Henrichum regem regnare, icirco noluit etiam scriptor propositę epistolę regem eum appellare: sed miro modo eum inhonorauit, quem Deus per apostolum suum Petrum honorificare praecipit: quoniam & honor regis iudicium diligit. Et quia nos instituti doctrina apostoli Iudae, non praesumimus dominationem spernere, uel maiestatem blasphemare, iudicamur extranei esse ab Ecclesiastica communione: cum aspicientes in authorem fidei, & consummatorem Iesum, reddamus potestati à Deo nobis praelatę debiti honoris suffragium, magnam habentes impositam nubem testium, per quorum patientiā simul & doctrinam curramus ad propositi certaminis brauiū. Sanctus enim Gregorius in libro de Pastorali cura, proponit nobis exemplum Saulis atque Dauid, quomodo boni etiam atque eminentes in Ecclesia uiri debeant malis quoque rectoribus subditi esse, iuxta quod Dauid Saulem pertulit: quem uidelicet infestissi-
B mum persecutorem suum cum posset occidere, noluit occidere: insuper & uiros suos, ne cōsurgerent in eum, sermonibus confregit: & quod uel oram chlamydis suae abscidisset, poenituit. Quod uero hic summus pontifex & uirtutum artifex legitur proposuisse & docuisse, credas omēs sanctos patres pariter & fecisse & docuisse. Boni, inquit, subditi si quādo pro infirmitate se abstinere uix possunt, ut extrema quaedam atque exteriora praepositorū mala, sed tamen humiliter loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt: quia uidelicet dum prelatę dignitati, saltem innoxię, & latenter derogant, quasi regis superpositi uestem foedant: sed tamen ad semet ipsos redeunt, seque uehementissimè reprehendunt. Vnde & bene illic scriptū est: Quia post hęc Dauid percussit cor suum, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul. Facta quippe praepositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cum rectè reprehendenda iudicantur. Si quando uero contra eos uel in minimis lingua labitur, necesse est ut per afflictionem poenitentiae cor prematur, quatenus ad semetipsum redeat: & cum praepositae potestati detraxerit, eius contra se iudicium, à quo sibi praelata est, perhorrescat. Nam cum in praepositos delinquimus, Eius, inquit, ordinatiōi, qui eos nobis praetulit, obuiamus. Vnde etiā cū longè lateque excreuissent Simoniacae & Neophytorum haereses, idem Gregorius super hac re ualde sollicitus, nō minaciter, sed suppliciter inde egit apud Francorū reges. Paterno, inqt, uos salutātes affectu petimus praecellētissimi

filij, ut detestabile hoc malum Simoniacæ hæresis ac Neophyto- A
rum de regni uestri finibus studeatis prohiberi, & nulla apud uos excusatio, nulla cõtra animam uestram suggestio locum inueniat: quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Hæc legimus sanctum Gregorium scripsisse & docuisse, & ut multos lucrificaret, se seruum omnium, pręcipuè autem regum atque imperatorũ fecisse: ideoque uidetur nobis hoc consequens non esse, ut cõstituerit reges aliquos de regno suo deijciendos esse, sicut ei ascribit propositę scriptor Epistolæ. Gregorius, inquit, huius nominis primus: Decernimus reges à suis dignitatib. cadere, & participatione corporis & sanguinis Domini carere, qui temerario ausu præsumpserint contra sedis Apostolicę iussa uenire. Certè qui eiusmodi est, iam iudicatus est, iuxta quod et Saul à Domino reprobatus est: & tamen postquam abiecerat eum Dominus, ne regnaret super Israel, legitur multos annos uixisse pariter & regnasse, ut scilicet electorum Dei patientia exerceretur, aut probaretur sub crudelissimo rege, quem etiam ipse Dauid electus à Deo in regem patientissimè tulit: & pro eo quòd esset Christus Domini, timuit occidere, cum posset eum, utpote persecutorem suum, occidere: qui in hoc etiam pœnituit, quòd uel summitatem chlamydis eius abscindere præsumpserit. Saul uerò LXXXV
sacerdotes Domini una Dei occidit: & tamẽ eũ qui eiusmodi erat, B
patientia sanctorum sustinuit. Sed Henrichus rex nihil horum faciens, sed episcopis liberam disponendarum ecclesiarum potestatem permittens, quia noluit in manus Hildebrandi papæ pro uoluntate hostium suorum tradere regiam potestatem, & honorem, & regnum suum: ideo scribitur meritò pro inobedientia sua damnatus esse, quasi per hoc uoluerit ius sacerdotale sibi substernere. Respondendum est etiam his, inquit, qui spiritalibus secularia, diuinis humana præferentes, & ius sacerdotale laicis substernere uolentes, conqueruntur Henrichum à Gregorio sine exẽplo damnatum. Sed ut querimoniæ, inquit, huic silentium imponant, inclinent aures historijs, quàm sępe præsules non solum Apostolici, sed & prouinciales in defensione iuris Canonici regali siue Imperatorio non pepercerunt nomini. Ecce cum quanto agit studio pertinaciæ, ut moueat nos à soliditate fidei nostræ, quatenus introducti uel testimonijs scripturarum, uel historijs rerum, decline mus ad partem sui Gregorij papæ: cum is certè utrisque abutatur, uertendo falsa interpretatione, non uera ratione. Sed nulli horum credimus mediante Deo, quales Antichristos dixit Ioannes apostolus multos nunc esse in mundo: quia Paulus apostolus, per quẽ loquitur Christus, dicit, & id secundò repetit: Licet nos, aut angelus de cœlo euangelizet uobis, præterquam quod euangelizauimus uobis, anathema sit. Ex huius certè anathematis uinculo, nemo
liber

A liber existit, nisi quem nullus error inuoluit. ac proinde, sicut sanctus Leo papa scribit: Si omnes sacerdotes & mundus assentiatur damnatis, damnatio consentientes inuoluit, non præuaricationē consensus absoluit. Sub damnationis quidem sententia sunt, quotquot Euangelio non obediunt, quotquot Dei ordinationi resistunt, quotquot in unitate Ecclesiæ non sunt: quoniam una est, inquit Dominus, columba mea, perfecta mea: una est fides Christiana, quæ est catholica. Catholica autem ueraciter est illa, quæ ab omnium perfidorum, atq; ab eorum successoribus consortibus sincera, pura, immaculata communione est diuisa. Sed ille qui scribit & testificatur se in parte sui Gregorij esse, & partem ipsius defendere, ille inquam talis cum sit extra catholicam, hoc est uniuersalem Ecclesiam, scribit apud nos, qui nolumus participes esse partium suarum, nihil ualere, nihilq; nobis proficere sacramenta Christi & Ecclesiæ, quæ sunt baptisma & chrisma, atque corporis & sanguinis Domini mysteria: & ad augēdum nobis terrorem, introducit contra nos testimonium sancti Augustini: quod nos qui credimus & confitemur sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorū communionem, remissionem peccatorum, retorquemus ediuerso in eos qui amplectuntur esse in parte sui Gregorij. Augustinus in sermone de Blasphemia spiritus sancti: Si quenquam, ait, extra Ec-
B clesiam suorum pœniteat peccatorum, & huius tāti peccati, quod alienus est ab Ecclesia Dei, cor impœnitēs habeat, quid ei prodest illa pœnitentia, cum isto solo uerbo dicat cōtra spiritum sanctum, quod extraneus est ab Ecclesia: quę accepit hoc donū, ut in ea in spiritu sancto fiat remissio peccatorum? Et iterum: Cor impœnitens caueatur, nec aliter pœnitentia prodesse credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, & societas spiritus in pacis uinculo custoditur. Hæc scribit sanctus Augustinus de catholica ecclesia, ubi concordat membrorum unitas per charitatis & pacis studia. Vnde in uno, inquit, estote, unum estote, unus estote: & uæ illis qui oderunt unitatē Ecclesię, pręsumentes in hominib. partes facere. Ergo sicut idem Augustinus ait, Faustinus parti pręerat, non Ecclesiæ: iuxta quod & Hildebrand parti suę præerat, non Ecclesiæ, qualem scilicet partem scribit quidam de participibus suis defendere cœpisse. Sed Gelasius papa: Quę priuilegio, inquit, uniuersalis ecclesię cōtraria probant, nulla ratione subsistūt: pars aūt lōgē distat à toto, quod est uniuersale: ideoq; inferior potest quidē errori cuilibet inuoluere aliquem, non absoluere. Igitur siue sit ille Gregorius, siue Hildebrand, uel alius quisquam: qui pręest parti, non ecclesię, nō potuit Henrichum regem damnare: qui certè hoc studet, hoc optat, & maximè laborat, ut fiat unum corpus Ecclesię, quatenus perinde etiam possit fieri unum corpus reipublicę, fuerit sane errās, qualem describit Gelasius papa nō posse sine pœna esse.

Sit

Sit igitur, inquit, erranti dicta pœna fore perpetua, sit erranti dicta nunquam esse soluenda, quasi errans esse destiterit, pœna quæ erranti est præfixa perpetua, non erranti: id est, aliter effecto quàm cui præfixa est, nō solum non potest esse perpetua, sed nec esse iam pœna. Non est enim ipse cui præfixa est: erranti enim præfixa est, non erranti. Quæ enim, inquit, erranti pręfixa perpetua est, & perpetuò constringit errantem, non errantem non potest iam tenere. Contra hęc sanctorum patrum testimonia, si quid aduersarius noster respondere habeat, dicat: qui se iactat posse nobis per introductas rerum historias silentium imponere: qui tanto plus nos exercet sua locutione, quanto plus ille uidetur errare. quod etiam unū esse beneficiū diuinæ prouidentiæ attestatur sanctus Augustinus, ut qui foris sunt, plurimum prosint fidelibus, non uerum quod nesciunt docendo, sed ad uerum quærendum, & ad uerum aperiendum catholicos excitando: ne imperitiæ nostræ tenebris delectati dormire magis uelimus, quàm lucem ueritatis intueri. Sed ut huic, inquit, querimoniæ silentium imponant, inclinent autem historijs, quàm sæpe præsules non solum Apostolici, sed & prouinciales in defensionem iuris Canonici regali siue imperatorio non pepercerunt nomini. Et subiungit, quòd Innocentius papa Arcadium imperatorem sub anathematis uinculo à fidelium consortio separauerit. quod quàm uerum sit, ex his quæ in superiori libro scripsimus, uel de Arcadio, uel de Innocentio quisque diligens facilè peruidebit. Cum certè Innocentius papa obseruantissimè custodierit cum omnibus sanctis patribus Euangelicam hanc regulam Domini, ut redderent ea quæ sunt Cæsaris Cæsari, cum ritè non possent aliter reddere Deo, quæ sunt Dei: ideoq; iuxta quod suprà dictum est ex uerbis Gelasij papæ, ordinata est à Deo, sicut sacrata pontificum authoritas, ita & regalis potestas, ut Christiani imperatores pro æterna uita indigerent pontificibus, & pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus uterentur dispositionibus. Post hæc scribit, quòd Constantinus papa Philippum anathematizauerit, quod nec in gestis pontificalibus, nec in historijs inuenitur: ubi tantum legitur, quòd Philippus supradicto papæ literas praui dogmatis direxerit, quas ille cum Apostolicæ sedis concilio respuit. Philippus quippe præter id quod contra Iustinianum imperatorem regnum adeptus est, hæreticus esse probatus est, qualis iam iudicatus est. iuxta quod etiā Gelasius papa scribit: Nostri, inquiens, maiores authore cuiuslibet insaniæ, ac pariter errore damnatò sufficere iudicarunt, ut quisque aliquando huius erroris communicator existeret, principali sententia damnationis eius esset obstrictus. Post hæc introducit historiam de rege Hilldericho, de quo satis dictum est in superiori libro, apud quē nec regia potestas nec imperialis authoritas esse probatur: ideoq; huius

A huius exempli controuersia à nobis reprobatur. Sequitur autem, quod Adriano papa iubente Carolus Desiderium regem cum filio eius Adalgiso Italiæ regno priuauerit, & solus Italiam cum Francia obtinuerit. Certè Deus Romanorum præparauit regnum, ut ibi & Ecclesia & imperium haberet principatum. huic diuinæ ordinationi qui resistit, Deo resistit. Ergo Desiderius contra Romanam rempublicam simul, & contra Romanam ecclesiam pugnauit, ideoque rex ipse Longobardorum per tyrannidem contra Deum surrexit. Huius rei gratia Adrianus papa uocauit Carolum in auxilium & defensionem Ecclesiæ, pariter & reipublicæ, cum pater quoque ipsius Pippinus rex iam accepisset patriciatum eiusdem Romanæ reipublicæ. Sed Carolus cum magna difficultate uel itineris uel belli Desiderium subegit, & perpetuo exilio damnauit: filiumque eius Adalgisum, in quem spes paternæ tyrannidis inclinata uidebatur, de Italia expulit: & Romanis atque Adriano Romanæ ecclesiæ rectori res suas restituit, quas hostilis incursio abstulerat: sicut liber de gestis ipsius Caroli indicat. Post hæc etiam sequitur, & dicit, quod Lotharium Nicolaus papa ad obediendum Canonicæ legi coegerit, & inuicta temeritate Adrianus damnauerit. Certè non damnauit Lotharium regem Adrianus, sed post primam & secundam correptionem pro crimine adulte-
B rij, quo publicè regnum maculauerat, persistens adhuc in sordibus, deliquit ipse iuxta sententiam Apostoli, proprio iudicio condemnatus: quoniam cum de manu ipsius pontificis ad comprobationem innocentiæ suæ corpus & sanguinem Domini reus accipere non timuisset, iudicium sibi manducauit & bibit: ideoque Roma egressus, paulo post in ciuitate Placentia obijt. Eo etiam modo Heriberdus rex, frater Sigiberdi regis Francorum, Dei iudicio percussus est, postquam à sancto Germano Parrhisiensis ecclesiæ episcopo propter duas sorores, puellas scilicet derelictę reginæ, quas pro legitimo coniugio acceperat in uxores, excommunicatus est. Hæ sunt historiæ, per quas æstimamus induci posse, ut credamus Henrichum iure à Gregorio damnatum esse, & ex hinc indignum eum esse regio nomine & regia potestate: cum non legeremus quenquã de sanctis patribus sibi aliquid de regni negotijs usurpare. Non est igitur, inquit, nouum, uel Ecclesiasticæ legi indebitum, reges Apostolico obedire, non obedientes anathemati subiacere. Certè obediens erat rex Henrichus Apostolicę authoritati, quando promiserat ad omnia quæ iusta essent, consensum præbere Romano pontifici: quando etiam deposito cultu regio, & habitu, supplicem per omnia, ac pœnitentem proiectis culpis sese Hildebrando obtulit: nec prius omni officio humilitatis impenso destitit, donec in gratiam cum Papa redijt, & ad comprobandum Ecclesiasticæ reconciliationis testimonium sacram communionem

corporis

corporis & sanguinis Domini de manu eius accepit, mensam cum A ipso papa adijt: ac deinde dimissus est in pace, qualē scilicet pacē Iudas simulauit, non qualem Christus reliquit. Nam tunc aderat & legatio Saxonum, hostium scilicet regis, & Gregorianæ partis fautorum: & rescripsit eis quærentibus interrumperē omnibus modis initum reconciliationis pactum. Ne soliciti, inquit, sitis, quoniam culpabiliorem eum reddo uobis. Regalia siquidem ornamenta interdixerat regi, & si postea uteretur eis absq; licentia sui, iam esset iusta occasio damnandi pariter & deponendi eum, quando transgressus fuisset impositæ legis suæ mandatum. Tum uerò electus fuerat, & ordinatus in regē Rudolfus, iuxta quod dictum est suprà, & cū hęc facta sint ex ipsius Hidebrandi sententia: proinde regi Hēricho aut resumenda erant ea quę propriè regum sunt regalia ornamenta, aut certè amittenda erat regia potestas, quam acceperat ex ordinatione diuina: Quod tibi nō uis, alij ne feceris. in quo scilicet mandato Domini pendet lex fraternæ dilectionis. Nam Gelasius papa scribit: Postquam, inquiens, ad uerum uentum est eundem regem atq; pontificem, ultrà sibi nec imperator pontificis nomen imposuit, nec pontifex regulæ regiæ fastigium uendicauit. Sic enim scribit ad Anastasium imperatorem hæreticum & defensorem hæreticorum: Qui etsi talis fuerit, tamē nec ipse Gelasius nec aliorum quisquam sanctorum patrum, uel partem chlamydis suæ abscindere B pręsumpsit: quoniam in his etiam qui eiusmodi sunt, ordinationem Dei, & potestate quæ à Deo est, quisq; sanctus honorificauit. Quantum uerò, inquit, ad ordinem publicæ pertinet disciplinæ, cognoscentes gloriosè fili imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoq; parent religosi antistites, ne uel in rebus mundanis exclusæ uideantur obuiare sententiæ. Exclusa est quippe hæc sententia, ut aliquis militans Deo secularia procuret negotia. Sic enim discreuit Christus utriusq; potestatis officia, regum scilicet atq; pontificum, quatenus spiritalis actio à temporalibus distaret incursibus, & Deo militans minimè se negotijs implicaret secularibus: at uicissim non ille rebus diuinis præsidere uideretur, qui esset implicatus negotijs secularibus. Fuerint hæc, inquit, ante aduentum Christi, ut quidam figuraliter, adhuc tamen in carnalibus actionibus constituti pariter reges existerent, pariter sacerdotes, quod sanctum Melchisedech fuisse sacra prodit historia: quod in suis quoque diabolus imitatus, utpote qui semper quæ diuino cultui conuenirent, sibimet tyrannico spiritu uendicare contendit, ut pagani imperatores idem & maximi pontifices dicerentur. sed cum ad uerum uentū est eundem regem atq; pontificem, ultrà sibi nec imperator pontificis nomen imposuit, nec pontifex regulę regię fastigium uendicauit, quāuis membra ipsius: id est, ueri regis est atq; pontificis secundum participationem naturæ magnificè

A gnificè utrunque in sacra generositate summisse dicantur, ut simul regale genus & sacerdotale subsistant. Hæc quidem scribit Gelasius: sed Hildebrant & episcopi eius, uendicauerunt sibi absque dubio fastigium regiæ regulæ: immo usurpauerunt sibi officia potestatis utriusque, quoniam apud illos planè est regnum, aut ubi ipsi uolunt, peruersiores inde effecti præ nimia ambitus usurpatione, ut ad neutrum horum siue ad sacerdotium siue ad regnum posint idonei existere, cum unum ex his pro sui magnitudine diligenter quis non posit implere. Veruntamen Christianus non est, catholicus non est, quisquis Euangelio cõtradicit, quisquis doctrinam Apostolicam spernit. Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus. Deum timete, regem honorificate: & subiecti, inquit, estote omni creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo misis ad uindictam malefactorum, ad laudem uerò bonorum. Igitur cũ utraq; dignitas, regalis scilicet atq; põtificalis, sic ordinata sit à Deo, quatenus spiritalis actio à temporalibus distet incursibus, & Deo militãs minimè se negotijs implicet sæcularibus: & cum non posint omnes res tutæ esse, nisi quæ ad diuinam confesionem pertinent, & regia & sacerdotalis defendit authoritas: attendite obsecro, & uidete, quomodo Hildebrant

B & episcopi eius inter alias innumerabiles, quę inde emerserunt, hęreses quæsierint, resistentes miro modo Dei ordinationi, hęc duo principalia, quibus regitur mundus, extirpare, & ad nihilum ducere: cupientes etiam alios omnes episcopos tales esse, sicut sunt ipsi, qui uerè non sunt episcopi: & reges eiusmodi habere, quibus ipsi regia licentia posint imperare. Ecce enim Herimannus rex, succesor Rudolfi regis ipsorum, talis certè fuit, & talis extitit, ut de eo uerè secundum literam interpretari posimus, quod in Daniele legimus: quia stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius. Nam ut prætermittamus, quot modis ab episcopis uel à principibus Saxoniæ contemptui est habitus, qui omnes in uarijs uoluntatibus uolebant semper regnare: iuxta quod per prophetam dicit Dominus, eiusmodi principes simul reges esse. Ipsi enim, inquit, regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & nõ cognoui. Vt hæc inquam prætereamus. Ecce nos aliquando eundem Herimannum uidimus in castris Saxonum, non regis siue principis loco militare, quem ne ad colloquia quidem principum perspeximus uenire: & cum suppliciter eum interpellaremur pro imminentis periculi necesitate, quo iam iamque minabatur nobis uastitas atque contritio Ecclesiæ nostræ, respondit se non posse uel sibi uel nobis prodesse. Primi uerò de principibus erant in eisdem castris Egbertus marchio, & filij duo Ottonis, Bauariæ quondam ducis: quales dicit Dominus per Esaiam prophetam præ-

ualere propter peccata populorum: Dabo,inquiens,pueros prin- A
cipes eorum. Cæterum curia siue palatium erat apud Hartuigum,
dictum Magadaburgensis ecclesiæ episcopum, siue apud Burcar-
dum Halberstatensem episcopū, ut dum episcopi transferunt stu-
dium atq; disciplinā ecclesiæ ad curiam,quę dicitur à cruore, præ-
dicantes bonum & iustum esse prælia & seditiones fieri pro sua
parte,non uereantur laici & ipsi crudelia agere. Nam iuncto Saxo
num & Turingorum atq; Sueuorum agmine,pugnatum est tunc
in orientali Francia contra imperatorem Henrichum quinta iam
uice:de qua scilicet pugna in sequentibus dicere decreuimus, quan
do de Alberone Vuirtziburgēsis ecclesiæ episcopo, quę ad ipsum
quoq; pertinent,enarrabimus: cuius præcipuè causa tunc effusus
est sanguis multorum in circuitu illius ciuitatis, qui scilicet sanguis
occisorum clamat quodammodo ad Dominum pro uindicta tan-
ti sceleris. Superiore etiam tempore tētauerat idem Adalbero ex-
pugnare episcopatum suum,quem sub rege suo Rudolfo recipere
cupiebat contra regem Henrichum. ideoq; secundum iam præli-
um, atrox nimis & crudele pugnauerunt Saxones contra eundem
regem Henrichum in orientali Francia,anno scilicet M. LXXVIII
ab incarnatione Domini, VII Mensis Augusti,ubi Rudolfus rex
fugatus est, & Sigefridus Moguntinæ ecclesiæ archiepiscopus in
fuga captus,& uix de suspendio liberatus atq; dimissus est. Vueze B
linus quoq; Parthenopolitanæ,hoc est Magadaburgensis ecclesię
archiepiscopus in fuga occisus est:& Vuerinherus Merseburgen-
sis ecclesiæ episcopus mortem uix euadens, nudus omnino dimis-
sus est:& Adalbertus Vuormaciēsis ecclesię episcopus captus est,
& regi Henricho oblatus: simul & Herimannus magni ducis pa-
truus, unus scilicet de principibus in quibus non est salus. Igitur
pactum meum,dicit Dominus,fuit cum Leui uitæ & pacis:sed u ę
prophetis,qui prophetabant de cordibus suis, ut interficerent ani
mas quæ moriuntur,& uiuificarent animas quæ non uiuunt, men
tientes populo meo credenti mandatis. propter quod, ait Domi-
nus,ó sacerdotes,& ego dedi uos cōtemptibiles & humiles omni-
bus populis. Tertium deinde prælium factum est in Thuringia,
M. LXXX anno ab in carnatione Domini, VI. Idus Februarij,quod
scilicet prelium alterutris regibus parum prosperè cessit:quoniam
unus uictoria, alter Saxonia caruit. sed eodem anno reuersus est
Henrichus expugnaturus Saxonum duriciam,& quartam iam cō-
tra eos instituit pugnam,quæ facta est IIII. Idus Octobris, quādo
& Rudolfus rex ibi occisus est, quarto anno suæ ordinationis.
Sic ille prouectæ ætatis uir amisit uitam cum regno Saxonię,cuius
præcipuè opera ante aliquot annos uicti sunt Saxones,cum primū
cœpissent contra regem Henrichum rebellare: licet maiorem exer
citus iacturam acceperint uictores quàm uicti,quod scilicet primū
regia

A regis Henrichi prælium contra Saxones gestum est in Thuringia Anno MLXXV, ab incarnatione Domini, V. Idus Iunij. Tum quidem erat Rudolfus dux Sueuorum, cui etiam dederat Hagna imperatrix cum regno Burgundiæ filiam suam in coniugium, ut regi Henricho filio suo esset tanto fidelior, quanto affinitate simul & beneficijs coniunctior. Sed qui prius fuerat defensor imperij, atque hostis Saxonum, postea factus est inuasor imperij, atque rex Saxonum, ut præualerent prælia & seditiones eorum.

Perempto siquidem Rudolfo rege Saxonum, parauit Henrichus rex secundam profectionem in Italiam, si quo pacto posset flectere ad misericordiam Hildebrandum papam, ut pacem aliquãdo diligens, misereretur uel Ecclesiæ uel Reipublicæ, quæ iamdudum fuerant in magna defectione pro imminente bellorum tempestate. Tunc quidem gesta sunt, quæ superius dicta sunt uel de rebellione ac fuga Hildebrandi papæ, uel de consecratione Vuigberdi in pontificem sedis Apostolicæ, uel de ordinatione Henrichi regis, quando factus est Imperator atque Augustus iuxta dispositionem Romanæ dignitatis. Ex illo tempore nunc est annus octauus: & ne adhuc quidem cessant participes Hildebrandi studere modis omnibus, ut non habeat Romana ecclesia Clementem papam, neque Respublica catholicũ Imperatorem, nisi Herimanno regi

B despectißimo succedat alius rex despectior illo: & nisi succedat etiam catholico papæ Clementi aliquis hæreticus, sicut fuisse monstratur ille Cassiniensis abbas Sergius, qui post discessionem imperatoris ex Italia subintroductus est, & per studia partium Hildebrandi ordinatus: cuius scilicet honoris rapinam non diu impunitus tenuit, quoniam in ipso ordinationis suæ ingressu dysenteriæ morbo solutus deficere cœpit, ac paulo post periculosa morte interijt: ex quo scilicet diuino iudicio manifestum est, qualis etiam ipse fuerit, qui adhuc proculdubio subintroductus est, ut incendia Hildebrandi iam defuncti resuscitaret, & hæreses atque schismata illius ex tanti pontificatus authoritate confirmaret. Sæpe quidem Satanas expetiuit Petrum, ut cribraret sicut triticum: sed ego, dixit Iesus, rogaui pro te, ut non deficiat fides tua Petre. Petrus quippe ministerio est Ecclesiæ super petram, qui Christus est, fundatæ: & icirco portæ inferi nõ prçualebunt aduersus eam, quoniã ipse Christus super semet ipsum ædificauit eam atque ideo nemo potest aliud fundamentum ponere, prætérquàm quod positum esse dicit sapiens ille architectus Paulus apostolus, qui est Christus Iesus, cum Ecclesia huius capitis sit corpus: ex cuius unitatis societate quisquis discesserit, hunc alienum, prosanum, & hostem esse, consonans iudicium sanctorum patrum diffinit. Ecce quidam episcopi secesserũt in partẽ Hidebrandi, habẽtes eã pluris precij quàm uniuersitatẽ catholicæ ecclesiæ Dei. Ex quo factũ est seminãte inimico

homine in agro Dominico multorũ scandalorum zizania, ut in A episcopijs eorum fierent non iam baptisteria, sed homicidia: non sacri chrismatis consecratio, sed humani sanguinis effusio: non alia quælibet Christi & Ecclesiæ sacramenta, quæ solent fieri per episcopos Dei, sed execraměta, quę solent fieri per ministros diaboli, qui, sicut sanctus Cyprianus episcopus scribit, uidens idola derelicta, & per nimium credentium populum sedes suas ac templa deserta, excogitauit nouã fraudem, ut sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos: hęreses\[q;] inuenit, & schismata, quibus subuerteret fidem, corrumperet ueritatem, scinderet unitatem. Vnde & supradicti sacerdotes Hildebrandi, ęstimantes suo more Ecclesiam Dei aut immitem esse, aut non posse ea quæ ligata sunt absoluere, discesserũt ab uniuersali Ecclesia, & reliquerunt proprias quoq; ecclesias absq; pastorali cura, ne ex occasione suæ in Ecclesia perseuerantiæ contingeret se uidere uel alloqui imperatorẽ Henrichum, quem iam audisfent perpetuò à suo papa Hildebrando esse damnatum, quasi tam sacrosancti anathematis uinculũ Ecclesia Dei deinceps non posset soluere: cum quilibet, etiam si iuste fuerit damnatus, & resipiscens postea, correxerit errorem suum, consequenter posfit absolui, talem à Deo acceptã potestatem Ecclesia habente. Est quidẽ peccatum ad mortem, non dico ut oretur pro eo, ait Ioannes apostolus: & est peccatum non ad mortem, dico ut oretur B pro eo. est peccatum ad mortem in eodem peccato manentibus: est peccatum non ad mortem, ab eodem peccato recedentibus. sed attestante Gelasio papa nullum est peccatum, pro quo aut non oret Ecclesia remittendum, aut quod data sibi diuinitus potestate desistentibus ab eodem non posfit absoluere, uel pœnitentibus relaxare, cui dicitur, Quęcunq; dimiseritis super terram, dimissa erunt & in cœlis: & quęcunq; solueritis super terram, soluta erunt & in cœlis. Igitur ad remittenda peccata accipit Ecclesia spiritum sanctum, quo ipsa congregatur in unum: atq; ideo, sicut ait Augustinus, ne sit irremisfibilis spiritus blasphemia, cor impœnitens caueatur: nec aliter prodesse pœnitentia credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi peccatorum remisfio datur, & societas spiritus in pacis uinculo custoditur. Et suprà idem Augustinus in sermone de Blasphemia spiritussancti: Quisquis igitur, inquit, reus fuerit impœnitẽtię contra spiritum, in quo unitas & societas communionis congregatur Ecclesiæ, nunquam illi remittetur, quia hoc sibi clausit ubi remittetur: & meritò damnabitur cum spiritu, qui in se ipso diuisus est, diuisus & ipse contra spiritũ sanctũ, qui in seipso diuisus nõ est.

Hac de causa & Clemens papa, cui more Apostolico præter illa quæ extrinsecus sunt instantia, quotidiana est sollicitudo omnium ecclesiarum, decreuit desertis ecclesijs pastores constituere, si ipsi desertores episcopi uel admoniti nollent redire ad societatẽ unitatis

A unitatis Ecclesiæ, de seditiosorum quoque episcoporum causa & damnatione præcepit Germaniæ episcopis in generali synodo agere, qui proprio, ut ait Apostolus, iudicio condemnati essent, utpote exercentes prælia & seditiones, & dominationem spernẽtes, maiestatem autem blasphemantes, qui extulissent se super altitudinem regiæ potestatis, & restitissent ordinationi diuinæ dispositionis, transferentes regna, & negligentes sacerdotia: qui etiam pessimo suo exemplo, quo essent periuri, docuissent obedientes sibi infideles esse, atq; fallaces: qui etiam, utpote trãsgressores diuinarum humanarumq; legum, instituissent suos quoq; sectatores diuinis humanisq; legibus esse inobedientes: qui etiam, utpote uiolatores Ecclesiasticorum priuilegiorum, permisissent fautores partium suarum rapere & diripere bona & res Ecclesiarum: ut eiusmodi homines essent sibi promptiores ad omne nefas audendum, quibus ex consuetudine iam quasi in naturam uersa est dulcedo coniurationum, rapinarum atq; homicidiorum: quales scilicet episcopi nõ essent pastores Ecclesiarum, sed ductores bellorum: non custodes dominicarum ouium, sed ut graues lupi, persecutores earum, interfectores animarum pariter & corporum, cum ipsi ad tuendas partes suas diu multumq; usi fuissent manibus impiorum ad occisionem multorum hominum. Sed cum tales certe fuerint episcopi

B Saxoniæ, & defensores Hildebrandi, sui scilicet papæ: præsumebant tamen frequentibus concilijs se suosq; sectatores iustificare: & Henrichum regem, quem ipsi potissimum de regno Saxoniæ expulerant, damnare: eiusdemq; damnationis notam imponere episcopis atq; principibus, & omnibus qui communicarent ei, & qui subiecti essent ei. Ideoq; tandem aliquando constitutum est consentientibus utrinq; episcopis, ut causa longę concertationis, quæ non possit confici gladijs, terminaretur libris, lætantibus admodum laicis, quorum sanguis effusus est tot prælijs, quod ad hoc peruentum sit, ut per ipsos authores belli contra regem Henrichũ decerni debeat, quod ibi iusticia sit, unde uictoria fuerit: cum tale iudicium ueritatis, quod facillime ex libris agnoscitur, non possit uel falli, uel fallere. Fit conuentus in loco qui dicitur Gerstungun, XIII. Calend. Februarij, Anno scilicet M.LXXXV ab incarnatione Domini. Tum primo Chunradus Traiectẽsis ecclesię episcopus: Ecce, inquit, uenimus, ut probemus ex testimonio sanctorum Canonum, nõ damnatum esse, uel excommunicatum regem nostrum Henrichum: cui, si non poterunt prodesse apud uos ea quæ legitime ordinata sunt a Deo circa honorem regium: saltem hoc concedite, ut eo utatur iure, quo ex regulis Ecclesiasticis concessum est uti uel infimæ in Ecclesia personæ. Et dixit ad Vuezelinũ Mogũtinę ecclesię episcopũ, ut surgeret & legeret capitulũ quidẽ ex decretis Romanorũ pontificũ. at ille surrexit, & legit, quomodo reb.

suis aliquis expoliatus, aut à sede propria ui aut terrore pulsus non A
potest accusari, uocari, iudicari, aut damnari, antequã omnia sibi ab
lata ex integro restituantur, & cum omni priuilegio suo ius propri
um reformetur, & ipse pacificè diu suis fruatur honoribus, pro-
priæ sedi regulariter restitutus. Quod & Nicęnum constituit con
cilium, ut nemo Pontificum pręsumat aliquem suis expoliatum re
bus excommunicare aut iudicare. Ad hæc, cum obmutuisset Gebe
hardus Saltzburgensis ecclesię archiepiscopus, qui causam aduer-
sæ partis erat acturus, utpote apud suos maximè uel ipse senectute
sua, uel scientia scripturarum, siue eloquentia reuerendus: tum qui
dem intulit Vuerinherus Merseburgensis ecclesię episcopus, Vbi
in Canonibus scriptum esset aliquid eiusmodi de mulieribus ? &
Vuezelinus archiepiscopus porrigens eis librum: Ecce, inquit, ipsi
legite consequens huius rei testimonium, quomodo huic quoque
sexui oporteat iustum iudicium fieri: & quomodo ne mulier quidẽ
debeat obiectis respõdere, donec permittatur ei rem familiarem li
berè diutius ordinare. Tum omnes aduersę partis episcopi ita sunt
confusi, & ita deuicti, ut non haberent quid ad hæc respondere
possent, manẽte apud Ecclesiam Dei uictoria: quoniam obstructũ
est os loquentium iniqua. Sed hinc resonabant laudes Deo, illinc
autẽ erat murmur multus in turba de sermone illo. Quidam enim
dicebant, Quia bonus est: alij autem dicebant, Non, sed seducit tur B
bas. Vnde facta dissensione inter ipsos etiã principes aduersæ par-
tis, occisus est ibi Thiedericus comes, habẽs in coniugio sororem
Egberthi marchionis: quem cum alter Thiedericus, suus scilicet
cognatus, coepisset defendere, occisus est & ipse. Et certè nisi fuga
eripuisset Vdonem Hildinisheimensis ecclesiæ episcopum, & fra-
trem eius Chunradum comitem, ipsi pariter occubuissent per ma-
nus operantium iniquitatem: qui ambo multa post hæc passi sunt
aduersa per prouinciales patriæ suæ, scilicet Saxoniæ, quia nolue-
runt reuerti ad partes factionis suæ. Ad extremum uero occisus est
Chunradus comes in publico prælio, dum ageret ibi strenuissimi
militis officium pro imperatore Henricho. At frater eius Vdo epi-
scopus captus, & uinculatus ab Egberto marchione, sustinuit mul
tos & diuturnos cruciatus sub tyrannica illius crudelitate, donec
promisisset Hildinisheim ciuitatem episcopatus sui, quam per mul
tos dies idem marchio oppugnauerat, se traditurũ esse: quod tamẽ
non fecit, licet ille tyrannus uni de datis obsidibus caput amputari
præceperit.

Celebrato, sicut dictum est, conuentu episcoporum atque prin-
cipum, citius abierunt catholici à concilio malignantium, ne fortè
inciderent in manus inimicorum suorum. quibus enim parcerent,
qui de suorũ cæde quidẽ sociorũ sese non abstinuissent? sed his ita
gestis, deinde indicta est synodus apud Mogũtiã secũda hebdoma-
da

A da post Pascha secundum constitutionem sedis Apostolicæ, ubi conuenerunt cũ Imperatore legati ipsius sacrosanctæ & sedis Apostolicæ, Petrus scilicet episcopus Protuensis ecclesiæ, & duo cardinales Romanæ ecclesię. Aderat etiam omnium episcoporũ consensus siue de Italia, siue de Gallia, in quorum alternis cordibus uiuit spiritalis amor & gratia. de qualibus scribit sanctus Cyprianus episcopus: Vnitatẽ, inquiẽs, tenere firmiter, & uindicare debemus maxime nos episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, ut episcopatum quoq; unum atq; indiuisum probemus. Pręsidebãt quoq; huic synodo Vuezelinus Moguntinæ ecclesiæ archiepiscopus, & Eilberdus Treuirẽsis archiepiscopus, atq; Sigeuinus Coloniensis archiepiscopus. Liemarus autem Premensis archiepiscopus, quia non poterat adesse, miserat illuc legatos suos suã uice, promittens se ad omnia consensurum quę pertineant ad fidem catholicam, & ad pacem atq; unitatẽ Ecclesię. Reliqui uero episcopi qui illic tum fuerũt, hi sunt, quorũ nomina subscripta sunt: Thiedérichus Viridunensis ecclesiæ episcopus, Henrichus episcopus Leodię, Chunradus episcopus Traiectensis ecclesię, Vdalricus Einstatensis ecclesię episc. Meginuuardus Frisingensis ecclesię episcopus, Otto episcopus Ratisponæ, Ruobberdus episcopus Babenburgensis ecclesiæ, Huormannus Spirensis ecclesię episcopus, Otto Constantiensis

B ecclesię episcopus, Burcardus episcop. de Losanna, Sigefridus episcopus ex Augusta, Gebehardus episcopus Behentensis de Praga, Vdo Hildinisheimẽsis eccles. episcopus, Hẽrichus Poderbrunnensis episcopus, Erph episcopus Monasterij, Folcmar Mindẽsis ecclesiæ episcopus: Bibo Tullensis ecclesię episcopus, quia per se ipsum adesse nõ potuit, per legatos suos, qui uice sua intererãt huic synodo, consensit & subscripsit: Burcardus quoq; Basiliensis ecclesiæ episcopus, & Otto Strazburgensis ecclesię episcopus, per legatos suos consenserunt & subscripserunt, qui propter hostes ecclesijs suis crudeliter nimis imminẽtes domum dimissi sunt. Et multi simul presbyteri atq; diacones interfuerant huic synodo, congregatę in ciuitate Moguntia: ubi & omnium, sicut dictum est, episcoporum aderat cõsensus, siue de Italia, siue Gallia, immo de omni catholica Ecclesia, in quorum alternis cordibus uiuit spiritalis amor & gratia, ut sicut unitatẽ tenere firmiter & uindicare debent, maxime episcopi qui in Ecclesia pręsident: ita episcopatũ quoq; unũ atq; indiuisum probent. Multæ siquidẽ Ecclesię faciunt unam catholicam Ecclesiam: & licet plures facti sint sacerdotes, unus tamẽ est episcopatus propter unam eandemq; Ecclesiam catholicam. Quam scilicet unitatem qui non tenet, alienus est, prophanus est, hostis est: sicut ex cõmuni sanctorũ patrũ iudicio diffinitũ est. Sed aliqui episcoporũ exierunt ab illorũ cõmunione, quorum conuentus est, siue cõsensus ibi fuerat pro recuperãda pace uel Ecclesię uel

 reipubli-

reipublicę, qui etiã ex multo tẽpore noluerũt usq; adhuc cõmunicare sedi Apostolicæ: sine cuius authoritate nec ipsi quidẽ possunt alicuius episcopalis officij ministerium habere. ideoq; ipsorum hæreses & schismata ab omnibus catholicis reprobata sunt, atq; damnata, cum ipsis authorib. pariter & cõsortib. externę cõmunionis atq; perfidię. Hi autem sunt, qui aut fugiendo episcopatus suos dimiserunt, aut eos per bella maxima sibi uindicando usurpauerunt, ne cõmunicarẽt eis qui cõmunicant catholico Imperatori uel sedi Apostolicæ: Gebehardus Saltzburgẽsis ecclesię archiepiscopus, Hartuigus Magadaburgensis ecclesiæ archiep. Adalbero Vuirtziburgensis ecclel. epi. Altman Patauiensis ecclesiæ episcopus, Adalberdus Vuormaciensis ecclesiæ episcopus, Burcardus Halberstatensis ecclesiæ episcopus, Vuerinherus Merseburgensis ecclesię episcopus, Guntherus Citicensis ecclesiæ episcopus, Benno Misinensis ecclesiæ episcopus, Hartuingus Vuirdunensis ecclesiæ episcopus, Herimãnus Metensis ecclesiæ epi. Reginhardus alter Mindensis eccle. epi. per studia partium subintroductus: Vuigolt alter Augustę episcopus, per studia partium subintroductus: Gebehardus alter Cõstantiensis ecclesię episcopus, per studia partiũ sub introductus: Henrichus alter Poderbrunnensis episcopus, per studia partium subintroductus, sed ne adhuc quidem initiatus. A

Isti XV. pręferentes nomen sacerdotij sępe antea admoniti, nũc autem regulariter uocati, quia noluerunt ad pacem Christi & Ecclesię reuerti, ex authoritate sedis Apostolicę sunt deiecti atq; damnati. quod, sicut scribit Gelasius papa, non solum præsuli Apostolico facere licet: sed cuicunq; pontifici licet, quẽlibet locũ hęreseos secũdum regulã antè dãnatæ à catholica cõmunione discernere. Magna quidẽ hęresis est, Dei resistere ordinationi, cuius solius est potestas dandi imperij: qui dat felicitatẽ in regno cœlorũ solis pijs, regnũ uerò terrenũ & pijs & impijs, sicut ei placet, cui nihil iniustè placet. Qui enim, inquit Augustinus, regnum dedit Mario, ipse & Caio Cæsari: qui Augusto, ipse & Neroni: qui Vespasianis uel patri uel filio, suauissimis imperatoribus, ipse & Domitiano crudelissimo: & ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino Christiano, ipse apostatæ Iuliano. Magna inquam hæresis est Dei ordinationi resistere: quod cõstat supra scriptos XV pseudoepiscopos fecisse, dũ destruere nitebãtur regnũ Henrichi regis à Deo sibi collatũ, resistẽdo ei atq; repugnãdo usq; ad effusionẽ sanguinis multorum hominũ. Ex hac crudelissima hęresi multę hęreses & schismata emerserũt, ut nec diuinę nec humanę leges quicquã nunc ualeãt apud illos, uel cõtra illos qui iniquè agũt: qui dũ nusquã nõ errasse monstrantur, sacrosancti esse apud suos describunt, apud quos nihil sancti uel sacri inuiolatũ tenetur. Præualuit etiã apud eos qui eiusmodi sunt, periuriũ atq; perfidia, ut hęreticorũ simul, catholicorumq; B

rumq;

A rumq́; confeſsione permiſta, cuncta ueræ & ſinceræ religionis ſint turbata, catholicaq́; & Apoſtolica puritas cōfuſa. Periuri quippe patricidis & matricidis, cæteriſq́; qui nō poſsidebunt regnū Dei, ab Apoſtolo cō parātur: quā ſcilicet ſententiā nullus hominū poſſe ſoluere probatur. ideoq́; maiori dānationis ſententia epiſcopi inuoluunt, qua periuri eſſe declarētur, qui præcipuè ex mādato Domini per Euangeliū ſimul & ex cōſtituto Canonū iurare prohibētur. Iurauerāt quippe Hēricho regi oēs ſupraſcripti epiſcopi, abſq́; his qui ex occaſiōe belli Saxonici furtiuè ſunt introducti: quorum perfidiam & hæreſes atq́; ſchiſmata ſi quis diligēter attendit, & diſcutit per ſingula, perſpiciet ſanè nunquā ab initio naſcentis Eccleſiæ tot & tanta, ſicut nunc ſunt, fuiſſe ſcandalorū genera: quorū cū ſuprà dixerimus aliqua, plura adhuc dicemus, quæ per ſingulos illos pſeudoepiſcopos in Eccleſia ſint geſta, cum ea quæ geſſerint in republica, ſint omnibus manifeſta. Sicut enim per unum ſcribentē eorum omniū uulgata tranſgreſsio eſt, qui in eandē ſchiſmatis atq́; perfidiæ reciderant actionē, amplectendo magis atq́; defendendo ſui Gregorij partem, quàm catholicæ Eccleſiæ uniuerſitatem: ſic in uno eodemq́; qui pro omnibus ſcripſerat, uel ſcribendo omnium uoluntates prodiderat, cuncta quæ ad noticiam rerum ſatis abunde iudicamus ſufficere, ſtudemus fideliter exponere.

B Primò quidem dicendum eſt, quod ſine lachrymis dici nō oportet: quia mater noſtra, ſancta ſcilicet Romana eccleſia, in tantam deſpectionem apud aduerſæ partis epiſcopos uenit, ut ſicut in Romana repub. nō poteſt rex aut imperator eſſe, niſi quē ijdē ipſi uelint; qui, ſicut Gelaſius quoq́; cōqueritur, ſedi Apoſtolicæ poteſtatem primatus ſui conantur eripere, & ſibimet eam contra canones contendunt uſurpare. Vnde etiā quidā infamis perſonæ, qui ſcribit ſe ſuoſq́; partem ſui Gregorij defendere, præſumit contra ſancta ſanctorum loqui, & magnificari aduerſum nomen catholicæ Eccleſiæ Dei, prędicās eā eſſe in parte ſui Gregorij, apud ſupradictos quoq́; pſeudoepiſcopos eſſe ſancta ſacerdotia Dei, ipſoſq́; eſſe ſpirituales, atq́; in cœleſtibus cōuerſari, & eſſe filios Dei: cæteros aūt excōmunicatos & hereticos atq́; ſchiſmaticos eſſe, quicunq́; ſubiecti ſunt, uel cōmunicant ei qui non eſt in parte alicuius, ſed in toto, ſcilicet imperatori Henricho, ſiue Vuigberto, eidemq́; pōtifici Romano: apud eos deniq́; nihil niſi ad condemnationē ualere Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta, quæ ſunt baptiſmatis & chriſma, & corporis ac ſanguinis Domini myſteria. Ergo quibus ex cauſis, & qua neceſſitate Vuigbertus papa ſit electus, ſuprà iam diximus: qui certè per eius quæ uerè eſt Romana eccleſia, cōſenſum, & per ſuffragiū Henrichi regis, eiuſdemq́; Romani patricij, eſt ordinatus. Sed Syluerius papa, ſicut legit in geſtis pōtificalib. olim per uim leuatus, & ut ſacerdotes ordinationi eius iuxta antiquum morem uel decre

tum

tum subscriberent, compulit tyrãnus quidam Theodorus. Quod A cum obtinere non posset, licet causam hanc gladijs ageret: tamen post ordinationem ipsius Syluerij subscripserunt ei omnes cõmuni consensu, propter adunationem uidelicet religionis & pacis, ne forte sustineret Ecclesia aliquod scandalum schismatis. Nunc autem Romana ecclesia & patricius Romanorũ cõsenserũt in Vuigberti electione: & tamen nec post septimum annũ, quo defunctus est Hildebrant papa, licet Romanam ecclesiam talem pontificẽ habere, qualis catholicum corpus Ecclesiæ non diuidit: sed integrare illud & unire intendit, cum in Chalcedonẽsi concilio statutum sit, ut intra tres menses debeant episcoporum ordinationes fieri, nisi forte necessitas excusabilis coegerit dilationis tẽpus protrahi. Ecce ad quid peruenit mater omniũ Ecclesiarum, ut subiacere uideatur iudicio peruersorum, quæ ius habet de omni Ecclesia iudicandi, neq; cuiquam de eius licet iudicare iudicio: sicut cõstituunt decreta Canonum. Ecce Vuigbertus, qui & Clemens papa, cuius doctrina certe est Apostolica, & cuius scripta uere sunt catholica, sicut didicimus ex illa quam tractare suscepimus Epistola, quæ scriptor illius peruertere molitur interpretatione falsissima, sicut probabimus in sequenti libro: ille inquã Clemens papa inscribitũ falso fur atq; hæreticus, ab homine iniquo & doloso. Verũtamẽ supradictus papa Syluerius iam beatissimus, sicut legitũ, factus, postquã B reuocare noluit Antimum patriarcham, hominem hæreticũ, a beato Agapeto decessore suo depositũ pro nequitia illius, propter hoc peruisionem Augustę est depositus. cui Vigilius archidiaconus eius successit, qui præcipue depositionis ipsius causa extitit: qui etiã eundem papam suum deportari in exilium fecit, ubi eum fame tribulationis, & aqua angustię, sicut legitur, usq; ad mortem sustentauit. Hæc quamuis Vigilius fecerit, nemo tamen in hanc præsumptionis audaciam prorupit, ut ipsum Romanæ ecclesię pontificem uel hæreticum uel furem descripserit. de quo certe Vigilio postea perpesso multa pericula pro Ecclesia, quã ipse magna regebat industria, de illo inquam scribit Arator subdiaconus, in Opere suo quod de actibus Apostolorum composuit heroico metro: Publica libertas Vigili sanctissime papa, Aduenis incluso soluere uincla gregi. De gladijs rapiũtur oues pastore ministro, Inq; humeris ferimur te reuocante pijs. Hoc tibi magne pater cũ defero munus amoris, Respice, quod meritis debita soluo tuis.

Igitur Clemens papa cupiens gregem Domini, & oues Christi, ex rapina ac deuoratione bestiarum agri eripere, & quod perierat quærere, quod infirmum consolidare, & quod ægrotũ erat sanare: quod fractum, alligare: & quod abiectum erat, reducere: constituit Apostolica authoritate supradictam Synodum fieri in regno Theutonico, apud metropolim ciuitatem Moguntiæ, ut ageretur ibi

A ibi de fide catholica & pace ecclesiarum atque concordia. ideo'que aderat ibi omnium consensus episcoporum de omni catholica Ecclesia, in quorum alternis cordibus uiuit spiritalis amor & gratia: ut sicut unitatem tenere firmiter, & uindicare debent, maxime episcopi, qui in Ecclesia præsident, ita episcopatum quoque unum atque indiuisum probent. Aderat etiam imperator Henrichus, præcipue author huius synodi: quia nihil tutum neque firmum poterit esse in his quæ sunt eiusmodi, nisi defendat & probet ea regalis authoritas pro maiestate Imperij. Sed aduersæ partis episcopi cupientes hanc indictam synodum præoccupare aut præuertere, conuenerũt infra hebdomadam Paschę in castello quodam Saxonię Quidilingeburg nomine, ubi locus est cõgregationis fœminarũ Deo seruientium sub canonica institutione. Et ut conspiratio eorum plus ualeret, & deciperet columbæ simplicitatem, quam serpentis astutia non temerasset: adduxerant quendam sub specie legati sedis Apostolicæ, qui dictus est Otto episcopus Ostiensis ecclesiæ, cum iam Clemens papa præsideret Romanæ ecclesiæ. Intererat etiam huic cõuentui rex Saxonum Herimannus, cui ne apud suos quidem tribuebatur honor regius, à quo tunc & illius synodi cœpit tractatus. Nam memoratus Otto episcopus, Audiens ego, inquit, quod rex uester legitimum non habeat coniugium, sed ex consangui-
B nitate sociatum, iudico inter eum & uxorem eius fieri diuortium. Huius iudicij sententiam cum non approbassent assidentes episcopi, dicentes agendæ huius rei tempus tunc non esse: secundò intulit, se iudicare bonum & iustum esse, ut res ecclesiarum, quas Saxones atque Thuringi usurpassent, in proprios usus restituerentur, spoliatis Ecclesijs atque monasterijs, quibus fuissent oblatæ, ac Deo consecratæ. Hæc quoque sententia cum non placuisset episcopis, utpote timentibus offendere præsentiam noxiorum, qui pariter conuenerant ad roborandas partes coniurationis suæ: tunc rogabant ipsi, rogabant & alij principes Saxonię, ut his atque huiusmodi omissis, consentiret cum eis ad ea quæ cœpissent agere. se quidem conuenisse, ut tractarent, quomodo defendere possent partes ac studia sui Gregorij papæ, eius'que anathema circa regem Henrichum renouare, ac populo indicare, quod excommunicatus sit omnis, & saluus esse non possit, quisquis Henrichò regi in aliquo communicauerit. Tum ille Otto flexus est ad uoluntatem eorũ, & consensit: quia uento agitata arundo extitit. Damnauerunt iterum omnes qui aderant episcopi Henrichum regem, & iustificauerunt multis modis sui Gregorij partem, agentes ipsi omnia contra regulas & instituta Ecclesiæ, qui non conuenissent ad synodum in loco celebri, in ciuitate scilicet episcopali, qui conuenissent in festis diebus Paschæ, in diebus scilicet gaudij & lętitiæ: ut miserias miserorũ augerent, ut seditiones

nes ac prælia renouarẽt, ut etiam fidem destruerent. Vnde audiant A ipsi iustificatores sui Gregorij, & damnatores imperatoris Henrichi, cum ipsi magis sint damnati, utpote destructores fidei: audiant inquam de huiusmodi, sententiam sancti papæ Gelasij: Non tam propter religionis, inquit, causam student dispositionibus publicis obuiare, sed potius per occasionem regiæ alligationis Catholicam fidem moliuntur euertere, & tali commercio sperata præstare: cum ego & decessor meus non solum minimè in hac parte damnationis nomen Imperatoris attigerimus, sed insuper postquam adeptus est regiam potestatem, honorificis eum literis salutare curauimus. Sacerdotes autem, qui præuaricatoribus se cõmunicasse propria uoce confessi sunt, à communione Apostolica submouerunt decessores mei: quibus scilicet damnatis, si ipsi placet misceri, Non potest nobis, inquit, imputari: à quibus si uelit Imperator abscedere, tanto magis à nobis non potest esse damnatus, sed potius ad gratiam syncerę communionis admissus. Et idem Gelasius, ostendens non licere cum perfidis, uel cum socijs perfidorũ habere conuentum, iuxta quod dicitur in Psalmo: Non sedi in concilio uanitatis, & cum iniqua gerẽtibus nõ introibo: Nec Ecclesiastici, inquit, moris est, cum his qui pollutã habent cõmunionem, permixtamq́ cum perfidis, miscere cõcilium: quoniam qui uoluntariè sectantur contagia perfidorũ, separati sunt certè ab Apostolica sede: ideoq́, B ait, cum talibus, & apud tales, etiãsi esset necesse fieri, nulla posset synodus prouenire. Ergo Pius atq; Vrbanus, Lucius etiam atque Symmachus, & Gregorius, Romani pontifices, constituerunt sub anathematis interpositione, ut prędia diuinis usibus tradita, & cœlestibus secretis dicata, nemo pręsumat humanis usibus applicare: quia siue alienator siue uenditor alicuius Ecclesiastici prædij, magni uel exigui, cum accipiente pariter iudicantur esse sacrilegi. Et cum ituri sint certè iuxta diuinam sententiam in supplicium æternum, qui ex proprijs facultatibus non subleuant necessitates pauperum: quid dignum ęstimari poterit iudicio ac damnatione eorum qui diripiunt aliena, præcipuè autem quæ sunt Dei ecclesiarum? Ecce in supradicto conuentu aderant, qui multarum ecclesiarum possessiones & prædia inuaserant pariter, & possederant: & hoc ita fieri sacerdotes Saxoniæ consenserant. Qui enim his quæ sunt huiusmodi, nõ restitit, suggestione qua potuit consensit: cum ex authoritate diuina dicat Apostolus, Non solum qui faciunt praua reos esse, sed & qui consentiunt facientibus. Primum quidem locum tenuit in illa malignantiũ Ecclesia supradictus Otto Hostiensis episcopus, qui nunc à Saxonibus eorumq́ consortibus dicitur papa Vrbanus: super qualium certè ambitu & promotione supplicat Imperatori Gelasius papa, immò per Gelasium Catholica ecclesia. Desinant, quæso te, temporib. tuis quidã per occasionẽ perturbatio-

A turbationis Ecclesiasticæ præcipitanter ambire: quæ non licent, nec & illa quæ male appetunt, nullatenus apprehendant, & modũ suum apud Deum hominesq́ non teneant. Atq iterum super eiusmodi alloquẽs etiam senatum Romanum: Ad senatum, inquit, pertinet Romanum, ut memor fidei, quam à parentibus suscepisse se meminit, contagia uitet communionis externæ, ne à communione sedis Apostolicæ, quod absit, reddatur externus. Cum enim in ordinatione successoris sui Clementis dicat Petrus apostolus, Hęc meæ prædicationis & doctrinę cathedra, eum qui cupit eam, & audacter expetit, non requirit: sed ornatum moribus, & in uerbis cruditum. ille autem sæpe dictus Otto pręcipitanter ambiuit, & inuasit sedem Apostolicam, usus manu & auxilio pessimorum, apud quos nec diuinarum nec humanarum ualet aliquid constitutio legum. Symmachus papa generali præsidens synodo dixit: Si quis papa superstite, & eo inconsulto, aut subscriptionẽ pro Romano pontificatu commodare, aut pro alio promittere, aut sacramẽtum præbere tentauerit, aut aliquod certè suffragium polliceri, uel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare aliquid, aut decernere præsumpserit, loci sui dignitate, uel communione priuetur. Ecce autem in priuatis conuenticulis agitur de pontificatu sedis Apostolicę, quæ sub Hildebrando certè uidetur priuilegia primatus sui amisisse, cum ipse uoluerit nõ apud eam quæ mater est omnium Ecclesiarum, sed in parte suorum esse ius potestatemq́ iudicandi non solum de unaquaq Ecclesia, sed de ipsa quoq Romana ecclesia. ideoq́ sicut Leo papa scribit, & catholica Ecclesia consentit, priuilegium meretur omnino amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Ecce enim idem Hildebrand Coloniẽsem ecclesiam suis quoq priuilegijs spoliauit, qui Hartuigo Magadaburgensis ecclesiæ episcopo hoc concessit, & hoc iussit, ut terminos patrum transgrediendo, inuaderet parochiam alterius metropolitani episcopi, & ordinaret episcopum quendam Reginhardum in Mindensi ecclesia, ad contemptum & ad iniuriam Sigiuuini Coloniensis archiepiscopi. Hoc etiam exemplo memoratus Otto episcopus Ostiæ, Moguntinam ecclesiam suis quoq priuilegijs spoliauit: atque ipse transgrediendo simul terminos patrum, parochiam metropolitani episcopi inuasit: & ad contemptum atque ad iniuriam Vuezelini archiepiscopi, Gebehardum quendam in Constantiensi ecclesia episcopum ordinauit, cum adhuc etiam uixisset Otto episcopus ipsius Constantiensis ecclesiæ: sed iampridem ab ea expulsus est iniuriosè, quia noluit in parte Hildebrandi esse, & esse cõmunionis externæ. Sic uerò sanctorum canonum regulæ custodiũtur, & obseruari mãdãtur uel ab Hildebrãto, uel ab Ottone: pro quib. uos qui habetis zelum amarum, occiditis & zelatis, litigatis & belligeratis, ne sit alius pontifex sedis Apostolicæ, nisi per quem

disciplina Ecclesiæ euertatur, & qui contra authoritatem Domini A
uenire uideatur, ut iam omnibus hæreticis aditus, ianuaq; pandatur? Dicitur enim per beatum Iob, gerentem scilicet typũ uel Christi, uel Ecclesię: Alij terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos. Vnde sanctus pater Gregorius in XVI Moralium: Quos, inquit, aliorum nomine nisi hęreticos designat, quia sanctæ Ecclesię gremio extranei existunt? Ipsi enim terminos transferunt, quia constitutiones patrum præuaricando transcendunt. De quibus nimirum constitutionibus scriptum est: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt partes tui. Qui greges, inquit, diripiunt, & pascunt: quia imperitos quosq; peruersis ad se persuasionibus trahunt, & doctrinis pestiferis ad interficiendum nutriunt. Atque idem Gregorius in epistola ad Eulogium patriarcham Alexandrinum: Meus, inquit, honor est solidus uigor fratrum meorum: & tunc ego honoratus sum, cum singulis quibusque honor debitus nõ negatur. Hinc etiã & Gelasius papa: Absit hoc, inquit, absit a fidelibus, hoc sibi uellet quempiam arripere, unde uideatur honorem fratrũ suorũ imminuere ex quantulacunq; parte. Sed sicut supra dictũ est, alij terminos transtulerunt, & ad contemptũ atq; ad iniuriam metropolitanorum quoq; episcoporum in parochijs Moguntię simul & Coloniæ ordinationes sibi usurpauerũt. Vnde Callistus urbis Romę episcopus uniuersis episcopis: Si quis B
metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solũmodo pertinet parochiam propriam, sine consilio & uoluntate omniũ comprouincialium episcoporum extra aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit: & quod egerit, irritum habeatur, & uacuum. Et iterum de eadem re Callistus: Nullus primas, nullus metropolitanus, nullus'que reliquorũ episcoporum alterius adeat ciuitatem, aut ad possessionem accedat quæ ad eum non pertinet, & alterius episcopi etiam parochia super cuiusquam dispositione, nisi uocatus ab eo cuius iuris esse dinoscitur, ut quiddam ibi disponat, uel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore potiri uoluerit: sin aliter pręsumpserit, damnabitur: & non solum ille, sed cooperantes, eiq; consentientes: quia sicut ordinatio, ita eius & iudicatio, & aliarum rerum dispositio prohibetur. Et ut metropolitanis sua iura seruentur, sic etiam Leo papa inter cætera scribens loquitur: Secundum sanctorum patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, metropolitanos singularum prouinciarum episcopos ius traditæ sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus, ita ut a regularibus præstitutis nulla aut negligentia aut præsumptione discedant. Quæ cum ita sint, & alij qui dicuntur hæretici, terminos transtulerint, ecce apud ipsos qui sunt eiusmodi, scribuntur esse sancta Dei sacerdotia, & apud eosdem solũmodo rite celebrari Christi & Ecclesiæ
sacra-

A sacramenta, ut ipsi imperitos quoque, qui sub nomine gregum per beatum Iob designantur, peruersis ad se persuasionibus trahant, & doctrinis pestiferis ad interitum nutriant. Sed nisi cognoueris te, ô pulchra inter mulieres: egredere, inquit Dominus, & abi post uestigia gregum. id est, nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene uiuendo cognoueris, à conspectu meæ contemplationis egredere, & imperitorum uitã imitare populorum, & cultores peruersorum dogmatum quasi hædos tuos pasce in tabernaculis pastorum: hoc est, in conuenticulis hæreticorum. Ecce enim defensor partiũ Hildebrandi scribit cõtra sedẽ Apostolicã simul & contra uniuersalẽ Ecclesiã, dicẽs eam amisisse honorẽ sacerdotij, ut facilius possit decipere eos qui credunt, illius peruersissimo errori: introducit testimonia sanctorũ patrũ, Innocentij, Coelestini, Gregorij, Augustini. Innocẽtius papa: Qui honorẽ, inquit, amisit, honorẽ dare non posse, nec ullum aliquid ab eo accepisse adquiescimus: quia nihil in dãte erat, quod alius ab eo posset accipere. Et uerũ est certè: quia quod non habuit, dare nõ potuit. Damnationẽ utique, quã habuit, per prauã manus impositionẽ dedit: & qui particeps factus est dãnati, quomodò debeat honorẽ accipere, inuenire non possum. Hæc certè scribit Innocentius, contra eos qui sunt eiusmodi, qualis est suprà memoratus Otto, uel Hartuingus,

B qui terminos antiquos transgressi sunt per usurpatæ ordinationis excessus, de quibus & Callistus papa scribit: Quòd si quis, etiã metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo pertinet parochiã propriã, sinè consilio & uolũtate omniũ comprouincialium episcoporũ extrà aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit: & quod egerit irritum habebitur, & uacuũ iuxtà consequens etiam Coelestini papæ testimoniũ. Si quæ factæ sunt, inquit, ordinationes illicitæ, remoueantur, quoniã stare non possunt. Et cum iuxta consonam sanctorum patrum diffinitionẽ dignus non sit uel sacris altaribus administrare, uel communionem capere, qui nescit sacris Canonibus obedire. Consequenter etiam introducit propositæ scriptor Epistolæ contra se suosque qui nõ sunt in cõmunione uniuersalis Ecclesiæ, sed in parte sui Gregorij, illud nostri patris Gregorij testimoniũ, quò scribit ad Maximũ: Nos, ait, consecrationem dicere nullo modo possumus, quæ ab excommunicatis hominibus est celebrata: quia uerò sinè ullius exempli forma uiolasti tantam sacerdotij dignitatem, præcipimus, ut tu ordinatoresque tui nullatenus attrectare quicquam præsumatis sacerdotalis officij, nec usque ad rescriptum nostrum ad cultum uos sacri altaris accedere. quod si contra hæc agere præsumpseritis, anathema uobis sit à Deo, & beato Petro apostolorum principe, ut contemplatiõe iudicij uestri, cæteris quoque catholicis Ecclesijs ultionis uestræ præbeatur exemplũ. Hæc certè scribit pater noster Gregorius

contra præuaricatores Ecclesiasticæ disciplinę; quæ defensor ille A
partium sui Gregorij introducit ad destruendum sacerdotium uniuersalis Ecclesiæ, quæ communicat sedi Apostolicæ. ideoq; interpositis quibusdam scriptis, quibus conatur ostendere, nihil nisi ad condemnationem apud nos ualere Christi & ecclesię sacramenta, quæ sunt baptisma, & chrisma, atq; corporis & sanguinis Domini mysteria, post hęc subiũgit adhuc de ordinatione testimoniũ beati Augustini, quę scilicet ordinatio solet per manus impositionẽ fieri. Corporalia, inquit, sacramenta, quæ portant & celebrant etiam segregati ab unitate corporis Christi, formã possunt exhibere pietatis, uirtus uerò pietatis inuisibilis & spiritalis ita in eis nõ potest esse: quẽadmodũ sensus nõ sequiẽ hominis membrũ, quãdo amputatur à corpore. Ergo quod in omnib. mẽbris unius corporis agit anima, hoc agit spiritussanctus in tota Ecclesia. Vnum quippe corpus, & unus spiritus, sicut dicit Apostolus. Præter hoc corpus potest quidẽ aliquis habere uel fidei, uel baptismatis formã: sed nõ habet uitã. nisi eñ spiritu intus uegeteris, frustra foris de forma gloriaris. Si quod membrũ in humano corpore præciditur, nũquid præcisum anima sequitur? Sic homo Christianus uiuit in corpore Christi, quousq; catholicus est: præcisus autẽ, hæreticus factus est. Sed ille aduersarius noster scribit nos præcisos esse: se uerò, suos'que participes permansisse in unitate uniuersalis Ecclesię. absit autem à B
nobis, ut nos exissemus ab ipsis: sed ipsi exierũt à nobis. Sicut enim scribit sanctus pater Augustinus in libro de Vera religione, posset schismaticos area Dominica usq; ad tempus ultionis uentilatione uelut paleas sustinere, nisi uẽto superbię, immò leuitate cessissent, & sese à nobis ultrò separassent. Nam quòd præcisi sint de unitate Ecclesiastici corporis, testatur ipse, qui in fine epistolę suę, ad quem cuncta quæ dicuntur solent referri, profitetur, se partem sui Gregorij defendere. Vnde iterum Augustinus in libro de Vera religione: Sed quia, inquit, in hac Dominica area pro uoluntate quisq; uel palea uel frumentum est, tam diu sustinetur peccatũ aut error cuiuslibet, donec aut accusatorem inueniat, aut prauam opinionem pertinaci animositate defendat. Tenenda est autem nobis, ait, Christiana religio, & eius Ecclesiæ communicatio quæ catholica est, & catholica nominatur non solum à suis, uerùm etiam ab omnibus inimicis, uelint nolint. Nam ipsi quoq; hæretici & schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquũtur, catholicam nihil aliud quàm catholicam uocant. Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab uniuerso orbe nuncupatur. Sed apud eos, inquit, solos quærenda est uera religio, qui Christiani, catholici, uel orthodoxi nominantur: id est integritatis custodes, & recta sectantes. Hæc enim Ecclesia catholica per totum orbem ualidè lateq; diffusa utitur ad profectus suos

omnibus

A omnibus orantibus, unctione Spiritus sancti docente de omnibus. Præter hanc Ecclesiam quicunque est, spiritum sanctum utique non habet. ideoque per prauã manus impositionem damnatio ei offertur, qui absque dono spiritussancti ordinatur. quod in supra memoratorum quoque episcoporum, ut non dicam consecrationibus, sed execrationibus factum esse probatur, qui contra sacros canones spiritu Dei conditos, in alienis parochijs ordinationes celebrauerunt, qui etiam contra consensũ simul, & contra disciplinam catholicæ Ecclesiæ priuata sibi conuenticula constituerunt, qualium certe conuẽticula siue ordinationes damnauit semper atque damnabit omnis Ecclesia sanctorum, ne præualeat aduersus eam pars iniquorum. Vnde etiam Gelasius: Quod incessabiliter, inquit, repetẽdum est, sicut firmum esse nullus ambigit Christianus; omnes cõplices, sectatores, cõmunicatores damnatque semel prauitatis pari sorte censeri: ita consors erit & pœnæ, quisquis cõmunicauerit alicui Ecclesiasticarum regularũ transgressori. Nullus enim primas, nullus enim metropolitanus, nullusque reliquorũ episcoporũ, alterius episcopi adeat parochiã, ut ibi disponat, uel ordinet, aut iudicet quicquã. sin aliter præsumpserit, damnabitur: sicut Callistus papa scribit, & omnis Ecclesia sanctorum consentit. Quod & factũ est de Hartuigo Magadaburgensi episcopo: quia Sigiuuinus Coloni-
B ensis episcopus damnauit eum, consentiente in idipsum comprouincialium episcoporum iudicio, postquam nullo modo potuit adduci ut satisfacere uellet Ecclesiæ pro iniusta ordinatione cuiusdã Reginhardi in episcopatu Mindensi. Prætendebat autem ille Hartuigus potestatem sui Gregorij papæ, qua talem sibi posset concedere ordinationem iuxta authoritatem sedis Apostolicę: ideoque sibi curæ non esse super aliquorum uel uocatione, uel damnatione. Ecce apponit peccatum super peccatum, & iustę damnationi addit pariter Ecclesiasticæ uocationis & regularis disciplinæ contemptum. Igitur præter illam damnationem, damnatus est etiam idem Hartuigus cum cęteris suprascriptis episcopis in Moguntiacensi synodo, iubente id fieri Apostolica sede, cum nollent reuerti ad pacem & concordiam catholicæ Ecclesiæ.

Sed ex his omnibus episcopis, qui uel damnati fuerant, uel depositi, unus tantum, scilicet Benno Misinensis episcopus, uenit ad sedem Apostolicam, pro errore suo petiturus ueniam, quam & promeruit accipere, iuxta quod ipsa mater omnium ecclesiarũ Romana Ecclesia soleat sese appellantibus quicquid pietatis est semper offerre: quia sicut in contumacia persistentibus conuenit nos esse seueros, ait sanctus papa Gregorius: sic iterum humiliatis & pœnitẽtibus negare locum ueniæ non debemus. Ergo Clemens papa pœnitentem benigne suscepit, & confessum pro errore suo honorifice tractauit, abeuntemque cum literis Apostolicę sedis ad Henri-

chum imperatorem misit, quem & ipse libenter accipiens correctũ A dimisit liberè abire in episcopatum suum. Sed illa satisfactio utinam fuerit pura, syncera atque catholica: quoniam sicut scribit Leo papa, saluberrimũ est, & spiritalis medicinę utilitate plenũ, ut quicunque se correctos uideri uolunt, errorẽ suum, & ipsos erroris authores damnari à se fateantur sine ambiguitate, ut nullum Ecclesię membrũ peremptis sensib. prauę intentionis possit uiolari talium societate. Nam certum est, eundem episcopum Bennonẽ nihil deinceps uiriliter egisse cum comprouincialibus pseudoepiscopis, uel cum principib. Saxoniæ pro conuentione & studio pacis Ecclesiasticę, quales dicunt à Domino per Esaiam prophetã speculatores ceci, canes muti, nõ ualẽtes latrare: quoniã sicut Gelasius papa scribit, Præuaricatoribus utique cõsentit, quisquis suggestione, qua potest, non resistit: & qui alios ab errore nõ reuocat, seipsum, inquit, errare demonstrat. Ceterùm preuaricatores Ecclesiasticę legis episcopi, qui in supradicta synodo sunt depositi, & omni Ecclesiastica dignitate priuati, sententiã depositionis suę à sede Apostolica prolatam paruipendunt: & superbię spiritu inflati, nõ solum uetitum sibi officium ausu temerario usurpant, sed etiã secundum Canones cõcessam sedi Apostolicę potestatẽ conanẽ eripere, & sibimet eam contra Canones cõtendunt usurpare: idcoque frequentib. cõuenticulis pariter & scriptis firmauerunt sibi hunc sermonem nequam, B ut non possit Romana ecclesia alium habere papam, nisi sit ex parte sui Gregorij, qui uelit resistere Henricho regi, immò diuinæ ordinationi, qui etiam uelit sedem Apostolicã inuadere contra Vuigbertum pontificẽ ipsius Romanę ecclesię. Sed uelint nolint partes aduersariorum, ecce sacri Canones cõstituerunt totius Ecclesię appellationes deferri ad examẽ sedis Apostolicę, ab ipsa uerò nusquã prorsus appellari debere sanxerunt: ac per hoc illam de tota Ecclesia iudicare, ipsam uerò ad nullius iudicium commeare, nec de eius iudicio iudicari præceperũt: neque sententiã illius oportere dissolui constituerunt, cuius potius sequenda decreta mandarunt. Quòd si ita est, immò quia ita est, debuerunt proculdubio aduersarię partis episcopi aut consentire cum sede Apostolica pro pace & unitate Ecclesiæ: aut meritò condemnari, utpote transgressores iudicij sedis Apostolicę. In hoc enim utrique cõsenserũt & Vuigbertus & rex Henrichus, atque totius Ecclesię assensus, ut quisquis resistat paci uel Ecclesiæ uel Reipublicæ, sit eis sicut ethnicus & publicanus. Beati, inquit, pacifici: quoniam filij Dei uocabuntur. Sed discordes episcopi, quales dicũtur filij diaboli, qui alios docent, quare semetipsos non docent, dicentes iuxta authoritatem patrum debere nos timere ligari uel iniustè, & excommunicatis non communicare? Vnde sicut Gelasius papa scribit, prorsus in quamlibet se partem, causationemque conuertunt, manifestè ueritatis ita laqueis suffocan-

A suffocant, ut suis ipsi uerbis possint, actionibusq; cõcludi, nec nisi solã perniciẽ obstinatæ perfidiæ residuã uentilare. Ecce enim quorum uulgata transgressio est, per unũ scribentẽ proponunt nobis sanctorũ patrum testimonia, quæ sunt circa eos qui iungunt se excõmunicatis cõmunione aliqua. Quod aũt, inquit, excõmunicatis nõ sit cõmunicandum, audiamus sanctũ Callistũ papam: Excõmunicatos à sacerdotibus nullus recipiat ante utriusq; partis examinationem iustã, nec eis in oratione aut cibo uel potu, aut osculo communicẽt, nec Aue eis dicat. Vrbanus papa: Valde timẽda est sententia Christi, licet iniustè aliquem liget, quod tamen summopere prę uidere debet. Gregorius in Homelijs: Vtrum iustè an iniustè obliget pastor, pastoris tamẽ sententia gregi timenda est, ne is qui subest, & cum iniustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suę sententiã ex alia culpa mereatur. Pastor ergo uel absoluere indiscretè timeat, uel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat, uel iniustè, nec pastoris iudicium temerè reprehendat: ne & si iustè ligatus est, ex ipsa tumidę reprehensionis superbia culpa, quę nõ erat, fiat. Idem Gregorius presbyteris, diaconis, nobilibus, & populo Iaderæ: Peruenit ad me quosdam uestrorum ignorãtia uel necessitatè deceptos, his qui ab Apostolica sede culpa, sicut nostis, exigente cõmunione priuati sunt, cõmunicasse, quosdã uerò salubri discretione protegẽnte Domino suspendisse: & quantum de constantib. B gaudeo, tantũ dè deuiantib. ingemisco: quoniã sacræ cõmunionis mysteria, quæ ad solutionẽ nobis diuina pietate cõcessa sunt, in detrimentũ animę suę magis receperũt. Et quia sic, ut uobis omnipotens Deus innotescat, uehemẽter charitati uestrę, & medullitus ex toto cõpatior paterno affectu, obtestor atq; suadeo ut ab illicita se quisq; cõmunione suspẽdat: & quos Apostolica sedes in cõsortio cõmunionis suę nõ recipit, omnino refugiat, ne inde reus ante cõspectum æterni iudicis, unde poterat saluari, consistat. Idem Ianuario episcopo Sardiniæ: Eis uerò, qui ab Ecclesiastica communione sunt suspensi, nullus religiosus secundum Canonum præcepta iungatur: sed nec illis cõmunicandum est, qui cõmunicant excommunicatis. Gelasius contra fautores Acatij: Nihil nobis cõmune cum hominibus cõmunionis externæ, nec prætendat quisquam quòd alicui forsitan euidentiori non communicasset, uel cõmunicare uideatur hæretico. Quid enim iuuat, si illi communicet: & his tamen communione iungatur, qui ab illius non sunt cõmunione diuersi? Quid profuit, quòd uideri uolebat illi palàm non cõmunicare, cui per suos complices nectebatur?

Hæc quidem sanctorum patrum testimonia amplectimur, ca qua dignum est ueneratione: sed nimium, nimiumq; non expauescimus ea pro huius temporis confusione, quando hæreticorũ simul, catholicorumq; confessione permista, cuncta uerę & synceręreligionis

religionis turbantur, catholicaq; & Apostolica puritas confunditur. Ecce enim Hartuigus Magadaburgēsis episcopus, qui semel ac secundò damnatus est, sicut uerè suprà diximus, ipse uidens diutius non posse contra imperatorem episcopatum suum repugnando sibi uindicare, simulabat cum eo pactum pacis facere, & supplicem se ac deuotum ei offerre. qui etiam, ut facilius promereri posset episcopatū ab imperatore, promittebat cunctos principes qui adhuc essent cum eo discordes, in gratiam eius reducere. at imperator præ nimio amore pacis, non considerans quia lupos in ouile ouium intromittere, hoc non sit consuluisse Ecclesiæ uel reipublicę, acceptis iuramentis super promissę fidei firmitate, reddidit ei iniustè episcopatum absq; synodali conuentione, & absq; consensu sedis Apostolicæ. quod factum est quarto anno post quàm iustè depositus est synodali iudicio. Tum uerò ille Hartuigus nactus occasionem, qua posset habere liberum hinc inde introitum simul & exitum, cœpit redire ad consuetæ factionis exercitum, & traducere episcopos & principes totius regni ad partem sui papę Gregorij: & ut auctius resuscitaret ac nutriret ipsius incendia Hildebrandi iamdiu defuncti, primò quidem per clandestina colloquia, deinde per contracta undecunq; poterat conuenticula sermonem intulit de excōmunicatione imperatoris, de iniusta, ut ipse dicebat, successione Vuigberti ad pontificatum Apostolicæ sedis: ualde B autem periculosum fore cum eiusmodi hominibus communionē aliquam habere: imperatori uerò promissam fidem & promissum seruitium libenter conseruare, si uelit publicè confiteri se uinculo anathematis ligatum esse, & inde solui per participes sui Gregorij papæ: si etiam uelit Vuigbertum deponere, alioquin se pœnitere quòd uel uiderit hominem excommunicatum, cui nunquam debeat communicare aliquis fidelium. Hæc sæpius memorando, sollicitabat animos plurimorum, cum iam posset fieri pax ecclesiarū: nisi ipse Hartuig, iuxta nomen suum, durum eis renouasset bellum. Ergo plurimi etiam episcoporū, qui damnauerāt in synodo eundem Hartuigum, & in damnatione eius subscripserant, iuxta Apostolicæ sedis decretum, ipsi non solum in communionem eum absq; synodali conuentione receperunt: sed etiam aliqui eorum contra imperatorem simul, & contra sedem Apostolicā cum eo conspirauerunt, ut iā ex multitudine prǫuaricationis illorū qui eiusmodi sunt episcoporum, iustificata quodammodo uideatur leuitas Grǫcorū, apud quos, sicut Gelasius papa scribit, facilis & inculpabilis putatur esse permistio, quod apud eos nulla sit ueri falsiq; discretio: & cum uelint omnibus reprobis esse communes, in nulla monstrentur probitate consistere. Hinc hæreticorū simul, catholicorumq; confessione permista, cuncta uerę & syncerę religionis turbantur, catholicaq; & Apostolica puritas confunditur. Gelasius: Aut catholici,

A tholici, inquit, aut hæretici erant, de quibus illa pasſim latrocinia deteſtanda ſæuiebant. Si hæretici, prodi, diſcuti, & legitimè conuinci modis omnibus debuerant, uel ſuis confeſsionibus, uel aliorum uocibus confutari. Sed mirentur alij, quòd de illo quoq; Hartuigo uerè ſecundum literam poſsit intelligi hæc per Eſaiam prophetã ſententia Domini: Nunquid iſte eſt uir qui conturbauit terram, qui cõcuſsit regna, qui poſuit orbem deſertum, & urbes eius deſtruxit? Tu enim, inquit, terram tuam diſperdidiſti, tu populum tuum occidiſti. Hæc inquam mirentur alij in hoc, de quo nunc agitur, uiro: nos autem miramur in illo, quòd tam ſtultus paſtor potuit tot ſacerdotes, & tantum populum poſt ſe in perniciem trahere, utpote qui nullius ferè eſt literatoriæ eruditionis, uel ſcientiæ: niſi quòd iam myſterium iſtius ſtulti paſtoris, hoc eſt antichriſti operatur in illo, de quo ad Zachariam prophetam dicitur à Domino: Adhuc, inquit, ſume tibi uaſa paſtoris ſtulti, quia ecce ego ſuſcitabo paſtorem in terra, qui derelicta non uiſitabit, diſperſum non requiret, & contritum non ſanabit, & id quod ſtat non enutriet, & carnes pinguium comedet, hoc eſt uirtutes ſanctorũ, & in ſuæ corpus maliciæ traijciet. Ecce enim contigit in diebus illis Imperatorẽ celebrare apud Moguntiã natiuitatem Domini, ubi aderant cum eo aliquot epiſcopi, & quidam de principib. regni. aderat etiam ibi
B ille Hartuigus, cui tunc non ſolum communicauit quiſque præſens epiſcopus, clerus & populus, ſed etiam Ruochardus, qui ante aliquot menſes poſt obitum Vuezelini ordinatus eſt Moguntinæ eccleſiæ archiepiſcopus; ceſsit ei in ordine, & officio ſuo, & conſenſit indigno modò, ut ad initia nocturnalium lectionum ſolitas benedictiones faceret in tam celebri cõuentu, & in tam celebri nocte natiuitatis Domini. Sic uerò, ſic nunc promulgatrix eſt, aut executrix ſanctorum canonum Moguntina quoq; Eccleſia, non attendens, ſiue paruipendens quid geſtum ſit in ea, & quid geſſerit ipſa; quomodo ille Hartuigus iudicatus & dãnatus ſit in ea. Pro huiuſmodi ſcribit Gelaſius papa cõtra fautores Acatij: Hęc eſt, inquiẽs, illa miſtura, hæc eſt illa confuſio, qua per totum hoc regnum inter catholicã hęreticamq; cõmunionẽ nulla eſt diſcretio. ideoq; ſicut quiſquis, ait, ab hac colluuione cunctorũ ſeparatus eſt ſynceræ cõmunionis, & ideo catholicus cõprobat: ita quiſquis illius deteſtandi cõmercij particeps inuenitur, quantũ à ſyncera cõmunione, tantũ à catholica atq; Apoſtolica remotus eſt cõfeſsione. Ecce proponunt nobis aduerſarij pro ſuæ partis cõfirmatione, ut debeamus timere ligari uel iniuſtè: ſed qui alios docent, ſemetipſos nõ docent. Igitur cõuincit ueritas, iuſticia & iudicium, quia iuſtè dãnatus eſt ille Hartuigus iuxta meritum ſuum. Vnde & Dominus dicit ei per Malachiam prophetam, & cæteris, qui irritum fecerunt pactum Leui, pactum ſcilicet uitæ & pacis: Maledicam, inquiens, bene-

dictionibus

dictionibus uestris, & maledicam eis, quoniam legem meam super A cor non posuistis. Post illos autem dies, quibus hæc quæ diximus, facta sunt Moguntiæ, concelebrata est etiam Coloniæ per eundem Hartuigum ordinatio Adalheidæ reginæ. Sed & si Herimānus Coloniensis episcopus pro affectu consanguinitatis, qua proximè attingebat eum, non est recordatus damnationis, qua decessor eius Sigiuuinus dānauerat eum: tamen Coloniensis ecclesia, quæ utraque damnatione eius consenserat, communionem eius uitare debuerat: quoniam nihil interest, utrum ei aliquis communicet, qui eiusmodi est: siue illi iungatur communione, qui diuersus non est ab illius hæretici communione. Sic, inquit Gelasius, sic passim omnia licitè fieri à quocunque uidentur, & nullum discrimen rerū, nulla examinatio Ecclesiæ postulatur, sed ubique hæretici intromittuntur, & nemo resultat: sed uelut muta pecora in captionem ducta, subditis uoluntatibus perfidiam sectantur. Iam uero apparet, quantam perniciem generet, quòd sacri Canones negliguntur, quòd imperiti, indigni, symoniaci, neophyti, ecclesijs præficiuntur: quales, cum non possint scientia & doctrina, atque alijs operibus bonis innotescere, præsumūt sceleribus ostendere se aliquid esse uel posse, & inter cætera extollunt se contra regiam potestatem, immò contra Dei ordinationem: & qui, utpote militantes Deo, non debuerant se uel negocijs secularibus implicare, usurpant sibi regnum ordinare & regere, qui debuerant ecclesiarum rectores esse, & sese exemplum humilitatis omnibus præmonstrare. B Sic enim discreuit Christus utriusque potestatis officia, regum scilicet atque pontificum, quatenus spiritalis actio à temporalibus distaret incursibus, & Deo militans minimè se negocijs implicaret secularibus: ac uicissim nō ille rebus diuinis præsidere uideretur, qui esset implicatus negocijs secularibus. Vnde idem qui hæc scripsit, Gelasius, consequenter discernit quoque iudicia Ecclesiæ à regijs dispositionibus: Quo, inquit, more, quo ritu aliquis damnatorum prætenditur absolutus, cum nec à pontificibus legitimè, & ecclesiasticis legibus fuerit expeditus, nec à seculari potestate potuerit præter Ecclesiæ tramitem prorsus absolui. Quantum enim ad religionem pertinet, non nisi Apostolicæ sedi iuxta Canones debetur totius summa iudicij: quantum autem ad seculi potestatem, ille à pontificibus, & præcipuè à beati Petri uicario debet cognoscere quæ diuina sunt, non eadem iudicare: nec sibi hoc quisquam potentissimus seculi, qui tamen Christianus est, uendicare præsumit. Et idem Gelasius contra Acatium, immò contra omnem episcopum qui aliquid eiusmodi usurpat sibi contra sedis Apostolicæ decretum: Cum constet, semper sedis Apostolicæ iudicio huiusmodi personas aut discussas esse, uel purgatas: aut sic ab alijs, quibus competebat, episcopis absolutas: ut tamen absolutio earum ex sedis

A dis Apostolicæ consensione penderet, ubi utrunque defuerit. nec discussionem legitimam, nec purgationem firmam, ac per hoc receptionem constat fuisse indebitam. Ecce interim in his, inquit, causa uestra nutat & labitur: & si hæc sola sit, prorsus tota subruitur. Nobis autem ausi sunt canonum facere mentionem, contra quos semper ambitionibus, semper illicitis effecisse excessibus monstrantur. immò si causa eadem latius inquiratur, tantæ illic tragœdiæ, tanti reperiuntur errores, ut si ipsi sint iudices qui eadem perpetrarunt, cum euidenter fuerint confutati, à sui damnatione non temperent.

Igitur nō licet alicui Christiano occidere quenquā, immò nec odisse: quoniā iusticia Phariſęorū est non occidere, nō peierare: sed, Amē dico uobis, ait Dominus, quia nisi abundauerit iusticia uestra plusquam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. & ad Noe atque ad filios eius: Qui effuderit, inquit, sanguinem hominis, pro sanguine eius effundetur sanguis illius. Anima quippe omnis carnis est in sanguine. idcoq; etiam, quisquis per scandalum, siue peruersitate doctrinę effuderit illud uitale, quo homo uegetatur, uiuit & sustentatur, in die iudicij effundetur ab eo: hoc est, quod sibi uidebatur habere uitale, cogetur amittere. Ergo per totum ferè hoc tempus memoriæ nostræ effunditur sanguis hominum per uiros sanguinum, quod fit pręcipuè ex instinctu episcoporum aduersæ partis, ut iam manifestentur opera carnis, quæ sunt inimicitiæ, contentiones, æmulationes, irę, rixę, dissensiones, sectæ, hæreses, inuidiæ, homicidia, & his similia: quæ prædico uobis, ait Apostolus, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Propter hæc comprimenda sacerdotale iudicium, quod cruentas refugit ultiones, seueris Christianorū principum constitutionibus adiuuari debet: sicut Leo papa docet, quia timentes corporale iudicium, nonnunquam ad spiritale recurrunt remedium. Sed ut passim omnia licitè fiant, ipsi aduersæ partis episcopi regiam potestatem, immò diuinā ordinationem euertere parant, cum de his quoq; qui post baptismum aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem sententiam protulerunt, sic scribit sanctus papa Innocentius, quod de ipsis nihil definitium sit à maioribus. Meminerant enim, inquit, à Deo potestates has fuisse concessas, & propter uindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei ministrum esse datum in huiusmodi uindicem. Quomodo ergo reprehenderent factum, quod authore Deo uiderent esse concessum? De his ergo, inquit, ut hactenus seruatum est, sic habemus, ne aut disciplinam euertere, aut contra authoritatem Domini uenire uideamur: quia ipsis in rationem reddendam gesta sua omnia seruabuntur.

At memoratus Hartuig, ut euerteret regiā potestatē, immò diuinam ordi-

ordinationẽ, militauit cũ suis consortib. episcopis per multas expe- A
ditiones contra Henrichum regem: quarum nulla magis ad uiuum nos tetigit, quàm illa quando ad locum Herosfeldiæ posuit castra. Specialiter enim ipse præ cæteris Saxonibus odio habebat eundẽ locum Herosfeldiç, ideoq; ciuitatem & sancta nostra quçrebat omnibus modis destruere. nam abbas eiusdem loci, dictus quoq; & ipse Hartuigus, successerat illi damnato, & deposito in episcopatum Magdaburgensis ecclesiæ Imperatore & cæteris principibus regni plurimum annitentib. super electione eius & ordinatione, quoniam præter id quod adprimè instructus & eruditus est tam moralibus disciplinis, quàm sacris scripturis, in hoc quoq; ipse placuerat eis: quia id quod imperator nõ potuit efficere totis uiribus regni, hoc ipse perfecit ex industria sapientis ingenij: scilicet ut diuideretur unitas peruersorum, cum non posset per disciplinam rei militaris emolliri duricia Saxonum, uel rescindi societas Thuringorum. Sicut enim esse noxium solet, si unitas desit bonis: ita perniciosum est, si non desit malis. Peruersos quippe unitas corroborat, dum concordat: & tanto magis incorrigibiles, quanto unanimes facit. Vnde etiam Paulus conspiciens perniciosam sibi esse unitatem reproborum, diuidere curat turbam Saduceorum & Pharisæorum: cumq; in duas partes tumultuantium multitudo diuiditur, ei uia ereptionis aperitur: quia quem turba persequentium u- B
nita constrinxerat, diuisa laxabat. Eripiuntur etenim iusti, dum diuiduntur iniusti: & electorum uota ad perfectum perueniũt, dum reproborum agmina per discordiam confunduntur. Igitur facta diuisione aduersariorum, qui per multos iam annos repugnauerãt contra Ecclesiam pariter, & contra rempublicam: illi uero qui declinauerant post imperatorem, pepererunt ei incruentam de hostibus uictoriam: quoniam cum timerent hinc à comprouincialibus urgeri, illinc ab imperatore, qui iam circa Calend. Iulij cum exercitu aderat, impugnari, deditionem fecerunt omnes & Saxones & Thuringi, præter paucissimos, qui audito aduentu imperatoris fugerant ultra flumen Albiam cum suo rege Herimanno. qui etiam, utpote reus maiestatis, atq; hostis Ecclesiasticę pacis, damnatus est in supradicta Moguntiacensi synodo. Cuius fugę uel authores uel comites erant episcopi aduersæ partis. ideoque imperator tanto iustius decreuit substitui catholicos episcopos destitutis ecclesijs, quanto euidentius appareret ipsos desertores Ecclesiarũ locũ etiam tenere mercenariorum, qui ueri fuissent hæretici, ijdem'que magistri multorum scelerũ. Sicut enim sanctus Gregorius docet, mercenarius est, qui stare in periculo ouium non potest: qui in eo quòd ouibus præest, non oues diligit, sed lucrum terrenum quærit. Igitur fugitiuo illi, & hæretico Hartuingo succesit catholicus Hartuigus in episcopatum Magadaburgensis ecclesiæ,

quem

A quem post electionem cleri & populi ipsius Ecclesiæ ordinauit suffraganeus eius Diedo episcopus, Anno M.LXXXV, ab incarnatione Domini, III Idus Iulij. Ad cuius ordinationem præsens erat imperator Henrichus. ibiq; & præsens erat Vuezelinus Moguntinæ ecclesiæ archiepiscopus, & Sivuiginus Coloniēsis archiepiscopus, atque alij plures episcopi, quos enumerare longū duximus, studentes breuitati. Sed postquā Imperator dimisit exercitum, paulo post Saxones atque Thuringi ad molitæ infidelitatis ingenium, atque post duos fere menses promissæ fidei & pacis per interpositionem iuramentorum, compulerunt Imperatorem per uim bellici tumultus, discedere ex Saxonia cū Catholicis episcopis, aperiētes iterum hæreticis aditum introeundi ad ouile ouium, ut pro pastoribus lupi dominarentur eis. Post hæc anno altero, cum iam simili modo, sicut frequenter factum est, elusus fuisset Imperator per Saxonum atq; Thuringorum perfidiam, qui usque ad Botam fluuium cum exercitu suo tunc peragrauerat utrorunque prouinciā, composita pace iuxta conditiones quas principes utrinque æquas & utiles iudicassent, discessit inde propter instantē Quadragesimā. Sed amatores contentionis ac discordiæ pseudoepscopi Saxoniæ, quærebant solito pacis conditiones interrumpere, cupientes magis perfidia & periurio secum omnes teneri quàm pacem fieri: ideóque nō
B iam, sicut antea, uolebant euentū belli expectare intra prouincias uel Saxoniæ uel Turingiæ: sed audebant illud extra fines suos in ulteriora regni transferere, ubi possent communicata cum Sueuis scelera aduersus Ecclesiam pariter, & aduersus Rempublicam cōmittere: iuxta quod factū est in episcopatu Vuirziburgensis ecclesiæ, ubi pugnatum est contra imperatorem Henrichum quinta iam uice, Anno scilicet M.LXXXVI ab incarnatione Dñi, III Idus Augusti. Huius pugnæ causa extitit, qua ipsam ciuitatem Vuirziburg ex obsidione hostium imperator liberare uoluit: sed dolus magis quàm uirtus uictoriam hostibus peperit. Veruntamen non magis cum hostibus, quàm cum proditione ac perfidia sociorum dimicatum est: quæ dimicatio maior atq; periculosior est. Nam acies Coloniensis atque Traiectensis militiæ, ex composito auertit se, & fugit, ut erat inter principia contra hostes ordinata: quæ sociorum defectio fregit animos cæterorum in re tam trepida, támque inopinata: ac perinde subtractis undique per fugam equitum subsidijs, uersum est in pedites totum pondus prælij: quibus deinde nec pugna constare, nec fuga sine magna cæde potuit explicari. Tum forte captus est ibi quidam clericus Vuezelini, Moguntini archiepiscopi, nomine Reginherus, quem aduersarius ille Christi & Ecclesiæ Hartuig corripuit: quod qui sub priore episcopo Sigefrido sui partem papæ Gregorij constantissime defenderit, regemq; Henrichum, omnesq; fautores eius pronissime abomi-

natus sit, nunc quasi per fugam quidem ad iniusticiam reuersus sit. A ac deinde cum circa occisorum corpora circunduxit, atque gloriando dixit: Ecce modo apparet, ecce modo apparet, ubi iusticia sit, cum apud nos, inquit, uictoria sit. Sed iusticia & pax osculatę sunt se, quoniam neutra potest absque altera esse. Studium autem & gloria est eorum qui pertinent ad terrenam ciuitatem, effundere humanum sanguinem, cum filij pacis hi sint filij Dei. At illius sanguineæ crudelitatis episcopi Nulla loci facies reuocat feralibus aruis Hærentes oculos, celsos cumulis æquantia colles Corpora, sidentesq́ in tabem spectat aceruos. Certè talis uir sanguinum alienus est, hostis est, quem sensus doloris non tetigit in prostratis fratribus: iuxta quod in libro de Lapsis scribit sanctus Cyprianus episcopus.

Quid faciam, inquit, dilectissimi fratres, fluctuans uario mentis æstu? Quid, aut quomodo dicam, lachrymis magis quàm uerbis opus est ad exprimendum dolorem, quo corporis nostri deflenda est plaga, quo populi aliquando numerosi multiplex lamentanda est iactura. Quis enim sic durus ac ferreus, quis sic fraternæ charitatis oblitus, qui inter suorum multiformes ruinas, & lugubres, ac multo squalore deformes reliquias constitutus, siccos oculos tenere præualeat, nec erumpente statim fletu prius gemitus suos lachrymis quàm uoce depromat? Doleo, fratres, doleo uobiscum, B nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria & sanitas priuata blanditur, quando plus pastor in gregis sui uulnere uulneratur. Cum singulis pectus meum copulo, mœroris & funeris pondera luctuosa participo, cum plangentibus plango, cum deflentibus defleo, cum iacentibus iacere me credo. Iaculis illis grassantibus inimici, mea simul membra percussa sunt, sæuientes gladij per mea uiscera transierunt. Immunis ac liber fuisse à persecutionis incursu nō potest animus in prostratis fratribus, & me prostrauit affectus. Et unde eiusmodi cladis tempestas emerserit, statim subiungendo ostendit. Habenda tamē est, inquit, fratres dilectissimi, ratio ueritatis: nec sic mentem debet, & sensum persecutionis infestæ tenebrosa caligo cæcasse, ut nihil remanserit lucis ac luminis, unde diuina præcepta perspici possint. Si cladis causa cognoscitur, & medela uulneris inuenitur. Dominus probari familiam suam uoluit: & quoniam traditam nobis diuinitus disciplinam pax longa corruperat, iacentem fidem, & propè dixerim dormientem, censura cœlestis erexit: cumq́ nos peccatis nostris amplius meremur, clementissimus Dominus sic cuncta moderatus est, ut hoc omne quod gestum est, exploratio potius quàm persecutio uideretur. Studebant augendo patrimonio singuli, & obliti quid credentes aut sub Apostolis antè fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incumbebant.

Non

A Non in sacerdotibus est religio deuota, non in ministris fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina, corrupta est in uiris barba, in fœminis forma fucata, adulterati post Dei manus oculi, capilli mendacio colorati, ad decipienda corda simplicium callidæ fraudes, circunueniendis fratribus subdolæ uoluntates, non iurare tantum temere, sed adhuc etiam peierare, præpositos superbo tumore cõtemnere, uenenato sibi ore maledicere, odijs pertinacibus inuicẽ dissidere. Episcopi, inquit, plurimi quos & hortamento esse oportet cæteris, & exemplo diuina procuratione contempta, procuratores rerum secularium eligunt fieri: & derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas prouincias oberrãtes, negotiationis quæstuosæ nundinas aucupari, esurientibus in Ecclesia fratribus habere argentum largiter, uel fundos insidiosis fraudibus capere, usuris multiplicantibus fœnus augere. Quid non perpeti tales pro peccatis eiusmodi meremur, cum iampridem præmonuerit ac dixerit censura diuina: Si dereliquerint legem meam, & in iudicijs meis nõ ambulauerint, si iustificationes meas profanauerint, & præcepta mea non obseruauerint, uisitabo in uirga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum. prænunciata sunt ista nobis, & ante prędicta: sed nos datæ legis & obseruationis immemores id egimus per nostra peccata, ut dum Domini mandata contemnimus, ad correptionẽ delicti & probationem fidei remedijs sęuioribus

B ueniremus. Nec saltem sero conuersi ad Domini timorem sumus, ut hanc correptionem nostram, probationemq́ diuinã patienter & fortiter subiremus. Et in libro de unitate Ecclesiæ idem Cyprianus episcopus: Vnitatem, inquit, simul; & dilectionem magisterio suo Christus docuit prophetas omnes, & legem pręceptis duobus, Dei uidelicet dilectione, & proximi, inclusit. Quam uero unitatem seruat, quam dilectionem custodit aut cogitat, qui discordiæ furore uæsanus Ecclesiam scindit, fidem destruit, pacem turbat, charitatem dissipat, sacramẽtum profanat? Malum hoc, fidelissimi fratres, iampridem cœperat: sed nunc creuit eiusdem mali infesta clades exurgere, ac pullulare plus cœpit hæriticę prauitatis & schismatum uenenata pernicies.

Hęc memorat sanctus Cyprianus episcopus, ueraciter describẽs quæ fiunt nostris quoq; temporibus. Non solũ enim Ecclesia per hæreses & schismata diuiditur, & pax undiq; turbatur: sed etiam aduersæ partis episcopi gaudent & lætantur super effusione humani sanguinis, quia nõ habent uiscera fraternæ dilectionis. Quisquis autem creaturam Dei hominem non diligit, odit: neq; enim odio dignum æstimat, nisi quod malum esse iudicat. Hæresis quidẽ Manichæorum putat humanæ naturæ originem esse a principe tenebrarũ, assumens in testimoniũ sui erroris quod dicit in Euangelio Dñs: Vos ex patre diabolo estis. Bona est quippe omnis natura;

sed per uoluntatem malam uitiata est hominis natura. Sed unde di- A
xerit Dominus ad Iudæos, qui iam quærebant eum occidere: Vos
ex diabolo estis: unde hoc inquam dixerit, ostendendo subiungit:
Et desideria patris uestri uultis facere. Quæ sunt illius desideria?
Ille, inquit, homicida erat ab initio. Imitantur autem eum, qui sunt
ex parte illius: ac perinde dicuntur filij eius, quia sunt imitatores ho
micidij illius, qui non gladio armatus, non ferro accinctus ad pri-
mum hominem uenit, uerbumq; malum seminauit, & occidit. Simi
liter & occidit eum qui persuadet alicui mala, secundum quod di-
cit Psalmista: Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lin-
gua eorum gladius acutus. Ecce enim ille Hartuig dictus quondam
Magadaburgensis metropolitanæ ciuitatis episcopus, persuasis
plurimis certe effundere sanguinem hominum: qui & fecit cædem
plurimorum per manus sibi obsequentium, cum quibus & post ui
ctoriam, de qua supra diximus, introduxit Adelberonem in Vuirt-
ziburg ciuitatem quondam sui episcopatus, quam amiserat primo
quidem proprio iudicio damnatus, deinde Ecclesiæ etiam iudicio
condemnatus atq; depositus, postquam posuit partem suam cum
hypocritis atq; infidelibus: quoniam sicut Cyprianus episcopus
scribit, quisquis unitatis concordiam scindit, ac fidē, primam perfi-
diam posteriore mutauit. Hic sane Adelbero præclarior erat cæte-
ris suæ partis episcopis & nobilitate pariter & scientia, ac religione B
simul & ætate, utpote qui iam obijt circa quadragesimum annum
ordinationis suæ. Hic ergo cum fuisset etiam particeps electionis
pariter & ordinationis Rudolfi regis cōtra legitimum regem Hen
richum, ne eum se contingeret uidere uel alloqui, sponte dimisit
episcopatum suum, & fugit ad altitudines montium, oblitus sane
quomodo solet Ecclesia cum Psalmista dicere contra altitudinem
doctrinæ hæreticorum: In Domino confido, quomodo dicitis
animæ meæ, transmigra in montem sicut passer? id est, sicut pru-
dens? Latuit enim hic Adelbero in altissima quadam munitio-
ne, quæ dicitur Latine Mons uini: & licet sæpius offerretur ei
legatio Henrichi imperatoris, & supplicatio commissi gregis,
ut reuerteretur ad custodiam episcopatus sui, noluit tamen reuer-
ti. Ecce scribit Isidorus episcopus in VIII libro Etymologiarum:
Montani, inquiens, hæretici dicti sunt, quod tempore persecutio-
nis in montibus latuerunt, & ea occasione se a catholicæ Eccle-
siæ corpore diuiserunt. Quod si tales fuerunt hæretici fugien-
tes persecutionem, quid illi qui oderunt pacem, & sponte dimi-
serunt Ecclesiæ unitatem? Quis uero custodiet oues a luporum
insidijs, quando deserit eas cura pastoris? Qua conscientia, in-
quit Leo papa, honorem sibi sacerdotij præstitum uendicant, qui
pro animabus sibi creditis nō laborant? Cō siderēt, ait, milites Chri
sti, iccirco se cotidie calicē Christi sanguinis bibere, ut possint & ipsi
pro

A propter Chriſtum ſanguinē fundere. Hoc eſt enim uelle cum Chri-
ſto inueniri, id quod Chriſtus & docuit & fecit, imitari, ſecundum
Ioannem apoſtolū dicentē: Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet
quomodo ille ambulauit, & ipſe ambulare. Ergo Chriſtus daturus
ſanguinem ſuum pro ſalute totius mundi intrauit Hieruſalem cum
turbis, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur clamantes oſanna,
quę & ſternebant ei in uia ueſtimenta ſua, humilitatis & iuſticiæ in-
ſignia, ſimul & ramos palmarum prætendentes pietatis opera. Sed
Adelbero introiuit cum uiris ſanguinum in ciuitatē Vuirtziburg
fugato inde Meginhardo epiſcopo ſucceſſore ſuo, atq; Imperato-
ris præſidio. Tum quidē decimus erat annus, poſtquam idem Adel
bero fugerat de Vuirziburgenſi eccleſia, immò de catholica Eccle
ſia: & quãuis ſæpe ab eccleſia, ſępe ab Imperatore ad priſtinũ digni
tatis ſuę locũ ſit reinuitatus, reuerti tñ noluit, niſi fortaſſe eo, quo
dictum & factũ eſt modo, epiſcopatũ ſuũ ſanguine multorũ homi
nũ redimere cõtigerit. Ecce ex eiuſmodi ſcribit Cyprianus epiſco-
pus de unitate catholicę Eccleſię: Auerſandus eſt, inquiẽs, talis, atq;
fugiẽdus, quiſquis fuerit ab Eccleſia ſeparatus: peruerſus eſt huiuſ-
modi, & peccat, & eſt à ſemetipſo damnatus. An ſibi aliquid eſſe cũ
Chriſto uidetur, qui aduerſus ſacerdotes Chriſti facit, & qui ſe à
clero eius, & plebis ſocietate ſecernit? Arma ille contrà Eccleſiam
B portat, contra Dei diſpoſitionem repugnat, hoſtis altaris, aduerſus
ſacrificium Chriſti rebellis, pro fide perfidus, pro religione ſacrile-
gus, inobſequens ſeruus, filius impius, frater inimicus, contemptis
epiſcopis, & Dei ſacerdotibus derelictis conſtituere audet aliud al-
tare, precem alteram illicitis uocibus facere, Dominicę hoſtię ueri-
tatem per falſa ſacrificia profanare, neſcire: quoniam qui contra or-
dinationem Dei innititur, ob temeritatis audaciam diuina animad-
uerſione punitur. Hæc & alia quæ plurima ſcribit ſanctus Cypria-
nus epiſcopus in lib. de Vnitate catholicę Eccleſię: Hęc, inquã, ual-
de neceſſaria ſunt cõtra eos qui nõ ſolum uoce, ſed & ſcriptura pro
fitentur ſe defendere partem ſui Gregorij papæ. Reliquit ergo Ec-
cleſiam Adelbero, qualem ſcilicet Eccleſiam deſpondit Paulus apo
ſtolus uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto: & receſsit inde
ad ſupradictam munitionem, quæ dicitur Mons uini, ubi & ce-
lebrauit ſacrificium & orationem præter altare, & communio-
nem Eccleſiæ catholicæ Dei. Sic enim hæreditas Eccleſiæ eſt
pax & patria eius eſt pax, igitur & regnum illud Dei patris,
quod cotidie rogat Eccleſia ut adueniat, eſt pax. Pacem, inquit,
relinquo uobis, pacem meam do uobis. Vnde conſtat, precem
alteram illicitis uocibus feciſſe, & Dominicæ hoſtiæ ueritatem
per falſa ſacrificia eum profanaſſe. Qui non precatur pro pace
Eccleſiæ, quam ſcilicet pacem noluit ille Adelbero uel tunc reci-
pere, quando intra ciuitatem Vuirtziburg obſeſſus potuit capi

quidē, uel occidi: sed nullo modo flecti, ut uellet Imperatorē uidere, uel alloqui. per quod destrui quoq; cernit gratia Dei, qua creati sumus, quā & cum impijs quoque communionem habemus, cum quibus homines sumus: atq; ideo quisquis priorem contemnit gratiam, qua creati sumus, ingratus quoq; existit secundæ gratiæ, qua re creati sumus atq; saluati, cum essemus mortui peccatis, sicut dicit Apostolus. Ex hoc enim quod aduersę partis episcopi iuxta sectam Manichæorum despiciunt in rege Henricho hominem, creaturam Dei, refugientes eum uidere uel alloqui, per illam scilicet occasionem, qua dicunt eum esse excommunicatum: ex hoc inquā, totum est illud scandalum, quod reliquerunt ecclesias suas, & curam Dominicarum ouium: & quod per parochias suas multo iam tempore multa fiunt homicidia, rapinæ & incendia, pro his quæ sunt episcoporum solennia, siue in celebrādo baptismate, siue in consecrando chrismate, siue in docenda Christiana plebe. Sed ex gestę rei cōsideratione pensari poterit causa uel Imperatoris, uel illius episcopi Adalberonis, uel cæterorū qui sunt in parte eius contentionis. Nam beati pacifici, quoniā ipsi uocabuntur filij Dei. Ergo obsessus erat ille Adalbero in Vuirziburg ciuitate ab Imperatore: & nō poterat ulla ratione adduci ad pacis conditionē siue per episcopos, siue per principes regni qui erant cum Imperatore, dicens se quidem posse mori, non autem flecti ut uellet unquam sponte sua regem Henrichum uidere uel alloqui. At Imperator leuiter ferens contemptum suum, cum haberet, utpote minister Dei, uindicem in impios gladium, noluit occidere quenquam noxiorum: sed cum capienda esset ciuitas, non solum dimisit impunitos hostes Ecclesiæ, & desertores militiæ suæ, uerumetiam ipsum Adalberonem: & quod cum eo erat præsidium hostium, milites scilicet reipublicæ, permisit comitante suo quoque ducatu securos abire. Modo fuerit Imperator errans, qualis non potest esse sine pœna Ecclesiasticæ excommunicationis: cum iuxta sententiam sancti papæ Gelasij, moliantur fidem catholicam euertere per occasionem regiæ alligitionis, qui student obuiare dispositionibus publicis. Sed charitas cooperit multitudinem peccatorum, sicut dicit Dominus per Apostolum suum: charitatem autem Imperator hostibus quoque suis exhibuit, quando in pace eos abire permisit. Sicut enim scribit sanctus Cyprianus episcopus in libro de Patientia, Charitas fraternitatis uinculum est, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, quæ & spe & fide maior est, quæ & opera & martyria præcedit, quæ nobiscum semper æterna in cœlestibus regnis permanebit. Et post aliqua: De ira quid dicam, inquit, & de discordia, & de simulatione, quæ in Christiano esse non debent? inexpiabilis & grauis culpa discordiæ, nec passione purgatur: & si discordes etiam occisi fuerint, macula

cula

A cula ista nec sanguine abluitur. Nos uerò, inquit, meminisse debemus, quo uocabulo plebem suam Christus appellet, quo titulo gregem suũ nuncupet: Oues nominat, ut innocẽtia Christiana ouibus æquetur: agnos uocat, ut agnorum naturam simplicem simplicitas mẽtis imitetur. Quid sub uestitu ouium lupus latitat? quid gregem Christi, qui se Christianum mentitur, infamat? Christi nomẽ indue re, & non per Christi uiam pergere, quid aliud est quàm præuaricatio diuini nominis, quàm desertio itineris salutaris? quando ipse moneat & dicat eum esse sapientem, qui uerba Dei audierit, & fecerit. Atq; in libro de Vnitate catholicę Ecclesię idem Cyprianus episcopus: Opto, equidem, inquit, dilectißimi fratres, & consulo pariter & suadeo, ut si fieri potest, nemo de fratribus pereat, & consentientis populi corpus unum gremio suo gaudens mater includat. Si tamẽ quosdam schismatum duces, & dissensionis authores in cæca & obstinata dementia permanentes non potuerit ad salutis uiam consilium salubre reuocare: cæteri tamen uel simplicitate capti, uel errore inducti, uel aliqua fallentis astutiæ calliditate decepti, à fallaciæ uos laqueis soluite, uagantes gressus ab erroribus liberate, iter rectum uiæ cœlestis agnoscite. Contestantis Apostoli uox est: Pręcipimus uobis, inquit, in nomine Domini Iesu Christi, ut recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinatè, & non secundum
B traditionem quam accepistis à nobis. Et iterum dicit: Nemo decipiat uos inanibus uerbis. propterea enim uenit ira Dei in filios contumaciæ: nolite ergo esse participes eorum. Recedendum est à delinquentibus, uel immò fugiendum, ne dum quis malè ambulantibus iungitur, & per itinera erroris & criminis trahitur, à uia ueri itineris exerrans pari crimine & ipse teneatur. Vnus Deus est, & unus Christus, & una Ecclesia eius: & fides una, & plebs in solidam corporis unitatem concordiæ glutine copulata. Scindi unitas nõ potest, nec unum corpus dißidio compaginis separari, ac diuulsis laceratione uisceribus in frusta discerpi. Quicquid ab unitate discesserit, seorsum uiuere & spirare non poterit, substantiam salutis amittit. Hæc beati Cypriani uerba fidelißima sunt, & uera, quæ constringunt certa declinantes in aliquarum partium schismata: atque ideo erga se insolubilem esse sententiam faciunt, qui tales permanere diligunt, quales ueraciter absolui non poterunt. Igitur supradictus Adalbero, accepta abeundi licentia de ciuitate Vuirtziburg, cum ad pacis conditionem flecti non potuisset, in dilectum sibi Montem uini secesit: ibique Anno ab incarnatione Domini M.XC. obijt, qualem deinceps Ecclesia in communionem non recepit, iuxta quod sanctus Leo papa scribit: Nos, inquiens, quibus uiuentibus non communicamus, mortuis communicare non possumus.

Eodem etiam anno obijt Herimannus, dictus quondã Meten-

sis ecclesiæ episcopus: qui & ipse cum recessisset fugiens ab eccle- A
sia sua, damnatus est in supradicta synodo, atque depositus: quoni
am sæpe uocatus per Imperatorem, sæpe etiam uocatus per oues
pascuæ eius noluit reuerti ad pastoralem curam ecclesiæ suæ, non
aliam prætendens excusationis occasionem, nisi quod nollet uide-
re uel alloqui excommmunicatum Imperatorem. Si noluit uidere,
uel alloqui Christianum Imperatorem, quid Neronem? quid Dio
cletianum? quid Maximianum? Isti quidem Imperatores erant im
pijssimi & sæuissimi Ecclesiæ persecutores: quorum certe conspe
ctum præcipit Dominus discipulos suos nō fugere: Sed cum stete-
ritis, inquit, ante reges & præsides, nolite timere: Deum autem ti-
mete, & regem honorificate. O quid facerent, si illi desertores ec-
clesiarum episcopi sub persecutione prædictorum Imperatorum
fuissent, quod exemplum reliquissent fidelibus pro fide Christi cer
tantibus? Apostolus quippe uolēs exponere quid sit episcopatus,
quia nomen est operis, non honoris: Qui episcopatum, inquit, desi
derat, bonum opus desiderat. Vnde Augustinus episcopus in
XIX libro de Ciuitate Dei: Græcum est, inquit, atque inde ductum
uocabulū, quod ille qui præficitur, eis quib. præficit super intēdit,
curā scilicet eorū gerēs, scopos quidē intentio est. Ergo episcopin,
inquid, si uelimus, Latinè super intēdere possumus dicere: ut intelli
gat se non esse episcopum, si præesse desiderat, non prodesse. B
Proinde etiā dicitur in Ordinatione episcopi, ut memor sic sit sem-
per sponsionis, & desponsationis ecclesiasticæ, & dilectionis Dei,
& non obliuiscatur illius diei, quo assecutus est hunc honorem
pontificij, ne ouile Domini prædo uiolentus irrumpat, & disper-
sas absque pastore oues fur nocturnus inuadat. Ecce enim qui-
dam Brun in desertum ouile ouium non per ostium, sed aliunde
ascendit: & sicut ait Dominus, moris esse furi atque latroni, ad hoc
uenit, ut furtum faceret, mactaret & perderet. Nam cum non esset
Ecclesiastico more electus, & populo Mettensis ecclesiæ, utpote
qui fuisset ignotus, & filius cuiusdam Adalberti comitis de prouin
cia Alamanniæ, tum ille non episcopus, sed tyrannus in multitudi-
ne graui conductorum militum ad urbem Mettensem accessit, cæ-
des hominum fecit, per circuitum sanctificationis sanguinem si-
bi repugnantium effudit: ipsam quoque domum sanctificationis
contaminauit, bona etiam & res ipsius Ecclesiæ distribuendo mi-
litaribus uiris dissipauit, ouesque dispersit Christi, qui post aliquan-
tum tempus conceptæ tyrannidis ipsum quoque nomen episcopi
amisit: quia Imperator potestatem ei episcopatus abstulit, post-
quam tāta ibi per eum fieri scandala intellexit, quę nemo dignè de-
plorare poterit. Sicut enim scribit sanctus Leo papa: Principatus
quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiamsi moribus
atque actibus nō offendit, ipso tamen initij sui est perniciosus exem-
plo, &

A plo: & difficile est ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. Neque uero, ait, ulla sinit ratio, ut inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a prouincialibus episcopis cum Metropolitani iudicio consecrati. Ecce in ipsa quoque Metensi ecclesia per decem aut eo amplius annos prętermissa sunt consueta episcoporum officia, & nec chrismatis, nec aliorum sacramentorum, quæ propriè ad episcopos pertinent, ministeria sunt ibi celebrata, sine quibus nō potest esse Ecclesia Dei. In tantum ualuit sermo Hildebrandi papæ, qui illum Herimannum docuit & exemplo & scriptura de Ecclesia sibi commissa fugere, ut iuxta quod dicitur per Malachiam prophetā, Disperdat Dominus uirum qui fecerit hoc, & magistrum & discipulum de tabernaculis Iacob, ubi est congregatio sanctorum: quoniā maiorem nemo habet charitatem, quàm ut animam suam quis ponat pro amicis suis, iuxta exemplum illius qui essentialiter bonus est pastor & episcopus animarum nostrarum.

Quid de Burcardo dicimus, quem rex Henrichus de infimo loco exaltatum, fecit quondam ut esset Halberstatensis episcopus ecclesię: cui pro mercede suscitauit diuturnum & graue bellum Saxonum, Thuringorum atque Sueuorum. Qui cum præcipuè & ante omnes in hoc esset studio, ut regem deponeret a regno, qui eum

B sublimauit episcopali fastigio: occisus est tandē Goslarię a suis popularibus in quadam contentione, quæ inter ipsos hostes uel ecclesiæ uel reipublicæ facta est non sine plurimorum sanguine, in diebus scilicet passionis Dominicę, quando iterum contra ecclesiam, uel contra rempublicam celebrabant conuenticula sua, quæ solent etiam adhuc per singulos ferè menses facere, cum nō oporteat nisi publicum fieri concilium propter unitatem uel Ecclesiæ, uel reipublicæ: quoniam omne regnum in seipso diuisum, desolabitur, sicut in Euangelio a Saluatore nostro dicitur. Et iterum de Ecclesia sua loquitur, & ad eos qui sunt in Ecclesia loquitur, ut si ipsi cōcordes fuerint, si secundum quod mādauit & docuit duo aut tres collecti unanimiter orauerint, impetrare possint de Dei maiestate quod postulant, duo aut tres licet sint: Si duobus, inquit, ex uobis conuenerit in terra, de omni re quamcunque petieritis, continget uobis a patre meo qui in coelis est. Vbicunque enim fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum. Ecce unanimitatē prius posuit, concordiam pacis antè præmisit, ut conueniat nobis fideliter & firmiter docuit. Vnde & Cyprianus episcopus in libro de Vnitate catholicæ Ecclesiæ: Quomodo autem, inquit, potest ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipsius Ecclesiæ, & cum uniuersa fraternitate non cōuenit? Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos cōstet a Christo & ab eius Euāgelio separari? Non enī nos ab illis, sed illi a nobis recesserunt, & cū hęreses & schis-

& schismata postmodum nata sint, dum conuenticula, inquit, sibi A diuersa constituunt, ueritatis caput atque originem reliquerunt. Igitur cum Deo manere non possunt, qui esse in Ecclesia Dei unanimes noluerunt. Ardeant licet flammis & ignibus traditi, uel obiecti bestijs animas suas ponant: non erit illa fidei corona, sed poena perfidiæ: nec religiosæ uirtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi, inquit, talis potest, coronari non potest. Ergo post tredecim expeditiones, quibus contra regem, eundemque Imperatorem Henrichum suprà dictus militauerat Burcardus, quem nos ipsi quoque uidimus cum illo Magadaburgensi Hartuigo in castris, quæ posuerant Saxones atque Thuringi ad locum Herosfeldię, sicut suprà iam diximus, quando perrexerũt in orientalem Franciam ad patrandum illud circa Vuirziburg magnę occisionis scelus, post hæc inquam occisus est in seditione quadam popularium suorum Nonis Aprilis, in quarta feria Dominicę passionis, anno scilicet M L X X X V I I à tempore Dominicę natiuitatis.

Vidimus etiam ibi Gebehardum, dictum quondam Saltzburgensis ecclesiæ archiepiscopum, qui post multa ecclesiæ stipendia cœpit iam quasi puer centum annorum, militare in castris Saxonum: ac paulo pòst recepturus dignam factorum suorum remunerationem obijt, postquam à uiris sanguinum, suis scilicet participibus, effusus est sanguis multorum in circuitu Vuirtziburgensis ecclesiæ, uelut in circuitu Hierusalem. Ecce enim Saltzburgensis ecclesia cõdimento pastoralis cibi multo iam tempore caruit, ex quo B eius pastor Gebehartus fugit, quia pacificus non extitit, qualem scilicet non pastorem, sed mercenarium in Euangelio appellat Dominus: quoniam lupo occasionem sæuiendi permisit, subtracta pastorali cura ipsius. Vnde idem Deus scientiarum Dominus, qui & pastor bonus, dicit Ecclesiæ doctoribus: Habete in uobis salem, & pacem habete inter uos. bonum est, inquit, sal. Per sal quippe sapientia uerbi designatur, quo arcana cordis condiuntur. Sed sicut ait sanctus Gregorius, sal sine pace non uirtutis est donum, sed damnationis argumentum: quoniam scientia inflat, charitas uerò ædificat. Vnde Dominus subiungit atque dicit, quòd si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? In quo scilicet errans doctor corrigitur, qui ad auferendum constituitur? Ideòque, ait, ad nihilum ualet ultrà, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Iuxta hoc mandatum Domini missus est etiam extra Ecclesiam infatuatus ille doctor Gebehardus, quando in suprà dicta synodo Moguntiacensi condemnatus est atque depositus: cum ipse prius, utpote recedens ab unitate catholicæ Ecclesiæ, proprio sit iudicio condemnatus.

Apud illos siquidem episcopos euntes ad expugnandum Vuirtziburgensis ecclesiæ episcopatum, quando factum est hoc, de

quo

A quo iam diximus, prælium, apud illos, inquam, episcopos tunc erat curia, quę dicitur à crudelitate: quoniã apud eos, sicut nos ipsi prospeximus, conuenerunt principes Saxoniæ, tractantes de suscepti belli crudelitate, ubi primus erat de principibus Egbertus marchio, filius Egberti senioris, qui fuit patruelis istius qui adhuc regnat, Henrichi imperatoris, quẽ scilicet Hẽrichum adhuc ualde puerum ille senior Egbertus & alij quidam de principibus regni subtraxerunt immaturè à tutela pię memoriæ matris suæ imperatricis Hagnæ, cum iam ante annos sex obijsset religiosus pater eius Henrichus, anno scilicet M.LVI à Dominica incarnatione, quando sextus erat annus istius iunioris Henrichi à natiuitate, tertius autem ab eius ordinatione in regem, quę facta est Aquisgrani per Herimãni Coloniensis archiepiscopi unctionẽ. Sed postquam puerilis regni custodia uenit à matre ad principes regni, tum uerò iura uel Ecclesiæ, uel reipublicæ cœperunt pro leui momento haberi: cum siquidem nulla re, prꝑterquã legibus, poterit multitudo coalescere in corpus unius populi. Et reuera quod tunc confotum est, erupit iam in regulum: quoniam ea quæ tunc latebant, genimina uiperarum pepererunt iam fœtorem teterrimum, & principem omnium serpentum diabolum, iuxta quod ipse diabolus uidetur nunc de carcere suo solutus esse: postquã, sicut scriptum est in Apocalypsi,
B exiuit nationes seducere, & in bellum trahere, quas antea modis, quibus poterat, per mala multa & uaria seducebat. Ecce enim, ut prætermittamus quæ tunc gesta sunt ambitione principum, uel auaricia, quæ est idolorum seruitus, & quomodo earundem rerum, unde destruitur Ecclesia pariter & respublica, plerosq; etiã episcopos atq; abbates immoderatus inuaserat appetitus, quęrentes puerile regis ingenium suis potius instituere moribus, quàm bonis artibus, ut hæc inquam prætereamus, ecce contentio facta est inter Vuezelinum Hildinisheimensem episcopum, & Vuideradum Fuldensem abbatem, super altitudine sessionis suæ: cum de diabolo scriptum sit, quia omne sublime uidet, & est rex super omnes filios superbiæ. Igitur rex puer II. anno postquam distractus est à custodia matris suæ, celebrauit natalem Domini Goslariæ, ubi inter cubicularios episcopi & abbatis certatum est pugnis, atque scamellis pro herilis sedis positione, cum illi uindicare uoluissent episcopo suo principem locum iuxta Moguntinæ ecclesiæ episcopum in conuentu regiæ sessionis in Ecclesia, propter priuilegium parochiæ suæ: isti autem contrà tendere propter primatum Fuldensis abbatiæ. Et tunc quidem in tam sacrata festiuitate natiuitatis Domini certatum est, sicut diximus, pugnis atque scamellis: deinde uerò in Pentecoste res gerebatur gladijs, cum utrique, & episcopus & abbas, summo studio se præparassent ad tuendum sessionis suæ locum, contractis undique multis milita-

militaribus uiris. Erat enim ex parte episcopi senior ille Egbertus, A de quo supra diximus, qui præoccupauerat Ecclesiam maiorem Goslariæ cū suis pariter & episcopi militibus, & inter pulsandum ad uesperam in uigilia Pentecostes consonabant pariter tumultuariæ seditiones. Perrumpentibus enim intra ecclesiam Fuldensibus ad auxilium sociorum, quibus iam imminebat mortis periculum, proh nefas, multi hinc inde occisi, fœdauere cæde sua templū Dei, & altare Dei. Eiusmodi uero impietatis simul & crudelitatis testamentum hæreditauit ille senior Egbertus, super iuniorem Egbertum filium suum. cui enim iste parceret, qui cognato suo regi Henricho non pepercit? quem uita pariter & regno priuare uoluit. Sæpe quidem iste iunior Egbertus contra regem coniurauit, sæpe etiam sese a coniuratorum societate ad regē conuertit, & nunc harum nunc illarum partium fuit. Ecce enim post prælium, quod gestum esse diximus in episcopio Vuirziburgensis ecclesiæ, ubi idem Egbertus primus erat de principibus Saxoniæ, post hoc uero imperator Henrichus intrauit cum exercitu per Thuringiā in Saxoniam: ubi cum non auderent Saxones atque Thuringi offerre ei occasionem pugnandi, tum quidem Egbertus marchio, utpote princeps huius quoq; belli, iureiurando promisit Imperatori, ut si uellet inde exercitum reducere, sese deditionem facturum esse, in loco scilicet Herosfeldiæ. Factū est ita, & adhuc testis est Herosfeldia, quod B ibi Egbertus marchio supplicem se Imperatori obtulit, quod ei fidem iuramento promisit, quod marcham suam & comitatus suos ab imperatore recepit, quod in pace dimissus abijt, quod postera die legatos suos ad Imperatorem remisit: qui dicerent fidem, quam prius promisisset comprouincialibus suis Saxonibus, se non posse soluere: cæterum de his quæ pepigisset cum Imperatore, nihil se acturum esse. Iam quidem dimiserat Imperator exercitum suum, ideoq; non poterat tunc persequi tantæ impietatis simul & infidelitatis uirum. Nam Hartuigus atq; Burcardus illi pseudoepiscopi, haud longe tunc aberant a loco Herosfeldię cum suis plurimis: qui cum fuissent inimici pacis, non utiq; filij pacis, auerterunt animum marchionis, ne seruaret pacis pactum, ab eis in spem regni adductus: quoniam ut rex eorū futurus esset, interposita sua fide promiserunt ei. Ecce per Zachariam prophetam dicit Dominus: Hæc sunt ergo uerba, quæ facietis: Loquimini unusquisq; ueritatem cum proximo suo, ueritatem & iudicium pacis iudicate in portis uestris, & unusquisq; malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus uestris, & iuramentum mendax ne diligatis. Omnia enim hæc sunt, quæ odi, dicit Dominus. Contra hæc docet Hildebrand per se, docet & episcopos suos mendacium pro ueritate, & pro eo quod præcepit Dominus his qui sub Euangelica sunt perfectione, nō omnino iurare: docent ipsi sectatores suos iuramentum mēdax diligere,

A diligere, iuxta quod factum est in illius Marchionis transgressione, cum eiusmodi sint infideles atque periuri, quotquot sunt ex illorum pseudoapostolorum parte, qui dicunt se missos esse ut soluant auditores suos à iuramentis, per quæ fidem dedissent dominis suis: cum certè periuri dicantur à Paulo apostolo, simili subiacere damnationi, qua iudicantur patricidæ & matricidæ, & cæteri qui non possidebunt regnum Dei. Vnde etiam præpositæ scriptor Epistolę, qui profitetur se defendere partem sui Gregorij, cuius certè participes sunt periuri atque hæretici, raptores atque homicidæ, quales nemo iustè poterit defendere, sed aut corrigere, aut reprobare: pro his inquam scribit ille, ut periuria atque homicidia, rapinas atque incendia statuat, atque confirmet solito more. Sciendum est etiam, inquit, quia quicunque fidelitatem iurant dominis, non iurant nisi quam ex catholica lege debent dominis. Fidelitatis autem huius modum determinat Apostolus, scribens Ephesijs, ut serui obediant dominis carnalibus, sicut Christo. Quod exponens Hieronymus in tractatu eiusdem epistolæ: Pulchrè, ait, imperans seruis, ut obediant Dominis. adiecit, quasi Christo. Et iterum: Vt serui Christi facientes uoluntatem Dei, ut scilicet non audiat seruus carnalem Dominum, si contraria Dei præceptis uoluerit imperare: ut & seruos non uideatur contra Dominos concitare: & rursum nequaquam Dominos doceat audiendos, si uitiosa & nefanda præcipiant.

B Ex hoc pręcepto Apostoli, & explanantis eum Hieronymi, patet euidentius, quia cum nō debeant serui obedire dominis, nisi sicut Christo, id est nisi in his quæ facienda præcepit Christus: quicunque obsequitur eis in his quæ sunt contra Christum, fidelitate in infidelitatem alterata erit periurus. Ex decretis Soteris papæ: Si aliquid fortè nos incautius iurasse contigerit, quod obseruatum peiorem uergat in exitum, illud consilio salubriori mutandum nouerimus: ac magis instante necessitate periurandum nobis est, quàm perfecto iuramento in aliud crimen maius est diuertendum. Ambrosius in libro Officiorum: Est, ait, contra officium nonnunquam, promissum soluere, sacramentum custodire. ut Herodes, qui iurauit, quoniam quicquid petitus esset, daret filię Herodiadis: & necem Ioannis præstitit, ne promissum negaret. Hæc de iuramentis, inquit, ideo intulimus, quoniam nos periuriorum hortatores autumat Vuigbertus. Iurauit etiam Dauid per Dominum, occidere Nabal, uirum stultum & impium, atque omia quæ ad illum pertinerent demoliri: sed ad primā intercessionē Abigahil fœminæ prudētis, mox remisit minas, reuocauit ensem in uaginā suā, nec aliquid culpæ se tali periurio cōtraxisse doluit. Per hæc quippe uerba nihil aliud agitur, nisi ut fides destruatur: & ut seducātur, si fieri potest, etiā electi, ut sint periuri. iuxta quod etiā sunt hæretici atque schismatici, quicūque declināt post eos qui sunt eiusmodi: quales susceperūt

defendere sui partem Gregorij. Vnde & saluator, qui hoc in Euangelio orat, & hoc fieri desiderat, ut quomodo unum sunt pater & filius, sic & nos in ipsa unitate maneamus: ille, inquam, nostra respiciens tempora, loquitur inter cætera: Filius, inquiens, hominis cum uenerit, putas inueniet fidem in terra? Verbi gratia, ecce iurauit Imperatori Egbertus marchio, ut fidelis ei esset, iuxta quod admonet Apostolus seruos Christi obedire dominis carnalibus, sicut Christo. Quod scilicet iuramentum si sit obseruatum, quomodo iuxta sententiam illius scriptoris in peiorem uergit exitum? Fortasse nobilissimus ille adolescens adhuc uiueret, & occisus non esset, si iuxta id quod iurauerat Imperatori, fidelis esset, & pacificus extitisset: & si eidem Imperatori iuramenta sua seruassent principes regni, certè non fuisset facta diuisio regni, & non essent intestina hęc bella, unde admodum destructa est Ecclesia pariter & respublica. Sed propter transgressionem iuramentorum facta sunt hæc omnia: & ille marchio occisus est infidelitatis suæ causa, & iam non poterit ei prodesse uel suus Gregorius, uel aliquis illius partis episcopus: quoniam iuxta quod in libro de Dominica oratione scribit sanctus Cyprianus episcopus, discordans & dissidens, & pacem cum fratribus non habens: nec si pro Domini nomine occisus fuerit, crimen dissensionis fraternę poterit euadere. quia sicut scriptum est: Qui fratrem suum odit, homicida est: nec ad regnum cœlorum peruenit, aut cum Deo uiuit homicida: Non potest esse, inquit, cum Christo, qui imitator Iudæ maluit esse quàm Christi. Igitur postquam Egbertus marchio decepit Imperatorē, sicut diximus, deinde & ipse pariter deceptus est: quoniā episcopi eū fefellerūt, nō ei donātes regnū quod promiserūt. quapropter secessit à parte eorū & societate, & iterū datis obsidibus atq; iuramentis cōfirmauit pactū pacis & fidei cū Imperatore. Interea cōtigit hoc, quod suprà diximus: quia tunc occisus est ille Burcardus Halberstatēsis episcopus à suis popularib. nō id agente marchioni, sed tamē hoc factū ipso approbāte. Tum etiā ille Hartuigus Magadaburgēsis pseudoepiscopus, cū non posset solus cū paucis cōplicibus suis uim sustinere uel marchionis uel Imperatoris, uenit in gratiā Imperatoris, iuxta quod suprà dictū est à nobis. Et certè utrisque alteri cōtra alterū iā iurauerat, qui & inter Imperatorem simul & marchionem ita medius uersabatur, ut si fieri posset, alterum perdere per alterum uoluisset. Vnde cum infidelis adhuc infideliter egisset, & iterum marchio reus toties uiolatæ fidei, & pacis successione, occultis'que colloquijs bellum renouasset: tum uerò ille Hartuig non deerat uel Imperatori contra marchionem militando, uel marchioni contra Imperatorem consulendo. Nam, ut de multis dicamus pauca, ecce Imperator obsederat munitionem quandam marchionis in Thuringia. Tum & ipse uicissim ferro & igne deuastans circunquaq; omnia,
cœpit

A cœpit obſidere caſtellum Quittilingeburg in Saxonia, ubi erat intrinſecus ſoror Imperatoris ſimul, & eius ſponſa, de qua diximus ſupra: ad quarum ereptionem Imperator cum miſiſſet ſæpe dictum Hartuigum, data ſibi parte copiarum: ille militaris epiſcopus dicitur mandaſſe per nuncium ſuum marchioni, ut non tardaret uenire, ſi cum Imperatore uellet pugnare: quod tuto tunc facere poſſet, cum iam ab eo militum multitudo ſubtracta fuiſſet. Et ut nihil uerius credatur, quam compoſitus utrinq; dolus: ecce flexit uiam Hartuigus, ne marchioni fieret obuius, cum diuerſis itineribus ipſe tenderet in Saxoniam, ille autem in Thuringiam, ubi tūc dimicatum eſt in ipſa natiuitatis Domini uigilia, quæ tunc obuenerat die Dominica, quando terminum accepit annus ab incarnatiōe Domini M. LXXXVIII. Ecce quid faciunt hęreſes & ſchiſmata, ut dicat in corde ſuo cognatio eorum ſimul, Quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei à terra. Num tenebrę dies Domini, & non lux & caligo, & non ſplendor in ea? ſic dicit Amos propheta. Ecce quando angelus Domini cum magna luce apparuit, & gaudium illud magnum natiuitatis Domini & Saluatoris euangelizauit: quando etiam concinuit multitudo militiæ cœleſtis, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Eâ quippe tam feſtiua ſolennitate angelorum atq; hominum factus eſt luB ctus ingens, mœror atq; triſticia, & effuſio humani ſanguinis. Primo quidem impetu fugatus eſt marchio: ſed reſtaurato deinde prælio, uictor uictus eſt Imperator diuino quodam iudicio. Nam epiſcopos Saxoniæ, qui iudice Eccleſia ſunt damnati, non ſolum in communionem receperat: ſed & epiſcopatus ſuos, unde fuerāt depoſiti, ſingulis abſq; iudicio Eccleſiæ reddiderat. ideoq; quoniam hoſtes Chriſti, qui eſt pax Eccleſiæ, permiſerat Imperator de Eccleſia triumphare, conceſsit uicisſim Chriſtus uictoriam hoſtibus Reipublicæ: & hoc pro diſciplina magis electorum ſuorum, quam pro gloria eorum qui ad cumulum perditionis ſuæ polluerunt tam crudelibus factis diem pariter Dominicum, atq; natiuitatis Dominicæ ſacramentum. Neq; enim diu circa Egbertum marchionem ultio diuina ceſſauit. quoniam cum ipſe Henricho alteri Saxonum marchioni arma intuliſſet, plurimis ſuorum amiſsis uictus, de prælio aufugit: ac deinde cum fuiſſent manus omniū principum Saxoniæ contra eum, & manus eius contra omnes, poſtremo miſerabiliter occiſus eſt, proditus in quodam tugurio, ut non dicā id quod uerius eſt, in molendino: ſicq; regiæ nobilitatis adoleſcens bellum cōſummauit, quo regnū ſibi expugnare quæſiuit.

Annus tunc erat ab incarnatione Domini M. nonageſimus, quando occiſus eſt ſupradictus marchio Egbertus. Eodem etiam anno defunctus eſt Luidolfus dux Carentinorum, cum & ipſe appeteret regnum contra imperatorem Henrichū: atq; Bertolt filius

Rudolfi,regis quondam Saxonum,in ipso iuuentutis suę flore defunctus est: & Hug potentissimus comes Alsatiæ,post multa crudelia,quę fecerat uel in Ecclesia,uel in Republica,occisus est. De talibus dicitur à Domino per Zachariam prophetam,ad Zorobabel ducem Iuda:Non in exercitu,nec in robore superabis aduersarios:sed in spiritu meo,hoc est in obseruatione legis Dei,dicit Dominus exercituũ. Fuit enim Imperator tunc in Italia, quando hæc circa aduersarios suos sunt gesta: quam scilicet tertiam illuc profectionem fecerat præcipuè contra Mathildam fautricem Hildebrandi papæ, cuius scilicet secretis sermonibus assuefacta, ne adhuc quidem potest cõpesci muliebribus furijs instincta, ut pacem quàm bellum malit: & ut rebus suis iam usq; ad ultimum penè exterminium dissipatis consulere uelit,cum hactenus ipsa fuerit prępotens diuitijs,utpote filia Bonifacij marchionis. Necq; uerò Petrus siue Paulus doctrinam contentionis dictauerunt cum mulieribus:sed unus præcepit infirmum uas mulierbre castam suam conuersationem in timore considerare: alter uerò docet mulieres, se ornare cum uerecundia & sobrietate, & quod decet mulieres, pietatem per bona opera promittere. nunc autem aliter Mathil illa instituta,post octauum quoq; annum, quo defunctus est Hildebrand familiaris eius,defendit pronissimè contra sedem Apostolicam & contra Imperatorem,partem ipsius,qui propter frequens cum ea & familiare colloquium generauit plurimis sęcuæ suspicionis scandalũ, dum non obseruauit attentius diuinũ illud Lucij papæ mandatum: Duo presbyteri,inquit, & tres diaconi in omni loco non deserant episcopum, propter testimonium scilicet Ecclesiasticum. Posuit autem Hildebrãd partem suam cum illa muliere rixosa,ut per hunc quoq; sexum oppugnetur uel Ecclesia,uel Respublica. Sed dicitur ei à Domino per Hieremiam prophetã:Quia si in uia Dei ambulasses, habitasses utiq; in pace super terram. Et iterum de participib. eiusdem Hildebrandi, inter quos etiam sunt Normani homines crudelissimi:Fuerũt,inquit,nominati illi sciẽtes bellũ.ideoq; nõ hos elegit Dominus, neq; uiã disciplinæ inuenerũt:propterea,ait,perierũt. sicut enim suprà dictũ est: nominati illi principes regni, imò destructores regni, perierũt anno M.XC. ab incarnatiõe Domini. Hic annus insignis quoq; est morte Adelberonis atq; Herimãni episcoporũ, de quibus dictũ est suprà. de quib.etiã scribit sanctus Leo papa: Nos, inquiẽs, quibus uiuẽtib. nõ cõmunicauim⁹,etiã mortuis cõmunicare nõ possumus. Ipsi q. dẽ exierũt ex nobis,nõ nos ex illis:sed nõ erãt ex nobis.quia si fuissent ex nobis,permãsissent utiq; nobiscũ, sicut dicitur per Ioãnem apostolũ. Vnde & Cyprianus episcopus in libro de Mortalitate: talẽ,inquit, te iudicat Dominus,qualẽ te inuenit,cũ uocat.unitatẽ enim, ait, qui nõ tenet, nõ patris & filij tenet fidẽ,uitã nõ tenet & salutem.

A salutem. Superiori etiam anno defunctus fuerat Vuigoltus Augustæ alter episcopus, qui Sigefrido eiusdẽ ciuitatis episcopo adhuc uiuente per partium studia est subintroductus: qui furtiuè ad ordinationẽ ingressus, per Sigefridum Moguntinæ ecclesiæ archiepiscopum ordinatus est Goslariæ in Saxonia, cum Augusta ciuitas iuxta alpes sit in Rhetia: qui certè non iuxta solennem episcoporum morem intrauit cum cleri & populi suffragijs, sed cum hostibus eiusdem ciuitatis: quæ primò quidem per proditionem capta, & per Imperatorem liberata: deinde etiã capta est similiter per proditionem, & ad solum usq; destructa. Tum uerò ingens prędafacta est ibi ex rebus atq; bonis tam cleri quàm populi, quibus apud hostes prodesse non potuit templum Dei, & Ecclesia sanctæ Marię semper uirginis, ubi hæc recondita sunt propter metum hostilis incursionis. O' quàm bonus pastor, & quàm prudens familię Dei dispensator ille Vuigoltus: qui, utpote fur, ipse intrauit in ciuitatem cum furibus & homicidis, atq; raptoribus, ut raperet, mactaret & proderet. Quod cum factũ sit feria IIII ante cœnam Domini, postera die accessit ad altare Domini: & manibus sanguine plenis, & iniquitate, præsumpsit sacri chrismatis consecrationem sibi usurpare. ac mox post completum officium infirmari cœpit, & post aliquot dies cum magno tormento uitam finiuit. Capta
B autem ciuitate, captus est & Sigefridus episcopus iuxta altare Dei, quem Vuelff dux quondam Bauariæ, persecutor Ecclesiæ, fecit in sua custodia teneri, donec sese redemisset tanti æstimatione thesauri, quãta suppleret auariciã hostis iniqui. Honestè quidẽ Ecclesia & religiosè captiuos redemit, ut cũ ipsi ab ea redimunt, dicatur: Hos Christus redemit. aurũ enim Ecclesia habet, nõ ut seruet, sed ut erogет, & subueniat in necessitatibus: quia redẽptio captiuorũ, est sacramẽtorũ ornatus. Vnde & sanctus Ambrosius episcopus in libris de Officijs: Verè illa, inquit, sunt uasa preciosa, quæ redimũt animas à morte: & ille uerus est thesaurus Domini, qui operatur quod sanguis eius operatus est: & tunc uas Dominici sanguinis agnoscit, cũ in utroq; uiderit redẽptionẽ: ut calix ab hoste redimat, quos sanguis à peccato redemit. Ergo post duos tandẽ annos solutus est Sigefridus episcopus ex hostili custodia, super qualiũ miseria sic per Hieremiã prophetã cõqueritur Ecclesia: Ego, inquiẽs, derelicta sum sola: exui me stola pacis, indui me autẽ sacco obsecrationis, & clamabo ad Altissimũ in dieb. meis, animæquiores estote filij. clamate, inquit, ad Dominũ, & eripiet uos de manu principũ iniquorum.

De his scilicet inimicis principib. cũ plura haberemus dicere, nobis uidentur hæc pauca sufficere, de quib. & participes eorũ poterũt cognosci, quos & similis error inuoluit, & constringit par pœna peccati. Superest tãtũ referre de Adelberto Vuormaciẽsis ecclesię

quondā episcopo, qui damnatus est etiā, atq; depositus in supradicta Mogūtiacensi synodo. Hic uerò Adalbertus, sicut suprà quoq; diximus, captus est fugiens de prælio Saxonum, cum esset in parte corō contra regem Henrichum, unde & custodiæ traditur: sed post aliquantum temporis, interuenientib. pro eo ad regem amicis eius, solui iubet, & omne debitum ei remittitur, quod cōmisisset uel in cōiuratione facta contra statum Reipublicæ, uel in alterius regis electione. At ille persistens in sententia schismatis sui, & in hac peruersa atq; hactenus inaudita hæresi, qua refugiunt qui sunt eiusmodi, regem hominem uidere uel alloqui, quasi homo mala sit creatura Dei, non potuit ulla ratione inflecti, ut uellet ad Ecclesiā & episcopatum suum reuerti: dicens quæq; etiā extrema prius experiri uelle, quàm uidere, uel alloqui regem sua sponte. Ecce captiuus ille tenetur in custodia, pascit pane atro, & aqua breui, iuxta quod dicit Propheta: & hoc patitur nō propter fidei meritum, sed ut redire uelit ad unicæ matris Ecclesiæ gremiū. Qui cum honestè potuerit reuerti ad Ecclesiam & episcopatum suum, neglexit cùm propriā salutem, tum curam ouium sibi creditarum: atq; clusis regularib. custodijs turpiter fugit, rediens ad sectas & schismata partiū suarum. Hinc Augustinus: Fratres mei, inquit, si Christi unica Ecclesia est, & una est: quicquid inde præcidit, quis tollit, nisi leo ille rugiens, & circuiens quærendo quem deuoret? Væ his qui præcidūtur: nam illa, ait, integra permanebit. An'non præcisus à catholica est Ecclesia, qui pro aliquarum partiū studio exijt ab illa, propria quoq; episcopatus sui sponsa repudiata? Et si ille Adelbertus reliquit Vuormaciensem ecclesiam, nunquid ideo repellit Dominus plebē suā? Dixit Sion (cōgregatio em̄ sanctorū, qui in pace Domini, & in uirtutū specula sunt cōstituti, appellant Sion:) Dereliquit me Dn̄s, & Dominus oblitus est mei. cui per Esaiā prophetā respondet Dominus: Nunquid obliuisci potest mulier infantē suum, ut nō misereatur filio uteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen nō obliuiscar tui, dicit Dominus. nemo enim unquā carnem suā odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam. Erunt, inquit, duo in carne una: quoniam redemptor noster cum sancta Ecclesia, quā redemit, secundum carnem una substantia est, & una persona.

Ecce nos, qui unum Ecclesiæ catholicum corpus ueneramur atque diligimus: nos inquam descripsimus, quanta breuitate potuimus, quales sint aut fuerint primi de participibus Hildebrandi: ut iam, si possit, præposita scriptor Epistolæ defendat partem sui ipsius Gregorij, iuxta quod promittit ille, præsumēs plurimū de sua iustitia, quam & quærit statuere: ignorans certè, sicut Apostolus ait, quæ sit Dei iustitia. Quisquis enim in semetipsum descendit, & beati Iacobi apostoli uerba attendit, quib. dicit, In multis offendimus omnes: non facilè diuidit se, aut separat à consortio aliquorū,

pro

A pro eo quod sint peccatores: quia si dixerimus, inquit Ioannes apostolus, quoniam peccatum nõ habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quod si confiteamur peccata nostra, fidelis & iustus est Deus, ut remittat nobis peccata nostra, & emũdet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quoniam non peccauimus: mendacem eum facimus, & uerbum eius non est in nobis. Ex his beati Ioannis apostoli uerbis colligitur, quod si nemo se iustum profitetur, sed omnis se peccatorem recognoscit & confitetur: ex his inquã colligitur, quod membra sibi inuicẽ cõpatiantur, & faciant oẽs quod pręcepit & docet Apostolus, flere cum flentibus, gaudere cũ gaudentibus, sustinentes inuicem in dilectione, satis agentes seruare unitatem spiritus in coniunctione pacis. Vnde & Cyprianus episcopus in libro de Patientię bono: Ecce, inquit, ecce probauit Apostolus, nec unitatem seruari posse, nec pacem, nisi se inuicem fratres mutua tolerantia foueant: & concordiæ uinculum patientia interueniente custodiant, iuxta quod iterum dicit Apostolus: Non sitis alta sapientes, sed humilibus consentientes: humiles quippe sunt unanimes & pacifici, qui nõ faciunt schismata. sed superbi faciunt ea, quales dicuntur Pharisæi, quia per falsam iusticiam sunt à cæteris diuisi. Sicut enim scribit Isidorus episcopus in libris Etymologiarum, schisma ab animorum scissura uocatur, cuius sectæ æmula-
B tores diffiniuntur, quod eodem cultu, eodem ritu credant ut cæteri, sed solo congregationis dissidio delectentur. Fit autem, inquit, schisma, cum dicunt homines: Nos iusti sumus, nos sanctificamus immundos, & cætera horum similia. Sed schisma grauius esse scelus quàm idololatriam, didicimus ex testimonio sacræ Scripturæ. quoniam legitur in ueteri Testamento, idololatriam gladio punitam esse, schisma autem hiatu terræ. Igitur æmulatores, siue authores schismatũ, quæ dudum facta sunt in Ecclesia pariter, & in Republica, extant præcipuè quidam qui dicuntur monachi de Hyrsaugia: ex quorum schola peruenit ad nos hæc, de qua tractamus, Epistola, quæ contra Apostolicam sedem & contra regiam potestatem est descripta: & intestinum illud bellum, quo in plures sectas iam diu scissus est singularis ille ordo monachorum, ecce peruenit ad publicum malum. Qui enim debuerant se continere intra solitudines monasteriorum, egressi sunt ultra terminos & constitutiones patrum, usurpantes sibi contra diuinam ordinationem disponere, immò destruere regnum & sacerdotium, qui mittunt circunquaque angelos uerbi sui, prædicantes apud se suosq́ sectatores esse tantum Ecclesiam Dei & iusticiam Dei, & sancta sacerdotia Dei. qui hoc etiam addunt, sicut ipsorum indicant scripta, quod sint cœlestes & spiritales, ac filij Dei. Ergo monachus interpretatur singularis, siue solitarius. De monachis quidem hoc constitutum legitur in Chalcedonensi synodo, capitulo IIII. Qui reuera

& manifeste solitariã uitã sectantur, honore cõpetenti fungantur. A
Verùm quoniam quidem sub prætextu habitus monachalis Ecclesias & conuentus & res communes disturbant, ciuitates indiscretè circũeuntes, & monasteria cõstruere studẽtes: placuit nullũ usquã ædificare posse, neq; monasteriũ cõstruere, neq; oratorium, absq; ciuitatis episcopi uoluntate: monachos uerò qui sunt per singulas ciuitates & prouincias, episcopis subditos esse, & quietem diligere, ieiunijs & orationibus cõtentos esse: & in illis locis perseuerare, in quib. seculo uidẽtur renunciasse, nequaquã autẽ Ecclesiasticis uel secularibus rebus cõmunicare: nec importunitatẽ inferre proprijs monasterijs desertis, nisi fortè quæsiti fuerint propter causam necessariã à ciuitatis episcopo. nõ esse suscipiendũ seruũ, faciendũ monachũ, præter proprij domini uoluntatẽ: qui uerò hoc cõstitutũ nostrũ excesserit, eũ à cõmunione suspendi decreuimus, ne nomẽ Dei blasphemetur. Hæc est Chalcedonẽsis cõstitutio synodi, de qua sanctus papa Gregorius sic scribit inter cætera Secũdino seruo Dei incluso: Libenter accipiens dilectiõis tuæ scripta, quibus rogasti me libellum exoratorium tibi scribere, desidero te certum esse: quia omnes Ecclesiæ orientales uno sensu, una doctrina, sanctam Chalcedonensem synodum ita nobiscum custodiunt atq; uenerantur, ut nullus reperiatur, qui eiusdem synodi defensor sectatorq; non fuerit. Vnde necesse est, inquit, ut dulcissima dilectio tua, ad id quòd præcipuè in bonis moribus uiuit, quòd B se per abstinentiam affligit, quòd doctrinæ Dei uehementius insistit: hoc studiosius cogitet, ne errorem schismaticorum sequens, à sancta uniuersali Ecclesia possit diuisa inueniri. Et quid tot labores proderunt, si in unitate fidei non fuerint inuenti, quæ ante omnipotentis Dei oculos bonis operibus animam præcipuè custodit? Hinc enim dicitur: Vna est columba mea, perfecta mea. Contra hæc atq; alia sanctorum Canonum statuta aliud aliquid agere, hoc est hæresim eligere, cuius author simul & cõmunicator principali sententia damnationis estutiq; obstrictus, iuxta quod scribit sanctus papa Gelasius: Hic, inquit, si examinatio quæritur, si authoritatis põdus inquirit Chalcedonẽsis synodi, tenore illius diffinitionis executio reperitur: quo damnati illic erroris communicator effectus, præfixæ nihilominus particeps damnationis existit: quoniã idem ipse error, qui semel est cũ suo authore dãnatus, in participe quolibet prauę cõmunionis effecto, & execrationem sui gestat, & pœnã. Quibus cõueniẽter ex paterna traditione perpensis: Quid ambagibus, inquit, & nebulis ista prætexunt, ut impudentiã suam, mentẽq; uæsanam inanibus potius fabulis cælare letaliter, quàm prodẽdo medicinaliter sanare cõtendãt? Sicut ẽm, inquiunt, sanctus pater Benedictus audiuit à diabolo, Maledicte, & non Benedicte, nec illi nocuit: ita & his Vuigberti non nocebit
maledi-

A maledictio. ueritas quippe loquitur in Euangelio, de diabolo: Ille, inquiens, homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit: quia ueritas non est in eo. qui scilicet uidens idola derelicta, & per nimium credentium populum sedes suas ac templa deserta, excogitauit nouam fraudem, ut sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos: hæresesq; inuenit & schismata, quibus subuerteret fidem, corrumperet ueritatem, scinderet unitatem. Quos detinere non potest in uiæ ueteris cæcitate, circunscribit noui itineris errore, rapit de ipsa Ecclesia homines: & dum sibi appropinquasse iam lumini, atque euasisse seculi noctem uidentur, alias nescientibus tenebras infundit: ut cum Euangelio, & obseruatione eius, & lege non stantes, Christianos se uocent, & ambulantes in tenebris habere se lumen existiment, blandiente aduersario atque fallente, qui secundum Apostoli uocem transfigurat se uelut angelum lucis, & ministros subornat suos, uelut ministros iusticiæ, asserentes noctem pro die, interitum pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub prætextu fidei, Antichristum sub uocabulo Christi: ut dum uerisimilia mentiuntur, ueritatem subtilitate frustrentur. Sicut, inquiũt, enim sanctus pater Benedictus audiuit à diabolo, Maledicte, & non Benedicte, nec illi nocuit: ita & his Vuigberti maledictio nõ nocebit. Quid ergo? non nocebit eiusmodi monachis,

B quod transgressi sunt per omnem modum cõstitutiones prędictę synodi Chalcedonẽsis? Constitutum est siquidem inter cętera, monachos per singulas ciuitates & prouincias episcopis subditos esse, & quietem diligere, nequaquam autem Ecclesiasticis uel secularibus rebus communicare, alioqui alienos esse ab Ecclesiastica communione. Certe firmamentum Dei stat: & quod authoritate constitutionis Ecclesiasticæ præfixũ est, nulla ratione conuelli potest. iuxta quod & sanctus papa Gregorius de eiusmodi scribens ad Ioannem Larissæum episcopum, indicat: Consona, inquiens, sanctis patribus diffinitione sancimus, & qui sacris nescit obedire canonibus, nec sacris administrare altaribus, uel cõmunionem capere sit dignus. Et uidete amplius, atq; intelligite attentius. Illi enim monachi, de quorum Epistola tractamus, non solum per scripturam suã, sed per omnẽ operam suam defendunt ea flagitiorum scelera, quæ per occasionem belli solent fieri, iuxta quod dictum est supra. Et sicut ipsi furantur de sacris scripturis testimonia, quatenus condant & statuant hæreses & schismata sua: sic etiã defendunt fures homicidas atq; periuros, sicut suprà inuenitur in ipsorum scriptura. Sed ostenditur Zachariæ prophetę uolumen uolans: hoc est, iudicium Dei ab occulto prodiens, cui & dicitur: Hæc est maledictio, quæ egredietur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur, & omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum, & ueniet ad domum

furis,

furis,& ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & cõmo- A
rabitur in medio domus eius,& consumet eum,animam scilicet cũ
corpore. Sicut enim,inquiunt,sanctus pater Benedictus audiuit à
diabolo Maledicte,& nõ Benedicte,nec illi nocuit:ita & his Vuig
berti maledictio nõ nocebit, immò magis proderit,ad Dominum
dicentibus cum sancto Dauid,Maledicent illi,& tu benedices. Ec-
ce qui docuerunt linguã suam mentiri,& maledicere,dicunt se ma-
ledicentibus benedicere,qui Christum & Ecclesiã non cessant blas
phemare:quales tradidit Apostolus satanę,ut discant non blasphe
mare.Ecce enim,cum iuxta Canonum decreta non liceat alicui iudi
care de iudicio Romanæ ecclesiæ: illi quidem blasphemant Vuig-
bertum,eundemq; Clementem episcopum Romanæ ecclesiæ,scri
bentes eum furem & hæreticum atq; mendacem esse: insimulãtes
eum,quod dici nefas est, diabolo uel simulacro idoli similem esse,
ideoq; anathema ipsius sibi non nocere:pręsumentes etiam regem
Henrichum,quem Deus pręcepit honorificare,multis modis simi
liter blasphemare. Conatur etiã, inquiunt, statua quam erexit Na-
buchodonosor, se nõ adorantes catholicos astruere schismaticos.
At nos, aiunt, fauente clementia Dei,certissima ratione probabi-
mus,hoc errore nõ teneri:sed eos potius, qui exemplo Dathan &
Abiron insurrexerunt in Gregorium,sicut illi in summum sacerdo
tem Aaron,qui conuenientes in unum aduersus Dominum & ad-
uersus Christum eius, sedentesq; in concilio uanitatis,Gregorio, B
cui orbis terrarum communicauit,obedientiam contumaciter re
nunciauerunt & se ab unitate corporis Christi, quod est Ecclesia
per orbem terrarum diffusa,separantes: Vuigbertum à sede Apo-
stolica in synodis Romæ septennio celebratis, excommunicatum
sibi papam elegerunt:quasi dicẽtes Domino,Recede à nobis,scien
tiam uiarum tuarum nolumus.

Cum per Solomonem loquatur sapientia Dei, Ne in cogitatione
quidem detrahas regi,quia ego,inquit,os regis obseruo,& præce-
pta iuramenti Dei:& scito quia pro his adducet te Deus in iudiciũ.
Cum hæc,inquam, ita sint, animaduertendum est, quomodo ad-
uersus Dominum & aduersus Christum eius conuenerint,qui or-
dinationi Dei à quo potestas est,resistunt:qui etiam Christum Do
mini,regem Henrichum scilicet,blasphemantes,nomen ei atq; im-
pietatem Nabuchodonosor imponunt:cum idem rex atq; Impera
tor uideri se uelit,atq; appellari catholicum,utpote consentientem
omnibus bonis, qui sunt solliciti seruare unitatẽ in uinculo pacis.
Sed dicit Dominus per Hieremiam prophetam: Ego, inquiẽs, de-
di omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis
serui mei: insuper & bestias agri dedi ei, ut seruiant illi. & seruient
ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius: gens autem & re-
gnum quod non seruierit Nabuchodonosor regi Babylonis, &

quicunq;

A quicunque non incuruauerit collum suũ sub iugo regis, in gladio & fame & peste uisitabo super gentẽ illam, ait Domnus, donec consumam eos in manu eius. Et uiuo ego, dicit Dominus, quoniam iuramentum quod dederat ei rex Sedechias, & spreuit, ponam in caput eius, & morietur in praeuaricatione qua despexit me. Deinde sequitur, & dicit Dominus de falsis doctoribus: Nolite audire uerba prophetarum dicentium uobis, Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur uobis: quia non misi eos, ait Dominus, & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter, ut ejciant uos, & pereatis tam uos quàm Prophetae qui mentiuntur uobis. Nolite ergo audire eos, ait Dominus, & seruite regi Babylonis. Hoc est mandatum Domini super rege ethnico, & ultra omnẽ terram: quanto magis super rege Christiano & catholico? Sed licet nos, inquit Apostolus, aut angelus de coelo euangelizet uobis praeterquam quod euangelizatum est uobis, anathema sit. Ex huius anathematis uinculo nullus certè liber existit, quisquis regiae potestati resistit uel detrahit. Et quisquis iuramentum soluit, quód Domino suo reddendum Saluator in Euangelio praecipit, ac perinde sicut sanctus Leo papa scribit, Si omnes & sacerdotes & mundus assentiatur damnatis, damnatio consentientes inuoluit, non praeuaricationem consensus absoluit. Gregorio, inquiunt, cui orbis terrarum communicauit, obedientiam contumaciter renunciauerunt.
B Sed oues meae, ait Dominus, uocem meam audient: alienum autem non sequuntur, quia non nouerunt uocem alienorum. Et se ab unitate, inquiunt, corporis Christi, quod est Ecclesia per orbem terrarum diffusa, separauerunt. Ecce quomodo mentita est iniquitas sibi, quae profitetur in scriptis suis defendere sui partem Gregorij, qui certè non praefuit Ecclesiae, sed parti suae: quoniam qui es benedictus Deus in secula, te per orbem terrarum sancta confitetur Ecclesia. Illi quippe exierũt à nobis, nõ nos ex ipsis. Et Vuigbertum à sede Apostolica in synodis Romae septennio celebratis excommunicatum sibi papam elegerunt. Loquentes quidem blasphemias, barbarismum fecerunt, qui septennio uitiosè dixerunt: qui à charitate, quae fit de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta aberrantes, eõuersi sunt in uaniloquium: uolentes esse legis doctores, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quib. affirmant. Sicut enim saepè dictũ est, non licet alicui iudicare de iudicio sedis Apostolicae, quae habet facultatem sine ulla synodo praecedente, exoluendi quos synodus iniqua damnauerat, & damnandi quos oportuit nulla synodo existente. Gregorius quippe, qui & Hildebrand, nõ praefuit Ecclesiae, sed parti suae, idcoque, sicut ait Gelasius papa, quae priuilegio uniuersalis Ecclesiae contraria probantur, nulla ratione subsistunt. Et eligentes, inquiunt, sibi papã Vuigbertum, quasi dixerunt, Recede à nobis, scientiam uiarum tuarum

nolumus.

nolumus. Ergo qui uiam pacis nescierunt, & in uiam suam declinauerunt, ipsi utique pastores ignorauerunt intelligentiam, sicut dicit Dominus per Hesaiam prophetam: Aperite, inquit, portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens ueritatem. Vetus error abijt: seruabis pacem, quia in te sperauimus. Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es in nobis. Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te: tantum in te recordemur nominis tui. Ego enim sum, ait Dominus, uia, ueritas & uita. Sed Moyses sequester ac medius inter Deum & populum Israel, dixit ad Aaron sacerdotem Domini, quando orta est seditio atque tumultus in Ecclesia Dei, ut stans inter uiuos & mortuos oraret pro populo, ut cessaret plaga ab eo, cuius causa interitus erat schisma pro sacerdotio. Vnde locutus est ad Chore & ad omnem multitudinem: Mane, inquit, notum faciet Dominus, qui ad se pertineant, & sanctos applicabit sibi: & quos elegerit, appropinquabunt ei. Et ait Dominus ad Moysen: Praecipe uniuerso populo, ut separetur a tabernaculis Chore & Dathan & Abiron: surrexitque Moyses, & abijt ad Dathan & Abiron, & sequentibus eum senioribus Israel dixit ad turbam: Recedite a tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quae ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. Et caetera de eorundem schismaticorum supplicijs, quae omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correctionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt, sicut dicit Apostolus. Vnde considerandum est, quem ex his elegerit Dominus: utrum Vuigbertum, an Hildebrandum, uel sui schismatis successorem Sergium, siue illum Ottonem sacrilegum: qui, sicut dictum est supra, furatus est Ecclesiarum priuilegia, ordinationes faciens in alienis parochijs contra sanctorum Canonum decreta, ut eiusmodi sacrilegij exemplo aditus ianuaque pandatur omnibus haereticis, si talis fuerit non pastor, sed inuasor Apostolicae sedis. qualis certe fur & Hildebrand fuit: quoniam constat eum oues Christi non in unum congregasse, sed unum ouile Christi dissipasse: qui & praecipiens, aut consentiens illicitas atque furtiuas ordinationes fieri in metropolitanorum episcoporum parochijs, spoliauit Ecclesias suis priuilegijs. ideoque iuxta quod per Malachiam prophetam dicitur a Domino: Disperdidit Dominus uirum qui fecit hoc, magistrũ & discipulũ de tabernaculis Iacob, ubi est sanctorũ cõgregatio: quoniã unus paulo post, quo uenerat profugus, ad Salernã defunctus est in externis mãsionibus: & alter nunc usque uagatur in incertis sedibus. Tales certe uel haeretici uel schismatici insurrexerunt ad exẽplum Dathan & Abiron contra sacerdotium Domini. qualis etiã fuit tertius illorũ socius ille Sergius, qui insurrexit contra Clementẽ papã, per partiũ studia subintroductus: atque statim in ipso ordinationis suae ingressu profluuio uentris solutus paulo post interijt, diuino

A diuino iudicio percussus. Sic quippe legitur in Ecclesiastica historia, Arrium ad Ecclesiã pergentem, episcoporum & populorum frequentia constipatum, humanæ necessitatis causa ad secretum locum declinasse: ubi cum sedisset, intestina eius atque omnia uiscera in secessus cuniculum defluxisse, & ita dignam mortem blasphemiæ & foetidæ mentis exoluisse. Vnde constat, eos magis quàm Vuigbertum consortes esse Arrij, quos constringit similis poena uel exilij uel supplicij. Quòd enim, inquiunt, ipse Vuigbertus se transfigurans in angelum lucis, quasi ad docendum testimonia colligit de Scripturis, mirum nõ est: quia & Arrius hoc fecisse legitur, de quo filius minor patre asseritur. Sic uerò, sic oportet fieri per doctores ecclesiarum, ut iuxta Psalmistæ testimonium, faciant iudicium conscriptum, iungentes testimonio testimonium, quo scilicet iudicio conscripto nihil firmius est contra insidiosos errores aduersariorum: quo etiam nihil tutius est ad exhortationem & doctrinam fidelium. Certè Arrius non utebatur diuinæ Scripturæ testimonijs: sed abutebatur, iuxta quod & isti faciunt pseudographi: de qualibus per Hieremiam prophetã dicitur. Quomodo dicitis sapientes non sumus, & lex Dei nobiscum est? Verè mendacium, inquit, operatus est stilus mendax scribarum. Omnis enim arbor ex fructu suo cognoscitur, sicut dicit Dominus. Ergo Vuigbertus, qui & Clemens papa, profert cum Apostolo, & docet ea quæ sunt fructus spiritus, sicut est charitas, gaudiũ, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, mansuetudo, & cætera quæcunque pudica, quæcunque amabilia. Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? dicit Dominus. Hi sunt fructus, à quibus spiritus maligni, qui in pseudoprophetis loquuntur, ualent dinosci, spinæ uidelicet schismatum, & horridi hæresium tribuli, quibus eos qui sibi incautè appropiant, foedè lacerando contaminãt: sicut econtra per fragantiam uuarum, ficorumque dulcedinem, aptè figurantur fructus bonorum, qui pertinent ad Deum, qui sanctos applicabit sibi, & quos elegerit appropinquabũt ei. Sed sicut scribit sanctus Gregorius ad supradictum Secundinũ, seruum Dei inclusum: Peruersi homines qui Ecclesiasticam disciplinam fugiunt, de suis actibus reprehendi pertimescunt: & nos quasi de fide reprehendunt, quam ipsi nesciunt: & dum neque in fide recti, neque in bonis operibus intenti sunt, cotidie deteriores fiunt, dũ in eis culpa grossescit, quæ quasi de zelo feruoris fidei fieri etiam laudabilis appetit. Sicut enim, inquiunt, sanctus pater Benedictus audiuit à diabolo, Maledicte, & non Benedicte, nec illi nocuit: ita & his Vigberti maledictio non nocebit.

Velint nolint, iam iudicati sunt, quicunque contra Canones faciunt: & qui contra pacem, quam Christus reliquit nobis, faciunt, & qui unitam Ecclesiæ diuidunt. Sed illi exierunt à nobis, non nos ab

ipsis: nam si fuissent ex nobis, permansisset utique nobiscum, sicut A
dicit Ioannes apostolus. Vbi enim est charitas, ibi pax: & ubi humilitas, ibi charitas. Humilitas quippe pertinet ad confessionem, quia confitemur nos peccatores esse: charitas autem cooperit multitudinem peccatorum, sicut dicit Iacobus apostolus. Sed monachi, de quorum schismatibus atque scripturis tractamus, longè degenerauerunt ab illa, quam professi sunt, beati Benedicti paternitate: qui docent regiæ potestati, immò diuinæ ordinationi resistendum esse, & exaltant se contra pontificatum sedis Apostolicæ: qui etiã se iustos & regulares monachos esse profitentur, & coelestes se ac spiritales esse gloriantur, sicut scripta ipsorũ attestantur. Certè sanctus Benedictus docet, nihil utilius esse monacho quàm humilitatem: ostendens ex sacræ Scripturæ testimonio, genus esse superbiæ omnem exaltationem. Omni, inquit, uilitate, uel extremitate contentus sit monachus: & non solum sua lingua pronunciet, sed etiam intimo cordis credat affectu, se inferiorem & uiliorẽ omnibus. Sed illi nunc monachi, qualibus certè pharisæis dicit in euangelio Dominus: Vos estis, qui iustificatis uos coram hominibus, Dominus autem nouit corda uestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est apud Deum: illi inquam sic docent in synagogis suis, & sic scribunt cõtra pontificem Apostolicæ sedis: Caueto, inquiunt, tu ô Christiane, ne Vuigberto corde uel ore dixeris in- B
quã Aue. Quin imò caue tu ô Christiane, ne unquã ei dixeris aue, qui ad te uenerit, & doctrinam Christi non attulerit: quoniam qui ei aue dixerit, cõmunicat operibus illius malignis, sicut Ioãnes apostolus ait. Credite experto, & qui ueritatẽ dicit, Dei testimoniũ ascite: quia cum eiusmodi genus monachorum in nostra prouincia aut solũ sit, aut primum, eis certè est graue ad audiendum iusticiæ uerbũ, cum uno iustitiæ nomine cõtineantur omnes species uirtutum. sed plusquã euãgelium Christi, & mandatũ Dei, ualent in monasterijs suis cõsuetudines eorũ, quæ sunt mandata hominũ. Hinc etiam Cyprianus episcopus in libro de Vnitate catholicæ Ecclesiæ: Filij, inquit, Aaron, qui imposuerunt altari ignem alienum, quẽ nõ præceperat Deus, in conspectu statim Domini uindicantis extincti sunt. Quos imitantur scilicet atque sectantur, qui Dei traditione contempta, alienas doctrinas appetunt, & magisteria humanæ institutionis inducunt. Quos increpat Dominus, & obiurgat in Euangelio suo dicens: Rejcitis mandatum Dei, ut traditionem uestram statuatis. Peius, inquit, hoc crimen est, quàm quod admisisse lapsi uidentur: qui tamen in poenitentia criminis constituti, Dominum plenis satisfactionibus deprecantur. Hic Ecclesia quæritur & rogatur, illic Ecclesia impugnatur. Hic potest necessitas fuisse, illic uoluntas tenetur in scelere. Hic qui lapsus est, sibi tantum nocuit: illic qui hæreses & schismata facere conatus est, multos

secum

A secum trahendo decepit: hic animæ unius est damnum, illic periculum plurimorum. Certè peccans hic & intelligit, & lamentatur, & plangit: ille tumens in peccato suo, & in ipsis sibi delictis placens, à matre filios segregat, oues à pastore sollicitat, Dei sacramenta disturbat: & cũ lapsus semel peccauerit, illè cotidie peccat. Hæc sunt uerba beati Cypriani de cultoribus humanæ traditionis, quorum consuetudines diuersæ quidem sunt in diuersis locis: sed quicquid diuersum est, hoc utiq; uerum non est: est enim Deus uerax, omnis autem homo mendax. Igitur utilis est Scriptura, cum absq; patre non profertur, cum absq; Christo non dicitur, cum sine spiritu sancto nõ assumatur: alioqui, sicut Hieronymus ait, diabolus est, qui de scripturis loquitur. Cum enim immundus spiritus exierit ab homine, scilicet tempore baptismatis, ambulat per loca inaquosa: explorans ipse callidus insidiator, si quos suę malitiæ gressus figere possit in cordibus fideliũ, quæ iam expurgata sunt à mollitie fluxæ cogitationis. Sed quærens requiem, & non inueniens in mentib. fidelium munitis undiq; ex mandatis Domini, Reuertar, ait in domũ meam unde exiui. & cum uenerit, inuenit eam scopis mundatã, gratia scilicet baptismatis à peccatorum labe castigatam, sed nulla boni operis industria cumulatam: quia ubi non est iusticia, ibi non est uirtus aliqua. Quam domum etiã uacantẽ inuenit,
B à bonis scilicet actibus per negligentiam: ornatam autẽ simulatis uirtutibus per hypocrisin. & tunc uadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Per septem malos spiritus uniuersa uitia designantur: ideòq; rectè nequiores tunc eum ingressi spiritus dicuntur, quia non solum illa septem uitia, quæ septem spiritualibus uirtutibus sunt contraria, habebit: sed & per hypocrisin ipsas se uirtutes habere simulabit. Et fiunt, inquit Dominus, nouissima hominis illius peiora prioribus. Ecce enim ipsi se iustos & regulares esse monachos profitentur, qui etiam simulacra peruersorum dogmatum colunt & uenerantur, quæ conflauit diabolus in officina & domo illa, quæ uacat à septem spiritualibus uirtutibus, & diuinis sacramẽtis, de quibus dicit psalmista: Quoniam eloquia Domini, eloquia casta, septuplo sunt purgata: per timorẽ scilicet Dñi, per pietatẽ, per scientiã, per fortitudinẽ, per cõsiliũ per intellectum, per sapientiam, ut exindè constet uni & septiformi Ecclesiæ non alia recipienda essè eloquia, nisi septempliciter purgata atque probata. Vnde & sanctus Benedictus: Constituenda est, inquit, nobis Dominici schola seruitij, in qua institutione nihil asperum, nihil graue constituturos speramus: sed & si quid paululum districtius dictante æquitatis ratione propter emendationem uitiorum, uel conuersationem charitas processerit, non ilico pauore perterritus refugias uiam salutis, quæ non est nisi angusto initio incipienda: processu uerò conuersationis & fidei, di-

latato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine curritur uia mandatorum Dei: ut ab ipsius nunquam magisterio discendentes, in eius doctrina usq; ad mortem in monasterio perseuerantes, passionibus Christi per patientiam participemur, ut regni eius mereamur esse consortes. Ex his uel paucis uerbis poterit considerari, quàm spiritualis sit institutio atque doctrina beatissimi Benedicti: qui docet inter cætera, alumnos suos passionibus Christi per patientiam participari: qui cum in forma Dei esset, humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: cuius scilicet mortificationis exemplum uel indicium est renunciare mundo, & actibus eius, ac desiderijs. quia ipse dicit Dominus: Qui non accipit, inquiens, crucem, & sequitur me, non est me dignus. Et quod docet ipse pater Benedictus, conuersantes in schola seruitij diuini non debere unquam discedere à magisterio Christi, hoc est quod dicit Iacobus apostolus: Nolite, inquiens, plures magistri fieri, fratres mei, quoniam maius iudicium sumitis: nisi dicatis id ipsum omnes, & non sint in uobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Sed in monasterijs, ubi ad conuersionem ueniunt, usque ad mortem perseuerare monachos & regula eiusdem patris Benedicti instituit, & Chalcedonensis synodus sub anathematis interpositione decreuit. nisi forte fuerint quæsiti à ciuitatis episcopo propter causam necessariam Ecclesiæ, iuxta quod constitutum esse uidetur in decretis Syricij papæ. Monachos, inquit, quos tamen morum grauitas, & uitæ ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officijs aggregari & optamus & uolumus: ita ut qui intra trigesimum ætatis annum sunt, in minoribus per gradus singulos crescente tempore prouehantur ordinibus, & sic ad diaconatus uel presbyterij insignia maturæ ætatis consecratione perueniant: nec statim saltu ascendant, nisi in his quæ singulis dignitatibus præfixa sunt, tempora fuerint custodita. At nunc omnia recta peruertuntur, & monachi quoq; terminos patrum transgrediuntur, & absq; licentia proprij episcopi ingrediuntur: immò inuadunt parochias alterius episcopi. quales dicuntur circuncelliones, iuxta sententiam beati Augustini, ubi exponit uerba Psalterij, Ecce quàm bonū, & quàm iucundū, habitare fratres in unum. quem scilicet dulcem sonum, & dulcem charitatē, & dulcē melodiam dicit monasteria peperisse, & inde monachos appellatos fuisse. Qui enim, inquit, sic uiuunt in unū, ut unum hominem faciant, & sit in illis, quomodo scriptum est, anima una & cor unum, multa quidem corpora, sed non multa corda: rectè dicitur monos, id est unus, solus, quod interpretatur monachus. Et idem Augustinus in tractatu Euangelij de fure & latrone, qui non intrat per ostiū in ouile ouiū, sed ascendit aliunde: Sunt, inquit, quidam homines,

A homines, qui in suis gloriantur moribus, & alios post se trahere quęrunt: non de Christi præceptis instruentes suos sectatores, sed suis exemplis uiuere eos suadentes. de quibus alio loco ipsa ueritas ait: Docentes doctrinas hominū, & mādata Dei cōtemnentes, qui per aliam partē ascendere quærunt rapere & occidere, non ut pastor saluare & conseruare. Hinc & per Hieremiam prophetā Dominus ait: Grex, inquiens, perditus factus est populus meus, pastores eos seduxerunt, fecerūtq; uagari in montib. Omnes qui inuenerunt, comederunt eos: & hostes eorum dixerunt, Nō peccauimus, pro eo quod peccauerunt Domino, hęc passi sunt, & hęc fecimus. Hoc ipsum certe opprobrium, quod hostes Hierusalem, & ciues Babyloniæ aliquando dixerunt: hoc etiam in se transtulerunt, qui nunc iuxta eiusdem prophetæ uaticinium assumptiones falsas & eiectiones uiderunt. Non peccauimus, inquiunt: pro eo quod peccauerunt Domino, hæc passi sunt. Sed si dixerimus, ait Ioannes apostolus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Vnde Augustinus episcopus: Vbi est, inquit, charitas, ibi pax: & ubi humilitas, ibi charitas. Humilitas quippe pertinet ad confessionē, quia confitemur nos peccatores esse: charitas autē cooperit multitudinē peccatorum. Et iterum: Signent se omnes signo crucis Christi, respondeāt omnes Amen: cantent om-
B nes Alleluia, baptizentur omnes, intrent ecclesiā, faciant parietes basilicarum: non discernuntur filij Dei & filij diaboli, nisi charitate. Hic est enim character ille, quo signati sumus in diem redeptionis nostrę: quia Dei diffusa est charitas in cordibus nostris per Spiritum sanctū, qui datus est nobis: quo scilicet spiritu promissionis sancto, sicut ait Apostolus, signati estis. Sed qui acceperant characterem bestiæ, & adorant imaginem eius, missi sunt in stagnum ignis & sulphuris, ubi est bestia & pseudoprophetæ, & cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum: sicut dicitur in Apocalypsi per Ioannem apostolum. Igitur filij Dei & filij diaboli discernuntur charitate, ex qua contingit membrorum unitatem concordare: ut si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: & si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. Sed qui assumptiones falsas & eiectiones uiderunt, Non peccauimus, inquiunt: quia pro eo quod peccauerunt Domino, hæc passi sunt. Hæc sunt uerba eorum qui pertinent ad Babylonē, ad terrenam scilicet ciuitatem, qui sunt aduersarij & hostes Hierusalem, quę interpretatur uisio pacis: cuius aduersarius est quoq;, atq; hostis rex Babylonis: qui utpote gerens mysterium diaboli, principis huius mundi, erexit sibi statuam contra Deum cœli, ut adorent eum omnes qui non pertinēt ad ciuitatem Dei: quales etiam sunt cultores peruersorum dogmatum, quæ sunt doctrinæ & mandata hominū: quibus, utpote uenientibus contra doctrinam

Christi,non est aue dicendum,ne communicetur malignis operibus eorum. A

Sed neque hoc prætereundũ, inquiunt, quod Vuigbertus se seruum seruorum Dei nominat mentiendo: sanctã uero matrem Ecclesiam,id est filios Dei,qui spiritu Dei aguntur, quorum conuersatio in coelis est, synagogam satanæ appellat. Ergo qui sunt pacifici,hi dicuntur à Domino filij Dei: & qui charitatẽ habent, hi spiritum Dei habent. Nam in exordio nascentis Ecclesiæ,uenit Spiritus sanctus super credentes,& loquebantur linguis: nunc autem, quia exterioribus signis sancta Ecclesia non indiget, quicunque credens in nomine Iesu Christi,fraternam habuerit charitatem,Spiritui sancto in se manenti testimonium perhibet, iuxta quod Ioannes apostolus docet:In hoc, inquiens, scimus,quoniam Deus manet in nobis,in spiritu quem dedit nobis. Hoc enim agit spiritus in homine,ut in illo sit charitas:quoniã charitas,inquit Paulus, diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Verùm quoniam multi charitatem non habentes,& unitatem Ecclesię peruerso dogmate scindentes,nihilo minus Spiritum sanctum in se esse cõtendunt, rectè super his sequentia sancti Ioannis uerba nos instruunt: Charissimi, inquit,nolite omni spiritui credere:sed probate spiritus,si ex Deo sunt: quoniam multi pseudoprophetę exierunt in mundum. A fructib. eorum cognoscetis eos,dicit Dominus. Ecce enim summus pontifex sedis Apostolicæ arguitur mendacij,quia humilians se in omnibus,appellat se seruum seruorũ Dei: quod legitur beatus papa Gregorius primus omnium in principio Epistolarum suarũ scribẽdo, satis humiliter definisse, cunctisque suis successoribus documentum hoc suæ humilitatis dereliquisse. Sic uero, sic sancti omnes per humilitatem ascenderunt ad exaltationem illam coelestẽ, de qua cecidit ille apostata angelus per superbiam,qui dixit in corde suo:In coelum cõscendam,super astra Dei exaltabo solium meum in monte Testamenti,lateribus aquilonis,ascendam super altitudinem nubiũ, similis ero altissimo. Quam scilicet satanæ altitudinem imitantur hi, qui sunt ex parte illius,quorum finis interitus. de quibus & Psalmista loquitur:Deiecisti eos, inquiens, dum extollerentur. Postquam enim moti sunt homines ab oriente, & recesserunt à uero lumine, tunc aduersus Deum impietatis suæ turrim ædificauerunt, tunc dogmatũ superbias confinxerunt,curiositate uolentes non licita in ipsius coeli alta penetrare:& uocatus est locus ille Babel,id est confusio. quale mysterium iniquitatis nunc operatur per quosdam,qui dicuntur monachi, confundentes Ecclesiam pariter,& rempublicam peruerso dogmate suo:qui aduersantur,& extollunt se aduersus regiam potestatem, & aduersus Apostolicam sedem: putantes legitimum nõ esse regnum,nisi quod per scelus fuerit quæsitum:nec idoneum esse B

A esse Romanæ ecclesiæ episcopum, nisi per quem pandatur omnibus hæreticis ianua & introitus in ouile Dominicum. Nouimus quidem domesticam institutionẽ eiusmodi monachorum, quam uere possumus assimilare siliquis porcorum, de quibus non potuit ille saturari, quem dicit in Euangelio Dominus adhæsisse uni de principibus huius sæculi: postquam dissipauit portionem paternæ substantiæ, tradens naturale ingenium luxui atque desidiæ: cum ad imaginem Dei factus sit homo, in intellectu scilicet, in mente, in interiore homine, in eo quod intelligit ueritatẽ, dijudicat iusticiam & iniusticiã, nouit à quo factus est, potest intelligere creatorẽ suũ, laudare creatorẽ suum: quam scilicet intelligentiam habet, qui prudentiam habet. alioqui pater mendacij diabolus aufert à cordibus hominum Dei ueritatem, aufert Dei imaginem, & imprimit apostasiæ suæ & mendatij imaginem. Cum enim à cæteris animantibus per hoc maximè differamus, quod rationale animal sumus, & loqui possumus: ratio autem omnis, & sermo, diuinis libris cõtinetur, per quos & Deum discimus, & quare creati simus non ignoramus: mirandum est ualde, quod nolunt aliqui, præcipuè autem monachi, quę præclara sunt discere, qui ne pueros quidem uel adolescentes permittunt in monasterijs habere studium salutaris scientiæ, ut scilicet rude ingenium nutriatur siliquis dæ-
B moniorum, quæ sunt consuetudines humanarum traditionum, ut eiusmodi spurcitijs assuefacti non possint gustare quàm suauis est Dominus, qui dicit in Euangelio de talibus: Væ uobis scribæ & pharisæi, hypocritæ, qui tulistis clauem scientiæ: uos enim, inquit, non intratis, nec sinitis introeuntes intrare. Igitur ignoratio diuinarum Scripturarum, ignoratio est Christi, qui dicitur uirtus Dei, & sapientia Dei. Vnde & per Iesaiam prophetam dicit Dominus: Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longè est à me, & timuerunt mandato hominum me, & doctrinis: ideo ego ecce addam, ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi & stupendo. peribit enim, inquit, sapientia à sapientibus eius, & intellectus prudentium eius abscondetur. Ecce enim, quod pro exercitio & industria naturalis ingenij apud paganos olim iniustum & turpe uidebatur, hoc nunc apud monachos pro iusticia & sanctitate tenetur & colitur: sicut sunt descriptæ apud eos consuetudines, & laxæ uestes. Vnde & Quintilianus in primo libro de Institutione orat. Consuetudo, inquit, si ex eo quod plures faciunt, nomen accipiat, periculosissimum dabit præceptum, non orationi modò, sed quod maius est, uitæ. Vt ergo transeam, inquit, quemadmodum uulgò imperiti loquuntur, consuetudinem sermonis uocabo consensum eruditorum: sicut uiuendi, consensum bonorum. Hinc & Tullius in Rhetoricis: Consuetudo, ait, ius est absque lege,

hoc est absque scripto: quia lex dicitur à legendo. Moyses uerò pri A
mus diuinas leges sacris literis explicuit, & populo Dei seruandas contradidit. nam omne ius legibus constat, & moribus. Sed sicut Isidorus episcopus scribit in libris Etymologiarum: Lex est constitutio scripta, & mos est uetustate probata consuetudo non scripta. Plenitudo autem legis est charitas, quia per sacram Scripturam cognoscit homo quid sit, & unde sit, & quomodò sit, & ad quid uel quò peruenturus sit. Cognoscit etiam per sacrę Scripturę scientiam beneficia Dei, gratiam Dei, dona Dei: ut perinde posit debitas gratiarum actiones referre suo creatori, suo redemptori atque saluatori. Vnde & ipsa Dei sapientia loquitur per Salomonem: Sapientiam, inquiens, & disciplinam qui abijcit, infelix est: & uacua est spes illorum in perpetuum, & labores eorum sine fructu, & inhabilia sunt opera illorum. Sicut enim scribit sanctus Augustinus, Deus mundum propter exercitium fecit, & omnibus copijs honestauit, duas proponens causas, præsentem & futuram, cœlestem & terrenam, ut ad probationem essent hominum: ut qui spreta futura uita præsentem eligeret, carni deputaretur: qui uerò præsenti futuram anteponeret, spiritalibus dignus haberetur. Sed carnales delicias spiritualibus pręferunt, qui naturale ingenium ocio & desidia torpescere sinunt, qui etiã euangelio Dei propter suas traditiones non obaudiunt. Attendite, inquit, à fermento pharisæorum, B
quod est hypocrisis: qui dilatant phylacteria sua, & magnificant fimbrias. & ne induamini duabus tunicis: quia uir duplex animo, inconstans est in omnibus uijs suis. Christus uerò simplicitatem columbæ nos habere docuit: qui gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, sibi exhibuit: id est, quæ per peccatum non habeat maculam, uel per duplicitatem rugam. Vnde & Cyprianus episcopus, ostendens in libro de Vnitate catholicæ Ecclesiæ, icirco in columbæ specie spiritum sanctum uenisse, ut debeamus in domo Dei, in Ecclesia Christi unanimes habitare, concordes & simplices perseuerare. Hæc est, inquit, Ecclesia, noscenda simplicitas, & obtinenda, ut columbas dilectio imitetur fraternitatis, ut mansuetudo & lenitas æquetur ouibus & agnis. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas, & canum rabies, & uenenum lethale serpentium, & cruenta sæuitia bestiarum? Gratulandum est, inquit, cum tales de Ecclesia separantur, ne columbas, ne oues Christi, sæua sua & uenenata contagione prædentur. Cohærere & coniungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cũ lumine, pugna cũ pace, tẽpestas cũ tranquillitate. Nemo existimet bonos de Ecclesia posse discedere: sed qui iactant, sicut inanes paleæ tẽpestate: quorũ peruersa mens non habet pacẽ, dum perfidia discordans non tenet unitatẽ. Ergò longũ est inter monachos certamen atque discordia de ueste monachica, & apud eos qui religiosiores
uidentur

A uidentur pro sua iactantia: apud eos inquam tam solenne est & celebre, tam'que sanctum & uenerabile nomē, quod est duplex uestis, ut reliqui per monasteria monachi nullius meriti uel momenti æstimentur ab eis, nisi induantur hac dyploide confusionis. Sed duabus, inquit Dominus, tunicis ne induamini: & habentes uictum, & quib. tegamini, his estote cōtenti. Contra hæc etiam diuina mandata affectant laxas uestes, qui sunt sibi in hoc quoque placentes: cum superbi, secundum Scripturas sanctas, alio nomine appellentur sibi placentes. Sed per naturale ingenium, quo illi minus sapiunt, intellexit Lucanus quidam gentilis poeta, quod laxæ uestes prætendant teporem quendam, & mollitiem eorum qui desides ac pigri uidentur ad uirtutū exercitia. Quicquid ad eos, inquit, tractus, mundi'que teporem Labitur, emollit gentes clementia cœli: Illic & laxas uestes, & fluxa uirorum Velamenta uides. Sed sanctissimus pater Benedictus, describēs quatuor genera monachorū: Tertium, inquit, monachorum teterrimum genus est Sarabattarum: id est sibi uiuentium, qui nulla regula approbati, experientia magistra, sicut aurum in fornace, sed in plumbi naturam molliti, adhuc operibus seruantes seculo fidem, mentiri Deo per tonsurā noscuntur: quibus pro lege est desideriorum uoluptas, cum quicquid putauerint uel elegerint, hoc dicant sanctū: & quod noluerint, hoc

B putent non licere. Vnde & per Solomonem dicitur: Sunt impij, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. Sed uos, qui secuti estis me, ait Dominus, intrate per angustam portā: quia lata porta, & spaciosa uia est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm angusta, inquit, porta, & arcta uia, quæ ducit ad uitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Ad hanc uerò quia difficilis est ascensus, ideo etiam sanctus Hieronymus inter alia institutiōis monita proponit monacho mysterium sui habitus: Vis, inquiens, scire quales Dominus quærat ornatus? habeto prudentiam, iustitiam, temperantiam, fortitudinem. His, inquit, cœli plagis includere: hæc te quadriga in altum, uelut aurigam Christi, ad metam concitum ferat. Ergo sancti patres, qui uerè erant monachi, non uerbis, sed factis ita constituerunt & tenuerunt mōdum atq; regulam monasticæ uestis, ut esset ad ædificationem eā utentibus, & ad uenerationem foris eam aspicientibus. Vnde sicut egregius uir Cassianus scribit in quarto libro de Institutis monachorum: quidam de sanctis patribus ita instituit inter cætera quendam uenientē ad conuersionis studium: Noueris, inquit, te ab hodierno die huic mundo, & actibus ac desiderijs eius, esse defunctum, te'que secundum Apostolum mundo huic esse crucifixum, tibi'que hunc mundum: considera ergo conditiones crucis, sub huius te deinceps sacramento oportet in hac luce uersari: quia iam tu non uiues, sed uiuet in te, qui crucifixus est pro te. Eo ergo,

inquit,

inquit, habitu ac figura, qua pro nobis in patibulo fuit ille suspensus, nos quoque necesse est in hac uita degere: ut scilicet secundum Dauid affligentes de timore Domini carnes nostras, uniuersas uoluntates ac desideria non nostræ concupiscentiæ seruientia, sed mortificationi eius habeamus affixa. Vnde & monachorum pater Benedictus, docens quomodo oporteat renunciantes sæculo conuersari in schola diuini seruitij: Passionibus, inquit, Christi per patientiam participemur, ut regni eius consortes esse mereamur. Igitur cuculla, quæ minor cella interpretatur, atque ideo sicut monachus est uocabulum quoddam mysterij: sic & cuculla est quædam uirtus sacramenti, super qualem scilicet spiritualem habitum legitur quidam de sanctis patribus uidisse eandem uirtutem stare, quã uidit super baptismum stare. Cuculla autem, id est minor cella, dicitur uestis cucullata, propter cucullum, qui est capitis operimẽtum. de quo sic scribit quidam de antiquis poetarum, Tempora santoni co uelas adoperta cucullo. Igitur cuculla est tunica talaris, & cucullata atque manicata, habens speciẽ crucis per quatuor partes extensæ, ut eum qui crucifixus est mundo, hæc quadriga ex omni parte cõcludat, atque perducat ad cœlestia, scilicet prudẽtia, iusticia, fortitudo atque tẽperantia, ita ut prudentia desursum copulata sit cum iusticia, quarum neutra potest esse sine altera: duæ uero altrinsecus uirtutes, id est fortitudo atque temperantia, sic sunt cognatæ prioribus, atque coniunctæ, ut dum dextra contendit imbecillitatem infirmorum sustinere, sinistra contemperata sit, & sollicita ordinem, modum atque opportunitatem rebus singulis reseruare. Hæc iuxta sententiam beati Hieronymi & ornamento sunt, & munimẽto, quo scilicet monili nihil est, inquit, preciosius, nihil eã gemmarum uarietate distinctius, quando ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris. Vnde & docet liber Ecclesiasticus, Quoniã beatus uir qui in sapiẽtia morabitur, & qui in iusticia sua meditabitur, & in sensu cogitabit circunspectionẽ Dei, statuit casulã siue cucullã ad manus illius, & statuit simul filios suos subtegmine illius, ut requiescãt bona per æuum in casula, siue in cuculla eius. Sicut enim scribit Isidorus episcopus in libro XIX Etymologiarũ: Casula est uestis cucullata, dicta per diminutionẽ à casa, eo quod totum hominẽ tegat, quasi minor casa: inde & cuculla, inquit, quasi minor cella. Scribit autẽ monachorũ pater Benedictus: Sufficere, inquiens, credimus monachis per singulos cucullã, & tunicã, & scapulare, propter opera. Ecce primo facit generalem super ueste monachi descriptionẽ, ac deinde infert numerum, & qualitatem: Sufficit enim, inquit, monacho duas cucullas habere, & duas tunicas, propter noctes, & propter lauare, & ipsas res. Tunica quippe cum sit uestis diuersarum formarum, siue fuerit linea, siue lanea, siue pelliccea, atque alia eiusmodi plurima: hic dicit certe talis tunica, qualis

A qualis est camisia: quarum duæ à sancto Benedicto propterea unicuiq; monacho permittuntur, non ut simul portentur, sed ut uicissim induantur: ut dum una lauatur, quod est lauare ipsas res, altera in usu habeatur. & idcirco contra preceptum Domini, uel aliorum sanctorum patrum, ipse pater Benedictus nihil docuisse uel cõstituisse probatur. Quod autem constituit propter noctes etiã tales tunicas haberi, inde est, quod in alio regulæ suæ capitulo præcipit, ut monachi dormiant uestiti, & cingulis præcincti: quoniam camisia solet præcingi. cama enim, unde dicit camisia, est breuis lectus, sicut in X X libro Etymologiarum scribit Isidorus episcopus. Et supra in X I X libro: Camisiæ, inquit, uocantur, quia in his dormimus in camis, id est in stratis nostris. Cæterum Basilius episcopus scribit in regula sua de institutione monachorum: Cum autem duas tunicas habere prohibeat sermo diuinus, quomodo potest hoc suscipi? nihil inde possumus dicere, cum manifesta diffinitione descriptum sit, in qua dicitur: Qui habet duas tunicas, det non habenti. ex quo sine dubio plurimos habere illicitum est. Quibus ergo habere duas tunicas non licet, his quomodo aliquid de diuersitate indumentorum præcipi potest? Quæ autem, inquit, postmodum introducta sunt humanæ uitæ artificijs, luxuriæ ingenio sunt conquisita. Legitur enim in Ecclesiastica historia, quod Montanus
B quidam hæreticus duplicis uestimenti author extiterit, & quod sectatores eius initium sumpserint ex imperitia. & cum præceperit Dominus duas tunicas non portari, nec uestiri ambitione pharisaica, eos omnia agere contraria, & ea simul acquirere & congregare, quę Dominus etiam habentes iubet abijcere. Proinde etiam ait in Euangelio Dominus: Qui non baiulat, inquiens, crucem suam, & uenit, non potest meus esse discipulus. Crux quippe Domini non illa tantum dicitur, quæ passionis tempore ligni affixione construitur: sed illa, quæ totius uitæ curriculo cunctarum disciplinarum uirtutibus coaptatur. Vnde & in signo crucis describitur nõ solum tota monachi uita, & institutio: sed omnis Christiana actio, bene operari in Christo, & ei perseueranter inhærere, cœlestia sperare, sacramenta non prophanare: ut, sicut ait Apostolus, in charitate radicati & fundati, possimus comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo & longitudo, & sublimitas & profundum: id est crucem Domini, cuius latitudo dicitur in transuerso ligno, quo extenduntur manus: longitudo à terra usque ad latitudinem ipsam, quo à manibus & infra totum corpus affigitur: altitudo de latitudine sursum usq; ad summum, quo adhæret caput: profundũ uero, quo terrę infixum absconditur. Ergo sicut dictũ est, cuculla est tunica talaris, & cucullata, atque manicata, ubi quasi per quendam pædagogũ docentur superius cõprehensa sanctę crucis mysteria, ut in altitudine sit charitas bene operandi, in longitudine per-

perseuerantia firmiter inhærendi, in altitudine contemplatio cœlestis uitæ, inscrutabilia in profundo Dei iudicia, unde ista in homines uenit gratia. Sicut enim monachus est uocabulū quoddam mysterij: sic & cuculla est quædam uirtus sacramenti: quale scilicet uestimentū sic metitur in regula sua sanctus Basilius episcopus, iuxta doctrinam & præceptū Apostoli, ut nec breuius sit, nec grandius, quàm ad staturam monachi. quam certè sententiam confirmat sanctus pater Benedictus abbas, inquiēs: Prouideat de mensura, ut nō sint curta ipsa uestimenta utentib. ea, sed mensurata. Nam sanctus Augustinus episcopus scribit in libro de Beata uita: Modus, inquiens, ubiq; seruandus est, ubiq; amandus, si uobis cordi est ad Deū reditus. Modus enim animi est sapientia, quæ & Dei est sapientia: id est Christus: qui etiam cum ueritas sit, neq; ueritas, inquit, sine modo, neq; modus sine ueritate unquam fuit. & ideo uerum omne, quod loquimur, Dei esse probatur. Vnde & Dominus excitās in nobis intellectum, ubi homo ad imaginem Dei factus est: Estote, inquit, perfecti, sicut pater uester cœlestis perfectus est. om̄ia enim in mēsura, & numero, & pondere creauit Deus. Optimus est autem in omni re modus, & laudabilis ubiq; mensura: sed in bonis quoq; rebus quicquid modum excesserit, uitiū est, sicut Hieronymus ait. Per consuetudinem autem turpe cœpit non uideri, quod est turpe: quia recedit pudor blandiente consuetudine. ideoq; pro uirtutib. ducuntur ea quæ sunt uitiosa, & pro honestate quæ sunt inhonesta: quę omnia peccatores & apostatę angeli suis artib. prodiderunt, quando ad terrena cōtagia deuoluti, à cœlesti iugo recesserunt. Ergo templū & altare, & adorantes in eo mensurant, sicut in libro Apocalypsis legitur: atrium autem, quod foris templū est, eijci foras iubetur, ut non metiatur. Latitudo quippe præsentis uitæ per atrium significatur: atque ideo metiendi non sunt, qui foris templum sunt, qui per atrium designantur: quia angusta porta est, quæ ducit ad uitam: & latitudo uitæ prauorum non admittitur ad mensuras & regulas electorum. Vnde etiam pręcepit in Euangelio Dominus, constitutos in agro & operatione uirtutum, non reuerti retrò, uel aliquid de domo pristinæ conuersationis tollere: & ne alteram quidem tunicam tollere, quam Apostoli prohibentur habere. Sed quia ociositas inimica est animæ: ideo propter opera tantum constituit sanctus Benedictus alteram cucullam, quæ dicitur scapulare: eo quod eiusmodi uestis apta sit caput tantum & scapulas tegere. Sic enim scribit & docet beatus Basilius in regula sua de Institutione monachorum: Reuera, inquiens, necessarium uidetur, cum qui manuum opere uti in aliquo debet, expeditum esse, & in omnibus præparatum: ac sine ullo impedimento inueniri ad omne boni operis ministerium. Vidimus nos aliquando uestem cucullatam, paruam quidem: sed ita moderatam, ut de-

A ut desuper usque ad renes tantum deflueret, & utrinque usque ad humerorum confinia pertingeret: qualis certè forma atque mensura propriè dicitur scapulare, quod monachis propter opera tantum assignatur ex mandato regulæ: quia ibi exprimitur utrinque, ut & monachus singularitatis suæ custodiam per uestem cucullatam attendat: & per breuitatem eius simul & per brachiorum nuditatem magis explicitus & impiger ad opera fiat. Rara autem est nunc apud monachos, & inusitata eiusmodi uestis: quia pauci, aut omnino nulli istius temporis monachi student more patrum labori aut exercitio operis: cum apud antiquos patres fuerit usitatum, ut nullum susciperent in consortium suum, nisi probatus hoc meruerit per operis exercitium: quod orationum studia, atque lectionum præcipuè ualet contra impugnationes uitiorum. Vnde & Sarabaitas, hoc est sibi uiuẽtes, appellat sanctus Benedictus tertium genus monachorum: quoniam nulla, inquit, regula approbati experiẽtia magistra, sicut aurum in fornace, sed in plumbi naturam molliti adhuc operibus seruantes seculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur. quibus pro lege est desideriorum uoluptas: cum quicquid putauerint uel elegerint, hoc dicant sanctum: & quod noluerint, hoc putant non licere. Hinc beatus Hieronymus scribit ad sacram uirginem Eustochium: Tria, inquiens, sunt genera
B monachorum, ex quibus tertium est deterrimum, atque neglectum, & quod in nostra prouincia aut solum est, aut primum: apud quos, inquit, affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes, uestis grossior, crebra suspiria, detractio clericorum: & si quando dies festus uenerit, saturantur aduomitum. Sed quia sciunt monachorum nomen gloriosum, sub ouium pellibus lupos tegunt, Christum mentitur Antichristus: & turpitudinem, inquit, uitæ falsò nominis honore conuestiunt: qui etiam dum erubescunt pro Christo gloriosam cum Apostolo suscipere nuditatem, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia & noxia, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

Consideranda sunt hæc quæ sancti patres conscribunt super eo genere monachorũ, quod nunc in nostra quoque prouincia aut primum est, aut solum: quales etiam in publicum iam emerserunt exitium, concitantes regnum aduersus regnum: qui non ab Apostolica sede quidem abstinuerunt, sed multa contra eam gesserunt, scripserunt, & docuerunt: ideoque etiam à catholica Ecclesia apostatauerunt, qui in cathedra pestilentiæ sederunt, & supra altitudinem nubium sedem suam posuerunt: quale scilicet mysterium iniquitatis prætendunt in ueste sua, utentes capitio tunicę pro cuculla, quę dicitur minor cella, & habet speciem crucis, sicut dictum est supra. Vnde & beatus Iob, qui interpretatur dolens, & tenet typum

l uel

A inquit, per diuersas regiones pro arbitrio suo habentes quidem, ut Apostolus ait, zelum Dei, sed non secundum scientiam, diuersos modos ac regulas sibimet constituerunt, & tot propemodum regulæ sunt usurpatæ, quot etiam monasteria, cellæq; constructæ sunt, ideoq; constat has diuersitates per prouincias usurpatas esse, quia nec dum seniorum institutionibus eruditi, nescientes quidem ordinem disciplinæ monasterijs præesse, festinant, & abbates antequam discipuli, quod libitum fuerit, obseruari decernunt, promptiores suorum inuentorum exigere custodiam, quàm examinatam maiorum seruare doctrinam. Super hac re, inquit, uiri & uita nobiles, & sermone scientiaque præclari multa iam opuscula desudarunt: sanctum Basilium & Hieronymum dico, aliosq; nonnullos, quorum tenor sciscitantibus fratribus super diuersis institutis uel quęstionibus, non solum facundia, uerumetiam diuinarum scripturarum testimonijs, copioso sermone respondet. Vnde & legitur in Ecclesiastica historia, de priorum patrum temporibus, quomodo restiterunt lupis gregi Dominico insidiantibus, qui nunc plus abundant istis nouissimis diebus. Igitur hęreticis, inquit, per omnē locū zizaniorū modo pura uerbi Dei semina iaculantibus, & areas Apostolicæ doctrinæ adulterina admistione polluentibus, ex omni parte sacerdotes Domini, uelut uigilantes agricolæ, excutere &
B expurgare eorum mala semina nitebantur: & tanquam solliciti pastores, insidiantes lupos gregibus Christi, clamoribus simul insectationibusque repellere, commonendo fratres, instruendo, scribendo etiam longè positis, ipsos, sicubi coram deprehendissent, in communi perurgendo, & uerborum luctamine, ac disputationum certamine prosternendo, alij etiam posteris consulendo, quæstiones eorum & peruersas obiectiones editis commentarijs confutando. Hinc etiam sanctus Leo papa: Non est, inquit, omnino ferendum, sed profanis erroribus etiam quorundam sacerdotum corda consentiunt, uel, ut mitius dixerim, non resistunt. Qua conscientia honorem sibi sacerdotij præstitum uendicant, qui pro animabus sibi creditis non laborant? Bestiæ irruunt, & ouium septa non claudunt. Fures insidiantur, & excubias non prætendunt. Morbi crebrescunt, & remedia nulla prospiciunt. Cum autem illud addunt, ut his qui sollicitius agunt, consentire detrectent, & impietatibus olim toto orbe damnatis subscriptionibus suis anathematizare dissimulent: quid de se intelligi uolunt, nisi quod de numero fratrum, sed de parte sint hostium? Et iterum idem qui suprà, scilicet Leo papa: Non sit peruersis, inquit, liberum, simulare quod fingunt, ne sub uelamine nominis Christiani decretorum imperalium statuta declinent, quia ideo ad catholicam Ecclesiam cum tanta cordis diuersitate conueniunt, ut quos possint, suos faciant: & legum seueritatem, dum se

nostros mentiuntur, effugiant. Sicut enim ait sanctus Augustinus: A
Inimici Christi ita sentiunt nullum sibi esse pondus authoritatis ad suadendum quod profertur contra doctrinam Christi, dum si non habent nomen Christi. De cætero, Deus patientiæ & solatij det uobis fratres idipsum sapere in alterutrū, secundum Iesum Christum, ut unanimes uno ore honorificetis Deum, & patrē Domini nostri Iesu Christi, cui est honor & gloria in secula sæculorum Amen.

Deus itaque summus & uerus cum uerbo suo, & Spiritu sancto, quæ tria unum sunt, Deus unus, omnipotens & factor omnis animæ, atque omnis corporis, cuius sunt participatione felices, qui fecit hominem rationale animal ex anima & corpore, qui eum peccantem nec impunitum esse permisit, nec sine misericordia dereliquit: qui bonis & malis essentiam etiam cum lapidibus, uitam seminalem cum arboribus, uitam sensualem etiam cum pecoribus, uitam intellectualem cum solis angelis dedit: à quo est omnis modus, omnis species, omnis ordo: à quo est mensura, numerus, pondus: à quo est quicquid naturaliter est, cuiuscunque generis est, cuiuslibet æstimationis est: à quo sunt semina formarum, forma seminum, motus seminum atque formarum, qui dedit & carni originem, pulchritudinem, ualetudinem, propagationis fœcunditatem, membrorum dispositionem, salutem concordiæ: qui & animæ irrationabili memoriam dedit, sensum, appetitum: rationali autem insuper mentem, intelligentiam, uoluntatem, qui non solum cœlum & terram, nec solum angelum & hominem, sed nec exigui & contemptibilis animantis uiscera, nec auis pēnulam, nec herbæ flosculum, nec arboris folium, sine suarum partium conuenientia, & quadam ueluti pace dereliquit. Hinc nullo modo est credendus regna hominum, eorum dominationes & seruitutes, à suæ prouidentiæ legibus alienas esse uoluisse: sicut scribit sanctus Augustinus in libro quinto de Ciuitate Dei, asserens ueritatem catholicæ fidei. quàm certè fidem catholicam cum nos teneamus, & confiteamur, tamen hæretici esse, & schismatici ab hominibus externæ communionis inscribimur, quoniam iuxta doctrinam atque mandatum beati Petri apostoli, nos subditi sumus regi tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, & quia etiam communicamus pontifici Apostolicæ sedis. Sed qui debeant æstimari uel catholici, uel hæretici, poterit ex studijs alterutrorum colligi, iuxta quod in superiore libro aliqua eorum gesta & mores descripsimus. cum nostri denique aduersarij exigentes à nobis, non nos ab illis, fecerunt schisma in Ecclesiastico corpore, professi etiā in scriptis suis se defendere partem sui papæ Gregorij, qualibus certè scribit Apostolicus doctor Gelasius: Tollatur ergo, inquit, nomen è medio, quod Ecclesiarum discretionem procul à catholica communione operatur, ut syncera pax fidei communionisque B

A nis'que reparetur, & unitas: & tunc quis nostrûm contra uenerandam uel insurrexerit, uel nitatur insurgere uetustatem, competenter & legitime perquiratur, & illic apparebit quis modesto proposito custodiat formam, traditionem'que maiorum, quis supra hæc inreuerenter insiliens, quis rapina ęqualem posse fieri arbitretur.

Hæc hactenus: nūc uero, sicut supra promisimus, de scriptis Clementis papæ disseremus, probantes ea fidei catholicæ esse, quæ uir quidam iniquus & dolosus quærit peruertere falsissima interpretatione: qui etiam plura præter hanc, quam adhuc in manu tenemus, epistolam, profitetur se scripsisse contra eundem pontificem Apostolicę sedis: In libello, inquiens, quem fecimus tibi scribi, optime ad omnia respondetur his quæ in Vuigberti epistola inuenis: sed quis sit ad quē scribat, textus scripturæ non indicat, cū nec proprij nominis, nec eius ad quem scribitur epistola, uocabuli mentionem aliquam scriptor fecerit. qui etiam in exordio ipsius epistolæ dicit, quod salutationem ei præfigere nolit: cum præcipiat Paulus apostolus, fratres salutare se inuicem in osculo sancto. Quod signum, inquit, salutationis in omni epistola ita scribo: atque ideo rogamus, ait, uos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in idipsum, ut non cito moueamini a uestro sensu, neq; terreamini neque per spiritum, neque per sermo-
B nem, neque per epistolam tanquam per nos missam, scientes quomodo oporteat uos conuersari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei uiui, columna & firmamentum ueritatis, & manifestæ magnum sacramentum pietatis. Ecclesia quippe Dei dicitur columna in his esse, qui scilicet firmiores cum eodem apostolo Paulo solent imbecillitates infirmorum sustinere: in quibus est etiam firmamentum ueritatis, quia ueritatem ipsi Euangelij confirmant uerbis & miraculis: Sed magnum quidem sacramentum pietatis ipsa dicitur Ecclesia; quoniam attestante beato Iob: Pietatis est sapientia, abstinere autem a malis est scientia. Pietas quippe, quæ est Dei cultus, Gręcè dicitur theosebia, quoniam ad colendum Deum soli Ecclesiæ competit religio sancta atq; sincera. Sed sicut scribit Augustinus in libro de Vera religione: Paria quidem sacramenta celebrant hæretici, quamuis sententia dispares sint: qui dum errores suos animosius defendere, quam cautius corrigere malunt, exclusi a catholica communione & a participatione, quamuis parium sacramentorum propria uocabula; propriosq; conuentus non in sermone tantum, sed etiam superstitione merentur: ut Photini & Arriani, & qui nostris temporibus emerserunt, Paterini, de quibus postea sumus dicturi. Sunt autem sacramenta, chrisma, & corpus & sanguis: quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum, uirius secretius salutem eorundem sacramentorum operatur. Vnde & a secretis uirtutibus, uel a sa-

cris sacramenta dicuntur: quæ ideo fructuose penes Ecclesiam fi- A
unt, quia sanctus in ea manens Spiritus, eorundem sacramētorum effectum latenter operatur. atque ideo nec bonorum meritis dispensatorum hæc dona amplificantur, nec malorum attenuantur, quæ uiuificat Spiritus sanctus: quia neque qui plantat, neque qui rigat, aliquid est: sed qui incrementum dat, Deus. Horum enim quodlibet sacramentum, si uerbis Euangelicis in nomine patris, & filij, & spiritus sancti aliquis etiam hęreticus cō secrauerit, illa sanctitas sacramenti uerbis Euāgelicis consecrata uerè integra manebit: quamuis fides illius sub eisdem uerbis, aliud opinata quàm catholica ueritas docet, non sit integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata. Vnde Augustinus in libro cuius titulus est De unico baptismo: Non itaq;, ait, ideo non sunt sacramenta Christi & Ecclesiæ, quia eis illicitè utuntur non solum hæretici, sed etiam omnes iniqui & impij: sed tamen illi, inquit, corrigendi & puniendi, illa uerò agnoscenda & ueneranda sunt: quia nec ipsa creatura, quam Deus condidit, mala est: nec uerba Euangelica in quibuslibet errantibus reprehendenda sunt: sed error ipsorum, in quibus & sacramenti integritas honoratur, & mentis uanitas emendatur.

Proinde Clemens papa arguit eos qui aliter credunt de ipsis sacramentis Christi & Ecclesiæ, asserentes ea extra Ecclesiam sacramenta non esse: qui etiam cum fidem catholicam non habeant, sese B
catholicos appellant: cæteros autem, qui multo rectius quàm ipsi credunt, hæreticos atque schismaticos esse dijudicant. Sciendum uerò, inquiūt, quòd Vuigbertus arguit catholicos asserere, illa quę fiunt extra Ecclesiam sacramennta non esse, nec aliquam damnationem cuiquam conferre, astruens tam extra quàm intra catholicam Ecclesiam hæc omnia rata & uera existere: assumit'que in testimonium assertionis suæ Augustini sententiam, in quodam tractatu in Euangelium Ioannis, contra rebaptizatores editam. Ita ergo, inquit Augustinus, nec foris, sicut nec intus, quisquam qui ex parte diaboli est, potest uel in se, uel in quoquam maculare sacramentum, quod Christi est. Quam & nos, inquiunt, sententiam fideliter amplectentes, respondemus, hoc Augustinum de solo, unde tunc agebatur, baptismi dixisse sacramento. Notate obsecro, notate utrorunque uerba, ut pariter proficiamus in fide catholica: quod nobis præstare dignetur, qui sine fine uiuit & regnat: Amen.

FINIS.

EPISTOLA LEODIENSIVM ADVERSVS PASCHALEM II. PApam, circa Annum Domini M. C VII.

A MNIBVS bonę uoluntatis hominibus, Leodiensis ecclesia ueritatem fidei, & Catholicam unanimitatem inconcussè tenens, stupendo & gemendo exclamo cum Esaia, qui onus deserti maris exaggerans, exclamat: Sicut turbines ab Africo ueniunt, de deserto uenit, de terra horribili uisio dura nunciata est mihi. Qui incredulus est, infideliter agit: & qui depopulator est, uastat. Qui hactenus non intelligebat loquendo, quid sit desertum mare: nunc intelligat uidendo, quid per desertum mare significetur, non solum Babylonia, sed etiam mundus & Ecclesia. Quamuis enim ut mare undis, sic mundus & Ecclesia affluant populis: tamen iure uocantur desertum mare, quia mundus uidetur esse desertus à sapientium principum gubernaculo, Ecclesia gemit se desertam à sano præsulum cõsilio. Quæ enim maior olim confusio fuit in Babylonia, quàm hodie est in Ecclesia? In Babylone confusæ sunt linguæ gentium: in Ecclesia diuiduntur linguæ & mentes credentium. Ait Petrus in Epistola sua: Salutat uos Eccle-B sia, quæ est in Babylone collecta. Hactenus interpretabar, ideo uoluisse Petrum per Babylonẽ signare Romam, quia tunc temporis Roma cõfusa erat idololatriâ & omni spurcitia. At nũc dolor meus mihi interpretatur, quòd Petrus prophetico spiritu dicens Ecclesiam in Babylone collectam, præuidit confusionẽ dissensionis, qua hodie scinditur Ecclesia. Nam quamuis Ecclesia sit in Babylone mundi, tamen debet esse collecta per fraternam unanimitatem. Qui sint turbines ab Africo, discimus patiendo magis quàm legendo. De terra horribili, à Romana scilicet ecclesia, uisio dura nũciata est mihi: inde turbo ut tẽpestas uenit ab Africo. Romanus enim prę-sul pater omniũ ecclesiarum, literas cõtra nos mittit Roberto Flandrensium comiti, quarum exemplar tale est.

Paschalis episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio Roberto, Flandrensium comiti, salutem & Apostolicam benedictionem. Benedictus Dominus Deus Israel, qui in te uirtutis suæ efficaciam operatur: quo reuersus ab Hierusalem Syriæ, in cœlorum Hierusalem iustæ militiæ operibus ire contendis. Hoc est legitimi militis, ut sui regis hostes instantius persequatur. Gratias ergo prudentiæ tuæ agimus, quod pręceptum nostrum in Cameracen. parochia executus es. Idipsum de Leodiensibus excommunicatis pseudoclericis præcipimus. Iustũ enim est, ut qui semetipsos à Catholica ecclesia segregarunt, per Catholicos ab Ecclesiæ beneficijs segregentur. Nec in hac tantum parte, sed ubicunq; poteris, Henrichum hæ

reticorum caput & eius fautores pro uiribus persequaris. Nullum A profecto gratius Deo sacrificium offerre poteris, quàm si eum impugnes, qui se contra Deum erexit, qui Ecclesiæ Dei regnum auferre conatur, qui in loco sancto Simonis idolum statuit, qui à principibus Dei sanctis Apostolis, eorumque uicarijs, de Ecclesię domo sancti spiritus iudicio expulsus est. Hoc tibi ac militib. tuis in peccatorum remissionem, & Apostolicæ sedis familiaritatem præcipimus, ut his laboribus & triumphis ad cœlestem Hierusalem, Domino præstante, peruenias. Datū Albāni, 12. Kalendas Februarij.

Super his literis cuius lumbi non repleantur dolore? Super his me obstupefecerunt tenebræ: nec tantum pro honore periculi, quantum pro horrenda nouitate rei, quod tam lachrymabiles literæ potuerunt scribi à matre contra filias suas, quamuis peccantes. In iudicio Salomonis expressa est magnitudo maternæ pietatis, quando iudicāte Salomone, ut infans pro quo cōtendebat, gladio diuideretur, maluit mater filiū suū sub aliena muliere uiuere, quàm gladio iudicis diuidi. Dicit Esaias: Babylon dilecta mea uersa est mihi in miraculum. At ego dico: Roma dilecta mea mater, uersa est mihi in miraculum. Quid enim tam mirabile, imò quid tam miserabile? Vidit olim Dauid angelum Domini stantem extento gladio super Hierusalem: nos filiæ Romanæ ecclesiæ, ecce uidemus Romanū præsulem, qui est angelus Domini, extento gladio super Ecclesiam. Dauid orabat ne populus occideretur, angelus noster porrigens Roberto gladium, orat ut occidamur. Vnde iste gladius angelo nostro? Iubente Iesu, ut uendita tunica, emant sibi gladium, dicunt discipuli: Ecce duo gladij hic. Et Iesus, Satis est. Vt ex patrū dictis colligimus, est unus gladius spiritus, quod est uerbum Dei. de quo Iesus ait: Non ueni pacem mittere, sed gladium. Et propheta: Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine. Hunc gladium distringit Iesus magis contra carnales affectus, quàm contra mundi assultus. Est & alter gladius spiritualis, quò mortificatis uitijs carnis, emitur corona martyrij. Cum ergo duos tātum gladios à Domino apostoli habeāt, unde iste tertius Apostolico gladius, quem in nos porrigit Roberto armigero suo? Fortè recurrit Apostolicus ad Ezechielem prophetam, ut de manu eius tertium arripiens gladium, uadat ad dexteram siue ad sinistram, cædendo bonos & malos. Dicit enim Deus Ezechieli prophetę: Vt duplicetur gladius, & triplicetur gladius interfectorum. Puto, non dabit propheta tertiū gladiū Apostolico. Propheta namque duos Euangelij gladios ostendens, per duos unius gladij usus, gladium Apostolico dandum duplicat, dicens: Gladius gladius exacutus est & limatus. Exacutus, ut cædat uictimas: limatus, ut splendeat. Exacutus est, quia, ut ait Hieronymus, qui malos percutit, in eo quòd mali sunt, & habet gladium interfectionis, ut occidat pessimos, minister Do-

A mini est. Limatus est, ut sincerè prædicetur uerbum Domini. Triplicato gladio armat Propheta interfectores, quia (ut ait Paulus) non sine causa iudex gladium portat. Hic est gladius interfectionis magnæ, qui me cum Ezechiele obstupescere facit. Quem enim nō faciat corde tabescere, quod Apostolicus ad uiuificandum unctus, accingitur in nos tertio gladio interfectorum? O utinam placatus dicat Deus etiam nunc angelo percutienti: Sufficit nunc, contine manū tuam. Nihil dico in Christum Domini, sed uicem nostram doleo. Sed nisi Christus Domini, ueniens ad caulas ouium, intrasset in speluncam purgare uentrem, non præcidisset Dauid oram chlamydis eius. Si quis est Dauid, inueniens hunc Christum Domini dormientem, omnesq; milites eius dormientes, nō mittat manum in Christum Domini: sed tantum tollat hastam eius & scyphum aquæ, qui est ad caput eius dormientis. Hanc hastam quam contra nos erexit, ostendo cunctis: hunc scyphum aquæ, qui est ad caput eius dormientis, porrigo cunctis ad gustandum, ut sapiant omnes quàm insipida sit authoritas legis eius, qua distrinxit gladios laicorum in ceruices clericorum. Si liceret dicere (salua Apostolicæ dignitatis reuerentia) ipse nobis uidetur dormiuisse. Dormierunt cum eo omnes consiliarij eius, quando conduxit sibi uastatorem Ecclesiarum Dei. Præcepit Paulus, ut uerbum episcopi sit sa-
B num & irreprehensibile. Nos ergo non infirmamus aut reprehendimus uerbū Episcoporum episcopi: sed quia Apostolicus nō debet deuiare ab Apostolo, quærimus humiliter per singula, utrum hęc Apostolici uerba sint per omnia grauitate Apostolicę authoritatis sana & irreprehensibilia. Ecce ut pater dilecto filio salutē mittit, & Apostolicam benedictionem promittit: Sed ut multis uidetur, nō ea illi opera indicit, quibus salutem & benedictionē à Deo promereri possit. Benedicit Deum qui in eo efficaciam suæ uirtutis operatur, quod Ecclesiam Dei debellat & depopulatur, ac per hoc cœlestis Hierusalem aditum ei pollicetur. Num recta uia dilectum filium dirigat, ipse pater nobiscum uideat. Vt utamur uerbis Augustini summatim collectis: Deus qui dixit, Ego faciens pacem & creans malum, sicut cætera suauiter disponit: ita hoc etiam disponit, ut bonum pacis per bonos faciat, malū uerò belli per malos creet. Vtens enim Deus animis hominum pro uoluntatibus & meritis eorum, digna dignis opera imponit, ut dignis digna præmia rependat, bonis bona pro bonis, malis mala pro malis. Quis unquā populum Dei, quis unquam Ecclesiā Dei impunè persecutus est? Quoties peccabant filij Israel, suscitabat Deus hostes qui contererent peccantes. Castigabat Deus quos amabat, & damnabat illos qui uitio suo tales erant, ut per eos mala malis inferet. Dicit Deus per prophetam: Vocabo ab aquilone seruum meum Nabuchodonosor, qui faciat omnem uoluntatem meam. Quam uoluntatem, nisi

nisi ut peccantes disperdat? Hunc seruum suum Deus pro merito A
seruitutis in bouem conuertit. Peccanti Dauid ait Deus: Ecce ego inducam malum super te de domo tua. Hoc malum executus Absolon, fugato patre suo, inuasit Hierusalem. Nunquid per hoc meruit coelestem Hierusalem? Per Esaiam dicit Deus: Væ Assur, uirga & baculus furoris mei ipse. in manu eius indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam illum, & ad populū furoris mei. Mandabo illi ut auferat prædam, & diripiat spolia. & reliqua. Cur Deus intētat Væ Assur, qui mala, quæ fecit, ea mandante fecit? Væ mundo ab scandalis, dicit Deus. Necesse est ut ueniant scandala, uæ tamen illi per quem scandalum uenit. Hoc Hieronymus sic exponit: Cum necesse sit quidem ut ueniant scandala, uæ tamen homini qui, quod necesse est ut in mundo fiat, facit suo uitio ut per se fiat. Quid multis opus? Ecce opera iustæ militiæ, quibus pater filium, papa coelestis regis militem imbuit, per quæ possit contendere ad coelestem Hierusalem, impugnando scilicet Ecclesiam Dei. Gratias (inquit) prudentiæ tuæ agimus, quod præceptum nostrum in Cameracen. parochia executus es. Qualis & quāta situastitas & contritio Cameracen. ecclesiæ, quis recolit sine dolore? Ego quidē filia Romanæ ecclesiæ, condolebam Cameracensibus pro affectu germanitatis: nunc uero audiens hæc mala inferri præcepto Apostolicæ authoritatis, iam amplius doleo: quia timeo matri meæ, ne in illam redundet illud quod Deus dicit per os Esaiæ: Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniusticiam: scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent causæ humilium populi mei, ut essent uiduæ præda eorum, & pupillos diriperent. & reliqua. Tantam Ecclesiæ desolationem, tantam pauperum & uiduarum oppressionem, tantam prædarum & rapinarum immanitatem, & quod his grauius est, promiscuam bonorum & malorum occisionem, hæc, & peiora his, præcepta Apostolici facta esse quis crederet, nisi ipse suo se ore prodidisset? Taceo Cameracensem episcopatum in duos esse diuisum, iudicio Romanę ecclesiæ: taceo Vualcherū, qui Apostolici consensu & authoritate probatus, & prior ordinatus fuit, subito exordinatum, excommunicatum, & alium ei subordinatum. Hæc iusta sint, nec ne, in Dei pendet sententia. Non inuehimur in Christum Domini, ad quem pertinet solicitudo omnium Ecclesiarum. Sed quia Apostolicus hæc mala sibi adscribit, & Ecclesię uastatori per gratiarum actionē applaudit, super his mirandum an magis sit dolendum nescio: cui hoc magis sit periculosum, iubenti an obedienti: cui hoc magis sit damnosum, facienti an patienti, quis homo discernet? Nos attoniti hac nouitate rerum, quærimus unde sit hoc nouum exemplum, ut prędicator pacis suo ore & alterius manu inferat Ecclesiæ bellū. Contra Barbarorum & inimicorum Dei assultus, concedunt Canones

B

etiam

etiam clericis arma ad defensionem urbis & Ecclesiæ. Bella uero indici Ecclesiæ per authoritatem Canonicam, nusquam scripturarum legimus. Quæro quod nescio, dico quod scio: pacem Iesus, pacem Apostoli, pacem Apostolici uiri prędicant, peccantes arguũt, obsecrant, increpant in omni patientia & doctrina. Inobedientes iubet Paulus durè increpari. Quomodo durè increpentur inobedientes, dicit Iesus: Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum primò solum solus, secundò cum duobus aut tribus testibus, tertiò cum Ecclesia: si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Hinc ait Augustinus: Illud quod ait Iesus, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: grauius est quàm si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subijceretur. Nam ibi quoq; Iesus subiunxit: Amen dicò uobis, quæ ligaueritis in terra, ligata erũt & in cœlo. ut intelligeretur, quòd grauius sit punitus, qui uelut relictus est impunitus. Sic sententia ueritatis exposita ab Augustino, quis diuinę uindictę humanam uindictam superponat? Qui illum persequitur quem Deus percussit, & super dolorem uulnerũ Dei addit, uideat quid imprecetur illi Deus; qui iniquitates & dolores nostros in persona dominici hominis portauit. Appone iniquitatem super iniquitatẽ illorũ, & reliqua: Si quis pro Apostolico dicat meritò depopulãdam esse Ecclesiam; cui incumbat excõmunicatus Episcopus: audiat exemplũ, in quo causa causæ, & persona personæ respondet. Tempore primi Gregorij papæ, defunctò Salonitanæ urbis Episcopo, cum decreuisset Gregorius, ut pro eo episcopus ordinaretũ Honoratus: Maximus quidam auxilio militaris manus inuadens episcopatum Salonitanum, & ab Episcopis consecratus, à Gregorio excõmunicatus est, & tamen missas celebrare præsumebat. Hunc Gregorius non alijs quàm sacerdotalibus armis debellans, non superordinauit ei Honoratum, non immisit Ecclesiæ uastatorem: sed tam diu peccantẽ arguit, donec septimo excõmunicationis eius anno, tandẽ ad ueniã petendã attraheret. eũq; resipiscentẽ nõ exordinauit, nõ reordinauit: sed ei in gratiã suã recepto, quod deerat, dato archiepiscopali pallio, suppleuit. Cum ergo Salonitanæ causæ sit similis causa Cameracen. cur cẽsura Romanę ecclesię in simili causa nitiũ dissimili sententia? Martinus Turonẽsis posset Apostolico sufficere ad exẽplũ; ut desistat ab oppressione innocentũ. Priscillianũ episcopũ à Damaso papa pro hęresi damnatũ, Maximus Imperator accusante Itachio episcopo occidit: & ut oẽs sequaces eius ubiq; occiderenũ, edixit. Martinus ergo alijq; episcopi Itachiũ cõmunione Ecclesię priuauerunt, criminantes eum, quòd eius accusatione qualiscunq; homo occisus sit. Maximus agebat cũ Martino, ut Itachio cõmunicaret: & Martinus agebat cũ Maximo, ut sequaces Priscilliani nõ occiderentur, ne etiam catholici cum eis perirẽt. Quod petebat Martinus,

tinus nullo modo impetrasset, nisi ad tẽpus Itachio cõmunicasset. A
Sic quodammodo anathema factus pro fratribus suis, retraxit ab eorum ceruicibus gladium Imperatoris. Qui damnauit accusatorem Itachium pro morte hęretici, si adhuc uiueret, non laudaret & istum, cuius præcepto tot occiduntur pro causa Cameracensium. Qui etiam cum periculo animæ suæ liberauit hæreticos à morte, quàm grauiter ferret innocentes pro aliena culpa opprimi? nos res rebus conferimus, causis causas opponimus. At Cameracenses afflicti malis, clamant ad Paschalem: sicut filij Israel afflicti malis, clamabant ad Mosen: Videat Deus, & iudicet, quomodo fœtere fecisti odorem nostrum corã Pharaone, & prębuisti ei gladium ut occideret nos? idipsum de Leodiensibus excommunicatis pseudoclericis præcipimus. Iustũ enim est, ut qui semetipsos à Catholica ecclesia segregarũt, per catholicos ab ecclesiæ beneficijs segregẽtur. Hic uerò me inuasit angustia, quasi parturientis. Vnde exclamare cõpellor: quia oẽs parturiẽtis dolores, hic meus dolor uincit. Filios eñ genui, hosq́ lacte alui fidei, hos pane ueritatis confirmaui, & in uirile robur prouexi. Ipsa me beatificabã: quia eis in regis curia, & in Dei Ecclesia florẽtib. nihil deesse credebã, ꝙ uel ad corporis pertinet decorẽ, uel ad animę spectaret ualorẽ. Sed quid est ab oĩ parte beatum? Ecce mater mea, sancta Romana ecclesia, uult infligere eis notam excõmunicationis, & insuper erexit super eos gladium B
occisionis. Super his ego quidem materno dolore torqueor: ipsi ętatem habent, loquantur pro se. Idipsum (inquit) de Leodiensibus excommunicatis pseudoclericis præcipimus. Statera dolosa non est bona, ait Sapientia. Quia confert causam nostrã causæ Cameracensium, ut & nos patiamur quod patiuntur Cameracenses. Nos quidem Cameracensibus compatimur, nobis nihil tale uerebamur. Cameracenses, quia causæ causam, personæ personam supposuerunt, gladium bicipitem sibi supposuerunt: nos uerò Leodienses quare excommunicati dicimur? quare gladius nobis super ponitur? Quid dignum morte aut excõmunicatione fecimus contra Canonicam regulam Ecclesiæ? In uno spiritu nos omnes, in unum corpus baptizati sumus, nos unius moris Deus in domo sua habitare facit. Obsecrat nos Paulus per nomen Domini, ut nõ sint in nobis schismata. Quando significatum est Romanæ ecclesiæ, quòd contentiones fuerint inter nos? Idipsum in Christo sapimus, idipsum dicimus. Nõ dicimus: Ego sum Pauli, ego Cephæ, ego autem Christi. Nunquid pro hac unanimitate excommunicati dicimur? Vt præcipit Paulus, obedimus & subiacemus præpositis nostris, qui uigilant pro animabus nostris. Nobis legem Dei tenentibus obijciunt, quòd transgrediamur eorum nouas traditiones. At illis dicit Deus: Quare uos transgredimini mandatũ Dei, propter traditiones uestras? Iubet Deus, ut quę sunt Cęsaris, reddamus Cę-
saris

A sari: & quæ sunt Dei, Deo. In hanc sententiam Petrus & Paulus pedibus eunt. Petrus inquit: Deum timete, regem honorificate. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantū bonis & modestis, sed etiā dyscolis. hęc est enim gratia. Paulus: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: qui hoc omni animę præcepit, quem à subiectione terrenæ potestatis excepit? Quia ergo regē honoramus, quia dominis nostris nō ad oculū, sed in simplicitate cordis seruimus: ideo excommunicati dicimur? Sed Simoniaci sumus. Simoniacos, quantū ad nos, uitamus: & quos uitare nequiuimus, pro loco & tēpore toleramus, certi quòd ipse Iesus facto flagello de resticulis peccatorum, cathedras uendentium columbas euertit, & nummulariorum effundit æs. Vitamus inquā Simoniacos: nec minus uitamus illos, qui notam auariciæ honesto nomine pretexentes, quod gratis se iactant dare, uendunt sub charitatis nomine: & sicut Mōtanistę sub nomine oblationū, artificiosius accipiūt munera. Ob hoc dolendo miramur, cur excōmunicati dicamur, quādo, à quo & quare excōmunicati simus. Non ab episcopo nostro, nō ab archiepiscopo, cui episcopus noster suffragatur, nos excōmunicatos esse scimus. Sed nec à papa Romano nos esse excōmunicatos credimus, quia scimus eum non ignorare, quod ait Nicodemus: Lex nostra non iudi-
B cat quenquā, nisi audierit ab ipso prius. Nec Sodomitas damnasset Deus, nisi descendisset ad ipsos uidere, utrum clamorem qui uenerat ad eum, opere complessent. Qui nihil à nobis audiuit, quē non episcopus, non archiepiscopus aliquando cōtra nos interpellauit, quis crederet quòd nos excōmunicauerit? Per scalā usq; ad cœlos pertingentem, uidet Iacob ascendentes & descendētes angelos. Et Iesus ait discipulis: Amen amen dico uobis, uidebitis cœlū apertū, & angelos Dei ascendentes & descendentes super filium hominis: non filios hominis, id est Adę, in suā exprimit personā. In aperto Ecclesiæ cœlo & boni & mali intrant. Vos pręsules Ecclesię, qui estis angeli Dei, gradatim ad nos ascendere debetis, gradatim & nos ad uos ascendere debemus. Quot gradibus ad uos ascēdimus, tot ad nos descēdere debetis. Est primus gradus nobis ad episcopū, secundus ad archiepiscopū: per quos ascēdere debemus ad gradū tertiū, id est ad papā Romanū: super filiū hominis descendetis, cū humilibus compatiendo cōdescenditis. Super filium hominis ascenditis, cum uerbo & exemplo humiles ad cœlū sustollitis. Credo dicetis, nos ideo haberi excommunicatos, quia fauemus episcopo nostro, fauenti partibus domini sui Imperatoris. In hac re sunt initia dolorū, pro hac re erubescūt causę malorū: quia satanas solutus terram perambulās, iā diuisit regnū & sacerdotiū. Quia ergo diabolus uenit ad nos, habēs iram magnā, patrē nostrū qui est in cœlis oramus pro hoc specialiter, ne nos inducat in tētationē hāc, sed liberet nos à

malo huius tentationis. Nobis dormientibus inimicus superſeminauit zizania in agro Eccleſię. Expectamus donec angeli, meſſores Dei, alligent zizaniorum faſciculos ad comburendum. Num ideo dicimur excommunicati? O quot manipulos tritici eradicauit, qui ante tẽpus zizania à tritico diſcernere feſtinat. Quis iure reprehendet, quòd epiſcopus partib. Domini ſui fauet, cui promiſſam cum iuramento fidelitatem debet? Periurium, nemo dubitat eſſe grande peccatum. Deus ſolus iurat, & non pœnitet eum: quia ſapientia cuſtodit pręcepta iuramenti Dei. Sed nos, quos iuraſſe ſępe pœnitet, iurare prohibemur. Si iurat homo, iubet Deus ut reddat Domino iuramentũ ſuum. Hoc nec ignorant illi qui regnum & ſacerdotium ſcindentes nouello ſchiſmate, & nouellis (ut quibuſdam placet) traditionibus. Illos qui regi periurãt, ſe à culpa periurij abſoluere promittũt, non attẽdẽtes quòd Ezechiel ex ore Dei dicat de Sedechia, qui periurauit Domino ſuo regi Nabuchodonoſor: Qui ſoluit, inquit, pactum, nunquid effugiet? Hoc Hieronymus ſic exponit: Ex hoc etiam diſcimus, inter hoſtes ſeruandam fidẽ: & non cõſiderandum cui, ſed per quẽ iuraueris. Multo enim melior inuẽtus eſt ille ꝗ propter nomẽ Dei tibi credidit, & deceptus eſt: quàm tu qui per occaſionem diuinæ maieſtatis, hoſti tuo, imò iam amico, molitus es inſidias. Quid laboramus in colligendis exemplis uitandi periurij? Tertium Decalogi mãdatum, de corde & ore Dei prolatũ, eiusq; digito ſcriptũ, hoc eſt: Nõ aſſumes nomẽ Domini Dei tui in uanum. Nec enim habebit inſontem Dominus, eum qui aſſumpſerit nomen Domini ſui fruſtra. Cum tria prima Decalogi mandata ad cultum Dei pertineant, diligenter inſpicientibus uidetur, quod in hoc tertio Decalogi mandato cætera mandata pendeant: quia cum fit quod Deus fieri præcepit, uel non fit quod Deus fieri prohibet: ideo utiq; fit uel non fit, ut nomẽ pręcipiẽtis uel prohibentis Dei non aſſumatur in uanum. Quis magis aſſumit in uanũ nomen Dei, quàm ille qui uiolat hoc, quod per nomẽ Dei iurat? Deus iubet ne per cœlum, ne per terram, ne per caput meum iurem, ne fortè periurem. Si culpa eſt periurare per creaturã Dei: quàm grauius peccat, qui per creatorem Deũ peierat? Hinc omnes perpenditis, quòd ſit reus capitis, qui non reddit Cæſari quæ ſunt Cæſaris, ſecundum decretum Dei: uel qui regem inhonorat contra decretum Apoſtoli, uel peierando aſſumit nomen Dei in uanum, per quod iurauit regi fidelitatem. Ecce quare excõmunicati dicimur? Sed quare pſeudoclerici uocamur, qui canonicè uiuentes, operibus meremur ut clerici uocemur? Non eſt, non eſt inquam de ſorte Dei, qui uult nos excludere à ſorte Dei. Non tales, ô mater Eccleſia, nutriuiſti, ut meritò uocemur pſeudoclerici. Quia enim nos uoluntati noſtræ non dimiſiſti, non confundemus te matrem noſtram. Mirũ eſt de domino Paſchaſio, quomodo ſic conuicia uenalia inuenit, bona

A bona mercatione uidetur ea accepisse, quę tãta in nos profundit facilitate. Modo enim nos excõmunicatos nominat, modo pseudoclericos ex motu animi uocat. Eructauit cor Dauid regis uerbũ bonum: euomuit cor domini Paschasij uile conuicium, pro ut uetulæ & textrices faciũt. Petrus apostolus docet: Nõ dominãtes in clero, sed forma facti gregis. Paulus apostolus ad Galatas delinquentes ait: Filioli, quos iterũ parturio in Domino. Hos igitur attẽdat dominus Paschasius, pios admonitores, nõ impios couiciatores. Maledictũ excõmunicationis dominus Paschasius nobis improperat: sed illud ante omnia timemus, quod Spiritus sanctus per os Psalmistæ dicit: Maledicti omnes qui declinãt a mandatis tuis. Maledictũ excõmunicationis, quod ex nouella traditione Hildebrãdus, Odardus, & iste tertius indiscretè protulerũt, omnino abijcimus: & priores sanctos patres usq; nũc ueneramur & tenemus, qui dictãte Spiritu sancto, non animi motu, in maioribus & minoribus potestatibus grauiter delinquẽtibus quædã dissimulauerũt, quædã correxerunt, quædã tolerauerũt. Dominus noster episcopus cõmunicat regi & Imperatori suo, cui ex regalibus eius acceptis fidelitatẽ iurauit. Nimium effluxit tempus, quo hęc consuetudo incœpit: & sub hac consuetudine migrauerũt a seculo sancti & reuerẽtes episcopi, reddentes Cæsari quæ erant Cæsaris, & Deo quæ erant Dei. Sed
B quid dicit Ambrosius super Lucã? Si Christus, inquit, non habuit imaginem Cæsaris, cur dedit censum? Non de suo dedit: sed reddidit mundo, quod erat mundi. Et tu, si non uis esse obnoxius Cęsari, noli habere quæ mundi sunt. Sed si habes diuitias, obnoxius es Cæsari. Si uis igitur nihil debere Regi terreno, dimitte omnia, & sequere Christum. Item Augustinus super Ioannem: Apostolus uoluit seruiri regibus, uoluit honorari reges, & dixit: Regem reueremini. Nolite dicere, Quid mihi & regi? Quid tibi ergo, & possessioni? Per iura regum possidetur possessiones: per Imperatores & reges seculi Deus iura humana distribuit generi humano. Igiť ex uerbis istorum & sanctorum patrum, consulant sibi episcopi regibus & Imperatoribus obnoxij, ex eorũ regalibus acceptis, ne proprio gladio, id est eorũ beneficijs eos interficiant. Si quis deniq; respectu sancti Spiritus uetus & nouũ Testamentũ, gestaq; reuoluerit, patẽter inueniet, quod aut minime aut difficile possunt reges & Imperatores excõmunicari, secundum etymologiam nominum illorum, & iuxta determinationem excõmunicationis, & adhuc sub iudice lis est. Admoneri quidem possunt, increpari, argui a timoratis & discretis uiris: quia quos Christus in terris Rex regũ, uice sua cõstituit, dãnãdos & saluãdos suo iudicio reliquit. Ecce quare excõmunicati uocamur, eo quod sanctos & moderatos & antiquos patres tenemus, & pro posse imitamur. Episcopũ, archiepiscopũ nostrũ, prouincialem & cõprouincialem Synodum ex antiqua traditione

tenemus: & quicquid ibi de Scripturis sanctis diffinitum fuerit, Romam non referetur usque ad grauiora negocia, de quibus non inuenitur in scripturis sanctis authoritas. Illos uero legatos a latere Romani episcopi exeuntes, & ad ditanda marsupia discurrentes, omnino refutamus: sicut temporibus Zosimi, Cœlestini, Bonifacij cōcilia Africana probauerunt. Etenim ut a fructibus ipsorū agnoscamus eos, non morū correctio, non uitæ emēdatio: sed inde hominū cædes, & Ecclesiarum Dei proueniunt depredationes. Quia igitur antiquæ regulæ inhærenus, & non omni uento doctrinæ circūferimur, ecce unde excommunicati dicimur. Verum Dominus Paschasius cur pseudoclericos nos uocat? Pseudoapostoli adulterabant uerbum Dei, quos damnat Paulus in Epistolis suis: nos non adulteramus, sed fidem Catholicam per Dei gratiam tenemus, fidei catholicæ opera in Deo exequimur. Regulam Canonicam ex patrum traditiōe habemus & reueremur, secundū illā uiuimus, diiudicamur, satisfacimus, absoluimur. Concilijs regum aut Imperatorum, aut in isto aut in illo non interfuimus: quia nostræ superiores potestates tale negocium habent inter manus, qui ex uestigijs antecessorū prudenter tractabunt. Cur ergo Dominus Paschasius uult, ut exoluamus, quod non rapuimus? ut pseudoclerici uocemur, Vbi rectam lineā tenemus? Potius deposito spiritu præsumptionis, cū suis consiliarijs solerter recolligat, quomō a beato Syluestro usque ad Hildebrandum sedem Romanā papæ obtinuerint, & quot & quāta inaudita ex ambitione illius sedis perpetrata sint: & quomodo per reges & Imperatores diffinita sint, & pseudopapæ damnati & abdicati sint: & ibi plus ualuit uirtus Imperialis, quam excōmunicatio Hildebrandi, Odardi, Paschasij. Dominus in Euangelio dicit: Si male locutus sum, testimoniū perhibe de malo. Et Paulus apostolus in faciem Petro principi Apostolorum restitit. Ergo remoto Romanæ ambitionis typo, cur de grauibus & manifestis non reprehendātur & corrigātur Romani episcopi? Qui reprehēdi & corrigi nō uult, pseudo est, siue episcopus siue clericus. Nos uero per misericordiā Dei iuxta regulam obedientes & corrigibiles sumus, & schisma & simoniā & excōmunicationē per omnia, dictāte ratione & Spiritu sancto, uitare uolumus. Ex uerbis B. Augustini, reges & Imperatores ex legibus promulgatis, nihil ab hæreticis in hoc mūdo possideri uoluerunt. Igitur cum non simus hæretici, & hoc sit ius Regū & Imperatorū: quare Dominus Pascasius solo cōtentus spirituali gladio, immittit Robertū armigerum suum, ad deuastandos fundos & uillas ecclesiarum: quæ & si deuastanda essent, edicto regum & imperatorū deuastari deberet, qui non sine causa gladium portāt. Ecce solutus est sathanas, habens iram magnā, quē exterreat ualida manus Dei. Quod excōmunicati dicimur, nō grauius iusto feras: quia, ut credimus, nos ab excommunicatione excipiet saltem ipsa Romano-

A Romanorũ authoritas. Hildebrandus papa, qui author est huius nouelli schismatis, & primus leuauit sacerdotalem lanceam contra diadema regni, primò indiscretè Henrico fauentes excommunicauit: sed reprehendens se intemperantiæ, excepit ab excommunicatione illos qui Imperatori adhærebant, necessaria & debita subiectione, non uoluntate faciendi uel conciliandi malum, & hoc pro decreto scripsit. Nec in parte tantum: sed ubicunq; poteris, Henricum hæreticorũ caput, & eius fautores persequaris. Nullum profectò Deo gratius sacrificium offerre poteris, quàm si eum impugnes, qui se contra Deum erexit, qui Ecclesię Dei regnum auferre conatur, qui in loco sancto Simonis idolum statuit: qui à principibus Dei sanctis Apostolis, eorumq; uicarijs, de Ecclesię domo sancti Spiritus iudicio expulsus est. Cum Alaricus rex Gotthorũ iret ad capiẽdam Romam, monitus à quodam seruo Dei, ut ab his malis cessaret: Non uolens, inquit, uado Romam. uir enim me quotidie torquens urget, ut eam ad destruendam Romam. Hoc exemplo urget Apostolicus armigerum suum, ut totum depopuletur regnum: quod non potest fieri sine cæde & sanguine, & Ecclesiarum Dei depopulatione. Alaricus quidem in hoc mitior fuit, qui capta Roma ecclesijs Dei pepercit, & à cæde hominum abstinuit. Nunc nihil excepto, immittitur Robertus ab Apostolico, ut non B solum in Cameracenses & nos Leodienses, sed totus feratur ad dispergendos omnes. Quis clamabit modò cum Esaia, Quàm pulchri super montes pedes prędicantis & annunciantis pacem, annũciantis bonum, prædicantis salutem? Eum qui debet esse prędicator pacis, zelus Dei adeò comedit, ut etiam in amicos pacis distringat gladium belli. Qualem enim zelum habuit Petrus in amputanda auricula Malchi, qui rex interpretatur: talem zelum habet modò uicarius Petri in amputanda auricula regis hæretici, in quem omnimodis inuehitur. Dum enim hæreticorum caput, Dei rebellẽ, regni inuasorem, Simoniaci idoli adoratorẽ, ab Apostolis & Apostolicis excõmunicatũ uocat, quasi tot ictus ictib. addit, & tot uulnera animę eius infligit: ut si infirmus in fide esset, desperare posset. Sed qui in feriendo Petrum imitatur, etiam in recondendo gladio Petrum imitetur. Qui enim sanauit auriculam Malchi, potest etiã sanare auriculam regis hæretici. Si talis est (quod absit) & pro nobis dolemus, & ipsi Dño nostro cõdolemus. Nihil modò pro Imperatore nostro dicimus: sed hoc dicimus, quòd etiãsi talis esset, tamen eum principari nobis pateremur: quia ut talis nobis principetur, peccando meremur. Esto, cõcedimus uobis inuiti, eum talem esse, qualem dicitis: nec talis à nobis repellendus esset armis contra eum sumptis, sed precib. ad Deum fusis. Contra Pharaonẽ, cuius cor contra Deum indurauit, Moses ranam, muscam, locustã grandinemq; induxerat: has tñ plagas non nisi orando, extensis in cœlũ

manib. auertere potuit. et Paulus: Obsecro, inquit, primo oîm fieri orationes pro regibus & pro omnib. qui in sublimitate sunt constituti. Reges illius temporis, pro quib. Paulus orari obsecrabat, non catholici, nõ Christiani erant. Baruch quoq; ex ore Hieremiæ scribit, Iudæis à rege Babylonis captiuatis: Orate pro uita Nabuchodonosor regis & Balthasar filij eius, ut sint dies ipsorũ, sicut dies cœli super terrã: & det Dominus uirtutẽ nobis, & illuminet oculos nostros, ut uiuamus sub umbra Nabuchodonosor regis Babylonis & Balthasar filij eius: ut seruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conspectu illorum. Cur pro malis regibus orari debeat, Paulus dicit, scilicet ut tranquillam uitã agamus. Esset Apostolicũ, imitari Apostolum: esset propheticũ, imitari prophetã. Sed peccatis nostris merẽtibus, Apostolicus, qui etiã modò orare deberet pro rege quãuis peccatore, ut tranquillã & quietã uitã agamus. Cum ita sibi consonent Apostolica & prophetica uerba, quęro humiliter ego filia à matre mea sancta Romana ecclesia, unde hęc authoritas Apostolico, ut præter spiritualem gladium exerat in subiectos alterum occisionis gladiũ. Non ego pro rege, sed pro ecclesiarũ matre, cuius parti timemus nos eius filiæ. Si eñ Dauid nõ meruit ædificare tẽplũ Dei, quia uir sanguinũ erat: summus põtifex si uel stilla sanguinis uestẽ eius tetigerit, quõ in sancta sanctorum introibit cũ sanguine Christi, quẽ offerat pro sua & populi ignorãtia? O' utinã nõ cum Pilato tantũ lauet manus suas, dicens: Mundus ego sum à sanguine innocentiũ: sed etiã cum Petro dicat, Domine, laua non tantũ pedes meos, sed & manus & caput. Iudæi non excusauerunt manus suas à sanguine Christi, quẽ ipsi hora tertia linguis suis, hora sexta manib. Romanorũ crucifixerũt: Apostolicus uerò se excusans, dicit cũ Paulo, Mundus ego sum à sanguine oîm uestrũ. Quis pontificũ Romanorũ suis unquã decretis authorizauit, ut debeat põtifex gladio belli in peccantes uti? Gregorius primus huius nominis papa, quid oẽs ante se Papę super hoc senserint, & quid oẽs post se sentire debeant ostendit, scribens Sabiniano diacono: Vnũ est, quod humiliter suggeras serenissimis Dominis nostris: quia si ego seruus eorũ in mortẽ uel Longobardorũ me miscere uoluissẽ, hodie Lõgobardorũ gens nec regẽ nec duces nec comites haberet, atq; in summa cõfusiõe esset. Sed quia Deũ timeo, in mortẽ cuiuslibet hominis me miscere formido. Hoc exẽplo oẽs à primo Gregorio cõtenti, utebant̃ solo gladio spirituali, usq; ad ultimũ Gregoriũ: id est ad Hildebrãdũ, qui primus se & suo exẽplo alios põtifices cõtra Imperatorẽ accinxit gladio belli. Quis possit regẽ arguere? Melius nobis intellexit Heliu, qui in lib. Iob de Deo ait: Qui uocat duces impios, & q regnare facit hypocritã propter peccata populi. quod Gregorius exponẽs: Nullus, inquit, qui talẽ rectorẽ patit̃, eũ quẽ patit̃, accuset: quia nimirũ sui fuit meriti, peruersi

A uersi rectoris subiacere ditioni. Culpā ergo proprij magis accuset
operis, q̄ iniustitiā gubernātis. Scriptū nāq; est: Dabo tibi reges
in furore meo. Quid ergo illos nobis præesse despicimus, quorū su
per nos regimina ex Dñi furore suscepimus? Sic ergo secūdū meri
ta subditorū, tribuunt̄ personę regētiū, ut sępe qui uident̄ boni, ac
cepto mox regimine permutent̄. sicut Saul qui cor cū dignitate mu
tauit: sic ergo pro qualitatib. subditorū disponunt̄ acta regētiū, ut
sępe pro malo gregis, etiā uera boni rectoris uita delinquat. Certū
uero est q̄ ita sibi inuicē, & rectorū & plebiū merita cōnectātur,
ut sępe ex culpa rectorū, deterior fiat uita plebiū: & sępe ex merito
plebiū mutet̄ uita rectorū. Sed q̄a rectores habēt iudicē Deū, ma-
gna cautela subditorū est, non temere iudicare uitā regentiū. Hæc
Gregorij uerba agūt pro nobis, q̄uos Deo iudiciū suū tollatis, nec
attēdatis quod dicit Amos propheta: Vę desiderātib. diē Dñi. Diē
Dñi desiderat, qui iniuste uel importune uel intēpestiue de subie-
ctis iudicat, uel uoto cordis iudiciū Dei pręoptat. Nō dicimus Im-
peratorē nostrū esse hypocritā: sed uos qui eū habetis pro hypocri
t, amiramur q̄ nō attēdatis, qua causa Deus regnare faciat hypocri
tā. Si. n. cessarit causa peccati, cessabit & pœna peccati. Quid de eo
dicimus, quod Henricū ab Apostolis & Apostolicis uiris excōmu
nicatū sancti Spiritus iudicio dicit? Nimis illū detestat̄, quē nec re-
B gis nec imperatoris nomine dignat̄, quis poterit discernere causam
regni à causa sacerdotij? Nisi pax Dei quæ exuerat oēm sensum,
copulet regnū & sacerdotiū, uno angulari lapide cōcordiæ, uacil-
labit structura ecclesię super fidei fundamentū. Vt potestatē regni
probat uel improbat causa modusq; regēdi: sic potestatē sacerdo-
tij probat uel improbat causa modusq; ligādi & soluēdi. Nā Cle-
mēs scribit dixisse Petrū: Ligabis quod oportet ligari, & solues q̄
expedit solui. Qui pręest cęteris, oportet agere uicē medici, nō be-
stiali furore cōmoueri. Qui ergo debet agere uicē medici, audiat e-
tiā cōsiliū sapiētię: Oñis, inquit, potestatis, breuis est uita. Lāguor
prolixior grauat medicū: breuē languorē pręcidit medicus. Sic &
rex hodie est, & cras morie̅t. Cū ab oñib. iudicat̄ pręlato uirtus di-
scretiōis, quare Apostolici succedētes sibi inuicē, quasi hęreditario
bello excōmunicādi, indiscrete in regē insurgūt, cui pro regali di-
gnitate, etiā ipsi subijci iubent̄? Qui excōmunicat̄ sancti spiritus iu
dicio, utiq; repellēdus est à Dei domo. Quotiescūq; aūt aliquis ex-
cōmunicat̄, aut ex causę aut personę pręiudicio, quis dicat hunc ex
cōmunicatū esse sancti spiritus iudicio? Dicitis cū Gregorio: Quo
quo modo liget pastor, timeat grex uinculū pastoris. Dicimus &
nos cū Gregorio: Ligādi & soluēdi potestate se priuat, q̄ subiectos
pro suo uelle & nō pro eorū merito ligat & soluit. Dicitis: Quoq̄
excōmunicat̄, si morte pręuenit̄, dānat̄. Hic nobis succurrit Rom.
ecclesiæ authoritas. Gregorius em̄ scripto & facto authorizauit;

quod potest Romanus præsul absoluere excõmunicatum iniuste A ab aliquo. Si hoc potest Romanus præsul, quis neget etiam Deum posse absoluere, si quem præsul Romanus iniuste excõmunicauerit? Nemo enim lædi potest ab alio, nisi prius lædatur à semetipso. Nullũ profectò, inquit, gratius Deo sacrificiũ offerre poteris, qualiter hoc sacrificio nihil sit gratius Deo, quæro à te ô mater mea Romana Ecclesia. Deo enim non placet sacrificium, nisi sit mundum & immaculatũ. Ideo enim lex in Pascha offerebat Deo agnum immaculatum, ut etiã offerentes essent immaculati: quomodo ergo tam gratum est Deo hoc bellandi sacrificium, quod non potest fieri sine macula culparũ? Dicit enim Malachias: Si offeras Deo pecus claudum, cæcum, languidũ, non'ne malũ est? Apostolicus, qui hoc sacrificium belli indicit Roberto filio suo, uellet, puto, redire ad zelum Phinees, uellet facere quod fecit Moses, ut manus Leuitarũ consecret in sanguine fratrum suorum. Perierunt filij Aaron offerentes ignem alienũ: utinã non pereat hic, qui etiã modò offert Deo ignem alienũ: & non illum ignem quẽ uenit Iesus mittere in terrã, & uult ut ardeat. Quomodo inquã est gratũ Deo sacrificiũ, quod non uidetur esse mundũ & immaculatũ? Sacrificiũ de rapinis pauperũ erit gratũ illi, qui odit rapinã in holocaustũ? Nec sacrificio de lachrymis uiduarũ & pupillorum delectabitur Deus, ut ait Iesus filius Sirach. Nõ despiciet Deus gemitũ pupilli & uiduæ. Non'ne lachrymæ ui B duæ ad maxillã descẽdũt, & à maxilla ascẽdũt usq; ad cœlũ? Et Dominus ex auditor non delectabit in illis? Sacrificiũ de oppresionibus Ecclesiarũ quomodo gratè accipiet ille qui dixit: Ad quẽ respiciã nisi ad pauperculũ, & contritũ spiritu, & trementem sermones meos? Hac calamitate Apostolici belli, quot sunt oppresi, de quib. Deus dicit: Qui tãgit uos, tangit pupillã oculi mei. Sacrificiũ humano sanguine inquinatũ, miror si placebit illi qui dixit: De manu cũctarũ bestiarum, & de manu hominis sanguinẽ hominis requiram. Quod per modos sacrificãdi Iesus in Euangelio tribus penè uerbis cõcludit: Om̃is sacrificãs igne saliet, & om̃is uictima sale saliet. Quã planè hoc est cõclusum, quis gratè Deo sacrificet, uel quod sit gratũ Deo sacrificium? Si sacrificãs igne Spũs sancti saliet, uictima quoq; sacrificãtis sale sapiẽtiæ saliet. Et penetrãs Iesus altius ad intẽtiones cordis, addit: Bonũ est sal. Quod si sal insulsum fuerit, in quo cõdietis illud? Habete in uobis salẽ, & pacẽ habete inter uos. Tenorẽ huius Euãgelici capituli quis melius exponet, quàm rei & præsentis tẽporis cõsequẽtia? Nõ possumus habere pacem inter nos, nisi habemus salẽ in nobis. Sed salẽ nõ habemus in nobis, ideo nõ habemus pacẽ inter nos. Hoc, inquit, tibi ac militib. tuis in peccatorũ remissione, & Apostolicæ sedis familiaritatẽ præcipimus, ut his laborib. & triũphis ad cœlestẽ Hierusalẽ peruenias. Hactenus Euãgelicis, apostolicis & propheticis testimonijs innitebamur: & quòd minus habebas

A bebat materia, augebat exẽplorũ copia: hic uero quidã dicã nescio: quo meu certam nõ uideo. Si enim utriusq; legis totã bibliothecam, si omnes totius bibliothecæ ueteres expositores reuoluam, exemplum huius Apostolici præcepti non inueniam. Solus Hildebrandus papa ultimam manum sacris canonibus imposuit, quem legimus præcepisse Mathildi Marchionissæ, in remissionem pẽccatorum suorum, ut debellaret Henrichum Imperatorem. Quod iuste nec ne, ipse uel alij fecerint, nulla authoritate discimus. Hoc solum dicimus, quia non potest aliquis aliquem indiscrete soluere uel ligare. Ad hoc occurrit nobis ex Euangelio exemplum. Iesus Christus totum hominem sine peccato agens, resuscitaturus Lazarum, uidẽs alios pro illo plorãtes, fremuit spiritu, turbauit semetipsum, lachrymatus est. Rursum fremuit in semetipso, iussit tolli lapidẽ mortuo superpositũ, eleuatis oculis orauit, uoce magna clamauit: Lazare, ueni foras. Quo prodeunte, ligatis manibus ac pedibus institis, & sudario facie ligata, dixit Iesus discipulis ut soluerent eum. Ecce in Lazaro peccatorem, in Iesu uideo prædicatorem. Quot affectus ostendit Iesus in Lazaro suscitando, tot affectus ostendit prædicator in peccatore suscitando. Si peccator, uel pro peccatore prędicator turbauerit seipsum pœnitendo, si lachrymatus fuerit, si clamauerit, Veni foras confitendo peccata: si tulerit lapidem de duro corde peccãtis: tandem ad iussum Dei soluat institas excommunicatio-
B nis, tollat etiam a facie eius laboriosum pœnitentiæ sudarium, & sic liberatum sinat abire. Hinc Gregorius ait, Mortificat non morientem, qui iustum damnat: nititur uiuificare non uicturum, qui reum supplicio soluere conatur. Vera est absolutio præsidentis, cum sequitur arbitrium æterni iudicis. Sic discipuli Lazarũ iam uiuentem soluunt, quem Iesus suscitauerat mortuum: si enim mortuum soluerent, fœtorem magis ostenderent quam uirtutem. Hæc Gregorius. Hunc morem discrete ligandi & soluendi hactenus tenebas, & nobis tenendum mãdabas, ô sancta mater Romana ecclesia. Vnde ergo hęc noua authoritas, per quem reis sine confessione & pœnitentia offertur præteritorum peccatorũ impunitas, & futurorum libertas? Quantam fenestram maliciæ per hoc patefecisti hominibus? Te ô mater liberet Deus ab omni malo. Sit Iesus tibi ostium, sit ostiarius. Nullus in te introeat, nisi cui ostiarius aperuerit. Te inquam, tuumq; præsulem liberet Deus, & ab his qui (ut ait Micheas propheta) seducunt populum Dei: qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem. Et si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum bellum.

FINIS.

FRATRIS IOHANNIS DE PARISIIS, DOCTORIS THEOLOGI, ORDInis Fratrum Prædicatorum, Tractatus de Potestate regia & papali.

PROOEMIVM.

INTERDVM contingit, quod uitare uolens aliquem A
errorem, delabitur in errorem contrarium. Sic enim legimus 16. quęst. 1. nonnullos asserentes quòd monachi, quia mundo mortui sunt, non possunt (quia eis repugnat ratione qua monachi sunt) poenitentias dare, nec Christianitatem largiri. Quem errorem aliqui uitare uolentes, uel fortè ipsum præuenientes, dixerũt: Quòd monachis debetur ratione quà perfectionis statũ elegerunt, confessiones audire, absoluere, ac poenitentias iniungere salutares. Inter quos duos errores doctrina sana mediat, ponens quòd nec monachis repugnat, nec debetur ratione status. Sed eis conuenire potest, si eis à suis ordinarijs committatur, quibus de iure debetur. Sic enim in libro de Duabus naturis & una persona Christi, dicit Augustinus: quòd fides mediũ tenet inter duos errores cõtrarios, scilicet Nestorij & Eutichetis. Modo cõsimili circa potestatem Ecclesiasticorum põtificum ueritas medium ponit inter duos errores. Nam error Vualdensium fuit, suc- B
cessoribus Apostolorũ, scilicet papę & prælatis Ecclesiasticis, dominium in temporalibus repugnare, nec eis licere habere diuitias temporales. Vnde Ecclesiam Dei, & successores Apostolorum & ueros prælatos Ecclesiæ Dei, durasse dicunt tantum usq; ad Syluestrum papã: à quo donatione facta Ecclesiæ per Cõstantinum Imperatorem, dicunt incepisse Romanam ecclesiam, quę modò secundum ipsos non est Dei ecclesia. Sed Dei Ecclesiam iam defecisse. dicũt enim, quòd in ipsis est cõtinuata, & per ipsos reparata. Ad hoc inducunt inter cætera, illud Matthæi sexto: Nolite thesaurizare uobis thesauros in terra. Et illud prima Timoth. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his cõtenti simus. Et illud: Qui uolunt diuites fieri, & cætera. Et iterũ Matthæi sexto: Non potestis Deo seruire, & mammonę. Et ibidem: Nolite solliciti esse animę uestrę, quid manducetis, neq; corpori, &c. Et illud: Respicite uolatilia coeli. Et illud Matthæi quinto: Nolite possidere aurum, & cętera. Et illud Lucæ decimoquarto: Nisi quis renunciauerit omnib. quę possidet, & cætera. Et illud Actuum tertio: Argentum & aurum non est mihi, & cętera. Ex his dicunt prælatos Ecclesiæ Dei, successores Apostolorum, non debere habere dominium in diuitijs temporalibus & terrenis.

Alius uerò fuit error Herodis, qui audiens Christum regem natum, credidit ipsum esse regem terrenum. Ex quo deriuari uidetur opinio

A opinio quorundam modernorum, qui intantum supradictum errorem Vualdensium declinant, ad oppositum totaliter deflexit: ita ut asserant, dominum Papam, in quantum est loco Christi, in terris habere dominium in temporalibus bonis principum & baronum, & cognitionem seu iurisdictionem. Dicunt etiam, quod hanc potestatem in temporalibus habet Papa excellentius quam princeps secularis: quia Papa habet eam secundum primariam auctoritatẽ, ut a Deo immediate princeps, aut habet eam a papa mediate. Et iterũ dicunt, quod papa non habet executionem immediatam: nisi in aliquibus casibus notatis extrinsece, qui filij sunt legitimi, per uenerabilem. princeps autem habet regulariter immediatam executionem. Et qui aliter notauerũt, locuti sunt in fauorem principum, quod uerum est deserentes. Et si papa dicit, se aliquando iurisdictionem temporalem non habere: intelligendum est, quantum ad regularem & immediatam executionem, uel quia uult pacem principum & Ecclesię custodire: uel ne pręlati sint nimis proni ad intromittendum se de temporalibus bonis & secularibus negocijs. Dicunt etiã, quod aliter se habet papa ad bona temporalia, quam principes & pręlati: & solus papa est uerus Dominus temporaliũ, ita quod potest pro libito absoluere usurarium a debito usuræ, & auferre ab alio quod alias suum est. Et tenet factum eius, licet peccet,
B nec debeat hoc facere nisi pro causa rationabili: id est pro defensione Ecclesiæ, & alijs huiusmodi. Sed prælati cæteri & principes non sunt domini, sed tutores, procuratores & dispensatores. Hæc autem opinio quantum ad dominium in rebus, non solum ex errore Herodis nascitur: sed uidetur intrare Vigilantij errorem. Nam hoc tenent omnes, & tenendum est, quod Domino papæ nõ repugnat ratione status sui, id quod est perfectionis Euangelicæ. Constat autem, quod si papa ratione sui status, in quantũ scilicet papa, & Christi uicarius, est dominus omnium, abdicatio proprietatis & abiectio dominij in temporalibus ei repugnat ratiõe sui status, cum oppositum per se conueniat. Paupertas ergo & priuatio dominij in rebus temporalibus siue exterioribus, nõ est perfectionis Euãgelicę, ut dicit Vigilãtius: de quo dicit Augustinus in libro de Agone Christiano, quod sunt qui quæ sua sunt quęrunt, quamuis catholici: aut ex ipso Christi nomine gloriam quærentes hæretici. Ex quorum numero olim Vigilantius surrexit in Gallia, quę antea errorum monstris caruerat, paupertati diuitum status ęquare pręsumens, sicut olim Iouinianus in Italia matrimonium castitati. Videtur etiam hęc opinio aliquid habere de supercilio pharisęorum, qui populum decimas & sacrificia Deo offerentem, non teneri ad censum reddendum Cęsari prædicabãt, ut ab ipsis ditioribus effecti, pinguiores reciperẽt portiões, ut dicit Hieronymus. Hæc etiã opinio in hoc periculosa uidetur, quod a conuersis ad fidem, dominium

minium rerum, quod prius habebant, transfert in summum pontificem. Ex quo fides ipsis minus reddetur gratiosa, & ipsi fidei detrahitur, cum per eam turbantur iura conditionis Christianę, ut dicit glosa, prima Petri 2. Ex hac etiam opinione timendum est, ne dum in domo Domini sic negociatio ingrediatur, ut Iesus iratus & rigidus non aliter mundet templum suum, nisi flagello adhibito, & de spelunca latronum faciat domū orationis: ut dicit Chrysostomus super Matthæum. A

Inter has autem opiniones tam cōtrarias, quarum primam erroneam omnes putant: puto ego quod ueritas medium ponit, scilicet quod prælatis Ecclesię non repugnat habere dominium in temporalibus, & iurisdictionem, contra primam opinionem. Nec debetur eis per se ratione sui status, & ratione qua sunt uicarij Iesu Christi & Apostolorum successores: sed eis conuenire potest, habere talia ex concessione & permissione principum, si ab eis ex deuotione aliquid fuerit collatum eis, uel si habuerint aliunde. Protestor autem, quod nihil intendo dicere cum assertione aliqua cōtra fidē: nec contra bonos mores, uel sanam doctrinam personæ, uel status summi pontificis reuerētia. Et si aliquid huiusmodi occurrerit inter dicta uel dicenda principaliter uel incidenter, uolo pro non dicto haberi, uolens hanc protestationem ualere & currere, ac si eam specialiter resumerem super quodlibet dicendorum.

In hac autem materia ad declarationem prædictorum, sic proceditur. Primo ostendetur quid sit regnum, & unde habuerit ortū. Secundo ostēdetur de sacerdotio. Tertio, de ordine ministrorum ad unum supremum. Quarto, quid sit prius tempore regnum uel sacerdotium. Quinto, quod eorū sit prius dignitate. Sexto, quod sacerdotium non est prius causalitate. Et ibi primo declarabit̄, quomodo Papa se habet ad bona exteriora Ecclesiastica, quo ad dominiū. Septimo, quomodo ipse se habet ad bona laicorum. Octauo, quod ipse non habet iurisdictionem a Christo in bonis laicorum, & quod Christus eam non habuit. Nono, ponent̄ rationes ad contrarium, & solutiones earum. Decimo ostendet̄, quod dato quod Christus habuit eā, tn̄ ipsam Petro nō dedit. Vndecimo ponentur quadraginta duæ rationes, dicentium quod papa habet iurisdictionem in bonis temporalibus laicorum. Duodecimo, pręmittentur aliqua ad solutionem prędictorum, & ad intelligendum quam iurisdictionem uel auctoritatem habet Papa in temporalib. bonis, & ibi ponentur auctoritates Petro & alijs Apostolis commissę a Christo. Decimotertio ostendetur, quod illis auctoritatibus pręmissis non habent prælati Ecclesiasticam iurisdictionem in temporalibus, nec ob illas principes eis in tēporalibus sunt subiecti. Decimoquarto, ponentur rationes ad primum senarium rationū pręmissarum. Decimoquinto, ad secundum senarium. Decimosexto, B

ad tertium

A ad tertium scnarium. Decimoseptimo, ad quartum. Decimooctauo, ad quintũ. Decimonono, ad sextum. Vicesimo, ad septimum. Vicesimoprimo habebitur de donatione Constantini, & quid papa propter eam possit. Vicesimosecundo ostendetur, an licitum sit de huiusmodi pertinẽtibus disputare & iudicare. Vicesimotertio ponentur rationes aliorum, quod papa non possit resignare. Vicesimoquarto ostendetur, quod potest. Vicesimoquinto, soluentur rationes prædictæ.

PRIMVM CAP. QVID REgnum, & unde habuit ortum.

Circa primum igitur sciendum, quod regnum propriè acceptũ, sic potest diffiniri. Regnum est, regimen multitudinis perfectę, ad commune bonum ordinatum ab uno. In qua descriptione, regimen ponitur pro genere: multitudinis uerò, ponitur ad differentiam regiminis, quo quilibet se ipsum regit, uel naturali instinctu, ut contingit in brutis: uel sua ratione, ut in solitariam uitam ducentibus contingit. Perfectę ponitur, ad differentiam multitudinis domesticæ, quæ non est perfecta: quia sibi non sufficit, nisi ad modicum tempus, & non ad totam uitam, sicut ciuitas, secundum Philosophum in primo Politicorum. Ad commune bonum ordinatum, B ponitur ad differentiam Tyrãnidis, Oligarchiæ & Democratię: ubi rector solum intendit bonum suum, & præcipuè in tyrannide. Ab uno uerò, ponitur ad differentiam Aristocratię, id est principatus optimorum, seu optimatum, ubi scilicet pauci denominantur secundum uirtutem. Quod regimen uocant aliqui Responsa prudentum, uel Senatus consulta: ad differentiam Polycratiæ, uel Politiæ, ubi populus denominatur, uel plebiscita. Non est enim rex, nisi qui solus dominatur, dicente Domino per Ezechiel. cap. 37. Seruus meus Dauid rex super omnes erit. Est autem tale regimen à iure naturali, & à iure gentium deriuatum. Nam cum homo sit animal naturaliter politicum seu ciuile, ut dicitur in primo Politicorum, quod secundum philosophum oritur ex uictu, uestitu, defensione, in quibus sibi solus non sufficit: & etiam ex sermone qui est ad alterum, quę homini debentur: necesse est homini, ut in multitudine uiuat, & tali multitudine quę sibi sufficiat ad uitam. Huiusmodi autem non est cõmunitas domus uel uici, sed ciuitatis uel regni. Nam in sola domo uel uico non inueniuntur omnia ad uictum, uestitum, uel defensionem necessaria ad totam uitam, sicut in ciuitate uel regno. Omnis autem multitudo, quolibet quærente quod suũ est, dissipatur, & in diuersa dispergitur: nisi ad bonum commune ordinetur per aliquem uirum, qui curam habeat de bono communi: sicut corpus hominis deflueret, nisi esset aliqua uis communis in corpore, quę ad bonum commune omnium membrorum intenderet.

ret. Propter quod Prouerbiorum 11. dicitur, quod ubi non est gubernator, populus corruet. Hoc autem est necessarium. nam nō est idem, quod proprium est, & quod commune est. secundum proprium quidem differunt homines: per commune autem uniuntur. diuersorū aūt diuersæ sunt causæ. Et ideo oportet, præter id quod mouet ad proprium bonum uniuscuiusq;, esse aliquid quod moueat ad bonum commune multorum. A

Est autem utilius regnum multitudinis, per unum qui præest secundum uirtutē, quàm per plures, uel paucos uirtuosos. quod patet tū ex potētia: nam in uno principante uirtus est magis unica, quàm in pluribus, & ideo fortior. Tum ex unitate & pace, quæ intēdi debet in regimine multitudinis. nam plures principantes non seruant pacem multitudinis, nisi fuerint uniti & concordes. Si ergo propter unumquodq; tale, & illud magis, ut dicit Philosophus: unus princeps seu principans secundum uirtutem magis poterit seruare pacem, quàm plures, & non tam de facili poterit turbari pax omnium. Tum etiam, quia princeps unus intendens ad bonum commune, habet oculum ad magis commune, quàm si plures dominentur, etiam secundum uirtutem. Et quanto plures excipiuntur, tanto residuum est minus commune: & quanto pauciores, tanto residuum est magis cōmune. Propter quod dicit Philosophus, quòd inter principaliter intendentes suum bonū propriū, tyrānus est peior: quia magis proprium intendit, & contemnit magis commune. B Tum quia in naturali regimine uidemus totum ad unum reduci. ut in mixto corpore unum elementum dominatur: in humano corpore heterogeneo, unum est principale membrū in toto homine, & anima continet omnia elemēta: animalia etiam gregalia, ut apes, & grues, quibus naturale est in societate uiuere, & obediunt naturaliter uni regi.

Ex quibus patet, homini necessarium esse, & utile, in multitudine uiuere: & maximè tali quæ sufficere potest ad totam uitam: ut est ciuitas & regnum, & regio, & præcipuè sub uero principante: propter bonum commune, qui rex dicitur. Et patet etiam, quòd hoc regimen deriuatur non solum à iure naturali, ex eo scilicet quòd homo naturaliter est animal ciuile uel politicum, & sociale in tantum, quòd ante Belum & Ninum, qui primitùs regnauerunt, homines non naturaliter, nec ut homines, sed more bestiarum sine regimine uiuebant: ut narrat quosdam dixisse Orosius primo suo libro contra Paganos. Et Tullius consimilia dicit in principio Veteris rhetoricę. Et Philosophus dicit de talibus in Politicis, quòd nō uiuūt ut homines, sed ut dīj uel bestiæ. Et cum per uerba communia ad uitā communem naturaliter eis conuenientem (ut uisum est) à uita bestiali non possent huiusmodi homines reuocari, homines magis ratione utentes, eorum compatientes errori, ad uitam communem

sub

a sub uno aliquo ordinatam, rationibus persuasorijs reuocare conati sunt, ut dicit Tullius: & ita reuocatos certis legibus ad uiuendũ communiter ligauerunt: quę quidē leges hic ius gentium dici possunt. Et sic patet, quòd huiusmodi regimen à iure naturali & gentium deriuatur.

CAP. II. QVID SIT SACERdotium, & unde habuit ortum.

CÆterùm est considerandum, quòd homo non solum ordinatur ad bonum tale, quod per naturam potest acquiri, quod est uiuere tãtum secundum uirtutem: sed ulterius ordinatur ad finem supernaturalem, quæ est uita æterna, ad quam tota hominum multitudo uiuentium secundum uirtutem, ordinabilis est: secundum quod patet in Symbolo fidei nostræ. & ideo oportet unum aliquem esse, qui multitudinem fidelium dirigat ad hunc finem. Et si quidem ad hunc finem posset perueniri uirtute naturę humanę, necessarium esset, ut ad officium regis humani pertineret, dirigere homines in hunc finem: quia hũc regem humanum dicimus, cui commissa est cura summa regiminis in rebus humanis. Sed quia uitam æternam non consequetur homo per uirtutem naturæ humanæ, sed diuinæ, secundum illud Apostoli Romanorum 6. Gratia Dei

b uita æterna. Ideo perducere ad istum finem, non est humani regiminis, sed diuini.

Ad illum igitur regem pertinet hoc regimen, qui non solum est homo, sed etiã Deus: scilicet Christus Iesus, qui homines filios Dei faciens, introducit in uitam æternam. propter quod Rex appellatur, dicente Hieremia: Regnabit rex, & sapiens erit. hoc autem regnum à Deo patre est ei creditum, quòd nõ corrumpetur. Et quia ad curam regis pertinet, remouere impedimēta pertingendi ad finem, & conferre remedia & adiutoria perueniendi: ideo Christus seipsum offerens Deo patri, ut sacerdos simul & sacrificium, impedimentum uniuersale per mortem suam remouit, offensam scilicet Dei patris pro communi peccato generis humani. Et propter hoc sacerdos uerus dictus est, pro hominib. ex hominibus assumptus, Hebræorum 5. Verùm quia causam uniuersalem oportet coniungi particularibus effectibus, necessarium fuit quædam habere remedia, per quæ illud beneficium generale nobis aliquomodo iungeretur.

Et illa sunt Ecclesiæ sacramenta, in quibus specialis uirtus passionis Christi continetur, sicut uirtus agentis in instrumento. Et ideo ipsa esse sensibilia conueniebat, ut homini prouideretur secundum eius conditionem, quæ est, ad spiritualia & intelligibilia capienda deduci per sensibilia, secundum illud Romanorum 1. Insensibilia Dei per ea quæ facta sunt, &c. Et ut instrumenta ista uerbo

incarnato (cuius ut principalis agentis uirtutem continent) proportionata essent, dum spiritualem uirtutem continent sensibilibus signis. A

Cæterum quia Christus præsentiam suam carnalem erat Ecclesiæ substracturus, necessarium fuit ut alios ministros institueret, qui huiusmodi sacramenta hominibus ministrarent: qui ideo sacerdotes dicuntur, quasi sacra dantes, uel sacra docentes homines.

Hos autem ministros ideo oportuit non angelos esse, sed homines, spiritualem uirtutem sibi collatam habentes, unde Apostolus Hebr. 5. Omnis pontifex ex hominibus & pro hominibus assumptus est, &c. Et hoc, ut minister & ministerium conuenirent, in quo est uirtus spiritualis sub sensibili elemento, & causæ principali salutis hominum, uerbo scilicet incarnato secundum nostram salutem, uirtute & auctoritate operatur, in quantum Deus est, & homo.

Ex his patet, quod sacerdotium definiri potest in hunc modum: Sacerdotium est spiritualis potestas Ecclesiæ, ministris Ecclesiæ à Christo collata, ad dispensandum fidelibus sacramenta.

CAP. III. DE ORDINE MINISTRORUM ad unum summum: quòd non est necesse omnes principes ad unum reduci, sicut ministro Ecclesiæ ad unum supremum. B

CÆterum quia secundum Apostolum 2. Corinth. 3. hæc potestas data est Ecclesiæ ad ædificationem: oportet hanc potestatem tamdiu durare in Ecclesia, quamdiu ecclesia ædificatione indiget, scilicet usque ad finem mundi. Et ideo sic fuit data primò Christi discipulis, ut per eos deriuari posset ad alios. Inter quos oportet esse aliquos ministros superiores & perfectos, qui huiusmodi sacerdotium aliis conferant ordinando & consecrando.

Et hi sunt episcopi superintendẽtes: qui licet nõ excedant simplices sacerdotes, quantum ad uerum corpus Christi consecrandum: excedunt tamen in iis quæ sunt ad fidem, uel fideles. Nam episcopi sunt sacerdotes magni, & perfecti: quia possunt alios facere sacerdotes, quod non possunt simplices & inferiores. Et quidquid ardu.um circa fidelem populum est agendum, episcopis reseruatur: quorum auctoritate, etiam sacerdotes possunt id quod illis committitur. Et in his quæ sacerdotes agunt, utuntur rebus ab episcopis consecratis: ut calice, altari & palliis, ut dicit Dionysius de Ecclesiastica hierar. cap. de Sacerdotalibus perfectionibus. Manifestum est autem, quod licet populi distinguantur per diuersas diœceses & ciuitates, in quibus præsunt episcopi diuersi in spiritualibus: tamen una est omnium fidelium Ecclesia, & unus populus

A lus Christianus. Et ideo, sicut in qualibet diœcesi est unus episcopus, qui est caput Ecclesiæ in illo loco uel populo: ita in tota Ecclesia, & in toto populo Christiano, est unus summus episcopus, Papa scilicet Romanus, Petri successor: ut sic Ecclesia militans per similitudinem à triumphante deriuetur, ubi unus præsidet, qui præsidet toti uniuerso. Apoc. 21. Ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus. & Ioelis 1. Congregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter, ut ponant sibi caput unum. Iohan. 10. Fiet unum ouile, & unus pastor. quod quidem de Christo intelligi non potest, sed de aliquo alio ministro qui præsit loco eius. Nam post corporalem substractionem præsentiæ corporalis Christi, conuenit interdum circa ea quæ sunt fidei, quęstiones moueri, in quibus propter diuersitatem opinionum uel sententiarum diuideretur Ecclesia: quæ ad sui unitatem requirit fidei unitatem, nisi per unius sententiam Ecclesiæ unitas seruaretur. Hic autem principatum huiusmodi habens, est Petrus, successor que eius: non quidem synodali ordinatione, sed ex ore Domini qui Ecclesiæ suæ noluit deficere in necessarijs ad salutem, ipso dicente Iohannis ultimo, ante ascensionem, Petro singulariter: Pasce oues meas. & Lucæ 22. ante passionem: Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Hunc autem ordinem ad unum supremum magis inuenimus inter ministros Ecclesiæ, quàm inter principes seculares:
B quia ministri Ecclesiastici diuino cultui specialiter deputati sunt Domino, tanquam populus peculiaris. Et ideò ex diuino statuto est ordo omnium ministrorum ad unum. Non sic autem fideles laici sic habent ex iure diuino, quòd subsint in temporalibus uni monarchiæ supremo: sed ex naturali instinctu, qui ex Deo est, habent, quòd ciuiliter & in cōmunitatè uiuant: & per consequens, ut ad bene uiuendum in communi rectores eligant diuersos quidem, secundum diuersitates communitatum. Quòd autem ad unam supremam hierachiam in temporalibus reducantur, nec ex inclinatione naturali, nec ex iure diuino habent: nec eis conuenit ita, sicut ministris Ecclesiasticis.

Primò quidem, quia sicut in hominibus est diuersitas magna ex parte corporum, non autem ex parte animarum; cum omnes sint in eodem gradu essentiali constitutæ, propter unitatem speciei humanę: ita secularis potestas plus habet diuersitatis secūdum secularitatem, & complexionum diuersitatem, quàm spiritualis, quæ minus in talibus uariatur. Vnde non oportet esse tantàm diuersitatem in una, sicut in alia.

Secundò, quia non tantum sufficit unus ad dominandum toti mundo in tēporalibus, sicut unus sufficit in spiritualibus: quia potestas spiritualis censuram suam transmutare potest faciliter ad omnes, tam propinquos quàm remotos, cum sit uerbalis, non po-

testas secularis, gladiũ suũ cũ effectu transmittere tam faciliter potest ad remotos, cum sit manualis. facilius enim est uerbum extendere, quàm manum. A

Tertiò, quia tẽporalia laicorũ non sunt communitatis, sed quilibet est dominus suæ rei, tanquam per suam industriam acquisitæ, ut infrà patebit: & ideo non indigent dispensatore communi, sed quilibet suę rei sit ad libitum dispensator. Bona uerò Ecclesiastica communitati sunt collata, ut uidebitur infrà: & ideo oportet quòd sit aliquis unus qui communitati pręsit, ut bonorum omnium communis dispensator. non ergo tantum conuenit quòd pręsit aliquis unus toti mundo in temporalibus laicorum, sicut in temporalibus clericorum.

Quartò, quia omnes fideles conueniunt in una fide catholica, sine qua non est salus: & sæpe conuenit multas quæstiones oriri de pertinentibus ad salutem seu fidem in diuersis regionibus, sicut regnis. Et ideo ne propter diuersitatem controuersiarum unitas fidei destruatur, necesse est (ut dictum est) unum esse superiorem in spiritualibus, per cuius sententiam controuersię terminentur. Sic autem non est necesse omnes fideles uniri, in aliqua re publica communi: sed possunt secundum diuersitatem climatum, regionum & conditionum hominum, esse diuersi modi uiuendi, & diuersę Politię: & quod est uirtuosum in una gẽte, nõ est uirtuosum in alia. Sicut de singulis personis dicit Philosophus in secundo Ethicorum, quòd aliquid est uni parum, quod alij est nimium. Sicut quod est nimium magistro gymnasiorum, scilicet comedere decem minas seu uncias, esset parum Miloni, qui scilicet uno ictu de pugno, taurum uictimam faciebat, ut dicit Cõmentator. Non est ergo sic necesse mundum regi per unũ in temporalibus, sicut necesse est quòd regatur per unum in spiritualibus: nec ita trahitur à iure naturali, uel diuino. Vnde Philosophus in Politicis dicit, generationem regni esse naturalem in singulis ciuitatibus uel regionibus, nõ autem imperij uel monarchiæ. B

Augustinus etiam quarto de Ciuitate Dei dicit, quòd melius & magis pacificè regebatur respublica, cum uniuscuiusq;, uel unum quodq; regimen suæ patriæ terminis finiebatur. Et ibidem etiã dicit, quòd causa destructiõis imperij Romani fuit ambitio propria dominandi, uel prouocans alienas iniurias: & sic non ita trahitur à iure naturali, quod in temporalibus sit unus monarcha, sicut in spiritualibus. Nec huic obuiat, quod 7. quæst. 1. In apibus, ubi dicitur quòd unus debet præesse, & non plures: quia ibi loquitur de re una, ubi nõ expedit plures ex indistincto dominari. sicut ostẽdit de Remo & Romulo, qui simul & ex indistincto dominabãtur: & ideo unus in alium fratricidium commisit. Similiter ibidem ostenditur per alia exempla.

Cap.

CAP. IIII. QUID SIT PRIUS, Regnum uel Sacerdotium.

a NVnc uidendum est, quid prius fuit tempore, regnum uel sacerdotium. Ad quod sciendum est, quod de regno loquendo propriè, prout nominant regimen non solum domus, uel uici ciuitatis: sed prouinciæ, in qua inuenitur maximè sufficientia eorum quæ pertinent ad totam uitã. Et loquendo de sacerdotio propriè, prius fuit tẽpore regnum sacerdotio. Nam ut ait Aug. 16. de Ciuitate, cap. 17. primum regnorũ fuit regnum Assyriorum, quod longè ante datã legem incœpit: quia in Assyria primò regnauit Belus, scilicet 65 annis. quo defuncto, filius eius Ninus regnũ amplians per totam Asiam maiorẽ, etiam in India regnauit 52 annis, 43 annos habens in regno, quãdo natus est Abrahã, anno qui erat circiter 1200 ante Vrbem cõditam. Simul ergo cum isto regno incœpit regnum Sicyoniorum in Græcia, quod in sui principio non fuit tantum: cuius primus rex fuit Egyaleus, cuius filius fuit Europs.

Eodem tempore inuenitur de Deum uerum colentibus, rex Salem Melchisedech: quem Hebræi dicunt Sem, filium Noe: & dicũt eum uixisse usq; ad Isaac.

b His autem temporibus iamdudum antè ueris regibus existentibus, nõdum erat sacerdotium, nec fuit usq; ad Mediatorem Dei & hominum Christum Iesum. Quod ex hoc patet. Nam apud gentiles si qui sacerdotes dicebantur, hõ erant ueri sacerdotes: quia nec sacrificia offerebant uerò Deo, sed æstimato. Deut. 32. Immolauerunt demonijs, & non Deo.

Si uerò aliqui Leuitici generis sub lege in Dei populo dicebantur sacerdotes, non erant ueri sacerdotes, sed figura uerorum sacerdotum, & eorum sacrificium tantummodò figurale: & sacramenta eorum non erant uera, sed figuralia: eo quòd à peccato non mundabant: nec cœlum aperiebant, sed figurabant, mundando quasdam irregularitates, & aperiendo templum manufactũ, per quod apertio templi non manufacti per Iesum Christum figurabatur: nec promittebant spiritualia, nisi sub specie temporalium: secundum quod dicit Apostolus Hebræorum 11. Vmbram habet lex futurorum bonorum.

Ante regem uerò inuenitur Melchisedech, sacerdos Dei summi: cuius sacerdotium licet perfectius & præstantius esset sacerdotio Leuitico, tamẽ solum fuit figurale, & nõ uerum. Erat enim perfectius, quia Christi reprę̄sentabat sacerdotium: quantum ad illud, in quo excellebat sacerdotium Christi, sacerdotiũ Aaron: & sacerdotiũ Aaron in significando deficiebat à sacerdotio Christi, scilicet quantum ad perpetuitatẽ: quia non legitur in Scriptura, Melchisedech habere initiũ uel finẽ, sicut nec Christus habuit. Et quantũ ad

multa quæ ponit Apostolus Hebræorum 5. sed tamen tantum erat figurale, & non uerum, sicut nec sacerdotium Leuiticum.

Accipiendo ergo uerum sacerdotium, non fuit sacerdotium usque ad mediatorẽ Dei & hominũ Christum Iesum, cuius sacerdotij participes nos effecit.

Eum igitur Abraham, ante cuius natiuitatem fuerunt reges Assyriorum, Sicyoniorum, Ægyptiorum, & alij quidam, fluxerunt usque ad Christum, secundum Methodium, duo milia annorũ: uel secundum alios, 1150.

Manifestum est, ante uerum sacerdotiũ, regnum duratione temporis fuisse: & reges ueri erant (licet cum hoc illi qui ungebantur in proposito Dei Christum figurarent) cum officium eorum esset ad uitæ humanæ ciuilis necessitatem, sicut modò.

Est tamen sciendum, quòd si sacerdotium acciperetur largè & impropriè, prout legalis sacerdos, uel quilibet alius figuralis uel æstimatiuus sacerdos dicebatur, simul currit & cadit sacerdotium cum regno. Nam in numero Deum colẽtium Melchisedech simul fuit rex Salem, & sacerdos Dei summi: & ab ipso secundum Hebræos, & secundum magistrum in historijs per primogenitos cõtinuarum est sacerdotium usque ad Aaron.

Iste autem Melchisedech secundum Hebræos genuit Arphaxat, duobus annis post diluuium, & fluxerunt à diluuio usque ad septuagesimum annum uitæ Abrahæ, quando prima promissio ei facta est (ut habetur Genesis 12. secundum planum literæ) anni 470. uel secundum alios, 430.

Apud alios uerò, immò simpliciter, primum regnum olim fuit regnum Assyriorum, ut suprà dictum est: cuius primus rex fuit Belus. Ninus autem filius eius, ei succedens in regno, patre defuncto idolum fecit nominatum Bel: à quo denominata sunt idola cætera prouinciarum, ut Beelphegor, Beelsebut, & alia huiusmodi: instituitque sacerdotes siue flamines, per quos sacrificia eis offerebantur.

Ex his satis patet, regnum concurrisse cum sacerdotio, sic accepto, scilicet æstimato, uel figurali: diu tamen regnum præcessisse sacerdotium uerum.

CAP. V. QVID SIT PRIVS DIgnitate, regnum uel sacerdotium.

EX prædictis patère potest de facili, quid sit prius dignitate, regnum uel sacerdotium. Nam quod posterius est tempore, solet prius esse dignitate, ut perfectum imperfecto, & finis eo quod est ad finem. Et ideo dicimus, potestatem sacerdotalem maiorem esse potestate regali, & ipsam præcellere dignitate: quia hoc semper reperimus, quòd illud ad quod pertinet ultimus finis, perfectius

A ctius est & melius, & dirigit illud ad quod pertinet interior finis. Regnum uero ad hoc ordinatum est, ut multitudo congregata uiuat secundum uirtutem, ut supra dictum est. Et cum hoc ulterius sacerdotiũ ordinatur ad altiorem finem, qui est Dei fruitio, cuius directionis cura credita est Christo, cuius uicarij & ministri sunt sacerdotes: & ideo dignior est potestas sacerdotalis regali potestate. Et hoc conceditur communiter, 96. distinction. capitulo, duo quippe sunt: Non tam preciosius est aurum plumbo, quàm regia potestate ordo sacerdotalis est altior. Et extra de maioritate & obedientia, capit. Solite, dicitur: Quia præferuntur spiritualia temporalibus, sicut sol lunæ, sic & cætera. Et Hugo de sancto Victore, libro secundo de Sacramentis, parte secunda, capitulo quarto, ait sic: Quantum uita spiritualis dignior est quàm terrena, & spiritus quàm corpus: ita potestas secularis terrenam potestatem honore & dignitate præcellit. Et Bernardus ad Eugenium papam, capitulo primo: Quę nam tibi uidetur dignitas & potestas, dimittendi peccata, aut prædia diuidendi: sed non est comparatio, quasi dicat: Maior est potestas spiritualis, ea ergo dignitate præcellit.

Nec tamen si principe maior est sacerdos dignitate, & simpliciter oportet quòd eo sit maior in omnibus. Non enim sic se habet potestas secularis minor ad potestatem spiritualem maiorem, quòd ex
B ea oriatur uel deriuetur: sicut se habet potestas proconsulis ad Imperatorẽ, qui eo maior est in omnibus, quia potestas sua ab eo deriuatur. Sed se habet sicut potestas patrisfamiliâs ad potestatẽ magistri militũ, quarũ una non est deriuata ab alia, sed ambæ à quadã superiori potestate. Et ideo in aliquibus potestas secularis maior est potestate spirituali, scilicet in temporalibus: nec quo ad ista, est ei subiecta in aliquo, quia ab illa non oritur: sed ambæ oriuntur ab una suprema potestate, scilicet diuina immediatè: propter quod inferior non est omnino subiecta superiori, sed in his solùm in quibus suprema subiecit eam maiori.

Quis enim diceret, quòd quia doctor literarum, uel instructor morum, ordinat omnes de domo ad nobiliorem finem, scilicet ad cognitionem ueritatis: ideo & medicus, qui respicit inferiorem finem, scilicet corporum sanitatem, sit ei subiectus, in suis medicinalibus propinandis. hoc enim non oportet, cum paterfamiliâs, qui utrumque in domo constituit, eum, quo ad hoc, non supposuerit ei.

Est ergo sacerdos in spiritualibus maior principe, & econuersò in temporalibus princeps maior sacerdote: licet simpliciter sacerdos maior sit, quantum spirituale maius est temporali.

Et hoc etiam ostendunt exempla prædictarum auctoritatum. Nam licet aurum sit preciosius plumbo, tamen plumbũ non est ex auro causaliter. Hoc etiã expresse dicitur secũda quæstiõe septima: nos

nos si incompetenter. Est tamen considerandũ, quod illud quod A dictum est, intelligamus de uero sacerdotio Christi. Nam sacerdotium gentilium, & totus diuinus cultus eorum erat propter temporalia bona, quæ ordinantur ad bonum commune multitudinis, cuius cura regi incumbit. Et ideo sacerdotes gentilium regibus subdebãtur, & maius erat sacerdotio regnum: sicut superior est potestas cui incumbit cura de cõmuni bono, quàm potestas cui solum incumbit cura de particulari. Similiter in ueteri lege sacerdotium solum bona temporalia promittebat immediatè, licet non à dæmonibus, sed à uero Deo exhibenda. Ideo etiam in ueteri lege sacerdotium indignius erat potestate regia, & ei subiectum: quia per sacerdotem non dirigebatur rex ad aliquid alicuius bono multitudinis, cuius cura sibi incumbebat. ecõuerso autem est in noua lege. Est autem considerandum, quod mirabiliter ex diuina prouidentia factum est, quod in urbe Romana, quam Deus præuiderat fore principalem Christiani sacerdotij sedem, iste mos paulatim inualuit: ut ciuitatis rectores (etsi non ex debito iustitiæ, cum simpliciter essent maiores sacerdotibus) plusquam in cæteris locis uoluntariè se subdebant: dicente Valerio, Omnia post religiones ponẽda sem per nostra ciuitas duxit, etiam in quibus summæ maiestatis conspici decus uoluit: quapropter non dubitauerunt sacris imperia seruire: ita se futura humanarum rerum regimen ęstimantia, si diuinæ potentiæ bene atque constanter fuissent famulata. Quod, quia futurũ erat ut in Francia plurimũ uigeret religio sacerdotij Christiani, diuinitus est prouisum, quod etiam apud Gallos, gentiles sacerdotes (quos Druydes nominabant) totum Gallicum bellũ definirẽt, ut scripsit Iulius Cæsar de Gallico bello. Est igitur Christi sacerdotium dignius regia potestate.

CAP. VI. QVOD SACERDOTIVM *non est prius regno causalitate: & quomodo se habet Papa ad exteriora bona Ecclesiastica, quoad dominium.*

ET quia aliqui pręeminentiam sacerdotij super regiam potestatem uel dignitatem intantum extollere uolunt, ut dicant sacerdotium non prius solum dignitate, sed etiam causalitate: & potestatem secularem in sacerdotali cõtineri, & ab ea institui: restat ostendendum, quomodo Papa, qui supremum locum tenet inter Christi sacerdotes, habeat uel non habeat potestatem. Vbi primò ostendetur, quomodo se habeat ad bona exteriora, quoad diuinis in rebus. Secundò, dato quod non sit uerus dominus exteriorũ bonorum, sed dispensator simpliciter, uel in casu: an saltem habeat radicalem primariam auctoritatem, ut superior, & ut iurisdictionem exercens.

Circa primum igitur, sciendum est primò, quomodo se habeat

A ad bona temporalia Ecclesiasticarum personarum, ut Ecclesiasticę sunt. Ad quod sciendum, quod bona Ecclesiastica, ut Ecclesiastica sunt, collata sunt communitatibus ecclesiarum, seu ipsis ecclesijs, & non personæ singulari: ita quod in bonis Ecclesiasticis nulla persona singularis habet proprietatem & dominium, sed sola communitas: ut Ecclesia Carnotensis, uel alia huiusmodi est, habens dominium & potestatem in ipsis bonis ut sibi proprijs. Persona autem singularis, non ut singularis, sed ut pars & membrum communitatis, habet in ipsis ius utendi ad sustentationem, secundum exigentiam et decentiam personę suę, & status: in quo tamē est differentia. quia est aliquod membrum simplex, ut simplex canonicus: & illud non habet nisi usum. Et est aliquod membrum, quod est principale & caput totius communitatis, ut episcopus. nam non esset congregatio una, nec ordinata, nisi esset unum caput & membrū principale. & illud non solum habet usum in bonis communitatis secū dum exigentiam sui status, modo prędicto: sed habet administrationem & dispensationem generalem omnium bonorum communitatis, approprians cuilibet quod ei debetur, secundum debitam iustitiæ proportionem: dispensans etiam pro cōmuni bono collegij bona fide, ut sibi uidetur expedire. & ita est in qualibet Ecclesia cathedrali. Verùm quia non solum quęlibet congregatio Ecclesiasti
B corum uirorum est una in spirituali unitate, imo omnes Ecclesiasticę congregationes habent quandam generalem unitatem, in quantum sunt una Ecclesia, habens connexionem ad unum principale membrū cui incumbit Ecclesiæ cura generalis, scilicet dominum papam: ideo ipse tanquam principale caput, & principale membrum, & supremum uniuersalis Ecclesiæ, est generalis dispensator omnium generaliter bonorum Ecclesiasticorum, spiritualium & temporalium. Non quidem quod sit dominus eorum: sed sola cōmunitas uniuersalis Ecclesiæ est domina & proprietaria illorū bonorum generaliter, & singulæ communitates & Ecclesiæ dominium habent in bonis sibi competentibus. Similiter personæ singulares qualitercunq; acceptæ, dominium non habent: licet principalia membra dispositionem habeant non solū respectu inferiorum, sed etiam quantum faciunt fructus suos ex seruitio pinguiores, secundum exigentiam personæ uel status: uel forsan aliquid eis ultra appropriatur ab uniuersali dispensatore sic ordinā te, uel discernente seu determinante bona fide, prout iura à papatu condita distinguūt bona Ecclesiastica quadrifariam, 12. q. 2. Ex his patet quod male dicunt, qui dicunt, quod nulla persona singularis, alia à papa, nec collegium uel communitas habet ius & dominium in bonis Ecclesiasticis: sed solus papa, qui non solum est administrator & dispensator uniuersalis, sed uerus dominus & proprietarius bonorum Ecclesię: & de eis ordinare, & ea distrahere potest, prout uult, & tenet factum

net factum suum (licet peccet, nisi faciat ex causa rationabili.) Et cæteri prælati, uel etiam principes & communitates non habent dominium: sed solum sunt talium bonorum procuratores, tutores & dispensatores. Hoc patet esse falsum, ex prędictis. Cum dictum sit, quòd papa non sit dominus ecclesiasticorum bonorum generaliter, nec prælati inferiores bonorum sui collegij. Sed Papa est dispositor & dispensator uniuersalis bonorum Ecclesiasticorum: etiam amplius, facit sibi fructus suos de bonis communibus pinguiores, secundum exigentiam sui status, quàm prælati inferiores, qui uocati sunt in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Vnde Augustinus ad Bonifacium, de Prælatis loquens, omnes generaliter includens dicit: Si priuatum uel priuatim possidemus, quod nobis sufficiat, non illa nostra sunt, sed illorum quorum procurationem gerimus: nõ ergo proprietatem nobis usurpatione damnabili uendicemus. Et Apostolus 1. ad Corinth. 4. non excludens Petrum seu papã: Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. Et Bernhardus, loquens de bonis temporalibus, dicit ad Eugeniũ papam libro secundo: Esto ut alia quacunque ratione hoc tibi uendices, nõ tamẽ Apostolicò iure: nec illud tibi dare, quod non habuit Petrus, potuit. Argentum, inquit, non est mihi. quod habuit, hoc dedit, scilicet solicitudinem super ecclesias, non (inquit) dominationẽ. audi ipsum: Non ut dominantes, inquit, in clero: sed forma sancti gregis, hęc Bernardus. Quod etiam ex hoc euidens est, quia clericis, ut clerici sunt, & monachis, ut monachi sunt, non repugnat habere dominium bonorum exteriorum, saltem in communi: quia ex uoto non sunt incapaces, sicut aliqui religiosi. Cum ergo fundatores ecclesiarum intenderunt dominium, & proprietatem bonorum, quæ dabant, transferre primò & directè in communitatẽ collegij, scilicet talis ecclesiæ, ad usum Deo seruientium, & non in dominũ papam: manifestum est, quòd communitas ipsa habet immediatum & uerum dominium in bonis ipsis, & non papa uel prælatus aliàs inferior. A B

Aliter enim, quo ad talia bona, non differret modus uiuendi clericorum & monachorum, à modo uiuendi fratrũ Minorum, qui ex uoto suo sunt incapaces dominij talium bonorum in proprio & in communi. Habent enim tantum usum facti, ut dicit Nicolaus papa quartus. Et ne bona eis collata (quæ ex eo quòd conferuntur personis ecclesiasticis, sunt facta ecclesiastica) sint uaga & incerta, dominus papa suscepit in se ius & dominium eorum.

Sed quæro, per quem potest hoc dominiũ papa suscipere, cum non habeat potestatẽ in tẽporalibus, nec bona ecclesię sua sunt, sed communitatis? Absit autem quòd ad bona exteriora non aliter se habeant clerici seculares, & alij religiosi: cum etiam dicat papa Nicolaus

A Nicolaus in eadem decretali, quòd monachus monasterio, & seruus domino acquirit ius & dominium in re aliqua. Non ergo solus papa dominus est, imò nec dominus, sed dispensator generalis: & episcopus uel abbas dispẽsator spiritualis, & immediatus. Communitas autẽ dominiũ uerum habet in bonis Ecclesiasticis: amplius non potest dici, quòd papa ius & dominiũ in talibus bonis habeat, non ut est persona priuata, sed ut est persona publica, & uicarius Christi, cuius sunt omna talia bona, ut domini principalis: & propriè, ut eius uicarij generalis. Hoc enim dicere non ualet, quia Christus secundum quod Deus, est dominus non solum bonorum ecclesiasticorum, sed etiam omnium aliorum: ut autem homo, non habet communitatem & conuersationem corporalem cum ijs qui sunt in Ecclesia. Nec illi qui conferunt bona ecclesię, intendunt ius & dominium transferre in Christum. siue secundum quòd Deus: quia sic omnia sua sunt: siue secundum quòd homo, quia illis nunc non indiget: sed in ministros Christi. & ideo talia bona sunt Ecclesiæ, quãtum ad proprietatem: sed prȩlatorum, quantum ad dispensationem, ut dictũ est. Ex quo etiã patet, quòd papa non potest ad libitum detrahere seu distrahere bona ecclesiarum, ita quòd quicquid ordinet, de ipsis teneat. Hoc enim uerum esset, si esset dominus: sed cum sit dispensator bonorum communitatis,
B in quo requiritur bona fides: non habet sibi collatam potestatem super ipsis, nisi ad necessitatẽ uel utilitatẽ ecclesiæ cõmunis. Vnde Apostolus 2. Corinth. 13. Agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem. propter quod si aliter pro libito distrahat papa, & non bona fide, de iure non tenet: & non solum tenetur ad pœnitentiam de peccato, quasi propter abusum rei nõ suȩ, sed infideliter agit, & ad restitutionem tenetur, scilicet aliunde de patrimonio proprio, si haberet aliquid, uel acquireret (cum sit fundator rei non suæ) Et etiam sicut monasterium posset agere ad depositionem abbatis, uel ecclesia paricularis ad depositionem episcopi, si appareret quòd dissiparet bona monasterij uel ecclesiæ: & quod infideliter non pro bono communi, sed pro priuato ea detraheret seu distraheret. Ita si appareret quòd papa bona ecclesiarũ infideliter distraheret seu detraheret, scilicet nõ ad bonum cõmune, cui super intendere tenetur, cum sit summus episcopus: deponi posset, si admonitus non corrigeretur, dist. 40. can. Si papa, ubi dicitur: Cunctos iudicaturus, à nemine iudicandus est, nisi deprehendatur à fide deuius. ubi dicit Glosa: Quòd si comprehẽdetur in quocunq; alio uitio, & admonitus nõ corrigatur, sed scandalizet, uel scandalizaret ecclesiam, idem posset fieri. Sed fortè secundum alios hoc fieri posset per solum concilium generale, argumentum 20. 1. distinct. can. nunc autem. Et si quidem sciat papa alios uiros Ecclesiasticos uel seculares contra se ob inde-

bitam dispensationē clamantes, eo modo quo possunt & debent, A
non potest eos de iure mouere, uel deponere ab eis quod ipsorum est qualitercunq;, cum ad hoc non habeat auctoritatem à Deo. Et sic dicentes, os ponunt in cœlum, & iniuriam faciunt summo pontifici patri nostro, qui uoluntatem suam prædicant sic esse inordinatam (cum præ supponi debeat, uoluntatem tanti patris non contrariam iuri) ut scilicet sine causa rationabili uellet auferre alicui quod suum est, cum aliter non posśit de iure. Siquidem Deus non uult auferre, uel auferri ab aliquo quod ei dedit, nisi culpa exigēte: quia, ut dicitur Roman. 11. sine pœnitentia sunt dona Dei. Propter peccata etiam hominum dixit: Pœnitet me fecisse hominem. Propter peccatū Aegyptiorum spolium fecit Hebręorum. Nihil enim uult auferre uel auferri à uiro iusto. Vnde Iob 36. iudicium pauperibus tribuit: & non aufert à iusto oculos suos, & reges in solio suo solicitat imperpetuum. Et ideo cum Deus dederit Petro uel papæ dispensationem exequēdam bona fide, contra Dei uoluntatem expressam non potest papa de iure pro libito, non interueniente culpa manifesta, auferre ius administrationis, quod quis debitè & ritè recepit & habet. hæc ergo potestas est, quam habet papa in bonis Ecclesiasticis.

CAP. VII. QVOMODO PAPA *se habet ad bona laicorum.* B

EX prædictis patet satis, quomodo papa se habet ad bona laicorum: quia infirmius habet dominium in bonis exterioribus laicorum, quàm clericorum: imò nec in illis est dispensator, nisi fortè in ultima necesśitate ecclesiæ, in qua etiam non est dispensator, sed iuris declarator. Ad quod declarandum, considerandum est, quòd exteriora bona laicorum non sunt collata communitati, sicut bona Ecclesiastica: sed sunt acquisita à singulis personis arte, labore, & industria propria. Et personæ singulares, ut singulares sunt, habent in ipsis ius & potestatem, & uerum dominium: & potest quilibet de suo ordinare, disponere, dispensare, retinere, alienare pro libito sine alterius iniuria, cum sit dominus: & ideo talia bona non habent ordinem nec connexionem inter se, nec ad unum cōmune caput, quod habeat ea dispensare & ordinare uel disponere, cū quilibet rei suæ sit ordinator pro libito. Et ideo nec princeps nec papa habet dominium uel dispensationē in talibus: uerùm quia ob talia bona contingit interdum pacem communem turbari, dum aliquis quod est alterius usurpat: quia etiam homines interdum quæ sua nimis amantes, ea non communicant prout necesśitati uel utilitati patriæ expedit: imò positus est princeps à populo, qui in talibus præest ut iudex, discernens iustum & iniustum, & ut uindex iniuriarum, & ut mensura in accipiendo bona à singulis secundum iustam

A iustam proportionem pro necessitate uel utilitate communi. papa uero quia est supremum caput non solum clericorum, sed generaliter omnium fidelium, ut fideles sunt, tanquam generalis informator fidei & morum in casu summæ necessitatis, fidei & morum: in quo casu omnia bona fideliũ sunt cõmunicanda, & calices ecclesiarum: habet bona fidelium dispensare, & exponenda decernere, pro ut expedit necessitati communi fidei: quæ alias subuerteretur, propter irruptionem paganorum, aut aliud huiusmodi. & posset esse tanta necessitas, & tam euidens, quod posset exigere decimas uel decimatas portiones à singulis fidelibus, secundum tamen debitam proportionẽ, ne aliqui plus debito grauarẽtur quàm alij, ad subueniendum communi necessitati fidei. & huius papæ ordinatio non est nisi iuris declaratio. Et posset etiam rebelles & cõtradictores per censuram Ecclesiasticam compellere: & per talem modum, etiam si de parochia aliqua essent fideles, de nouo multiplicati in tantum, quod curato parrochiali non possent sufficere antiqui redditus, ad quos fideles parrochiæ tenebãtur, eo quod ad curam parrochię oporteret sacerdotem de nouo tenere capellanos coadiutores: papa posset ordinare, quod fideles illius parrochiæ de bonis suis superaddant usq; ad debitam sufficiẽtiam: in quo casu, talis, ordinatio esset iuris declaratio. Extra uero casus huius necessita-
B tis, pro communi bono spirituali non habet papa dispositionẽ bonorũ quæ terreni tenẽt, quæ scilicet quilibet disponit de suo prout uult, & princeps in casu necessitatis pro communi bono temporali. In casibus uero non necessitatis, sed alicuius utilitatis specialis, uel ubi non constat quod conferant bona exteriora laicorum, tali utilitati uel necessitati non habet papa compellere quenquam: sed super hoc posset dare indulgentias pro auxilio ferendo fidelibus. & non est aliud ei collatum, prout puto.

CAP. VIII. QVOD PAPA NON *habet iurisdictionem à Christo in bonis laicorum, quia Christus non habuit eam.*

ET quia nõ est idem habere proprietatem & dominiũ in bonis exterioribus, & habere iurisdictionẽ, id est ius decernẽdi quid sit iustũ uel iniustũ in ipsis: sicut habent principes potestatem iudicandi & decernendi seu discernendi in bonis subditorũ, licet nõ habeãt dominium in re ipsa: ideo nunc restat uidendum, utrum papa à Christo habeat iurisdictionẽ & potestatẽ huiusmodi, ut aliqui dicunt. Et ad ostendendum, quod non habeat eam à Christo, primo ostendetur, quod Christus ut homo eã non habuit. Secundo ostẽdetur, quod dato, quod Christus eam habuerit, tamẽ Petro eã non cõmisit. Ad primũ ergo intelligendũ, sciendum est, quod Christus tripliciter potest intelligi. uno modo secundũ quod Deus est unus cũ patre, & sic fuit uerus Rex nõ solũ hominũ, sed etiã omniũ crea-

turarũ: quia ei omnes subditę sunt Ecclesiæ.i. Vnus est creator om- A
nium altissimus, omnipotens rex, & hoc regnum seu hanc potesta-
tem non contulit alicui creaturæ. Non enim contulit Petro, quòd
esset creator. Aliomodo potest cõsiderari ut homo Deus: & sic eti-
am dicitur Rex hominum, inquãtum per ea quæ in carne egit, nos
perduxit ad participationem regni, non quidẽ mundi, sed altioris,
scil. cœli. & sic nõ solũ sacerdos, sed Rex uocatus est, Hieremiæ 23.
Regnabit rex, & sapiens erit: & sic est ab eo regale sacerdotium de-
riuatum, secundũ illud 1. Petri 2. Vos estis genus electum, regale
sacerdotium: & quod amplius est, omnes fideles inquantum sunt
membra eius, quasi unum cum capite Christo, per fidem & chari-
tatẽ reges & sacerdotes dicuntur, ut innuit glosa ibi. & Apocal. 1.
dicitur: Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes in sanguine
tuo.i. per fidem passionis tuę: in tantum aut amplius, quàm alij mi-
nistri ecclesiastici huius regalis sacerdotij participes efficiuntur,
in quantum non solũ sacrificium spiritus contribulati & contriti
motus Deo offeruntur, sicut omnes iusti: sed etiam exteriora sacri-
ficia, in quibus diuina uirtus spirituali modo continetur, offerunt
pro se & pro populo, ut dictum est, supra cæteros. Etiam ad partici
pationem regni dirigunt non solũ ex charitatis zelo, sed ex officio
docendo, & sacramenta ministrando. Si uerò tertio modo accipia-
tur, quòd Christus rex fuerit secundũ quod homo, rex dico tempo
ralis regni: quasi dominiũ iurisdictionis, aliàs directiuum, uel uti- B
le, uel uniuersale habẽs in tẽporalib. bonis, omnino falsũ est. Acce-
pit enim paupertatem nostram, sicut & cæteros defectus inde ten-
tabiles, ut dicit Iohan. Damascenus lib. 3. unde Iohan. 18. Regnum
meum non est de hoc mundo. August. in glo. q. d. Audite gentes &
Iudęi, non impedio dominationẽ uestrã in hoc mundo. Chrysosto
mus etiam dicit: quoniam non tenet regnũ, ut hic reges principatũ,
qui non est humanus, sed multo maior & clarior. Et Leo papa in
festo Epiphaniæ, magi humano sensu æstimauerũt regẽ in ciuitate
regia esse quęrendum: sed qui formam serui acceperat, & qui mini
strare uenerat, nõ ministrari, prę elegit sibi Bethleẽ natiuitati, Hie-
rosolymam passioni. Vnde deceptus Herodes, audiens Regẽ na-
tum, timuit ne rex esset, qui sibi dominium temporaliũ usurparet.
Ideo Chrysostomus super Math. Non considerauit Herodes pro-
phetiã Michee: Et tu Bethleẽ, terra Iuda, nequaquam minima es in
principib. Iuda: ex te enim exibit dux, qui regat populũ meũ Israel,
& dies eius à diebus seculi. Si ergo integram Prophetiã cõtulisset,
considerans quòd non erat rex terrenus, cuius dies à diebus seculi
erant, in tantũ errorem non exarsisset. Propter quòd etiã Eusebius
dicit, quòd errant Herodiani, dicentes Christũ, quia unctus, esse re
gem temporaliũ bonorũ. quia non est unctus materiali unguento,
ut reges huius mũdi: sed spirituali oleolętitię prę participibus suis.
& ideo

A & ideo nõ est rex huius seculi, sed illius seculi de quo dicit propheta Daniel: Potestas eius, potestas æterna, &c. & regnũ eius, quod non corrumpetur. Et Lucæ 2. Regni eius non est finis. Amplius Lucæ 12. ait quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut diuidat mecum hæreditatẽ. At ille dicit ei: Homo quis me cõstituit iudicẽ aut diuisorẽ super uos? uidete & cauete ab omni auaricia. Et sic patet per sanctos expositores, quod Christus non habuit in temporalibus auctoritatem uel iudicium: sed dare uoluit, & dare habuit uirtutis documentum. Vnde Bernardus dictam auctoritatẽ exponens ad Eugeniũ lib. 2. de Consideratione: Non monstrabitur, inquit, ubi aliquãdo quispiam Apostolorum sederit iudex hominũ, aut diuersorum terminorum, aut distributor terrarũ. Stetisse deniq; lego Apostolos iudicandos, sedisse iudicantes non lego: erit illud, nõ fuit. Et infra: Vt sciatis, inquit, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. Amplius super illud Mathæi 22. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ, &c. dicit Hieronymus, quod soluit tributũ pro se & Petro: & Deo reddidit quę Dei sunt, patris faciẽs uoluntatẽ. Et Hilarius ibidẽ dicit: Diuitias nostras dare Cæsari, Deo autem conscientię puritatem uel innocentiam seruare iussit. Si dicatur, quod soluere non tenebatur, sed soluit uitare uolens scandalũ, sicut dicitur de didrachmate censu,

B Matthęi 17. euasio non ualet. Illud enim didrachma nõ soluebatur Cæsari, sed templo a primogenitis Israel, propter mortẽ primogenitorum Aegypti. Et quia putabant Iesum esse primogenitũ Ioseph, & Petrum uidebant principalem & primũ quasi inter Apostolos & Christi discipulos: ideo ab utroque didrachma petebatur. Sed nec Christus tenebatur, cum non esset filius Ioseph: nec Petrus, cum non esset patris sui primogenitus. Ex eo ergo q; princi palis discipulus illud didrachma soluit, solũ propter uitandũ scandalum: secus autem est de tributo soluendo Cæsari, quod Christus totiens iussit solui: Vrbanus etiam papa adducit istam auctoritatem de didrachmate inuento in ore piscis, ad ostendendum, quod omnes clerici & Ecclesiæ tenẽtur soluere tributum Imperatorum, de exterioribus bonis. 23. q. ultra tribu. Ex quibus patet, quod cum Christus, ut homo, non habuerit dominiũ in temporalibus, quod sacerdos quicunq;, ut Christi uicarius, non habet in eis potestatem a Christo, cum eis non contulerit, quod ipse non habuit in se ipso, dicente in Iohan. Amen amen dico uobis, non est seruus maior domino suo, neque apostolus maior eo qui misit illum. Et Matthęi 10. dicitur: Non est discipulus super magistrum, neque seruus supra dominum.

CAP. IX. RATIONES, QVOD CHRIstus habuit iurisdictionem in bonis laicorum. Et responsiones ad eas.

SVnt autem forsan contrarium dicentes, ex hoc sumentes argumentum, quod Matthęi 21. legitur, ipsum cum funiculo eiecisse uendentes & emendentes de templo: hoc enim non fecisset, nisi auctoritatem habuisset. Vnde dicitur 1.q.3. ex multis, quod ibi auctoritatem sui praecepti denuncians dixit: Nolite facere domum patris mei, domum negociationis. Item ipse misit discipulos suos ut tollerent asinam & pullum, & adducerent ad eum, dicentes: Quia dominus his opus habet. Item Matthęi 8. legitur, quod misit dęmones in porcos, qui statim se praecipitauerunt in mare: sed nec dominum porcorū requisiuit. Item Matthaei ultimo dicitur, quod post resurrectionem dixit: Data est mihi omnis potestas in coelo & in terra. Glosa: Qui prius fuerat mortuus, & crucifixus. Amplius assumunt illud Psalmi, ut sit uerbū Patris ad filium: Postula, & dabo tibi gentes haereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrę, reges eos, &c. Ex his accipiunt, quod Christus, secundum quod homo, habuit potestatem in rebus temporalibus. Quę omnia de facili soluuntur, si consideretur, quod aliquid debetur Christo ut Deus est, quod ei non conuenit ut est homo: quamuis per singula dici possit. Quod enim primo dicitur de eiectione uenditorum: respondetur secundū illud quod dicitur in Glosa, ubi dicitur, quod Christus quędā fecit ut Imperator, quędam uero alia ut sacerdos. de Consecra. distinct. 2. sacerdos: non quia una eademque persona illa duo exerceat, uel gerere debeat: sed hoc ideo fecit, ut ostenderet quod utraque potestas ab eo processit, ut scilicet Deus erat. Hęc enim duo, imperium & sacerdotiū, ab uno sunt: ut in authen. quomodo oportet episcopos. in principio, collatione 2. Chrysostomus uero super Matthęū dicit, quod hoc fecit Christus quasi auctoritatem habens in quātum Deus: significans, quod in templo Dei non debent esse ministri nisi spirituales, qui Dei portant imaginem: non qui portant imaginem hominis terreni, ut non sit in domo Domini negociatio, uel donorum cupiditas, ne ingrediatur Iesus iratus & rigidus, & nō aliter mundet templum suum nisi flagello adhibito, & de spelunca latronū faciat domum orationis. Similiter quod dicitur de asina, respondetur: quod auctoritatem habuit ut Deus. Vnde glosa super illud, Dominus his opus habet, dicit: Dominus dicitur absolute & simpliciter, ad insinuandum, quod non solum erat Dominus iumētorum, sed & hominum: cui iumēta omnia sunt subiecta. Similiter dici potest ad illud, quod dicitur de porcis, quamuis forte porci syluestres erant, non habentes dominum, pro eo quod de porcis nihil ueniebat ad usum hominum:

A num: quia carnes porcinas Iudęi non comedebant. Quod uero dicitur, Data est mihi omnis potestas: respondetur secundum Hieronymum, quod cum dicitur Omnis potestas, intelligenda est nō temporalis, sed spiritualis. Vnde Hieronymus: In cœlo & in terra data est ei omnis potestas, ut qui ante regnauit in cœlis, per fidem credentium regnet in terris. Quomodo autem regnet per fidem credentium, dicetur in sequenti argumento. Vel dicendum, secundum Remigium, quod illi qui mortuus fuerat, data erat in incarnatione omnis potestas, s. quod Deus esset, qui est omnipotens. & hoc quidem euidens erat in cœlo angelis: sed non fuit euidens in terra, nisi post resurrectionem, quando misit prædicatores uerbi Dei, annunciantes Christum, & ipsum esse Deum omnipotentem prædicantes. Et ideo tūc fuit sibi data per cōmunicationē idiomatū, omnis potestas in cœlo & in terra: nō quidē quo ad existentiā, quia hanc habuit a principio, sed quo ad euidentiā seu innotescentiam. Quod dicitur, Postula a me, &c respondeo: Loquitur de regno, quod per fidem dirigit nos in cœlum. Vnde illud, Dabo tibi gentes, &c. exponitur. i. Gentes per fidem tibi adhærentes. Similiter illud, Reges eos in uirga ferrea: Glosa, Inflexibili iustitia, s. q̄ est per fidem nam iustus ex fide uiuit. Et illud, Tanquam uas figuli cōfringes eos: Glosa, a luto carnalitatis & peccati mundando eos.

B Sic enim a Christo in membris suis excutitur iugum legis & peccati, secundum glosam. Nec est intelligendū, quod Christus regnet per fidem in hominibus, quasi ex eo quod aliquis conuertitur ad fidem, fit subditus Christo, uel eius uicario, in temporalibus bonis, sicut solent homines suis regibus subdi: sic enim Christus regnum mutaret æternum, ut timuit Herodes: sed pro tanto dicitur regnare per fidem, quia id quod in hominibus est supremum & principale, scilicet intellectum, Christo subijciūt, ipsum in fidei obsequium captiuantes. & iste est intellectus sanctorum. Vnde Christus per fidem non dicitur regnare in possessionibus, sed in cordibus.

CAP. X. QVOD CHRISTVS NON *contulit omnem potestatem suam Petro, quam etiam in quantum homo habuit.*

Dato etiam, quod Christus prædictam auctoritatem & potestatem habuerit, eam tamen Petro non commisit. Et ideo papæ, ratione qua est successor Petri, prędicta potestas non debetur, imo sunt potestates distinctæ, episcopalis & regalis uel tēporalis, non solum re, sed etiam subiecto. Et regalis maior est in temporalibus, non habens super se superiorem, sicut nec papa in spiritualibus. Quod quidē declarari potest ex cōparatione Ecclesię ad Christū, nam Christus caput est Ecclesiæ, Ephes. 5. & secundū Ambros.

intelligitur Ecclesiæ caput, non solum secundum diuinitatem, sed A
secundum humanitatem: quę autem sunt indistincta in capite, interdum subiecto distinguuntur in membris. sicut patet, quod omnes sensus sunt in capite, non sic autem in aliquo alio membro. Et hoc quasi regulariter uerum est, quod aliqua sunt magis distincta in principatis, quam in principio: & in effectibus, quam in causa: & in inferioribus, quam in superiore. Et ideo non sequitur, Si Christus secundum quod homo utranque potestatem habuerit, quod utranque Petro contulerit: sed spiritualem tantum Petro contulit, & temporalem uel corporalem Cæsari dimisit, quam a Deo accepit. Et hoc a maiori ostenditur. Nam Christus secundum quod homo, aliquam potestatem habuit in spiritualibus, quam conferre potuit Petro & cæteris ministris Ecclesiæ: & tamen non dedit illam, quam potestatem Theologi uocant potestatem excellentiæ, quæ in solo homine Christo fuit: ut est, effectum sacramenti conferre sine sacramento, sine uerbo uocali, uel quod in nomine eius sacramenta conferrentur, uel quod noua sacramenta poterat instituere. Hanc enim potestatem in spiritualibus conferre potuit Petro, & tamen nō contulit: ut dicunt omnes Theologi. Et Richardus de sancto Victore, in 6. libro de Remissione peccatorum, dicit, quod Christus potuit peccata dimittere, nos uero non, sed remittere. Igitur multo minus est necesse, si potestatem habuit Christus in temporalibus, quod eam Petro contulerit: & pręcipue hoc non est affirmandum, cum hoc non inueniatur expressum: sed de potestate spirituali, qua solum potest soluere a peccatis. Vnde omnia argumenta, quæ ideo Petro aliquid attribuunt, quia Christus hoc potuit etiam in quantum homo, nullius momenti sunt, nisi inueniatur expressum. Hoc etiam patet ex perfectione sacrificij noui Testamenti. nā quanto aliquid habet esse perfectius, tanto magis habet esse distinctum. Sic enim uidemus in naturalibus, quod in plantis nō est sexus ita perfectus, sicut in animalibus: ideo in eadem planta possunt esse mas & fœmina: & nō distinguūtur subiecto, sicut in animalibus in quibus habent esse distinctum subiecto (nisi sit error naturæ, ut in hermophroditis) In ueteri uero Testamento, in quo erat sacerdotium minus perfectum, erant potestates sacerdotales & regales distinctæ re & subiecto: ergo multo magis Deus uoluit eas distinctas esse subiecto in nouo Testamento. Hoc etiam apparet ex comparatione Ecclesiæ, quæ a Deo est instituta ad opera artis. Videtur enim domus esse imperfecta, & habere penuriam rerum, & non sufficiens sibi in uita, si una persona ad ministeria diuersa deputetur. Vnde Philosophus dicit sexto Politicorum, quod pauperes, quia non habent copiam seruorum, nec abundant in ijs quę requiruntur ad perfectionem domus, utūtur filijs ut seruis, & uxoribus ut ancillis. Ecclesia autem

A autem sancta Christi domus dicitur, quæ perfecta est, secundum illud Baruch cap. 4. O' Israel, quàm magna est domus Dei. Et in Matthæo dicitur: Domus mea, domus orationis uocabitur. Cum igitur à Deo sit sufficienter instituta, inconueniens est in ea tam diuersa mysteria uni committi, sacerdotale scilicet officium, & regale dominium: in quo etiam reges Deo ministrant, secundum illud Romanorum 13. Nõ sine causa gladium portat, minister enim Dei est. Absit enim, ut in his quæ à Deo instituta sunt, aliud tale ponamus, quale indecens est ponere in operibus artis & naturæ. Dicit enim Philosophus in 1. Politicorum: quòd natura nihil facit, quale faciebant fabri, facientes Delphicum gladium, id est, ad duo officia seruientem. Apud Delphos enim fiebant gladij propter pauperes, qui eis ad duo officia seruiebant: Natura autem nihil tale facit, multo minus auctor naturæ. Vnde Philosophus dicit, quòd unumquodque organorum optimè perficiet opus suum, si non multis operibus sit seruiens. Hoc etiam apparet, si consideremus, quare conferens noluit illas duas potestates esse penes unum. Nam propter duo, uoluit istas potestates esse distinctas re & subiecto, ut non essent in una eademque persona secundum primariam auctoritatem. Vnum est, ut propter mutuam indigentiam & subministrationem membrorum Ecclesiæ, dilectio &
B charitas seruentur, sine qua membra Ecclesiæ non uiuunt: dum princeps indiget sacerdote in spiritualibus, & econuerso sacerdos principe in temporalibus. quod non esset, si unus utrunque haberet. Et hoc insinuat Apostolus Romanorum 12. dicens: Omnes unum corpus sumus in Christo, singuli aũt alter alterius membra, habentes & donationes differentes. Si enim totum est oculus, ubi est manus: & si totum est manus, ubi est oculus? Aliud est, ne natura temporalis auctoritatis ipsum reddat minus solicitum circa regimen spiritualitatis. Et hoc tangit Apostolus 2. ad Timoth. 2. dicens: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus, &c. Vtranque autem rationem tangit Gratianus 10. distinct. cap. quoniam idem. Et Nicolaus papa idem omnino dicit, 30. distin. ad unicum. Item, eandem potestatem acceperunt omnes Apostoli cum Petro, Matthæi 18. Et habetur 21. distinctione, in nouo, ubi dicitur, quòd ligandi soluendíq; potestatem Petrus primus accepit, cæteri uerò cum eodem pari consortio honorem & potestatem acceperunt. Et in collatione huiusmodi Christus non posuit aliquam restrictionem respectu aliorum à Petro: licet ex modo loquendi appareat, quòd uellet Petrum Ecclesiæ principaliorem, & caput Ecclesię, & hoc propter unitatem Ecclesiæ conseruandã. Et sic intelligendum est, sic se habere, quòd sicut in Apostolis tunc quidquid potuit unus, sicut Petrus, potuit alius: ita & nunc de iure communi, quidquid potest papa, potest quilibet episcopus, nisi quòd papa

potest

potest ubiq;, alij uero episcopi in suis dioecesibus tantum. Sed nullus dicit, quod cæteri episcopi, in quantū sunt uicarij Christi, & successores aliorum Apostolorum, habeant auctoritatem & dominium in bonis temporalibus laicorum. Et quod appellari possit a principe in causa tēporali ad episcopū illius loci, uel ad presbyterum parrochiæ, quem dicunt aliqui eandem potestatem habere in parrochia sua, quā habet episcopus in dioecesi: sic igitur nullus debet hoc dicere de papa generaliter. Item, petentibus discipulis quis maior esset futurus in regno Christi (regnum eius, regnum huius mundi intelligentes) respondit, Reges gentium dominantur eorum, &c. Vos autem non sic. Quod uerbum exponēs Bernardus, ad Eugenium papam libro secundo, dicit: Planum est, quod Apostolis interdicitur dominatus: ergo & tu tibi usurpare caue aut dominus apostolatum, aut apostolicus dominatum: planum est, quia ab utroq; prohiberis. Si utrunq; similiter habere uoles, perdes utrunq;. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus conqueritur Dominus, dicens: Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui. Et infra: Forma apostolica hæc est, dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Et infra adhuc: Exi o Eugeni, exi in quā mundum. Ager enim mundus est: is'q; tibi creditus est. Exi in illum non tanquā dominus, sed tanquā uillicus, uidere & procurare, unde exigendus es reddere rationem. Non a Christo, uel eius uicario Petro, habet summus pontifex dominatum. Item idem eodem libro: In criminibus, non in possessionibus potestas uestra: quoniam propter illa, non propter istas, accepistis claues regni coelorum. Et infra: Habent hæc infima & terrena iudices suos, reges & principes terræ. Quid ergo fines alienos inuaditis? Quid falcem uestram in alienā messem extenditis? Non quia indigni uos, sed quia indignū uos talibus insistere, quippe potioribus occupati. Amplius summi pontifices dicunt, dictas potestates subiecto esse distinctas, scilicet temporalem & spiritualem. distinct. 10. quoniā idem octog. d. cum ad uerum. Et ca. duo. Et sic sunt distinctæ, quod una in aliam non reducitur: scilicet, sicut spiritualis immediate est a Deo, ita & secularis. Vnde imperium a solo Deo est, ut habetur 23. quæst. 4. quæsiuit. Et quia papa non habet gladium ab Imperatore, nec Imperator habet gladium a papa. distinct. octog. 6. si imperator. Nam exercitus facit Imperatorem. distinct. 23. legimus. Et quod a principe in temporalibus non appellatur licite ad papam. Et quod temporalia non tangunt suam iurisdictionem, ut dixit Alexander extr. de appellationibus, si duobus. & extra, qui filij sunt legitim. causam. Et ab episcopo appellatur in temporalibus ad principem: extra, de foro competent. uerū. Et cognoscitur de his episcopus tanquā iudex secularis: extr. de iudic. cęterū. & in Authen. quomodo oport. episcop. in prin. col. 1.
Et

A Et ecclesia soluit tributum Imperatori. 10. quæst. 1. magnum. ubi Ambrosius allegat exemplum de Christo, qui soluit tributum. Et allegat etiam illud Apostoli Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subiecta: & illud 2. Petri 2. Estote subditi dominis uestris, siue regi quasi præcellenti, &c. Et id eadem quæst. 100. tributum. Et multa consimilia possent adduci, ad ostendendũ, dominum papam non habere utrunq; gladium, nec iurisdictionem in temporalibus, nisi sibi concedatur à principe ex deuotione. Et hoc dicunt expositores iuris Canonici, qui statum in ecclesia habuerunt, etiam in casu in quo minus uidetur. Quærit enim Hostien. extr. de hæretic. ca. uergentis, ubi mandat dominus papa hæreticorũ confiscari bona, Quid ad papam de temporalib? Et respondet cum domino suo Innocentio, Quod reuera nihil ad eum. Sed hoc fecit de assensu Imperatoris, qui tunc Paduæ præsens concessit. Mirum etiam uidetur, quod Constantinus imperator dedisse dicitur imperium Italicum ecclesiæ, & totam iurisdictionem temporalem: & quod ecclesia illud tanquam datum, si hoc habuit, de iure recepit. tunc enim non fuisset facta beato Siluestro donatio: sed redditio eius quod suum erat. cuius contrarium sentit Ecclesia. distin. 96. Constantinus.

B CAP. XI. EVASIONES QVORVNdam, dicentium potestatem secularem esse à papa, & in papa, cum eorum reprobatione.

SVnt aliqui credentes euadere aliqua prædictorum per breuẽ distinctionem. Dicunt enim, quod potestas secularis est penes papam immediatè, & secundum primariam auctoritatem. sed non habet papa executionẽ immediatè, sed eam dat principi. Ita quod secularis princeps, quantũ ad ipsam potestatem, recognoscere debet à papa: sed quantum ad executionem, papa recognoscit à principe seculari. Et hæc sunt uerba eorum, per quæ soluere nituntur aliqua prędictorum. Sunt uero aliqui sentientes, quod papa habet à Deo iurisdictionem temporalem secundum primam auctoritatem, sed executionem non habet: sed Imperator executionem habet, non quidem à papa, sed à Deo. & per hoc uolunt soluere aliqua prędictorũ. Sed ista euasio est omnino absurda. Nec etiam conuenit dictis ipsorum: quia si ecclesia recognosceret executionẽ à principe seculari, tunc princeps secularis haberet iudicare de debita executione papę, & ab eo posset auferre executionẽ: quod ipsi negant, quia dicunt ipsum à nemine iudicari. Item, si Deus dedit papæ potestatem secularem, secundum primam auctoritatem: sed nõ executionem, quia ei non conuenit: quomodo accipit à principe, quod Deus iudicat ei non conuenire? Et quomodo dat ei, quod ab eo reaccipiat? Item, si papa habet à Deo potestatem secularem immediatè,

mediatè, & princeps habet executionem à papa immediatè: ergo A
princeps est minister papæ, sicut papa minister Dei uel Christi:
quod uidetur inconueniens, & cōtra scripturā Canonicam. dicitur
enim Romanorum 13, de rege & principe: Si malefeceris, time, non
enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, & uindex
malorum in ira, &c. & ideo præstatis tributa: minister enim Dei est
(non dicit papæ) sed Dei. In hoc enim Christo seruitis: Glossa, sed
Deo. Item prius fuit potestas regia secundum se, & quantum ad executionem,
quàm papalis: & prius fuerunt reges Franciæ in Francia,
quàm Christiani: ergo potestas regia nec secundū se, nec quantum
ad executionem, est à papa: sed est à Deo, & à populo regem eligente
in persona uel in domo: & sic, sicut antè. Dicere enim quòd
potestas regia prius esset à Deo immediatè, & postea à papa, est ualde
ridiculosum. Non enim potest hoc esse, nisi Christus Petro dederit
potestatem conferendi regiam potestatem: quod non est uerum,
ut suprà dictum est. Indubitanter ergo est à Deo, sicut antè.
unde glo. super illud 2. Petri 2, Subditi estote omni creaturæ, &c.
dicit: Fides & religio non turbant iura conditionis. Et Ambrosius
in glosa super illud Rom. 13. Omnis anima, &c. dicit: Licet omnes fideles
unum sint in Christo, differrunt tamen in cōuersatione. Amplius
etiam, potestas inferiorum pontificum & curatorum magis
uidetur esse à Deo mediante papa, quàm regia potestas, eo quòd immediatius
dependent prælati Ecclesiastici à papa, quàm principes B
seculares: sed potestas prælatorum inferiorum non est à Deo mediante
papa, sed immediate à Deo, & à populo eligente uel consentiente.
Non enim Petrus (cuius successor est papa) misit alios Apostolos,
quorum successores sunt alij episcopi: nec 72 discipulos,
quorum successores sunt presbyteri curati: sed eos Christus immediatè
misit, Ioan. 20. & Lucæ 10. Nec Petrus insufflauit in alios Apostolos,
dans eis Spiritum sanctum & potestatem dimittendi peccata,
sed Christus. Ioan. 20. & deinde 21. In nouo dicitur quòd omnes
à Christo simul eandem & æqualem acceperunt potestatem.
Paulus etiam dicit, suum Apostolatum non accepisse à Petro, sed à
Christo, seu à Deo immediatè. ad Gal. 1. Paulus, inquit, apostolus
non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christum, &
Deum patrē. & infrà: Neq; ab homine illud accepi, nec didici. Et
infrà dicit, quòd post uocationem suam ad euangelizandum mundum
uiderat Petrum usq; post annos tres, quando uenit Hierosolymam
uidere Petrū. Potestas ergo regia multo minus est à papa,
qualitercunq;. Amplius, quia cōtingit quandoq;, quòd aliquis habeat
potestatem aliquid faciendi, & non actū propter impedimenta:
uerbi gratia, aliquis habet potentiam conficiendi, cui non conuenit
actus propter defectum materiæ, quia non habet panem: uel
propter suspensionem, uel propter defectū corporalem, quia mu-
tus

A tus est, non potens proferre uerba ista. Ista tamen sunt impedimenta, superuenientia collationi potestatis. nam nullus sapiens conferret alicui ordinem sacerdotij, dum sciret ipsum habere aliquod impedimentorum prædictorum regulariter. Nõ ergo uidetur dicendum, quod papa habeat immediate à Deo potestatem gladij secularis, cuius executio ei regulariter non conuenit. Sic enim Deus magis superflueret in suis operibus quàm natura, quæ nulli dat uirtutem sine actu: quia cuius est potentia, eius est actus, ut dicitur in lib. de Somno & uigilia: & insipientior esset Deus homine. De nullo etiam loco Scripturæ canonicæ possunt accipere prædictam discretionem: nisi forte uelint accipere dictũ Bernardi, ponẽtis quod papa habet gladium materialem in nutu. Sed dictum hoc, quod non est magnę auctoritatis, magis est contra eos, quàm pro ipsis. Et signanter dicit Bernhardus, quod papa materialem gladium habet in nutu: quia ubi innuit papa propter necessitatem boni spiritualis, Imperator debet exercere iurisdictionem secularis potestatis. Si tamẽ nolit, uel non uidetur sibi expedire, papa nõ habet aliud facere: quia non habet ipsum in iussu, sed Imperator tantum: sicut ipsemet dicit, & infra dicetur magis. Possem etiam ad hoc trahere illud 1. Corinth. 6. Secularia iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituete ad iudicandum. Ex quo uide-
B tur trahi, quod clerici habeãt constituere contemptibiles, i. laicos in causis secularibus. Sed istud in nullo est pro ipsis: quia Apostolus non loquiť clericis specialiter, sed loquitur generaliter fidelibus, ipsos scil. reprehendendo: quia in causis secularib. constituebant personas contemptibiles, i. ignaras ad iudicandum, unde cõpellebantur fideles recurrere ad iudicium infidelium: quasi inter fideles non esset sapiens aliquis, qui iudicare posset. Vnde illud Constituite, exposuit Glosa non hortatiue dictum, sed ironice. q. d. Ita facitis: constituitis enim tales contemptibiles & ignaros, & ita compellitis fideles recurrere ad iudicium infidelium. Vnde subdit Apostolus: Ad uerecundiam uestram dico, quia nõ sit inter uos sapiens. Et certe ita uult Apostolus, quod fideles etiam laici cõstituant in causis secularibus industrias personas ad iudicandum: & ita nihil est ad propositũ. Vel dato, quod loquatur uiris Ecclesiasticis: adhuc non est ad propositum. quia non intendit, quia uiri Ecclesiastici constituere habeant iudices in secularibus iudicijs indistincte, sed solum ubi data est eis iurisdictio à principe in temporalibus bonis, tunc enim debent instituere in talibus cõtemptibiles, i. laicos, qui iudicent de talibus: & non debent de talibus immediate se intromittere: sicut etiam hodie obseruatur, quia ponunt balliuos seculares. Vnde Apostolus nõ dicit, Cum habueritis secularia iudicia, &c. sed dicit, Si habueritis: insinuans, quod talia iudicia eis nõ debẽtur, nisi eis fuerit concessum uel permissum à principe:

& tunc debent iudicare per contemptibiles personas, i. laicos, secundum tenorem legum, & debitum terreni iuris, ut dicit expresse Hugo de Sacramentis, lib. 2. parte 2. cap. 7. cuius uerba sunt hæc: Notandum tamē, quod principes terrenis possessionibus, quas in subiectos uel suis subiectis possident, aliquando cōcedunt ipsi ecclesiæ solam utilitatem, aliquando utilitatem & potestatem. Vtilitatem sine potestate concedunt, quando fructum possessionū ad usum Ecclesiæ transferri decernunt: sed potestatem iusticiæ exercendæ, in ipsa possessione, ad eius iurisdictionem transire non permittunt. Aliquando autem utilitatem & potestatē simul tribuunt: potestatē tamē exercendę iusticiæ. iudicia autem secularia per Ecclesiasticas personas exercere non sinunt: possunt tamē habere ministros laicos personas, per quos, uel per quas iura & iudicia ad terrenā potestatem pertinentia, secundum tenorem legū & debitum iuris terreni exerceant. Quod uerò alij dicebant, quod princeps habet executionem sine potestate à Deo, non à papa, non uidetur rationabile. Non enim uidetur rationabile, quod Deus det alicui potestatem sine actu per se uel per alium: & alij executionē sine potestate & auctoritate. Non etiā esset contra nos hæc opinio: quia ad minus secundum eum non appellabitur à principe ad papam. A

CAP. XII. RATIONES DICENTIum, Papam habere iurisdictionem in temporalibus bonis exterioribus. B

NVnc uidendum est, quibus innitūtur fundamētis, qui dicunt sacerdotes, & pręcipuè papā, habere potestatē primariā in tēporalibus, & ipsam à summo pontifice deriuari ad principē secularē. Allegāt eīn illud Hieremiæ 1. & habetur extra de magist. & obedientia, cap. solite. quòd dictū est Hieremiæ sacerdoti de prosapia sacerdotali, non regali, quia de sacerdotib. erat, q erāt in Anathot: Ecce cōstitui te super gentes & regna, ut euellas & disperdas, & destruas & dissipes, & ędifices & plantes. Ex quo dicunt, papā, qui supremus est in gradibus ecclesiarū, sacerdotū potestatē habere amouendi reges terrę, & constituendi. Item dictū est Petro Matth. 16. & 18. Quodcunq; solueris super terrā, &c. quod dictū est indistinctè, ut dicūt. Item 2. Corint. 6. dicitur: Nescitis quoniā angelos uos iudicabitis? Glosa: quāto magis secularia? Itē, Genes. 1. Fecit Deus duo luminaria magna, solē (scilicet papā) ut præesset diei, uel in spiritualib. & lunā, scilicet Imperatorē uel regē, ut præesset nocti, quę non habet nisi lumen mutuatum à sole. Ergo quod imperator uel rex præsit in tēporalibus, hoc habet per potestatem quam accipit à papa. Itē, Zacharias papa deposuit regem Francorū, & loco eius substituit Pipinū fratrē eius. 15. q. 6. alius. Item 22. d. c. 1. dicit Nicolaus papa, quòd Christus Petro tam cœlestis quàm terreni imperij iura concesit. Itē Imperator iurat papæ, ut habetur d. 63. tibi domino. Et

A no. Et papa deponit Imperatorem. 15. q. 6. alius. Item papa trāstulit imperiū de oriente in occidēs: extra, de electione, ca. uenerabilem. Item, a iudice seculari interdū appellatur ad papam: extra, de foro competenti. licet. Item, papa absoluit milites a iuramento, quod fecerunt domino temporali. Et quandoque omnes Francigenas a iuramento fidelitatis absoluit. 15. q. 6. alius. & 1. q. quia postulatus. Itē, papa habet cognoscere de omnium delicto. Constat autem, quod delictum committi potest in temporalibus: ut cū aliquis indebite sibi uendicat alienū, ergo, &c. Item, cum unus princeps iniuriatur alteri de feudo, potest iniuriā passus hoc denunciare summo pontifici, in quo casu papa cognoscere habet: extra, de iudicijs. ca. nouit. ergo cognoscere habet de temporalib. Item, Matth. 18 dicitur: Si peccauerit in te frater tuus, uade, &c. et infra: Quod si tenō audierit, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ecclesia ergo iudicare habet indistincte, ubi iniuria sibi denūciatur. Item, Theodosius imperator statuit, & Carolus innouauit, quod quicunque litem habens, si in iudicio elegerit sacrosanctæ sedis antistitem, illico sine ulla dubitatione, etiamsi pars altera refragetur, ad episcoporū iudicium cum sermone litigantiū dirigatur: extra, de iudicijs. ca. nouit. Item, in Deutero. dicitur, & habetur extra, qui filij sunt legitimi. per uenerabilē. quod si diffici-
B le & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram: & iudiciū inter personas uideris uariū, uenies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, qui iudicabit tibi iudicij ueritatem: & facies quęcunque dixerint, qui ibi sunt in loco quem elegit Deus: sequerisque eorum sententiam, qualiter, &c. Item, Qui potest maius, potest & minus: cum ergo papa possit in spiritualibus, poterit in temporalibus. Item, temporalia ordinātur ad spiritualia; & interdum eis conferunt: papa ergo, qui curam gerit de spiritualibus, habet etiā de temporalibus iudicare, & ordinare, saltem inquātum ad spiritualia ualent. item, papa mutat & transfert legata indistincta. Et etiam ad papam pertinet, restitutiones facere de bonis defunctorum, quando personæ ignotæ sunt quibus debetur. & ita ad eū oportet ordinare de temporalib. Amplius, arguunt aliqui sic: Corporalia reguntur per spiritualia, & ab ipsis dependent. quod ostendunt ex multis. nam corpora cœlestia per angelos administrantur, & in homine anima regit corpus & mouet: quare similiter spiritualis potestas causalitatem habet super temporalem: & temporalis a spirituali, ut a causa dependet, cum talis potestas sit magis propter regimen uitæ temporalis. Et rationem hanc uidetur tangere Hugo de sacramentis lib. 2. parte 2. cap. 4. dicens sic: Quanto uita spiritualis dignior est quam terrena, & anima quam corpus: tanto spiritualis potestas terrenam siue secularem potesta-

tem honore ac dignitate præcellit. Nam spiritualis potestas terrenam potestatem & instituere ut sit, & iudicare habet si bona non fuerit, ipsa uerò à Deo primùm instituta est: & si deuiat à solo Deo iudicari potest. Sic enim scriptum est, spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur: & ita spiritualis potestas secularem instituit & iudicat. Item, idem arguunt ex ordine finium. in artibus enim ordinatis ars, ad quam pertinet ultimus & principalis finis, imperat alijs, ad quos pertinent fines secundarij. Sed secularis potestas intendit bonum multitudinis, quod est uiuere secundum uirtutem: ad quod potest uenire uirtute naturę, per ea quæ huic adminiculantur. Potestas autem spiritualis intendit bonum multitudinis supernaturale, scilicet æternam uitam uel beatitudinẽ, & in ipsam dirigit. Finis uerò supernaturalis potior est & principalior quolibet alio fine: ergo spiritualis potestas quæ ministris Ecclesiæ collata est, superior est non solum dignitate, sed etiam causalitate, potestate seculari: & ei habet præcipere, qualiter debeat operari. Vlterius ex isto medio concludunt, quòd papa tradit leges principibus, secundum quas secularem iurisdictionem exequi & exercere debeant: nec possunt seculares principes aliunde accipere leges, nisi à papa fuerint approbatę. Dicunt etiam, quòd ideo spiritualis potestas dicitur regale sacerdotium: quia Christus rex est & sacerdos, & eius uicarius potestatem habet regalem & sacerdotalem: quia per ipsum regalis potestas instituitur, ordinatur, sanctificatur & benedicitur. Propter hoc enim dicunt, quòd in ueteri Testamento, ut dicit Hugo, primùm à Deo institutum est sacerdotium: postea uerò per sacerdotium institutum potestas regalis iubente Domino est ordinata. Et adhuc sacerdotalis dignitas regalem potestatem sanctificat per benedictionem, & format per institutionem. Ostendunt etiam per Augustinum de Ciuitate Dei lib. 2. cap. 21. ubi dicit: quòd sine uera iustitia non potest regi respublica: uera aũt iustitia non est, ubi Christus non est rector: & sic non est respublica recta & uera, nisi populi Christiani: in qua non spectat de iure gubernatio, nisi ad papam, qui est Christi uicarius. Et sic dicunt, papam utramq; habere iurisdictionem à Deo immediatè. Amplius dicunt sic: Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Rom. 8. Vtraq; potestas à Deo est: ergo ordine quodã, s. secularis mediãte spirituali, & non immediatè à Deo. Amplius dicunt, & uidetur esse rationabile, cũ una sit Ecclesia, & unus populus Christianus, & unum corpus mysticum, quòd sit unum caput, à quo spiritualiter & temporaliter membra dependeant. Et ideo dicit, quòd potestas in Ecclesia siue secularis siue temporalis depẽdet ex uno, apud quem utraq; residet: & iste est papa, successor Petri, & uicarius Christi. Item adducunt pro se Bernhardum ad Eugenium papam, libro 4. dicentem sic: Quid tibi denuò gladium usurpare tentas,

A tentas, quem semel iussus es reponere in uaginam: quem tamen qui tuum negat, non satis uidetur attendere uerbum Domini, sic dicentis: Conuerte gladium tuum in uaginam. tuus est ergo, & forsitan ipse tuo nutu, etsi non tua manu euaginandus. alioqui si ad te nullo modo pertineret: & is apostolis dicentibus, Ecce gladij duo hic, nō respondisset Dominus, Satis est: sed, Nimis est: uterq; ergo Ecclesiæ est, & temporalis & spiritualis. Sed is quidem pro Ecclesia, ille uerò & ab Ecclesia exercendus: ille sacerdotis ore, iste militis manu, sed sanè ad nutum sacerdotis, & iussum Imperatoris. Ex quibus patet, papam immediatè habere utramque iurisdictionem, quam ad primariam auctoritatem, licèt executio gladij materialis ad Imperatorem pertineat. Amplius prȩter prȩdicta, arguit quidam dominus Ioann. de Cremona doctor, ut dicitur in Decreto, quòd Dominus à principio rexit mundum per se: & Euam Adam, Chaim puniuit, & hoc usq; ad diluuium. Ex tunc uerò rexit per Noe, cui præcepit facere arcam, & regere eam: & hic Noe sacerdos erat, ut ipse dixit: quia ædificauit altare Domino, & sacrificium obtulit. Postea autem rexit per Abraham & alios patriarchas, qui fuerunt sacerdotes, Deo sacrificia offerentes. unde Abraham bis Domino ædificauit altare, & fuit presbyter, ut notatur octog.4.capit.3. Deinde rexit per Moysem & Aaron, qui puni

B erunt Pharaonem, rexerunt populum Israel & in deserto in temporalibus & spiritualibus. & ij sacerdotes erant, ut in psalmo: Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, &c. Videtur ergo, quòd sacerdotes nouæ legis, cum non sint minoris auctoritatis, habeant regere in utrisque. Item arguitur sic: Habens dominium super finem, habet etiā in his quȩ ordinantur ad finē: sed tēporalia ordināturad spiritualia ut ad finē, papa uerò habet dominiū in spiritualib. ergo, &c. Itē sic: Christus dedit animas Petro: sed corpus est propter animā, & ei subiectū: bona uerò exteriora & temporalia sunt propter corpus, & ei sunt subiecta: ergo, de primo ad ultimum omnia exteriora sunt papæ subiecta. Et hoc etiam uidetur dicere Apostolus 1.ad Corinth.3. Nostra sunt omnia, nos autē Christi, Christus autem Dei. Exemplo autem Dei (ubi dicit Glosa: quam tamen iste pro se non allegat) omnia quotquot sunt in mundo, nostra sunt. Item dicit iste, quòd Imperatores à principio aliquod ius habuerunt in imperio: ipsi tamen propter peccata quæ commiserunt in sanctos, ipsos occidendo, & præcipuè summos pontifices, priuati sunt iure imperij, & ius imperij ad Ecclesiam translatum est: quia priuilegium meretur amittere, qui commissa sibi abutitur potestate. undecima quȩstion. tertio capit. priuilegium. Item dicit iste, quòd dominium quod nunc habet Ecclesia, & olim ipsum non habebat: significatum fuit Lucæ decimoquarto, ubi dicitur, quòd pater familiâs parato conuiuio misit filium suum in

p 3 uicos

uicos & plateas, dicere inuitatis ut uenirent: & cum hoc factum A
esset, dixit iterum paterfamilias seruo, ut exiret in uias & sepes, & compelleret omnes intrare, ut impleretur domus tota. In primo significatur Ecclesia, quantum ad statum suum primum, quando non habebat auctoritatem compellendi, quia erat subiecta. Sed in secundo significatur status Ecclesię modernus, in quo habet auctoritatem plenariam compellendi & imperandi in omnibus: ut exponit August. & habetur uigesimatertia quæst. 4. ca. displicet. Et consimilia adducunt quidam de illo Psalmo: Quare fremuerunt gentes. fremuisse dicuntur primo gentes & Iudæi contra Christum: in quo significatur primus status Ecclesiæ. Postea dicitur, Dirumpamus uincula eorum, &c. & infra, Et nunc reges intelligite: usque, Appræhendite disciplinam, &c. In quo signatur status Ecclesiæ modernus, in quo papa Christi uicarius habet dominium super reges terræ, qui ei debent totaliter esse subiecti, licet a principio hanc potestatem non habuerit. Adiungunt etiam aliqui, quod Dominus a principio Petrum & Andream uocando conuertit: sed ultimũ Apostolorũ, scilicet Paulum, conuertit ad terrã prosternendo: & hoc adaptant modo consimili, sicut & præcedentia. Item adiungunt aliqui ad diminutionem regiæ potestatis, & ad exaltationem papalis dignitatis, quod Dominus populo Israel a principio instituit sacerdotes: sed non instituit eis regem, sed solum permisit eorum arbitrio, dicẽs Deutero. decimoseptimo, Con- B
stituam mihi regem super me, &c. Et hoc permisit Dominus, indignatus ad petitionẽ ipsorũ: ut patet per hoc, quod dicit ad Samuelem primo Regum octauo: Non te abiecerunt, sed me, ne regnẽ super eos. Ex quo patet, regnum siue regimen regale non esse acceptum a Deo, sed ipsum solum permisit indignatus: & magis esset Deo acceptum, quod per solum pontificem mundus in omnibus regeretur. Vnde Osee octauo dicitur de regibus: Regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognoui eos. Item ut diminuant regiam potestatem, & trahant eam ad papam, assumunt illud Genes. 47. quod cum tempore famis cunctorum Ægyptiorum triticum emeret sibi Pharao, atque sub eadem fame suę seruituti subijceret: sacerdotibus tamen ista necessaria subministrauit, ut nec possessionibus, nec libertatibus nudarẽtur: quasi Domino ex tunc pronunciante, uel prænunciante, sacerdotes in omni gente liberos esse oportere. Quod uerbũ sic dictum accipitur ab Vrbano papa, 24. q. ultim. ca. tribuunt. ad probandum, quod temporalia clericorum non uidentur imperialibus exactionibus subijcienda. Item, si papa citet episcopos alicuius regionis ad curiam, & rex, a quo tenent feudalia, dicat se eis indigere, & eos retinere uelit, tenentur obedire papæ. 23. q. 7. in ca. reprehensibilem. & sic saltem in tali casu non tenentur principi, sed papa uidetur eos eximere.

Item

A Item dicunt, quod papa potest à regibus auferre collationem præbendarum, quæ sibi competere dicuntur de iure patronatus, & de consuetudine. Quod probant, tum quia collatio beneficiorum est spirituale quoddam, uel spirituali annexum, sicut ius decimarum: & ita non cadit in laicum. tum quia dos Ecclesiæ non debet esse onerosa. tum quia consuetudo non præiudicat iuri priuato: de iure uero priuato competit ordinario beneficiorum Ecclesiasticorum, & non laicæ personę. tum quia consuetudo uel conditio inhonesta, & contraria substātiæ contractus, pro non adiecta habetur: & sic cum dicta conditio sit inhonesta, pro non adiecta haberi debet. tum quia Ecclesia gaudet iure minorum: & ideo cum reputet se grauatam de talibus conuentionibus & dissimulationibus, petere potest restitutionem in integrum: & sic papa loco Ecclesiæ potest repetere prædicta, & inhibere ne amodo reges dicta beneficia conferant. Et ad confirmationem suæ sententiæ, dicunt isti, quod papa debet esse perfectus in utraque uita, actiua scilicet & contemplatiua, multo plus quàm quilibet alius prælatus. perfectus autem esse non potest in actiua uita, nisi habeat dominium in temporalibus directum & uniuersale: quia ad uitam actiuam pertinet administratio temporalium. Item dicunt, quod clerici plus uigent ratione & intellectu, quàm laici: & tales debeant regere in utrisque. I-
B tem dicunt, quod contrarium loquentes, dicunt in fauorem principum spe uel timore, & non secundum conscientiam. Item dicit ille de Cremona, quod quasi hæretici uitari debent, & etiam iudicari, dicentes papam non habere potestatē in temporalib. quia hoc dicunt, ut ecclesia non possit hæreticos cohercere per brachiū secu lare. hæc sunt quæ audire uel colligere potui ad hanc partem.

CAP. XIII.

AD horū uero solutiōis euidentiā prēmittēda sunt, scilicet qualem potestatē acceperūt à Christo Apostoli & discipuli Dñi: & in ipsis episcopi & sacerdotes alij. Nā ut dicit glosa Luc. 10. Sicut in Apostolis forma est episcoporum, sic in 72 discipulis forma est presbyterorū secūdi ordinis. & omnis potestas sacerdotalis ad hos duos ordines reducit̄. Est ergo sciendū, quod sicut patuit ex prædictis in 2. ca. Sacerdotiū nō est aliud quàm potestas spiritualis Ecclesię, collata ad dispēsandū fidelib. sacramēta gratiā cōtinētia, qua ordinant tibi uitā æternā. Sicut aūt natura, quæ nō deficit in necessaris, ideo nō dat alicui potentiā, nisi det sufficiētia adiutoria, per quæ potētia illa modo cōuenienti possit exire in suā operationē (unde Philosophus habet pro incōueniēti, ꝙ natura det alicui potētiam aliquā animę, & nō det ei organa per quę operatio animę impleat̄) ita Deus, cū min⁹ deficiat ꝙ̃ natura, cū prędicta potestate dat sacerdotib. illa, sine quib. illi prædictā potestatē exercere nō possint.

Sunt aūt quinq; talia. Vnū est ex parte sacramētorū, materię corporalis sanctificatio, uel cōsecratio. Nā secundū Hugonē & magistrū Sententiarū, sacramentū est sensibile elementū, sanctificatū & consecratū per uerbū Dei. Duo aūt sunt ex parte fideliū, quib. sacramēta ministrent: quorū unū est, debita informatio seu eruditio eorū p doctrinā, ut sciāt quomō uiuere debeāt, ut dignè recipiāt sacramenta: quia nō cōferunt, nisi dispositis. Aliud est, contēnentiū coercio: ut qui propter turpe quod est in peccato, uel propter monitiones, & eruditiones salutares nō discedūt à turpi, ipsi per pœnas iudiciū terreant. Ex parte uerò ministrorū sacramēta ministrātiū, similiter duo requirunt. unū est, ipsorū distinctio, & ordinatio debita. Nam si multitudo debita ministrorū nō esset ordinata & distincta per unū, in hoc habentē auctoritatē, esset cōfusio: & negligeret cōmunis utilitas, si qlibet ministrorū posset exercere iurisdictionē suā ubiq;. Nā homines nō cōsueuerūt ita esse soliciti de cōmuni, sicut de sibi appropriato: esset etiā dissensionis materia in populo, & inter ministros, si oēs ministri curā haberent indistinctè de oīni populo. sicut in primitiua ecclesia erat, ubi unus dicebat, Ego sum Pauli, alius uerò dicebat, Ego sum Apollo. 1. Cor. 1. Et ideo necessaria est distincta ministrorū ordinatio, p aliquē unū habentē auctoritatē in hoc. Aliud uerò est, quo ad necessitatē uitę, uel sustentationē. Et secūdū ista in Euangelio accepimus sex potestates collatas Apostolis & discipulis Dñi, & in ipsis successorib. eorū, ministris scil. ecclesiasticis. Prima est potestas cōsecrationis, quæ interdū dicitur character uel potestas ordinis, quam contulit Dominus in cœna, quando tradēs corpus suum sub specie panis, eis dixit: Hoc facite in meam commemorationem, 1. Corinth. 11. Alia est potestas administrationis sacramentorum, & præcipuè sacramenti pœnitentiæ, quæ est potestas clauium uel spiritualis iurisdictionis in foro cōscientiæ: & consistit in auctoritate discernendi lepram & non lepram, & in potentia absoluendi à culpa, & commutandi reatū pœnæ æternæ in reatum pœnæ temporalis. Et hæc potestas in spirituali foro promissa fuit Petro Matth. 16 ubi dicitur: Tibi dabo claues regni cœlorum. & Matth. 18. promissa fuit omnibus, cum dicitur: Quæcunq; alligaueritis, &c. Collata uerò fuit eis, cum dictum est eis Iohan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto uos. Et cum hoc dixisset, insufflauit dicens: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. Et hæc potestas secundum aliquos cum potestate consecrationis, est una secundum essentiam potestatis, differens secundum diuersos actus corporis mystici: & est complementum sacerdotalis dignitatis, uel potestatis. Vnde in ordinatione simplicium sacerdotum, & in ordinatione episcoporum, qui sunt magni sacerdotes, eadem uerba proferuntur: scilicet, Accipite Spiritum sanctum, quorum, &c. Tertia est, scilicet potestas siue auctoritas

A apostolatus siue prædicationis, quam tradit eis Dominus, dicens Matthæi ultimo: Euntes prædicate, &c. & Marci ultimo: Euntes docete omnes gentes, &c. Quarta potestas est iudiciaria potestas, scilicet correctionis in foro exteriori, per quam timore pœnæ peccata corriguntur, præcipue quæ sunt in scandalo Ecclesiæ. Et hæc potestas data est Mat. 18. ubi dicitur: Si peccauerit in te frater tuus, etc. usque ibi: Quod si te nō audierit, dic Ecclesię. quod si Ecclesiā nō audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. ubi dicit Glosa: Obiurgatio plurimorum ipsum corrigat. Et sequitur: Amen dico uobis, quodcunque alligaueritis, &c. ubi notatur auctoritas discernendi in dicto, data Ecclesiæ, cū dicitur, Dic Ecclesiæ: scilicet ut cognoscat. & auctoritas cohercendi seu puniendi per ecclesiasticam censuram, cum dicitur; Quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, &c. Cuius confirmationem subiungit dicens: Amen dico uobis; quæcunque uel quodcūque alligaueritis, &c. Glos. Vinculo anathematis. Et est signanter considerandum, quod in istis tribus actibus sacerdotes habent perfectam potestatem hierarchisandi populum fidelium: scilicet illuminandi per doctrinā, purgandi per correctionem, & perficiendi per sacramentorum administrationem. Potestas quinta est, scilicet dispositionis ministrorum, secundum quosdam, quo ad determinationem iurisdictionis Eccle-
B siasticæ, ut uitetur confusio. Et hæc collata est Petro & successoribus eius, Iohan. 21. ubi dictum est ei: Pasce oues meas. Potestas enim clauium, & iurisdictionis potestas, collata erat omnib. ęqualiter, & sine determinatione, & poterat quilibet uti ea in quemlibet peccatorem cum effectu: cum peccator sit debita materia, super quam habet cadere iurisdictionis actus: sicut absolutio siue panis triticeus sine determinatione est materia, super quam cadit actus potestatis ordinis. Vnde & beatus Paulus ubique sine determinatione populum hierarchisabat: ut patet in suis Epistolis. Et quia confusio, ut dictū est, inde sequi poterat: ideo Dominus hæc præuidens, contulit Petro & successorib. eius auctoritatem disponendi ministros Ecclesiæ, & determinandi iurisdictionē, dicens, Pasce oues meas: ut scilicet pastor generalis, ad quē dispositio & regimē generale ouium & ouilis pertineret. hoc enim nulli alij dictum est. Quidam tamē rationabiliter dicūt, quod nō quilibet peccator est materia, super quam debet uel potest cadere cum effectu actus clauiū, & potestas iurisdictionis: sed peccator subditus, & ideo prędicta potestas non habet effectum in peccatore, nisi supposita subiectione, quæ facit hominē esse debitā materiā, super quā clauis potest habere actū suū cū effectu: sicut potestas ordinis nō habet effectū, nisi super panē triticeū. Et hęc iurisdictio siue prælatio data est Petro super totā Ecclesiā, cum dictū est ei, Pasce oues meas: i. sis pastor & prælatus, & Ecclesiā tibi ut pastori cōmitto & subdo. Vnde Theo-

Theophilus, finito prandio commissionem ouium Petro commendat, & nulli alij. Idem dicit Greg. etiam simile. Et sic, licet uel quamuis omnes Apostoli eandem habuissent à Christo & æqualem potestatem clauium & iurisdictionis: tamē iurisdictionem siue materiam subiectam non habuit nisi Petrus, & cui committere uoluit. Et secundum hāc uiam per illud uerbum, Pasce oues meas, non est data Petro potestas determinandi iurisdictionem prius ab omnibus habitam: sed iurisdictio soli Petro data est. quam tamen postea diuisim Dominus alijs dedit, uocans alios in partem sollicitudinis. Secundum uerò primam opinionem, quòd quilibet episcopus non absoluit extra suam diœcesim, est ex ordinatione Petri seu Ecclesiæ determinantis & prohibentis: quia sine prohibitione aliàs posset: & adhuc si faceret, teneret factum, cum habeat potestatem ex sua ordinatione, & materiam debitam, scilicet peccatorem: sed malè faceret, transgrediendo Ecclesiæ ordinationem. Sicut Latinus sacerdos, uerba sacramētalia proferens super panem fermentatum, conficeret: sed peccaret transgrediendo Ecclesiæ suæ ordinationē, determinantis sibi panem triticeū azymū. Concordat aūt dicta positio dominio rerum temporalium, ut sicut appropriatio rerum temporalium est solum per positionem hominū, qua remota non possum dicere, Hoc est meum: sed, Omnia sunt communia. ita amota ordinatione Ecclesię, hic populus non plus est istius episcopi quàm alterius: sed est cuiuslibet sacerdotis, & indifferenter à quolibet potest absolui. Appropriatio autem facta est per Ecclesiam, ex auctoritate data Petro, ibi, Pasce oues meas. Secundum uerò opinionem aliam, quòd quilibet episcopus non absoluat extra diœcesim, non est ex Ecclesię ordinatione tantum, sed propter defectum materiæ: quia extra diœcesim non habet populum subiectum. unde intendens absoluere extra diœcesim suam, & uerba proferens super peccatorem, non absoluit: sicut nec sacerdos conficeret prosequendo uerba consecrationis super lapidem, uel panē non triticeū. Sunt uerò tertij, dicentes quòd per illud uerbū, Pasce oues meas, data est Petro auctoritas solum docendi & ædificandi, & prælatis cōuenit executio. Executio aūt est eis præcepta, cū dictū est: Ite docete, &c. Vnde glos. Pasce oues meas, uerbo & exemplo: nō corporali cibo, uel pabulo. Alia uerò potestas, quę sexta est, conuenit eis ex debito præcedentium: scilicet potestas accipiendi necessaria ad congruentem uitæ sustentationē, ab ijs quib. spiritualia ministrāt: & hęc potestas data est, imò deberi declarata Petro & alijs apostolis, Matth. 10. ubi postquā dixerat, Eūtes prędicate, &c. subiunxit, qualiter ad temporalia se haberēt, dicens: Gratis accepistis, gratis date. Glosa: Sicut ego uobis sine precio do talē potestatem, & uos gratis date, ne Euāgelij gratia corrūpat. Et sequit: Nolite possidere aurū, neq; argentū, neq; pecuniā in zonis uestris. Glo

fa: Qui

A sa: Qui alios ad cõtemptũ hortamini diuitiarũ. sequit, Neq; perã in uia, neq; duas tunicas, neq; calciamẽta, neq; uirgã. Glosa: Auxiliũ baculi prope necessitatis amputat, ne curẽt de crastino, qui docent omnia regi à Deo. Et subditur, Potestas eis data, cum dicitur: Dignus enim est operarius cibo suo. Glosa: Ecce quare præcepit eis nil ferre, quia omnia debent eis. & alia Glosa ibi dicit: Tantum necessaria accipite, quantum ad necessitatem sufficit, ut inde securi melius æternis uacetis. De hac etiam potestate accipiendi necessaria ad suffragationem uitæ, habetur Marci 6. & Lucæ 10. Hæ igitur sunt potestates, quas acceperunt Apostoli à Christo. Aliam autem potestatem non acceperunt ab eo, ut puto, nisi miracula faciendi ad confirmationem fidei: in qua non necessariò succedunt eis episcopi & sacerdotes, propter fidei confirmationem sic manifestam, ut iam non indigeat miraculis confirmari.

CAP. XIIII.

His declaratis, uidẽdum est quid possint in temporalibus, & super principes, episcopi & sacerdotes ex prædictis potestatib. eis commissis. Et uidetur quòd de nulla dictarum potestatum habent directè potestatem in temporalibus: neq; iurisdictionem temporalem super principes, nisi quòd possunt accipere necessaria ad uitæ sustentationem. Quod quidem uidendum est per singulas po-
B testates. De prima quidem potestate, quæ est potestas consecrationis, euidens est hoc, cum ipsa sit totaliter spiritualis, & æqualiter in omnib. episcopis & sacerdotib. & degradatis & suspensis. Quod patet ex hoc, quòd reconciliati iterum non ordinantur. Ex quo manifestum est, quòd per talem potestatem nihil habent iurisdictionis uel dominij in temporalib. Secunda uerò potestas, scilicet clauium in foro cõscientiæ, est spiritualis: unde Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctũ, &c. Glosa Chrys. dicit: Collata fuit potestas spiritualis tantum dimittendi peccata: nec potest aliquid in temporalibus, nisi cum in foro conscientiæ, cum ad satisfactionem inducit, sicut & cæteras potestates corporales. Ex quo patet, quòd nullus est ei subiectus simpliciter, sed sub multiplici conditione: scilicet si peccauerit, & si pœnitere noluerit: & si quidem obedire noluerit, nõ potest eum coercere ex prædicta potestate, sicut iudex secularis potest imponere pœnam pecuniariam uel emẽdam etiam nolenti, & ipsum ad hoc compellere. Tertia uerò potestas seu auctoritas, scil. prædicationis, omnino est spiritualis: nec omnino habet dominiũ, cum non sit potestas dominij, sed auctoritas magisterij: sicut Apostolus dicit 2. Timoth. 1. Positus sum ego prædicator & apostolus & magister gentium. Bernardus ad Eugenium lib. 3. Apostolis seu uiris Apostolicis interdicitur dominatus. & ibidem: Domabis lupos, & non dominaberis ouibus. esto ut alia quacunque ratione hæc tibi uendices: loquitur de temporalibus, sed non Apostolico iure:

iure. nec enim tibi ille dare potuit, quod nõ habuit: quod habuit, A
hoc dedit. solicitudinem dixi super ecclesias. Audi ipsum apostolum Petrum: Non sicut dominantes in clero, sed forma facti gregis. Per hãc tamen auctoritatem docendi indirecte, possunt in temporalibus, in quantum inducunt homines ad pœnitentiam, & restitutionem æris alieni, & ad erogationem temporaliũ, secundum quod exigit ordo charitatis. De quarta uero potestate, in foro iudiciali exteriori est tota difficultas, propter quod intelligendum est, quod illa duo importat, scilicet auctoritatem discernendi seu corrigendi: quæ significatur, cum dicitur, Dic ecclesię: & potestatem coercendi, cum dicitur, Sit tibi sicut ethnicus & publicanus. hæc enim sunt duæ claues in foro exteriori. De prima ergo sciendum, quod iudex ecclesiasticus, ut ecclesiasticus est in foro exteriori, nõ cognoscit regulariter nisi de spiritualibus causis, quæ ecclesiasticæ uocantur: & non de temporalibus, nisi ratione delicti. quod tamen sic intelligitur, quod sit delictum: nec oportet de hoc fieri exceptionẽ, cum de nullo delicto cognoscat Ecclesia, nisi secundum quod reducitur ad spirituale & Ecclesiasticum. Dupliciter enim peccatur in temporalibus: uno quidem modo, peccato oppositionis seu erroris. ut cum tenetur, quod usura non est peccatum mortale: uel tenetur, quod possumus alienum uendicare quocunque titulo: uel cum circa talia aliquis dubitat, an sit licitum uel illicitum secundũ Deũ. B
& cum omnia talia determinentur per diuinam legem, secundum quam habet iudicare iudex Ecclesiasticus: nõ est dubium, quod ad solum iudicem Ecclesiasticum pertinet cognitio talium. Alio modo, peccato uendicationis detinendo, siue impendendo alienum ut suum: & talium cognitio ad iudicem secularem pertinet solum, qui secundum leges humanas iudicat seu ciuiliter, secundum quas fiũt approbationes rerum, & uendicationes, ne res humanis usibus necessariæ negligantur, si omnibus & singulis essent communes: & ne, si cõmunes essent ex indistincto, non seruaretur pax de facili inter homines. Vnde propter hoc facta est rerum huiusmodi approbatio per Imperatores, ut dicit August. super Ioan. & habet dist. 8. cap. quo iure. Tolle, inquit, iura Imperatorum: & non potes dicere, Hæc res mea est. de iure enim naturali est una omnium libertas, & communis omnium possessio. Et ita de peccato in temporalib. nõ iudicat uel cognoscit iudex Ecclesiasticus, sed secularis tantum: nisi forte aliunde quàm à Christo concessum ei fuerit, uel permissum. Et hoc notauit Bernardus ad Eugenium dicens: Non in possessionibus, sed in criminibus potestas uestra est: ut supra cap. 10. Et super illud Matthæi 18. Et in ore duorũ uel trium stet omne testimonium. dicit Glosa, Vt probet illud esse peccatum, si negauerit esse peccatum. sic enim, si non acquiescit, dicendum est Ecclesiæ, & non aliter, quę iudicat de peccato. Et 26. distinct. cap. duo. ubi papa loqui-

A loquitur Imperatori, dinosci inter hoc, te ex illorũ pendere iudicio, s. sacerdotum. Glosa, Quo ad spiritualia. & hoc etiam notauerũt summi põtifices. extra, qui sunt filij legitimi c. lator. ubi dicitur, Iudex secularis siue dominus quæstionem de hæreditate debet decidere. Et c. causam debet: Etsi attendentes, quod ad regem pertinet, nõ ad Ecclesiam, de talibus possessionibus iudicare, ne uideamur iuri regis Anglorum detrahere, qui ipsorum iudicium ad se asserit pertinere. extra, de iudicijs, cap. nouit, dicit papa: Non intendimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum regem spectat iudicium, nisi forte iure cõmuni, &c. Et extr. de appellat. si duobus. dicitur, quod ad papã non est appellandũ à iudice seculari, nisi in terra Ecclesię subiecta, uel concessa. Dicere uero ꝙ talia dicunt summi pontifices ex humilitate, est omnino perniciosum: & hoc est ponere os in cœlum. quia Philosophus hoc attribuit in 4. Ethicorum, peccato ironiæ, quæ opponitur uirtuti. Dicit etiam tales humiles non esse uirtuosos, sed timidos & blanditores. Et Augustinus in lib. de uerbis Apostoli, dicit sic: Cum humilitatis causa mentiris, si nõ eras peccator antequam mentieris, mentiendo peccator efficeris. Et super Iohannem: Non ita timeatur arrogantia, ut ueritas relinquatur. Et Gregorius dicit, Incauti sunt humiles qui se mentiendo illaqueant. De potestate uero correctionis seu censurę Ecclesiasticæ sciendum, quod non est nisi spiritualis directę: quia nullam

B pœnam in foro exteriori potest imponere nisi spiritualem, nisi sub conditione & per accidens: licet enim iudex Ecclesiasticus habeat homines in Deum reducere, & à peccato retrahere & corrigere: hoc tamen non habet nisi secundum uiam à Deo sibi datam, quæ est separando à sacramentis, & participatione fidelium. & huiusmodi ad censuram Ecclesiasticam pertinent. & dicitur, Nisi sub conditione, s. si quis pœnitere uelit, & pœnitentiam pecuniariam acceptare. non enim potest iudex Ecclesiasticus ratione delicti imponere pœnam corporalem uel pecuniariam, sicut facit iudex secularis: sed solum, si ille uelit eam acceptare. Si enim non uult eam acceptare, compellet eum iudex Ecclesiasticus per excõmunicationẽ, uel aliam pœnam spiritualem, quæ est ultima quam potest inferre: nec ultra potest aliquid facere, nisi dico per accidens. quia si esset hæreticus & incorrigibilis, & cõtemptor Ecclesiæ censuræ, posset papa aliquid facere in populo unde priuaretur ille seculari honore, & deponi à populo. Et hoc faceret papa in crimine Ecclesiastico, cuius cognitio ad ipsum pertinet excõmunicando, s. omnes qui ei ut domino obedirent: & sic populus ipsum deponeret, & papa per accidens. Sic etiã econuerso, si papa esset criminosus, & scandalisaret Ecclesiã, & incorrigibilis esset, princeps posset ipsum excõmunicare indirectè, & deponere ipsum per accidens, mouẽdo s. ipsum per se & per cardinales. Et si quidẽ papa acquiescere nollet, posset

aliquid facere in populo, unde compelleretur cedere, uel deponere A
tur à populo: quia Imperator posset sub hypotheca rerum, uel pœna corporum inhibere omnibus & singulis, ut nullus ei obediret uel seruiret ut papæ. & hoc quidem potest uterque in alterum. Nam uterque, s. papa & Imperator, uniuersalem & ubique habent iurisdictionẽ: sed iste spiritualẽ, & ille temporalẽ. & tamẽ in hoc distinctio est adhibenda, quia ubi rex delinqueret in spiritualibus, s. in fide, matrimonio, & alijs huiusmodi, quorum iurisdictio ad iudicem Ecclesiasticum pertinet, papa habet ipsum monere: & si ipse inueniatur pertinax & incorrigibilis, potest ipsum excõmunicare, & ultrà non potest plus nisi per accidens: quia si fuerit contemptor, potest facere in populo, ut dictum est. Vbi uerò rex peccaret in temporalibus, quorum cognitio ad Ecclesiasticum non pertinet, tunc non habet ipsum corrigere primò, sed barones & pares de regno: qui si nõ possunt, uel non audent, possunt inuocare auxilium Ecclesiæ: quæ requisita à paribus in iuris subsidium potest monere principem, & procedere contra ipsum modo prædicto. Similiter uerò, ubi papa delinqueret in temporalibus, quorum cognitio ad principem secularem pertinẽt, ut si mutuaret ad usuram, uel mutuantibus faueret, & præcipuè in ijs quæ per leges ciuiles sunt prohibita: Imperator si esset, haberet ipsum primò corrigere immediatè monẽdo, & postea puniendo. nam ad principẽ pertinet omnes malefactores corrigere primo iure. Roman. 13. Non enim sine causa gladium portat, B
minister enim Dei est, uindex malorum in iram. Glosa super illud Rom. 13, Ideoque tributa præstatis: dicit, quòd ad hoc instituti sunt, ut boni laudẽtur, mali uerò puniantur. Et Hieronymus super Hieremiam, & habetur 23. q. 7. Regum officium proprium est, facere iudiciũ & iustitiam, & liberare de manu calumniantium ui oppressos & peregrinos & pupillos & uiduas, qui facilius opprimũtur à potentibus. Vnde cõmendabiliter Henrichus imperator duos de papatu altercantes, non solum Canonica censura, sed imperiali auctoritate deposuit: ut legitur in Chronicis Romanorum. Et dicitur, quòd primo iure habet Imperator ratione delicti præcipuè ciuilis, papã immediatè corrigere: quia de priuilegio à principibus indulto, clerici non nisi per suos episcopos iudicantur. quod priuilegium primò impetrauit Iulius papa, qui secũdus fuit post Syluestrũ, adhuc Cõstantino uiuẽte, ut dicitur in Chronicis. Quidam tamen dicunt hoc eis deberi iure diuino, & non priuilegio principum iuxta. istud psalmi. Nolite tangere Christos meos. quod ipsi exponũt de sacerdotibus. Alij tamen exposuerunt de regibus, qui tunc ungebantur. Et sic legitur 2. Reg. 2. Dauid interfecit Doec Idumæum, quia dicebat se interfecisse Christũ Domini, id est Saulem. Si uerò in spiritualibus delinquat papa, conferendo beneficia Ecclesiastica simoniacè, ecclesias dissipando, priuãdo personas Ecclesiasticas & capitula

A capitula iuribus suis, uel etiam male docendo & sentiendo circa ea quæ ad fidē & bonos mores pertinent: tunc primo monēdus esset à cardinalibus, qui sunt loco totius cleri: & si incorrigibilis esset, nec possent per se amouere scādalum de ecclesia, tunc in subsidium iuris haberent supplicando inuocare brachiū seculare: & tunc Imperator requisitus à cardinalibus, cum sit membrum ecclesiæ, deberet procedere contra papam, ex quo ecclesia non habet gladium secularem. Alio modo, non quidē manu, nec iussu, sed nutu & supplicatione, ut dicit Bernardus ad Eugenium: sic etiam duo gladij mutuo se iuuare tenentur ex communi charitate, quæ membra ecclesiæ unit. Colligitur hoc 26. distinct. ad utrum. & 24. q. 5. principes. & capitolis sequētibus. Et sic legimus in Chronicis, quod Constantinus secundus, qui post ambitionem papatus cum fecisset multa ecclesiæ scandala, per principes est depositus, & zelo fideliū oculis est priuatus. Similiter Iohannes 12. cum esset uenator, & lubricus, frequēter de sua correctione admonitus, nec correctus, per Imperatorem & clerum de papatu depositus est: cui adhuc uiuēti successit Leo papa. Sic etiā 4. Regū legitur, quod cum sacerdotes reciperēt oblationes à populo, pro reparatione sartatectorū tēpli, nec ea repararēt: rex Osias prohibuit populo, ne ultra offerrent, & posuit famulos ex parte sua, qui oblata reciperent: & sic de pecunia
B reparauit sartatecta templi, & pecuniā distribuit operarijs. Ex his patet, quod tota cēsura Ecclesiastica est spiritualis, scilicet excōmunicando, suspendendo, interdicendo: nec aliquid ultra potest, nisi indirecte, & per accidens, ut dictū est. Et quod tota censura Ecclesiastica sit spiritualis, patet etiam per hoc, quod dicitur Matthæi 18. Si ecclesiā non audierit, sit tibi sicut ethnicus, &c. Glosa: ut obiurgatio plurimorum ipsum corrigat. Et sequitur: Amen dico uobis, quæcunque ligaueritis, &c. Glosa: uinculo anathematis. Chrysostomus ibi dicit: Vide qualiter incorrigibilem duplicem duplicibus alligauit necessitatibus, poena s. quæ est hæc, scilicet proiectione ab ecclesia, quā notauit cū dicit, Sit tibi quasi ethnicus & publicanus: & supplicio futuro, quod est, ligatum esse in coelo, ut multitudine iudiciorū corrigatur culpa fratris. hęc est sentētia Apostoli, i. Cor. 5. dicentis: Is qui frater nominatur inter uos, & est fornicarius, aut auarus, aut idolis seruiēs, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cū huiusmodi nec cibum sumite. Ecce quod ultra excōmunicationē nō procedit Apostolus, etiam in culpis grauibus. & instruens omnes episcopos 1. Timoth. 3. dicit: Hominem hæreticū post unā & secūdam correctionem deuita, sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est. Vbi nota, quod nō dicit, Combure: sed, Deuita. Ex quibus patet, quod prædicta potestas est spiritualis: nec principes ratione huius sunt papæ subiecti, nisi ut supra dictū est. Similiter de potestate Petro tradita, per illud uerbum, Pasce oues meas: patet,

quod est spiritualis tātū, & nihil ad principes de ea qualitercūq; ex- A
ponatur, scilicet primo uel secūdo uel tertio modo. Sexta uero po-
testas, s. accipiendi necessaria ad debitam uitæ sustentationem, est
tēporalis; & magis debet dici ius, quod eis debetur in stipendium
uitæ, in quo non sunt principes subiecti, sed debitores, sicut cæteri
fideles, qui ab eis spiritualia recipiunt. Et licet hoc sit eis debitū, ta-
men hoc ius nō petebant Apostoli per modū auctoritatis, sed per
modum supplicationis: hoc tamē potest papa decernere debitum
eis esse, & ipsi possunt hoc petere secundum debitam facultati
possessionem. Et etiam per censuram Ecclesiasticam, potest papa s
rebelles compellere ad reddendum.

CAP. XV, QVO PONVNTVR SOlutiones ad primum senarium rationum præmissarum.

QVod ergo primo dicitur de Hieremia, Ecce constitui te super gentes & regna: respōdetur, Dupliciter exponitur. Aliqui dicunt hoc fuisse dictū in persona Christi, eo quod Hieremias interpretatur excelsus Domini. Sic enim de Salomone multa dicūtur, quæ uerificata tamen fuerunt in Christo per Salomonem significato, ut dicit Aug. 18. de Ciuitate Dei: ipse ergo Christus per Hieremiā significatus, positus est super gentes & super regna mundi & diaboli, dum in excelso montis positus, ea sibi oblata cōtempsit. uel super ea positus est in membris suis, qui fide sibi adhærentibus regum & regnorum sæuitiam uicerunt patiendo, fidei constantia armati, iuxta illud: Sancti per fidem uicerunt regna. & illud Salomonis, Melior est patiēs uiro forti. uel si de persona Hieremiæ intelligatur, constat quod nullum regem ex quacunq; causa de solio deposuit. Sed intelligitur positus super gentes & regna: quasi habens auctoritatem super ea, in annūciando & prædicando uera, sicut dictum est de Dauid & Christo in Psalmis: Ego autem constitutus sum rex ab eo super montem, s. eius, prædicans præceptum eius. Licet etiā positus fuerit super gentes & regna uincendo per patientiā, cum in manu acceperit calicē plenū uini meri, & propinare iussus sit omnibus nationibus. Vnde sequitur, Vt euellas. Glosa: Mala. & destruas & disperdas & dissipes, intelligitur regna diaboli. & ædifices, intellige Ecclesiam: nō scandalizes. & plantes, intellige bona. sic exponitur a sanctis, nō de euulsione & destructione regum mundi, & subrogatione aliorum: sed de destructione uitiorum, & plantatione fidei & morum. Sicut accipitur illud 1. Corinth. 3. Dei ædificatio estis, Dei agricultura estis. Et etiam dicitur fuisse de sacerdotibus qui fuerūt in Anathoth, quod interpretatur responsio: quia hoc magis faciunt sacerdotes de fide & moribus respondendo, quàm de potentia seculari dominando: ideo etiam ibi præmittitur, quod tetigit Dominus os suum, & dedit uerba in ore eius: quia prædicta magis habent facere sacerdotes uerbo & B
doctrina,

A doctrina ut magistri, quam manu & potentia ut domini.

Et confirmatur hæc expositio per Bernhardum ad Eugeniū papam secundo libro, ubi exponit qualis est papalis principatus. Accingere, inquit, gladio tuo: gladio scilicet spiritus, quod est uerbū Dei. & infra: Sic enim domabis lupos, & nō dominaberis ouibus,

Quod dicit̄ secundò, Quodcunq; solueritis, &c. respondeo secundum Chrysostomum & Rabanum, per hoc non intelligitur aliqua potestas data, nisi spiritualis, absoluendi scilicet à uinculo peccatorum. Stultum autem esset intelligere, quòd per hoc datur potestas absoluendi à uinculo debitorum. Amplius, secundum Hieronymum nō est intelligendum, hanc potestatē habere effectum, claue errante. Vnde dicit, quòd presbyteri & episcopi potestatem habent: nō intelligentes de Phariseorū supercilio quod assumpserunt, ut uel damnēt innocentes, uel soluere se noxios arbitrentur: cum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum uita quęratur. Et hoc declarat ibidem Hier. per exemplum, quod ponit de sacerdotibus legis, qui non mundabant uel mundos faciebant: sed ex officio suo mundos & immundos iudicabant. Richardus etiam de sancto Victore in lib. de Remissione peccatorū, cap. 8. expedit illud dicens: Non dicit Dominus, Quodcunq; uolueris & soluere & ligare: sed, Quodcunq; ligaueris & solueris. ligat autem & absol-
B uit sacerdos sententia iusta, nō iniusta. Quod autem tertiò dicitur, Nescitis quoniam angelos iudicabitis, &c. Responsio, secundum Ambrosium & alios sanctos expositores: Apostolus loquitur nō clericis specialiter, sed generaliter fidelibus: qui eligebant in causis secularibus iudices infideles in scandalum fidei nostræ, & quasi inter fideles non esset sapiens ad iudicandum: & hoc meritò repræhendit. Quod uerò dicitur quartò, Fecit Dominus duo luminaria, &c. mystica est expositio secundum Dionysium. Mystica autem theologia non est argumentatiua, nisi accipiatur eius probatio ex alia Scriptura. Amplius, propriè dicta mystica expositio à sanctis non inuenitur, sed fortè contraria. Vnde dicit Isidorus super Genesim in Glosa, quòd per solē intelligitur regnū, & per lunam intelligitur sacerdotium. Vnde dicit, Splendor quidē solis significat excellentiam, plebem obtemperantē regi: lunę splendor ostendit tanquam synagogam ecclesiæ: principes eius & omnia fundata sunt in regni stabilitate, tanquā in fundamēto firmata. Dato etiam quòd ita sit, sicut assumitur, pro nobis est. nam licet luna non illuminet noctem nisi lumine quod accipit à sole, tamen luna habet uirtutem propriam à Deo sibi datam, quam à sole non habet: ut quòd infrigidet & humectet, cuius contrarium facit sol: & in proposito suo modo. nam princeps illuminationem & informationem de fide habet à papa & ecclesia: tamen potestatem habet sibi propriam & distinctam, quam non habet à papa, sed à Deo immediatè.

Quod aũt dicitur quinto, quod Zacharias papa deposuit regem A Francorum, & instituit loco eius Pipinũ, &c. Glosa ordinaria exponit: Deponentibus consensit. Non enim legitur, quod Zacharias regem Franciæ deposuerit. Sed legitur in Chronicis, quod Hildericus regnabat in Francia totus deses & remissus: Pipinus uero solus gubernabat Francię principatum, & Maior domus dicebatur, Carolo fratre suo existente monacho. Miserunt ergo barones ad Zachariam papam, ut discerneret de eorum dubio, quis scilicet potius deberet esse rex: an ille qui ocio deditus, solo nomine regebat: an ille, qui omne pondus regni sustinebat? Quib. cum respondisset papa, quod ille qui regni gubernacula utilius regeret: Franci mox incluso rege Hilderico & uxore sua in monasterio, sibi Pipinum regem cõstituerunt: & ipsum sanctus Bonifacius Maguntinus archiepiscopus unxit in regẽ, sicut habet Chronica Martini. Aliorum autem Chronica habent, quod postquam Hildericus quatuor annis regnauit, ex deuotione in monachum est tonsuratus: & tunc Pipinus princeps in regem est inũctus electione baronum, & auctoritate papæ decernentis super dubio procerum: quod etiam facere potuissent sine papæ assensu ex causa rationabili. Ex quibus patet, quod papa nunquam regem Francię deposuit: nisi exponatur, id est, deponentibus concesit, sicut exponit Glosa. Nec oportet ex talibus factis singularibus, quæ interdum ex deuotione ad Ecclesiam, uel personam, uel ex fauore, uel ex causa alia, & B non ex debito iuris fiunt, argumẽta sumere: cum legatur in eisdem historijs, quod Bonifacius Romanæ ecclesiæ misertus, præsidens obtinuit apud Phocam imperatorem, ut ecclesia Romana esset caput omnium ecclesiarum: quia ecclesia Constantinopolitana scribebat se esse primam omnium. Ex quo posset modo consimili sumi argumentum, quod ad Imperatorem pertinet primatum Ecclesiæ transferre, & de ecclesijs ordinare. Legitur etiam à Sozomeno scriptum in Tripartita historia, quod Constantinus imperator consilio clericorum intererat: quod etiam Eusebius narrat in Ecclesiastica historia. ubi etiam dicit, quod cum ex omnibus ferè locis episcopi congregati essent diuersis ex causis, & iurgia inter se quędam detulissent, frequẽter appellabatur, & à singulis libelli offerebantur. At ille uidens, quod per huiusmodi iurgia causa summi negocij frustraretur, diem certum statuit, qua unusquisque episcoporum, si quam querimoniarum habere uideretur, deferret: & hoc facto cum recessissent, suscepit à singulis libellos: quos simul omnes in sinu suo continens, nec in eis quid contineretur aperiens, ait ad episcopos: Deus uos sacerdotes constituit, ac potestatem uobis dedit de nobis iudicandis, & nos rectè à uobis iudicamur. uos autem, qui nobis à Deo dati estis dij, non potestis ab hominibus iudicari: quia non est conueniens, quod homo de Deo iudicet: sed

Dei

A Dei inter uos exspectate iudicium. De quo scriptum est: Deus stetit in synagoga deorum, &c. His ergo omissis iurgijs, ea quæ adhuc sunt distinguite. Cum'que hoc dixisset, omnes simul quærimoniarum libellos iussit exuri. Nunquid ergo propter hoc ad principem pertinet, interesse consilijs episcoporum, & dissensiones & causas eorum modo consimili determinare, an nõ? Hugo etiã Floracens. libro quinto dicit, quo'd Constantinus sanxijt & instituit in Testamento suo, ut omnia quæ ad Ecclesiasticum pertinent ordinem, Romani episcopi iudicio dispositionem recipiant. Et in epistola Constantini ad omnes Catholicos episcopos, quam inscribit beatus Isidorus, dixit Constantinus imperator: Decernentes sancimus, ut Romana sedes principatum obtineat super quatuor sedes præcipuas, Antiochiam, Alexandrinam, Constantinopolitanam, Hierosolymitanã: & in Testamento eiusdem Constantini, quo'd ecclesia sancta tam gratanter amplectitur, & in corpore decretorum inseritur, dicit & ordinat, quo'd pontifex Romanus pro tempore, quicunque fuerit, excellior cunctis mundi sacerdotibus existat: & quæcunque ad cultum Dei uel Christianorum, fideiq; stabilitatem procuranda sunt, disponat. Nunquid dicimus propter talia, quo'd ecclesia Romana habeat ab Imperatoribus primatum ecclesiarum, uel super Ecclesias, & dispositionem earum? Absit. Amplius, in

B primo consilio Hierosolymitano, quæstione legalium legitur, quo'd post multam disceptationem hinc inde, postquam Petrus surgens ratione ostendit, iugum legis fidelibus non esse imponendum: Iacobus auctoritate pontificali protulit diffinitiuam sententiam, quia quæstio illa mota erat in Ecclesia Hierosolymitana, cuius erat episcopus: nec poterat ad alterum transferri, nisi per appellationem. & ita inquit Iacobus, Iudico, &c. Dicemus ergo, quo'd licet Romana ecclesiã sit caput, quo'd nõ habet talẽ exercere iurisdictionẽ, nisi in casu appellationis in ecclesijs episcoporum. Legitur etiam, quo'd tempore Henrici imperatoris Romani iurauerunt, non se papam electuros sine Imperatoris assensu. Est igitur hoc obseruandum? cõstat quo'd non. Hæc autem induxi, ut appareat, quia non oportet ex talibus factis singularibus, quæ uarijs causis fieri possunt, argumẽta iuris sumere. Quo'd uero sexto arguitur de Nicolao papa, dicente quo'd Christus Petro cœlestis terreníque imperij iura concessit: Respondeo, Vbi quæritur de potestate papæ in temporalibus, efficax est testimonium Imperatoris pro papa: & non est multum efficax testimonium papæ pro se ipso, nisi dictum papæ fulciatur auctoritate Scripturæ sacræ, uel scripturæ Canonicæ. Et in materia ubi Imperator dicit contrarium manifestẽ, etiam cæteri pontifices, ut in proposito, non recipitur tale dictum. Potest tamen uerbum Domini Nicolai papæ habere inclusiuam ueram multipliciter. Vno modo,

quia pro communi utilitate boni spiritualis, modo superius dicto, A
posset indicere collectam a' fidelibus faciendam, non solũ de bonis clericorũ, sed etiam de bonis laicorũ. Secundo modo potest accipi uel intelligi, quod Dñs Petro dedit iura cœlestis terreniq;, &c. si inquantum dedit ei potestatem absoluẽdi & ligandi, cuius sententia, absolutio, ligatio, claue non errante appropriatur in cœlis: sicut exponitur illud uerbũ sibi dictũ in traditione clauium, Quodcunq; ligaueris super terrã, &c. Et ita exponunt glosę Matthęi 18. Nec uidetur, quo'd Dominus papa aliunde dictum uerbum acceperit, nisi ab illo uerbo Domini ad Petrum: Et tibi dabo claues regni cœlorum: præcipue' cum dicat dominus papa, Quo'd beato Petro clauigero regni &c. Quasi alludens uerbis, quibus Petro cõmissa est potestas. Et ideo cum sancti per illud uerbum non dent Petro potestatem (aliam qua'm ut dictum est) potestatem scilicet spiritualem, ut dicit uniuersitas expositorum ibidem, & Matthęi decimo: non est tenendũ, quo'd dominus papa aliud intendat. Posset etiam aliter tertio' uerificari dictũ domini papæ, quo'd ideo dicitur Christus dedisse Petro iura cœlestis terreniq;, & cætera: quia dedit spiritualem potestatem coniungẽdi ciues terreni regni, ciuibus regni cœlestis. sub quo sensu loquitur de Christo Maximinus in Sermone Epiphanię, dicens: Hic est rex ille magnus, qui uenit cœlesti imperio sociare terrenum. Inueniuntur etiã quidam iuristæ, uerbum B
Nicolai papæ exponere sic: Petro concessit Christus iura cœlestis & terreni imperij: id est, ius imperandi cœlestibus & terrenis, clericis & laicis, qui sunt etiam duo parietes ecclesiæ, quibus ambobus summus pontifex in spiritualibus noscitur imperare.

CAP. XVI.

QVo'd autem dicitur septimo', quo'd Imperator iurat papæ: respondeo, Imperator Otho non iurauit papæ, nisi de regno Italiæ, quod ab ipso seu ab ecclesia suscepit in feudũ. Iurauit etiam reddere terram sancti Petri, si quam tenebat. Sed nihil facit ad cæteras partes mundi, uel quæ non sunt de imperio, uel quæ non cadũt sub dominatione Constantini. Quod dicitur octauo', quo'd papa deponit Imperatorem: respondeo, Verum est, illum quem ipse posuit, qui ab ipso accepit feudum, & ex causa rationabili: tamen ista argumenta sunt de facto, & dicunt quid factum, non tamen quid fieri debeat. E contrario autem multa argumenta possunt fieri de facto, ut dictum est in solutione 5. argumenti. Quod uero' dicitur, quo'd papa transtulit imperium, posset solui sicut prius. Potest nihilominus dici, quo'd Constantinus nunquam dedit imperium Ecclesiæ simpliciter: sed dedit urbem, & quasdam prouincias occidentales, & signa imperialia, ut de ipsis prouincijs disponeret:

a sponeret: sedem'que suam transtulit Constantinopolim, cum tota dignitate imperij. Quod uero decimo dicitur, quod postea papa imperiũ de Græcis transtulit ad Germanos: responsio. Non transtulit ueritatem, sed nomen: quia indignabantur Romani quod imperium uel imperij nomen ab eis Constantinopolim erat translatum: & ideo Carolo, quem pro sua defensione uocauerant, uictorijs habitis laudes acclamauerunt, & Imperatoris ei nomen dederunt. Et ex tunc fuit quasi diuisum imperium, dum duo dicerentur Imperatores. Amplius, non fuit factum per solum papã, sed populo acclamante & faciente, cuius est se subijcere cui uult sine alterius præiudicio. Ideo hoc fuit factum ex causa necessaria pro sui defensione, contra infideles & paganos, ubi per alium non uidebantur posse defendi, quod de iure poterant. nam populus facit regem, & exercitus Imperatorem. Et quid plura? hoc factum est speciali Dei consilio, pro Ecclesiæ defensione, ut monstratũ fuit, & persuasum Constantinopolitano Imperatori per angelum in specie militis armati sibi apparentem. quę autem lege priuata dicuntur, nulla ratio est ut lege publica construantur. hæc uero omnia ad factum pertinentia declarantur in lib. de Cosmographia, & in Chronicis Hugonis, Floracen. lib. quinto, & in Chronicis Sigeberti. Quicquid autem de hoc factum sit, papa non ordinauit, nisi de eo quod sibi a
b Constantino collatum fuerat: quod concedo fieri posse de iure. Quod aũt dicitur decimo, quod papa legitimauit in temporalibus: respondeo, Dispensare potest in temporalibus in terra propria, ubi habet iurisdictionem: alibi uero non, nisi per consequentiam, ut notat Ioannes Andreæ. Vel melius, quod nec etiam per consequentiam potest, in terra non subiecta sibi. Et ponit Richardus, quod dispensando in spiritualibus dispensat, per consequentiam: & indirecte in temporalibus, in terra subiecta. ubi concedendo maius, intelligitur concedere minus, quando utrumque potest: sed extra non potest, nisi in spiritualibus legitimare. Et sic notat Glosa ordinaria ibidem. Tento tamen, quod si aliqui sunt illegitimati, quia nati ex matrimonio personarum illegitimarum, ad contrahendum matrimoniũ ex prohibitione Ecclesiæ: papa potest cũ talibus ubiq; dispensare, & eos legitimare in spiritualib. & temporalibus, in quantum potest illud matrimonium ratificare, & personas legitimas facere ad cõtrahendũ. Si uero fuerint illegitimi, ex matrimonio personarũ illegitimarũ ad contrahendũ ex iure naturali uel diuino, non potest dispensare ubiq; cum eis in temporalib. legitimando. Quod uero dicitur 11. quod papa aliquãdo absoluit milites a iuramẽto fidelitatis, dicit quod ad hoc est argumentũ de facto, quod tantũ introducit de Francigenis. Respondeo, quod illud fuit magis declaratio iuris, quod s. iuramẽtũ in tali casu nõ ligabat: quam absolutio a iuramento fidelitatis. Hoc. n. fuit factũ de cõsensu regis, qui forte

forte conscius de sua ineptitudine, uolens omnino uacare, monachicam seu monasticam uitam elegit. In quo casu Barones potuerunt ad alterius electionem procedere, prout fuit per papam declaratum & cõsultum. Considerandũ tamen est, quod uasallus dupli ci uinculo obligatus est Domino, naturali scil. ratione rei, quã accipit à Domino, cum honore uasiliç, & sub determinata conditione, & uinculo iuratorio: à naturali uero uinculo non potest absoluere papa, licet posset declarare quod in tali casu, s. ubi princeps esset hæreticus, non tenetur uasallus dominium sequi: sed debet se obligare, & reddere feudum. sed de obligatione iuratoria potest ex causa rationabili, & euidenti, & bona fide. & non aliter tenet obligatio apud Deum: quia papæ, ut dictum est supra, non est collata potestas in destructionem, sed ad ædificationem. Quicquid tamen sit, de iuramento semper manet obligatio naturalis, quç rem sequitur, nisi reddatur feudum. Quod dicitur duodecimo, quod papa habet cognoscere de omni delicto: respõdetur, Patet ex prædictis, cap. nono, in principio: quia uerum est, ubi quæstio mouetur de peccato, an scilicet hoc sit peccatum, uel non peccatum, licitum, an illicitum. hoc enim determinatur ex naturali uel diuino iure, & sic cognoscit ut Ecclesiasticus. Si autem cognoscat de peccato uenditionis, quç determinatur secundum leges humanas: uel intelligitur papa cognoscere in foro conscientiç, ubi debet credere confitenti.

CAP. XVII.

QVod uero dicit 13. de denũciatione: ideo respõdet, denũciatio enim nõ dat papç iurisdictionẽ: quia sic ex toto posset adnihilari iurisdictio principũ, cũ omis causa papæ posset denũciari apertè: sed ut dicit papa ibidem, non intendit iudicare de feudo, cuius ad ipsum regem Francorum spectat iudicium, nisi forte iuri communi per speciale priuilegium, uel contrariam cõsuetudinem aliquid sit detractum. Sed decernere de peccato, cuius ad ipsum papam pertinet sine dubitatione censura, sicut ipse dicit: & ad hoc uadunt probationes, quas adducit. Quod uero dicitur decimoquarto, Si peccauerit in te, &c. dic Ecclesiæ: responsio, Chrysostomus exponit Ecclesiæ, id est ijs qui ecclesiæ præsident. Si uero Ecclesia accipiatur non solum pro congregatione clericorum, sed generaliter uocetur Ecclesia communitas fidelium: sic Ecclesiæ præsunt, & Ecclesiasticus iudex in spiritualibus, & secularis in temporalib. Vel potest dici, quod loquitur, quando est quçstio de peccato. Vnde dicit Glosa super illud, Vt in ore duorũ uel trium, &c. Si dixerit nõ esse peccatũ, ut probent illud esse peccatũ. sic enim, si non acquieuerit, dicendum est Ecclesiæ: quæ iudicat de peccato. Quod dicit decimoquinto, de Theodosio: respondeo, sicut notãt iuristç, lex illa Theodosiana abrogata est. quia ratio legis uiget: cuius rationis noticia utilis est, ut sciatur quantam deuotionem habuit legislator erga Ecclesiam:

A clesiam: & ad hoc ostendẽdum, inseritur in corpore Decretorum, undecima quæstione prima, quicunque.

Amplius etiam possumus attendere, quod ex statuto principũ contingere potest, quod iudex Ecclesiasticus de talibus cognoscat: sed si de statuto principum ei cõtingit, nõ potest concludi, quod ei conueniat secundum se, ut est Christi uicarius: sed magis contrariũ posset concludi, & posset dici, quod principes possent, licet non deberent ab Ecclesiasticis iudicibus sua priuilegia & gratias antecessorum suorum reuocare: sicut econuerso pontifices reuocant, uel reuocare possunt gratias suas a principibus. Quod autem dicitur decimosexto, de illo uerbo Deut. Si difficile, &c. unus casus est specialis, in quo recurri potest a seculari iudice ad Ecclesiasticum: scilicet seculari dubitante, præcipue ubi est quæstio de peccato: uel dicendum, quod non remittitur ad sacerdotem tantum, sed etiam ad iudicem qui fuerit pro illo tempore, per quem intelligitur iudex secularis: ut unus iudicet in causis spiritualibus, alius uero in temporalibus. Vnde signanter dicit, ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, &c. Et ita exponit Glosa. Quod uero decimoseptimo dicitur, papa potest maius, &c. istud est uerum in maiori & minori ordinatis per se: ut si episcopus potest ordinare sacerdotẽ, ergo & diaconum: non autem tenet in ijs quæ sunt diuersi ordinis uel ge-
B neris: ut si pater meus potuit generare hominẽ, ergo & canem: uel si sacerdos possit aliquẽ absoluere a peccato, quod possit eum absoluere a debito pecuniæ. Quod autem dicitur decimooctauo, quod temporalia ordinãtur ad spiritualia, &c. responsio patet ex prædictis supra cap. 7.

CAP. XVIII.

QVod uero dicitur decimonono, de legatis & restitutionibus: respondeo, legata in quantũ sunt ad pias causas, ad ius Ecclesiasticum pertinent: & hoc est spirituale speciale, ut dicunt Ecclesiastici uiri, & præcipue quando sunt totaliter indistincta. tunc enim possunt per Ecclesiasticum determinari iuxta uoluntatem expressam testatoris. Quod autem transferri possint, ut si testator leget cẽtum libras pauperibus infra ciuitatem, uel diœcesi Parisiorum, quod possit ratione talis indistinctionis dare pauperibus in Carnotensi diœcesi, non uideo quod possit de iure uoluntatem testatoris mutare. Principi tamen qui utrique diœcesi præest, ex causa rationabili posset transferri & dari: quia est aliquis diœcesis nominatæ. De restitutionibus autem faciendis, non uideo quin possint fieri per prouidentiam seu prudentiam quorumlibet uirorum bonorum in pios usus, pro utilitate terræ, si necessitas immineat, uel utilitas exposcat: & præcipue per prouidentiam principis, qui utilitati communi inuigilat, ex quo pro communi utilitate uel necessitate erogantur, propter hoc quod personæ sunt ignotæ.

Tamen

Tamen quia licet de culpa usuræ iudex Ecclesiasticus cognoscat, A ratione qua culpa est, & quod restitui debet iudicare habeat: tamē ratione forte facti imponere restitutionē & emendā, ad principem pertinet, qui est iusticia animata, & custos iusticię: & idē in alijs cōtractibus, sicut in quo minus uidetur cōuincere hæreticos iudicē, ad Ecclesiasticū pertinet. extra, de hæreticis. ad abolendā. & cap. sequenti, uergentis. licet principes de neglig ētia exequēdi, à papa reprehendant & puniantur: quia, ut notat Innocentius, factum est de Imperatoris præsentis cōsensu. Tum etiā quia episcopus ciuitatis habet ab Imperatore facultatē exigendi, & consequendi bona executionis, & exequēdi cum testator personam ad exequendum non designauit. C. de sacrosanctis episcopis. nulli licere: ita tamē, quòd cum episcopus huiusmodi pecunias fuerit cōsecutus, quantitatem & tempus quo eas receperit, apud rectorem prouinciæ publicare debebit, ut ibidem dicitur. Tum quia lex de petenda hæreditate, l. hæreditas, ad quam Canonistę per se remittunt, defensionem & executionem piarum uoluntatum ultimarum, sicut, &c. quæ ad pias causas pertinent, nō solū ad pontificem, sed ad principalē pertinere oportet, in fine dicens, quòd principali & pōtificali, id est principis & pontificis auctoritate compelluntur hæredes ad executionem extremæ uoluntatis. Tum quia in tali casu, cum sit restitutio æris alieni, magis uidetur pertinere ad iustas causas, quàm ad pias. B Et ideo puto, quòd nō oportet quòd per solum Ecclesiasticum iudicem talis restitutio fiat: sed magis ad principem pertinet, licet etiam posset fieri per prouidentiam quorumlibet bonorum uirorū. Quod autem arguitur uigesimò, quòd corporalia regūtur per spiritualia, & ab ipsis dependent ut à causa. Responsio: Argumentū, ut sic factum, multipliciter deficit.

Primò, quia supponit, quòd potestas regalis sit corporalis, & nō spiritualis, & habeat curam corporum, & non animarum: quod falsum est, ut patet ex supradictis, cum ordinetur ad bonum commune ciuium nō quodcunq;, sed quod est uiuere secundum uirtutem. unde dicit Philosophus in Ethicis, quòd intētio legislatoris est homines bonos facere, & inducere ad uirtutem. & etiam in Politicis dicit, quòd sicut anima melior est corpore, sic legislator melior est medico: quia legislator habet curam animarū, medicus corporum.

Secundò deficit argumentum, quia non quælibet potestas secularis à qualibet spirituali instituitur, mouetur & dirigitur. nam in domo ordinata doctor literarum, & instructor morum, cuius potestas est spiritualis, non instituit medicum: sed ambo à patrefamiliás instituuntur. nec etiam dirigit medicum, in quantum medicus est: sed solum per accidens; in quantum accidit medicum uelle castum uel literatum fieri. Sic papa non instituit regem, sed uterq; est à Deo institutus suo modo: nec cum dirigit per se ut rex est, sed per

accidens,

A accidens, inquantum cõuenit regem fidelem esse, in quo instruitur à papa de fide, & nõ de regimine. Vnde subijcit papę in ijs, in quib. subijcit eum potestas suprema, s. in spiritualibus tantũ. Patet etiã, argumentum deficere, & magis esse pro nobis, quàm contra nos, si cõsideremus exemplum: quia licet corpora cœlestia moueantur in suum finem, & administrentur per angelos: tamen nõ sunt producta per angelos, sed immediatè à Deo. & ita debent concludi, quòd potestas terrena est à Deo immediatè, licet ipsa ad beatam uitam dirigatur per potestatem spiritualem. Quòd uerò uigesimoprimò dicitur de Hugone, dicente, quòd spiritualis potestas instituit temporalem: dici potest, quòd dicta Hugonis non sunt autentica, & modicum roboris afferunt. Dici tamen potest, ut dicit Augustinus 1. de Ciuitate Dei: Mos sacræ Scripturæ est, dicere rẽ fieri, quando manifestatur. pro tanto ergo dicit Hugo, quòd potestas spiritualis regiam instituit, non quidem ipsam efficiendo ut sit, cũ sit à Deo, & Apostolo cõsentiente & eligẽte: sed quia in ungẽdo ipsum institutum & electum manifestat. Quòd autẽ dicitur 22. quòd spiritualis homo omnia dijudicat, & ipse à nemine iudicatur, &c. licet illa auctoritas frequenter assumatur, & in diuersis casibus pro auctoritate domini papæ: tamen non est ad propositum, quia non accipitur ibi homo spiritualis à potestate spirituali, quam habet Ecclesiasticus iudex: cum habens interdum hanc potestatem spiritualẽ, sit animalis, ut ibi accipit: sed dicitur animalis homo uita uel sensu. Vita autem animalis dicitur, cum uita alicuius fertur per animæ lasciuiam, & non continetur rectore spiritu. Scientia quidem animalis homo est, qui secũdum fantasiam corporum, uel legis literam, uel rationem physicam de Deo iudicat. Spiritualis uerò dicitur uita & scientia. Vita quidẽ dicitur spiritualis, qui secundum Deum habens rationem, animam suam regit. Spiritualis autẽ scientia est, qui non secundum humanum sensum, sed Spiritui sancto subiectus per fidẽ, de Deo iudicat certissimè & fideliter. Vnde talis iudicat omnia. Glosa: Certa fide occultorum. Et ipse à nemine iudicat. Glosa: intelligitur, an benè uel male intelligat. uel à nemine iudicatur, i. reprehẽditur. & sic exponũt Hieronymus & Aug. & litera Apostoli hoc ostendit. Quod uerò dicitur 23. de ordine finium: respondeo: Multipliciter deficit argumentum.

B

Primò quidem, quia ars ad quam pertinet superior finis, mouet & imperat arti, ad quam pertinet finis inferior, non quidem simpliciter, sed quantum ei competit ad necessitatẽ sui finis ultimi: & hoc aliqualiter est concessum superius in proposito. Item plus deficit, quia ars illa superior non semper imperat necessariò inferiori, mouendo per modum necessitatis, & instituendo eam: sed solum ei imperat per modum dirigentis. & sicut medicus pigmentarium informat, & iudicat de ipso an bene cõficiat pigmenta, & debitè, sed

Tamen quia licet de culpa usuræ iudex Ecclesiasticus cognoscat, A
ratione qua culpa est, & quod restitui debet iudicare habeat: tam ẽ
ratione forte facti imponere restitutionẽ & emendã, ad principẽ
pertinet, qui est iusticia animata, & custos iusticię: & idẽ in alijs cõ-
tractibus, sicut in quo minus uidetur cõuincere hæreticos iudicẽ,
ad Ecclesiasticũ pertinet. extra, de hæreticis. ad abolendã. & cap. se-
quenti, uergentis. licet principes de negligẽtia exequẽdi, à papa re-
prehendant & puniantur: quia, ut notat Innocentius, factum est de
Imperatoris præsentis cõsensu. Tum etiã quia episcopus ciuitatis
habet ab Imperatore facultatẽ exigendi, & consequendi bona exe-
cutionis, & exequẽdi cum testator personam ad exequendum non
designauit. C. de sacrosanctis episcopis. nulli licere: ita tamẽ, quod
cum episcopus huiusmodi pecunias fuerit cõsecutus, quantitatem
& tempus quo eas receperit, apud rectorem prouinciæ publicare
debebit, ut ibidem dicitur. Tum quia lex de petenda hæreditate, l.
hæreditas, ad quam Canonistę per se remittunt, defensionem & e-
xecutionem piarum uoluntatum ultimarum, sicut, &c. quæ ad pi-
as causas pertinent, nõ solũ ad pontificem, sed ad principalẽ perti-
nere oportet, in fine dicens, quod principali & põtificali; id est prin
cipis & pontificis auctoritate compelluntur hæredes ad executio-
nem extremæ uoluntatis. Tum quia in tali casu, cum sit restitutio
æris alieni, magis uidetur pertinere ad iustas causas, quàm ad pias. B
Et ideo puto, quod nõ oportet quod per solum Ecclesiasticum iu-
dicem talis restitutio fiat: sed magis ad principem pertinet, licet e-
tiam posset fieri per prouidentiam quorumlibet bonorum uirorũ.
Quod autem arguitur uigesimo, quod corporalia regũtur per spi-
ritualia, & ab ipsis dependent ut à causa. Responsio: Argumentũ,
ut sic factum, multipliciter deficit.

Primo, quia supponit, quod potestas regalis sit corporalis, & nõ
spiritualis, & habeat curam corporum, & non animarum: quod fal
sum est, ut patet ex supradictis, cum ordinetur ad bonum commu-
ne ciuium nõ quodcunq;, sed quod est uiuere secundum uirtutem.
unde dicit Philosophus in Ethicis, quod intẽtio legislatoris est ho-
mines bonos facere, & inducere ad uirtutem. & etiam in Politicis
dicit, quod sicut anima melior est corpore, sic legislator melior est
medico: quia legislator habet curam animarũ, medicus corporum.

Secundo deficit argumentum, quia non quælibet potestas secu-
laris à qualibet spirituali instituitur, mouetur & dirigitur. nam in
domo ordinata doctor literarum, & instructor morum, cuius po-
testas est spiritualis, non instituit medicum: sed ambo à patrefami-
liãs instituuntur. nec etiam dirigit medicum, in quantum medicus
est: sed solum per accidens; in quantum accidit medicum uelle ca-
stum uel literatum fieri. Sic papa non instituit regem, sed uterq; est
à Deo institutus suo modo: nec eum dirigit per se ut rex est, sed per
accidens,

A accidens, inquantum cõuenit regem fidelem esse, in quo instruitur à papa de fide, & nõ de regimine. Vnde subijcit' papę in ijs, in quib. subijcit eum potestas suprema, s. in spiritualibus tantũ. Patet etiã, argumentum deficere, & magis esse pro nobis, quàm contra nos, si cõsideremus exemplum: quia licet corpora coelestia moueantur in suum finem, & administrentur per angelos: tamen nõ sunt producta per angelos, sed immediatè à Deo. & ita debent concludi, quòd potestas terrena est à Deo immediatè, licet ipsa ad beatam uitam dirigatur per potestatem spiritualem. Quòd uerò uigesimoprimò dicitur de Hugone, dicente, quòd spiritualis potestas instituit temporalem: dici potest, quòd dicta Hugonis non sunt autentica, & modicum roboris afferunt. Dici tamen potest, ut dicit Augustinus 1. de Ciuitate Dei: Mos sacrae Scripturae est, dicere rẽ fieri, quando manifestatur. pro tanto ergo dicit Hugo, quòd potestas spiritualis regiam instituit, non quidem ipsam efficiendo ut sit, cũ sit à Deo, & Apostolo cõsentiente & eligẽte: sed quia in ungẽdo ipsum institutum & electum manifestat. Quòd autẽ dicitur 22. quòd spiritualis homo omnia dijudicat, & ipse à nemine iudicatur, &c. licet illa auctoritas frequenter assumatur, & in diuersis casibus pro auctoritate domini papae: tamen non est ad propositum, quia non accipitur ibi homo spiritualis à potestate spirituali, quam habet
B Ecclesiasticus iudex: cum habens interdum hanc potestatem spiritualẽ, sit animalis, ut ibi accipit': sed dicitur animalis homo uita uel sensu. Vita autem animalis dicitur, cum uita alicuius fertur per animae lasciuiam, & non continetur rectore spiritu. Scientia quidem animalis homo est, qui secũdum fantasiam corporum, uel legis literam, uel rationem physicam de Deo iudicat. Spiritualis uero dicitur uita & scientia. Vita quidẽ dicitur spiritualis, qui secundum Deum habens rationem, animam suam regit. Spiritualis autẽ scientia est, qui non secundum humanum sensum, sed Spiritui sancto subiectus per fidẽ, de Deo iudicat certissimè & fideliter. Vnde talis iudicat omnia. Glosa: Certa fide occultorum. Et ipse à nemine iudicat'. Glosa: intelligitur, an bene uel male intelligat. uel à nemine iudicatur, i. reprehẽditur. & sic exponũt Hieronymus & Aug. & litera Apostoli hoc ostendit. Quod uerò dicitur 23. de ordine finium: respondeo: Multipliciter deficit argumentum.

Primò quidem, quia ars ad quam pertinet superior finis, mouet & imperat arti, ad quam pertinet finis inferior, non quidem simpliciter, sed quantum ei competit ad necessitatẽ sui finis ultimi: & hoc aliqualiter est concessum superius in proposito. Item plus deficit, quia ars illa superior non semper imperat necessariò inferiori, mouendo per modum necessitatis, & instituendo eam: sed solum ei imperat per modum dirigentis. & sicut medicus pigmentarium informat, & iudicat de ipso an bene cõficiat pigmenta, & debitè, sed

ipsum non instituit, nec destituit: sed est aliquis superior utrobiq;, apud quem est totus ordo ciuitatis, ut rex uel dñs ciuitatis: & iste, si pigmentarius non conficiat pigmenta prout medico competit, habet ipsum destituere, sicut & cõstituere. Et ita est in proposito. Totus mũdus est quasi una ciuitas, in qua Deus est suprema potestas, quæ papam & Imperatorem instituit: quare, &c.

Tertiò deficit argumentum: quia licet aliquid coloris habeat, ubi illud quod pertinet ad artem inferiorem, non habet rationem boni uel appetibilis secundum se: sed solum ut ordinatur ad finem superiorem, quem respicit ars superior. Sicut se habet confectio medicinarum, quam facit pigmentarius, ad sanitatem, quam intendit medicus: tamen dicta ratio nihil coloris habet, ubi illud quod ad inferiorem artem pertinet, habet in se rationem boni & appetibilis secũdum se, cuiusmodi est uiuere secundum uirtutem. Nam multa sunt bona & appetibilia secundum se, quę tamen ad aliud ordinabilia sunt: ut dicitur in 8. Ethicorum, de amicitia: & in 10. dicitur idem de scire & uidere, & alijs huiusmodi.

Quartò deficit dicta ratio, quia dato quòd ualeat in aliquibus partibus ordinatis, ubi inferior finis non ducit in superiorem, nisi determinato modo. Et ideo deficere secundum illum determinatum modum, est deficere simpliciter, & inutile remanere respectu illius finis: tamen ubi finis inferior habet diuersos ordines ad superiorem, non oportet, quòd si deficiat secundum unum ordinem, quòd potestas constituta in illo, destituatur tanquam inutilis: quia est alius ordo eius ad finem, qui forte, solum notus est supremæ potestati: propter quem ordinem uult inferrè pótestatẽ manere tanquam utilem, & sic est de potestate regia: quia secundum eam populus non solum dirigitur in Deum, secundum quod rex ea utitur ut rex est: sed etiam ea utitur ut tyrannus, in quantum scilicet tyrannia principum est in ultionem peccatorum: ut dicit Iob, quòd regnare facit Dominus hypocritam propter peccata. uel in probationem patientiæ subditorum, uel in compulsionem eorum, ut ad Deum refugiãt, qui solus potest corda regum immutare in melius, dicẽte Salomone: Cor regis in manu Domini est, & quocunq; uoluerit inclinabit illud. qui etiam & tyrannos, quos reputat conuersione indignos, potest auferre, secundum illud Salomonis: Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. Et per Ezechielem dicit: Liberabo gregem meum de ore eorum, quæ pascunt semetipsos. Quod autem dicitur 24. quòd papa habet facere leges, eo quòd princeps non potest facere leges, uel eis uti quousq; fuerint per papã approbatę: Dico quòd falsum est, ut dicit expresse Leo papa, scribens Lothario Augusto distinct. 10. de capitulis di. Sic de capitulis & præceptis imperialibus uestris & prædecessorũ uestrorũ irrefragabiliter custodiẽdis & cõseruãdis, quantum

A quantum ualuimus & ualemus, Christo propitio & nunc & inæternum cõseruaturos modis omnibus profitemur: & si fortè quislibet uobis aliter dixerit, uel dicturus fuerit, sciatis ipsum pro certo mendace: nec per Canones semper legibus derogatur, nisi quo ad casus spirituales. Nec papa posset leges tollere, nisi quoad suum forum, ut dicit Io. & alij. Dicere autem, ut isti magistri dicunt, quòd papa tradit leges principibus & quòd princeps nõ potest legẽ aliunde sumere, nisi per papã fuerint approbatæ: est omnino destruere regimen regale & politicum, & incidere in errorem Herodis, timentis & putantis Christum regem destruere terrenum. quia secundum Philosophum in 1. Politicorum, principatus tunc solum dicitur regalis, quando quis præest secundum leges quas ipse instituit. Cum uerò præ est non secundum arbitrium suum, sed secundum leges, quas ciues uel alij instituerũt, dicitur principatus ciuilis uel politicus, & non regalis. Si ergo nullus princeps regeret, nisi secundum leges à papa traditas, uel ab eo primò approbatas: nullus principaretur principatu regali uel politico, sed solũ papali: quod est regnũ destruere, & omnem principatum antiquum euacuare.

CAP. XIX.

Quòd autem dicitur 25. quòd sacerdotium dicitur regale, quia sacerdotes sunt reges: dicendum, quòd sacerdotium, ut patet B ex prædictis, dicitur regale à regno, non quidẽ mundi, sed cœli, ad quod ordinat & dirigit, uel secundum intentionem beati Petri, hoc dicitur omnibus fidelibus iustis: qui in quantum sunt unum cum Christo capite, in ipso sunt reges & sacerdotes, attribuendo membris quod est capitis, secundum regulam Tyconij. Vel ideo dicuntur regnum, quia in ipsis regnat rex eorum Christus: & sacerdotes dicuntur, quia offerunt Deo sacrificia laudis & spiritus contribulati: quod etiam conferunt omnes iusti. Quod autem dicitur uicesimosextò de ueteri lege, in qua rex inũgebatur per sacerdotẽ: respondeo, Non est de necessitate potestatis secularis, quòd inũgatur; cum ante reges inunctos in populo illo fuerint duces, ut Moyses & Iosua, & successores eorum, de quibus Dominus prouidebat. Non est etiam de necessitate regis, qui perfectiorem habet auctoritatem, quòd ungatur: cum aliæ gentes reges habeant, qui non inũnguntur. In populo autem illo reges inungebantur in mysterium & repræsentationem regis Christi, de populo nascituri, qui unctus oleo gratię prę participibus suis: oleo (dico) significato per oleum quo reges de populo ungebantur: quod etiam apud reges Christianos, qui se mẽbra Christi profitent, obseruatur. Non enim est inconueniens, quòd reges in populo Dei sint ueri reges, & tamen sint figura altioris regis. Augustinus: Hæc uerò unctio regia fieri præcipiebatur per sacerdotẽ, ut significaretur, quòd de populo illo erat nasciturus, qui simul foret rex & sacerdos, scilicet Christus.

ſtus. hæc autem quæ inſtituta erant in populo illo, cū pleraq; eorū A
eſſent figuralia, non ſunt trahenda ad populū Chriſtianū. Vnde & in nouo Teſtamēto nō legimus, quòd ſacerdotes inungere debeāt reges: nec etiam obſeruat in om̄ib. regibus Chriſtianis, ut patet in regib. Hiſpaniæ. Et ideo argumentum nihil eſt ad propoſitū. Aug. Illa inunctio erat cōſecratio regū. Conſecrare autē ſecundū papā, eſt Deo dare. Ex quo patet, quòd per hoc non concludit, quòd ſacerdotiū ſit maius in tēporalibus & cauſis ſeculi, quàm regia poteſtas, ſed ſolū in cauſis Dei: ſicut per hoc, quòd regū peccata oblatione ſacerdotis expiabant, nō probat quòd ſacerdotiū ſit maius regia poteſtate, niſi ſolū in ĳs quæ à Deo ſunt: ut 2.q.6.nos. Quòd etiā iſtud argumētū non cōcludat, patet: quia in ueteri lege ſacerdotes qui reges inungebāt, indubitāter regibus ſubdebant. Quod autē dicit 27. quòd ſine Chriſti iuſticia non poteſt eſſe reſpub. dicendū eſt, quòd uirtutes morales acquiſitæ, poſſunt eſſe perfectæ ſine theologicis, nec ab ipſis perficiunt, niſi quadā accidētali perfectione, ut innuit Auguſt. in lib. Sententiarū Proſperi: & ideo ſine rectore Chriſto eſt perfecta & uera iuſticia, quæ ad regnū requirit, cum regnū ordinet ad uiuere ſecundū uirtutē moralē acquiſitā, cui accidit quòd perficiatur per interiores uirtutes quaſcūq;. Vel ideo, dicit Auguſt. quòd non eſt uera iuſticia, ubi non eſt Chriſtus rector: non quia eſſe non poſsit, ſed quia non erat iuſticia etiā moralis ac- B
quiſita apud illos q iuſticiā ſeruare credebāt, dęmonib. & idolis ſeruiētes. cōtra quos dicit Auguſt. quòd uerā iuſticiā non ſeruabant. Poteſt etiam eſſe, quòd non regeretur Reſpub. populi Chriſtiani rectè, niſi rector ſit papa, qui eſt Chriſti uicarius in ſpiritualib. nec taliter iuſticia ſeruaret, niſi ei ſicut iuſtū eſt in ſpiritualib. obediret. Quod uerò dicit 28, quòd oportet illas poteſtates eſſe à Deo ordine quodā: reſpondeo, Ordinē habēt, ut dictū eſt, dignitatis, non cauſalitatis, cū una non ſit ab alia, ſicut om̄es angeli à Deo ſunt producti ordine quodā dignitatis, in quantū unus in naturalibus ſemper eſt nobilior altero: ſed nō eſt ibi ordo cauſalitatis, quo unus ſit ab alio, cū oēs ſint à Deo immediatè creati. Intētio tamen Apoſtoli uidetur eſſe de ordine cuiuslibet ad finem ſuum proprium, & non de ordine unius ad alterum.

Quod patet ex hoc, quod ſubiungit de principe, quòd miniſter Dei eſt in uindictam, &c. Quod autem dicitur 29, de uero capite dici poteſt, quod una eſt Eccleſia, unus populus Chriſtianus, unum corpus myſticum: non quidem in Petro, uel Lino, ſed in Chriſto, qui ſolus propriè & maximè eſt caput Eccleſię, à quo diſtributa eſt utraq; poteſtas dicta, quo ad diuerſos gradus ſecundū Pſal. Omnia ſubiecit ſub pedibus eius. Et Epheſ. 1. Ipſum dedit caput ſuper omnem eccleſiā, quæ eſt corpus ipſius, ubi dicit Ambroſius, quòd Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, Poteſt nihilominus ſummus pō-
tifex,

A tifex, quantum ad exteriorem ministrorum exhibitionem, dici caput Ecclesię, quantum ipse est principalis inter ministros, à quo ut à principali Christi uicario in spiritualibus totus ordo ministrorũ depẽdet, ut ab hierarcha & architecto: sicut Romana ecclesia indubitanter est caput omnium ecclesiarum. Non est autẽ caput, quantum ad regimẽ in temporalibus, seu dispositionem temporalium: sed quilibet rex est in hoc caput regni sui: & imperator monarcha si fuerit, est caput mundi. Est etiam hic considerandum, quòd ex Ecclesiastica hierarchia, qua oportet habere unum monarcham summum pontificem, nituntur aliqui ostendere, reges & principes esse subditos papæ in temporalibus: ità quòd in papa sit utraque potestas, spiritualis s. & temporalis. quod ipsi prosequũtur diffuse. Sed in ueritate, ex ipsa Ecclesiastica hierarchia secundum beatum Dionysiũ in infimo gradu sunt laici cum suis regibus, quasi imperfecti: pfectibiles tñ: supra quos sunt perfectiores, ut uiri Ecclesiastici: & in supremo est summus monarcha, omniũ scilicet dominus papa.

Constat autem secundum doctrinam eiusdem Dionysij, quòd infimi non reducuntur ad supremos, nisi per medios: nec supremi perficiũt hierarchicæ infimos immediatè, sed mediantibus medijs. Summus ergo pontifex non habet potestatem generalem & immediatam super laicos, nisi quã habent medij de hierarchia immediatam, & magis contractam, ut episcopi uel abbates. Qua muis enim
B in angelica hierarchia supremus monarcha, qui est Deus, aliquid possit circa infinitum angelorum, quod circa ipsum non potest aliquis mediorũ, ut creare, & in nihilum redigere: tamen hoc non potest inquantum hierarcha, sed inquantum Deus creator. Cum ergo in istis medijs perfectionibus non ponant aliqui utramque potestatem, spiritualem s. & temporalem, sed spiritualem tantum: clarũ est ex ista ordinatione Ecclesiasticæ hierarchię, quòd summus pontifex ut hierarcha est, non habebit potestatem nisi spiritualem, licet generaliorem, quia ubique potentem. Et propter hoc Bernhardus ad Eugenium lib. 4. prædictum ordinẽ hierarchiacum attendens, nullam potestatem ponit in papa, quam non poterat in prælatis inferioribus, licet in papa ponat summam. Vnde dicit sic: Erras, si ut summã, ita & solam à Deo institutã, uestram Apostolicam dignitatẽ existimas * si nullo. sanctis * dissentis ab eo qui ait: Nõ est potestas nisi à Deo. Proinde quod sequitur, Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: etsi principaliter pro te facit, non tamen simpliciter. Deinde idem ait, Om̃is anima potestatib. sublimiorib. subdita sit: nõ ait, Sublimiori, tanquã in uno: sed, Sublimiorib. tanquã in multis. Non tua ergo sola à Dño sunt: & mediocres sunt, & inferiores. Ecce manifeste in isto ordine hierarchico nullã potestatẽ dat papæ, quã nõ det medijs prælatis, licet eã in papa ponat summam.

Ex quo patet, quòd cũ dicti medij prælati nõ habeãt potestatem nisi

nisi à Christo spiritualem, non potest esse quòd papa singulariter A
habeat temporalem, per hoc quod est totius Ecclesiæ summus seu supremus hierarcha. Et hoc dicũt sancti Matth.16. quòd Christus non dedit aliquam potestatem Petro, quam non dederit cæteris apostolis, & episcopis & sacerdotibus ecclesiæ: licet Petrus dicatur specialiter claues ecclesiæ accepisse propter principalitatẽ, quam à Christo accepit, ut dicit Rabanus. Et Glosa, propter hoc etiã quod dictum est Petro soli Matth.16. dictum est etiam per eadem uerba omnibus, Matth.18. Quodcunq; ligaueris, &c. Et Iohannis 20. dicendum est omnibus: Accipite Spiritum sanctum, quorũ remiseritis, etc. ubi dicit Chrysostomus, quòd collata fuit potestas spiritualis tantum. Hanc autem disgressionem hic feci propter aliquos magnos, qui propter unitatem Ecclesiasticæ hierachiæ nituntur ostendere, papam habere utrunq; gladium.

Est etiam considerandum, quòd ex dicto ordine hierarchię, Bernardus ubi suprà reprehendit papã: quia dictum ordinẽ Ecclesiasticum perturbat, dum abbates & inferiores episcoporum eximit, eos immediatè sibi subdens quod in cœlesti hierarchia, ad quam extrahitur ecclesiastica, non inuenit. Quòd etiam nõ possit de iure fieri, sentire uidetur, cum papæ in Moyse dictũ sit à Domino: Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi à Domino in monte ostensum est: hoc enim dispensationem, nõ dissipationem indicat: cum tamẽ papæ non sit credita dissipatio, sed dispẽsatio. Sed Bernardo B
sic sentienti, non consentio ex toto. Quod uerò 30. dicitur de duobus gladijs: respondeo, Non est hic nisi quędam allegatio allegorica, ex qua non potest sumi argumentum: quia secundum Dionysium, mystica theologia non est argumentatiua. Et Aug. dicit in epistola ad Vincentium, quòd allegoria non sufficit ad probationem alicuius, nisi cum eius habeat aliundè auctoritas manifesta. Possum etiam dicere, quòd per illos duos gladios intelligunt omnes mysticè uerbũ Dei, iuxta illud Apost. Ephes.6. Accipite loricam fidei, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei. Quod aũt dicitur Duo gladij, propter nouum & uetus Testamẽtum: & per duos gladios intelligunt gladiũ uerbi, & gladium instantis persecutionis. De quo dicitur Lucæ 2 beatæ Virgini, Tuam ipsius animam pertransibit gladius. Et 2. Regum 12. Non recedet gladius de domo tua: & ij sufficere tunc dicebant. Et horum unus erat Apostolorum passiuè, quia ab eis sustinendus, scilicet gladius persecutionis: alius aũt erat eorum propriè, quia ab eis pro tempore competẽti euagina ndus, scilicet gladius uerbi Dei. Dato autem quòd per illos duos gladios, quos habebant apostoli, intelligantur duę potestates, scilicet spiritualis & tẽporalis: quę licet dicantur ibi esse, tamen non dicuntur ambæ esse Petri uel alterius apostoli. nam unum eorum non tetigit Petrus, s. secularem, qui suus non erat.

Alium

A Alium uero tetigit, scilicet spiritualem, quem solus Dominus dixit esse suum, & tamē nō statim euaginandū à Petro. unde dictū est ei: Pone gladium tuum in uaginam. quia certè nō debet statim, sed cum magna deliberatione, & in necessitate magna. iudex Ecclesiasticus uti suo mucrone spirituali, ne contēnat. Posito igit̄ quòd per illos duos gladios mysticę illę duę potestates intelligātur, pro nobis est: quia cum essent duo, Petrus non habuit suū nisi unū. propter quod etiam dicit Deus Matth. 10. Non ueni pacē mittere, sed gladiū. uel signanter dicit Gladiū, non gladios. & in persona Christi dictū est in Psalmo: Accingere gladio tuo super, &c. Et Apoc. 1. de filio sedente in medio candelabrorū. & 19. de illo qui dicit̄ uerbū Dei: dicit̄ q̄ ex ore eius exibat gladius, ex utraq; parte acutus. Ecce ergo quod à Christo nō habet nisi unū. Potest nihil ominus dici: quòd duo gladij ibi dicunt̄ fuisse, & ad apostolos pertinere quia unus apostolis & eorum successoribus conuenit per se, quē à Christo habent: alius uerò suus est aptitudine, quia eis nō repugnat: & ex cōmissione & permissione principū suus erat futurus.

Potest etiam dici, quòd dicta auctoritas Bernardi pro nobis est, quia dicit quod utrunq; est Ecclesię: sed materialis pro ecclesia, spiritualis uerò ab ecclesia exercendus: iste sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutū sacerdotis & iussum Imperatoris. ubi signanter dicit, Ad nutum sacerdotis, & non per manum, uel ad iussum eius: quia in hoc non habet auctoritatem iubendi uel compellendi, sed solum innuendi, si uoluerit Imperator.

B

CAP. XX.

AD 31. quòd arguit Iohānes de Cremona, respondeo: Quamuis multa iactet se dicturū, tamen absq; dubio tam rudia sunt dicta sua, quòd mihi nō uident̄ repetitione digna: sed discurramus per singula. Quod ergo primò dicit, quòd Dn̄s principio rexit mūdū p semetipsum usq; ad diluuiū, & postea per sacerdotes Noe, Abrahā, Moysem, & alios huiusmodi: dico quòd deficit multipliciter. Primò, quia supponit prędictos fuisse sacerdotes: quod quidē de Noe falsum est manifestè, cum nec sacerdos fuerit, nec officiū aliquod sacerdotis legat̄ fecisse, non obstante quòd legat̄ quòd erexit altarē Domino: quia erigere altare Domino, uel orare, seu inuocare Dominū, nō sunt actus proprij sacerdotū, cū etiā nō sacerdotib. cōueniāt. Iacobi 5. Orate pro inuicē, ut saluemini. Et si etiam fuisset Noe sacerdos, non ideo dici potest quòd mundū rexerit Deus per sacerdotē: quia nō legit̄ Noe ędificasse altare Domino, nisi postq̄ ædificauerat & rexerat arcam. De Abraham uerò & Moyse constat quòd non fuerunt sacerdotes ueri, cum nullum sacrificium oblatum fuerit ante ueram Christi hostiam, qui primus fuit uerus sacerdos, ut suprà cap. 4. patuit: nec etiam fuerunt sacerdotes regales & singulares dignitate & officio, sicut Aarō, cum nōdū essent

inuncti: nec sacrificia adhuc erant instituta, licet in necessitate, & a propter defectum sacerdotum, prędicti aliquos actus sacerdotum fecerint: ut quod Moyses inunxit Aaron, uel aliquid huiusmodi, propter quod Moyses sacerdos dicitur in Psalmo: Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Quod uero Abraham dicitur presbyter, non est ad propositū: quia, sicut dicitur distinct. 94. ca. 3. presbyter uocatur non tantum ætate, sed sapientia.

Secundo deficit dicta ratio: quia dato quod fuissent sacerdotes, tamen erant a Deo constituti ut principes: & ideo in temporalibus regebant populum, non ut sacerdotes, sed ut principes. Nec oportet, quod si tūc potestates diuisę erāt simul indistincte in subiecto, ꝙ ita nunc esse debeant in uno: quia hoc erat propter imperfectionem illius sacerdotij, quod tamen uoluit Dominus postea magis ac magis esse distinctum a potestate seculari, quanto magis accessit ad perfectum. Vnde temporibus regum & iudicum duæ potestates erant subiecto distinctæ, & multo magis nunc esse debent, ut supra dictum est Capitulo decimo.

Quod autem dicitur tricesimosecundo, de habente dominium super finem, & super ea quæ sunt ad finem: patet quod argumentum nullum est. idem enim est modus arguendi, ac si diceretur: Iste est dominus omnium equorum, ergo & omnium frenorum qui fiunt propter equos: quod non sequitur, sicut cuilibet patet. Peccat etiā argumentū in materia, quia non est uerum quod papa sit dominus spiritualium, quia minister est tantum. 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores, scilicet Ecclesiæ. Non oportet autem, quod si spiritualiū & temporalium unus est dominus, quod eorum sit tantum unus minister: sed erunt plures. 1. Corinth. 12. Diuisiones administrationum sunt, unus aūt Dominus: & omnes diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus.

Ad hæc etiam adaptari possunt rationes, ad argumentū de finib. datæ supra. Quod uero additur, quod Deus animas Petro dedit, friuolum est. neq; enim ei dedit ut esset dominus earum, sed instructor & defensor contra spirituales lupos. Vnde Bernardus ad Eugenium: Domabis lupos, & non dominaberis ouibus. Et Petrus dicit: Non ut dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo. Quod uero subiungit de Apostolo dicente, Vestra sunt omnia: non est ad propositum, quia non loquitur Petro uel papæ singulariter, sed omnibus fidelibus, pręcipue iustis: quorū sunt omnia, quantū ad aliquam utilitatem uel operationem in bonum, eo modo quo omnia sunt iustorū. 33. q. 6. ca. 1. uel ideo ita dicit, quia ut dicit Glo. super illud 1. Corinth. 12. Charitas nō quærit quę sua sunt, quęrit omnia cōmunia: ut quod aliquis nō habet in se, habaet tamen in alio cui unū est per charitatē. Quod aūt dicitur 33. de peccato Imperatorum,

A rum, quod propter peccata eorum trãslatum est ius imperij ad papam: respondeo, hoc totum ridiculosum est. primo, quia ut ostendit Aug. 4. de Ciuitate, regna & imperia uult Deus esse cõmunia bonis & malis, felicitatem non nisi bonis: & ita nõ est de iure diuino, quod Imperatores propter peccata sua iure imperij priuentur. Secundo, quia nõ omnes Imperatores prędicta flagitia cõmiserũt, nec eorum peccata alijs obfuisse debuerũt: & præcipue quia in imperio nõ succedunt ut hęredes, sed ab exercitu uel populo rite eliguntur. Tertio etiam, quia aliqui papę inuenti sunt flagitiosi & hæretici, & iuste depositi: nec tamen malicia eorũ obfuit alijs successorib. eorum uere & debite electis. Quarto, quia dato quod Imperator culpa sua priuetur iure suo, tamen nihil iuris ex culpa eius papę in imperio accrescit. Nam ut dicit August. Homo peccando iuste diabolo subditur, non tñ iuste diabolus dominabit̃ eidẽ. Et præcipue tenet hoc in proposito, quia dominatio sacerdotib. interdicta est, ut supra patuit. Quinto, quia falsum est quod in fine argumẽti insinuat̃, s. quod imperatorib. debeat̃ ex priuilegio. hoc. n. priuilegiũ imperatorib. datũ a clericis nusq̃ audiuimus: sed de iure eis debebat̃ imperiũ, populo seu exercitu faciẽte, ut d. 23. legimus: & Deo inspirãte, q̃a a Deo est, 23. q. 4. quęsitũ: & Cõmẽtator 8. Eth. c. 10. dicit, q̃ rex est a populi uoluntate: sed cũ est rex, q̃ dñetur est naturale.
B Quod 34. dicitur de maiori potestate quã habet nunc ecclesia, q̃ haberet in principio: respondeo, quantũ ad hoc quod argumentũ innitit̃ allegorię: patet quod nullius est efficaciæ, quia ut dicit Aug. in Epistola ad Vincentiũ: Allegoria non sufficit ad probationem, nisi cũ de hoc habeat̃ auctoritas manifesta. Et ideo dicit, quod mystica theologia non est argumẽtatiua. Amplius, super illud Luc. 14. de parabola cõuiuij: & Psalmus, Quare fremuerũt gentes, &c. magis uidet̃ secundũ moralem sensum accipi Christi persecutio, quam nunc sustinet in mẽbris suis a malis, & eius dominatores in mẽbris suis in futuro, quãdo in cœlo oĩa ei subiecta erũt, secundũ Apost. Heb. 2. quam illud quod isti accipiunt. Si tamen totum accipiat̃ pro statu militantis Ecclesiæ ad diuersa tempora, ut isti accipiũt, adhuc nõ est pro eis: quia sicut dicit Aug. de Ver. do. nõ loquit̃ Dñs quasi nunc possit Ecclesia compellere Iudęos & gentiles ad fidem: uel q̃ nũc nõ sit Ecclesia subiecta in temporalib. regibus & principib. de iure, sicut olim: sed loquitur de hæreticis, qui per sepes intelligunt̃. Nam qui sepes cõstruunt, diuisiones quærunt. ij enim de iure sunt ab ęcclesia compellendi redire. Sed hoc nõ faciebat Ecclesia in principio propter defectum potentiæ, eo quod reges & principes non sic erant fauorabiles Ecclesiæ, sicut nunc sunt: & ideo cum fauore principum non possunt. Et sic tractatur ista materia 24. q. & 6.

Quod uero obijcitur 35. de regis permissione, & Dei indignatione: respõdeo, Argumentũ deficit. Dñs. n. cũ sacerdotio uel ante instituit

instituit regem in populo illo, licet non cum plena potestate: ut patet in Moyse & Iosue, & successoribus eorum, qui toti illi populo præerant. Vnde dicebat Moyses Num. 27. Prouideat Dominus spirituũ omnis carnis hominem, qui sit super multitudinem hanc. Et de singulis iudicibus qui post Iosue fuerunt, legitur quod Deus suscitauit saluatorem, & quod spiritus Dei erat in illis: ut patet Iudic. 2. Erant igitur à Deo instituti, & non iudicio Iudæorum commissi: & erant reges alio modo, in quantum toti populo illi præerant singulariter, uel specialiter, quod est species regni: non erat tantum regimen regium purum, eo quod cõmiscebatur aristocratiæ, in qua plures dominantur secundum uirtutem: & democratię, id est principatui populi, ut uidebitur, cum etiam postea ad eorum petitionem eis dedit habere regẽ cum plenitudine potestatis. Adhuc electionem eis non commisit, sed reseruauit: ut patet Deutero. 17. ubi dicitur: Constitues regem, quem Dominus Deus elegerit. Non est etiam contra regiam dignitatem, quod ad petitionẽ eorum, quasi indignatus, regem concessit, 1. Reg. 7. quia similiter argui posset de sacerdote: quia cũ Moyses Domino diceret Exod. 4. Obsecro Domine, mitte quẽ missurus es: Dominus iratus in Moysem ait: Aron frater tuus Leuites scit quod eloquens sit, ipse erit tibi in occursum, &c. A

Sed quare ergo indignatus concessit eis regem? Dicendũ, quod non ideo, quia regale regimen ei displiceret simpliciter ut malum: sed ideo, quia illum populũ sibi elegerat ut peculiarem. Deutero. 6. & instruxerat eis regimen melius puro regali, saltem illi populo propter duo. Primum est, quia licet regimen regium, in quo unus simpliciter principatur secũdum uirtutem, sit melius quolibet alio regimine simplici, ut ostendit Philosophus in 3. Politicorũ: tamen si fiat mixtum cum aristocratia & democratia, melius est puro, inquãtum in regimine mixto omnes aliquam partem habent in principatu. Per hoc enim seruatur pax populi, & oẽs talem dominationem amant & custodiunt, ut dicit in 2. Politicorũ: & tale erat regimen à Deo optime institutũ in populo: quia erat regale, inquantũ unus pręerat simpliciter omib. singulariter, ut Moyses uel Iosue. Erat etiã aliquis de aristocratia, q est principatus aliquorũ optimorũ principantiũ secundum uirtutem, inquantũ sub illo uiro eligebantur 72 seniores: Deutero. 5. Erant etiam ibi aliqui de democratia, i. principatu populi, inquantũ 72 eligebãtur à populo, & de toto populo, ut dicit ibidem: & sic erat optime mixtũ, in quantũ oẽs in regimine illo aliquid habebãt, siue aliquã partem. Et sic certe esset optimum regimen Ecclesiæ, si sub uno papa eligerẽtur plures ab omni prouincia, & de omi prouincia, ut sic in regimine ecclesię oẽs haberent partem suam. Aliud etiã erat, propter quod tale regimen erat melius illi populo, quàm purum regale: quia licet regimẽ regale sit B

optimum

A optimũ in se, si nõ corrumpatur, cùm propter magnã potestatem, quæ regi conceditur, de facili regnum degeneret in tyrãnidem, nisi sit perfecta uirtus eius cui talis potestas conceditur.

Nam ut dicitur decimo Ethicorum, Viri uirtuosi est beneferrè bonas fortunas. Hęc aũt perfecta uirtus in paucis reperiť, & pręcipuè in populo illo, eo φ Iudęi crudeles essent, & ad auariciã proni, per quę uitia maximè decediturin tyrannidẽ. Et ideo Dñs à principio nõ instituit eis regẽ cũ tanta plenitudine potestatis, sed iudicẽ & gubernatorẽ in eorũ custodiã modo prędicto: quia sic eis magis cõpetebat. Et ideo, postea ad petitionẽ eorũ regem instituit, quasi indignatus: quia scilicet regimẽ aliud aliquid eis utilius abijciebãt.

Quòd aũt in eodem argumento subiũgitur de regibus, Osee 8. Regnauerũt, & nõ ex me: nõ est ad propositũ, quia loquiť de malis regibus. Et simile posset dici de malis pręlatis Ecclesiasticis: Qui nõ intrant per ostiũ in ouile ouiũ, uel qui abutunť accepta auctoritate.

Et amplius dici posset, quòd dicta auctoritas pro nobis est: quia Bernardus ad Eugenium lib. 2. eam exponit de papa & pręlatis Ecclesiasticis, quęrentib. dominatũ, dicens: Planum est, Apostolis interdiciť dominatus: ergo tu tibi audes usurpare aut apostolatus dominatũ, aut dominatus apostolatum? planè ab utroq;, uel ab altero prohiberis. alioquin nõ te exemptũ putes illorũ numero, de quib.

B Dñs cõqueritur, sic dicens: Ipsi regnauerũt, & nõ ex me: principes extiterunt, & nõ cognoui eos. Quod uerò 36. dicitur de terra sacerdotis, quæ sub Pharaone libera erat à tributo & cẽsu: dicẽdum est, quòd per hoc denũciabať, sacerdotes debere esse liberos, quoad onera principalia, & quoad mãsionẽ siue mãsum Ecclesię, & quoad ea quæ eis donanť ut sacerdotes sunt, & ministri Dei pro redẽptione animarũ: & non quoad ea quæ titulo emptionis uel aliter acquiruntur Ecclesiæ, quæ cum onere suo trãseunt ad eos, ut notatur 33. q. ultim. tributum. & alio ca. secũdum Canonicam: & hoc est ecclesijs indultum ab Imperatoribus & principibus, ut ibidem dicitur.

CAP. XXI.

Quod autem 37. opponitur de episcopis uocatis à papa, qui remanserunt de mandato Imperatoris, & super hoc reprehenduntur à papa: dicendum, quòd sicut notauit Iohannes ibidem, & infra, eadem q. quo ausu, istud intelligitur de illis tantum episcopis qui Leuitica portione sunt contenti: de alijs autem regalia tenentibus, uel possesiones alias, cum talia transeant cum suo onere, non intelligitur. immò tales dominis suis obedire tenentur, sicut cęteri. & hanc distinctionem ponit expressè capitulum sequens. Sed notandum, quòd hoc etiã uidetur persimile, quòd monachus translatus ad episcopatũ, magis subiectus est archiepiscopo, quàm abbati suo, & ei plus debet obedire. Similiter monachus transiens ad curam parrochiæ alicuius, in ijs quę ad curã illius parrochiæ pertinent,

nent, magis obedire tenet episcopo illius loci, quàm abbati: & potest episcopus ipsum uisitare & corrigere. Sic episcopus accipiens feudalia, præcipuè sciente & permittente summo pontifice, magis tenetur obedire temporali domino, quàm summo pōtifici: imò in casu ubi iam præcipit ei princeps aliquid de pertinentibus ad onera feudorū, uidetur exemptus à papa, sicut monachus ab abbate. Ita etiam determinat Hugo de sancto Victore, de sacram. parte 2. c. 7. dicens, quòd principes dotantes ecclesiā non possunt in ipsam totaliter transferre dominiū sic, quòd nihil de dominio retineāt. cuius uerba sunt hęc: Potest ecclesia ministros habere laicas parrochias, per quas iura & iudicia ad terrenam potestatem pertinentia, secundum tenorem legum, & debitū iuris humani exerceat: qui, si ratio postulauerit, et necessitas, et illis ipsa potestas debeat patrociniū, et illi ipsę possessiones debeant in necessitate obsequiū. Sicut eñ potestas regia patrocinium quod debet alteri, non potest dare: sic ipsa possessio etiam ab Ecclesiasticis personis obtenta, obsequium quod regiæ potestati pro patrocinio debetur, iure negare non potest. sicut scriptum est: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Sed fortè dicetur, quòd sunt aliqui qui merent isto iure priuari, quia impediunt spirituale donum, s. impediendo ne episcopi uadant ad curiā, quādo illi sunt uocati pro aliquo negocio spirituali: uel quādo oportet eos uel alios ibi ire pro dispensatione super irregularitate, uel pro alia causa huiusmodi. cōstat.n. ꝙ impedire huiusmodi trāsitū, est impedire bonū spūale. Amplius, ꝑ tales arctatiões passuū, & tales leges ne aliqui portēt extra regnū pecunias, infert dānū curiæ Romanę: & sic potest papa cōqueri legitimè, et talia prohibere, et reputare principē talē hostē suū, qui talia facit.

Responsio, prohibere simpliciter, & uniuersaliter impedire, ne quacunq; ex causa aliquis transeat, esset impedire spirituale bonum in casu. Sed si prohibeat cum exceptione, s. nisi ex causa rationabili de licentia principis, qui causam audiat, nō est impedire bonum spirituale. Si etiam per tales arctationes damnificetur curia Romana, quia non accipit consueta seruitia: nō ideo debet reputari princeps iniustè agere, & nocere ecclesię, nisi faciat sola intentione nocendi: quia si faciat hoc pro suo, uel terræ suæ commmodo, licet inde per consequentiam damnum alijs contingat, sibi est licitum: quia cuilibet licitum est uti iure suo. Argumentum habetur ad hoc: aliquis habet fontē orientē in fundo suo, qui diuersus per riuos rigat hortos uicinorum suorum. iste facit aquam descēdere uel currere per diuersa loca domus suę, & sic impeditur ne currat ad hortos uicinorum, nūquid hoc est ei licitum? Dicit lex quòd sic: licet alijs incommodum eueniat, quia utitur iure suo. Esto etiam, quòd faciat hoc princeps intētione nocendi, adhuc in casu est ei licitū. s. si pręsentib. probabilib. uel euidentib. argumentis appareat, ꝙ papa ad hoc uocaret

caret

A caret prælatos,ut cum ipſis aliquid machinari intenderet contra ipſum,uel contra regnum ſuum.Eſt enim licitũ principi,abuſum gladij ſpiritualis repellere, eo modo quo poteſt,etiã per gladium materialem: præcipue ubi abuſus gladij ſpiritualis uergit in malum Reipublicæ, cuius cura regi incumbit.aliter enim ſine cauſa gladium portaret.

Quod uero dicitur 38.de collatione beneficiorũ:dicendũ, quod collatio iſta competere poteſt laico ex conſuetudine,ſicut pręſentatio de iure ſcripto.nam nõ plus repugnat laico unum, quàm aliud. & poteſt competere de iure patronatus,ſi hoc fuerit in conſuetudine habitũ,uel cõceſſum ab eccleſijs.Sicut enim dicitur 8.Ethicorũ: Benefacienti, etſi non ex debito iuſticiæ, ex quo actiones naſcuntur inter homines:tamẽ ex debito honeſtatis debetur ſuperabundanti honor, indigenti uero retributio lucri.& inde eſt,quod fundatoribus eccleſiarum, & patronis ratione beneficij accepti,eccleſiæ à principio ex debito iuſticiæ non erant obligatę: tamen ex debito honeſtatis eis uoluerunt concedere aliquid honoris, & aliquid utilitatis.Honoris quidem,præſentando ad beneficia, quod inuenit ut conceſſũ patronis in iure ſcripto expreſſe & generaliter. tamen quibuſdam excellentioribus patronis, ut magis foueretur eorũ deuotio ad eccleſias fundandas,eſt per diſsimulationem con-
B ceſſum rationabiliter: & quia illud quod rationabiliter eſt conceſſum,licet ex gratia,& non ex debito iuſticiæ,in longam & pręſcriptam cõſuetudinem tractum conuertitur in ius cõmune, eo quod (ut dicit Plato in Timæo) Quod ſemel rationabiliter eſt inſtitutũ, non eſt diuinę uoluntatis immutari debere.Ideo dicta præſentatio ad beneficia Eccleſiaſtica omnibus patronis debetur generaliter: & collatio quibuſdam excellentibus, qui hoc ex conſuetudine habuerunt,debetur ſpecialiter, & de iure,ut eis auferri nõ poſsit ſine iniuria:imo ſi quis auferre uellet eis ſine cauſa euidenti & rationabili,indubitanter nõ poſſet,ſed ſemper teneret patroni collatio, quicquid ageretur contra hoc à quocunq;. Nam ut dictum eſt ſupra, Deus non dedit poteſtatẽ Petro uel miniſtris Eccleſiaſticis in bonis eccleſię,ad ordinandum pro libito:ſed pro bona fide,& ad ædificationem, & non ad deſtructionem, ut dicitur 1. Corinth. Deus enim non uult,quod ritè alicui eſt collatum,ei auferri,niſi culpa interueniente.nam ſecundum Apoſtolum Rom.11. Sine pœnitentia ſunt dona Dei.& Iob 33.dicit:Non aufert à uiro iuſto oculos ſuos, & reges in ſolio ſuo conſtituit in ſempiternum: propter peccata enim fecit uaſa Aegyptiorũ ſpolia Hebręorum. Et ideo ex quo fuit principio patronis conceſſum expreſſe uel interpretatiue per longam diſsimulationẽ,& ex cauſa rationabili:quia ex debito quo benefacienti excellenti honor debetur, etiam ut potentes proniores efficerentur ad dotandas eccleſias,non eſt dubiũ,nõ eſſe propriè

a Christo commissum quod talia reuocari possint sine euidenti & A magna culpa: super quam princeps monitus, inueniretur incorrigibilis, & præcipue cum ex hoc ecclesię sumpserunt magnum emolumẽtum. Quod ergo arguitur, quod collatio nõ cadit in laicũ, cum sit idẽ quod spirituale: respondeo, dicendum quod spirituale non dicitur proprie, nisi in habitudine ad spiritum diuinum, per causalitatem, seu per concomitantiam: unde sacramenta Ecclesiastica sic spiritualia sunt, ut administratio sacramentorũ: quia gratiam spiritualem cõtingunt & causant: spirituali uero annexũ dicitur, quod habet ordinem ad dictum spirituale, uel per cõsequentiã, ut ius decimarum: uel per antecedentiam, ut ius patronatus, & collatio prębendarum. Primum ergo quod est spirituale, proprie non cadit in laicum aliquo modo, nec secundum quod est annexum ei per consequentiã, quia tale dependet ex spirituali officio. Nam ratione spiritualiũ officiorum cõpetit alicuius decimarum. & ideo sicut spirituale officium non competit laico: ita nec ius prædictum, licet fructus corporales qui nomine decimarum appellantur, laico competere possunt de concessione ecclesiæ. Sed tertium quod annexum est spiritualibus officijs per antecedentiam, ut præsentatio, uel collatio, seu ius conferendi, quia non sic dependet a spirituali, sed e conuerso potest conpetere laico præcipue, & ex cõcessione ecclesię, uel ex promissione, & ex longa consuetudine pręscripta, potest B rex sibi ius acquirere, cum sibi nõ repugnet: quia si ei repugnaret, ei non posset conuenire ex concessione cuiuscunqꝫ. sicut nec administratio sacramentorum, uel ius decimarum potest cõpetere laico auctoritate cuiuscunqꝫ: nec sit onerosa ecclesijs, sed interdum fructuosa, & pręcipue ecclesia sciente & permittente. Quod aũt dicit̃, quod dos non debet esse onerosa: respondeo, quod ex hoc non fit onerosa, nisi patrono, cui incumbit onus defensionis ecclesię: nunc uero non est onerosa, cũ plus ex hoc habeat cõmodi, q̃ incõmodi. Et quod dicit̃, qꝫ consuetudo non præiudicat iuri: respondeo, Dicta consuetudo cum non sit damnosa in ministris ecclesiæ, sed in pluribus fructuosa, non præiudicat iuri publico in genere, licet uideatur pręiudicare in specie. Nam licet uideatur præiudicare episcopis, qui priuantur collatione beneficiorum, quę de iure communi eis debetur: tamen ecclesiæ aliunde ex hoc emolumentum accipiunt preponderans, ratione defensionis & dotationis & fundationis, & ideo non pręiudicat simpliciter. Vel ut dicit Philosophus 8. Ethicorum, hoc facimus, quod per amicos facimus: & ideo Ecclesiasticus conferre dicitur, licet nõ per se, sed per patronum laicum, cui ab eo cõcessum est rationabiliter: quæ cõcessio non est reuocabilis, nisi sicut dixi. Et quod opponit̃ de cõsuetudine cõtraria substantię cõtractus, & inhonesta: respõdeo, Dicit̃ quod hic nullus est cõtractus, nec cõditio, quia patroni nõ dant sub cõditione uel modo, sed

A do, sed simpliciter, licet obligatio sequatur collationē iam factam: nec est hic aliquid inhonestum, cum per uiolentiam non sit ab ecclesijs extortum, sed ab ecclesia sic patronis liberaliter cōcessum, licet ex debito honestatis quo cuiusq; benificio excellenti debetur honor, & indigenti retributio lucri. ut dicitur 8. Eth. Si etiā esset contraria substantiæ contractus, uel doni, ut dicit argum. non ideo sequitur intentum; quòd sic pro nūc non adiecta habeatur, & quòd donū non maneat: hoc eñ conuenit in conditione inhonesta, quæ non est contraria substantię cōtractui: ut, cōtraho tecum, si occideris hominem. Sed ubi est conditio opposita contraria substantiæ doni, donum uel contractus non tenet: ut si dicatur; Contraho tecum, si uenenum aut sterilitatem procures, uel aliud huiusmodi: & ideo secundum illud donatio facta ecclesijs non tenuisset; sed rediret totum ad donatores. Quòd uerò dicitur, quòd ecclesia gaudeat iure minorum, & reputat se deceptā: respondeo, Non sufficit ad restitutionē, quòd sit minor, nisi ostēdat se læsam. hoc certè ecclesia facere non posset, cū appareat euidēter, quòd ex dicta promissione facta est locupletior. Amplius, secūdum magnos iuristas, Ecclesia ponitur in ultimo momento 25. annorum à tempore lęsionis factæ, ut sic infra quadriennium, quod uocatur tempus utile, tantum restituatur, & non ultra, nisi fraus probetur interuenisse. Alij

B uerò dicunt, quòd restituenda sit usq; ad 15 annos, ponentes eam in anno 14. Alij autem usq; ad 30, ponentes eam in primo die minoris. Amplius; dicit Goffredus quòd ecclesia à minore differt in hoc; quòd ecclesia præscribit; & præscribitur contra eam: sed minor semper seruatur illæsus, præterquàm in lōgissima præscriptione, quæ quidem contra minorem currit, sed restituitur: contra ecclesiā uerò erit præscriptio 40 annorum; nec est restituenda. Quod autem dicitur tricesimonono, quòd papa debet esse perfectus in uita actiua: respondeo, Ex hoc solum sibi conuenit de rebus suis, & non de rebus alienis: & prędicare alijs, res eorum esse distribuēdas, secūdum quod exigit ordo charitatis. Quod 40. opponitur de clericis qui magis pollent ratione: respondeo, Si sic est, non ideo pręcipuè debent regere in omnibus, sed in maioribus & in melioribus, scil. in spiritualibus. Quod autē dicitur 41. quòd aliter loquentes loquutur in fauorem principū: respondeo, Quamuis in casu aliquo ueritas sit subticenda, sicut Moyses reticuit ueritatem de repudio uxoris, Mat. 19. tamen nulli licitū est in casu quocunq;, contra conscientiam docere, uel scribere in doctrina religionis: & ideo dicere quòd tanti uiri, inter quos aliqui fuerūt summi pontifices, scripserunt contra conscientiam suam in fauorē principum, uel ob timorem eorū, est ponere os in cœlū. Magis autem probabiliter posset econtrario dici, quòd tales doctores qui sic indebitè ampliāt auctoritatē papæ, loquunt timore uel fauore ipsius, cū sint personę Ec-

clesiasticæ, qui magis possunt per ipsum promoueri. Et præcipuè cũ ipsi dicant, licet malè, quòd summus pontifex gratiosè amplectitur suam potestatem extendentes, & reprimit obloquentes, quod nunc faciunt reges & principes. Quòd autem ultimò dicit ille de Cremona, tales pro hęreticis habendos, qui dicunt papã non habere, &c. Dicẽdum, quòd iste est temerarius in iudicando, cum dicit, nos ita dicere, ut ecclesia non possit cohercere hęreticos. hoc enim falsum apparet, cũ ecclesia possit inuocare brachium seculare cõtra hęreticos. extrà, de hęreticis. ad abolendã et uergentẽ. Magis autem posset dici, quòd iste anathema esset, & non longè ab hęresi, scilicet cùm pertinacia suum dictum assereret. Nam papam habere utrumq; gladiũ, non continet̃ in sacra Scriptura, quæ est regula fidei. & Deut. 4. dicit Dominus, Non addetis ad uerbum quod uobis loquor, neq; auferetis ab eo. Et in congestis primæ Nicenæ synodi dicitur, quòd perlecto symbolo Nicenæ synodi decreuit sancta synodus, aliã fidẽ nulli licere proferre, uel cõscribere, uel cõponere, præter diffinitã à sanctis patribus, qui in Nicena synodo congregati sunt à Spiritu sancto. A

Et subdit̃ anathematis pœna. Et idem recitatur in gestis cõcilij Chalcedonẽsis. Amplius, cũ fides Christiana sit catholica & uniuersalis, non potest summus põtifex hoc ponere sub fide sine cõcilio generali: quia papa nõ potest discernere statuta concilij. di. 19. Anastasius. nam licet concilium non possit propriè legem imponere. extrà, de electione, signasti. & 35 quęstione 6. uẽniã. tamen non intelligit̃ in ijs quæ fidei sunt, eo quod orbis maior est urbe & papa, concilium maius est papa solo. B

CAP. XXII. DE DONATIONE Constantini.

VIso, quid possint uiri Ecclesiastici, eo quòd sunt Christi uicarij: uidẽdum est quid possint summi pontifices ex dono Constantini imperatoris magni. Dicunt enim, quòd Syluestro successoribusq; dederit imperium occidentale, & imperialia signa: ut palatium suum, & coronam, & alia huiusmodi. Et ideo uolũt aliqui, ꝙ ratione huius doni, summus põtifex imperator est, & dñs mundi: & quòd potest reges cõstituere & destituere, sicut Imperator, & pręcipuè imperio uacante. Vt aũt ista melius pateãt, præmittenda sunt aliqua ad factũ pertinẽtia, quę in Chronicis & Ecclesiasticis historijs, de hac trãslatiõe & donatione legunt̃: ut melius uideat̃, ꝗd per donationẽ illã possit dñs papa, pręcipuè super regem Francię.

Est quidem sciendum de donatione prædicta, quòd sicut accipitur ex Chronicis Hugonis Floriacẽsis, & in lib. de Cosmographia, & ex epistola Constantini ad episcopos: & ex testamento eiusdem, ipse Constantinus non dedit nisi certam prouinciã, scilicet Italiam cum quibusdã alijs, ubi Francia non includitur: & imperium transtulit ad

A ſtulit ad Grȩcos, ubi nouam Romam ȩdificauit. Cȩterùm de tranſlatione à Græcis ad Germanos facta per Romanos, & papã in perſona Caroli Magni, ut dicunt: ſciendum eſt ex Chronicis ſupradictis, quòd non fuit translatio facta, quin remaneret imperiũ apud Græcos ſecundum rem, & apud Occidentales ſecundum nomen: uel quòd fuit facta diuiſio imperij, ut duo Imperatores dicerentur, Romanus ſcilicet, & Conſtantinopolitanus. Eo quòd Romani leguntˢ ex triplici cauſa ab imperio Græcorum receſsiſſe, ſcilicet propter defenſionem Reipublicȩ, quam acceperant à Carolo Magno, Conſtãtino imperatore negligente: & ex odio Irenȩ imperatricis, quȩ filium ſuum Conſtantinum & filios filij excæculauit, ut ſola imperaret, prouocati, & ex translatione Imperij ad Grȩcos ab eis per Conſtantinum imperatorem facta indignati, & grauiter ferentes imperium Græcorũ, laudes imperij Carolo Magno uictori declamauerunt. Ex quibus ergo ſuppoſitis apparet, quod ex dicta donatione & translatione, papa nihil poteſt ſuper regem Franciæ, propter quatuor.

Primò quidem, quia dicta donatio non fuit niſi de portione determinata, in qua Francia nõ includebatur, nec translatio fuit facta totius imperij ſiue monarchiȩ mundi ad Germanos, cũ etiam poſt trãslationem prȩdictã quȩ magis fuit diuiſio Imperij, uel noua imperij appellatio, quàm translatio, remanſerunt adhuc Imperatores apud Grecos. B

Secundò, quia dicta donatio nihil ualuit propter quatuor, quæ in Gloſa iuris ciuilis ponuntur: & ut iuriſperiti cõmuniter dicunt, quia Imperator ideo dicitur ſemper Auguſt. quia eius eſt augere Rempublicã, & nõ minuere. & ita dicta donatio nõ uidetˢ tenuiſſe, prȩcipuè quia exceſsiua & immẽſa, licet aliàs in remuneratiõe facta & cũ moderatione tenuiſſet. 9. diſtinctione. tutũ, cũ plures. & infrà primis. Nec obſtat quod dicit lex, quod mẽſura donationis eccleſiȩ eſt uniuerſalis, ut in authent. de rebus eccleſiæ non alienãdis. finimus. Illud enim intelligitˢ, quando donatur de patrimonio Cȩſaris, & nõ quando donatur de patrimonio fiſci. quia pro ſtatu Reipublicæ cõſtituẽdo inſtitutũ eſt, & ab uniuerſitate, quȩ ſemper debet manere: de quo non poteſt largiri, niſi cum moderamine, & ex certis cauſis. in Authentica. quomodo oportet epiſcopos & clericos. col. 2. Vel intelligitur in principe non donãte eccleſiæ, ſed permutãte cum re Eccleſiaſtica: ubi non eſt periculum, ſi res principis ſit maior, & non commenſurata ita ab eccleſia acceptæ.

Secundò, quia Imperator eſt adminiſtrator Imperij & Reipublicȩ, ut dicunt iura, per legem regiam ab Hortẽſio latam: ut de conſtit. principum l. 1. Si non imperij adminiſtrator, eſt imperij diminutor non ualet. &, in tit. procem. Inſtit.

Tertiò, quia ſi donare lex eſt, C. de donatione inter uirũ & uxo-

rem.L.donationes. Lex enim facta per unum, seu ab uno, reuocari A
potest per successorem: quia par in parem non habet imperium, ut
ff. de arbitris. leg. nam & magistratus. Dicta ergo donatio firma
non fuit.

Quarto, quia eadem ratione qua unam partem potest dare, &
successor potest & aliam, & sic imperium deminoraretur & spolia-
retur donis suis, quod est inconueniens: quia expedit quod imperi-
um sit locuples. L. legatus. ff. de off. præsidis, & in Auth. ut iudices
sine quoquo suffrag. collatione secunda. Ex quibus dicunt Iuristę,
quod donatio non ualuit.

Quod uero Deo displicuerit, ex hoc sumit argumentū, quod le-
gitur in uita beati Syluestri papæ, quod in donatione illa audita est
uox angelorum, dicentium in aere: Hodie in Ecclesia uenenum effu
sum est. Item beatus Hieron. dicit de isto Cōstantino, quod ab ipso
usq; in præsens tempus, ecclesiarum rapinæ & totius orbis discor-
dia secuta est. Dicit etiam Hieron. de eodem, quod in tantā crude-
litatem postea uersus est, ut filium suum Crispum interficeret, &
uxorem suam Faustam, extremo etiam tempore uitæ suæ ab Euse-
bio Nicomedię baptizatus est. & sic bis baptizatus fuit, & amplius
in Arrianum dogma declinauit: & hoc idem dictum in Chronicis
suis multi alij Cronicorum ueraces scriptores, & fide digni imitan
tur. Quod autem aliqui defendere uolunt, quod illud de filio suo B
intelligi debet, patet esse falsum: tū quia beatus Hieron. satis postea
loquitur de ipso Constantino. Constat autē, quod ab illo Constan
tino nō incœpit rapina ecclesiarum, cum ipsius tempore fuerit ec-
clesiæ magna persecutio. Constat etiam ex Chronicis, quod solus
Constantinus, & non filius eius, uxorem habuit Faustam nomine.
Non inuenitur etiam iste Constantinus familiaris fuisse Eusebio
Nicomedię episcopo: sed alius Constantinus, qui mortuus in sua
ecclesia est sepultus. & ideo illa scelerosa dicūt Hieronymus & alij
de Constantino magno, quamuis affectus pietatis suæ reddiderit
eum bonæ memorię apud beatum Greg. in Registro. Græci etiam
ad eum deuotionem conceperunt ex eo, quod ad ipsos Imperium
transtulit, & Cōstantinopolim apud eos fundauit.

Tertio apparet, quod ex dicta donatione nihil habet papa super
regem Francię, dato etiam quod ualuisset, & generalis de toto im-
perio fuisset: quia licet Gallici inueniantur tempore Octauiani
Augusti imperio Romano fuisse subiecti, tamen Franci nunquam.
Hoc enim legitur in diuersis historijs, quod post excidium duode-
cim milia Troianorū duce Antenore, a quo primo dicti sunt Ante
noridę, ad partes Pannonię iuxta Męotidas paludes peruenerunt,
ubi ciuitatem Sicambriam ædificauerunt, semper Imperio Roma
no infesti: ibiq; manserūt usq; ad tēpora Valētiniani imperatoris,
a quo inde expulsi, pro eo quod tributa Romanis iuxta morē cæ-
terarum

A terarum gentium soluere recusauerunt: egressi autē inde cum suis ducibus Marcomiro, Symone & Genebaudo, uenerunt & habitauerunt iuxta ripā Rheni in confinio Germaniȩ & Alemaniȩ, quos cum multis prælijs idem Valentinianus postmodum deuincere nō potuisset, proprio nomine eos Francos, i. feroces appellauit. Et ab illo tempore uirtus Francorum in tantū excreuit, ut totam Germaniam & Galliam usq; ad iuga Pyrenæi, & ultra subiugarent: & Galliam habitātes, eamq; Franciā nominātes, nullis Romanis nec alijs quib. cunq; fuerunt subiecti. Quarto, ex dicta donatione dato quod ualuerit, & toto imperio facta fuerit, & dato q; Frāci tūc fuissent imperio subiecti, quod non dicimus: adhuc papa nihil potest super regnū Franciæ, cum non sit Imperator. Et amplius, dato quod esset, Franci præscripserunt cōtra Imperatorē usq; ad dies istos. Tenuerūt enim sic regnū Franciæ reges sancti, & tam longo tempore & bona fide, ut patet de beato Ludouico per ecclesiā meritis suis euidentibus canonizato: qui ita tenuit, & ecclesia canonizando approbauit, quicquid dicant aliqui theologi: cum iure humano sit appropriatio rerum, & subiectio hominū secundū Augustinū, iura humana possunt facere cōmune uel alienū, quod meum est, ex causa rationabili non esse meū, & trāsferre dominiū. Ex quo enim iura imperialia statuerūt, quod aliquid post tantū tempus in præscriptione transferat, dominiū transferri. Et hoc pro cōmuni

B utilitate, uel in odium negligentis, & in fauorē bonȩ fidei possessoris, & ne lites in infinitū protēdantur & multiplicentur: nec in hoc aliquis tenet alienū, sed suū, quod suum factū est prȩscriptione legitima. Et ideo, dato quod regnū Franciæ aliās fuisset subiectū Romano imperio: tamen præscripta est subiectio. Quod etiam patet ex Chronicis Sigisberti & aliorū. Ibi enim legitur: quod Carolus Magnus totā Italiā sub iure regni Francorum subegit. Legit etiam in historijs Romanorū, quod olim Imperiū fuit apud Francos. Et tamē constat, quod Italia nūc nō est subiecta Francis: quod non est nisi propter aliquā tēporis præscriptionē, quȩ in talib. locū habet.

Ex prædictis etiam apparet, non ualere quod dicunt aliqui Iuristȩ de prȩscriptione iurisdictionis & subiectionis, quod subiectio quȩ Imperatori debetur, præscribi non potest: sed illa tantum quæ debetē baronibus inferioribus: ita tamē, quod subiectio remaneat ad superiorem. Cuius rationē allegāt, quia cum plures dissentiant faciliter, non expedit ut plures regimen habeant, sed quod unus toti mundo principetur: & ideo ista utilitas præscriptione tolli non debet. Sed parum ualet ista ratio, ut patet ex dictis super 3. capitulo quia uerum est, quod plures dissentiunt faciliter in re una: & ideo melius est regimen regum, quam Aristocraticum: ut suprà dictum est cap. 1. Melius autem est, plures pluribus regnis dominari, quàm unum toti mundo.

s 4 Quod

Quod ex hoc etiam apparet, quod tempore Imperatorum nunquam fuit mundus in tanta pace, quanta fuit postea, & antè: sed frater fratrem, & mater filium occidebat, & econuerso. & cætera horribilia scelera per mundum currebãt, & dissensiones permaximæ, de quibus nõ oportet modò narrare per singula. Mirum etiam est, si præscribi non possit contra imperium Romanorum, ut dicunt illi, cum ante regnum Romanorũ fuerint regna & imperia; scilicet Babyloniorum, quod incœpit à Nino, tempore Abrahæ: Carthaginense, tempore Iudith, Macedonum siue Græcorum ab Alexandro tempore Machabæorum: & quodlibet prædictorum est æquè à Deo, sicut imperium Romanorum. A

Si igitur, non obstante quod Græci habuerunt imperiũ à Deo, Romani præscribunt & præscripserunt contra Græcos, & usurpa retentauerunt Græcos expellendo: quare non possunt alij homines præscribere contra imperium Romanorum, etiam eorum dominium à se abijciendo: præcipuè cum eis se non subiecerunt uoluntariè, sed uiolentia Romanorũ? Sicut de Gallicis legitur, quod nunquam, antequam uenirent Franci, uoluntariè se subiecerũt Romanis: sed semper rebelles fuerunt, prout potuerunt, modò quidẽ Romanos uincendo, modo econuerso. Si ergo Romani per uiolentiam acceperunt, nunquid iustè per uiolentiam etiam abijci potuit dominium eorum, uel etiam contra eos prescribi? B

Si uerò aliquis dicat, quod Deo ordinante cessare debuit imperium aliorum, & crescere debuit imperium Romanorũ: quare non sic potest dici de Romano imperio, quod cessare debeat Deo ordinante, ut illi qui antè Romanis qualitercunq; fuerunt subiecti, amplius nõ debeant subijci, si discedere uelint & possint? imò expressius uidetur haberi in Scriptura de imperio Romanorum, quod deficere uoluerit, quàm de alio. Dicitur enim Num. 24. in prophetia Balaam: Venient in triremibus de Italia, & superabũt Assyrios, uastabunt Hebræos, & ad extremũ etiam ipsi peribunt. ubi dicit Magister in historijs: Sicut monarchiam prædixit Romanorum hic, et sic in fine temporum destructionem eorum. Similiter in Danielem, ubi agitur de imagine quadriforma, percussa in pedibus, dicit Glosa: quod regno Romanorũ nihil fortius fuit, & nihil in fine debilius aut fragilius erit.

CAP. XXIII. AN LICITVM SIT *de pertinentibus huiusmodi disputare & iudicare.*

NVnc uerò inquirendum uidetur, si sit reprehensibile iudicare de factis papæ: & quod aliqui dicunt, quod hoc est tangere mõtem, & ponere os in cœlum. Dicunt etiam, Dioscorum perpetuò condemnatum per concilium generale, quia papã Leonem reprehendit, & iudicare uoluit.

Sed

A Sed circa hoc est considerandū, quod cōtra papam potest intelligi, esse quadrupliciter, discussio & iudicium, scil. de statu, de potestate, de potestatis abusu, & personali defectu. De statu quidem papæ, s. an sit papa, uel nō. dico quod discutere licet, cū possit uenire in dubium propter defectum electionis: cuius tamen forma est certa, in qua potest error incidere, sicut circa electionem cuiuslibet alterius prælati Ecclesiastici. Et iterum papa propter defectum personæ, cum interdum possit aliquis esse, quod esset à sede repellendus, ut si esset fœmina uel hæreticus, sicut fuerūt aliqui, qui ob hoc non enumerentur in Catalogo paparum: & tanto magis est necessarium ueritatem istorum requirere, quāto magis periculosum esset in hoc ueritatem non agnoscere. Hoc tamen est obseruandum, ut exceptiones in talibus frustratoriè & supinè non admittant̄, quod ex tempore exceptionum factarum, & ex personis excipientib. maximè obseruetur. Si uerò contra personam, uel electionem summi pontificis, post discussionem diligentem à literatis & ab illis quorū interest factam, inueniretur aliquid illegitimum cōtra statuta, non esset dissimulandum, sed monendus cedere: & si nollet, posset excipi, & generale concilium peti, & ad ipsum conciliū appellari: imò in tali casu deberet, si pertinax inueniretur cum uiolentia, aduocato brachio seculari à sede remoueri, ne prophanarentur Ecclesiæ sa-
B cramenta.

Sic enim legitur in Chronicis Romanorū pontificum de Benedicto nono, & Cadelo Portuensi episcopo, Constantino secundo, & aliis quibusdam propter intrusionem per brachiū seculare commendabiliter à sede depositis: sed quis iudicabit eum hæreticum? Responsio: Si dixerit, & affirmando tenuerit aliquid, quod est cōtra id quod est in Symbolo fidei per ecclesiā aliàs approbato, iā dicitur iudicatus. nam qui non credit, iam iudicatus est. De potestate uerò domini papæ, quid possit, uel quid non possit, credo quod non sit reprehensibile inquirere ueritatem, cum ignorantia sit periculosa, & non sit certum in quibusdam: ut, utrum possit dispensare cum bigamo, uel utrum possit dispensare in solenni uoto cōtinentiæ, cum inueniatur alius papa de facto dispensasse aliquando: & cum aliquis papa dicat, quod non possit. extra, de ingredientib. monasterium, & multa etiam alia infinita sunt de potestate papæ dubia, de quibus est utile dubitare, & etiā prout per rationes uidetur alicui humiliter iudicare. De potestatis uerò siue abusu & personali defectu suo, an scilicet præbendas conferat pro communi necessitate Ecclesiæ, uel bono suo priuato: & utrū sit castus, sobrius, uel scelerosus: si nō sit euidens aut manifestū, absq; dubio non licet iudicare: sed semper in meliorē partē interpretandū est, & trahendū, etiāsi prima facie aliquid mali coloris occurrat. Et minus est licitū de papa, q̄ de aliis quibuscūq;. Si uerò sit factū ex genere suo malū, & ma-

& manifestum, ut in continentia uel homicidium, uel ex lege prohi- A
bitũ, non poteſt iudicari per modum auctoritatis ab aliquo citando uel excommunicando, cum ſuperiorem non habeat. Vnde Dioſcorus, qui Leonem papam excõmunicauit, ut dicitur 21. per generale concilium eſt perpetuo condemnatus. Per modum etiam iudicij & correctionis dicunt aliqui, quod nõ eſt iudicandus: quia ſi homicidiũ Samſonis, quod ex ſe malũ eſt, interpretamur quod inſtinctu diuino fuit factum: multo magis omne factum ſanctiſsimi patris interpretari debemus in bonum. Et ſi quidem fuerit furtũ, uel aliud ex ſe malum, interpretari debemus, quod diuino inſtinctu fiat, cuius nutu regitur Eccleſia ſancta magis quàm ſingularis perſona. Sed beatus Auguſtin. ſatis reſpõdet in primo de Ciuitate Dei. Nam homicidium Samſonis, ut dicitur, interpretamur factum inſtinctu Dei, qui per ipſum Samſonem alia miracula operabatur. Ideo dicitur, Si papa errat priuando eccleſias iure ſuo, diſpergendo gregem Domini, ſcandalizando Eccleſiam ex quocunq; facto ſuo, poteſt de facto ſuo iudicari, perſuaderi & reprehendi à quocunq;: quod ſi non ex officio, tamen ex charitatis zelo, non pœnam imponendo, ſed cum reuerentia exhortando: quia affectus qui perſonæ debetur, non minus ei debetur ratione maioris ſtatus, ad quem aſſumptus eſt: & ideo ratione ſtatus, ſicut populo ad quẽ aſſumptus eſt, nõ tenet̃ minus õmib. ad charitatis affectũ, licet auctõritate ſeruata ſecundum Auguſtinum. Ita econuerſo, cum alicui delinquenti teneatur quilibet ad correctionem fraternam, ex charitatis zelo & debito ipſi facto: papæ non minus tenetur quilibet impendere charitatis affectum, licet cum humilitate & reuerentia. B

Vnde Galt. 2. cum ueniſſet Petrus Antiochiam, in facie reſtitit ei Paulus, quia reprehenſibilis erat. nec ideo quis poneret os in cœlum: nécq; os ponitur in eum, i. contra eum, quãdo corrigit̃. Sed pro eo nec debet aliquis timere de papa, quod propter hoc ſcandalizet̃, quia ſcãdalum paſsiuũ nõ cadit in uiris perfectis, ſed in puſillis tantum: unde timere in hoc ſcandalum papę, eſt in hoc tenere de papa, quod eſt puſillus, & minus perfectus ꝙ quilibet alius, quẽ aliquis audet corripere delinquentẽ: & ideo tales ſecundũ ueritatẽ ponũt os in cœlũ, qui talia prędicant de ſanctiſsimo patre, quod eſt uindicatiuus, & quod grauiter portat oẽm hominẽ facta ſua qualiacũq; iudicantem: quod certè non eſt timendũ, cũ nõ ſit puſillus, ſed perfectus, & alijs perfectior. Sed quid ſi papa dicat, quod reputat talẽ hęreticũ, qui tenet aliquid de quo ſunt opiniones, & dicat hoc ſine concilio generali: uel ſi dicat quod reputat hęreticum oẽm hominẽ aſſerẽtẽ regẽ Frãcię uel aliquẽ huiuſmodi nõ eſſe ſubiectũ. Reſpõſio: Verba ſummi põtificis indefinitè dicta, ſemper debẽt trahi ad aliquẽ ſanũ ſenſum, quantũ poteſt fieri: uñ dicta uerba nõ debẽt accipi ſic, quod non poſsit ad eũ appellari, uel ꝙ ſit diuinũ habens in

rebus

A rebus ipsis, uel ꝙ papa se habeat intromittere de tuo et meo. hoc. n. esset manifeste contra Scripturam & contra omnem doctrinam, & nouitas quædam: quam non proferret summus pontifex, nisi cum magna maturitate, & habito prius cōcilio generali, & discussione facta ubiqꝫ per literatos. & ideo debet intelligi in sano sensu, scil. ratione delicti, ubi quæstio mouetur de peccato: uel debet intelligi in foro conscientiæ, ut dictum est supra, quo usque super hoc aperuerit intentionem suam. Si uero finaliter aperiat intentionem suā in tam nouo & iniurioso sensu (quod absit) debet cum patientia tolerari, quantum potest sine periculo iusticiæ & ueritatis. iuxta illud Matthæi 5. Quicunqꝫ angariauerit te mille passus, uade cum illo & alia duo milia: & debet ad eum haberi refugiū, qui sicut cor regis, ita & cor papæ habet in manu sua, & potest ipsum quoqꝫ si uoluerit inclinare & uertere ad ipsum papam, sicut & regem de sede amouere. Si tamen periculum Reipublicæ sit in mora, quia scilicet trahitur populus ad malam opinionem, & est periculum de rebellione, & papa cōmoueat populum indebite per abusum gladij spiritualis. Vbi etiam non speratur quod desistat aliter, puto quod in hoc casu Ecclesia contra papam debet moueri, & agere in ipsum: princeps uero uiolentiam gladij papæ, posset repellere per gladiū suum, cum moderamine: nec in hoc ageret contra papam, sed cōtra B hostem suum, & hostem reipublicæ: sicut Aioth Iudæus, qui Eglom regem Moab interfecit, sagita infixa in femore eius, eo quod graui seruitute populum Dei premebat, non est reputatus interfecisse rectorem, sed malum & hostem. hoc enim agere, non est contra Ecclesiam agere, sed pro Ecclesia.

Sic enim commendabiliter populus zelo fidei commotus, Constantinum papam, qui ecclesię in scandalum erat, oculis priuauit, & deposuit. Sic & Henricus Imperator Romam uadens, Benedictū nonum, & alios duos qui contentionibus suis scandalizabant ecclesiam, imperiali & canonica censura deposuit, & Clementē secundum Romanæ ecclesiæ papam constituit, ut legitur in Chronicis Romanorum.

CAP. XXIIII. QVOD PAPA *possit resignare.*

NVnc, quia supponere uidebar superius, quod summus pontifex renunciare potest, & deponi, & uiuens potest fieri de papa non papa: uidendum est, quibus rationibus usi sunt, qui dicebāt papam non posse resignare uoluntarie, nec deponi sola auctoritate inferiorum prælatorum: ut in isto Capitulo ponantur rationes, ad duos articulos distinctę, superius in isto principio huius Tractatus positos: eo quod sunt multæ rationes, quæ utrumqꝫ concludunt. Sit igit̄ prima ratio eorū, Quod papa renūciare nō potest: quia papatus a solo Deo est: quę aūt a Deo sunt, uel ab alio superiori alicui commit-

cōmittunt, ab aliquo inferiori remoueri nō possunt: & sic papalis A
dignitas, a nullo inferiori remoueri potest. Secūda ratio est, quod nullus potest auctoritatē uel potestatē auferre, quam cōferre non potest: sed auctoritatē papalē nullus potest cōferre nisi Deus: ergo nec etiā auferre. quod tñ fieret, si papa renunciare posset. Tertia ratio est & decre. inter corporalia. de transl. episc. quę expresse innuit, quod depositio episcoporum, uel translatio episcopatuum soli papæ reseruatur, & non nisi inquantum Deus, i. Dei uicarius: ergo remouetur papa ab officio, quia papatus omnes dignitates excellit, per solum superiorem, sicut Deum. Potest fieri quod nulla ratio esse uidetur, quod Dominus uelit episcopos solum per superiorem papam, inquantum est Deus, & papam ipsum posse remoueri per inferiores se: imò uidetur quòd Deus uelit, quòd ipse solus per seipsum possit papam amouere, qui solus eo est superior. Quarta ratio est, Summa uirtus creata per summā uirtutem potest tolli: sed papatus est summa uirtus creata: ergo, &c. Quinta ratio est, quia nec papa, nec tota uniuersitas creaturæ potest facere, quòd pontifex non sit pontifex: ergo minus potest facere, quòd summus pontifex nō sit summus pontifex. Sexta ratio est, quia papa non est papa nisi per legē diuinam, & non per legem creaturæ, nec omnium creaturarum simul: ergo nullo modo uidetur, quòd papa potest eximi quin sit papa. Ex quo enim papa consensit, & se sponte subiecit, non potest B
esse non papa per creaturam aliquam, uel omnes simul. Septima ratio est, quia nullus potest tollere uotum alicuius, nisi ille qui est super uotum: sed papatus est uotum super omnia uota, quia papa uouet se gerere curam uniuersalis Ecclesiæ, & gregis Dominici, & quòd de ipso reddet rationem: ergo ab ipso solo potest ab ipsa obligatione absolui. non enim aliàs alicui superiori obligatus potest seipsum absoluere: sed solus superior eum absoluere potest. Octaua ratio est, nullus uidetur seipsum posse absoluere à peccato: ergo nec à papatu: quod esset, si uoluntariè renunciare posset. Nona ratio est, quia papalis obligatio non uidetur posse tolli nisi per maiorem potestatem, quàm sit papalis: qua tamen nulla maior nisi de: ergo, &c. Decima ratio, quia nulla dignitas Ecclesiastica post legitimam confirmationem potest tolli, nisi per eius superiorem: sed papa non habet superiorem nisi Deum, ergo. Vndecima ratio est, eo quòd Apostolus uult, quòd Christi sacerdotium est ęternum, quia Christus uiuit in æternum: ergo nullo modo potest esse uita summi sacerdotis sine summo sacerdotio, quod tamen falsum esset, si papa renunciare posset.

ISTA SVNT MEDIA, QVAE VIDERE POTVI *ad hanc partem, quòd papa non possit renunciare, uel deponi.*

NVnc uerò ostēdendum multipliciter exemplis & rationibus, & auctoritatibus, quòd papa possit renunciare, & inuitus deponi.

A poni. De renunciatione ponit exemplū de beato Clemente: de quo legitur in gestis Romanorū pontificum, quod renunciauit, & post Linum & Cletum cathedram recepit, ita quod Clemens fuit immediatus post Petrum, sed eo renunciante receperunt cathedram Linus & Cletus, post quos fuit quartus à beato Petro. Istud tamē exemplū potest capere calūniā, eo quod Aimo in Christianorū regū memoriā & in alijs quibusdā historijs dixisse legit̄, quod Linus & Cletus nō federūt ut pōtifices, sed ut summi pōtificis coadiutores: quib. beatus Petrus in uita sua Ecclesiasticarū rerū dispēsationē tradidit, ipse uero tantum orationi & prædicationi uacabat.

Et ideo prędicti Linus & Cletus tanta auctoritate dotati, meruerunt in catalogo summorum pontificū reponi. Et sic secundum istos Clemens non renunciauit, sed immediate post Petrum cathedram tenuit usq; ad Anacletum, uel usq; ad Euaristum: puto tamen uerius esse primum. & quod ideo forte Clemens resignare uoluit; quia Petro adhuc uiuente, ab ipso in papam fuit ordinatus, ut ipse scribit ad beatum Iacobum Hierosolymitanum episcopum Aliud exemplum potest poni de Marcellino, qui fuit tempore Diocletiani: hic renunciauit, ut dicitur in Glosa ordinaria, 6. q. 1. ca. nō autem. Et 21. dist. non autem dicitur, quod se ipsum deposuit. sua enim renunciatio, fuit quædam depositio. Ipsemet, ut dicit Hugo ex gestis

B pontificum, contra seipsum sententiam tulit dictando, & contra se ipsum eā proferēdo, dicēs: Ego Marcellinus ob scelus idololatrię, quod ego infelix commisi, iudico me condemnandum & deponendum: anathematizo etiam, quicūq; corpus meum tradiderit sepulturæ. Exemplum etiam potest poni de Cyriaco papa, de quo legitur, quod cum Vrsula & 11. milibus uirginū matyrizatus est. Scribitur etiam de eo, quod nocte quadam sibi reuelatū est, quod cum illis uirginibus esset palmam martyrij recepturus: tunc clero & cardinalibus cōgregatis, omnib. inuitis, & pręcipue cardinalibus, coram omnibus renunciauit & dignitati & officio. Sed iste Cyriacus in catalogo paparum non annumeratur: quia credebant ipsum non propter deuotionem, sed propter oblectamentum uirginum dimisisse episcopatum. Auctoritates etiam sanctorum sunt ad hæc idem, unde Glosa ordinaria 7. quęst. 1. non autem. mouet quæstionem in propria forma, numquid papa renunciare possit? Et dicit quod sic, assignans pro ratione, quod Marcellinus renunciauit, & etiam Clemens. Hugo etiā mouet eandem ibi dist. sed quid de renunciatione papæ. nunquid renūciare potest, quia uult transire ad religionem, uel est æger uel senex? Et respondet, quod utiq; potest renunciare: assignans pro causa, quod Marcellinus renunciauit, & Clemens. Et similiter 21. distin. ca. non autem. mouet eandem quæstionem Hugo: & respondet quod sic, si expediret, & aliàs peccaret.

t Ad hoc

Ad hoc etiā possunt adduci rationes ex parte causæ finalis: quia nō eligitur aliquis in papam, nisi propter bonum cōmune Ecclesiæ & gregis Dominici, ad hoc etiam præest ut prosit. Si ergo postquam fuit in papatu, inuenerit se, uel inuentus fuerit ineptus totaliter, & inutilis, uel superueniat impedimentum: ut insania, uel aliud simile, debet petere cessionem à populo uel à cœtu cardinalium qui in tali casu est loco totius cleri & totius populi: qua obtenta uel non obtenta cedere tenetur aliter enim quod ex charitate institutum est, contra charitatem militaret, si inutiliter & ad malum ecclesiæ & ad damnum animæ suæ residens renunciare non posset. Hoc enim generaliter est uerum, quia nulla obligatio facta uoluntariè præiudicare potest charitati, uel obligationi: quia quisque tenetur solicitus esse de salute animæ suæ: sicut religiosus qui determinatam regulā uouit, si uideatur sibi & animæ suæ expediens, ad acriorem transire potest, petita licentia à superiore, & ea obtenta uel non obtenta transire poest ad eam libere. 19. q. 2. duæ sunt leges. Qui priuata lege ducitur, nulla ratio est ut lege publica constringatur. A

Et ideo si perpendit mollicies animi, uel ineptitudo in scandalum Ecclesiæ, uel quod turbet Ecclesiam, seu quod diuidat gregem Domini, faciens diuisiones, & suscitans scandala, & si admonitus nō desistat, etiam compellendus est ad cessionem. extr. de renunciatione decedendi. Et cum in postulationibus. B

Non est igitur irrationabile dicere, quod papa posit cedere inuito populo & reclamante, sicut fecit beatus Cyriacus: & quod ipse inuitus etiā de consensu populi in tali casu posit deponi. quia cum ipse papa, & quilibet alius prælatus præsit non propter se, sed propter populum ut scilicet prosit, efficacior est consensus populi in hoc casu ad deponendum eum etiam inuitum, si totaliter inutilis uideatur, & ad eligendum alium, quàm eius uoluntas ad renunciandum uoluntarius uel inuitus populo nolente.

In depositione tamen, qua deponitur uoluntarius & per populum, cum maiori maturitate est incedendum, quàm in cessione uel renunciatione uoluntaria: quia ad renunciationem sufficit, quod causam alleget coram collegio cardinalium, quod est in hoc casu loco totius Ecclesiæ.

Sed ad deponendum decet, quod fiat per concilium generale: ut patet uigesimaprima distinctione, ca. non autem. ubi dicitur, quod conuocatum fuit concilium generale ad depositionem Marcellini. Credo tamen, quod simpliciter sufficeret ad depositionem huiusmodi collegium cardinalium: quia ex quo consensus eorum facit papam loco ecclesiæ, uidetur quod similiter posit eum deponere, siquidē fuerit causa rationabilis, & deponunt eum meritoriè. si uero nō fuerit sufficiens, peccant. Dicere autem quod

aliqua

A aliqua híc adducta non tenent contra papam, qui non habet superiorem, non ualet, ut patebit soluendo argumentum.

Ad primum ergo cum dicitur, quod papatus à solo Deo est, respondeo: Dicendum est, quòd potestas papalis potest dupliciter considerari. Vno modo secundum se, & sic est à solo Deo, quia solus Deus potest hanc potestatem dare hominibus, quòd absolutus uel ligatus in terra sit absolutus uel ligatus in cœlo. Alio modo potest considerari, ut est in isto uel in illo: & sic est à solo Deo, eo modo quo omnia opera nostra Deo attribuimus. Isaię 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. ipse enim est, qui operatur oîa in nobis, & uelle & perficere: sed quæ sic sunt, à solo Deo sunt: sicut ei soli attribuitur omne opus nostrum. si operamus, non deficimus in opere quod in nobis est, non excludit operationem nostram, nam cooperatores Dei sumus. Igitur licet papatus sit à solo Deo, in se tamen in hac persona uel illa, est per cooperationem humanam, s. per consensum electi & eligentium. & secundum hoc per cõsensum humanum potest desinere esse in isto uel in illo: sicut cum anima rationalis sit à solo Deo per creationem, tamen quòd sit in hoc corpore, cooperatur humidum radicale, & naturæ dispositio, in disponendo & organizando corpus: & ideo per operationem naturalem potest desinere esse in illo corpore, quando s. calor
B naturalis consumpsit intantum humidũ, quod corpus sit ineptum pro anima rationali. Ad rationem, cum dicitur quòd solus Deus potest conferre papatum, ergo & auferre: dicendum est, ut ad primam, & per idem exemplũ potest etiam addi illud exemplũ: nam solus Deus dat gloriam, & tamen oportet quòd ibi homo cooperetur: quia qui fecit te sine te, nõ iustificabit te sine te. Et potest aliquis auferre sibi gratiam suam per actum suum.

Ad tertiam rationẽ, de illa decretali, inter corporalia, de transl. episc. ubi positio, trãslatio & cessio episcoporũ reseruaĩ soli papæ: respondeo: Hoc magis est ad concludendum, quòd papa possit sine auctoritate superioris renũciare, ꝗ quòd non possit: quod enim exigentia rerum hoc habeat, ut per quem aliquid construitur, per hoc eadem contrario modo se habentia destruãtur: sicut fit coniugium quoddam inter prælatum & ecclesiam per consensum eligentium & electi, ita per dissensum dissoluitur. Vnde quilibet episcopus inueniens se mollem & ineptum ad curam & regimen ecclesiæ suę, allegata causa coram populo uel capitulo suo posset resignare, nisi esset à superiore ei prohibitum, & ei specialiter reseruatum de episcopis & archiepiscopis, per illã decretalem, inter corporalia. Et quia de papa non inuenitur prohibitum, sicut de episcopis inferioribus: ideo papa potest resignare & deponi sine auctoritate cuiuscunqꝫ superioris. In talib. enim quæ fiũt secundũ exigentiam rei & causę, hoc est licitũ, quod non est prohibitũ: in illis uerò quę supra

rei & causę conditionē sunt, non est aliquid licitum quod nō fuerit concessum: ut ordinare de ecclesijs quæ pertinent ad papam, qui est caput ecclesię, est super conditionem episcoporum inferiorum. Vnde nulli eorum est licitū, nisi specialiter sibi sit concessum. Non est igitur simile de papa, de quo non est reseruatum superiori: nec ei prohibita est resignatio & de inferioribus episcopis, quibus interdicta est, & superiori reseruata. Potest nihilominus aliter respōderi ad hoc argumentum, & ad alia quædam, quod ubi apparet manifeste causa rationabilis, sicut ubi est defectus manifestus, supponitur consensus & auctoritas Dei ad renunciationem & depositionem, sicut in eius confirmationem supponitur.

Est tamen considerandum, quod ex decretali prædicta posset aliquis prædictum argumentum fortificare sic: quia ibi dicit, quod fortius est uinculum spirituale inter episcopum & ecclesiam, quàm carnale inter uirum & uxorem suam. Si ergo uinculum carnale inter uirum & uxorē nulla humana potestate uel auctoritate uel consensu quorumcunque interueniente potest solui: ergo nec uinculum spirituale papæ ad ecclesiam. In episcopatu enim contrahitur matrimonium spirituale, in electione ratificatur, in confirmatione & consecratione consumatur. Respondeo: Vinculum spirituale dicitur fortius carnali, quia dignius, & non quia durabilius. Potest enī solui spirituale matrimonium etiam post cōsecrationem, episcopi trāslatione. ut 7. q. 1. mutationes: & ca. pastoralis. depositione: & 1. d. postquā. cessione. ut extra de renunciatione in multis locis. Non sic autem matrimonium carnale. Vel ideo dicitur fortius, quia plus adigit & constringit quam carnale. prælatus enim maiorem curam debet habere de ecclesia sua, cum sit bonum cōmune, quàm uir de sua uxore, cum hoc sit bonum particulare. Vel dicitur fortius, quia de se fortius est, quàm carnale. quod enī carnale sit durabilius, quia coniuges non possunt separari quamdiu uiuunt, hoc potissime habet ex mādato Christi, qui hoc præcepit in Euāgelio dicens: Quos Deus cōiunxit, homo non separet. propter quod Apost. 1. Cor. 7. dicit: Præcipio non ego, sed Deus, uxorem à uiro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut cum uiro reconciliari. Ratio autem quare mandauit Deus non solui matrimonium carnale, est, quia ex eius solutione licet interdum posset prouenire bonum personale, tamen hoc esset in malū cōmune: quia inde inducerētur homines communiter ad dimittendū uxores. secus uero est de matrimonio spirituali. Si enim persona cum est inutilis & scandalizatiua, non posset resignare depositioni, & alius eligi, hoc esset in malum commune: quia cum talis præesset, hoc esset in bonum particularis personæ, ideo istud non prohibuit. imo si intelligatur ratio legislatoris prohibendo matrimoniū carnale non dissolui, pręcepit spirituale dissolui: quando manifeste apparet, quod obest bono communi.

Ad

A Ad quartam rationem, quæ uidetur specialiter probare, quod papa non possit deponi uoluntarius, quia papatus est summa uirtus creata: respondeo, Hic dicerent aliqui, quod argumentũ concludit uerum: quia licet renunciare possit, tamen inuitus deponi non potest, nisi forte sit hæreticus: quia sic pro mortuo habetur, & ita se habens non potest esse caput Christianorum. Et hoc ipsi ostendũt per hoc, quod habetur in d.c. nũc autem: ubi dicitur, quod nullus rite potest ab his qui sunt inferioris dignitatis uel ordinis, iudicialibus submitti diffinitionibus. Et ibidem etiam dicitur de Marcellino papa, quod nullus episcoporum ausus est in eũ proferre sententiam: sed sibi dicebant, Non nostro iudicio, sed ore tuo iudica causam tuam. & rursum dixerunt, Non audiri in nostro iudicio, sed collige in sinu tuo causam tuam. Et rursus inquit, Ex ore tuo condemnaberis. propter quod in Legenda eius dicitur, quod seipsum deposuit, & depositus postea est reelectus. Sed istud non intelligitur, quia cum papa præsit ecclesiam si potest renunciare nolente ecclesia, ut dictum est de beato Cyriaco: quare non potest uolũtarius deponi per ecclesiã, si causa subsit necessaria. Amplius, casu specialis ecclesiæ, ubi episcopus nullo tempore ad sanæ mentis officium redit: uel etiam si interdum redit, & requisitus cedere noluerit, potest & debet alium eligere. 7. quæst. 1. qualiter, c. quam-
B uis triste. & ibidem Iohan. & extra de renunci. c. quod cedendum. Ergo a simili, collegiũ cardinalium uice totius Ecclesiæ poterit papam inuitum deponere. Item distinct. 40. c. si papa, dicitur: Cunctos iudicaturus, a nemine iudicandus, nisi deprehendatur a fide deuius. ubi dicit Glosa, quod si deprehẽderet in quolibet alio uitio, & admonitus non corrigeretur, & ecclesiam scandalizaret, & incorrigibilis esset, inde posset accusari & deponi: quia talis contumacia hæresi æqui pollet. Item, si in hæresim lapsus, deponi potest, quia pro mortuo habetur: quare non similiter, si in uitium labatur, de quo non exhibet se corrigibilem, cum talis etiam pro mortuo habeatur: & nihil ei reputetur, dicente Augustino, quod peccatum nihil est, & nihil fiunt homines cum peccant. Pro defectu etiamsi requisitus noluerit renunciare, alius ordinandus est ipso inuito, quia sic uidetur malignari.

Quod uero dicitur de Marcellino, quod non ausi fuerunt eum condemnare: hoc fuit, quia pœnituit, & corrigi uoluit. Et quia nihil erat probatum contra eum, nisi quantum ex ore suo uoluntarie confitebatur, & ideo ex ore suo iudicatur.

Quod ergo dicitur in principali argumento, quod papatus est summa uirtus creata, & sic non potest auferri. Respondeo: Licet sit summa uirtus in persona, tamen est ei æqualis uel maior in collegio, siue in tota ecclesia. Vel potest dici, quod potest deponi a collegio, uel magis a generali concilio, auctoritate diuina, cuius

consensus supponitur & presumitur ad eum deponendum. ubi ap A
paret manifestū scandalum, & incorrigibilitas ipsius præsidentis.

Ad quintam rationem, ubi dicitur, quod non potest fieri, quin summus pontifex sit summus pontifex: sicut quod pontifex nō sit pontifex: respondeo, Non est simile: quia sacerdos & pontifex nō dicunt, nisi ea quę sunt ordinis, scilicet characterē sacerdotalem uel potestatē fundatam super ipso charactere, licet diuersimode: quia in sacerdote imprimitur character quasi imperfectus, super quo fundatur potestas conficiendi, sed non faciendi alium sacerdotem sibi similem in potestate conficiendi.

Episcopo autem confertur characteris perfectio, in quo fundatur sacerdotalis potestas perfecta: qua potest alium sacerdotem facere. & ita episcopus est uir perfectus, sacerdos uero simplex ut puer.

Episcopus etiam est sacerdos non quilibet, sed magnus, & sponsus Ecclesiæ: quia potest quasi generare sibi similes, scilicet ordinando sacerdotes.

Archiepiscopus uero, patriarcha, sicut primas, & papa, non important ex nomine suo ultra sacerdotium & episcopatum, aliquid, quod pertineat ad potestatem ordinis, uel eius augmentum uel perfectionem: sed solum dicunt ex nomine suo gradus iurisdictionis, archiepiscopus quidem in sua prouincia, primas in B
regno, papa in tota Ecclesia. Et quia potestas ordinis est indelebilis, & eius perfectio indelebilis, eo quod super characterem, & super characteris perfectionem fundatur: ideo nulla uirtute fieri potest, quod sacerdos non sit sacerdos, uel quod episcopus non sit episcopus. Iurisdictio uero sicut potest augeri uel minui, ita & deleri & tolli: & ideo ammota iurisdictione papa desinit esse papa, & summus pontifex desinit esse summus pontifex, licet non desinat esse pontifex.

Ad sextam rationem, cum dicitur quod papa non est papa, nisi per legem diuinam, & non per legem alicuius creaturæ: & quod ex quo subiecit se legi sponte, non potest non esse papa per aliquam creaturam, uel per omnes: respondeo, Hæc ratio duplici innititur fundamento. unum est, quod papa est papa per legem diuinam, quæ est immutabilis, & ideo non potest desinere esse papa. Aliud est quod subiecit se legi sponte, quę est, in ea perpetuari.

Quantum ad primum fundamentum, responderi potest, quod non obstante quod papa est papa per legem diuinam, quæ est immutabilis, tamen potest non esse papa: quia licet diuina lex sit immutabilis formaliter & in se, secundum quod inferiora reducuntur in Deum per superiora, & sic inferiores prælati per papam: tamen mutabilis est materialiter, in isto scilicet uel in illo, ut in Cœlestino uel Bonifacio: quia ad hoc cooperatur creatura, ut dictum

a eſt ſuprà. Quòd ergo papa ſit ſuper omnes, eſt de lege diuina, & non poteſt contrarium fieri: ſed quòd iſte uel ille ſit papa, mutabile eſt, quia ad hoc cooperatur conſenſus eligentium & electi.

Quantum ad ſecundum fundamentum, reſponderi poteſt, quòd papa ſubiecit ſe legi ſpōtè Eccleſię, quæ eſt, in ea perpetuari, quantum ad ea quæ ſunt ordinis: quia ſemper poteſt ea facere quę ſunt ſpiritualia, ſcilicet ordinare: quia ſi quem ordinet, ordinatus eſt. Sed quantum ad ea quæ ſunt iuriſdictionis ex lege ſponte, non eſt perpetuò & immobiliter ſubditus eccleſiæ, quia iuriſdictio poteſt auferri. Ratio aūt, quare illa quæ ſunt ordinis, non poſſunt auferri, & ea quæ ſunt iuriſdictionis auferri poſſunt, eſſe poteſt, quia ea quæ iuriſdictionis ſunt, nō ſunt ſuper naturam & conditionē negocij, & ſuper conditionem hominum: quia non eſt ſuper conditionem hominis, quòd homines pręſint hominibus, immò naturale eſt quodammodo. In talibus autem quod non eſt prohibitum, eſt conceſſum, ut per eaſdem cauſas deſtruatur, per quas conſtruitur, modo contrario ſe habentes. Et ideo ſicut per conſenſum hominum iuriſdictio datur, ita per contrarium conſenſum tollitur. Ea autem quæ ſunt ordinis, ſunt ſuper naturam & conditionem negocij & rerum, ut quòd ad probationem talium uerborum character uel poteſtas ſpiritualis imprimatur in anima: & ideo in tali-
B bus quod non eſt expreſſè conceſſum, eſt negatum: unde quia expreſſe collatum eſt, quòd ad tale uerbum talis character imprimatur, ideo ſic fit. Sed quia non immediatè expreſſè inuenitur collatum, quòd per quemcunque modum auferatur: ideo impreſsio uel collatio characteris, ſuper quo fundatur poteſtas ordinis, eſt indelebilis.

Per hoc ergo quòd papa legi ſponte ſe ſubiecit, perpetuari habet in ea, quantum ad illa quæ ſunt ordinis, ut quantum ad ſacerdotium & epiſcopatum, in quibus imprimitur characteris perfectio: ſed quantum ad ea quæ ſunt papatus uel ſummi pontificatus, cum papatus & ſummus pontificatus non addant niſi iuriſdictionem, non oportet quòd perpetuetur, eū iuriſdictioni renunciare poſsit.

Ad ſeptimam rationem de uoto, quòd papa emiſit: reſpondeo, Votum papæ, quòd ſcilicet uniuerſaliter habebit curam gregis Dominici, debet intelligi, quamdiu erit in officio, ſcilicet quamdiu erit papa. Sic enim illi qui fiunt, poteſtates communiter iurant ſe tenere ſtatuta communitatis, & ſeruare cōmunitates illas in ſtatu bono: quæ omnia intelligenda ſunt, quamdiu durat officium eorum. Iuramentum enim quo aliquis iuraret, quòd ſemper eſſet in officio tali uel papatu, & ſimpliciter uel abſolutè haberet curam de propoſito ſemper, eſſet illicitum: quia militare poſſet contra bonū commune, utpote ſi uideret ſe inſufficientem, & bonum commune languere, & perire ſub ſe.

Ad octauam rationem, quod nullus potest se absoluere à peccato: respondeo, Non est simile: quia absoluere se à peccato, est ascendere: sed se absoluere à papatu, est descendere. Non ualet autem argumentum, si aliquis non potest ascendere, quod non possit descendere. Vel potest dici, quod homo absoluit se à culpa in contritione: & quod si teneatur confiteri alij à quo absoluatur, hoc est solum ex Domini præcepto. Iaco. 5. Confitemini alterutrum, &c. Et Luc. 17. dixit Dominus leprosis, per quos peccatores intelliguntur, ut ostenderent se sacerdotibus.

Ad nonam rationem, quod papalis obligatio nõ potest tolli nisi per maiorem: responsio patet, sicut ad alias: quia papæ obligatio non est nisi conditionata, scilicet quamdiu est in officio.

Ad decimam, quod nulla dignitas Ecclesiastica post legitimam confirmationem tolli potest, nisi per superiorem: responsio, Planũ est quod hoc intelligitur de dignitate, quæ confirmatur per superiorẽ: sed ascensus papę sine superiore, confirmatio eius est: & ideo descensus eius sine superiore, cessio est.

Ad undecimam, de sacerdotio Christi æterno: responsio, Patet ex prædictis. nam sacerdotium Christi fuit æternum, quia Christus uiuit inæternum ratione oblationis: & sic concedo de papa, quod sacerdotium eius durat semper, quamdiu uiuit: quia indelebilem habet characterem, & semper erit sacerdos, & poterit offerre in altari: sed papatus eius non necessario est, quamdiu uiuit: sed potest cedere, uel ex magna causa deponi: quia papatus ultra episcopatum & sacerdotium nominat iurisdictionem, quæ mutabilis est, & sine hac papa non potest esse papa.

FINIT TRACTATVS DE POTESTATE regia & papali, à magistro Iohanne de Parisijs, Ord. Prædicatorum, Doctore theologo.

MARSILII PATAVINI TRACTATVS DE TRANSLATIONE IMPERIJ, tempore Ludouici Bauari editus.

PRIMVM Capitulum est, de intentione narrandorum. Secundum, qualiter Romanum imperium per 33. Imperatores permansit. Tertium, quare orientales, uidelicet Persę, Arabes, Chaldæi, & alię cõfines nationes, à dominio Romani imperij recesserunt. Quartum, qui fuerint principales populi, qui seditionem huiusmodi ex antedictis occasionibus excitarũt. Quintũ, de principio & ordinatione translationis imperij, de Græcis in Francos. Sextum, qualiter Pipinus tempore Zachariæ papæ de Maiori domus in regem Francorum extitit sublimatus. Septimum,

A mum, qualiter Pipinus rex Francorum ad petitionem eccleſiæ Romanę adiuit Italiam, aduerſus Aſculphum regem Lombardorum, ipſumq; deuicit, & temporalia eccleſiæ Romanæ reſtituit. Octauum, qualiter tempore Adriani Papæ Carolus magnus, urbis Patricius conſtitutus fuit, ipſiq; ſedis Apoſtolicæ diſpoſitio conceſſa fuerit. Nonum, qualiter Imperij Romani translatio de Græcis in Francos facta fuerit. Decimum, qualiter Imperium translatum fuit à Francis ſeu Gallis in Germanos. Vndecimum, qualiter Germani Electores Imperij fuerunt inſtituti. Duodecimum, eſt Epilogus dictorum.

CAPVT PRIMVM.

QVoniam in eo quem Defenſorem pacis habemus, tractatum fecimus de Romani & cuiuslibet alterius principatus inſtitutione, noua translatione, ac alia quauis circa principatum mutatione: diximusq; per quem, & quomodo ſecundum rationem ſeu de iure fieri debet, & poteſt: nunc autem in his perſtringere uolumus ſermonem de ſedis Imperialis translatione, collectum diligenter ex Chronicis hiſtorijs quibuſdam per uenerabilem Landulphum de Columna, Romanum ſatrapam, conſcriptum. Et quia eius ſcriptura in quibuſdam noſtra ſententia diſſonat, præſertim in quibus iuralæſis Imperij ſecundum ſententiam propriam, abſq; B demonſtratione ſufficienti. Dicemus igitur de Imperialis Romanæ ſedis translatione, per quem uel quos, & qualiter de facto proceſſerit à Romanis in Græcos: deinde uerò à Græcis in Gallicos, ſiue Francos: nouiſsimè autem à Francis in Germanos. Antè tamen oportet attendere, quòd Romanum Imperium in una ſui ſignificatione quinq; ſignificat. Monarchiam, ſeu regalem principatum Romanæ urbis, ſiue ciuitatis tantum: qualis fuit ab origine ſua, quemadmodum ex ſequētibus apparebit. In alia uerò acceptione ſignificat Imperium Romanum uniuerſalem & generalem totius mundi, uel plurimarum ſaltē prouinciarum monarchiam: qualis fuit Romanæ urbis totius orbis principatus, in eius proceſſu, ſecundum quam etiam acceptionem de ipſius translatione tractare propoſitum magis eſt nobis. A prioribus itaq; ſecundum ordinem incipientes, narrabimus primò Romanæ urbis ſiue ciuitatis originem, eiusq; exordium exiguę monarchiæ: deinde augmentum ipſius, ad totius orbis monarchiā, & principatum ſupremum: poſthęc autem, ipſius translationem ex ſede in ſedem, ſeu ex gente in gentem, ſecundū tempora deſcribemus. De Romnæ ergo urbis ortu & patria, ſtructuraq; dicturi, ex probatis ſumamus hiſtorijs, quòd Aeneas poſt excidium magnæ Troiæ profugus, per mare Italiam petijt, & in ea Romanum Imperiū fundauit, in loco ubi Roma nūc eſt. & in eo, quia ſibi complacuit, ſementem Romani generis ſeminauit. Quod quidem ſemē proceſſu temporis in plantam excellentiſsimā creſcens, per uni-

peruniuersa climata ramos expandit: uelut sinapis, quod ex minimo super olera reliqua mirabiliter exaltatur. Sub cuius quidem umbra, plantæ omnes, id est reges & principes & tyranni, cum populis omnibus, in pacis pulchritudine quiescebant. Romani uerò, qui ab Aenea descenderunt, armorum exercitio, disciplina castrorum, usu militiæ, libertate quieta, iusticiæ cultu, legum reuerentia, finitimarum gentium amicitijs, maturitate consiliorum, grauitate uerborum & operum obtinuerũt, ut orbem suæ subijcerent ditioni. Nam Romanus populus, à rege Romulo in Cæsarem Augustum per septingentos annos ita per uniuersum orbem uirtuosè ac potenter arma circumtulit, ut omnia regna mundi sua uirtute ante iret: ita ut qui eius magnifica gesta legunt, non unius populi, sed totius humani generis facta legere uideantur: sic etiam, ut ad constituendum eius imperium humana uirtus atque fortuna contendisse credantur. A

CAPVT II.

IMperium Romanum à Iulio Cęsare, secundum quosdam, sed uerius ab Octauiano Augusto, primo Romanorum Imperatore, sumpsit initium. Nam secundum historiæ ueritatem, Iulius Cęsar licet primus fuerit, qui sibi arripuit Romanorum monarchiam: tamen non fuit Imperator, sed potius reipublicæ uiolator & usurpator. Et propterea nõ ponitur in catalogo Principũ Romanorum. B Imperium autem usque ad magnum Constantinũ per triginta tres imperatores, & trecentos quinquagintaquatuor annos, & quinque menses sine mutatione, Romę permansit. Constantinus uerò prædictus imperij sui anno 7, sedem mutauit Imperij, ipsam in Orientem transferens apud Byzantium ciuitatem, Constantinopolim nunc nominatam: quæ etiam secundum imperialia iura Romæ ueteri prærogatiua lætatur, ibique sedem imperialem statuit Constantinus, & Romam beato Syluestro tunc Romano pontifici, eiusque successoribus disponendã commisit. Et ut in quibusdam narratur historijs, clericis quoque Romanæ urbis ad instantiam beati Syluestri quasdam senatorias dignitates cõtulisse fertur. Ii uerò, qui tunc clerici Romanæ uocabãtur ecclesiæ, nunc Cardinales appellantur: sed ante Syluestrum simpliciter Clerici, seu sacerdotes Romanę ecclesiæ uocabãtur. Qui tunc, quantum ad decorem & dignitatem, titulos non habebant: sed bene, quantum ad onus, uidelicet officium prędicãdi, mortuos sepeliendi, baptizandi, & pœnitentias iniungendi, titulos habuerunt. Hæc enim longè ante Syluestrum à temporibus Cleti & Anacleti, Dionysij & Marcellini, fuerant instituta. Sed à tempore Syluestri receperunt dignitatis titulos, & illam prerogatiuam, quam Senatus habebat tempore Cõstantini. Vtrum autem conuenienter, aut non, ex nostro Defensore pacis uidebitur intuenti. Cum ijs autem attendendum, quòd Martinus Polonus

A Polonus ponit in Chronica sua numerũ Cardinaliũ,& dicit,quòd sint 52. uidelicet 6 episcopi, 28 presbyteri, & 18 diaconi. quorum quidam sunt assistentes summo pontifici, ut episcopi, qui domino papæ in solennitatibus assident, & cathedris utuntur. Quidam sunt assistentes, ut presbyteri: qui per septimanas missis & horis intersunt. Quidam uerò sunt insistentes, ut diaconi insistunt ministerijs. Ipsi namque papam induunt, & ei circa altare deseruiunt: sed secundum assignationes titulorum factas, primò per Cletum, postea per Anacletum, & demùm per Marcellinum, plures inueniuntur. Sed in hoc, quantum ad præsens, uis non est. Quòd autem beatus Syluester hos clericos primò nominauerit cardinales, communiter dicunt historiarum Scriptores. Ante enim, ut iam dictum est, uocabantur presbyteri urbis Romæ, ut patet ex Ecclesiastica historia Eusebij. Et per id quod legitur etiam de Nouatiano presbytero Romanæ ecclesiæ, qui aspirans ad summam pontificiam, promotionem Cornelij papæ nisus est impedire.

CAPVT III.

Tenuit quoque Cõstantinus, eiusque successores Imperatores Romani, pacificè dominium Oriẽtis, usque ad 20 annum Imperatoris Heraclij, quo tempore omnes Oriẽtales populi à dominio Latinorum recesserunt. Sed quia causa propter quam recesserunt, & B modus per quem recesserunt, cõmuniter ignorantur: idcircò conueniens iudicaui, causam & modum describere, quib. dicti Orientales se à Græcis & Latinis in dominio & cultu diuinorũ diuiserũt. Causa siquidem, quare Orientales, uidelicet Persæ, Arabes, Chaldæi, & aliæ confines nationes à dominio Romani Imperij recesserunt, fuit tyrannicus principatus Heraclij. Nam post magnam uictoriam de Persis habitam, Heraclius Persas & alias orientales nationes nimis crudeli dominatu premebat: propter quod rebellandi occasionẽ concorditer assumpserunt. Sed ut ab obedientia prædicta recederent firmiter, ut nũquam ad eandem reuocarentur amplius, consilio Machometi tunc inter Persas diuitis & potentis, diuersum cultum assumunt, ut tam diuersæ crudelitatis & fidei sectę ad pristinum dominium de cætero non redirent. A Ieroboam fortè sumentes exemplum, qui decem tribubus ipsum sequentibus diuersum cultum tradidit, ut in pristinum dominium non redirent. Quod etiam, uel consimiliter, Græci fecerunt. Volentes enim ab ecclesiæ Romanæ obedientia separari, acceperunt diuersum cultum siue ritũ in Ecclesia ministrandi, & sic in diuersos errores sunt prolapsi scienter. Omnes enim eorum calogeri, qui conseruant & nutriunt schismata, uel sunt Nestoriani, aut Eutychetis, aut Iacobitæ, aut Hebionitæ. Sic ergo factum est de illis populis & nationibus, in quibus iam dicta rebellio & inobedientia contigerunt. Nam ut talis esset rebellio duratura, schismata induxerunt: ut non solum

solum ab Imperio, sed etiã à Christianismo recederent, accipientes A
etiam communia quædam ex lege Moysi, quædam ex lege Euangelij, ut patet in Alcorano. Vnde attendendum, quòd quædam hæreticorum sectę multum fuerunt familiares Machometo & legi Sarracenorum, sicut in prædicto Alcorano continetur. uelut Nestoriani, quos Machometus mandat honorari. Vnde Richardus in Chronicis suis narrat, quod quidam monachus Græcus Nestorianus, cui nomen Sergius, longo tempore instruxit Mahometum. & hinc est quòd Nestoriani magna habent monasteria in dominio Sarracenorum.

CAPVT IIII.

CAusa igitur & modo præscriptis, quibus Orientales à dominio Græcorum & Latinorum recesserunt, uideamus qui fuerunt principales populi, qui seditionem huiusmodi ex antedictis occasionibus excitarunt: qui etiam non solum rebellionis & inobedientiæ suppresserunt audaciam, sed cum hoc regiones Romani Imperij & Imperatori uicinas hostiliter inuaserunt. De his Richardus in Chronica sua, Martinus, Isidorus & Admonis de gestis Frãcorum, concorditer dicunt, quòd principalis gens in prædictam audaciam eleuata, de Arabia & radice mõtis Caucasi est progressa: quæ gens, secundum Hieronymum in Chronicis, Nabathea nominatur, à Nabaoth primogenito Ismahelis. Vnde non Sarraceni, sed Agareni, siue Ismahelitę dici deberent. Hæc natio deuastans regiones Imperij, peruenit usque in Syriam & Iudæã. contra quam egressa est innumera militia Imperatoris Heraclij, quæ tota fuit cæsa per hostes, & fuerunt 15000 prostratorum de exercitu Imperatoris prędicti. Verùm humanitatem hanc hostes fecisse leguntur, quod per legatos omnia spolia Imperatori remiserunt. Heraclius autem spolijs recusatis, in adiutorium accitis Alanis (qui dicũtur de montibus Caspijs exiuisse, secũdum historias, ibidem per Alexandrum Magnum inclusi) exercitum reparauit, & infinitam pugnatorum multitudinem congregauit. Sarracenis quoque duo duces pręerant, qui 20000 pugnatorum in bellum instruxerant. Cumque uterque exercitus non procul ab inuicem considerent, paratus & instructus nocte quæ diem belli præcesserat, in castris Græcorum 5002 pugnatorũ exanimata subitò reperta sunt in stratis ipsorum. Quo terrore ac metu percussa exercitus reliqua multitudo, in diuersis fugit locis, totum Imperium hostib. relinquens. Heraclius accepto nuncio tantæ cladis, diffidens se posse resistere, prę tristicia in morbum incidit: & quasi desperans in ægritudinem prolabitur animæ. ac secundum quasdam historias Eutycetis cõmaculatur errore: & cum filia sororis suę, nomine Martina, copulauit se in matrimonio. Aliæ uerò historiæ tradunt, quòd ante prædictum conflictũ, prædicto fuerit maculatus errore. His peractis, multiplicatur exercitus Arabum &

a bum & Nabathæorum, ex diuersis prouincijs, affinibus uidelicet Chaldæis, Ammonitis & Moabitis: quibus Machometus adiungitur, qui tenebat in Arabia principatum, ut scribit Richardus in Chronicis. Hic Machometus magicis artibus instructus, ut fertur, sua, ut credo, cum prudentia, uerius prętextu cōtemptus Imperij, persuadet eisdem de modo uiuendi ad suum augendum dominiū, populumq́ue multiplici sua arte deludit & auertit à fide: asserens ipsos principatum tenere non posse, nisi à Christiana fide se diuerterent, & sua documenta sectarentur & seruarent: simulans quoque aliquid diuini numinis in se habere. sicq́ue quibusdam prę stigijs per ipsum ostensis, homines fallens, tanquam propheta in dicto populo cōmuniter habebatur. Quibus etiā ludibrijs quondam nobilē & potentē uiduam, nomine Cadigam, Grorozamæ prouinciæ, seduxit intantum, ut eam sibi matrimonio copularet: per quam illius regionis obtinuit principatum. Iudęos etiam multos sic decepit, ut ipsum crederent suum esse Messiam. Iis uersutijs, suáq́ue potentia & ampliatione legis circa uenerea, & largis promissionibus circa futura populos seducebat, & armorum potentia ad suam perfidiā compellebat. Lege enim data per Machometum, populi qui arma sumpserant contra Imperium, si quas regiones occupabant, eas legem Machometi credere compellebant: nolentes uerò fateri, neci trade
b bant. Vnde de Arabia intrauerunt in Ægyptum, & ibi populum subuerterunt. Deinde transeuntes in Aphricam, simile fecerunt. Inde etiam in Hispaniam uenientes, eam in parte fidem pristinā dimittere coegerunt: & sic multiplicati sunt super numerū plus uiolentia belli, quàm prædicatione sermonis.

CAPVT V.

MOrtuo ergo Heraclio, & Imperio sic difformato potentia, quantum ad dominium Oriētis, remansit sedes Imperialis in Græcia, apud Constantinopolim, usq́ue ad tempora Constantini 6. & Leonis filij sui, per 33 Imperatores, computato magno Constantino, & per 451 annos de Imperio Constantini. nam tantum à mutata sede de Roma in Gręciā superuixit. Hoc tempore Leonis papæ tertij, trāslatio Imperij de Gręcis ad Frācos, fuit æqualiter inchoata. Et quoniam historia hęc propter scribentium uarietatem ignota est cōmuniter, id circo aliàs sciendum, quòd primitiua discordia translationis huius, fuit discordia inter imperatorem Leonem tertium, & Romanam ecclesiam, circa uenerationem Ecclesiasticarū imaginum. Leo enim tertius Imperator dicebat, Christi & sanctorum imagines minimè uenerandas: quia species idololatriæ uidebatur. Gregorius uerò tertius, qui tunc Romanæ præsidebat ecclesiæ, affirmauit, Christi & sanctorum imagines uenerandas. In hoc siquidem proposito Leo imperator prædictus perseuerauit sic, quòd de Constantinopoli Romam ueniens, omnes Christi & san-

u ctorum

ctorum imagines, quas Romæ reperit, abstulit, & secum Constantinopolim asportauit, easq; per sententiam igne cremauit. Propter quod dictus Gregorius, prædictum Leonem anathematizare præsumpsit, & totam Apuliam, totamq; Italiam & Hispaniam ab eius obedientia separari suasit: & quantum in ipso fuit, hoc opere, quãuis minus debite, adimpleuit. Eidem etiam uectigalia, nescio qua authoritate, sed bene qua temeritate, solenniter interdixit: Romæque congregans Synodum, uenerationem imaginum confirmauit: & uiolatores huiusmodi, anathemate condemnauit. Demum Leo prædictus in hoc proposito moritur, eiq; successit in Imperio filius eius Constantinus quintus: qui eiusdem propositi cum patre, in nullo Romanæ fauebat ecclesiæ. Papa Stephanus secundus, Imperium Romanum de Græcis transferri in Francos aliqualiter ordinauit, ueniente Pipino, Francorum postmodum rege, qui dictum pontificem superuixit. Et ideo quod ab aliquibus dicitur, tempore Stephani translatum fuisse Imperium à Græcis in Francos: intelligi debet, quod fuit huiusmodi ordinata translatio, non tamen opere fuit consummata. Igitur huius papæ Stephani tempore, Imperij Romani translatio ordinata ad Francos fuit: quorum fauores & beneficia iam Romani clerici sentiebant in multis.

CAPVT VI.

Pipinus igitur prædictus Caroli Marcelli filius, uir in rebus bellicis strenuus, catholicus, & uniuersorum morum honestate præclarus, secundum clericorum scripturas, sibi imperialem autoritatem usurpare quærentium: legitur à Zacharia papa de Maiori domus, in regni Francorum excellentiam sublimatus: Quod siquidem Zacharias (ut aiunt) regem Frãcorum Childericum, non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo quod tantæ potestati erat inutilis, à regno deposuit: & prædictum Pipinum, Caroli magni patrem, in eius locum substituit: omnesq; Francigenas à iuramento fidelitatis, quo Childerico tenebantur, absoluit. Sed Admonius in gestis Francorum scribit, & uerius, Pipinum per Francos legitime in regem electum, & per regni proceres leuatũ: per Bonifaciũ quoq; Remensem archiepiscopum inunctum Suessione, in monasterio S. Modardi. Childericus uero, qui tunc sub nomine regio in delicijs marcescebat, & ocio, fuit in monachum tonsuratus. Vnde nõ illum Zacharias deposuit, sed deponẽtibus (ut quidam aiunt) consensit. Nam talis depositio regis, & alterius institutio, propter rationabilem causam, non ad Episcopum tantummodo, neq; ad clericum aliquem, aut clericorũ collegium pertinet, sed ad uniuersitatem ciuium inhabitantium regionem, uel nobilium, uel ipsorum ualentiorẽ multitudinẽ. Vnde Admonij recipiendus est sermo, tanquam uerus: clericorum uero scriptura in hoc reijcienda, tanquam

A tanquam Francis præiudicialis & falsa. Vt autem clarius pateat, quare & qualiter facta fuit à Græcis in Francos Imperij memorata translatio, Pipini prædicti Franciæ ac Germaniæ regis historiam breuiter prosequamur.

CAPVT VII.

MOrtuo itaque Zacharia Papa, qui Pipino in regem sublimatò consenserat, secundùm quosdam (licet etiam absque ipsius assensu Francorum legitimus rex fuerit, ut in præcedentibus apparuit) prędictus Stephanus secundus natione Romanus, ex patre Cõstantino, anno Dòmini 770, & ab urbe condita 1530, in summum pontificem sublimatus est, ut Admonius scribit in gestis Francorum lib. 5. Grauatus autem à rege Longobardorum Aistulpho, uenit in Franciam ad Pipinum regem, pro temporalibus ecclesiæ Romanæ recuperandis, quibus eam Aistulphus spoliauerat. Huic autem papæ Romano Pipinus ad miliare tertium occurrit, & usque ad palatium suum regium eum deduxit. Tunc Papa causam sui aduentus regi exposuit, & iniurias sibi per Aistulphum illatas plenius enarrauit. Cui rex seruire uolens, & ipsius satisfacere uoluntati, exercitum magnum parat, & cum ipso Papa in Italiam uadit. Aistulphus uerò totis uiribus regi prædicto obuiat, & ecclesiæ restituere temporalia contradicit. Pugna igitur inter ipsos committitur, in

B qua Aistulphus cum suis superatur, & sic ad ecclesiæ Romanę temporalia restituendum compellitur: qui datis obsidibus quadraginta, ex melioribus regni sui, Ecclesiæ temporalia sub iuramento reddere promisit. Post hoc autem Pipinus rex uictor, in Frãciam cum gaudio redijt, & Papa Stephanus Romam ad sedem Apostolicam remeauit. Aistulphus uerò promissa non seruauit. Ob quã causam redijt Pipinus in Lombardiam, aduersus Aistulphum, ipsumque in Papia obsedit: & quòd promiserat, adimplere coegit. Vadit deinde Pipinus Rauennã, ipsamque cæpit: totamque Pentapolim Romãdiolę cũ Exarchatu, in q̃ est Bononia, cæpit. Quę oĩa ecclesię Romanę scribitur contulisse de facto. His autem beneficijs Stephanus Papa allectus, & uidens illius temporis Imperatoris imbecillitatem, procurauit Romanum Imperium de Græcis transferri in Francos, minimè reminiscens beneficiorum per Imperatores Romanę ecclesię concessorum, in alienos atque remotos Imperium transferre satagens, ut Græcis oppressis, Gallicis hæc parum curantibus, posset Papa Italiæ liberius dominari. Sic ergo scripturę omnes recitantes, quòd tempore huius Stephani Papæ translatum sit Imperium à Græcis in Francos, debent intelligi, scilicet quòd tempore suo fuerit ordinata translatio. Tempore namque alterius papæ, & Leonis tertij, fuit talis consummata translatio, ut ex sequentibus apparebit.

CAPVT VIII.

HOc itaque papa Stephano secundo mortuo, sub ecclesię Romanæ protectore Pipino, atque Pipino eodem post 18 annũ regni sui defuncto, filioque ipsius à uirtutum magnitudine Carolo Magno nominato, regnante pro patre, tribus pontificib. intermedijs (quorum electionem & uitam causa breuitatis omitto) uidelicet Paulo primo, Constantino secundo, & Stephano tertio: Adrianus primus natione Romanus, ex patre Theodoro, de religione uiolata Anno Domini 795. & ab Vrbe condita 1547. in summum pontificem eligitur, ecclesiamque Romanam annis 23, mensibus 10, diebus 18 gubernauit. Hic Carolum Magnum, qui tunc Franciæ ac Germaniæ regna tenebat, in auxilium Romanæ ecclesiæ, contra Longobardos implorauit. Mortuo enim Aistulpho Longobardorum rege, successit ei Desiderius filius eius: qui patris sequens uestigia, temporalibus Romanam priuauit ecclesiam, uillasque uidelicet, ciuitates & castra, & reliqua Romanæ ecclesiæ occupando, Romanos etiam nouis tributis & uectigalibus opprimendo. Ob quam causam misit Adrianus legatum in Franciam, Petrum presbyterum cardinalem ad supradictum Carolum, eius implorans auxilium. Hic princeps legatum gloriose suscepit: congregatoque procerum & prę latorum concilio, Adriani petitionibus censuit annuendum. Dicto igitur legato cum sperato fauore remisso, Carolus rex parat exercitum copiosum, ipsumque per mare ad iuga montium, in Longobardiam non cum modica difficultate deducit. Veniens igitur in Liguriam & Aemiliam, quæ nunc Lombardia plana uocatur, in circuitu ciuitatis Papiæ sua tabernacula fixit: & castris circũcirca dispositis, ut fidem sequamur historiæ, in eisdem natale Domini celebrauit. Deinde uero exercitu relicto, Romã causa deuotionis accessit, ibique cum Adriano papa Pascha Dominicum simul egit: factaque solẽnitate paschali, ad castra reuertitur circa Papiam, continuataque obsidione ciuitatem expugnauit. Desiderium Longobardorũ regẽ cum uxore & filijs cæpit, qui Caroli subijciunt̃ potestati. Ibique etiam omnes aduenientes Italici, de singulis ciuitatibus ambasiatæ & nuncij, se regis dominio subiecerũt. Quibus sic fœliciter expeditis, & inde Romam accedens, temporalia ecclesiæ Romanæ restituit: simulque Ducatum Spoletanum & Beneuentũ eidem sua libertate de facto donauit. Tunc Adrianus beneficijs tẽporalibus dicti Principis allectus, 153 episcoporum & abbatũ Romę cõcilium cõgregauit. Ibique cum uniuersa synodo, glorioso principi Carolo regi Franciæ ius & potestatẽ tribuit eligendi Romanũ pontificẽ, & sedem Apostolicã ordinandi: dignitatem quoque patriciatus eidem concessit, qua olim quasi pater principum uidebatur. Insuper archiepiscopos & episcopos, per singulas prouincias, ab eo inuestituram accipere diffiniuit: & ut nisi à rege lauderetur & inuestiretur episcopus, & à nemi-

A a nemine consecraretur: omnesq; contra prædicta facientes, anathemate maledixit: & nisi resipiscerent, bonis eos priuari mandauit. quorum nullam faciendi aut concedendi autoritatem habuit Pontifex, aut alter Episcopus seu clericus, nisi demum Romani populi ordinatione atq; mandato. Prima siquidem concessione, potestate uidelicet Romanum pontificem eligendi, & sedem Apostolicam ordinandi, non fuit usus Carolus memoratus. Quod forte fuit, quia pauci pontifices fuerunt tempore sui regiminis, a concessione prædicta, quod fuit spacium 40 annorum. Soli enim, prædictus Adrianus, & Leo tertius, prædicti temporis spacio Romani pontifices extiterunt, qui 44 annis & mensibus aliquibus Romanæ ecclesiæ præfuerunt. Verum nec ipsum Carolum, tali iuri sibi competenti, ex concessione prædicta renunciasse, ab aliquo reperitur. De secunda uero concessione, uidelicet Episcoporum installatione, se aliquotiens intromisit, ut ex ipsius gestis in plerisque locis apparet. His tamen uiribus sibi competentibus renunciauit Ludouicus, ut fert: & ut propositũ de translatione Imperij celerius prosequamur, plura magnificentię opera per Carolũ gesta omittamus.

CAPVT XI.

Mortuo igitur Adriano prædicto, regnante Carolo Magno, ecclesiæ Romanæ defensore, Leo tertius natione Romanus,
B ex patre Aistulpho in Romanum pontificem sublimatur, anno Domini 819, & ab urbe condita 1572. Hic pontifex in Letania captus est in Roma, excæcatus, & lingua truncatus. Qui positus in custodia, nocte per murum euasit, & ad legatos Caroli, Girundum abbatem, & Vingisum Spoletanum ducem, cum fiducia magna confugit: & ut Richardus in sua Chronica scribit (cui credat, qui uult) Pontifex restitutis sibi plenarie membris, oculis & lingua, diuina (ut dicitur) uirtute ad prædictum Carolum, tanquã ad præcipuũ Ecclesiæ protectorem, uenit in Franciam: qui eum, quo decuit, cũ honore suscepit. & cum ipso Romam accedens, iniuriam pontificis & ecclesię Romanę ultus est, iusticia mediãte. Admonius quoque in gestis Francorũ, hoc magis copiose describens dicit: Quod postquam rex appropinquauit ad locum qui dicitur Mimentanũ, duodecimo lapide ab urbe Roma, Leo papa, qui regẽ præcesserat, cum magno comitatu occurrit eidem: ipsumq;, cum esset urbis patricius, cũ summa humilitate & honore suscepit: pranderisq; cũ ipso in loco prędicto, ut Vrbis utamur historijs, statim papa ipsum cum sua societate præcessit ad urbem. in crastino quoq;, in gradib: basilicæ beati Petri apostoli stans, missis obuiam Romanæ urbis uexillis, ordinatisq; per congrua loca tam peregrinorum quam ciuium turmis, quæ uenienti regi ad laudem cõclamarent; ipse papa cum turmis & Episcopis equo descendentẽ regem, & gradus ecclesiæ ascendentem suscepit: factaq; oratione, in basilicam sancti Petri

psallentibus cunctis introduxit. Quod est factū 33 anno regis prę- A
dicti. Post septem quoq; dies Rex, cōcione uocata, cur Romam ue
nisset, omnibus patefecit: & exinde ad ea propter quę uenerat, faci-
enda quotidie operam dedit. & quamuis grauia crimina oppone-
rent summo Pontifici: tamen quia nullus fuit probator legitimus,
idem Pontifex coram toto populo, annuente rege, in basilica beati
Petri apostoli Euangelium portans, ambonem conscendit: inuoca
toq; sanctæ trinitatis nomine, iureiurando ab obiectis sibi crimini
bus canonicè se purgauit. Aliæ uerò historiæ addunt, quòd tres
Cardinales supra sancta Dei Euangelia ponentes manus, affirma-
uerunt, omnia esse falsa, quæ summo Pontifici opponebātur. Quę
quidem purgatio à toto clero & populo fuit solenniter approba-
ta, & à dicto Pontifice legitimè confirmata. Eadem die, ut scribit
Admonius in gestis Francorum, quidam abbas Zacharias nomi-
ne, cum duobus monachis, uno de monte Oliueti, & alio de Saba
in Oriente, Romam uenit, quem patriarcha Hierosolymitanus
transmisit, qui sepulchri Domini claues, & loci Caluariæ, ac ciuita-
tis Hierosolymitanæ, cum uexillis detulerunt. Quos Carolus beni
gnè suscipiēs, per aliquot dies eos honorando detinuit, humanèq;
tractauit. Deinde post aliquot dies cum muneribus magnis, regiā
maiestatem decentibus, eos in Palæstinam remisit. Tradunt quæ-
dam historię, quòd ex illa legatione motus rex, ad petitionem Con B
stantini imperatoris cum magno exercitu transfretauit, totam'que
terram Sanctam recuperauit, rege Persarum assentiente, qui tene-
bat tunc in tota Syria & Palæstina principatum. Iam quoq; per to-
tum Orientem fama celebris gloriosi regis Caroli peruenerat: sic,
quòd dictus rex Persarum, qui monarchiam in Oriente tenebat, e-
ius habere beneuolentiā affectabat, & eidem per solennes nuncios
& legatos preciosa munera destinauit. Rex autem Carolus ubiq;
uictoriosus, terra sancta recuperata, per Constantinopolim Ro-
mam rediјt, ibiq; natale Domini cum Leone papa celebrauit. Ipsa
siquidem natiuitatis die, cum rex in Missa ante confessionem beati
Petri, surgebat ab oratione deuotè: Leo papa solenniter præordi-
natis quibuslibet ad tantam solennitatem necessarijs, coronam Im
perialem capiti eius imposuit. & à cuncto Romano populo accla-
matum est: Carolo Augusto, à Deo ordinato, magno Imperatori,
uita & uictoria de cœlo ministretur. Hanc siquidem coronationē,
per Leonem papam, & Imperalium laudum acclamationem per
populum, omnes historiæ ponunt. Post prædicta uerò, more anti
quorum Principum fuit adoratus: & ablato nomine patricij, Impe
rator Augustus est ab omnibus acclamatus. Rexit autem Roma-
num imperium 14 annis. Regna quoq; Franciæ atq; Germanię re-
xerat annis 33. quib. cum regem solum & patricium inuenimus ab
historijs nominari: sed à 33. anno, post Imperialem coronā, ipsum
Impe-

A Imperatorem Augustũ, omnes annales & historiæ, facientes mentionem de ipso, sine aliqua uarietate describunt. Quantum autem roboris, iuris ac firmitatis habuit, quod tunc de translatione Imperij factum fuit, per nostrum Defensorem pacis ultimo patere potest omnibus euidenter. Durauit autem Imperij præscripta translatio, facta de Græcis in Francos, per septem generationes: uidelicet per septem Imperatores, annis centum & duobus, quibus mansit apud Francos.

CAPVT X.

IMperator Arnulphus, ultimus de genere Caroli Magni, effœminatus & remissus contra Berengarium tyrannũ, qui tunc in Italia Romanam ecclesiam impugnabat: quinimo ipsemet tunc erat Romanæ persecutor ecclesię, ut Martinus Polonus scribit. Filio enim Arnulphi prędicti, qui nondum Imperialem benedictionem acceperat, à prædicto Berengario Italię tyranno deuicto, & apud uictoriam mutilato, genus Caroli defecit omnino in imperio: & cœpit dictus Berengarius in Italia dominari, & Romana ecclesia persecutionibus urgentibus uacillare: cum, quia dictus tyrannus eandem molestabat, tum quia Ecclesiæ non uerus pastor, sed mercenarius præerat: Ioannes uidelicet Aberti filius, ut tradit Robertus Cremonensis episcopus, magnus historiarum scriptor. Vnde Cardinales ex communi concordia, anno à natiuitate Christi 905. scripserunt Othoni duci Saxoniæ, qui uir magnę potentię dominabatur super uniuersam Almaniam, qui religiosus erat, fide catholicus, in consilio prouidus, in iudicio iustus, in commisso fidelis, in bellicis strenuus, & uniuersorum morum honestate præclarus, ad Dei Ecclesiam deuotus. Huius ergo principis Cardinales auxilium implorarunt, ut ecclesiam Romanam, quæ procellis impellentibus multis modis uacillabat, protegeret atq; iuuaret. Qui magnum parans exercitum, in Italiã trãsiuit, & cum Berengario pugnauit, ipsumq; cum eius exercitu in exilium misit. Postmodum uero Romam pergens, concilium Cardinalium congregauit, & de ipsorum concilio papã noscens incorrigibilẽ, monuit ut papatui renũciaret. Quem induratũ in castro sancti Angeli uiolẽter inclusit, & papatui ipsum renunciare coegit. Et factus est tunc Romanæ ecclesiæ pastor, Leo octauus: qui allectus beneficio Romanæ ecclesiæ per prædictum Othonem collato, tam de Berengario, qui uexabat eandem, quam de reformatione ecclesiæ facta per ipsum, easdem dignitates Othoni concessit, quas Carolo contulerat Adrianus: factaque Synodo, & clero ac populo congregato, ipsum Otthonem Imperatorem constituerunt, nulla electione præcedente, quæ post annos 40 fuit instituta. Sicque facta fuit Imperij translatio de Francis seu Gallicis, in Germanos. Habuit siquidem hic Otho primus ex ordinatione Imperium pacifice. Habuerunt etiam Im-

perium successiuè filius atque nepos, sine contradictione. A

CAPVT XI.

POst hæc autē mortuo tertio Othone sine filio, Gregorius quintus natione Teutonicus, de parentela Othonis in summū Pontificem assumitur. Cuius Pontificis tempore, Imperatoris Electores instituuntur: septem scilicet Principes Almaniæ, quatuor laici, & tres clerici, siue prælati, ut Martinus scribit. Quia enim prædicti Othones successiuè quasi hæreditario iure obtinuerunt Imperiū, fuit pro bono statu Ecclesiæ Dei & populi Christiani ordinatum utiliter, ut tantæ potestatis fastigium, quę nō debetur sanguini, sed uirtuti, non per uiam successoris, sed per uiam electionis procedat, ut dignissimus eligatur ad dignitatem Imperij gubernandam. Fuit ergo institutum, ut septem proceres officiales Imperij regē Romanum eligerent, per Romanum Pontificem Imperiali diademate coronādum: quorum, ut dictum est, sunt tres prælati clerici, qui sunt Imperatoris cancellarij: uidelicet archiepiscopus Moguntinus, qui est cancellarius Germanię: archiepiscopus Coloniensis, qui est cancellarius Italiæ: & archiepiscopus Treuerensis, qui est cancellarius Galliæ. & quatuor seculares principes, qui seruiunt Imperatori: scilicet Palatinus Rheni, qui est dapifer Imperatoris: Dux Saxoniæ, qui est Marscalcus eius: Marchio Brandeburgensis, qui est camerarius eius: & Rex Bohemiæ, qui pincerna eius. Vnde uersus est: B

Moguntinensis, Treuerensis, Coloniensis,
Quilibet Imperij sit cancellarius horum.
Est Palatinus dapifer, Dux portitor ensis,
Marchio præpositus cameræ, pincerna Bohemus.
Hi statuunt Dominum cunctis per secula summum.

Hæc autem ordinatio facta fuit anno 1004, ut gesta Germanorum tradunt.

CAPVT XII.

EX prædictis igitur euidenter apparet, tempore Pipini regis, & Stephani papæ Romani, ordinatā fuisse trāslationem imperij Romani de Græcis in Francos, ex occasionibus antè dictis. Tempore uerò Adriani, primùm Carolum Magnum dispositorem Romanæ ecclesię, ac Romani pōtificis electorē, & urbis Romę patriciū ordinatū: tempore uerò Leonis tertij, Carolū Magnū Imperatorē Romanū effectū, & etiā ipsius tempore translationē Imperij realiter factā de Græcis in Francos. Demū uerò processu tēporis, post multas & iam præscriptas reuolutiones annorū, tēpore uidelicet octaui Leonis papę, factam esse Romani Imperij translationē de Francis, seu Gallicis principibus in Germanos. Et postmodum tempore Gregorij quinti, electionem Imperatoris Romani septem principibus Alemaniæ fuisse cōcessam: qui usq; ad moderna

tempo-

A temporaImperatorem eligunt ad ſolennitatem, non quidem propter neceſsitatem aliquam per Romanum epiſcopum coronandam. Sic ergo tranſlatum eſt Romanum Imperium ad Germanos. Præmiſſa quidem omnia per Romanum pontificem attentata, & cum eis aſſentientibus conſummata, quantum robur habeant in præſenti, ex noſtro Defenſore pacis, in 12. & 13. & finali capitulo liquidè patet, rationabiliter intuenti & attendenti.

FINIS.

DANTIS ALIGHERII FLORENTINI MONARCHIA, SCRIPTA temporibus Ludouici Bauari.

DE NECESSITATE Monarchiæ. Liber I.

OMNIVM hominum quos ad amorem ueritatis natura ſuperior impreſsit, hoc maximè intereſſe uidet̃, ut quẽadmodum de labore antiquorum ditati ſunt, ita & ipſi pro poſteris laborent, quatenus ab eis poſteritas habeat quo ditetur. Longè namq; ab officio ſe eſſe non dubitet, qui pu-B blicis documentis imbutus, ad Rempublicam aliquid adferre non curat. non enim eſt lignum, quod ſecus decurſus aquarum fructificat in tempore ſuo: ſed potius pernicioſa uorago, ſemper ingurgitans, & nunquam ingurgitata refundens. Hæc igitur ſæpe mecum recogitans, ne de infoſsi talenti culpa quandoque redarguar, publicæ utilitati non modò turgeſcere, quin imò fructificare deſidero, & intentatas ab alijs oſtendere ueritates. Nam quem fructũ ferat ille, qui theorema quoddam Euclidis iterũ demõſtraret? qui ab Ariſtotele fœlicitatem oſtenſam, reoſtendere conaretur? qui ſenectutem à Cicerone defenſam, reſumeret defenſandã? Nullum quippe, ſed faſtidium potius illa ſuperfluitas tædioſa præſtaret. Cumq; inter alias ueritates occultas & utiles, temporalis Monarchiæ noticia utiliſsima ſit, & maximè latens, & propter non ſe habere immediatè ad lucrum ab omnibus intentata: in propoſito eſt, hanc de ſuis enucleare latibulis: tum ut utiliter mundo prouigilem, tum & ut palmam tanti brauij primus in meam gloriam adipiſcar. Arduũ quoddam opus & ultra uires aggredior, non tam de propria uirtute confidens, quàm de lumine largitoris illius qui dat omnibus affluenter, & non improperat.

Primùm igitur uidendum eſt, quid temporalis Monarchia dicatur, typo ut dicam, & ſecundum intentionem. Eſt ergo temporalis Monarchia, quam dicunt Imperium unius principatus, & ſuper omnes in tempore, uel in ijs & ſuper ijs quæ temporaliter menſurantur.

rantur. Maximè aũt de hac, tria dubitata quæruntur. Primò namque dubitatur & quæritur, an ad benè esse mundi necessaria sit. Secundò, an Romanus populus de iure Monarchæ officium sibi asciuerit. Et tertiò, an authoritas Monarchæ dependeat à Deo immediatè, uel ab alio Dei ministro seu uicario. Verùm quia omnis ueritas quæ non est principium, ex ueritate alicuius principij fit manifesta: necesse est, in qualibet quæstione habere noticiam de principio, in quod analyticè recurratur, pro certitudine omnium propositionum quæ inferius assumuntur. Et quia præsens tractatus est inquisitio quædam ante omnia de principio, scrutandum esse uidetur, in cuius uirtute inferiora cõsistant. Est ergo sciendum, quòd quædam sunt quæ nostræ potestati minimè subiacentia, speculari tantummodo possumus, operari autem non: uelut Mathematica, Physica, & diuina. Quædam uerò sunt, quæ nostræ potestati subiacentia, non solum speculari, sed & operari possumus: & in ijs non operatio propter speculationem, sed hæc propter illam assumitur: quoniam in tali operatione est finis. Cum ergo materia præsens politica sit, imò fons atq; principium rectarum politiarum: & omne politicum nostræ potestati subiaceat: manifestum est, quòd materia præsens non ad speculationem per prius, sed ad operationem ordinatur. Rursus cum in operabilibus principium & causa omnium sit ultimus finis, mouet enim primò agentem: cõsequens est, ut omnis ratio eorum quę sunt ad finem, ab ipso fine sumatur. nam alia erit ratio incidendi lignum propter domum construendam, & alia propter nauim. Illud igitur, si quid est quod est finis utilis ciuilitatis humani generis, erit hic principium, per quod omnia quæ inferius probanda sunt, erunt manifesta sufficienter. Esse autem finem huius ciuilitatis & illius, & non esse unum omnium finem, arbitrari stultum est.

Nunc autem uidendum est, quid sit finis totius humanæ ciuilitatis: quo uiso, plusquàm dimidium laboris erit transactũ, iuxta Philosophum ad Nicomachum. Et ad euidentiam eius quod quæritur, aduertendum, quod quemadmodum est finis aliquis ad quẽ natura producit pollicem, & alius ab hoc ad quem manum totam, & rursus alius ab utroq; ad quem brachium, aliúsq; ab omnibus ad quem totum hominem: sic alius est finis ad quem singularem hominem, alius ad quem ordinat domesticam communitatem, aliùs ad quem uiciniam, & alius ad quem ciuitatem, & alius ad quem regnum: & deniq; optimus, ad quem utiliter genus humanũ, Deus æternus arte sua, quæ natura est, in esse producit. Et hic quæritur, tanquam principium inquisitionis directiuũ. Propter quod sciendum primò, quòd Deus & natura nil ociosum facit: sed quicquid prodit in esse, est ad aliquam operationem. Minimè enim essentia ulla creata ultimus finis est in intentione creantis, in quantum creans,

A ans,sed propria essentiæ operatio. Verum est,quod non operatio propria propter essentiam,sed hæc propter illam habet ut sit. Est ergo aliqua propria operatio humanæ uniuersitatis, ad quam ipsa uniuersitas hominum in tanta multitudine ordinatur. Ad quam quidem operationem nec homo unus, nec domus una,nec uicinia,nec una ciuitas,nec regnum particulare pertingere potest. Quæ autem sit illa, manifestum fiet, si ultimum de potentia totius humanitatis appareat. Dico ergo, quod nulla uis a pluribus specie diuersis participata,ultimum est de potentia alicuius illorũ. Quia cũ illud quod est ultimũ tale,sit cõstitutiuũ speciei: sequeretur, quod una essentia plurib. specieb. esset specificata,quod est impossibile. Non est ergo uis ultima in homine,ipsum esse simpliciter sumptũ:quia & sic sumptum ab elementis participatur.nec esse complexionatũ, quia hoc reperitur in animalibus: nec esse animatum, quia sic & plantis:nec esse apprehensiuum,quia sic & a brutis participatur:sed esse apprehensiuum per intellectũ possibilem,quod quidẽ esse nulli ab homine alij cõpetit uel supra uel infra. Nam etsi aliæ sunt essentiæ intellectũ participantes,non tamen intellectus earum est possibilis ut hominis:quia essentiæ tales species quædam sunt intellectuales, & non aliud:& earũ esse nil aliud est, quam intelligere quid est quod sunt, quod sine interpolatione aliter sempiternæ non essent. Patet igitur,

B quod ultimum de potentia ipsius humanitatis, est potentia siue uirtus intellectiua. Et quia potentia ista per unum hominem, seu per aliquam particularium communitatum superius distinctarum, tota simul in actum reduci non potest, necesse est multitudinem esse in humano genere, per quam quidem tota potentia hæc actuetur: Sicut necesse est multitudinem rerum generabilium, ut potentia tota materiæ primæ semper sub actu sit. aliter esset dare potentiam separatam:quod est impossibile. Et huic sententiæ concordat Auerrois,in Commento super ijs quæ de Anima: potentia etiam intellectiua,de qua loquor,non solum est ad formas uniuersales, aut species,sed & per quandam extensionem ad particulares. Unde solet dici, quod intellectus speculatiuus extensione fit practicus: cuius finis est,agere atque facere.quod dico propter agibilia,quæ politica prudentia regulantur:& propter factibilia,quæ regulantur arte, quæ omnia speculationi ancillãtur tãquã optimo ad quod humanũ genus prima bonitas in esse produxit. Ex quo iam innotescit illud politice,intellectu scilicet uigentes alijs naturaliter principari.

Satis igitur declaratum est,quod proprium opus humani generis totaliter accepti,est actuare semper totam potẽtiam intellectus possibilis per prius ad speculandum,& secundario propter hoc ad operandum per suam extensionem. Et quia, quemadmodum est in parte,sic est in toto:& in homine particulari contingit, quod sedendo & quiescendo prudentia & sapientia ipse perficitur: patet, quod

quod genus humanum in quiete siue tranquillitate pacis ad proprium suum opus, quod fere diuinum est (iuxta illud, Minuisti eũ paulo minus ab angelis) liberrime atque facilime se habet. Vnde manifestum est, quod pax uniuersalis est optimum eorum quæ ad nostram beatitudinem ordinantur. Hinc est, quod pastoribus de sursum sonuit, non diuitiæ, non uoluptates, non honores, nec longitudo uitæ, non sanitas, non robur, non pulchritudo: sed pax. inquit enim cœlestis militia: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Hinc & Pax uobis, salus hominum salutabat. Decebat etenim summum Saluatorem, summam salutationem exprimere. Quem quidem morem seruare uoluerunt discipuli eius, & Paulus in salutationibus suis, ut omnibus manifestũ esse potest. Ex ijs ergo quæ declarata sunt, patet, per quod melius, imo per quod optime genus humanũ pertingit ad opus propriũ. Et per cõsequens uisum est propinquissimum medium, per quod itur in illud, ad quod uelut in ultimum finem omnia opera nostra ordinantur: quia est pax uniuersalis, quæ pro principio rationum subsequẽtium supponatur, quod erat necessarium, ut dictum fuit, uelut signum præfixum, in quod quicquid probandum est resoluatur, tanquam in manifestissimam ueritatem. A

Resumens igitur quod a principio dicebatur, tria maxime dubitantur, & dubitata quærũtur circa Monarchiam temporalem, quæ communiori uocabulo nuncupatur Imperium: & de ijs, ut prædictum est, propositum est sub assignato principio inquisitionem facere secundum iam tactum ordinem. Itaq; prima quæstio sit, Vtrũ ad bene esse mundi, Monarchia temporalis necessaria sit. Hoc equidem, nulla ui rationis uel authoritatis obstante, potissimis & patentissimis argumentis ostendi potest: quorum primum ab authoritate Philosophi assumatur de suis Politicis. asserit enim ibi uenerabilis eius authoritas, quod quando aliqua plura ordinãtur ad unum, oportet unum eorum regulare seu regere, alia uero regulari seu regi. Quod quidem non solum gloriosum authoris nomen facit esse credendum, sed ratio ductiua. Si enim consideremus unũ hominem, hoc in eo contingere uidebimus: quia cum omnes uires eius ordinantur ad fœlicitatem, uis ipsa intellectualis est regulatrix & rectrix omnium aliarum, aliter ad fœlicitatem peruenire non potest. Si consideremus unam domum, cuius finis est, domesticos ad bene uiuendum præparare, unum oportet esse qui regulet & regat, quem dicunt patremfamiliás, aut eius locum tenẽtem. iuxta dicentem Philosophum: Omnis domus regitur a senissimo. Et huius, ut ait Homerus, est regulare oẽs, & leges imponere alijs. Propter quod prouerbialiter dicitur illa maledictio, Parem habeas in domo. Si cõsideremus uicum unum, cuius finis est commoda tam personarũ quàm rerum auxiliatio, unum oportet esse aliorum regulatorem, B

A gulatorem, uel datum ab alio, uel ex ipsis praeminentem, consentientibus alijs. aliter ad illam mutuam sufficientiam non solum non pertingitur, sed aliquando pluribus praeminere uolentibus, uicinia tota destruitur. Si uero unam ciuitatem, cuius finis est bene sufficienterq; uiuere, unum oportet esse regnum. Et hoc non solum in recta politia, sed & in obliqua. quod si aliter fiat, nō solum finis uitae ciuilis amittitur, sed & ciuitas desinit esse quod erat. Si denique unum regnum particulare, cuius finis est is qui ciuitatis, cum maiori fiducia suae tranquillitatis: oportet esse Regem unum, qui regat atque gubernet. aliter non modo existentes in regno finem non assequuntur, sed & regnum in interitum labitur. iuxta illud infallibilis ueritatis: Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Si ergo sic se habet in singulis quę ad unum aliquod ordinantur, uerum est quod assumitur supra. Nunc constat, quod totum humanū genus ordinatur ad unum, ut iam praeostensum fuit. Ergo unū opportet esse regulans, siue regens: & hoc Monarcha siue Imperator dici debet. Et sic patet, quod ad bene esse mundi, necesse est Monarchiā esse, siue Imperium.

Et sicut se habet pars ad totū, sic ordo partialis ad totalem. Pars ad totum se habet, sicut ad finem & optimum. Ergo & ordo in parte, ad ordinem in toto, sicut ad finem & optimū. Ex quo habetur, B quod bonitas ordinis partialis non excedit bonitatem totalis ordinis: sed magis econuerso. Cum ergo duplex ordo reperiatur in rebus, ordo scilicet partium inter se, & ordo partium ad aliquod unū quod non est pars: sic ordo partium exercitus inter se, & ordo earū ad ducem. Ordo partium ad unum est melior, tanquam finis alterius. est enim aliter propter hunc, non econuerso. Vnde si forma huius ordinis reperitur in partibus humanae multitudinis, multo magis dicit reperiri in ipsa multitudine siue totalitate, per uim syllogismi praemissi: cum sit ordo melior, siue forma ordinis. Sed reperitur in omnibus partibus humanae multitudinis: ut per ea quae dicta sunt in Capitulo praecedenti, satis est manifestū. ergo & in ipsa totalitate reperiri debet. Et sic omnes partes praenotatae infra regna, & ipsa regna ordinari debēt ad unū principē, siue principatū: hoc est, ad Monarcham, siue Monarchiam. Amplius, humana uniuersitas est quoddam totum ad quasdam partes: & est quaedam pars ad quoddā totum. est enim quoddam totū ad regna particularia, & ad gentes, ut superiora ostendunt. & est quaedam pars ad totum uniuersum: & hoc est de se manifestum. Sicut ergo inferiora humanae uniuersitatis bene respondent ad ipsam, sic ipsa bene dicitur respondere ad suum totum. Partes eius bene respondent ad ipsam per unum principium tantum, ut ex superioribus colligi potest de facili. ergo & ipsa ad ipsum principium & uniuersum, siue ad eius principem qui Deus est, & Monarcha, simpliciter bene re-

spondet per unum principium tantum, scilicet unicum principem. A
Ex quo sequitur, Monarchiam necessariam, mundo ut bene sit.

Et omne illud bene se habet, & optimè, quod se habet secundum intentionem primi agentis, qui Deus est. Et hoc est per se notum, nisi apud negantes diuinam bonitatem attingere summum perfectionis. De intentione Dei est, ut omne creatum diuinam similitudinem repræsentet, inquantũ propria natura recipere potest. Propter quod dictum est, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Quod licet ad imaginem de rebus inferioribus ab homine dici nõ possit, ad similitudinem tamen de qualibet dici potest: cum totum uniuersum nihil aliud sit, quàm uestigium quoddam diuinæ bonitatis. Ergo humanum genus bene se habet, & optimè, quando secũdum quod potest Deo assimilatur. Sed genus humanum maximè Deo assimilatur, quando maximè est unũ. Vera enim ratio unius in solo illo est. propter quod scriptum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus unus est. Sed tunc genus humanum maximè est unum, quando totum unitur in uno: quod esse non potest, nisi quando uni principi totaliter subiacens, ut de se patet. Ergo humanum genus uni principi maximè Deo assimilatur: & per consequens, maximè est secundũ diuinam intentionẽ, quod est benè & optimè se habere: ut in principio huius Capituli probatũ est.

Item, bene se habet, & optimè, omnis filius, cum uestigia perfecti patris, inquantum propria natura permittit, imitatur. Humanũ B
genus filius est cœli, quod est perfectissimum in omni opere suo. Generat enim homo hominem, & sol: iuxta secundum de Naturali auditu. Ergo optimè se habet humanum genus, cum uestigia cœli, quantum propria natura permittit, imitatur. Et cum cœlum totum unico motu, scilicet primi mobilis, & unico motore qui Deus est, reguletur in omnibus suis partibus, motibus & motoribus, ut philosophando euidentissimè humana ratio deprehendit: si uerè syllogizatum est, humanum genus tũc optimè se habet, quando ab unico principe tanquam ab unico motore, & unica lege, tanquam ab unico motu, in suis motoribus & motibus reguletur. Propter quod necessarium apparet ad bene esse mundi, Monarchiam esse, siue unicum principatum, qui Imperium appellatur. Hanc rationem suspirabat Boetius, dicens:

O felix hominum genus,
Si uestros animos amor,
Quo cælum regitur, regat.

Et ubicũq; potest esse litigium, ibi debet esse iudicium: aliter esset imperfectum, sine proprio perfecto: quod est impossibile, cum Deus & Natura in necessarijs non deficiat. Inter omnes duos principes, quorum alter alteri minimè subiectus est, potest esse litigiũ, uel culpa ipsorum, uel subditorum: quod de se patet. Ergo inter tales

A les oportet esse iudiciũ: & cum alter de altero cognoscere nõ possit, ex quo alter alteri non subditur (nam par in parem non habet imperium) oportet esse tertium iurisdictionis amplioris, qui ambitu sui iuris ambobus principetur. Et hic erit Monarcha, aut non. Si sic, habetur propositum: si non, iterum habebit sibi coæqualem extra ambitum suæ iurisdictionis. Tunc iterum necessarius erit tertius alius. & sic aut erit processus in infinitum, quod esse nõ potest: aut oportebit deuenire ad iudicem primum & summum: de cuius iudicio cuncta litigia dirimantur, siue mediatè, siue immediatè. & hic erit Monarcha, siue Imperator. Est igitur Monarchia necessaria mundo. Et hanc rationem uidebat Philosophus, cum dicebat; Entia nolunt malè disponi. malum autem, pluralitas principatuũ: unus ergo princeps.

Præterea, Mundus optimè dispositus est, cum iustitia in eo potissima est. unde Virgilius cõmendare uolens illud seculum, quod suo tempore surgere uidebatur, in suis Bucolicis cantabat,

Iam redit & uirgo, redeunt Saturnia regna:

uirgo namq; uocabatur Iusticia, quam & Astræam uocabant. Saturnia regna dicebantur optima tempora, quę & Aurea nuncupabant. Iusticia potissima est solum sub Monarcha. Ergo ad optimã mundi dispositionem requiritur, esse Monarchiam, siue Imperiũ.

B Ad euidentiam subassumptæ propositionis, sciendum, quod Iusticia de se & in propria natura considerata, est quædam rectitudo siue regula, obliquum hinc inde abijciens: & sic non recipit maius & minus, quemadmodum albedo in suo abstracto considerata. Sunt enim huiusmodi formæ quædam compositioni contingentes & consistentes simplici & inuariabili essentia, ut magister Sex principiorum rectè ait. recipiunt tamen magis & minus huius qualitatis ex parte subiectorum, quibus concernuntur, secundum quod magis & minus in subiectis de contrarijs admiscetur. Vbi ergo minimum de contrario iusticię admiscetur, & quantum ad habitum, & quantum ad operationem, ibi iusticia potissima est. Et uerè tunc potest dici de illa, ut Philosophus inquit, neque Hesperus neq; Lucifer sic admirabilis est. est enim tunc Phœbæ similis, fratrem diametraliter intuenti, de purpureo matutinæ serenitatis. Quantum ergo ad habitum, iusticia contrarietatem habet quandoq; in uelle. nam ubi uoluntas ab omni cupiditate sincera non est, etsi adsit iusticia, non tamen omnino inest in fulgore suæ puritatis: habet enim subiectum, licet minimè, aliqualiter tamen sibi resistens. Propter quod bene repelluntur, qui iudicem passionare conantur. Quantum uero ad operationem, Iusticia contrarietatem habet in posse. nam cum iusticia sit uirtus ad alterum, siue potentia tribuendi cuique quod suum est, quomodo quis operabitur secũdum illam? Ex quo patet, quod quanto iust[illegible] potentior, tanto in operatione sua

iusticia erit amplior. Ex hac itaq; declaratione sic arguatur: Iusticia A potissima est in mūdo, quando uolētissimo & potentissimo subiecto inest: Huiusmodi solus Monarcha est: Ergo soli Monarchę insistens iusticia, in mundo potissima est. Iste prosyllogismus currit per secundam figurā, cum negatione intrinseca: & est similis huic, Omne b est a, Solum c est a, Ergo solum c est b. Quod est; Omne b est a, Nullum præter c est a, Ergo nullum præter c est b, &c. Prima propositio declaratione præcedente apparet. Alia sic ostenditur, & primùm quantum ad uelle, deinde quantum ad posse. Ad euidentiam primi notandum, quòd iusticiæ maximè contrariatur cupiditas, ut innuit Aristot. in quinto ad Nicomachum: Remota cupiditate, omnino nihil iusticiæ restat aduersum. unde sententia Philosophi est, ut quæ lege determinari possunt, nullo modo iudici relinquantur. Et hoc metu cupiditatis fieri oportet, de facili mentes hominum detorquentis. Vbi ergo non est quod possit optari, impossibile est ibi cupiditatem esse. destructis enim obiectis, passiones esse non possunt. Sed Monarcha non habet quod possit optare: sua namq; iurisdictio terminatur Oceano solum. quod non contingit Principibus alijs, quorum principatus ad alios terminantur: utputa Regis Castellæ, ad illum qui Regis Aragonum. Ex quo sequitur, quòd Monarcha sincerissimum inter mortales iusticiæ possit esse subiectum. Præterea, quemadmodū cupiditas habitua- B lem iusticiam quodammodo, quantumcunq; pauca, obnubilat: sic charitas, seu recta dilectio, illam acuit atq; dilucidat. Cum ergo maximè recta dilectio inesse potest, potissimum locum in illo potest habere iusticia: Huiusmodi est Monarcha: Ergo eo existente, iusticia potissima est, uel esse potest. Quòd autem recta dilectio faciat quod dictum est, hinc haberi potest. Cupiditas namq;, parseitate hominum spreta, quærit alia: charitas uerò, spretis alijs omnibus, quærit Deum & hominem, & per consequens bonum hominis. Cumq; inter alia bona hominis potissimum sit, in pace uiuere (ut suprà dicebatur) & hoc operetur maximè atque potissimè iusticia: charitas maximè iusticiā uigorabit, & potior potius. Et quòd Monarchæ maximè hominū recta dilectio inesse debeat, patet sic: Omne diligibile tanto magis diligitur, quanto propinquius est diligēti: Sed homines propinquius Monarchæ sunt, quàm alijs principibus: Ergo ab eo maximè diliguntur, uel diligi debent. Prima manifesta est, si natura passiuorum & actiuorum consideretur. Secunda per hoc apparet, quia principibus alijs homines non appropinquant nisi in parte, Monarchæ uerò secundum totum. & rursus, principibus alijs appropinquant per Monarcham, & non econuerso. & sic per prius & immediatè Monarchæ inest cura de omnibus, alijs autem principibus per Monarcham, eo quòd cura ipsorum à cura illa suprema descendit. Præterea, quanto causa est

utilior,

A utilior, tanto magis habet ratione̅ causæ: quia inferior non est causa nisi per superiore̅, ut patet ex ijs quæ de causis. Et quanto causa magis est causa, tanto magis effectum diligit, cum dilectio talis assequatur causam per se. Cum ergo Monarcha sit utilissima causa inter mortales, ut homines bene uiuant, quia Principes alij per illu̅, ut dictum est: & consequens est, quòd bonum hominum ab eo maximè diligatur. Quod autem monarcha potissimè se habeat ad operationem iustitiæ, quis dubitat? nisi qui uocem hanc non intelligit, cum, si Monarcha est, hostes habere non possit. Satis igitur declarata est subassumpta principalis, quia co̅clusio certa est: scilicet quòd ad optimam mundi dispositionem necesse est Monarchiam esse.

Et humanum genus, potissimum liberum, optimè se habet. Hoc erit manifestum, si principium pateat libertatis. Propter quod sciendum, quòd principium primum nostræ libertatis, est libertas arbitrij: qua̅ multi habent in ore, in intellectu uerò pauci. ueniu̅t na̅q; usq; ad hoc, ut dicant liberum arbitrium esse, liberum de uoluntate iudicium. & uerum dicunt, sed importatum per uerba longè est ab eis. quemadmodum tota die Logici nostri faciunt de quibusda̅ pro positionibus, quæ ad exemplum logicalibus interseru̅tur: puta de hac, Tria̅gulus habet tres duob. rectis æquales. Et ideò dico, quod iudicium medium est apprehe̅sionis & appetitus. Nam primò res
B apprehenditur, deinde apprehensa bona aut mala iudicatur: & ultimò iudicans prosequitur, aut fugit. Si ergo iudiciu̅ moueat omnino appetitum, & nullo modo præueniatur ab eo, liberum est. Si uerò ab appetitu, quocunq; modo prçueniente iudicium, moueatur, liberum esse non potest: quia no̅ à se, sed ab alio captiuum trahitur. Et hinc est, quòd bruta iudicium liberum habere no̅ possunt: quia eorum iudicia semper appetitu præueniuntur. Et hinc etia̅ patere potest, quòd substantiæ intellectuales, quarum sunt immutabiles uoluntates, nec non animæ separatæ bene hinc abeuntes, libertatem arbitrij ob immutabilitatem uoluntatis non amittunt, sed perfectissimè atq; potissimè hoc retinent. Hoc uiso, iterum manifestum esse potest, quòd hæc libertas, siue principium hoc totius nostræ libertatis, est maximum donum humanæ naturæ à Deo collatu̅: quia per ipsum hic fœlicitamur, ut homines: per ipsum alibi fœlicitamur, ut dij. Quod si ita erit, quis erit qui humanum genus optimè se habere non dicat, cum potissimè hoc principio possit uti? Sed existens sub Monarcha, est potissimè liberum. Propter quod sciendum, quòd illud est liberum, quod sui met, & non alterius gratia est: ut Philosopho placet, in ijs quæ de simpliciter ente. Nam id quòd est alterius gratia, necessitat̃ ab illo cuius gratia̅ est, sicut uia necessitatur à termino. Genus humanum solum impera̅te Monarcha, sui, & non alterius gratia est. Tunc enim solum Politiæ diriguntur obliquè, democratiæ scilicet, oligarchiæ atq; tyrannides;

quæ in seruitutem cogunt genus humanum, ut patet discurrenti A per omnes. & politizant Reges, Aristocratici, quos Optimates uocant, & populi libertatis zelatores. Quia cum Monarcha maximè diligat homines, ut iam tactum est, uult omnes homines bonos fieri: quod esse nō potest apud obliquè politizātes. unde Philosoph. in suis Politicis ait, quod in politia obliqua bonus homo est malus ciuis: in recta uerò, bonus homo & ciuis bonus conuertuntur. Et huiusmodi politiæ rectæ libertatem intendunt, scilicet ut homines propter se sint. Non enim ciues propter cōsules, nec gens propter Regem: sed econuersò Consules propter ciues, Rex propter gentem. Quia quemadmodum non politia ad leges, quinimò leges ad politiam ponuntur: sic secundum legem uiuentes, non ad legislatorem ordinantur, sed magis ille ad hos: ut & Philosopho placet, in ijs quæ de præsenti materia nobis ab eo relicta sunt. Hinc etiam patet, quòd quamuis Consul siue Rex respectu uiæ sint domini aliorum, respectu autem termini aliorum ministri sunt: & maximè Monarcha, qui minister omnium proculdubio habēdus est. Hinc iam innotescere potest, quòd Monarcha necessitatur in fine sibi præfixo, in legibus ponendis. Ergo genus humanum sub Monarcha existens, optimè se habet. Ex quo sequitur, quòd ad bene esse mundi, Monarchiam necesse est esse.

Adhuc, ille qui potest esse optimè dispositus ad regendum, optimè alios disponere potest. Nam in omni actione principaliter intenditur ab agente, siue necessitate naturæ, siue uoluntariè agat, propriam similitudinem explicare. unde fit, quòd omne agens, inquantum huiusmodi, delectatur. Quia cum omne quod est, appetat suum esse, ac in agendo agentis esse quodammodo amplietur, sequit̃ de necessitate delectatio: quia delectatio rei desideratæ semper adnexa est. Nihil igitur agit, nisi tale existens, quale patiens fieri debet. Propter quod Philosophus, in ijs quæ de simpliciter ente: Omne, inquit, quod reducit̃ de potentia in actū, reducitur per tale existens actu. ꝙ si aliter aliquid agere conetur, frustra conat̃. Et hic potest destrui error illorū, qui bona loquēdo, & mala operādo, credunt alios uita & moribus informare: non aduertentes, quòd plus persuaserūt manus Iacob, quàm uerba: licet illę falsum, illa uerū persuaderēt. Vnde Philosophus ad Nicomachū: De ijs enim, inquit, quæ in passionibus & actionibus, sermones minus sunt credibiles operibus. Hinc etiam dicebatur de cœlo peccatori Dauid, Quare tu enarras iusticias meas? quasi diceret: Frustra loqueris, cum tu sis alius ab eo quod loqueris. Ex quibus colligitur, quòd optimè dispositum esse oportet, optimè alios disponere uolentem. Sed Monarcha solus est ille, qui potest optimè esse dispositus ad regēdum. Quod sic declaratur. Vnaquæque res eo facilius & perfectius ad habitū & operationē disponit̃, quo minus in ea est de cōtrarietate ad talem

a talem dispositionem. unde facilius & perfectius ueniunt ad habitum philosophicæ ueritatis, qui nihil unquam audiuerunt, quàm qui audiuerunt per tempora, & falsis opinionib. imbuti sunt. Propter quod bene Galenus inquit, tales duplici tempore indigere ad scientiam acquirendam. Cum ergo Monarcha nullam cupiditatis occasionem habere possit, uel saltem minimam inter mortales, ut superius est ostensum, quod cęteris Principibus non contigit: & cupiditas ipsa sola sit corruptiua iudicij, & iusticiæ præpeditiua: consequens est, quòd ipse uel omninò, uel maximè bene dispositus ad regendum esse potest. Quia inter cæteros iudicium & iusticiam potiss. habere potest. Quæ duo principalissimè legislatori & legis executori conueniunt, testante Rege illo sanctissimo, cum conuenientia Regi & filio regis postulabat à Deo: Deus, inquit, iudicium tuum Regi da, & filio regis iusticiam. Bene igitur dictum est, cum dicitur in subassumpta, quòd Monarcha solus est ille, qui potest esse optimè dispositus ad regendum. Ergo Monarcha solus optimè alios disponere potest. Ex quo sequitur, quòd ad optimam mundi dispositionem Monarchia sit necessaria.

Et quod potest fieri per unum, melius est fieri per unum quàm per plura. Quod sic declaratur: Sit unum, per quod aliquid fieri potest, a. Et sint plura, per quæ similiter illud fieri potest, a & b. Si
b ergo illud idem quod fit per a & b, potest fieri per a tantum, frustra ibi assumitur b. quia ex ipsius assumptione nihil sequitur, cum prius illud idem fiebat per a solum. Et cum omnis talis assumptio sit ociosa siue superflua: & omne superfluum Deo & Naturę displiceat: & omne quod Deo & Naturæ displicet sit malum, ut manifestum est de se: sequitur, non solum melius esse fieri per unum, si fieri potest, quàm fieri per plura. Sed fieri per unum est bonum: per plura simpliciter malum. Prima res dicitur esse melior, per esse propinquior optimè, & finis habet rationem operati: sed fieri per unũ est propinquius fini, ergo est melius. Et quòd sit propinquius, patet sic. Sit finis, c. fieri per unum, a. per plura, a & b. Manifestum est, quòd longior est uia ab a per b in c, quàm ab a tantum in c. Sed humanum genus potest regi per unum supremum principem, qui est Monarcha: proter quod aduertendum sanè, quòd cum dicitur, Humanum genus potest regi per unum supremũm principem, nõ sic intelligendum est, ut minima iudicia cuiuscunqꝫ municipij ab illo uno immediatè prodire possint: cum & leges municipales quandoqꝫ deficiant, & opus habeant directione, ut patet per Philosophum in quinto ad Nicomachum, ἐπιείκειαν cõmendantẽ. Habent namqꝫ nationes, regna & ciuitates, inter se proprietates, quas legibus differentibus regulari oportet. Est enim lex, regula directiua uitæ. Aliter quippe regulari oportet Scythas, qui extra septimum clima uiuentes, & magnam dierũ & noctiũ inæqualitatẽ patiẽtes,

intolerabili quaſi algore frigoris premũtur. Et aliter Garamantes, A
qui ſub æquinoctiali habitantes,& coęquatam ſemper lucem diur
nam noctis tenebris habentes,ob ęſtus aeris nimietatem ueſtimen
tis operiri nõ poſſunt. Sed ſic intelligendum eſt, ut humanũ genus
ſecundum ſua communia quæ omnibus cõpetunt, ab eo regatur,
& communi regula gubernetur ad pacem. Quam quidem regulã
ſiue legem,particulares principes ab eo recipere debent: tanquam
intellectus practicus ad conclusionem operatiuam recipit maiorẽ
propoſitionem ab intellectu ſpeculatiuo: & ſub illa particularem,
quæ propriè ſua eſt,aſſumit,& particulariter ad operationem con-
cludit. Et hoc non ſolũ poſsibile eſt uni,ſed neceſſe eſt ab uno pro-
cedere,ut omnis confuſio de principijs utilibus auferatur. Hoc
& factum fuiſſe per ipſum,ipſe Moyſes in lege cõſcribit: qui aſſum
ptis primatibus de tribubus filiorum Iſrahel, eis inferiora iudicia
relinquebat, ſuperiora & communiora ſibi ſoli reſeruans: quibus
cõmunioribus utebantur primates per tribus ſuas, ſecundũ quod
uni tribui competebat. Ergo melius eſt humanum genus per unũ
regi,quàm per plura: & ſic per Monarcham, qui unicus eſt prin-
ceps. Et ſic melius acceptabiliusq́ eſt Deo, cum Deus ſemper ue-
lit quod melius eſt. Et cum duorum tãtum inter ſe idem ſit melius,
& optimum:conſequens eſt,nõ ſolum Deo eſſe acceptabilius hoc,
inter hoc unum & hoc plura,ſed acceptabiliſsimum. Vnde ſequi-
tur,humanum genus optimè ſe habere cum ab uno regitur. Et ſic B
ad benè eſſe mundi,neceſſe eſt Monarchiam eſſe.

Item dico,quod ens & unum & bonum, gradatim ſe habent ſe-
cundum quintum modum dicendi prius. Ens enim natura produ
cit unum, unum uerò bonum. Maximè enim ens, maximè eſt u-
num: & maximè unum, maximè bonum. Et quanto aliquid
à maximo ente elongatur, tanto & ab eſſe unum, & per conſe-
quens ab eſſe bonum. Propter quod in omni genere rerũ illud eſt
optimum, quod eſt maximè unum, ut Philoſopho placet in ijs
quæ de ſimpliciter ente. Vnde fit, quòd unum eſſe,uidetur eſſe ra-
dix eius quod eſt eſſe bonum: & multa eſſe, eius quod eſt eſſe ma-
lum. Quia Pythagoras in correlationibus ſuis ex parte boni pone-
bat unum,ex parte uerò mali plura: ut patet in primo eorum quæ
de ſimpliciter ente. Hinc uideri poteſt, quòd peccare nihil eſt aliud
quàm progredi ab uno ſpreto ad multa. ꝙ quidẽ Pſalmiſta bene ui
debat, dicens: A' fructu frumẽti,uini & olei multiplicati ſunt. Con
ſtat igitur,quòd omne quod eſt bonũ,per hoc eſt bonũ,quod in uno
conſiſtit. Et cũ concordia,inquantũ huiuſmodi, ſit quoddã bonũ:
manifeſtũ eſt eã cõſiſtere in aliquo uno, tanquã in propria radice:
quæ quidẽ radix apparebit, ſi natura uel ratio cõcordiæ ſumatur.
Eſt enim cõcordia,uniformis motus pluriũ uoluntatũ. in qua quidẽ
ratione apparet, unitatẽ uoluntatũ quæ per uniformẽ motũ datur
intelligi,

A intelligi, concordiæ radicem esse, uel ipsam cōcordiam. Nam sicut plures glebas diceremus concordes, propter cōdescendere omnes ad medium: & plures flammas, propter coascendere omnes ad circumferentiam, si uoluntariè hoc facerent: ita homines plures concordes dicimus, propter simul moueri secundū uelle ad unū, quod est formaliter in uoluntatibus: sicut qualitas una formaliter in glebis, scilicet grauitas: & una in flammis, scilicet leuitas. Nam uirtus uolitiua, potentia quædam est: sed species boni apprehensi, forma est eius. Quę quidem forma, quemadmodum & aliæ, una in se multiplicatur, secundum multiplicationem materię recipientis, ut anima & numerus, & aliæ formæ compositioni contingentes. His pręmissis, propter declarationem assumendæ propositionis ad propositum, sic arguatur: Omnis concordia dependet ab unitate, quę est in uoluntatibus. Genus humanum optimè se habens est quædam concordia: nam sicut unus homo optimè se habens, & quātum ad animam, & quantum ad corpus, est concordia quædam: & similiter domus, ciuitas & regnū: sic totū genus humanū. Ergo genus humanum optimè se habens, ab unitate quæ est in uoluntatibus dependet. Sed hoc esse non potest, nisi sit uoluntas una, domina & regulatrix omnium aliarum in unū: cum mortalium uoluntates propter blandas adolescentiæ delectationes indigeant directiuo, ut in
B ultimis docet Philosophus ad Nicomachum. Nec una ista potest esse, nisi sit Princeps unus omnium, cuius uoluntas domina & regulatrix aliarum omnium esse posit. Quòd si omnes consequentiæ superiores ueræ sunt, quod sunt: necesse est, ad optimè se habere humanum genus, Monarcham esse in mundo: & per consequēs, monarchiam ad bene esse mundi.

Rationibus omnibus suprà positis, experientia memorabilis attestatur, status uidelicet illius mortalium, quem Dei filius in salutē hominis hominē assumpturus uel expectauit, uel cū uoluit ipse disposuit. Nam si à lapsu primorum parentum, quod diuerticulum fuit totius nostræ deuiationis, dispositiones hominum & tempora recolamus: non inueniemus, nisi sub diuo Augusto monarcha existente, monarchia perfecta, mundum undiq; fuisse quietum. Et quòd tunc humanum genus fuerit fœlix in pacis uniuersalis tranquillitate, hoc historiographi omnes, hoc poetæ illustres, hoc & scriba mansuetudinis Christi testari dignatus est. Et deniq; Paulus, plenitudinem temporis statum illum appellauit fœlicissimum. Verè tempus & temporalia quæq; plena fuerunt, quia nullum nostræ fœlicitatis mysterium ministro uacauit. Qualiter autem se habuerit orbis, ex quo tunica ista inconsutilis, cupiditatis ungue scissuram primitùs passa est, & legere possumus, & utinam non uidere. O' genus humanum, quantis procellis atque iacturis, quantisq; naufragijs agitari te necesse est, dum bellua multorum capitum factum,

ctum, in diuersa conaris, intellectu ægrotas utroq;, similiter & affe A
ctu. Rationibus irrefragabilibus intellectum superiorem non curas: nec experientiæ uultu inferiorem. sed nec affectum dulcedine diuinæ suasionis, cum per tubam sancti Spiritus tibi efflletur: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in unum.

DANTIS LIBER SECVNDVS Monarchiæ: in quo probatur, quomodo Rom. populus de iure sibi asciuerit officium Monarchiæ, siue Imperij.

QVare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum: aduersus Dominum, & aduersus Christum eius? Disrumpamus uincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum. Sicut ad faciẽ causæ non pertingentes, nouum effectum cõmuniter admiramur: sic, cum causam cognoscimus, eos qui sunt in admiratione restantes, quadam derisione despicimus. Admirabar siquidem aliquando, Romanum populum in orbe terrarum sine ulla resistentia fuisse prȩfectum: cum tantum superficialiter intuens illum, nullo iure, sed armorum tantummodo uiolentia obtinuisse arbitrabar. Sed postquam medullitùs oculos mentis infixi, & per efficacissima signa diuinam prouidentiam hoc effecisse cognoui: admiratione cedente, derisiua quædam superuenit despectio. Cum gentes nouerim contra Romani populi præeminentiam fremuisse: cum uideam populos uana meditantes, ut ipse solebam: cum insuper doleam reges & principes in hoc unico concordantes, ut aduersentur Domino suo, & uncto suo Romano Principi. Propter quòd derisiuè, non sine dolore quodam cum illo clamare possum, pro populo glorioso, pro Cæsare, qui pro principe cœli clamabat: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Verùm quia naturalis amor diuturnam esse derisionem non patitur, sed ut sol æstiuus, qui disiectis nebulis matutinis, oriens luculenter irradiat, derisione omissa, lucem correctionis effundere mauult, ad disrumpendum uincula ignorantiæ Regum atq; Principum talium: ad ostendẽdum genus humanum liberum à iugo ipsorum: cum Propheta sanctissimo meme subsequentem hortabor, subsequentia subassumens: Disrumpamus uidelicet uincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorũ. Hæc equidem duo fient sufficienter, si secundam partem prȩsentis propositi prosequutus fuero, & instantis quæstionis ueritatem ostendero. Nam per hoc quod Romanum imperium de iure fuisse monstrabitur, non solum ab oculis Principum, qui gubernacula publica sibi usurpant, hoc ipsum de Romano populo mendaciter existimantes, ignorantiæ nebula eluetur: sed mortales omnes esse se liberos

a ros à iugo sic usurpantium recognoscent. Veritas autem quæstionis patere potest non solum lumine rationis humanæ, sed & radio diuinæ authoritatis. Quæ duo cum simul ad unum cōcurrunt, cœlum & terram simul assentire necesse est. Igitur fiduciæ prænotatę innixus, & testimonio rationis & authoritatis fretus, ad secundam quæstionem dirimendam ingredior.

Postquam sufficienter, secundum quod materia patitur, de ueritate primæ dubitationis inquisitum est: instat nunc de ueritate secundæ inquirere: hoc est, utrum Romanus populus de iure sibi asciuerit Imperij dignitatem. Cuius quidem quæstionis principiū est, uidere quæ sit illa ueritas, in quam rationes inquisitionis præsentis, uelut in principium proprium reducantur. Sciendum est igitur, quòd quemadmodum ars in triplici gradu inuenitur, in mente scilicet artificis, in organo, & in materia formata per artem: sic & naturam in triplici gradu possumus intueri. Est enim natura in mente primi motoris, qui Deus est: deinde in cœlo, tāquam in organo: quo mediante similitudo bonitatis æternę in fluitantem materiam explicatur. Et quemadmodum perfecto existente artifice, atq; optimè organo se habente, si contingat peccatum in forma artis, materiæ tantum imputandum est: sic, cum Deus ultimum perfectionis attingat, & instrumentum eius (quod cœlum est) nullum de-
b bitæ perfectionis patiatur defectū, ut ex ijs patet quæ de cœlo philosophamur: restat, quòd quicquid in rebus inferioribus est peccatum, ex parte materiæ subiacentis peccatum sit, & præter intentionem Dei maturantis, & cœli: & quod quicquid est in rebus inferioribus bonum, cum ab ipsa materia esse non possit, sola potentia existente per prius ab artifice Deo fit, & secundariò à cœlo, quod organum est artis diuinæ, quam Naturam communiter appellant. Ex ijs iam liquet, quòd ius cum sit bonum, prius in mente Dei est: & cum omne quod in mente Dei est, sit Deus (iuxta illud: Quod factum est, in ipso uita erat) & Deus maximè seipsum uelit: sequitur, quòd ius à Deo, prout in eo est, sit uolitum. Et cum uoluntas & uolitum in Deo sit idem, sequitur ulterius, quod diuina uoluntas sit ipsum ius. Et iterum ex hoc sequitur, quòd ius in rebus nihil est aliud quàm similitudo diuinę uoluntatis. Vnde fit, quòd quicquid diuinæ uoluntati non consonat, ipsum ius esse non possit: & quicquid diuinæ uoluntati est consonum, ius ipsum sit. Quapropter quærere, utrum de iure factum sit aliquid, licet alia uerba sint, nihil tamē aliud quæritur, quàm, utrum factum sit secūdum quod Deus uult. Hoc ergo supponatur, quod illud quod Deus in hominum societate uult, illud pro uero atque sincero iure habendum sit. Præterea meminisse oportet, quòd, ut Philosophus docet in primis ad Nicomachum, non similiter in omni materia certitudo quærenda est, sed secundum quod natura

natura rei subiectæ recipit. Propter quod sufficienter argumenta A sub inuento principio procedent, si ex manifestis signis atque sapientum auctoritatibus ius illius populi gloriosi quæratur. Voluntas quidem Dei per se inuisibilis est: & inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Nam occulto existente sigillo, cera impressa, de illo quamuis occulto tradit noticiam manifestam. Nec mirum, si diuina uoluntas per signa quærenda est, cum & humana extra uolentem non aliter quàm per signa cernatur.

Dico igitur, ad quæstionem, quòd Romanus populus de iure, non usurpando Monarchæ officium, quod Imperium dicitur, sibi super omnes mortales asciuit. Quod quidem primò sic probatur. Nobilissimo populo conuenit, omnibus alijs præferri. Romanus populus fuit nobilissimus. ergo conuenit ei, alijs omnibus præferri. Assumpta ratione probatur. Nam cum honor sit præmium uirtutis, & omnis prælatio sit honor, omnis prælatio uirtutis est præmium. Sed constat, quòd merito uirtutis nobilitantur homines: uirtutis uidelicet propriæ, uel maiorũ. Est enim nobilitas, uirtus, & diuitiæ antiquæ, iuxta Philosophũ in Politicis. Et iuxta Iuuenalem:

Nobilitas animi sola est atq; unica uirtus.

Quæ duæ sententiæ ad duas nobilitates dantur: ad propriam scilicet, & maiorum. Ergo nobilibus, ratione causæ præmium prælationis conueniens est. Et cum præmia meritis sint mensuranda, iuxta illud Euangelicum, Eadem mensura qua mensi fueritis, remetietur uobis: maxime nobili, maximè præesse conuenit. Subassumpta B uerò, ueterum testimonia suadent. Nam diuinus poeta noster Virgilius, per totam Aeneidem, gloriosum regẽ Aeneam, patrem Romani populi fuisse testatur, in memoriam sempiternã. quod Titus Liuius, gestorum Romanorum scriba egregius, in prima parte sui uoluminis, quæ à capta Troia sumit exordium, contestatur. Qui quidem mitissimus atq; pijssimus pater, quantæ nobilitatis fuerit, non solum sua considerata uirtute, scilicet progenitorum suorum, atq; uxorum, quorũ utrorũq; nobilitas hæreditario iure in ipsum confluxerunt, explicare nequirem: sed summa sequar uestigia rerũ. Quantum ergo ad propriam eius nobilitatem, audiendus est Poeta noster, introducens in primo Ilioneum orantem sic:

Rex erat Aeneas nobis, quo iustior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior & armis.

Audiendus est idem in sexto, qui cum de Miseno mortuo loqueretur, qui fuerat Hectoris minister in bello: & post mortem Hectoris, Aeneę ministrum se dederat, dicit ipsum Misenum non inferiora sequutum: comparationem faciens de Aenea ad Hectorem, quẽ præ omnibus Homerus glorificat, ut refert Philosophus in ijs quę de Moribus fugiendis, ad Nicomachum. Quantum uerò ad hæreditariam, quęlibet pars tripartiti orbis tam auis quàm coniugibus illum

A illum nobilitasse inuenitur. nam Asia propinquioribus auis, ut Assaraco, & alijs qui in Phrygia regnauerunt, Asiæ regione. Vnde Poeta noster in tertio:

Postquam res Asiæ, Priamiq; euertere gentem
Immeritam uisum est superis. —

Europa uero auo antiquissimo, scilicet Dardano. Africa quoq; auia uetustissima, Electra scilicet, nata magni nominis regis Athlantis. ut de ambobus testimonium reddit Poeta noster in octauo, ubi Aeneas ad Euandrum sic ait:

Dardanus Iliacæ primus pater urbis, & author:
Electra, ut Graij perhibent, Atlantide cretus, &c.

Quod autem Dardanus ab Europa originem duxerit, noster uates in tertio cantat, dicens:

Est locus, Hesperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atq; ubere glebæ,
Oenotrij coluere uiri: nunc fama, minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.
Hæ nobis propriæ sedes, hinc Dardanus ortus.

Quod uero Athlas de Africa fuerit, mons in illa suo nomine dictus est testis, quem esse in Africa dicit Orosius, in sua mūdi descriptione, sic: Vltimus autē finis eius est mons Athlas, & Insulę quas B fortunatas uocant. Eius, id est Africæ: quia de ipsa loquebatur. Similiter & coniugio nobilitatum fuisse reperio. Prima nanq; coniunx Creusa, Priami regis filia, de Asia fuit: ut superius haberi potest per ea quæ dicta sunt. Et quod fuerit coniunx, testimoniū perhibet noster Poeta in tertio, ubi Andromache de Ascanio filio Aeneam genitorem interrogat sic:

Quid puer Ascanius, superat'ne, & uescitur aura?
Quem tibi iam Troia peperit fumante Creusa?

Secunda, Dido fuit, regina & mater Carthaginēsium in Africa: Et quod fuerit coniunx, idem noster uaticinatur in quarto. inquit enim de Diodone:

Nec iam furtiuum Dido meditatur amorem,
Coniugium uocat, hoc prætexit nomine culpam.

Tertia, Lauinia fuit, Albanorum Romanorumq; mater, regis Latini filia pariter & hæres: si uerum est testimonium nostri Poetę in ultimo, ubi Turnum uictum introducit, orantem suppliciter ad Aeneam sic:

—Vicisti: & uictum tendere palmas
Ausonij uidere: tua est Lauinia coniunx.

Quæ ultima uxor de Italia fuit, Europæ regione nobilissima. His itaq; ad euidentiam subassumptæ prænotatis, cui non satis persuasum est, Romani populi patrem, & per consequens ipsum popu-

lum, nobilissimum fuisse sub cœlo? Aut quem in illo duplici cõcursu sanguinis à qualibet mundi parte in unum uirum, prædestinatio diuina latebit? A

Illud quoq;, quod ad sui perfectionem, miraculorum suffragio iuuatur, est à Deo uolitum: & per consequens, de iure fit. & quod ista sit uera, patet. Quia sicut dicit Thomas in tertio suo Cõtra gentiles: Miraculum est, quod præter ordinem in rebus communiter institutum diuinitus fit. Vnde ipse probat, soli Deo cõpetere, miracula operari. quod auctoritate Moysi roboratur, ubi cũ uentum est ad cyniphes, magi Pharaonis naturalibus principijs artificiosè utentes, & ibi deficientes, dixerunt: Digitus Dei est hic. Si ergo miraculum est immediata operatio primi, absque cooperatione secundorum agentium, ut ipse Thomas in præallegato libro probat sufficienter, cum in fauorem alicuius portenditur: nefas est dicere, illud cui sic fauetur, non esse à Deo, tanquam beneplacitum sibi prouisum. quare suum contradictorium concedere uisum est. Romanũ imperium ad sui perfectionẽ, miraculorum suffragio est adiutum: ergo à Deo uolitum: & per consequens, de iure fit, & est. Quod autẽ pro Romano Imperio perficiẽdo miracula Deus portenderit, illustriũ authorũ testimonijs cõprobat. Nam sub Numa Pompilio, secũdo Romanorũ rege ritu gentiliũ sacrificante, ancile de cœlo in urbẽ à Deo electũ delapsum fuisse, Liu. in prima parte testat. cuius miraculi Lucanus in nono Pharsaliæ meminit, incredibilem uim austri, quam Libya patitur, ibi describens. ait enim sic: B

— Sic illa profectò
Sacrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet, spoliauerat auster,
Aut boreas populos ancilia nostra ferentes.

Cum'q; Galli, reliqua urbe iam capta, noctis tenebris confisi, Capitolium furtim subirent, quod solum restabat ad ultimum interitum Romani nominis: anserem, ibi non antè uisum, cecinisse, Gallos adesse, atq; custodes ad defensandum Capitolium excitasse, Liuius & multi scriptores illustres concorditer cõtestantur. cuius rei memor fuit Poeta noster, cum clypeum Aeneæ describeret in octauo. canit enim sic:

In summo custos Tarpeiæ Manlius arcis
Stabat pro templo, & Capitolia celsa tenebat,
Romuleoq; recens horrebat regia culmo.
Atq; hic auratis uolitans argenteus anser
Porticibus, Gallos in limine adesse canebat.

At cũ Romana nobilitas premẽte Annibale sic caderet, ut ad finalem Romanæ rei deletionẽ non restaret nisi Pœnorũ insultus, ad urbẽ subita & intolerabili grandine proturbante, uictores uictoriam sequi nõ potuisse, Liuius in bello Punico inter alia gesta conscribit.

A scribit. Nonne transitus Cloeliæ mirabilis fuit? cũ mulier & captiua in obsidione Porsennæ, abruptis uinculis, miro Dei adiuta auxilio, transnatauit Tiberim: sicut omnes fere scribæ Romanæ rei ad gloriam ipsius commemorant. Sic illum prorsus operari decebat, qui cuncta sub ordinis pulchritudine ab æterno prouidit, ut qui uisibilis erat miracula pro inuisibilibus ostensurus, idem inuisibilis pro uisibilibus illa ostenderet.

Quicunq; præterea bonum Reipublicę intendit, finem iuris intendit. quodq; ita sequatur, sic ostenditur. Ius est realis & personalis hominis ad hominem proportio: quæ seruata, hominum seruat societatẽ, & corrupta corrũpit. Nam illa Digestorũ descriptio, nõ dicit quod quid est iuris: sed describit illud per noticiã utendi illo. Si ergo definitio ista bene quid est & quare cõprehendit, & cuiuslibet societatis finis est cõmune sociorũ bonũ: necesse est, finẽ cuiusque iuris bonum cõmune esse: & impossibile est ius esse, bonũ commune non intendens. Propter quod bene Tullius in prima Rhetorica: Semper, inquit, ad utilitatem Reipublicæ leges interpretandę sunt. Quod si ad utilitatem eorum qui sub lege, leges directæ non sunt: leges nomine solo sunt, re autem leges esse nõ possunt. Leges enim oportet homines deuincire ad inuicem, propter communem utilitatem. Propter quod bene Seneca de lege, cum in lib. de qua-
B tuor uirtutibus, legem uinculum dicit humanæ societatis. Patet igitur, quod quicunq; bonũ Reipublicæ intendit, finẽ iuris intendit. Si ergo Romani bonũ Reipublicæ intenderunt: uerum erit dicere, finẽ iuris intendisse: Quod aũt Romanus populus bonum prǽfatũ intenderit, subijciendo sibi orbẽ terrarũ, gesta sua declarant: in quibus omni cupiditate remota, Reipublicæ semper auersa est: & uniuersali pace cũ libertate dilecta, populus ille sanctus pius & gloriosus, propria cõmoda neglexisse uidet, ut publica pro salute humani generis procuraret. Vnde recte illud scriptũ est: Romanũ Imperium de fonte nascitur pietatis. Sed quia de intentione omniũ ex electione agentiũ, nihil manifestũ est extra intendentẽ: nisi per signa exteriora: & sermones inquirendi sunt secundũ subiectã materiã, ut iam dictũ est: satis in hoc loco habebimus, si de intẽtione populi Romani signa indubitabilia, tam in collegijs q̃ in singularib. personis ostẽdãtur. De collegijs quidẽ, quib. homines ad rẽpub. quodã religati esse iure debẽt, sufficit illa sola Ciceronis auctoritas in secũdo de Officijs: Quãdiu, inquit, Imperiũ reipublicæ beneficijs tenebatur, non iniurijs, bella aut pro socijs aut de Imperio gerebantur: exitus erant bellorũ aut mites, aut necessarij: Regum, populorum & nationum portus erat & refugium. Senatus autem nostri, & magistratus, Imperatoresq; in ea re maxime laudẽ capere studuerunt, si prouincias, si socios, æquitate & fide defendissent. Itaq; illud patrocinium orbis terrarũ potius quam Imperiũ poterat nominari.

Hæc Cicero. De personis autem singularibus cōpendiosè progre- A diar. Nunquid non bonum cōmune intendisse dicendi sunt, qui sudore, qui paupertate, qui exilio, qui filiorū orbatione, qui amissione membrorū, qui deniq; animarū oblatione bonum publicū augere conati sunt: Non'ne Cincinnatus ille sanctū nobis reliquit exemplum, liberè deponendi dignitatē in termino, cum assumptus ab aratro Dictator factus est? ut Liuius refert. Et post uictoriam, post triumphū, sceptro Imperatorio restituto Consulibus subadactus post boues ad stiuam reuersus est. Quippe in eius laudem Cicero contra Epicurū, in ijs quæ de fine bonorū, disceptans, huius beneficij memor fuit. Itaq;, inquit, & maiores nostri ab aratro duxerunt Cincinnatum illum, ut Dictator esset. Non'ne Fabricius alterū nobis dedit exemplū auariciæ resistendi, cum pauper existēs, pro fide qua Reipublicę tenebatur, auri grande pondus oblatum derisit, ac derisum uerba sibi cōuenientia fundens despexit & refutauit? Huius memoriam confirmauit Poeta noster in sexto, cum caneret:

—Paruoq; potentem Fabricium.—

Nunquid non præferendi leges proprijs commodis, memorabile nobis exemplar Camillus fuit: qui, secundum Liuiū, damnatus exilio, postquam patriam liberauit obsessam, spolia etiā Romana Romæ restituit, uniuerso populo reclamante, ab urbe sancta discessit: nec antè reuersus est, quàm sibi repatriandi licentia de auctoritate B senatus allata est: & hunc magnanimum Poeta commendat in sexto, cum dicit,

—Referentem signa Camillum.

Non'ne filios, an'non omnes alios postponendos patriæ libertati, Brutus ille primus edocuit? quem Liuius dicit, Consulem existentem, proprios filios cum hostibus conspirantes morti dedisse. Cuius gloria renouatur in sexto Poetæ nostri, de ipso canentis:

—Natosq; pater noua bella mouentes
Ad pœnam pulchra pro libertate necauit.

Quid non audendum pro patria, nobis Mutius persuasit? cum incautum Porsenam inuasit: ac deinde manum suam, qua aberrasset, non alio uultu quàm si hostem cruciari uideret, cremari aspiciebat? Quod & Liuius admiratur testificando. Accedunt illæ sacratissimæ uictimæ Deciorum, qui pro salute publica deuotas animas posuerunt: ut Liuius, non quantum est dignum, sed quantum potuit, glorificando narrat. Accedit & illud inenarrabile sacrificium seuerissimi libertatis tutoris Marci Catonis. quorū alter pro salute patriæ mortis tenebras non horruit: alter, ut mundo libertatis amores accenderet, quanti libertas esset ostendit, dum è uita liber decedere maluit, quàm sine libertate remanere in illa. Horum omnium nomen egregium uoce Tullij recalescit, in ijs quæ de fine bonorum,

A bonorū. inquit enim Tullius hoc de Decijs: Publius Decius, princeps in ea familia Consul, cū se deuoueret, ex equo admissō in mediam aciem Latinorū irruebat: num aliquid de uoluptatibus suis cogitabat, ubi eam caperet, aut quando? cum sciret confestim esse moriendum, eamq; mortem ardentiore studio peteret, quam Epicurus uoluptatem petendam putauit. Quod quidem eius factum nisi esset iure laudatum, non fuisset imitatus quarto consulatu suo filius: neq; porrò ex eo natus, cū Pyrrho bellum gerens Consul, eo cecidisset in prælio, seq; & continenti genere tertiam uictimam reipublicæ tribuisset. In ijs uerò quæ de Officijs, de Catone dicebat: Non enim alia in causa M. Cato fuit, alia cæteri, qui se in Africa Cæsari tradiderūt. atq; cæteris forsan uitio datum esset, si se interemissent: propterea q leuior eorū uita, & mores fuerunt faciliores. Catoni uerò dum incredibilē natura tribuisset grauitatē, eamq; perpetua cōstantia roborasset, semperq; in proposito suscepto q; cōsilio permāsisset, moriendū ei potius, q̄ tyranni uultus aspiciendus fuit.

Declaranda igitur duo sunt: quorum unum est, quòd quicunq; bonum reipublicæ intendit, finem iuris intendit: aliud est, quòd Romanus populus subijciendo sibi orbem, bonum publicum intendit. Nunc arguatur ad propositū sic. Quicunq; finem iuris intendit, cum iure graditur: Romanus populus subijciendo sibi or-
B bem, finem iuris intendit, ut manifestè per superiora in isto Capitulo est probatum: Ergo Romanus populus subijciēdo sibi orbem, cum iure hoc fecit: & per consequens, de iure sibi adsciuit Imperij dignitatem. Quæ conclusio ex omnibus manifestis illata est. Manifestum est autem, quod dicitur: quòd quicunque finem iuris intendit, cum iure graditur. Ad cuius euidentiam aduertendum, quòd quęlibet res est propter aliquem finem, aliter esset ociosa: quod esse non potest, ut superius dicebatur. Et quemadmodum omnis res est ad proprium finem, sic omnis finis propriam habet rem cuius est finis. Vnde impossibile est, aliqua duo per se loquendo, in quantum duo, finem eundem intendere: sequeretur enim idem inconueniens, quòd alterum scilicet esset frustra. Cum ergo iuris finis quidem sit, ut iam declaratum est: necesse est, fine illo posito, ius poni, cum sit proprius & per se iuris effectus. Et cum in omni consequentia impossibile sit habere antecedens absque consequente, ut hominem sine animali, sicut patet construendo & destruendo: Sic impossibile est, iuris finem quærere sine iure, cum quęlibet res ad proprium finem se habeat uelut consequens ad antecedens. Nam impossibile est, bonam ualetudinem membrorum attingere sine sanitate. Propter quod euidentissimè patet, quòd finem iuris intendentem, oportet cum iure intendere. nec ualet instantia quæ de uerbis philosophi eubuliam pertractantis elici solet. dicit enim, sed & hoc falso syllogismo: Sortiri, quod quidem oportet sortiri, sortiri

oportet: per quod aũt, nõ: sed falsum mediũ terminũ esse. Nã si ex A syllogismis uerum quodãmodo concluditur, hoc est per accidens, inquantũ illud uerũ importatur per uoces illationis. per se eñ uerum nunquã sequitur ex falsis, signa tamen ueri bene sequuntur ex signis quæ sunt signa falsi. Sic & in operabilib. nam licet fur de furto subueniat pauperi, nõ tamẽ eleemosyna dicendũ est: sed est actio quædam, quæ si de propria substantia fieret, eleemosynæ formam haberet. Similiter est de fine iuris: quia si aliud, ut finis ipsius iuris, absq; iure obtineretur, ita esset iuris finis, hoc est bonum cõmune: sicut exhibitio facta de malè acquisito, est eleemosyna. & sic, cum in propositione dicatur de fine iuris existente, non tamen apparente, instantia nulla est. Patet igitur, quod quærebatur.

Et illud quod natura ordinauit, de iure seruatur. natura enim in prouidendo non deficit ab hominis prouidentia: quia si deficeret, effectus superaret causam in bonitate: quod est impossibile. Sed nos uidemus, quòd in collegijs instituendis, nõ solum ordo collegarum ad inuicẽ cõsideratur ab instituente, sed & facultas ad officia exercẽda: quod est cõsiderare terminum iuris in collegio, uel in ordine. nõ. n. ius extẽdit ultra posse. Ergo ab hac prouidẽtia natura non deficit in suis ordinatis. Propter q̃ patet, quòd natura ordinat res cũ respectu suarum facultatum: qui respectus est fundamẽtum iuris in rebus & natura positũ. Ex quo sequitur, quòd ordo naturalis in rebus absq; iure seruari non possit, cum inseparabiliter iuris fundamẽtum ordini sit annexum. Necesse est igitur, quòd quicquid natura ordinauit, de iure seruari debeat. Romanus populus ad imperandum ordinatus fuit à natura: quod sic declaratur. Sicut ille deficeret ab artis perfectione, qui finalẽ formã tantũ intenderet, media uerò per quę ad formã pertingeret, nõ curaret: sic natura, si solam formã uniuersalẽ diuinæ similitudinis in uniuerso intẽderet, media autem negligeret. Sed natura in nulla perfectione deficit, cum sit opus diuinę intelligentiæ: ergo media omnia intendit, per quæ ad ultimũ suę intentionis deuenitur. Cũ ergo finis humani generis sit, aliquod mediũ necessariũ ad finẽ naturę uniuersalẽ: necesse est, naturam ipsum intendere. Propter quod bene Philosophus, naturam semper agere propter finem, in secundo de Naturali auditu probat. Et quia ad hunc finem natura pertingere non potest per unum hominem, cum multæ sint operationes necessariæ ad ipsum, quæ multitudinem requirunt in operantibus: necesse est naturam producere hominũ multitudinem, ad operationes ordinatorum. ad quod multum conferunt, præter superiorem influentiam, locorum inferiorum & uirtutes & proprietates. Propter quod uidemus, quòd quidam non solum singulares homines, quin etiam populi, apti nati sunt ad principari, quidam ad subijci atq; ministrare: ut philosophus astruit in ijs quę de Politijs. et B

talibus,

a talibus, ut ipse dicit, non solum regi est expediens, sed & iustum, etiamsi ad hoc cogantur. Quæ si ita se habent, non dubium est quin natura locum & gentē disposuerit in mundo, ad uniuersaliter principandum: aliter sibi defecisset, quod est impossibile. Quis aūt fuerit locus, & quæ gens, per dicta superius & inferius satis est manifestum quod fuerit Roma, & ciues eius, siue populus. Quod & poeta noster ualde subtiliter in sexto tetigit, introducēs Anchisen præmonentem Aeneam, Romanorum patrem, sic:

Excudent alij spirantia mollius æra,
Credo equidem, uiuos ducent de marmore uultus,
Orabunt causas melius, cœliq; meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent:
Tu regere imperio populos Romane memento,
Hæ tibi erunt artes, paciq; imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Dispositionem uero loci subtiliter tangit in quarto, cum introducit Iouem ad Mercurium de Aenea loquentem isto modo:

Non illum nobis genitrix pulcherrima talem
Promisit, Graiumq; ideo bis uendicat armis:
Sed fore qui grauidam imperijs, belloq; frementem
b *Italiam regeret.* ——

Propterea satis persuasum est, quod populus Romanus natura ordinatus fuit ad imperandum. Ergo Romanus populus subijciendo sibi orbem, de iure ad imperium uenit.

Ad bene quoq; uenandum ueritatē quæsiti, scire oportet, quod diuinū iudiciū in rebus quandoq; hominibus est manifestū, quandoque occultum. Et manifestum potest esse dupliciter: ratione scilicet, & fide. Nam quædam iudicia Dei sunt, ad quæ humana ratio proprijs pedibus pertingere potest. Sicut ad hoc, quod homo pro salute patriæ seipsum exponat. Nam si pars debet se exponere pro salute totius, cū homo sit pars quædā ciuitatis, ut ait philosophus in suis Politijs: homo pro patria debet exponere seipsum, tanquā minus bonum pro meliori. Vnde Philosophus ad Nicomachum, Amabile quidem enim, & uni soli melius, sed diuinius genti & ciuitati. Et hoc iudiciū Dei est cognoscibile: aliter humana ratio in sua rectitudine nō sequeretur naturæ intentionē, quod est imposibile. Quædam aūt sunt Dei iudicia, ad quæ humana ratio, etsi ex proprijs pertingere nequit, eleuatur tamē ad illa cū adiutorio fidei eorum quę in sacris literis nobis dicta sunt. Sicut ad hoc, quod nemo, quantumcunque moralibus & intellectualibus uirtutibus, & secundum habitum & secundum operationem perfectus, absque fide saluari potest: dato, quod nūquā aliquid de Christo audiuerit, nam hæc ratio humana per se iustum intueri non potest, fide tamē

adiuta potest. Scriptum est enim ad Hebræos: Impossibile est sine fide placere Deo. Et in Leuitico: Homo quilibet de domo Israel, qui occiderit bouem, aut ouem, aut caprã, in castris uel extra castra, & non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationẽ Domino, sanguinis reus erit. Ostium tabernaculi Christum figurat, qui est ostium cõclauis æterni, ut ex Euangelio elici potest: occisio animaliũ, operationes humanas. Occultum uerò est iudicium Dei ab humana ratione, quę nec lege naturæ, nec lege scripta ad eum pertingit: sed de gratia speciali quandoque pertingit, quod fit plurib. modis. quandoque simplici reuelatione: quandoq; reuelatione, disceptatione quadam mediante. Simplici reuelatione dupliciter: aut spõte Dei, aut oratione impetrante. Sponte Dei dupliciter: aut expressè, aut per signum. Expressè, sicut reuelatum fuit iudicium Samueli contra Saulem. Per signum, sicut Pharaoni reuelatum fuit per signum, quod Deus indicauerat de liberatione filiorum Israhel. Oratione impetrãte, quod sciebant, qui dicebant: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solũ habemus residui, ut ad te oculos dirigamus. Disceptatione uerò mediante, dupliciter: aut sorte, aut certamine. Certare enim, ab eo quod est certum facere, dictum est. Sorte siquidem quandoq; Dei iudiciũ reuelatur hominibus: ut patet in substitutione Matthiæ, in Actibus apostolorum. Certamine uerò dupliciter Dei iudicium aperitur: uel ex collisione uiriũ, sicut fit per duellum pugilũ, qui duelliones etiam uocantur: uel ex cõtentione plurium ad aliquod signum præualere conantium, sicut fit per pugnã athletarum currentiũ ad brauium. Primus istorum modorũ apud gentiles figuratus fuit in illo duello Herculis & Antei, cuius Lucanus meminit in quarto Pharsaliæ, & Ouidius in nono de rerũ trãsmutatione. Secundus figuratur apud eosdem in Atalãta & Hippomene, in 10. eiusdem. Similiter & latere non debet, quoniam in his duobus decertandi generibus ita se habet res, ut in altero sine iniuria decertantes impedire se possint, puta duelliones: in altero autẽ non. nõ enim athletæ impedimento in alterutrũ uti debent. quamuis Poeta noster aliter sentire uideatur in quinto, cũ fecit remunerari Euryalum. Propter quod melius Tullius in tertio de Officijs hoc prohibuit, sententiã Chrysippi sequens. ait eñ sic: Scitè Chrysippus, ut multa: Qui stadiũ (inquit) currit, eniti & contendere debet, quàm maximè possit, ut uincat: supplantare autem eum qui cũ certet, nullo modo debet. Iis itaq; in Capitulo hoc distinctis, duas rationes efficaces ad propositũ accipere possumus: scilicet à disceptatione athletarum unam, & à disceptatione pugilum alterã, quas quidem prosequar in sequentibus & immediatis Capitulis.

Ille igitur populus, qui cunctis athletizantib. pro imperio mundi præualuit, de diuino iudicio præualuit. Nam cum diremptio uniuersalis litigij magis Deo sit curę, quàm diremptio particularis: & in particu-

a particularibus litigijs quibusdam per athletas diuinum iudicium postulatur, iuxta iam tritum prouerbium: Cui Deus concedit, benedicat & Petrus: nullum dubium est, quin præualentia in athletis pro Imperio mundi certantibus, Dei iudicium sit sequuta. Romanus populus, cunctis athletizantibus pro Imperio mundi, præualuit. Quod erit manifestum, si considerantur athletæ. Si consideretur & brauium siue meta, brauium siue meta fuit, omnibus præesse mortalibus: hoc enim imperium dicimus. Sed hoc nulli cõtigit nisi Romano pop. Hic nõ modò primus, quin & solus, qui attigit metã certaminis, ut statim patebit. Primus namque inter mortales, qui ad hoc brauium anhelauit, Ninus fuit, Assyriorum rex: qui quamuis cum consorte thori Semiramide, per nonaginta annos, & plures (ut Orosius refert) Imperium mundi armis tentauerit, & totam Asiam sibi subegerit: non tamen occidentales mundi partes eis unquam subiectę fuerunt. Horum amborum Ouidius memoriam fecit in quarto, ubi dicit in Pyramo:

Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.

Et infra:

Conueniant ad busta Nini, lateantq; sub umbra.

Secundus, Vesoges rex Aegypti, ad hoc brauium spirauit. Et quamuis Meridiem atque Septentrionem in Asia exagitauerit, ut
b Orosius memorat, nũquã tñ dimidiã partem orbis obtinuit: quinimò à Scythis ab incepto suo temerario est auersus. Deinde Cyrus Persarum rex tentauit hoc, qui Babylone destructa, imperioq; Babylonis ad Persas translato, nec quidem adhuc partes Occidentales expertus, sub Tomiride regina Scytharum uitam simul cum intentione deposuit. Post hos uerò Xerxes Darij filius, & rex in Persis, cum tanta gentium multitudine mundum inuasit, cum tanta potentia, ut transitum maris, Asiam ab Europa dirimentis, inter Seston & Abydum, ponte superauerit. Cuius operis admirabilis Lucanus in secundo Pharsaliæ meminit. Canit enim sic:

Tales fama canit tumidum super æquora Xerxen
Construxisse uias. —

& tandem miserabiliter ab incœpto repulsus, ad brauium peruenire non potuit. Præter istos, & post Alexander rex Macedo maximè omnium ad palmam Monarchiæ propinquans, dum per legatos ad deditionẽ Romanos præmonet, apud Aegyptum ante Romanorum rationem, ut Liuius narrat, in medio quasi cursu collapsus est. De cuius etiam sepultura ibidem existente, Lucanus in octauo, inuehens in Ptolemæum regem Aegypti, testimonium reddit dicens:

Vltima Lagææ stirpis perituraq; proles
Degener, incestæ sceptris cessure sororis,
Cum tibi sacrato Macedo seruetur in antro:

O al-

O altitudo sapientiæ & scientię Dei, quis hic te non obstupesce- A
re poterit? Nam conantem Alexandrum præpedire in cursu coa- thletam Romanum, tu, ne sua temeritas prodiret ulterius, de certa- mine rapuisti. Sed quod Roma palmã tanti brauij sit adepta, mul- tis approbatur testimonijs. ait enim Poeta noster in 1.

Certè hinc Romanos olim uoluentibus annis,
Hinc fore ductores, reuocato à sanguine Teucri,
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent.

Et Lucanus in primo:

Diuiditur ferro regnum, populiq́; potentis,
Qui mare, qui terras, qui totum possidet orbem,
Non cepit fortuna duos.

Et Boetius in secundo, cum de Romanorum principe loquere- tur, sic inquit:

Hic tamen sceptro populos regebat,
Quos uidet condens radios sub undas
Phœbus, extremo ueniens ab ortu,
Quos premunt septem gelidi triones,
Quos nothus sicco uiolentus æstu
Torret ardentes recoquens arenas.

Hoc etiam testimonium perhibet scriba Christi Lucas, qui om- B
nia uera dicit etiam illa parte sui eloquij: Exiuit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis. In quib. uerbis uniuer- salem mundi iurisdictionem tunc Romanorum fuisse, apertè intel- ligere possumus. Ex quibus omnib. manifestum est, quod Roma- nus populus cunctis athletizantibus pro Imperio mundi, præua- luit. Ergo de diuino iudicio præualuit: & per consequens, de diui- no iudicio obtinuit, quod est de iure obtinuisse.

Et quod per duellũ acquiritur, de iure acquiritur. Nam ubicun- que humanum iudicium deficit, uel ignorãtię tenebris inuolutum, uel propter præsidium iudicis non habere, ne iusticia derelicta re- maneat, recurrendum est ad illum, qui tantum eam dilexit, ut quod ipsa exigebat, de proprio sanguine moriẽdo suppleuit. Vnde Psal- mus: Iustus Dominus iusticias dilexit. Hoc autem fit, cum de libe- ro assensu partium, non odio, sed amore iusticiæ, per uirium tam a- nimi quàm corporis mutuam collisionem diuinum iudicium po- stulatur. Quam quidem collisionem quia primitùs unius ad unum fuit ipsa inuenta, duellum appellamus. Sed semper cauendum est, ut quemadmodum in rebus bellicis, prius omnia tentanda sunt per disceptationem quandam, et ultimum per prælium dimican- dum est: ut Tullius & Vegetius concorditer præcipiunt, hic in re militari, ille uerò in officijs. Et quemadmodum in cura medi- cinali ante ferrum & ignem omnia experienda sunt, & ad hæc ulti-

A ultimo recurrendum: sic omnibus uijs prius inuestigatis pro iudicio de lite habendo, ad hoc remedium ultimum quadam iusticiæ necessitate coacti recurramus. Duo igitur formalia duelli apparent: unum, hoc quod nunc dictum est: aliud, quod superius tangebatur: scilicet, ut nō odio, non amore, sed solo iusticię zelo, de communi assensu agonistæ seu duelliones palæstram ingrediantur. Et propter hoc bene Tullius, cum de hac materia tangeret. inquiebat enim: Sed bella, quib. Imperij corona proposita est, minus acerbè gerenda sunt. Quòd si formalia duelli seruata sunt (aliter enī duellum non esset) iusticiæ necessitate de communi assensu congregati propter zelū iusticiæ, nónne in nomine Dei congregati sunt? Et si sic, nón'ne Deus in medio illorū est? cū ipse in Euāgelio nobis hoc promittat? Et si Deus adest, nón'ne nefas est, habendo iusticiā succumbere posse? quam ipse in tantū diligit, quantū superius prenotatur. Et si iusticia in bello succumbere nequit, nón'ne de iure acquiritur, quod per duellum acquiritur? Hanc ueritatem etiā gentiles ante tubam Euangelicam agnoscebāt, cum iudicium ad fortunam duelli quærebant. Vnde bene Pyrrhus ille tam moribus Aeacidarum, quàm sanguine generosus, cum legati Romanorum pro redimendis captiuis ad illum missi fuerunt, respondit:

Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis,
B *Non cauponantes bellum, sed belligerantes:*
Ferro, non auro, uitam cernamus utriq,
Vos'ne uelis, an me, regnare Hera: quid ue ferat sors,
Virtute experiamur. Et hoc simul accipe dictum:
Quorum uirtuti belli fortuna pepercit,
Horundem me libertati parcere certum est,
Dono ducite, doq, uolentibus cum magnis dijs.

Hæc Pyrrhus. Heram uocabat fortunam, quàm causam melius & rectius nos diuinam prouidentiam appellamus. Vnde caueant pugiles, ne precio constituant sibi causam: quia non tunc duellum, sed forum sanguinis & iusticiæ dicendum esset: nec tunc arbiter Deus adesse credatur, sed illè antiquus hostis, qui litigij fuerat persuasor. Habeant semper, si duelliones esse uolunt, non sanguinis & iusticiæ mercatores, in ostio palæstrę ante oculos Pyrrhum: qui pro imperio decertando sic aurū despiciebat, ut dictum est. Quòd si contra ueritatē ostensam de imparitate uiriū instetur, ut assolet, per uictoriam Dauid de Goliath obtentàm, instantia refellatur. Et si gentiles aliud peterent, refellant ipsam per uictoriam Herculis in Antheum. Stultum enim est ualde, uires, quas Deus confortat, inferiores in pugile suspicari. Iam satis manifestum est, quòd per duellum acquiritur, de iure acquiri. Sed Romanus populus per duellum acquisiuit imperiū; quod fide dignis testimonijs approbatī, in quibus

quibus manifestandis non solum hoc apparebit, sed & quicquid à A primordialibus imperij Romani dijudicandum erat, per duellum esse discussum. Nam de primo, cum de sede patris Aeneæ, qui primus pater huius populi fuit, uerteretur litigium, Turno Rutulorū rege contrà stante, de communi amborum regum assensu: ad ultimum, propter diuinum beneplacitum inquirēdum, inter se solum dimicatum est, ut in ultimis Aeneidos canitur. In quo quidem agone tanta uictoris Aneæ clementia fuit, ut nisi baltheus, quem Turnus Pallanti à se occiso detraxerat, patuisset, uicto uictor simul uitam condonasset, & pacem: ut ultima carmina nostri Poetæ testantur. Cumq; duo populi ex ipsa Troiana radice in Italia germinassent, Romanus scilicet populus, & Albanus: atq; de signo aquilæ, deq; penatibus alijs Troianorum atq; dignitate principandi longo tempore inter se disceptatum esset: ad ultimum communi assensu partium, propter instantiam cognoscendam per tres Horatios fratres, & per totidem Curiatios fratres, inde in conspectu regum & populorum altrinsecus expectātium decertatum est: ubi tribus pugilibus Albanorum peremptis, Romanorum duobus, palma uictoriæ sub Hostilio rege cessit Romanis. Et hoc diligenter Liuius in prima parte contexit, cui Orosius etiam contestatur. Deinde cū finitimis omni iure belli seruato, cum Sabinis, cum Samnitibus, licet in multitudine disceptantium, sub forma tamen duelli, de impe B rio decretum fuisse, Liuius narrat. in quo quidem modo decertandi cum Samnitibus ferè Fortunam (ut dicam) incœpti pœnituit. Et hoc Lucanus in secundo ad exemplum sic reducit:

Aut Collina tulit stratas quot porta cateruas,
Tunc cum penè caput mundi rerumq; potestas
Mutauit translata locum, Romanaq; Samnis
Vltra Caudinas superauit uulnera furcas.

Postquam uerò Italorum litigia sedata fuerunt, & cum Græcis, cumq; Pœnis nondum pro diuino iudicio certatum esset: id imperium intendētibus illis & illis, Fabricio pro Romanis, Pyrrho pro Græcis, de imperij gloria in militiæ multitudine decertātibus, Roma obtinuit. Scipione uerò pro Italis, Hannibale pro Africanis in forma duelli bellum gerentibus, Italis Afri succubuerunt: sicut Liuius & omnes Romanæ rei scriptores testificari conantur. Quis igitur nunc adeò mentis obtusæ est, qui non uideat, sub iure duelli gloriosum populum coronā totius orbis esse lucratum? Verè potuit dicere uir Romanus, quod Apostolus ad Timotheum: Reposita est mihi corona iustitiæ. reposita scilicet, in Dei prouidentia æterna. Videant nunc Iuristæ præsumptuosi, quantum infrà sint ab illa specula rationis, unde humana mens hæc principia speculatur: & silcant, secundum sensum legis consilium & iudicium exhibere contenti,

a contenti. Et iam manifestum est, quod per duellum Romanus populus acquisiuit Imperium: ergo de iure acquisiuit, quod est principale propositum in libro præsenti. Hucusque patet propositũ, per rationes quæ plurimum rationalibus principijs innitũtur. Sed deinceps ex principijs fidei Christianæ iterum patefaciendũ est. Maxime enim fremuerunt, & inania meditati sunt in Romanum principatum, qui zelatores fidei Christianæ se dicunt: nec miseret eos pauperum Christi, quibus non solum defraudatio fit in ecclesiarũ prouentibus, quinimo patrimonia ipsa quotidie rapiuntur, & depauperatur Ecclesia, dum simulando iusticiam, exequutorem iusticiæ non admittunt. Nec iam pauperatio talis absq; Dei iudicio fit: cum nec pauperibus, quorum patrimonia sunt Ecclesię facultates, inde subueniatur: neq; ab offerente Imperio cum gratitudine teneantur. Redeunt, unde uenerunt. uenerunt bene, redeunt male: quia bene data, & male possessa sunt. Quid ad pastores tales? Quid si Ecclesiæ substantia diffluit? dum proprietates propinquorum suorũ exaugeantur? Sed forsan melius est, propositum prosequi: & sub pio silentio, Saluatoris nostri expectare succursum. Dico ergo, quod si Romanum imperium de iure non fuit, Christus nascendo præsumpsit iniustũ. & cõsequens est falsum, ergo contradictoriũ antecedentis est uerum. Inferunt enim se contradictoria inuicem a
b contrario sensu. Falsitatem consequentis ad fideles ostendere non oportet. Nam si fidelis quis est, falsum hoc esse concedit: et si non concedit, fidelis non est. Sed ab eo ratio ista non quæritur. Consequentia sic ostendo: Quicunque aliquod edictum ex electione prosequitur, illud esse iustum opere persuadet: & cum opera magis suadeant, quam sermones (ut Philosopho placet in ultimis ad Nicomachũ) magis persuadet, quam si sermone approbaret. Sed Christus (ut eius scriba Lucas testatur) sub edicto Romanæ auctoritatis nasci uoluit de uirgine matre, ut in illa singulari generis humani descriptione filius Dei factus homo conscriberetur, quod fuit illud prosequi. Et forte sanctius est arbitrari, diuinitus illud exiuisse per Cæsarem; ut qui tempora tanta fuerat expectatus in societate mortalium, cum mortalibus ipse se consignaret. Ergo Christus Augusti, Romanorum auctoritate fungentis, edictum fore iustum, opere persuasit. Et cum a iuste edicere, iurisdictio sequatur: necesse est, ut qui istud edictum persuasit, iurisdictionẽ etiam persuaserit. Quæ si de iure non erat, iniusta erat. Et notandum, quod argumentum sumptum ad destructionem cõsequentis, licet de sua forma per aliquem locum teneat: tamẽ uim suam per secundam figuram ostendit, si reducatur: sicut argumentum in positione antecedentis per primam. reducitur enim sic: Omne iniustum persuadetur iniuste: Christus non persuasit iniuste: ergo non persuasit iniustum. A positione antecedẽtis sic: Omne iniustum persuadetur iniuste:

iuste: Christus persuasit quoddã iniustum: ergo persuasit iniuste.

Etsi Romanũ imperiũ de iure non fuit, peccatũ Adæ in Christo non fuit punitum. hoc autem esset falsum: ergo contradictorium eius, ex quo sequitur, est uerum. Falsitas consequentis apparet sic. Cum enim per peccatum Adæ omnes peccatores essemus, dicente Apostolo: Sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intrauit, & per peccatum mors: ita in omnes homines mors, in quo omnes peccauerunt: Si de illo peccato non fuisset satis factum per mortem Christi, adhuc essemus filij iræ naturę: natura scilicet deprauata. Sed hoc nõ est, cum dicat Apostolus ad Ephesios, loquẽs de Patre qui prædestinauit nos in adoptione filiorum per Iesum Christum, in ipsum, secundum propositum uoluntatis suæ, in laudem & gloriã gratię suę, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum, secundum diuitias gloriæ suæ, quæ superabundauit in nobis. Dum etiã Christus in se punitionẽ patiẽs, dicat in Iohãne, Consummatum est. Nam ubi consumatũ est, nihil restat agẽdum. Propter conuenientia sciendum, quod punitio non est simpliciter pœna iniuriam inferentis: sed pœna inflicta iniuriam inferenti, ab habente iurisdictionẽ puniendi. unde, nisi ab ordinario iudice pœna inflicta sit, punitio non est, sed potius iniuria est dicenda. unde dicebat ille Moysi, Quis te constituit iudicẽ super nos? Si ergo sub ordinario iudice Christus passus nõ fuisset, illa pœna punitio non fuisset: & iudex ordinarius esse nõ poterat, nisi supra totũ humanũ genus iurisdictionẽ habẽs, cum totum humanũ genus in carne illa Christi portantis dolores nostros (ut ait Propheta) uel sustinẽtis, puniretur. Et supra totum humanum genus Tiberius Cęsar, cuius uicarius erat Pilatus, iurisdictionem non habuisset, nisi Romanum imperium de iure fuisset. Hinc est quod Herodes, quamuis ignorans quid faceret, sicut & Caiphas, cum uerum dixit, de cœlesti decreto Christum Pilato remisit ad iudicãdum, ut Lucas in suo Euãgelio tradit. Erat enim Herodes non uicem Tiberij gerens, sub signo aquilæ, uel sub signo Senatus: sed rex, regno singulari ordinatus ab eo, & sub signo regni sibi commissi gubernans. Desinant igitur imperium exprobrare Romanum, qui se filios Ecclesiæ fingunt: cum uideant sponsum Christum illud sic in utroque termino suæ militiæ comprobasse. Et iam sufficienter manifestum esse arbitror, Romanum populum sibi de iure orbis Imperium adsciuisse. O' fœlicem populum, o' Ausoniam te gloriosam, si uel nunquam infirmator ille imperij tui natus fuisset: uel nunquam sua pia intentio ipsum fefellisset.

LL

LIBER TERTIVS MONARCHIAE: IN *quo tractatur, qualiter officium Monarchæ, siue Imperij dependet à Deo immediatè.*

A Conclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eò iusticia inuēta est in me. In principio huius operis propositū fuit de tribus quæstionibus, prout materia pateretur, inquirere. De quarū duabus primis, in superioribus libris, ut credo, sufficiēter peractum est. Nunc autē de tertia restat agēdum. Cuius quidē ueritas, quia sine rubore aliquorū emergere nequit, forsitā alicuius indignationis causa in me erit. Sed quia de throno immutabili suo Veritas deprecatur, Salomon etiam syluam Prouerbiorum ingrediens, meditandam ueritatē, impium detestandum in se futuro, nos docet. Ac præceptor morum Philosophus, familiaria destruenda pro ueritate suadet. Assumpta fiducia de uerbis Danielis prę missis, in quib. diuina potētia, clypeus defensorū ueritatis, astruit: iuxta monitionem Pauli, fidei loricam induens, in calore carbonis illius, quem unus de Seraphin accepit ex altari cœlesti, & tetigit labia Esaiæ, gymnasium præsens ingrediar: & in brachio illius qui nos de potestate tenebrarū liberauit, in sanguine suo, impium atq; mendacē de palęstra spectante mundo eijciam. Quid timeam? cum

B spiritus Patri & Filio coęternus dicat per os Dauid: In memoria ęterna erit iustus, ab auditione mala non timebit? Quæstio igitur præsens, de qua inquisitio futura est, inter duo luminaria magna uersatur: Romanum scilicet Pontificē, & Romanum Principem. & quęritur, utrū authoritas Monarchę Romani, qui de iure Monarcha mundi est, ut in secundo libro probatum est, immediatè à Deo depēdeat: an ab aliquo Dei uicario uel ministro, quē Petri successorem intelligo, qui uerè est clauiger regni cœlorum.

Ad præsentem quæstionem discutiendam, sicut in superioribus est peractum, aliquod principium est sumendum: in uirtute cuius, aperiendæ ueritatis argumenta formentur. Nā sine præfixo principio, etiam uera dicendo laborare quid prodest? cum principium solum assumendorum mediorum sit radix. Hæc igitur irrefragabilis ueritas præmittatur, scilicet quòd illud quod naturæ intētioni repugnat, Deus nolit. Nam si hoc uerū nō esset, contradictiorium eius non esset falsum: quod est, Deum non nolle quod naturæ intētioni repugnat. Et si hoc non est falsum, nec ea quæ sequuntur ad ipsum. Impossibile enim est, in necessarijs consequentijs falsum esse consequens, antecedēte nō falso existente. Sed ad nō nolle, alterum duorum sequitur de necessitate, aut uelle, aut nō uelle: sicut ad non odire, necessariò sequitur, aut amare, aut non amare. non enim non amare, est odire: nec non uelle, est nolle, ut de se patet. Quæ si falsa non sunt, ista non erit falsa, Deus uult quod non uult: cuius falsitas

non habet superiorem. Quòd aũt uerum sit quod dicitur, sic declaro. Manifestum est, quòd Deus finẽ naturæ uult: aliter cœlum ociosè moueret, quod dicendum non est. si Deus uellet impedimentum finis, uellet & finem impedimenti: aliter etiam ociosè uellet. Et cum finis impedimẽti sit, non esse rei impeditæ: sequeretur, Deum uelle non esse finẽ naturæ, qui dicitur uelle esse. Si enim Deus non uellet impedimentũ finis, prout non uellet, sequeretur ad non uelle, nihil de impedimẽto curaret, siue esset, siue non esset. sed qui impedimentum non curat, rem quę potest impediri non curat: & per consequens, non habet in uolũtate. & quod quis non habet in uoluntate, non uult. Propter quod si finis naturæ impediri potest, quod potest: de necessitate sequitur, quòd Deus finem naturę non uult. et sic sequitur quod prius, uidelicet Deũ uelle quod non uult. Verissimum igitur est illud principium, ex cuius contradictorio tam absurda sequentur. A

In intr oitu, ad quęstionẽ hanc notare oportet, quòd primę quęstionis ueritas magis manifestãda fuit ad ignorantiam tollendam, quàm ad tollendum litigium. Sed quod fuit secundæ quæstionis, quomodo & qualiter ad ignorantiam & litigium se habeat. Multa etenim ignoramus, de quibus nõ litigamus. nã Geometria circuli quadraturam ignorat, non tamen de ipsa litigat. Theologus uerò de numero angelorum ignorat, non tamẽ de illo litigium facit. Aegyptius ciuilitatem Scytharum ignorat, non propter hoc litigium facit de eorum ciuilitate. Huius quidem tertiæ quæstionis ueritas tantum habet litigium, ut quemadmodum in alijs ignorantia solet esse causa litigij, sic & hic litigium causa ignorantiæ sit. Magnis hominibus namque rationis intuitu uoluntatem præuolantibus, hoc sæpe contingit, ut malè affecti, lumine rationis post posito, affectu quasi cæci trahantur, & pertinaciter suã denegent cæcitatẽ. Vnde fit persepe, quòd non solum falsitas patrimonium habeat, sed plerique ut de suis terminis egredientes, per aliena castra discurrant: ubi nihil intelligentes ipsi, nihil intelliguntur. Et sic prouocant quosdam ad iram, quosdam ad indignationẽ, nonnullos ad risum. Igitur contra ueritatem, quę quæritur, tria hominum genera maximè colluctantur. Summus namque Pontifex, Domini nostri Iesu Christi uicarius, & Petri successor, cui non quicquid Christo, sed quicquid Petro debemus, zelo fortasse clauium, nec non alij Græcorum Christianorũ pastores, & alij quos credo zelo solo matris Ecclesiæ permoueri, ueritati, quam ostensurus sum, de zelo forsan (ut dixi) non de superbia contradicunt. Quidam uerò alij, quorum obstinata cupiditas lumen rationis extinxit, & dum ex patre diabolo sunt, Ecclesiæ se filios esse dicunt, non solum in hac quæstione litigium mouent: sed sacratissimi Principatus uocabulum abhorrentes, superiorum quæstionum, & huius principia impudenter B

pudenter

A pudēter negarunt. Sunt & tertij, quos Decretalistas uocāt, Theo-
logiæ ac Philosophiæ cuiuslibet inscij & expertes, suis Decretali-
bus (quas profectò uenerandas existimo) tota intētione innixi, de
illarū prævalētia credo sperantes, Imperio derogant. Nec mirum,
cum iam audiuerim quēdam de illis dicentē, & procaciter afferen-
tem, traditiones Ecclesiæ fidei esse fundamentum. Quod quidem
nefas, de opinione mortalium illi submoueāt, qui ante traditiones
Ecclesiæ in filium Dei Christum, siue uenturum, siue præsentem,
siue iam passum crediderunt, & credendo sperauerunt, et sperātes
charitate arserunt, & ardentes ei cohæredes futuros esse mundus
non dubitat. Et ut tales de præsenti Gymnasio totaliter excludan-
tur, est aduertendū, quòd quędā Scriptura est ante Ecclesiam, quę-
dam cum Ecclesia, quædam post Ecclesiā. Ante quidem Ecclesiam
sunt, uetus & nouum Testamentum: quod in ęternum mandatum
est, ut ait Propheta. hoc enim est quod dicit Ecclesia, loquens ad
Sponsum: Trahe me post te. Cum Ecclesia uerò sunt, ueneranda
ille concilia principalia, quibus Christum interfuisse nemo fidelis
dubitat: cum habeamus, ipsum dixisse discipulis, ascensurum in cœ
lum: Ecce ego uobiscum sum in omnibus diebus, usque ad con-
sumationem seculi: ut Mathæus testatur. Sunt & scripturæ docto-
rum, Augustini & aliorum, quos à spiritu sancto adiutos qui du-
B bitat, fructus eorum uel omnino non uidit: uel si uidit, minimè de-
gustauit. Post Ecclesiam uerò sunt traditiones, quas Decretales
dicunt: quæ quidem etsi auctoritate Apostotica sunt uenerandæ,
fundamentali tamen Scripturæ postponendas esse dubitandum
non est: cum Christus sacerdotes obiurgauerit de contrario. Cum
enim interrogassent, Quare discipuli tui traditionē seniorū trans-
grediuntur? (negligebant enim manuum lotionem) Christus eis
Matthæo testante respōdit: Quare & uos trāsgredimini mādatum
Dei, propter traditionē uestram? In quo satis innuit, traditionem
postponendam. Quòd si traditiones Ecclesię, post Ecclesiam sunt,
ut declaratum est: necesse est, ut non Ecclesiæ à traditionibus, sed
ab Ecclesia traditionibus accedat auctoritas. Itaque solas traditio-
nes habentes, ut dicebatur, à Gymnasio excludendi sunt. Oportet
enim hanc ueritatē uenātes, ex ijs ex quibus Ecclesiæ manat autho-
ritas, inuestigando procedere. Iis itaque exclusis, excludendi sunt
alij, qui coruorum plumis operti, oues albas in grege Domini se ia-
ctant. Hi sunt impietatis filij, qui ut flagitia sua exequi possint, ma-
trem prostituunt, fratres expellunt: & denique iudicem habere nō
lunt. Nam cur ad eos ratio quereretur, cum sua cupiditate detenti,
principia non uiderint? Quapropter cum solis concertatio restat,
qui aliquali zelo erga matrem Ecclesiam ducti, ipsam quæ quæri-
tur ueritatem ignorant. Cum quibus illa reuerentia fretus, quam
pius filius debet patri, quam pius filius matri, pius in Christum,

pius in ecclesiam, pius in pastorem, pius in omnes Christianam re- A
ligionem profitētes, pro salute ueritatis in hoc libro certā incipio.
Isti uero, ad quos erit tota disputatio sequens, asserentes auctori
tatem Imperij ab auctoritate Ecclesiæ dependere, uelut artifex in-
ferior dependet ab architecto, pluribus ex diuersis argumentis mo
uentur: quæ quidem de sacra Scriptura eliciunt, & de quibusdā ge-
stis tam summi Pontificis, quàm ipsius Imperatoris, nonnullum
uerò rationis indicium habere nituntur. Dicunt enim primò secun
dum scripturā Geneseos, quòd Deus fecit duo magna luminaria,
luminare maius, & luminare minus: ut alterum præesset diei, & al-
terum nocti. Quæ allegoricè dicta esse intelligebant, ista duo regi-
mina, spirituale & temporale. Deinde quòd, quemadmodū Luna,
quæ est luminare minus, non habet lucem, nisi prout recipit à sole:
sic nec regnū temporale auctoritatē habet, nisi prout recipit à spiri
tuali regimine. Propter hanc, & propter alias eorum rationes dis-
soluendas, prænotandum: quòd, sicut Philosopho placet in ijs quę
de Sophisticis elenchis, solutio argumēti est erroris manifestatio.
Et quia error potest esse in materia & in forma argumenti, duplici-
ter peccare contingit: aut scilicet assumendo falsum, aut nō syllogi-
zando. Quæ duo Philosophus obijciebat contra Parmenidem &
Melissum, dicēs: Quia falsa recipiunt, & non syllogizantes sunt. Et
accipio hic largo modo falsum, etiam pro inopinabili, quod in ma- B
teria probabili habet naturā syllogismi. Si uerò in forma sit pecca-
tum, conclusio interimēda est ab illo qui soluere uult, ostendendo
formam syllogisticam non esse seruatam. Si uerò peccatum sit in
materia, aut est, quia simpliciter falsum assumptū est: aut qa falsum
secundum quid. Si simpliciter, per interemptionē assumpti soluen-
dum est: si secundū quid, per distinctionem. Hoc uiso, ad meliorem
huius & aliarum inferius factarū solutionū euidentiā, aduertendū:
quòd circa sensum mysticum dupliciter errare contingit: aut quæ-
rendo ipsum ubi non est, aut accipiendo aliter quàm accipi debeat.
Propter primum dicit Augustinus in Ciuitate Dei: Non sanè om-
nia quæ gesta narrantur, etiam significare aliquid putanda sunt: sed
propter illa, quæ aliquid significant, etiā ea quę nihil significant, at-
texuntur. Solo uomere terra proscinditur: sed ut hoc fieri possit,
etiā cętera aratri mēbra sunt necessaria. Propter secundū, Idē ait in
libro de Doctrina Christiana, loquēs de illo (aliud in scripturis sen
tire, quàm ille qui scripsit eas) dicit, quod ita fallitur, ac si quisquam
deserēs uiā, cò tamē per gyrū pergeret, quò uia illa perducit. & sub-
dit: Demonstrandum est, ut cōsuetudine deuiandi etiā in transuer-
sum & peruersum ire quis cogatur. deinde innuit causam, quare ca
uendum sit hoc in scripturis, dicēs: Titubabit fides, si diuinarū scri-
pturarum uacillat auctoritas. Ego aūt dico, quòd si talia de igno-
rantia proueniant, correptione diligēter adhibita, ignoscendū est:
sicut

A sicut ignoscendũ esset illi, qui leonem in nubib. formidaret. Si uero industria, non aliter cum sic errantib. est agendũ, quàm cum tyrannis: qui publica iura non ad cõmunem utilitatem sequũtur, sed ad propriam retorquere conantur. O summũ facinus, etiamsi cõtingat in somnijs æterni spiritus intẽtione abuti. nõ eñ peccat in Moysen, nõ in Dauid, nõ in Iob, nõ in Matthæũ, nec in Paulũ: sed in Spiritũ sanctũ, qui loquit in illis. Nã quãquã scriptores diuini eloquij multi sint, unicus tñ dictator est Deus, qui beneplacitũ suũ nobis per multorũ calamos explicare dignatus est. His itaq; prænotatis, ad id quod superius dicebatur, dico per interẽptionẽ illius dicti, quod dictũ est, illa duo luminaria typicè importare duo hęc regimina: in quo quidẽ dicto tota uis argumenti cõsistit. Quod aũt ille sensus omnino sustineri nõ possit, duplici uia potest ostendi. Primò, quia cum huiusmodi regimina sint accidentia quædam ipsius hominis, uideretur Deus usus fuisse ordine peruerso, accidentia scilicet prius producendo, q̃ propriũ subiectũ: quod absurdũ est dicere de Deo. Nam illa duo luminaria producta sunt die quarto, & homo die sexto, ut patet in Litera. prçterea, cũ ista regimina sint hominum directiua in quosdam fines, ut infrà patebit: si homo stetisset in statu innocentiæ, in quo à Deo factus est, talibus directiuis non indiguisset. Sunt ergo huiusmodi regimina, remedia cõtra in-

B firmitatem peccati. Quum ergo non solum in die quarto peccator homo non erat, sed etiam simpliciter homo nõ erat, producere remedia certum est fuisse ociosum: quod est contra diuinam bonitatem. Stultus etenim esset medicus, qui ante natiuitatem hominis, pro apostemate futuro, illi emplastrum conficeret. Non igitur dicendum est, quòd quarto die Deus hæc duo regimina fecerit: & per consequens, intentio Moysi esse nõ potuit illa, quam fingunt. Potest etiam hoc mendacio tolerando per distinctionem dissolui. Mitior namq; est in aduersarium solutio distinctiua. non enim omnino mentiens esse uidetur, sicut interemptiua illum uideri facit. Dico ergo, quòd licet luna non habeat lucem abundanter, nisi ut à sole recipit: nõ propter hoc sequitur, quod ipsa luna sit à sole. Vnde sciendum, quod aliud est esse ipsius lunæ, aliud uirtus eius, & aliud operari. Quantum est ad esse, nullo modo luna dependet à sole, nec etiam quantum ad uirtutem, nec quantum ad operationem simpliciter: quia motus eius est à motore proprio: & influentia sua est à proprijs suis radijs. Habet eñ aliquã lucem ex se, ut in eius eclipsi manifestũ est. sed quantũ ad melius & uirtuosius operandũ, recipit aliquid à sole: quia lucẽ abundantẽ, qua recepta uirtuosius operat. Sic ergo dico, quòd regnũ tẽporale non recipit esse à spirituali: nec uirtutem (quæ est eius auctoritas) nec etiam operationem simpliciter: sed bene ab eo recipit, ut uirtuosius operetur per lucem gratiæ, quam in cœlo & in terra benedictio summi pontificis

infundit illi. Et ideo argumentum peccabat in forma: quia prædica A tum in conclusione non est extremitas maioris, ut patet. Procedit enim sic: Luna recipit lucem à sole, qui est regimen temporale: regimen temporale est luna: ergo regimen temporale recipit auctoritatem à regimine spirituali. Nam in extremitate maioris, ponūt lucē: in prædicato uerò conclusionis, auctoritatem: quæ sunt res diuersæ subiecto & ratione, ut uisum est supra.

Assumunt etiam argumentum de litera Moysi, dicentes, quòd de femore Iacob fluxit figura horum duorum regiminum: quia Leui & Iudas, quorum alter fuit pater sacerdotij, alter uerò regiminis temporalis. Deinde sic arguunt ex ijs: Quemadmodum se habuit Leui ad Iudam, sic se habet Ecclesia ad Imperium. Leui præcessit Iudam in natiuitate, ut patet in litera: ergo Ecclesia præcedit Imperiū in auctoritate. Et hoc uerò de facili soluitur. nam cum dicūt, quòd Leui & Iudas filij Iacob, figurant ista duo regimina, possunt similiter hoc interimendo dissoluere. sed cōcedatur. Arguendo inferūt: Sicut Leui præcedit in natiuitate, sic Ecclesia in auctoritate. Dico similiter, quòd aliud est prædicatum conclusionis, & aliud maior extremitas. Nam aliud est auctoritas, & aliud natiuitas, subiecto & ratiōe: propter quod peccāt in forma: & est similis processus huic: a præcedit b, in c d: & c se habet ut a & b. Ergo d præcedit e in f. f uerò & e diuersa sunt. Et si facerent instantiam dicentes, quòd f sequitur ad e, hóc est, auctoritas ad natiuitatem: & pro antecedente B bene infertur cōsequens, ut animal pro homine: dico quod falsum est. Multi enim sunt maiores natu, qui non solum in auctoritate nō præcedunt, sed etiam præceduntur à minoribus: ut patet, ubi Episcopi sunt tēporaliter iuniores, quàm sui archipresbyteri. Et sic instantia uidetur errare secundum non causam, ut causa.

De litera uerò primi libri Regum assumunt etiam creationē & depositionem Saulis: & dicunt, quòd Saul rex inthronizatus fuit, & de throno depositus, per Samuelem, qui uice Dei de præcepto fungebatur, ut in litera patet. Et ex hoc arguunt, quòd quemadmodum ille Dei uicarius auctoritatē habuit dandi & tollendi regimen temporale, & in alium transferendi: sic & nunc Dei uicarius, ecclesiæ uniuersalis antistes, auctoritatē habet dandi & tollendi, & etiā transferendi sceptrū regiminis tēporalis. Ex quo sine dubio sequeretur, quòd auctoritas Imperij dependeret, ut dicunt. Et ad hoc dicendū, per interēptionē eius ꝙ dicūt, Samuelē Dei uicarium: quia nō ut uicarius, sed ut legatus specialis ad hoc, siue nuncius, portans mandatū Domini expressum, hoc fecit. Quod patet, quia quicquid Deus dixit, hoc fecit solum, & hoc retulit. Vnde sciendum, quòd aliud est esse uicarium, aliud est esse nuncium siue ministrum: sicut aliud est esse doctorem, aliud est esse interpretem. nam uicarius est, cui iurisdictio cum lege uel cum arbitrio commissa est: & ideo intra

A tra terminos iurisdictionis commissæ de lege uel de arbitrio potest agere circa aliquid, quod dominus omnino ignorat. Nuncius autem non potest, in quantum nuncius: sed quemadmodum malleus in sola uirtute fabri operatur, sic & nuncius solo arbitrio eius qui mittit illum. Non igitur sequitur, si Deus per nuncium Samuelem fecit hoc, quod uicarius Dei hoc facere possit similiter. Multa enim Deus per angelos fecit, & facit, & facturus est: quæ uicarius Dei, Petri successor, facere non posset. Vnde argumentũ istorum est à toto ad partem, construendo sic: Homo potest audire & uidere, ergo oculus potest audire & uidere. & hoc nõ tenet. Teneret aũt destructiuè sic: Homo nõ potest uolare, ergo nec brachia hominis possunt uolare. Et similiter sic: Deus per nunciũ facere non potest, genita non esse genita, iuxta sententiam Agathonis: ergo nec uicarius eius facere potest.

Assumunt etiam de litera Matthæi, Magorum oblationem, dicentes ipsum recepisse simul thus & aurum, ad signãdum, se ipsum esse Dominum & gubernatorem spiritualium & temporaliũ. Ex quo inferunt, Christi uicarium dominum & gubernatorem eorundem: & per consequens, habere utrorumq; auctoritatem. Ad hoc respondens, literam Matthæi & sensum confiteor: sed quod ex illa inferre conantur, in termino deficiunt. Syllogizant enim sic:

B Deus est dominus spiritualium & temporaliũ: summus Pontifex est uicarius Dei: ergo est dominus spiritualium & temporalium. utraq; enim propositio uera est, sed mediũ uariatur: & arguitur in quatuor terminis, in quib. forma syllogistica non saluatur: ut patet ex ijs quæ de syllogismo simpliciter. Nã aliud est Deus, quod subijcitur in maiori: & alius uicarius Dei, quod prædicatur in minori. Et si quis instaret de uicarij ęquiualẽtia; inutilis est instãtia: quia nullus uicariatus, siue diuinus, siue humanus, ęquiualere potest principali auctoritati: quod patet de Leui. nam scimus, quod successor Petri non æquiualet diuinæ auctoritati, saltem in operatione naturæ. Non enim posset facere terram ascendere sursum, nec ignẽ descendere deorsum, per officium sibi cõmissum: nec etiam possent omnia sibi cõmitti à Deo, quoniam potentiam creandi & similiter baptizandi nullo modo Deus cõmittere posset, ut euidenter probatur. Licet Magister contrarium dixerit in quarto. Scimus etiam, quod uicarius hominis non æquiualet ei, quantum in hoc quod uicarius est: quia nemo potest dare quod suũ nõ est. Auctoritas principalis nõ est principis, nisi ad usum: quia nullus princeps seipsum auctorizare potest. recipere autẽ potest, atq; dimittere: sed alium creare non potest, quia creatio principis ex principe nõ dependet. Quod si ita est, manifestũ est, quod nullus princeps potest sibi substituere uicarium in omnibus ęquiualentem: quia instantia nullam efficaciam habet.

Item

Item assumũt de litera eiusdem, illud Christi ad Petrũ: Et quodcunque ligaueris super terrã, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terrã, erit solutũ etiã in cœlis. quod etiã oĩb. Apostolis est dictũ. Similiter accipiunt de litera Matthæi & Iohannis, ex quo arguunt successorem Petri oĩa de cõcessione Dei, posse tam ligare, quàm soluere. Et inde inferũt, posse soluere leges & decreta Imperij, atque leges & decreta ligare pro regimine tẽporali. unde bene sequeretur illud quod dicunt. Et dicendum ad hoc per distinctionem contra maiorem syllogismi, quo utuntur. syllogisant enim sic: Petrus potuit soluere omnia, & ligare: successor Petri potest, quicquid Petrus potuit: Ergo successor Petri potest omnia soluere & ligare. unde inferunt, Auctoritatem & decreta Imperij soluere & ligare ipsum posse. Minorem concedo: Maiorem uerò non sine distinctione. Et ideo dico, quòd hoc signum uniuersale Omne, quod includitur in quodcũque, nunquã distribuit extra habitum termini distributi. Nam si dico, Omne animal currit: Omne distribuit pro omni eo quod sub genere animali cõprehenditur. Si uerò dico, Omnis homo currit: tunc signum uniuersale non distribuit, nisi pro suppositis huius termini Homo. Et cum dico, Omnis grammaticus: tunc distributio magis coartatur. Propter quod semper uidendum est, quid est quod signũ uniuersale habet distribuere: quo uiso, facilè apparebit quantum sua distributio dilatetur, cognita natura & ambitu termini distributi. Vnde cum dicitur, Quodcũque ligaueris: si hic Quodcunque sumeretur absolutè, uerum esset quod dicunt: & non solum hoc facere posset, quin etiã soluere uxorem à uiro, & ligare ipsam alteri, uiuẽte primo: quod nullo modo potest. Posset etiam soluere me nõ pœnitentẽ, quòd etiã facere ipse Deus nõ posset. Cum ergo ita sit, manifestũ est, quod nõ absolutè sumenda est illa distributio, sed respectiuè ad aliquid. Quòd autem illa respiciat, satis est euidens, considerato illo quod sibi cõceditur circa quod illa distributio subiungitur. Dicit enim Christus Petro, Tibi dabo claues regni cœlorũ: hoc est, Faciã te ostiariũ regni cœlorũ. Deinde subdit, Et quodcunque: quod est, Omne quod: id est, & omne quod ad istud officiũ spectabit, soluere poteris, & ligare. Et sic signum uniuersale, quod includit̃ in Quodcũque, contrahitur in sua distributione ab officio clauiũ regni cœlorũ. Et sic assumendo, uera est illa propositio: absolutè uerò nõ, ut patet. Et ideo dico, quòd etsi successor Petri secũdum exigentiã officij cõmissi Petro, posset soluere & ligare: non tamen propter hoc sequit̃, quòd posset soluere seu ligare decreta Imperij, siue leges, ut ipsi dicebãt: nisi ulterius probaretur, hoc spectare ad officium clauium, cuius contrarium inferius ostenditur. A B

Accipiunt etiã illud Lucę, quòd Petrus dixit Christo, cũ ait, Ecce duo gladij hic: & dicunt, quòd per illos duos gladios duo prædicta

regimina

A regimina intelligunt: quę quoniã Petrus dixit esse ibi, ubi erat, hoc est apud se: unde arguunt, illa duo regimina secundum auctoritatē apud successorem Petri consistere. Et ad hoc dicendum, per interemptionem sensus, in quo fundatur argumentũ. Dicunt enim, illos duos gladios, quos assignauerit Petrus, duo præfata regimina importare: quod omnino negandũ est. tum quia illa responsio nõ fuisset ad intentionē Christi: tũ quia Petrus de more subito respondebat ad rerũ superficiem tantum. Quod aũt responsum fuisset ad intentionē Christi, non erit immanifestũ, si considerenť uerba pręcedentia, & causa uerborũ. Propter quod sciendum, quod hoc dictũ fuit in die coenę, unde Lucas incipit superius sic: Venit aũt dies azymorum, in quo necesse erat occidi Pascha. In qua quidem coena præloquutus fuerat Christus de ingruente passione, in qua oportebat ipsum separari a discipulis suis. Item sciendum, quod ubi ista uerba interuenerunt, erant simul omnes duodecim discipuli. unde parum post uerba præmissa dicit Lucas: Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cũ eo. Ex hinc cõtinuato colloquio uenit ad hęc: Quando misi uos sine sacculo, & pera, & calciamẽtis, nunquid aliquid defuit uobis? At illi dixerunt, Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, qui habet sacculum, tollat similiter & perã: & qui nõ habet, uendat tunicam, & emat gladium. In quo satis aperte intentio Christi manifestať. nõ enim dixit, Ematis, uel habeatis duos gladios, imo duodecim, cum ad duodecim discipulos loquereť, Qui non habet, emat: ut quilibet haberet unum. Et hoc etiam dicebat, pręmonẽs eos de pressura futura, & despectu futuro erga eos. quasi diceret: Quousque fui uobiscum, recepti eratis: nunc autem fugabimini, ut oporteat uos præparare uobis etiam ea quæ ante inhibui uobis, propter futuram necessitatem. Itaque si responsio Petri facta ad hæc fuisset sub intentione illa, iam non fuisset ad ea quæ erat Christi, de quo Christus ipsum increpasset: sicut multotiens increpuit, cum inscite respondit. Hic autem nõ fecit, sed acquieuit ei, dicens: Satis est. quasi diceret, Propter necessitatem dico. sed si quilibet habere non potest, duo sufficere possunt. Et quod Petrus de more ad superficiem loqueretur, probat eius festina & impræmeditata præsumptio: ad quam non solum fidei sinceritas impellebat, sed credo puritas & simplicitas naturalis. Hanc suam præsumptionem scribæ Christi testantur omnes. Scribit autem Mattheus, quod cum Iesus interrogasset discipulos, Quē esse me dicitis? Petrũ ante omnes respõdisse: Tu es Christus filius Dei uiui. Scribit etiã, ꝙ Christus, cũ diceret discipulis, quia oportebat eum ire in Hierusalē, & multa pati, assumpsit eũ Petrus, & coepit increpare eum, dicēs: Absit hoc a te Domine, nõ erit tibi hoc. Ad quē Christus, eum redarguēs, conuersus dixit: Vade post me sathana. Item scribit, quod in monte transfigurationis, in cõspectu Christi,

Moysi & Heliæ, & duorum filiorum Zebedæi, dixit: Bonum est A nos hic esse: si uis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unū, Moysi unum, & Heliæ unum. Item scribit, ꝙ cum discipuli essent in nauicula tempore noctis, & Christus ambularet sup aquam, Petrus dixit: Domine, sit tu es, iube me ad te uenire super aquas. Item scribit, quòd cum Christus prænunciaret scādalum discipulis suis, Petrus respondit: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scādalizabor. Et infrà: Etsi oportuerit me simul mori tecum, nō te negabo. Et hoc etiam cōtestatur Marcus. Lucas uerò scribit, Petrum etiam dixisse Christo, parū supra uerba præmissa de gladijs: Domine, tecum paratus sum & in carcerē & in mortem ire. Iohannes aūt dicit de illo, quòd cum Christus uellet sibi lauare pedes, Petrus ait: Domine, tu mihi lauas pedes? Et infrà: Non lauabis mihi pedes in æternum. Dicit etiam, ipsum gladio percussisse ministri seruum: quod etiam conscribunt omnes quatuor. Dicit etiam Iohannes, ipsum introiuisse subitò, cum uenit in monumentum, uidens alium discipulū cunctantē ad ostium. Dicit iterū, quòd existēte Christo in littore, post resurrectionē, cū Petrus audiuisset, quia Dominus est, subcinxit se tunica, (erat enim nudus) & misit se in mare. Vltimò dicit, quòd cum Petrus uidisset Iohannem, dicit Iesu: Domine, hic autē quid? Iuuat quippe talia de Archimādrita nostro in laudē suæ puritatis continuasse: in quibus apertè deprehenditur, quòd B cum de duobus gladijs loquebatur, intentione simplici respondebat ad Christum. Quòd si uerba illa Christi & Petri typicè sunt accipienda, non ad hoc tamen, quod dicunt isti, trahenda sunt, sed referenda ad sensum illius gladij, de quo Matthæus scribit sic: Nolite arbitrari quia ueni pacem mittere in terram: nō ueni pacē mittere, sed gladium. Veni enim, separare hominē aduersus patrem suum, &c. Quod quidē fit tā uerbo, quàm opere. Propter quod dicebat Lucas ad Theophilum, Quæ cœpit Iesus facere & docere. Talem gladium Christus emere præcipiebat, quē duplicem ibi esse Petrus etiam respondebat. Ad uerba enim & opera parati erant, per quæ facerent quod Christus dicebat: scilicet, se uenisse facturū per gladium, ut dictum est.

Dicunt quidam adhuc, quòd Constantinus Imperator, mundatus à lepra intercessione Siluestri, tunc summi pōtificis, Imperij sedem, scilicet Romā, donauit Ecclesiæ, cū multis alijs Imperij dignitatibus. Ex quo arguunt, dignitates illas posthac neminē assumere posse, nisi ab Ecclesia recipiat, cuius eas esse dicunt. Et ex hoc bene sequeretur, auctoritatem unam ab alia dependêre, ut ipsi uolunt. Positis igitur & solutis argumentis, quę radices in diuinis eloquijs habere uidebantur: restant nunc illa ponenda & soluenda, quæ in gestis humanis & ratione humana radicantur. Ex quibus primum est, quod præmittitū, quòd sic syllogisant: Ea quæ sunt Ecclesiæ, ne-

mo

A mo de iure habere poteſt,niſi ab Eccleſia:& hoc conceditur.Romanũ regimen eſt Eccleſię:ergo ipſum nemo habere poteſt de iure, niſi ab Eccleſia. Et minorem probant per ea quæ de Conſtantino ſuperius tacta ſunt.Hanc ergo minorem interimo.Et cũ probãt, dico quod ſua probatio nulla eſt.Quia Conſtantinus alienare non poterat Imperij dignitatem, nec Eccleſia recipere. Et cum pertinaciter inſtant,quod dico ſic oſtẽdi poteſt. Nemini licet ea facere per officium ſibi deputatum, quæ ſunt contra illud officium:quia ſic idem,in quantum idem,eſſet contrarium ſibi ipſi:quod eſt impoſsibile.Sed cõtra officium deputatum Imperatori eſt, ſcindere imperium:cum officium eius ſit, humanum genus uni uelle & uni nolle tenere ſubiectum,ut in primo huius facilè uideri poteſt.Ergo ſcindere Imperium,Imperatori non licet.Si ergo aliquę dignitates per Conſtantinum eſſent alienatæ(ut dicunt)ab Imperio : exceſsiſſent in poteſtate Eccleſiæ: ſciſſa eſſet tunica inconſutilis,quam ſcindere auſi nõ ſunt qui Chriſtum uerum Deum lancea perforarunt. Præterea ſicut Eccleſia ſuum habet fundamentum, ſic etiam Imperium ſuum.nam Eccleſię fundamẽtum Chriſtus eſt. unde Apoſtolus ad Corinthios : Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt,qui eſt Chriſtus Ieſus.Ipſe eſt petra, ſuper quam ædificata eſt Eccleſia. Imperij uero fundamentum, ius humanum

B eſt. Modò dico, quòd ſicut Eccleſiæ, fundamento ſuo contrariari non licet, ſed debet ſemper inniti ſuper illud, iuxta illud Canticum:Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto,delicijs affluens, innixa ſuper delectum? ſic & Imperio licitũ non eſt,contra ius humanum aliquid facere:ſed contra ius humanum eſſet, ſi ſeipſum Imperium deſtrueret.ergo, Imperio ſeipſum deſtruere nõ licet. Cũ ergo ſcindere Imperium, eſſet deſtruere ipſum, conſiſtente imperio in unitate Monarchiæ uniuerſalis:manifeſtum eſt,quod Imperij auctoritate fungenti,ſcindere imperium non licet.Quòd autem deſtruere Imperium ſit contra ius humanum,ex ſuperioribus eſt manifeſtũ. Præterea omnis Iuriſdictiò prior eſt ſuo iudice. Iudex enim ad iuriſdictionem ordinatur,& non èconuerſo.Sed Imperio eſt iuriſdictio,omnem temporalem iuriſdictionem ambitu ſuo comprehendẽs:ergo ipſa eſt prior ſuo iudice, qui eſt Imperator:quia ad ipſam Imperator eſt ordinatus,& non ecõuerſo. Ex quo patet,quod Imperator ipſam permutare non poteſt,inquantum Imperator: cum ab ea recipiat eſſe,quod eſt.Modò dico ſic.Aut ille Imperator erat, cum dicitur Eccleſiæ contuliſſe,aut non. & ſi nõ, planum eſt quod nihil poterat de imperio conferre. Si ſic,cum talis collatio eſſet minoratio iuriſdictionis:inquantum Imperator,hoc facere non poterat.Amplius,ſi unus imperator aliquam particulam ab Imperij iuriſdictione diſcindere poſſet,eadẽ ratione & alius.Et cũ iuriſdictio tẽporalis finita ſit, & omne finitũ per finitas deciſiones aſſumatur:

A ſeque-

sequeretur, quòd iurisdictio prima posset annihilari: quod est irrationabili. Adhuc, cum conferens habeat se per modum agentis: & cui confertur, per modū patientis, ut placet Philosopho in quarto ad Nicomachum: non solum ad collationem esse licitam requiritur dispositio conferentis, sed etiam eius cui confertur. Videntur enim in patiente et disposito actus actiuorū inesse. sed Ecclesia omnino indisposita erat ad temporalia recipienda, per præceptū prohibitiuum expressum, ut habemus per Matthæū sic: Nolite possidere aurum, neque argentum, neq; pecuniam in zonis uestris, non peram in uia, &c. Nam etsi per Lucam habemus relaxationē præcepti, quantum ad quædam: ad possessionem tamen auri & argenti, licentiatam Ecclesiam post prohibitionem illam inuenire non potui. Quare si Ecclesia recipere non poterat, dato quòd Constantinus hoc facere potuisset de se: actio tamen illa non erat possibilis, propter patientis adispositionem. Patet igitur, quòd nec Ecclesia recipere per modum possessionis, nec ille conferre per modum alienationis poterat. Poterat tamen Imperator in patrocinium Ecclesiæ, patrimonium & alia deputare: immoto semper superiori dominio, cuius unitas diuisionem non patitur. Poterat & uicarius Dei recipere, non tanquam possessor, sed tanquam fructuum pro Ecclesia proq; Christi pauperibus dispensator. quod Apostolos fecisse, non ignoratur. A

Adhuc dicunt, quòd Adrianus Papa Carolum Magnum sibi & Ecclesiæ aduocauit Longobardorum tempore Desiderij regis eorum, & quod Carolus ab eo recepit Imperij dignitatē: non obstante, quòd Michael imperabat apud Constantinopolim. Propter quod dicunt, q; omnes qui fuerunt Romanorū Imperatores post ipsum, & ipse, aduocati Ecclesiæ sunt, & debent ab Ecclesia aduocari. Ex quo etiam sequeretur illa dependentia, quam concludere uolunt. Et ad hoc infringendum dico, quod nihil dicunt. usurpatio enim iuris non facit ius. Nam si sic, eodem modo auctoritas Ecclesię probaretur dependēre ab Imperatore: postquam Otto Imperator Leonem Papam restituit, & Benedictum deposuit, nec nō in exilium in Saxoniam duxit. B

Ratione uerò sic arguunt. Sumunt etenim sibi principiū de decimo primæ Philosophiæ, dicentes: Omnia quæ sunt unius generis reducuntur ad unum, quod est mensura omnium quæ sub illo genere sunt. Sed omnes homines sunt unius generis: Ergo debent reduci ad unum, tanquam ad mensuram omnium eorum. Et cum summus Antistes & Imperator sint homines, si conclusio illa est uera, oportet quòd reducantur ad unum hominem. Et cum Papa non sit reducendus ad alium: relinquitur, quod Imperator, cū omnibus alijs, sit reducendus ad ipsum, tanquam ad mensurā & regulam. Propter quod sequitur etiā idem quod uolūt. Ad hāc ratione soluen-

A ſoluendam, dico.quod cum dicunt, Ea quæ ſunt unius generis, oporteret duci ad aliquod unum de illo genere, quod eſt metrum in ipſo : uerum dicunt.Et ſimiliter uerũ dicunt,dicentes quòd omnes homines ſunt unius generis. Et ſimiliter uerum concludunt, cum inferunt ex his,omnes homines eſſe reducendos ad unum metrum in ſuo genere. Sed cum ex hac concluſione ſubinferunt de Papa & Imperatore, falluntur ſecundum accidens. Ad cuius euidentiã ſciendum, quòd aliud eſt eſſe hominẽ,et aliud eſt eſſe Papam. Et eodem modo, aliud eſt eſſe hominem,aliud eſſe Imperatorẽ.ſicut aliud eſt eſſe hominem, aliud eſſe patrem & dominũ.homo enim eſt, id quod eſt per formam ſubſtantialẽ, per quam ſortitur ſpeciem & genus;& per quam reponitur ſub prędicamento ſubſtantiæ.Pater uerò eſt,id quod eſt per formam accidentalem, quæ eſt relatio,per quam ſortitur ſpeciẽ quandam & genus. & reponitur ſub genere ad aliud, ſiue relationis.Aliter omnia reducerent ad prędicamentũ ſubſtantiæ, cũ nulla forma accidentalis per ſe ſubſiſtat, abſque hypoſtaſi ſubſtantiæ ſubſiſtentis:quod eſt falſum. Cum ergo Papa & Imperator ſint,id quod ſunt, per quaſdã relationes:quia per Papatum & per Imperiatum, quæ relationes ſunt,altera ſub ambitu paternitatis, & altera ſub ambitu dominationis:manifeſtũ eſt, quòd Papa & Imperator, inquantum huiuſmodi,habent reponi ſub prę-
B dicamento relationis: & per conſequens,reduci ad aliquod exiſtẽs ſub illo genere. Vnde dico, quòd alia eſt menſura ad quam habent reduci, prout ſunt homines: & alia, prout ſunt & Papa & Imperator. Nam prout ſunt homines, habent reduci ad optimum hominem,qui eſt menſura omniũ aliorum,& idea,ut ita dicam:quiſquis ille ſit,ad exiſtentem maximè unum in genere ſuo, ut haberi poteſt ex ultimis ad Nicomachum. Inquantum uerò ſunt relatiua quędã, ut patet, reducenda ſunt uel ad iudicẽ, ſi alterum ſubalternatur alteri: uel in ſpecie communicant per naturam relationis: uel ad aliquod tertium, ad quòd reducantur, tanquam ad communem unitatem.Sed non poteſt dici,quòd alterum ſubalternetur alteri:quia ſic alterum de altero prædicaretur, quod eſt falſum. Non enim Decius imperator eſt Papa; nec econuerſo. Nec poteſt dici, quòd communicent in ſpecie: cum alia ſit ratio Papæ, alia Imperatoris, inquantum huiuſmodi. Ergo reducuntur ad aliquid in quo habent uniri. Propter quod ſciendum, quòd ſicut ſe habet relatio ad relationem, ſic relatiuum ad relatum. Si ergo Papatus & Imperiatus, cum ſint relationes ſuperpoſitionis, habeant reduci ad reſpectum ſuperpoſitionis, ad quod reſpectu cum ſuis differentialibus deſcendunt:Papa & Imperator cum ſint relatiua, reduci habebunt ad aliquod unũ, in quo reperiatur ipſe reſpectus ſuperpoſitionis, abſque differentialibus alijs. Et hoc erit uel ipſe Deus, in quo reſpectus omnis uniuerſaliter unitur: uel aliqua ſubſtantia Deo infe-

rior, in qua respectus superpositionis, per differentiam superpositionis, à simplici respectu descēdēs, particuletur. Et sic patet, quòd Papa & Imperator, inquantum homines, habent reduci ad unum: inquantum uerò Papa & Imperator, ad aliud: & per hoc patet, ad rationem.

Positis & exclusis erroribus, quibus potissimè innituntur, qui Romani principatus auctoritatem dependēre dicunt à Romano Pontifice: redeundum est ad ostendendum ueritatem huius tertiæ quæstionis, quæ à principio discutienda proponebatur: quæ quidem ueritas apparebit sufficienter, si sub præfixo principio inquirendo, præfatam auctoritatē immediatè dependēre à culmine totius entis ostendero, qui Deus est. Et hoc erit ostensum, uel si auctoritas Ecclesiæ remoueatur ab illa, cum de alia non sit altercatio: uel si ostensiuè probetur, à Deo immediatè dependēre. Quòd autem auctoritas Ecclesiæ non sit causa Imperialis auctoritatis, probatur sic: Illud, quo non existente, aut quo non uirtuante, aliud habet totam suam uirtutem, non est causa illius uirtutis: Sed Ecclesia non existente, aut nō uirtuante, Imperium habuit totam suam uirtutem: Ergo ecclesia non est causa uirtutis Imperij, & per consequens, nec auctoritatis, cum idem uirtus sit & auctoritas eius. Sit Ecclesia a, Imperium b, auctoritas siue uirtus Imperij c. Si non existente a, c est in b: Impossibile est, a esse causam eius quod est c esse in b: cum impossibile sit, effectum præcedere causam in esse. Adhuc, si nihil operante a, c est in b: necesse est, a non esse causam eius quod est, c esse in b: cū necesse sit ad productionem effectus præoperari causam, præsertim efficientem, de qua intenditur. Maior propositio huius demonstrationis declarata est in terminis. Minorē Christus & Ecclesia confirmat: Christus nascendo & moriendo, ut superius dictum est: Ecclesia, cū Paulus in Actibus Apostolorum dicat ad Festum: Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet iudicari. Cum etiam angelus Dei Paulo dixerit parū pòst: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere. Et infrà iterum Paulus ad Iudæos existentes in Italia: Contradicentibus autem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare, sed ut eruerem animam meam de morte. Quòd si Cæsar iam tunc iudicandi temporalia non habuisset auctoritatē, nec Christus hoc persuasisset, nec angelus illa uerba nunciasset: nec ille qui dicebat, Cupio dissolui & esse cum Christo, incompetentem iudicem appellasset. Si etiam Constantinus auctoritatem non habuisset in patrocinium Ecclesiæ, illa quæ de Imperio deputauit ei, de iure deputare non potuisset. Et sic Ecclesia, illa collatione uteretur iniustè: cum Deus uelit oblationes esse immaculatas. Iuxta illud Leuitici: Omnis oblatio, quā cōferetis Domino, absq; fermēto erit. Quod quidē pręceptū, licet ad offerētes faciē habere uideat: nihilominus est per conse-

A consequens ad recipientes. Stultum enim est credere, Deum uelle recipi, quod prohibet exhiberi. Cum etiam in eodem præcipiatur Leuitis: Nolite cõtaminare animas uestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi sitis. Sed dicere quòd Ecclesia abutatur patrimonio sibi deputato, est ualde incõueniens: ergo falsum erat illud, ex quo sequebatur.

Amplius, si Ecclesia uirtutem haberet authorizandi Romanum principem, aut haberet à Deo, aut à se, aut ab Imperatore aliquo: aut ab uniuerso mortalium assensu, uel saltem ex illis præualentiũ. Nulla est alia rimula, per quã uirtus hęc ad Ecclesiã manare potuisset. Sed à nullo istorum habet: Ergo uirtutẽ prædictam nõ habet. Quòd autem à nullo istorum habeat, sic apparet. Nam si à Deo recepisset, hoc fuisset aut per legem diuinam, aut per naturalem. Quia quod à natura recipitur, non tamen conuertitur. Sed nõ per naturalem: quia natura non imponit legẽ, nisi suis effectibus: cum Deus insufficiens esse non possit, ubi sine secundis agentibus aliud in esse producit. Vnde cùm Ecclesia non sit effectus naturæ, sed Dei dicentis: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã. Et alibi, Opus consummaui quod dedisti mihi ut faciam: manifestũ est, quòd ei natura legẽ nõ dedit. Sed nec per diuinam: Omnes namque diuina lex, duorum testamentorum gremio cõtinetur: in quo
B quidem gremio reperire nõ possum, temporalium sollicitudinem siue curam sacerdotio primo uel nouissimo commendatam fuisse. Quinimò inuenio, sacerdotes primos ab illa de pręcepto remotos, ut patet per ea quæ Deus ad Moysen: & sacerdotes nouissimos, per ea quæ Christus ad discipulos. Quam quidem ab eis esse remotam possibile non est, si regiminis temporalis auctoritas à sacerdotio demanaret, cùm saltem in authorizãdo sollicitudo prouisionis instaret: & deinde cautela cõtinua, ne authorizatus à tramite rectitudinis deuiaret. Quòd autem à se non receperit, de facili patet sic: Nihil est quod dare possit, quod non habet. Vnde omne agens aliquid, actu esse tale oportet, quale agere intendit: ut habetur in ijs quæ de Simpliciter ente. Sed cõstat, quòd si ecclesia sibi dedit illam uirtutem, non habebat illam priusquam daret sibi. Et sic dedisset sibi quod nõ habebat: quòd est impossibile. Quòd uerò ab aliquo Imperatore non receperit, per ea quę superiùs manifesta sunt, patet sufficienter. Et quòd etiam assensu omnium uel pręualentium non habuerit, quis dubitat? Cùm non modò Asiani & Africani omnes: quin etiam maior pars Europam colentium hoc abhorreat. Fastidium etenim est, in rebus manifestissimis probationes adducere.

Item: Illud quod est contra naturam alicuius, non est de numero suarum uirtutum: cum uirtutes uniuscuiusq; rei consequantur naturam eius, propter finis adeptionem. Sed uirtus authorizandi regnum nostræ mortalitatis, est contra naturam Ecclesiæ: Ergo non

est de numero uirtutum suarum. Ad euidentiam autem minoris, A sciendum, quòd natura Ecclesiæ, forma est ecclesiæ. Nam quamuis natura dicatur de materia & forma, propius tamen dicitur de forma, ut ostensum est in Naturali auditu. Forma autem Ecclesiæ nihil aliud est quàm uita Christi, tam in dictis quàm in factis comprehensa. Vita enim ipsius idea fuit & exemplar militantis Ecclesiæ, præsertim pastorumi, maximè huius summi, cuius officium est pascere oues & agnos. Vnde ipse in Iohanne formam suæ uitæ relinquens: Exemplum, inquit dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Et specialiter ad Petrum, postquam pastoris officium sibi commisit, ut in eodem habemus: Petre, inquit, sequere me. Sed Christus huiusmodi regimen coram Pilato abnegauit: Regnum, inquit, meum non est de hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut nō traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non est hinc. Quod non sic intelligendum est, ac si Christus, qui Deus est, non sit dominus Regni huius, cùm Psalmista dicat: Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, & aridam fundauerunt manus eius. Sed quia, ut exēplar Ecclesiæ regni huius curam non habebat: uelut si aureum sigillum loqueretur de se dicens, Non sum mensura in aliquo genere: quod quidē dictum non habet locum, inquantum est aurum, cùm sit metrum in genere metallorum: sed in quantum est quoddam signum B receptibile per impressionē. Formale igitur est Ecclesiæ illud idem dicere, illud idem sentire. Oppositum autē dicere uel sentire, contrarium formæ, ut patet: siue naturæ, quòd idem est. Ex quo colligitur, quòd uirtus authorizandi regnum hoc, sit contra naturam Ecclesiæ. Contrarietas enim in opinione uel dicto, sequitur ex cōtrarietate quæ est in re dicta uel opinata: sicut uerum & falsum ab esse rei, uel non esse in oratione causatur, ut doctrina Prædicamentorum nos docet. Sufficienter igitur per argumenta superiora ducendo ad inconueniens, probatum est, auctoritatem Imperij ab Ecclesia minimè dependêre.

Licet in præcedenti Capitulo, ducendo ad inconueniens, ostensum sit, auctoritatem Imperij ab auctoritate summi Pontificis non causari: non tamen omninò probatum est, ipsam immediatè depēdêre à Deo, nisi ex cōsequenti. Consequens enim est, si ab ipso Dei uicario non dependet, quòd à Deo dependeat. Et ideo ad perfectā determinationē propositi ostensiuè probandum est, Imperatorem siue mundi Monarcham immediatè se habere ad principem uniuersi, qui Deus est. Ad huius autem intelligentiam sciendum, quòd homo solus in entibus, tenet medium corruptibilium & incorruptibilium. Propter quod rectè à Philosophis, assimilatur horizonti, qui est medium duorum hemisphæriorum. Nam homo, si consideretur secundum utramque partem essentialem, scilicet ani-

A cet animam & corpus, corruptibilis eſt: ſi conſideretur tantum ſe-
cundum unam, ſcilicet ſecundum animam, incorruptibilis eſt. Pro-
pter quod benè Philoſophus inquit de ipſa, prout incorruptibi-
lis eſt, in ſecundo de Anima, cum dixit: Et ſolum hoc contin-
git ſeparari, tanquam perpetuum à corruptibili. Si ergo homo me-
dium eſt quoddam corruptibilium & incorrptibilium, cùm omne
medium ſapiat naturum extremorum: neceſſe eſt hominem ſapere
utramq; naturam. Et cùm omnis natura ad ultimũ quendam finem
ordinetur: conſequitur, ut hominis duplex finis exiſtat: ut ſicut in-
ter omnia entia ſolus incorruptibilitatem & corruptibilitatẽ par-
ticipat: ſic ſolus inter omnia entia, in duo ultima ordinetur. quorũ
alterum ſit finis eius, prout corruptibilis: alterum uerò, prout in-
corruptibilis. Duos igitur fines prouidẽtia illa inenarrabilis homi-
ni propoſuit intendendos, beatitudinem ſcilicet huius uitæ, quæ
in operatione propriæ uirtutis conſiſtit, & per terreſtrem paradi-
ſum figuratur: & beatitudinẽ uitæ æternæ, quæ conſiſtit in fruitio-
ne diuini aſpectus: ad quam uirtus propria aſcendere non poteſt,
niſi lumine diuino adiuta, quæ per paradiſum cœleſtem intelligi
datur. Ad has quidem beatitudines, uelut ad diuerſas cõcluſiones,
per diuerſa media uenire oportet. Nam ad primã, per Philoſophi-
ca documenta uenimus, dummodo illa ſequamur, ſecundum uir-
B tutes morales & intellectulas operando. Ad ſecundam uerò, per
documenta ſpiritualia, quæ humanam rationem tranſcẽdit, dum-
modo illa ſequamur, ſecundũ uirtutes Theologicas operãdo, fidẽ
ſcilicet, ſpẽ & charitatẽ. Has igitur cõcluſiones & media, licet oſten
ſa ſint nobis hæc ab humana ratiõe, quæ per philoſophos tota nobis
innotuit: hæc à Spiritu ſancto, q per Prophetas & Hagiographos,
qui per coæternũ ſibi Dei filiũ IESVM CHRISTVM, & per eius di-
ſcipulos, ſupernaturalẽ ueritatẽ, ac nobis neceſſariã reuelauit, humá
na cupiditas poſtergaret, niſi homines tanquã equi, ſua beſtialita-
te uagantes, in chamo & freno compeſcerentur in uia. Propter
quod opus fuit homini, duplici directiuo, ſecundum duplicem fi-
nem: ſcilicet ſummo Pontifice, qui ſecundum reuelata humanum
genus produceret ad uitam æternam: & Imperatore, qui ſecun-
dum Philoſophica documenta genus humanum ad temporalem
felicitatem dirigeret. Et cùm ad hunc portum uel nulli, uel pau-
ci, & ij cum difficultate nimia peruenire poſsint, niſi ſedatis flu-
ctibus blandę cupiditatis, genus humanum liberum in pacis tran-
quillitate quieſcat. Hoc ſignum eſt illud, ad quod maximè debet in-
tẽdere curator orbis, q dicit Romanus princeps, ut ſcilicet in areo-
la mortaliũ liberè cũ pace uiuatur. Cũq; diſpoſitio mundi huius, di
ſpoſitionẽ inhęrentẽ cœlorũ circulationi ſequat, neceſſe eſt ad hoc,
ut utilia documenta libertatis & pacis cõmodè locis & temporib.
applicentur, iſta diſpenſari ab illo curatore qui totalem cœlorum

dispositionem præsentialiter intuetur. Hic autem est solus ille, qui hanc præordinauit, ut per ipsam ipse prouidens suis ordinib. quęque connecteret. Quod si ita est, solus eligit Deus, solus ipse confirmat, cu'm superiorem nō habeat. Ex quo haberi potest ulterius, quo'd nec isti qui nunc, nec alij cuiuscunque modi dicti sunt Electores, sic dicendi sunt: quin potius denunciatores diuinæ prudentiæ sunt habendi. Vnde fit, quo'd aliquando patiantur dissidium, quibus denunciandi dignitas est indulta: uel quia omnes, uel quia quidam eorum, nebula cupiditatis obtenebrati, diuinę dispensationis faciem non discernunt. Sic ergo patet, quo'd auctoritas temporalis Monarchę, sine ullo medio, in ipsum de fonte uniuersalis auctoritatis descendit. Qui quidem fons in arce suę simplicitatis unitus, in multiplices alueos influit, ex abundantia bonitatis diuinæ. Et iam satis uideor metam attigisse propositam. Enucleata namq; ueritas est quæstionis illius, qua quęrebatur, utrum ad bene esse mundi, necessarium esset Monarchiæ officium: ac illius, qua quærebatur, an Romanus populus de iure Imperium sibi adsciuerit: nec nō illius ultimæ, qua quęrebatur, an Monarchæ auctoritas a' Deo, uel ab alio dependeret immediate: Quæ quidē ueritas ultimæ quęstionis non sic stricte' recipienda est, ut Romanus princeps in aliquo Romano Pontifici non subiaceat: cum mortalis ista fœlicitas quodammodo' ad immortalem fœlicitatem ordinetur. Illa igitur reuerentia Cæsar utatur ad Petrum, qua primogenitus filius debet uti ad patrem: ut luce paternæ gratiæ illustratus, uirtuosius orbem terræ irradiet. Cui ab illo solo præfectus est, qui est omnium spiritualium & temporalium gubernator.

EXPLICIT LIBER MONARCHIAE Dantis Aligherij de Florentia.

DE TRANSLATIONE IMPERII LIBER RADVLPHI, SIVE (VT ALII) Pandulphi de Columna.

MVLTAE uenerationis & sapientiæ uiro, Domino Lamberto de Castello, Legum honorabili professori, ac suo patri charissimo: Radulphus de Columna, Canonicus Carnotensis, salutem, & eius cui seruire regnare est, iugiter obsequijs inhærere.

Vestra nuper dilectio postulauit, ut de statu & mutatione Romani Imperij aliqua sub compendio scriberem, per quæ plena de ipso noticia haberi sub breuitate scripturæ posset. Sed charissime, rem difficilem postulasti, cu'm non possint maria sine mora lustrari, nec facile' sit prouinciarum longitudinem in momento transcurrere. Sed magna res quidem succincte' a' sapiente interdum proponitur:

A ponitur: sed raro, uel nunquam perfecte sub angustia sermonis nimia explanatur. Quid autem maius Romano Imperio, ab ipso eius exordio? cuius Imperij gesta magnifica uix multorum scriptorum praeclara ingenia differre ad plenum potuerunt. Sed quia negare nequeo, quicquid iniungitur, sincera uestra dilectione deuinctus: prout rei natura ferre poterit, & ingenij mei ruditas patitur, faciam quod uestra sincera charitas cohortatur. Statum enim Romani Imperij, Deo dante, ea breuitate describam, ut multiloquium fastidium minime pariat: & nimia breuitas quae describitur, intelligentiam non excludat. Grate itaque suscipite praesens meae dilectionis opusculum: & si quid uideritis in ipso corrigendum, prout uidebitur uestrae prudentiae, corrigatis. Valete.

ROmanum Imperium sub duplici significatione scriptores historiarum assumunt. Vno modo, ut sub appellatione Romani Imperij intelligamus ipsius Romanę urbis initiũ, ipsiusque primi dominij licet exigui fundamentũ. Vnde saepius inuenit̃, quod Aeneas post excidium magnae Troię profugus, per mare Italiã petijt, & in ea Romanũ fundauit imperiũ, in loco ubi nunc est Roma. qui locus sibi placuit, sementemque Romani generis seminauit. sémenque processu temporis in arborem excellentissimã crescens, per uniuersa mundi climata ramos suae uiriditatis extendit. Creuit siquidẽ id

B granũ sinapis, & super omnia olera extitit mirabiliter exaltatũ: sub cuius umbra omnia uolatilia coeli, omnes reges humani seculi in pacis pulchritudine quiescebant. Romani enim, qui ab Aenea descenderunt, armorum exercitio, disciplina castrorum, usu militiae, quiete libertatis, iusticiae cultu, reuerentia legum, finitimarum gentium amicitia, maturitate cõsiliorũ, grauitate uerborũ & operũ obtinuerunt, ut uniuersum orbem suae subijcerent ditioni. Romanus enĩ populus a rege Romulo in Caesarem Augustum per septingentos annos ita per uniuersum orbem uirtuose & potenter arma circuntulit, ita omnia regna mundi propria uirtute cõtriuit, ut qui eius magnifica gesta legũt, nõ unius populi, sed totius humani generis facta intelligere arbitrentur. Totque laboribus, tot periculis, fortunaque uaria iactatus est, ut constituendo eius imperium, contendisse simul Romana uirtus & fortuna uideant̃. Alio quidem modo Romanum imperiũ pro quodam singulari & uniuersali dominio urbis & orbis assumitur, quod uniuersale dominiũ dicit̃ Monarchia: Quam Monarchiã cum primus Octauianus Augustus, deinde successores eius praeferrent, non uniformiter tenuerunt. Et sub hac appellatione de statu Romani Imperij tractare propono. Imperium Romanum a Iulio Caesare secundum quosdam, sed uerius ab Octauiano Augusto primo Romanorũ imperatore inchoatur. Nam secundum historię ueritatẽ, Iulius Cęsar, licet primus fuerit qui arripuit singulare dominium: non tamen fuit Imperator, sed metator

Impe-

Imperij:& idcirco non ponit in catalogo principũ Romanorũ. Et A usq; ad Constantinũ magnũ, triginta tres imperatores & quatuor Cæsares numerantur, qui Romani sedẽ tenuêre imperij. Constantinus magnus septimo anno regni sui imperij, sedem mutauit imperij, ipsam in Orientẽ trãsferens, ad Byzantiũ ciuitatẽ, quę nũc Constantinopolis est uocata, & secundum imperialia iura Romæ ueteris prærogatiua lætatur. Et ibi sedem imperialẽ constituit, contentus dominio Oriẽtis. Occidentem uerò, scilicet Romam & totam Italiam, & omnia occidentalia regna cum omnibus dignitatib. imperialibus, beato Syluestro tunc Romano pontifici, eiusq; successoribus liberè disponere concessit: indignũ iudicans religiosus imperator, ibi terrenum Imperatorem dignitatẽ & potestatem habere, ubi cœlestis Imperatoris uicarius morabatur. Hoc planè legitur 1.q. distinct. 1. Cõstantinus. Clericis uerò Romanæ ecclesiæ tũc seruientibus, ad instantiam beati Syluestri concessit illam dignitatem prærogatiuam atq; honorem, quem tunc amplissimi ordo senatus habebat. Hi quoq; qui tunc clerici Romani uocabantur, uocantur hodie Cardinales: sed ante Syluestrũ simpliciter clerici seu sacerdotes Romanæ ecclesiæ uocabantur, qui quantum ad decorẽ & dignitatem titulos non habebant: sed quantum ad onus, uidelicet quantũ ad officiũ prædicandi, martyres sepeliendi, baptizandi, pœnitentias iniungendi intitulati erant. Hæc enim longè ante Syl- B uestrum à temporibus Cleti & Anacleti, Dionysij, Marcelli, fuerãt instituta. Sed tempore Syluestri cœperũt habere titulũ dignitatis, & illam prærogatiuam atq; decorem quem Senatus habuit tẽpore Constantini. Et est aliquantulum aduertendũ. Nam Martinus Polonus in suis Chronicis dicit: quòd sunt quinquaginta duo, uidelicet sex episcopi, uiginti octo presbyteri, & decẽ & octo diaconi. Quorũ quidam sunt assidentes summo Pontifici, ut Episcopi: qui episcopi, Papę in solennitatib. assident, & cathedris utuntur. Quidam sunt assistentes, ut presbyteri. quidã uerò sunt insistentes, ut diaconi: insistunt enim ministerijs, ipsi enim Papam induunt, & ei circa altare seruiunt. Sed secundum assignationẽ titulorũ, factã primò per Cletum, postea per Anacletum. & deinde per Marcellum, plures inueniuntur. Sed non est finis faciendi. nam hoc est & fuit ad initiũ summi Pontificis. Quòd autem beatus Syluester primò instituerit seu nominauerit Cardinales centũ, scriptores historiarũ dicunt probari per c. pręsul. ij.q. iij. Antè enim, ut superius dictũ, uocabantur presbyteri urbis Romanæ, ut patet ex Ecclesiastica historia Eusebij. patet etiam per id quod legitur de Nouatiano hęretico, presbytero Romanę ecclesię, qui aspirans ad summum Pontificatum, promotionem Cornelij papæ uisus est impedire.

TEnuit quoq; Cõstantinus, eiusq; successores imperatores Romani, pacificè dominiũ Oriẽtis, usq; ad uigesimũ annũ Imperatoris

A toris Heraclij, tunc omnes populi orientales à dominio Latinorũ uniuersaliter recesserunt. Sed quæ causa, propter quã recesserũt, & modus per quem, cõmuniter ignoratᷣ. Idcirco utile credidi, & delectabile iudicaui, causam & modum describere quomodo dicti orientales, se à Græcis & Latinis in dominio & cultu oĩno diuiserũt. Causa siquidem, quare orientales iam dicti à dominio Imperij recesserunt, fuit tyrãnicus principatus huius Heraclij. Nam post magnam uictoriam habitam de Persis, Heraclius Persas & alias orientales natiões nimis crudeli dominatu premebat: propter quod occasionem rebellandi concorditer assumpserunt, & sic ab obedientia prædicta recesserunt. Et quod nunquam ad obedientiam trahẽrentur, contentionem Mahumetis, tunc inter Persas diuitis & potentis, occasionẽ diuersæ credulitatis & fidei (si fides dici debeat) assumentes, ut ad primum dominium de cætero non redirent: forte à Ieroboam sumentes exemplum, qui decem tribubus ipsum sequentibus diuersum cultum tradidit, ne ad pristinũ & debitum dominium in perpetuũ redirent. Idem fecerunt Græci. Cupientes eñ ab obedientia Romanæ ecclesiæ separari, cœperunt secundũ diuersum ritum, in ecclesia ministrare: & sic in tres diuersos errores scienter prolapsi sunt. Omnes enim eorum collegæ, qui conseruãt & nutriũt schismata, aut sunt Nestoriani, aut Eutycheti, aut Ariani, aut
B Iacobitæ, aut Hæbraici. Sic factũ est de illis populis & nationib. illarum regionũ, in quibus præcedens inobedientia & rebellio cõtigerunt. Exturbato enim Romano imperio, ut rebellio perseueraret, fecerunt schismata: ut non solũ recederent ab imperio, sed etiã à Christianismo, accipiẽtes quædã cõmunia Moysi & Euangelij, ut patet in Alcorano. Et est aduertendũ, ꝙ quædã sectæ hæreticorum multum fuerunt familiares Mahumeto Legis Sarracenorũ authori, ut sunt Nestoriani, quos Mahumetus cõmendat & honorat. Vnde Richardus in Chronicis narrat, ꝙ quidã monachus Græcus Nestorianus, cui nomen Sergius, longo tẽpore instruxerit Mahumetũ. Et hinc est, ꝙ Nestoriani in dominio Sarracenorũ habent magna monasteria. Causa igitᷣ & modo descriptis, quib. dicti Oriẽtales à dominio Græcorũ & Latinorum unanimiter recesserunt, uideamus, qui fuerunt principales populi, qui seditionem huiusmodi occasionib. excitarunt. Quia nõ solum rebellionis & inobedientiæ audaciã prætenderũt, imo regiones Romani imperij & Imperatoris uicinias hostiliter inuaserunt. Circa hæc, Annonius in gestis Frãcorũ lib. 8. Richardus in suis Chronicis, Martinus, Isidorus concorditer dicunt, ꝙ principalis gens, quæ in prædictã superbiã eleuata, de Arabia, de radice mõtis Caucasi est progressa, Quæ gẽs secundũ Hieronymũ in Chronicis Nabathea uocabatᷣ, à Nabaioth primogenito Ismaelis. Vnde nõ Sarraceni, sed Agareni, siue Ismaelitæ dici deberẽt. Hæc natio maledicta, deuastans regiones imperij,

peruenit

peruenit usque in Syriam & Iudæam, cui obuiam uenit militia A Heraclij Imperatoris innumera, quæ tota ab hostibus cæsa est. Nã centum quinquaginta milia de exercitu Imperatoris, domino permittente, prostrati sunt. Sed hanc humanitatem hostes fecisse dicũtur, quod per Legatos etiam spolia remiserunt. Heraclius autem spolijs huiusmodi, seu manubrijs recusatis, in adiutorium asciscens populos qui dicuntur de montibus Caspijs exiuisse, secundum historias, ubi per Alexandrum inclusi: exercitum reparauit, & infinitam pugnatorum multitudinem congregauit. Sarracenis quoque duo duces præerant, qui ducenta milia pugnatorum in bellum instruxerunt, cum uterque exercitus non procul existeret paratus & instructus ad pugnam: nocte& belli præcedente diem, subitò in castris Græcorum, quinquaginta duo milia exanimata in castris suis stratis& reperta sunt. Quo terrore ac metu perculsa reliqua exercitus multitudo, in diuersa loca fugerunt, totũ imperium hostibus relinquentes. Heraclius quoq; arrepto nuncio tantę cladis diffidẽs se posse resistere, præ tristicia in morbũ incidit: & quasi desperans, in ægritudinẽ prolabitur animæ. Nam ut historiæ tradunt, Eutychetis maculabatur errore: & cum filia sororis suæ Martina nomine, matrimonio se coniunxit. Aliæ quoque historiæ dicunt, quòd ante prædictum conflictum, prædicto erat maculatus errore, propter quem Deus eum puniuit. His peractis multiplicatur exercitus Arabum & Nabatheorũ, ex diuersis prouincijs ipsis affinibus, B & coniunctis, Chaldæis, Ammonitis & Moabitis: quibus Mahumetus adiungitur, qui tenuit in Arabia principatum, ut Richardus in suis Chronicis scribit. Hic Mahumetus artibus magicis instructus, prætextu contemptus imperij, persuadet eisdem de modo uiuendi & ad agendum, Dominicũ populum multipliciter sua arte deludit & auertit à fide: dicens ipsos nõ posse tenere principatum, nisi à Christianorum fide diuerterent, & sua documenta seruarent. Simulans quoq; aliquid diuini numinis in se habere: & quibusdam præsagijs per ipsum ostensis homines decipiens, tanquã Propheta communiter in dicto populo habebatur ab omnibus. Quibus magicis artibus quandam nobilẽ & potentem dominam, Chadigam nomine, Corazaniæ prouinciæ, sic delusit, ut eam sibi matrimonialiter copularet, per quam illius regionis obtinuit principatum. Iudæos etiã multos decepit, ut ipsum crederẽt suum esse Messiam. His ergo uersutijs, sua potẽtia & ampliatione Legis circa uenerea, & promissionib. largis circa futura, populos seducebat, & armorũ potentia ad suam præfecturam compellebat. Lege enim data per Mahumetum, populi qui arma sumpserunt contra imperiũ, si quas regiones occupabant, eas legem Moysi suscipere compellebant, nolẽtes obedire neci tradebãt. Vnde de Arabia intrarũt Ægyptũ, & sic populum subuertebant. Deinde transierunt in Africã, & ibidem

A dem similiter fecerunt. Postmodum uenerunt in Hispaniam, & illam ex parte in fidē suam directè coegerunt. Et sic multiplicati per numerum, plus uiolentia belli, quàm prædicatione sermonis.

HEraclio igitur mortuo, & imperij sic difformata potētia, quantum ad dominium Orientis, remansit Imperialis sedes in Græcia apud Constantinopolim, usque ad tempora Constantini sexti, & Leonis filij sui, per triginta tres Imperatores: computato Magno Constantino, per quadringentos quinquaginta unū annos, & undecim menses: computatis uiginti tribus annis, de imperio Cōstātini, quos post translatam seu mutatam sedē de Roma in Græciam superuixit. Tunc Leo Papa tertius, imperium de Græcis in Frācos transtulit, in persona magnifici principis Caroli, magni Franciæ ac Germaniæ regis. Sed quia hæc historia propter scriptorum uarietatem communiter est ignota, ipsam pro uiribus declarabo. Cùm itaque uniuscuiusque rei præcipua pars principium sit, quo incognito, rarò in cognitionē medij & finis deuenitur, prout mihi uidetur, translationem Imperij de Græcis in Francos, & de Francis in Germanos ueraciter & sine contradictione describam. Attendendum est igitur diligenter: & principiū & causa huius translationis fuit, discordia inter sacram Romanam Ecclesiā & Imperatorē Leonem, propter uenerationem sanctarum imaginum. Leo enim tertius im-
B perator hæreticis hoc suadentibus acquiescens, dixit Christi & Sanctorum imagines minimè uenerandas, quia species idololatriæ uidebatur. Gregorius uerò tertius, qui tunc Romanæ ecclesiæ præsidebat, cum catholicis affirmabat, Christi & sanctorum imagines uenerandas, & cum ueneratione colendas. Imago enim fert intellectum humanum in illum, cuius imago foris dignoscitur, intus' que latet. Imploramus enim illius auxilium, cuius est imago, ac debita ueneratione recolimus, & imaginem ipsius imaginato reddimus. Nec est eadem ratio de imaginibus & sculptilib. idolorum, quia idolis Spiritus malignus iungebatur, qui in ipsis deceptoriè respōdebat, & ideo his nulla reuerentia debetur. Et ideo ueneratio imaginum non idololatria, sed latria, id est, diuinus cultus dici potest propriè. In hoc siquidem errore damnabili sic contumaciter Leo prædictus perseuerauit: & de Constantinopoli Romam ueniens, omnes sanctorū imagines quas Romæ reperit, uiolēter abstulit, & secum Cōstantinopolim asportauit, easque damnabiliter igne cremauit. Propter quod dictus Gregorius Pontifex tertius, ipsum Imperatorem solenniter anathemate condemnauit, Apuliam ei abstulit, tuncque Italiam ab eius dominio & obedientia recedere fecit, eique uectigalia solennia interdixit. Romæ' que congregans Synodum, uenerationem sanctarum imaginum confirmauit, & uiolatores generali sententia anathematis cōdemnauit. Et demum prædictus Leo, in hoc damnabili errore moritū: & successit ei in Imperio Con-

B stantinus

ſtantinus quintus magis impius, non ſolùm in errore prædicto, ſed A
etiam in omnibus uicijs & peccatis, in maleficis quidem actibus, &
luxuria abominabili, in quibus lõgo tempore ſuperuixit. Vnde de
ipſo dici poteſt, De radice enim colubri regulus prodit: &, De patre nequitiæ, filius iniquitatis exiuit. Et quia hic peſsimus imperator, in nullo iuuabat eccleſiam, imò tanquam hæreticus potius offendebat, papa Stephanus ſecundus, ultimo anno ſui Põtificatus, Imperium tranſtulit de Græcis in Francos: ſicut habetur Extr. de elect. c. uenerabilem. Omnia tunc ita ordinata, ut fieret translatio uiuente Pipino in Francos: quorum fauores & beneficia in eccleſiã Romanam multipliciter ſentiebat, eidem per Pipinum in multis neceſsitatibus reuerenter exhibita.

IS ſiquidem Pipinus Caroli Martelli filius, uir in rebus bellicis ſtrenuus, religione catholicus, & uniuerſa morũ honeſtate præclarus, à Zacharia papa ad Maioris domus Francorũ excellentiã extitit ſublimatus. Qui quidem Zacharias, regni Francorũ Hildericum non tam pro ſuis iniquitatib. quàm pro eo quòd tantę poteſtati erat inutilis, à regno depoſuit, & prædictum Pipinum Caroli magni patrem in eius loco ſubſtituit: omnesq; Francigenas à iuramento fidelitatis, quo dicto Hilderico tenebantur, abſoluit: ut 15. q. 6. alius. Sed Annonius in geſtis Francorum ſcribit, Pipinum per Francos legitimè fuiſſe electum in Regem & protectorem ele- B uatum, & per Bonifacium archiepiſcopũ Remenſem unctũ Sueſsioni, id eſt in tali loco, in monaſterio ſancti Medardi. Hildericus uerò, qui tũc ſub nomine regio, in delicijs marcebat ocio, in monachũ conſecratus eſt. Hîc ergo uerbum Depoſuit, poſitũ in dicto capitulo, alius gloſſauit, id eſt, Deponentib. conſenſit. Sed qualitercunque dicatur, ſiue ut prædicta Francorum narrat hiſtoria, ſiue ut alius ſuprà allegatus, ſalua ſemper in omnibus ueritate: credo authoritatem Papæ in talibus omnibus negocijs præſupponi, ex eo quòd omnis poteſtas ex eo in hoc dependet, ut papã Gelaſium imperatori Anaſtaſio legimus reſcripſiſſe, & ut clarius patebit. Quare, & ex qua cauſa, & qualiter facta extitit in Francos imperij translatio memorata Pipini prædicti Franciæ & Germaniæ regis hiſtoriam breuiter proſequamur. In Chronicis dicit Annonius, ſcribens hiſtoriã regis Franciæ, quòd anno natiuitatis Chriſti ſeptingenteſimo decimoquinto, Pipinus filius Anſegiſili principabatur in Auſtria Alemanica, & ex Alpaide pellice ſiue concubina genuit Carolum Martellum, aliàs Tutidem, de quo natus eſt hic Pipinus, de quo poſtea natus Carolus Magnus, ſic cognominatus à magnitudine uirtutum & corporis. Nam & pectore & fortitudine & uirtutibus excedebat omnes. Hic Pipinus factus eſt rex Francię, anno Domini 701. conſilio & adiutorio Zachariæ papæ, Hilderico rege inutili repudiato, et habitu monachali palliato. Demum quia defen-

A defendit ecclesiam & dictum Papam ab oppresionib. Astulphi, & reduxit Papam in Romam, factusq; est Patricius urbis. Filius uerò Carolus Magnus succesit Pipino in regno, & fit Imperator, causa simili scilicet adiuuando Papam. Et nota hunc Pipinum, in cuius filium conflatum est imperium Germanũ, licet regem Francorum, etiamsi ex pellice descendisset.

MOrtuo igitur Zacharia papa, qui Pipinum regem sublimauit, ut superius declaratur: Stephanus secundus, natione Romanus, ex patre Cõstantino, anno Domini septingentesimo quinquagesimo, ab urbe condita M. D. X X X. in summum Pontificem sublimatur. Hic, ut Annonius scribit in gestis Francorum lib. V. grauatus à rege Lombardorum Astulpho, uenit in Franciam ad Pipinum regem, anno septingentesimo quinquagesimo tertio, prò iusticia sancti Petri recuperãda, qua ipsum spoliauerat Astulphus: cui Pipinus rex catholicus dum ad tertiũ miliare ciuitatis appropinquaret, occurrit: & de equo descendens, eidẽ summo Põtifici cum magna reuerẽtia & deuotione sincera exhibuit seruitoris officium, & usq; ad palatium suum regio honore deduxit. Tunc prædictus Pontifex causam sui aduentus diligenter exposuit, & iniurias dicti Astulphi plenius enarrauit. Rex quoque deuotus, uolens Ecclesię Dei & dicti Pontificis satisfacere uoluntati, exercitum magnũ pa-
B rat, & cum ipso Pontifice in Italiam uadit pro iusticia sancti Petri recuperanda. Astulphusq; totis uiribus prædicto Regi obuiat, & iura sancti Petri restituere contradicit. Pugna igitur magna inter ipsos committitur, in qua Astulphus rex superatur, & Pipinus cũ Francis uictor efficitur. Cõpulsus sic fuit Astulphus ad restituendum talia. Qui datis quadraginta obsidibus de melioribus regni sui, iura ipsa sub iuramento restituere promisit. Rege Pipino in Franciam redeunte, etiã Stephanus papa Romã ad suã sedẽ rediit. Astulphus prædictus, iuramenti sui uiolator, de his quæ Pipino cũ iuramẽto promisit, nihil obseruat. Ob quã causam iterũ Pipinus in Italiam contra Astulphũ uadit, ipsumq; in Papia obsedit, coëgitq; reddere eũ q; promisit. Vadit deinde Pipinus Rauennam, ipsumq; cæpit, totamq; Pentapolim, Romandiolã cum Marchia & Bononia uictoriosè subegit: quæ omnia beato Petro studuit reuerenter offerre. Quæ beneficia Papa diligenter attendens, ordinauit translationem Romani imperij fieri de Græcis in Francos. Et sic omnes scripturæ, quæ dicunt quòd hic papa Stephanus secundus, Imperium de Græcis in Francos transtulit: debẽt intelligi, ut glossemus: Transtulit, id est, trãslationẽ fieri ordinauit. Alius enim Pontifex, scilicet Leo tertius, re ipsa imperium transtulit, sicut euidenter in sequentibus apparebit.

HOc itaq; Põtifice, scilicet Stephano secundo, mortuo, sub magno ecclesię protectore Pipino, atq; ipso Pipino post decimũ

octauum annum regni sui, uiam uniuersæ carnis ingressu, filióque e- A
ius Carolo, qui à uirtutũ magnitudine dictus est Magnus, magnificè pro patre regnante, tribus pontificibus intermedijs, quorum electionem & uitam causa breuitatis omitto: uidelicet Paulo primo, Cõstantino secundo, Stephano tertio, Adrianus primus, natione Romanus, ex patre Theodoro de regione Viįlatę, Anno Dñi septingentesimo septuagesimo primo, ab urbe condita M. D. L I. in summũ Pontificẽ eligitur, ecclesiamque Romanã annis X X I I I, mensibus decem, & diebus X V I I I prudenter & magnificè gubernauit. Hic præclarus Pontifex Adrianus magnificũ principem Carolum Magnum, qui tunc, ut dictum est, Franciæ & Germaniæ regna tenebat, in auxilium uocauit contra Lombardos, qui ecclesiam tunc uexabant. Mortuo enim Astulpho Lombardorum rege, in regno successit Desyderius filius eius, qui patris sequens nequitias, ecclesiam Dei totis uiribus opprimebat, uillas, ciuitates & castra, & alias possessiones ecclesiæ uiolenter usurpans, & Romanos tyrannico more premens uectigalibus & tributis. Ob quam causam, misit Adrianus Legatum in Franciam, Petrum presbyterum Cardinalem ad Carolum Magnum, petens ab eo auxilium contra Desyderiũ memoratum. Qui gratiosè dictum legatum recipiens, congregansque parlamentũ Parium & prelatorũ omniũ, Pontificis petitioni annuit, dicto Legato cum fauore remisso. Parat exercitũ B copiosum, ipsumque per mare, & iuga montium in Lombardiam, cum non modica difficultate deducit. Veniens igitur in Liguriam & Æmiliã (quæ nunc Lombardia plena dicitur) in circuitu Papię suæ tabernacula figit, & castris prudenter cirum circà dispositis, in quibus, ut fidem sequamur historiæ, natalem diem celebrauit: relicto exercitu, Romam causa deuotionis accessit, ubique cum summo Pontifice Paschalem diem celebrauit. Facta solennitate Pachali, ad sua castra reuertitur, continuatáque obsidione ciuitatẽ strenuè oppugnabat, atque anno septingentesimo septuagesimo quarto domat Desyderium Lombardorum regẽ, & eius uxorem Ansam nomine, & filios cepit. Qui Rex amissis filijs suis, Carolo subijcitur, ibique uenientes omnes Italici, & de singulis Italiæ ciuitatib. ambasiatores solennes & nuncij, Caroli ditioni se submittunt. Sicque omnibus fœliciter expeditis, Regnum Italiæ Pipino filio suo tradidit, & Romam accedens cum curia, iura beato Petro restituit, simulque ducatum Spoletanum & Beneuentanũ eidem sua liberalitate donauit. Tunc dictus summus Pontifex Adrianus, mature considerans beneficia tanti principis, ecclesiæ Romanę collata, centũ quinquaginta trium Episcoporum & Abbatum Romæ Concilium cõgregauit, ibique Adrianus cum uniuersa Synodo, glorioso Carolo hanc tribuit dignitatem: uidelicet, ius & potestatem eligendi Romanum pontificẽ, & Apostolicã sedẽ ordinandi: Dignitatẽ Patri-
ciatus

A ciatus quoq; ecclesiæ concessit, qui olim quasi patres Principis uidebantur: ut Instit. lib. 1. Tit. 12. quib. mod. ius patr. potest. soluitur. §. fil. insuper. Episcopos & Archiepiscopos per singulas prouincias ab eo inuestituras accipere diffiniuit. Vt nisi à rege laudaretur & inuestiretur episcopus, à nemine consecraretur. omnesq; cōtrà facientes, anathemate cōdemnauit: ut hæc omnia plenius habētur in LXIII. dist. c. Adrianus. Prima siquidem concessione scilicet, potestate eligendi summum Pontificē, & sedem Apostolicam ordinandi non fuit usus Carolus memoratus: quod ideò fuit, quia pauci summi Pontifices fuerunt tempore sui regiminis à concessione prædicta, quod fuit spacio XL annorum. Solus enim prędictus Adrianus & Leo tertius, prædicti temporis spacio Romani pontifices extiterunt, qui xlix annis Romanæ ecclesiæ præfuerunt: sed nec ipsum Carolum iure sibi cōpetenti, circa prædicta, expressione memorata, cessisse seu renunciasse reperio. De secūda uerò concessione, uidelicet de instillationibus Episcoporum, benè se aliquando intromisit, ut ex gestis suis, in pluribus locis euidēter apparet. Sed his omnibus iuribus, occasione primæ & secundæ cōcessionis cōpetentibus, cessit, & renunciauit Ludouicus Imperator expresse, ut habetur in LXIII. d. c. Ludouicus, cum pluribus capitulis sequentibus. Sed ut ad propositum facilius & citiùs uenire possi-
B mus, multa magna & magnifica de gestis Caroli omittimus, & propositum translationis semper breuiter prosequar.

MOrtuo quoque Adriano Papa, prædicto regnante Carolo, Magno Ecclesiæ defensore, Leo tertius, natione Romanus ex patre Atulpho, in Romanū Pontificē sublimatur, anno Domini octingentesimo, & ab Vrbe condita M. D. LXXII. Hic Pontifex in Lætania maiore Romæ captus, exoculatus est, & lingua detruncatus, qui in custodia positus nocte per murū euasit, & ad legatos prædicti regis, Caroli scilicet Vuirundum Abbatem, & Vuinigisum Spoletanum ducem confugit cum fiducia. Hic gloriosus pontifex, ut Richardus in suis Chronicis scribit, & aliæ historiæ ueridicæ asserunt, restitutis sibi plenariè membris, scilicet oculis & lingua, diuina uirtute, ad prædictum Carolum Padenbornū, ad præcipuum ecclesiæ protectorē uenit in Franciam: qui eum, ut decuit, cum omni reuerentia & honore suscepit. Et cum ipso Romam accedens, iniuriam dicti Pontificis & ecclesiæ ultus est, iusticia mediante. Annonius quoque in Gestis Francorum, magis copiose scribens, dicit: Quòd postquā rex appropinquaret Beneuentū, duodecimo lapide ab urbe Roma, Leo papa qui regem pręcesserat, cū magno equitatu occurit eidem: ipsumq; cum esset Vrbis patricius, cum summa humilitate & honore suscepit. prandensq; cum ipso in loco prædicto, ut uerbis utar historiæ, dominus papa ipsum cū sua societate præcessit ad urbē. In crastinū quoq; in gradibus bea-

ti Petri stās, amicis obuiàm uenientibus, conclamarunt laudes. ipse A
uerò cum clero & episcopis equo descendentem regem, ad gradus
ecclesiæ ascendentem, dictaq; oratione in basilica beati Petri, psal-
lentibus cunctis, introduxit. Et post septē dies, cur Romā uenisset,
omnib. patefecit. Exinde, ad ea propter quæ uenerat faciēda, quo-
tidie operā dedit. Et quamuis grauia crimina opponerentur sum-
mo Pontifici, tamen quia nullus extitit probator legitimus, idem
summus Pontifex, corà omni populo, & annuente Rege in basilica
beati Petri apostoli, Euangelicam portans absolutionē conscēdit:
inuocatoq; sanctę Trinitatis nomine, iureiurando obiectis sibi cri-
minibus canonicè se purgauit. Aliæ historiæ addūt, q tres Cardi-
nales, supra sancta Dei Euangelia ponentes manus, affirmantes o-
stenderint, esse falsa ipsi opposita. quæ quidem purgatio à toto cle-
ro & populo fuit solēniter approbata, & à dicto principe legitimè
confirmata. Eadem die, ut scribit Annonius in gestis Francorum,
quidam Abbas nomine Zacharias, cū duobus monachis, uno de
monte Oliueti, alio de sancto Saba in Oriēte, Romam uenit, quem
patriarcha Hierosolymitanus transmisit. Qui sepulchri Domini
claues, Caluariæ loci, & ciuitatis Hierusalem cū uexillo detulerūt.
Quos benignè suscipiens, per aliquot dies secum cum honore ma-
gno detinuit, humaneq; ualde tractauit. Deinde post aliquot dies,
cum muneribus magnis, & donis regiam maiestatem decentibus, B
eos in Palęstinam remisit. Tradunt eædem historiæ, quòd ex illa
legatione commotus Rex ad petitionem Constantini sexti, tūc Im-
peratoris, cum magno exercitu transfretauit, totamq; terrā Sanctā
recuperauit: rege Persarum assentiente, qui tenebat tunc in Palęsti-
na & tota Syria principatum. Iamq; per totum Orientem fama ce-
lebris nomenq; gloriosi Caroli percurrebat. Vnde dictus rex Per-
sarum, qui monarchiam in Oriente tenebat, eius habere gratiā &
beneuolentiam affectabat: & per solennes nuncios & legatos pre-
ciosa munera ei destinauit. Prędictus rex Carolus, ubiq; uirtuosus,
terra Sancta recuperata, per Constātinopolim Romā rediit, ibiq;
natiuitatē Domini solēniter celebrauit cū Leone, ipsa die celeber-
rima natiuitatis Domini. Cum rex Carolus in missa, ante cōfessio-
nem Petri surgeret ab oratione deuota, Leo papa solēniter ordina-
tis omnibus ad tantā solēnitatem necessariis, coronam imperialem
capiti eius imposuit, & à cuncto populo Romano acclamatum est:
CAROLO AVGVSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PA-
CIFICO IMPERATORI, VITA ET VICTORIA DE COELO
SIBI MINISTRETVR. Hāc siquidē coronationē, per Leonē papā,
& imperialiū laudū exclamationē, perplurimū omnes historiæ ca-
nunt. Sed post prædicta, more antiquorū principum, fuit ab om-
nibus uniuersaliter adoratus. Et ablato Patricii nomine, IMPERA-
TOR AVGVSTVS est ab omnibus appellatus. Rex autem prædi-
ctus

A ctus Carolus, Romanum imperium XXXIIII annis tenuit. Post dictam imperialem coronam, ipsum Imperatorē, Augustum, omnes annales, omnia gesta, omnesq; historię quę de ipso faciunt mētionem, sine aliqua uarietate describunt.

QVantum autem roboris habuerit, aut firmitatis, quid'ue tunc per Romanā ecclesiam factum fuerit de Imperio, patet, & patere potest omnibus euidenter. Prædicta enim Imperij translatio facta per Ecclesiam, de Græcis in Francos, ex causis & rationib. antedictis, adeò ualida est, quòd per septem generationes, per septem scilicet Imperatores, annis centum tribus durauit, & amplius. nec defecisset in ipsis monarchia Imperij, nisi uirtus & deuotio erga sanctam Romanam ecclesiam defecisset. Sed uirtute ac deuotione deficiēte, defecit Imperium. Imperator autem Arnulphus, ultimus de dicto genere, effœminatus & uilis fuit, & in defensionē Ecclesiæ non solùm remissus & tepidus contra Berengarium tyrannum, qui tunc in Italia ecclesiā Dei impugnabat; et alios qui ipsam in multis partibus molestabant: sed ipsemet erat Ecclesiæ ipsius persecutor; ut Martinus Polonus episcopus Consentinus scribit. In filijs enim Arnulphi prędicti genus Caroli omnino defecit ex imperio. Et cœpit dictus Berengarius in Italia dominari, & Dei Ecclesiā persecutionibus ingentibus lacerare: quia dictus Berengarius ecclesiā mo-
B lestabat, tum quia ecclesiæ non uerus pastor, sed mercenarius præerat, scilicet Iohannes filius Alberti tunc, ut tradit Richardus Cremonensis episcopus, magnus historiarum scriptor.

Cardinales de communi concordia, anno natiuitatis Domini DCCCCL. scripserunt Ottoni duci Saxoniæ, qui fuit uir magnæ potentiæ. nam in tota Germania dominabatur. Erat enim uir religiosus, fide catholicus, in cōsilio prouidus, in iudicio iustus, in commisso fidelis, in rebus bellicis strenuus, & uniuersa morū honestate præclarus, erga Romanā ecclesiā cum omni ueneratione deuotus, ut Ecclesiā Dei, quæ procellis impellētibus uacillabat, etiā adiuuaret. Qui deuotione promptissimus, signo crucis se muniēs, magnū exercitum sedulo studio præparauit: & in Italiam transiens, cum Berengario tyrāno pugnauit: eiusdemq; Berengarij exercitu uictoriosè deuicto, ipsum tyrannum occidit: & Romam pergens concilium Cardinalium congregauit, & de ipso concilio papam uidens incorrigibilem, monuit ut Papatui renunciaret. Quem induratum in castro sancti Angeli uiolenter inclusit, ipsumq; renunciare coēgit. Factus tunc est pastor uniuersalis ecclesiæ Leo octauus, qui maturè considerans beneficiū collatū ecclesiæ, per prædictū Ottonē ducē Saxoniæ, easdē dignitates Ottoni cōcessit, quas Carolo contulerat Adrianus, facta Synodo, clero & populo cōgregatis, ut patet 61. d. c. in synodo. Insup ipsum Imperatorē cōstituit, nulla prę cedēte electiōe, quę postea à XLI annis instituta fuit. Et sic facta est

translatio de Gallicis in Germanos. Patet ergo quod circa ordinationem imperij, habet papa maximam potestatem, ut habuit. siquidem hic Otto primus, ex ordinatione ecclesiæ pacificè imperium habuit: etiam successiuè filius & nepos, qui etiam erga ecclesiam deuotissimi extiterunt, ut de Ottone prædicto patet L X I I I. d. c. Tibi domine. Patet igitur dispositionē & ordinationem summi Pontificis circa prędictos imperatores fuisse legitimam: quia pro bono quasi, & statu fidei, & uniuersalis ecclesiæ, ad quæ summus Pontifex præcipuè debet intendere: quia sua interest, non tantum ex collatione imperialium iurium, quantum ex præeminentia status, quę declaratur manifestè in c. Solute. de maio. & obe.

POst hoc mortuo Ottone tertio sine filijs, Gregorius quintus, natione Theutonicus, de parentela Ottonis, in summum pontificem assumitur. Cuius pontificis tempore, Electores Imperatoris instituuntur septem, scilicet principes Alemaniæ, tres prælati, & quatuor laici, ut Martinus scribit. Quia igitur prædicti tres Ottones successiuè, & quasi hęreditario iure obtinuerunt imperium, per Gregorium papam quintum est prouisum, & utiliter ordinatū, ut tantæ sublimitatis ordinatio, quæ non debetur sanguini, sed uirtuti, nō per uiam successionis, sed electionē procederet: ut eligeretur dignus, & non nobili tantū, sed dignissimo donarēt. Fuit igitur per dictum pontificem institutum, ut septem proceres officiales, Imperatorem regem Romanū eligerent, & per summū Pontificem confirmandum, & imperiali diademate coronandū. Quorū sunt tres Prælati, qui sunt Imperij cancellarij: scilicet Archiepiscopus Coloniensis, qui est Italiæ: Archiepiscopus Treuerēsis, qui est Galliæ: & Archiepiscopus Maguntinensis, qui est Germaniæ. Et quatuor Barones, qui imperialib. seruiunt: Marchio Brandenburgēsis, qui est camerarius Imperatoris: Comes Palatinus, qui est dapifer: Dux Saxoniæ, qui est portitor ēnsis: & Rex Bohemię, qui est pincerna Imperatoris. Quæ ordinatio facta fuit anno Domini M. I I I I. ut gesta Germanorum manifestè declarant.

EX prædictis igitur euidenter apparet, per Stephanum papam secundum, temporè Pipini Regis ordinationem prædictā de translatione de Gręcis in Frācos, ex causis & probationibus suprà declaratis factam, ut notatur de elect. Venerabilem. Et primū Carolum Magnum dispositorē Romanæ ecclesiæ, & Romani Pontificis electorem, & Romanæ urbis Patriciū ordinariū, ut L X I I I dist. Adrianus. Sed per Leonē tertium translationē realiter factā, de principib. Gręcis in Francos, ut notat de elect. Venerabilē. ubi expressè scribit, quod à Leone tertio Carolus magnus imperator extitit coronatus: & postmodū processu tēporis, per multas reuolutiones annorum, translationem imperij iusta de causa factā esse per Leonem octauum de Gallicis in Germanos, ac postmodum

A per Gregorium quintum, electionẽ Romani imperij septem principibus Alemaniæ prædictis fuisse concessam, qui usq; ad moderna tempora regem Romanorum eligunt, per Romanum pontificẽ coronandum. Sic ergo regnum mundi translatum est ad Germanos, uel Theutonicos, qui & regimen hactenus habuerũt. De consec. dist. 5. c. In die. Nec est imperium iam modo apud Græcos, licet largo uocabulo Imperator uocetur, de Maio, c. Solitæ. Sed nec regimen nec imperium habere possunt, nunc præcipuè ex quo extra gremium sanctæ matris ecclesiæ positi sunt, ut XXIIII. q. c. Si illud. Imperator siquidem iste Romanus, super omnes reges est ut VII. q. 1. In apibus. His regibus exceptis duntaxat qui per priuilegia & cõsuetudinem sunt exempti. Omnes siquidem nationes subiectæ sunt ut X. I. q. 1. Si quis & VIII. dist. c. Quo iure ipse dominus mundi est. ff. ad L. Ro. De iact. L. Deprecatio.

FINIS.

CHRONICA MAGISTRI IORDANIS QVALITER ROMANVM IMPERIVM *translatum fuit in Germanos, & primo quare Romanum imperium sit honorandum.*

B MVLTIFARIE multisq; modis Dominus uniuersorum, in diebus suæ carnis, dignatus est honorare Romanum imperium, dando in semetipsõ exemplum Dominus & magister, Romanum imperium fore ab omnibus honorandum. Honorauit quidem Dominus Cæsarem siue Romanum regem, mundum ingrediens, in mundo progrediens, & mundum egrediens: uerbi gratia, mundum istum secundum carnem. Et ingrediens in duobus honorauit Romanum imperium. Primò in hoc, quod tempus sui aduentus per ipsum Cæsarem totum orbem pacauit, ut per ipsius Domini præsentiam pax esset in uniuersa terra, ad significandum quòd ipse esset pax nostra, & per eum, ut dicit Apostolus ad Coloss. reconcilianda erant omnia quę sunt in cœlo & in terra. Vnde Psalmista, posuit prodigia & iudicia futuræ reconciliationis super terrã, auferens bella usq; ad fines terræ, & alibi. Secundò, ingressu suo approbauit & honorauit Romanum imperiũ: mox ut natus est, censui Cęsaris se subdendo. Vnde Augustinus in gloss. super Euangelium Lucæ sic dicit: Humilitas Christi cõmendatur, quia nõ solum incarnari uoluit, sed etiam nasci illo tempore, in quo natus & mox censui subderetur. Natus est enim in diebus professionis: quando singuli ibant in suas ciuitates unde oriundi erant, ut profiterentur tribum suam, censum & regem. Sic ergo Dominus mundum ingrediens dupliciter honorauit Romanum imperium, siue Cæsarem, & uniuersum mun-

mundum ministerio pacando, & censui Cæsaris se subijciendo. Itē, A
Dominus in diebus suæ carnis progrediens in hoc mundo, Romanum imperium dupliciter honorauit. Primò, quia non solum dedit ei tributum, sed etiā præcepit pro se dari & beato Petro, ut legitur Marci 12. cap. Secundò, quia non solùm tributum ei dedit, sed etiā præcepit ei dari, Matth. 22. cap. Reddite Cæsari quæ sunt Cæsaris, &c. Augustinus super hoc dicit, Censum & tributū. Itē Dominus egrediens mundum, bis honorauit Cæsarem siue Romanū imperium. Primùm, dum dicentib. Apostolis, Ecce duo gladij hic, Dominus respōdit, Satis est. Ecce duo gladij, qui duas potestates significant, hic in præsenti sęculo satis sunt. Et quid est dicere, Satis est, nisi, sufficit & nihil deest? Protestatus ergo Dominus est sua ipsius uoce, potestatē sacerdotalem & imperialē, quæ tunc maximè uigebat, mūdo sufficere: & ei quoad regnū, tā in spiritualib. q̄ in tēporalib. hic deesse. Vnde Gelasius papa dist. 96. duo dicit: Duo sunt qb. hic mūdus principaliter regit, Pōtificalis authoritas, & Regalis potestas. Hęc sunt principales potestates, per quas Deus discernit & distribuit uitā humano generi, ut genus humanū per iuris regulas ad uitandū mala, & faciendū bona salubriter informet. Secundò, Dn̄s morte instāte honorauit Romanū imperiū. Dum.n. Pilatus iactaret se de potestate quā haberet in Christum, & diceret ei, Nescis quia habeo potestatem crucifigere te, & dimittere te? ut dicit Ioannes. respondit: Non haberes ullam potestatem in me, nisi datum esset tibi desuper. Et secundum gloss. duobus modis exponitur; B
uno modo sic: Desuper, id est, à Deo, quia non est potestas nisi à Deo. uel desuper, id est, à Cæsare, qui Pilatum præfecerat in præsidem. Vnde super his uerbis, Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris, dicit gloss. Iudæi terrent Pilatum in Cæsare, quem non potest, ut authorem suæ potestatis, contemnere: Deus enim fuit author potestatis Cæsaris. Secūdum hunc posteriorem intellectum, Deus in uerbis istis multum commendat Romanum imperium. Ostendit enim, potestatem Cæsaris alijs potestatibus mundanis præeminere, & ipsas sub Cæsaris contineri. Quid est enim potestatem desuper dari, nisi dari ab eo cuius supereminet potestas in alias potestates mundanas, tanquam inferiores, & minores sub se continet & concludit? Item non solum Dominus honorauit & honorat Romanum imperium in hoc, quòd Romano imperio stante & durante, non ueniet homo peccati, filius perditionis, ut legitur in epistola secunda ad Thessal. cap. 2. ubi dicit Apostolus: Qui tenet, teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus interficiet spiritu oris sui. Super uerbis istis Apostoli, dicit Gloss. quòd Apostolus in his uerbis, Qui tenet, teneat, &c. Romanum imperiū designat, quo destructo ueniet Antichristus. Deinde Romanum imperatorem, qui Romanum imperium siue mun-

A mundum tenet, de Rege ad regem successiuè significare, donec de medio auferatur. De medio enim auferri, est de communi conspectu hominũ auferri. Augustinus in secundo libro de ciuitate Dei, super his uerbis Apostoli sic dicit: Illud quod dicit Apostolus, Tantùm ut qui modò tenet, teneat donec de medio fiat: non absurdè de Romano imperio creditur dictum, tanquam dictum sit: Qui modò imperat, donec de medio fiat, id est, de medio tollatur. & tunc reuelabitur ille iniquus, quo significari Antichristum nemo ambigit. Magnus honor est Romano imperio, quod Dominus in hoc præ cæteris ipsum priuilegiare dignatus est, quòd non ueniet Antichristus, Christi & membrorum eius aduersarius, nisi prius Romanum imperium penitùs sit ablatum. Ablato autem Romano imperio erit tribulatio tanta & talis, qualis & quanta, ut legitur in Matthæo, non fuit ab initio mundi usque nunc. In diebus illis tantum abũdabit iniquitas & infidelitas, ut in errorem ducãtur, si fieri potest, & electi. Et huius tribulationis grauissimæ & maximæ tempora priora uidentur tempora pacis fuisse. Vnde Psalmista: Orietur in diebus eius iusticia & abundantia pacis, donec auferatur luna: id est, Romanũ imperium, quod per lunam designatur. Vnde Apostolus Timotheo scribit: Hoc autem scito, quòd in diebus nouissimis instabunt tempora periculosa: & ideo instabunt,
B quia prius non fuerunt ita periculosa.

Nota, & durabit illa tribulatio tribus annis & dimidio, ut dicit in gloss. Matth. & Marc. & colligitur hoc ex Apocalypsi Ioannis, & Daniele. Sicut autem Christus dominus & magister omnium in semetipso Romanum imperium honorauit: ita beatus Petrus, cui Dominus ecclesiam suam regendam commisit, honorari præcepit in epistola sua dicens, Deum timete, Regem honorate. Vtinã Germani ad quos mundi regnum est translatum, saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Vtinam saperent iusticiam, & eum diligerent, & regem quem eis Deus loco iusticiæ posuit, reuerẽter intenderent, & sicut Dei ministro honorem debitum exhiberent. Vtinam exaltati per Romanum imperium, & dilatati, magnitudinem bonorum in eos collatorum intelligerẽt, & non essent ignari. Vtinam principes, præsertim hi ad quos pertinet ius & iusticia & potestas eligendi Regem Imperatorem primò, postmodum pericula quę uenient sublato Romano Imperio, prędiderent. Dum eñ sublatum fuerit Romanum imperium, tribulatio tanta erit in mundo, quòd nisi dies illius tribulationis (ut dicitur in Matth. & Marco) fuissent breuiati, non fieret salua omnis caro. Vtinam ergo Germani, ad quos & in quos Imperiale regnũ translatũ est, huius regis quem Deus posuit in prodigiũ super terram, præuiderent, & sublationem eius pertimerent. Licet enim necesse sit ut ueniant scandala, uæ tamen illis per quos scandala sunt uentura.

Qui

Qui dicuntur Germani electores.

ET attende quod Treuerensis, Coloniensis & Moguntinensis, ciuitates & dioeceses, populi sunt Germani: & eorum Archiepiscopi debent Imperatorem eligere, adiuncto sibi Comite Palatino, a palatio quod est in ciuitate Treuerēsi, quod olim fuit domus regni: a quo dicuntur Maiores domus, qui modo dicuntur Comites Palatini. Et hi dicuntur Germani, quia de eodem germine nati cum Romanis, uidelicet de germanis, Aenea scilicet & Priamo iuniore. Dicuntur Germani, quasi Romanorum germine germinati. Illius enim imperator illam terrā Romano subegit imperio, & eam Romanis habitantibus occupauit. & propter hoc debitus ordo requirebat, ut sicut Romani tanquam maiores sacerdotium, sic Germani tanquam minores regnum obtinerent: de eodem enim fonte siue germine Regnum & Sacerdotium processerunt. Quod autē Saxoniæ dux & Brandeburgensis Marchio ad Regis seu Imperatoris electionem sunt uocandi, hoc est postmodum per quandam necessitatem introductum: quia ad tempus translationis Imperij de Græcis in Germanos, quæ facta fuit sub Carolo rege magnifico, Saxones uel non erant, uel in fide nouelli erant. ac ut tanto cōmodius in fide & fidelitate retinerentur, ad electionem admissi sunt, cum essent quoq; potentes, & magnarum uirium principes. Item nota, quod cum Antichristus uenturus non sit, nisi prius Imperium destruatur: indubitanter omnes illi qui ad hoc dant operam ut nō sit imperium, quantum ad hoc, sunt præcursores & nuncij Antichristi. Caueant ergo Romani & eorum Pontifices, ne peccatis & culpis suis exigentibus, iusto Dei iudicio sacerdotium ab ipsis auferatur. Caueant nihilo minus præsules, & principes Germani, ne ipsi per ambitionē temporalis potestatis, iura sibi & possessiones Imperij uendicent & usurpent: quia, sicut prius dictum est, necesse est ut ueniant scandala, uæ autem illis per quos scandala fiunt. Necesse est, quia tantus ardor dominandi & habendi cor eorum occæcauit, ut nec uelint facere ueritatem quam nouerunt, nec ab alijs audire quam ignorant. sicut scriptum est: Oculos habent, & non uidebunt: aures habent, & non audient, &c. Sunt quidam huius temporis clerici & laici, subditi & prælati, qui annales principum & gesta ueterum ignorantes, Gallorum, Germanorum, & Francigenarum & Francorum originem & differentiam nescientes, spiritu indignationis inflati, huiusmodi uel in corde uel in ore faciant quæstionē: Qualiter summus Pontifex Romanū imperium per manus magnifici Caroli de Græcis transtulit in Germanos: populū tam rudē, ineptum: qui cum se ipsos neq; in ornatu uestium, nec in morum compositione regere sciant, quomodo regnum totius Ecclesiæ gubernabunt? Vel ideo utiq; Imperium remansisse debuit apud Romanos: uel si transferendum fuit, tunc transferri potius debuit in Gallos:

A los: præsertim cùm hoc tempore Carolus fuerit rex Francorum, & Galli sint homines qui omnibus cõsideratis sint cunctis hominib. præferendi. Ne igitur propter huiusmodi cogitantium suggestionem humana temeritas immutare præsumat statum sacri Imperij (quod non est dubium, sancti Spiritus ordinatione, secũdum qualitatem ipsam & exigentiam meritorũ humanorũ gubernari & disponi) uideatur expediens, ut quædam antiquitates ex multorum scriptis collectæ recitentur, ad demonstrandum quòd non euentu uel casu fortuito, sed magis sanctorum principum actum est solertia, ut Romanum imperium non apud Romanos remanere debuerit, uel transferri in Gallos, sed potius in Germanos. Vnde primò dicendum est de Gallis, postea de Germanis, Francis & Francigenis: & tandem quorundam regum nomina & gesta summariè & compendiosè persequar, ut per hoc appareat ueritas propositæ quæstionis.

Diuisio Galliæ, & de Germanis, Francis ac Francigenis, & de habitu aut interpretatione eorundem.

SCiendum est, quòd Gallia Europæ prouincia, habens in Oriente Rhenum, magnũ fluuium, in Meridie alpes Italiæ, in Occidente terminos Hispaniæ, & in Aquilone mare Britãniæ & Frisię.

B Et Gallia trifariè diuidatur, uidelicet in Galliam Comatam (illi enĩ Galli quadam negligentia comã crescere permittebant) ipsa siquidem Gallia ornatui tegumentorum lineorum & laneorum multũ intendebat. Et dicuntur Galli secundum quosdam, à nitore corporũ: Γάλα enim Grecè, Latinè lac. & hanc expositionem uocabuli ego reprobare nõ debeo, tanquam ab antiquis traditam. Verum etiam est, quòd respectu Hispanorũ uel Maurorum, nitent corpore aliquantulum albiores: respectu uerò circumiacentium prouinciarum, uidelicet Saxonum & Anglorum, nullatenus à nitore corporum dici possunt. Huiusmodi igitur dictis antiquorum uidetur, quòd non incongruè Galli dicuntur propter proprietates quas habent gallo communes: quæ sunt utiq; triplices, uidelicet malæ, bonæ, & optimæ. Proprietates itaq; galli mali sunt istæ, superbus, clamosus, luxuriosus, inconstans, pronus ad lites, pronus ad pacem: unde etiã Galli qui has proprietates habent, proni sunt uel ad bella, uel ad pacem, & sunt de uili Gallicorum semine. Proprietates uerò boni sunt istæ, pulcher corpore, sed pulchrior plumatus quàm deplumatus, uestitus quàm nudus, audax, hilaris, amatiuus & liberalis: & ideo quorũ Gallici has proprietates habent, de nobili Gallicorum prosapia processerunt, & bona consuetudo in eis se mutauit in meliorem. Porrò hæ sunt proprietates galli optimi, circũspectus, uigilans, se primò ante alias excitãs gallinas, subditos suos benè regens, & fœcundans: granũ ex palea eliciens, & illud propriè

C distribuens.

distribuens. Hæc sunt proprietates spirituales & mysticæ, quibus pollent præ cæteris boni & idonei prælati. Et hæc de interpretatione Gallorum & Galliæ.

Qui primitùs munitiones & castra ad Rhenum instituit.

PRimò sciēdum est, quòd post Troię destructionem Æneas & Priamus, magni Priami nepos, cum multis tyrannis & magno exercitu peragrantes Africam, peruenerunt ad Italiā: in qua Æneas cum suo populo regnum cœpit instituere. Sic uera habet historia. Priamus uerò transiens in Galliam, Gallicos qui supra Rhenū morabantur de terminis suis expulit, & uersus Occidentē retrocedere coegit: ibiq́ munitiones & castra instituens, Troiam uidelicet minorem, quę nunc Xanthus dicitur, & Verona Bonna nuncupatur, per diœcesim Coloniensem coniuges accepit cum suo exercitu, de mulierib. Teutonicis, eo quòd essent corpulētę & habiles ad prolem fortiorem propagandam. Processerunt enim à Teutonia Gigantes, ex quo Teutonici nūcupati sunt. Et ex ijs dictis mulieribus filios & filias genuerunt, ac ipsorum idioma didicerunt.

De parte exercitus Priami.

TAndem reliquiæ exercitus Priami, cum Treuerēsibus pacē firmauerunt, & amicitiam: ibi sedem regni illius prouinciæ, id est Galliæ posuerunt. Est etiā Treuerensis ciuitas, omnium ciuitatum & regnorum totius Europæ antiquissima. Fundata erat octauo anno natiuitatis Abrahæ, à Trebeta filio Nini, qui Semiramidem nouercam fugiens, ne cum ipsa incestū cogeretur committere, illuc deuenit: ibiq́ ciuitatem constituit, quā pro suo nomine Treuerim nominauit. Exercitus aūt Æneæ, qui in Italia apud Latinos resederat, istos populos, uidelicet exercitus Priami, qui Galliā occupauerant, lingua Latina Germanos appellabat, eo quòd illi & isti de tyrannorum germine processerant. Tandem cum hi Germani multiplicati essent, miserunt partē exercitus in Turingiā, ultra Rhenum: & ibidem regnum instituentes, multo tempore reges habuerunt, reges Crinitos: quorū unus erat Basinus, de quo infrà mentionem faciā. Et propter has causas successu tēporis tota Teutonia, tanquā à digniori Germania est uocata.

Quare dicuntur Germani.

SAluis igitur descriptionibus quę dicunt, Germaniam Rhenum habere in meridie, & eam esse dictam Germaniā à germinando, cùm tamen illis realis ueritas quodāmodo contradicere uideatur.

De primo regno Germaniæ.

POstremò cum régnum Romanorū adeò esset dilatatum, ut ferè totus mundus ei subderetur: uenit Iulius cum Romanis illā sibi terram, uidelicet primam Germaniam & totam Galliam subijciens: & ibidem quàm plura castra & ciuitates ædificans, totā Treuerensem,

A uerensem, Coloniēsem & Moguntinēsem dioecesim Romanis habitatoribus occupauit, antiquam germanitatem inter Romanos & illos Germanos renouando.

De pugna Germanorum contra Alanos.

POstea autem quidam populi qui Alani dicti sunt, se Romanis opponebant: unde exijt edictū à Senatu & populo Romano, ut quicunque illos Alanos compescerent, immunes & liberi à tributo decem annis essent. Quo audito, Germani tam propter dignitatem Romanorum, quàm propter libertatem tuendam, Alanos cum exercitu copioso sunt aggressi, & ipsos Romano Imperio subdiderunt.

Quare Franci, & liberi Germani.

AB illo tēpore praefati Germani liberi sunt uocati: & propter hoc usq; in praesentē diem, populus ille procuratiōes, exactiones uiolentas, decimas uel tributa naturaliter dedignatur, quia per huiusmodi uiles serui cōditiones in aliquo suę libertati derogetur. Isti uerò Franci, Germani, & Gallici Comati (quę omnia unam gentem significant siue determinant) cùm in tantū germinassent, quòd terra illa illos commodè capere non posset, miserunt partem militiae uersus Orientem ultra Rhenum, qui usque hodie Franci orientales cum Francis Germanis in idiomate Teutonico concordant:
B licet illi crassiori, & isti modo mitiori pronūcient, sed habitu uestiū & alijs modis in moribus discordant.

De Francis qui Gallici dicuntur.

ALiam uerò partem militiae miserunt uersus Occidentem, inter Sequanam & Ligerim, fluuios famosos: qui ibidem cū mulieribus Gallicis contrahentes, filios & filias genuerunt ex eisdem, & earū mores & linguam Gallicam didicerunt: & usq; modò Francigenae, quasi à Francis geniti: & eorum terra Frãcia nominatur, à Germanis siue Francis idiomate discordantes, sed exteriori habitu conformes.

In quibus differant Franci Gallici à Francis Germanis.

HOc excepto, quòd Francigenę cultui uestium, & alijs moribus iuuenilibus, sicut torneamētis & cãtilenis & ornatui capillorum, tanquã iuniores, uacãt & dant operam: Franci uerò tanquam seniores, seriò se exercent, & discordia plurimùm occupantur, ex ueteri Romanorum germanitate quodammodo.

De pluribus regnis Germaniae.

IN ista igit̄ prouincia quae Gallia dicitur, & modò à Germanis & Gallicis, Francis & Frãcigenis possidet̄, quandoq; unū, quãdoq; plura fuerūt regna: aliquãdo similiter, aliquãdo successiuè, sicut modò & diù fuit in Hispania. ubi licet plures sint reges, tamē unū dici-

tur regnum Hiſpanorum. Et hęc diuerſitas regnorum & regum in Gallia multas facit diuerſitates & cõtrarietates. In ſcripturis geſta & antiquitates Gallicorum & Germanorum & Francorum deſcripſerunt, indifferenter his populis hæc nomina imponentes. A

De gentilibus Regibus Germanorum & Gallicorum.

PRæterea ſciẽdum eſt, quòd à Priamo ſuprà dicto uſq; ad Pharamundum, & à Pharamundo uſque ad Hildricũ, omnes principes Gallicorum & reges Romanorum gentiles erant, & pagani. HILDRICVS, qui Hildricus rex Francorum, cùm eſſet lubricus & luxurioſus, Francorũ corrupit filias, & uxores uiolauit: propter quod eijcientes eum ex regno, quẽdam alium Egidiũ Valerianum nomine in regem elegerunt. Hildricus uerò ad Baſinum regẽ Turingiæ profugit, ſuũ auunculum: ibiq; inceſtum faciens, Baſini cõiugẽ clàm cognouit. Poſt VII uerò annos mortuus eſt Valerianus, & Franci Hildricum reuocauerunt: quem Baſina ſecuta eſt, Baſino derelicto. Et ſucceſſu tẽporis concepit & peperit filiũ quẽ Clodoueum nominauit. Hunc Clodoueum ſic de adulterio gentiliũ procreatum, beatus Remigius baptizauit. Et ab iſto Clodoueo omnes reges Francorum Chriſtiani, & ex ſucceſsione hæreditaria uſq; ad Hildricũ ultrò ſucceſſerunt. In illo tẽpore reges frequenter habitabant in Gallia Togata, uidelicet Pariſijs, eo quòd Gallia Belgica B ad prædicationẽ ſancti Martialis, diſcipuli ſancti Petri, ad cultum Chriſtianum iamdudum conuerſa, reges non curaret, ſed ſub regibus ſuis maioribus regebatur.

Pipinus Groſſus.

SVb iſto Hildrico Pipinus Groſſus, ſecundus fuit poſt regem Maior domus regiæ, quæ nunc eſt Palatium tutiſsimum: à quo Palatio dicuntur nunc comites Palatini, qui olim Maiores domus dicebãtur. Hic aũt Hildricus rex erat popularis, habens mores regales, & quotidie trahebatur ad theatrum & ſpectaculum, in uehiculo cũ bubalis, & ſuper eodẽ apparatu ueſtium utebatur. Pipinus aũt Maior domus per omnia uir militaris & ſtrenuus, regnum ſolicitè & regaliter gubernabat ſub eodem Hildrico. Vnde factũ eſt, ut ad procurationem dicti Pipini Groſsi, Papa, Barones & fideles regis ab ipſius fidelitate abſolueret: qui Hildrico deſtituto, Pipinum in regem elegerunt.

De Capitolio Colonienſi.

PIpini uerò Maioris domus principale domicilium erat in Colonia Agrippina, in loco ubi nũc eſt monaſterium ſanctæ Marię in Capitolio. Hoc ſiquidem Plectrudis dicti Pipini Groſsi cõiunx, fundauit in honorẽ genitricis Dei, ibiq; conuentum monialiũ congregauit, & ipſum locũ multis diuitijs & ornatu ſublimauit. Tãdẽ

præfatus

A præfatus Pipinus coniugem suam Plectrudem pro tempore deseruit,& ilico cócubinæ Alpaidi adhæsit. Super quo dũ beatus Lambertus Tungrẽsium & Traiectensium episcopus Pipinum argueret, Dudo dux Ardennæ, frater præfatæ Alpaidis, sanctum Dei Lambertum interfecit. Quo audito, rex Pipinus, uidelicet quòd Christi sacerdos pro suo peccato martyriũ subijsset, rubore & uerecundia confusus, reuersus est Coloniam ad Plectrudẽ cõiugem suam, Alpaide grauida derelicta. Cùm autem Alpais peperisset, cucurrit nuncius ad regem, ut sibi de natiuitate talis filij nũciaret. Sed inueniens Regem inter nobiles & cum sua coniuge sedẽtem, dixit: Viuat rex, quia Karil: subtili uerborum tegumento innuẽns, quòd Alpais sibi pulchrũ filiũ peperisset. Est em̃ Karil lingua Germanica homo robustus, membra habens magna. Respondit rex: Bonum, Karil. Iste fuit primus Carolus Martellus dictus, qui expulsis legitimis filijs patris sui, Drogone & Grimoaldo, patri suo successit. Erat autem iste tyrannus, multas clero & Ecclesiæ iniurias & damna inferens: propter quod accidit, ut dum ipse moreretur, interuncius Papæ somniauit in urbe, quòd Carolus Martellus rex Francorum corpore & anima duceretur in infernum. Misit ergo Papa nuncios ad episcopum Treuerensem, qui aperto monumento serpentem inuenerunt miræ magnitudinis, corpore nõ reperto.

B Iste Carolus genuit Pipinum Nanũ, qui respectu partis & aui Nanus uidebatur, sed aliàs in corpore mediocris.

Pipinus Nanus.

PIpinus Nanus duxit in matrimonio Thetbergã, sororem Michaelis Imperatoris Romanorum. Erat autem diebus illis Romanum imperium apud Græcos. Ex qua Thetberga Pipinus genuit Carolum magnũ. Iste Pipinus Romanos ab infestatione Longobardorum liberauit, & Romanam ecclesiam multis diuitijs & deuotis obsequijs sublimauit. Quo defuncto, Carolus Magnus eius filius, succedens ei in regno, ut quidã dicunt, anno ætatis suę 18, accidit ut Papa iteratò auxilium Græcorum & Imperatoris aduocaret contra regem Longobardorum, quia simultas erat illo tempore inter Romanos & ecclesiam. Et dum Gręci falsa fide Romanis auxilium denegarent, tunc iterum recursum habebant ad Carolum Pipini filium, & Imperatoris Græcorum consanguineum, qui defectum suppleuit auunculi, & Longobardiam cũ exercitu copioso ingressus, ipsum regem cum uxore & filio captiuos in ipsam urbem deduxit: propter quod primò proclamatus est in Patricium Romanorum.

Translatio imperij ad Carolum.

POst hæc Papa Græcis regnum abiudicans, ipsum Carolum in Romanorum Imperatorẽ (ut dicitur) renitentem consecrauit, anno sui regni 12. Imperauit autem annis 42, & ætatis suæ anno

 72 mor-

72 mortuus, & humatus Aquisgraui, ubi sui sancti nominis memoria quolibet anno solenniter celebratur. Vnde quicunque desiderat scire istius sancti uiri uirtutum insignia, & qualiter in regno huius seculi societatem meruit angelorum, ad præfatum locum (Aquisgranum scilicet) transeat, ibi gestorum eius merita pro laude perlegens Deo omnipotenti referat, qui gloriosi nominis propugnatorem Carolum prodigijs & miraculis tam in morte quàm in uita multipliciter honorauit. Verùm qualiter dictum regnū Francorum diuisum fuerit in Lothoringiam, Franciam & Germaniam: & Lothoringicum regnum deuolutum fuerit ad Germaniam, & qualiter alter frater fratrem, & cōsanguineus consanguineū de suo regno exterminauit, & multa alia regna, & aliorum gesta tanquam impertinentia prætermitto: præcipuè quia multi de hac materia diuersa & contraria scripserunt, quandoq; gesta unius Regis uel gētis ob amorem uel inuidiam, aut etiam ignorantiā alijs attribuētes. Quæ omnia discussioni legentiū committo, nūc reuertens ad propositum principale.

Qualiter sanctus Carolus instituit et præcepit, ut Imperium Romanorum remaneret et perpetuò apud electionem Principum Germanorum.

FActum est quòd sanctus Carolus Magnus imperator de cōsensu & mandato Romani Pontificis ordinationem sibi diuinitùs inspiratam instituit, & præcepit ut Imperium Romanorum apud electionem canonicam principum Germanorū in perpetuū remaneret, nec non etiam uerum Sanctuarium Dei, id est, regnum ecclesiæ iure hæreditario possideret, considerans quòd ipse de Græcorum Romanorū & Germanorū germine directa linea processisset: & quòd ipse pater suus Pipinus primò, & ipse Carolus secūdò per Francorum, idest, Germanorum auxilium, Romanam urbem & Ecclesiam Dei à Lombardorum infestatione liberasset.

Qui principes Electores.

SVnt hi principes Germaniæ, Archiepiscopus Treuerensis, archicancellarius Galliæ: archiepiscopus Coloniēsis, archicancellarius Italiæ: archiepiscopus Moguntinensis, qui est archicancellarius Germaniæ: & omnes Palatini. à quo olim Maiores domus dicebantur, à qua dignitate progenitores Caroli originē traxerunt principalem. Porrò quòd ipse Carolus rex Francorū extiterit, & ab illis regnum ex successione ad eum fuerit deuolutū, deinde Imperium, fuisset indecens, quòd ipse filios eorum hęredes dignitate regia penitùs denudasset.

De institutione Regis.

STatuit igitur, ut Francigenæ cum quadam regni portione Francorum regem haberent, de regali semine iure hæreditariò successurum, qui in tēporalibus superiorē non recognosceret: cui uidelicet,

A delicet, tanquam Imperatoris posteritas, ad homagium uel aliud obsequium non teneretur.

Quomodo studium Parisios sit translatum.

Hinc regi, & suo haeredi, recompensationis regni defalcati adiecit Studium Philosophiae & liberalium artium; quod ipse de urbe Roma in ciuitatē Parisiensem transplantauit. Et est notatū dignum, quòd debitus necessarius ordo requirebat, ut sicut Romani tanquam seniores Sacerdotio, sic Germani uel Franci tanquā iuniores Imperio, & ita Francigenę & Gallici perspicaciores scientiarum studio ditarentur. & ut fidem Catholicā, quam Romanorū cōstantia firmiter tenet, uirtus & Germanorum magnanimitas imperialiter tenere praecipiebat: & eadem Gallicorū argutiā & facundiam ab omnibus esse tenendam firmissimis approbaret rationibus, & demonstraret. His siquidē trib. sc. Sacerdotio, Imperio & Studio, tanquam tribus uirtutibus, uidelicet naturali, uitali, & scientiali, catholica Ecclesia spiritualiter mirificatur, augmētatur & regitur. His itaque tribus tanquam fundamento, pariete & tecto, eadē ecclesia tanquam materialiter proficit.

Quare Sacerdotium habeat unam sedem, Studium unum, & Imperium quatuor.

Et nota, quòd sicut ecclesiae materiali unū fundamētum & unū B tectum sufficit, sed unus paries non sufficit: sic Sacerdotio una sedes principalis, uidelicet Roma: & Studio unus locus, uidelicet Parisius, sufficit. Sed Imperij quatuor loca principalia sancti Spiritus ordinatione nouimus attributa, quae sunt, Aquisgranum, Arelatum, Mediolanū, & urbs Roma. Studeāt igitur illi quorū interest, ut huiusmodi domus integra maneat, et intacta, ne (quod absit) partibus dissoluatur, & fur ille Antichristus, uel sui pręcursores intrent aliunde quàm per ostium, & gregem ouium interficiant cum pastore.

Quare dicantur reges Francorum.

Verùm à tempore praenotato, reges Francigenarum se fecerūt, & tanquā à digniori reges Francorum appellari uoluerunt. Illi aūt qui usque ad haec tempora reges Francorum dicebantur, non sunt dicti reges Francorum à Francis orientalibus, qui sunt homines grossi & incompositi: neque à Francigenis occidentalibus, qui sunt homines delicati & compositi: sed à Francis Germanis, qui in uestibus à Francigenis, & in moribus à Romanis nō multū discordant. Sciendū est, quòd & post discessum uel transitum sancti Caroli, multis temporibus Imperatores Romanorū de progenie sua, & de regno Francorū, & nō aliunde per principes Alemaniae sunt electi. Et quòd, licet in multis locis legatur, quòd ille uel ille rex Francorum, uel Imperator Romanus talem uel talē filium suum substituit in imperio: huiusmodi totum intelligendum est, fuisse factum

de electione Principum, & consensu. Postremo uero surrexerunt A quidam reges Francorum, qui conuersi in spiritum peruersitatis, præsumebant sacrum Imperium non secundum canonicam electionem, sed quasi hæreditario possidere, & super eo pro successione cōtēdere. Vnde factū est, ut Imperatores tales à defensiōe reipub. Romanorum, & à protectione sanctæ Ecclesiæ torpescerēt: & insuper ecclesias quas eorū progenitores fundauerāt, & multis possessionibus & multis priuilegijs dotauerant, inuaderent & turbarent, uestigijs patrum suorum penitus deuiantes.

Quare cessauerunt principes Alemaniæ eligere Imperatorem de regno Franciæ.

PRopter quod principes Germaniæ electores Imperij dedignātes, de domo illa nullum Imperatorem recipere uel eligere uoluerunt: & sic de aliquo tempore uacabat imperium, licet (ut prædixi) rex Francorum faceret Imperatorem se uocare. Hęc Lombardi sentientes, qui olim à Carolo Magno regia dignitate iustè priuati fuerant, & Romanorum imperio confiscati, ad eam se erexerunt audaciam, ut sibi aliquos reges de facto eligerent: quos non solùm reges, sed etiā Imperatores nō timerent appellare. Propter quā insolentiam, Germani grauiter excitati super huiusmodi turbatione iuris sui, & deformatione sacri Imperij, generale concilium habuerunt cum principibus & nobilibus Saxoniæ, eo quòd ipsi nobiles B de Francorū gente essent orti. Rex eñ Carolus, dum ipse gentē Saxonum prius gladio materiali quàm spirituali ad fidem Christianā conuertisset, & eos nulla arte uel potētia in cultu Christiano tenere posset, quin frequenter quasi fera bestia sui regis absentia ad gentilitatis redirent errorem: ipse de populo Francorum uiros elegit catholicos, maiores, medios & minores, numero ducenta decem millia, & illos in Saxoniam transplantauit, distribuens eisdem possessiones & terras, prout uniuscuiusq; status & conditio requirebat: & uice uersa cōsimilem numerum de populo Saxonum duxit in Franciam inferiorem: cuilibet ibidem etiā de terris & possessionibus prouidebat, ut sic Franci in Saxonia fidem Christi colerent, & Saxones in Francia eandem colere cogerent. Propter hanc itaq; causam super statu Imperij Germani à Saxonibus, tanquā à suis fratribus cōsilium & auxilium requirebant. Consensu itaq; unanimi & uoluntate concordi decretum extitit, ut ab illo die in antea principes Saxoniæ, uidelicet ipse rex Carolus, dux Saxoniæ & comes, ad Imperatoris electionem cum principibus Germaniæ interesse tenerentur.

De electione Principis Othonis Saxoniæ, & quomodo Imperium peruenerit ad domum Ducum.

QVo facto processerunt ad electionē, & inuocato sancti Spiritus fauore, Dominum Ottonem ducem Saxonię in regem Roma-

A Romanorũ, & futurũ Imperatorẽ cõcorditer elegerunt. Qui quidem magnificè & imperiosè Francorum regibus & Lombardis super Romano Imperio perpetuum silentium imposuit. Et quià de uacationbus & oneribus Romanum Imperium, ecclesias & Pontificẽ Dei in Italia & Germania subleuauit, quia in multis scripturis sufficienter exprimitur, non oportet hîc narrare. Porrò ab isto tempore, per annos plurimos de domo ducum Saxoniæ Imperatores eligi consueuerunt, propter prædicti Ottonis & quorundam suorum successorum strenuitatem & benignitatẽ, quam frequenter in fideles & sanctam Ecclesiam exercebant: tandem etiam ex illa propagatione Reges exierunt, qui propter ferocitatem & tyrannidem Romani Imperij indignos se fecerunt. Vnde factum est, ut domus ducum Saxoniæ non solùm Imperio, uerùm & ipso ducatu, & omni dignitate principatus per iustam principum sententiam priuaretur.

Quomodo ducatus Vuestphaliæ & Angariæ, ecclesiæ Coloniensi sit adiectus.

ARchiepiscopus siquidẽ Coloniẽsis Philippus nomine, Saxoniam intrauit cum exercitu Germanorum fidelium suorum, tribus milibus militũ electorum: exceptis armigeris, equitibus, & B exercitu pedestri, cuius non erat numerus. Et hoc modo tribus annis continuis Henricũ patrem Ottonis Imperatoris, dè quo totaliter uenerabilem mẽtionem facere oporter, qui utiq; regem Angliæ potestatibus & uiribus anteibat, impugnãs penitus triumphauit, manu potẽti ducatum Vuepsthaliæ ac ducatum Angariç sibi auferens: quos ducatus ecclesia Coloniensis usq; in præsentem diẽ possidet, & per Dei gratiam in perpetuum possidebit.

Quomodo Imperium peruenit ad domum Ducum Sueuiæ.

TRanslato itaq; Imperio serenissimi principis Otthonis IIII Imperatoris, culpis eorum exigentibus, Electores uota sua in Fredericum ducem Sueuiæ dederunt, post ipsum quosdam de suis successoribus & hæredibus in Reges eligentes. Sed utrum dictus Fredericus prece, uel precio, uel uitio Electorum gratiã meruerit, nescio. Sed scio, quòd Imperatores ab illo tempore parũ, uel nihil operati sunt laude dignum, uel uituperio, de pleno consilio & auxilio principum Germanorum, imò per Sueuos & Bauaros ac ulteriores Alemanos Imperium laborare cœpit. Gubernabant ita, ut deinceps nõ regnũ Germaniç, sed regnũ Alemaniç nuncuparetur: & ita sub Sueuorũ Imperio potestas & authoritas imperialis augeri desijt, & uehementius decrescere incepit: cuius decrementi causam & occasionem ego relinquo Guelphis & Gebelinis disputandam.

De Frederico ultimo. A

VErũtamē qualis Fredericus ultimus fuerit, Propheta insinuat, ubi dicit: Denudasti gentem siue domum Imperij usq; ad fundamentum, &c. Dicunt etiam quidam, à longis temporibus uaticinatum esse in Germania, quòd de huiusmodi Friderico Germaniæ radix peccatrix erumperet Fridericus nomine, qui clerum in Germania & ipsam Romanã ecclesiam humiliauit uehementer. Dicũt pręterea quidam, aliud esse ibidem uulgare prophetatum: quòd de Carilingis, id est, de stirpe regis Caroli, & de domo Regum quidã Francię Imperator suscitabitur Carolus nomine, qui erit princeps & monarcha totius Europæ, & reformabit Ecclesiam & Imperiũ, sed post illum nũquam alius imperabit. Qui huiusmodi uaticinijs & incertis prophetijs uult fidem adhibere, adhibeat. Ego cõtentus sum, quòd creator præsidet suæ creaturæ, & quòd iusto Dei & irreprehensibili agitur iudicio, ut secũdum merita cleri & populi alij habeant aduocatum, alij nullum, sed pro rege tyrannum, ad uindictam reproborum, & ad exercitium electorum.

Qualiter baculus sancti Petri missus est ad Alemaniam, ex inspiratione Spiritus sancti.

IStis præhabitis, uelut ab alio inchoandum est exordio: ueruntamen eodem nitendo fine, concludere narranda cum narratis. Cũ itaque beatus Petrus apostolus, ad prædicandam Gallicis sanctæ Trinitatis fidem, tres uiros sanctißimos destinauerat, scilicet Eucharium, Valerianum, & Maternum: & cum hi tres in quandam Gallię Belgicę prouinciam, quæ dicitur Elsatia, peruenissent: accidit ut beatus Maternus, in uilla quæ Legia dicitur, aliàs Olij, infirmatus moritur: cuius corpus, Eucharius & Valerianus terræ commendantes, eadem qua uenerãt uia, cum magna festinatione, ad urbem Romanam sunt reuersi. Et dum starent in præsentia sancti Petri, dicebant ei: Pater sancte, ecce noster collega Maternus mortuus est, & sepultus. Et quia ultrò absque tuo mandato procedere non expedit, supplicamus ut alium loco suo nobis adiungas. Et respondit Petrus: Non est sic faciendum: sed hæc facta sunt, ut manifestetur gloria Dei coram gentibus. Accipite hunc baculum meũ, & cum sepulturæ ad locum perueneritis, extrahite corpus de sepulchro: & supponentes sibi baculum, dicite illi: Materne, mandat tibi CHRISTVS IESVS, filius Dei uiui, & seruus eius Petrus, ut surgas, & iniunctũ tibi officium unà nobiscũ exequaris. Sanctus igit̃ Valerius & Eucharius, accepto baculo et mãdato Apostoli, ad Legiam, ubi Maternum sepelierant, & die sepulturæ suę quadragesima sunt reuersi: & facientes sicut præcepit eis Apostolus, dicebãt: Materne, mãdat tibi CHRISTVS, filius Dei uiui, & seruus eius Petrus. Quo dicto, mox cadauer illud, quod in sepulchro quadraginta diebus iacuerat, spiritum recepit, & anima corpori se coniunxit, & re-

A & recedit mors: surrexit, et ambulauit cũ patribus suis sanus et incolumis. Hoc signo uiso, ferè totus illius prouinciæ populus glorificabat Deum: et baptisata fuit illo die, in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, multitudo hominum copiosa.

Hic Valerianus & Eucharius decesserunt.

SAncti igitur Eucharius et Valerianus ac Maternus, ubiq; uirtutibus & signis ampliabant fidẽ CHRISTI, baptisantes gentes in nomine eius. Sed Eucharius & Valerianus infra duodecim annos decesserunt ab hoc seculo, regnantes cũ CHRISTO. Maternus autem post diem resurrectionis suę, uixit annis XXXI: et populũ Treuerensem, Tungrensem & Coloniẽsem ad fidẽ CHRISTI conuertit. Fecit etiam ibidem hoc miraculum, quod in tribus his ciuitatibus, à se inuicem ad modum trianguli plus quàm duas magnas diætas distantibus, una die solẽniter tres Missas celebrarit. Et cùm etiam populum Treuerensem baptisaret, tanta simul multitudo confluxit, ut eos baptisare oporteret in riuulo qui ciuitatem influit: qui tunc Belgis dicebatur. Et dum oleum sanctum deficeret, misso coelitùs oleo, totus ille riuulus consecratus oleo sacro om̃ib. apparebat. Et propter hoc idem riuulus Oleuia, quasi olei uia dicitur, qui olim Belgis dicebatur. Et ab hoc riuulo Gallia Belgica nomen habet. licet alij dicant aliter. Porrò cùm sanctus Maternus, B post commissum sibi officiũ, in Colonia moraretur, signo ab angelo dato, corpus eius trãslatum est ad ciuitatem Treuerensem: & baculus beati Petri apostoli, cum quo resuscitatus fuerat, in partes duas est diuisus. Cuius pars inferior cum corpore Pontificis penes Treuerim, superior uerò pars penes Coloniam, & qua decet reuerentia, reseruatur. Et est caussa, quare Romanus episcopus baculum non habet Pontificalem, quem utique beatus Petrus in spiritu prophetico transmisit ad Germanos.

Allegoria siue tropus huius historiæ.

IN hac igitur historia quædam sunt literaliter admiranda, & quędam singulariter rememoranda. Quid aũt dignius est miraculo, quàm quod beatus Petrus in urbe remanẽs, per baculum suum, in Germania fratrem suum mortuum suscitauit? & multitudinẽ gentium huius beati ministerio ad fidem CHRISTI conuertit? Sed per Petrum apostolorum principem & fundamentum Ecclesiæ, nil nisi Regale sacerdotium intelligimus: & per baculũ pastoralem, per quem pastor sustentatur, ouis errans ad ouile reducitur, et lupus rapax repellitur. Nisi sacrũ Imperium, id est imperiale regimẽ, designatur per baculum: siquidem pastor sustentatur, dũ Romanorum Imperator, terrena se induens potestate, summum pontificem & pastorem ouium, sua reuerentia & honore subleuat & exaltat. Per baculum etiam ouis errãs ad ouile reducitur, uelut Maternus mortuus resuscitabatur, dũ quicunq; peruersi Christiani peruersis moribus

moribus uel schismaticis, aut alijs erroribus à Romanæ ecclesiæ A
obedientia deuiantes, de mandato Apostolico, per Imperatorem materiali gladio ad unitatem fidei reuocantur. Per baculum, inimici Christiani nominis, auctoritate Romani Pontificis, per Romanum Imperatorem conteruntur. Hunc itaque baculum beatus Petrus Romanus & Antiochenus episcopus, per Euchariū & Valerianum transmisit in Galliam Belgicam, dum Romanus pontifex magnifici Caroli Romanū imperium de Græcis transtulit ad Germanos. Huius igitur baculi partē inferiorem, sed longiorem, habet ecclesia Treuerensis: superiorem uerò & breuiorē, ecclesia Coloniensis: quia licet ciuitas Treuerensis antiquitate sit longior, & præfulgeat quàm Coloniēsis, multo tamē inferior est potestate & merito. Colonia superiorem partē baculi tenet, quia non solùm Coloniensis archiepiscopus Regē Romanorū eligit, sed etiam electum præ omnibus alijs principibus primò tenetur & debet eum consecrare: in hoc Romani pontificis procurans officium, qui Regem electum canonicè in Imperatorem consecrat Romanorum.

Quòd ex præcogitata deliberatione & industria non debeat Regalis uel Imperialis dignitas deleri.

EX prædictis igitur omnibus manifestum est, quòd sicut ecclesia Romana est ecclesia Dei, sic utique regnum Romanū est regnum Dei. De quo potest intelligi hoc quod dicit Iesus discipulis B
suis: Vobis, inquiens, est datum nosse mysterium regni Dei: illis autem qui foris sunt (subaudi, uanitatibus seculi inuolutis) omnia fiunt in parabolis, ut uidentes non uideant, audientes non audiant, & intelligentes non intelligant. Si enim omnia quæ mysticè fiunt in hoc regno Dei, palàm cunctis demonstrarentur: non solùm carnales & superbi, quinimò ipsi potius ueritatē uerterēt in derisum. Cum ergo, tantorum Romanorum Imperatorum, erga sanctā ecclesiam Romanā deuotio & liberalitas non deberet ad memoriam reuocari, tunc absque regnò esset Scriptura: ac sic ex præexcogitata deliberatione uel industria, non redintegrata memoria, de Libro uiuentium deleretur. & quare saltē semel in anno pro Rege uel regno Romanorum generalis oratio non fieret? cùm etiam fieri consueuit pro Sarracenis & Iudæis, & hanc utiq; ingratitudinem & iniuriam Rex regum suo tempore sibi factam reputaret.

Quòd Romanus Pontifex debet habere diligentiam de studio Parisiensi, & de Imperio, & de Sacerdotio.

IN super, ut ego utar propositione singulari, cùm uerecundius audeo sic sentire, quòd ad regnum uniuersalis Ecclesiæ nil cōpetentius expediat, quàm ut sanctissimus pater Romanorū Pōtifex, qui pro tempore fuerit, diligentiam adhibeat, ut Gallicū studium Parisiense suo tempore floreat et fructificet ad confutandum hereticorum uersutias & errores, et ut Germanorū imperiū in suo dilatetur

A tetur robore ad supprimēdas gentes & omnes barbaras nationes, & ut sacerdotium Romanorum in suo robore consistat & firmetur ad congregandos filios Ecclesiæ, ad amorem & obedientiam per gratias competentes, & iusticiam expeditàm. Hic non est attendenda clericorum studentium indiscreta dissolutio, cùm adolescentiores & delicatiores de cunctis mundi partibus in unū locum congregati, singuli secum mores suos ferant. Nec est attendenda præsulum Germanorum sęcularis conuersatio, ipsi enim sacerdotium repræsentant Samuelis, qui licet esset sacerdos, tamen iudicis officium exercebat ipse, & regem elegit in Israel, & electum consecrauit. Præsules Germaniæ non sunt illius uicarij, qui relicto sindone nudus aufugit, sicut episcopi Italici: sed eius uicarij qui dixit, Domine paratus sum tecum in uita & in morte tecum ire. & in tempore tribulationis eduxit gladium, & amputauit seruo Pontificis auriculam dextram. non amputauit ei pedem, sed auriculam, ut ostenderet quòd ei caput libentissimè amputasset. Ergo licet ipsi alij ad uocem ancillę Christum negent. tamen frequenter surgunt fortiores. Nihil enim inordinatū in operibus Creatoris. Et sicut tempus pacis & belli, sic & sunt homines ad pacem & bellum deputati. Confidentius loquor, si Romani principes cum suis fidelibus, Romanò Imperatori tanquam aduocato Ecclesiæ fideliter assisterent, sicut
B in temporibus præteritis consueuerunt: tunc absq; dubiò omnis potestas contraria esset parua: non solùm Græcia sed etiam Chaldæi contremiscerent cum Aegypto. Aues uiso flore cantant & lætantur, sed ad Aquilæ intuitum silent & fugiūnt: sic omnes barbaræ nationes aliorum Regum insignia despiciūt, sed Germanorum & Romanorum aquilas timent naturaliter & abhorrent. In super non est aduertenda Romanorum ciuium consuetudo & sibi quasi innata discordia, licet ipsi propter amorem dominandi & habendi sint discordes: tamen per Dei gratiam in fide catholica tenacissimè sunt concordes. Fateor me in pręcedentibus ab aliorum scriptis in quibusdam deuiasse: sed sicut ipsi in suis Originalibus credunt ueritatem usurpasse: sic ego nullam puto admisisse falsitatem, petens tamen humiliter ueniam de erratis.

FRIDERICHO ROM. IMP. AVGVSTO,
Aeneas Syluius Piccolhomineus S.

Ompellit me, diue Friderice, Cæsar Auguste, Imperator pijssime, nōnullorū inscitia (seu pertinacia est atq; rebellio) tibi ut aliqua scribam, cùm de Origine progressuq; sacri Imperij, tum de potestate autoritateq; sua. Nam cùm dietim meis auribus perstrepant imperitorum, ne dicam maledicorum hominum uoces, qui populos quosdam ac principes, sic liberos Francosq; dicunt, ut nullo penitus iure Romano Imperio sint obnoxij, te uerò subiectum legibus: nihil ex priuilegijs cuiuis datis te posse detrahere, & à tuis senten-

tijs atq; mandatis appellare fas esse contendant: statui breuiter, non quod mihi ui A *detur, sed quod maximi autores, tam legum interpretes, quàm sancti doctores, de Cæsarea sentiant potestate, in medium afferre: tuæq; magnitudini non ad notitiam (quid enim est quod Principis pectus ignoret?) sed ad recentiorē quandam memoriam reuocare: ut confundantur, qui non ueritati suos affectus, sed ueritatem affectibus coaptare nituntur. Accipe igitur pauca ex multis, ac breuissima ex amplissimis: lege quod scribo, boniq; consule. Te nanq; res ista concernit, ad me nihil spectat præter laborem & inuidiam: quam ex æmulorum Imperij, tuorumq; hostium indignatione consecuturum me scio. Sed magis ego ueritatem ueneror, quàm illos timeo.*

AENEAE SYLVII PICCOLHOMINEI SENENSIS, DE ORTU ET AUthoritate Imperij Romani, ad Serenissimum & inuictissimum Principem Fridericum Rom. Regem Libellus.

Quo'nam modo, & quá nam causa ciuilis uita cœperit.
Caput I.

ROMANA Regia potestas, quam sacrum Romanum Imperium appellamus, ab ipsa humanę naturæ ratione, quę optima uiuendi dux est, cuiq; omnes parere oportet, originem ducit. Exactis nanque ex paradiso deliciarum primis parentibus, cùm in agris homines atque in syluis bestiarū modo uagarentur, uictu'q; sibi ferino uitā propagarent: animaduertit homo (nam rationis participem illum Deus creauit) hominē homini ad bene uiuendum maximè conducere, societatem'q; fore plurimum necessariam. Sic ergo qui segregati prius uitā in syluis, more ferarum ducebant, siue docente natura, siue Deo uolente, totius naturę magistro, insimul conuenēre, societates instituerūt, domos ædificauerunt, oppida muris cinxerunt, artes inuenerunt. Et cum alter alterius cōmodis inseruiret, placebat mirum in modum singulis uita ciuilis: dulcis'q; nimium uidebatur & propinquorū & amicorum consuetudo, cuius fuerant prius expertes.

Vnde & qua ratione Regia potestas cœperit.
Caput II.

VErùm sicut ab homine multa parantur homini commoda: sic nulla est pestis, quæ homini ab homine non nascatur. Cœperunt itaq; homines uiolare societatem, fidem frangere, pacem turbare, iniuriari conciuibus, uicinorum'q; tum opibus tum matrimonijs insidiari, rapere aliena, fas omne abrumpere.

Nec enim pacis æmula, mater litiū, suiq; prodiga cupiditas passa est, diu manere ius sanctæ societatis illæsum.

Cum ergo premeretur ab initio multitudo ab his qui uiribus erant

A rant editiores, ad unum aliquem confugere placuit, uirtute pręſtã-tem, qui & iniurias prohiberet inferri tenuioribus: & æquitate cõſtituta, ſummos cum infimis pari iure teneret: idq́ nedũ una in gente, ſed in pluribus factum eſt. Atque hi ſunt qui poſtea regis nomẽ obtinuerunt, quorum conſtituendorum cauſam publica dedit utilitas, iuſti propè mater & æqui.

Nec ſanè aliam ob cauſam rege fuerat opus, nec tantæ dignitatis faſtigium cuiquam committere oportebat, ut cæteris omnib. præferretur, honoraretur ab omnibus, ac præciperet omnibus, niſi ut eſſet qui publica tueretur, & iuſticiam miniſtraret.

Quid potiſsimum deceat Reges. Caput III.

EST enim Iuſticia quiddam ciuile, ſocietatis humanæ uincula cuſtodiens, dum uel malefactorum punit iniquitatem, uel bonis uiris præmia tribuit. Eſt igitur Regum propriũ (ſicut Hieronymus inquit) facere iudicium atq; iuſticiam, liberare de manu calũniantium ui oppreſſos, ac peregrino, pupillo & uiduæ, qui facilius à potentibus opprimuntur, auxilium impertiri. Quocirca niti omni ſtudio Reges debent, ut id muneris expleant, ad quod ſe noſcũt eſſe uocatos, ne iuſticiam negligant, ſed & pauperi ſimul & diuiti ſuum ius tribuant: ſic enim pacẽ ſuis ſubditis, & ſibi tutũ tranquillumq́ regnum parabunt. Sicut nanque Scriptura teſtatur: Quan-
B do rex iuſtus ſederit ſuprà ſedem, non aduerſabitur ſibi quicquam malignum.

Principiò igitur gentiũ nationumq́ (ueluti dictum eſt) ſumma poteſtas penes reges erat: quos ad faſtigium huius maieſtatis non ambitio popularis, ſed ſpectata inter bonos moderatio prouehebat. Populus nullis legibus tenebatur, arbitria Principũ pro legib. erãt: his fines regni tueri magis quàm proferre mos erat, atq; inter ſuam cuique patriam regna finiebantur.

Quare Monarchia Regiaq́ Romana poteſtas inſtituta fuerit. Cap. IIII.

VErùm cum plurimos Reges orbis haberet, cœpit (ut fit) pluralitas principũ diſcordiam parere. Namque cum modò de finibus, modò de iuriſdictione contenderẽt, nec eſſet qui lites dirimeret, niſi gladius, cum nemo minorem ſe altero reputaret, ſtrepentibus bellis, nec ciuitas cum ciuitate, nec prouincia cum prouincia conuenire poterat, dulceq; illud ac ſuauiſsimum humanæ ſocietatis cõmercium prohibebatur. Sed affuit præſtò benigna humanæ naturæ prouidentia, quæ ſuopte ingenio ad optima tẽdit, nec uult quę ſunt, quęq; futura ſunt, malè diſpoſita. Hac igitur operante, ad unum principatum, quem Græci Monarchiam, noſtri uerò Imperium uocitant, reduci ſingula placuit. Namque ut priuatorum hominum exorbitantes impetus iuſta Regum moderatione com-

pesci natura disposuit: sic & ipsorum regum per unum principem immensas frenare cupiditates instituit. Nec enim aliter pax uniuersalis haberi poterat.

Hinc illud Assyriorũ imperiũ exortum est, quod Ninus Semiramis cõiunx, sup omnes populos Orientis extendit: quod nõnunq̃ per Medos & aliquando per Persas constat administratum. Hinc Græcorũ principatus, Alexandri Magni uirtute atque fortuna, ex Europa in Asiam atq; Lybiam ampliatus, ad obedientiam sui mũdum redegit. Hinc Carthaginense dominium per Africam Europamq; latè patens, ad Scipionis usque uictoriam perdurauit.

Sed cum hæc imperia nunquam sibi totum orbẽ subiecissent, ac propterea pacẽ uniuersalem parere non potuerint, placuit siue naturæ humani generis altrici, siue ipsius naturæ domino rectoriq; Deo, Romanum imperium excitare.

Quibus olim magistratibus urbs Romana regi cœperit. Et unde maiestas Imperialis fuerit instituta.
Caput V.

ROma uerò ab initio per Reges gubernata est, septẽq; regibus paruit, quos constat omnem habuisse potestatem. Quibus exactis, Consules constituti sunt: penes quos summum ius uti esset, lege rogatum est. Sed hi quamuis possent ciues cohercere, atque in uincula publica deducere, in caput tamẽ ciuis Romani animaduertere non ualebant: nec prouocatio erat ab his prohibita. Quo in regimine permulti tumultus fuêre, sæpeq; plebe cum patribus discordante, uariata est gubernatio ciuitatis. Nam & aliquando per Decemuiros, & aliquando per Tribunos, sępius tamẽ per Cõsules regimen actũ est. Populo deinde aucto, cùm crebra orirentur bella, & acriora quædam à finitimis inferrentur, urgente necessitate, placuit maioris potestatis constitui magistratũ: prodieruntq; Dictatores, à quibus nec prouocandi ius fuit, & quibus etiam capitis animaduersio data est: sed temporaria fuit istorum potestas. paulatim namque natura ad id quod optimum erat, iter parabat.

Ad extremum aũt, cùm neque Populus, neque Senatus, nec alĳ magistratus, satis probè prouincias urbemq; regerent, necesse fuit Reipublicæ per unum consuli: cõstitutoq; Principe, datum ei ius est, ut ratũ esset quicquid ab eo constitueretur. Cui rei principium Iulium Cæsarem præstitisse, non est ambiguũ. Per eum nanq; regimina reipublicæ ad Imperatores perpetuò sunt translata.

Imperatoriam maiestatem diuinitùs à Christo Iesu adprobatam esse. Cap. VI.

IMperatorum potestas non solum ui naturæ introducta est ad publicam utilitatem, sed etiam per Dominum & Saluatorem nostrum Christum Iesum, Dei filium (in cuius manu sunt omnia

regna

A regna mundi) & uerbo cõprobata reperitur, & facto: qui & nasci uoluit cum uniuersus describeretur orbis, & Augusti Cæsaris censum tulit. Nec hoc contentus, dari etiam pro se ac Petro tributum iussit. Interrogatus quoque, An Cæsari dare censum liceret? uiso numismate: Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

Hinc beatus Ambrosius: Si tributum, inquit, petis Imperator, nõ negamus, agri ecclesiæ soluãt. Et insuper magnũ quidẽ est, & speciale documẽtum, quo Christiani uiri sublimioribus potestatibus docentur esse subiecti, ne quis constitutionem terreni regis putet esset soluendam. Si enim censum filius Dei soluit, quis tantus es, qui non putas esse soluendũ? Assunt & alia Christi oracula, quibus Imperij potestas extollitur. Namque dum ait Pilato, Non haberes aduersum me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper: quid aliud ostendere uoluit, quàm Romani principis, cuius uicem Pilatus gerebat, ex Deo potestatem prodire? Quòd si desuper ad Cæsarem referamus, qui erat potestatis Pilati author, tãtundẽ habemus. nam illam Christus approbat, ac secundũ carnem se illi submittit. Inde Iustinianus Cæsar Imperium sibi à cœlesti maiestate traditũ asserit.

Ecclesiasticam potestatem à Christo pariter esse constitutam. Cap. VII.

B Hinc etiam illa Christi uerba trahuntur, cum dicenti discipulo; Ecce gladij duo hîc: Sufficit, inquit. quo dicto spiritualia summo Põtifici, & temporalia Cæsari, uti Doctores interpretanẽ, subiecit. ac si diceret: Duæ potestates sunto, spiritualis & temporalis. nã satis sunt ad uniuersalis Ecclesiæ gubernationem.

Hinc sacri canones ad firmamentum cœli, id est, uniuersalis Ecclesiæ, fecisse Deum in principio duo magna luminaria dicũt: id est, duas potestates instituisse, quæ sunt Pontificalis authoritas, & Regalis potestas: & alteram diebus, id est, spiritualibus, alteram uerò noctibus, id est tẽporalibus præesse. Duo sunt enim (ut Gelasius inquit) quib. principaliter hic mũdus regitur: authoritas sacra Põtificum, & Regalis potestas. Quòd si quis percontetur, cur tantopere laudetur unitas, cur duabus his potestatib. una duntaxat persona nõ sit præfecta? cum & apud gentiles nonnunquã sacerdotis officium obiuerit Imperator: & in ueteri Testamento legamus, Melchisedech regem ac sacerdotem fuisse, Nicolaum papam audire debemus. sic enim ait: Cum ad uerum uentum est, ultrò sibi nec Imperator iura pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium usurpauit: quoniã mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, pro actibus proprijs & dignitatibus distinctis, officia potestatis utriusque discreuit: propria uolens mediciniali humilitate sursum efferri, non humana superbia rursus in inferna demergi:

ut & Christiani Imperatores pro æterna uita pontificibus indigerent, & pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus uterētur. Quamuis spiritualis actio à carnalibus distaret incursibus, & Deo militās minimè secularib. se negocijs implicaret: ac uicissim non ille rebus diuinis præsidere uideretur, qui esset secularib. negocijs implicatus. In patrimonio tamen beati Petri (sicuti Canones asserunt) liberè potest Apostolica sedes, nedum summi Pontificis authoritatē exercere, sed etiam summi Principis exequi potestatem.

Antichristum non uenturum, donec Imperium Romanum steterit. Cap. VIII.

HAbet quoque Romanū imperium (ut quidam autumāt) aliud priuilegiū: nec enim eo stante uenturū existimant Antichristum. Sic enim doctoris gentium Pauli uerba illa interpretantur: Qui tenet, teneat, donec de medio fiat: & tunc reuelabitur ille filius iniquitatis, quē Dominus spiritu oris sui interficiet. Quā sententiā etiam diuum Augustinum liquet esse secutum. Hæc igitur summa Romani principis authoritas, quā communis utilitas desiderauit, natura inuenit, Deus dedit, Filius confirmauit, consensus hominū approbauit, de stirpe duarū rerum, sicut Iustinianus ait, proueniēs, uimq́ suam exinde muniens: felix Romanorū genus omnibus anteponi nationibus, omnibusq́ populis dominari fecit. Nec gēs ulla fuit orbe toto, quæ collū nō inclinarit Imperio, nisi cui Romanus populus fœdum putauit imperare. Et quamuis aliquando summa potestas penes populū fuit: constituto tamen (ut diximus) principe, lege antiqua, quæ Regia nūcupatur, populus ei, & in eū omne suum Imperium ac potestatem contulit. Nec enim uel populare regimen, quod Politicum, uel optimorum ciuium, quod Aristocraticum appellatur, tam iustum tamq́ pacificum esse potest, quàm Monarchicū, quod in Romano principe recognoscimus. quod aliquādo per Italos, aliquando per Hispanos, interdū per Afros, Dalmatasq́ constat administratum. Peruenit etiam ad Græcos, diuq́ apud Constantinopolim tantæ gloria dignitatis permansit. Et quāuis aliquando duo simul fuerint Augusti, ut Diocletianus & Maximianus, nonnunquam etiam plures: id tamen usurpatione magis quàm iure cōtigit. In apibus enim, inquit beatus Gregorius, princeps unus est, grues unam sequuntur, Imperator unus. Obuenit autem hæc dignitas, nunc senatus electione, nunc militari fauore, nūc Principis ordinatione.

Quare Romanum Imperium fuerit à Græcis ad Germanos translatum. Cap. IX.

DEmum uerò negligentibus Romam Græcis, eamq́ nunc Barbarorum, nūc aliorum direptioni relinquētibus, populus ille Roma-

A Romanus, qui suo sanguine tantum pararat Imperium, qui suis uirtutibus monarchiam fundauerat orbis, uenientem in auxilium eius Carolum Magnum Francorum regem, natione Germanũ, qui urbem sacraq́ loca ab omni hostium incursione defendit, primo Patricium, post Augustum, cõcurrente summi Pontificis consensu salutauit Cæsarem. Generali itaque modo in Germanos Romanũ Imperium constat esse translatũ, quod per uarias manus deductũ, ad te denique diue Cæsar Friderice, per legitimam electionen deriuatum est: tibiq́ suprema in temporalibus est ex alto commissa potestas, ut bella fœliciter peragas, pacem decores, & reipublicæ statum sustẽtes. ad quas res omnes populi, omnes nationes, omnesq́ reges & principes tuo debent Imperio libentibus animis se submittere.

Omnes & populos & potentatus iure sub Romano Imperatore esse in temporalibus & secularibus, uti Pont. Max. in spiritualibus. Cap. X.

NAmque sicut in spiritualibus Romano Pontifici singuli patriarchę, Primatesq́, cęteriq́ pontifices & prælati subiecti sunt, quamuis & hoc aliquando Græci negarint, & adhuc perfidũ Hussitarum genus inficietur: sic & Romano principi temporales quoslibet liquet esse subiectos. Etenim cum Canonum authoritas Imperatorem in temporalibus eos præcellere dicat, qui ab eo recipiunt temporalia: quis non uidet & populos & principes omnes ab Imperatore (qui mundi dominus est) recipere temporalia, sibiq́ idcirco debere obediẽtiã? Iure enim humano (ut Augustinus inquit) dicitur, Hæc uilla mea est, hic seruus meus est, hæc domus mea est: iura aũt humana, iura Imperatorum sunt. Exinde, sicut ab initio retulimus, cum ratio ipsa naturalis ostendat, unum esse principem oportere, qui lites dirimat, iusticiã administret, populos in pace custodiat, ac temporalibus præsit omnibus: manifestũ est, huius muneris dignitatem Romano regi competere, quẽ diu constat in possessione eius fuisse. nempe quamuis aliqui parere Romano negent Imperio, nemo tamen post Augusti Octauiani monarchiam, tantam uesaniam induit, ut sub alio quàm sub Romani regis titulo, mundi dominum orbisq́ principem sese ausus fuerit appellare.

Errare eos, qui se ita asserunt exemptos, ut nihil Imperio debeant. Cap. X I.

CÆterùm, ut horũ sententiam expendamus, qui se tanta fretos asserunt libertate, ut nihil omnino Imperio teneantur, quadamque se potiri dicunt exemptione: quamuis istorum proteruitati potius armis, quàm legibus obuiandum foret, (ut quo iure se putãt exẽptos, eodẽ se scirent esse subiectos) libet tamen aliquid in hac re scribere. Cũcti profectò qui se esse sub iugo negant Imperij,

aut id priuilegio se asserunt assecutos, aut uirtute aliqua: priuilegiū A aūt ex beneficentia Imperij suscepisse, aut aliunde: hoc secundo casu non est opus confutatione. Cum enim Romanum Imperium adeò super omnes mortales in temporalib. sit erectum, manifesti iuris est, neminem esse, qui ei possit inferre præiudicium. Cassa nanque sunt omnia, atq; irrita, quæ ab eo fiunt, qui potestatem non habet: nec ratum est quicquam, quod per iniuriam agitur. Quòd si ab Imperio talis manauerit exemptio, dicimus eā & hoc casu nullius esse momenti. nam etsi maxima sit atque amplissima Romani principis authoritas: eo tamen priuatur Augustus, ut sui similem non possit efficere. quod certè faceret, si regem aliquem in omnibus liberum à se redderet, & exemptum. posset nanque successu temporis tot eximere, ut nedum sibi parem, sed etiam maiorē se inueniret. quod esse absurdum, neminē fugit. idcircò nanque princeps Romanus Augusti nomen accepit, ut non minuere, sed augere Imperij potestatē deberet. Nec propterea minor est eius authoritas, quia similem sibi non potest creare: sicut nec Deus desinit esse omnipotens, quamuis in Deitate non possit nisi unicus fore.

Monarchiam uel solam pacis uniuersalis esse causam, quam & illa conseruet. Caput XII.

PRæterea cum (sicut suprà retulimus) ex iure naturæ fundatum B constet Imperium, atque ad pacem tenendā, iusticiamq; distribuendam Monarchia sit necessaria: certum est, talia priuilegia non ualere, quæ multitudinē summarū afferunt potestatum. Nascūtur enim ex hoc discordię, frequentes fiunt rapinę, multimodæ cōmittuntur neces absque numero: cùm, pace turbata, hinc atq; inde bella grassentur, existente nemine qui maior omnib. iuris ordine litibus possit imponere modum. Quòd si uno sub capite uiueremus, si unam omnes sequeremur obedientiam, si unū duntaxat in temporalibus supremū Principem recognosceremus, floreret ubique terrarum pax optima, dulciq; omnes concordia frueremur. Cuius rei signū est manifestū, quòd ab initio nascentis mundi usq; in hoc æui, nunquam pacem fuisse legimus uniuersalē, nisi cum in unū Cęsarem Augustum, in modū cœlestis rēgni, totus orbis oculos dirigebat. Quod licet ob reuerentiā Christi redēptoris nostri tūc contigerit, qui nostram humanamq; formam induit: sufficere tamē debet, diuinū illum mundi fabricatorem, uiam hanc ostendisse pacis habendę, cùm orbis sub uno principe regeretur. Liquet igitur, priuilegia, quæ monarchico regimini obuiant, ex quacunque ueniant potestate, non habere uigorem: eaq; non solum per successorem, sed ab ipso quoque qui concessit, esse cassanda: nec enim tolerare Principem decet, quæ ad subuersionem tendunt Imperij.

Errare quoq; eos, qui se suis uirtutibus exemptionem ab Imperio meruisse ferunt.

Caput XIII.

a SEd aiunt aliqui, proprijs se uirtutib. id priuilegij meruisse, quã uis Imperij non interuenit authoritas. dicũt enim se suis armis, suoq; sanguine prouincias uendicasse, quę uel à barbaris, uel ab hostibus Christiani nominis occupabantur, nec Romanum recognoscebant imperium. Quod quàm ridiculum sit, iniustum, absonum, ex superioribus licet intueri. Insuper quoq;, si dignum hoc est, nec illud erit indignum, si quod aliquis iniustè rapuit, alius ui recipiat, sibiq; teneat, nec uero domino reddat. quod nemo dixerit esse iustum. Constat enim omnes prouincias (ut antè diximus) sub Imperio quondam fuisse, cuius directum dominium apud Romanum principem assiduè mansit. Itaque licet barbari superuenerint, uiq; illas inuaserint, si tamen postea recuperantur, non uindicatori dãdæ, tanquam exempto, quamuis laudandus præmiandusq; sit, sed imperio sunt restituendæ. Nullius enim tanta laus est, tantaq; uirtus, ut eius causa destitui debeat imperium.

Semper nanque maior est utilitas publica, quàm priuata: nec cõmittendum (ut iam probauimus) quòd propter cuiusquam merita, potestas aliqua erigatur Imperio similis: qualis in exẽptis esset, b qui nullum superiorem admitterent. quæ res Monarchiæ dignitatis neruos elidit, schisma sub Imperio facit, & omnẽ humanę societatis concordiam dirimit.

Quid ueniat appellatione Sub Imperio esse.

Cap. XIIII.

NOn tamẽ propterea Regum & aliorum principũ magnã esse potestatẽ inficiamur, sed esse eos sub Imperio dicimus: eorũq; correptionem, quando tyranni efficiuntur, ad Romanum principem pertinere, caussas regum asserimus Cæsari remittendas, tenerią; omnes pro salute communi Imperatori parere, uenire ad bellũ uocatos, conferre impensas, mittere auxilia, præbere transitum, elargiri commeatum, nihilq; fugere quod Cæsarea maiestas iniunxerit, ut quam ipsi à suis subditis obedientiam exigunt, eandem suo domino præstent Imperatori.

Quibus de causis ab Imperatore priuilegia data reuocari possint. Cap. XV.

VErùm quoniam de Priuilegijs mentio incidit, dicemus apertè, quid in re hac priscæ doctores sapientię tradiderint. Est equidem Romani principis, ciuitatibus, principibus, regibus, tum propter merita, tum propter urgentes causas, priuilegia elargiri: sed ea talia esse conuenit, quæ uires Imperatoriæ potestatis nequaquã extinguant: eaq; potest Imperator tam à seipso, quàm à suis antecessoribus cõcessa declarare, interpretari: ac cùm causa fuerit, abrogare, uel

uel illis derogare. Auferuntur namque priuilegia, cum ex falsis narrationibus obtenta sunt: impetratis nanque carere debet mendax precator. reuocantur, cum malè utuntur, qui illa sunt assecuti. Priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. cassantur, cùm male mereri incipiunt, qui eadē bene merendo obtinuerūt. irritantur, si damnosa Reipublicæ reperiantur: quę cum data fuerunt, erant utilia. uel si bonis moribus contrariantur: aut si magnam imperio iacturam seruata faciunt, quæ sublata grandem pręberent utilitatem. Quoniam sicut maius bonum minori præponitur, ita communis utilitas speciali præfertur utilitati. Nec sanè priuilegia ulla conferre, uel tolerare Cæsarem conuenit, quæ uel delicta inducant, uel communem auferant commoditatem. Ideo nanqꝫ imperialem fortunam rebus humanis Deus præposuit, ut posśit omnia quæ nouiter cōtingunt, & emendare, & componere, & modis & rebus competentibus tradere. Absque tamē rationabili causa nec auferenda sunt priuilegia, nec derogādū est eis. Omnis nanque potestas quæ à Deo data est, ut inquit Apostolus, in ędificationem tradita est, non destructionem. Quæcunque igitur priuilegia iustè concessa sunt, manentqꝫ iustè, sine detrimento Reipublicę seruanda sunt. Decet enim priuilegium principis esse mansurum. At cum priuilegium quod olim utiliter concessum est, damnosum efficitur: satius est euellere malam arborem, quàm nutrire. Si enim, iuxta Euangelicam ueritatem, arbor quæ fructū non adfert, excindi debet, in ignemqꝫ mitti: quanto magis excindenda est, quę Reipublicæ officit arbor?

Imperatorem non obligari ad rationem reddendam suorum factorum, sed de ijs benè præsumendum esse.
Cap. XVI.

VErùm, cùm in omnibus quæ geruntur à Principe, caussa præsumatur & ratio facti, si quando uel abrogare priuilegia, uel ipsis derogare Principem cōtingat iniustè: quamuis liceat eum per uiam supplicationis informare, humiliterqꝫ petere restitutionem: non tamē reclamare licet, uituperare uel impugnare, si perseuerat: cum nemo sit, qui de suis factis temporalibus posśit cognoscere. Tolerandū est patienter, quod Princeps facit, quamuis iniquè: expectandaqꝫ est successoris emēda, uel superni correctio iudicis, qui uiolentias atque iniurias non sinit esse perpetuas. Cogitandū insuper est, ꝙ Princeps agit, Dei fieri ꝑmisśione. Quia cor Regis (ut inquit Scriptura) in manu Dei est, & ubi uoluerit, inclinabit illud. Deus autem sæpè propter peccata subditorum deprauari permittit uitam rectorum. Ex quo fit, ut occulto Dei iudicio apud Deum iusta nonnunquam reperiantur, quæ nobis uidentur iniusta.

Cæsarem etiam malis uel bonis, auferre posse bona temporalia. Cap. XVII.

A DIcendum est etiam aliud, quod aliquibus fortasse durum uidebitur, & absurdum: sed non debet taceri, quod uerum est, dictuq; utile. Quid obstas penna? quid molesta es? cur nō reddis atramentum? exprime Cæsaris priuilegium: nullum timeas, dum uera scribis. Nempe liberum est Imperatori, non solum homini nequā, sed etiam uiro bono, ac de republica bene merito, proprium agrū, proprias domos, propriasq; possessiones auferre, si Reipublicę necessitas id expostulat. Hinc uidemus prædia rustica, quæ bellis imminentibus damnosa sunt ciuitati, cum ædificijs incendi, agros effodi, uineas amputari, frumenta ex priuatis horreis, pecuniasq; ex arcis ad publicum usum deduci, quamuis hoc singularibus hominibus uideatur esse damnosum: minus tamen malum est priuatos uiros lucre, quàm Rempublicam pessundari.

Rempublicam ab omnibus esse priuatæ rei, utilitatiq; præponendam. Cap. XVIII.

NAm nec opes priuatæ stare possunt, nisi salua Republica. his tamen hominibus qui propter Rempublicam singularia perferunt detrimēta, ex publico cōpensandū est: atq; ita curandum, B ut incommoditas belli non ad unū uel paucos, sed ad omnes ęqualiter peruenisse uideatur. Quod si Reipub. status id nō patitur, tolerabilius unū est pati, quàm uniuersos. Nam si ciuis pro salute sua oīa dabit quęcunque habet, quanto magis id Reipub. causa faciet: cū non solū nobis nati sumus, sed etiā Reipub. cui nō minus quàm nobis ipsis debemus parare diuitias. Nautæ, cùm tempestas emersit, quęcūq; sunt in naui bona, pro salute personarū deijciūt. Quod si hominem aliquem naufragij præstare causam putant, & hunc etiam marinis committunt fluctibus: sicut de Iona legimus in sacris literis, & apud gentiles de Orione scribunt Poetæ. Expedit nanq; unum hominem mori pro populo, ne tota gens pereat: quam rem bonus ciuis ęquo animo pro Repub. tolerabit. Apud Romanos Curius libenti pronoq; animo pro salute reliquorū ciuiū in hiatū terræ sese præcipitauit. Apud Græcos, Iphigeniam pro felici omnium nauigatione, iubente patre, sacrificatā, Historici tradunt. Sicut enim membra quædam amputantur, si ipsa languere, & tanquā spiritu carere cœperint, ne reliquis noceāt corporis partib. sic & aliqui homines propter Rempub. pati debent, quāuis nihil mali uideant promeruisse, si cū ipsis Respublica perit, quæ sine ipsis salua esset. Turpis enim est omnis pars, quæ suo toti non cōuenit: & semper minus malum tolerandū est, ut euitetur maius: nec graue uideri debet, si pro salute corporis pedē uel manū, ut sunt in Repub. ciues, dicimus resecandā, cum Princeps qui caput est, mystici Reip: corporis,

corporis, cum salus communis expostulat, uitam ponere teneatur: A sicut Atheniensem Codrum, & apud Lacedemonios Leonidam tradunt fecisse, qui pro salute suorum ciuium ultroneas obierunt mortes. Imitandus est enim Christus Iesus, qui non solũ pastorib. ut animas pro suis ouibus ponerent, imperauit, sed ipse quoq; cùm esset caput Ecclesiæ, princeps & rector, ut nobis mortem demeret, uoluntariam mortem subiuit. Nunc quemadmodũ circa leges habere se Principem oporteat, breuiter absoluendum est.

Imperatoris adeoq́; Cæsaris esse, condere, soluere, interpretariq́; leges. Cap. XIX.

Leges sacratissimas, quæ constringunt hominum uitas, uniuersiq; mundi ceruicib. Imponuntur solius Imperatoris est condere, cui quicquid placuerit, legis habet uigorem. Quodcunq; enim Imperator per epistolam & subscriptionem statuit, uel cognoscens decreuit, uel de plano interlocutus est, uel edicto præcepit, legem esse cõstat. In legib. aũt conditis, si quid uisum fuerit ambiguum, ad imperiale culmẽ, per iudices referri debet. ut ex authoritate Augusta manifestetur, cui solùm cõcessum est leges condere & interprætari. Nec quisquam sanæ mentis negabit leges posse ab eo dissolui, à quo sunt conditæ: cumq; Imperator sit, q uim legib. authoritatemq; impartitur, constat & ipsum legibus derogare posse, illasq; abrogare, cum causa fuerit rationabilis. Etenim si Decẽuiris B data facultas est, decem tabulas legum ex Græcia missas interpræctari atque corrigere. Si Prætoribus permissum est, ius nouum condere, uetusq; reprehendere, quis non hanc facultatem in Cęsare recognoscat? in quem totam (sicut antè relatum est) Romani populi potestatem constat esse translatum.

Imperatores non esse Legibus subiectos: oportere tamen illos iuxta leges iudicare. Cap. XX.

Verùm cũ nihil tam studiosum in omnibus rebus inueniatur, quàm legum authoritas, quæ & diuinas & humanas res bene disponit, & omnem iniquitatem expellit: dignũ est Principem secundum leges & uiuere & iudicare. Est enim lex inuentio quędam & donum Dei, oculus ex multis oculis, & intellectus sine affectu. Nec facilè dissolui debet, quod à pluribus accuratè digestum est, cum magna lucubratione introductum. Hinc dicere consueuit Imperator. Digna uox est maiestate regnãtis, legib. alligatum se Principem profiteri. Quod quamuis pulchrum est dicere, non tamẽ asserendum est. Imperatorem legibus esse subiectũ, cùm sit solutus, Est enim aliud quiddam, cui plus quàm legibus obnoxius est Imperator. hoc ipsum ęquitas est, quæ non semper inuenitur scripta. Æquitas enim est, quod præter legem scriptam iustum est. Quod si aliud lex iubet, aliud æquitas suadet, conuenit Imperatorẽ iuris rigorẽ, ęquitatis fræno tẽperare, cui soli inter æquitatẽ iusq; interpositam

A positam interpretationem licet, & incumbit inspicere. Præsertim cũ nulla iuris sanctio, quātūcunq; digesto ppēsa cōsilio ad uarietates humanę naturę, & machinatiões eius inopinabiles, sufficiat.

Leges humanas quandoque mutari, abrogariq́; posse.

Cap. XXI.

CVmq; humani iuris conditio semper in infinitum decurrat, nihilq; sit in ea quod stare perpetuò possit (multas enim formas eadem natura nouas deproperat, & secundum tempora statuta uariantur humana) manifestum est æui cursu, quæ leges olim iustæ fuerunt, iniustas reddi, fieriq; nunc inutiles, nunc duras, nunc iniquas. Ad quas moderandas opus est Principe, qui legũ dominus est. nam si quid in eis latum fortaßis obscurius fuerit, Imperatorem conuenit declarare, duritiamq; legum suæ humanitati contrariam & incongruam emendare.

Quod enim dicitur, legem quamuis duram esse seruandā: inferiores iudices, non Cæsarem respicit. in quo est uis illa moderandarum legũ, quā ἐπιείκειαν uocant, quæ tam annexa est summo principi, ut nullis poßit humanis euelli decretis. Sed hac suprema potestate sine magna & urgenti causa uti principem minimè conuenit: imitandus est enim ille Theopompus Aristotelicus, qui ut principatum suum efficeret diuturniorem, rarò hanc potestatem exercebat. B Quamuis enim lex Imperij, solennibus iuris Imperatorē soluerit: tamen nihil tam proprium est Imperij, quàm legibus uiuere. Nec mutandæ sunt leges sine causa, nec nouæ instituendæ absque euidenti utilitate: & licet in omni Principis actione legitimam subesse causam, reputare nos deceat, qui ab eius placito non poßumus resilire: cauendum tamen Imperatori est, ne sine ratione libidines potius suas, quàm iustas leges sequatur, fiatq; Deo maximo reus, apud quem potentes potenter tormenta patiuntur, qui iuris ęquitatisque tramitem reliquerunt.

Ab Imperatoris sententia nec posse, nec debere prouocari.

Cap. XXII.

NVnc ultimo loco de appellationib. transigamus: eosq; confutemus, qui à sentētia summi Principis asserunt appellandum. Etenim si à præfectis prætorio prouocatio non recipitur, qui subsunt Cæsari: multo minus recipiendā est, si Cæsar ipse sententiā tulit, qui nullum habet in temporali causa superiorem. Hinc litigatores causas iubentur suas, quæ corā tribunali uentilantur, Augusto plenè instruere, ne lis incognito negotio dirimatur, adempta copia cōquirendi. Exinde eũ in præfectis prætorio idcircò non admittatur prouocatio, quia credit Princeps, eos qui ob singularē industriam, explorata eorum fide & grauitate, ad huius officij magnitudinem adhibentur, non aliter iudicaturos esse quàm ipse iudicaturus fuisset: quis nō intuetur apertè, rationē istā multo magis in Cę-

sare nullã prouocationẽ admittere? quis insup prouocari à Præfe- A
ctis prætorio prohibuit, nisi Cæsar? ꝙ si Cæsar sic iudicẽ ex suis aliquẽ extollit, ut ab eo appellari nequeat: quis tã hebes est, ut à Cæsare reputet appellãdũ? Notũ insup est, nõ licere à legibus appellare.

Lex enim (ut dictũ est) quanquam dura, ferenda est. At cum sententia Principis, partibus omnibus constitutis lata, non solum illi causæ pro qua introducta est, sed omnibus similibus lex sit: quis eò temeritatis excedit, ut à sentẽtia, quæ uim legis habet, appellet: cùm Romani non solum à legibus, sed ab his quoq; appellare prohibuerint, qui iussu populi decem tabulas intueri legum, reformare'que tenebãtur? Sed appellant quidam rursus ad Cæsarẽ adiunctis principibus: quasi maior sit Imperator cum illis, quàm sine illis. Quod si uerum esset, iterum etiam ab Imperatore ac Electorib. ad ipsos adiunctis alijs principibus, appellare liceret, & usque in infinitũ processus fieret, cũ homines in proprijs factis affectione magis quàm ueritate ducantur, ac ut plurimum iustam se putẽt habere causam, minusq; iustè cõtra se iudicata approbãt. sed uana atq; inania sunt istorum fundamenta. Tanta est enim in Cæsare potestas, sine principibus, quanta cum ipsis. amat enim unitatem suprema potestas, suaq; sponte ex multitudine fugit ad unum.

Imperatorem bifariam offendi ab eo, qui ab eius appellat sententia.
Cap. XXIII.

Cvm'que in Cæsare summa potestas sit, summa'que authoritatis plenitudo, nil est quod adiunctis principibus authoritatis acce[illegible]at: quoniam neque summo adijci quicquam potest, neq; plenum potest effici plenius. At qui prouocat, quasi superiorẽ appellat, qui latam contra se iniquam sententiam corripiat: qua in re, duplici temeritate Maiestatem ledit Imperialẽ. nam & superiorem nititur assignare ei, qui omnibus principibus est superior: & iniquitatem illi ascribit, quem semper æquũ iustumq; reputare debemus. Quapropter qui talia tentant, non solũ prohibendi sunt, sed etiam debitis pœnis atq; animaduersionibus coërcendi. Cũ iuxta canonicas sanctiones quædam sint culpæ, in quibus culpa est relaxare uindictam. Etenim quamuis à summo solio nonnunquã procedat iniquitas, iniustumq; iudicium prodeat: non tamen idcircò locus est appellationi, cùm nemo sit iudex, qui temporalia Cæsaris facta ualeat examinare. Vtilius insuper est Reipublicæ ad extinguendas lites, paucis iniustè oppressis appellationis beneficium denegari: quàm multis calumniantibus, postquam iustè dominati fuerint, querelarum ianuas aperire. Cum rarissimi sint, qui se iustè reputent condemnatos? semper'que minus malum tolerandum sit, ut euitetur maius. Nempè ubi semper licitum est appellare, ibi quoque lites sine fine reperiuntur: ibi sunt inimicitiæ, ibi contentiones, ibi noua dietim scandala. Quod si ciuitates aliquæ à suis Præsidi- B

bus

A bus appellari non sinunt, quis tu es, qui uelis à supremo Cęsaris tribunali appellare? maiorisq; authoritatis unum ciuem in dignitate constitutum, quàm Imperatorem reputare? An'non, sicut in spiritualibus unum caput est, à quo nullum appellare licet, & ad quem ab omnibus appellatur, sic etiam conuenit in temporalibus obseruare? Romani pontificis sententiam nulli fas est, in irritum reuocare. Romani principis uoluntatem nemo potest impugnare. Satius enim est iniustam sententiam istum ferre, uel illum, quàm per querelas id agi, ut imperio superior detur. Si enim ab Imperatore uis appellare, ab eo quoque prouocare desiderabis condemnatus, quem post Cæsarē appellasti, nec tuis inueniri poterit appellationibus modus. Quod si alterius iudicio uis quiescere: quin potius arbitrio quiescis Imperatoris, quē super omnes mundi homines in temporalibus Deus constituit?

Sit tandem finis litium, sit caput inter principes, sit qui temporalia terminet: auferatur materia litigandi perpetua, cognoscant homines se principi esse subiectos, Imperatoremq; mūdi Dominum, tanquam Dei uicē in temporalib. gerentē uenerentur. & sicut quæ Deus iubet implenda sunt, nihilq; cōtrà replicandū est: sic tēporalia Cæsaris mandata sine repugnatione suscipiant. Curēt aūt ipsi Cęsares, ne quenquam iniustè opprimant, causamq; præbeant hominibus ad Deum clamandi, cuius est terra & plenitudo eius: qui nec obliuiscitur clamorem pauperū, & propter iniusticiam de gente in gentē transfert imperium. Nihil est enim quod illi maximo Deo, rectori orbis, cœliq; fundatori grauius sit, quàm iusticię neglectus, indignaq; pauperum oppresio. Sicut enim Psalmista canit: Nō in fine obliuio erit pauperis. Patientia pauperū non peribit in finem.

B

Summatim neminem rebus in omnibus temporalibus esse Imperatore superiorem, post Deum Opt. Max.

Cap. XXIIII.

HAec tibi, Diue Cæsar Friderice, de tua sufficiat suprema potestate, breuiter & succinctè scripsisse: ex quib. percipere potes, quanta sit tui solij, quamq; admirabilis authoritas, cum nemo tibi in temporalibus præsit, & tu omnes præcellas: cū nemo sit qui tuū in temporalibus refugere posit imperiū, & tuum sit omnibus imperare: cum nemo ex tuo iudicio sit exemptus, & tu omnes temporales ualeas iudicare: cum nemo à te prouocare queat, & ab omnibus ad te liceat appellare temporalibus: cū priuilegia legesq; possis interpretari atq; corrigere: cum ad tuēdā Imperij Maiestatem, Reiq; publicæ statum seruandum, omnes populi, nationes, principes, reges, tuis debeant obedire mandatis. Quæ cum ita sint, cauere tamen debes, ne sine ratione aliquid agas: ne uel ad tuam uoluptatem potius quàm ad subditorum utilitatē regas imperium, atque

ſic ex rege fias tyrānus, cum quo nulla nobis ſocietas, nullumq́ꝫ debet eſſe cōmercium, ſed potius ſumma diſtractio. Quod ut euites, tanto magis eniti debes, quanto propter pacem populis datam, iuſticiam bene adminiſtratam, Remq́ꝫ publicam ritè directam, te actorem facti in ſublime prouectum, gratiori ſemper tranquillitate A
Deus cuſtodit. Vale feliciter, ex Vienna, Kal. Martijs: M.CCCC.LXV. Regni tui anno ſexto.

FINIS.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO SVO BALDEVINO, ſanctæ Treuirenſis eccleſiæ Archiepiſcopo, ſacri Imperij per Galliam Archicancellario, LVPOLDVS DE BABENBERG, ſola Dei patientia Decretorum D. uocatus, ſuus deuotus clericus, cum recommendatione ſui perpetuam ſoſpitatem.

VM inter omnes Principes eccleſiaſticos & ſeculares Germaniæ, ac etiam Galliæ Belgicæ, cuius primas eſtis, ut legitur in c.11. q.3. Tengaldū uas ſacri Romani regni & imperij præcipuū, experientia docente cognouerim zelatorem, exemplum hoc recolendæ memoriȩ domini Henrici, Romanorum Imperatoris, qui regni & imperij zelator ac perſecutor ardentiſsimus extitit, laudabiliter imitando. Idcirco tractatum infrà ſcriptum de eiuſdem regni & imperij iuribus, poſt tempus ipſius translationis Imperij de Græcis Imperatorib. ad reges Francorum, & ad Germanos in perſona Caroli Magni factȩ, a mea paruitate collectum, Venerande pater, ueſtræ paternitati duxi ſpecialiter aſcribendum. Quem etſi correctioni meorum maiorum ac cuiuslibet melius me ſentientis, ipſum tamē in om̄ib. & in ſingulis capitulis & dictis ſuis, tāto ſingularius eiuſdē ueſtræ paternitatis correctioni, nec nō ſuppletioni ac emendationi ſubmitto, quanto uos prætextu dicti zeli noticiā iurium huiuſmodi habere præſumo cæteris pleniorem: profitens me circa eadem iura regni & Imperij tenere, quod ueſtræ paternitatis circumſpectio approbāt: & non tenere, quod decreuerit reprobandum: ut ſi tractatus iſte reprobatur, primitùs ſit reprobandus in ipſis per ueſtram reprobationem: & impartita eidem autoritate ueſtra, ueſter per omnia cēſeatur. ut C. de uet. iur. enuc. l. 1. §. ſed neque. ext. de præb. c. ſed cum. & ext. ſi apoſtolicè. lib. ſexto. B

Præſens autem tractatus, præmiſſo breui procemio, per 19. infrà ſcripta Capitula eſt diſtinctus.

1 Et primo Capitulo agitur de origine & initijs regni Frācorum, & de trāslatione imperij Romani de Græcis imperatoribus ad reges

ges Francorum, in persona Caroli Magni facta.

2 In secūdo Capitulo tractat̄ de diuisione Regni & Imperij Francorum, & de diuersis statibus & uariationibus: a tempore translationis Imperij, usq; ad presens tēpus, in Regno & Imperio habitis.

3 In tertio Capitulo agitur, quod Imperium Romanum fuit trāslatum de Grecis Imperatoribus in personam Caroli Magni, ad reges Francorum, & non minus etiam ad Germanos: & quod non per Stephanum papam secūdum, sed per Leonen papam tertium, translatio huiusmodi fuit facta. In quo Capitulo incidenter Franci Germanici commendantur: & ostenditur, quod regnum & Imperium Romanum hodierno die principalius est ipsorum.

4 In quarto Capitulo expēditur, quis sit aut fuerit effectus translationis Imperij, & que sint causæ seu causa translationis eiusdem.

5 In quinto Caitulo probatur, quod electus in regem seu Imperatorem Romanorum a principibus electorib. in concordia, potest ex ipsa electione licite nomen regis assumere, ac iura & bona regni & Imperij in Italia & in alijs prouincijs regno & Imperio subiectis administrare. Et potest esse primus articulus super iurib. regni & imperij conceptus. In quo Capitulo incidenter ostenditur, quod regnum Germanię habet se ut principale, respectu regni Italiæ: & illud ut accessorium, respectu dicti regni Germaniæ. Et assignatur causa, quare electus a principibus rex Romanorum appellatur. Et qualiter post diuisionem regni Francorum, regnum Lothariense seu Lotharij situm inter Rhenū & Mosam fluuios, peruenerit ad reges Germaniæ, ibidem etiam incidenter tractatur.

6 In sexto Capitulo tractatur, quod electus in regem seu in Imp. a principibus, etiā in discordia, dummodo sit electus a maiori parte ipsorum, potest ex tali electione licite nomen regis assumere, ac iura & bona regni & imperij in prouincijs subiectis regno & imperio administrare. & est secūdus articulus, in quo Capitulo incidenter reprobat̄ opinio Hostiensis, quæ habet: quod electio regis seu Imperatoris pertineat ad principes ut singulares personas, & non ut ad collegium.

7 In septimo Capitulo probatur, quod rex Romanorū post electionem concordem, uel a maiori parte factam, habet eandem potestatem in Italia, & in cæteris prouincijs regno & Imperio subiectis, quam & Imperator. Et est tertius articulus. In quo capitulo incidenter ponitur opinio multorum dicentium, quod rex Galliæ occidentalis, qui hodie rex Francię seu Francorum nuncupatur, sit exemptus ab imperio: & aliqua motiua eiusdem opinionis tanguntur, ipsiusq; determinatio maioribus reseruatur. Ibidem etiam incidenter tractatur de duplici Francia, & unde quælibet ipsarum sic uocetur.

8 In octauo Capitulo probatur, quod electus in regem seu Impe-

ratorem, post electionem concordem principum, uel à maiori parte ipsorum de se factam, à papa seu ecclesia Romana nominationē regiam, uel papæ approbationem petere uel recipere non tenetur. Et est quartus articulus. In quo Capitulo incidenter notantur sex causæ, quare est specialis quædam coniunctio inter papam & Imperatorem.

9 In nono Capitulo probat, quòd iuramētum quod prę̄stat rex Romanorum papæ, seu ecclesiæ Romanę, non est iuramentum homagij, scilicet quod uasallus præstat domino suo ratione feudi: sed est iuramētū defensionis fidelis, per ipsum, papę & ecclesiæ Romanæ impendendæ. Et est quintus articulus. In quo Capitulo incidēter recitantur opiniones de iurisdictionibus, ecclesiastica scilicet & seculari, an sint distinctæ uel non: ipsarumq́ opinionum determinatio maioribus reseruatur.

10 In decimo Capitulo duæ oppositiones cōtra primum & secūdum articulos præmissos adducuntur, & soluuntur.

11 In undecimo Capitulo ponūtur duæ oppositiones cōtra prędictum tertium articulum, & soluuntur.

12 In duodecimo Capitulo ponūtur octo opiniones contra prędictum quartum articulum, & soluuntur.

13 In tredecimo articulo formantur quatuor oppositiones cōtra quintum articulum præmissum, & soluuntur.

14 In quartodecimo articulo probatur, quòd per submissiones uel recognitiones regum Romanorum papæ & ecclesiæ Romanæ factas, non præiudicāt regno & imperio in suis iuribus, quo minus principes electores, & alij principes & populus regni & imperij possint contradicere, ipsorumq́ contradictio sit admittenda.

15 In quintodecimo articulo ostenditur, quòd in regnis Occidentalibus ex consuetudine tanti temporis, cuius contrarij non est memoria, potest habere locū successio generis: & qualiter reges possunt ex cōsuetudine in suis regnis merū & mistū imperiū exercere.

16 In sextodecimo Capitulo declaratur, quòd rex Romanorum non ex unctione & coronatione imperiali, sed post ipsas receptas, uirtute translationis imperij de Græcis in personā Caroli Magni, consequitur potestatem imperialem in regnis & prouincijs duntaxat, quæ non erant sub dominio eiusdem Caroli, ante tempus trāslationis prædictæ: finaliter tamen maioribus huius dicti dubij determinatio reseruatur.

17 In decimoseptimo Capitulo expeditur, qualiter populus regni Francorū potuerit Hildericū regem à regno Francorū destituere, cum fuerit maior populo, nec autoritas Imperatoris interuenerit.

18 In decimooctauo ostenditur, quòd Carolus Magnus Italiam & multas alias prouincias per bella licitè acquisiuit, non obstante quòd bella huiusmodi gesserit absq; autoritate Imperatoris Constantinopolitani Græcorum.

In

A 19 In decimonono uerò & ultimo Capitulo hic tractatus domino Baldeuino archiepiscopo Treuirēsi offertur, & duo motiua cōpilationis eiusdem tractatus subiunguntur, ipsius que insufficientia excusatur: demum correctio & emendatio eius per ordinem dicti D. archiepiscopi fieri petitur, & quicquid est ueritatis in eo, Deo attribuitur.

Ad inueniendum uerò facilius omnes materias, de quibus pro solutione oppositionū in hoc tractatu factarū, aliquid loqui necesse habui, sciendū est, in decimo Capitulo prædicto, in prima oppositione ibidem facta ostenditur, quæ & qualis examinatio personæ regis Romanorū pertineat ad papam, & ad ecclesiam Romanam, & quæ idoneitas sufficiat in persona regis Romanorum, ad Imperium promouenda. Circa secundam aūt oppositionem in dicto Capitulo positam, reprobatur opinio, quòd electus in regem Romanorum, ex coronatione Aquisgrani per archiepiscopum Coloniensem habita, recipiat potestatem & autoritatem administrandi iura & bona regni & Imperij, etiam posito quòd de consuetudine non admitteretur ad administrationē huiusmodi, ante dictā coronationē: & assignatur causa, quare electus huiusmodi recipiat coronationes regales, ante coronationem imperialem.

B Item in undecimo Capitulo, circa primā oppositionē ibi factam ostenditur, quòd rex Romanorum ante coronationē imperialem potest priuilegia concedere.

Circa secundam uerò oppositionē in eodem Capitulo positam declaratur, quòd unctio & coronatio addat ultimū nomen Imperatoris: seu potius quòd rex post unctionē & coronationē imperialem, uirtute translationis imperij consequatur. Et eius, quod circa hoc ibi dicetur, determinatio maioribus reseruatur.

Item in 12. Capitulo, circa primam oppositionē ibi factā, ostenditur, quòd nominatio regis Romanorum per papam habita, nihil omnino iuris tribuit nominato.

Circa secundam uerò oppositionem ibidem factam declaratur, quòd quando dubium iuris uel facti emergit in discordi electione regum Romanorum, quòd papa potest id decidere, cognoscendo de hoc, & quare & qualiter tunc possit unum approbare, reliquo reprobato: & quòd approbatio quondā Heinrici Imperatoris septimi, & approbatio uel assumptio quondā Alberti regis Rom. fuerunt potius de solennitate q̄ de iuris necessitate per ecclesiā factę.

Circa tertiam oppositionem Capitulo 12. ostenditur, qualiter sit intelligendū id quod dicitur, ius & potestatē eligendi regē Romanorum in Imperatorē postmodum promouendum, peruenisse ab ecclesia Romana ad cæteros Germaniæ principes.

Circa quartam oppositionem dicti Capituli probatur, quòd papa coronando Imperatorē, dicit eū approbare, seu confirmare, quò

ad ea quę post unctionem & coronationem huiusmodi assequitur. A

Circa quintam oppositionem prædicti capituli 12. enucleatur, qua fretus autoritate Papa transtulerit imperiū de Græcis in personam Caroli Magni. Et quod ex trāslatione huiusmodi Papa nō habet approbare personā electi in regē seu Romanorū Imperatorē.

Circa sextam oppositionem dicti capituli explicatur, quando & quo iure depositio Imperatoris pertineat ad Papam.

Circa septimam oppositionem eiusdem 12. capituli ostenditur, qualiter sit intelligendum id quod dicitur in Canone, quod uidelicet papa regem Francorum deposuit, & Pipinum patrem Caroli Magni in eius locum substituit.

Circa octauam autem & ultimam oppositionem dicti capituli declaratur, quod papa non habet maiorem potestatem circa imperiū in Italia, quàm in alijs prouincijs regni & imperij Romanorū.

Item in tredecimo capitulo prædicto, circa primā oppositionē, ibidem statim recitantur uariæ opiniones circa donationem Constantini Magni, ecclesiæ Romanæ in personam beati Syluestri papæ factam, quarum determinatio maioribus reseruatur.

Circa secundam oppositionē eiusdem capituli declaratur, qualiter sit intelligendum, quod Innocentius & Hostiensis dicunt, Imperatorem tenere imperium à papa.

Circa tertiam oppositionem dicti capituli dicitur, qualiter intelligendus sit Canon dicens, regimen Romanæ ecclesiæ concessum esse Teutonicis. B

Circa quartam & ultimam oppositionē in eodem capitulo positam ostenditur, qualiter sit intelligendum dictum Hostiensis, qui dicit, quod Imperator est feudatarius ecclesiæ Romanæ.

INCIPIT PROOEMIVM, TRActans de iuribus regni & imperij Romani.

De sacri regni & imperij Romanorū iuribus, à tēpore & post tempus trāslationis ipsius imperij de Græcis Imperatoribus, in personam Caroli Magni ad reges Francorū, & inde ad Germanos per sacrosanctam Romanam ecclesiam factam, secundum mei mediocritatem ingenij, prout annuerit diuina clementia, tractaturus: prius de origine ac initijs nobilissimi regni Francorum, ac de translatione huiusmodi, aliqua præmittere utile iudicaui, arbitrans fore inconueniens, omissis initijs atque origine non repetita, de regni & imperij iuribus, illotis (ut ita dicā) manibus, protinus tractare materiā, prout legitur ff. de orig. iur. l. 1. Sæpe nanque longinquitate fit tēporis, ut proprietas seu cōditio originis nō pateat, 12. q. 2. c. longinquitate. & can. Sæpe. Huius autē tractatus scripta correctioni maiorū meorum, & cuiuslibet melius sentientis subijcio, ut per hoc pateat me reprehendi non posse, 24. q. 1. hæc est fides: & ext. de sum. trinit. & fide catholic. cap. damnamus. iuxta finem.

De

De origine & initijs regni Francorum, & de trãslatione imperij Romanorum de Gracis Imperatoribus ad reges Francorum, in personam Caroli Magni facta.
Cap. I.

A Legitur itaq; in Chronicis Eusebij, in ea parte ubi agitur de gestis Valẽtiniani imperatoris, ubi plene prosequitur Eusebius de origine gentis & regum Francorum, quod post excidiũ Troiæ, illo tempore quo Aeneas in Italiam uenit, quidã ex Troianis simili modo profugi, ad Mæotidas paludes applicuerunt: ibiq; confidentes, terminos suos usq; in Pannoniam dilatauerunt, ciuitatẽ Sicambram ædificantes, unde Sicambri primum uocati sunt. Tempore uero quo Alani Mæotidas paludes intrauerunt, & Romanis rebellarunt, idem Valentinianus imperator, qui (ut refert Eusebius in dicta Chronica) regnare cœpit anno Domini trecentesimo sexagesimoseptimo: edictum protulit, ut gens quæ Alanos intrando dictas paludes uinceret, per decem annos proximos libera esset ab omni tributo. Tunc quidam de Sicambria pugnauerunt contra eosdem Alanos, habitaq; uictoria eiecerunt eos: & pro hac uictoria per decenniũ facti sunt liberi à tributo, & à Valentiniano Franci (quod Attica seu Græca lingua idem est quod feroces, duri ac fortes, prout dicit dicta Chronica Eusebij: secundum uero linguam Romanam idem est quod liberi) perpetuo sunt uocati. Expleto uero decennio, dum Valentinianus à Francis solita tributa peteret: illi ut erant feroces, tributa soluere renuerũt, & missos pro exigendis tributis huiusmodi occiderunt. Fuerunt autem inter eos tunc duo principes, antiquorum uocabulorum præferentes insignia, Priamus & Antenor. Propter quod Imperator iussit exercitum Romanum cum multis exteris gentibus pugnare contra eos: & pugna commissa, in qua dictus Priamus mortuus est, & ex utraque parte multi mortui fuerunt: tandem Franci tantam multitudinem sustinere non ualentes, fugerunt. Egressi autem de Sicambria, uenerunt in terram Germaniæ, habitaueruntq; aliquo tempore in Thuringia sub duobus ducibus suis, scilicet Marcomede filio dicti Priami, & Sunone filio Antenoris prædicti: quorum etiam ductu, ut refert frater Vincẽtius in suo Speculo historiali, libro decimoseptimo, capite nonagesimoquinto: ijdem Franci Sicambria egressi, tempore imperij Gratiani imperatoris, secus Rhenum in oppidis Germaniæ consederunt, & compositas leges habere cœperunt à Salagasto: ab illo autem lex Salica nomen accepit. Et de hac lege Salica fit mentio in libris Feudorum, de filijs nat. ex matrimonio ad morganaticam contracto, capit. unico: & 12. q. c. in legibus, in prima glossa. qua etiam lege per multa tempora usi sunt Franci: unde & ipsi Franci, Salici appellantur. Post hoc Franci ẽ Thu-

(margin letter B beside the line beginning "tes, prout dicit")

Thuringia Rhenum transgressi, Romanos qui eo tempore per suos magistratus usque ad Ligerim fluuium imperabant, bello aggressi, partim ipsos occiderunt, partim etiam fugauerunt: sicque illatam sibi à Romanis iniuriam acriter uindicabant. Postea captis urbibus Tornaco & Cameraco, paulatim progressi & regressi, Remos, Suessionam, Aurelianum, & Coloniam, quæ tunc dicebatur Agrippina, & Treuerim, ac postremò totam Galliam & Germaniam, ab Aquitania usque in Bauariam, sibi uendicant atque subijciunt. Et hi qui Teutonicis commisti sunt, proprio uocabulo Franci: qui uerò per connubia Gallica sunt progeniti, proprio uocabulo Francigenæ sunt appellati. In præmissis satis concordant historia Francorum & Chronica Godfridi Viterbiensis, quondam Imperialis curiæ Capellani & notarij: saluo quòd in dicta Chronica Godfridi narratur, quòd Troiani prædicti, qui primò Sicambri, postea Franci appellati sunt, postquam occupauerunt Germaniam, ad edictum Imperatoris prædicti Valentiniani uicerunt Alanos, inter dictas paludes Mæotidas receptos: & quòd post hæc, pugna contra eos qui tributa soluere recusabant commissa, in partes Thuringiæ se contulerunt. Sed Chronica prædicta Eusebij refert, ut ex iam dictis apparet, quòd demum post dictam pugnam commissam Franci uenerunt in Germaniam, & habitabant aliquo tempore in Thuringia. Quid aũt in his uerius sit, lectoris iudicio relinquo: probabilius autem uidetur in hoc, dictum Chronicæ Eusebij. Non est enim uerisimile, quòd dicti Franci de Germania iuerint pro expugnãdis Alanis ad partes tam remotas, scilicet ad paludes Mæotidas: quæ, ut scribitur in libro 15. de Proprietatibus rerum, sunt in principio Europæ, ac in confinijs Asiæ constitutæ. Sciendum tamen est, ut refert Eusebius in sua Chronica, quod quidam dicebant, quòd Aeneas & Phryges, qui regnauit in Phrygia, fratres erant: de quo fuit progenies egressa, quæ per multas regiones uagando cum uxoribus & liberis, elegit sibi regem ex se Francionem nomine: & dum cum pluribus gentibus pugnasset, dirigens iter suum in Europam, inter Rhenum & Danubiũ consedit, & ex illo Francione Francos uocari putant. Et in hac contrarietate originis & nominis Francorũ, assertionẽ priorum, cum sit à pluribus approbata Chronographis, puto sequendam. Regnauit autem primus rex Francorũ Pharamundus anno D. quadringẽtesimo uigesimo sexto, ut patet in dicta Chronica Eusebij, in Capitulo de gestis Honorij Imperatoris. Et ex tunc Germani Franci uocabantur, ut patet ibidem in titulo sequenti. Fuit autem idem Pharamundus à Francis electus in regem, sub anno Dñi 420. ut capite 11 continetur. Post hoc uerò regnauit filius eius Clodoueus, qui sub anno Domini 433. tẽpore Imperij Theodosij, secundò Rhenum trãsiens, incepit sibi Galliam subiugare, ut in Speculo

A culo historiali,lib.21.cap.2.plenius continetur. Cui succesit Meroucus,à quo reges Francorum Merouingi uocati sunt: & sic deinceps de illo genere regnauerunt reges Francorum,quorum nomina in eadem Chronica Eusebij per ordinem describuntur usq; ad tempora Hilderici regis, qui ultimus erat de antiquo genere regū Francorum, qui fuit à regno depositus, & Pipinus pater Caroli Magni substitutus eidem, ut de hoc legitur & notatur 15. q. 6. alius. de quo facto etiam infra in Capitulo duodecimo, in septima expositione plene dicetur. Hoc autem regnum Francorum,quod, ut præmissum est,protendebatur ab Aquitania usque in Bauariā, idem Carolus præ omnibus alijs auxit,ac nobilius sublimauit. Nā ipse dicto regno Francorum, quod ex prima successione iuxta morem aliorum regum Occidentalium habuit,Saxoniam, Britanniā, Gasconiam,terras Hunnorum, qui tunc Pannoniam incolebant, etiam Schlauorum,ac plures alias prouincias & terras,propter tyrannides, quas reges & principes illarum terrarum & prouinciarum contra Christi ecclesias & Christianos exercebant, bello licito subiugauit: ut in dictis Chronicis,ac in gestis eiusdē Caroli per multos Historiographos scriptis,plenius continetur. Post hoc uero subiugatis prouincijs,& terris huiusmodi,idem Carolus precibus Adriani papæ primi inductus,ad compescendam tyrannidem B Desiderij regis Longobardorum,quam contra Ecclesiam Romanam,aliasq; diu Ecclesias exercebat,sub anno Domini 773 Italiam intrauit,& eundem regē in ciuitate Papiæ,ubi erat sedes regni, cępit:de quo facto etiam loquitur Canon 63. distinction. Adrianus. 2.&22.q.8.c. hortatu.Et tunc,postquam ipse Carolus ad deditionem dictam ciuitatem cōpulit,cæteræ ciuitates Italiæ eam secutæ, dicti regis Caroli potestati se tradiderūt,qui filium suum Pipinum eidem præposuit Italiæ subiugatæ. Eiusdē etiā Adriani papę tempore, Carolus factus per ipsum cum sancta synodo Romæ habita Patricius Romanorū,ut patet etiā ex dicto canone Adrianus. Deinde uero post plures annos, scilicet sub anno Domini 798. quidā Romani,ea quæ sunt imperialis potestatis uindicare uolentes, dū Leo papa tertius successor Adriani prædicti, eis in hoc resisteret, atq; cum Letanijs in die sancti Marci ad ecclesiam sancti Marci pergeret: ijdem Romani seditione mota ipsum oculis sibi erutis,& amputata lingua,cęperunt: sed Deus omnipotēs uisum sibi reddidit, & loquelam. Post dictus Carolus pro atrocissima iniuria huiusmodi uindicanda Romā ueniens,dum in sanctissima die Natalis Domini, anno Domini eiusdem in Ecclesia sancti Petri ab oratione surgeret,Leo papa prædictus,coronam imperialem capiti eius imposuit,& à cuncto populo Rom. tunc acclamatum est: CAROLO AVGVSTO A DOMINO CORONATO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORVM VITA ET VICTORIA. Post quas laudes

laudes unctus est ab Apostolico, & ablato Patricij nomine Impera A
tor & Augustus appellatus est. Sicque Romanum imperium, quod à temporibus Constantini Magni Helenæ filij apud Constantinopolim in Græcorũ Imperatoribus mansit, ex hoc iam ad reges, imò Imperatores Francorum transiit: prout hæc omnia partim ex prædictis Chronicis, & partim ex dicta Francorum historia, & omnia ex Speculo historiali lib. 24. cap. ultimo, in fine libri uigesimi primi, capite primo, in principio colliguntur. Qualiter autem ex hoc etiam transierit ad Germanos, infrà in Capite tertio plenè dicam.

De diuisione regni & imperij Francorum, & de diuersis statibus & uariationibus à tempore translationis Imperij, usque ad præsens tempus in regno & imperio habitus.

Cap. II.

Viso de initijs & origine regni Francorũ, & de translatione imperij de Græcis in personam Caroli Magni ad reges Francorum: adhuc de eiusdem regni & imperij diuisione, & alijs diuersis statibus & uariationibus à tempore dictæ trãslationis, usque ad hęc tempora in eodem regno & imperio habitis, quædam pro clariori euidentia dicendorum præmittenda fore utile iudicaui. Sciendum itaque est, quòd idẽ Carolus Magnus, dum morbo & senectute gra- B
uaretur, congregatis solenniter Aquisgrani proceribus de toto regnò Francorum, Ludouicum filium suum Aquitaniæ regem, cunctorum consilio consortem sibi totius regni, & Imperialis nominis hæredem, sub anno Dòmini 814 constituit: impositoque capiti eius diademate, Imperatorem & Augustum appellari iussit: Bernardũ uerò nepotem, filium Pipini filij sui, Italiæ præfecit, & regem appellari iussit. Post hæc idem Ludouicus, qui Pius est cognominatus, mortuo patre suo, scilicet Carolo Magno, indicto generali conuentu Aquisgrani, sub anno Domini 817. habens filium suum primogenitum Lotharium nomine, nominis atque imperij sui consortem constituit: & cæteros reges appellatos, unum Aquitaniæ, scilicet Pipinum, alterum Bauarię, scilicet Ludouicum, præfecit. Et hi tres filij ex prima sua uxore Imengarde nati sunt. Quarto uerò filio, scilicet Carolo, ex secundà eius uxore, scilicet Iudith nato, Alemanniam, Rhetiam, & Burgundiam post hæc concessit, cæteris fratribus super hoc indignantibus. Mortuus autem fuit Pipinus prędictus, adhuc patre eius Ludouico uiuente, relinquẽs filium Pipinũ nomine, prout hęc in Chronicis Eusebij, & historia seu Chronicis Francorum clarè, ac de uerbo ad uerbum sic scripta legũtur. Idem uerò Lotharius post mortem Ludouici Imperatoris, scilicet patris sui prędicti, assumpto sibi Pipino iam dicto filio fratris sui Pipini, cũ Ludouico & Carolo prędictis suis fratrib. occasione discordiæ

inter

[illegible] ſuper diuiſione regni Francorum ſubortæ, ſub anno D[illegible] 841. apud pagum Antiſsiodorum, in loco qui dicitur Fen[illegible]ich, bellum grauiſsimum commiſit: in quo bello ita Francorum uires attenuatę ſunt, ut non modò ad amplificãdos regni ſui terminos, uerumetiam ad proprios tuendos uix ſufficerent: tamẽ Ludouicus & Carolus non ſine graui diſpendio ſuo uicerunt ſecũdũ hiſtoriam Francorum, cui concordat prædicta Chronica Godfridi. Chronica uerò Euſebij refert, quòd à neutra parte fuerit triumphatum. Poſt hoc aũt bellũ ſupradicti fratres inter ſe pacificati, regnũ & imperium Francorũ ſub anno Domini 842 diuiſerunt hoc modo. Carolus habuit regnum Occidentale Francorum, à Britannico mari uſque ad Moſam fluuium, & uocatus fuit rex Galliæ. Iſte habuit tres filios, ut infrà dicetur. Ludouicus habuit Orientale regnũ Francorum, ſcilicet totam Germaniam, uſque ad Rheni fluenta, & non nullas ciuitates cum adiacentibus pagis trans Rhenum, & uocatus eſt rex Germaniæ. Et intellige Germaniã, Pannonia, Bohemia & Morauia incluſis: ut ex inferius dicẽdis, ubi dicetur de diuiſione regni Germanici, apparebit. Lotharius uerò primogenitus, Imperator appellatur: & à Moſa uſque ad Rhenum fluuium Belgicam Galliam, quaſi medius inter iſtos duos incedens, ſortitus eſt, quæ uſque hodie Lotharingia ex eius nomine ſolita eſt appellari: B & pręter hanc, omnia regna Italiæ cum urbe Romana. Sed Pipino prędicto filio fratris ipſorũ Aquitania ceſsit: prout hæc omnia partim ex Chronicis Euſebij & Godfridi, & partim ex hiſtoria Frãcorum prædictis colliguntur.

Poſt hæc uerò Lotharius Imperator prædictus, conuocatis primatibus regni, filio ſuo Ludouico ſub anno Domini 860, Italiam tradidit, & Imperatorem conſtituit (unde etiam ipſe cum filio ſuo Ludouico ſecundo prædicto aliquandiu tenuit Imperium) & hoc ultimum probatur etiam ex canonib. 63. diſt. Reatina, in ſuper ſcriptione: Lothario uerò filio ſuo regnũ Lotharienſe, quod ex nomine ſuo ità uocatur, conceſsit, de quo regno etiã habetur 63. diſt. c. porrò. Et de hoc Lothario rege multi Canones loquuntur, ut patet 2. q. 1. quæ Lotharius, &c. ſcelus. & 11. q. 3. c. præcipuè. &c. Teugaldum, cum multis ſimilibus. Alteri uerò, ſcilicet Carolo prouinciam largitus eſt. Poſt hoc, mortuo prædicto Ludouico ſecundo, Carolus rex Galliæ prædictus imperium obtinuit. Poſt cuius mortem Carolus tertius, filius Ludouici fratris iã dicti Caroli mortui, regnum Germaniæ obtinuit, atque Italiam cum imperio. Qui Ludouicus rex Germanię tres habuit filios pręſtantiſsimę indolis, ſcilicet Carolomannũ primogenitũ, Ludouicũ, & Carolum iam dictum: qui tres poſt mortem patris regnum paternum, ut plenè patet ex hiſtoria Francorũ prædicta, anno Domini 877 diuiſerunt in tres partes: quorũ primus, uidelicet Carolomãnus, ſortitus eſt Ba-

F uariam,

uariam, Pannoniam, Carinthiam, & regna Schlauorum, Bohemen A
sium & Morauensium, & appellabatur rex Bauariæ: Ludouicus orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Frisiam, & partem regni Lotharij, & uocatus est rex Ostrofranciæ. Sed Carolo Alemannia, quæ hodie Sueuia nuncupatur, in partem cessit, & aliquæ ciuitates ex regno Lotharij, & uocatus est rex Alemanniæ. Et hic factus est Imperator post mortem Caroli Imperatoris secundi, ut iam dixi. Et post hunc Carolum tertium, Arnulphus filius Carolomanni regis Bauariæ prædicti, regnum totius Germaniæ (quia Carolus tertius, & Ludouicus rex Orientalis Franciæ, scilicet frater ipsius Caroli, sine liberis decesserunt) obtinuit unà cum Italia & Imperio. Post cuius Arnulphi mortem, Ludouicus tertius filius suus, dictum regnum Germaniæ obtinuit ex paterna successione. Huius uerò Ludouici tertij tempore defecit Italia à societate regni Germaniæ. cœpit enim, ut plenè patet in Chronicis Martini, diuidi Imperium ipsius tempore. Quidam enim in Italia de facto tantū, & quidam tantum in Germania imperabant seu regebant. In quibus Chronicis enumerātur omnes qui in Italia à tempore dicti Ludouici, usque ad tempora Othonis primi, de quo legitur in 63. dist. c. in synodo, regnauerunt: ipse enim rursus utrobiq; regnare cœpit. Sciendum tamen est, quod Ludouicus filius Bosonis regis Prouinciæ, natus ex filia Imperatoris Ludouici secūdi, à quibusdā B
Italis ad regnum Italiæ uocatus, à papa Romano, Berengario filio Ebuhardi ducis Foroiuliensis, qui similiter ad idem regnum à quibusdam Italicis uocatus fuit, de Italia expulso, in Imperatorē coronatus extitit: quem postea Veronæ cum paucis morantem, idem Berengarius à quibusdam ciuibus Veronēsibus nocturno tēpore intromissus, anno Domini 905. dolo cepit, oculisq; priuauit: & sic Italiæ regnum obtinuit, ut in Chronicis & historia prædictis plenius continetur. Et hunc Ludouicum Chronica Martini, & quædam aliæ Chronicæ, tertium Ludouicum nominant. Sed Historia Francorum, & Speculum historiale, prædictum Ludouicū filium Arnulphi, quartum Ludouicum appellant. Post hunc uerò Ludouicum tertium Cunradus primus, qui secūdum quosdam non fuit de genere Caroli Magni, secūdum alios uerò fuit de genere ipsius, puta filius fratris Ludouici, scilicet filij Arnulphi tertij (quod ego uerius esse credo) obtinuit regnum Germaniæ. Sic secundum hæc defecit genus Caroli Magni in persona dicti Cunradi. Quo deficiente, Heinricus primus de natione Saxonū, cœpit libera potestate regnare in Germania, non tamen ex electione principū Electorum, qui sunt hodie, (quia nondum adhuc fuerant instituti huiusmodi Electores) sed à cunctis principibus & maioribus Francorū, Alemanorum, Bauarorū, & Saxonum, ann. D. 819. fuit electus in regē. Hic rex cū oēs nationes in circuitu subiugasset, postremò in Italiā
& Ro-

A & Romam proficisci decreuit: sed infirmitate corporis impeditus, iter prætermisit. & cū morbo se grauari sentiret, cōuocato populo, designauit Otthonem filium suum regem, cæteris filijs suis prædia cum thesauris distribuens. Hic Ottho primus post mortem patris tam ex designatione patris, quàm etiam ex cunctorum principum Germaniæ (ut Chronica Francorū plenè narrant) electione factus fuit rex, anno Domini 836. Hic Ottho, Magnus propter celebres bellorum eiusdē uictorias appellatus, considerans Italiā à fidelitate regum Germaniæ, & societate regni à tempore Ludouici tertij defecisse, ipsam reduxit ad regni & regū Germaniæ potestatē. Intrans enim Italiam, expulso de ciuitate Papiæ Berengario, qui tunc ipsis in Italia de facto regnabat, possessor quasi totius Italię, Deo assistēte, efficitur: & ibidem natale Dñi sub anno eiusdem 852 celebrans, inde Saxoniā proficiscitur, & ducē quendā Cūradum generū suum ad prosequendū dictū Berēgarium, in Italia dereliquit: qui Berēgarius postea dono & gratia regis Otthonis recepit Italiā regendam, excepta Marchia Veronensi, & Aquileensi, quę Heinrico fratri Otthonis committebantur. Post hęc uerò, quia idē Berengarius cōtra ecclesiam Romanā, & alias ecclesias Italiæ, multas tyrannides exercebat, idem Ottho sub anno Domini 862, filio suo Otthoni septeñi Aquisgrani in regem inuncto, ad preces anxias Iohānis papæ 12, &
B cæterorum episcoporum Italiæ, Italiam ingressus, ut ipsos de dicti Berengarij, & filij sui tyrannide liberaret: qui cum quibus poterāt se munitionibus includerent, inde progrediens, Romæ fauorabiliter susceptus acclamatione totius cleri & populi, à prędicto Iohāne papa Imperator Augustus uocatur & ordinatur. Deinde uerò dicto Otthone mortuo, regnum & imperiū iteratò incępit ex successione generis deberi. Vnde legitur in Chronicis Eusebij prædictis, in Capitulo de gestis Otthonis Imperatoris secūdi, quòd mortuo Otthone primo, aliqui primates uolebāt transferre imperium ad Heinricum ducem Saxoniæ, fratrem primi Otthonis iam dicti. Alij uerò certabant, imperium deberi legittimo hęredi, scilicet Otthoni secundo, domini Otthonis primi filio: quorum etiā pars pręualuit, ut ibi dicit. Post hæc Otthone secundo mortuo, filius ipsius Ottho tertius regnum & imperiū ex successione paterna similiter obtinuit, prout hæc omnia partim in Chronicis Eusebij & Godefredi, & partim in historia Frācorum antè dictis, plenius continentur. Tēpore uerò ipsius Otthonis tertij, qui filijs caruit, fuit institutū, ut per certos principes Germaniæ, scilicet per Officiatos imperij, seu curiæ imperialis eligeretur Imperator, ut patet in Chronicis Martini, in quibus numerantur Officiati & Electores huiusmodi, per hos uersus:

Moguntinensis, Treuirensis, Coloniensis:
Quilibet Imperij sit Cancellarius horum.

Inde Palatinus dapifer, Dux portitor ensis.
Marchio præpositus cameræ, pincerna Bohemus.
Hi statuunt dominũ cunctis per secula summum. A
Et hi principes ecclesiastici & seculares, officiati curiæ imperialis, sunt hodierno die regni & imperij Electores.

Quòd imperium Romanorum fuit translatum de Græcis Imperatoribus in personam Caroli Magni ad reges Francorum, & nihilominus ad Germanos: & quòd non per Stephanum Papam secundum, sed per Leonem tertium, hæc translatio fuit facta.

Caput. III.

His itaq; prælibatis, antequam ueniam ad principale intentum, prius circa duas dubitationes, ex dicta translatione imperij occurrentes, & deinde ad duas quæstiones circa eandẽ translationem, dico, quod mihi uidetur, salua semper in his sententia uniuscuiusque melius sentientis. Et est prima dubitatio talis. Quando Chronica seu historia prædicta Francorum refert, quòd imperium fuerit translatum in personam Caroli Magni ad reges Francorum: quomodo ergo poterit habere ueritatem quod dicitur in c. uenerabilem. ext. de elect. §. 8. & de iure Roman. in princip. in Clemen. scilicet quòd imperium fuit translatum de Græcis in Germanos, in personã Caroli Magnifici? Imò potius uidetur, quòd primò translatum fuerit in personam Caroli Magni de Græcis in reges Francorum, ut dicit Chronica prædicta. Pro quo etiam facit 65. dist. c. ego Ludouicus: & quod ibi notatur, in ultima Glossa: & quòd post hoc fuerit translatum de Francis, seu regibus Francorũ in Germanos, in personam Otthonis primi, de quo legitur 63. distin. c. in synodo. Ipse enim fuit primus, qui de natione Saxonũ, qui sunt Germani, regnum & imperiũ, ut referunt omnes prædictæ Chronicæ, fuit consecutus. Et hunc intellectũ uidetur habuisse Johannes glossator in prædicta ultima gloss. Dicit enim ibi: Nota imperiũ prius fuisse Francorum, sed postea Theutonici uirtutibus promeruerũt imperium. Ad hanc dubitationẽ soluẽdam, dico, quòd ueritas est, imperium fuisse translatum in personam Caroli Magni ad reges Francorum, ut refert Chronica Francorum: & nihilominus in persona eiusdem Caroli translatum fuit imperium in Germanos, ut dicunt prædicta duo capitula. Et hoc potest triplici uia declarari. Prima uia ad id probandum sumitur, considerata persona ipsius Caroli Magni: fuit enim ipse Frãco Germanicus, ut refert prędicta Chronica Godfridi, de eodem Carolo canens hunc uersum: B

Romuleus matre, Theutonicusq; patre.

Id etiam habet cõmunis assertio Germanicorũ dicentium, fuisse locum originis suæ uillã Ingelheim, quę à ciuitate Moguntia per duo milliaria Theutonica tantũ distat. Fama uerò interdum probare ui-

A bare uidetur, ut ff. de probat. l. si arbiter. & ff. de aqua pluu. arc. l. si in summa. §. item Labeo. cum concor.

Ad idem Godfridus in Chronicis suis ponit hunc uersum:

Natus in Ingelheim, cui Bertha fit Ungara mater.

Hoc etiam satis intelligitur seu colligitur ex Chronicis Eusebij, & historia Francorum prædictis, in eo quod in eis dicitur, quod ipse Carolus duodecim mensibus, & duodecim uentis, iuxta propriam linguam uocabula imposuit, quæ in ijsdem Chronicis & historia ponuntur in lingua Germanica: quibus uocabulis eo tēpore Germani deficiebant. Vnde etiam legitur in Speculo historiali libro uigesimo quarto, cap. septuagesimo quinto, seu penultimo, quod idem Carolus duodecim mensibus anni uocabula iuxta propriam, id est Theutonicā linguam imposuit. Dedit etiam Germanis quasdam leges in lingua Germanica seu Theutonica, quæ à multis adhuc habent. Ex quibus omnibus satis colligitur, eundem Carolum fuisse Germanum. Et sic ex consequenti, non solùm ad reges Francorum in personam suam transijt imperium, sed etiam in Germanos: quia in ipsum & suos filios & posteros, qui erant Germani, huius etiam translationis tempore, ac etiam postea lōgo tempore, succesio generis hæreditaria in regno & imperio locum habuit, ut patet ex dictis suprà capitulo proximo. Et hi sunt Germa-
B ni, quibus Troiani Frāci cōmisti fuerant: propriè loquendo, Franci: Gallicè uerò Francigenę, & non Franci nuncupantur, ut patet ex his quæ dicta sunt ex Chronicis Eusebij, in primo capitulo huius tractatus. Et hoc etiā probari potest apertè per legem eiusdē Caroli, quæ ponitur 2. q. 1. §. hęc si quis. aliàs est capitulum: de qua lege etiam fit mētio ext. de iud. c. nouit. in qua lege sic dicitur: Volumus aūt, atq; pręcipimus, ut omnes nostræ ditiōi subiecti tam Romani quàm Franci, Alemani, Bauari, Saxones, Thuringi, Frisones, Galli, Burgundiones, Britones, &c. Ex quo patet, cùm circa principium huius legis, post Romanos nominati sint & positi Franci & Galli, qui & Gallici dicuntur, propriè loquēdo non Franci, sed Francigenæ (ut pędicitur) appellātur. Et de his Francis, ipsorumq; Francia loquitur c. 1. ext. de sponsal. & mat. ut patet ex supra scriptione. Est etenim Triburium uilla circa Rhenum diœcesis Moguntinæ, ubi, ut referunt Chronica Francorum, fuit cōcilium habitum sub anno Domini 894. Fuit etiam aliud concilium postea sub anno Domini 1036 in eadem uilla, ut refert historia Francorum, præsente Imperatore Cūrado secundo, in quo fortè fuit casus prædicti capituli diffinitus. Soli igit̃ Germani, & illi dūtaxat qui Alemani, id est, Sueui, Bauari, Saxones, Thuringi, & Frisones, Frāci propriè appellantur: puta illi Germani, qui circa partes Rheni, & in quibusdam alijs terris Rheno adiacentibus commorantur, quarum una Franconia; cuius metropolis est Herbipolis, à quodam duce Francone, ut re-

 fert

fert prædicta Chronica Godfridi, nominari consueuit. Et ad hos A
Francos Germanicos in personam Caroli Magni, qui de eadẽ Fräcia Germanica traxit originem, ut præmisi, noscitur fuisse translatum. Ex præallegata uerò lege Caroli, arguendo ab ordine scripturæ, quod licet tam iure canonico, quam ciuili: ut 43. distinction. c. sic rector. ext. de præbend. c. mandato 2. libro 6. ff. de legat. 2. l. cum pater. §. ult. ff. ad Trebell. l. hæredes. §. fui, cum concordantijs. & etiam ex his quæ dicta sunt supra in capit. 1. patet præcipua nobilitas Francorum Germaniæ præ cæteris occidentis nationibus post Romanos, quibus etiam parificari possunt: tum quia ex eodẽ nobilissimo Troianorum genere cum Romanis, ut ex prędicto capitulo patet, traxerunt originem: tum etiam, quia sicut olim Romani uirtutibus promeruerũt imperium iuxta dictum beati Hieronymi, ut patet 28. q. 1. §. ex his. sic & Franci Germani per ipsorum magnificum regem Carolum translationem imperij huiusmodi non absque uirtutum meritis promeruisse noscuntur. Eorum insuper prærogatiua ex ipsorum nominis interpretatione patet, iuxta ea quæ dixi suprà capit. 1. circa principium. Beatus etiã Hieronymus in uita S. Hilarionis, huius Franciæ Germanicæ ualidam esse gentem affirmat. Præterea etiam Franci Germanici ob inuariabilem fidelitatis constantiam, quam erga reges Francorum, ab exordio ipsius regni usque ad tempus diuisionis eiusdem per nepotes Caroli Magni factæ, ac deinde ad reges Germanorũ seu etiam Romanorũ ad præsens tempus seruare studuerunt sempeṛ illęsam, possunt non immeritò commendari. Nam licet dicti reges Francorum post subiugationẽ Galliæ, sedem regni Francorum in Gallia ut plurimũ habuerunt, nunquam tamen Franci Germanici à fidelitate ipsorum regum etiam semel defecisse leguntur: quod à pluribalijs regni Francorũ nationibus, in gestis Regum Francorũ legitur fuisse factum. Hanc breuem digressionem non tam ad commendationem Francorum, quàm ad detestandã in hoc ignorantiã multorum nobilium de partib. Rheni facere uolui, qui suæ originalis cõditionis ignari, se potius nominari Rhenenses quàm Francos inaniter gloriantur, cum tamen non ipsorum à Rheno fluuio, sed à Francis Troianis, origine scilicet, & omnium aliorum Francorum Germaniæ & Francigenarũ Galliæ, sit nobilitas deriuata. Nunc igitur ad propositum redeundo, dico, quòd licet tempore Ludouici Imperatoris primi, cuius fuit præallegatus canon, 63 dist. c. ego Ludouicus, ut patet ex suprascriptione ipsius, imperium fuit Francorum, magis propriè loquendo quàm sit hodie: tum quia tempore istius Ludouici regnum & imperium huiusmodi non fuit diuisum, sed tẽpore filiorũ suorũ diuisum extitit, ut patet suprà capitulo proximo: tũ etiã, quia eius tẽpore, ac etiã post ipsum lõgo tẽpore, imperiũ fuit Frãcorũ de genere dicti Caroli Magni descẽdentiũ. Quia B
Carolus

A Carolus fuit Germanicus, ut præmisi: nihilominus tamē potest dici imperium non solùm fuisse Francorum, ut dicit Glossa prædicta, 63 dist. in c. ego Ludouicus: sed etiam potest dici adhuc esse Francorum, duplici respectu. uno modo quia est Germanorum, quorum patria, scilicet Germania fuit, principalior pars regni Frācorū, quia in ea fuit origo & initium ipsius regni, ut ex superius dictis apparet. Item alio modo potest dici imperium adhuc esse Frācorū, quia etiam inter nationes Germanorum, quæ sunt superius in prædicta lege Caroli nominatæ, imperium principalius est Francorū quàm aliorum Germanorū. Sunt enim quatuor principes Electores imperij in hac Francia, scilicet Moguntinensis, Treuirensis & Coloniensis, archiepiscopi: item comes Palatinus Rheni. Qui quatuor principes, uacante regno & imperio, tanquam maior pars Electorum, possunt creare regem in concordia. Vocatis tamen alijs eorum, comprincipibus & coelectoribus, iuxta consuetudinem in hoc hactenus seruatam, ut ex infrà dicendis capitulo 6. plenius apparebit.

Secunda uerò uia ad probandum præmissa sumitur, considerato initio & origine regni Francorum: licet enim omnes nationes àb Aquitania usque in Bauariam, ut patuit in capitulo suprà proximo, fuerint de regno Francorum: tamen initium & origo istius regni fuit in Germania, ut patet ex dictis in primo capit. memorato. B Principium autem est pars potisśima cuiusque rei, ut scribitur de orig. iur. l. 1. Meritò ergo considerato principio & origine dicti regni, imperium in Germanos, & non in Gallicos, qui postea illi regno Francorum per Francos, Troianos genere, & etiam per Germanos, quibus illi primò fuerant commisti, subiugati fuerunt, dicitur fuisse translatum.

Tertia & ultima uia ad probandum illud idem, sumitur considerato finali euentu istius translationis. Licet enim posteritas Caroli Magni diu habuerit regnum & imperium Francorum: tamen & imperium huiusmodi fuit diuisum tempore Imperatoris Lotharij, nepotis Caroli Magni, & filij sui Ludouici Imperatoris primi, eo modo quo dictum est superius in capitulo. Cuius regni diuisi una pars fuit tota Germania, Pannonia, Bohemia & Morauia inclusis: quā ex diuisione huiusmodi Ludouicus, frater dicti Lotharij Imperatoris, in portione hæreditatis obtinuit: qui tres filios præstantisśimæ indolis habuit, scilicet Carolomannū, Ludouicum, & Carolum. Et hi cum sua posteritate, felici sorte regni Germaniæ & imperij gubernacula, post tempora Caroli Imperatoris secundi, usque ad tempora Ludouici tertij moderati fuêre. Cuius tempore Italia defecit à fidelitate regum Germaniæ, ac societate ipsius regni, usque ad tempora Othonis primi, qui dictam Italiam reduxit ad regnum Germaniæ. & ad Germanos, & tandem factus fuit Im-

perator, prout hæc ex superius dictis in c. proximo apparent: & in A
Chronicis ac historia prædictis p lenius continetur. Meritò igitur considerato isto finali euentu, scilicet quòd Italia & imperium post diuisionem antè dictam regni Francorum, finaliter remansit apud reges Germaniæ, & non in Gallicos, uel in aliarum nationum de regno Francorum homines, in personā Caroli Magni dicitur fuisse translatum. Est ergo uerum dicere, quòd imperium fuit translatum in personam Caroli Magni, de Græcis ad reges Francorum, ut refert prædicta, historia Francorum, seu Chronica: ac etiam ex consequenti in Germanos, triplici consideratione prædicta. Non autem in personam Otthonis primi prædicti, fuit imperium cum Italia translatum in Germanos, cum prius apud eos esset, ut ex dictis suprà in c. proximo satis apparet. Sed ipse Ottho Italiam, per Berengarium tyrannum, qui eam temporibus suis tenuit, occupatam regno Germaniæ, quod principalior pars regni Francorum extitit, recuperauit, ipsam Italiā cum imperio ad reges Germaniæ & ad Germanos magnificè reducendo.

Secunda uerò dubitatio circa dictam trāslationem est hæc. cum imperium iuxta historiā seu Chronicā Francorū in personā Caroli Magni, & etiā in Germanos, ut iam dictū est, translatū sit: quomodo potest ergo habere ueritatē, id quod legit in Chronicis Martini, scilicet quòd Stephanus papa secundus, ultimo anno sui ponti- B
ficatus Romanū imperium à Græcis abstulit, & transtulit in personam Magnifici Caroli, tunc in iuuenili ætate constituti: Et hoc etiā notatur ext. de elect. c. uenerabilem. in ult. glossa. Circa hoc sciendum est, quòd Francorū historia refert, quòd idem Stephanus successor immediatus Zachariæ papæ, sub anno Domini 753. Pipinū & duos filios suos, scilicet Carolum, qui post Carolus Magnus uocatus est, & Carolomanū unxit in reges Francorum: & obligauit ac obtestatus est principes Francorum, ut nunquam de alia tribu regem præsumerēt cōstituere, quos ipse Stephanus Dei prouidētia elegit ad sedē Apostolicam defendendam. unde & Pipinus rex eodem anno per inuitationē dicti Stephani papæ, ad defendendā ecclesiam Romanam ab oppressionibus Aistulphi regis Lombardorum, Italiam ingressus, acerrimo prælio cum eodem commisso uictor extitit. Idemq; Aistulphus in ciuitate Papiæ inclusus, necessitate ductus iustitiam ecclesiæ Romanæ pollicitus est faciendam. Cuius promissione Pipinus 40. obsides à prædicto Aistulpho recepit, & sic in Franciam est reuersus. In hoc etiam concordat Chronica Eusebij, saluo quòd dicit id factum fuisse sub anno sequenti, scilicet sub ann. Domini 754. His præmissis, posset fortè dici, quòd per hoc quòd prædictus Stephanus papa elegit dictos reges ad sedem Apostolicā defendendā, motus fuit dictus Martinus in prædicta Chronica sua, et alij hoc idem dicentes: Quòd idem Stephanus tran-

A transtulit imperium de Græcis ad Germanos. Cum enim Imperator teneatur sanctam ecclesiam Romanam defendere, & exaltare dominum papam, 63. dist. tibi domino. & protegere clerum, 96. dist.c. ul. & ecclesias sacras, sicut & alij reges & principes, 23.q.5.c. principes, & c. administratores. Constantinus autem, & Leo filius suus, Imperatores Cōstantinop. requisiti per eundem Stephanum ut ecclesiam Romanam ab oppresione Aistulphi regis Lombardorum defensaret, ut notatur in prędicta Glossa cap. uenerabilem, defendere noluerunt. Idcirco Stephanus papa iam dictus elegit Pipinum, Carolum, & Carolomannum, præfatos ipsorum successores, ad ecclesiam Romanam & sedem Apostolicam defendēdam, ut sic per talem electionē uideatur facta translatio imperij de Grecis ad dictos reges Francorum, qui Germani erant, ut pręmisi. Vnde notat dominus Ioan. in c. uenerabilē, supradicta quinta glossa, quod notatur in Speculo historiali in lib. 24. cap. 161. quod translatio imperij fuit facta in prædicto anno Domini 753. Sed dato etiā quod per electionē huiusmodi esset facta trāslatio imperij de Grecis in Germanos: tamen non posset dici, quod esset facta in personam Caroli Magni, secundum prædictum c. uenerabilem. & c. Romani. in princip. de iure. in Clem. sed potius esset facta in personā Pipini prædicti: uel saltē in personas omniū trium, scilicet Pipini,
B Caroli & Carolomāni prædictorū. Ideo possumus dicere, quod in hac contrarietate Chronicorum, stari debeat historię seu Chronicis Francorum, qui factum translationis huiusmodi habuerunt bene notum. Et hoc uidetur maxime esse uerum ex eo, quod idem Carolus ante unctionem & coronationem impensas sibi per Leonem tertium, successorem immediatum Adriani papæ primi, qui Adrianus fuit successor immediatus dicti Stephani papæ, nunquā se Imperatorem Romanorum nominauit, seu intitulauit: ut ex prædictis Chronicis, seu ex diuersis priuilegijs per eundem Carolum ante unctionem & coronationem huiusmodi cōcessis, quæ in multis adhuc ecclesiis inueniuntur, euidenter apparet. Hoc etiam patet ex canone distinction. 63. c. in synodo. in principio. ubi patet, quod tempore quo Carolus fuit factus per Adrianum papam primum successorem dicti Stephani, patricius Romanorum, nominatus fuit tantum rex Francorum & Longobardorum, & non Imperator. Nec in Speculo historiali, in capitulo prę allegato, aliquid de translatione imperij, iuxta remissionem domini Iohan. Andreæ dicitur seu notatur: sed in eodem capitulo, id quod dixi supra eodem cap. ubi circa hoc, sciendum, plenius enarratur. Sed de translatione imperij tractatur in eodem Speculo & libro, cap. ultimo, ubi narratur, quod Romani anno 3. imperij Helenæ matris Constantini, cum omni consensu Carolo Magno Imperatorias laudes acclamarunt, eumque per manus Leonis papæ

papæ coronatum Cæsarem & Augustum appellarunt: quod dictum concordat cum eo quod de translatione Imperij supra dixi. Credo igitur iuxta præmissa, quod Stephanus papa præfatus eligendo reges Francorum ad sedem Apostolicã defendendam, ut dicit prædicta historia Francorum (in quo etiã concordat Chronica Eusebij) per hoc constituerit eos tantum aduocatos & defensores Ecclesiæ Romanæ. Sed quod Leo papa tertius auxit & coronauit eundem Carolum, & in Imperatorem Romanorum, acclamante & petente populo Romano: per hoc credo translationem imperij de Græcis factam fuisse ad reges Francorum, & etiam ex consequenti in Germanos, iuxta prius dicta.

Quis sit aut fuerit effectus translationis imperij, & quæ sint causæ seu causa translationis eiusdem.

Cap. IIII.

ADhuc circa prædictam translationem imperij quæro de duabus quæstionibus, pro euidentia clariori iurium Regni & Imperij. Et est prima quæstio, Quis sit seu fuerit effectus ipsius translationis Imperij. Videtur enim quod huiusmodi translationis nullus fuerit realis effectus. Nam temporibus Imperatoris Iustini secundi, Narses patricius, ut patet ex Chronicis Martini & Eusebij, minis Sophiæ coniugis Iustini perterritus, Longobardos in Italiam introduxit: qui suæ potestati tandem Italiam subiugarunt: Romani uero ex tunc per patricios dominari cœperunt, & sic regnum Italicum à iugo Constantinopolitani imperij fuit absolutum. Eisdem quoque temporibus cætera regna Occidentalia, ut referunt Chronica Godfridi, à dicto imperio discesserunt: unde cum Carolus Magnus post tempora dicti Iustini per multorum annorum curricula fuerit, patet quod Imperatorẽ Constantinopolitanum pro suo superiore minime recognouit. Vnde uidetur, quod quoad exemptionem ipsius Caroli à subiectione ac obedientia Imperatoris Constantinopolitani, huius translationis nullus fuerit effectus realis. Præterea idem Carolus Magnus, ut patet ex his quæ dicta sunt supra Capitulo 1. partim ex successione paterna, partim etiam per bellum licitum, habuit antea iam dictam translationem, omnia regna & prouincias, quæ seu quas hodie habent Reges seu Imperatores Romanorum. Habuit insuper Galliam occidentalem, Gasconiam, Pannoniã, & plures alias prouincias & terras, quas hodie Reges seu Imperatores non possidẽt. Itẽ habuit in omnibus eisdem regnis, prouincijs & terris potestatẽ imperialem, saltem ex consuetudine, iuxta ea quæ dicam infra ca. 7. Et sic regna ac prouinciæ & terræ huiusmodi, cum plena potestate in ipsis, per ecclesiam Romanam in eum transferri minime potuerunt. Quod enim meum est ex una causa, non potest ex alia modo fieri meum, nisi desinat esse meum. extr. de fide instrument. c. inter dilectionis.

A dilectionis.cum concordantijs ibi notatis. Cum ergo reges seu Imperatores Romanorum, regna, prouincias & terras, quæ adhuc subsunt regno & imperio, habeãt eas & ea omni iure quo idem Carolus habuit, tanquam succedentes in locum ipsius Caroli ex electione principum electorum, secundum ea quæ dicam infrà capite 7. uidetur quòd istius translationis nullus sit uel fuerit effectus realis. Item ad hoc facit etiam quod legitur in Chronicis Eusebij, & historia Francorum, Carolum Magnum affirmasse, si cõsilium Leonis papæ tertij de coronatione imperiali sibi impendenda sciuisset, quòd ea die, licet sanctissima, scilicet natali Domini, ecclesiã nequaquam intrasset. Sed non est uerisimile, quòd idem Carolus assumptionem imperialis nominis uel potestatis abhorruisset, si ex hac aliqua sibi & regno Francorũ utilitas seu realis effectus accreuisset, uel etiam accrescere potuisset. Nam in ampliando regno Francorũ tantus fuit, quòd ipsum regnum, quod magnum & forte post patrem suum Pipinum susceperat, ut referunt Chronicæ & historiæ prædictę, reddidit penè duplum. Circa hanc quæstionem est sciendum, quòd opinio est quorundam, quòd Imperator Constantinopolitanus sit uerus Imperator. Et hanc opinionẽ tenet Bernhard. Hispanus, ut ibi notat archidiaconus. Et secundum hanc opinio-
B nem sequeretur, quòd nulla de Græcis ad Germanos translatio imperij facta fuisset: sed quia tam iura canonica, ut patet ext. c. uenerabilem. & de iureiur. c. Romani. in Clement. quàm etiam Chronicæ diuersæ asserunt de Græcis Imperium fuisse translatum, ideo reprobata ista opinione, ad hanc quæstionẽ, salua tamẽ semper in omnibus ueritate, credo dicendum, quòd præmissis non obstantibus, duplex fuit & est dictæ translationis effectus, quo ad ipsum Carolũ, in suos in regno & imperio successores. Primus effectus est, quia per hanc translationẽ declarabatur, eundem Carolum & suos successores, non teneri ad aliquam subiectionem deinceps Imperatoribus Constantinopolitanis Græcorum: ad quam omnes reges totius orbis, nisi exemptos sese ostendant, Imperatori tenentur iuxta ea quę dicam infrà capite undecimo in secunda oppositione. Et sic Carolus Magnus ante dictam translationem ad subiectionẽ & obedientiam, Imperatoribus Constantinopolitanis, & si nõ in toto, saltem usquequaq; tenebatur, iuxta ea quæ dicã infrà cap. decimoquinto. Secundus uerò effectus eiusdẽ translationis est, quòd uirtute ipsius, Carolus & sui successores receperunt potestatẽ imperialem in omnibus regnis & prouincijs & terris, pręsertim occidentalibus, quæ non erant ante tempus dictæ translationis sub potestate dicti Caroli, & etiam petendi & exigendi à regibus & principib. regnorum, prouinciarum & terrarũ huiusmodi subiectionem Imperatori debitam, quã potestatẽ prius non habebant: ita q; sicut olim & populus Ro. ius & potestatẽ imperialẽ transtulit in Imperatorem,

ratorem, ut patet ff. de orig. iur. l. 2 §. nouisse. Inst. de iure nat. gent. A
& ciuil. §. sed & quod principi. & ff. de constitut. princip. l. 1. Sic &
tūc, scilicet tempore dictę translationis, ius & potestas huiusmodi
in Carolum & suos in regno & imperio successores de Graecis Imperatoribus est translata. Licet igitur quo ad regna & prouincias,
& terras, quae seu quas habuit praedictus Carolus ante tempus huiusmodi translationis, & etiam quo ad omnē potestatē in eisdem,
dicta translatio nullius effectus realis fuerit, cum ipsa & ipsas cum
plena potestate antè habuerit, ut suprà dictum est: tamen quo ad alia regna, prouincias ac terras, necnō quo ad hoc quod ex illa trāslatione declarabatur, ipsum Carolū & suos successores in imperio
non teneri ad aliquam subiectionem Graecis Imperatoribus: haec
translatio effectus habuit iam praemissos. Ad id aūt quod opponitē
ultimò de Carolo Magno, ex Chronicis & historia praedictis, potest respōderi: quòd licet idem Carolus sciuerit ex assumptione nominis & potestatis imperialis, post dictam coronationem, in se potestatem imperialē in omnibus terris & prouincijs imperij Romani, & per consequens, potestatem sibi subiugandi easdē, fuisse translatam: tamen propter senectutē & innumeros labores, quos in ampliando dicto regno Francorum perpessus fuerat, fortassis se insufficientem ad id existimans, nomē & potestatem huiusmodi assumere formidauit: quod & rei probauit euentus. Nam post assumptionem & coronationem praedictas, non memini me legisse, ipsum Carolum aliquam de nouo terram uel prouinciam sibi subiugasse. B

Secunda uerò quaestio circa eandem imperij translationem est,
quae sint causę uel causa ipsius translationis. Circa huius quęstionis
solutionem sciendum est, quòd in hoc uidetur esse opinionū diuersitas. Lanf. eam notat 7. q. c. in apibus. quòd ecclesia Romana trāstulit imperiū de Graecis in Germanos, ob hoc fortè, quòd Graeci Romanam ecclesiā non recognoscebant. Sed illud in historijs uel scriptis non reperitur. Vnde hoc est diuinare, praesertim quia Graeci
longo tempore ante dictam translationem imperij, ab ipsius ecclesiae Romanę obedientia recesserunt, constituentes sibi caput ecclesiam Constantinopolitanā. Et quia eadē ecclesia scribebat se primā
omnium ecclesiarū, Phocas imperator, qui regnare coepit sub anno 604. rogatu Bonifacij papae 4. constituit ecclesiam Romanam esse
caput omnium ecclesiarum: ut in Eusebij & Martini Chronicis cōtinetur. Sed quod praedictae Chronicae dicunt, quòd Phocas constituit ecclesiā Rom. esse caput omniū ecclesiarū: intelligo Cōstituit,
id est, constitutā declarauit. Ecclesia enim Rom. primatū omnium
ecclesiarū habet à Christo: ut probatur in Canone 21. dist. c. quāuis.
& 22. dist. c. 1. & 2. Alij uerò dicūt, quòd ex eo fuerit translatū, quia
Leo III. & Constantinus V. filius eiusdem Leonis Imp. Constantinopolitani, fecerunt imagines Christi & sanctorum deponi, & incendi-

A cendi. Sed licet Imperatores prædicti in Chronicis Eusebij, Fracorum, Martini, & Godfridi antè dictis, præmissa fecisse legātur: non tamen legitur in eisdem Chronicis uel scriptis alijs, quæ habere potui, quòd ex ea causa huiusmodi trāslatio prędicta facta fuerit. Sed legitur in Chronicis Eusebij & Martini prędictis, quòd cū Gregorius papa III. eundem Leonē Imp. super præmisso excessu incorrigibilem uideret, Romæ multorū episcoporū celebrata concilio, confirmauit uenerationē imaginum, & uiolatores anathematizauit, ipsamq́ Italiam à iure dicti Leonis discedere fecit; & tributa ac uectigalia sibi dari prohibuit. De trāslatione aūt imperij ex hac causa facta, nihil in eisdē Chronicis dicitur. Pręterea in prędicta Francorum historia legitur, quòd post tempora prædictorū Imperatorum, scilicet tempore Constantini VI. & Helenæ matris eiusdē, autoritate Adriani papę I. in Nicæa concilium 352. congregatū fuerit, in quo hæreses execrantiū imagines Dei & sanctorū anathematizauerit in perpetuū. Vnde non uidetur ex sępe dicta depositione imaginū, dicta trāslatio imperij facta fuisse. Fuit enim, ut credo, hęc trāslatio etiā post tēpora prædicti Adriani, scilicet p Leonē papā III facta, ut dixi suprà cap. 1. & 3. Nec credo eā factā fuisse per Stephanū papā II. prædecessorē prędicti Adriani, ut in eodē cap. 3. plenè dixi. Credo igit, quòd Leo papa prędictus considerauit, quòd Impe-

B ratores Cōstātinopolitani, tēporibus eiusdē Caroli, & lōgè ante tēpora eiusdē, scilicet tēpore Pipini patris, ac tēpore Caroli Martelli aui sui, ecclesiam Romanā uarijs infestationibus oppressam, aliasq́ Christi ecclesias, & clerū in occidentali imperio nō defendebāt, q specialiter ad Imperatoris spectat officiū. ut patet 61. dist. c. tibi domino. & 96. dist. c. ult. Itē pupillos, uiduas, & alias miserabiles psonas nō protegebant, aliosq́ ui oppressos in eodē imperio de manu calūniantiū nō liberabāt, q generaliter ad omnes reges & principes pertinet, ut 23. q. c. 5. c. regu. & c. administratores. cū cōcord. & sic Imperatores prædicti Occidentale imperiū quodāmodo pro derelicto habuerūt, in eo, ut ex diuersis Chronicis apparet, solo nomine imperando. Carolus autem prędictus, qui potentior erat inter omnes reges occidentales, cum ratione regni Francorum, quod protendebatur à Bauaria usque in Aquitaniam, ut uisum est suprà cap. primo & tertio, tum etiam ratione multarum prouinciarum, quas, ut dixi suprà in eodem capitulo primo, suo dominio subiugarat; omnia præmissa pro posse fecit in dicto imperio. Nam ipse ecclesiam Romanam ab oppresionibus Desiderij regis Lombardorum liberauit: ut patet non solùm ex Chronicis, sed etiam Canone 63. distinction. c. Adrianus. & 23. q. 8. c. hortatu. Sicut & pater eius Pipinus eandem ecclesiam ab oppresionibus Aistulphi regis, bello acerrimo cōmisso cū eo & Lombardis, prius liberauerat: de quo bello fit mētio in prędicto Canone, hortatu. Sic & Carolus cogno-

mine Martellus, pater eiusdem Pipini, & auus Caroli Magni, dux A
& maior domus Francorum, ecclesiam Romanam & Italiam à Gothis liberauit, ut refert Chronica prædicta Godfridi. Clerum etiam idem Carolus Magnus, & ecclesias alias, non solùm defendebat, sed etiam conscissas restaurabat, & nouas multas, etiam episcopales, præcipuè in Saxonia, ut ex prædictis Chronicis apparet, ædificauit, & dotauit: quod est boni principis facere, ut patet in prædicto cap. ultimo. 96. distinct. Item miserabiles personas, & alias ui oppressas, non solùm in regno Francorum, sed etiam in prouincijs, & terris alijs occidentalibus, ab oppressionibus & uiolentijs, præcipuè Paganorum, quorum tunc etiam in regni Francorum confinijs erat maxima multitudo, defendit, ac etiam liberauit: propter quod multas prouincias & terras, ut patet ex dictis Chronicis, suo dominio subiugauit. Vltra hæc omnia idem Carolus, ut ex dictis Chronicis apparet, pro iniuria enormi prædicto Leoni à Romanis illata, uindicanda, de qua dixi suprà in cap. 1. Romam fuit profectus. Vnde dictus Leo papa, consideratis omnibus præmissis, quæ dignè & bene sufficiebant pro translatione imperij de Imp. Constantinopolitanis ad reges Francorum facienda, ipsum Carolum Romæ in ecclesia S. Petri, in die Natalis Domini, sub anno eiusdem 800. in Imperatorem & Augustum creauit. Per quas uerò, unctionem & coronationem, dicta tranlatio peracta fuit, dixi su- B
prà cap. 1. & cap. præcedenti, in fine. Quomodo uerò, seu quo iure idem Leo papa, seu ecclesia Romana eandem translationem facere potuerit, cũ sit negocium iurisdictionis temporalis, dicã infrà in cap. 12. in 5. oppositione. Vnctio autem & coronatio huiusmodi, per quas dixi translationem imperij fuisse peractam, facta fuit tempore Irenes Imperatricis prædictæ, quæ post excecationẽ Constantini filij sui præfati regnauit annis quinque: unde etiam (ut utar uerbis Godfridi in sua Chronica) quia in manus fœminæ deuenerat imperium, dignum erat ut ad Fraucos uiros potẽtissimos transferretur. Eadem uerò Irene, sentiens fortè prætextu translationis huiusmodi, imperium Græcorum, cui tunc præfuit, per dictum Carolum inuadi, anno translationis imperij sequenti misit legatos ad Imperatorem Carolum sæpe dictum, pro pace confirmanda inter Fancos & Græcos. cum quibus Carolus misit suos legatos pro eadem causa Constantinopolim, & ut Irenem Imperatricem sibi postularent in coniugium sociari: cui dum Irene consensisset, Iulius patricius, præsentibus legatis Caroli, fratrẽ suũ Nicephorũ Imperatorem fecit, & Irenem in monasterium detrusit. Idem igitur Nicephorus Imperator factus, legatos suos cũ legatis Caroli ad ipsum Carolum transmisit, qui fœdus pacis inter eosdem Carolum & Nicephorum firmauerunt. Quod etiam fœdus idem Carolus postea cum Michaele, & deinde cum Leone filio Pardi patricij, Græcorum

A corum Imperatoribus, ut nulla propter susceptum à se Imperatoris nomen, scandali remanere posset occasio, firmissimè stabiliuit: prout hæc omnia patent ex Chronicis Eusebij, Francorum & Godfridi prædictis.

Quòd electus in regem seu Imperatorem Romanorum à principibus Electoribus in concordia, potest statim ex ipsa electione licitè nomen regis assumere, ac iura & bona regni & imperij in Italia, & in alijs prouincijs regno & imperio subiectis administrare. Et hic est primus articulus super iuribus regni & imperij conceptus. Cap. V.

EXpeditis pro clariori euidentia dicendorum quibusdam præambulis, nunc ad iura regni & imperij post tempus prædictæ translationis imperij uenio declaranda, in 5 articulis breuiter cõprehendenda. Veritatem aũt eorundẽ articulorũ per ius gentium, & generales regnorum occidentalium consuetudines, ac etiam per historias & Chronicas antiquas probabo. Quæ probatio, scilicet per historias & Chronicas antiquas, uidetur sufficiens, præsertim in hac materia quæ memoriã hominũ excedit. Scriptura.n. antiquorũ librorũ facit fidẽ. ut ff. de probat. l. census. C. qui pot. in pig. hab. B l. scripturas. ext. de probat. c. cum causam, & de præscript. c. ad audientiam. cum concord. Primus igitur articulus talis est: Electus in regem seu Imperatorem Romanorum à principibus Electoribus regni & imperij in concordia, potest statim ex ipsa electone licitè nomen regis assumere, ac iura & bona regni & imperij in Italia & in alijs prouincijs eiusdem regni & imperij administrare. Ad huius articuli probationem præmitto, quòd Carolus Magnus rex Francorum, ut patet ex his quę in primo Capitulo huius tractatus dicta sunt, regnum Francorũ, quod protendebatur ab Aquitania usque in Bauariam; habuit ex successione paterna, more ac cõsuetudine quasi generali omnium regnorum occidentalium, quæ tunc, sicut & nunc, per successionem generis ut plurimùm debebãtur, & huic regno ac sibi suis que successoribus Italiam & multas alias prouincias & terras per bellum licitè acquisiuit: ex eò uidelicet, quòd reges, principes, & possessores illarum prouinciarum & terrarum, contra Christi ecclesias & Christianos, multimodas, ut ex diuersis historijs & Chronicis apparet, tyrannides suis temporibus exercebant. Et hoc poterat facere idem Carolus de iure gentium, ex quo bella sunt introducta: ut patet ff. de iust. & iure. l. ex hoc iure. Institut. de iure nat. gent. & ciu. §. ius autem. & i. distinction. c. ius gent. & ex consequẽti, prouincias & terras huiusmodi eodẽ iure facere suas. Ea enim quę in bello iusto capimus, iure gent. nostra fiũt, ut patet ff. de acquir. rer. do. l. nat. §. ult. Inst. de rer. diuis. §. itẽ ea quæ ex hostib. ad idẽ 23. q. 5. c. dicat. & q. 7. c. & quæ de reb. Et post

hæc dictus Carolus, elapsis pluribus annis, ut patuit suprà cap. 1. a unctus & coronatus fuit in regem & Imperatorem Romanum. Vnde etiam notatur in Constitutione Friderici Imperatoris, hac edictali. §. iniuria. in glossa, secundū leges, collat. decima, quòd Carolus stetit per multos annos rex Franciæ & Lōbardiæ, antequam haberet imperium: nec reperitur fecisse nisi nouem leges in Lombardia, postquam fuit Imperator, ut ibi notatur. Qui Carolus reliquit regnum & imperium cum prouincijs huiusmodi licitè, uirtute dictę generalis consuetudinis, filio suo Ludouico, excepta Italia, quam reliquit Bernhardo nepoti suo. Et sic deinceps reges & Imperatores de genere dicti Caroli existentes, habuerunt per successionem generis regnum Francorum, seu partē regni, post diuisionem eiusdem cum Italia & imperio, eodem iure ac titulo, quo ipse Carolus tenebat, usque ad tempora Ludouici tertij, cuius tempore Italia defecit à fidelitate sua, & regni Germaniæ, cuius regni Germaniæ ipse rex erat. cesserat enim regibus Germaniæ felici sorte Italia cum imperio, ut in superioribus plenè uisum est. Regnum aūt Germaniæ habuit reges de genere dicti Caroli descendentes, quousque defecit genus, uel saltem potentia generis ipsorum in dicto regno. Quo genere deficiente, principes & natu maiores Francorum, Alemanorum, Bauarorum & Saxonum, qui repræsentabant totum populum Germaniæ, elegerunt Heinricum primum ducem b Saxoniæ in regem Germaniæ & Francorum, ut ex prius dictis in prædicto capite secundo apparet. Quod facere poterant de iure gentium: ex quo iure etiam regna condita sunt, scilicet quòd quilibet populus potest sibi regem eligere, ut patet ex his quæ leguntur & notantur ff. de iust. & iure. l. ex hoc iure. Et deinde Ottho primus, filius eiusdem Heinrici (ut etiam uisum est in eodem capite secundo) recuperauit Italiam ipsi regno Germaniæ, à quo cuiusꝗ societate defecerat: & factus fuit primus hic Imperator. Et tunc iteratò incepit regnum Germaniæ cum Italia & imperio deberi ex successione generis, usque ad tempora Otthonis tertij. Cuius tempore fuit institutum, quòd per cæteros principes Germaniæ, scilicet per Officiatos imperij eligeretur Imperator, ut etiam ex superius dictis plenè patet. His itaque præmissis, primò probo ueritatem dicti articuli generalis, de administratione omnium prouinciarum regni & imperij. Secundò specialiter, de administratione Germaniæ. Primum sic probatur: Quilibet populus carens rege, potest sibi regem eligere de iure gentium, ex quo iure regna condita sunt, ut iam dictum est, per l. ex hoc iure. ff. de iustic. & iur. & ex consequenti potest talis electus iure eodem ex tali electione populi regnare nomine & re: quod non est aliud nisi nomen regis assumere, & iura & bona illius regni administrare, ut de se patet. Sed in regno & imperio cū non habeat locū hodie successio generis, mortuo re-

ge uel

A ge uel Imperatore, populus Germaniæ, Italiæ, & aliarum prouinciarum regni caret rege. Et principes Electores ratione iam dictæ institutionis, habent eligere regem seu Imperatorem, repræsentantes in hoc omnes principes & populum Germaniæ, Italiæ, & aliarum prouinciarum & terrarũ regni & Imperij, quasi uice omnium eligendo, ut ex dicendis infrà in cap. proximo plenius apparebit. Ergo concluditur, quòd electus per eos concorditer, ex electione huiusmodi potest de iure gentium licitè nomine ac re ipsa regnare: quod non uidetur aliud nisi nomen regis assumere, ac iura & bona regni & Imperij administrare, ut prædixi. Et ex hoc iure gentium credo uerificari dictum beati Hieronymi, dicentis, quòd exercitus fecit Imperatorem. ut patet in Can. 93. distinction. c. legimus. Quia exercitus seu populus eo tempore repræsentauit totum populum Rom. imperio subiectum: unde etiam facere poterat Imperatorem. Sed hodie principes Electores ratione dictæ institutionis, populũ huiusmodi repræsentant. Secundo modo potest idẽ aliter probari, & sic: Illud quod surrogatur & succedit in locum alterius rei, debet retinere ac imitari ius & naturam illius rei in cuius locum succedit & surrogatur. ut ff. si quis cont. l. si eum. §. qui iniuriã. ff. de cõdit. & demonstrat. l. filię. §. Titię. ad idẽ. ext. de uot. & uot. redẽp. c. magnæ. §. cũ igiť. de baptis. & eius eff. c. maiores. post princip. cum
B suis concordan. Et hoc etiam circumscripto iure Canonico & ciuili, satis dictat ratio naturalis apud omnes. Non enim posset dici aliud propriè succedere in locũ alterius rei, si nõ haberet ius & naturã illius rei, in cuius locũ succedit & surrogať, ut de se notũ est. Et sic illud uidetur esse de iure gentium. Quod enim ratio naturalis dictat apud omnes, illud est de iure gentium. ut ff. de iust. & iur. l. omnes populi. & Instit. de iur. nat. gen. & ciu. §. quod uerò. Sed electio regis & Imp. quæ fit per principes Electores, successit & surrogata est in locũ successionis generis, quæ per multa tẽpora fuit in regno & imperio, ut suprà dictum est in c. 2. Retinebit ergo illa electio ius & naturam successionis generis. Sed indubitatũ est, quòd tempore successionis generis in regno & imperio, filius statim mortuo patre, ex ipsa generis successione assumpsit nomẽ regis, & administrauit iura & bona regni & imperij in Italiã, & in alijs prouincijs regni & imperij: imò interdũ simul cũ patre administrauit, ex ipsius patris dispositione, ut ex superius dictis in 2. cap. patet. Vel si non erat filius regi & Imp. decedenti, tunc alius de genere decedentis succedebat eidem in regno & imperio, nomen regis assumendo, ac iura & bona ipsius regni & imperij iuxta consuetudinem aliorum regnorum occidentalium, in quibus habet locum successio generis, administrando, ut etiam ex superius dictis satis apparet. Ergo similiter etiam nostro tempore electus à principibus Electoribus concorditer, ex tali electiõe quę subrogata est in regno & imperio in lo

cum successionis, potest statim licitè nomen regis assumere, ac iura A
& bona regni & imperij administrare. Demum id probo specialiter de administratione regni & imperij in Germania, scilicet quòd in ea possit electus à principibus in concordia, ex electione huiusmodi licitè administrare: dato etiam, sed non concesso, quòd in Italia hoc non possit, id'que hoc modo. Nam apparet ex prædictis Chronicis omnibus, quòd postquam defecit successio generis Caroli Magni in regno Germaniæ, Heinricus I. ex electione principum & natu maiorum Germaniæ, statim assumpsit nomen regis, & administrauit iura & bona dicti regni. Post hoc iterum deficiente successione generis eiusdem Heinrici in regno Germaniæ, institutis'que certis principibus ad eligendum reges, Heinricus II. fundator ecclesiæ Bambergensis, ex electione ipsorum principum similiter statim assumpsit nomen regis, & administrauit iura & bona dicti regni. Et sic deinceps ex prædictis Chronicis apparet, quòd id ipsum fecerunt alij eorundem regum successores, in reges à principibus cõcorditer electi & assumpti. Circa uerò assumptionẽ regij nominis, sciendũ est, quòd reges nostri post diuisionẽ regni Francorũ, ac subiugationẽ Italię, de quib. dictũ est suprà cap. 2. per multa tẽpora nõ se reges Romanorũ, sed simpliciter, prout ex diuersis priuilegijs per eos concessis colligitur, ut plurimùm nominabant: interdum tamen se nominare Francorũ & Lombardorũ, iuxta mo B
rem Caroli Magni consueuerunt: ut inter alia priuilegia in ecclesia Herbipolensi habetur priuilegiũ dicti Heinrici, in quo idẽ Heinricus ante unctionẽ & coronationẽ imperialẽ, se regem Francorũ & Lõbardorũ nominauit, seu intitulauit. Cuius priuilegij forma data est sub ann. Dñi 1004. regni sui Frãcorũ 3. Illo eñ anno (ut refert historia Frãcorũ) fuit ab Archiepiscopo Mediolan. & ab illius regionis primatib. in ciuitate Papię in regno Lõbardorũ in regale soliũ collocatus. Demũ post multa tẽpora ijdẽ reges inceperũt nominare seu intitulare se reges Rom. ex causis quas dicã infrà eodẽ cap. Et hęc nominis assumptio seu intitulatio, & nõ alia, hodie p eos obseruari consueuit. Præterea satis patet ex Chronicis prædictis, quòd Germania post diuisionẽ regni & imperij Frãcorũ, de qua suprà in secũdo capitulo dictũ est, fuit regnũ p se, sicut regnũ Frãcię occidẽtalis, quod hodie regnũ Frãcię nũcupatur, est regnũ per se. Et hoc regnũ Germaniæ Ludouicus frater Lotharij Imperatoris & Caroli regis Gallię in portione hęreditatis obtinuit: & post mortẽ eius tres filij sui, scilicet Carolomãnus, Ludouicus, & Carolus, Italiã & imperiũ: Et deinde post eum Arnulphus filius Carolomanni pręedicti, Italiã cum imperio similiter obtinuit. Quam Italiam Ottho primus rex Germaniæ occupatam per Berengarium tertium postea recuperauit, eam ad potestatem regni Germaniæ reducendo, & Imperator factus est, ut uisum est in dicto capitulo secundo. Ex hoc autẽ non
debet

A debet esse deterior conditio regni & imperij in Germania, quòd reges ipsius fuerint Italiam & imperium consecuti: sed melior. Virtutibus enim reges ipsius promeruerunt imperium. 28. q. 1. §. ex his. Virtutibus enim præmia debentur, ut C. de statuis & imag. l. ult. & ff. de iust. & iur. l. 1. in princip. unde dispendia ex hoc non debent consequi, ut ext. de fideiuss. c. peruenit. Sed constat, si electus ad regnum & imperium non posset administrare iura & bona regni & imperij in Germania, statim ex ipsa electione haberet ratione Italiæ, expectare nominationem & approbationem ecclesiæ Romanæ: conditio ipsius Germaniæ ex consecutione Italiæ facta per reges Francorum & Germaniæ, foret deterior. Magna enim possent dispendia populo Germaniæ ex tali expectatione per guerras, ex quibus solent sequi cædes hominum, rapinæ & incendia, interim generari, quæ per administrationē regni de facili cessare possent, ut de se notum existit. Quare cōcluditur, quòd electus concorditer à principibus, dato etiā quòd in Italia non posset administrare, id tamen in Germania facere poterit & debebit. Nec obstat, si iuxta præmissam suppositionē dicatur, quòd licet electus in regem à principibus possit administrare in Germania, cōsiderata ipsa Germania per se, & hoc ex electione principum electorum: tamen ratione Italiæ, cui accedere uidetur Germania, id non poterit ex electione huiusmodi, sed potius ex ecclesiæ Romanæ approbatione, ut sic

B accessorium sortiatur naturā sui principalis. ext. de reg. iur. c. accessorium. in 6. cum concordantijs ibi notatis. Vnde etiam ex hoc electus à principibus non rex Germaniæ, sed rex Romanorum appellatur: quod uidet̄ fieri ratione Italiæ, in qua sita est Roma. Quia dico ad hoc respondendo, quòd Germania seu regnum Germaniæ non est, nec fuit accessorium regno Italiæ, sed potius econtrà regnum Italiæ fuit & est accessorium regno Germaniæ: regnū enim Italiæ etiam post diuisionē regni Francorum, dum adhuc regnum Germaniæ erat regnum de genere Caroli Magni, obtinuerunt duo reges Germaniæ, scilicet Carolus tertius & Arnulphus, ipsum'que regnum Italiæ Ottho primus aliquandiu regno Germaniæ uí ablatum, recuperarunt: ut patet ex dictis suprà in cap. 2. Reges uerò Italiæ cum ante tempora Caroli Magni præfuerunt Lombardiæ, nunquam regnum Germaniæ uel Francorum sibi, ut ex dictis Chronicis apparet, subiugasse noscuntur. Quòd autem electus à principibus in regem, rex Romanorum appellatur: id non est factum ratione Italiæ, cum ipsa Germaniæ accesserit, ut dictum est: sed credo id introductum esse, cum propter reuerentiam sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, quæ omnium ecclesiarum magistratum & primatum obtinet: ut patet 21. distinction. c. quamuis. 22. distinction. c. 1. & 2. & ext. de sum. trin. & fid. cath. c. damnamus, cum similibus. Vnde etiam Imperator asserit, papam senioris

Romæ primum esse omnium sacerdotum. in auth. de ecclesiast. tit. A in princip. collat. 9. tum etiam propter honorē urbis Romanæ, cuius populus olim tenuit monarchiam Imperij: sed postea transtulit ipsum imperium in Imperatorem, ut patet ff. de orig. iur. l. 2. §. nouissimè. & Instit. de iur. nat. gent. & ciuil. §. sed & quod principi. Id aūt quod dixi de administratione regni & imperij in Germania, idē dico de administratione regni & imperij in Gallia Belgica, seu regno quondam Lotharij, sito inter Mosam & Rhenum fluuios, de quo regno fit mentio in canone 63. distinction. c. porrò. Hoc enim regnum Lothariense post mortem Lotharij regis, filij Lotharij Imperatoris, de quo multotiens fit mentio in Decretis, ut dixi suprà in capitulo secundo, Ludouicus rex totius Germaniæ, & Carolus rex Galliæ occidentalis, fratres, æqualiter inter se diuiserunt sub an. Domini 871. Post huius uerò Ludouici mortem uarijs contentionibus super eodem regno inter reges Germaniæ & Galliæ habitis, Ludouicus & Carolus adolescentes, regis Caroli prædicti nepotes, portionem dicti Lotharij, Ludouico regi orientalis Franciæ, filio regis Ludouici iam dicti ex integro concesserunt. Postea uerò deficiente genere Caroli Magni in regno Germaniæ, quidam rex Galliæ occidentalis prædictæ, Carolus nomine, Heinrico, qui primus de natione Saxonū cœpit regnare in Germania apud Bonam, confœderatus eidem Heinrico sub anno Domini 924. reddidit dictum regnum. Deinde post mortem eiusdē Heinrici, uarijs discordijs contra Otthonem primum, filium dicti Heinrici, per Lotharienses habitis, tandem sub anno Domini 945 regnum Lothariense totum fuit ad dictum regem Otthonē conuersum. Et ex tunc omnes reges Theutonici Belgicam Galliam ac regnū huiusmodi sine qualibet contradictione tenuerunt, prout hæc in prædictis Francorum & Godfridi Chronicis plenius enarrantur. Idem etiam ex causa prius dicta de omnibus alijs prouincijs & terris quæ tempore diuisionis fuerūt adiunctæ regno Germaniæ, uel quæ post diuisionem regni Francorū prædictam regno Germaniæ in citramontanis partib. accesserunt, intelligo repetitū, scilicet quod sint de imperio eodem iure quo & regnum Germaniæ.

Quòd electus in regem, seu Imperatorem à principibus etiam in discordia, dummodo sit electus à maiori parte ipsorum, potest ex tali electione, licitè nomen regis assumere, ac iura & bona regni & imperij in prouincijs subiectis regno & imperio administrare: & est secundus Articulus. Cap. VI.

SEcundus uerò articulus talis est. Electus in regem seu Imperatorem Romanorum à principibus electoribus, etiam in discordia, dummodò sit electus à maiori parte ipsorum numero, potest ex tali electione, licitè nomen regis assumere, ac iura & bona B

regni

A regni & imperij tam in Italia quàm in cęteris prouincijs & terris eiusdem regni & imperij administrare. Circa huius articuli probationem sciendũ est, quòd ipsius ueritas uidetur posse probari per c.uenerabilem.ext.de elect.hoc modo. Ottho em̃ & Philippus, de quibus loquitur dictum Capitulum, fuerunt electi in discordia ad reges Romanorum. Et licet papa Innocentius Tertius reputauerit & nominauerit Otthonem regem, non tamen approbauit seu confirmauit personam ipsius, uel electionem suam: quod patet ex eo, quòd reseruauit contradictorib. ius & potestatem opponendi contra papam & factum electionis suæ, ut patet in prædicto capitulo, uers.eos igitur: ut etiã ibi notat in principio Hostiensis. Sed monuit principes, ut recederent à Philippo, quẽ reprobarat: & adhærerent Otthoni, donec aliud esset obiectum uel ostensum cõtra personam uel factum ipsius, ut in prædicto uers. eos igitur. Et hoc papa fecit ex eo, quòd Ottho erat electus à maiori parte principũ, & coronatus ubi debuit, & à quo debuit, & ibi notat Innocent. & Host. Et sic, quia papa consuluit prædictã monitionem, quòd Ottho pro rege haberetur donec aliquid contra personam, &c. ut iam dictum est: patet ex hoc, quòd electus ex maiori parte principum, saltem post coronationem Aquisgrani habitam, citra approbationem papæ; ex ipsa electione potest administrare, donec cõtra personam suam uel factum electionis aliud obiectum fuerit, uel ostensum. Sed quia hæc probatio est ex mero iure positiuo, quod ponitur & deponitur, idcirco huic probationi non innitor. Sed ueritatem huius articuli aliter probo, ut infra dicã. Itẽ sciendũ est, quòd Hostiensis notat ext. de electiõne.c.uenerabilem.in glossa, hæc alternatio: quòd electio pertinet ad principes Electores, non tanquam ad collegium, sed tanquam ad singulares personas. Sed ego salua reuerentia tanti uiri, non credo hoc uerũ. Credo enim quòd ad eos pertinet talis electio, tanquam ad collegium, seu ad uniuersitatem: cuius ratio est, si institutio principum Electorum non esset facta, omnes principes & alij repræsentantes populum subiectum Romano regno & imperio, haberent eligere regem & Imperatorem. Sed ipsi censentur eligere uice & auctoritate uniuersitatis principum, & populi prædictorum. Ac proinde habenda est eorum electio, ac si tota uniuersitas principum & populi huiusmodi eam fecisset, ut probat textus ff. quod cuiusq; uniuers. nom. l. item eorum. §. si decuriones. & extr. de præb. c. ult. respõso primo, lib. 6. Non poterit igitur dici, quòd electio talis pertineat ad eos, ut ad singulares: sed potius ut ad collegium, siue ut ad uniuersitatem omnium principum & populi antè dicti. Et hæc etiam interpretatur consuetudo, esse uera. Nam ipsi uacante regno & imperio iuxta cõsuetudinem antiquam, hactenus circa hoc obseruatam, conueniunt in uilla Remis, Treuirensis diœcesis, ubi nomine aliorum collegiorum,

legiorum, uel uniuersitatum, statuitur terminus ad electionem regis Romanorum, in oppido Franckfurt per eos communiter faciendam. Hoc præmisso, huius articuli ueritas sic probatur: In omni uniuersitate, id quod fit à maiori parte illorum de uniuersitate ualet: ac perinde habendum est, ac si factum esset per omnes de uniuersitate. Et hoc quasi ratio naturalis dictat apud omnes. Quia cum homines ex natura sint faciles ad dissentiendum, ut ff. de arbit. l. item si unius. §. principaliter. nisi staret in factis uniuersitatum à maiori parte, nihil posset per uniuersitates perfici uel finiri, quod esset absurdum. Et sic istud circumscripto omni iure Canonico & ciuili, uidetur esse quasi de iure gentium: per l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Hoc etiam probatur iure Canonico & ciuili prædictis: ut ff. ad municip. l. quod maior. 56. distin. c. apostolica. ext. de elect. c. cum inter Canonicos. in princip. & de his quæ fiūt à maior. part. cap. c. 1. cum similibus. Sed in casu nostro quando principes Electores eligunt regem seu Imperatorem Romanorum, talis electio censetur esse facta per uniuersitatem omnium principum & populi subiecti regno & imperio, ut iam dictum est. Ergo electio quæ fit à maiori parte ipsorum, ualet: ac perinde habenda est, ac si facta esset per omnes concorditer. Sed quando in concordia omnes eligerent, electus ex tali concordi electione posset licitè regere, &c. ut suprà in Capitulo præcedenti plenè probatum est. Ergo & in casu nostro, scilicet quando quis electus est à maiori parte ipsorum principum Electorum, poterit similiter ex tali quasi concordi electione, licitè nomen regis assumere, ac iura & bona regni & imperij in Italia, & in alijs prouincijs regni & imperij administrare.

Quòd rex Romanorum, post electionem concordem, uel à maiori parte principum de se factam, habet eandem potestatem in Italia, & in cæteris prouincijs, regno & imperio subiectis, quam Imperator. Et est tertius articulus. Cap. VII.

Tertius autem articulus est talis: Rex Romanorum post electionem concordem, uel à maiori parte ipsorum principum Electorum de se factam, habet eandem potestatem in Italia, & in cæteris prouincijs regno & imperio subiectis, quam & Imperator. Ad huius articuli probationem primò sciendum est, quòd Carolus Magnus, in cuius personam de Græcis, ut sæpe dictum est, translatum fuit imperium, ante unctionem & coronationē imperialem, ut etiā ex superius dictis in primo Capitulo patet, præter regnum Francorum, quod protendebatur ab Aquitania usque in Bauariam, quod ex paterna succesione obtinuit, sibi ac regno eidem Italiam, Saxoniam, Frisiam, Gasconiam, terram Hunnorum, & plures alias prouincias ac terras bello licito subiugauit: de eisdem prouincijs ac terris, ante unctionem & coronationem imperialem, sicut

A sicut & post, eas pro suo arbitrio disponendo, ac in eis potestatem & iurisdictionem plenariam exercendo. Et idem faciebat Ottho primus, qui Italiam per tyrannos longo tempore occupatam reduxit ad regnum,& regni Germaniæ potestatem: de ea,sicut de Germania, & cæteris prouincijs & terris quas obtinuit ante unctionem & coronationem imperialem,liberè disponendo, prout ex Eusebij, Francorum, & Godfridi Chronicis prædictis euidentius colliguntur: ut etiam uisum est suprà cap.2.Nec reperitur scriptum in dictis Chronicis & historijs, uel etiam in alijs scriptis quę uidere potui,quòd dicti Carolus & Ottho & unctione & coronatione imperiali aliquas prouincias & terras de nouo fuerint assecuti. Nec etiam hoc tempore regnum & imperium habet prouincias & terras,quas idem Carolus & Ottho ante tempora suarum unctionum & coronationum habuerũt,sed longè pauciores. Et hoc cùm propter diuisionem regni Francorum, de qua superius in capit.2. est dictum,tum etiam propter discordes electiones, quæ de regibus & Imperatoribus, à tempore institutionum principum Electorum interdum factæ noscuntur, ex quibus plurima regno & imperio dispendia noscuntur contigisse. Item sciendũ est,quòd duplex est potestas regis seu Imperatoris Romanorum. Quædam est potestas administrationis bonorũ & iurium regni & imperij,
B quæ consistit in recipiendis iuramentis fidelitatis à subditis, in conferendis feudis, in exercendo iurisdictionem temporalem, per se uel per alios. Nomine enim administrationis continetur iurisdictio,ut C.ad leg. Iul. repet. l.sancimus canonizata. q.7.c.sancimus. & C.cod.tit.l.iubemus canonizata.q.2.c. iubemus.eum cõcordantijs ibi notatis per Archidiaconum.Item consistit etiam in recipiendis tributis & obuentionibus regni,& in alijs regni & imperij negocijs disponendis. Quædam uerò est alia potestas exercendi actus Imperatori reseruatos de iure,quę consistit in legitimandis illegitimis,quo ad temporalia, in restituendis infamibus ad famam, in creandis tabellionibus, & in similibus: de quibus uide notata per Innocentium & Hostiensem,extr.de fide instrum.c.cum prę.Item notãdum est tertiò,quòd si teneamus secundũ Chronica Martini,& etiam glossam Bernhardi,ext.de elect.c. uenerabilem.quòd per Stephanũ papam secundum sit facta translatio imperij de Gręcis in personam Caroli Magni: tunc de facili patere potest ueritas huius articuli,hoc modo. Si enim idem Stephanus transtulit imperium in personam ipsius Caroli, certum est quòd id fecit citra omnem unctionem & coronationem imperialem. Fuit etiam idem Carolus post hoc multis annis lapsis per Leonem papam tertium unctus & coronatus in Imperatorem, ut patet ex omnibus Chronicis prædictis. Vnde de ipsa translatione imperij, per eundem Stephanum facta, pateret quòd Carolus fuit Imperator citra omnem

nem unctionem & coronationem imperialem, sed nominationem Imperialem duntaxat consequebatur per unctionem & coronationem huiusmodi. Et sic ex consequenti etiam hodie ratione dictæ translationis, eo ipso quòd quis est rex, statim est Imperator. Sed quia, ut dixi suprà in cap. 3. ego credo, quòd per Leonem papam fuerit facta dicta translatio, tempore unctionis & coronationis ipsius Caroli in Imperatorē: idcirco prædicti articuli ueritatem aliter probo, ut statim dicā. His præmissis, dico quòd satis patet ex his quæ dicta sunt in duob. capitulis præcedentibus, quòd rex Romanorum post electionem concordem principum Electorum, uel à maiori parte ipsorum de se factam, habet eandem potestatē, quo ad primam potestatem præmissam, in prouincijs subiectis regno & imperio, scilicet quo ad potestatem administrationis bonorum iurium'que, regni & imperij, quam habet Imperator. Ex quo enim ipse, ut ex dictis in duobus proximis præcedētibus capitulis patet, potest ex electione principum in concordia, uel à maiori parte ipsorum de se facta, statim administrare iura & bona regni & imperij, in prouincijs eidem regno & imperio subiectis. Et hanc eandem potestatem habet etiā, postquam factus est Imperator, ut de se notum existit. Ergo concluditur, quòd rex post electionem concordem principū, uel à maiori parte ipsorum de se factam, habet eandem potestatem administrationis in prouincijs subiectis regno & imperio, quam habet Imperator. Item etiam potest aliter probari, & hoc modo: Is qui succedit in locum alterius, debet uti eo iure quo ille usus est in cuius locum succedit. ut ff. de regulis iuris. l. qui in ius. & ext. eodem titulo. c. is qui in ius, libro sexto, cum multis concordantijs ibi notatis. Et hoc etiam satis dictat æquitas, seu ratio naturalis apud omnes. Non enim successor posset plenè ac propriè successor esse, seu succedere in ius prædecessoris, si non uteretur eo iure, quo ille usus est. Vnde etiam potest dici, hoc esse quodammodo de iure gentium, ut ff. de iusticia & iure. l. omnes populi. Sed rex Romanorum ex electione principum Electorum in concordia, uel à maiori ipsorum parte de se facta, succedit in locum Caroli Magni & Otthonis primi, saltem quo ad Italiam, & alias prouincias, quæ adhuc sunt de regno & imperio. Et hi duo, ut etiam ex prius dictis patet, in Italia & alijs prouincijs regni, ante unctionem & coronationem imperialē, plenariam potestatem administrationis exercebant ut reges, quam post unctionem & coronationem huiusmodi exercebant ut Imperatores: nec aliquas prouincias uel terras de nouo ex dictis unctione & coronatione consequebantur: nec etiam hodie regnum & imperium habet plures prouincias uel terras, quàm tunc habuerit Carolus uel Ottho, ut prædictum est. Ergo rex Romanorum ex electione concordi, uel à maiori parte principū Electorū de se facta, succedens in locū Caroli &

A roli & Otthonis prædictorum, habet plenam potestatem quo ad administrationẽ regni in Italia, & in alijs prouincijs regni ante unctionem & coronationem imperialem, ut rex, quam etiam post unctionem & coronationem habet huiusmodi Imperator. Viso ergo quòd rex post electionem concordem à principibus, uel à maiori parte ipsorum de se factam, habet eandem potestatem, quoad primam potestatem, scilicet administrationes bonorum & iurium regni & imperij, in prouincijs regno & imperio subiectis, quam habet Imperator: restat illud idem probare, quo ad aliam partem, scilicet quo ad potestatem imperialem, exercendi, scilicet actus Imperatori reseruatos à iure. Et hoc probatur sic. Licet reges in suis regnis non habeant potestatem imperialem, exercendi actus reseruatos à iure, cum populus Romanus ius & potestatem imperij non in reges, sed in Imperatores transtulerit, ut ff. de origi. iur. l. 2. §. nouissimè. Instit. de iure nat. gent. & ciuil. §. sed & quod principi, secundum ea etiam quæ notat Hostiensis in summa de cens. §. ex his causis, uers. sed nunquam rex Franciæ. tamen consuetudo generalis est omnium regnorum occidentalium, à tempore cuius contrarij non est memoria hominum, hactenus obseruata, quòd reges ipsorum in suis regnis, & quo ad suos subditos exercent actus reseruatos à iure Imperatori. Merum enim & mistum imperium exercent: quod tamen qualiter fieri possit ex consuetudine,
B dicam infrà in capitulo 15. Infames etiam eisdem suis regnis ad famam restituunt, tabelliones creant, uectigalia recipiunt & concedunt, & his similia. Quæ consuetudo ex quo est tanto tempore, cuius contrarij non est memoria obseruata, ualet & est licita, ut etiam probari potest iure canonico, ext. de uerb. sig. c. super quibusdam: ubi patet, quòd uectigalia introducta à consuetudine, à tempore cuius non extat memoria, licitè recipi possunt, ut etiam iure ciuili: ut patet ff. de pollicitat. l. Imperatores. §. finali: ubi dicit, tolerabilia uectigalia quæ uetus consuetudo comprobat. Et tamen constat, quòd de iure non sunt concedenda uectigalia inconsulto principe, ut C. nou. uect. inst. non pos. Non solent etiam de auctoritate præsidis; ut C. eodem tit. l. 1. uel decreto ciuitatis: ut eodem tit. l. uectigalia. Hanc autem consuetudinem generalem regnorum occidentalium reges Romanorum ante unctionem & coronationem imperialem, à tempore cuius contrarij non est memoria, usque ad hæc tempora, ut notorium est in prouincijs & terris regno & imperio subiectis, etiam seruauerunt. Quare concluditur, quòd rex Romanorũ post electionẽ à principibus in concordia, uel à maiori parte ipsorũ de se factã, ex eadẽ cõsuetudine quæ ualet & licita est, ut prædixi, habet eandẽ potestatẽ exercendi actus à iure reseruatos Imperatori, in prouincijs & terris subiectis regno & imperio, quã habet post unctionẽ & coronationẽ imperialẽ fa-

ctus Imperator. Patet igitur ex omnibus præmissis, quòd rex Romanorum post electionẽ à principibus uel à maiori parte ipsorum de se factā habet eandem potestatem tam administrādi iura & bona regni, quam etiam exercendi alios actus qui de iure sunt Imperatori reseruati: & hoc in prouincijs & terris regno & imperio subiectis, quàm habet post unctionem & coronationẽ imperialem factus postea Imperator. Preterea si dicamus, quòd ex translatione imperij in Carolū Magnū regẽ Francorū, & ex diuisione ipsius regni Francorū, post eandẽ translationẽ factā, de quib. dictū est suprà in c. 1. & rex Galliæ occidentalis, qui hodie rex Franciæ nuncupatur, sit exemptus ab imperio, & quòd habeat eandem potestatem in regno suo ex translatione & diuisione huiusmodi, quam habet Imperator in imperio, sicuti multi hoc & Francigenæ dicunt, pro quib. facit ext. qui filij sint legit. c. per uenerabilem ibi, insuper eum rex. Tunc etiam haberemus contra hoc dicere, quòd rex Romanorum, qui est rex Germaniæ & Galliæ Belgicæ, sicut orientalis Franciæ, ac Italiæ & aliarum prouinciarum regni & imperij, possit in ijsdem prouincijs prætextu prædictarū translationis & diuisionis, actus Imperatori de iure competentes & reseruatos, licitè exercere. Omnes enim prædictæ prouinciæ in diuisione huiusmodi uenerunt, ut in predictis Eusebij, Francorū & Godfridi Chronicis continentur. Hæc aūt opinio uidetur habere quandam probabilitatem ex duobus, primò ex eo, quod ut dixi suprà in capite primo & tertio, imperiū fuit translatū de Grecis ad reges Francorū, quod etiam circumscriptis Chronicis potest probari ex eo, quia certum est, quòd translatio imperij fuit realis non personalis, licet in personam Caroli fuit facta. Cum ergo ipse fuerit rex Frācorum, apparet quòd translatio imperij facta fuit ad reges Francorū. Secundò uerò eadem opinio habet probabilitatẽ ex eo etiā, quòd dicta Chronica seu historia Francorū refert, regnum & imperium Francorum fuisse diuisum, & non regnum tantum. Ex quibus uidetur, quòd quilibet ex his regibus, scilicet rex Romanorum, qui est rex Germaniæ ac Galliæ Belgicæ siue orientalis, Italiæ, ac etiam aliarum prouinciarum regno & imperio subiectarum in eisdem prouincijs: & rex Galliæ occidentalis siue Franciæ in eadem Gallia, & in alijs prouincijs suo regno subiectis, possit ratione translationis, ac etiam diuisionis regni & imperij, huiusmodi potestatẽ imperialem licitè in omnibus exercere, nec alter ipsorum alteri subesse aliquatenus teneatur. An aūt hec opinio sit uera, id maiorum meorum discussioni ac determinationi reseruabo. Ex quo aūt de regno Franciæ facta est mentio, sciendum est, quòd post diuisionẽ regni Francorum, de qua dictum est suprà cap. 2. primò reges illius regni Frāciæ, uocati sunt reges Galliæ, ut patet ex Chronicis Eusebij & Frācorum: quod tamẽ intelligo de Gallia Celtica seu occidentali. Gallia e-

A lia enim Belgica seu orientalis cesserat in dicta diuisione Lothario imperatori, & suis hæredibus: Aquitanica uerò Gallia Pipino nepoti Ludouici Imperatoris primi cesserat, ut dixi in præcedenti capit. Sed postmodum successu temporis, ut etiam ex iisdem Chronicis & aliis colligitur, reperiuntur se intitulasse reges Franciæ, licet impropriè, nisi dicantur reges Franciæ occidentalis. Nam (ut plenè refert Godfridus in Chronicis, qui magis exquisitè inter alios Historiographos scribit de regno & imperio Francorum) duplex est Francia: una est Orientalis, quæ est cis Rhenum, ubi primū Frãci fuerunt, à quibus etiam illa Francia uocata est. Et hæc usque ad Bauariæ terminos protenditur, de qua loquitur c. 1. ext. de sponsal. ut dixi suprà in Capite tertio. Alia est occidentalis, & est illa quæ est intra Ligerim & Sequanam fluuios, quæ Prouincia prius dicebatur Gaudina: sed à Carolo Martello, auo Caroli Magni, primùm Francia uel Francigenia est appellata. In lingua uerò Theutonica, unde ipse Carolus Martellus oriūdus erat, uocauit eam nomine suo Carlingã: sicut à Cęsare Cęsarea, & ab Alexãdro Alexãdria nuncupatur. Et hoc ideo fecit, quia ipse duos regulos, qui regnum Francorum inuaserunt in prælio manu propria interfecit, atque cum uictoria procedēs, Rhemos & Parisos & omnem Gaudinam B subiugauit. Non igitur reges prædicti, sunt reges Franciæ simpliciter: sed duntaxat Franciæ occidentalis, ut patet ex præmissis. Iidem uerò reges nequaquam se reges Francorum intitulare seu nominare debent, cum Germania, in qua solum sunt Franci, iuxta ea quæ dixi suprà c. 1. & 3. non sit de regno eorum: nec Gallia Celtica seu Francia occidentalis fuit pars potentissima illius regni: sed potius Francia Germanica, seu Orientalis, tanquam principium eiusdem, ut ex duobus capitulis prædictis apparet. Et per hoc satis liquet, quòd reges nostri nominare ac intitulare se reges Francorum licitè possent: sicut & fecit rex Heinricus secundus, fundator ecclesiæ Bambergensis, ut dixi suprà in Capite quinto.

Quòd electus in regem uel Imperatorem, post electionem concordem principum, uel à maiori parte ipsorum de se factam, à Papa uel ab Ecclesia Romana nominationem regiam, uel Papæ approbationem petere & recipere non tenetur: & est quartus Articulus. Cap. VIII.

PORrò quartus Articulus est iste: Electus in regē seu Imperatorem Romanorum à principibus Electoribus, in concordia, uel à maiore parte ipsorum, à papa seu ab Ecclesia Romana nominationem regiam uel personæ approbationem petere uel recipere non tenetur. Huius autem articuli ueritas sic probatur. Rex Romanorum, ex electione principum electorum concordi, uel à maiori parte ipsorum de se facta, habet potestatem administrandi iura & bona regni in omnibus prouinciis subiectis eidem regno & impe-

 rio. Hã-

rio. Habet etiam potestatem exercendi in ijsdem prouincijs ex consuetudine generali omnium regnorum occidentalium, & specialiter regni & imperij Romanorum, à tempore cuius contrarij non est memoria hactenus obseruata, actus alios à iure Imperatori reseruatos, ut patet ex tribus capitulis proximè præcedentibus. Nomē aūt Imperatoris, & si aliquid aliud iuris Imperator ultra regem Romanorum, id ius cō sequitur post unctionem & coronationem imperialem, ut ex dicēdis infrà in Capitulo undecimo apparet. Ergo eidem regi Romanorum, nec quo ad duplicem potestatem prędictam, nec quo ad imperij titulum & nomen, nec quo ad alia quæcunque iura imperij consequenda, papæ uel etiam Ecclesiæ Romanæ nominatio regia, uel personæ approbatio, nec eorundem à papa & Ecclesia Romana petitio necessaria est, & sic ex cōsequenti eadem petere uel recipere non tenetur. Item probatur illud idem alia uia sumpta per locum ex sufficienti partium enumeratione, qui locus est argumentū ualidum in iure ad hoc, ff. de act. & oblig. l. obligationum ferè. §. placet. Et in hac uia probanda & declaranda sic procedam. Primò probo, quòd talis electus in regem seu imperatorem, qui ex electione est rex Romanorū, non tenetur ad id faciendum de iure communi seu generali. Secundò probo, quòd ad hoc non tenetur ex aliquo iure speciali. Primum sic probatur, si tenetur id facere ex iure communi seu generali, cum hoc non sit de iure naturali uel gentium, ut de se notum existit: relinquitur ex sufficienti diuisione, quòd hoc aut procedit à iure diuino, aut positiuo, scilicet canonico aut ciuili, uel à consuetudine generali aliorum regnorum occidentalium, quæ consuetudo etiam est ius, ut 1. dist. c. consuetudo. & Instit. de iur. nat. gent. & ciuili. §. ex non scripto. Sed à nullo istorum iurium id procedit. primò enim hoc non procedit à iure diuino: nō enim uidetur super hoc aliquod mandatum seu præceptum iuris diuini emanasse, quòd etiamsi emanasset, ita extenderetur pręceptum huiusmodi ad alios reges terræ Christianos, qui ut plurimū regem Romanorum & Imperatorem pro suo superiore in tēporalibus non recognoscunt, sicut ad regem Romanorum. Pręcepta enim iuris diuini generaliter omnes ligant, quod tamen ipsi reges minimè faciunt: ut de se notum existit. Item non procedit hoc etiam à iure Canonico. Si enim procederet hoc ab illo iure, hoc maximè uideretur probari ext. de elec. c. uenerabilem. §. uerum. & §. nos itaque. Sed illa capitula non obstant, nec cogunt illud dicere uel tenere, ut infrà in oppositionibus 12. cap. positis plenè dicam. Nec etiam à iure ciuili ulla lex super hoc emanasse reperitur: quę etiamsi reperiretur, nequaquam tamen ipsum regem Romanorum ligaret: princeps enim legibus solutus est. ff. de legib. l. princeps, licet profiteatur secundum leges se uiuere uelle, ut C. de legibus. l. digna uox. Item nec procedit illud à cōsuetudine generali

A nerali aliorum regnorum. Non enim uidemus aliquem regem occidentalem, nec etiam orientalem id facere uel seruare, ut suprà dixi. Quare concluditur, quòd rex Romanorum ad hoc ex aliquo iure communi uel consuetudine generali minimè teneatur.

Viso ergo quòd rex Romanorum, seu electus in regem, ex communi iure ad hoc non tenetur: restat uidere, quòd etiam ad hoc ex aliquo iure speciali non tenetur . quod sic probatur. Si rex uel electus in regem ad hoc teneretur, ex aliquo iure speciali hoc uideretur esse, aut ex translatione imperij de Græcis in personam Caroli Magni, de qua frequenter suprà dictum est: aut ratione specialis coniunctionis, quæ est inter papam & Imperatorem, de qua notant Innocentius & Hostiensis, ext. de foro compet. c. licet, de qua etiam infrà dicam: aut ex eo, quòd rex, seu electus in regem, non habet superiorem in temporalibus, à quo recipiat approbationem, ita quòd ex hoc ab Ecclesia etiam recipere teneatur, aut etiam ex ipsa regis & Imperatoris Romanorum electione, ratione institutionis de hoc tempore Otthonis tertij factæ, de qua etiam superius dictum est. aut ex iure & potestate eligendi ab Ecclesia Romana ad principes translatione, seu prouectione: aut ex speciali consuetudine regni & imperij, circa hoc obtenta: aut ex speciali submissione & recognitione, circa hoc per aliquos ex regibus Rom. facta. non enim occurrerunt iure plures modi speciales, de quibus id facere teneretur. Sed
B à nullo istorum modorum potest procedere, quòd electus in regem teneatur ad præmissa facienda. Primò enim non tenetur ad hoc ex præmissa imperij translatione: tempore enim huiusmodi translationis, & post eam longo tempore, nõ fiebat electio regum & Imperatorum, ut patet ex superius dictis in secundo Capitulo: sed habebat locum generis succesio, in qua nominatio regis, uel etiam personę approbatio, ab Ecclesia facienda, non uendicabat sibi locum: sed statim filius mortuo patre succesit patri in regno & imperio, citra nominationem uel approbationem ecclesiæ Romanę, uel cuiusquã alterius: prout seruari uidemus in regnis alijs per succesionem generis debitis. Item, nec id procedit ratione specialis coniunctionis quæ est inter papam & Imperatorem, quæ consistit in sex, scilicet ijs quæ notat Innocentius & Hostiensis in prædicto capitulo, licet. de foro compet. Scilicet, quia papa eum consecrat & examinat; & etiam Imperator est eius aduocatus, & ei iurat, & ab eo tenet imperium. allegant c. uenerabilem. de elect. & 63. distinctionem, tibi domino. Et quia papa succedit in iurisdictione imperij, uacante imperio, ut patet in prædicto capitul. licet. Primò enim, non ex eo quia consecrat seu inungit Imperatorem: sunt enim multi Archiepiscopi & Episcopi, qui reges alios inungunt & coronant, quos tamen ab eisdem archiepiscopis & episcopis nominationem & approbationem aliquã recipere non uidemus:

demus. Secundò, non est etiam ex eo, quia ipsum examinat. non enim habet, cum examinare ad hunc finem, ut ipsum approbet: sed ad alium finem, ut dicã infrà Capitulo decimo, in prima oppositione. Tertiò, etiam non est ex eo, quia Imperator est aduocatus papæ: sunt enim multi Prælati ecclesiarum & monasteriorum Germaniç, & aliarum prouinciarum, qui habent principes & barones aduocatos, qui tamen à prælatis huiusmodi nullam nominationem uel approbationem recipere consueuerunt. Quartò, etiam id non est ex eo, quia Imperator iurat papç. non enim iurat papç tanquam uasallus, ut probabo infrà Capitulo proximo. Quod etsi faceret, non tamen propter hoc ab eo approbationem recipere deberet: p̃lati enim ecclesiarum fidelitatem iurant regibus & principib. à quibus tenent regalia: & tamen absurdum esset, quòd prælati ab eis aliquam nominationem uel approbationem reciperent, ut de se notum est. Quintò, non est id ex eo, quòd teneat imperium à papa: quia dico, quòd hoc non esset uerum propriè loquendo, nec iura ab Innocentio & Hostiensi allegata hoc probant. Circa quod uide, id quod dicam infrà in duodecimo Capitulo, in tertia oppositione: & in cap. 13. in secunda oppositione. Sextò, etiam non est ex eo, quia papa succedit, imperio uacante. Hoc enim est propter necessitatem facti: quia non est alius iudex superior, ideo recurri oportet ad papam. & idem esset, si esset necessitas iuris: puta quia iudex dubius est, quam sentẽtiam de iure proferre debeat. ext. qui fil. sint legit. c. per uenerabilem. Prout etiam notant Innoc. & Host. in prædicto Capitul. licet. Patet igitur, quòd ratione specialis coniunctionis, quæ est inter papam & Imperatorem, rex Romanorum nominationem & approbationem huiusmodi à papa petere seu recipere non tenetur. Item, non procedit id ex eo, quòd rex Romanorum non habet superiorem in temporalibus. Quia communiter quasi omnes reges occidentales non recognoscunt aliquem superiorem in temporalibus, quos tamen à papa nominationem & approbationem aliquam recipere non uidemus. Item nec procedit hoc ex ipsa electione regis & Imperatoris, quæ fit hodie per principes electores: cum enim illa electio surrogata sit in locum successionis generis, ut superius in Capitulo quinto plenè declaratũ est, & in hac successione generis non habeat locum nominatio, uel approbatio iuxta consuetudinem aliorum regnorũ, ut iam dixi: ergo nec ratione electionis subrogatio in locum successionis generis locum habebit. Præterea olim, quando fiebat electio Imperatoris per populum uel exercitum Romanorum, de qua electiõe loquitur Canon 13. distinction. c. legimus. & ff. de origine iuris l. 2. §. nouissimè, & C. de ueter. iur. enucl. l. 1. §. sed hæc. cum concord. non reperimus quòd per Ecclesiam fieret aliqua nominatio uel approbatio Imperatoris. Et sic ex natura ipsius electionis non procedit. Item

nec

A nec procedit hoc ex iure eligendi regem & Imperatorem ad principes translatione seu prouectione: ut infrà in duodecimo Capitulo, in tertia oppositione, plenè dicetur. Item nec procedit hoc ex speciali consuetudine regni & imperij, circa hoc obtenta. Non enim apparet ex aliquibus Chronicis uel scriptis, quas uel quæ uidere potui, uel habere, quòd electi in reges consueuerunt petere ac recipere nominationem regiam, ac personæ approbationem ab Ecclesia Romana. Imò ex formis aliquarum literarum, in quibus continebantur decreta electionum quondam Rudolphi, Adolphi & Alberti regum Romanorum, quas formas recolo me uidisse, apparet potius contrarium. In his enim continebatur, quòd principes Electores, commendatis primò personis huiusmodi electorum, scilicet regum prædictorum, recommendabant eosdem reges Romanis pontificib. & ecclesię Romanæ, tanquam deuotos ipsius ecclesiæ Romanæ filios: & in ijsdem literis petebant tantummodo electis & regibus huiusmodi, per ipsos Romanos Pontifices opportuno tempore unctionem & coronationem imperialem impendi. Vnde non est uerisimile, quòd ipsi reges electi, aliud post electionem suam circa hoc petiuerint, uel petant, quàm id quod principes in electione, decretis petere consueuerunt. Quod etiam apparet ex petitione quondam Heinrici imperatoris septimi, B qui post electionem suam in regem Romanorum, petiuit per nuncios suos, ad hoc speciale mandatum habentes à Clemente papa V. gratiam & fauorem consuetum, ac sibi per manus eiusdem impendi unctionem & consecrationem, & Romani imperij diadema, ut patet ext. de iureiur. c. Romani imper. in Clem. nec ibidem reperitur aliud petiuisse. Item nec illud procedit ex speciali submissione, uel recognitione certa per aliquos ex regibus facta. hæc enim apud nos non reperitur esse facta: quòd etsi ea reperiretur esse facta, puta quòd aliquis ex regibus Romanorum electus in concordia, uel à maiori parte principum Electorum, petiuisset nominationem & approbationem, & obtinuisset ab ecclesia: id tamen non debet, nec potest de iure regno & imperio, nec etiam principibus & populo, regno & imperio subiectis, in iuribus regni & imperij præiudicare: ut infrà in oppositionibus in cap. 14. plenè de hoc dicam. Quare concluditur ex præmissis, quòd electus in regem & Imperatorem, ad hoc ex speciali iure non tenetur. Cum ergo, ut ex iam dictis appatet, electus in regem & Imperatorem, ad petendas & recipiendas nominationem & approbationem personæ ab ecclesia Romana, non sit astrictus nec iure communi, nec iure speciali, ergo ad hoc nullo iure tenetur.

Quòd iuramentum, quod iurat rex Rom. papæ, non est iuramentum homagij quod scilicet uasallus præstat domino suo ratione feudi: sed est iuramentum defensionis, per ipsum papæ & ecclesiæ fideliter impendendæ. Et est quintus Articulus. Cap. IX.

CÆterùm quintus & ultimus articulus, est talis: Iuramentū quod solet præstare rex Roman. papæ & ecclesiæ Romanæ, secundum formam in can. 63. distinct. c. tibi domino. comprehēsam, non est iuramentum fidelitatis, id est homagij, scilicet quod præstat fidelis seu uasallus domino suo, ratione feudi: sed est iuramentum fidelitatis, id est, fidelis defensionis per ipsum regem papæ & ecclesię impendēdę. Circa probationem huius articuli sciendum est, quòd Hugo tenet, quòd Imperator habet potestatem à solo Deo, quo ad temporalia, nec subest in eis papæ. Nam exercitus facit Imperatorem, 93. distinction. c. legimus. Et secundum hanc opinionem tenet etiam Iohan. 10. distinction. c. quoniam. Sed alij Canonistæ, & Bernhardus, tenent contrarium, scilicet quòd Imp. recipit executionem gladij temporalibus ab ecclesia. Et sic iurisdictiones huiusmodi non essent distinctæ: sed una, scilicet secularis ab ecclesiastica, dependeret: ut patet ex his quæ notantur ext. qui fil. sint legit. c. causam quæ. Licet aūt Hostiens. ibidē amplectatur opinionem secundam, cum dicit ibidē, quòd papa se non habet intromittere de temporalibus in alterius præiudicium, allegans eiusdem tit. c. per uenerabilem, ibi. insuper nisi in casibus, ut in eodem cap. ſ. rationib. Sed Imperator indistinctè se intromittit, quia à Deo sibi hoc est cōmissum immediatè, quemadmodū notatur in prędicto cap. tamen etiam hoc idem ipse notat in prędicto cap. per uenerabilē, in glossa, ut pręmissum est. Et hoc ipse notat his uerbis: Quāuis persona Imperatoris subsit papę, & temporalia per consequentiam quandam, tamē Imperator magis potest in tēporalibus, quia illa à Deo immediatè tenet. Et ideo, dūmodo caueat à peccato, prout placet, de eis potest disponere. His præmissis, dico, quòd ueritas huius articuli de facili pateret, si teneamus opinionem Hugonis, & suorum sequacium. Nam secundum hoc manifestè pateret, quòd rex uel Imperator nequaquam de regno & imperio ipsius ecclesię uasallus existeret: sed ipsum immediatè à Deo haberet. Et hæc opinio maximè ex hoc uidetur habere ueritatē, quòd alij reges Christianitatis, qui tamē hodie ut plurimùm nō recognoscūt Romanū Imperatorē, nec aliquem alium superiorē in temporalibus, nec ab ecclesia Romana, nec ab alijs ecclesijs recipiunt & tenent in feudū merum & mistum imperium, & alia regalia, de quibus habetur in libris feudorum, titulo Quæ sint regalia, capitul. unico. in suis regnis. Sed potius econtrà pręlati ecclesiarum, regalia suarum ecclesiarum ab ipsis regibus in feudum recipere ac tenere noscuntur. Idem etiam esset secundū

oppo-

A oppositionem Hostiensis, tenendo scilicet, quod Imperator temporalia immediate teneat a Deo, de qua supra dixi. Secundum autem opinionem Al. Cau. & sequacium, quam multi Theologi hodie sequuntur, non æque posset ueritas huius articuli hoc modo probari. Volens igitur in hac contrarietate opinionum ponere os in cœlum, ueritatem præmissi articuli probo, hoc modo. Certum est, quod regnum & imperium Rom. constat ex prouincijs & terris regno & imperio subiectis, cũ mero & misto imperio ac potestate plenaria in eisdem prouinncijs & terris, sicut quodlibet totũ ex suis partibus constat. Sed Carolus Magnus, in cuius personam imperium de Græcis fuit translatum in Germanos, habuit (ut ex superius dictis clare patet) Italiam, & alias prouincias & terras, quas hodie habuit regnũ & imperiũ Romanorũ, & plures alias ante dictam translationem: habuit etiam in ipsis plenariam & omnimodam potestatem ante translationem prædictam, de consuetudine generali regnorum occidentalium, ut uisum est in cap. septimo. Et sic non habuit has prouincias & terras cum potestate huiusmodi ab ecclesia Romana in feudum, uel alio quocunq; titulo: sed uel ex successione paterna, more aliorum regum occidentalium, uel per bellum licitum de iure gentiũ introductum, ut ex prædictis supra in cap. 5. patet. Ex quo etiam iure gentium prouincias & terras hu
B iusmodi per bellum licitum suas fecit, ut in eodem cap. patet. Et sic post eundem Carolum, successores sui, primo per successionem generis, & deinde per electionem surrogatam in locum successionis generis, Italiã & alias prouincias & terras regni & imperij, cum potestate omnimoda in eis, similiter habuerunt eo iure, quo ipse tenebat easdem, tanquam succedentes in locum ipsius, iuxta ea quę dixi supra cap. 7. Ergo concluditur ex hoc, quod rex Rom. qui ex electione principum succedit in locum dicti Caroli, saltem quoad illas prouincias & terras quæ sunt de regno & imperio, non tenet regnũ & imperium hoc modo sumptũ a papa & ab ecclesia Rom. in feudum: & sic ex consequenti patet, quod iuramentum prædictum, iuramentũ fidelitatis, id est, homagij non existit. Probatio enim præmissi articuli, quo ad secundũ eius membrũ, scilicet quod iuramentũ illud sit iuramẽtũ fidelitatis, id est fidelis defensionis faciendæ per regẽ ipsi ecclesię Rom. patet ex tenore eiusdẽ iuramenti in prędicto cap. Tibi domino. cõprehenso. Articuli enim in eiusdẽ iuramenti forma contenti, ad defensionẽ ecclesiæ Rom. aut ad non offendendũ dominũ papã in persona, honore, uel rebus, pertinere noscuntur. Qui uero tenetur aliũ defendere, ipsum offendere uel impugnare non debet. ut ff. si seruitus uind. l. altius. & ext. de nat. ex lib. uent. c. unico. cum concordantijs ibi notatis. Et sic de defensione papæ ac ecclesiæ Rom. articuli respiciunt antedicti. Nec mirum, si rex Rom. præstet hoc iuramentũ papæ & ecclesię Rom. ipse

ipse enim est aduocatus ipsius ecclesiæ, ut patet ext. de elect. c. uene A
rabilem. uers. quod autem. & de iureiur. c. Romani. in Clem. Aduocatio uero ecclesiæ nihil aliud est, nisi ius defendendi ecclesiam. Vnde etiam interdum in Iure, patroni ecclesiarum, dicuntur aduocati eorum: ut ext. de iure pat. c. quia clerici. Et hoc ex eo, quia habẽt defendere ecclesias, quorum sunt patroni: ut 16. q. 7. c. filijs. Et de hac aduocatiõe potest intelligi, quod dicit in Can. de cõsec. V. c. in die, scilicet quòd regimen ecclesię Rom. est concessum Theutonicis, ut etiam infrà in cap. 13. circa tertiam oppositionem plenius dicetur. Et de tali iuramento fidelitatis, intelligo etiam prædictam Clementinam de iureiuran. c. Romani. & id quod notatur 63. distinctione, c. quia sancta. in ultima glossa: sed non de iuramento fidelitatis, id est homagij, ut superius est probatum.

Capitulum decimum, in quo formantur duæ oppositiones contra primum & secundum articulos præmissos, & soluuntur.

VIso de iuribus regni & imperij Romanorũ, post tempus prædictæ trãslationis ipsius imperij: restat ad oppositiones, quæ contra præmissa iura regni & imperij fieri possunt; sine præiudicio cuiuslibet melioris sententiæ respondere. Primò igitur, in eo quòd in primo & secũdo articulis præmisis dicitur, quòd electus in regem seu Imperatorem Romanorũ, ex electione concordi, uel B
à maiori parte principum Electorũ de se facta, statim potest iura & bona regni & imperij licitè administrare. Contra opponitur & uidetur, quòd electus huiusmodi, demum post approbationem suã ab ecclesia faciendã, & ex ipsa approbatione posit iura & bona huiusmodi administrare. quod probatur: Examinatio personæ electi in regem Romanorũ pertinet ad ecclesiam Romanã, ut patet ext. de elect. c. uenerabilem. §. uerum. & de iureiur. c. Romani. uers. prę-fatus itaq;. in Clementinis. Hæc aũt examinatio non uidetur fieri ad alium finem, nisi ut examinata prius persona ipsius electi, approbetur electio, uel saltem persona ipsius electi, ut sic ex tali approbatione demum posit administrare: sicut in electis ad dignitates ecclesiasticas regulariter obseruatur. ut patet ext. de elect. c. nosti. & c. qualiter. & eodẽ tit. c. auariciæ. lib. 6. Ergo uidetur, quòd approbatio electi in regem Romanorum, etiãsi sit electus à principibus Electorib. in concordia, uel à maiori parte ipsorum, ab ecclesia Romana peti & recipi debeat. Circa hanc oppositionem, & eius solutionem est sciendum, quòd si uolumus sequi opinionem quæ habet, quòd iurisdictiones sint distinctæ & diuisæ, ita quòd una non dependeat ab altera: uel etiam opinionẽ Hostiensis (de quib. dictũ est suprà cap. proximo) tunc possemus dicere, quòd nulla cõstitutio iuris Canonici, posit regno & imperio circa administrationẽ tẽporaliũ eiusdẽ regni & imperij pręiudicare, cũ rex uel Imperator

non

A non subsit papæ quo ad ea, secundum opinionē Hugon. & Iohan. & eorum sequacium. Vel dato quòd subsit eidem quo ad temporalia per quandam consequentiam, tamen non habeat se intromittere de temporalibus in alterius præiudicium, secundum opinionem Hostiens. ibi positam. Et sic prædicta duo cap. non obstarent: magnum enim fieret præiudicium regno & imperio, ut etiam dictum est supra in cap. 5. & dicetur infrà in cap. 14. si electus ante examinationem & approbationem ecclesiæ administrare non posset. Sed quia circa determinationem opinionū prædictarum, scilicet utrum sint distinctę iurisdictiones, ut etiam suprà cap. prox. dixi, nolo ponere os in cœlum. Ideo aliter respondeo ad oppositionem prædictam, & dico, quòd duplex est examinatio personæ: una clerici promouendi ad dignitatem Ecclesiasticam, scilicet qua inquiritur, an commiserit crimina. Et talis si repertus fuerit per euidentiam facti, uel per confessionem in iure factam, aut per probationes legitimas crimen seu crimina commisisse, non poterit promoueri absque dispensatione superioris ad Ecclesiasticam dignitatem. Nec in hoc distinguo, an egerit pœnitentiam, an non, secundum ea quę leguntur & notantur ext. de tempor. ord. c. ult. & 50. distinction. 1. q. 7. c. si quis omnē. Et talis regulariter ante examinationē personę, per quā deueniatur ad confirmationē uel infirmationē suę electionis, admi-
B nistrare nō potest. Sed demū ex confirmatione habita, ad quā deuenitur per examinationē & approbationē, & melius personæ electę administrare poterūt: & sic loquūtur iura prædicta, c. nosti. c. qualiter. c. auariciæ, in contrarium allegata. Alia uerò est examinatio electi in regem Rom. uel Imper. Et hæc potest esse duplex, una qua inquiritur, an commiserit crimina notoria, pręsertim grauia, de quibus egit pœnitentiā, & hāc non habet facere D. papa, seu ecclesia Roman. de persona ipsius regis. Non enim debet propter hoc unctionem & coronationē aliquatenus denegare. Et huius ratio est, quia dato etiā, quòd electus in regē seu Imp. Rom. propter crimen sit inhabilis ad administrationē regni & imperij assumendā: tamen per pœnitentiam peractā reuerterretur ad priorē statum, ut scribitur originaliter Apo. 2. Age pœnitentiam, &c. & ponuntur hæc uerba trāsumptiuè in can. 50. dist. c. quia tua: ad idē 23. q. 6. c. uides, dist. 50. c. ferrum & arg. ad hoc ff. de ędil. ed. l. quòd ita: secus tamē esset in hoc casu, in electo seu promouēdo ad ecclesiasticā dignitatē, ut prędixi. Nec mirū, in spiritualib. enim maior idoneitas, quàm in tēporalib. requirit. patet ext. qui fil. sint legit. c. per uenerabilē, circa princ. Vnde hæc diuersitas tā propter prærogatiuā Ecclesiasticarū dignitatum, respectu secularium, quàm etiam propter maiorem idoneitatem, quæ requiritur in præsidentibus Ecclesiasticis dignitatibus, est inducta. Quod etiam in multis alijs similibus casibus in iure Canonico poterit reperiri. Alia uerò possit esse examinatio

personæ

personæ regis electi, qua inquireretur, an commisisset crimina huiusmodi, de quibus non egerit pœnitentiam. Et sic papa & ecclesia Rom. poterit eum examinare. Hæc tamen examinatio non habet fieri per ecclesiã ad hunc finem, ut approbetur uel reprobetur sua electio, uel persona (dum tamen sit electus in concordia, uel à maiori parte principum Electorum.) Nam cum ipse sit factus rex ex electione huiusmodi, ac successerit Carolo Magno, qui eiusmodi prouincias et terras hodie regno & imperio subiectas, citra omnẽ trãslationem imperij habuit, ut uisum est suprà 6. & 7. cap. non poterit igitur propter crimen in modum exceptionis oppositum repelli à regno & successione prædictis: sicut nec alij reges orbis propter crimen à regnis, per successionem generis eisdem debitis, hoc modo repelli possent, præsertim cum quis ab homine non repellatur sine accusatione, ut ff. de mun. & hon. l. rescripto. Præterea hoc etiã sic probatur, quòd si examinatio talis haberet fieri per ecclesiã, id maximè procederet ex hoc, quòd talis electus non possit exercere iurisdictionem regni & imperij ratione criminis: sed hoc non obstat. Potest enim iudex ecclesiasticus, in quo maior idoneitas requiritur quàm in seculari, ut patet ex iam dictis, non obstante crimine, iurisdictionẽ ecclesiasticã exercere ad hoc, 3. q. 7. §. ult. ut not. Innoc. ext. de off. deleg. c. cũ super. respõdens ibi ad can. in q. 7. qui suis. cum 4. can. ibi sequentibus, qui Canones uidentur contrarium probare. imò quod plus est, Innoc. ibidem, & etiam ipse Hostiens. notat, ext. de rescript. c. super literis, quòd etiã iudex delegatus procedere potest, non obstante criminis exceptione. Multo ergo fortius electus in regem, qui ex electione principum factus est rex, ut suprà dixi, poterit non obstante crimine, iurisdictionem regni & imperij exercere: & sic persona ipsius non erit propter hoc, uel sua electio reprobanda. Posset tamen propter crimen hæresis, uel aliud grauius crimẽ notoriũ, de quo incorrigibilis appareret, à regno deponi, ut infrà dicam. Et est simile huic quod dicimus de papa electo à duab. partibus Cardinaliũ, cõtra quẽ nõ potest excipi de crimine hęresis, licet possit de illo accusari, ut notat Innoc. & Compost. ext. de elect. c. licet. Sed ad hũc finẽ examinari potest ab ecclesia, ut agat pœnitentiã de criminib. per examinationẽ huiusmodi in eo repertis, ut ea peracta, uel saltem parte ipsius pœnitentiæ, sibi unctionem & coronationem imperialem impẽdat. Potest enim ipsum, sicut & quemlibet alium Christianũ, corrigere de peccato, potestate sibi à Deo tradita, ut dixit Petro: Quodcunq; ligaueris, &c. Matthęi 16. & ext. de iud. c. nouerit. de maior. & obed. c. solitę, cum concordantijs. Et si correctionem domini papæ & ecclesiæ super criminibus repertis per examinationem contemneret, puta quia pœnitentiã super eis ad requisitionem ipsius ecclesiæ agere recusaret, ex tũc etiam ecclesia Rom. unctionem & coronationẽ imperialem eidem

A eidem posset, quousq; pœnitentiam, uel saltem partem pœnitentię peragerct, rationabiliter denegare. Et sic etiā posset intelligi, quod dicitur in præcedēti c. uenerabilem. §. uerum, uers. nunquid enim. Imò credo, quòd si rex Rom. excommunicatus propterea ab ecclesia, non resipisceret, ipsumetiam ex hoc tanquam incorrigibilem finaliter posse deponi, uel saltem declarari deponendum. Ad hoc facit autoritas Euangelij, Si peccauerit: ibi, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus, &c. Matt. 18. quod etiam ponitur in prædicto c. nouit. ad idem facit etiam 24. q. 1. c. omnibus. Et sic intellige quod notatur 40. dist. c. si papa. in ult. & quod notat Hostien. in prędicto c. uenerabilem. uer. sunt enim. in glos. Intelligo igitur, quòd examinatio personæ electæ in regem, de qua loquuntur prædicta duo c. uenerabil. & c. Roman. pertineat ad ecclesiā, non tamē ad hunc finem, ut posit ex approbatione ab eadē ecclesia habita administrare: cum ex electione concordi, uel à maiori parte principum Electorum de se facta, id sibi cōpetat, ut suprà in cap. 5. & 6. declaratū est. sed adhunc finem, ut corrigat eum de criminib. notorijs, pręsertim grauib. si qua commisit, de quib. pœnitentiā nō egit Et si correctionem contemneret, nolēdo agere pœnitentiam de peccatis seu criminibus huiusmodi, ad requisitionem ipsius ecclesiæ: tunc denegare posset ei unctionem & coronationem imperialem, & aliás contra ipsum procedere modo præmisso.

B Et hunc intelligo esse finem seu effectum examinationis regis ab ecclesia faciendæ, quo ad electionem à principibus concorditer, uel à maiori parte ipsorum de se factam. Sed quando quis esset electus à minore parte principum, tunc papa posset reprobare talem electum, uel eius electionem: hoc est, declarare ipsum non habere ius secundum ea quæ dicam infrà capite 12. Et sic intelligo prædictum capitulum, uenerabilem. &c. Romani. in contrarium allegata. Sed contra ea quæ circa solutionem huius opinionis dicta sunt, opponi potest de eo quod notat Hostiensis in Summa de electione. §. quis eligitur. Vbi nedum in prælatis requiritur idoneitas personæ, sed etiam in promouendo ad imperium: allegat c. uenerabilem. de elec. Sed hoc dictum non obstat, quia dico quòd requiritur idoneitas in eo, sed non illa quę requiritur in prælatis ecclesiasticis. Sufficit enim in promouendo ad imperium, quòd non sit Iudæus, ad hoc C. de Iudæis. l. ultim. uel hæreticus, arg. C. de hæret. l. penul. & in Auth. ibi posita. Propter hęresim enim papa deponi potest, ut patet 40. dist. c. si papa, uel paganus. Si enim non esset Christianus, non posset iurisdictionem imperij exercere. Ad hoc in Auth. de iureiurando quod pręstatur ab his qui, &c. circa prin. col. 2. Item, quòd non sit fatuus, seu mente captus, aut aliàs impotens ad imperium gubernandum. Item, quòd non sit incorrigibilis de peccatis, præsertim grauibus, per eum perpetratis, iuxta

ea quę superius sunt dicta. Sed in assumendis ad prçlaturas ecclesia A
sticas, alia multa requirũtur, ut potest ex iure Can. de facili appare-
re. Quòd aũt dicit prædictũ c. uenerabilẽ ibi, Sunt enĩ impedimen
ta notoria: dico quòd idem non est sufficiens causa, sed adminicu-
lans reprobationis Philippi, nisi forte intelligamus quòd ibi dici-
tur de reprobatione quo ad unctionem & coronationem imperia-
lem non impendẽdam eidem propter crimina quæ commisit, sed
illum duntaxat reputo sufficientem, quando (prout notat ibidem
Inno. & Hostiensis) ipse fuit electus à minori parte principum, &
ideo erat reprobandus iuxta ea quæ dicam infrà cap. 12. Item op-
ponitur secundo contra primum & secundum articulus prædi-
ctus hoc modo. Si rex Romanorum ex electione cõcordi, uel à ma
iori parte principum electorum, potest statim administrare iura &
bona regni & imperij, ut dicunt prædicti articuli, primus & secun
dus: ergo unctio & coronatio quæ regi Romanorum Aquisgrani
per ipsum Archiepiscopum Coloniensem: item unctio & corona
tio quę per Archiepiscopum Mediolanen. in uilla Modicensi secũ
dario eidem, ante unctionem & coronationem imperialem cõsue-
uit impendi, ut de his coronationibus notat Ioan. And. ext. de iure
iur. c. Romani in Clementinis, uidentur superfluę & inanes. Hoc
autem est absurdum & inconueniens: non enim uidentur binę un
ctiones & coronationes huiusmodi, ante unctionem & coronatio B
nẽ imperialem absq; rationabili causa inductæ. Causa aũt huius nõ
uidetur alia, nisi quòd ex unctione & coronatione in uilla Modicẽ
si, in Italia possit ministrare, & sic id non poterit ex electione prin-
cipum electorum. Circa hanc oppositionem est sciẽdum, quòd qui
dam uoluerunt dicere, quòd rex Romanorum auctoritatem admi
nistrandi recipit ab Archiepiscopo Coloniensi: ad illum enim per
tinet eidem regi primam unctionem & coronationem impendere,
ut iã dixi, & hãc opinionẽ recitat Inn. ext. de elect. c. uenerabilẽ. Sed
hęc opinio nõ est uera. Cũ enim rex Romanorum ex ipsa electione
Principũ electorũ, auctoritatẽ administrandi plenariã cõsequatur,
ut sufficienter suprà in 5. & 6. capitulis est ostensum. Non ergo ip-
sam consequitur ab Archiepisc. Coloniensi prætextu unctionis &
coronationis prędictarũ, uel alio quocunq; nisi ex electione princi
pum electorum duntaxat. Restat ergo pro oppositione prçmissa
tollẽda causam assignare quare rex Rom. ante unctionẽ & corona-
tionẽ imperialẽ binas unctiones & coronationes recipit ante di-
ctas. Circa quod est sciendũ quòd actus unctionis regũ Christia
norũ ex præcepto ueteris Testamẽti est inductus. Legitur enim 1.
Reg. 9. cap. quòd Dominus pręcepit Samueli, ut ungeret Saul du-
cẽ super populũ Israel & quod fecit, ut patet ibi 10. cap. Item etiã le
gitur de Dauid 1. Reg. 17. Item legitur de Salomone rege qui fuit
unctus per Sadoch sacerdotem, & Nathan prophetam, 3. Reg.
cap. 1.

A cap.1.Idem etiam legitur de alijs regibus unctis ex præcepto Domini per Heliam Prophetam, ut patet originaliter 3.Reg.cap.19.& transumptiue ext.de sacra unctióne cap.uno.ubi etiã dicitur, quòd in nouo Testamento unctio regis uel principis à cap.ad brachium est translata. Coronationem autem regum credo ex sola generali, nedum Christianorum sed etiam Paganorum & gentilium consuetudine introductam. His præmisis, ad dictam oppositionem respondendo dico, quòd rex Rom. ungetur iuxta ritum omnium regum Christianorum ex præcepto ueteris Testamenti præmisso inductum. coronatur autem iuxta consuetudinem generalem & laudabilem, tam apud reges Christianos quam etiam Paganos & gentiles communiter obseruatã. Quod autem bis rex Rom. ungitur & coronatur ante unctionem & coronationẽ imperialẽ, ut est dictum, hoc reputo propter duo regna principalia, quæ habet, fuisse introductũ. Primum est regnũ Germaniȩ cui accesit Lotharienſe seu Lotharij, ut patet ex dictis suprà in capitulo quinto. Et idem dico de regno Arelatensi, uel regno Burgundiæ quod Ottho primus, ut refert Chronica Francorũ, in suam potestatem accepit: un de ratione huius Germaniæ, cum dicta regna accesserunt, Rex Romanorũ, primò ungitur & coronatur Aquisgrani. Hic enim locus est caput regni, ut etiam notat Hostiẽsis in summa de princip.
B & reg.§.Cui confitendum, sub §.cui Imperator. Cui etiam concordat dicta Chronica Godfridi dicens, quòd Carolus Magnus ibi principalem sedem regni Francorum constituit. Secundum regnũ est regnum Italiæ ratione cuius in dicta uilla Modicensi, ut præmittitur, ungi & coronari consueuit. Volebant enim Italici sicut & Germani circa coronationem regalem Italici regni suam sibi consuetudinẽ obseruari, nec immeritò. Magni eñ faciũt prouinciales seruari sibi cõsuetudinẽ, ut dicit l.ff.de off.proconf.l. obseruare.§ de hoc enim, & l.si aliquã. Circa quod est notãdũ, quòd etiã dato, quòd Italici, regẽ Rom.ad administrationem regni Italici nisi coronatione in dicta uilla Modicensi, uel etiam Germani ad administrationem regni Germanici nisi coronatione Aquisgrani prius habitis, nollent admittere: non tamen propter hoc rex Romanorum, reciperet potestatem administrandi in coronationibus huiusmodi, sed potius ex electione principum, ut ostensum est suprà capite quinto. sed hęc potestas administrandi remaneret impedita, quousque coronationes prædictæ fierent ratione consuetudinis, quâm in hoc sibi seruari uellent, tam Italici quam Germani. Vel posset dici quod ratione dictæ consuetudinis fungeretur non dũ electus, quousq; dictę coronationes sibi impenderent iuxta ea quę in simili materia de cõfirmatione electionis & institutione prę lati not.Innoc.ext.de caus.possess.c.cum super in prima glossa circa principiũ. Nõ igitur superfluæ & inanes sunt unctiones & corona

tiones prædictæ, sed ex causis iam dictis rationabiliter sunt inductæ. An autem rex Romanorum post unctionem & coronationẽ imperialem, quas post duas præmissas unctiones & coronationes recipit ab ecclesia Romana, aliquod noui iuris ultra nomẽ Imperatoris cõsequat̃, de hoc dicã infrà in c. sequẽti in secũda oppositione.

Capitulum decimumtertium in quo formantur duæ oppositiones contra prædictum tertium articulum, & soluuntur.

CONtra tertium uerò articulum prædictum in eo quòd ibi dicitur, quòd rex Romanorũ habet eandem, potestatẽ, quã habet Imperator, opponit̃ de l. bene à Zenone in fi. C. de quod. presc. ubi Imperator non concedit priuilegium ante imperiales susceptàs, per quarum susceptionem intelligimus coronationem Imperialem. Et sic uidetur quòd rex Rom. non habet eandem potestatem cõcessione priuilegiorum, quã habet postea factus Imp. Ad hãc oppositionẽ, saluo semper maiorum meorũ iudicio dico, quòd quid sit in hoc tenendũ de iur. ciu. id determinationi dominorũ legistarũ relinquo, qui de hoc tractant in præallegata l. bene à Zenone & maximẽ dominus Cynus de Pistorio, de quo aliquid tractat Vilhelmus in speculo de re scripti præsent. §. fui, uers. item quod est obtentum. Tamen ex quo Carolus Magnus, in cuius personam translatum fuit imperium de Græcis, ut sæpe dictum est multa concessit priuilegia in Italia & in alijs partib. regni & imperij Francorũ ante unctionẽ & coronationẽ imperialẽ, quę hodierno die in multis reperiunt̃ ecclesijs, & hoc fecit iuxta morẽ aliorũ regnorũ Italię ac etiã Francorũ prędecessorũ suorũ, nec nõ iuxta cõsuetudinẽ generalẽ omniũ aliorũ regnorũ occidẽtalium, quorum reges cõcedũt priuilegia in suis regnis. Et idẽ post eũ fecerũt sui successores in dictis regnis & imperio, ut uideri posset ex diuersis priuilegijs per eos multis ecclesijs ac ciuitatib. & locis alijs Germanię ac aliarũ prouinciarum regni & imperij concessis. Ergo & hodie saltem ex consuetudine generali à tempore cuius contarij hominum memoria nõ existit introducta, quæ est optima legũ interpres, ut de ff. de l. & senat. l. si de interpr. & ext. de cõsuet. c. cum dilectus, poterit rex nondum coronatus in Imp. dare pręmissa priuilegia. Vnde legitur in pręmissa Hist. Frãcorũ quòd Pipinus pater dicti Caroli rex Francorũ dedit Ecclesię Rom. ciuitatẽ Rauẽ. cũ 5. ciuitatib. ad eã pertinẽtib. & hic nunquam factus fuit Imperat. Carolus etiã prędictus, ut patet ex Chronica Martini antequam esset Imp. Romã ueniens cõfirmauit Eccl. Rom. omnia, quæ pater suus Pipinus dederat eidem adiuncto ducatu Spoletano & Beneuentano. Et hoc indistinctè credo uerum in priuilegijs quę concesserunt ecclesijs, uel alijs quibuscunque terris & prouincijs quas non habuit idem Carolus dicto tempore, & quæ necadhuc sunt saltem de facto, de regno, & imperio, credo quòd non possit concedere priuilegia uirtute

A tutę prædictę consuetudinis ante unctionem & coronationem huiusmodi. Sed credo quòd post coronationem imperialem ea de iure concedere posſit, iuxta ėa quæ dicam in ſequenti oppoſitione. Et licet forte de facto talia priuilegia non admitterentur uel reciperentur, tamen admittenda eſſent, cum contra obedientiam, ad quā tenentur Imperatori alij reges, non uideatur currere præſcriptio, ut iam dicam.

Item opponitur ſecundo contra eundem tertium articulum de canone 23. diſt. c. in nomine Domini, uer. ligat. autem ibi: & factus Imperator, &c. & de c. uenerabilem §. uerum, ibi: eligendum in regem Imperatorem poſtmodum promouendum ext. de elect. & c. Romani, uerſ. poſtquàm de iureiur. in Clem. ubi dicit: Ego enim rex Romanorum & futurus Imperator. Ex quibus omnibus capitulis patet, quod primò quis efficitur rex & poſtmodum futuro tempore Imperator. Et ſic rex non uidetur habere eandem poteſtatē quā Imperator. Cum rex prius exiſtēs, poſtmodum promoueatur in Imperatorem, & ſic aliquid plus importet promotio in Imperatorem, quàm in regem. Circa hanc oppoſitionem ſciendum eſt, quòd ſi uellemus ſequi pronunciationem principum Germaniæ de qua notat. Hoſt. ext. de uerb. ſig. c. quibuſdam, ſcilicet quòd unctio non det, niſi nomen Imperatoris, & nunc haberemus dicere,

B quòd promotio regis Romanorum ad Imperatorem eſſet uerbalis & non realis. Sed quia uidetur quodam modo abſurdum ne dicam ridiculum, quòd hæc promotio ad imperium quę fit per unctionem & coronationem imperialem fiat propter nomen Imperatoris tantummodo conſequendum: idcirco ad hanc oppoſitionem aliter reſpondeo, dicendo quòd ſicut apparet ex tenore tertij articuli antedicti, non dico, nec dixi in eodem articulo, quòd rex Romanorum poſt electionem concordem principum, uel à maiori parte ipſorum de ſe factam, habeat eandem poteſtatem omnino & ſimpliciter quam habet Imperator, ſicut principes Germanię pronunciarunt, ut etiam recitat Hoſtien. in prædicto cap. ſuper quibuſdā: ſed dixi & dico, quòd habet eandem poteſtatem quam habet Imperator in Italia, & in alijs prouincijs & terris hodie ſubiectis regno & imperio, nec dico ſicut dicti principes pronunciauerunt, ut not. Hoſt. in pręd. c. ſuper quibuſdam, quòd unctio imperialis nihil det niſi nomen Imperatoris. Dico enim ſaluo ſemper iudicio ſaniori, quòd Imp. poſt unctionē & coronationem huiuſmodi conſequitur poteſtatem imperialem in omnibus regnis & prouincijs præſertim occidentalibus, quæ non erant ſub poteſtate Caroli M. ante tempus translationis prædictę, & quę adhuc non ſunt ſub poteſtate imperij de facto, ita quòd poteſt in eis ſpurios legitimare quo ad temporalia, infames, ad famam reſtituere, leges condere & his ſimilia facere, quæ de iure ſunt ſolis Imperatoribus reſeruata. Item po-

test à regibus & principibus eorundem regnorũ ac etiam prouinciarũ subiectionem exigere, quod ante unctionem & coronationẽ facere non poterat, nisi in his prouincijs & terris quę erant sub potestate, & dominio dicti Caroli ante tempus eiusdem trãslationis, & quæ adhuc hodie subiectæ sunt regno & imperio, in his potest potestatem imperialem exercere, & pręmissa facere ante unctionẽ & coronationem imperialem saltem uirtute cõsuetudinis, eo iure quo id potuit Carolus, ut probatũ est supra c.7. Et sic intelligẽdus est articulus pręnotatus, & sic unctio & coronatio imperialis aliquid realitatis addit ultra nomen Imp. seu potius Rõ. rex post unctionem & coronationem imperialem uirtute translationis imperij aliquid realis iuris cõsequit̃ iuxta ea, quę dicã infrà in c.16. Aliàs eñ nisi sic dicamus non posset dici rex Rom. promoueri, propriè loquendo ad imperiũ, nec dici propriè futurus Imp. & esset lex imposita uerbis & non reb. cuius contrarium est faciendum, ut patet C. communia de leg. l.2. & ext. de elect. c. cõmissa §. Porrò li.6. & distinctio nominũ non declararet differentiam rerum, quod est contra iur. 21. dist. c. clerus, & C. de codicil. l. si idem ut notatur 95. dist. c. olim. Scias tamen quòd pręmissę oppositioni meę non sto pręcisè propter ea quę dicam in cap. 16. circa finem, sed determinationem eiusdem maioribus meis reseruo, ut dicam in prædicto cap. in fine. Licet autem reges eorundem regnorum fortaſsis non uellent talia in suis regnis fieri per Imperatorem Rom. adhæc tamen admitten da de iure tenẽtur. Imp. enim fundat intentionem suam in orbe de iure, ut patet 7. q. 1. c. In apib. & ff. ad l. Rhodiã de iactu l. præcatio. Cum ergo ad subiectionem & obedientiam Imperatoris teneãtur, nisi se ostendant se esse exemptos, uidentur peccare in his sibi resistentes ad hoc 11. q. 3. c. qui resistit, præsertim cum contra obedientiam non currat præscriptio, ut ext. de pręscr. c. cum nõ liceat & c. cũ ex officijs & de cõsuet. c. cum inter nos. Et sic ex his patet responsio ad dicta capit. in nomine c. uenerabilem, & c. Romani. Quia dico quòd plus importat promotio in Imperatorem in regnis præsertim occidentalibus quæ de facto non subsunt regno & imperio Rom. quàm promotio in regem. Sed non plus importat hęc probatio ad imperium quo ad Italiam & alias prouincias & terras regno & imperio subiectas, nisi quadam intitulationem & nominationem imperialem, cum omnia poſsit in his prouincijs & terris, qui potest Imperator, ut suprà in cap.7. plenius est ostensum.

Capitulum duodecimum in quo formantur octo oppositiones contra dictum quartum articulum, & soluuntur.

CONtra quartum autem articulum præmissum, in eo quod ibi dicitur, quòd electus in regem seu Imperatorem Rom. à principibus uel à maiori parte ipsorum, nominationem ab Ecclesia Romana recipere non tenetur, opponit̃ de c. uenerabilem §. nos itaq;

ext. de

A ext.de elect.ubi Innocentius papa tertius nominauit regem Otthonem quartum,qui tamen fuit electus à maiori parte principum, ut ibi notat Innocent.& Hostiensis,& de c.Romani,uers.prefatus ita que de iureiur.in Clemen.ubi dicitur,quòd Clemens papa quintus examinata persona quondam Heinrici Imperatoris,licet in eius absentia,ipsum nominauit regem,quem tamen ab omnibus principibus in concordia electum fuisse constet. Et sic uidetur quòd electus in regem Romanorum utcunque sit electus in concordia uel à maiori parte principum, nominationẽ regiã ab Ecclesia recipere teneatur.Ad hãc autem primam oppositionem dicendũ est, quòd nominatio regia de qua loquuntur prædicta duo cap.est quædam nuda & simplex nominatio,qua papa electum in regem nominat seu uocat regẽ Rõ. nihil omnino noui iuris tribuit nomine,quod etiam probat ex prædicto c.uenerabilem:nam licet ibi papa nominauit Otthonem regem Rom.tamen reseruauit contra dictoribus potestatẽ dicendi contra personam ipsius electi, & contra factũ electionis,ut patet ibi:in uers.eos igitur,& sic apparet, quòd talis nominatio nihil sibi iuris tribuit, unde etiã nõ erat necesse, quòd ipsã à papa reciperet uel etiã peteret.Sed papa id facit ad ostẽdẽdum fauorẽ quẽ ab ipsum habebat,iustitia exigẽte, puta quia electus erat à maiori parte principũ ut suprà dixi.Idem etiam dico de nomina-

B tione quondam Heinrici prædicti,& multo fortius quia concorditer erat electus à principib.ut dixi.Item contra eũdem quartũ titulum in eo quod ibi dicitur,quòd electus à principib.in concordia, non tenetur recipere approbationem ab ecclesia Rom. opponitur de præd.c.Rom.uers.præfatus itaque de iureiur.in Clemen.ubi dicitur quòd Clemens papa quondam Heinricum Imper. approbat in regẽ Rõ.& tamen idẽ fuit electus concorditer à principib. ut dictũ est.Itẽ in eod.ca.dicitur in §. cęterùm: quod Bonifacius Octauus approbauit quondã Albertũ regem Rõ.imò quod plus est dicitur ibi quòd assũpsit eũ in regẽ. Et tñ hic etiã fuit electus in concordia.Itẽ in hoc quod in prædicto articulo dicitur quòd electus à maiori parte principũ electorũ,nõ tenet petere uel recipere approbationẽ personę ab ecclesia Rõ.opponitur de c.uenerabilẽ uers.quod aũt.ext.de elect.ubi dicit cum uota principũ in elect.diuidũtur,papa post admonitionem & expectationem possit alteri partium fauere.Itẽ dicitur ibid. in uers.eos igitur, quod reprobauit Philippũ electũ in discordia in regẽ Rõ.Et sic patet ex hoc quòd papa tẽpore discordis electiõis personã unius electi in regẽ approbare potest reliquo reprobato.Vnde uidetur ex pręd.c.uenerabilẽ,quòd electus in cõcordia uel etiã in discordia,quantumcunque sit electus à maiori parte principũ,teneatur petere ac recipere approbationẽ à papa & ecclesia Rõ.Ad hãc oppositionẽ soluẽdam sciendũ est,si illã opinionẽ de qua supra dictum est in cap.9.scilicet quòd iurisdictiones ec-

clesiast.& seculares sint distinctæ, & quod utraque immediatè sit à Deo, diceremus esse ueram, quid nec illa nec quæcunque alia cōstitutio iuris canonici posit iurib. regni & imperij in aliquo præiudiciū generare. Sed quia de hac opinione uel eius determinatione me nō intromitto, ut ibi dixi, ergo aliter ad eandem oppositionem respondeo dicendo quid quando indiscordi electione regis Rom. in cidit dubium facti puta quia uterque electorum dicit se esse electum à maiori parte principum, uel alter ex electis dicit, coelectum suum non esse electum in termino ad eligēdum præfixo, uel aliud tale in hoc casu propter necessitatem facti, scilicet quia hic non est alius iudex superior, papa potest hoc dubium cognitione præhabita definire iuxta ea etiam quæ notat Innoc. & Host. ext. de foro compet. c. licet, & dixi etiam supra in c. 8. Et sic habet unum approbare, reliquum uerò reprobare, hoc est per sententiam definitiuam declarare, quis eorum ius habeat in regno & imperio & quis non. Et sic debet intelligi prædictum c. uenerabilem in uers. quia autem & uers. eas. Et idem esset secundum ea quæ notat Inn. & Host. in prædicto c. licet, quando incideret probabile dubium iuris, puta quòd unus esset electus à duobus principib. & alius ab alijs duob. tertius uerò à reliquis princip. hic enim est dubium iuris. Nam si dicamus quòd electio pertinet ad eos, ut ad singulares personas secūdū opinionem Hostiēsis, de qua supra dixi cap. 6. ualet electio B quæ facta est à tribus tanquam à maiori parte respectu aliorum, secundum ea quæ notat de præsentatione plurium patronorū, ext. de iur. pat. c. quoniā, & Cōpostell. ext. de el. c. Ecclesia 1. Si autē dicamus quòd pertineat ad eos ut ad collegiū seu uniuersitatē secundū aliam opinionem quæ mihi placet, ut in præd. cap. 6. dixi, tunc nulla ex his tribus ualeret, quia nulla esset facta à maiori parte collegij principum secundum ea quæ notant prædicti doctores in cap. præallegato: & sic aliam electionem denuò fieri oporteret. Vnde in hoc casu, uel quocunque alio ubi dubium probabile iuris incideret, papæ esset illud dubium, nedum propter necessitatem iuris, sed etiā auctoritate iuris, declarare, ut patet ex qui fil. sint legit c. uenerabilem §. rationibus. Et ex hac declaratione habet unum approbare, reliquo reprobato, uel omnibus. Et sic etiam intelligo prædictum c. uenerabilem. uers. qui autem, & uers. eos igitur. Et secundum præmissa debet intelligi id quod ibi notat Innoc. qui dicit: Si plures principes eliguntur, papa de iure cognoscet inter eos, & definiet. Ac in his casibus si lis uerteretur super hoc coram papa, uterque electus bene petere posset, ab eo declarari, se fore regem Romanorum ex electione à maiori parte principum de se facta, ac etiam ex consequenti declarari, suum coelectū nullum prorsus ius habere in regno & imperio Romanorū. Quando autem alius est electus à maiori parte principum, ut in casu nostro,

A ſtro,nec in hoc incidit aliquod probabile dubiũ iuris uel etiã facti, nõ eſt dicẽda talis electio diſcors,nec dicũtur uote principũ diuiſi, ſed potius electio huiuſmodi dicitur iuris interpretatione eſſe concors,ut patet ex his quæ dicta ſunt ſuprà in cap.6. Vnde tunc approbatio papę, uel etiã ipſius approbationis petitio,electio in regẽ neceſſaria nõ exiſtimatur.Et ſic quo ad hoc intelligi debet 4. articulus prenotatus.Nec exemplũ de Lothario & Cũrado poſitum in uerſ.prædicto.Qui autẽ,cõtradicit huic ſolutioni,imò potius concordat:non eñ dicit in prædicto uerſ.nec etiã reperitur in hiſtoria Frãcorum & Chronica Godfridi prædictis, quæ de hoc negocio plenè tractãt,quòd idẽ Lotharius aliquã receperit à ſede apoſtolica nominationem uel approbationem,ſed unctionem & coronationem duntaxat ab eadem ſede recepit. De Cunrado uerò, qui fuit frater Friderici ducis Sueuiæ, & poſt eundem Lotharium factus fuit Imp.hiſtoria & Chronica prædictæ non referunt, quòd fuerit electus in regẽ Rom.à principib.Electoribus: ſed referunt, quòd in Italiã profectus,ſe à ſuis apud Mediolanum in regẽ ungi & coronari fecit,& nomẽ regis aſſumpſit.Propter quod Honorius papa II.ipſum excõmunicauit:demùm poſt plures annos dimiſſo nomine regis,in ipſius Lotharij gratiã abſolutus eſt. Et hoc ultimum etiã in prędicto uenerabilẽ,cõtinet.Et ſic patet reſponſio ad
B prędictum c.uenerabilẽ,in cõtrarium allegatum.Ad id uerò quod dicit in dicto c.Romani,de Heinrico Imp.& Alberto rege prædictis,reſpõdeo & dico,quòd approbatio & aſſumptio,de quibus loquit idẽ c. nõ fuerunt ipſis neceſſarię,cum ijdẽ ex electione cõcordi principũ Electorũ tã nomẽ regis, quàm adminiſtrationẽ regni & imperij,ac etiã poteſtatẽ imperialẽ in prouincijs ſubiectis regno & imperio,ex generali cõſuetudine fuerint plenariè cõſecuti, ut ſuperius in c.5.& 7.apparet.Nomẽ aũt Imp.& ſi quid aliud iuris cõpetit.Imp.plus quàm regi,poterãt cõſequi poſt unctionẽ & coronationẽ imperialẽ,ut etiã ſuprà in c.7.dictum eſt. Et ſic approbatio uel aſſũptio neceſſarię nõ fuerũt.Sed Bonifac.& Clemẽs,Rõ.põt. prefati,approbationẽ uel aſſũptionẽ huiuſmodi fecerũt de quadã ſolennitate,ex ſuperabũdãti cautela,ſcilicet ut ſciret ab omnib. propoſitũ eorũdem Rõ.pontif.qui decreuerãt Heinricũ & Albertum prędictos ungere & coronare ut Imp.Rom.& hoc ſcilicet,quòd approbatio uel aſſũptio prędictę petendę nõ erãt,& ſic de neceſsitate nec recipiendę,ſatis apparet ex prędicto c.Romani.Nã nõ apparet ibi quòd dictus Heinricus à prædicto papa Clemẽte, approbationem perſonæ petierit,ſed ſolummodo petijt ſeu dedit nuncijs ſiue mãdatũ petẽdi,ſibi per manus eiuſdẽ Clemẽtis impendi,unctionẽ cõſecrationẽ,& Rõani imperij diadema, ut ibi patet in uerſ.dictus nãq:Et etiã apparet ex eodẽ c.Romani,in prędicto §.cęterùm,quò præfatus Albertus à dicto Bonifacio papa petiuerit approbationem uel

nem uel assumptionem in regem Romanorum. Quas etiam appro- A
bationem uel assumptionem, si prędicti Heinricus & Albertus ad
eisdem Romanis pontificibus petiuissent & obtinuissent, id tamē
eorum successoribus in regno & imperio, ac principibus Electori
bus, & alijs principibus, & populo Germaniæ, & alijs subiectis re-
gno & imperio, in iuribus eiusdem regni & imperij præiudicare
non debet: ut inferius in ultima oppositione cōtra iura regni & im
perij facta, in c.14. plenius ostēdetur. Item contra eundem quartū
articulum adhuc alio modo potest opponi, de prędicto c. uenerabi
lem. §. uerum, ext. de elect. & de prædicto c. Romani, in princip. de
iureiuran. in Clemen. in quibus cap. dicitur, quòd ius & potestas e-
ligendi regē Rom. in Imperatorē promouēdū, prouenit ab ecclesia
Romana ad cæteros principes Germaniæ, quos hodie uocāus prin
cipes Electores. Et sic ex huiusmodi potestate eligēdi ad ipsos prin
cipes ab ecclesia Romana prouectione seu trāslatione, satis cōgruū
uidetur esse & rationabile, quòd etiā nominatio & approbatio ele-
ctionis, uel saltem personæ electi, petatur & recipiatur ab ecclesia
Romana per electum in regem & Imperatorem. Iustum enim est
unicuiq; sua cōmittere, C. de Iudæis. l. nemo la. secunda, ad idem 16.
q.2. c. uisis. Ad hanc oppositionē inhærendo his quæ de translatio-
ne imperij suprà cap.4. & de unctione & coronatione imperiali di
xi suprà capite proximo, dico, saluo semper meliori iudicio, quòd B
id quod dicitur in prædictis duobus c. uenerabilem, & c. Roma-
ni, scilicet ius & potestatem eligendi peruenisse ad dictos princi
pes ab ecclesia Romana, potest intelligi dupliciter. Primo mo-
do, quòd electus in regem à principibus, consequitur per aucto-
ritatem ecclesiæ regendarum prouinciarum & terrarum, hodie re-
gno & imperio subiectarū, quas omnes habuit Carolus Magnus
ante tempus translationis imperij, & etiam potestatem exercendi
actus, à iure Imp. reseruatos eisdem prouincijs & terris: & isto mo-
do non peruenit ad eos ab ecclesia hæc potestas elegendi, sed poti-
us ab Otthone III. Imp. de consensu principum & populi regno
& imperio subiectorum, expresso uel saltem tacito, & huius
ratio est. Certum est si ante tempora institutionis. Electo-
rum huiusmodi, quæ facta fuærit tempore prædicti Otth. ut patet
suprà in c.2. uacasset regnum Rom. principes & populus subiecti
regno, circumscripta successione generis, potuissent elegisse sibi
regem de iure gentium, ut patet ff. de iust. & iur. l. ex hoc iure, cū ibi
notatis. Qui electus ex tali electione, cōsecutus fuisset regimē pro
uinciarū & terrarū eidem regno subiectarū, codē iure gentium, ut
uisum est suprà c.5. ac etiā potestatē exercēdi actus, à iure Imp. reser-
uatos in ijsdē prouincijs & terris: & hoc uirtute cōsuetudinis, ut o-
stēsum est suprà in cap.7. quæ cōsuetudo etiā est ius, ut patet 1. dist.
c. consuetudo, & Instit. de iur. nat. gēt. & ciu. §. ex non scripto, & sit
ex con-

A ex consequenti, principes & populus huiusmodi potuisset potestatem eligendi regem, in alium, uel alios illa uice, uel perpetuò etiam transtulisse. Iustum enim est, ut unicuiq; res sua disponenda cõmittatur, ut iam suprà dictum est. Ergo à pari uel fortiori ratione potuit idem Ottho Imp. de consensu principum & populi prędictorum expresso, uel saltem tacito, instituere, ut ad certos principes perpetuis temporibus perueniret ius & potestas eligendi regem, qui pręmissam potestatem haberẽt in prouincijs & terris huiusmodi exercendi. Maiorem enim potestatem, uel saltem parem habet rex seu Imp. uel alius princeps quicunq; cum consensu principum & populi subiectorum, faciendi ordinationes in regno uel principatu, ut de se notum existit. Ex quo ergo ex iam dictis apparet, quòd Ottho prędictus de consensu principũ & populi sibi subiectorũ, potuit instituere de iure Electores prędictos. Ergo in hoc papę uel ecclesię Rom. auctoritas necessaria nõ fuit. In his eñ quę à iure competunt, nõ est alicuius etiam superioris auctoritas necessaria, 28. dist. c. de his, ff. de condit. & inst. l. quę sub condit. §. si tamen. Secundo uerò modo potest intelligi hanc potestatẽ eligẽdi peruenisse ad principes Electores sic, scilicet quòd electus ab eis, per ipsam ecclesiam Rom. seu eius auctoritate consequatur nomen Imp. & potestatem imperialem, seu actus Imp. reseruatos exercendi in
B alijs prouincijs & terris, quæ de facto non subsunt regno & imperio Rom. & quas non habuit Carolus Magnus tempore translationis imperij, sæpe dicti, seu ante tẽpus translationis huiusmodi sub sua potestate. Et hoc secundo modo potestas eligendi regem seu Imperatorẽ ab ecclesia Romana peruenit ad principes Electores, & sic prędicta duo c. in contrarium allegata intelligo. Hæc enim auctoritate ipsius ecclesiæ, uirtute dictæ translationis imperij, consecutus fuit Carolus Magnus, in cuius personã translatio imperij de Græcis facta dinoscitur, & deinde post eũ sui in regno successores, ut uisum est suprà in cap. 4. Vnde etiam credo quòd rex Romanorũ, quo ad hæc pręmissa consequenda, petere consueuit à papa & ecclesia Ro. post electionẽ suã, sibi unctionẽ & coronationẽ imperialẽ impẽdi. Sicut etiã fecit Imperator Heinricus septimus, ut patet ext. de iureiur. c. Romani. §. pręfatus nãq;. Post quas unctionẽ & coronationẽ, pręmissã potestatẽ cũ nomine Imperatoris cõsequit, ut etiã suprà in c. pręcedẽti dictũ est. Vnde nominationẽ uel approbationẽ aliã petere uel recipere nõ tenetur. Vel posset dici, quòd reges Romanorũ ex sola cõsuetudine, nõ propter potestatem aliquã imperialem, sed propter nomen imperiale dũtaxat cõsequendum, petũt sibi ab ecclesia Rom. unctionẽ & coronationẽ imperialẽ impendi, secundum ea quę dicam infrà cap. 16. in fine. Et quòd potestatẽ imperialẽ cõsequũtur statim ex electione principũ Electorũ, uirtute trãslatiõis imperij de Græcis in Germãos, iuxta ea quæ dixi

suprà

supra,& in prædicto c.4. Item contra dictum quartum articulum A opponitur de glos.Ioh.93.dist.c.legimus,ubi sic dicit: Ex sola enim electione dico eum uerum Imp.antequam à papa confirmatur, licet ita non appelletur. Ergo Iohannes innuit in hac glossa,quòd electus à principibus in regem & Imperatorem ad hoc saltē ut appelletur Imperator,confirmationem seu approbationem à papa & ecclesia petere & recipere teneatur. Ad hanc oppositionem dico, quòd intelligi debet dicta glossa de ea cõfirmatione uel approbatione,quæ fit per unctionem & coronationem papæ, ex qua consequitur nomen Imp.& aliá iura imperialia in prouincijs & terris, quæ de facto non subsunt imperio, de quibus iuribus dictum est suprà in capitulo præcedenti. Nam papa ungendo & coronando eum Imperatorem,consentit promotioni suæ ad imperium: & sic tacitè ipso facto dicitur eum confirmare uel approbare. Et talis tacita confirmatio uel approbatio per unctionem huiusmodi, dat sibi nomen Imperatoris, & potestatem iura imperialia in prouincijs & terris,quæ de facto non subiectę sunt imperio, exercendi, ut dictum est suprà in oppositione prçcedenti. Nec alia confirmatio uel approbatio papę requiritur: ad quod bene facit text. de electione, capit. uenerabilem, §.uerum.uers. nunquid enim, ubi sic dicitur: Nunquid enim si principes non solùm in discordia, sed etiam in concordia, sacrilegum quencunque, uel excommunicatum in regem, tyrannum uel fatuum hęreticum eligerent, aut paganum, nos inungere, consecrare ac coronare hominem huiusmodi deberemus? absit omnino. Ex quo satis colligitur, quòd sufficit regi Romanorum tacita papę per unctionem & coronationē imperialem approbatio & confirmatio. Nam si requireretur expressa confirmatio uel approbatio papæ, utiq; dixisset. Ad idem facit & d.c.uenerabilem. §. quod autem,ibi.postquam à nobis unctio, cõsecratio & coronatio postulantur. Vnde notat Innoc. in prędicto c.uenerabilem,in glos. ar.quod sic,quòd in coronatione Imperatori tribuitur cõfirmatio.quod dicit ex eodem cap. patere. Sufficit ergo illa tacita personę ipsius regis approbatio seu cõfirmatio, per unctionem & coronationem huiusmodi,ut prędixi: & simile huius etiam notat de dignitatibus ecclesiasticis,63. dist. c. quia igitur: ubi notatur,quòd sunt pleriq; Archiepiscopi, quorum cõfirmatio non petitur à papa,sed tantùm pallium. & tunc eo ipso quod recipiunt pallium à papa, intelliguntur ab ipso confirmati, ut ibi notatur. Item contra eundem 4 articulum, quintò sic opponitur: Ad papam & ad ecclesiam Rom.pertinet imperij Rom.dispositio & trāslatio,cū ipsum de Grecis trāstulerit in Germanos,ut ext.de elect,c. uenerabilem.§.uerum.& de iureiur.c.Romani.circa princ. in Clemen.quod est maius quàm nominatio,uel personę approbatio ipsius regis,ut de se notum est: ergo etiam nominatio & approbatio

B

eiusdem

A eiusdem ad papam & ecclesiam Romanam pertinebit. Quod enim in maiori conceditur, licitum etiam esse uidetur in minori, ut ext. qui filij sint legitim. cap. per uenerabilem §. post principium. Ad idem ext. de regulis iuris, cap. licet, libro 6. cum concordantijs additionum. Ad hanc oppositionem secundum quosdam responderi potest, quòd prædicta translatio imperij non ab ecclesia Romana, sed pòtius à populo Rō. robur habuit & uigorē: & huic responsioni Chronicæ de imperij trāslatione loquētes, fauere uidētur. Referunt enim, quòd Leo papa populo Romano petente & acclamāte, Carolum Magnum in Romanorum Imperatorem creauerit, ut scripsi suprà cap. 1. & 2. in fine. Et pro hac responsione facit etiam opinio quorūdam, quæ habet, quòd populus Romanus hodie posset leges condere iuxta ea quæ notantur ff. de leg. l. non ambigitur. Nam si populus Romanus, secundum opinionem prędictam, hodie legem condere posset, pari ratione uidetur, quòd idem populus posit imperium, à quo potestas leges condendi dependet, de una gente ad aliam præsertim ex rationabili causa, transferre. Sed hæc responsio, saluo meliori iudicio, mihi non placet. Ex quo enim imperium Romanorum tempore dictæ translationis, & etiam longo tempore ante ipsam non fuit apud Romanos, sed apud Græcos extitit, non occurrit ra-
B tio quare populus Romanus tempore translationis prædictæ habuerit, uel etiam hodie habeat maiorem potestatem circa translationem imperij, quàm quicunque alius populus imperio Romano subiectus. Et eadem ratione, quòd populus Romanus hodie leges condendi non habeat potestatem, probatur per l. ult. C. de leg. Et hanc opinionem tenet Ioh. & Acc. in l. nō ambigitur, quā etiam approbat Hostiens. in summa de constit. §. quis. Posset tamen satis probabiliter dici, quòd populus Romanus, sumendo ipsum non tantùm pro populo ciuitatis Romanæ, sed pro toto populo Romano imperio subiecto, etiam hodie habeat, pręsertim uacante imperio, potestatem leges condendi, ac imperium ex causa de una gente ad aliam transferendi, cum talis populus maior uideatur ipso principe, secundum ea quæ dicam infrà capite 17. Reprobata igitur præmissa responsione, pro euidentia solutionis huius oppositionis, sciendum est, quòd papa & ecclesia Rom. casualiter certis causis inspectis, etiam in regionibus quæ non sunt de temporali iurisdictione ecclesiæ Romanæ, potest interdum iurisdictionem temporalem exercere, non tamen quòd propter hoc uelit alieno iuri præiudicare, & hoc potest facere auctoritate iuris diuini, ut probatur ext. qui filij sint legit. c. per uenerabilem. §. rationibus. quod dictum satis bene declarat Innoc. & Hostiensis post eum. ext. de for. compet. c. licet: ubi dicunt, quòd licet in multis sint distincta officia & regimina mundi & ecclesię, tamen quandocunque necesse

est,ad papam recurrendū est,siue sit necessitas iuris,& iudex dubi- A
us est quam sententiam proferre debeat,uel necessitas facti, quia ali
us non est iudex,uel nolit, uel non possit iusticiam exercere.Et alle
gat prædictum c.per uenerabilem.Et sic dico, saluo tamen iudicio
saniori,quòd ecclesia Romana non regulariter,sed casualiter, scili-
cet propter necessitatem facti,(quia non erat hic alius superior qui
translationem imperij faceret)& certis & rationalibus causis inspe
ctis, de quibus dixi suprà cap. quarto, fecit eandem translatio-
nem imperij, quod est maximum negotium iurisdictionis secu-
laris. Et hoc potuit ex iure diuino,per ea quæ leguntur in dicto
§.rationibus.Et sic concluditur ex hoc,quòd ad eandem ecclesiam
pertineat nominatio uel approbatio personæ electæ in regem uel
Imperatorem non regulariter,nisi fortè casualiter aliquę causæ ne-
cessariæ uel rationabiles interdum id exposcerent, sicut de transla
tione imperij est præmissum.Item opponitur adhuc sextò contra
prædictum quartum articulum hoc modo: Ad quem pertinet in-
stitutio,& destitutio,& econtrà,ut uidetur ext.de hæreticis,c. cum
ex iniuncto,in fine cum concordātijs ibi notatis.Sed ad papā & ec-
clesiam Romanam pertinet destitutio Imperatoris,ut patet ext. de
re iudic.c.ad apostolicæ,libro sexto.Ergo & institutio,quæ non ui
detur esse aliud nisi electi in regem uel imperatorem approbatio,
ad papā & ecclesiam pertinere uidetur. Soluendo hanc opinionē B
dico,quòd ad quem pertinet iure ordinario institutio, ad eundem
pertinet destitutio,& econtrà.Secus in iure speciali puta ex priuile
gio,uel cōsuetudine,ut electio clerici potest pertinere ex commis-
sione ad archidiaconum,uel alium prælatum: sed tamen destitutio
ad archiepiscopum pertineret,ut ibi notat D.Iohannes And.Et sic
dico, quòd in casu nostro destitutio non pertineret ad papam uel
ecclesiam Romanam iure ordinario,cum de his temporibus regu-
lariter se non haberet intromittere,ut suprà dictum est in præcedē
ti oppositione, sed quodam iure speciali se habet intromittere de
destitutione seu depositione Imperatoris, scilicet ratione enor-
mis & notorij, de quo Imperator incorrigibilis reperitur, ut
suprà dictum est in capite decimo, in prima oppositione, præ-
sertim cum hic non sit alius iudex superior, qui hanc depo-
sitionem facere possit iuxta ea quæ dixi suprà in proxima opposi-
tione. Et ideo non sequitur ex hoc, quòd ad eum institutio seu
approbatio pertineat Imperatoris. Vel posset dici secundum ali
quos,quòd papa & ecclesia Romana non destituit uel deponit Im-
peratorem,sed declarat eum ratione peccati enormis & notorij, de
quo Imperator incorrigibilis reperitur, fore deponēdum uel desti
tuendum per principes & alios,populum regni & imperij repræ-
sentantes,secundum ea quæ dicam infrà capite decimoseptimo. Et
secundū hęc, dictum de depositione & priuatione Imperatoris Fri
derici

A clerici per papam Innocẽtium quartum facta in prędicto c. ad apostolicæ, in contrarium allegato, debet intelligi secundum ea quę in oppositione sequenti statim dicam. Item adhuc contra eundem 4 articulum opponitur septimò, uidelicet quòd rex Romanorum ratione Germaniæ & Galliæ Belgicæ ac aliarum prouinciarum, quæ ab antiquo fuerunt de regno Francorum, à papa & ab ecclesia Romana nominationem & approbationem, imò assumptionem recipere specialiter teneatur: quod sic probatur. Certum est quòd Germania & Gallia Belgica, & omnes aliæ prouinciæ ab Aquitania usque Bauariam fuerunt de regno Francorum, ut patet ex dictis supra in c. 1. & 2. Et in hoc regno Francorum uidetur habere Romana ecclesia potestatem specialiter etiam in temporalibus disponendi. Zacharias enim papa, Hildericum regem Francorum deposuit, & Pipinum patrem Caroli Magni substituit in eius locum, & Francigenas à iuramento fidelitatis, ipsi Hilderico præfato absoluit, ut patet ex omnibus Chronicis memoratis, & etiam ex canone 15. q. 6. cap. alius. Et sic ex magna potestate quam etiam ecclesia Romana specialiter in hoc regno etiam in temporali bus habere dinoscitur, dicendum uidetur, quòd electus in regem & Imperatorum Romanorum specialiter ratione Germaniæ & omnium aliarum prouinciarum quæ sunt ab Aquitania usque in B Bauariam, nominationem & approbationem, imò assumptionem ab ecclesia Romana recipere teneatur; cum illius regni Francorum institutio & destitutio ad eandem Ecclesiam pertinere uideatur, ut patet ex iam dictis. Pro huius oppositionis solutione, sciendum est primò, quòd temporibus dicti Pipini, Franci solebant habere reges ex antiqua stirpe regum qui à Merouco filio Clodouei secundi reges Francorum Merouingi uocati sunt, ut patet ex dictis suprà in c. 1. & 2. Quorum genealogia usque ad prædictum Hildericum in eodem regno permansit, qui Hildericus sicut & alij plures sui prædecessores fecerant, solo nomine regnabat, sed opes, potentia & administratio ipsius regni penes præfectos ipsius palatij erat, qui Maiores domus dicebantur, & huius præfecti officio idem Pipinus uelut hæreditario iure fungebatur. Qui misit ad eundem Zachariam papam, Burchardum primum Vuirtzbergẽsem seu Herbipolensem episcopum, & Volradum archicapellanum, ut interrogarent & consulerent eum de regibus in Francia, qui temporibus illis non habentes regiam potestatem reges uocabantur, si bene esset an non. Et Zacharias super negotio huiusmodi consultus remandauit Pipino melius sibi uideri illum regem uocari qui potestatem haberet, quam illum qui sine potestate regali manebat, data'que auctoritate sua dictum Pipinum regem constitui iussit. Et sic idem Pipinus à Francis electus in regẽ, per manus sanctæ memoriæ Bonifacij Archiepiscopi Moguntinensis

nensis eleuatus est in regni solium in Suessionum ciuitate. Di- A
ctus uerò Hildericus qui Franciæ rex dicebatur attonsus est, & in monasterium missus, prout hæc omnia in Chronicis Eusebij, Frācorū, Godfridi, & Martini prædictis ac etiā in uita beati Burchardi episcopi antedicti plenè narrantur. Pipinus autē postea per Stephanum papam secundum immediatum successorem dicti Zachariæ papæ, & duo filij sui scilicet Carolus, qui postea Carolus Magnus uocatus est, & Carolomannus, uncti sunt in reges Frācorum, ut referunt prædictæ Chronicæ Eusebij & Francorum. His itaque præmissis dicendum est, respondendo ad oppositionē prædictam quòd ad papam & ad ecclesiam Rom. ex iure diuino pertinet declaratio dubiorum etiam in causis & negocijs temporalibus, nedum in Ecclesiast. & spiritualibus ut plenè probatur in text. qui fil. sint legit. capitulo per uenerabilem §. rationibus. Et sic papa in casu isto auctoritate iuris diuini ad consultationem dicti Pipini declarauit Hildericum qui nomen regis inane habebat, deponendū fore à regno per Francos: & ipsum Pipinum qui potestatem regiam habebat instituendum ferè per eosdem in regem. Dubium enim erat in hoc casu ex eo, quòd regnum huiusmodi, ut supra dictum est, per successionem generis debebatur. Vnde ad alium non uidebatur ipso Hilderico uiuente posse transferri, sed quia solo nomine, ut prædicitur, regnabat: idcirco iuxta prędictam de- B
clarationem, nomen regium eidem auferri, dicto'que Pipino, qui potestatem & sollicitudinem regiam gerebat, attribui, æquitate suadente, debebat iuxta illud: Si re parueris nec nomen habere me reris ad 98. distinctionē capitulo cor episcopi & ibi notat, & 38. distinctione capitulo quæ ipsis. Vnde secundum declarationē prædictam Zachariæ papæ Franci eundem Pipinum in regem elegerūt & instituerūt: & Hildericum destitutum in monasterium detruserunt, ut patet ex præmissis. Et sic quòd dicitur in Chronicis, quòd Zacharias data auctoritate sua iussit Pipinum regem constitui, intelligo auctoritate, scilicet declaratione præmissi dubij, non aūt auctoritate institutionis seu cōstitutionis Pipini in regem Frācorum. Et talem declarationē etiam ecclesia Romana in quolibet alio regno facere posset ratione dubij, etiam in temporalibus & secularibus negotijs, ut patet ex prædicto §. rationibus in c. per uenerabilem. Quod ergo dicitur in prędicto c. alius in contrarium allegato, quòd Zacharias deposuit regem Francorum, expone, id est, deponēdum consulŭit & depositioni consensit. ut etiam ubi notat Hugo, cui expositioni satis concordat Glossator, ibidem dicens in ultima glossa, deposuit, id est, deponentib. consensit. Et similiter quòd dicitur in eodem canone, quòd Pipinum substituit, expone, id est, substituēdum cōsuluit, uel id est, substituentib. consensit. Et hę expositiones ex his quæ præmissa sunt per dictas Chronicas approbantur.

A bantur. Quòd autem dicitur in prædicto capitulo quòd idem Zacharias Francigenas à iuramento absoluit & c. dic, id est, absolutos declarauit secundum Hugonem. Ex quo enim Hildericus auctoritate dictæ declarationis Papalis, & ecclesiæ fuit per Francos depositus de regno, ergo Francigenæ non erant astricti eidem iuramēto fidelitatis, quod ei tanquā rei præstiterant, ut ext. elect. capitulo uenerabilem in fine, & sic eos non absoluit propriè lòquendo à prædicto iuramento, sed absolutos declarauit. Et sic retentis dictis expositionibus non probatur ex illo capitulo quòd papa & ecclesia Romana habeat maiorem potestatem quo ad temporalia in regno Francorum quàm in alio quocunq; regno. Vnde non obstat, nec miretur aliquis de expositionibus præmissis, frequenter enim in historijs & Chronicis consimiles expositiones fieri necesse est, alias multas absurditates in ipsis contingeret reperiri. Legitur enim in historia prædicta Francorum, quod sub anno Domini 1130. cōcilium 16. episcoporū mēse Octobri à rege Lothario in Vuirtzburg fuit celebratum, cui affuit Archiepiscopus Rauennæ apostolicæ sedis legatus V. Gregorius qui Petro Leoni in electione prę ualuit & à dicto rege & omnib. ibi cōgregatis eligitur & cōfirmat. Nisi iā hæc uerba eligitur & confirmat exponant modo iam dicto, scilicet eligitur, id est, electioni cōsentit, magna sequeretur absurdi

B tas, scilicet quòd electio & confirmatio papę pertineret ad regem Rom. & ad episcopos alicuius prouinciæ quòd esset absurdū, ut de se satis patet. Et talis expositio interdum habet fieri etiam in iure. dicitur enim in canone 63. dist. c. sacrorum quòd episcopi per electionem cleri & populi sunt eligendi, quod exponi oportet, quo ad electionem populi de consensu tantum in electione præstandæ. Populus enim non habet episcopū eligere 63. dist. c. 1. & 2. cū multis capitulis ibi sequentibus, sed tantùm electioni factæ consentire 8. q. 1. c. licet, & 62. dist. c. 1. quod dicit, ut ibi notatur. Item octauo & ultimo adhuc potest opponi, contra dictum quartum articulum de canone dist. c. in synodo, ubi Leo papa cùm clero & populo Romano cōcessit Otthoni primo potestatem eligendi successorē in regno Italię, ubi notat Ioānes glossator, quòd ex hoc papa habet magnā potestatem in imperium. Et sic uidetur, quod ex hac magna potestate electus in regem seu Imperatorem Romanorum, saltem ratione regni Italiæ de quo loquitur prædictus canon, teneatur petere & recipere nominationem & approbationem à papa: & ecclesia Romana. Circa hanc oppositionem sciendum est, quòd ex quo Carolus Magnus in cuius personam, ut sępe dictum est, imperium de Græcis fuit translatum in Germanos, Italiā sicut & multas alias prouincias & terras, bello licitè de iure gentium introducto pro se & suis successoribus acquisiuit, & eandem Italiam Ottho primus quæ à fidelitate regum Francorum & Germaniæ multis annis de-

 fecerat,

fecerat, iusto bello recuperauit, ut ex prius dictis in multis capitulis apparet, nec ex quo ipsam Italiã Carolus & Ottho prędicti ex donatione uel concessione Romanę ecclesię, de qua cõstare possit, habuerunt, non credo (saluo semper iudicio saniori) quòd papa & ecclesia Romana habeant maiorem potestatem circa imperium in Italia, quam in alijs prouincijs & terris regni & imperij. Et sic ex cõsequenti non occurrit ratio, quare electus in regem & Imperatorẽ, magis habeat petere & recipere ab ecclesia Romana nominationẽ & approbationẽ ratione regni Italię, quàm ratione alterius prouinciæ de regno & imperio Romanorũ, præsertim cum Italia sicut & cęterę prouinciæ regni & imperij Francorum uenerit in diuisione ipsius regni, ut dictum est suprà in cap. 2. Vnde etiam Ludouicus Imperator secundus de regno & Imperio Francorum non habuit nisi solam Italiam. Habuit enim duos fratres, quorum unus scilicet Carolus habuit prouinciam, & Lotharius regnum Lotharïense, ut dictum est in eodem c. 2. Ad prædictum ergo canonem in synodo, in contrarium allegatum potest responderi & dici quòd uerbum Concedimus positum in dicto canone, scilicet quo ad potestatis cõcessionem eligendi successorẽ in regno Italiæ, impropriè ponitur, cum aliàs sine concessione huiusmodi id facere potuisset, de cõsensu tamen expresso uel saltem tacito principum & populi regno & imperio subiectorum, sicut & aliàs uerbum Concedo positum in **B** priuilegio imperiali Ludouici Imperatoris concesso ecclesiæ Romanæ in canone 63. dist. c. Ego Ludouicus, similiter ponitur impropriè quo ad quædam ibi concessa per eundem Ludouicũ, quæ Ecclesia Romana prius habuerat & tenuerat. Vnde quo ad illa Hugo & Archidiaconus Bononiẽsis post eũ, exponit ibidẽ Concedo, id est, nõ inquieto non molesto, habere permitto, non resisto quin pacificè habeas, & possideas. Sic in proposito exponi debet, Concedimus, id est, nõ inquietamus, & c. ut iã expressum & expositũ est. Et hoc quo ad potestatem eligendi sibi successorem in regno Italię. quo ad alia uerò posita in dicto canone in synodo, uerbum Cõcedimus propriè ponitur, cum ibi ponantur alia quæ nisi ex concessione illius priuilegij Otthoni prædicto & suis successoribus minimè competebant. Nec mirandum est de expositione prædicta. Sępe enim per priuilegium conceditur, quod de iure communi cõpetit, ext. de iureiur. c. etsi Christus de procur. quæ petitio & concessio donat firmitatem. Et tunc consimiles expositiones fieri oporteret, ut patet in glosis in prædictis capitulis positis. Item nota quòd cõtra dictũ quartũ articulũ posset fieri oppositio ratione specialis coniunctionis, quę est inter papã & Imperatorem de qua notat Inn. & Host. ext. de for. cõpret. c. licet. de qua dixi suprà c. 7. scilicet quòd ratione illius coniunctionis rex Romanorum approbationẽ à papa recipere teneatur. Sed hęc solui potest ex his quę ibi dicta sunt, &c.

Capitulum

A *Capitulum decimumtertium, in quo formãtur quatuor oppositiones contra dictum quintum articulum, & soluuntur.*

COntra quintum & ultimũ uerò articulum, in quo dicit quòd rex Romanorũ non tenetur ecclesię Rom. pręstare iuramentũ Homàgij, quod scilicet uasallus pręstat domino suo ratione feudi, opponit de c. seu palea Constantinus 96. dist. ubi patet, quòd Constantinus Imperator primus concessit & donauit beato Syluestro papæ, & Ecclesiæ Romanę urbem Romam, Italiam, & omnium regionum occidentalium prouincias & ciuitates & loca. Et sic cum post hoc Carolus Magnus per Leonem papam fuerit unctus & coronatus in Imperatorem, ut superius in capite secundo dictũ est, uidetur quòd licet utile dominium prouinciarum, ciuitatum & locorũ huiusmodi ad eum & ad suos successores, ex unctione, & coronatione prædictis, ac etiã ex imperij trãslatione peruenerit, tamẽ directum dominium ratione dictæ donationis Constantini, uidetur apud papã & ecclesiã mansisse, sicuti dicimus in Concessione rei in Emphyteusim datæ, quòd dominiũ utile trãsit in Emphyteutã, dominio directo apud dominũ rei manẽte, ut ff. si ag. uectig. uel Emphyt. pet. l. 1. §. final. Et sicut dicimus in re feudali, in qua uasallus habet utile dominium ratione cuius rẽ potest uẽdicare, ut in libro seu in titulo de inuest. de re al. facta c. 1. §. rei aũt: Sed proprietatẽ, seu di-
B rectũ dominium habet dominus, ut eodẽ c. §. fin. & in tit. in quibus causis feud. anul. c. unico §. fin. & sic ex consequenti uidetur dicendũ, quòd iuramẽtũ solitũ pręstari per regẽ Romanorũ ecclesiæ Romanę, sit iuramẽtũ fidelitatis & Homagij, quòd scilicet uasallus domino suo de feudo pręstare tenetur. Circa hoc sciendũ est, quòd de hac donatione Cõstãtini uariæ legunt opiniones: una est quorundã Theologorũ, & etiã aliquorũ Canonistarũ, quòd donatio illa nõ fuit propriè loquendo donatio seu noui iuris collatio, sed potius quędã concessio & recognitio iuris alieni. Dicũt enim quòd Cõstãtinus per hãc donationẽ, ostendit, & recognouit se non legitimè usum regalibus & gladij potestate, & sic cessit huic iuri, Beato Syluestro tãquã uicario Christi ueri & proprij domini. Et secundũ hanc opinionẽ sequeret, quòd omnes Imperatores tã oriẽtis quã occidẽtis, & etiã omnes reges oriẽtales & occidentales à tẽpore institutionis Christianę religionis, usq; in pręsentẽ diẽ, qui nõ recognouerũt se habere regalia & gladij potestatẽ ab ecclesia Rom. illicitè ipsis usi fuissẽt, quod dicere multũ est graue, ut de se patet. Pręterea sequeret ex hoc, ut uidet, quòd ex quo ecclesia Rom. haberet à Deo tantũ regalia & iurisdictiones tẽporales, quod cõtra eã in his nõ curreret pręsciptio. Ideo eñ ut notat In. extra de postul. pręlat. c. bonę 2. contra papã circa spiritualẽ iurisdictionẽ nullus potest quęrere possessionẽ, quæ ipsi pręiudicet, quia illã cũ plenitudine potestatis habet à Deo tantùm 21. dist. c. in nouo & c. seq. Sed certum est quod in

temporalibus iurisdictionibus potest quis quærere possessionem A ac etiam præscribere contra Ecclesiam Romanam, ut patet extra de præscript. capitulo ad audientiam. Ergo uidetur quòd Ecclesia Romana nō habeat à Deo tantùm aliqua regalia seu iurisdictiones temporales, sed potius ab Imperatoribus Romanorum. Alia est opinio, quasi communiter omnium Canonistarum, quæ habet quòd dicta donatio ualuerit, & sit irreuocabilis. Et hanc tenet Ioannes glossator Decreti 63. distinctiones c. ego Ludouicus. Et hanc etiam sequitur dominus Ioannes And. de iureiur. capitulo Romani §. porrò. uers. eidem, in Clem. Et secundum hanc opinionem uel habebimus stare dictæ oppositioni, & non solùm de rege Romanorum, sed etiam de quibusdam alijs regibus occidentalibus, qui regem & Imperatorem Romanorum pro suo superiore in temporalibus non recognoscunt, sicut apparet de regibus Hispaniç, Franciæ, & alijs omnibus regibus occidentis. Vel habebimus dicere, quòd licet ualuerit illa donatio, tamen ex quo Romani Pontifices post eādem donationem, nec de Italia generaliter loquendo de ea, nec etiam de alijs regnis & prouincijs occidentalibus se intromiserunt, attendentes fortè id quod legitur in Can. 96. dist. c. cum ad, ex hoc à se dominia regnorum & prouinciarum huiusmodi ipso facto abdicasse, & quasi pro derelicto ea habuisse uidentur, præsertim cum præscriptio currat contra Romanam ecclesiam in temporalibus iurisdictionibus & iuribus, ut prædixi. B

Tertia opinio circa dictam donationē est quòd non ualuerit, & hanc tenet Accurs. in Auth. quomodo oportet Episc. post princip. coll. 1. Pro quo facit ff. de off. pres. l. penult. Et secundum hāc respōdebimus ad obiectionem præmissam dicendo, quòd Ecclesia Romana ex illa donatione tanquam de iure inualida in illis regalibus & iurisdictionibus, ac rebus donatis, nullum fuerit nec directum nec utile dominium consecuta. Et sic rex seu Imperator de regno & imperio tanquam de feudo ab ecclesia procedente ipsi Ecclesiæ ad iuramentum fidelitatis, minimè teneatur.

Quarta est opinio quòd Constantinus non donauerit generaliter regna & prouincias occidentalis Ecclesiæ Romanæ, sed elegerit Romanos Pontifices tanquam summos sacerdotes ob diuinam reuerentiam in patres, ut ab eis debeat benedici, & apud eorum Deum orationibus adiuuari, eisdem sedem imperialem Romæ relinquendo, ipsum'que Byzantium quę postmodum Constantinopolis dicta est, pro sede eligēdo, ut notatur uigesimosecundo distinctione capitulo de Constantinopolitana, & etiam noua Roma, ut eadem distinctione capitulo Constantinopolitanæ. Vnde urbs Romana uetus Roma dicitur, ut C. de ueter. iure enucl. l. 1. §. nulla itaque: adijcientes quòd idem Constantinus inter filios suos orbem diuidens uni dedit orientale, & alteri occidētale

A tale imperium,ut apparet ex diuerſis Chronicis,quę non feciſſet ſi regna occidentalia,cum quibus & Italia comprehenditur, eccleſiæ contuliſſet,dicentes etiam quòd Theodoſius Imperator primus & multi alij deuoti Imperatores ut etiam ex Chronicis patet, poſt tẽpora Conſtantini prædicti Romam cum pluribus alijs regnis occidentalibus poſſederunt. Vnde etiam Iuſtinianus Imperator poſſedit Galliam & Hiſpaniam,ut patet C.de off.præf.Af.l. In nomine Domini princip. Et ſecundum hanc opinionem haberemus dicere,quòd prædictum capitulũ Conſtantinus,quod eſt palea,non eſſet pro canone habendum & tenendum. Pro quo facit quia illud capitulũ eſt ſumptum ex geſtis Syluestri papæ, ut patet in §. item Conſtantinus prædictum capitulũ immediatè pręcedente.Sed nomen eius qui ſcripſit actus eiuſdem Syluestri papę ignoratur, licet allegentur à multis, ut patet decimaquinta diſtinctione c. ſancta Romana,uerſ.item actus. Et ſic uidentur inter ſcripturas apocryphas computandi. Et ideo fortè capitulo fundamenta ext. de elect. libro ſexto loquendo de donatione Conſtantini eccleſiæ Romanæ facta, tantùm dicit de donatione urbis Romæ, de donatione Italiæ & aliorum regnorum occidentalium non faciens mentionem.

Ad hoc etiam facit duodecima q.1. capitulo futuram, ubi Mel-
B chiades papa loquens de præfata donatione, dicit quòd idem Conſtantinus ſedem imperialem reliquit, eam'que beato Petro & ſuis ſucceſſoribus pro futuro conceſsit. Per ſedem namque imperialem intelligo urbem Romanam ubi fuit ſedes imperij Romani, uſque ad tempora dicti Conſtantini, qui eam Byzantium tranſtulit, ut eſt dictum: non autem per ſedem imperialem, occidentale imperium, prout Gloſſator in prædicto capitulo futuram,uidetur intelligere,dicens ibidem, Ergo imperium eſt apud Romanã eccleſiã & allegat prędictum capitulũ Conſtantinus.Vnde etiam notat Archidiaconus Bononienſis in eodem capitulo futuram,quòd hoc dictum Gloſſatoris non colligitur ex litera,ſed in contrarium facit nonageſimaſexta diſtinctione ad unum, ubi de hoc,& capitulo ſi Imperator,ubi etiam de hoc notatur. Quę autem inter has opiniones uerior ſit,fateor me neſcire:ſed determi-
C nationem huius dubij dixi meis maioribus eſſe relinquendam. Item contra eundem quintum articulum opponitur ſecundò de eo quod notant Innocentius & Hoſtienſis ext. de for. cõpet.capitulo licet,ubi notauit,quòd Imperator tenet imperium à papa. Et ſic ex conſequenti uidetur,quòd ratione imperij quod tenet à papa, teneatur ſibi præſtare iuramentum homagij, ſcilicet quod uaſallus domino ſuo præſtare ſolet. Solutio ad hanc oppoſitionem eſt inhęrendo dictis prioribus. Dico igitur Imperatorem non tenere imperium à papa,ſed potius tenet ipſum ex electione principum,

eo iure

eo iure seu titulo, quo tenuit terras & prouincias huiusmodi Carolus Magnus ante translationē imperij, tanquā succendens in locū ipsius Caroli, qui tenuit eas partim exsuccessiōe paterna partim etiam per bellum licitum, ut satis est dictum suprà in capite quinto & 9. Nec etiam potestatem imperialem in eisdem prouincijs recipit uirtute translationis, cum eas prius haberet uirtute consuetudinis, ut dictū est suprà c. 7. Et ideo Imp. seu rex Rom. ratione prouinciarum & terrarum prędictarū, seu potestatis imperialis in eis, papæ ad iuramentum homagij non tenetur: & sic intelligo prædictum quintum articulum. Alio modo potest hoc intelligi, scilicet quòd teneat à papa imperium, id est nomen Imperatoris, & iura imperialia, seu potestatem imperialem in alijs prouincijs & terris, quæ nō erant sub potestate Caroli, ante tempus translationis imperij, nec etiam hodie subsunt imperio saltem de facto. Et hoc secundo modo tenet imperium à papa uirtute translationis imperij. Et ratione illius nominis, ac etiam iurium huiusmodi, recipit ab eo unctionē & coronationem imperialem, ut etiam dictum est suprà c. 12. in tertia oppositione. Et hoc secundo modo intelligo dictum Innoc. & Hostiens. in prædicto c. licet. Vel potest dici quòd rex Romanorū unctionem & coronationem recipit à papa ex sola consuetudine, non propter potestatem aliquam imperialem, sed propter nomen imperiale duntaxat consequendum, ut etiam dixi suprà in c. 12. in tertia oppositione in fine, de quo etiam infrà c. 16. in fine dicam. Item contra præmissum 5. articulum adhuc tertiò opponitur de eo quod legitur in Can. consec. distinctione 5. capitulo in die, ubi dicitur, quòd regimen Romanorum ecclesiæ concessum est Theutonicis: per quod uidetur intelligi imperium. Sed hoc non est concessum eis nisi à papa & ecclesia, & sic ratione huiusmodi imperij concessionis, rex Romanorum ad præstandum homagium ipsi papæ teneri uidetur. Solutio. Quod dicitur in prædicto Canone in die scilicet quòd concessum est Theutonicis Romanæ ecclesiæ regimen, intelligi debet patriciatus urbis Romæ. Et hūc intellectum uidetur habuisse ibidem Archidiaconus Bonon. qui super uerbo Regimen dicit. De quo regimine habetur 63. distinctione c. Adria. enim. Istud autem c. Adrianus, non loquitur de imperio, sed de patriciatu Vrbis concesso per Ecclesiam Carolo Magno, de quo etiam patriciatu loquitur c. ibi sequens scilicet, c. in synodo 63. dist. Per hunc autem patriciatum, intelligitur dignitas puniendi crimina, & cognoscendi de causis secularibus in Vrbe: uel intelligiur aduocatia ecclesiæ Romanæ, ut notatur in prędicto Canone Adrianus, in secūda glossa. Et hūc patriciatū seu aduocatiam, habet rex Romanorū, uel Imperator ab ecclesia Rom. Et sic intelligo quod dicit in eodem Can. An aūt hæc aduocatia ecclesię Rom. habeat emolumentū aliquod annex eū scilicet aduocatię ecclesiarū & mona-

A & monasterium Germaniæ, an uerò habeat onus defensionis tantùm annexum, fateor me nescire. Item opponitur adhuc quartò contra eundem quintum articulum, de eo quod notat Hostiens. ext. de elect. c. uenerabilem, uers. sunt enim, in gloss. consultus: & quod notat in Summa de elect. §. quis eligitur, ubi notat, quòd Imperator est feudatarius ecclesiæ Romanæ: unde ex hoc ad iuramētum homagij eidem ecclesiæ uidetur esse astrictus. Solutio. Hostiensis utique loquitur de Imperatore Friderico secundo, qui habuit regnum Siciliæ ab ecclesia Romana in feudum, ut patet ext. de re iudicata, c. apostolicæ, §. præter hoc, lib. 6. Vnde de illo regno id intelligo, & non de imperio, & sic non obstat.

Capitulum XIIII. quòd per submissiones uel recognitiones regum Romanorū, papæ & ecclesiæ Romanæ factas, non præiudicatur regno & imperio in suis iuribus, quo minus principes & populi, regno & imperio subiecti, possint contra dicere, ipsorumq́ contradictio sit admittenda.

POst hoc contra omnes & singulos articulos opponi potest, ex his quæ facta sunt, uidelicet quòd aliqui ex regibus Romanorum fortassis petiuerunt ab ecclesia Romana nominationem regiā & approbationem personę, ante assumptionem nominis regij, uel ante administrationem bonorum & iurium regni & imperij, pręcipuè quo ad Italiam: & sic nominationem & approbationem huB iusmodi petitas ab eadē ecclesia receperūt, uel fortè recognouerūt per literas suas, uel per procuratores suos, ad hoc specialiter cōstitutos, ipsam'que ecclesiā Romanā cōfessi sunt habere potestatē nominandi & approbandi regē ante assumptionē nominis regij, & antequā se de administratione bonorū & iuriū regni & imperij intromitterēt, contra primū, secundū, tertiū & quartū articulos antedictos. Vel fortè aliqui ex dictis regib. post assumptionē regij nominis, & administrationē bonorū & iuriū regni & imperij, ab eadē ecclesia nominationē & approbationē petiuerunt, & etiam obtinuerūt, uel per suas literas, uel per procuratores ad hoc specialiter cōstitutos, recognouerūt ecclesiā Rom. habere potestatem approbandi personā electi in regē Rom. saltē post assumptionē regij nominis, uel etiā administrationē bonorū & iurium regni & imperij, quod esset specialiter contra 4. articulum prænotatū. Vel aliqui ex regibus prędictis regnum & imperium ab ecclesia Rom. receperunt in feudum à dicta ecclesia Rom. quod esset contra 4. articulum prælibatum. Ad has & consimiles oppositiones, quæ ex facto regum Rom. in dictis 5. articulis comprehensas oriri possunt, dico, saluo semper iudicio saniori, quòd tales submissiones uel recognitiones per aliquos ex regibus Rom. ipsi ecclesiæ Rom. factę, dicto regno & imperio in suis iuribus, ac etiam ex consequenti principibus & alijs subditis ipsius regni & imperij, præiudicare non debent. Nam cum submissiones & recognitiones huiusmodi de sensu

de sensu principum Electorum, ac etiam aliorum principum & po A
puli, regno & imperio subiectorũ, non sint factæ, ipsi principes &
alij populũ regni & imperio repræsentãtes, potuerũt contradicere,
ac eorum cõtradictio est admittẽda. Quod sic probatur. Quòd si
dominus habẽs iurisdictionem in subditos, se ac terram suam uel-
let submittere alteri domino, ipsorũ cõtradictio est admittẽda. In-
terest enim sua quòd dominus eorũ sit liber, & ut tot dominos nõ
habeãt, ad hoc ff. de lib. caus. l. 1. & 2. ff. de appell. l. nõ tamen, cum cõ
cor. ad idẽ ext. de maior. & obed. c. fin. & c. dilecti, ubi de hoc per
Hostiens. Sed in casibus præmissis, per has uel consimiles sub mis-
siones uel recognitiones electus in regem Rom. à principibus, te-
neretur obnoxius ecclesiæ Rom. quadam seruitute, scilicet non as-
sumendi nomen regium, nec administrandi iura & bona regni &
imperij, nisi demum post nominationem & approbationem ip-
sius ecclesiæ Rom. Item quo ad submisionem uel recognitionem
prædictas, per quam scilicet esset uasallus ecclesiæ Romanæ, de re-
gno & imperio, principes & subditi eiusdem regni & imperij non
solùm haberent regẽ uel Imperatorẽ pro domino suo, sed etiam i-
psam ecclesiã Romanam haberent quodammodo pro domina sua
in temporalibus. Dico autem quodammodo pro tanto, quia licet
uasallus uasalli ecclesiæ Romanæ, non sit uasellus ipsius ecclesię, iu
xta ea quæ notantur 81. dist. c. legitur, & per Vilhelmum in B
Speculo de feudis, §. ij. uers. 13. tamen si regnum & imperium
teneretur in feudum ab ecclesia Rom. ipsa ecclesia haberet ex hoc
quodammodo iurisdictionem imperialem saltem mediatam in ua
sallos regni & imperij, per ea quæ leguntur & notantur ext. de for.
compet. c. ex transmissa, per Innoc. & Hostiens. post eum. Erit igi-
tur principum & populi prędictorum contradictio in hoc meritò
admittenda. Præterea æquitas & ratio naturalis dictat apud om-
nes, quòd quando per aliquod factum præiudicatur pluribus,
quòd id per omnes illos comprobari debet. Et sic illud uidetur es-
se de iure gentium, ff. de iust. & iur. l. omnes populi. Hoc etiam
probatur iure Canonico & ciuili, ext. de offic. Archidiac. c. ad hęc.
§. fin. ff. de aq. pluu. arc. l. in concedendo, cum multis concordan-
tijs. Sed in casu nostro, si rex Romanorũ ex electione concordi prin
cipum, uel à maiori parte ipsorum de se facta, nõ posset administra
re cõtra primũ & secundũ: sed haberet nominationẽ & approbatio
nẽ ab ecclesia, præcipuè ante administrationẽ huiusmodi, petere &
obtinere contra articulos ante dictos. Ex hoc possent magna peri-
cula & dispẽdia principib. Electorib. & alijs principib. ac populo re
gni & imperij, per guerras, ex quib. cędes hominũ, rapinę, incẽdia,
& his similia sequi solẽt, interim generari. Et sic ex cõsequẽti, dam
na per hoc in regno & imperio prouenirẽt. Imperiũ enim & fiscus a-
bundabit, utens subiectis locupletib. ut in Authen. ut iudices siue
quoq;

A quoque suffrag.§.cogitatio. coll. 2. quæ omnia per administrationem regiam ex electione principum assumendam, de facili cessare potuerunt, ut de se notum existit. Item interest principum & populi prædictorum, ne iura & bona regni & imperij dilabantur & pereant: cum per reges, diuites longè melius & efficacius, quàm per pauperes, ualeant defensari. Sed non est dubium, quòd per præmissas submissiones & recognitiões, iura & bona regni & imperij ante nominationem & approbationem ab ecclesia obtentos per electum in regem, multũ dilabi & periclitari possent: præsertim cum negocia per ecclesiã Rom. expedienda, propter magnã maturitatẽ quam adhibet in agendo, multum protelari quotidie uideamus. Et hac etiam consideratione ecclesia cõcessit, ut electi ecclesiarum cathedralium & regularium exempti, ultra Italiam constituti, dum tamen sint electi in concordia, possint in spiritualibus & tẽporalibus administrare, etiam ante cõfirmationem suarum electionum, ut patet ext. de elec. c. nihil est. in fine. Idem etiã concessit ex eadem causa in monialibus electis in abbatissas, in certis casibus, ut patet ext. de elect. c. indemnitatibus. §. si uerò. & §. cæterum. lib. 6. Quare concluditur ex præmissis, quòd in prædictis submissionibus uel recognitionibus adeò præiudicialibus, consensus principum Electorũ, & aliorũ principũ & populi regni & imperij, sit requirẽdus.

B Et sic ex cõsequenti, eorũ in his etiã contradictio est admittenda.

Capitulum decimumquintum, quòd in regnis occidentalibus, ex consuetudine tanti temporis, cuius contrarij non est memoria, potest habere locum successio generis, & qualiter reges possint ex consuetudine in suis regnis merum & mistum imperium exercere.

EXpeditis multis oppositionibus, cõtra præmissos articulos, super iuribus regni & imperij Rom. cõceptos, factis, earundemq; solutionibus adiunctis, nunc quædam circa ipsorum articulorum probationem, ac etiam circa solutiones prædictarum oppositionũ per me dicta, & quasdã oppositiones subijciam, ad eas pro ingenij mei modulo respondendo. Primò igitur, quia dictũ est supra cap. 5. & in pluribus alijs capitulis, quòd in regnis occidentalibus de consuetudine habet locum successio generis: ideo contra hoc opponitur & uidetur, quòd in regnis & principatibus non habeat locum successio generis. Nam sicut dicit Canon, principatus non est in populo deferendus sanguini, sed uirtuti. 8. q. 1. cap. Moyses. ubi de hoc. Preterea regna, sicut & alij principatus seculares, acquiruntur ex electione seu cõcessiõe principis, ut in Auth. ut iudices, siue quoque suff. §. 1. & ff. ad leg. Iul. de ambitu. l. 1. ad idem, in usibus feud. de feudo Marchiæ, ducatus & comitatus. c. 1. Ergo in regnis & dignitatibus seculi, locum successio non habebit. Solutio: Dico quòd in regnis & principatibus de iure communi non habet locũ

succesſio generis, nec aquiruntur niſi ex electione uel conceſsione A principis, ut in contrarijs. Sed bene poteſt in his locũ habere ſucceſsio de conſuetudine à tẽpore, cuius contrarij non exiſtit memoria obſeruata, arg. ext. de ſuppl. neg. prę l. c. grandi. libro 6. & ibi notatur. In quo etiã cap. Archidiaconus Bononienſis plenius notat, & in præcedenti c. Moyſes. Et hoc etiam eſt quod dicitur in uſib. feud. in tit. de alienat. feud. c. 1. in fine: ubi dicitur, quòd in feudo Comitatus, uel Marchiæ, uel aliarum dignitatum non eſt ſucceſsio ſecundum rationabilem uſum. Sed hodie hoc eſt uſurpatum. Et ibid. Iacobus de Bellouiſo in ſua lectura exponit hoc uerbum Vſurpatum, conſuetudine abrogatum, cuius expoſitioni ſto: licet Gloſſator ibidem dicat, conſuetudinem talem non tenere. quod non credo uerum, de ea conſuetudine quæ obſeruata eſt à tempore, cuius contrarij memoria non exiſtit propter dicta, & per ea quæ inferius dicam. Item, quia adhuc ſuprà dixi in cap. primo, quòd reges occidentales de conſuetudine, à tẽpore cuius cõtrarij non eſt memoria, uſque ad hæc tempora obſeruata, poſſunt licitè poteſtatem imperialem in ſuis regnis, & quo ad ſuos ſubditos exercere. Ideo contra hoc ſpecialiter, quo ad poteſtatem exercendi merum & miſtum imperium multipliciter opponitur, & uidetur quòd nullus rex poſsit ex conſuetudine uel præſcriptione, etiã à tempore cuius contrarij non eſt memoria hominum, merum & miſtũ imperiũ in ſuo regno B exercere: ſed id ſolũ cõpetat ex ſolius Imp. uel principis cõceſsione. Quod probatur primò ſic: Res ſolius principis præſcribi non poſſunt ad hoc, C. ne rei dominic. uel templ. l. 1. & l. fin. Sed merum & miſtum imperium ſolius principis eſt, ut in uſibus feud. titulo quæ ſint reg. c. unico. Et in conſtit. Frideric. de pace iura. fir. c. hac edictali. §. adhoc. ubi dicitur, quòd qui allodiũ ſuum uẽdidit, diſtrictum & iuriſdictionẽ imperatoris nõ uendat: & ſi uendit, nõ ualet. Ergo reges merũ & miſtũ imperiũ ex pręſciptione uel cõſuetudine acquirere ſeu exercere non poſſunt. Itẽ ſecũdò hoc idem probat̃ ſic: Quod aſsignatur in priuilegiũ, ob publicã utilitatem, præſcribi nõ poteſt. ut ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. l. 1. in princip. Ergo merũ & miſtum imperium per reges pręſcribi, uel ex conſuetudine haberi uel exerceri non poteſt. Item tertiò probatur ſic: Quæ in publico uſu ſunt, præſcribi non poſſunt. C. de uia pub. l. uiã. & C. de oper. pub. l. præſcriptio. Sed merũ & miſtũ imperiũ eſt in publico & continuo uſu magiſtratuũ, qui publicè & quotidie reddere iura debent, ut ff. de orig. iur. l. 2. §. poſt originẽ. Ergo reges merũ & miſtũ imperiũ ex pręſcriptione uel conſuetudine aquirere uel exercere nõ poſſunt. Itẽ quartò hoc ſic probat̃: Cõtra obediẽtiã, uel ſubiectionẽ nõ pręſcribit̃, ext. de præſc. c. cũ nõ liceat. ut etiã ſuprà eſt dictũ ca. 10. in ſecũda oppoſitione. Hinc eſt, quòd curię ſubiectus nõ præſcribit ſe cõtra curiã, ut C. de decur. l. ſi quis decur. lib. 10. & C. de præ-

A de præscript. 30. an. l. præscriptionẽ. Hinc etiã est, quòd signa subiectionis, sicuti tributa, præscribi non possunt, ut C. eod. tit. l. competit. Sed si præscriberetur merum & mistum imperium per reges in suis regnis, uidereẽ præscribi cõtra obedientiã & subiectionem Imperatori debitã. Ergo merũ & mistum imperium per reges præscribi, seu ex consuetudine haberi non potest.

Item quintò idem probatur sic: Soli principi cõpetit creare maiores magistratus: nec hoc cõpetit alijs, nisi sit eis specialiter à principib. concessum, ad hoc in Auth. ut iudices, siue quoque suff. §. 1. & ad l. Iul. repet. l. fin. Et his maioribus magistratib. solùmodo cõpetit merũ & mistũ imperiũ exercere, ut patet ff. de off. eius cui mand. est iurisd. l. 1. & ff. de off. pręs. l. illicitas. §. qui uniuers. Sed reges occidentales non sunt creati à principe, nec confirmati: ergo non possunt ex consuetudine uel præscriptione merũ & mistũ imperiũ exercere: sed potius ex creatione principis id facere habebunt. Item sextò & ult. idẽ sic probaẽ: Liber homo pręscribi nõ potest. C. de p̃script. lon. tẽp. quę pro li. & nõ cõt. li. l. fin. Ergo multo fortius per reges præscribi, uel cõsuetudine induci non poterit iuri faciendi liberũ hominẽ seruũ, & gladij pœnam in liberum hominẽ exercendi, qui efficiẽ seruus pœnæ, ut ff. de pœnis. l. quod ad statũ. & l. qui ultimo, ubi de hoc. Ad pręmissa etiã facere uidetur, quod notat Ho

B stiensis ext. de for. cõpet. c. cũ contingat, post princip. ubi notatur, quòd consuetudo non potest operari, ut in eadẽ ciuitate uel diœcesi essent in solidũ duo capita tanquã monstrũ: ad hoc ext. de off. Archidiac. c. cũ satis. Et sic in casu nostro uidetur, scilicet quòd Imperatores & reges illorũ regnorũ in ipsis regnis uidentur esse duo capita, uidelicet Imperator de iure, & reges de cõsuetudine, tanquã monstrũ. Nec uidentur obstare in hoc iura, quibus probatur quòd consuetudo det iurisdictionem, ut C. de emancip. lib. l. 1. & l. fin. & ext. de for. compet. c. cum contingat, cum suis similibus: quia illa iura debent intelligi in uolũtaria iurisdictione, uel in causis quæ sunt simplicis iurisdictionis, & quæ cõpetunt iure magistratus, non in his quę sunt meri uel misti imperij. Pro solutione omnium pręmissarum oppositionum dico, quòd id dictum, scilicet reges occidentales licitè posse merum & mistum imperiũ, à tẽpore cuius contrarij non est memoria obseruata, in suis regnis exercere, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quòd reges exerceant in eis merum & mistum imperium, ita quòd Imp. in eisdẽ regnis nullam omnino iurisdictionem in causis meri & misti imperij exercere posit, nec in casu appellationis à regibus ad eum interponendæ, nisi in casu negligentię ipsorum regum: uel quando denegauerint facere iusticiam in causis prædictis: nec etiam quòd Imperator in personis eorundem regum posit merum & mistum imperium exercere. Et sic dico, quòd reges non possunt in suis regnis merum & mistum im-

 perium

perium ex consuetudine uel præscriptione acquirere,uel etiam exercere,quando hoc esset præscribere Imperium,& in toto res solius principis,& res in priuilegium à principe concessas,& ea quæ in usu publico sunt, & etiam contra obedientiam principi debitam: & sic intelligo iura in quatuor primis oppositionibus inducta. Alio uerò modo potest intelligi illud dictum sic, uidelicet quòd reges immediatè in suis regnis, ex cõsuetudine uel præscriptione obseruata à tempore,cuius contrarij memoria non existit,possunt merum & mistum imperium exercere: sed quòd Imperator nihilominus habeat & iurisdictionem mediatam in causis meri & misti imperij, quo ad subditos illorum regum, sicut in causa appellationis, uel negligentiæ,uel denegationis iusticiæ, de quib. præmissum est, & etiam immediatam iurisdictionem in causis huiusmodi,in personas ipsorum regum. Et sic credo,quòd reges ex consuetudine à tẽpore cuius contrarij non est memoria obseruata,possunt in suis regnis merum & mistum imperiũ hoc modo acquirere,ac exercere. Et sic intelligo quod dixi suprà in prędicto capit. septimo,quod sic probo. Quando lex non prohibet consuetudinem iudicij, tunc consuetudo est maioris,uel saltem paris potestatis cum lege. Nam ipsa consuetudo tollit legem, ut ff. de leg. l. de quibus. in fin. & ext. de consuet.c.ultim. Sed scriptum est, quòd lex dat merũ & mistum imperium præsidi prouincię,ut patet ff. de off. pręs. l. illicitas. §. qui uniuersas. qui tamẽ non est illustris uel spectabilis,sed clarissimus, ut C. de priuat. carcer. l. unica: nec lex prohibet hanc consuetudinem induci per reges, qui sunt maiores quàm sint præsides: cũ duces qui sunt minores quàm reges,dicantur in lege spectabiles,ut patet in l. anterioris canonizata. 2. q. 6. c. anterioris. §. illo uidelicet. & C. de episc. & cler. l. raptores. Ergo sequitur,quòd hoc modo merum & mistum imperium exercendi præscribi posit, ut sic id quod operatur lex quo ad præsides, operetur consuetudo quo ad reges. & pro hac etiam parte facit C. de diuers. off. l. uiros. in fin. libro duodecimo, ubi patet quòd merum & mistum imperium potest acquiri consuetudine per maiores magistratus. secus credo de minimis magistratibus, puta uniuersitatis uel uillæ. Hi enim non possunt in aliquo casu ex consuetudine uel ex præscriptione acquirere merum & mistum & imperium. ij enim non possunt quasi posidere merum & mistum imperium, cum non sit in eorum exercitio: ut patet ff. de iurisdict. om. iud. l. magistratibus. Ergo non possunt ex præscriptione, uel consuetudine ipsum acquirere. Nam sine possessione præscriptio non procedit. ff. de usucap. l. fine. & ext. de reg. iur. c. sine possessione, lib. 6. cum cõcordantijs. Secundum præmissa igitur, ad ea quæ in primis quatuor oppositionbus dicuntur, scilicet quòd ea quæ sunt solius principis, & quæ in priuilegium à principe asignantur ob publicam utilitatem, & quæ
sunt

A u nt in publico usu, non præscribuntur. & quòd contra obedientiam debitam non præscribitur, dico quòd uerum est simpliciter & in toto: sed quo ad aliquid, bene possunt præscribi, uel consuetudine acquiri, sicut est in casu nostro, ut superius dictum est. & hoc sic declaro. Nam ius naturale (siue dicamus ius naturale, quod natura omnia animalia docuit, siue sumamus ipsum pro iure gentium, quod est naturale ius, quia naturæ ratione est introductum: Instit. de rer. diuis. §. singulorum) est immutabile, ut patet Instit. de iure nat. gent. & ciuil. §. penult. ad idem ext. de re iud. c. pastoralis. Et tamen per ius ciuile detrahitur, quo ad quid illi iuri, ut patet ex his quę leguntur & notantur ff. de iust. & iure. l. ius ciuile. & ex his quę notantur per Innoc. & Host. ext. de constit. c. quæ in ecclesiarum. Poterit igitur eodem modo præscriptio uel consuetudo detrahere, quo ad quid iuri principis, præsertim cum imperium uideatur esse apud principē de iure ciuili, quia lege regia, ut ff. de cōstit. prin. l. 1. Huius simile uidemus etiam in decimis quæ sunt Dei, ut patet originaliter Leuitici ult. in fine, & Numeri 25. & transumptiuè, ext. de decimis. c. tua nobis. Et tamen in eis dandis, quo ad id admittitur consuetudo, ut ext. de decimis. c. cum sint homines. & c. ad apostolicę. & c. in aliquibus. Ad id uerò quod opponitur quintò, quod soli principi competit creare maiores magistratus, &c. dico quòd
B uerum est de iure communi: sed secus est de consuetudine, quo ad reges, secundum modū pręmissum. Præterea hi reges possunt dici constituti seu creati à principe, propter tacitum ipsius principis consensum. Nam qui patitur rem pręscribi, uel consuetudine induci, præsumitur consensum præstare: ut C. de ædif. priu. l. 3. & notatur C. quæ sit long. consf. l. consuetudinis. ad finem magnæ Glossæ. Ad hoc etiam facit ext. de priuilegijs, c. accedētibus. & c. si de terra. Ad id autem quòd sextò opponitur, uidelicet quòd liber homo præscribi non potest, ergo nec ius faciendi liberum seruum, &c. dico, quòd speciale est in odium delicti. Quia si liber homo efficitur seruus, ut in legibus in contrarium allegatis, & sic etiam ex consequenti ratione delicti, potest per maiores magistratus pręscribi iuri faciendi liberum hominem seruum, unde non obstant leges prędictæ. Nec etiam obstat præmissis dictum Hostiensis superius allegatum, scilicet quòd consuetudo non possit operari, quòd in eadem ciuitate uel diœcesi sint in solidū duo capita, &c. Dico enim, quòd Imperator & reges in regnis talibus non habent in solidum eodem modo iurisdictionē in causis meri & misti imperij. Sed Imperator habet mediatā in his causis, ut prædixi, sicuti dicimus in iure canonico de archiepiscopo, & episcopo suffraganeo ipsius archiepiscopi, quo ad causas subditorū suffraganei, secundū ea quę leguntur & notantur extrà de off. ordin. c. pastoralis. in princ. & sic nō erunt duo cap. in solidū & eodē modo, unde illud dictū non obstat.

Capitulum XVI. quòd rex Romanorum non ex unctione & coronatione imperiali, sed post ipsam uirtute translationis imperij, consequitur potestatem in regnis & prouincijs duntaxat, quæ non erant sub dominio eiusdem Caroli Magni, ante tempus translationis prædictæ.

DEinde contra ea quæ dixi suprà in c. 11. in secunda oppositione, uidelicet quòd rex Romanorũ post unctionẽ & coronationem imperialem, consequitur non solùm nomen Imperatoris, sed etiam potestatem imperialem in omnib. regnis, prouincijs & terris quę non erant sub potestate Caroli Magni, ante tẽpus translationis imperij de Græcis in personam suam factæ, opponitur tripliciter. Et uidetur, quòd rex Romanorum hanc potestatem imperialem in eisdẽ regnis, prouincijs & terris, statim post electionem, & ex electione principum, & non post unctionem & coronationem imperialem consequatur. Et hoc primò sic probatur: Vnctio & coronatio regalis, & unctio & coronatio imperialis concurrentes in persona regis Romanorum, uidentur esse eiusdem conditionis & naturæ. Sed post unctionem & coronationem regalem, uel etiam ex ipsa non consequitur rex potestatem regalem, nec acquirit nouum ius (ut uisum est suprà in ca. 10. in secunda oppositione) sed potius ex electione principum, ut probatum est suprà in Capit. quinto. Ergo uidetur similiter dicendum, quòd rex Romanorum post unctionem & coronationem imperialem, uel etiam ex ipsa, nullam potestatem imperialem, seu ius nouum consequi possit. Et ad hoc faciunt iura communia, dicentia quòd de similibus idem est iudicium habendum. ut ff. de legibus. l. non possunt: & extrà, de rescript. c. inter cæteras. cum suis concordantijs. Item hoc idem secundò sic probatur imperium fuit translatum de Græcis in personam dicti Caroli ad reges Frãcorum, ut uisum est suprà in Capit. tertio. Nec legitur in iure Canonico, uel etiam in Chronicis, quòd imperium fuerit translatum ad Ecclesiam. Sed rex Romanorũ ex ipsa electione principum, succedit in locum eiusdem Caroli, ut uisum est suprà in cap. 9. neutiquàm sub hoc modo, uidelicet quòd prius unctionem & coronationẽ recipiat: sed indefinitè dicitur in eisdem iure canonico & Chronicis, imperium ad ipsos fuisse translatum. Ergo illud indefinitè dictum generaliter intelligendum est, scilicet siue reges Romanorum unctionem & coronationẽ imperialem receperint, siue non, iuxta iura communia, quibus probatur, quòd indefinitè dictum, generaliter sit intelligẽdum: ut ff. de seruitut. rust. præd. l. siue ius. Item tertiò idem probatur ex Chronicis. Legitur enim in Chronicis Eusebij & Francorum (ut etiam dixi suprà in secũdo cap.) quòd Carolus Magnus Ludouicum filiũ suum consortem sibi totius regni & imperialis nominis hæredem constitueret, impositoq; capiti eius diademate, Imperatorem & Augustum

A ſtum appellari iuſsit. Item legitur in eiſdem Chronicis, quòd idem Ludouicus Lotharium filium ſuū primogenitū, nominis atq; imperij ſui conſortē cōſtituit. Ex quibus Chronicis uidetur, quòd nō ſolùm quo ad imperium, ſed etiam quo ad nomen Imperatoris conſequendum, non fuerit neceſſaria unctio & coronatio imperialis per eccleſiam Romanam facienda. Et ſic cum iuxta dictas Chronicas aſſumptio, ac etiam poteſtas imperialis abſque unctione & coronatione imperiali, per eccleſiam uel alium quemcumque facta, ſit iuris imperij, & per conſequens iuris publici, non uidetur poſſe præſcribi per eccleſiam Romanam, quòd unctio & coronatio imperialis ſit ab ipſa eccleſia recipienda, cum contra ius publicū pręſcribi non poſsit. ut C. de oper. pub. l. præſcriptio. Et ſi unctio & coronatio imperialis non eſt ab eccleſia Rom. uel ab alio quocunque, de neceſsitate etiam Romanæ præſcriptionis recipienda. Ideo ſequitur, quòd rex Rom. poſt unctionem imperialem, nullam poteſtatem imperialem, uel ius nouum conſequi poſsit. Circa has oppoſitiones ſciendum eſt, quòd (prout etiam dixi ſuprà cap. 7) ſi dicamus quòd translatio imperij facta fuerit per Stephanum papam ſecundum, ſicut plerique tenent, ut dixi ſuprà cap. 3. tunc poteſt ſuſtineri, quòd unctio & coronatio imperialis non det ſeu tribuat nomen Imperatoris, iuxta pronunciationem principum Germa-
B niæ, de qua notat Hoſtienſis ext. de uerb. ſig. c. ſuper quibuſdam. & de qua dixi in prædicto Capitulo undecimo. tunc enim ſatis uidetur, ex quo citra omnem unctionem & coronationem imperialem eſſet facta translatio imperij, quando dictus Carolus poſt mortem eiuſdem Stephani papæ, elapſis pluribus annis, fuit unctus & coronatus in Imperatorem, ut dixi in eodem capitulo tertio: quòd omnis poteſtas imperij, quæ non fuiſſet ante tempus translationis eiuſdem imperij, apud ipſum Carolum tranſiuiſſet, ſeu tranſlata fuiſſet per hoc abſque omni unctione & coronatione ad eum & ad ſuos in imperio ſucceſſores: ſed ſolum nomen Imperatoris idem Carolus ex unctione & coronatione imperiali conſecutus fuiſſet: & ſic uerificaretur pronunciatio principum Germaniæ. Et ſecundum hoc neceſſe haberemus dicere, quòd promotio regis Romanorum per unctionem & coronationem imperialem, per Leonem papam III. ipſi Carolo impenſam, peracta fuit poſt translatum imperium de Græcis in perſonam ſuam ad reges Francorum, & ad Germanos, ut dixi ſuprà in prædictis Capitulis primo & tertio. Et etiam mihi uidetur ſatis abſurdum, quòd promotio regis Romanorum ad imperiū per unctionē & coronationē huiuſmodi ſit uerbalis tantum, & nihil realitatis importet. Idcirco credo (prout in prędicto cap. undecimo plenè ſcripſi) quòd rex Rom. poſt unctionē & coronationē imperialē, uirtute trāslationis ſub prædicti Caroli perſona, nō tantū nomē imperiale, ſed & poteſtatis aliquid

consequatur. Restat ergo ad oppositiones contra iam dictam opinionem meã factas respondere. Ad primam igitur oppositionem, qua dicitur, quòd unctio & coronatio regalis & imperialis sint unius & eiusdem conditionis & naturæ: respondeo & dico, quòd unctio & coronatio imperialis nõ tribuit potestatem imperialem, uel aliquod aliud ius nouum regi Romanorum, quantum est de sui natura: sicut nec unctio & coronatio regalis, ut dictum est in præmissa oppositione: sed hæc est tantum uirtute translationis imperij, quæ per unctionem & coronationem imperialem dicto Carolo per Leonem papam tertiũ impensa fuit, peracta, ut dixi suprà cap. primo & tertio. Et ideo, quia Carolus, in cuius personã fuit translatum imperium post unctionem & coronationem imperialem, in omnibus regnis & prouincijs & terris, quæ non erant tunc sub sua potestate, ut uisum est suprà capite quarto: ergo & rex Romanorum, qui ex electione principum succedit in locum eiusdẽ Caroli, post unctionem & coronationem imperialẽ, non uirtute unctionis & coronationis, sed potius uirtute seu uigore translationis imperij, per unctionem & coronationem imperialem peractæ, potestatem imperialem in præfatis regnis & prouincijs consequitur. Ad id uerò quod dicebatur secundò, scilicet quòd legitur imperium indefinitè translatum ad reges Francorum, & ad Germanos, unde etiam indefinitè & generaliter debeat intelligi: dico, quòd hęc uerba indefinita, restringenda sunt ad reges & ad Germanos, qui unctionem & coronationem prius receperunt imperialem. Et hęc restrictio fit ratione modi translationis imperij, per unctionem & coronationem imperialem, postquam fuit imperium translatũ de Græcis in personam Caroli Magni, ut iam dictum est in solutione præsentis oppositionis. Sic & multotiens in iure Canonico & ciuili, uerbum etiam generaliter, nedum indefinitè prolatum ratione adiuncti, uel etiam ratione materiæ subiectæ, restringitur: iuxta ea quæ plenè notat Iohannes Monachus, ext. de regulis iuris, cap. in generali, libro sexto. Ad id uerò quod tertio & ultimò opponebatur de Chronicis, & primò de Carolo Magno, quòd ipse filiũ suũ consortem sibi totius regni & imperialis nominis constituit hæredem: intelligo illud secundum præmissa, unctione scilicet ac etiam coronatione imperiali prius recepta. Vndè quod sequitur ibi, Impositoq́ꝫ capiti eius, &c. oportet supplere, & intelligi, imposito scilicet per papam. Et similiter quod dicit de Ludouico prædicto, quòd ipse Lotharium filium suum nominis atque imperij sui consortem constituit: intelligi debebit, scilicet unctione & coronatione imperiali prius ab ecclesia Rom. per eũ recepta. Vel potest dici, quòd prædicti Carolus, & eius filius Ludouicus, nõ de iure, sed de facto fecerũt pręmissa. Nã Chronicæ Eusebij & Frãcorũ referunt, quòd Stephanus papa quartus, sub an. Dñi octingẽtesimo decimo sexto,

A sexto, nondum transactis duobus mensibus post consecrationem suam, ad dictum Ludouicum iter arripuit: præmissis interim duobus legatis, qui eidem Ludouico pro coronatione sua suggererent. quod ille audiens, Remis papæ occurrit, ubi eum coronauit, ac Romanorum Imperatorem nominauit. Sed Carolus Magnus diadema imperiale prius eidem Ludouico, sub anno Domini octingentesimo decimotertio imposuerat Aquisgrani. Item cum præfatus Lotharius, Italia disposita, redire ad partes disponeret, Calixto papa rogante, ab ipso sub anno Domini octingentesimo trigesimo, Romæ apud sanctum Petrum regni coronam, & Imperatoris & Augusti nomen suscepit: quem tamen pater eius Ludouicus, sub anno Domini octingentesimo decimoseptimo, nominis atque imperij sui consortem Aquisgrani constituerat, ut in eisdem Chronicis continetur. Et secundum has Chronicas suprà dicta à me facta suppletio non procedit. Si uerò uellemus sequi opinionem dicentium, quòd ecclesia Romana regem Romanorum ungere & coronare in Imperatorem ex sola consuetudine habeat, quod magis uidetur cum prædictis Chronicis concordare: tunc non uideo qualiter sustinere posit, quòd imperialis unctio & coronatio regis, ultra nomen Imperatoris, & delationem imperialium ornamentorũ, aliud superaddat, seu etiã quòd Imperator post eam
B aliquid cõsequatur. Finaliter ueritatem in hac materia, non obstantibus his quę dixi in hoc Capitulo, & suprà in capit. undecimo, in secũda oppositione, & in pluribus locis huius tractatus, ignorare me fateor: & huiusmodi dubij determinationẽ maioribus meis reseruans, cupio in hac ardua materia discere, non docere.

Capitulum decimum septimum, qualiter populus regni Francorum potuerit Hildericum à regno Francorum destituere, cum fuerit maior populo, nec auctoritas Imperatoris interuenerit.

Consequenter cõtra id quod secundum historiam Francorum, & alias Chronicas dixi suprà capit. duodecimo, in septima oppositione, scilicet quòd Franci Hildericum regem Francorum destituerunt, & Pipinum patrem Caroli Magni substituerunt in locum ipsius Hilderici, opponitur, & uidetur, quòd Franci hanc destitutionem facere non potuerunt. Nam minor non potest destituere maiorem: ad hæc ext. de maior. & obed. c. cum inferiore, cum multis capitulis ibi sequentibus. Nec mirum, cum etiam par in parem non habeat imperiũ, ut ff. de arbit. l. nã ingratus. & ext. de elec. c. innotuit. cum suis concord. Sed populus Francorum minor fuit Hilderico, cũ fuerit de sua iurisdict. ergo populus nõ potuit ipsum destituere. Pręterea cõtra id secũdò sic opponitur: Rex Frãcorũ & populus eiusdẽ regni fuerũt subiecti Imperatori, sicuti & cæteri reges & populi, secũdũ ea quæ dixi suprà cap. proximo, & capunde-

undecimo, in secunda oppositione. Quod etiam expressè & specia- A
liter dicit lex de regno Francorum, ut patet C. de offic. præf. præt.
Afric. l. In nomine Domini, post principium. Sed non reperitur in
dicta historia Francorum, uel in Chronicis, quòd destitutio prædi-
cta fuerit facta de auctoritate Imperatoris Constantinopolitani,
qui eodem tempore præfuit imperio: ergo populus Francorum,
eundum Hildericum destituere non potuit. Et sic substitutio Pipi-
ni in locum ipsius Hilderici, per consequens non ualuit: ut ext. de
accusat. cap. ad petitionem. Vnde uidetur, quòd idem Pipinus di-
ctum regnum Francorum non potuerit Carolo Magno suo filio
relinquere, iure hæreditatio possidendum. Circa oppositiones i-
stas, earumq; solutiones, sciendum est, quòd quędam solennis opi-
nio magnorum Legistarum, quę habet, quòd populus Romani im
perij possit hodie legem condere in absentia principis, uel ua-
cante imperio: dicentium quòd populus est maior Imperatore, ita
quòd ex causa iusta possit Imperatorem deponere: argumentum
de hoc ff. de origine iuris. l. 2. secūda. §. sed cum placuisset. & allegāt
ad hoc glossam, quam notabilem reputant, in lib. feud. in c. si de in
uest. inter. dom. & uasall. lis oriatur. c. 1. coll. 10. & respondent ad l.
fin. C. de legibus, in qua lege dicitur, soli Imperatori concessum esse
leges cōdere: quòd id quod dicitur ibi Soli, dicatur ad exclusionem
inferiorum, non ad exclusionem populi, qui maior est principe se-
cundum eos. Et sic intelligo populum Romani imperij, connume- B
ratis principibus electoribus, ac etiam alijs principibus, comiti-
bus & baronibus regni & imperij Romanorum. Nam appellati-
one populi continentur etiam patricij & senatores, ut patet Instit.
de iure nat. gent. & ciuil. §. plebiscitum. Hoc præmisso, posset re-
sponderi ad primam oppositionem, secundum hanc opinionem,
quòd populus regni Francorum eodem modo fuisset & esset ma- 4
ior rege Francorum. Vnde potuit ex iusta causa, de qua dictum
est in prædicto cap. 12. & de qua etiam infrà dicetur, eundem Hil-
dericum destituere: ac sic iura in contrarium allegata non obsta-
rent. uel posset aliter responderi ad præmissam oppositionem, di-
cendo, quòd his temporibus quibus dicti Hilderici destitutio de
regno Francorum facta fuit, ipse solo nomine regnabat, nullam so-
licitudinem seu curam dicti regni gerendo, sicut & alij multi sui prę
decessores, de antiquo genere regum Francorum descendentes, id
ipsum fecerunt: ut etiam dictum est suprà in dicto capitulo 12. in se-
ptima oppositione. Propter quod etiam, ut dicunt Chronicę Eu-
sebij & Francorum, Respublica Francorū aliquantulū dilapsa fuit.
Vltra hoc etiam, ut notatur 15. q. 6. c. alius, in glossa secunda, idem
Hildericus dissolutus erat cum mulieribus, & effœminatus. Vnde
necessarium erat regno Frācorū, & populo ipsius regni, eūdē Hil-
dericū à regno destitui, et de rege alio utili & idoneo prouideri sibi.
Poterat

A Poterat igitur populus Francorum propter meram necessitatem, iam dictum Hildericum ex causis prętactis à regno destituere: licet idem Hildericus maior populo Francorum fuerit. Necessitas enim legem non habet. & lex cessat, ubi uenit necessitas. ut ff. de off. consf. l. unica. & ibi notatur ad idē extrà, de reg. iur. c. quod non est licitū, cum concordantijs ibi notatis. Et sic iura in contrariū allegata non obstant, propter necessitatem quæ suberat in hoc.

Ad secundam uerò oppositionem in qua dicitur, quòd in dictà destitutione debeat interuenire auctoritas Imperatoris, & c. potest responderi similiter, quòd propter necessitatem præmissam regni Francorū, non erat expectanda ipsius Imperatoris auctoritas. Ad quod etiam facit, quod notatur 12. quæst. 2. c. placuit. ubi notat Ioannes, quòd Episcopi propter necessitatem possunt alienare, inconsultis Canonicis. Et ad idem allegat Archidiaconus ff. de petit. hæred. l. tutor qui. §. 1. Vel potest aliter ad hanc oppositionem respondere dicendo, quòd temporibus destitutionis prædictæ, ac etiam ante illa tempora Imperatoris Constantinopolitani, nullam curam uel solicitudinem circa Rempub. imperij occidentalis gerebant: sed in eo solo nomine imperabant, ut etiam dixi suprà capit. decimo. Vnde non uidebatur auctoritas Imperatoris Constantinopolitani, qui fuit pro tempore in destitutione huiusmodi, ne-
B cessariò requirenda. pro quo facit, quod dicam infrà in c. sequenti.

Decimum octauum capitulum, in quo ostenditur, quòd Carolus Magnus Italiam & multas alias prouincias per bella licitè acquisiuit, non obstante quòd bella huiusmodi gesserit absque auctoritate Imperatoris Constantinopolitani.

Demum contra id quod per me supra in capitulis pluribus dictum est, uidelicet quòd Carolus Magnus Italiam & multas alias prouincias & terras sibi & regno Francorum, per bella licita subiugauit, sic opponitur. Illud est bellum licitum & iustum, quod geritur auctoritate principis: ut patet per beatum Augustin. in Canone 23. q. 1. c. quòd culpatur. ad idem eadem causa, q. 2. c. 1. §. ut armorum usus. l. 1. lib. 2. cum concord. Sed non reperitur in aliquibus Chronicis uel historijs, quòd dictus Carolus huiusmodi bella gesserit auctoritate principis seu Imperatoris. Ergo uidetur, quòd bella illa illicita fuerint & iniusta. Ad hanc oppositionem potest responderi per id quod notat Hostien. extrà de restit. spol. c. olim. ubi notat, quòd quis potest indicere bellum etiam sine auctoritate Imperatoris, si scilicet ipsum non habeat. arg. ext. qui filij sint legit. c. per uenerabilem. ibi, insuper. & de reg. iur. c. quod non est licitum. Inde est, quòd Princeps sine auctoritate hominis cui non subest, & sine auctoritate iuris quo non astringitur, mouet bellū. arg. C. de leg. l. digna uox. secundū eundē Hostiēsem. Carolus aūt non habuit

habuit Imperatorem Constantinopolitanum pro suo superiore, A sicut nec plerique alij prædecessores sui reges Francorum, præsertim post tempora Imperatoris Iustini secundi, secundum ea quæ in Chronica Godfridi plenius narrantur. Semper enim (ut Chronica Eusebij, & historia Francorum referunt) Romanis & Græcis potentia Francorum erat suspecta. Potuit igitur idem Carolus pro defensione ecclesiæ Romanæ, & aliarū etiam ecclesiarum, & etiam aliorum qui ui opprimebantur in occidentali imperio, sine auctoritate superioris, quem non habuit iuxta præmissa, licitè opprimentibus & iniuriantibus, bellum indicere: præsertim cum quilibet suum uicinum uel proximum ab iniurijs, si potest, defendere teneatur. ext. de sent. excommuni. c. dilecto. 23. q. 3. c. non inferenda. & c. fortitudo, cum similibus. Vel potest responderi aliter, & fortè melius, dicendo, quòd licet quis superiorē habeat, si tamen per auctoritatem illius superioris non potest consequi iusticiam, super iniurijs & uiolentijs sibi uel suis, aut etiam uicinis & proximis illatis, quòd potest nedum pro defensione sua & suorum, sed etiā pro defensione proximorum & uicinorum, quos etiam defendere debet, si potest, ut prædixi, licitè iniuriantibus bellum indicere. Ad quod benefacit, quod notatur in simili per Iohan. 1. distinction. c. ius gentium. in prima glossa, ubi notat, quòd si quis non potest rem suam consequi per iudicem, quòd fortè potest eam propria auctoritate recipere. allegat 24. q. 2. c. primum. & ff. quæ in fraud. cred. l. ait prętor. §. si debitorem. Et idem etiam siue fortè notatur per Innocent. & Hostiens. extrà, de restit. spol. c. olim primò. ad quod allegant C. de Iudæis. l. Iudæi. & l. nullus. Sed temporibus dicti Caroli, & etiam ante tempus eiusdem Imperatoris Constantinopolitani, ut dixi supra in capit. quarto, in occidentali imperio solo nomine imperabant, nec ecclesia Romana, nec aliæ Christi Ecclesiæ, seu etiam quicunque alij oppressi, contra iusticiam in eodem imperio poterant per eos, uel auctoritate ipsorum, iusticiā consequi. Vnde poterat ipse Carolus, dato etiā quod recognouerit, uel recognoscere debuerit Imperatorē Constantinopolitanū, qui erat pro tēpore suo, pro superiore, prętactis iniuriantib. & opprimētibus, licitè bellum indicere, iuxta præmissa. Hæc autem præcipuè locum habent de bello per Carolum in Italia contra regem Desiderium & alios Lombardos suscepto, quod suscepit precibus & hortatu ecclesiæ Romanæ, ut patet nō solùm ex Chronicis, sed etiam ex canonibus, 63. distinction. c. Adrianus. 2. & 23. q. 8. c. hortatu. quæ non præsumitur ab eodem Carolo in hoc casu illicita petiuisse. Iura igitur in contrarium allegata, iuxta iam dicta intelligi debēt de gerente bellū; qui habet superiorē, & talē, corā quo ipse, ac sui, nec nō proximi & uicini, iusticiā cōsequi possunt: q̄d nō erat in casu pręsenti, ut dixi. Multę insup alię oppositiōes tam cōtra pręmissos articulos, quàm

etiam

A etiam cõtra ea quæ per me circa probationẽ eorundem dicta sunt, ex ueteris & noui Testamenti, nec non sanctorum patrum auctoritatibus fieri possent. Sed easdem oppositiones faciendas & soluendas meis maioribus, ac præcipuè sacræ paginæ professoribus, duxi non immeritò relinquendas.

Decimum nonum & ultimum Capitulum, in quo tractatus hic domino Baldeuuino Archiepiscopo Treuirensi offertur, & duo motiua compilationis eiusdem tractatus subiunguntur, ipsiusq; insufficientia excusatur, &c.

REuerendissime pater & domine, uestræ paternitatis beneuolentiæ offero modicum hunc tractatum: ad cuius compilationem me cùm propter intellectus mei hebetudinem, tum etiã propter conditiones regni & imperij à tempore sępe dictę translationis imperij multipliciter uariatas, ratione cuius materia ipsius tractatus satis intricata redditur, insufficiẽtem fore cognosco. Zelus tamen feruidus patriæ Germaniæ, ac præcipuè Germanicæ Franciæ (quę sicut primum regem Pharamundum, ita & primum Imperatorem Francorũ, Carolum Magnum uidelicet, ut ex habitis apparet, habuisse dinoscitur) ad faciendam compilationem huiusmodi me induxit. motus etiam ad id ex eo, quòd in enucleanda ueritate
B materiæ præsentis tractatus, nullus ueterum laborauerit. Propter quod insufficiẽtia eiusdem, haberi debet aliqualiter excusata. Peto igitur (pater magnifice) ut ad resecãdum superflua, & ad supplendum defectuosa, nec non ad corrigendum falsa in eo cõtenta, peritiores & perspicaciores, uestra procurãte & ordinãte solicitudine, diligentius elaborent. Si qua uerò in ipso ueritatis scintilla reperiri contingat, meis uiribus non ascribo, sciens quòd in hoc à me non sum locutus ad hoc, Iohan. 16. & de consec. dist. 5. c. Saluator: sed potius à Deo, qui est ueritas, uia & uita, Iohan. 14. & de pœnit. dist. 2. c. si enim. & 8. dist. c. si consuetudinem: quiq; omnium scientiarum est caput & auctor, secundum beatum Ambrosium, ut patet 37. dist. f. sed econtrà. Cui Deo sit gloria, laus, & gratiarum actio, in secula seculorum: Amen.

FINIS.

M INDEX

LVPOLDI DE BABENBERG LIBELLVS, DE ZELO CATHOLICAE FIDEI ueterum Principum Germanorum

INDEX CAPITVM.

Cap.

A Cap. XVI. in quo moderni Germaniæ Principes, ad imitandum zelum Christianæ religionis ueterum Germanorum Principum, exhortantur.

Cap. XVII. & ultimum, in quo illustri domino Rudolfo duci Saxoniæ opusculum præsens, & dominus pro zelo Christianæ religionis ueteribus Germanis principibus ab eo collato laudatur: quod'que ipsum ducem in consimili zelo conseruet, suppliciter imploratur.

EPISTOLA LIBELLI, DE ZELO CHRISTIANAE RELIGIONIS VETERVM principum Germanorum.

Llustri & magnifico principi, domino suo, domino Rudolpho duci Saxoniæ, Lupoldus de Babenberg, Decretorum doctor (licet indignus) suus clericus, cum recommẽdatione sui, uotiuis semper in domino succeſsib. prosperari. Suggerit mihi celebris tuarum fama uirtutum, ut ex quo paruitatis conditio, excellentiæ tuæ me complacere non finit: complacendi saltem affectum aliquali signo demonstrem. Libellum igitur de zelo Christianę religionis ueterum Germanorum principu, qui apud eosdem (prout infra scripta ipsorum deuotiſsima testant

B opera, multis, ut reor, Germaniæ principib. modernis ignota) perfectiſsime diuina fauente gratia uiguit, ex diuersis antiquorum scriptis per me collectum: cuius noticia legationi (quam super concordia inter sacrosanctam Romanam ecclesiam, & sacrum regnum & imperium attentanda, pridem assumere decreuisti) congruere mihi uidetur, in signum affectus cõplacentię tuo glorioso nomini dedicaui: eundem libellum, præmisso procemio per decem & septẽ (ut in prosecutione ipsius patebit) Capitula distinguendo.

PROOEMIVM LIBELLI DE ZELO *Christianæ religionis ueterum Principum Germanorum.*

LEgit in Ecclesiastico, 44. c. in prin. Laudemus uiros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Ad quas laudes ex eo maxime teneri uidemur obnoxij, quod paretum merita, quibus se dignos laude mõstrarunt, filijs ac posteris sępius profuisse noscuntur. Phinees nanq;, propter zelum, quo zelatus pro Deo, Israelitã cum Madionita coeuntem occidit: pro se ac semine suo, a Deo recepit pactum sacerdotij sempiternũ. ut patet Numeri 25. c. & de hoc facto legitur in Canone 23. q. 4. quod Christus. & 2. q. 7. c. nos si. §. his ita secundo. Regis etiam Dauid meritum, seruauit posteris suis multo tempore regnum Iuda. ut ex 3. lib. Regum. 11. cap. colligitur euidenter. Hinc etiam est, quod lex ciuilis ob dignitatẽ patris (quæ

confertur propter laboris meritum.ut C.de offi.magi.offi.l.nemo. A & 61. dist. miramur.in fine)dat liberis priuilegium originis.ut patet ff. de senato .l. emancipatum.& C.de quæsti.l.diuo.Ex his quoque parentum laudibus, non solum filij & posteri, sed etiam extranei,ad faciendum similia opera digna laudibus, ex comparatione præcedentium sępius accenduntur. Pręmissis itaque,non tã digna quàm debita consideratione pensatis: inuocata sancti Spiritus gratia, laudes eximias ueterum Germanorũ principum,ex zelo Christianæ religionis eorũ duntaxat assumptas, quo (prout ex dicendis patebit)plus cæteris Christianis principibus claruerunt: ex diuersis historijs seu Chronicis, sanctorumq́ legendis, partim etiam ex sacris canonibus collectas: in subscripto libello, humili stilo historico referre decreui. Laudes aũt ueterum regum seu principum Occidentalis seu Gallicę Franciæ, qui post diuisionem totius regni Francorum tempore filiorum imperatoris Ludouici primi factam, eidem Franciæ præfuerunt:nec non ueterum regum Angliæ, huic libello libens insererem, si de gestis eorundẽ regum, originaliũ historiarum seu Chronicarũ copia mihi foret. Scio enim quòd reges dictæ Franciæ,à tempore Caroli Magni citra, de genere ipsius Caroli descenderunt:ut etiam patet ext.de iud. c. nouit. uer.nec illud. quod tamen quoad aliquos eorum intelligitur de linea materna, secundum ea quæ planè nota historia ibidem: de quo etiam legi- B tur in Speculo historiali lib. 31. c. 126. Qui Carolus fuit Francus Germanicus, ut in tractatu de Iuribus regni & imperij plenius declaraui. Veteres etiã reges Angliæ, usque ad tẽpora Guilhelmi comitis Normanniæ(qui Araldo rege Anglorum cum multis milib. hominum occiso, tempore imperij Heinrici quarti, sub anno Domini M.LXVI.in Anglia regnare cœpit)de genere Saxonum Germanorum(prout plures testantur historiæ)descenderunt. A' prętermittendis igitur eorundem regum laudibus, præmissa me retrahit necessitas, non uoluntas. Saluo quòd pauca de ipsorum laudibus ex Chronica Martini sumpta,laudibus adijciam ueterum principum Germanorum.

CAPITVLVM PRIMVM, DE ZElo catholicæ fidei ueterum Principum Germanorum, quo accensi nunquam à rectitudine fidei declinarunt.

SI ueterum catholicorum principum scrutenť historiæ, ac eorum diligenter gesta pensentur: ex eisdem historijs euidenter apparet, ueteres Germanos reges seu principes, singularem Christianæ religionis zelum (consideratis deuotissimis ipsorum infrà scriptis operibus) præ cæteris mundi principibus habuisse. Sed quia fides catholica est Christianæ religionis initium (iustus enim ex fide uiuit, Abacuc c.2.ad Hebr. 10.& 24. q. 1. c. ubi sana) nihilq́ clarius

A clarius resplendet in principe, quàm recta fides.C. de sum. tri. inter claras. circa prin.Ideo de zelo Christianæ religionis ueterum Germanorum principum tractaturus, Primò de zelo catholicæ fidei eorundem principum inchoando sermonem, dico, quòd præcipuus catholicæ fidei zelus ueterum principum Germanorum apparet ex eo, quod postquàm fuerunt Christo (qui fundamentum est fidei) donante nomen Christianitatis aggressi, nullus eorum à rectitudine catholicæ fidei etiam semel legitur deuiasse, sed potius eiusdem fidei professores firmissimi permanserunt. Talis autem fidei catholicæ firma soliditas, in cæteris mundi principibus passim reperta non est. Multi nanque prisci Romanorum principes, qui ante translationem imperij de Græcis in personam Caroli Magni ad Germanos factam, eidem imperio præfuerunt, post Christianæ fidei professionem in hæresim lapsos fuisse constat. Arrius enim hæreticus, sui'que sequaces, locum familiaritatis apud Constantium imperatorem, Constantini Magni filium, acceperunt: cum'que in erroris sui consortium declinarunt: unde impietas Arriana, eiusdem Constantij fulta præsidio, exilijs, carceribus, & uarijs afflictionum modis, primò Athanasium Alexandrinum episcopum, deinde omnes non suæ partis episcopos extitit persecuta: ut in Eusebij, Gotfridi Viterbiensis, & Martini Chronicis

B plenius continetur. Hic Athanasius (ut refert Chronica Eusebij) à facie Constantij fugiens, sub anno Domini CCCXLV, à sancto Maximino Treuerorum episcopo receptus est, ibi'que (ut refert Chronica Martini) symbolum, Quicunque uult, contra Arrianos composuit. Arrius autem cum suis sequacibus, inæqualitatem personarum sanctæ Trinitatis asseruit: de cuius errore loquuntur Canones 24. quæstion. ultim. capitulo penultim. uersic. Arriani. & 15. distinction. c. 1. circa princip. Item Iulianus imperator, nepos Constantini Magni, de quo legitur 11. quæstion. 3. capitul. Iulianus. apostatauit à fide in tantum, quòd ueniens ad templa paganorum sacrificauit idolis, primò'que subiectis talia colere suadebat. Demum uaria edicta contra Christianos statuens, multi ex eis fuerunt martyrio coronati, prout hæc & alia nephanda de eo in prædictis Chronicis continentur. Item Valens imperator (qui regnauit primò cum Valentiniano fratre suo) Arriana labe pollutus, post mortem dicti fratris sui multas persecutiones intulit Christianis. nam sacerdotes Dei exiliabat, monachos militare cogebat, & militare nolentes occidi mandabat, ut in prædictis Chronicis continetur. Idem etiam Valens Gotis petentibus, ut eis mitteret prædicatores & doctores, qui eos catholicam fidem instruerent, misit eis Arrianos doctores: sic'que omnis illa gens Arriana facta est, ut in Chronica Eusebij continetur. Item Anastasius imperator (de quo fit mentio 19. distinct. s.

M 3 hoc

hoc autem. & 16. quæstion. 7. capitul. sane) fuit (ut refert Chronica Eusebij) hæresi Eutychiana pollutus, unde (ut refert Chronica Martini) nec ecclesiarum iura seruauit, sed hæreticis fauens, Christianos extitit persecutus. hæresis uero prædicta, Christum non duas naturas, sed unam tantum, diuinam scilicet habuisse naturam affirmat: ut patet 24. quæstion. penultim. uersic. Eutychiani. & 15. distinction. capitulo 1. uersic. quarta. & 16. distinction. capitul. sexta. uersic. quarta. Item imperator Iustinianus primus, qui leges abbreuians renouauit, fecit'que legum codicem singularem, in hæresim prædictam Eutychetis corruit. Hunc tamen Agapitus papa (quem commēdat Canon, de condi. distinction. 1. Agapitus) ab errore huiusmodi (ut dicunt prædictæ Chronicæ) reuocauit. Item imperator Heraclius à Sergio patriarcha Constantinopolitano, & alijs quibusdam hæreticis circumuentus, in dictam Eutychianam hæresim incidit, ut in prædictis Chronicis continetur. Item imperator Constans, qui & Constantinus dicebatur, filius Constantini tertij, & nepos Heraclij prædicti, seductus à Paulo patriarcha Constantinopolitano, in peruersum dogma incidit, quod unam uoluntatem & unam operationem astruebat in Christo: propter quod idem Imperator multos Christianos uerberibus, proscriptionibus, & exilijs condemnauit. Contra hoc dogma Martinus papa primus, Romæ celebrato concilio, Paulum prædictū, & alios quosdā huius erroris sectatores, seu doctores, anathematizauit: quibus agnitis, prædictus Imperator papam Martinum Constantinopolim uocauit, & per eum Crisone in exilium mittitur, ibi'que moritur, multis miraculis coruscando Crisone. Post hoc tamē dictus Imperator sub Vitaliano papa eandem hæresim abdicauit. Filius quoque ipsius Constantinus quartus, contra dictam hæresim, sextam uniuersalem synodum Constantinopolim (præsentibus legatis Agathonis papæ) celebrari fecit, ut in prædictis Chronicis plenius continetur. & de hac synodo habetur 16. distinction. habeo. & capitul. sexta. Item Imperator Iustinianus secundus, filius iam dicti Constantini, sextam synodum prædictam nititur infirmare, Sergium'que papam in hoc sibi resistentem frustrà turbare molitur. Nam Leoncius patricius (qui & Leo dicebat) adiunctis sibi multis cōplicibus Iustinianum apprehendit, cum'que naso præciso in quandam insulam relegauit, ipse'que post eum aliquo tempore imperauit. Post hoc tamen idem Iustinianus recuperauit imperium: uocans'que papam Constantinum primum Constantinopolim, ipsum honorificè suscepit: ac prostratus in terram, pro suis peccatis intercedere postulauit, cuncta ecclesiæ Romanæ priuilegia renouando: prout in dictis Chronicis plenius continetur. Item imperator Philippus secundus, deceptus à quodam monacho incluso hæretico, congre-

gauit

A gauit synodum pseudoepiscoporum, & abiecit sanctam & uniuersalem sextam synodum prædictam, omnes'que imagines & picturas ecclesiasticas auferri præcepit: propter quod Constantinus papa prædictus, eum denunciauit hæreticum, & Romani imaginem sui numismatis recipere noluerunt, ut in prædictis Chronicis plenius continetur. Item imperator Leo tertius, à quodam apostata fidei seductus, in Christianos & ecclesias Dei, ac sanctam religionem impius erat. præcepit quippe imagines Dei, sanctæq; Dei genitricis, & aliorum sanctorum deponi, & incendi. & quia multi de populo huic impietati consentire noluerunt: eo iubente fuerunt decollati. pro quo errore, Gregorius papa tertius, cum in scriptis (licet in uanum) multum redarguit. unde idem Gregorius, sibi Romanæ urbis & Italiæ prohibuit dari tributa: ac synodo multorum episcoporum Romæ per eum habita, uenerationes sanctarum imaginum confirmauit: & uiolatores anathemate condemnauit, prout hæc in prædictis Chronicis latius continentur. De huius etiam erroris reprobatione habetur in Canonibus 22. quæstion. 4. actione, ad idem, de con. distinction. 3. per latum. Item imperator Constantinus, eiusdem Leonis filius, impietatum patris successor extitit, primo quidem à Deo, & intemerata ipsius genitrice, & omnibus sanctis abscedens, magicis fuit maleficijs ac cruentis dæmonum sacrificijs delectatus. Conuocata etiam sy-
B nodo præcepit depositionem fieri imaginum Dei: ac sanctorum persecutionibus, insuper sanctarum ecclesiarum, peremptionibus clericorum & monachorum, malisq; uarijs sic ecclesiam Dei persequitur, quod uesaniam Diocletiani & cæterorum ueterum tyrannorum transcendere uidebatur: prout in antedictis Chronicis & in Speculo historiali libro 24. capitulo 167 plenius continetur. Præterea quàm plurimi aliarum nationum reges seu principes, sicut reges Ostrogothorum, Vesegothorum, Vandalorum, Longobardorum, & quarundam aliarum gentium, ut patet ex multis historijs seu Chronicis, erant heretica prauitate polluti: ex quo Ecclesia Dei ab eisdem multas & grandes persecutiones pertulit, & pressuras. & ut circa hoc de pluribus paucissima dicam, Theodoricus rex Ostrogothorum, qui pluribus annis possedit Italiam (de quo loquitur Canon de con. distinct. 1. ecclesias. & 17. distinct. §. hinc etiam. & 19. distinct. Anastasius) intantum Arriana perfidia maculatus extitit, quod ipse sanctæ memoriæ Iohannem papam primum, & quosdam consulares uiros ad Imperatorem Christianissimum, Iustinum secundum, Constantinopolim direxit, de qua legatione fit mentio in prædicto Canone: ecclesias mandans illi minando, quod nisi Arrianis hæreticis ecclesias quantocyus redderet, eos'que in pace degere sineret, ipse omnes in Italia perimeret Christianos. Qui cum ab eodē Iustino dignè suscepti fuissent, ma-

gnis cum rogabant fletibus, ut suæ legationis seriem (quamuis esset iniusta) libenter exciperet, in hoc perituræ Italiæ consulendo: Iustinus autem neci Christianorum compatiens, eis quod petebãt concessit. & de Arrianorum ecclesiis supersedit. Theodericus uero iniquitatis rabie stimulatus, Iohannem papam, & nuncios prædictos, postquam redierunt, pro eo quod à Iustino digni suscepti essent: Rauennæ carceri mancipauit, & famis afflictione peremit. hæc & alia nefanda, de rege Theoderico in Chronica Eusebij, sub gestis Imperatoris Valentis, & in Chronica Martini, sub gestis Iustini prædicti, plenius continentur. Ex regibus uerò Velogothorum Leonigildus, qui regnauit in finibus Hispaniæ, in tantum erat Arrianæ perfidiæ deditus: quòd Hermigildum filium suum, pro fide catholica per eum detentũ, corpus Christi à quodam Arriano episcopo in die sancto Paschæ recipere renuentem, per suos apparitores interfici procurauit: ut patet non solum ex Chronicis prædictis, & ex Speculo historiali lib. 22. c. 135. sed etiam ex Canone 24. quæst. 1. cœpit. & 1. q. 1. superueniente. Ex regibus autẽ Vandalorum Hunericus rex, qui regnauit in Africa sub anno Domini CCCLXXXVI, plus quàm CCCC XXXIIII episcopos catholicos exiliauit, quibusdam linguas abscidit, qui tamen loquebantur. quorum beatus Gregorius in libro Dialogorum meminit, ut in Chronica Eusebij continetur. de cuius multimoda persecutione in Christianos, in Speculo historiali lib. 21. c. 77. & pluribus Capitulis sequentibus multa narrantur. Item Crasamundus rex Vandalorũ hæresi Arriana infectus, catholicas clausit ecclesias: & episcopos CCXX in Sardiniam exilio relegauit: ut in Chronica Martini, & in Speculo historiali libro 22. c. 3 continetur. Ex regibus autem Lombardorum Rutherus rex (ut refert Chronica Eusebij, sub gestis Imperatoris Iustini secundi) fuit Arriana hæresi maculatus, ita quòd eius tempore inter episcopos ciuitatum sui regni unus erat catholicus, & alter Arrianus. Plura insuper alia nefanda per reges dictarum, & quarundam aliarum nationum hereticos, contra Dei ecclesiam (ut ex diuersis historijs seu Chronicis uideri potest) perpetrata noscuntur. Nostris autem gloriosis principibus tanta catholicę fidei firma soliditas, ac solida firmitas inerat, quòd nullus, ex eis gratia Christi (qui fundamentum est fidei, ut. 1. ad Corinth. 3. c. & 1. q. 1. cum Paulus. & extra, de summa Trinita. c. uno. in prin. in Cle.) eos misericorditer protegente, in aliquam damnatam hæresim legitur incidisse. propter quod satis patet, maiorem Christianæ religionis zelum in eisdem, quàm in cæteris mundi ueteribus principibus uiguisse. Ab hoc autem ipsorum laudis præconio, reges ueteres occidentalis Franciæ ac Angliæ non excludo, sed potius (ut ex dictis in procemio apparet) includo, & idem in sequentibus 11. Capitulis intelligo repetitum.

CA-

CAPIT. SECVNDVM, DE ZELO *catholicæ fidei ueterum principum Germanorum, quem ad dilatandam fidem catholicam habuerunt.*

A Catholicæ fidei zelus, qui apud ueteres principes Germanos uiguit, non solum ex ipsorum fidei firmitate, sed etiam ex eo quod ad dilatandam fidem catholicam, nedum in suis regnis, sed & in finitimis regionibus deuotam sollicitudinem & strenuam adhibebant operam, liquidò sciri potest. Nam licet antiqui reges Francorum, quorum regnum nobilissimum ab Aquitania protendebatur usque in Barbariam, cuius'que regni Germania fuit principium & origo (ut in tractatu de Iuribus regni & imperij, c.1. scripsi) totam eandem Germaniam (Saxonia & Frisia exceptis) sub sua tenuerint potestate: nunquam tamen per eosdem reges à tempore Clodouei regis Francorum (qui primus inter eos fidem Christi assumpsit, ac per beatum Remigium Rhemensem archiepiscopum baptizatus extitit) usque ad tempora Pipini, & Caroli Magni, sui filij, regum Francorum, idolorum cultura fuit plenè à populo Germaniæ extirpata. Per huius ergo Pipini deuotam & strenuam operam, mediante prædicatione beati Bonifacij archiepiscopi
B Moguntinensis, qui ad prædicandum uerbum Dei à sede apostolica legatus Germaniæ deputatus fuerat, populus Germaniæ relictis superstitionibus uarijs, ad fidem catholicam (exceptis Saxonibus & Frisonibus, qui tempore Pipini nondum omnes fidem Christianam susceperant) diuina suffragante clementia est conuersus. Præmissa ex historia Francorum, ex Chronicis Eusebij, Gotfridi Viterbiensis, & Martini, ac etiam legendis Remigij & Bonifacij prędictorum plenius colliguntur. De facto etiam isto aliquid loquuntur sacri Canones, 11. q. 3. antecessor. & c. quod prædecessor. Post hoc mortuo Pipino, ac regnante Carolo Magno eiusdem Pipini filio, gens totius Saxoniæ, quæ (ut refert historia Francorum) Germaniæ pars est magna, & eius quæ à Francis incolitur, duplum in latitudine habere putatur, cum eidem in longitudine posit esse consimilis: ac etiam gens totius Frisiæ non tam per prędicationem uerbi Dei, quàm per multorum bellorum triumphos per dictum Carolum contra easdem gentes magnificè habitos, ad regni Francorum subiectionem, & ad fidem Christianam pariter accesserunt: prout hæc in historia & Chronicis prædictis, ac etiam in multis sanctorum uirorū & patrum legendis plenius continentur. Hanc autem conuersionem totius populi Germaniæ, immensum Dei beneficiū, reges Francorū Christiani, de antiquo regū Francorū genere descēdētes, antecessores Pipini et Caroli Magni, minimè

minimè consequi meruerunt: sed salutifera hæc conuersio, per deuotam & strenuam horum regum operã fuit fœliciter consumma- **A**
ta. In tantum uero Carolus Magnus fidei catholicæ dilatationem zelatus extitit, quod idem (ut refert historia Francorum) omnes Saxones, qui multum idolorum cultui erant dediti, pro conseruanda fide catholica, sub anno Domini DCCCII. ab omni tributo exemit, eosq; totius agriculturæ suæ ac nutrituræ decimas Deo & eius sacerdotibus dare iussit. Destinauit autem gloriosus rex Carolus ad opus prędicationis uerbi Dei, genti Saxonum & Frisonum, plures episcopos, inter quos sanctus Vilebaldus Bremensis, sanctus Hildegernus Alberstadensis, prius Catalanẽsis episcopus, sanctus Linderus, frater Hildegerni prædicti, Mumdegardendensis, & sanctus Vuillebrordus Traiectensis, ecclesiarum primi episcopi, tam sanctitate uitæ quàm miraculorum testimonio insignes habentur: ut ex legendis eorundem sanctorum, & ex historia Francorum poterit apparere. Sciendum tamen est, quòd Pipinus pater Caroli, sanctum Vuillebrordum prædictum, per papam in episcopum consecrari fecit, ipsumq; primò ad prædicandum uerbũ Dei, genti Frisonũ destinauit, ut patet in Speculo historiali lib. 24. c. 33. Sed eiusdem gẽtis conuersio, ac sedis episcopalis in Traiecto institutio, tempore quo Carolus dictam Frisiam paterno regnò superaddidit, facta noscuntur: ut in eiusdem sancti legenda plenius continetur. Idem etiam Carolus multos (ut refert Chronica Gotfridi) **B**
de Hispania conuertit ad fidem. Legitur insuper de prædicto Carolo in Speculo historiali li. 25. c. 17. q; expugnata per eũ Hispania, dimissisq; ibidem exercitibus, iuit in Galitiam ad sanctum Iacobũ, & quos in illa patria Christianos reperit ędificauit: apostatas uerò aut peremit, aut in exilium in Galliam destinauit. Refert etiam de ipso historia Francorum, quòd sub anno Domini DCCLXXX progressus in Saxoniam, uenit ad Albim fluuium, in ipso itinere, in loco qui dicit̃ Horheim: ubi Bardeganẽses & multi de Nordundis fuerant baptizati. Item refert eadem historia, quòd quidã princeps Arrianorum, seu Hunorum, Tudim nomine de Pannonia, cum magna parte Arrianorũ, uenit sub anno Domini DCCXCVI ad Carolũ Magnum, seq; cum populo suo & patria Carolo tradidit: fuitq; ipse cum populo suo baptisatus. Præterea Carolus Magnus in hoc sincerum catholicæ fidei zelum habuisse dinoscitur: quòd regnũ transmarinorum ob hoc maximè expetebat, ut Christianis sub eorum dominio degentibus cõmodum aliquod & consolatio proueniret: eisdemq; Christianis quos in paupertate degere compererat, pecuniam illorum paupertati compatiẽs destinare solebat: prout in historia Francorum, & Chronica Eusebij continetur. Item tempore imperatoris Ludouici primi, Caroli Magni filij, Haraldus rex Danorum fuit cum uxore & filijs, magnaq; parte Dano-

A te Danorum, sub anno Domini D C C C. X X X I I Moguntiæ baptisatus, qui rex & uxor eius ab eodem Imperatore ac Imperatrice à sacro fonte baptismatis sunt suscepti. Hęc ex historia Francorum & Martini Chronica colliguntur. Destinauit etiam idem Ludouicus Danis, & alijs in circuitu positis gentibus, ad prędicandum uerbum Dei, sanctum Ansgarium Hamaburgen. primum episcopum, qui & Sueuos sub anno Domini D C C C X V I ad fidem conuertit, ut in Francorum historia continetur. Item Ludouicus, eiusdem Ludouici filius, qui primò rex Barbariæ, deinde post diuisionem regni Francorū (de qua in tractatu prædicto, c. 2. scripsi) factus Rex totius Germaniæ, Duces Bohemorum, 14, cum sequacibus (ut refert Chronica Martini) baptizati, & in fide Christiana edoceri fecit. Idem etiam Ludouicus quendam archiepiscopum, cum alijs episcopis, presbyteris & diaconibus, ad regem & gentem Bulgarorum, sub anno Domini D C C C X V I I (ut refert historia Francorū) causa prædicandi eis uerbū Dei, destinare curauit. Item imperator Carolus tertius, iam dicti Ludouici filius, cū cerneret Normānos à plaga septentrionali Scythię inferioris egressos, Germaniā & Galliam suo tempore deuastare (de quorum etiam feritate loquuntur Canones, 7. q. 1. scissitaris. & de con. di. 1. concedimus) ipse regē eorum Rhotifredum, data sibi Gisla filia regis Lotharij in uxorem, ac

B tota Frisia in dotem concessa, sub anno Domini D C C C L X X X I I baptizari fecit, ipsumq́ue à sacro baptismatis fonte suscepit. Et ab istis Normannis una pars Galliæ (quam primitùs occuparūt) Normania uocatur. hæc ex historia Francorum, & prędictis Chronicis colliguntur. Item Carolus rex Franciæ Gallicæ, Ludouici regis filius, cognomine Balbus, Rollonem ducem Normannorum, Christianum fieri fecit: et ei Gislam filiam suam in coniugem, ac Normāniam in regno suo in feudum tenendā dedit: qui in baptismo à Roberto comite Parisiēsi, qui eum à sacro fonte suscepit, Robertus uocatus est, ut in Speculo historiali libro 25. c. 53. & sequenti, plenius continetur. Postquam autem placuit Deo (in cuius dispositione regna consistunt) quod regnum Germaniæ Francis Germanicis, de genere Pipini & Caroli Magni descendentibus, transiret ad Saxones: Heinricus rex primus huius nominis, Normannos & Danos sub anno Domini D C C C X X V I (ut refert historia Francorum) armis obtemperantes sibi fecit: & ab errore pristino reuocatos, ferre docuit iugum Christi. Per eiusdem etiam Heinrici diligentiam rex Apodricarum, sub anno Domini D C C C C X X X I I extitit baptizatus. Sunt autem Apodricæ, quidam populi Sclauorum, ut refert prædicta histotia Francorum, sub gestis Imperatoris Othonis secundi, ubi de his & alijs Sclauorum populis planè tractatur. Idem Heinricus sub anno Domini D C C C C X X V, Danos, qui nauali latrocinio Frisones incursabāt, cum exercitu adijt, uicitq́ue: at

tribus

tributarios eos faciens, regem eorum nomine Mibani baptizari fe A
cit: hæc in historia Francorum sic scripta leguntur. Item rex Otho primus prædicti Heinrici filius (qui & Magnus, propter celebres bellorum eius uictorias, est uocatus) Danis sibi resistẽtibus, quos pater suus (ut prædixi) bello compresserat, bellum intulit: in quo Saxonibus & Danis uiriliter pugnantibus, tandem Dani uicti ad naues cesserunt: ac Saxones uictoria sunt potiti. Post hæc pactis initis, Haroldus rex Danorum Othoni, sub anno Dñi D C C C C. L I I subijcitur: & ab eo regnum suscipiens, Christianitatem in Dania suscipi permisit. Idem'que rex cum uxore ac filio paruulo, quem rex Otho de sacro fonte leuauit, extitit baptizatus. Licet enim Dani (iuxta ea quæ supra de Ludouico primo in hoc Capitulo scripsi) ab antiquo Christiani fuissent, erant tamen adhuc illo tempore (ut refert historia Francorum) gentili ritu idolis seruientes. Item legati Helenæ reginæ Rugorum, ad eundem Othonem, sub anno Domini D C C C C L X X uenientes, episcopos & presbyteros eidem genti transmitti petunt: quorum petitioni multum gauisus rex Otho consensit, uenerabilem uirum Libutium ex cœnobitis monasterij sancti Albani Moguntinensis, genti prædictæ ad prędicationis uerbi Dei officiũ deputando. quem archiepiscopus Bremensis, eidem genti in episcopum consecrauit. Cum'que Libutius, antequam iter eundi ad gẽtem Rugorum arri- B
peret, obijsset, Adalbertus ex cœnobitis monasterij sancti Maximini Treuerensis, ad hoc opus mittendus eligitur. Quem pijssimus rex omnibus quibus indigebat copijs munitum, sub anno Domini D C C C C L X I, præfatæ genti honorifice destinauit. Idem etiam rex Otho uniuersos Sclauorum populos, quos pater eius uno grandi bello domuerat, suo subiecit imperio: ipsos'que tanta deinceps uirtute constrinxit, ut tributum & Christianitatem pro uita simul & patria gratanter susciperent. fuit'que sub anno Domini D C C C C L X, quasi totus in Sclauonia gentilium populus baptizatus. Hæc omnia de Othone prædicto in historia Francorum plenius continentur. Hæc autem Sclauonia (ut refert dicta historia, sub gestis Othonis secundi) dicitur esse decies maior Saxonia, præsertim si Boœmos, & eos qui trans Oderam fluuium sunt Polonos, qui nec habitu nec idiomate differunt, in partem adieceris Sclauoniæ. Item imperator Heinricus secundus, regi Hungarorum, qui postmodum in baptismo Stephanus est uocatus, tam ipsum regem (eidem sorore sua Gisla in matrimonium copulata) quam totum ipsius regnum sub anno Domini M. I I. ad fidem Christi uocauit. Hunc regem Stephanum, tanquam sanctum (pro eo quod per ipsum initium Christianæ fidei susceperunt) omnes Hungari uenerantur. præmissa in historia Francorũ, ac in Eusebij & Godfridi Chronicis, ac etiã in Legenda
scu

A seu uita eiusdem Heinrici plenius continentur. Post hæc quoq; multæ aliæ infidelium nationes, sicut Prusciæ & Liuoniæ gentes ex deuota & strenua procuratione diuersorum ueterum principum Germanorum, prout ex diuersis scriptis & etiam ex his quæ in Germania referri frequenter audiuimus, constare poterit ad fidem Christi eiusdem suffragante gratia sunt conuersi. Præterea zelus eorundem principum quem ad dilatandam fidem catholicam habuerunt: etiam patere potest, ex celeberrimi studij Parisiensis institutione: circa cuius institutionem sciendum est, quod quædam Chronicæ referunt, quod duo monachi Scoti de Hibernia in Scripturis sacris, & in sæcularibus eruditi: de Britania ad littus Galliç peruenerunt: qui quotidie ad populus emendi gratia conuenientes clamabant dicentes: Si quis scientiæ cupidus est, ueniat ad nos, & accipiat eam, nam uenalis est apud nos. Tam diu conclamata sunt ista, donec ab huiusmodi sermone admirantibus, ad Caroli Magni gloriosissimi regis audientiam sunt prolata. Qui celeriter illos ad suam præsentiam euocatos, quid pro scientia peterent requisiuit? Qui pro ipsa: loca tantum oportuna, & animas ingeniosas: ac pro uictu & uestitu necessaria se petere responderunt. quo audito ille ingenti repletus gaudio, unum eorum in Italiã, cui monasterium sancti
B Augustini apud Papiam commisit ad docendum direxit, alterum uerò Clementem nomine, cui ad docendum multos pueros commendauit, fecit in Gallia Parisiis residere, eidem & pueris uictualium necessaria ministrando. Quibus auditis Altuuinus de natione Anglorum doctissimi Bedæ discipulus, cum socijs in omnibus Scripturis exercitatis, ad dictum Clementem Parisios ad docẽdũ uenit, ubi eorum doctrina fructificauit in tantum, quod Gallici antiquis Romanis & Atheniensibus æquarentur: prout hæc in Speculo historiali lib.23. c.172 plenius continentur. Aliæ uerò Chronicę (ut in libro & c. prędictis & etiam in Chronica Martini patet) referunt quod prędictus Altuuinus: qui fuit quondam ipsius Caroli eruditor, studium de urbe Romana Parisios trãstulit, quod de Grecis prius translatũ extitit ad Romanos. Sed siue prima, siue secũda, circa institutionẽ dicti studij uera sit assertio, cõstat tamen studium huiusmodi uel ex Caroli Magni institutione: uel saltem ipsius institutionem per eius opem ac operam processisse. Pręmissa de institutione studij Parisiensis dicta intelligenda sunt, quo ad instaurationem ipsius in pagina diuina duntaxat, nam longe ante tempora Caroli Magni, tempore scilicet Boetij studium liberalium artium & philosophię Parisiis uiguit, ut patet ex libello, quem de disciplina Scolarium compilauit. Erat autem Boetius tempore Theoderici regis Gottorum, qui tempore imperij Zenonis Imperatoris regnauit in Italia, & hic Zeno (ut referunt predictę

Chronicæ) sub anno Domini.CCCCLXXIII. imperare cœpit. A
Sed Carolus sub anno Domini DCCLXIX regnare cœpit, ut in Francorum historia continetur. Ex huius autem studij Parisiensis institutione, ipsiusq; laudibili usq; ad presens tempus continuatione, certum est multas hæreses per prælatos & alios literatos uiros, qui in eodem studio in diuina pagina, & sacris canonibus profecerunt, de finibus fidelium usque ad hæc tempora extirpatas fuisse, ac in posterum dante domino extirpandas: pro quo bene facit. ext. ne clcri. uel mona. c. super specula iuxta finem. In huiusmodi uerò studij ac aliorum studiorum mundi fauorem, commodum & augmentum, Imperator Fridericus secundus: tam doctores quam etiam scholares priuilegiauit, in his quæ habentur. C. ne fili. pro patre in autent. habita. Idem etiam Fridericus plures bonas & utiles leges ad dilatandam fidem catholicam ædidit pro exterminio hæreticæ prauitatis, quæ sunt per Bonifacium papam octauum in quantum Dei & Ecclesiæ sanctæ suę honorem promouent, & non obstant statutis Canonicis, approbatæ. ut patet ext. de hereti. c. ut inquisitionis in prin. libro sexto quarum legum plures ponuntur in constitutione eiusdē Friderici, ad decus & decorē. in ti. de statu. & consuetu. con. ecclesiasti. liber editis in. §. gazaros. §. statuimus. ſ. si uero &. ſ. credentes coll. x. Cum igitur ut ex præmissis patet fides catholica, nedum in Germania, sed eti- B
am in finitimis regionibus, per deuotam & strenuam operam ueterum principum Germanorum, sit plurimum dilatata, & hæreses extirpatæ: satis ex hoc constat eosdem zelum fidei catholicæ ac christiana religionis præcipuum habuisse.

CAPITULUM TERTIUM DE SINGULARI *diligentia & reuerentia, quam erga diuinum cultum ueteres Germani Principes habuerunt.*

QVia catholicę fidei professores, ad cultū Dei potissimè astringuntur: qui cultus latria dicitur, iuxta ea quę notantur de cōse. di. 3. uenerabiles. Nam inter decē dei præcepta quæ per ordinem ponuntur Exo. 20. c. & 32. q. 7. quid in omnibus. in glo. 2. Primum est non adorabis deos alienos. Quod præceptum Christus exponens dixit, Dominum Deum tuū adorabis, & illi soli seruies, ut patet Math. cap. quarto ac etiam ad uenerationem & cultum sanctorum, qui dulia dicitur, Christiani ad honorem diuini nominis astricti tenentur: ideo consequenter restat uidere de reuerentia & diligentia singulari, quam ueteres Germani principes, erga Dei & sanctorum cultum adhibere curarunt. Sciendum igitur est, quod fidem, cultum diuinum, ac uenerationē sanctorū, cū summa pietate ac reuerentia excolere studuerunt, eundē cultū mente deuotissima

sedulò

A ſedulo frequentando. Et ut circa hoc ex multis admodum pauca dicam: Carolomannus Dux Francorum, frater Pipini, ſe totum diuino tradens cultui, Romam adijt, ibique coram Zacharia papa ſub anno Domini DCCXLVI monachus eſt effectus, cumque in monaſterio (quod ipſe in monte Sarapti in honore ſancti Silueſtri conſtruxit) aliquo tempore conuerſatus religioſe fuiſſet: & Germani & Gallici Romam uenientes, ipſum tanquam olim ſuum dominum uiſitando inquietarent, ad monaſterium montis Caſsini tranſijt, ibique poſt uitam laudabilem in introitu monaſterij: beatam ſepulturam accepit. Hæc in hiſtoria Francorum ac Euſebij, Gotfredi, & Martini Chronicis de ipſo ſcripta leguntur. Item Carolus Magnus prædicti Pipini filius eccleſiam mane & ueſpere ac nocturnis horis ac ſacrificij tẽpore, quo ad ualitudo permiſit impigrè frequentabat, curabatque magnoperè, ut omnia quæ in ea gerebantur, cum maxima fierent honeſtate. æditυos crebrò commonens, ne quid indecens aut ſordidum in eccleſiam inferre, uel in ea permitterent remanere: legendi & pſallendi diſciplinam diligentiſsimè emendauit. Erat enim utriuſque admodum eruditus, quanquam nec publice legeret, nec niſi ſubmiſſe & in communi cantaret, ut in hiſtoria Francorum & Chronica Euſebij plenius continetur. Item refert hiſtoria Lombardorũ, quod

B tempore dicti Caroli officium Ambroſianum maximè dimiſsum eſt: & Gregorianũ (ad hoc autoritate Caroli Magni plurimùm adiuuante) fuit ſolenniter publicatum. Item idem Carolus offenſus de diſſonantia cantus eccleſiaſtici: inter Romanos & Gallos & iudicans iuſtius eſſe de puro fonte, quàm de turbato bibere riuo, duos clericos ut autenticum cantum à Romanis diſcerent, & Gallos docerent Romam miſit. & primo per hos Metenſis eccleſia, & per illam omnis Gallia ad cantus Romani ritum extitit reuocata, ut in ſpeculo hiſtoriali libro 24. cap. 170 continetur. Item idem Carolus per uniuerſum mundum ad ſcribendum nomina actus, & obitus ſanctorum, nuntios miſit, quæ per Yſnardum monachum in unum uolumen compilari fecit, ut in prædicto Speculo lib. 25. cap. 2. plenius continetur. Idem Carolus anno imperij ſui ſexto, per manum Pauli dyaconi ſui, quæque de ſcriptis catholicorum patrum decerpens, lectiones unicuique feſtiuitati conuenientes per circulum anni in eccleſia legendas compilari fecit, ut in Speculo hiſtoriali libro 25. capite 9 narratur. Semper quoq; dictus Carolus (ut refert Chronica Martini) Romam ueniens, de equo ad miliare deſcendit, & pedes eundo per urbem omnes eccleſiarum poſtes humiliter deoſculari conſueuit. Item Imperator Lotharius primus nepos Caroli prædicti, ſe totum diuino cultui mancipauit. Nam ſub anno Domini DCCCLV imperio renuncians: in monaſterio Prunienſi Treueren. diaconus monachus efficitur:

citur: ibidemque in sanctæ religionis professione diem clausit extremum, ut in historia Francorum: & in dictis Chronicis continetur. Itē Imperator Carolus tertius filius Carolomanni regis Barbariæ: Deū timēs, ac sanctionib. ecclesiæ deuotissimè parens: Psalmorū melodijs infatigabiliter intentus, spē & cōsilia sua Deo cōmisit. ut in Francorū historia continet. Itē rex Heinricus primus huius nominis, de natione Saxonum (ut refert historia Francorum) in tantum Dei cultum, ac defensionem inopum & uiduarum, disciplinamque pacis seruandæ, sæculari prætulit dignitati: ut nullam circa Tirannos ab Italia effugandos (qui quasi mercenarij conductitij alter alteri succedentes laniabant Imperium) operam dare posset. Item Otho primus eiusdem Heinrici filius, consueuit nocturnis & matutinis laudibus interesse: atque uniuersis solennitatibus ad uesperas & ad matutinas atque ad Missam, cum processione uenerabili episcoporum cæterorumque clericorum, cum crucibus & sanctorum reliquijs ac thuribulis ad ecclesiam usque deduci solebat. Vbi cum magno Dei timore stabat, & sedebat, nil loquēs nisi diuinum, usque dum omnia finita essent: indeque ad cubiculum suum cum multis luminaribus comitatuque multo sacerdotum: ducum & comitum remeabat, ut in Francorum historia continetur. Item Robertus rex Franciæ Galliæ, filius sororis Othonis prædicti, in ecclesiasticis cantibus non mediocriter doctus, pulcherrimam sequentiam Sancti spiritus assit nobis gratia, &c. & quosdam alios ecclesiasticos cantus fecit, ut in Speculo historiali. libro 25. cap. 107, plenius continetur. Refert etiam Chronica Martini de eodem, quod tantæ deuotionis erat, quod in festis in aliquo monasterio propter diuinum officium esse consueuit: & non solum cum monachis cantabat, uerùm etiam cappa serica indutus chorum regebat, unde ut refert dicta Chronica, cum quoddam castrū obsedisset, dimisso exercitu ibidem: Aurelienas, propter festum Aniani episcopi uenit, & cum chorum regendo alta uoce ter agnus Dei flectendo genua incæpisset, muri castri quod obsederat funditùs corruerunt. Ex præmissis igitur & alijs quæ de his scripta leguntur, satis apparet prædictos ueteres Germanos principes singularem quandam deuotionem reuerentiam & diligentiam, circa cultum habuisse diuinum: ex quo concluditur eosdem Christianæ religionis zelum præcipuum habuisse.

CAPITULUM QUARTUM DE MAGNIficis defensionibus Romanæ ecclesiæ contra tirannos: per ueteres Germanos Principes frequenter impensis.

CVm sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ pontifex, sit in terris uicarius Iesu Christi: ut patet extra de homici. pro humani. lib. 6.

&

A & de transla. præla. cap. 1 & 2. cum suis concor. Ipsa quoque Romana ecclesia mater & magistra omnium fidelium, cunctarumque ecclesiarum caput existat, ut sacri testantur canones 21. di. non decet. & c. præceptis. 21. di. quamuis & 22. di. c. 1. & 2. & ext. de sum. tri. & fi. cath. c. damnamus iuxta fi. cum similibus. Tanto maiorem quis zelum Christianæ religionis habere perpenditur: quanto eandem ecclesiam ac Romanum pontificem potioribus attollit beneficijs: & maioribus honoribus ueneratur.
Veteres igitur Germani principes moti consideratione prædicta ecclesiam Romanam, eiusque rectores summos pontifices: grandibus & uarijs infrà scriptis beneficijs & honoribus extulerunt. Primitus itaque eandem ecclesiam multociens defensarunt, ipsam à uarijs tyrannorum uiolentiis & oppressionibus magnificè liberando. Nam Carolus Maior, dominus & dux Francorum cognomine Martellus, ecclesiam Romanam & totam Italiam (ut refert Chronica Gotfridi) à Gotthis tempore Gregorij papæ tertii liberauit. Deinde filius eius Pipinus rex Francorum: rogatus à Stephano papa secundo, contra Aistulphum regem Lombardorum qui ecclesiæ Romanæ & Romanis multa mala intulit: Italiam sub anno Domini DCCLII. cum ualido exercitu ingressus est: cui Aistulphus cum Lombar-
B dis per angusta montium obuiauit, commissoque acerrimo prælio: Pipinus Deo uolente uictor extitit, & Aistulphus rex se in ciuitate Papiæ collegit: quem Pipinus tam diu ibidem obsedit, donec pro facienda ecclesiæ Romanæ iustitia: quadraginta obsides ab Aistulpho recepit, idque facere ac obseruare iureiurando firmauit. Post hæc cum Pipinus audisset, non esse adimpleta quæ Aistulphus promiserat: iterum cum exercitu sub anno Domini DCCLV. Italiam ueniens, eum in ciuitate Papiæ obsedit, & ad implendum quę promisit obsidione coegit: hæc omnia ex historia Francorum ac Eusebij, Gotfridi, & Martini, Chronicis colliguntur: & de hoc facto etiam notatur. ext. de elec. uenerabilem in glo. de bello præmisso Pipini fit mentio in canone. 23. q. 8. hortatu. Deinde Carolus Magnus dicti Pipini filius: rogatus ab Hadriano papa primo, ut iustitiam ecclesiæ Romanę contra Desiderium regem Lombardorum Aistulphi prædicti filium defenderet: Italiam intraturus magnum collegit exercitū: Cumque ad clusas montium Italiæ peruenisset: Desiderius rex eidem Carolo & Francis, sub anno Domini DCCLXXIII cum armatis occurrit. Tunc Carolus unam turmam occultè per montana transmisit. Quod sentiens Desiderius, statim Clusas reliquit, & Papiam quam citiùs potuit est ingressus. Rex autem Carolus auxili-

N 3 ante

ante domitio ingressus Italiam: Desiderium Papię latitantem obse- dit, ibique in castris natale Domini celebrauit. Ordinata'que circa Papiam obsidione, ita quod nullus ingredi uel egredi posset: orandi gratia Romã proficiscitur: quem Hadrianus papa cũ magna suscepit gloria, ibiq; festũ resurrectionis Dominicę celebrauit. Post hæc ad exercitum suum reuersus, fatigatam longa obsidione ciuitatem Papię, ad dedicationem compulit, & Desideriũ cum uxore & filia omnem'que thesaurum palatij cepit: ipsum'que Desiderium secum in Franciam captiuum deduxit. Hæc omnia ex historia & Chronicis prædictis & partim etiã ex canone. 63. di. Hadrianus. 2. plenius colliguntur. Refert autem Chronica Gotfridi, & speculũ historiale. lib. 24. cap. 169. quòd Carolus Magnus eo tempore, quo Italiam cum exercitu cõtra prędictum Desiderium fuit ingressus, belli congressum in loco qui tunc pulchra syluula dicebatur, cum exercitu eiusdem Desiderij habuit, ubi non parua multitudo fuit utriusque exercitus interfecta, propter quam interfectionem locus ille Mortaria usque hodie nuncupatur, & de hoc bello uidetur etiam loqui prædictus canon. 23. q. 8. hortatu. licet de illo bello in historia Francorum & Chronica Eusebij, nulla mentio habeatur. Item Prædictus Hadrianus papa hortatus est Carolũ Magnum, sub anno Domini DCCLXXXVII. Romæ morantem, ut contra Herigisum ducem Beneuentorum fines eiusdem partis Italiæ cum exercitu intrare curaret, quod & fecit. Et cum Capuam uenisset Herigisus reliquit Beneuentum & in Salernam accessit: ibique se muniuit. Exinde misit filium suum Grimoaldum cum magnis muneribus ad regem Carolum, offerens eidem obsides, omnem'que fidelitatem promittens: ut ab ipsius impugnatione cessaret. Tunc & rex duodecim obsidibus & tertiodecimo Grimoaldo prædicto receptis, cum eodem duce susceptis muneribus pacem fecit, ut in historia Francorum plenius continetur. Idẽ etiam Carolus sacrilegam & atrocissimã iniuriam à ciuibus Romanis Leoni papę tertio irrogatam: de qua in tractatu, de iuribus regni & imperij. c. 1. scripsi, Romam ueniens, sub anno Domini DCCCI. ut sequitur, uindicauit. Nam cum auctores huius iniuriæ, secundum legem Romanam, tanquam rei crimine læsæ maiestatis capitali sententia condemnati fuissent: pio tamen interuentu Leonis papæ absque membrorum mutilatione uiuere sunt permissi, sed pro facinoris magnitudine sunt exilio deportati. hæc in historia Francorum, Eusebij, & Gotfridi Chronicis plenius continentur. Item tempore Imperatoris Ludouici primi filij Caroli Magni, Saraceni Romam & ciuitatem Leoninam ceperũt: & ecclesiam Romanam omnibus bonis mobilibus spoliarũt, eam equorum

A equorum suorum stabulum facientes, per exercitum Ludouici prædicti, & per quendam Vuidonem Marchionem, cum multa effusione christiani sanguinis sunt fugati, ut in Martini Chronica continetur. Item rex Arnulphus filius Carolomanni regis Barbariæ de genere Caroli Magni, hortatu Formosi papæ Romam, sub anno Domini DCCCXCVI. uenit, quam tūc armis cepit, multosque Romanos nobiles, qui aduersus Formosum papam seditionem fecerant, ulciscendo eius iniuriam, decollari præcepit, à quo etiam tunc in Imperatorem extitit coronatus, ut in historia Francorum & Chronica Gotfridi pleniùs continetur. Item rex Otho primus de natione Saxonum Germanorum rogatus à Iohanne papa.12. ac episcopis & comitibus penè omnibus Italiæ, ut rempublicam Romanorum & Italiam à tyrannide Berengarij (qui totā sua feritate premebat Italiam) defendere dignaretur, per Babariam & Tridentum Italiam cum exercitu, sub anno Domini DCCCCLXI. intrauit, ibi omnes penè Italię episcopos & comites obuios habuit, & ut decuit ab ei honorificè susceptus, potestatiuè ac absque omni resistentia Papiam intrauit, & palacium à Berengario destructum reædificare præcepit. Berengarius uerò cum uxore & filijs quibus poterat se castellis & municionibus includebat, & nusquam forinsecus contra Othonem progredi attentabat. Deinde Otho
B factus Imperator Berengarium, sub anno Domini DCCCCLXIII. in monte Leonis obsedit, & idipsum Imperatoris ditioni subditur, ac Beringarius cum uxore sua Vuilla, in exilium Babenberg missus uitam præsentem finiuit ibidem. Idem etiam Otho ex eo quod Romani Benedictum quendam Romanæ ecclesiæ diaconum: tempore Leonis papæ octaui de facto eligere præsumpserunt in papam, Romam sub anno Domini DCCCCLXIIII. cum magno exercitu adiens, tam diu eam obsedit, quousque ciues Romani fame ac obsidione constricti, portas urbis in uigilia præcursoris Domini aperiunt, ac Imperator cum debita honorificentia intromisio: Benedictum sacrilegum imperatoriæ potestati tradunt, Leonemque papam in apostolicam sedem restituunt. Benedictus uerò archiepiscopo Bremensi commissus est: à quo in Saxoniam perductus, illic à præsenti uita decesit, hæc de Othone primo in historia Francorum, & Gotfridi, ac Martini Chronicis colliguntur. Idem etiam Otho primus 13. ex maioribus Romanorum (excepto præfecto urbis qui aufugerat) qui expulsionis Iohannis papæ.13. ab urbe auctores fuerant, iussit sub anno Domini DCCCCLXVII. suspēdio interire: quā plures uerò alios qui in facto expulsionis prædicto culpabiles extiterātad partes Saxoniæ in exilium relegauit, hęc ex historia Francorum &

Chronica Martini plenius continentur, uel colliguntur. Illo A etiam anno prædicto Otho primus: Rauennam cum suo districtu & alia plura bona multis retro temporibus ecclesiæ Romanæ ablata, eidem ecclesiæ restituit, ut in eadem historia continetur. Item Otho tertius prædicti Othonis primi nepos, Crescentium consulem Romanum, pro eo quod Gregorium papam quintum ab urbe Romana expulit, & Iohannem Placẽtinũ episcopum in papatum intrusit, Romam properans castrum sancti angeli tam diu obsedit, quousque ipsum sub anno Domini DCCCCXCVIII. cum castra captum decollari, & decollatum per pedes laqueo suspendi præcepit. Iohannes uerò prædictus: Gregorio papa & Othoneq; Romam appropinquantibus fugit: quem quidam insequentes apprehenderunt, timentesque si eum ad Othonem perducerent impunitùs abiret: linguam & nares ei absciderunt, & oculos penitùs eruerunt, hæc in historia Francorum & Chronica Martini plenius continentur. Item Imperator Heinricus tertius adhuc rex existens, dum in ecclesia Romana tribus apostolicam sedem occupantibus (quorum unus Benedictus, alter Gregorius sextus, tertius Siluester uocatus est) grauem uideret confusionem exortam: Romam sub anno Domini. M. XLVI pergere festinauit, ubi omnes tres synodaliter sunt depositi, idemque imperator Suuiggerum Babenbergensem secundum episcopum (qui Clemens secundus uocatus est) B de Romanæ ecclesiæ assensu Romanum episcopum, sub anno Domini. M. XLVI. constituit, ac ab ipso unctionem & coronationem imperialem accepit, hæc in historia Francorum ac Eusebij & Gotfridi Chronicis plenius continentur. Chronica uerò Martini refert: quod idem Heinricus Suuiggerum prædictum per uim substituerit in papatum, & de hoc facto notatur 23. di. in nomine Domini. in glo. 2. ubi notat glossator quod dictus Gregorius fuit ab eodem Heinrico ultra montes translatus, sed de hoc Chronicæ prædictæ nullam faciunt mentionem. Item Imperator Lotharius secundus de natione Saxonum: post coronationem imperialem ab Innocentio papa secundo susceptam: zelo Dei & ecclesiæ accensus, contra Rogerium Siculum, qui plærasque Apuliæ ciuitates occupauerat: unà cum Innocentio papa cum exercitu Apuliã, sub anno Domini M. CXXII potenter intrauit, ubi pluribus ciuitatibus & oppidis & castellis in deditionẽ acceptis, papa & Imperatore apud Barum morantibus: Rogerius missis illic nuncijs gratiam Imperatoris quæsiuit, & infinitam pecuniam filiumque suum obsidem illi dare promisit: si alterum suũ filiũ de principatu Apuliæ inuestiret. Imperator autem paci ecclesiæ

A siæ magis consulens quàm pecuniæ: principatum prædicto tiranno semipagano tradere recusauit. fugato itaque Rogerio in Siciliam, comitem Ramonensem Apuliæ ducem constituit, prout hæc in historia Francorum, ac Gotfridi & Martini Chronicis pleniùs continentur. Præmissæ pluresque aliæ defensiones magnificæ per germanos principes non absque grandibus sumptibus, laboribus ac personarum periculis, Romanæ ecclesiæ sunt inpensæ: quibus similes per alios mundi principes eidem ecclesiæ nequaquam legimus esse factas. In his autem defensionibus id maximè laudum eorum, præsertim Pipini & Caroli prædictorum accedit titulis, quod licet Germanos fortissimos & indomitos fuisse ueteres testantur historiæ: gentes tamen exteras (ut refert historia Francorũ sub gestis Imperatoris Heinrici quinti) de facili non impugnant. Ex quo conijcitur defensiones præmissas non animo impugnandi reges Lombardorum, seu etiam alios Romanam ecclesiam inuadentes, sed potius ex Christianæ religionis zelo (quo accẽsi Romam ecclesiam matrem suam iniurijs affici sustinere nõ poterant) per eosdem principes fuisse subactos.

CAPITULUM QUINTUM DE DONAtionibus largissimis per ueteres Germanos Principes ecclesiæ Romanæ factis.

B VEteres Germani Principes Romanam ecclesiam grandibus & uarijs donationibus extulerunt, eidem plures terras, ciuitates, & loca cum suis iuribus & iurisdictionibus, necnon alia bona immobilia & mobilia copiosa munificentia, & præcipua largitate donando. Pipinus nanque Francorum rex ciuitatem Rauennam, cum quinque ciuitatibus adiacentibus quas (ut referunt historia Francorum & Chronica Eusebij) in secundo suo ingressu in Italiam contra regem Lombardorum Aristulphum, sub anno Domini DCCLV conquisiuit ecclesiæ Romanæ donauit, quam donationem Carolus Magnus eiusdem Pipini filius, tempore Hadriani papę primi, Romã ueniens, adiunctis duobus ducatibus, Spoletano scilicet & Beneuentano (ut refert Chronica Martini) eidem ecclesiæ confirmauit. Item Vuilhelmus in speculo loquens forte de prædicta donatione Caroli Magni, dicit, quod Carolus & quidam alij Imperatores sequentes ciuitatem Bononię & totam Romandiolam, Romanæ ecclesiæ donauerunt, ut ipse notat in speculo de rescriptione præsent. §. ratione cen. uerùm & sunt hæc in argumentum magnas quoque donationes etiam rerum mobilium. Idem Carolus ecclesiæ Romanæ fecit, unde legitur de ipso in historia & Chronica prædictis, quod colebat præ

bat præ cæteris sacris locis ecclesiam beati Petri apud Romam: in A
cuius donaria magnam pecuniæ summam congessit. Refert etiam de eo historia Francorum, quod magnam partem thesauri priscorum principũ Arrianorum siue Hunorum: per eos multa temporum prolixitate collecti, quem sibi Heinricus dux Foroliuiorum ipsis deuictis Hunis transmiserat ad limina sanctorum Petri & Pauli apostolorum, sub anno Domini DCCXCI Romã misit. Reliquam partem eiusdem thesauri suis fidelibus largiendo. Item Imperator Heinricus secundus Benedicto papa X in ciuitate Babenberg cænam dominicam & fæstum paschale, sub anno Domini M. XX. decenti ministerio excolenti, multiplicem opũ copiam donauit, ut in prædicta historia Francorum continetur. Præterea Heinricus tertius, Otho quartus, Fridericus secundus: Imperatores, & Rudolphus rex Romanorum: qui omnes Germani erant, plures donationes ecclesiæ Romanæ fecerunt: de quibus fit mentio ext. de iur. iur. Romani uerũ eidem in Cle. Constat autẽ quod donationes his similes post tempora Constãtini magni sanctæ Helenæ filij, qui donacionem magnam ecclesiæ Romanę fecit (de qua in tractatu de iuribus regni & imperij cap. 13. uarias opiniones scripsi) ab alijs Imperatoribus seu etiam à cęteris mũdi christianis principibus ipsi ecclesiæ Romanæ non legimus esse factas. Immo in historijs seu Chronicis mihi notis cum diligentia perscrutatis: nõ reperi alios quam Germanos grandes & notabiles donationes ecclesiæ Romanæ fecisse. Constantino prędicto & Męchtilde comitissa de Italia (quæ amplissimis possessionib. abundãs totũ suũ patrimoniũ quod usq; in hodiernũ diẽ patrimoniũ sancti Petri dicit, ut refert Chronica Martini, ecclesię Romanę donauit) dũtaxat exceptis. & hi ambo quamuis non per paternam tamen per maternã lineã de Germanorũ germine descẽdisse dicuntur. habet nãq; multorũ assertio: quod sancta Helena mater eiusdem Constãtini de Treueri fuit oriunda: mater uerò dictę Mechtildis fuit filia Beatricis neptis Imperatoris Heinrici tertij, ut in Francorum historia continetur. Et de hac comitissa facit mentionem Accursius in glo. codice de arbi. in le. si. Ex quibus omnibus patet: apud prædictos Germanos principes, christianæ religionis zelum quo zelati matrem suam sanctam Romanam ecclesiam eidem tam copiosa munificentia complacere studebant: perfectissimè uiguisse. B

CAPITV-

A *CAPITULUM VI. DE SPECIALIBUS requisitionibus per ueteres Germanos Principes in negotijs temporalibus regni Francorum à Romana ecclesia primitus expetitis.*

MAgnę deuotionis affectus quem ueteres Germani Principes erga Romanam ecclesiam habuerunt: etiam ex requisitionib. eorundem quibus de dispositione regni Francorum in temporalibus summos pontifices eiusdem ecclesiæ rectores consulere inceperunt, euidentissimè declaratur. Pipinus namque dum erat dux Frācorum, & maior dominus seu prȩfectus & comes palatij regni Francorum habebat omnem potestatem administrationem ad opes eiusdem regni: sed Hildericus rex ex antiqua regum Francorum stirpe progenitus, prȩter inutile regis nomen, & precarium uitæ stipendium, quod ei præfectus palatii prout uoluit exhibebat, nil aliud possidebat, sed regni administrationem prȩfectus palatii procurabat. & hoc officio dictus Pipinus, tunc uelut iure hȩreditario fungebatur, qui sub anno Domini DCCXLIX misit ad papam Zachariam Burghardum Vuirtzeburgensem seu Herbipolensem primum episcopum, & Volradum archicappellanum, requiri faciens de regibus in Francia qui temporibus B illis non habentes regiam potestatem, reges tamen uocabantur: si bene esse an non? Zacharias uerò papa super hoc requisitus per episcopos: mandauit Pipino melius sibi uideri illum regem uocari qui potestatem haberet, quàm qui sine potestate regali manebat. & sic Pipinus à Francis, sub anno Domini DCCL. electus est in regem in ciuitate Suessionum. Hildericus autem qui falso rex dicebatur, attonsus est, & in monasterium missus, pro ut hæc omnia in historia Francorum, & Chronicis Eusebii & Gotfridi, ac etiam in uita sancti Burghardi prædicti plenius continentur: de quo & aliquid legitur & notatur. 15. q. 6. alius. Ex hoc facto (ut refert Chronica Gotfridi) Romani pontifices trahunt auctoritatē regna mutādi. Item Hadrianus papa primus legatos suos, sub anno Domini DCCLXXXI ad Cassilonem ducem Bauariæ (ut refert historia Francorum) direxit eum apostolica auctoritate contestans, ut fidelitatem quam Pipino & filiis suis iuramento interposito promiserat: Carolo Magno eiusdem Pipini filio obseruaret: hoc autem eundem papam ad requisitionem ipsius Caroli fecisse dubium non existit. In quo tanto maior apparuit Magni Caroli erga ecclesiam Romanam syncera deuotio, quanto dicti ducis infidelitatis proteruiam poterat propria constringere potestate, quod & postea fecit. Nam cum idem dux fidelitatem iuxta monitionem apostolicam denuò Carolo Magno iuramento promissam non diu seruaret: idem Carolus ad ducem Cassilonem legatos misit,

monens

monens eum ut apostolicis exhortationibus obediret. Qui cum obedire renueret: rex sub anno Domini DCCLXXXVII. in partes Bauariæ circumquaque mouit exercitum. Tunc Cassilo se uidens nō posse resistere: Carolum supplex adijt, & renouato fidelitatis sacramento: datisque cum Theodone filio suo 12. electis obsidibus, ab eodem Carolo de antegestis gratiam impetrauit. Post hoc autem anno sequenti, dux Cassilo à quibusdam Bauaris regi Carolo in uilla Ingelheim, quod renouatum fidelitatis sacramentum non seruauerit, sed quod Auares siue Hunos ad dispositionem regni (suadente id uxore sua Desiderij quondam regis Lombardorum filia) uocauerit, extitit accusatus. Quod cum diffiteri non posset: ad pœnam mortis tanquam reus læsæ maiestatis fuit sententia similiter condemnatus. Rex tamen misericordia motus, eo quod consanguineus eius esset, licentiam intrandi monasterium eidem dedit. & sic ipse ac filius eius Theodo prædictus in monachos sunt attonsi, ut in historia Frācorum (& in Chronica Gotfridi) plenius continetur. Item idem Carolus Magnus dum testamentum super diuisione regni Francorum inter filios suos facienda, si eo decedente superuiuerent condidisset, testamentum huiusmodi prius à Francis sacris interpositis approbatum, Leoni papæ tertio, sub anno Domini DCCCVI. transmisit: ipsum requirens ut illud sua manu confirmaret. quod & factum est, ut in historia Francorum plenius continetur. Ante tempora uerò Pipini & Caroli prædictorum, per alios principes uel reges, requisitiones ab ecclesia Romana super dispositione regnorum suorum quo ad tēporalia fuisse factas: non puto in aliquib. historijs uel Chronicis reperiri. Et pro tāto credo Gotfridū in sua Chronica (ut præmisi) dixisse, quod ex facto præscripto responsionis Zachariæ papæ ad requisitionem Pipini: Romani pontifices trahant autoritatem mutandi regna. de quo in tractatu de iuribus regni & imperij c. 12 circa septimam oppositionem ibidem factam scripsi. Ex præmissis igitur requisitionibus satis patet prædictos principes deuotionem non modicam ad Romanam ecclesiam singulariter præ cæteris mundi principibus habuisse: propter quod zelus christianæ religionis apud eos fuisse præcipuus demonstratur.

CAPITULUM. VII. DE SUBMISSIONIBUS *regnis & Imperij Romani, in quibusdam iuribus per ueteres Germanos Principes ecclesiæ Romanæ, ac de recognitionibus eorum circa hæc ipsi ecclesiæ factis.*

VT syncerissimæ deuotionis affectus ueterum Germanorum principum erga Romanam ecclesiam uiguisse adhęc amplius cognoscatur: Sciendum est, quod à tempore translationis imperij de Græcis in personam Caroli Magni: usque ad pręsens tempus, reges Franco-

A ges Francorum uel Germanorum, qui hodie reges Germanorum uocantur, unctionem & coronationem imperialem ab ecclesia Romana recipere consueuerunt: ut patet non solum ex Chronicis, sed etiam iure Canonico, ext. de elect. c. uenerabilem. & de iur. iur. Romani. in Clem. Hanc aūt unctionem & coronationem imperatores Romanorum, ante tempora dictę translationis à Romanis pontificibus & ecclesia Romana passim recepisse, in historijs seu Chronicis, quæ in usu habent, minimè reperimus: sed legimus in eis, quòd ijdem imperatores interdum à militibus qui eos elegerant, imperiales infulas susceperunt: sicut de Romano imperatore Christiano refert Chronica Frethulfi, episcopi Lexouiensis. Quandoq; etiam leguntur à Constantinopolitano patriarcha (ut patet in Chronica Eusebij, de imperatore Leone primo, & quibusdam alijs Christianis imperatoribus) imperiales recepisse coronas. Interdum uerò legimus, quòd unus imperator coronauit suum successorem. unde refert eadē Chronica Eusebij, quòd imperator Leo, nepos Leonis primi, cum paucis mensibus rexisset imperium, manu sua coronauit genitorem suum Zenonem: ipsumq; constituens imperatorem, rebus decessit humanis. Constat etiam, quòd alij reges, unctiones & coronationes regales non ab ecclesia Rom. sed potius ab archiepiscopis uel episcopis sui regni, ut plurimū recipere cōsueuerūt. Et
B sic patet, ꝙ Germani principes, quo ad unctiones & coronationes imperiales, ab ecclesia Romana percipiendas, se ipsi ecclesiæ submittere primitùs incœperunt. Item à tempore Othonis primi, qui iuramentum fidelitatis Iohanni papæ 13. secundum formam in Canone 63. distinction. tibi domino, comprehensam præstitit: ut ibidem patet, omnes reges Romanorum usq; ad præsens tempus, ecclesiæ Romanæ præstare iuramentum sub forma consimili consueuerūt. Et secundum hoc intelligendum est, quod dicit prædicta decret. Romani, in princip. Iuramentum autem tale ab imperatoribus seu regibus Romanis ante tempora dicti Othonis, uel etiam ante seu post ipsius tempora, ab alijs principibus Christianis, qui tamen iuramentum fidelitatis imperatori Romanorum præstare non solēt, fuisse præstitum, non recolo me legisse. Et de hoc fidelitatis iuramento in tractatu de iuribus regni & imperij, c. 9. scripsi. Item rex Romanorum tempore suæ coronationis imperialis, iuramentum sub forma quæ ponitur in libro pontificali, & in prædicta decret. Romani uerò. post quæ ecclesiæ Romanę pręstare cōsueuit. Quod iuramentum per imperatores Romanos, qui non erant Germani, non reperitur (ut puto) ecclesiæ Romanæ fuisse præstitum: nec etiam hodie per alios reges Christianos, qui tamen imperatorē pro superiore non recognoscunt, eidem ecclesiæ præstari consueuit. Item principes Germaniæ ad quos pertinet ius & potestas eligendi regem Romanorum, recognouerunt Innocentio papæ tertio:

ut patet in decre.sua,ext.de elec.uenerabilem.§.uerum.quòd ius & autoritas examinandi personam electam in regem Romanorum, ad imperium postmodum promouendam, pertineat ad ecclesiam Romanam. Item, cum idem Innocentius papa in prædicta decre. uenerabilem, asserat ius & potestatē eligendi regem Romanorum ab ecclesia Romana ad certos principes Germaniæ peruenisse, nec id in historijs seu Chronicis nostris gesta regum seu imperatorum continentibus reperiatur expressum: satis potest dici, quòd prædictus Innocentius papa hoc asserit propter recognitionem per aliquem ex regibus uel imperatoribus Germanis, uel per principes electores ipsi ecclesiæ Romanæ super hoc factam. Recognitiones autem his similes ante tempora prædictæ translationis imperij à Romanis imperatoribus, uel à principibus qui fuerant eisdem subiecti, uel etiam ab alijs principibus seu regibus Christianis, qui tamen imperatorem Romanum pro suo superiore minimè recognoscunt, ecclesiæ Romanæ factas, non puto in aliquibus historijs seu Chronicis reperiri. De examinatione autem personæ regis ad imperium promouendæ, in prædicto tractatu, c. 10. in prima oppositione: ac de peruentione potestatis eligendi regem Romanorum ab ecclesia Romana ad principes, in eodem tractatu, c. 12. in tertia oppositione plura scripsi. Item principes Germaniæ potestatem eligendi regem Romanorum habentes, post electionem regis per eos factam, summis pontificibus decretum huiusmodi electionis (à tempore cuius contrarium in memoria hominum non existit, usque ad præsens tempus) transmittere consueuerunt. cuius decreti continentiam in dicto tractatu, in c. 8. scripsi. Sed olim, quando imperatores per electionem (sicut & nunc fieri solet) ad imperium assumebantur: etiam tempore Christianorum imperatorum, id fieri non solebat. nam siue imperatorum electio ab ipsis imperatoribus, qui quandoque ad imperium, sibi successorem uel socium assumebant: siue per milites exercitus, siue per senatum, seu per populum Romanum fieret: nunquam legimus à prædictis decreta electionum facta, & ad summos pontifices transmissa fuisse. sed potius econtrà legimus, quòd decretum electionis papæ, post eius electionem, olim Romanis imperatoribus transmitti solebat: ut patet 63. dist. c. Agatho. & §. electiones. Præterea rex Anglorum Adulphus, qui ex primæua origine, sicut & cæteri ueteres reges Angliæ (ut suprà in proœmio dixi) Germanus erat: quique primùm totius Angliæ obtinuit monarchiam: deuotionis causa uenit Romam, & coram Leone papa v. sancto Petro tributum, quod usque hodie in Anglia soluitur, scilicet de unaquaque domo in Anglia nummum argenteum per annum, obtulit: per hoc subditos sui regni ecclesiæ Romanæ quodammodo submittendo, ut in Speculo historiali li. 25. cap. 36. & in

Marti-

A Martini Chronica continentur, in capitulo 7. ibi, continetur. Innocen.tamen de hoc tributo loquens notat, ext. de postul. præla. c.fin. quod Anglici reddunt ecclesiæ Romanæ tot denarios, quot sunt capita. cuius dicto (cum papa fuerit) in hoc magis credendū uidetur. & de præstatione denariorum huiusmodi fit mentio ext. de censi. c. ea quæ. ut ex prima glo. patet ibidem. Præmissæ itaque submissiones ac rogationes, prædictos principes erga Romanam ecclesiam zelum feruidum Christianæ religionis habuisse declarant.

CAPIT. VIII. DE RENVNCIATIONIbus priuilegiorum, à Romana ecclesia ueteribus Germanis principibus concessorum, per eosdem factis.

Religiosæ mentis affectus ueterum principum Germanorum, quem erga Romanam ecclesiam habuerunt, non solum ex præhabitis in quatuor proximè præcedentibus Capitulis, sed etiam ex priuilegiorum ab eadem ecclesia ipsis concessorum pijs renunciationibus, liquidò sciri potest. Nam Carolus Magnus habebat ab Hadriano papa primo, & sancta synodo episcoporum Romę celebrata, ex priuilegio potestatem eligendi seu ordinandi sedem Apostolicam, ut patet 63. dist. Hadrianus 2. Huic priuilegio Ludouicus B primus eius filius renunciauit. concessit enim, quòd electus in papam, à Romanis, absque ambiguitate ac contradictione qualibet, consecretur: quodq; post cōsecrationē, per papam, ad ipsum & ad suos successores reges Francorum nuncij dirigantur, qui inter Romanū pontificem & eum suosq; successores charitatem & amicitiam socient: ut hæc omnia patent ex Canone 63. dist. ego Ludouicus. Item simile priuilegium, de sede Apostolica ordinanda à Leone papa 8. cum clero & populo Romano concessum, habuit Otho primus & sui successores: ut patet 63. dist. c. in synodo. quod priuilegium prædictus Leo, eidem Othoni (ut refert Chronica Martini) concessit propter maliciam Romanorum, qui suos sedi Apostolicę intrudebant. huic etiam priuilegio Imperatores successores eiusdem Othonis renunciauerunt, religioso mentis affectu: secundum quod dicit Gratianus 63. distinct. in §. uerum. & hoc facit distinct. nullus. Licet autem imperatores Romanorum ante tempora Caroli Magni, siue ex priuilegio ecclesię Romanæ, siue ex more habuerint dispositionem sedis Apostolicæ, in tantum quod post electionem Romani pontificis, decretum electionis papæ præsentabatur imperatoribus, & postea cum eorum conscientia & iussione ordinatio Romani pontificis procedebat, ut patet in Canone 63. dist. Agatho: non tamen reperi in aliquibus historijs, Chronicis uel canonibus, illos Imperatores huic priuilegio seu mori renūciasse: sed reperio, quòd quidam imperator pecuniam, quæ erat dari solita

imperatoribus in ordinatione Romani pontificis, remittebat: ut A patet in prædicto Canone, Agatho: qui sumptus est ex gestis Romanorum pontificum, ut in superscriptione ipsius Canonis continetur. Vnde satis apparet ex his, nostros imperatores Germanos maiorem erga Romanam ecclesiam, in huiusmodi priuilegiorum renunciationibus zelum, alijs Romanorum imperatoribus habuisse. Item Otho primus, & sui successores habuerunt ex priuilegio ecclesiæ Romanæ inuestituras archiepiscoporum & episcoporum per omnes mūdi prouincias, ita quod archiepiscopi & episcopi nō consecrabantur absque inuestituris ipsius & suorum successorum regum & imperatorum: ut patet in prædicto Canone, in synodo quod etiam priuilegium prius habuerat Carolus Magnus ab eadem ecclesia, ut patet in præallegato Canone Hadrianus. has inuestituras, seu potestatem inuestiendi, imperatōr Heinricus quintus, sub anno Domini M. CXXII, in manus episcopi Hostien. legati tunc ecclesiæ Romanæ, uice ac nomine Calixti papę ac eiusdem ecclesiæ renunciationem recipientis, Vuormaciæ resignauit: ut in historia Francorum plenius continetur. Licet autem in hoc quòd idem imperator Heinricus ante prædictam resignationem cum Paschali secundo, & prædicto Calixto Romanis pontificibus super inuestituris huiusmodi pluribus annis (ut prædicta historia & aliæ etiam Chronicæ referunt) dissensiones multas habuit, culpa- B bilis fuerit: ex eo quod Gregorius papa septimus tempore imperatoris Heinrici quarti, patris dicti Heinrici, & etiam prædictus Paschalis tempore suo inuestituras episcopatuum, abbatiarum, per laicos fieri prohibuerunt Canonicis institutis, quæ habentur 16. q. 7. Si quis deinceps. c. quoniam. c. si quis clericus. & c. constitutiones: puto tamen, quòd resignatio huiusmodi, præsertim quo ad inuestituras archiepiscoporum & episcoporum, ecclesiarum & abbatum monasteriorum Germaniæ, sit eiusdem Heinrici quinti deuotioni quam erga Romanam ecclesiam habuit ascribenda: ex eo maximè, quia omnes prædecessores sui reges & imperatores, non tam uirtute dicti priuilegij, quàm ex hoc quòd erant ut plurimum patroni seu dotatores ecclesiarum cathedralium, & maiorum monasteriorum Germanię, inuestituras episcopatuum & abbatiarum in ipsis Germaniæ partibus, usque ad tempora eiusdem Heinrici (ut apparet in historia Francorum, & ex alijs Chronicis) facere consueuerunt. nec erat hoc nouum apud ipsos tantum. Nam & reges Hungariæ usque ad tempora prædicti Paschalis (ut refert Chronica Martini) & reges Burgūdiæ (ut refert historia Francorū sub gestis Heinrici secundi) ac etiā reges Anglię (prout dominus Eduardus rex Angliæ asserit in Epistola sua Domino papæ Clementi sexto sub anno Domini M. CCCXLIII directa) idipsum in suis regnis facere consueuerunt; reges quoq; Hispaniæ olim episcopos

A ſcopos eccleſiarum Hiſpaniæ de epiſcoporum conſilio eligebant, ut patet in Canone 63. diſt. cum longè. Reges etiam Angliæ tempore uacationis eccleſiarum cathedralium, & maiorum eccleſiarum Angliæ & Normaniæ, præbendas ipſarum in quibuſdam ex eis conferre ſolebant: quia rex Angliæ eſt patronus earum, & habent ab eo magna feuda: unde ratione iuris patronatus, uel ratione feudorum ſeu regalium eas confert, ut no. Archi. 10. diſt. imperium. Ex quibus omnibus ſatis conijcitur, prædictum Heinricum imperatorem inueſtituras huiuſmodi, ex religioſo mentis affectu, quo Romanam zelatus eccleſiam, eiuſdem inſtitutis circa prædictas inueſtituras factis obedire uoluit, humiliter reſignaſſe. Patet igitur ex omnibus renunciationibus præmiſsis, Germanos principes memoratos, Chriſtianæ religionis zelum præcipuum habuiſſe.

CAPIT. IX. DE CONSTRVCTIONIbus & reparationibus multarum eccleſiarum & monaſteriorum, ac de diuerſis donationibus, priuilegiorumque conceſsionibus, eccleſijs & monaſterijs, per ueteres Germanos principes factis.

QVia religioſi principis eſt, eccleſias contritas & confeiſſas reſtaurare, nouasque ædificare, ut dicit Canon 96. diſt. c. ul. ideo B de conſtructionibus & reparationibus eccleſiarum & monaſteriorum, nec non de donationibus, & priuilegiorum conceſsionibus, eccleſijs & monaſterijs per ueteres Germanos principes pro augmento diuini cultus factis, ex innumeris ſummatim pauca perſtringam. Licet autem hiſtoriæ ſeu Chronicæ uarias conſtructiones & reparationes eccleſiarum & monaſteriorum, necnon grandes donationes priuilegiorumque conceſsiones, per ueteres principes Germanos, & præcipuè per Pipinum, & Carolomānū fratrem eius, ac Carolum Magnum filium Pipini, Ludouicumque ipſius Caroli Magni filium, eccleſijs & monaſterijs in Germania & Gallia, cæteriſque prouincijs, tunc regno Francorum ſubiectis, factas referant: huius tamen rei ueritas plus ex priuilegijs & inſtrumentis, eccleſijs & monaſterijs, per eoſdem principes conceſsis, necnon ex quibuſdam ſcriptis (quæ adhuc in multis eccleſijs & monaſterijs dictarum prouinciarum habentur) quàm ex quibuſcunque hiſtorijs uel Chronicis poterit apparere, ueraciter ex his quæ legi & audiui: exiſtimans quòd quatuor principes præfati, plures eccleſias monaſteriaque in Germania & Gallia conſtruxerunt, dotauerunt, ac etiam ditauerunt, quàm omnes reges Francorum, qui à tempore Clodouæi primi Chriſtiani regis Francorum, uſque ad tempora prædicti Pipini regnum huiuſmodi tenuerunt: quodque in toto antiquo Francorum regno uix ſit eccleſia collegiata uel monaſterium, quod prædictorum principum fuerit temporibus reperire.

quod non sit per eos uel per aliquem ex ipsis aliquarum possesio- A
num largitionibus seu priuilegiorum concesionibus honoratum.
Inter alia uerò quæ præfatus Carolus Magnus pro diuini cultus
augmēto fecisse dinoscitur, specialiter est ipsius laudibus ascribendum, ac ueneranda memoria recensendum, quòd sub anno Domini DCCLXXXI, Saxoniam ueniens, eandem in 8. episcopatus, Bremen. Halberstaten. Hildesheimen. Verden. Padenburnen. Minden. Monasterien. & Osnaburgen. diuisit, & terminos dictis episcopijs cōstituit. Ludouicus uero imperator, eius filius; Hāmaburgen. ciuitatē Transclauorū metropolim, sub anno Dñi DCCCXXXII, omnibus barbaris nationibus Danorum, Sueuorum, Sclauorum, & alijs in circuitu populis, statuit: eidemq́ cathedræ sanctum Ansgarium primum episcopum ordinari fecit, prout hæc in historia Francorum plenius continentur. Refert etiam eadem historia de Carolo Magno, quòd ubicunq; in toto suo regno reperit ædes sacras uetustate collapsas, pontificibus & abbatibus, ad quorum curam pertinebant, easdem reparari mandauit: & per legatos suos ut mandata perficerent, solicitudinem adhibebat. Idem insuper Carolus ante mortem suam, uocatis ecclesiarum prælatis, quos habere potuit, omnes suos thesauros eis tradidit per ecclesias diuidendos, ut in Martini Chronica continetur. Item imperator Carolus secundus, prædicti Ludouici filius, cognomine Caluus, in di- B
uersis per Franciam locis, ecclesias sanctorum construxit, & constructas uetustate collapsas reparari fecit, ut in Speculo historiali lib. 25. c. 43. & in Martini Chronico continetur. Item Heinricus primus (ut refert historia Francorum) regni sui tempore, incœpit ecclesias pro remedio animę suæ deuoto animo fabricare. Item Otho primus eiusdem Heinrici filius, Magdeburgen. archiepiscopalem, Brandenburgen. Merseburgen. Citensem & Misnen. episcopales construxit ecclesias, exceptis diuersis monasterijs uirorum & mulierum in Saxonia & Sclauonia per eum constructis: ut in historia Francorū plenius cōtinetur. Idem etiam Otho, Daniā seu Daciam Cismarinam, tributo subijciens, eam sub anno Domini DCCCLII, in tres episcopatus diuisit, & Hamalburgen. episcopatui prædicto subiecit: ut refert historia Francorum, in qua nomina locorum, in quibus episcopatus huiusmodi constituti fuerant describuntur. Item in ciuitate Aldenburg, in Sclauonia sita, fecit episcopatum Hammelburgum metropolim, eo quòd uicinior illi ecclesiæ quàm Madeburg. esset, eundem episcopatum subijciens: ut in eadem historia continetur. Idem etiam Otho sub anno Dñi DCCCLXXIII, pro remedio animæ suæ tradidit Deo & ecclesiæ Magdeburgen. in prædijs, in libris, cæteroq́; apparatu regio, ineffabilia munera, ea scripturarum traditione ac imperatricis & filij sui collaudatiōe, sub omniū præsentiū testimonio confirmando: ut in historia Francorum

A corum continet. Item Otho secundus eiusdē Othonis filius, locum Minelene, ubi pater eius iā dictus obijt, & decimas ibid. quę ad monasteriū Hersfelt pertinebant, iusto permutationis titulo conquisiuit: ac in codē loco congregatis monachis, rebusq; necessarijs datis, liberam fecit abbatiam, Apostolicæ sedis priuilegio accedente. Mersebnrgen. quoq; episcopatum largiflua pietate respexit, donās eidē ciuitatē Mersenburgē. cū suis iurib. & iurisdictiōib. ac multas uillas, Forestamq; inter Salā & Muldā fluuios, quod oīa scriptis manu propria roborās cōfirmauit: ut in historia Francorū plenius continent. Item imperator Heinricus secūdus, episcopatū ecclesiæ Merseburgen. p Gizelerū quondā eiusdē ecclesiæ episcopatū, dū p Othonē secundū, sub anno Dñi DCCCCLXXXI, ad archiepiscopatum Magdeburgen. promoueretur, possessionib. & bonis Merseburgē. eccles. in Magdeburgen. partim, & in Citēsem & Misnen. ecclesias, per dictū Gizelerū trāslatis, penitus destructū ex integro in ædificijs, ministrantib. possessionib. & ornamētis ecclesiasticis, ad antiquū episcopalis dignitatis statū & honorē pristinū, sub año Domini M.IIII, studuit reformare. Idē etiā Heinricus sub año Dñi M.VI, episcopatū Bābergen. in honore sanctorū Petri & Pauli apostolorū principis & Georgij martyris cōstituit: locūq; ipsum prædiorū diuitijs & omniū ornatus decore (ut in præsentiarū cernit) B copiosissimè ditauit. In meridiana quoq; ciuitatis parte ecclesiā in honore sancti Stephani protomartyris sub ordine Canonicorū: ex aquilonari uerò parte monasteriū sub monachali regula sancti Benedicti cōstruxit, alijs quoq; sanctorū per regni latitudinē nō minus, prout opus erat, largitatem suæ munificentię impertiuit: quædam dilapsa in melius reformando, quibusdā locis quæ pro sustentatione ministrantiū in eisdem minus suppetebant, possessiones & prædia largiendo: prout hæc in historia Francorum & in Eusebij, Gotfridi & Martini Chronicis, ac etiam in eiusdem sancti Heinrici uita seu legenda plenius continentur. Idem etiam imperator Heinricus (ut refert historia Francorum) in Italia existens episcopatum in Bobia ciuitate, sub anno Domini M.XIIII, cum licentia & consilio prouincialium episcoporum construxit. Item Imperator Conradus secundus, natione Francus, construxit monasterium monachorum in castro suo Limpurg, prædiorumque copia illud ditauit, episcopatum quoque Spirensem prouehere statuens: sed uiuendi meta eo usque non pertingens, filio suo imperatori Heinrico tertio suæ uoluntatis implendę commisit effectum, quem ipse magnificè incœpit: sed filius eius imperator Heinricus quartus magnificentius adimpleuit. Item præfatus Heinricus tertius, Conradi filius, duas congregationes Deo militantium in Goslaria instituit: ut in Francorum historia continetur. Plures insuper alij reges seu imperatores Germani tam prædecessores, quàm etiam successores præ-

res prędictorum principum, multas alias ecclesias diuersaq́; monasteria fundauerunt, ac largis possessionib. ditauerunt, uarijsq́; priuilegiorum possessionibus extulerunt: prout ex instrumentis seu priuilegijs eorundem, necnon ex scripturis alijs, quæ in pluribus ecclesiis & monasterijs adhuc habentur, liquido poterit apparere. Licet aūt in instaurationibus dictorum episcopatuum historia Francorum & cæteræ Chronicæ auctoritatem ecclesiæ Romanæ (ad quam id pertinet, ut patet 16.q.1. præcipimus) interuenisse non referant: pie tamen credendum est, quod præfati principes de auctoritate ipsius ecclesiæ, quam (ut ex superioribus patet) maximo uenerabantur, affectu, hoc fecerunt, & assensu. Ex his igitur constructionibus, dotationibus, & restaurationibus ecclesiarū & monasteriorum, donationibusq́; seu priuilegiorum concessionibus eisdem ecclesiis & monasterijs pro augmento diuini cultus magnifice factis, clare patet, principes antedictos Christianæ religionis zelum præcipuum habuisse.

CAPIT. X. DE PRIVILEGIIS PRO *libertate Ecclesiastica munienda, clero per ueteres principes Germanos concessis: & de specialibus honoribus, quibus clerum, præsertim in Germania, extulerunt.*

CVm religiosi principis sit, honorare sacerdotes Dei, ut patet 96. di. c.ult. & 11.q.1. sacerdotibus. nomine aūt sacerdotū omnes clerici cōtinētur, ut patet ext. de coha. cle. & muli. c.2. in Glo. ideo consequenter uidendum est, qualiter ueteres Germani principes per suas leges Ecclesiasticam libertatem cleri spiritualibus auxerunt priuilegijs, clerumq́; pręsertim in Germaniæ partibus pręcipuis honoribus extulerunt. Circa hoc autem est sciendum, quod Theodosius imperator legem promulgauit, qua cauetur, quod quicunq; causam habens, siue fuerit actor siue reus, poterit in quacunq; litis parte iudiciū episcopi diœcesani eligere, etiam parte altera refragante, nec illius electi episcopi sententia poterit retractari, quodq́; testimonio unius episcopi omnes iudices stare debent, nec aliquorum testimonium in contrarium debet audiri: hæc lex in Iustiniano codice non reperitur inserta, sed ponitur 11.q.1. quicunq;. Hanc legem Carolus Magnus innouauit, ut patet ext. de iudi. nouit. uers. nec illud. 11.q.1.§. hęc si quis. uers. uolumus, uel Canone. Licet autem Iohannes Theutonicus in prædicto cap. quicunque, & Bernhardus in dicto c. nouit, cum eorum sequacibus teneāt, quod lex præmissa sit abrogata, & solūmodo posita ut ostendatur quāta fuerit affectio, quā imperatores erga sacerdotiū habuerūt: Innoc. tamen notat ibidem, quod hoc priuilegium cōcessum fuit ecclesiæ ab initio, unde ad hæc durat. quasi dicat, Non est abrogatum. immo dicit Host. in prędicto c. nouit. q imperator nō potuit auferre priuilegium, quod ei semel concessit ar. C. de dona. quæ sub mon.

Lper-

A perfecta. & 22.q.2.c. si quelibet culpa, uers. nō enim. ad fin. de quo remittit ipse Hostiensis ad id quod notat in summa de immuni. ecclesi. §. inquantum. sub §. sed nec illa immunitas. uers. nec credendū est, & sequentibus. Item imperator Fridericus secundus in fauorē libertatis ecclesiasticæ statuit, quod nullus personam ecclesiasticā in criminali uel ciuili causa trahere ad iudicium seculare præsumat: quod si fecerit, actor à suo iure cadat, iudicatumq́ non tenet, & iudex sit ex tunc iudicandi potestate priuatus: si quis etiam iudex secularis clericis uel personis ecclesiasticis iusticiā denegauerit, tertiò requisitus suam iurisdictionē amittat. Hæc patent in Auth. statuimus signata. in l. omnes. C. de epi. & cler. quæ est sumpta de prædicti Friderici constitutione, ad decus & decorem. §. statuimus. de statu & consue. con. liber. ecclesi. edi. coll. 10. Item statuit, quòd nulla cōmunitas, persona publica uel priuata, collectas seu exactiones angarias seu perangarias, ecclesiis seu aliis piis locis imponant, aut inuadere ecclesiastica bona præsumant: quòd si fecerint, & requisiti ab ecclesia uel ab imperio emendare contemserint, triplum refundant, banno imperiali subiaceant, quod absq́ satisfactione debita nullatenus remittatur. in Authentica, item nulla signata. C. de epi. & cler. in l. 2. & sumpta est ex dicta constitutione. §. item nulla. Itē statuit idem Fridericus, quòd quæcunq́ communitas uel persona
B in excommunicatione per annū propter libertatem ecclesiæ factā perstiterit, ipso iure imperiali banno subiaceat: à quo nullatenus liberetur, nisi prius ab ecclesia beneficio absolutionis obtento, ut in Authen. item quæcunq́ signata. C. de episc. & cler. in l. quicunq́. & sumpta est ex prædicta Constitutione, ad decus. §. item quicūq́. Item statuit, omnia statuta & consuetudines contra libertates ecclesiæ, eorumq́ personas inducta, cassa & irrita nunciari, ipsaq́ de capitularibus penitùs amoueri. & de cætero similia attēptata ipso iure nō ualere decernit, & nihilominus pœnæ statutæ in legib. iminebunt: & si per annū huius cōstitutionis aliqui inuēti fuerint contēptores, bona eorū per totū imperiū impunè poterunt ab omib. occupari. ut in auth. cassa & irrita, quæ est signata C. de sacrosanct. ecclesi. & in l. priuilegia. & sumpta est ex prædicta constitutione, ad decus, in principio. Item statuit prædictus Fridericus in eadē constitutione, in principio, quòd potestates, consules & oēs statuarii & scriptores statutorum, huiusmodi & cōsiliarii ipsorum locorū, & qui secūdum statuta uel cōsuetudines memoratas iudicauerint, sint infames ipso iure: ipsorūq́ sentētias & actus alios illegitimos statuit nō tenere. Licet aūt prisci Romanorū imperatores, qui ante tēpora trāslatiōs imperii de Græcis in Germanos in psonā Caroli Magni factæ, Rom. imperio pfuerāt, clerū & ecclesias p suas leges multis priuilegiis libertarint, ut patet C. de epi. & cle. quasi p totū. & C. de sacrosanct. ecclesi. quasi p totū, & in Auth. de sanct. epi. p totum,

rum.colla.9.quorum aliqua etiam ponuntur in sacris Canonib.16. A q.1.generaliter.uers.iuxta.& uers. placet.& 23. q.8. uniuersos.& c. sancimus: eadem tamen priuilegia nequaquam adæquari possunt priuilegijs antedictis:ut patére potest unicuiq;, leges eorundem priscorum imperatorum diligentius intuenti. Quòd autē ueteres Germani principes clerum in Germania ultra præmissa priuilegia specialibus extulerint honoribus, ex eo potissimè ostendi potest, quod Mogunt. Treueren.& Coloniensis ecclesiarum archiepisco pi,omnibus priuilegijs,consuetudinibus,& singularibus honoribus,quibus cæteri principes seculares in electione regis,seu imperatoris Romanorum ius habentes,qui præ cæteris Germaniæ principibus multis specialibus priuilegijs,consuetudinibus & honoribus sunt muniti,perfrui ac gaudere noscuntur. Omnes quoq; alij archiepiscopi & episcopi ecclesiarum, & abbates monasteriorum Germaniæ,à regno & imperio regalia tenentium, eisdem priuilegijs, iuribus & honoribus perfruuntur, quibus cæteri principes seculares Germaniæ,in electione prædicta ius non habentes,communiter perfrui consueuerunt. Insuper clerici tam à principibus quàm ab alijs laicis in Germaniæ,Galliæ ac Angliæ prouincijs:quorum reges(ut dixi suprà in Procemio)Germani extiterāt, in maiori reuerentia & honore ab antiquo usq; ad præsens tempus, quàm in cæteris mundi partibus,fuisse ac esse habiti referuntur. Ex præ- B missis igitur & alijs innumeris quæ circa hoc referri possunt, satis patet,quòd ueteres principes Germani,zelum præcipuum erga diuinū habentes officium (ad quod clerici sunt specialiter mancipati,ut patet 12.q.2.duo sunt.& de ætate & qualitate.c.ut hi qui.in Clement.)Ecclesiasticam libertatem cleri spiritualibus priuilegijs augere curarunt:ipsum'que clerum præcipuis in Germaniæ partibus honoribus extulerunt. Ex quo specialiter patet,eosdem principes zelum Christianæ religionis præcipuum habuisse.

CAPIT. XI. DE DIVERSIS CONCIlijs super statu & necessitatibus cleri & ecclesiarum, per deuotam ueterum principum Germanorum procurationem habitis: ac de statutis per quosdam ipsorum ad legem Ecclesiasticam pertinentibus, promulgatis.

ATtendentes prouidè ueteres Germani principes, quòd pro necessitatibus & statu ecclesiarū ac monasteriorum, expediebat frequenter episcoporū concilia conuocari: diuersa episcoporū cōcilia cōgregari,ac in eis multa statuta fieri salubriter ordinarunt. Quidā etiā ipsorū multa statuta ad legē Ecclesiasticā pertinētia ediderūt.Legitē nanq; in historia Francorū,quòd iussu Caroli Magni plura in regno Frācorū fuerūt ab episcopis cōcilia celebrata: quorum unū fuit Mogunt.cui Richolphus Mogūt.& Hildebaldus Colonien.archiepiscopi præsederūt.Alterū,Remis.Tertiū,Thuronis.

Quar-

A Quartum, Cabilonæ. Quintum, Arelatæ. ac constitutiones in singulis factæ, fuerunt ab eodem Carolo confirmatæ. Idem Carolus Magnus, sub anno Domini DCCXCIIII. in Frankenfurt magnam synodum episcoporum Germanorum, Gallorum & Italorum (cui etiam affuerunt legati sedis Apostolicæ) congregauit: ubi inter alia, hæresis cuiusdam episcopi Felicis, qui Christum secundum quod est homo, adoptiuum Dei filium esse dicebat, tertiò extitit condemnata: ut in Francorum historia, & Chronica Eusebij plenius continetur. Idem etiam Carolus in ciuitate Compostellana constituit episcoporum concilium: ubi amore beati Iacobi apostoli instituit, ut omnes reges & præsules seu principes Christiani, Hispaniæ ac Galliciæ, episcopo Compostellanæ ecclesiæ obedirent: præcipiens, ut unusquisque possessor unius domus totius Hispaniæ & Galliciæ, 4 nummos ex debito annuatim ecclesiæ Compostellanæ solueret. Sicq; ab omni essent liberi seruitute: constituens, ut uirgæ pastorales, episcopales, & coronæ regales, per manus Compostellani episcopi, ad honorem sancti Iacobi præbeantur: prout hæc in Specul. historial. lib. 25. ca. 17. latius continentur. Post hæc etiam dictus Carolus congregauit concilium apud ecclesiam sancti Dionysij, ordinis sancti Benedicti. ubi omnẽ Franciam Gallicam ecclesiæ sancti Dionysij subiecit: præcipiens,

B ut eidem ecclesiæ unusquisque possessor unius domus totius Gallicæ Franciæ, 4 nummos annuatim ad ædificandam ipsam ecclesiam daret: & seruos, qui hos nummos libenter soluerent, manumisit: ut in prædicto lib. cap. 22 plenius continetur. Item imperator Ludouicus, filius eiusdem Caroli, consensu Stephani papæ tertij, Aquisgrani, sub anno Domini DCCCXVI magnam episcoporum synodum congregauit, in qua liber Canonicorum regulam continens, ex dictis Augustini, Gregorij & aliorũ sanctorũ patrũ excerptus, eiusq; ordinatione cõpositus, obseruari mandat: ut in Spe. hist. lib. 25. ca. 26. & in historia Francorum plenius continetur. & hic liber qui Regula canonicorũ dicitur, in ecclesia Herbipolẽsi habet: ipsumq; puto in cæteris ecclesijs cathedralib. Germaniæ reperiri. Ipsius deniq; tẽpore ab episcopis & clericis (ut in lib. & c. prædictis legitur) balthea gẽmis culta, & cinguli auro texti, ac exquisitę uestes, & alia ornamẽta secularia deponi cœperunt. Tempore etiã eiusdẽ Ludouici, sub ann. Domini DCCCXIX cõuentus episcoporũ Aquisgrani habitus est, in quo multa de ecclesiarũ statu tractata sunt: constitutionibus insuper prius factis, capitula quędam, necessaria pręsertim, & usus monachorũ regulariũ sunt adiecta: prout in historia Francorum, & in Specul. hist. lib. & ca. pręd ictis plenius cõtinetur. Plura insuper statuta Carolus Magnus, & idem filius eius Lodouicus, ad ecclesiasticam legem pertinentia ediderunt: quę Ansegisus abbas Lobiensis in duobus libellis digessit: ut pa-

ut patet in Spec. histor. l. 25. c. 33. & ex statutis huiusmodi quædam A
sacris canonibus reperiuntur inserta. ut 19. dist. in memoriam. 63. dist. sacrorũ. 16. q. 1. quia iuxta. cum similibus. quod patet ex suprascriptione Canonum prædictorum. De statuto etiam quodam prędicti Ludouici, fit mentio in textu Canonis 23. q. ulti. cap. 2. Item Lotharius imperator, filius prædicti Ludouici, etiam statuta quædam ad legem ecclesiasticam pertinentia fecit, quæ Leo papa quartus profitetur obseruare se uelle, ut patet 10. dist. de capitulis. Plures etiam imperatores subsequentes Germani, statuta ad legem ecclesiasticam pertinentia fecerunt: ut patet 63. dist. ut nullus. in suprascriptione. & extrà, de iur. calum. cap. primo, cum similibus. Item Ludouicus rex totius Germaniæ, filius prædicti Ludouici, apud Moguntiam sub anno Domini DCCC XLVIII, habuit concilium: ubi quidam nomine Gotschalcus hæreticus est conuictus. Tempore insuper eiusdem Ludouici habitum est concilium Moguntiæ, sub anno Domini DCCC LII, de diuersis quæstionibus, præsidente Rabano archiepiscopo, cum omnibus episcopis orientalis Franciæ, Bauariæ atque Saxoniæ. hæc in historia Francorum plenius continentur. Item sub imperatore Arnulpho, in uilla Triburij celebrata est magna synodus episcoporum, sub anno Domini DCCCXCIIII, ubi plurima decreta scripta super statu sanctæ ecclesiæ roborarunt, ut in Francorum historia continetur. Item Otho primus, & quidã Ludouicus rex Franciæ Gallicæ, affuerunt B
concilio sub anno Domini DCCCCXLVIII, in Ingelheim habito, præsidente Marino episcopo, ecclesiæ Romanæ legato: in quo multa super utilitate rerum ecclesiasticarum discussa fuerunt. Idem etiam Otho, sub anno Domini DCCCCXLVII, cum Iohanne papa VI, in ciuitate Rauenna plurimos de Italia & Romania episcopos adunauit: & habita synodo, multa pro utilitate sanctæ ecclesiæ adinuenit, ut in Francorum historia continetur. Item Heinricus secundus sub anno Domini millesimo septimo, magnum concilium episcoporum pro obtinendo circa institutionem episcopatus Bamburgen. consensu archiepiscopi Moguntinen. & aliorum episcoporum prouincialiũ, & specialiter episcopi Herbipol. in cuius diœcesi idem locus constitutus fuerat, in oppido Frãkenfurt congregauit: ut in historia Francorũ, & in uita seu legenda ipsius plenius continetur. Item, sub anno Domini M. V. in loco qui dicitur Tortmont, habita est magna synodus episcoporũ: ubi Heinricus prædictus episcopus, & omnibus pręsentibus, plurima ecclesię inconuenientia, communi eorum consilio deinceps statuit prohiberi: & optimæ nouę institutiones decretę, ut quando ipsum Heinricum, uel Kunegundim eius coniugem, seu aliquẽ ex archiepiscopis & alijs principibus in dicto concilio præsentibus mori contingeret, tam per missarum celebrationes, quàm per pauperum refectiones ac

A nes ac erogationes pecuniarias, grauis posset peccatorum sarcina releuari: prout hæc in historia Francorum latius continentur. Item sub anno Domini M.XXXVI, præsidente imperatore Conrado secundo, habita est synodus seu concilium episcoporum in uilla Triburij, ubi multa priora sunt renouatá decreta, & quędā alia necessaria ecclesiæ cōstituta: ut in historia Francorū plenius cōtinetur. Itē generale concilium apud Moguntiā Leone papa 10. & imperatore Heinrico tertio præsidentibus, habitum est sub anno M.LI, in quo multa ad utilitatē ecclesię sunt sancita statuta: ut in historia Francorū plenius continetur. Item Lotharius secundus sub año Domini M.CXXX, in Vuirtzburg episcoporum conciliū, cui affuit Archiepiscopus Rauennę, legatus Romanæ ecclesiæ congregauit: ubi Innocentius papa secundus, qui Petro Leoni electione præualuit, á prædicto Lothario & omnib. ibi congregatis eligitur & confirmatur: ut in Francorū historia continetur. quod tamen qualiter sit intelligendum, in tractatu de Iurib. regni & imperij, ca. 12. scripsi. De statutis autem in concilijs antedictis editis, plurima tam in corpore Decretorum, quàm etiam in compilatione Gregoriana decretalium continentur: prout ex suprascriptione multorum capitulorū in eis contentorum apparere poterit cuilibet intuenti. Vt autē ea quæ circa congregationem huiusmodi cōciliorum per prædictos

B principes facta sunt, Canonicis nō obuiēt institutis: intelligo, quód pręmissa & alia per eos ordinata concilia, de Romanæ ecclesiæ, si generalia fuerant: sin autem prouincialia, de metropolitani autoritate facta fuisse. cōcilia enim generalia sine autoritate ecclesiæ Romanæ facere non licet: ut 17. q. c. 1. & c. nec licuit. & quasi per totum. Prouincialia uerò nisi autoritate metropolitani fieri nō licet: ut 18. dist. c. 1. & c. quoniam quidem. Quód autē superius dictum est, Carolum Magnum, & filium eius Ludouicum, & Lotharium ipsius Ludouici filium, & alios quosdam imperatores subsequentes, multa statuta ad legem ecclesiasticā pertinētia edidisse: intelligo, quód eadem statuta fuerunt á Romana ecclesia confirmata. nam aliter laicus (quamuis religiosus) potestatem de rebus ecclesiasticis statuendi seu ordinandi non habet: ut patet 96. dist. bene quidem. & extrá, de consti. ecclesia sanctæ Mariæ. & de re. eccles. non alien. c. ultim. cum simil. Vel potest dici, quód speciale est in statutis imperatorū, quód eorum statuta etiam rebus super ecclesiasticis edita, inquantum fauorem ecclesiasticum respiciunt, ualent: nisi sint per Romanam ecclesiam specialiter reprobata, ut not. Host. extrá de solut. c. ul. in magna glos. & in fine. & arch. post eum, 10. dist. c. lege. Ex prædictis igitur & alijs concilijs per deuotissimam dictorum principū ordinationem habitis, ac statutis per quosdam ipsorum ad Ecclesiasticam legem pertinentibus editis, manifestè liquet, eosdem principes zelum Christianæ religionis non modicum habuisse.

CAPIT. XII. DE DILIGENTIA exacta, quam ad habendum sanctorum reliquias & ornamenta Ecclesiastica ueteres Germani principes habuerunt.

POstremò, ut ex his quæ in principibus seculi zelus Christianæ religionis exposcit, nihil ueteribus Germanis principibus defuisse monstretur: sciendum est, quòd ipsi ad habẽdum sanctorum reliquias & corpora, ac ornamenta Ecclesiastica, singularẽ quandam & exquisitam diligentiam adhibere curarunt. Nam Carolus Magnus super occupatione terræ sanctæ à Sarracenis facta, legatis patriarchæ Hierosolymitani, & Constantini imperatoris Constantinopolitani receptis, eidem terræ sanctæ compatiens, cum magno exercitu illuc peruenit: & cum recuperata eadem terra per Cõstantinopolim rediret, aurum, argentum gemmis'que preciosas à prædicto imperatore gratanter sibi exhibitas recipere renuit, solasq; Dominicæ passionis & sanctorum reliquias postulauit. Præmisso itaque ieiunio & oratione, de corona Domini partem, quæ tunc ipso cernente floruit, & clauum unum passionis, partemq; crucis Dominicæ, sudarium Domini, camisiam beatæ Mariæ uirginis, fasciam quæ puerũ Iesum in cunabulis texit, ac brachiũ sancti senis Simeonis recepit: quę omnia multis miraculis comitantibus secum detulit, & Aquisgrani in basilicam sanctę Mariæ, quam construxerat, recondi fecit: ut in Spec. hist. lib. 25. capi. 5. & in Chronica Martini plenius cõtinetur. Item Aaron rex Persarũ, qui excepta India totũ penè tenebat Orientẽ, Carolo Magno (inter cætera munera) etiã corpora sanctorũ Cypriani martyris Carthaginen. episcopi, & Sperati episcopi, & caput Pantaleonis martyris transmisit: ut in prædicto libro, c. 2. plenius continetur. Item monachus quidã sub anno Domini DCCXCIX, eidem Carolo ex parte patriarchæ Hierosolymitani multas reliquias attulit, ut in Francorum historia continetur. Idem etiam Carolus basilicam prædictam Aquisgrani ex auro & argento luminaribus, atque ex ære solida cancellis & ianuis ornauit: ad cuius structuram cum columnas marmoreas aliunde habere non posset, de Roma & Rauenna deuehi fecit: sacrorum'que uasorum ex auro & argento, uestimentorum'que sacerdotalium, tantam in eadem basilica copiam procurauit, ut in sacrificijs celebrandis nec ianitoribus quidem (qui ultimi ordinis sunt) priuato habitu ministrare necesse fuisset: ut in historia Francorum & Chronica Eusebij continetur. Item imperator Carolus secundus, cognomine Caluus, Ludouici primi filius, apud Compendiũ sanctorum Cornelij & Cypriani reliquias attulit, in quarum aduentu responsorium Ciues apostolorum (quod usque nunc cantat ecclesia) composuit: ut in Speculo hist. lib. 25. cap. 43 continetur. Item reliquiæ sancti Hermetis martyris, per imperatorem

A rem Lotharium Ludouici primi filium, in Galliam mittuntur, & apud Indam monasterium honorificè reconduntur: ut in prædicto libro Spec. hist. 36. cap. continetur. Item Heinricus primus, audito quòd Rudolphus rex Burgundionum (qui tribus annis in Italia regnauerat) dono acceperat à quodam comite Italię Sampsone nomine, lanceam arte noua & figura elaboratam, quę iuxta mediam spinam habuit utrobique quasi fenestram, & in media spina cruces ex clauibus, manibus & pedibus saluatoris nostri Domini IESV CHRISTI affixis, & quæ fuisse Constantini Magni sanctę Helenæ filij dicebatur: ad habendam hanc lanceam (ut erat totius religionis amator) dictum regem præmijs tentauit. quem sic emolliri nequiens, regnum eius depopulari cædibus & incendijs minabatur. Quia uerò munus quod petebat, illud erat, quòd cœlestibus terrena coniunxerat: Deus Rudolphi regis cor emolliuit, iustoque regi, iusta iustè petenti protinus tradidit. Quanto aũt amore rex Heinricus eandem sacram lãceam dilexerit, id in multis rebus, tum in hoc maximè claruit: quòd huius datorem non solum auri argentique muneribus, uerùm etiã Alemaniæ seu Sueuiæ parte non minima honorauit. & hanc esse credimus, quæ ex tunc hodieque in regum & imperatorum Romanorũ solet custodia permanere: hęc in historia Francorum & Chronica Eusebij sic scripta leguntur.

B Refert tamẽ Chronica Gotfridi, quosdam dicere, eandẽ lanceam, à Bosone rege prouincię per Othonem primũ dicti Heinrici filium, ad regnum & imperium fuisse translatam. Licet autem historia & Chronica prædictæ referant, Heinricum regem in acquisitione sacræ lanceæ iustè fecisse: id tamen quo ad zelum duntaxat Christianæ religionis (quem in hoc habuit) intelligo uerum esse: non autem secundum conscientiam iustè fecit. Præter enim naturali motus æquitate ait: Quòd metus causa gestum est, ratum non habeo, ut patet ff. quod met. caus. l. 1. Et est simile huic quod legitur & not. 32. q. 7. c. offerebat. & de con. dist. 3. perlatum. Nec est putandum, quod ferrum huius lanceę sit illud, quo unus militum tempore passionis Domini nostri IESV CHRISTI, sacrosanctum latus eius aperuit. Nam hæc lancea, capta ciuitate Antiochiæ, per exercitum Christianorum, ac deinde per Turcos Persas & alios Sarracenos obsessa, ibidem fuit in ecclesia sancti Petri sub anno Domini M. XCVIII, per quendam rusticũ origine Prouincialem, ex beati Andreæ apostoli reuelatione reperta. Dubitantib. autem plurib. an esset lãcea Christi, quidam Bartholomæus nomine, cui Christus in uisu apparẽs, de lãcea significauerat: cũ eadẽ ignẽ 13 pedũ, quẽ iussit fieri, pertrãsiuit illęsus. Et sic Christianorũ exercitus firmã in Christo & eius lãcea gerẽs fiduciã, ad pugnãdũ cũ hostib. signo salutari præeũte, intrepidè ad muros processit, ac de ipsis diuina succurrẽte clemẽtia triumphauit. Hęc ex historia Francorũ ac

Gotfridi & Martini Chronicis sunt collecta. Et istius lanceæ ferrũ A
cũ hastai Vuilhelmus Durãdi se uidisse refert Parisius, in capella re
gis Franciæ: ut patet in suo Rationali lib. 6. rubr. de sabbato sanctæ
Paschæ. Item, quidam rex Gallicæ Franciæ, Carolus nomine, dicto
Heinrico ad dilatandum regnum super Lotharieñses tendente, ma-
nũ preciosi martyris Dionysii auro & gẽmis inclusam, p legatũ suũ
sub anno Domini DCCCCXXII, in pignus perpetui fœderis trãs-
misit. quod munus diuinum, rex Heinricus cum gratiarũ actione
suscipiens, sanctis reliquijs prosternitur, & eas summa deuotione
deosculãs ueneratur: ut in historia Francorũ, & Chronica Eusebij
plenius continetur. Idem etiam Heinricus (ut refert dicta Franco-
rum historia) altare sancti Viti in noua corbeia, auro & gẽmis ua-
rijs mirificè adornauit. Præterea quantum zelum idem Heinricus
pro cõseruandis pariter & augendis ornamẽtis Ecclesiasticis habu
erit, ex eo patet, quòd cum suo ac Ludouici tertij & Conradi primi
prædecessorũ suorũ tẽporib. Hungari tũc pagani (peccatis populi
Germanici exigentibus) deuastare Germaniam cædibus rapinis &
incendijs non cessarent: ipse Heinricus cum eisdem Hungaris Sa-
xoniã cædibus, rapinis & incẽdijs sub año Dñi DCCCCXXIII
percurrentibus, bellum congerere pro tunc cum eis tutum fore
nõ credẽs, per treugas IX annos inire datis muneribus est coactus.
Quib. finitis, conuocatis proceribus & populo sub anno Domini B
DCCCCXXXIII, eos inter alia sic affatur: Hucusq; uos uestrosq;
liberos spoliaui, & ærarium Hungarorum repleui: nunc templa, i-
psorumq; ministros ut spoliem cogor, nulla nobis alia pecunia re-
manẽte: cõsulite uobis ipsis, & quid super hac re sit faciẽdũ eligite.
Thesaurũ diuinis officijs sanctificatũ tollã'ne, & dabo pro redẽptio
ne uestra inimicis Dei? aut certè cultui diuino addã honorẽ, ut ab i-
pso potius redimamurq; uerè noster creator & redẽptor existit? Ad
hęc populus uocib. in cœlũ leuatis clamauit, à Deo uiuo & uero de
siderare se redimi, operã suam contra dictam gentẽ regi promittẽs.
Postea rex sub año sequẽti eandẽ gentẽ ad depopulãdã Saxoniã ue
niẽtẽ, bello uicit: & tributũ q; hostib. dare cõsueuerat, diuino depu
tauit cultui, pauperũq; largitionib. cõstituit deseruire. Quæ in hi-
storia Frãcorũ, & partim etiã in Eusebij Chronica continent. Item
Otho primus, filius Heinrici prædicti, corpus S. Innocentij marty-
ris à Rudolpho rege Gallicæ Francię dono accepit: quod ad ciui-
tatẽ Magdeburgen. per eum ob tuitionẽ totius patriæ cõstructam
cum magno adduxit honore. Idem etiã Otho corpus sancti Mau-
ritij, & quorundã sociorũ eius (quod sub anno Domini DCCCC
LXI. per legatos ecclesiæ Romanæ, & quosdã episcopos sibi delatũ
extitit) Parthenopolim transmisit: eodẽ quoq; die plurimorũ reli-
quię sanctorũ Apostolorũ scil. martyrum atq; sanctarũ uirginũ re-
gi Othoni Ratispon. allatæ fuerũt. Itẽ sub año Dñi DCCCCLXII,
reli-

A reliquię sanctorũ martyrũ Fabiani, Eustachij, Pãtaleonis, Hippolyti, Eugei, Minãtis, Valentis, & corpus S. Laurentiæ uirginis, ab Othone prædicto in Quidelmburg transmissę, ibidem religiosissimè sunt susceptę. Itẽ sub año Domini D C C C C L X I I I, corpus S. Gerontij per quendam episcopum de Italia est allatum: ipso'que Othone iubẽte in Magdeburg metropolim Saxonię est trãsmissũ. Item, sub anno Domini D C C C C L X V, idem Otho multa sanctorum corpora de Italia in Magdeburg, per Dedonem capellanum transmisit: preciosum quoq; marmor cũ aurò & gẽmis sub eodem anno Magdeburg adduci, in omnibus quoq; colũnarũ capitibus sanctorum reliquias diligenter includi præcepit: prout hæc omnia in historia Francorum plenius continentur. Item imperator Otho secundus, prædicti Othonis filius, ossa beati Bartolomæi apostoli de ciuitate Beneuentana per eũ capta, portari, & ea Romę in insula Tyberis, in ecclesia quæ nunc uocat̃ sancti Bartholomæi, in concha quadam collocari fecit: & dũ ea in terram suã per Tyberim in mare in eadẽ concha deducere cogitasset, eo morte præuento, preciosus thesaurus earundẽ reliquiarũ ibidẽ (ut dicũt Romani) remãsit: ut in Gotfridi & Martini Chronicis continetur. In dicta etiam ecclesia (ut refert Chronica Martini) brachiũ sancti Adelberti martyris & pontificis, quod secũ duxit de Polonia, collocauit. Item imperator B Heinricus secundus partẽ de cruce, ac partẽ claui passionis Dominicæ, multorumq; sanctorum reliquias quas de diuersis locis attulit, ac preciosa & uaria ornamẽta Ecclesiastica (prout in pręsentiarum cernit̃) ecclesiis Bãbergen. similiter etiã ecclesię Basilien. per eũ instauratę donauit. Ex his igit̃ omĩb. & alijs quæ de ipsis Germanis principib. circa hæc scripta reperiunt̃, euidẽter patet, eosdẽ zelum Christianæ religionis ardẽtissimũ habuisse. Licet aũt ueteres Ger. principes de fortitudine, liberalitate, multisq; alijs uirtutũ meritis, dignè commendari ac laudum præconijs possent extolli: de his tamen præmissa in suprascriptis 12. c. comprehensa, quæ principalius zelũ Christianę religiõis respiciũt, dixisse sufficiat, quoad præsens.

CAPIT. XIII. DE ZELO CHRISTIA*næ religionis quarundam ueterum reginarum, seu imperatricum Germanarum: ac de miraculis per merita quarundam ex eis factis, diuinisq; reuelationibus eisdem ostensis.*

Libet post pręmissa de zelo Christianæ religionis uenerabilium matronarum, Mechtildis, regis Heinrici primi: Edith & Adelheidis, Othonis primi: & beatæ Künegundis, Heinrici secundi, imperatorum Romanorum coniugum, per sanctissima eorundem opera cõprobato, quibusdãq; miraculis per earũ merita factis, ac diuinis reuelationib, eisdẽ ostẽsis, ex multis pauca referre. Mechthil-

dis igitur regina, marito quidem uiuente in publico procedebat, A
ornata gēmis & serico, gestans tamen interius preciosius ornamentum, cor scilicet maternum in subditos: tamq; humilis, & in cōiugij foedere tam pudica manebat, ut omnibus esset amori pariter & honori. Post obitum uerò mariti flagrans amore Christi, memor cuiusuis disciplinæ: ad misericordiam facilis in omni actu & confabulatiōe admirandæ dignitatis. Tāq; honesta in pudore manebat, ut eam uirginem crederet, qui foecunditatem prolis eius nescisset. Quis dignè ipsius erga cultum diuinū explicare posset uigilantiā? uiuente nāq; marito, noctis eius se lateri subtrahens ipso dissimulante derelicto thalamo deuotis orationib. intendebat. Rex enim, quia ueraciter nouerat omnia opera eius bona existere, faciles illi præbuit ad omnia quæ desiderabat assensus: post mortem uerò regis, noctis tempore lecto se collocans, & parūper dormiens, postquā sensit dormire manentes secū in cubiculo, clā surrexit: cubicularē puellā tacita excitauit, ecclesiā intrās sine turbarū obsequio siue humano fauore, pernox in oratione manebat. Ante galli cantum Psalteriū, nisi noctis breuitate impediretur, finire consueuit. Circa matutinalē horā cū silētio iterū se collocauit in lecto, quasi per totā noctem nūquam pedem inde mouisset: pulsato uerò signo surgēs, matutinarū laudibus intentò corde aderat. postea omnibus egressis, intus clausis ianuis usque ad lucis aurorā sola permāsit: postmodum ingressa cubiculū, ad dormiēdum lassa mēbra paululū reclinauit, deinde surgēs intrauit ecclesiā, ibidemq; in orationib. perseuerans, missarū solennia expectabat. quibus finitis, infirmos ubicūq; audiuit in uicino uisitauit, & necessaria præbuit: deinde pauperib. manum porrigebat. postea hospites qui semper aderant, cū omni largitate suscipiens neminē sine affatu blando dimisit, nullum ferè sine munusculis uel necessarijs auxilijs uacuū derelinquens. Eadem etiam uenerabilis regina coenobium sanctimonialium in honore sanctorum Dionysii & Seruatij, in monte Quidelburg situm: alterum, in uilla in honore sanctorum Iacobi apostoli & Vuigberti confessoris, in cruce regia. Tertium, in honore sanctæ Dei genitricis & sanctæ crucis in Northusen. Quartum, in aggeri in honore sancti Dionysii. Quintū, iterū in honore sancti Seruatij, in Palathi plena deuotione construxit: & licet omniū ecclesiarum statū quas uel nuncijs inuisere, uel per semetipsam adire poterat, opibus totisque uirib. sustentare curaret: prædicta tamē monasteria, quasi propriori affectu sibi suo'que nomini scripta singulariter omnigenis cōmodorum usibus manu tenere non destitit, & fouere. propter hæc & alia suarū uirtutū merita reuelatiōes diuinas habere meruit. Nam mortuo Vuilhelmo archiepiscopo Moguntinen. eius filio sub anno Domini D C C C C L X V III, ipsius obitum nullo adhuc certificata nuncio cunctis præsentibus intimauit filius, inquiens: B

Meus

A Meus Vuilhelmus (proh dolor) iam, expirās memoria indiget salutari. hæc sancta Mechtildis eodem anno pridie Idus Martη, migrauit ab hoc seculo, sepultaꝗ est in monasterio Quidelburg, cuius animam unà cū anima Bernhardi episcopi Halberstaten. quidam heremita se uidisse retulit, infinitam angelorum multitudinē cum ineffabili gloria in cœlestia regna deferre. prædicta & quædam alia de hac gloriosa regina in Francorū historia continentur. Porrò uenerabilis Edith regina, Echmundi regis Anglorum filia, conthoralis Othonis primi, non minus sancta religione quàm regali potentia claruit. quæcunque enim eidem Othoni peruenēre nocētia, diuina miseratione ac intercesione asidua suæ sanctisimæ cōthoralis securus euasit, cuius instinctu Magdeburgen. cœpit cōstruere ciuitatem. Nam urbem hanc ob ęternę remunerationis gratiam, patriæꝗ communem salutem acquisiuit, & in ciuitatem (ut pręmisi) construxit. Iuuit eum ad hoc beata Edith modis quibus potuit, quę innumera uirtute prædita inducias istius uitæ sibi concessas Deo & hominibus acceptę perduxit. erat hæc apud Deum magni meriti, ut in miraculis iam in uita quàm in morte, & post obitum ipsius claruit euidenter. In uita nāque ipsius, quadam nocte rege absente, cerua indomita ueniēs, sępiusꝗ ostium pulsans, dominam tandem ut intromitterē euicit: & congressu ad eam usque perueniens, tanquam suam miseriam locutura procubuit. Iussu itaque reB ginæ considerantis ei inesse aliquē dolorem, uenator Albiam transiens cerua præeunte hinnulum eius illaqueatum inuenit, quo eruto cerua lætior cum hinnulo ad nemorum abdita properabat. Aliud quoque cum ipsa memorale miraculum Deus fecit. cum in eleemosynis pauperum largisima esset, rex constantiam eius experiri uolens, ipsam à tanta expensione uelut iratus prohibuit. Quadam igitur præcipua festiuitate ad ecclesiam uestibus preciosis induta procesit, quam rex cuiusdam pauperis indutus uestibus præcesserat, ipsa penitus ignorante: ac in foribus ecclesiæ residēs, eam uenientem tenuit, sibiꝗ misereri precibus petηt instantius. illa nil præter uestes se habere dicens, audiuit particula uestium pauperem posse iuuari: deinde regina pudore coacta, illum pallio circumplexum eam constanter tenentem, abrumpere manicam uestis preciosæ promisit: quam qui putabatur pauper in suo sinu abscondit, & illa cum truncata ueste occultata pallio, & ad hospitium rediens, integris uestibus induta scissas abscondit: sicꝗ ad mensam uenientem, rex uestium cōmutationem considerās, cur uestes commutasset, quas manè induerat, requisiuit. Cumꝗ illa occasiones pretēderet, ipse priores uestes deferri præcepit: regina multū anxia uestes tandē è latibulo extractas produxit. Quibus expansis rex eas utrasꝗ manicas habere conspexit: ipseꝗ quod abruperat proferens, cūctis audiētib. rē aperuit. ac deinceps reginā in magna

P 4 uenera-

ueneratione tenere solebat. Obijt autem hæc sancta regina, anno A
Domini DCCCCXLVII, septimo Kalendas Februarij: sepulta'que est in prædicta ciuitate Magdeburgensi, ibidē miraculis coruscando. Post huius beatæ reginæ obitum inuictissimus rex Otho prædictus, sub anno Domini DCCCCLI, Italiam potenter intrans, Adelheidem, quondam Lotharij regis Italiæ coniugem, quæ à Beringario, qui totam sua feritate premebat Italiam, tenebatur in carcere: eodem Beringario cum suis fidelibus depulso, liberat, eam'que in legitimam uxorem accepit. Erat autem hæc illustris regina Deo amabilis, consilio prouida, uultu decora, morumq; omnium honestate pręclara, & regali auorum atauorumq; prosapia orta. fuit enim filia Rudolphi regis Burgundiæ, qui etiam aliquo tempore in Italia regnauit: & Berthę reginę, filię Burghardi ducis Almanorū, quem cum eodem Othone statū regni & imperij non minus meritis & moribus insigniuit egregijs, quàm ille uiribus & triumphis. Post cuius Othonis obitum & ipsa per totum seculo moriens, quasi non sibi nata, sed inopum usibus cum diuinitùs esset prouisa, regium censum & quicquid habere potuit, manibus pauperum in cœlestes thesauros deportandum non destitit commendare. Visa est creberrimè, sed secretissimè, rusticarum more succincta, manibus ambabus utens pro dextera, tam diu huic pio institisse labori, quousq; uacillante incessu, non largitate, sed corpore deficiens, se necessariò reclinaret. Si quis autem ipsius in diuino cultu uigilātiā, B
ac aliarum uirtutum eius merita, necnon quot ecclesias & monasteria in Germanię & Burgundię partibus cōstruxerit ac reparauerit, scire uoluerit, de his ex uita ipsius, quam uenerabilis Odilo, abbas Cluniacensis, plenè descripsit, quæ in quibusdam Germaniæ ac Burgundiæ ecclesijs reperitur, plenius poterit informari. Sed ea quę de ipsa pręmissa sunt, ex Francorū historia sunt excepta. Obijt autem hæc sancta imperatrix (ut refert dicta historia) sub anno Domini DCCCCXCIX, Kal. Ianuarij. & ad Deum quem semper sitiuerat, remuneranda migrauit: ac in monasterio Salsensi (quod ipsa in honore principis Apostolorum cōstruxerat) honorificè sepelitur: cuius fideli seruitio Deus digna recōpensans præmia, plurima hodie per eam miracula operatur. Cæterùm beata & Deo dilecta Kunegundis, in apice imperij constituta, terreno imperatori Heinrico secundo matrimonialiter, non tamen carnaliter coniuncta, uirginitatem suam (quam usq; in finem conseruare studuit) de ipsius Heinrici consensu imperatori cœlestium consecrauit. Post cuius mortem illa se ad Deum (ut semper consueuit) totam contulit, ipsum suæ castitati necessitati ac saluti adesse, illum suis ecclesiis ac filijs quos in Christo aggregauerat pręsentem fore, uigilijs ac deuotis orationibus orare iugiter non cessabat: dieq; actiuam cum Martha, & nocte contemplatiuam cum Maria uitam ducere satagebat.

A satagebat. Deniq; ipso in annniuersario die transitus sancti Heinrici imperatoris, sancta Kunegundis archiepiscopos & episcopos ad dedicationē Conphugensis monasterij sanctimonialiū, quod ipsa construxerat, conuocauit: ubi infra missarum solennia; post lectionem Euangelij purpuram imperialem exuens, tunicam fusciorem, quam suis manib. operata fuerat, ac uestem religionis induit: & capillis abscisis, impositoq; sibi ab episcopo sacro uelamine, annulo fidei gratulabunda extitit subarrata: itaq; Christo spōso consecrata, dum filiarum suarum se sanctissimo applicuisset contubernio, non ut mater filiabus se ipsam prætulit sed omnibus seruiens, seruilem se personam per omnia ostendebat: multa circa contubernales deuotio, frequens decumbētium uisitatio, & sollicita pauperum prouisio illi erat. Huius aūt sanctissimæ Kunegundis merita, frequens tā in uita quàm post mortē miraculorū gratia declarauit. In uita namq; ipsius, uiuēte adhuc imperatore Heinrico, facta fuit autore diabolo suspecta criminis adulterij, quę maculā corruptionis non nouit. Sed quia crudelis est qui negligit famā suam, ut dicit beatus Augustinus in Canone 12. q. 1. nolo. expurgationis gratia iudicium ad uomeres candentes sibi elegit. Cumq; dilecta Deo ad illud iudicium duceretur, ingemuit dicens: Domine Deus creator coeli & terrę, iudica iudicium meum, & eripe me, te enim testem &

B iudicem inuoco, quòd nec hunc præsentem Heinricum, nec alterum quenquam uirum carnali cognoui cōmercio. Quo dicto, uomeres cādentes nudo uestigio calcauit, & sine adustionis molestia secura pertransiit. Item, cum quodam tempore post lectionem Euangelij, ad altare sacrificatura solenni more accederet, dextræ suæ manus chirothecam detrahens; cum nullus qui eam reciperet tunc adesset, à se reiecit. quam radius solis per fenestram intrās suscepit, & tam diu quasi famulando sustinuit, donec illa post sacrificium rediens, eandem reciperet chirotecam. Deinde alio tempore dum eadem beata Kunegundis in monasterio prædicto erat, sanctimonialis effecta, & quandam neptem suam Votam nomine, quam in abbatissam eiusdem monasterij præfici procurauerat, deficere uideret à rigore obseruantiæ regularis, ipsam propter hoc primò priuatim, deinde publicè coram multis sæpius arguebat. Illa uerò matérteræ patrocinio ac familiaritate uanè confisa, id emendare neglexit. Cumq; beata Kunegundis quadā die Dominica crucem cum conuentu processionaliter sequeretur, prædicta defuit abbatissa: quam illa inquirens, & epulantem cum coætaneis in conclaui reperiens, zelo pietatis armata, cum uerbo correctionis dexteram eius maxillam percussit: quæ quasi sigillum quoddam formam digitorum accepit, quam habuit toto tempore suæ uitæ. De quo nimirum facto constat, quia non tantum hoc pro se, sed pro aliarum emendatione pertulit: ut huius uisio alijs proficeret, &

eam ad melioris uitæ statum à suis uitijs retorqueret. Tandem post multa sanctitatis suę merita, miraculorūq́ testimonia, cū tempus mortis eiusdem sanctissimæ Kunegundis instaret, uideretq́ sibi non tanquam paupercule sorori, sed imperatrici aurea uelamina feretro superponenda deferri: Amictus iste (ait) non est meus: auferte hinc, ornatus hic alienus est. Deinde post plura uerba subiunxit: Corpusculū meum iuxta tumulū fratris mei, & Domini Heinrici imperatoris (quem me uocantē uideo) in proprio locello reponite. His dictis in manus Domini spiritum commendans, abiecta carnis sarcina, ipsius felix anima ad suum reuolauit auctorem: cuius sacrū corpus in ecclesia Bamburgensi apud corpus sancti Heinrici (prout fieri iusserat) cum ueneratione debita est sepultū, ubi Deus amborum meritis innumera miracula operatur. Hęc omnia, & alia plura in uita seu legenda sanctissimę Kunegundis ac eiusdem beati Heinrici plenius continentur. Licet aūt de beata Radegunde, filia Berethani regis Thuringorū, & Clotharij regis Francorū cōiuge: de cuius uitæ sanctitate, ac miraculorū gloria scribitur in Spec. hist. lib. 24. ca. 79. ac de quibusdam alijs reginis Germanis, plurima sanctitatis opera & miracula referri possent: prȩmissa tamen de gloriosis reginis & imperatricibus memoratis ad præsens dixisse sufficiat, gratia breuitatis.

CAPIT. XIIII. DE MVLTIPLICIbus bellorum uictorijs, per ueteres principes Germanos habitis, ac miraculis per merita quorundam ex ipsis factis, diuinisq́ reuelationibus eisdem ostensis.

QVia (ut sacri testantur Canones) non est iusticiæ Dei, ut obliuiscatur bonorum operum, & ministerij propter nomen eius exhibiti, ut de pœ. di. 2. si enim, circa mediū. & cap. nō est. nec apud ipsum irremuneratū remanet ullum bonum, de pœ. dist. 3. cauendum. & duobus cap. sequentibus. Ideo congruum reputo de remuneratione, ueteribus principibus Germanis, à Deo ob zelum catholicæ fidei & Christianæ religionis (quo cæteris principibus perfectius uiguisse noscuntur) facta, in sequentibus pauca referre. Deus igitur omnipotens, ut dignis digna rependeret præmia, eosdem principes non solum æterna beatitudine, qua omnes fideles in charitate decedentes remunerat, sed etiam in seculo præsenti ob zelum huiusmodi in multiplicium bellorum uictorijs, nonnullos etiam ex ipsis miraculis in uita & post mortem ac diuinis reuelationib. reddidit gloriosos. Circa quod tñ sciendū est, quòd triūphalis bellorū prosperitas, non semp ex fidei merito, & religionis gratia, sed etiā infidelib. bellorū ducib. reperiat fuisse cōcessa: ut patet per beatū Gregoriū, in Canone 23. q. 4. si non ex fidei. in principio. ueterib. tñ principibus Germanis frequēs bellorū prosperitas

à Deo

A à Deo ex merito fidei, Christianęq́ religiōis gratia, ex eo fuisse concessa colligitur: quòd inter eosdē principes, ac generaliter inter omnes reges Francorū, à tēpore Clodouei, qui primus inter eos fidē Christi assumpsit, illi (ut ex gestis eorū patet) plus cæteris claruére uictorijs, qui zelum maiorem fidei catholicæ ac Christianæ religionis habuisse noscuntur. Sed quia cōpendiosi huius libelli propositum, frequentes bellorum uictorias per eosdem principes habitas referre non sinit: ideo his obmissis, ad quasdam diuinas reuelationes quibusdā ex eis ostensas, nec nō ad miracula quædam pro merito quorundā ex eis facta, breuiter referenda: quæ Deum ex ipsorum fidei meritis, Christianæq́ religionis gratia fecisse non est dubium, stylum uertam. Igitur Carolus Magnus, dum recuperata terra sancta repatriare disponeret, atq; Constantino imperatore Constantinopoli existens, passionis Dominicæ reliquias postulasset, ac Daniel Cōstantinopolitanus antistes, conchā in qua erat corona spinea Domini, ad diuidendas reliquias huiusmodi aperuisset: tantus inde odor exijt, ut astantes in paradiso se esse putarent. Tunc Carolus in pauimentū ecclesiæ prostratus, plenus fide orauit Dominum, ut ad sui nominis gloriam, passionis & resurrectionis suæ miracula renouaret. Et cū orasset, statim ros cœlitus lignū infudit, & flores emittere fecit: tantaq́ lux cum odore affuit, ut præsentes
B sua uestimenta cœlestia esse putarent: flores uerò cōuersi fuerūt in manna, quod modò est apud sanctum Dionysium: quod à multis putatur esse de illo māna, quod pluit Dominus filijs Israel in deserto. omnesq́ ægri qui aderant, ad odorem florū sanati fuerūt. Quibus gestis, ecce turba infinita ecclesiam uiolenter intrans clamare cœpit: Verè hodie dies resurrectionis existit. nā odor de florib. exiens, ciuitatem impleuerat, & trecentos & unū ægros pristinæ restituit sanitati. Deinde Carolus ad partes rediēs, in quodā castro per tactum reliquiarum à prædicto imperatore Constantinopoli receptarum, puerum mortuum suscitauit: ubi etiā quinquaginta ægri, sexus promiscui, sunt curati. Post hęc dicto Carolo Aquisgrani ad reponendum dictas reliquias ueníenti, sanati sunt ibidē febricitantes innumeri, dęmoniaci, leprosi, paralytici, claudi, manci, gibbosi, & epileptici multi: ac cæci uisum receperunt, unusq́ mortuus extitit suscitatus. propter quod gloriosus Carolus indixit, ut omnes ad uidendum reliquias quas de Hierosolymis & de Cōstantinopoli adduxerat, Aquisgrani Idibus Iunij conuenirent: statutumq́ fuit ibidem Leone papa tertio præsidente, ut quolibet anno, in quarta feria Ieiuniorum quatuor temporum, in mense Iunij, reliquiarum ostensio fieret prædictarum. Hæc, & quædam alia de hoc, in Speculo histor. lib. 25. capitul. 5. plenius continentur. Item beatus Iacobus apostolus, filius Zebedæi, Carolo Maguo nocte in extasi apparuit, dicens, eum ad liberandum terram Galliciarum, in qua corpo-

corporaliter incognitus quiescebat, à Sarracenorum manibus A
fuisse à Deo electum, ad cuius admonitionem Carolus cum magno illuc perrexit exercitu. Cum'que obsideret Pampilonam, & propter muros inexpugnabiles ipsam capere non posset, orauit sanctum Iacobum, ut ob sui honorē nominis daret ei capere ciuitatem: & tunc muri ciuitatis funditùs corruerunt. Idē etiam factum fuit, dum idem Carolus Lutetiā, maximā urbem in ualle uiridi obsideret: quæ urbs deserta est usq; in hodiernum diem. hæc in lib. 25. prædicto, in 6. c. plenius continentur. Pluribus insuper alijs miraculis diuinisq; reuelationibus gloriosus Carolus claruit, ut in prædicto lib. c. 4. 13. 20. 22. & 23. plenius continetur. Multa etiam Deus omnipotens præclara miracula exercitui eiusdem Caroli monstrare dignatus est. Vnde refert historia Francorum, quòd dum Saxones Carolo Magno in Italia existente, castrum Heresburg, sub añō Domini DCCLXXVI obsidone cinxissent, ipsumq; castrum quadam die summis uiribus inuadere niterentur, ecce gloria Domini super domū ecclesiæ in eodem castro sitę, tam Christianis quàm paganis apparuit. Nam duo scuta supra eandem ecclesiam sanguineo colore flammantia, & uelut in prælio quibusdam motibus agitantia, uisa fuerunt. Quod signum Saxones tunc pagani aspicientes, mox in fugam conuersi sunt: ac in tantam, ut strictis gladijs mutuò se transfoderent, amentiam deuenerunt. Item refert historia Francorum, quòd dum Carolus Magnus, sub anno Dñi DCCLXXII, B
in partes Saxoniæ cum exercitu perrexisset: & ad Hermensul proueniens, ibidem ad destruēdum funditùs fanum quoddā, per duos uel per tres dies manere decreuisset, aqua exercitui propter magnam siccitatem in loco prædicto defecit: moxq; diuina largiente gratia, in quodā torrente, ita ut omni exercitui sufficeret, aquæ largissimæ sunt effusæ. In Speculo historiali libro 25. plura miracula exercitibus Caroli Magni uirtute diuina in partibus Hispaniæ facta leguntur. Item imperator Ludouicus primus, Caroli Magni filius, miraculosam reuelationem de transferendo episcopatu, de Aulicensi ecclesia quam pater eius fundauerat, ad ecclesiam quæ nunc Hildensheim dicitur, habuit, in hunc modum. Nam cum in promouēdo Aulicensem ecclesiam in caput & arcem episcopatus esset intentus, eundemq; locum ob hoc frequentius incoleret: cōtigit eum uenandi gratia, in locum quē nunc Hildesheimēsis ecclesia occupat, fixisse tētoriū, ibiq; missam allatis capellę regię reliquijs audiuisse: rege aūt de uenatu Aulicā regresso, ibiq; tūc missam audituro: capellanus reliquias impositurus altari, demū se oblitū eas dimisisse recoluit, ubi missa fuit pridiè celebrata. reuertitī sollicitudinis cōcitatus studio, ubi & eas suspēderat, inueniēs in ramo scil. arboris fontē purissimū obūbrantis: appropiat igiī hilaris, et quas facili manu ibi suspēderat, nullo conatu auferre sufficit. Imperator hæc Dei magna-

A magnalia intelligens, ad locum multis stipatus celeriter ueniens, ipsas reliquias de loco cui semel inhæserant, aperte sensit nolle moueri. Diuinitus igitur instinctus, dictas reliquias (quæ erant sanctissimæ Dei genitricis Mariæ uirginis) ibidem Dei genitrici dedicauit altare, & eundem locum quem & suspensæ reliquiæ obtinent. Hunc igitur locũ nouitate miraculi illustratum, ac tanto opere Dei genitrici placuisse probatum, rex Ludouicus toto affectu promouere aggressus: principalem episcopi cathedram, quã prius apud Aulicensem ecclesiam à patre suo fundatam, Petri apostolorũ principis honori attribuere decreuit: sacello reliquiarum Dei genitricis concessit, eiq; probatæ religionis Guntherium episcopum primum præfecit: sicq; Hildesheimensis ecclesia sedem obtinuit principalem, prout hæc in histor. Francorum plenius continentur. Itẽ, Ludouico regi Germaniæ, sub anno Domini DCCCLXXV; apparuit in somnis pater suus Ludouicus primus, prædictus imperator, adiurans eum per nomen beatę Trinitatis, ut eum eleemosynarum largitione à tormentis, in quibus tenebatur, eriperet. ob hoc ad diuersa monasteria eleemosynas destinãs, patri obnixe filius succurrebat, prout in Francorum historia & in Spec. hist. lib. 25. c. 41. plenius continetur. Item, Carolus eiusdem Ludouici regis Germaniæ filius, à dæmonio grauiter in præsentia patris & procerũ eius

B uexabatur, ac in ipsa uexatione id sibi propter quandam conspirationem contra patrem factam contigisse confessus est: ut in Spec. hist. lib. 25. c. 40 continetur. Item, eidem Carolo imperatore facto, diuinitus fuit ostensa uisio tormentorum. Nam cum quadam die Dominica post celebratum nocturnarum horarum diuinum officium, somnũ capere uellet, fuit raptus in spiritu: ductusq; fuit per quendam candidissimum spiritum, in pœnas labyrinthias infernorum, ubi animas innumeras episcoporum, principum & aliorũ hominum, patris, fratrum, patruorumq; suorũ in diuersis locis ac uarijs tormentorũ generibus, uidit pœnis infernalibus mancipatos, quæ causas tormentorum suorum eidem Carolo explicabant: ibi etiam inter alia audiuit retro se animas clamantes, Potentes potenter tormenta patientur. quæ uerba originaliter habentur Sap. 6. c. & transumptiue leguntur in Canone 8. q. 1. c. illud. Deinde spiritus eiusdem Caroli per suum ductorem ad purgatorium ductus, uidit inter alia duo dolia. Cumq; respiceret super unũ dolium, ubi erat aqua feruens, uidens patrem suum Ludouicum prædictum in eodem dolio dolore nimio aggrauatum. Dixitq; ei pater, Noli timere: scio. n. quod ad corpus tuũ spiritus reuertet, sciasq; me propter peccata mea talia sustinere supplicia. una enim die sum in isto feruenti: & altera die in isto suauissimo aquę dolio, precib. sanctorũ Petri apostoli & Remigij cõfessoris, cuius patrocinijs hactenus regale nostrũ genus regnauit, trãsmutor. Sed si tu, episcopi, abbates,

Q & om-

& omnis ordo Ecclesiasticus, missis orationibus, oblationibus, uigilijs & eleemosynis mihi subuenirctis, tunc de isto aquę bullietis dolio certissime liberabor. ostēdensq; altissima duo dolia builientia: Ista, inquit, dolia sunt tibi (nisi te emēdaueris, & de peccatis tuis pœnitentiā egeris) præparata. Post hæc ductor ipsius Caroli cum ad dextram luculentissimi paradisi deduxit, ubi imperatorē Lotharium patruum suum, ipsumq; filium Ludouicum imperatorem in claritate ingenti uidit, preciosis diadematib. coronatos. cui Lotharius blanda uoce dixit, prędictum Ludouicum patrem suū de pœnis prædictis meritis sancti Petri, ac precibus sancti Remigij (cui Deus magnum apostolatū super reges & gentes Francorū dedit) certissime liberandum. Quodq; de manu sua cito potestas imperij tolleretur, ipsumq; paruo tempore post uicturū, alia etiam quædā futura circa imperiū sibi prædixit. Post hāc uisionē Arnulphus, filius Carolomāni, regis Bauarię, se in breui de regno & imperio intromisit: & Carolus duob. annis tantūmodo superuixit, prout hęc in Spec. hist. lib. 25. c. 49. & duobus capitulis sequentib. latius continentur. Item Otho primus, dum sub anno Domini DCCCCLII, in ciuitate Ratisponēsi, uacante ibidem ecclesia, constitutus fuisset in somnis, ut episcopatū ecclesiæ Ratisponēsis illi daret, qui sibi primus occurreret, fuit admonitus: qui crastino die illustrāte, ad monasterium beati Emerāni martyris, ordinis sancti Benedicti, monachis nescientibus cum paucis uenit. & paulatim ostium monasterij pulsans, à quodam uenerabili fratre Gunthero, ipsiusq; monasterij custodi peruigili exstitit intromissus. quem intuens, ad orandum primò processit, deinde talibus uerbis aggreditur: Quid mihi, frater, pro adipiscendo episcopatus honore uis dare? frater ad hæc subridens: Calceos, inquit, meos. Hunc tamen ad electionem antistitis cum cæteris fratribus ad cathedralē ecclesiam uenietem: Otho prædictus explicata omnibus præsentib. admonitione prędicta, cum consilio cleri & populi de episcopatu ipsius ecclesiæ inuestiuit. Sicq; in eo impletū est, quod prædecessor suus eiusdem ordinis sibi prædixit. hęc in historia Francorum sic scripta leguntur. Itē de Othone refert dicta historia, quod cum quandam uenerabilem & etiā sanctum presbyterū, Geronē nomine, à clero & populo in archiepiscopū Coloniēsem electū, de archiepiscopatu Coloniensi ob multas inimicitiarū causas quas ad quendā Marcionē fratrē dicti Geronis habebat, inuestire renueret, ipsi Othoni, sub anno Domini DCCCCLX, in sancto die resurrectionis Dominicæ, angelus Domini euaginato gladio, cum iam præparatus ecclesiā adire uoluisset, apparuit, sibi dicēs: Nisi in Gerone hodie cōpleueris electionem, securus non euades hanc cædem. Cæsar hoc expauescēs: Vocate, inquit, dominū Geronem. cui uenienti curā pastoralē Coloniensis ecclesiæ cū baculo cōmisit, & indulgentiā super cōmisso humiliter

A militer flagitauit. Itē Heinricus secūdus, beatissimus Dei famulus, temporalis regni nō cōtentus angustijs, pro adipiscenda immortalitatis corona, summo regi (cui seruire, regnare est) deuotissimè in diuini cultus religione, eiusq; amplificatione studuit militare. Qui dum ciuitates Apuliæ pertransisset, cœpit infirmitate calculi laborare: ingrauescēte aūt dolore, montē Casinū (ut per intercessionē beati Benedicti abbatis, & sanctæ Scholasticæ uirginis, sanitatis remedium sibi præstaret à Deo) petiturus ascendit. effusa itaq; oratione deuota, petebat à Deo sibi per intercessionē sancti Benedicti & beatę Scholasticę uirginis, animę & corporis pręstari salutē. Deinde nocte in lecto dormiens, uidit sanctū Benedictū sibi assistere, ac ferrū sectoriū, ad sectiones medicinales aptatū manu tenere. qui dixit ei: Quia in Deo & in sanctis eius sperasti, ecce à Deo missus sum, ut ab infirmitate calculi libereris: parteq; illā corporis, ubi calculus herebat, prędicto ferro medicinali aperuit: et euulso molliter calculo, sanatiōe subita, uulneris reintegrauit hiatū. manè aūt facto, uocatis episcopis ac principib. Deum magnificans, cuncta quę circa eum gesta erant, omnib. audientib. ex ordine referebat: ac eis calculū quem manu tenebat, & cicatricem uulneris ostendebat. Illi uerò uidentes & audiētes Dei mirabilia, plus quàm credi potest admirati, Deum benedicebant: diuq; in laudē eius acclamātes, de incolu
B mitate regis non modicū sunt gauisi. Alio deniq; tempore cum idē Heinricus, Christi cōfessor, ad ciuitatē Merseburg uenisset, accidit ut in ecclesia Merseburgen. ad altare sancti Laurentij deuotissimè missā audiret: qua cōpleta, ablutionē calicis (prout facere cōsueuerat) uolens sumere, fuit propter magnū regni tunc incūbens negocium impeditus: calicemq; cum ablutione in mūdo loco per custodem reponi, ac cum omni diligentia seruari pręcepit. Postera uerò die post matutinas ecclesiā cum paucis intrans, calicē cum ablutione sibi afferri præcepit: cumq; allatus & discoopertus fuisset, inuenta est ablutio illa in formā ueri sanguinis transmutata: quod factum mirabile, mox uniuersis qui aderāt innotuit: ipsaq; ecclesia in laudē Dei, & gloriā cōfessoris Heinrici successorib. enarrabit. Alijs quoque miraculis diuinisq; reuelationib. multis in uita sua claruit. nam sanctū Godehardū in episcopū Hildesheimensem diuina reuelatione pręfecit. Itē, sub anno Dñi M.XIII, cū passione colica laboraret, eidem per uisionē diuinā plurima sunt monstrata: prout in historia Francorū & in eiusdē Heinrici legēda plenius cōtinetur. Post felicem uerò eius de hoc seculo transitū, ad declarāda eius meritorum insignia, Deus innumera in eius sepulturæ loco in ecclesia Bāberg uidelicet, dignatus est operari miracula. Cum aūt crebris miraculorum attestationibus, sanctitatem sui confessoris Dominus declararet, prelati eiusdē ecclesię cum literis Conradi regis ac principū Romam uenerūt: & quàm magna miracula Deus meritis prędicti san

cti Heinrici operararetur, Eugenio papę ac Romanæ curię cardinalibus nunciarunt: ac illi gaudentes, & Deum pro tantæ famæ dulcedine glorificantes, de canonizatione sancti Heinrici adinuicem solicitè conferre cœperunt, cui canonizationi cardinalis quidam Iohānes nomine, resistens, non uerecūdatus est prędicto detrahere cōfessori: sed diuina ultio detrahentē cœlesti uerbere repentè coercuit, ipsum priuādo lumine oculorū: ac ille à Deo percussus, & cæcitatis molestia humiliatus, & reatus sui cōscientia torqueri, & ꝙ hāc plagam peccando in confessorem Christi meruisset, cœpit publicæ confiteri. & mirum admodum, quem prius detractionis dentibus laniabat, hunc modò laudibus & præconijs usque ad sidera extollebat. Conuersus uerò ad pœnitentiam per intercesionem sanctissimi Heinrici, denuò illuminatus est: ob cuius ultionem iusto Dei iudicio fuerat excecatus. Pręmissa & alia innumera miracula in uita seu legenda sancti Heinrici, Christi confessoris, de ipso scripta plenius continentur. Item, imperator Heinricus tertius, tēpore Conradi secundi patris sui, dum adhuc in puerili fuisset constitutus ætate, à quodā clerico fistulam argenteā, qua pueri ludentes aquam iaculari solent, accepit, eiꝗ episcopatū dare, cū foret imperator, est pactus. Post hæc rex seu imperator factus, clerico petēti pollicitum impigrè dedit episcopatum: non multo pòst aspero morbo correptus, decubuit: & morbo crescente, triduò mutus iacuit: propter quòd episcopi potentes triduano indicto ieiunio, pro uita ipsius Domino supplicabant. conualescens aūt, episcopum quem pro fistula ad episcopatum promouerat, accitum, sententia concilij deponi fecit: confessusꝗ est, se toto illo triduo dæmones infestos sibi uidisse, ac flammam adeò pertinacem, ut noster ignis respectu illius iocus putetur, in se per fistulam iaculasse. interim uerò, & iuuenem semiustolatum aduenisse, ferentē calicem aureum inmensę magnitudinis, aqua plenū: cuius uisione & aq̄uæ aspersione euaserat huiusmodi flāmarum ardores. hic erat beatus Laurentius, martyr gloriosus, cuius ecclesię tectum dissolutum propaginari fecerat: & pręter alia munera, aureo calice honorauerat ecclesiā antedictā. Eundem etiam Heinricum, dum quadam uice inimicos fugeret, cerua quædam ultra inuadabile flumen euexit. hęc & alia de ipso in Spec. hist. lib 26. ca. 19. plenius continentur. Multis insuper alijs miraculis diuinisꝗ reuelationibus ueteres Germani principes claruerunt. Sed compendiosi huius libelli propositum, ab referendis omnibus me habeat excusatum.

CAPIT. XV. DE MVLTIS PRAEROgatiuis, priuilegijs, gratijs & honoribus, quibus pontifices Romani ueteres Germanos principes extulerunt.

A Venerabiles Romani pótifices, Christi uicarij, qui tempore antiquorum principum Germanorum ecclesię Romanę pręfuerant: Christianæ religionis zelum (qui Romanis pontificibus ex officij debito maior cunctis incūbit, ut dicit Canon 24. q. 1. officij.) eisdem principibus per sancta deuotionis opera, nec non pręcipuę munificentiæ ac defensionis magnificæ, & alia beneficia ecclesiæ Romanæ, cæterisq; ecclesiis per ipsos (ut ex superioribus patet) impensa, euidentissimè comprobatum: grata uicissitudine compensare uolentes dictos principes, multimodis prærogatiuis, priuilegijs, gratijs & honoribus extulerunt, Gregorius siquidē papa tertius, dum Caroli ducis Francorum, cognomine Martelli, contra Lombardos auxilium imploraret: eidem (ut refert Chronica Martini) claues confessionis sancti Petri transmisit. Item Zacharias papa dicto Carolo pro Dei ecclesiæ necessitate dedit (ut refert Chronica Gotfridi) auctoritatem, milites de ecclesiarum decimis infeudandi: declarauit etiam Pipinum, prædicti Caroli filium, in regem Francorum instituendum: & Hildericum, qui inane regis Francorum uocabulum pręferebat, fore à regno huiusmodi deponēdum.
B & sic factum fuit, ut suprà in quarto c. plenius continetur. Itē Stephanus papa secundus, dum anno Domini DCCLIII, eundem Pipinum & duos filios eius Carolū & Carolomanū, unxit in reges Francorum, ipsos specialiter elegit ad sedem Apostolicam defendendam, ut in hist. Francorum & Chronica Eusebij continentur. Ex hac electione puto, quòd reges & imperatores Romanorū sint usque in hodiernum diem Romanæ ecclesiæ aduocati, de qua aduocatia loquunť iura Canonica, ext. de elect. uenerabilē. uers. quod autem. de iureiuran. Romani, uers. porrò. in Cle. Licet autem defensioni prædictæ sit grande onus annexum, certum tamen est quòd huiusmodi specialis Apostolicę sedis electio seu assumptio ad eiusdem Pipini & filiorum, successorumq; suorum honoris cessit augmentum, ut uidelicet defensio ecclesiæ Romanæ (quæ ad omnes fideles reges & principes seculi, sicut & aliarum Christi ecclesiarum, pertinet: ut patet 96. dist. cap. ult. 23. q. 5. principes. & c. administratores) sit ab ipsa ecclesia quadam speciali prærogatiua, & per quandam excellentiam his regibus attributa. Idem quoque papa Stephanus dictū Pipinū (ut referūt Chronicę Gotfridi & Martini) cōstituit patriciū Romanorū, ipsumq; Pipinū (ut refert historia Francorū) pręfatus Stephanus in quadā Epistola sua, per quā sanitatē corporis sibi per intercessionē beati Dionysii martyris miraculosē redditā omnib. declarauit, optimū ac Christianissimū regē ac

sancti Petri fidelem dominum nominauit: eundem Pipinum his praeclaris cognominibus specialiter honorando, ex qua nominatione mos inoleuit (ut puto) quod reges Franciae Gallicae, qui de genere ipsius Pipini & Caroli Magni (iuxta ea quae dixi suprà in prooemio) descenderūt, usq; in praesentē diem ab ecclesia Romana Christianissimi nuncupantur. Item Hadrianus papa primus, cum sancta synodo Romae habita tradidit Carolo Magno, praefato Pipini filio, ius & potestatem ornandi sedem Apostolicam, ac dignitatem patriciatus urbis Romae concessit eidem: inuestituras quoq; archiepiscoporū & episcoporum per singulas prouincias ab ipso Carolo recipi diffiniuit: prout hęc tam ex Chronica Martini, quàm etiam ex Canone 63. dist. Hadrianus 2. euidenter apparent. Item Leo papa tertius, creatus in papam, mox ad eundē Carolū (ut refert historia Francorū) legatos cū muneribus, cui & claues confessionis sancti Petri, & uexillum urbis Romanae per eos sub anno Domini DCCXCVI direxit, eidem Carolo, ut ad confirmandum sibi per sacrum Romanum populum aliquem de optimatibus suis transmitteret supplicādo. Post haec Leo papa praedictus, acclamāte ac petente populo Romano praedictū Carolū sub anno DCCCI, unxit & coronauit in Romanorum imperatorē, nomine patriciatus eidē ablato: ut in historia Frācorū, & Eusebij, Gotfridi & Martini Chronicis plenius continet. Ex quo facto (ut refert historia Francorum & Chronica Eusebij) Romanum imperium, quod à tēporibus Cōstātini Magni, Helenę filij, apud Cōstātinopolim in Graecorum imperatoribus mansit, ad reges, imò imperatores Francorum in persona Caroli dinoscitur transisse. Item Leo papa octauus, cum clero & populo Romano Othoni primo & suis successoribus eadem priuilegia, quae Hadrianus papa Carolo Magno circa ordinationem sedis Apostolicae, & inuestituras archiepiscoporum cum dignitate patriciatus concesserat, per omnia renouauit: ut legitur 63. dist. in synodo. Haec igitur & his similia priuilegia, praerogatiuas & gratias, praedicti Germani principes singulariter prae caeteris mundi regibus seu principibus, ex causis in hoc libello praemissis, à summis pontificibus & ecclesia Romana consequi meruerunt.

CAPIT. XVI, IN QVO MODERNI principes ad imitandum zelum Christianae religionis ueterum Germanorum principum exhortantur.

MAthatias praecipus suis temporibus legis diuinae zelator (de cuius zelo etiam legitur in Canone 23. q. 5. si audieris) Iudam Machabaeum & alios filios suos ad zelum eiusdem legis animare cupiens: ipsos (ut patet primo Machab. 2. capitulo) sic extitit allocutus: Mementote operum patrum quae fecerunt in generationibus

A nibus suis, & accipietis gloriam magnam, & nomen ęternum. Quę uerba nostris modernis Germaniæ principibus, consideratis operibus laudabilibus ueterum principum Germanorum, Christianæ religionis zelum respicientibus, in hoc libello cursim descriptis, cōgruè dici possunt. Memētote igitur (ô nobilissimi Germaniæ principes) operum patrum, uidelicet ueterum principum, uestrorum prædecessorum: eosdem propter Christianæ religionis ipsorum opera, non tantum laudibus extollendo, sed etiam similia imitatione laudabili exercendo. In fide itaque Catholica immobiles permanentes, ab eius rectitudine uos abduci non sinite: ipsamq; desiderio feruenti zelantes, ad dilatandum eiusdem fidei funiculos (qui peccatis populi Christiani exigentibus prohdolor, his tēporibus, præsertim in partibus orientalib. per inimicos fidei cōstringi cernuntur) contra eosdem fortes assurgite: literarum studia congruis auxilijs ac priuilegiorum concessionibus pro exterminio prauitatis hæreticæ promouete: Deum cum interna mentis deuotione ac summa pietate sedulò colite, sacrosanctam Romanam ecclesiam, uestram omniumq; Christi fidelium matrem piam: uestris opportunis defensionibus ac alijs dignis beneficijs honorate: iura seu consuetudines quæ eidem Romanæ ecclesiæ circa regnū & imperium Romanorū cōpetunt, deuota mente recognoscite: ipsiusq;
B salutaribus monitis & præceptis uos cū humilitatis māsuetudine cōformantes, eandē in arduis uestris dubijs tanquā magistrā Christi fideliū deuota mēte requirite: alijs etiam ecclesiis & monasterijs maximè à prædecessorib. seu progenitorib. uestris cōstructis, dotatis uel ditatis, defensionū aliorūq; beneficiorū subsidia oportuna porrigite: nouas ecclesias uel monasteria & alia pia loca (prout diuina gratia inspirauerit) pro augmēto diuini cultus erigite: libertates & priuilegia ecclesiis & ecclesiasticis personis à diuis regibus & imperatoribus cōcessas, nō solū conseruare, nec non manu tenere, sed etiam pro reuerētia diuini cultus augere curate. Cōcilia etiā episcoporū pro ecclesiasticis necessitatib. prout opus fuerit, cōgregari summo studio procurate. Alia quoq; oīa & singula deuotionis opera quę zelum Christianę religionis respiciūt, sicut & patres nostri prædicti (ut ex præhabitis clarè patet) in generationibus suis pijssima deuotione fecisse noscūtur, tota mētis deuotiōe peragere nō cessate. nec enī aliàs gloriari potestis uos de ipsorū genere descendisse. unde Saluator noster Dominus Iesus Christus, Iudæis Abrahā se habere patrē gloriantib. (ut patet in Euāgelio Iohānis 8. c.) dixit: Si filij Abrahę estis, opera Abrahę facite. quę uerba etiā habenť per Gratianū posita, 22. q. 2. §. ite opponit. Si uerò de dictorū principū nō descendistis genere, saltē per imitationē laudabilē operum Christianæ religionis, uos constituite filios eorundem: pro indubitato tenentes, quòd filiatio imitationis bonorū operū, lōgè

præstantior est filiatione originis. per imitationem enim bonorum A operum etiam filij Dei dici meremur. Vnde dicit beatus Hieronymus: Si filij Christi sumus, quod ipse fecit, nos imitari debemus: ut patet in Canone 56. dist. Dominus. in fine. Circa præmissa non mo dicum attendentes, quòd ideo (ut refert Chronica Martini) post tempora imperatoris Arnolphi, finem, quo ad posteritatem, Caroli Magni accepit imperium: quia eo tempore posteri eiusdem Caroli ecclesias, quas patres eorum construxerunt, non fouebant, sed potius dissipabant: quodq; idem Carolus, Otho primus, & Heinricus secundus, Romanorum imperatores, qui maiori Christianæ religionis zelo uigebant, plures ecclesias & monasteria, quàm cæteri principes Germani, construxerunt: pluribus etiam bellorum claruêre uictorijs, plurescq; nationes exteras, seu etiam rebelles, regno & imperio subiugarunt. Vltra hæc omnia, si laudabiliũ operũ prædictorũ principũ memores per imitationẽ laudabilẽ extiteritis, accipietis (ut sequit in auctoritate præmissa) gloriã magnã: non quidẽ gloriã magnã mundanã tantũ, quæ transit: sed etiam nomen æternũ, scilicet quod est scriptum cœlis. De quo nomine Saluator noster discipulis suis (ut legit in Euãgelio Luc. 10. cap.) ait: Gaudete aũt, q; nomina uestra sunt scripta in cœlis. cuius gaudij nos faciat esse participes ipse Saluator, q est benedictus in secula seculorũ, Amẽ.

CAPIT. XVII. ET VLTIMVM, IN quo illustri Domino Rudolpho, duci Saxoniæ, opusculum præsens offertur, & Dominus pro Zelo Christianæ religionis ueteribus Germanis principibus ab eo collato laudatur: quodq; ipsum ducem in consimili Zelo conseruet, suppliciter imploratur. B

O Princeps inclyte, humilitate alijsq; præclaris uirtutum meritis insignite, hoc Opus exiguum, deuotissima ueterum Germanorum principum sancita opera Christianæ religionis zelo pro deuntia summariè continens, à mea exiguitate collectum, animo quæso suscipe lætabundo. Verùm quia zelũ & opera huiusmodi Deus, bonorum auctor omniũ, ad sui nominis gloriam ac catholicæ fidei augmentũ eisdẽ principibus conferre dignatus est: quas laudes ex hoc sibi referre omnes Christicolę ac specialiter Germani debeant: quę neq; mens potest concipere, nec lingua proferre. Ex operibus nanque eorundem principum zelo Christianę religionis feruenter ignitis, fides Catholica est quasi per totum occidentale imperium (ut patet ex præhabitis) dilatata. Ex his sacrosancta Romana ecclesia, aliarum Dei ecclesiarum mater & magistra, sedẽdo quiescit in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducię, ac temporali requie opulẽta. Ex his etiam ecclesię occidentalis imperij, & singulariter in Germaniæ, Galliæ & Angliæ prouincijs constitutæ sunt, multiplicibus diuitijs, priuilegijs & honorib. sublimatæ.

Igitur

A Igitur nos omnes Christianæ fidei professores, pro tantis ex zelo eorundem principum Christianitati collatis à Deo beneficijs, ipsi Deo misericordiarum patri (qui maior est omni laude) gratiarum actiones & laudes (prout possibilitas nostra patitur) mente deuotissima exoluamus. Nos quoque Germani Christicolę ad glorificandum Deum, cique immensas pro zelo & operibus prędictis gratias referendo: tanto debemus animari feruentius, quãto ex eisdem zelo & operibus genti Germanicę, quę per gloriosorum principum Germanorũ Pipini & Caroli Magni, eiusdem Pipini filij, strenuã & deuotam operam à cultu idolorum, cui, ut referũt antiquorum historiæ, multum dedita fuerat eadem gens nostra, uix auerti poterat, salus animarum ęterna prouenit, ac proueniet dante Domino in futurum: quantoque ex dictis zelo & operibus, Germania cæteris Christianitatis prouincijs dinoscitur esse prælata. Demũ ad tuę nobilitatis excellentiam, Princeps magnifice, in cultum meum sermonem dirigens, diuinam potentiam supplex imploro, quatenus pietatem tuam in ardore fidei catholicæ, in deuotione mentis, ac Christianę religionis studio, laudabilia ueterum Germanorũ principum exempla præmissa sequendo, in tempora longiora conseruet: ut post terminum præsentis uitæ, tu unà cum eisdem gloriosis principibus sempiterno merearis præmio coronari, eo præstante
B qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

NICOLAI CVSANI, QVVM HAEC SCRIBERET, DECANI SANCTI FLOrini Confluentiæ, Theol. Decretorumque Doctoris excellentissimi (quippe qui uirtute & ingenio tantum profecit, ut Cardinalis Tit. S. Petri ad uincula euaserit) in treis sequentes de Catholica concordantia libros, Præfatio.

EXposcunt agitata huius sacri Basiliensis Concilij, quę forte in nouitate quadam (facilè apud eos qui huius tempestatis scriptoribus indubiam fidem etiàm in uoluntarijs præbent) dijudicarentur: aliqua peritiora ueterum ingenia, uetustate iamdudum abolita, ob eorum qui hoc æuo dies graues ad finem ducunt, & priscorum illuminatissimorum naturam disparẽ, palàm facere. Et eo hæc res dissonantior uidetur, quòd minus à teneris annis imbibita, minusque præuisa, quodam excitatiuo superno influxu, ex conquassatione ingeniorum ob exortam discordiam definita est.

Quis, rogo, ante hos pauculos annos ea dixisse absque nota potuisset, quæ nunc fieri conspeximus, ad manifestandã uniuersaliorum Conciliorum eminentissimam potestatem: quæ dudum non sine maximo publicæ utilitatis ac fidei orthodoxæ dispendio dormitauit? Videmus autem per cuncta ingenia, etiam studiosissimorum

rum omnium liberalium ac mœchanicarum artium, uetera repeti, A eacꝫ auidisimè quidem, ac si totius reuolutionis circulus proximo compleri superaretur, resumimus tantum graues, nec sententiosos auctores. Verùm & eloquio, stylo ac forma literarum antiqua, uidemus omnes delectari, maximè quidem Italos, qui non satiantur disertisimo (ut natura Latini sunt) huius generis Latiali eloquio: sed primorum uestigia repetentes, Græcis literis maximum etiam studium impendunt. Nos uerò Alemanni, etsi non longè alijs ingenio minores ex discrepanti stellarum situ essemus effecti: tamen in ipso suauisimo eloquij usu, alijs plerunque non nostro cedimus uitio: cum non nisi labore maximo, tanquàm resistenti naturæ uim facientes, Latinum rectè fari ualeamus. Non admirentur itacꝫ nationes cæteræ, si inscripta testimonia certorum mandatorum legerint. Originalia enim multa longo abusu perdita, per ueterum cœnobiorum armaria, non sine magna diligentiá collegi. Credant igitur qui legerint, quòd omnia ex antiquis originalibus, non ex cuiusquàm abbreuiata collectione, huc attracta sunt. Non retrahat rogo quenquam à legendo, incultus stylus: apertus enim absque fuco clarisimus sensus, humiliori eloquio, etsi non auidiùs, faciliùs tamen rapitur. Verùm quamuis omnibus placere uellem hanc collectionem, maximè tamen in hoc sacro Concilio constitutis, & tibi inprimis inuictisime Deo coronante Imperator noster Sigismũde: ac etiam prędigno Cardinali Iuliano, uestrę nationis mansuetisimo legato. Si etenim tantæ & excelsæ utriuscꝫ potestatis approbatorum iudicia patescent, nemo sic laudata rectè spernere posit. B

De Catholica concordantia tractaturus, inuestigare necesse habeo ipsam unionem, quæ ecclesia fidelis populi catholici dicitur. Et illius ecclesiæ partes unitas, scilicet animam & corpus. Vnde & prima consideratio est de toto composito, scilicet ipsa ecclesia.

Secunda, de anima ipsius, scilicet sacratisimo sacerdotio.

Tertia, de corpore, scilicet sacro imperio. Et in qualibet inuestigabo ex antiquis & approbatis libris, quæ fuerint necessaria ad intelligendam subsistentiam, naturam, cõpagines, & iuncturas cum membris: ut sic dulcis & harmanica concordantia sciri posit, per quam salus æterna Reipublicæ terrenæ consistit.

Primi libri Capita.

IN hoc primo libro de Ecclesia, inuestigatio circa infrà scripta uersatur.

Cap. 1. Quòd Ecclesia consistat ex concordantia omnium ratiocinabilium spirituum, per dulcisimam harmaniam ad Christum, ueritatem, uiam & uitam, qui est sponsus ecclesiæ.

Cap. 2. Quòd hæc colligantia, qua membra ipsius ecclesiæ modò dictæ Christo uniuntur, habeat graduationes differentes, secundum exemplum sancti Ambrosij, de Magnete lapide & annulis

A nulis ferreis sibi inuicem substitutis, & per magnetem attractis. Ex qua differentia, Hierarchicus ordo inuestigatur.

Cap. 3. Quòd una est ecclesia à principio ad finem: sicut unus Christus, qui solus quoniam ueritas est, per omnes scripturas, per signa & sacrificia, loco & tempore congruo exprimitur, licet clariori modo uno tempore quàm alio. Et ibi quomodo graduatiuè quodāmodo, usq; in Christum successiuè, in maiori lumine sanctitatis & ueritatis, apparuerunt membra Christi, & sic descensiuè usq; in finem. Et quòd paradisus regnum ecclesiæ significet.

Cap. 4. Quòd licet ecclesia triplex sit, triumphans, dormiens, & militans: tamē ipsa militans uariè cōsideratur, uel pro traducenda in triumphantem patriam, & est prædestinatorum, uel Deo in præsenti tempore per fidem & charitatē unitorū, uel per fidē tantum. Et quomodo sit similis exercitui, & alijs exemplis proportionetur. Et est cap. notandum, ualens pro euacuatione multorum dubiorum, & reductione errantium.

Cap. 5. Quòd ecclesia ex bonis & malis permixta sit: & quòd exercitium malorum, quod ex officio dependet, non caret effectu, quod & de signaculo trinitatis in ecclesia militante, ac etiam de subordinatione ecclesiæ triumphātis, dormientis & militantis: & ibi de hoc pulchra & notanda.

B Cap. 6. Quòd in triumphanti consideratur unitas, ex Deo, angelis, & animabus sanctorum. Et quòd militans triumphanti subordinatur, quoniam ex sacramētis & sacerdotio & populo catholico connectitur: sacramenta subalternantur Deo, sacerdotium ministris, scilicet angelis, populi beatis animabus. Et de ipsa colligantia subalternali: quomodo sacerdotium coniungitur per sacramenta, quæ Deo proxima sunt, Christo, populus sacramentis per sacerdotium, & de graduatione cuiuslibet partis: & quomodo in qualibet parte, supremus Hierarcha in se repræsentatiuè inferiora comprehendit, & est singularissimum cap. deinde de sacerdotio sacro singulariter, & primò.

Cap. 7. Quòd ecclesiastica Hierarchia, ordines & gradus ad instar angelicæ habeat. Et ibi exemplo & mixtura, hæc pars manifestatur.

Cap. 8. Quòd trinitas à sacerdotio consideratur: scilicet ordo, præsidentia, & cathedra, sicut spiritus anima & corpus se habentia: & quòd sicut in ordine est Hierarchica graduatio, sic & in præsidentia, & cathedra: & de sanctitate sacerdotij.

Cap. 9. Quòd sicut sacerdotium subalternatur Deo, ita præsidentialitas angelis: & quòd sacerdotium per medium cathedræ angelo qui ecclesiæ prælatus est, connectitur, ex quo ueritas cathedræ solidatur, & est singulare.

Cap. 10. Quòd efficacia intercessionalis sacerdotalis officij, iuuatur

iuuatur ex continuatione ipsius sacerdotij,quo ad hoc beatos in pa A tria. Et ibi epilogus, quomodo ueritas sacerdotij radicatur in triplici cœlesti concordantia, quoniam ad diuinam per ordinem, ad angelicam per cathedram, & ad beatos in patria per officiũ.Et sic est sacerdotium,ut anima una in corpore fidelium.Et est ualdè mente tenendum illud paruum cap. maximè ubi epilogat & subinfert.

Post præmissa oportet inuestigare, quæ uerba Christi ad ecclesiam & Apostolorum successores trahi debent, ut in illis fundetur radix ecclesiasticæ potestatis.

Cap. 11. Quòd Christus ad Apostolos loquutus est sæpe àliqua, quæ non poterant de ipsis,sed successoribus uerificari, & sæpe uoluit ad ecclesiam congregatam actu uerba dirigi, aliquando ad dispersam. Et ibi de Petro figuram ecclesiæ gerente.Et inseritur epistola Alipij,Augustini,& Fortunati,quę habet notãda puncta.

Cap. 12. Quòd per documẽta pulchra, exẽpla illa probentur alibi. Et ibi de dispersione ecclesiæ per mundum,ante aduentum Domini secundùm.Et ibi,qualiter illi aduentus intelligi debeat in nubibus.

Cap. 13. Quòd illa est uera catholica ecclesia, quæ cuiꝗ est loco coarctata:& ibi de Materno Coloniensi episcopo.

Cap. 14. Quòd una sit uera certa Petri cathedra, in qua oẽs Petri successores sedẽt. Et ibi de unitate cathedrę,in qua necessariò B catholici sedere habent: & prior sedens in eadem est papa. Et quomodo hoc intelligitur, Qui cathedrę Petri non adhęret,fidelis non est:& est singulare.

Cap. 15. Quòd præsidentes suam subiectam figurant ecclesiam: & sic Ecclesiastica potestas, est in episcopo. Et ibi de principatu Romani episcopi:quomodo in episcopatu fidei stet primus.

Cap. 16. Quòd Romana ecclesia capitur aliquando pro sede:& occasione illius, quot sint sedes, & quæ prima: & quod primitiuitas ab Ethnicis traxit initium. Et quòd episcopus Romanus ab ipsa urbe Romana eminentiam habeat: & hoc declaratur argumentis multis, concurrente nihilominus priuilegio Christi.

Cap. 17. Quòd Romana ecclesia aliquando capiatur pro proximè unitis sibi,& aliquando sedes pro põtifice & ecclesia, pro papa & pro clericis suæ diœcesis & fidelibus,aliquando pro subiectis metropoli, aliquando pro subiectis patriarchatus, aliquando fidelium ecclesia.Et in quo intelligitur,Romanam ecclesiam errare non posse.

Secundi libri Capita.

SEcundo loco, præsuppositis quibusdam fundamentis,ad propositum facientibus,se offert Conciliorum principalis materia: ob quam inuestigãdam radicitus, labor omnis assumptus est. Vnde quod primò tractatur,est id.

Cap.I.

A Cap. 1. Quòd synodus est cœtus senum uel presbyterorum per unam uiam tendentium,& quòd dissentientes non faciunt Cõcilium, & quòd habet graduationes uarias à particulari usque ad uniuersalem,& quòd uniuersale uariè capitur. Et ibi exprimuntur graduationes, ab infima synodo usque ad supremam.

Cap. 2. Quòd quisque præsidens regulariter habet subiectam synodum conuocare. Et ideò papa uniuersalem. Et quomodo intelligitur, sine papæ auctoritate synodum uniuersalem regulariter non esse.

Cap. 3. Quòd ex quinque Patriarchis, plenum uniuersale Concilium constituatur. Et quòd ad esse Concilij requiritur, quòd in aperto & non in obscuro, absque motu cũ omni libertate, absque tumultu & ordinatè celebretur. Alioqui si ritè non celebratur, errare potest, & etiã ab ipso ad aliud appellare, & multa ibi quæ singulariter notanda sunt.

Cap. 4. Quòd in synodis uniuersalib. ad hoc quòd à Spiritu sancto dictata censeantur definita: ex concordantia, & communi omnium consensu, pronunciatio & decretatio fieri habet.

Cap. 5. Quòd licet legantur multa Concilia, in quibus etiã interfuere legati Apostolicæ sedis, errasse: tamẽ nullum de illis ritè celebratum fuit, & hoc probatur de singulis conciliabulis. Et ibi,
B quomodo uniuersalia Concilia corrigunt particularia, & de maxima firmitate uniuersalis Ecclesiæ catholicæ.

Cap. 6. Forma antiquorũ breuissima, in celebrãdis uniuersalibus Concilijs. Post hæc de Concilijs generalibus, quæ sæpè uniuersalia dicuntur, submittitur, in quo tractatu enodatur deceptio multorum recentiorum.

Cap. 7. Quòd aliquando Concilium multarum prouinciarum, aliquãdo occidẽtale, & quòd omnia etiam cum legato papæ celebrata, pręter Concilia uniuersalis Ecclesię, dicuntur, sicut sunt, prouincialia seu localia, licet dicantur uel generalia uel uniuersalia, aliquando etiam papa in eis præsidente. Et quòd dicantur Patriachalia. Et ibi de Concilio generali uel uniuersali ratione Ecclesiæ, aut papæ, quomodo solum sit in certis regionibus, Patriarchali sedi subiectis collatum, & in quibus & quomodo hoc subest papę, & quantæ auctoritatis existat. Et alia utilia de congregatione & subscriptione.

Cap. 8. Quòd auctoritas in concilijs non dependet à capite Concilij, sed communi omnium consensu. Et hoc declaratur per multas subscriptiones, papam de consensu, & non tantùm de Cõcilio definire & cõstituere, & quòd omnes Episcopi sunt iudices & definitores & constituentes, & quòd subscriptio roboret & confirmet acta Conciliorum.

Cap. 9. Quòd nulla constitutio canonica sit efficax, nisi ex

consensu expresso uel tacito,aut secundum aliquam canonicam facta fuerit. Alioqui si per qualēcunq; particularem fiant ordinationes,non dicuntur cōstitutiones,nec ligant nisi ex acceptatione uel consensu præueniente,quo ad potestatem constituentis. A

Cap. 10. Quòd statuta etiam generalia,non ligent aliquando particulares prouincias,nisi acceptentur. Et quòd uigor statutorū ex acceptatione per usum uel cōsensum potius dependet , & quòd ideo propriè solum sunt constitutiones,quę synodicè promulgantˀ.

Cap. 11. Quòd Romani pōtifices decreta, robur & ligādi uigorē ex acceptatiōe & usu capiūt, aliter in periculo essent Christiani.Et propter hoc synodicę constitutiones sunt maximæ efficaciæ, & ibi causa redditur:& insuper iura quæ de decretalib. Apostolicæ sedis loquuntur,de synodicè aut secundum canones decretis intelligi debent.

Cap. 12. Quòd ex cōsensu uigor statutorum dependeat,probatur per uim quę consuetudini inest.Et quòd pręsidentia papę in Concilio uniuersali,quo ad potestatē condendi, rectè æquiparetur præsidentiæ metropolitani,in prouinciali Concilio. Et ideo papa semper quasi apud antiquos archiepiscopus nominatur.

Post hęc examinatur difficultas prętacta,ex argumētis quę fieri possent,à papa iurisdictionē omniū & statutorū uigorē depēdere.

Cap. 13. Quòd argumenta omnia,quę dicūt papā habere potestatis plenitudinē à Deo,& consimilia,non obstant, & ibi latè de hoc.Et quòmodo constituatˀ administratio superiorū,ex subiectione inferiorū:ex quo euenit potestatē superiorum etiā ab inferioribus depēdere,& est notatu dignū.Et quòd papalis administratio, non habeat alia principia quàm Episcopalis:quoniā omnis ecclesiasticæ potestatis administratio,desursum & deorsum constituitur, quoniam mediator est ipse pastor,inter Deū & gregē:& euacuantˀ omnia argumenta secundum ordinem,per longum processum. B

Cap. 14. Quòd omnis constitutio,ex radice naturalis iuris locum habet : & quod omnis coactio cū natura æquè liberi simus,ex electione & cōsensu subiectorum sit.Et quòd iurisdictio creata, ex se non habet potestatē,nisi secundū legē,& est pulchra speculatio.

Cap. 15. Quòd ex fundamētis prętactis, sicut episcopus sine capitulo,& Metropolitanus sine suffraganeis:ita & papa sine cardinalib. uniuersalia statuta oēs subiectos tāgentia facere nō debeat.Et quòd ideo nullius Synodi iudiciū,absq; auctoritate Apostolicę sedis ratū est:quia ab omnib. etiā Synodicis, excepta uniuersali uniuersalis Ecclesię Synodo,ad ipsam Romanā sedē appellatū inuenitˀ. Et ibi quomodo hoc commune dictum intelligi debeat.

Deinde cognitio quòd ex consensu firmitas Synodica dependet,uidendum qui interesse debeant,& ibi.

Cap. 16. Quomodo ex definitis subscriptionib. deprehenditur,

A henditur, episcopos & definitores alios etiam consensum pręstare & sub scribere abbates & monachos: laicos uerò tanquam auditores & testes. Et quòd periti clerici etiã administratione carentes, non debeant à Concilijs pelli.

Et primò cõsequenter, de Potestate uniuersalis Concilij tractatus subnectitur.

Cap. 17. Quòd patriarchale Conciliũ nõ est regulariter supra papã, sed ei subest nisi erret, in fide tamẽ eũ reformare potest, sicut & Metropolitanũ prouincialis. Et quòd uniuersalis Ecclesię Synodus, nõ tantùm supra papã, sed etiã eius & omniũ aliorum patriarcharum Synodos existit simpliciter: quo & euacuaẽ argumentum id, quod cõmuniter obijcĩ, Romanam sedẽ priuilegio Christi toti Ecclesię super eminere. Et quòd uniuersale Conciliũ, saluò illo priuilegio in sedentẽ in sede, dũ sua abutiẽ potestate, pro bono uniuersalis Ecclesię iurisdictionẽ et superioritatẽ habet, & exẽpla ponunẽ.

Cap. 18. Quòd fundamentũ huius considerationis maioritatis Cõcilij supra papã est, secundum Augustinũ: quia certior & infallibilior est repręsentatio Ecclesię, cui ueritas & assistentia est promissa in uniuersali Cõcilio, quàm in papa tantũ. Et ibi aperiẽ fundamẽtũ totius materię, repræsentationis, & administrationis & cur eligi debẽt pręlati, & qualis ordo seruari, & quomodo Cardinales, tan-

B quam legati prouinciarũ à prouincijs eligi. Et ibi de ipsis aliqua singularia, quòd ipsarum potestas ex communi cõsensu exorta est, & quomodo.

Cap. 19. Quòd libertas electionis est radix, per quam omnis ordinata potestas constituitur, & breuiter & pulchrè de hoc.

Consequẽter ad difficilẽ materiã acceditẽ. An papa per uniuersalis Ecclesię Concilij canones ita ligari possit, quòd in contrarium nequeat. Et primò:

Cap 20. Quòd papa nõ possit tollere, immutare, uel retractare, uniuersales canones. Et probatur auctoritatib. & exemplis. & professionib. ac argumentis multis. Et quòd dispensatio & declaratio rationem canonis in particulari casu locum non habere, locũ habet absq; canonum præiudicio: & ibi de hoc latissimè, quia ita expedit.

Cap. 21. Quòd etiam dispensare & aliquid disponere (quod uideatur uniuersalibus canonibus contrarium) papa sine cardinalibus non debeat.

Post superiora, de Concilijs alijs particularibus aliqua restantia annectuntur. Et primò.

Cap. 22. Quòd prouincialis Synodus, per Metropolitanũ qui est iudex prouincię (licet criminales causas per se iudicare nequeat) congregari debeat: & quòd Concilia sunt optimè & necessariè pro bono Ecclesiæ instituta. Et de uniuersali Concilio multorum prouincialium, quomodo est super particularia prouincialia. Et quo-

modo iudices locorum concurrere debent in illis, & quòd solui nõ debeat, nisi præfinito loco celebrãdo, & tũc cũctis determinatis. A

Cap. 23. Quòd forma celebrandi illud Concilium, tradatur in primo capitulo Tolletani Concilij, & ibi inseritur de uerbo ad uerbum, quæ est notanda per omnia, maximè in fine.

Cap. 24. Quòd uniuersalia unius nationis uel regni magni Concilia, habẽt magnã potestatẽ, & de omnib. etiam de fidei definitionib. inueniuntur se intromisisse. Et iudicant de consuetudinib. de primatu, & breuiter de omnib. quę in natione aut in regno oriunt. Et ibi quòd non nisi ex uniuersalib. & arduis causis congregari debeat, & quomodo, & etiam qualiter per legatos prouinciarum, uel eorum qui Concilio intersunt, plena auctoritas Concilij habetur.

Cap. 25. Quòd uniuersalia talia Cõcilia tanquam caput congregãs, eis nihilominus subsit. Sic etiam pariformiter papa, uniuersalis ecclesię Cõcilio subest, licet ad eius iussum cõgregatur. Et quòd sicut auctoritas primorũ Cõciliorũ uniuersaliũ, à congregante nõ depẽdet, ita nec uniuersalis ecclesię Cõcilij auctoritas à papa. Et ibi pulchra de hoc, quomodo continuari ipsa Concilia debeant. Et ibi causa utilitatis eorum.

Et quia omnes canones & statuta & synodi sunt, quib. ordinetur uita nostra in Deum, & propter hoc sunt reformatoria omnia concilia: subsequẽter pauca de reformatione sacerdotij ponuntur. Et quia omnis abusus potestatis ecclesiasticę est maximè, qui reformari debet, ideò primo de potistate ecclesiastica. B

Cap. 26. Quòd potestas sacerdotio tradita est libera, à Christo ei credita, pro salute animarũ in Dei laudẽ ordinata. Et quòd ex hoc uirtus distributiua sacramenti Eucharistiæ, illimitatè est eis credita. Et quòd fideles, decipi in modo distributionis ita à libera & credita potestate sacerdotij dependentis non possint, in quo dissoluitur error Bohemorum dicentium: utranq; speciem de necessitate salutis distribui debere.

Cap. 27. Quòd maior deformatio oritur ex deformatione capitis, ex hoc quòd superiores inferiorem potestatem usurpant.

Cap. 28. Quòd papæ regulariter cõpetit arduas causas definire, & curam uniuersalis Ecclesiæ habere, Metropolitanos cõfirmare, sicut cuilibet Patriarchæ in suo districtu. Et ibi de sententia Calcedonensi, & canone 8. Concilij. Ex quibus & alijs potestas ordinata papæ elicitur. s. facere permissa, & Synodos suas & ad eas Metropolitanos cõuocare, & inter Metropolitanos iudicare. Et ibi quomodo Princeps seu Imperator, solũ uniuersalis Ecclesiæ Concilijs, nõ illis Papalib. seu Patriarchalib., inter esse consueuit. Et quomodo nisi ius unicuiq; illæsum & canões seruenť, pax Ecclesiæ perit.

Cap. 29. Quòd canões 8. Cõcil. corruptè sępe in decreto positi ad reformationẽ optimi sunt. Et q; iuxta 8 cautionẽ eiꝰ Metropolitani.

secularibus

A secularibus curis uacare nullo modo debeant, nec spiritualia per suffraganeos exercere:& quòd maxima difformitas oritur ex hoc, quòd prælati tantùm sæcularibus curis inuigilant.

Cap. 30. Quòd magna sit difformitas in eo, quòd correctio & uisitatio uertitur in quęstum,& ibi canon illius 8. Concilij: qui dicit illum sacrilegum, qui sub specie uisitationis subiectas ecclesias grauat. Et quomodo auaritiā, de presidentib. & maximè Romana curia, tolli oporteat:& quòd necessitati Ecclesiæ communi, ordinata contributione subueniri debeat.

Cap.31. Quòd remedium sit in 8. Concilio cap. 26. editum, quomodo grauatis subditis per episcopum rei forma iudicij subueniatur. Et quomodo gradatim usque ad Patriarchā per appellationes deueniendum sit.

Cap.32. Quòd monachi promoti ad dignitatē Episcopalē, habitū & uitā monasticā seruare teneantur ex canōe 27. Et quòd prelati per electiones fieri debeant liberrimè absq; impressione. Et quòd episcopi ex preceptione principū, ex potentatu episcopi facti dispo nendi sint:& quòd solùm idonei per ascensum, qui gradatim fieri debet, assumendi sint ad prelaturas, qui solum zelo Dei nō appetitu principandi tonsi sunt. Et ibi quòd quatuor annis in sacerdotio prius stare debuerit. Et quòd de eadē ecclesia si digni inueniuntur,
B pro motiones gradatim fieri debeāt. Et qui gesserant curā secularium assumi nō debere. Et quod inuitis episcopus dari non debeat. Et multæ pulchræ rationes fortes ad hoc, quomodo electiones in iure diuino & humano fundatæ sunt.

Cap.33. Quòd reformatio deposcit necessariò, ut quisq; officio & uoto satisfaciat:& enumerantur aliqua, quę etiā sunt necessaria fieri, si reformatio ordinaria introduci debētin ecclesiā & sacerdotiū.

Cap.34. Vltimo epilogabitur in breui quicquid premittitur. Et euacuatur opinio eorum, qui primatum Petri à Christo esse negāt, & solidatur ipsa ueritas, quę dicit, principatū papę à Christo, mediā te consensu ecclesiæ esse: & quod eius potestas est à Deo, coactio uerò mediante ecclesia.

Tertij libri Capita.

ESsent tertio loco pandendę preābulari loquutione, eximię laudes nostri à Deo coronati presentis pijssimi Sigismūdi Imperatoris maximi. Et quia ipse ille alter Augustus, qui se dominū nominari renuit, ac rectè, alter Basilius humillimus, cuius laudes subsequētia manifestant: ignoscet facilè maximè mihi rudissimo omniū, qui cū minima explere nequeā, facilè in maximis imò in immēsis, cōfuso stylo etiā prius clara conuoluerē, nec aliquod futurū etiā ueritatis argumentū prebere: si eius inuictissimi Cęsaris uiuētis, & imperiū efficax in me suū seruulū habētis, laudes canerē. Presumptio enī adulationis, & principib. omnib. dū uiuūt, cōplacēdi studium, fidē paruifaciūt, si ab ijs maximè qua ego humili cōditione cōstitu-

tis ſcripturis mādantur. Ad rē itaq; ueniens, uerſa͞t tota intentio, ut A
potentia ſacri noſtri imperij, quod apud Alemannos eſt in finem ut
conſeruetur: & concordantia, qua ſe annuē ſacerdotio ſancto unit, ut
uiuat catholicę ſciatur. Eſt itaq; pro huius & difficilis rei fundamen
to, primò inquirendū de ipſo ſacro imperio, quo ordine aut qua de-
pendentia & qua uia apud Alemannos ſubſiſtat. Vnde primo loco
rectè inueſtigabitur.

Cap.1. Qua radice legis latio ac principatus om̄is, & maximè mo
narchicus exori͞t, ac quomodo ſolide͞t, & exide Imperatorē in corpo
rali hierachica, ſicut papā in ſpirituali caput & omnium pricipē eſſe.

Cap.2. Quòd Imperialis poteſtas, ordinatè ex dono Cōſtant. in oc-
ciduis à papa nō depēdeat, & q; ipſa formoſa donatio apocrypha ſit,
ſicut quędā alia, & ibi hiſtorię quædā de Pipino & Carol. breuiter
connexæ, ad ſciendum quomodo temporalia primu'm ad Roma-
nam eccleſiam deuenerunt.

Cap.3. Quòd imperiū nō fuit de Gręcis translatum per papā in
Germanos uel Frācos, licet patricij Rom. ſeu etiā Imperatores dice-
rē͞t, ſicut Hēricus 4. in generali Baſilienſi Cōcil. coronatus patricius
dicebatur. Sed quòd Otho primus fuerit inter omnes Imp. primus
pleno iure, recto, ordine per populum & clerum Romanum & Sy
nodum cum ſucceſſoribus creatus Imperator, & de hoc hiſtorię. B

Cap.4. Quòd electores à Rom. pontifice nō ſunt creati, nec po-
teſtatē habēt: ſed ex cōmuni cōſenſu ſubiectorū imperio, qui diui-
no & humano iure, non poſitiuo, ſibi Imp. præficere poſſunt. Et
quòd rectum & iuſtū imperium, uim ſolā ex eorum electione, abſq;
Papali cōfirmatione habet. Et quòd deponi à ſolo papa nō poſsint.

Poſt hæc inueſtigatur poteſtas imperij.

Cap.5. Imperium poteſtatem ſupremam mūdi, ac uicariam ſub-
ſtitutionem à Chriſto habere, hinc & Dei miniſter, & Chriſti uica-
rius dicitur, typum Chriſti regnantis ſuper omnes gerens.

Cap .6. Quòd imperij poteſtas ęque͞t ſubiectioni obedientia-
li. Et quòd Rom. imperium in certis ibi nominatis prouincijs & re-
gnis nunq; fuit, licet dn̄s mūdi à maiori parte dicatur. Et quòd inter
cunctos potentatus, ſupremum locum ex appropinquatione ad
Chriſtum regnantem, per fidem iuſtè poſsideat.

Cap.7. Quòd Imperatori ſuprema commiſſa cura, ob quam om-
nib. pręeminet, eſt in cuſtodia orthodoxę fidei: & quòd ſuo modo
papę ęque͞t, cū ipſi etiā fidei gubernacula cōmiſſa ſint. Et quòd hāc
cuſtodiam, ſicut ſacerdotio quo ad inquiſitionē & magiſteriū. Et q;
hanc ſummam poteſtatem, ab electione Chriſtianorū conſequitur.

Deinde examinatur, an Concilijs Epiſcoporum, Imperator cum
laicus ſit, intereſſe debeat, occaſione primò dicitur.

Cap.8. Quòd laici certis cōcilijs intereſſe debēt ad ſe defendendū
alijs, ad tātum audiendū, & prīceps in ſibi ſubiecta patria, pro corri-
gendis

A rigendis delictis & reformatione Concilia congregare debet,& ibi exemplum de Carolo Magno &c.

Cap.9. Quòd ſanctus Gregorius Theodericū regem Francorū exhortatus eſt,& monuit,ut Concilium aggregaret Epiſcoporum, & de ſuo regno concubinatum & ſymoniam eliminaret. Et ibi alia exempla, de Recaredo rege Hiſpaniæ & Galliæ.Et quòd regum ſit illa exequi,quæ in illis Concilijs communi conſenſu dictantur.

Cap.10.Quòd Reges & principes cum magna reuerētia & deuotione,illis Concilijs inter fuere cum dulciſc.exhortationibus, & ibi notandum exemplum Recaredi regis. Ad idē Syſenandi & Chuicillai regum exempla.

Cap. 11.Quòd Rex obligetur ad augmentum fidei & deuotionis in ſubiectis,& etiam tenetur forma uirtutis,exemplo doctrinę ſancti Gregorij ad Hilpertum regem Francorum : & quòd Eccleſia ipſis tradita eſt,de qua commiſsione rationem reddere tenentur.

Cap.12.Quòd Rex & princeps leges & ſtatuta generalia prouinciam reſpicientia,in generalib.utriuſq; ſtatus ſui regni Cōcilijs, per conſenſum edicere habet, & illa ſalua ἐπιείκεια exequi & defenſare. Et quòd quotidianum Concilium,de electis ex tota prouintia ſubiecta,de conſeruatione uniuerſalis ſui Concil. habere debeat.

Conſequenter ſubiungitur, quomodo Imperator quo ad ipſa B uniuerſalia totius Eccleſiæ concilia, ſe habere debeat.

Cap.13.Quòd Imperator ad uniuerſalem ſynodum totius catholicæ Eccleſiæ quò ad collectionem & exhortationem & cætera: ſe habet ſicut rex in ſuo regno.Et ibi quō & quando congregare ſolitus eſt Imperator uniuerſalia illa Concilia.Et ibi exempla aliquorū Imperatorū notatu digna inſerta ad longum,ex cauſa ut obſtruantur ora quorundam recentium,qui pauca uetera uiderunt.

Cap.14.Quòd Imperator dare debet,ut omnis tumultus uitetur in Concil.& expulſis expellendis,in tranquillitate & libertate Concilium conſtituatur,cum punitione turbātium patres.Et ibi de hoc exempla pulchra.

Cap.15.Quòd Imperialis cōuocatio ad ſynodos eſt exhortatoria, & papalis quò ad ſacerdotium præceptoria. Et quòd Imperiali, urgente neceſſitate Eccleſiæ,papa negligente,præceptoria fiat.

Poſt hoc quid in ipſis Concilijs cum ſuo ſenatu agere debeat Imp.

Cap.16.Quòd in uniuerſalib.Concilijs legitur Imperator præſediſſe,& ſecum paucos raro ultra. 15. ex ſenatu habuiſſe, qui ex eius iuſsione interfuere tantum, & non alij. Quare in laicos omnes in Concilio iuriſdictionem habet,& eis ſedes deputare.

Cap. 17. Quod laici uocem non habent in Concilio,dum eccleſiaſtica tractantur,& quod ex illo fundamento, concordia in ſedibus ſecularium principum , quorum hodie preſentia utilis, facilè abſque turbatione fieri poſsit,cuius ibi practica ponitur.

Cap.18. Quòd officium Imperatoris & laicorum in Concilio est promotoriale, ad digerendum cuncta quæ tractantur absq; omni partialitate per clarum iudicium. Et quòd ut iudices neutrales in omnibus se habere debent, sententia aũt synodi est in practica. A

Cap. 19. Quòd exhortationib. ad totũ Conciliũ uti debeat Imperator. Exẽplo piĳssimi Basilĳ, quod inserit̃ & est ualdè notandũ.

Cap.20. Quòd locũ suũ tenentib. Imperatores, alloquutiones ad Cõcilia ac persuasiões & inductiones cõmittere possint, sicut & ipsi facere. Et ibi practita, ex 8. synodo per Basilium Imp. cõgregata.

Cap.21. & 22. Quòd præmonere possit & debeat Conciliũ in ĳs quæ necessaria sunt pro Ecclesia, & in synodo tractari debent, exemplo Martiani Imperatoris.

Cap. 23. Quòd alloquutio Basilĳ Imperatoris ad synodum quę est suauissima, per quam ostenditur Imperatorem laborare debere, ut omnis definitio cum Cõcilĳs clarissimo ordine omnibus uolentibus audiri, auditis concludatur. Et post hoc nullus contradictor admittatur, & alia multa & notanda.

Cap.24. Qua pietate in omnes qui deliquerunt, tanquàm communis pater & pastor, pro eorum reductione uti debeat, & demũ in rebelles & non acquiescentes imperali exhortationi, synodicam sententiam exequi debeat, exemplo piĳssimi Basilĳ singulariter notandũ ostenditur. Et quòd noster Imperator alter Basilius, illo exemplo in reductione oberrantiũ Bohemorũ uti debeat. Post præmissa ad statũ ordinatũ sacri imperĳ perquirẽdũ, stylus uertit̃. Et primo: B

Cap.25. De imperiali Concil. ex mẽbris principalib. imperĳ collecto, & eius usu antiquò et utilitate, quòd regimini Reipub. ualdè cõueniat, si rectè celebret̃ & cõtinuetur: & exẽpla & cãtelę ponunt̃.

Deinde pro inuestigatione reformationis lapsi imperĳ nostri à gradu suo primo ista tractantur. Et primo:

Cap.26. De florenti statu imperĳ, quomodo fidei augmentum omni studio procurabat̃, & leges strictissimã suã cẽsurã obtinebãt.

Cap. 27. Quòd Othonis oratio secundi, de dando temporalia ecclesĳs, sanctam habuit considerationem.

Cap.28. Quòd principes & duces sub imperio, pro tuendis subiectis officiati, temporanei primò & post hoc feudales uasalli, ex bonis causis seruato imperio annuo tributo & seruitio cõstituti fuere. Et quõ Telonia & uectigalia & talliæ, Reipub. seruiebant. Et Imperator illam Rempublicam stipendiato exercitu tuebatur.

Cap.29. Quòd hodierno tẽpore, imperiũ multũ ab illis obseruationib. in difformitates maximas cecidit. Et quòd Romana curia etiã in causa sit euacuationis ęrarĳ Reipub. Similiter quòd regimẽ hodiernũ inordinatũ in tẽporalib. quo ad ecclesiast. Reipub. obsit.

Cap. 30. Quòd imp. solu'm habens administrationem imperalium, arctatur iniustè sępe per pacto & iuramenta clericorum, ad confiamandũ quæ irrita esse deberẽt. & ibi exclamatio cõtra istud.

Cap. 31.

A Cap.31.Quòd imperium ualdè cecidit: quia iustitia locum non habet, & uis & propria uoluntas, diffidatio, incendia & rapinæ, Rempub.deuastant. Et ibi exclamatio, contra dicentes honorem esse,& per eum posse rem possidere sine iustitia.

Vltimò subiungetur reformatio imperij, post notitiam quondam sani,& post nostro tempore lapsi.

Cap.32.Q' citò sit imperio mortaliter infirmo succurrēdū.Et quid Imp. noster agere debeat,& ꝓponere, ꝓ introductiōe reformōis.

Cap.33.Quòd primo ordinari debeat annuus cōuentus,& iudices per prouincias.Et in quolibet tres coniungant̄ de triplici statu, ecclesiastico,nobiliū, & populari. Et de modo cognoscendi eorū.

Cap. 34 Quòd nulli liceat nisi iudicialiter rem alterius inuadere, sub pœna furti,latrocinij:necessariò ordinetur. Et quòd huiusmodi lex,ōnsensu omnium in imperiali Concilio,dictari,subscribi, & in prouincijs sigillari debeat.

Cap.35.Quòd ipsa ordinatio annui cōuentus, fieri debeat secūdū exemplum priorū.Et ibi quo ad proximè premissa,exemplum in Gallijs per Imperat.(ut quidā dicunt) Constantinū practicatū, & notandum.Et quòd ibi publica cōmoda, & ultima omniū consuetudinū prouinciarū & iudiciorū examinari & regulari debeāt.

Cap.36.Quòd electoribus imperij,in quorum potestate est da-
B re Imperatorem,sit dāda forma strictissima,secundum quam procedere habent uacante imperio.

Cap. 37. Aperitur forma qua ipsi uti possunt,quæest perfecta, bona & utilis,& ars examinata,congruè practicabilis.

Cap.38.Quòd illa ars multum prosit,ubi ardua in Concilijs tractant̄,ut cū libertate melius Cōciliū à quoquā intrepidè haberi possit. Et ibi de quodam alio Venetorum ingenio in consilijs dandis.

Cap.39.Quòd potestas imperij necessario resuscitabit̄,si pax seruari absq; desolatione,& omnimoda discessiōe, & de modo eandē resuscitandi, per publica tributa, Telonia,& ærarium publicum. Et ibi de exercitu puplico,quomodo omnibus prouincijs & dominijs prosit,& easdem in expensis alleuiet.

Cap.40. Quòd lites abbreuiandæ sint,ac illæ leues appellationes extra prouintiam & ad Romanam curiam inhibendę,& quòd talia multa quæ prosunt Reipub. etiam in Ecclesiasticis negocijs, secundum sanctorum patrum canones qui repetendi sunt ordinari per imperiale Concilium possint & debeant.

Cap.41.Vltimò & finaliter declaratur, nihil reipublicæ ecclesiasticæ tantum ob esse,sicuti discordia inter potentatum sacerdotij, & potentatum imperij.Et ibidē suasio,ex qua cōcordia seruari poterit,& in ipso capitulo,sub breuibus aperitur in figura per modū epilogi,utriusq; potētatus cōsideratio.Et ea in sum̄a breui,ad figuratū & pręgnātē cōsideratione reducunt̄, quę diffusè tractata sunt.

EXCELLENTISSIMI DECRETORVM DOCTORIS DOMINI NICOLAI DE CVSA, postea Cardinalis Tituli sancti Petri ad uincula, de Concordantia Catholica libri primi, qui de Ecclesia est,

Caput I.

QVia facilè scienti fundaměta patescere possunt eliciěda, quãtum minimò ingenio ex alto dabitur: de illa profunda diuinæ Ecclesiæ harmonia perpauca dicam. Cōcordantia enim est id, ratione cuius Ecclesia catholica in uno & in pluribus concordat in uno Domino & pluribus subditis. Et ab uno infinitæ concordantiæ rege pacifico, fluit illa dulcis concordãtia uel harmonia spiritualis, gradatim & seriatim in cuncta membra subiecta & unita: ut sit unus Deus omnia in omnibus. Sumus enim ab initio ad hanc supermirandam harmonicam pacē, in adoptionem filiorum Dei, per Iesum Christum prædestinati, qui ideò descendit, ut adimpleret omnia. Hanc prædestinationem probat Apostolus ad Ephesios, per id quòd à principio pronunciatum: quia relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit uxori suę, & erunt ambo in carne una. Sacramentum est Christi & Ecclesiæ. Si ergo Adę & Euæ copula, sacramentum magnũ est in Christo & Ecclesia, certum est quòd sicut Eua os de ossibus uiri fuit, & caro de carne eius, sic & etiam de membris Christi, est os de ossib. & caro de carne eius. Vnde Ambrosius in epistola. 16. ad Herenniũ hãc epistolã Pauli extollēs ait: Nulla benedictionis tãtę epistola increpuit in plebē Dei, sicut illa. Et dicit, quòd Christus sedet ad dexterã patris, & nō oēs nos sedebimus, sed consedebimus in Christo & eius carne in cœlestib. ut aũt ad illã ęternã cōcordantissimã unionem perueniremus per fidē: posuit graduale differentē cōcordãtiã ecclesiasticã, alios dando Apostolos, alios episcopos, alios doctores, & ita deinceps, quousq; in unitate fidei & agnitionis occurrat capiti. Et ut quasi mēbrum non desit capiti suo Christo qui est caput omnium, ex quo unũ corpus fidelium, per harmoniã rationabilē uerbi cōpaginatum atq; cōpactum & connexũ, per omnē iuncturã ministratio nis, in mensurã uniuscuiusq; partis. Augmentum eiũ corporis, facit ædificationem sui in charitate, ut assurgat unum templum in omnibus, in unum templum in omnibus, in unum domicilij habitaculum in spiritu uniuersorum. In quo non solum sanctorum hominum, sed omnium credentium, omnium etiam superiorum rationabilium uirtutum atque potestatum connexionem, fidei spiritusq; accipiendam arbitror, ut per harmoniam quandam uirtutum ac ministeriorum, corpus unum ex omnibus rationabilis naturæ spiritibus, adhæreat capiti suo Christo. Ita ædificationis compage connexa, ut ne acu quidem in iunctura B

singulorum

A singulorum adhærentium discrepare uideatur. Hæc & pulchra, pulchrè Ambrosius ubi supra. Et cõcordat Hieronymus, in epistola ad Algasiam quasi penultima. Et in epistola de Monogamia, ubi dicit: Eua Ecclesiã significat, quia mater uiuentiũ, Adam Christũ, matrimonium, unitatẽ spiritus. Christus caput mulieris & mulier id est Ecclesia de costa uiri formata, & caro de carne, hæc ille. Multa sanctorum scripta, quæ breuitatis causa prætermittenda censeo, de hoc sunt. Et quia manifestissimum est, omne esse & uiuere, per concordantiã constitui: tunc in illa diuina essentia, ubi uitã & esse unum sunt summa æqualitate, est summa & infinita concordantia: quoniam ibi nulla contrarietas locum habere potest, ubi æternitas uita est. Omnis aũt cõcordantia differentiarũ est. Et quãtò minor contrarietas in differentijs: tantò fortior concordantia, & longior uita, & ibi æterna tunc est, ubi nulla contrarietas. Ex hac enim radice, uide alta fundamenta sanctissimæ trinitatis & unitatis: quoniã unitas in trinitate, & trinitas in unitate. Nec ulla penitùs contrarietas, quia qualis pater, talis filius, talis & Spiritus sanctus. Ecce inexpressibilem concordantiam, in Deo trino & uno, à qua quidem cõcordantia, uolenti subtilius indagare quomodo cuncta perfectionalia, de Deo dicibilia ac cogitabilia, in summa cõcordantia unius essentiæ & trium personarũ sunt, maxima & incomprehensibilis
B ueritas, quę ex hoc discursu oculis intellectus obijcitur, elici potest. Quoniam hæc concordantia, est ipsamet ueritas summa. Sed non est nostri propositi. Sufficit tamẽ ex Alberto Magno super uerbo, tu es Christus filius Dei uiui, Matth. 16. scire ad nostrum propositum, quòd pater est fons uitæ, quæ in filio uenam accipit, & fluxũ in omnes, in Spiritu sancto: quoniam per unitatem spiritus, matrimonium quod inter Christum & Ecclesiam est, constituitur. Sicut placet Cypriano in lib. de Vnitate Ecclesię, qui Deum patrem habere uult, nõ potest in uita regnare, nisi per matrem uiuentium scilicet Ecclesiam. Et tunc cum in unitate spiritus est cum Christo, Christi membrum est, à quo per adhæsionem & concordantiam, secundum gradus transformamur, ut ait Augustinus ad Consentium, de trinitate. Deus cum in seipso sit uita, nobis uita efficitur, cũ eius utcunq; efficimur, participes. Et cum in ipso sit iustitia, etiam nobis fit iustitia cũ ei cohærendo iustè uiuimus, & tantò magis minusuè iusti sumus, quantò magis minusuè illi cohæremus. Vnde scriptum est de unigenito filio Dei, cum utiq; sit patris sapientia, atque iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Et quemadmodum scriptum est: qui gloriatur, in Domino glorietur. hęc ille. Vnde hæc est summa dicendorum: quod Christus est uia, ueritas & uita, & omnium creaturarum caput, unicus sponsus Ecclesiæ, quæ per concordantiam creaturarum omnium rationabilium ad eum unum, & inter se pluriũ constituitur, secundũ uarias graduationes.

Cap.

Cap. II. A

NVnc ut propius accedamus, posito hoc fundamento, scilicet quòd Ecclesia per unionem ad Christum constituatur, modũ intelligendi inuestigemus. Et profectò sicut à Deo unico, æterno, simplicissimo, fluunt per creationem cuncta, in quadam diuersa & uariè distanti imagine: ita ut altissima prima creatura participet in alto signaculo cum primo, nòn tamen in quadam concordantia essentiali infinita, qua filius est imago & splendor patris lucis eternę, & tres personæ unus est Deus & hoc propter incapacitatem creaturæ, quæ cum infinita sit, incapax est ex parte sua infinitæ concordantiæ: est tamen altissima suo modo, ex suprema adhæsione & sui dispositione, quæ quantò plus pręcellit alia creata, tantò plus increato, simplici, infinito similior. Vnde suo modo naturali fluxu gradatim minùs similitudinis gerunt, & quasi in umbra, figura aut similitudine præcedentis altioris naturæ, disponitur inferior gradatim, quousq; multiplicatio uersus inferiùs & ignobiliùs ita in radio deficiat uitalis naturæ, quod absque multiplicatione amplius quiescat, in ultimo puncto ita parum habens uirtutis: quod tantum sibi sufficit, & non amplius communicare potest & sic ultimum illius ordinis in umbra terminatur. Et hæc est graduatio ab infinito usq; ad nihil: licet talis media graduatio à primo ordinata sit, nihil tamen esse potest per ipsam totam hierarchicam lineã, quòd absq; fontali principio à mediis constitui possit. Et ut mea intentio clarior fiat, utar exemplo Ambrosij, in epistola.3. ad Sabinum: qui uolens lapsum humanæ naturę per medias propagationes declarare, sumit exemplum magnetis lapidis, qui cum uim habeat attrahẽdi ferrum tantam, ut se transfundat in illius speciem: ita ut plerisq; experiri uolentibus, cum plures annulos ferreos ad eum lapidem admouerint, omnes pari teneat modo, deinde si ei annulo cui adhęserit lapis alium admoucas annulum, & rursus per ordinẽ singulos substituas, licet in omnes penetret per ordinẽ ex illo lapide uis naturæ, tamen priores nexu uehementiore constringit, posteriores remotiore. Sic uerbum supernum lapidem imaginor, cuius uirtus penetrat cuncta usq; ad ultimum: non quod gradatim deficiat uirtus infinita, sed ut finitis & terminatis creaturis, insit mirabilis connexionis ordo. Hoc generali ordine, trinitatis figuram gestant cuncta creata, quæ aut spiritualia, aut corporalia, aut mixta sunt. Deinde spiritualia, triplici ordine distinguũtur: & quilibet ordo triplici choro, ut per omnes cœlestium angeli chorum spirituũ choros, sit unitas hierarchica & signaculũ trinitatis, & unitatis in trinitate, & trinitatis in unitate. Et deinde quantę sint subdiuisionum graduationes in quolibet choro, à supremo usq; ad infimum angelorũ, & deinde cuiuslibet angeli in suis cõstitutiuis principijs: quis capere posset: deinde suo modo in corporali natura hãc hierarchiam quærentes B

A rentes inuenient triplicem ordinem,& cuiuslibet tres choros. Et sicut suprema sphæra est ut umbra ultimi angeli, ita est terra ultima umbra,& fex elementorum. Deinde tertia mixta natura habet se ad instar aliarũ, quoniam ex rationabili, & sensitiuo, & uegetatiuo: & in ea ordines & chori, ut in angelica,& est elementatiua umbra huius, de hoc alibi. Magna enim ista sunt, in quibus à priori, inuestigatio omnium naturalium ac uniuersę creaturæ latet. Dum enim istæ admirandæ differentes concordantiæ, totius uniuersi inuestigātur: quanta ibi miranda naturarum combinatio, quanta orbicularis & influentialis mutua participatio quantùsue in ĳs ad unum finē ordo inuenitur, sapientes cognoscũt. Sufficiat pro pręsenti scire pro nostra inuestigatione, quòd licet omnia creata in esse ex principĳs creatis, quandam gradualem similitudinem cum primo gradatim habentibus constituantur, & per concordantiam uniantur naturali, & originali principio, ut conseruentur: tamen nostra Ecclesia de qua sermo, ex rationabilibus spiritibus & hominib. qui cum Christo uniuntur, licet non omnes pariformiter, sed gradatim, ut in exemplo magnetis apertum est, tantum constituitur.

Caput III.

NAm superius manifestum est per Ambrosium, quomodo sancta Ecclesia quam beatus Paulus supernam Hierusalem, ac ma-
B trem nostram, ac manentē ciuitatem, & ædificationem ex Deo, & domum non manu factam appellat, ex angelis & hominib. constat, quæ partim ex hominib. societate angelica, in ordinib. distictis perfruens, iam cũ Deo in cœlo regnat: partim uerò in ordinib. distinctis peregrinatur in terra,& ad societatem supernā suspirat, ubi est tabernaculum non manufactum, neq; huius creationis. Ad cuius instar per Moysem factum est tabernaculum, iuxta iussionem Domini, ut omnia faceret iuxta quod in monte illi ostendit. In quo superno & uero tabernaculo, quod fixit Deus & nō homo, in interiora uelaminis. i. in ipsum cœlum, confessionis nostrę antistes, summus & sempiternus Pōtifex, sempiternũ habens sacerdotiũ, sacerdosq; magnus secundum ordinē Melchisedech, per proprium sanguinē introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta, sedensq; ad dexteram patris, in gloria paternæ maiestatis interpellat: non uoce, sed miseratione pro nobis. Ideoq; rex regũ & dominus dominantiũ per quem reges regnāt, & cōditores legum iusta discernũt: cœlestē & terrenum principatum, cunctā uidelicet Rempub. regens, tam cœlestem quàm spiritualem ac temporalem: & terram, distinctis in ordinib. disponens, ac moderans, ac supernę, ac mundanæ curię prę sidens: miro ordine angelorũ hominũq; ministeria, pro temporũ uarietate & opportunitate dispensat. Et quæ singulis tēporib. cōgruunt, uel occultiore inspiratiōe uel euidētiore illustratione, pręceptione decernit. Hęc probāt sancti doctores in uarĳs passib. quoniam per hoc, quòd anima cibo sapientię pascitur, tūc diuinę efficitur cōsors

S sors

ſors naturæ,filius enim eſt patris ſapientia. Et hoc deus aperuit(ut A
ſcribit Ambroſius. 12. epiſtola ad Herennium) per Prophetas &
Apoſtolos,& ſcripturas theſauri ſui, iſtud ſcilicet, fidem quæ eſt in
Chriſto:ut hic per fidem cognoſcamus,& ibi facie ad faciem uidea-
mus,de quo plura ibi.Et idem Auguſtinus ad Deo gratias in ſecun
da quęſtione de diuerſitate ſacrificiorū,ubi latiſſimè tantam difficul
tatem aperiens dicit:unū Chriſtum ita diuerſis ſacrificijs tēpore &
loco congruis exprimi,ſicut in uarietate linguarū idem ꝓnunciat.Et
hęc uarietas pro hominū ſalute à Deo facta & præcepta extitit,qui
nūꝙ̄ iuſticiæ & pietati mortaliū deficit:alijs eñ tūc morib.& ſignis,
alijs nunc, ut prius occultus, & poſtea manifeſtius,& prius à pau-
ciorib.poſtea à plurib.una & eadē religio ſanctificat & obſeruat.Vn
de ut idē in tertia.q.ad eūdē ſubiūgit,graduatio in ijs ſacrificijs fuit,
quoniam prima ut umbrę, deinde alia ut figuræ,uſq; ad Chriſtū qui
fuit ueritas.Et forte,ut pręcedenti cap.tactum eſt, quoniam omnia
creata ꝓpter Chriſtū & ad eū ſunt,ut unus mūdus uni Deo uero in-
carnato ſufficit:tunc à primordio tam in ſacrificijs quàm hominib.
gradatim aduentus clariori lumine prophetiarum manifeſtatus eſt.
Ioannes inter natos mulierum eum digito oſtendens ſanctiſsimus,
ante eum,& poſt eum Apoſtoli relicti.Et ſicut graduatio à Chriſto
uero Deo & homine,ad principium mundi uſq; in principium ho B
minū : ita ab eo graduatio uſq; in ultimū. Quod Auguſtinus ad Eſi
cium,de die nouiſſimo declarat,dicens:licet nunquā defecerunt ma
li,tamen quantò plures erunt mali, tantò plus appropiquat ad finē.
Vidimus aūt malos nunc abundare apud nos, & poſt erunt abun-
dantiores,& omnino abundantiſſimi,quando iam iamq; finis inſta
C bit:quæ quam diu aberit ignoratur. Scimus tamen in nouiſſimis
diebus & temporib.nos agere ſicut Apoſtoli: ſed multò magis qui
fuerunt poſt illos ante nos,& magis nos quam qui erunt poſt nos,
donec ad illos ueniatur ſi dici poteſt, qui erunt nouiſſimorum no-
uiſsimi.hæc ille. Et illa eſt ſumma huius ueritatis, ꝙ nihil aliud per
cunctas ſcripturas, niſi Deus & uerbum caro factum crucifixum
propter nos,oſtēditur ſignis & ſacrificijs.Hoc ſolum Paulus ſciuit,
& ad hoc tantum per fidem inuitamur, ut per adoptionē filiorum
Dñi in Eccleſia,per fidem clamemus in ſpiritu abba pater, & ſimus
quaſi Dei filij quando reſurgemus omnes incorrupti, & facie ad
faciem uidebimus illud æternum lumen:ut hoc latius Ambroſius
in epiſtola 23. ad Hierennium. Nam idem ad eundem epiſtola
20.ſcribit ita:Sicut inter animalia creata, homo meritò poſtremus
quaſi finis naturæ formatus ad iuſtitiam:ſic inter omnes fines legis
Chriſtus, ad iuſtitiam omni credenti, & ſic nos ut iumenta ſumus
contemplatione Domini, ſicut ait Propheta: tanquam iumentum
æſtimatus ſum apud te. hæc ille. Vnde ipſe paſtor bonus, & nos
oues paſcuę eius.Et hęc ſit radix uera noſtræ intentionis,quia uerū
eſt ſapi-

A est sapientia Dei patris, estq; sapientia uita, Prouerb. 8. Tunc omnis rationalis creatura, quæ in uita remansit & remanebit, necessariò uerò adhærebit: & sic peccatum quod causa mortis fuit, tam in angelis quam hominib. contra Dei sapientiam fuit. Erexit enim se angelus contra sapiētiam, qui uoluit altissimo similis esse. Et similiter homo, qui uoluit similis dijs esse, scientib. bonum & malum. Omnis itaq; humanę naturæ uita post lapsum, ex adhæsione per fidem mediatoris incarnati uerbi est. Vnde non ineptè cōsiderari potest, quomodo Paradisus à principio plantatus, regnum Ecclesię significet, in cuius medio arbor uitę, uerā tā cœlestiali quàm terrenæ rationabili creaturæ, indefectibiliter pręstitisset uitam: quia ad eius radicem indeficiens fons spiritus sancti, qui Ecclesiā irrigat, à principio fluxit, & arbor illa fructifera semper protulit fructum uitę pascens unitos. Sed cœlestialis creatura, posuit se contra hanc uitam, cōuertens se ad arborem scientię. Dum uoluit enim similis esse altissimo, absq; hoc quod per sapientiam quę fuit ab æterno, participanter similis fieret altissimo, quia eleuauit se ad scire, uolens edere de arbore sciētię: sic & homo spreuit credere, ut similis esset altissimo, uoluit scire antequam crederet. Ecce quod sapientia quæ uita est & uita quę Christus est, perdita fuit per illas creaturas. Ambrosius de fide, Dei filius, sapientia Dei: qui de corde patris aduenìens, arcana
B cœlestia credentib. reseruauit, dicit credentib. Nam ut idem ad Simplicianum scribit, solus filius noscit patrem, & ille etiam cui ille reuelauerit, & nullus absq; reuelatiōe filij, cœlestia mysteria apprehēdit. Quicunq; enim de Dei maiestate aut cœlestib. siue Apostoli, siue Prophetæ: non nisi ex reuelatione demonstrata sibi loqui ausi sunt. hæc ille. Quomodo Christus sit sapientia, iustitia, sanctitas, fortitudo, secundum Hieronymum. 11. quæstione 3. existimata, unde patet quātus fuit error priorū spirituū & hominum, qui sine illa uita ad uitam & ueritatem nitebantur ascendere. Ex quo cōcluditur, quòd Ecclesia catholica, per fidem unionis ad Christum cōstituitur: quoniam sine fide impossibile est, illam desideratam æternam gloriam apprehendere, Deum uidere & Dominum Iesum saluatorem.

Caput IIII.

BReuius loqui exigit cōpendium, quàm exorditus sum. Planè itaq; descendēdo ad intentū, in hac Ecclesia, trinitatis signaculum, quęrētes, inueniemus iā Ecclesiā triplicē ordinē habentem, scilicet, triumphantē, dormientē, & militantem. In quolibet etiā ordine, iterum trinitatem cōtineri, cū alijs multis graduationib. triniter in quolibet choro se habentib. Et has hierarchias triumphantis & dormiētis dimittendo, ad militantē stylum uertentes: considerādum puto, id quod Leo nonus Zacharię aduersus pręsumptiones Michaelis Constantini scribit, dicens, ipsa corporeorū compositio membrorum, nos doceat, qualiter Ecclesia intelligi debeat, ipsa enī

est corpus Christi. Et Apostolus dicit, uos estis corpus & mēbra de A
mēbro. Et sicut in uno corpore multa mēbra sunt, omnia tamen nō
habent eundem actū: ita multi unum corpus sumus in Christo, singulariter alter alterius mēbra. Et infra. Si totum corpus oculus, ubi auditus & alij sensus? Nunc aūt disposuit Deus sicut uoluit corporis membra, singula officio suo apta. Membrum enī suo officio non contentum, sed cupiens prçripere alienum, conturbat corporis ordinem totum: uelut si uisus uoces, auditus colores, discernere tētet. Sic singulorum ornamenta nō sunt alijs cōgrua, sed unumquodq; requirit sua & abijcit aliena. Nā pes refutat galeam & coronam, caput sandalia: & tam discors concordia est in eis, ut eorum quodlibet alij officium suum omnino deputare recuset. Et tamen de bono uni us pariter exultant, sicut de malo cōmuniter dolent, et officia sua nō sibi tantum, sed magis mutuç utilitati exhibēt. Vnde sanctus Apostolus ait: Si gloriaī unum membrū cōgaudent omnia mēbra. hæc ille. Et est singulare satis istud scriptum cum eo, q̄ in pricipio illius cap. ad Michaelem Patriarcham, et Leonem archidiaconum loquēdo, scribit: Sumus unū corpus, & unus spiritus, sicut uocati sumus in una spe uocationis. Ex quo patet, papam, Patriarchis & omnibus Christianis unum tale corpus cōstituere, ubi sunt diuersa mēbra, & quodlibet suo officio cōtentum, ne totus ordo turbeī. Vnde ex mē B
brorum diuersitate, hierachia cōprehendi potest in ordine ad ueritatē cōcordantiæ, sine qua hierachia nō subsistit. Necesse est ergo cōcordiā illam esse in uno & plurib. in uno cap. & plurib. membris. Et ut de multis pauca per ordinem dicamus, in hoc corpore q̄ ita Christo adhæret in spiritu, habitat spiritus, uiuificans totum corpus, & quodlibet eius membrum: sicut anima est tota in toto corpore, et in qualibet eius parte: ut hoc latè prosequiī Augustinus ad Dardanū, de Dei præsentia. Et ideò corpus istud animale ex Adā cōtractum, factū est spirituale per regenerationē in Christo, in qua regeneratione mortuum & cōsepultum Christo, homo nouus spiritualior surrexit, tanquā spōsa sine macula desponsata, ut per militiam deueniat ad uictoriam, quç est per mortem, ut tunc sponsa spiritualissima incorruptibilis resurgens, traducatur ad unionem perpetui matrimonij. Et manifestum est, hoc corpus Ecclesiæ q̄ ita se habuit, ex prædestinatis tantum constitui, quia illi ante mundi constitutionem ad illam hçreditatem uocati tantum peruenient. Et quia hoc iudicium est cunctis hominib. incognitum, quia nemo scit an odio an amore dignus sit, ideò consideratione illa, q̄ quisq; fidelis faciens uoluntatem Dei, unus spiritus cum eo efficiī per cōsensum, & sic sponsalia tunc contrahit futurç consumationis matrimonij: dicimus Ecclesiā ex prçdestinatis & prçscitis constitui, Deus enī ut optimus est, disposito & capaci gratiam gratum facientem distribuit. Sed quòd nō quisq; huius militantis Ecclesiæ, ad consummationem matrimonij
peueniet,

A perueniet,hoc in causa est,quia ultimam uictoriã,quæ est per mortem perdet de meritis eius. Mortis hora indicat prædestinatum & præscitum. Ante hoc tempus præscitus aliquando potest esse in mortali peccato,præscitus autem gratiam,Dei,absq; fide & adhæsione non posset habere.Quare in Ecclesia tunc est, & hoc modo existentes in gratia præsentis iustitiæ, solũ de Ecclesia esse censentur. Est deinde consideratio alia,qua Ecclesia ut sponsa fidelis consideratur,obediens secundum altiorem & nobiliorem eius partem,& se quo ad hoc incarcerans,& refrenans, ut sponso fidelis permaneat:& hoc modo incarcerans intellectum,ut credat Christum Deum & hominem saluatorem,de Ecclesia esse censetur. Vnde homo secundum August.super symbolo,ad instar trinitatis imaginem gerens,ex spiritu & anima & corpore constitutus existit. Spiritus aũt est nobilior superior & altior intellectualis,personę patris figuram repræsentans:& corpus personam filij:& anima quasi utriusq; naturam participans,ab utroq; procedentis personam spiritus sancti.Et sic homo se secundum spiritum intellectui subijciens, & credens in Christum,quod ipse sit uia,ueritas,& uita: de Ecclesia dicitur,licet nondum spiritus subiecit sibi animam ,nec per animam corpus. Vnde ad hoc ut homo bene diuinæ trinitati configuretur,ad perci-
B piendam illam uitalem concordantiam, oportet spiritum esse perfectum:scilicet,ut per fidem , spem & charitatem,se iungat spiritui diuino,tanquã uitę & ueritati. Oportet animã esse perfectã,ut spiritui obediat,cui sępe nõ natura sed cõsuetudine peccandi, resistit,& tunc animalis homo non percipit quæ sunt spiritus Dei. Et sic quãdo anima obedit spiritui,et spiritus Christo,non est desperandum, corpus etiam naturæ restitui propriæ per resurrectionem, ut totus homo spiritualis Deo uniatur,secundum Augustinum, ubi supra. Vnde militans Ecclesia secundum illam uictoriam, quæ est per fidem,est similis exercitui cognoscenti Christum uerũ Deum & hominem,regem & imperatorem, uitam & ueritatem,licet non omnia membra operentur secundũ hoc ut eius imperio obediant,etiã licet alium regem posse esse non existiment. Et quanquam fides sine operibus mortua sit:tamen non est præcisio durante fide,sed adhuc est connexio ad instar membri aridi. 1. q. 1. sicut urgeri. 23. q. 7. quemadmodum. Vnde dicitur hæc Ecclesia immaculata sponsa secundum fidem,licet per inobedientiam animę & corporis multorũ uaria nomina sæpe sortiatur,ad instar cõmunitatis,quæ ob multos bonos & multos malos aliquãdo tota bona,aliquando tota mala uocatur:ut Paulus ad Corint.iam bonos iam malos nominat.Fuit huius Ecclesię Paulus membrum dum diceret:mente seruio legi Dei, carne legi peccati . Et quia solus Deus scrutator est cordium:ideò nullum est iudicium humanum certum de membris Ecclesiæ,nisi in modò renatis infantibus. In adultis autem fictio esse potest, ut Augustinus de correctione Donatistarum , multos in Ecclesia

ficte dicit esse. Vnde ex hoc trahitur, desponsationem qua Christus A
militantem Ecclesiam & quodlibet membrum eius desponsauit,
similem esse desponsationi, in qua Imperator reginam Franciæ desponsaret, ut reginam & dominam Franciæ: ita ut ipsa laboret, ut
regnum obediat sibi, ut sponso offerat, alioqui non traduceretur.
Vnde licet regina constans in fide remaneat, quia tamen aliquando
rebellionem regni non castigat, & ad obedientiam non reducit cũ
possit, non traducitur. Non enim obligauit eam sponsus ad impossibile, licet ad difficile. Et sic quo ad militantis Ecclesiæ qualitatem,
ista notanda, sicut deinceps ad explanationẽ corporis supra descripti accedamus, eius habitudinem ponderantes.

Caput V.

Adhuc pensandum est, quoniam Ecclesia ab unitate & concordantiali congregatione dicitur, quòd ipsa ex fraternitate cõstituitur, cui nihil propriè tantùm contrariatur, quantum discissio siue schisma. Nam licet fides una, sit funiculus colligantię: tamen aliquando uarietas opinionum absq; pertinacia stat cum unitate. Cyprianus enim & totum concilium .70. episcoporum, diuersi fuerũt in fide catholica Ecclesiæ: tamen non abscissi, quoniam non prætulerunt opinionem unitati fraternę, quia absq; pertinacia fuerunt, ut Augustino placet, libro secundo contra Donatistas. Deinde iudicium fidei est multum difficile. Ambrosius ad Constantium epistola .37. Nerui enim sunt & quidam artus sapientiæ, non temerè credere, maximè in causa fidei, quæ rarò perfecta est in hominib. Quare B
Ecclesia ista militans, quæ humano iudicio subest, multos habet in corpore exercitus, signo extrinseco non apparentes infideles, licet latenter scissi à concordia fidei, & non expelluntur aut damnantur, nisi cognitis his occultis. Et sicut tales nõ inficiunt totum exercitũ: ita quousq; cognoscantur, in aliorum salutem & tutelam quę agunt, effectu non carent. Cum enim homo ad impossibile nõ obligetur, excusatur merito in occultis. Et ideò ministerium illius occulti hæretici, quod in unitate Ecclesiæ in salutem dispensare credit rectè, licet dispensatori obsit, non tamen ipsi rectè disposito in unitate Ecclesiæ capienti. Hęc est catholica ueritas, quam cuncti fideles fatentur, quam Augustinus libro secundo cõtra epistolam Parmeniani, ad longum prosequitur. Perfectissimus itaq; Deus et homo, qui est mediator Dei & hominum, perfectissimè ex infallibili ordinatione ita ordinauit, quod sicut Augustinus ad Paulinum epistola quadragesima secunda scribit, ac altissimo ingenio Ambrosio, in epistola ad Iustum lib. 6. placet, tũc Christus est totum illud quod quærit, & medium concordantię ad Deum, per quem solum omnia. Igitur non obest malus minister, quoniam sanctus spiritus per prælatum præpositum, & ministrum etiam fictũ, operatur. Qui ficte in Ecclesia est, ita operat euangelizãdo, cõsecrando, regenerando, q; salus ex hoc ministerio non minus pręstabit dignè recipienti, quoniam nõ
homo,

A homo, sed Christus hominis ministerio per sanctū spiritū hoc agit. Hæc est in fallibilis ueritas, quam Augustinus contra Parmenianū prosequitur & habetur.1.q.1.per Esaiam, et multis alijs capitulis, 19. dist. secundum. Et quod officium sacerdotale uim capiat à spiritu sancto, Ambrosius libro primo de pœnitentia scribit. Ex quo nunc apparet, ad salutē membrorū Ecclesię, fictos in exercitu existentes, effectualiter ministrare. Et sic constituit hęc militās Ecclesia in ueritate quo ad hūc finē de bonis catholicis fidelib. & fictis. Et in hac ultima cōsideratione Ecclesię, stabit studiū nostrū amplius: & sic signaculū trinitatis, in cōsideratione Ecclesię nota. Quia aut cōsideratur quo ad iudiciū diuinū, & tunc solū per charitatē Deo uniti sunt de Ecclesia, & hos solus Deus cognoscit: aut quo ad iudiciū angelicū, & sic fideles omnes & solū illi & illi angelici spiritus, hoc iudicium absq; extrinseca operatione cognoscūt, postq; ad fidē intellectus cōuersus est. Quę quidē fides est ut linea spirituales continua, penetrās cūctos Christo unitos usq; in caput. Igitur cū hęc chorda, quacūq; spirituali harmonia occultè tangitur: in augmentū gaudij cœlestiū omnium spirituum, percipitur ab ipsis angelicis spiritib. Aliud est iudiciū humanū, in quo per spē iudicant extrīsecè humano iudicio, regenerati in Christo esse, quousq; ex opere aut signo extrinseco aliud constet. Sperant enim homines quodcunq; bonum in fide permanere, & sua spe æternæ gloriæ non frustrari unquam uelle, nec de occultis iudicium sumere debent: Vnde militans Ecclesia est exercitui similis, qui signatur signo crucis, Antichristo qui Christo ad

B uersatur, cuius Christi uexillum exercitus gestat, ex signo & signatura extrinseca contrarius, licet non ita intrinsecè omnes qui in illo exercitu continentur sint, sicut extrinsecè stigmatizati. Et in hoc exercitu Christi immortali, tanquam in uno corpore concordantialis unitas fidei uerè aut præsumptè graduationes differentiales requirit, de quibus amplius dicendum. Et oportet ea transitoriè saltem tangere, quæ ad rem necessaria sunt, quæ fortè cū sint profunda & alta, subtilius intranti maiores fructus ministrare possent, quàm nostrum propositum hoc loco requirat. Vnde ut sit una continua cōcordantia unius sponsi & unius sponsæ, necesse est in hoc primò cōsiderare, q; tota Ecclesia una est in trinitate, scilicet est triumphans, est & dormiens, est & militans. Vnde militans est in infimo loco. Et sicut infimus ordo hierarchiæ in triumphanti illuminatur passiuè absque communicatione ulteriori, quoniam ibi subsistit fluxus, & medius ordo illuminatur & illuminat, supremus uerò illuminat: ita militans est, in quo subsistit influentia. Est dormiens in medio constituta, & deinde suprema triumphans. Et hęc est miranda continuatio per disparia media, nam tota dormiens est sub tota triumphante, altior dormientis immediatè sub infimo triumphantis, & altior militātis sub infimo dormiētis. Tota em̄ dormiēs ex prędestinatis est: militās uerò quousq; ad dormientē uel triūphantē pertin-

gat, semper dubia. Transitus aũt de hac militanti habet se ita, quod A omnis per dormientem, triumphantem attingit: sed plures attingunt absq; dormienti, q non indigent purgari. Vnde inperscrutabilis est ista harmonia domientium, licet absq; ordine nõ sit, cum tẽdat in supremam. Et quia Christus est omnia (ut præhabitum est) tunc ex Deo angelis & hominib. per Christum Deo unitis, cõst. tuta est Ecclesia radicali consideratione. Quare dormiens Ecclesia, tanquã media inter angelos & homines, considerata est ut umbra angelicæ, et militans ut umbra dormientis: licet dormiens ab humana uiatrici Ecclesia non separetur, quousque traducatur in triumphantem. Vnde quo ad hoc, considerari debet in connexitate esse cum militãti, quia in purgatione hincinde beatificandę animæ epulantur: licet illæ quo ad meritum dormiant, istæ aũt adhuc militent, sunt tamen in linea peregrinãtium. Dormientes primi, quia absorpta est mors in uictoria, & certi sunt de premio, & ea propter spiritualiores firmiori spe & indubitabili factæ secundum gradus meriti. Militantes infrà in dubio in corporib. grossis, quasi umbræ procedẽtes. Et licet tota dormientium multitudo, sub infimo triũphantis existat, tanquã sint purgatione indigentes, antequã ad patriam uenire possint: tamen de tota peregrinantium graduatione, non talis ordo ascendendi est, ut gradatim de infima militantiũ per dormientium quisq; rapiatur, & substituatur ultimo triumphantis. Quoniam iste ascensus uersus unionem ad uerum caput, fit uelox, & tardus, altus & bassus, ex graduatione intrinsecę adhæsionis, ex parte meriti uel de- B meriti dependentis, ex cuiusq; proprio arbitrio libero sibi concreato: ut quisq; æquè gaudeat pricipijs illis, per quæ in adoptionem filij Dei peruenire posset, gaudeat certè sicut ex infimo gradu aut sacerdotũ aut laicorum, ob benemerita quis absq; graduationib. medijs, ad præsidentiam aut ducalem, aut archiepiscopalem, uel altiorem rapitur. Sed hæc missa faciamus, ut ad uiuentium hominum Ecclesiam, nunc stylum conuertamus.

Caput VI.

EST aũt in hoc corpore Ecclesię cõcordantia inuestigãda, in signaculo trinitatis, quoniã reperiunt tres ordines magni, una mirabili cõnexione ad unũ cap. Christũ. Primò, diuinissimę cõcordãtiæ trinitatis & unitatis, subalternatur sacramentorũ cõnexio. Secũdò, diuinę cõcordantię angelicę, q sunt ministri diuinę trinitatis, subalternatur sanctũ sacerdotiũ: quoniã sacerdotes sunt ministri sacramẽtorũ. Tertio, subalternantur beatis spiritib. in patria, homines fideles in uia. Et sunt sacramẽta illuminãtia & purgantia, est sacerdotiũ pastorale purgatũ & purgãs, est fidelis populus q purgatur, & nõ purgat ad modum angelicæ, & consequenter diuinæ trinitatis concordanti dispositione ordinata. In sacramentorum admiranda hieraehia caput Christus, se communicat cunctis in hac uia existentibus, sub figura & in ænigmate, quemadmodum uiæ conuenit & mortalitati nostræ:

A nostræ: sicut se in triumphãti facie ad faciem cõmunicat, absq; ænigmate, quoniam ita conuenit iuxta capacitatem utriusq; status. Et ta lis diuina sacramentalis cõmunicatio, habet hierarchicum ordinem, quoniam tot sunt sacramenta, ut uult Augustinus ad Volusianum, qui dicit, q; nimis longũ esset de uarietate signorũ disputare conuenienter, quę cũ ad res diuinas pertinẽt, sacramenta appellant̃. Vnde in tot & tantis sacramẽtis, ita diuinitùs pro nostra salute impertitis, quoniã in unũ Christum finaliter tendunt: ordo sanctus concordãtialis, usq; in supremum sacramentum Eucharistiæ existit, ad modũ quo in triumphanti omnis ordinatio tendit mirabili concordantia, usq; in Christum caput, per quem requiescit in Deo æternaliter omnis cura. Sic in hoc sacramẽto illius unici capitis Christi, alia omnia sacramenta ut in fine quiescunt, cum sit sacramentum sacramentorum. Omne etiam sacramentum imaginem trinitatis gestat, quoniam in quolibet est sacramentum tantum est res tantum, & res & sacramentum simul. Quis cunctam illam dulcem concordantiam ab ultimo signo in primum sacramentum & intermedijs, & in quolibet per se inuestigare potest? Nullus pro certo: sufficiat ergo hæc pauca tetigisse. Subsequitur ordo sacerdotij, qui per sacramenta characterizat̃, ut sit continuatio absque omni discisione media, to-

B tius Ecclesię: & sic gestat sacerdotium signaculum sacramentalis indelebilis communionis, ordinis siue concordantiæ ad superiora diuina. Et in hoc sacerdotio, hierachia est ordinata à pontificatu summo, usque in laicum: quemadmodum magnus Dionysius, ecclesiasticam hierachiam describit. Et sicut homo constituitur ex spiritu, anima, & corpore: ita sacramenta huius corporis Ecclesiæ unius sunt spiritus, & sacerdotiũ anima, & fideles ut corpus. Sicut ẽm anima partim adhæret corpori, & partim spiritui, & est medium, per quod spiritus influit in corpus: ita & sacerdotiũ se habet ad fideles. Quare totum sacerdotium, est ut anima una in corpore uno fideliũ. Vnde Gregorius Nazianzenus, in Apologetico in principio, ubi loquitur de corpore Ecclesiæ, quomodo constituitur ex regentib. & rectis, dicit: Alios pastores dedit, & doctores ad perfectionẽ Ecclesiæ, eos uidelicet, qui prę cęteris uirtute animi præditi, Deo familiarius assistant, & id officij in Ecclesia gerãt, quod uel anima in corpore, uel mens & ratio operatur in anima. In quo quid deest, & in quo abundat, uelut in mẽbrorum diuersitate consonantia facta per spiritum perfectum, integrum atque aptum ad omnia corpus existat, & dignum quod Christum habeat caput. Hæc ille. Quare sacerdotio cõuenit uirtus regitiua, uiuificatiua, & illuminatiua: quoniam sacerdotes sunt lux mundi, & sal terræ. Vnde (ut dicit Cyprianus in epistola de Aleatore) ideò sal terræ dicuntur sacerdotes, ut ex ipsis omnis fraternitas cœlesti sapientia saliatur. Et sunt hierachicæ ordinationes, quo ad animationem in sacerdotio.

In

In hac cura regitiua præsidentiali, quoniam licet omnes supremæ A hierarchiæ, qui episcopi sunt, quo ad ordinem & pontificale iudicium æquales sint: est tamen discretio gradualis, quo ad regitiuam curam. Et in hac præsidentia, hierachia consideratur ex quadam concordantia, quæ est in uno & plurib. Est enim unus tantum episcopatus, cuius quisque partē tenet, & ordo differentialis, quò ad præsidentialem curā. Hoc utique erant alij omnes Apostoli, quod erat Petrus, pari consortio honoris & potestatis prędititi: sed Petrus prælatus est cæteris, ut sit unitas in concordantia, ut Cyprianus deducit ad Noua tianum scribens. Et Hieronymus contra Iouinianum dicit: inter pares Apostolos, Petrum ad pręsidendum electum, ut capite cōstituto, schismatis tollatur occasio. Vnde sicut episcopatus unus, ita una cathedra, & una pręsidētia gradualiter & hierarchicè cōstituta. De hac unitate cathedræ, Optatus Milenitanus libro secundo contra Parmenianum, contra quem septem libellos scripsit, elegāter disputat, cunctos catholicos episcopos unitatem cathedræ, necessariò tenere debere. Et quoniā hęc pręsidētia à Christo capite est, ad uitandū schisma, & pacē fideliū, ac unitatē conseruandā, instituta: tunc habet suā graduationē, ad instar dominorū tēporalium figuratiuē. Vnde hoc est animaduertēdū secundū Hieronymum, quòd sicut exercitus sibi capitaneū cōstituit, & ille tunc omniū cōsensum B in se gestās, una præsidētialis publ. persona existit: ita & episcopus præsidēs constituit 93. dist, legimus. Quare sicut Respub. est cōmunis res populi, & res cōmunis est res ciuitatis, & ciuitas est hominū multitudo, in quodlibet uinculum cōcordię redacta, ut scribit Augustinus ad Volusianum, de legum diuinarum imitatione: ita se habet prędidens in curia pastorali ad modum illius, cui Respub. commissa est. Vnde cuncti qui subsunt curiæ, intelligunt ita in præsidēte uniti, ac si ipse esset anima una, & ipsi corpus, quod anima haberet animare. Vnde tales ita uniti, cum pastore Ecclesiā constituunt, ut eleganter scribit Cyprianus ad Florētium, & Papianū, cuius pars habetur. 7. q. i. scire debes. Illi inquiens sunt Ecclesia, plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens. Vnde scire debes, episcopū esse in Ecclesia, & Ecclesiam in episcopo: & si quis cum episcopo nō sit, in Ecclesia non est. Hæc ille. Idem dicit Cyprianus in epistola ad Cornelium de quinque presbyteris, de quo plura inferius habentur. Vnde sicut Ecclesia uniuersalis, est corpus Christi mysticum: ita particulares Ecclesiæ, mystica sunt corpora suorum præsidentium, qui Christi legatione funguntur. Sic Anastasius papa, ad Ioannem Hierosolymitanum contra Rufinum scribens, de Ecclesia Romana loquens dicit: mihi cura non deerit, Euangelij fidem circa meos populos custodire, partesquè corporis mei, per spatia diuersa terrarum quantum possum literis conuenire, ne qua profanæ interpraetationis origo subrepat, quæ deuotas mentes immissa sui caligine labe-

A ne labefactare conetur. Hæc ille. Concor. 19. di. ita dominus. Et hęc est radix una propositi nostri, quòd Ecclesia in episcopo per unionem, & sic episcopus eos figurat & repræsentat, quia publica persona, quo ad istum cõcursum, & hoc ualebit pro sequentibus. Habet autem graduationem suam, ita ut Leo nonus, in epistola qua ad duos scribit Africæ episcopos dicens: Episcoporum ordo unus est quamuis alij præferantur alijs, siue ex eo quòd primas ciuitates, & magis nominatas secundum potentiam, aut leges sæculi obtinent: siue quòd à sanctis Patrib., pro aliqua reuerẽtia dignitatis, aliquod priuilegium dignitatis possident. Nam sicut omnis mundana potestas, his gradibus dignitatum à se inuicem distat, id est, ut primus sit Augustus uel Imperator, deinde Cæsares, deinde reges, duces, & comites, atq; tribuni: ita & ecclesiastica potestas, ordinata à sanctis Patribus inuenitur, dicente beato Clemente: In illis ciuitatibus, in quib. olim apud Ethnicos primi Flamines eorum, atq; primi legis doctores erant, primates uel Patriarchę positi sunt, qui reliquorum iudicia, & maiora negotia iustè definirent, qui etiã non uni prouinciæ, sed plurib. præessent. Deinde ubi Archiflamines erant Paganorum, archiepiscopi constituti sunt Christianorum, qui in singulis prouincijs præessent. Vbi uerò Metropolis erat, quæ interpreta-
B tur mater ciuitas. Metropolitani erant, qui de trib. aut quatuor ciuitatib intra aliquã prouinciam, maiori, & matri aliarum ciuitatũ præsidebãt. Vnde ista aliquãdo Metropolitani tantũ nominant̃, aliquãndo archiepiscopi, si in ipsa prouincia maiores aliqui non fuerint. Vbi aũt minores ciuitates habuerunt tantam flamines uel comites, episcopi sunt constituti. Porrò tribuni plebis nõ importunè intelligunt̃ presbyteri, siue reliqui inferioris ordinis clerici. His omnibus diuino & humano iure prælatus est Pontifex Romanus. hæc ille. Hæc etiam sententia est Anacleti, Clementis, Anitij, Iulij, & aliorũ Romanorum Pontificum. Et est multum notanda talis applicatio, quoniam ex ea constat, quòd præsidentialis ecclesiastica potestas superaddita sit temporali, quemadmodum anima corpori, sic quod ubi fuerit temporalis coadunatio in regimine terreno, superaddita est per uiam pacis, & concordię directiua præsidentia in Christum, ut cuncta in unum caput potestatis supremæ, conuenienti medio reducerentur. Restat alio loco istud dictum melius ponderare, nunc fundamentalia quædam tangamus, dein de sacerdotio singulariter.

Caput VII.

SVperius cũ de ordinis & choris hierachicis diceremꝰ, diximꝰ q; ad modũ quo tota in hierachiã est supremũ, mediũ, & infimũ: ita & in suprema parte cuiuslibet creatæ inueniunt̃ ordines uarij, quousq;

quousq; ad unum primum illius ordinis perueniatur. Rectè ſicut in angelica ſunt tres ordines, & in primo ordine iterum ſunt tres chori, & licet in quolibet choro, ad hũc modum graduatio inueniatur: tamen hoc nunc intendo ad hoc, ut una continua concordialis connexio per totã hierarchiã inueniatur. Ordinatiſsimè tamen ultimus chorus eſt primi ordinis, licet primi ordinis illuminatio, ita in eo incommunicabiliter perſiſtat, ut ipſius ibi fluxus terminetur, tamen adhuc ille chorus, eſt ſubſequentis primi alterius ordinis ita prælatione connexus, ut abſq; radio primi ordinis, ſibi actiualiter radium ſufficientis, ſecundo ordini cõmunicet, ut ſic ſit unus cõtinuus dulcis tonus in ordine graduale continuo. Ex quo trahe ad inſtar, ac ſi ordo primus ad imaginationem ſit 21. gradus ſpiritualis illuminationis, qui ſunt adeò actiui, & redũdantes in primo choro, quòd ſe nituntur cõmunicare ſecundo, ſed non p oſſunt in totum: ſic 20. tantũ recipit ſecundus chorus, & ille receptus non poteſt cõmunicare totaliter: unde communicat 19. Et quia in tribus punctis luminis con ſiſtit ordo, tunc non poteſt amplius infimus chorus in eodem ordine cõmunicare. Quare quò ad ordinem purè paſsiuè ſe habet. Vnde 18. puncta quæ poteſt cõmunicare, tranſeunt in ordinem inferiorẽ, et ſic ſucceſsiuè uſq; ad ultimum chorum tertij ordinis, qui habet 12. Et ex hoc nota, quia Deus eſt lux infinita: tunc omnis lux extra Deũ creata finita comparatiuè ad Deũ umbra eſt infinitæ lucis. Et tantò plus umbræ habet, quantò plus à Deo diſtat: licet in patria lumen æternum, diuinum ſufficientiſsimè iuxta omne deſideriũ, quẽlibet ſpirituum irradiando, complectatur. Sic in noſtro propoſito in ordinibus religionis, & illius partis Eccleſiæ, quæ ſpiritualior cenſetur, ſunt nouem chori, ab epiſcopali choro uſq; monachalem. Et ſupremus ordo conſtituitur ex epiſcopali, ſacerdotali, & diaconali, totus ſacer medius, ex ſubdiaconali, acolytali, & exorciſtali mixtus. Infimus, ex lectorali, oſtiariali, & tõſorali. Nam ſacer iterum ex diaconali, ſubdiaconali, & acolytali ordo comparatiuus concordantialis plus permixtus ſanctitate, quoniam duos ſacros habet choros. Item ex ſacerdotali, diaconali, & ſubdiaconali ordo ſacer: ſub primo tamẽ ordine conſtitutus, & ſic de alijs mixturis. Monachatus aũt ad tonſoralem chorũ cõnectitur, quoniã eſt ut mediũ inter laicos & clerũ.

Caput VIII.

Similiter iuxta ſuperiora, et uirtus regitiua, ex qua præſidẽtialitas & paſtoralis cura orit̃, habet ſuos ordines: quoniã ex papali, patriarchali, & archiepiſcopali, conſtituit̃ primus ordo. Secundus ex epiſcopali, archidiaconali, & decanali. Tertius ex ſacerdotali, diaconali, & ſubdiacõali, & habet inter ſe ſuas permixtas graduatiões, & ſubalternas connexiones. Cur autem talis graduũ diuerſitas, neceſſariò, p conſeruatiõe uniuerſi exiſtat ad inſtar, ſicut in cœleſtib. ut magnus eum differentiæ ordo ſeruaret: habet. 89. di. ad hoc. In tota etiã cathedrali unitate, hoc eſt aduertẽdũ q totũ ſacerdotiũ Eccleſ. &

corpus

A corpus unũ constituit: cuius quidem sacerdotij ordo est ut anima, & spiritus sanctus, spiritus. Constituitur ergo ecclesia sacerdotalis, ex corpore, anima & spiritu. Et quoniam sanctus spiritus, per characterem ordinis sacerdotalia perficit: tunc sanctum est sacerdotium. Quod autẽ spiritus sanctus operetur in sacerdote, iam superius per Augustinum lib. 2. cõtra epistolam Parmeniani ostensum est. Idem etiam Albertus Magnus late super symbolo, in opere de Officio missę, ac per alios pene õmes doctores, sacerdotes, schisma tici & hæretici sint & fuerint: Christi tamen sententia uera est, qui sacerdotium sanctum usq; ad seculi cõsummationem in ipso, & in se ipso, dixit permansurum. Quare corpus sacerdotale licet caducum, & mortale & deuiabile in membris, non tamen in toto: quoniam semper maior pars in fide & lege Christi permaneat, ut hoc Cyprianus eleganter deducit ad Nouatianum, ubi dicit: Licet omnis homo mendax, Dominus tamen uerax. Quare confessorũ pars maior & melior, stat in fidei suæ robore, ac lege & disciplina Dominicæ ueritatis. Et sicut per casum Iudæ, dignitas Apostolorũ aliorum non est diminuta: ita etiam propter casum aliquorum sacerdotum a fide, alij dignitatem non perdunt. hæc ille. Ex quo ad nostrũ propositum, fundamentum non paruum elicio, quod maior pars sacerdotum, in fide & lege persistit. Et hæc est altera radix magna B ad subsequentia.

CAP. IX.

DEinde in præsidentialitate hoc considerandum, quod ipsa habet suum signaculum ex angelico spiritu, ex cathedra, & corpore. Quoniam sicut sacerdotij potestas ab ipsa trinitate robur capit, & spiritu sancto regitur, per medium characteris ordinis, quia sacerdotium summo sacerdoti subalternatur, & primę diuinę concordantiæ: sic præsidentialitas, quæ ex sacerdotio fluit descensiue & corporatiue ad fideles, per dispensationem subalternatur hierarchiæ angelicæ, & ad angelicam uirtutem sacerdotium per medium cathedræ cõnectitur. Præsidere & præferri angelos ecclesijs, iam ex Apocal. manifestum est, ac etiam Reipublicæ & principatibus, doctores catholici tenent, ex illis quæ angelus ad Danielem loquutus est, qui dixit: Ego ueni propter sermones tuos, princeps autem Persarum restitit mihi. 21 diebus. Et ecce Michael, unus de principibus primis, uenit in adiutoriũ mihi. Et paulo post: Nunc reuertor ut prælier aduersus principem Persarũ, cum enim egrederer princeps Græcorum ueniẽs. Et dicit sanctus Gregorius, quos (inquit) alios principes uocat gentium, nisi angelos? quia circa angelorum ministeria dispensanda, singulis quibusq; gentib. angeli sunt prælati, & uni populo diuersi. Quoniam populo Iudæorum captiuo in Perside, angelus qui Danieli loquebať, prælatus fuit: & Michael, alter Iudæorum populo non captiuo. Vnde patet prælationẽ istã

T sanctam,

sanctam, angelicis spiritibus connecti per medium cathedrę. Quare sacerdotium ita ad præsidentiā relatum, habet suæ præsidentiæ animam, scilicet cathedram, & spiritum, scilicet angelū ad modum prioris. Vnde ex hoc trahitur, quòd ueritas præsidentiæ & cathedræ ex hoc est infallibilis: ut Augustinus de correctione Donatistarum, tractādo hoc dictum Christi, Super cathedram Moysi, declarat. licet multi pestilentiales in cathedris sæpe sedeant. Et ex hoc surgit alia magna radix nostri propositi, quomodo ueritas cathedræ adsit. A

Cap. X.

TErtiò consideratur sacerdotium, quo ad officium intercessionabile: & hoc modo oritur officium ex ordine & præsidentia permixtim. Et tunc subordinatur beatis spiritibus in patria, qui suas orationes, ex officio, ex ordine & præsidentia resultato, offerūt pro illis quibus funduntur. Et hæc operatio, ex hac continuatione per officiū sanctum suscipitur, licet persona offerētis accepta nō sit. Et in hac cōsideratur radix, quo modo oratio sacerdotis acceptior est, quia continuatur per officium ad sanctos qui in patria sunt, & sic penetrat usque in ueritatē, quæ Christus est: & hæc sunt notāda. De hoc dicit Hostiēsis in Summa, de remis. circa fi. Vna est ecclesia, quæ militat in terris & in cœlis, alia triumphat. Et tota ecclesia desiderat animas deuotas adiuuari. de pœni. dist. 1. hi duo. Et notat ibidem, quòd tria sunt in ecclesia, quæ semper retinent suam efficaciam, à quocunque etiam peccatore fiant: scilicet uirtus uerborum, uirtus sacramentorum, & ecclesiæ desiderium. 15. q. fi. c. 13. q. 2. pro obeuntibus. Deus enim ad supplicationem triumphantis, & suffragium militantis mouetur. hæc ibi. Quia nunc habemus, quomodo ueritas sacerdotij radicata in triplici concordantia, ad diuinam continuatur per ordinem. Vnde Gregorius Nazianzenus in Apologetico dicit, Sacrosancta mysteria adinstar cœlestis imaginis celebrari: per quę, uti in terris adhuc positi, cœlestibus ordinibus sociamur. Continuatur ad angelicam per cathedram, & ad beatos in patria per officium. Et sic sacerdotium est ut anima una in uno corpore fidelium, quæ membris cōmunicat uiuificationem, uegetationem, & sensationem: & iuxta graduationē membrorū quib. pręsidet, gradum in præsidentia cathedrali sortitur. Corpus autem ex principatu mundi compaginatur gradatim, cuius caput est respublica Romana. Vnde hierarchias illas mūdanas, corporis ordines & choros, facilè quis ex superiorib. habere potest. Quare breuitatis causa supersedeo nunc, in tertia parte de hoc dicturus. Et hic tantum est tenendum animo, quòd sicut anima residens in capite, ęquiparatur pontifici Romanæ ciuitatis, cuius respublica supremum locum mundi obtinet: ita residens pariformiter gradatim in alijs membris, alios pontifices repræsentat, iuxta graduationem & notam B

A tam Leonis noni supra positam. Et sufficiat pro nunc cum Cypriano ad Rogatianum scire, quomodo una est Ecclesia, per totum mundum in multa membra diuisa: & unus episcopatus, multorum concordi numerositate diffusus. & quod, qualiscunque ille est, qui in illa non est, extra Christum uitam & ueritatem est, ut ipse ait. Post præmissa oportet inuestigare, quæ uerba Christi ad Ecclesiam & Apostolorum successores trahi debent: ut in illis fundetur radix Ecclesiasticæ potestatis.

Cap. X I.

NVnc uidendum de ijs quæ ex præmissis solidis fundamentis, considerationibus elici possunt, ad cognoscendã uiam in dubijs, quæ in Ecclesia oriri possent. Et primo ad uerba Christi, quæ loquutus est Apostolis, sententiam Augustini ad Esitiũ de die nouissimo notemus, quia dicit: Verba quæ loquutus est Christus ad Apostolos, oportet de successoribus intelligere. sicut illud: Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et illud: Eritis mihi in testes in Iudæa & Samaria, & usque ad extremum terræ. Et sicut illud: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque in seculi consummationem. quod tamen eum uniuersę Ecclesię promisisse, quæ alijs morientibus, alijs nascentibus usque in seculi consummationem futura est, quis non intelligat? sicut eis & illud ait (quod ad
B eos omnino nõ pertinct, & tamen sic dictũ tanquã ad solos eos pertineat) Cum uideritis abominationes, & cum uideritis hęc, scito etc. hæc ille. Ex quo considerandum, quod uerba Christi ad Apostolos, trahi debent ad Ecclesiã. Et in hoc aduerti debet, quod aliquando Christus uoluit Ecclesiæ aperire mysteria, tanquã Ecclesiæ unitæ, aliquando tanquam dispersæ. Et quoniam Petrus senior erat inter Apostolos, quem ideo ad uitandum schisma, & pacem conseruandam Apostolis protulit, ut dicit Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum: tunc Christus Petrum præpositum Apostolorum sępe alloquitur, ut principem, in unitate totam Ecclesiam sibi commissam figurantẽ & repræsentantem. Nam non dubium, Ecclesia uniuersalis claues habet ligandi & soluendi, dum unita est: & nõ reperitur quod alibi Christus ipsi tradiderit, nisi ibi ad Petrũ loquendo: Tibi dabo claues, & quodcunq; ligaueris. Hoc Augustinus 22. capitulo, de agone Christiano, prosequitur. Similiter illud dictum Christi: Petre rogaui pro te, ut non deficiat fides tua. Et ibi: Portæ inferi non praualebunt aduersus eam. Vnde quia (ut dicit Ambrosius l. dist. fidelior) Petrus pro soliditate Ecclesiæ petra dictus est, & ex eo petra: quia ipse est, qui primus in nationib. fidei fundamentum posuit, & tanquam saxum immobile; totius operis Christiani compagem molemq; continet: ideo Christus de Ecclesia loqui uolens, ad eum tanquam ipsam figurãtem loquitur. Ideo Ecclesiæ priuilegia solida, ex ijs quæ Christus tradidit & promisit & lo-

quutus est Petro, haurire debemus. Et (ut breuiter reliqua tangantur) epistolam quam Alipius, Augustinus & Fortunatus ad Generosum scripserunt, notemus, ubi habetur: Euangelizatum est enim tibi per uocem ipsius Domini Iesu Christi, quod omnibus gentib. annunciabitur Euangelium eius, & tunc erit finis. Euangelizatum est tibi per Prophetas & Apostolicas literas, quomodo Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius qui est Christus, cum ei diceret Deus: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Has ergo promissiones tenēti, si tibi angelus de cœlo diceret, Dimitte Christianitatem orbis terræ, & tene partēm Donati, anathema esse debet: quia te à toto præcidere, & in partē cōtrudere conaretur à promissis Dei. Si enim ordo episcoporum sibi succedentiū considerandus est, quāto rectius uerè & salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerēti Dominus ait: Super hanc petrā ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non uincent eam. Petro eīn successit Linus, Lino Cletus, & Melchiades: ex Eusebio. In illo autem ordine qui ducitur à Petro usq; ad Anastasium, qui hodie est, & in eadem cathedra sedet, etiamsi quispiam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicat Ecclesiæ & innocētibus Christianis. Cui Dominus prouidēs, ait de pręposítis malis: Quod dicunt facite, quę faciunt facere nolite: dicunt enim, et non faciunt. Vt sic certa sit spes fidelis, quæ nō in homine, sed in Domino collocata, nunquam tempestate sacrilegi schismatis dissipetur. Hæc ibi. B

Cap. XII.

PVlchra documenta sunt in prętacta epistola complexa. Primò, quòd ecclesia uera est illa, quæ est catholica & diffusa, & quòd ipsa diffundetur ante diem iudicij per uniuersum orbem. Hæc etiā Augustinus latissimè in epistola ad Esitium, de die nouissimo. Vnde licet dies iudicij extremi non ueniat, nisi prius Antichristus: & licet sancti (ut Cyprianus, Gregorius, Lactantius) uaria scribant de fine mundi & Antichristi aduentu, imò Cyprianus eum proximè suo tempore uēturum credidit, ut scribit in duab. epistolis ad Demetrianum & Fortunatum: tamen an Antichristus in medio temporis uenerit, & an mundus septem millium annorum curriculis, ut Lactantius in 7. lib. Institutionum uidetur opinari, uel quando hoc eueniat, penitus incertum est. quia Christus ad Apostolos qui ecclesiam constituebant, dixit: Non est uestrum noscere tēpora uel momenta, quæ Deus in sua posuit potestate. Hoc tamen scimus ex Apostolo ad Thessal. secundum sanctum Hieronymum, ultima quæstione ad Algaziam, quòd prius totum Romanum imperium debet desolari, & discessio ab eo fieri sic, quòd om̃es subiacentes ei ab eo recedent. Et similiter secundū Gloss. super illa uerba Pauli, discessio ab obedientia Romanæ sedis, quo ad ecclesiasticos fieri debet, ante ipsius Antichristi aduētum, ut hoc multi doctores dicūt.

Vnde

A Vnde ex hoc dicto, & hodierna dispositione papatus & imperij, discretus & sagax, non multum temporis superesse arguit: licet tamen persequutio, & multa de ijs malis quæ præcedere debent, hodie uideantur: scimus tamen quod nondum statim finis: sed oportet ut nomen Domini & ecclesia, per totum mūdum & omnes insulas dispergatur. Quare Augustinus aduentum Christi in nubibus tempore persequutionis, non in superficie literæ de aduentu eius in die iudicij: sed subtiliori penetratione de aduentu Christi in ecclesiam, dicit intelligendum: exponēs, quomodo in nubibus Ecclesiæ cū potestate magna tempore persequutionis ueniet, & tunc mittet angelos suos, & congregabit electos: de quo per eum late in præfata epistola ad Esitium (hæc alibi latissime in libello Inquisitionis ueri & boni prosequutus sum) concludens, plus 600 annis de tempore superesse, ac hoc tempore ad reformationem mundū disponi debere. O Deus, si hoc nostro tēpore leuare possemus capita nostra, & uidere appropinquantem redemptionem nostram, quia uidemus Ecclesiam nūquam ad eum casum deuenisse, in quo nūc est: uellet Deus in sacra Synodo Basiliensi electos suos esse congregatos, & in tanta aduersitate & perplexitate, in nubib. ibi congregatis ostendere aduentum Maiestatis suæ.

Cap. XIII.

B HAbetur itaque solidum refugium in dubijs omnibus, ex supra scripta epistola. Quoniam hæc est catholica Ecclesia ueræ fidei, quæ minus coarctata loco, & diffusior per orbem. Ita Optatus 2. lib. contra Parmenianum, quomodo de Romano Melchiade papa, Materno Agrippinensi, Rhetico Augustodunensi, Marino Arelatensi, & alijs 19 episcopis, Eunomius & Olympius in Aphricam missi, Carthagine 40 diebus steterunt, & de studio partium strepitus quotidiani sunt habiti, & nouissima sententia ferebatur, Ecclesiam catholicam esse quæ per orbem est diffusa. De hoc Augustinus & Cyprianus, & sancti patres, scripta nobis maxima reliquerunt. Vnde ex hoc elicitur, quod quia fides nostra hodierna est concordans cum ea fide, quæ fuit illis temporibus per orbem diffusa, necessario uera est: quia una est fides inuariabilis, licet de ducentis & 17 episcopis, qui in Aphricanis partibus commorabantur, & se in Concilijs subscripserunt, nullus Christianus sit, neque in Orientalibus partibus: tamen inter tot schismata & uarias hæreses in fide Christiana, nostra hæc unica uera fides diffusior est, quam aliqua secta schismaticorum aut hæreticorum. Vnde ex hoc unico argumento, omnis hæretica prauitas uicta iacet. Deinde habetur, Petrum figuram gessisse Ecclesiæ, contra quam portæ inferi non praualebunt. Et hanc sententiam omnes prisci patres & fatentur, & rationibus astruunt.

De hoc infra latius.

Cap. XIIII.

HAbetur insuper, quòd una est cathedra uera & certa sancti A Petri, in qua sedent omnes successores. Vnde quum una cathedra sit priuilegium unius Ecclesiæ primũ, secundum Optatum libro 2. contra Parmenianum: tunc est uerum, quòd non adhærens unitati cathedræ, extra unitatem Ecclesiæ est, 93. dist. quæ cathedram. Dicit aũt conformiter Optatus loco præscripto: Cathedra una est, & negare non potes te scire in urbe Roma Petro primo cathedram esse collatam, in qua sederat omniũ Apostolorum caput Petrus, unde & Cephas appellatus. In quo uno cathedræ unitas ab omnibus seruaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisq; defenderet: ut iam schismaticus esset, qui contra unam cathedram, alteram sibi collocaret. Ergo cathedra unica est, quę est prima de dotibus: & in ea sedit primus Petrus, successit Linus, Lino Clemens, cui Anacletus & sequentes. Damaso Siricius, qui hodie noster est socius. Et infrà: Contra portas inferi, claues salutares legimus Petrum principem nostrum recepisse, cui à Christo dictũ est, Tibi dabo claues. Vnde est ergo, quòd claues regni uobis usurpare contenditis, qui contra cathedram Petri uestris præsumptionibus & audacijs sacrilegè militatis? Et infrà: Igitur de dotibus ecclesię cathedra est prima, quam probauimus per Petrum nostram esse, quę ducit ad se angelum. Angelus enim, qui datur Ecclesiæ, ei non coniungitur, qui se cathedræ Petri non coniungit. Et infrà: Vos dico esse abscissos palmites à uite, uos riuũ concisum à fonte. Non enim potest origo esse riuus, qui paruus est, & non de se nascitur: & arbor à ramo conciso excẽtus antè, arescit. Hæc ille. Magna sunt ista documenta, quoniam non est nisi una cathedra per descensum succedentiũ usq; in Petrum, super quem Ecclesia fundata consideranda: quoniam certi sumus, quòd portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Vnde ex hoc notandum, quòd qui se Christianum esse fatetur, necessariò confiteri habet, connexam esse cathedram suam ad succedentium cathedrę sancto Petro, & in societate illius cathedrę per unionem esse, alioqui Christianus nõ est. 24. q. 1. quicunq;. & c. pudenda. in fine. & c. schisma. 93. dist. qui cathedrã. cum multis similibus. Est itaque uerum, unam esse cathedram Petri, quoniam cathedra principatum regitiuum significat in Ecclesia. Et sicut in ipsa cathedra Petri, tres primi patriarchæ leguntur sedisse, scilicet Romanus, Alexãdrinus, & Antiochenus: ita & cum illis omẽs subiecti episcopi. Vnde dicit sanctus Gregorius papa in Registro, 991 epistola ad Eulogium Alexandrinum: Suauissima mihi sanctitas uestra, multa in epistolis de sancti Apostolorum principis Petri cathedra loquuta est, dicens, quòd ipse in ea nunc usque in suis successoribus sedeat. Sed me quidem ego indignum esse, non solùm in numero sedentium, sed etiam stantium agnosco. Sed ea quæ dicta sunt,

A sunt, in ea libenter accepi, quod ille mihi de cathedra loquutus est, qui in Petri cathedra sedet. Et infrà. Vnde quum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum principis sedes in auctoritate conualuit, quæ in tribus locis unius est: ipse enim sublimauit sedem, in qua etiam quiescere, & præsentem uitam finire dignatus est: ipse decorauit sedem, in quam Euangelistam discipulum misit: ipse firmauit sedem, in qua 7. annis quamuis discessurus sedit. Quum ergo unius atque una sit sedes, cui ex auctoritate diuina tres Episcopi nunc præsident: quicquid ego de uobis boni audio, hoc mihi imputo: si quid de me boni creditis, hoc uobis imputate. quia in illo unum sumus, qui ait: Vt omnes unum sint, sicut & tu pater in me, & ego in te: & ipsi in nobis unum sint. Hæc ibi. Et est epistola singulariter notanda: quoniam in una Petri cathedra sedent tres episcopi principes, quorum summus est Romanus. Et sicut omnes episcopi ad has sedes, tempore Niceni Concilij & antè coniungebantur, & post illa tempora omnes episcopi ab illis post hoc egressi sunt: sic est omnium episcoporum unus episcopatus, una cathedra, in qua primò sedet Romanus. Et iterum, licet aliqui, ut Liberius, Honorius, & alij in cathedra Petri aliquandiu sedentes, in errorem schismaticum seducti ceciderint, sedes tamen absque uitio remansit. Maximum est istud quòd
B menti tenendum esse censeo, quia hæc est certa regula & secura firmitas, quòd sedes quæ originem receperunt à sede Romana, cum qua tanquam filiæ uniuntur, una sedes siue cathedra censentur: licet tam in successione directa, in linea recta Romanorum pontificum, quàm collateralium, certi pontifices in hæresim ceciderint. Ab Abraham enim in Christum generationes per Mathæum secundum lineam nominantur; licet non omnes in linea sancti fuerint, Christus tamen per eandem attingebatur. Sic in Ecclesia cuius hæc est figura, Christus per rectam lineam pontificum attingitur, malitia mediorum præsulum non obstante. Est enim ipsa linea siue cathedra sancta in Christi aduentum indefectibiliter duratura usq; ad seculi consummationem. Vnde qui se in Christiana fide esse putant, de illis est regula Cypriani infallibilis, quòd maior pars semper in fide & ueritate legis persistit, & quicunque se ab illa separat, ab Ecclesia fidelium se separat. Vnde Cyprianus ad Florentium & Puppianū: Quid enim si exciderint quidā à fide, nunquid infidelitas eorū fidem Dei euacuauit? absit. Est enim Deus uerax, omnis homo mendax. Et (ut legitur in Euangelio) quum eum loquentē discipuli dereliquerunt, cōuersus ad duodecim dixit: Nunquid uos uultis abire? Respōdit ei Petrus, & dixit: Domine, ad quē ibimus? uerbū uitę ęternę habes. & nos credimus, & cognouimus, quia tu es filius Dei uiui. Loquit illic Petrus, sup quē ędificata fuit

Ecclesia, docens: quia etsi contumax & superba obedire nolentium A
multitudo discedat, Ecclesia tamē à Christo non recedit: & illi sunt
Ecclesia, plebs sacerdoti, & pastor gregi adunati. Hæc ille. Bona
est hæc doctrina, quia Petrus ut ecclesiam repræsentans, nomine
totius ecclesiæ loquutus est: & tamen de ecclesia multi exciderunt,
imò de Apostolis Iudas. Quare illi Ecclesiam ueram fidelium cō-
stituunt, qui inter se Christi fidem habere putantes, maiorem par-
tem cōstituunt, & se suo pastori Petro coadunāt, & eius cathedrę.
Hanc sententiam ex superioribus manifestaui, relinquens pauca,
diffusius subnectere de hac re curabo. Nam licet Christus rogaue-
rit, ut non deficeret fides Petri, qui pro sua reuerentia exauditus
est: & licet hoc exponatur de fide Ecclesiæ, tñ etiā per aliquos, puta
Albertum Magnum, super eodem passu, de fide Petri & eius suc-
cessorib. intelligit, quia in eis finaliter non deficiet. Per alios aūt, ut
Gorra exponit, intelligitur de fide ecclesiæ Romanæ.

Cap. XV.

PRo clariori intellectu intenti nostri, reuocemus ad memoriam superius tacta, secūdum sanctum Cyprianum & Leonem nonum: silicet quòd quisque præsidens, gradum præsidentiæ sortitur secundum locum cui præsidet, & eius loci leges uel priuilegia: & quòd præsidens ita totam Ecclesiam figurat sibi unitam, quòd Cyprianus eam esse dicit in præside. Quo ad primum dicimus, quia ut scribit Ambros. 2. q. 7, beati Roma principatum & caput obtinet nationum: & ita actum est diuino nutu, ut ubi erat caput superstitionis, illic caput sanctitatis quiesceret. Ergo Romanus episcopus, eum præsidentiæ gradum habet, quem habuit apud ethnicos Roma. de hoc 80. dist. urbes, secundum Lucium papam: & secundam Clementem c. in illis. c. dist. Et talis ordinatio fuit diuinitùs inspirata, secūdum Leonem in c. illud. c. dist. de quo etiam 99. dist. prouinciæ. Deinde priuilegū diuinum, Petrum prætulit alijs, concurrente tamen electione Apostolorum, secundum Anacletum, & sanctum Hieron. libro 1. contra Iouinianum. Sed ex superioribus secundum Augustinum, successores Petri in eadem cathedra sedent: ergo priuilegium cathedræ æquale nunc & tunc. Quare ita ut Petrus princeps fuit Apostolorum: ita & Romanus pontifex episcoporum princeps, quoniam in locum Apostolorum episcopi succedunt. Ad hoc infinita quasi habentur scripta. Vnde iste principatus est super omnes homines in ecclesia existentes, qui per fidem constituitur. est enim capitaneus in eo exercitu. Ita enim scribit Leo imperator ad Theodosium, & Valentinianus ad Theodosium: Beatissimus Romanæ ciuitatis episcopus, cui principatū sacerdotij super omnes antiquitas contulit, locum habeat ac facultatem de fide iudicare. Et infrà: Hac em̄ gratia & secūdū solennitatem B

Conci-

A Conciliorum, & Constantinus episcopus eum per libellos appellauit, propter contentionem quæ orta est de fide. Item, Martianus & Valētinianus, Leoni archiepiscopo Romæ gloriosæ ciuitatis, tuam sanctitatem principatum in episcopatu diuinæ fidei possidentem. de hoc 12. distinction. præceptis. 24. q. 1. quotiens. 16. q. 1. frater noster. Vnde sic intelligo, 9. q. 3. aliorum. quòd omnis fidelis papæ submittitur, dū totius corporis caput esse designetur: s. in fide, quia corpus ex fidelibus constituitur. Sic dicit Hieron. ad Damasum. & in 10. q. de cathedra: Si quis cathedræ Petri adhæret, meus est. & tamen hoc iudicium fidei non est semper in nutu unius Pontificis definibile, quia hæreticus esse possit: de quo inferiùs dicetur. imò in illo iudicio fidei, in quo principatus eius consistit, Concilio catholicæ Ecclesiæ subest.

Cap. XVI.

Vnde est aduertendum, quòd Romana ecclesia capitur pro sede aliquando, & communiter. Et fuere ab antiquo tempore Niceni concilij tres sedes, scilicet Romana, Alexandrina, & Antiochena: licet Heliæ siue Hierosolymorum episcopus semper honoraretur, ut habetur. 6. q. c. Niceni cōcilij. 19. dist. Anastasius. 66. dist. sacrosancta. Vnde post hoc etiam sedes Hierosolymorum & Constantinopolitana, in gestis Conciliorum inueniuntur. Vnde Con-
B stantinopolitanus, quodam particulari Concilio ante Chalcedonēse, quia noua Roma, se patriarcham nominari obtinuit, quando illę quinque patriarchales sedes uocantur. 22. distinction. definiuimus. Huiusmodi materia quęstionis, in Chalcedonensi Concilio legitur expedita: quoniam allegantibus hinc inde tam uicarijs Apostolicę sedis quàm patriarcha Constantinopolitano, canonibus iuxta decretum iudicium Concilij definitum fuit, sedem Apostolicam primatum tenere debere, quia antiqua Roma est: & Constantinopolitanam secundum locum, quia noua Roma est. 22. distinction. de Constantinopolitanę. licet Constantinopolitanus ijsdem gaudeat primariæ priuilegijs. 22. dist. renouātes. Et licet Leo papa tūc multis scripturis uisus fuerat retractare illam partē definitionis, quòd Constantinopolitanus secundum locum habere deberet: quia obuiabat constitutionib. Niceni Concilij, quas infringibiles scribit: tamen ita usus obtinuit longo tempore. Vnde in gestis uniuersalium Conciliorum pòst subsecutorum, Constantinopolitanus semper præcedit Alexandrinum. 22. distinct. renouantes. c. se. & de priui. antiqua. Et has quinque sedes reperio in gestis 8. Cōcilij uniuersalis Constantinopolitani, septima actione, quinque capita ecclesiæ nominatas: & notantur sedes Apostolicæ, 1. quæst. 7. conuenientibus. & in eis sedentes etiam Papæ uocantur, ut ibidem in §. item Cerasius. Quomodo autem sint capita censenda, infrà dicetur. Et sicut papa Romanus sæpe uocatur Patriarcha (ut in gestis Conciliorum,

ciliorum, præsertim octaui uniuersalis habetur, penè per totũ) sic A etiam alij patriarchæ Papæ uocantur, ut notat Gloss. 40. distinct. si papa. & textus 22. quæstion. 2. sanè. §. item si Romanorum. Sed non multum ad propositum. Hoc nunc notandum, sedem primatum tenere super omnes. 22. distinction. de Constantinopolitanæ. Et Hincmarus Remensis cap. 15. contra Laudunẽsem scribit, ex breui ponderosa definitione Niceni Concilij, quia dixit antiquitas teneat omnem talem ordinationem graduationum, quæ apud Ethnicos fuit in primatijs, esse definitam spiritu sancto inspirante. Et ea propter definitio Chalcedonensis concilij dicit secundum canones, Romanorum primatem habere: canonem illum antiquitas teneat in suis priuilegijs, ut quæ fuit graduatio principatus in ciuitatibus Ethnicis, & eorum archiflaminibus, & alijs, ibi remaneat ille gradus. Sed non dubium, in Capitolio Romano pontificem maximum, in Iouis templo præpositum, ita & gratiæ tempore. Vnde Placida Augusta, filio Augusto scribens dicit: Quia Roma maxima ciuitatum & domina omnium terrarum: ideo Petrus in ea principatum ordiuauit diuini episcopatus. Et quòd ex dispositione illa ciuitatum antiqui primatias arguebant, patet in disputatiōne 12. actionis Chalcedonensis cōcilij, ubi episcopum Niceni super Basionopolim ex curia prælatum, multis argumentis ex hoc fundamento conuincere nititur, arguens. Et in primo cap. Tauritani concilij definitum est: qui probauerit suam ciuitatem Metropolim esse uel fuisse, teneat primatum. Ecce primatum ex ciuitate disponi, & ortum capere primarium. Definitio enim centum quinquaginta patrum, ac etiam post hoc Chalcedonensis concilij, super prælatione sedis Constantinopolitanæ, post Romam habet illam causam dicens: Etenim sedi senioris Romæ, propter imperium ciuitatis illius, dignè patres priuilegia reddiderunt, eadẽ intẽtione permoti. Ideò reuerendissimi episcopi, ęquè sanctę sedi nouę Romę priuilegia tribuerunt, rationabiliter iudicantes, imperio & senatu urbem ornatam, æquè senioris Romæ priuilegijs frui, & in Ecclesiasticis sicut illam habere maiestatem negocijs, & secundam post illam existere. Ecce argumẽtum uix solubile, quod in Chalcedonẽsi cōcilio approbatur. Et licet Imperatores priuilegia dederint exemptionis certis prælaturis: semper tamen hoc ius antiquitatis exemptum & saluum remansit, ut ibidem. Vnde quantùm hoc dictum ueritati innitatur ex hoc poterit depræhendi: quia si ex sanctitate primi præsidentis, aut loci reuerentia, sedium primitiuitatem arguere deberemus, non dubium, Hierosolymorum prima foret: quoniam ibi pontifex maximus, Ecclesiam lauit in sanguine suo. Ita etiã sedes Iacobi apostoli primi archiepiscopi, ut legit prima actione 8. uniuersalis Cōcilij, de cuius cathedra Eus. li. 7. c. 16. scribit elegãter. Scriptores etiã super Canonicis epistolis, ea propter Iacobi B

A prælatas asserunt: quia primam Hierosolymorũ sedem habuit, quę fuit prima Christianitatis, sicut & Paulus Iacobũ præponit, quum de Ecclesię columnis loqueretur. Deinde Alexandrina nõ sortitur ex primo præside secundum locum, quia Marcus non præfertur sancto Ioanni, Christi dilectissimo: & Marcus Alexandriæ, Ioañes Ephesi sedebat. Nec tamen præfertur Ephesus Alexandriæ, quo ad dignitatem episcopatus: quia Alexandria uicit Ephesum, sæculi dignitate: tamen ambo, scilicet non tantum sæculi dignitatem, sed & diuinã causam aliam concurrisse, in his sedium præeminentialib. causis credendum est, ut ad idẽ de Antiochena sede scribit Innocẽtius papa ad Alexandrinũ, ubi dicit: Vnde aduertimus, non tã pro magnificentia ciuitatis hoc idem attributũ, quàm quòd prima primi Apostoli sedes esse monstret: tametsi à principio ita fuit, quòd secundùm loci dignitatem, dignitas Ecclesiastica sit distributa, per sacra Concilia & sanctos patres. Non tamẽ propter accrescentiam dignitatis temporalis, nisi ordinatio Concilij interueniret, crescit dignitas episcopi loci. Vnde quando Acatius dixit, se episcopum regię ciuitatis esse, & propter hoc dignitatem suã ita esse magnam, quòd ab Apostolico præsule iudicari non possit: scribit Gelasius papa ad episcopos per Dardaniam, se risisse hoc, dicens: Nunquid apud Mediolanum, apud Rauẽnam, apud Syrinũ, apud Treueros
B multis temporibus non constitit imperium? nunquid harum urbium sacerdotes, ultra mensuram sibimet antiquitùs deputatã, quippiam suis dignitatibus usurparunt? ubi de hoc pulchra. Idẽ de hoc Anastasius papa Alexandrino episcopo, in epistola quæ incipit, Onus & honor: quę dicit, Antiochenam Romanæ cessisse, & quòd non secundum uoluntatem Imperatorum, sed pristinum prouinciarum morem, Metropolitanos episcopos debere nominari: de qua 10. dist. uer. imperiali. Et quia de istis plura suprà tacta sunt, cõcludendum existimo, Romanam sedem, ob sæculi dignitatem, & diuinum priuilegium, & in augmentum fidei, ut pax seruaretur, & ob tot experimenta sanctorum præsulum, quorum successiuè plus quàm triginta propter fidem martyrio coronabantur, per Conciliorum statuta primatum meritò possidere.

Cap. XVII.

CApitur aũt aliquando ecclesia Romana, pro proximè unitis Romanę ecclesiæ: sicut in libello Leonis noni, cõtra præsumptiones Michaelis Constantinopolitani, c. 32. ubi dicit: Romanam ecclesiam esse ut cardinem in quo uoluitur ostium ecclesiæ, & stabile semper manebit: & eius clerici, propter propinquitatẽ ad cardinem, dicuntur Cardinales. Et Constantinus Imperator Agathoni papæ (ut in principio gestorum sexti uniuersalis Concilij legit) scribit, ut mittat tres personas de sua ecclesia, & duodecim Metropolitanos de toto suo Cõcilio. Vnde potest ex hoc cõsideratio haberi,

beri,quod aliquando ſedes Apoſtolica pro pontifice Romano ca- A
pitur,aliquando eccleſia Romana pro papa,& eius diœceſi clericis
& fidelibus: aliquando pro omnibus ſub eius Metropoli & ſede
archiepiſcopali conſtitutis (ita enim legitur in multis uniuerſalib.
Concilijs,uocatus archiepiſcopus Romanus) aliquando pro om-
nibus Metropolitanis eccleſiis, ipſi tanquam Patriarchæ & capiti
in ſede patriarchali præſidenti unitis, ut in ſeptima actione octaui
uniuerſalis Concilij: ubi de ſententia Concilij Romani loquitur,
dicit uicarius patriarchæ Hieroſolymorum,Spiritus ſanctus qui lo
quutus eſt in Romanorum eccleſia, loquutus eſt & in noſtra. Ali-
quando pro omnium fidelium Eccleſia, quæ ad ipſam Romanā ut
ad caput unitur. Vnde quum dicitur,Romanā eccleſiam nunquam
errare poſſe, hoc eſt uerum de tota uniuerſali Eccleſia ultimò mo-
do capta,& deinde de Patriarchali Romana eccleſia etiā eſt uerum:
deinde de archiepiſcopali eſt uerū, deinde de epiſcopali eſt uerum
finaliter. Sed iſtæ ueritates graduationem habent,quoniam prior
eſt infallibilis, & fuit & erit ſemper. Secunda eſt hodie infallibilis
eo reſpectu,quia uniuerſalis Eccleſia, quaſi totaliter ſub patriarcha
tum Romanum eſt redacta. Deinde conſideratione ſedium Pa-
triarchalium, tunc etiam eſt uerior fides ſemper ſub patriarchatu-
Romano: & ita fuit & erit,licet uniuerſalis Eccleſiæ in ſe maior ſit
promiſsione Chriſti firmitas. Deinde ſedis archiepiſcopalis urbis B
Romanæ fidei ueritas, eſt adhuc plus fallibilis, & adhuc plus epi-
ſcopalis: licet à principio fidei Patriarchalis Romanæ eccleſię inter
oēs patriarchales,archiepiſcopalis inter omēs archiepiſcopales, &
epiſcopalis inter oēs epiſcopales maior ſecuritas & minor fallibilis
fuit. Et ita erit uſq; in diem ultimū,quoniā ut legitur in geſtis octaui
uniuerſalis Concilij:Bahanis famatiſsimus prępoſitus curię & pa-
tricius dixit,quomō Patriarchales ſedes ſucceſsiuè decreſcēdo, re-
digi deberēt uſq; ad unum patriarchatū, & per illū iterum Deus a-
lios Patriarchatus reuocare deberet. Videmus iam(proh dolor)
unum expletum, det Deus ut ſecundum noſtris temporibus uide-
amus.Et quia(ut dixi)eccleſia Romana,aut eccleſia alia, ſcilicet Cō
ſtantinopolatana capitur ſæpe pro ipſi unitis ſubiectis eccleſiis: &
hæc unio uocatur apud Græcos Synodus, apud nos Concilium.
Reſtat nunc de concilio aliqua ſubnectere.

LIBER II. QVI EST DE CONCILIO.

Cap. primum.

SVmma intentionis meæ eſt,paucis uarietatem & compa
rationem Synodorum,& earum auctoritatem explana-
re, ac deinde ex his quæ dam dubia ſoluere. Et primò,Sy
nodus eſt propriè cœtus ſenum uel presbyterorum. Et
dicitur à σὺν,quod eſt ſimul,& ὁδὸς uia: quia omnes una uia ad eun
dem finem tendunt.Et eſt Græcum,& interpretatur cœtus.15.diſt.
Cano-

A Canones.uerſ. ſynodus,& dicitur Latinè Conciliū. Vnde autē dicatur Concilium, Iſidorus ſcribit, & habetur 15. diſt. Canones.uerſ. concilij, & propriè cōſiſtit in concordia: qui enim ſibi diſſentiūt, nō agunt Concilium, ut ibidem dicitur. Eſt autem uaria Synodus, quoniā graduationes ſuas habet, à particulari uſq; ad uniuerſalem per media uaria. Vniuerſale autem Concilium, ſiue Synodus uniuerſalis, ſecundum Bart. Brix. poſt Hug. 16. diſt. c. 1. eſt, quod uel à papa, uel eius legato, cum omnibus epiſcopis conſtituitur: tamen hæc definitio fortè non eſt ſufficiens: quia poteſt trahi ad Concilium uniuerſale ſedis Apoſtolicæ, de quo infra proximo capite. In illo enim eſt propriè de eſſentia, quo legatus Apoſtolicæ ſedis ad minimum inter ſit, ſi plenū & perfectum eſſe debet: ut in diſt. uerſ. porro. 17. diſt. regula. Hincmarus uerò Remēſis in 20. ca. de hac tractans materia aſſerit, cuiuſdam generalis Concilij, tempore Caroli in Francia de ueneratione imaginum celebrati, uolumine 4. eius libri, ita haberi. Vniuerſitas ab uno cognominatē, eo quòd uno multotiens uerbo propagatur. Nam multitudo unitate uertente in unum collecta, uniuerſitas efficitur. Et ſicut uniuerſalis Eccleſia, catholica dicitur Græcè: ita nimirum, quicquid ab eius unitate nō diſceſsit, catholicum poteſt nuncupari. Omnis enim doctrina Chriſtiana, uel quælibet conſtitutio ſiue traditio, talis eſſe debet, ut uni-

B uerſali conſentiat Eccleſiæ. Quòd nequaquā hæretici ſeruauerūt, qui per diuerſas mundi partes, aliquibus regionum partibus coarctati, conuenticula quædam ſtatuerunt, quibus ſe & plures ab Eccleſiaſtico conſortio ſegregarunt. Quum ergo duarum aut trium prouinciarum epiſcopi conueniunt, & ea ſtatuunt quæ catholicæ Eccleſiæ cōueniunt, fortaſſe uniuerſale dici poteſt: quamuis nō ſit ab uniuerſis mundi præſulibus actum, ſufficit quòd ab uniuerſorum fide & traditionibus non diſcrepet. hæc ille. Et ibi de hoc plura. Vnde diuerſo reſpectu, uniuerſale Concilium poteſt nuncupari patrum conuentus, aut qui rem tractant & definiunt catholicā, Eccleſiaſticam & ueram patres: aut qui de uniuerſali ſtatu tractāt, aut de uniuerſali cauſa, certæ integræ & magnæ prouinciæ & obedientiæ. Secundum enim definitionem Concilij iudicium iſtud uniuerſalitatis fit. Nam aut de cauſa quæ cunctis cōmunis eſt modo dicto: & tunc rectè & communiter uniuerſale dicitur, quando per uniuerſalem congregationem uniuerſalis catholica definitio fit. Aliud autem Cōcilium, licet uniuerſale propter cauſam uniuerſalem dicatur, tamen non propriè catholicum uniuerſale. Vnde in Aphricano concilio, ubi ſtatuitur de hoc ultimo uniuerſali Concilio, dicitur: Ne fatigandis fratribus ſit anniuerſaria congregationis neceſsitas, placuit, ut quotiens cauſa communis totius Africæ hoc exegerit, tunc uniuerſale congregetur. Cauſæ autem quū communes non fuerint, in prouincijs iudicentur. Et propriè illa dicuntur uni-

V tur uni-

tur uniuersalia, ubi aliqua definitio fidei cōtra hæreticos facta fuit, a
ut probat tex. c. dist. optatum. licet omne uniuersale Concilium oporteat etiam Canones promulgare. 16. dist. habeo. Sunt autem Synodicæ congregationes differentes gradatim, à minima per media uaria, usque ad uniuersalem maximam. Nam curatus, suæ parochiæ Synodum congregat, & est supra eam diœcesana, supra quam Metropolitana, supra quam prouincialis regni uel nationis, supra quā parochialis, & omnium maxima uniuersalis Ecclesiæ catholicæ. Et ut Leo (ad Martianum scribens, in ea epistola ubi de directa uicis suæ legatione pro Chalcedonensi concilio scribit) ait, tunc nullum censeri debet Concilium, quod non innitur ueritati fidei, sed conciliabulum uerius debet nuncupari.

Cap. II.

HAbet autem quisque præsidens in suo gradu sibi unitos conuocare, sine quo aut eius uices gerente Concilium nec plenū, nec ritè adunatum censetur. Vnde cum Romanus pontifex, supremus capitaneus militantis huius Ecclesiæ, & princeps in episcopatu fidei existat: uniuersalia Concilia sine eo ritè, eius'ue auctoritate regulariter nō celebrantur. 96. dist. ubi nam. 17. dist. uers. huic etiam. & c. regula. Et Leo nonus, in epistola ad Carthaginensem Petrum, de hoc scribit ad idem in q. 16. dudum. & uarijs locis idē habetur: sicut nec sine Metropolitano prouincialis, nec sine Patriarcha uniuersalis patriarchalis, aut sine episcopo diœcesana. Ratio est manifesta, & definitiones sacrorum conciliorum in uarijs passibus hoc ostendunt, 17. dist. regula. cum c. ibi sequentibus. 18. dist. propter. & c. si quis. & c. se. Ad uniuersalem enim patriarcham spectat uniuersalis Concilij cōuocatio. Vnde Pelagius, ad episcopos à Ioāne Constantinopolitano congregatos. Relatum est ad Apostolicam sedē, Ioannem Constantinopolitanum episcopum uniuersalem se scribere, uosque hac præsumptione ad Synodum conuocare generalem. Ita dicit Marcellus papa & martyr in 5. c. decretorum suorū: Apostoli, eorumque successores, Domino inspirante cōstituerunt, ut nulla fieret Synodus præter Romanæ sedis auctoritatem. Nam illius sedis episcopus iudex est totius ecclesiæ, nec aliquod iudicium ualet absque legitimo iudice. Hoc etiā affirmat Damasus papa c. 9. decretorum suorum, similiter Athanasius, & Iulius Rom. pon. Huic non est multum superfluo insistere. Vnde licet uniuersalia Concilia sæpe legamus conuocata per Imperatores, imò omnia octo (ut ex gestis haberi potest) usque ad octauum, tempore Basilij Imperatoris Constantinopolitani conuocatum, 15. dist. cap. 1. tamen in Concilijs fuit semper præsidentialis Romani pontificis auctoritas, sine qua uniuersale Concilium non fuisset, dummodo saltem interesse uoluisset & potuisset. Vnde sicut perfecta prouincialis Synodus siue Metropolica non est (ut scribitur penultima actione Chalcedo-

nensis

A nensis Concilij, & communis omnium antiquorum sententia) ita in proposito de uniuersali papa, dummodo saltem uelit & possit. Alioqui si expectans non mitteret, uel non ueniret, uel nollet, Concilium congregatum suæ necessitati, & Ecclesiæ saluti prouidere debet. Hoc probat bene tex. octaui uniuersalis Concilij, qui intitulatur Definitio Concilij ante aduentum uicariorum seniorum Romæ, ubi post plura: Quoniam dudum expectati fuerunt uicarij seniorum Romæ, & amplius expectare non sit iustum: incongruum omnino putamus, despicere fluctuantem Christi & saluatoris nostri Ecclesiam, per dilationum dispositionē quæ illi debetur. Hinc ergo uelut ex necessitate denunciamus. Ad idem legitur in gestis secundæ Ephesinæ synodi, quando Concilium misit ad Iulium episcopum, Hilarium diaconum, & Dulcitium notariū, ambasiatores Leonis papæ, notificando eis, quomodo in post crastino die Concilium sedere uellet, rogando ut uenire maturarent, & ipsi non uenerunt: tunc Talasius episcopus Cæsareæ Cappadociæ primæ dixit, Remorari nos in hac ciuitate multā lęsionē omib. religiosissimis & sanctis. episcopis & sanctis ecclesiis afferre. & nō hoc solum, sed et pijssimus & amicus Christi Imperator, accelerari uult Synodi finē, ut cum omni subtilitate ea quæ decernētur agnoscat. Quia igif quod decuit & cōuenit sanctę Synodo, hoc factum B est, cōmoniti sunt per eos qui directi sunt, ij qui locū tenēt sanctissimi & Deo amicissimi Leonis archiepiscopi, & refutauerunt conuenire nobiscum: arbitror non esse necessariam dilationem. sed si placet sanctæ Synodo, non uel ultra ea quæ ad moras pertinēt producantur. Hæc ibi. Ecce dixit, quod ea quæ ad Synodum pertinent, scilicet monitio ad processum sufficit, maxime ubi uenire refutauerint: tamen ut præfatus octaui Concilij tex. probat, nihil præcipitanter fieri debet, sed longo tempore auctoritas Romani pōtificis expectari debet, sicut ibi anno uno expectabatur, & plus, & in ijs quę ad fidē spectant sine deliberatione, de qua cōstet Romanæ ecclesiæ, etiam in Concilio rite congregato, licet absens adhuc sit auctoritas Apostolicæ sedis, procedendum non est.

Cap. III.

ET quod ex quinque patriarchalibus sedibus plenum uniuersale Concilium colligitur, gesta octaui Concilij clare docent. Dicitur enim in termino illius Concilij, quomodo Basilius Imperator, per supremum auxilium & gratiam quinque patriarchas Ecclesiastici tabernaculi architectos, a finibus orbis terrarum conuocauit: & plura ibi de hoc. Qui textus infra in tertia parte habetur: & actiōe nona eiusdem Concilij legitur, Synodū in receptione uicarij throni Alexandrię dixisse, qui ultimo uenit: Glorificamus Deū uniuersorum, qui quod deerat uniuersali Synodo suppleuit, & nunc eam perfectissimam demonstrauit. Ex quo habetur, perfectissimam

Synodum de capitibus totius Ecclesiæ colligi. Vnde in conuo- A
catione octaui Concilij non puto ponendam, dummodo sal-
tem patres sint, qui Ecclesiam uniuersalem repræsentent. Sed
si nec patres, qui capita Ecclesiarum sunt, ibi existunt, nec con-
uocatio legitima supremæ potestatis: non dubium, in eo Con-
cilio uniuersalis Ecclesiæ repræsentationem esse non posse. Vbi
autem legitima præcessit conuocatio, nec adhuc patres qui ca-
pita existunt conuenerunt: non crederem subitò currendum esse,
quia multa Concilia etiam ritè conuocata, errasse legimus: sed ex-
pectandi sunt patres, licet non omnes necessariò expectentur, quo
niã sufficit plures esse, & omnes uocatos. Ita enim legitur, sanctum
Ambrosium in concilio Aquilegiensi, Palladio hæretico de fide
dicere renuenti, propter absentiam orientalium Episcoporũ (quia
dixit solũ in pleno Concilio quale hoc esset de fide respondẽdum)
respondisse: orientales Imperatores conuocarunt, & sic uenire po
tuerunt, quare hæc allegatio est euagari. Vnde ad hoc quòd regu-
lare sit Concilium uniuersale, tunc palàm non clandestinè debet ce
lebrari, ut ex quinta actione octaui Concilij uniuersalis colligitur.
Item libertas talis in eo esse debet, ut quisq; liberam loquendi ha-
beat facultatem, ut in 6. Concilio generali, tempore Agathonis ce-
lebrato, in prima actione, & in fine epistolæ Synodicæ Agathonis
legitur. Vnde quum Nicolao papę, de Concilio Phoeij numeroso
obiectum esset, dixit: Nos quidem non tantũ numerosum episco- B
porum collegium Niceni uel Chalcedonẽsis conciliorum, cætero-
rumq; sanctorum patrum Synodicas cõstitutiones sequimur: sed
illorum liberas ueneramur iustas, & diuinitùs inspiratas sententias.
Ex quo habetur, numerum patrum magnam auctoritatem pręsta
re cum libertate loquendi. Potius enim ei statur, quod à pluribus,
quàm quod à paucioribus dictatur. 19. dist. in Canonicis 20. distin.
de quibus. 2. q. 7. puto. Et non est numerus adeò necessarius, sicut
libertas & unanimitas, 34. q. 1. alienus. Vnde Agatho, scribẽs Con-
stantino loco prætacto, de patrib. in 6. Concilio congregandi uer-
bum impunitatis, & liberam loquendi facultatem, unicuiq; loqui
uolenti pro fide quam credit & tenet, concedite: quatenus ab om-
nibus manifestissimè cognoscatur, quòd nullo terrore, nulla pote-
state, nulla comminatione uel auersione quisquam pro ueritate lo-
qui uolẽs, prohibitus aut repulsus existat. Et iterũ: Oportet quòd
priuatæ causæ religionis obtentu non exerceantur. Vnde Leo pa
pa ad Theodosium imperatorem de errore synodi Ephesinæ, di-
cit: Dum priuatæ causæ religionis exercentur obtentu, cõmissum
est impietate paucorum, quòd uniuersam Ecclesiam uulneraret.
Comperimus non incerto nuncio, conuenisse ad Synodum plures
sacerdotes: quorum utiq; frequentia consultationi & iudicio pro-
fuisset, si is qui sibi locum principalem uẽdicabat, sacerdotalẽ mo-

A derationem uoluisset custodire: ut (sicut moris est) omniũ sententijs ex libertate prolatis, id ex tranquillo & æquo constitueretur animo, quod & fidei congrueret, & errantibus subueniret. In ipso autẽ iudicio, non omnes qui conuenerant interfuisse cognouimus. Nam alios reiectos, alios didicimus intromissos, qui supradicti sacerdotis arbitrio captiuas manus impijs subscriptionib. dederunt, quod nociturum statui suo scirent, nisi imperata fecissent: talemq́ ab eo prolatam sententiã esse, ut dum unus homo impetitur, in omnem ecclesiam sæuire uideretur. Quod nostri ab Apostolica sede directi, adeo impium & catholicæ fidei contrarium esse uiderunt, ut ad consentiendum nulla potuerint oppressione compelli: constanterq́ (ut decuit) fuerint protestati, nequaquam id quod constituebatur Apostolicam sedem recepturam. Et infra: Omnes nostrarum partium ecclesiæ, mansuetudinem uestram cum gemitib. & lachrymis supplicant sacerdotes, ut quia & nostri fideliter reclamarunt, & eisdem libellũ appellationis Flauianus episcopus obtulit, ut generalẽ Synodũ intra Italiã iubeatis celebrari. Et infra: Quasi autem post appellationem interpositam hoc necesse postulatur, Canonum Niceæ habitorum decreta testantur, quæ a totius mundi sacerdotib. sunt cõstituta. Hæc ille. Ecce nunc essentialia ad uniuersale Concilium, ubi uniuersalia tractari debent, quod non secre B te, sed publice omnibus liberrima detur audientia: & si tũc concordanti sententia aliquid fuerit definitum, per spiritum sanctum censetur inspiratum, & per Christum in medio cõgregatorum in eius nomine præsidentem, infallibiliter iudicatum. Tale fuit Nicenum Concilium (de quo legitur in gestis Chalcedonensis cõcilij) quod spiritus sanctus manifeste ibi patribus consedit. Et subiũgitur: spiritum sanctum ea ordinare, quæ in huiusmodi Concilijs ordinantur. Ergo qui retractat ea, spiritus sancti cassat gratiam. Sancta Synodus dixit, omnes hoc dicimus, anathema qui retractat: talia fuerunt oĩa orthodoxa Concilia. Quare in conclusione octaui Concilij, cum causa cur ei obediendum sit exprimatur, dicitur: per datã nobis potestatem a sancto spiritu, a primo & magno pontifice nostro. Et infra: Quis eñ nesciat, quod in medio sanctæ Synodi fuerit incomprehensibilis & incircumspectus Christus & Dominus, qui dixit: Vbi duo uel tres fuerint cõgregati. Quod maxima sit uniuersalis Concilij potestas, patet ex eo, quod Helpidius uir spectabilis ad concilium Chalcedonense dixit (ut in prima legitur actione) Hodie cunctorum Deus uerbum saluator uobis se ad iudicandum tradidit, & patitur iudicantes, & honorat potestatem decreti. Quale autem sit decretum hoc, ex quo eam habent potestatẽ patres in Concilio, in actione prima & quinta octaui Concilij habetur, ubi dicitur: Sanctißimi uicarij senioris Romæ, & nos qui reliquarum sediũ uicarij sumus, hęc omnia dissoluimus hodie gra-

tia Iesu Christi, qui nobis dedit summi sacerdotij potestatem ligandi atque soluendi. Vnde potestas ligandi & soluendi Petro, figuram Ecclesiæ gerenti, tradita est. Hoc est decretum, ex quo iudicium synodi suam capit firmitatem. Et de hac auctoritate Conciliorum, Isiodorus in principio libri sui quem de Synodis collegit, eleganter scribit, ubi uideri potest. A

Cap. IIII.

VErum quia dixi, quòd si ex concordãtia procedit definitio, tũc ex Spiritu sancto processisse creditur, quoniam ipse est auctor pacis & concordiæ: & non est humanum uarios homines in unum congregatos, in summa libertate loquendi constitutos, ex una concordantia iudicare, sed diuinum: ideo præsumi hoc omnino debet. Ita enim legitur in quinta actione octaui Concilij, ubi dum de sententia Concilij dicitur, eam asserunt patres diuina inspiratione depromptam, quia unanimitate & concordia sanctæ Synodi fuerit promulgata. Et post terminum octaui uniuersalis Constantinopolitani, Basilius imperator ad Synodum dixit: Dicat nunc sancta & uniuersalis Synodus, si omnibus sanctissimis episcopis concordantibus atque consentientibus, præsens terminus sit depromptus: oportet enim diuina quæque, cum uniuersorum consensu & concordantia, in Ecclesiasticis prædicari & confirmari collegijs. Sancta synodus dixit, Omnes ita sapimus, omnes ita prædicamus, omnes concinentes & consentiẽtes promptè subscribimus: hoc est ueritatis iudicium, hoc est iustitię decretum. & ibi de hoc plura. Ecce concordantiam maximè in ijs quæ fidei sunt, requiri: & quanto maior est concordantia, tanto infallibilius iudicium. Vnde (ut in Chalcedonensi cõcilio legitur) maior pars semper regulariter uincat, & hoc iudicium certius præsumatur. Tamen ex sententia præfata, in fidei materia nõ est tutum iudicium, nisi maxima fuerit multitudo sacerdotum coadunata. tunc enim iuxta sententiam sancti Cypriani, quum maior pars semper ex decreto Christi absque errore permanebit, maioris partis sententia multum haberet præsumptionis, sic quòd si aliqua stabilitas, absque immutatione illius sententiæ in ipsis permaneret, fortius esset præsumptionis iudicium. Veritas enim permanet in seculum seculi, & falsitas seipsam aliquãdiu conseruare nequit. Vnde licet in Synodis uniuersalibus plura necessaria sint, maximè tamen (ut præhabitum est) communis omnium sententia. Vnde Leo papa ad synodum Ephesinam dicit: Piè & religiosè Christianissimus Imperator habere uoluit concilium Episcopale, ut pleniori iudicio omnis possit error aboleri. Fratres nostros Iulium episcopum, Renatum presbyterum, & filium meum Hilarium diaconum, cumque his Dulcitium notarium probatæ fidei misi, qui uice mea sancto cõuentui uestrę fraternitatis intersint, & communi uobiscum sententia, quæ sint Domino placitura constituant. B

stituant.

A stituant. hæc ibi. Ecce communi sententia etiam legatorum cum alijs, negocia sacri Cōcilij uniuersalis definiri debere, de quo infrà. Debet etiam sacrum Concilium uniuersale, regulis sancti Spiritus, iam in Canone sacræ scripturæ ac præteritis Concilijs apertis, dirigi, maximè in negocio fidei, quæ una & inuariabilis necessariò sicut fuit, permanebit: & Scripturas rimari in dubijs, sicut in sexto uniuersali Concilio actum fuit & alijs multis, & tunc definitio ex allegatis sumpta, absq; errore necessariò erit. Vnde si ea non seruantur, maximè libera omnium audientia, ac ubi aliqua attentarentur in Synodis, quę obuiarent fidei Romanę ecclesiæ: protestatio iustè ac simul & appellatio ad futurū aliud Cōciliū fieri potest, ut hoc est superius manifestatū. Et in epistola Leonis papæ & synodi, quæ in Roma conuenit ad Pulcheriā Augustā, clarius hoc comprobatur, ubi dicitur: legatos Apostolicę sedis in Ephesina synodo, propter uim & metum de nullitate protestatos, & ab ea fide nulla iniuria separari uelle, quam à sede Petri apostoli ad sanctā Synodū detulissent. Ex hoc etiā elici potest, fidē Romanæ ecclesiæ, in nulla Synodo uniuersali retractari posse. Hoc uerum de fide illius totius ecclesiæ, per suam Synodum sui, scilicet Patriarchatus dictatam, ut hoc infrà aperietur.

Cap. V.

B His consideratis, si ad uaria gesta conciliabulorum animum applicauerimus, inueniemus, quomodo neutrū in his fundamētis fuit uerè fundatum. nam aut fuerunt secreta, aut humana industria fabricata, aut coacta timore. Vndelicet dicatur Ariminense concilium fuisse 830 episcoporum (ut Augustino contra Fœlicianum de Trinitate scribenti obiectum fuit) tamen nō inuenitur ritè, palàm & liberè congregatum, & stabile fuisse in concluso. De hoc uerò quomodo reuersi sunt ad subscriptionem fidei Nicenę, qui in Arimino fuerūt: Liberius papa & Occidentales episcopi ad Eustathiū & Cyrillum scribūt, in Epistola quæ incipit: Optabile nobis. Vnde Ambros. de patre & filio lib. 1. cap. 8. Audisti sancte Imperator, qui talia asserūt iure esse dānatos, nō humana industria, nō cōpolitione aliqua 318 episcopi ad concilium uenerunt Nicenum: sed ut in numero eorum per signum suæ passionis & nominis, Dominus Iesus suo se probaret adesse consensu, quando crux in 300. Iesus in 18. est sacerdotibus. Hoc in Ariminensi concilio habuit prima confessio, & post Ariminense concilium secunda correctio, Epistola ad Imperatorem Constantinopolitanum missa testatur: correctionem secreta Concilia confitentur. hęc ille. Vnde Ambros. in Epist. 77. cōtra Maxentiū dicit: ea facilitate euanuisse dictata illius cōciliabuli, qua dictata fuêre. Et quomodo hoc factū sit, ipse ibidē ponit: & quòd factione humana, & coactione Cōstantij, absq; libertate ita dictatum & subscriptū fuit, in multis scripturis inuenit. Et licet Liberius papa tūc fuit, qui (ut scribit Aug. cōtra

Crescentium, Arrianæ sectæ se subscripsit) licet resisteret in principio, & propter hoc in exilium missus esset (& habetur elegans disputatio Constantij Imperatoris & Liberij) rediit aūt de exilio uictus, & consensit errori, ut scribit sanctus Hieron. in Chronicis: tamen non reperitur in Concilio illo per se, uel uicarios interfuisse. Vnde Damasus papa & cæteri episcopi in urbe Roma congregati, dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis: Neque enim præiudicium fieri potuit, per numerum Arimino congregatum, quando constat neque Romanum episcopum, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincentium, qui tot annis Episcopatum inuiolabiliter custodiuerit, neque alios talibus præbuisse consensum: maximè dum isti (sicut prædiximus) qui per conuentionem declinasse uidebantur, denuò utentes meliori consilio hæc sibi displicere testati sunt. hæc ibi. Vnde multos defectus habuit illud conciliabulum. Similiter de Ephesina secunda Synodo hoc idem patet, quia etsi ritè congregata fuit, per præsentiam uicariorum Leonis papæ: tamen defecit libertas, & absque concordantia reclamantibus & appellantibus uicarijs Apostolicis, capta fuit erronea decisio, ut in gestis Chalcedonensis Concilij manifestè scribitur. Quoniam qui se subscripserunt patres, fatebantur metu corporis hoc fecisse, ut de hoc etiam Leo papa ad Theodosium Imperatorem, & Pulcheriam Augustam, scribit. Quòd etiam legati Apostolicæ sedis, ac alij qui Concilio Photij interfuerunt, non sint potiti libertate: ex gestis octaui Cōcilij uniuersalis habetur. Simile habetur 16. q. 6. sanè. Quòd aūt particularia Concilia unius Episcopi uel prouinciæ, correctionē capiant ab uniuersali, Augustin. scribit, & habetur 2. q. 7. puta. uer. item quum Petrus. Vnde etiam de Concilio 86. episcoporum, in quo sanctus Cyprianus, de quo August. ad Vincentium Rogatistam, & lib. 2. contra Donatistas, postea per uniuersale fuit correctum. Dicit enim August. lib. 1. contra Donatistas, uolens stabili fundamento ex decisione uniuersalis Concilij fidem probare: Iam ne uidear humanis argumentis id agere, quoniam quæstionis huius obscuritas prioribus Ecclesiæ temporibus ante schisma Donati magnos uiros, & magna charitate præditos episcopos, ita inter se salua pace compulit disceptare atque fluctuare, ut diu Conciliorum in suis quibusque regionibus diuersa statuta mutauerint, donec plenario totius orbis Concilio, quod salubrius sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur. Et idem: Quomodo particularia per plenaria, & etiam plenaria per subsequentia plenaria ob facti errorē corrigantur. De unico baptismo libro 1. Quis nesciat Concilia quæ per singulas regiones uel prouincias fiunt, plenariorū Cōciliorū auctoritate, quę fiunt ex uniuerso orbe Christiano sine ullis ambiguitatib. cedere, ipsaque plenaria Cōcilia priora à posteriorib. emēdari, quando ex aliq

experimento rerum aperitur quod clausum erat, & agnoscit quod latebat. Hæc ille. Ex quo duo nota, quòd plenarium concilium, est totius uniuersę Ecclesię, ita intelligitur ille uers. item quum Petrus: scilicet quòd plenarium Concilium uincit omnem auctoritatem. Similiter est notandum, experimento rerum uniuersale plenarium posse deficere. Quomodo etiam uaria talia fuerunt Concilia, quæ iudicando errarunt, apud Augustinum in Epistola ad Elusium & Glorium, & ad cæteros de Donati parte missa, & alijs locis inuenitur. Vnde in his omnibus est sententia Ambrosij uera, quòd secretiora ab uniuersalibus correctionem recipiunt, iuxta doctrinam Augustini de Christiana doctrina, libro 2. c. 8. quòd illa quæ uniuersaliter recipiuntur, præponi debent particularibus. Vides modò quanta uniuersalibus Concilijs auctoritas inest, dum rectè celebrantur. Vnde Augustinus lib. 1. Sermonū contra Pelagianos primæ partis dicit, matris Ecclesiæ hanc esse auctoritatem, quòd quisquis cōtra hūc inexpugnabilem murum arietat, ipse confringitur. De hoc etiam contra Faustum lib 11. ait idem Augustinus, & plura de hoc applicari possunt scripta: sed hoc loco opus non est, ideo ad alia tendamus.

Cap. VI.

IN summa est hoc aduertendum, secundum quod ex Conciliorum gestis legitur, uniuersalia cōcilia, de consensu Romani pontificis ac aliorum Patriarcharum per Imperatores sub articulis fidei cōgregabantur, & in loco congregationis in medio ponebantur sacra Euangelia, lignum sanctæ crucis, & aliæ reliquiæ. Et omnes catholici episcopi ac abbates; intromittebantur unà cum alijs laicis, quos ipsi uicarij sedium adducebant, aut quos ipse Imperator loco sui aut secum adesse uolebat. Et per actiones distinctas secundum dies res tractabātur, & per sessiones expediebantur, & in scriptis legebatur cuiusque propositio, in alto pulpito. Materia uerò fidei prius tractabatur, & audiebat Synodus utriusque partis allegationes. Vidit originalia & principia librorum, & totius allegati capituli tenorem, ne syncopatè allegatus sensus, corruptè adductus forte foret: & cuncta ista maturè, palàm & publicè, cum recognitione & librorum & allegationū, perficiebantur, & secundum testimonia Scripturarum decreuit Synodus. Post hæc de pace ac reductione lapsorum, compositione litigantium, de partium consensu: & ultimò iudicialiter præmisso partium in Synodis compromisso, de causis se intromittebat, ut reclamatio minus locū sibi uendicaret. Et in qualibet actione, in fine surrexit notarius, qui dixit laudes Imperatori per multa adiectiua, cōparando ipsum aut Constantino, aut Martiano, extollendo mores & studium religiositatis eius. Laudes etiam quinque Patriarchis dixit, & senatui & Synodo æternam memoriam. Statuta uerò simul & semel in fine, & ante conclu-

cõclusiõnem publicabantur, in duabus partibus Synodi, inferiori A & superiori, alta uoce per episcopos, aut metropolitas. Subsequebatur conclusio de omnibus gestis concorditer, in qua causa cõuocationis & capta summaria conclusio inserebatur, unà cum professione fidei. Et laici & principes nihil definitiuè dixerunt, sed sollicitando, & exhortando, & dirigendo interfuêre. Vltimò subscriptio adijcebatur, quæ uaria quò ad ordinem inuenitur, sicut & sessionis ordo in alijs & alijs Concilijs. Post uicarios patriarchalium sedium, subscripserunt se in octaua Synodo, Imperatores Basilius & Constantinus, deinde episcopi alij: ac insuper senatus profitebatur, se acceptare Synodum, & hoc fuit per notarios annotatum. Post hæc de Concilijs generalibus, quæ sæpe uniuersalia dicuntur, uidendum, in quo deceptio multorum recentiorum aperitur.

Cap. VII.

INuenitur præterea uniuersale Concilium, etiam alicuius magnę prouinciæ, aut duarum sæpe unitarum simul uocari: ut in Toletano quodam, & certo etiam Aphricano concilio, de quo suprà legitur, & infrà de hoc latius. Inuenitur etiam occidentalis Ecclesiæ Conciliũ uniuersale nuncupari, ut in gestis Cõcilij Aquilegiensis sanctus Ambrosius, obijcienti hæretico uniuersale Conciliũ non esse, respondit. Vnde licet omnia Concilia, pręter uniuersalis Eccle B siæ, dicantur prouincialia, ut in dist. uer. porrò. etiam cum legato Apostolicæ sedis celebrato, ut ibidem: & cum Patriarcha, ut in ultima actione Chalcedonẽsis Concilij probatur, ubi Athanasius in Concilio Antiocheni patriarchę (quia ter uocatus non uenit) legitur in prouinciali Concilio depositus. Et omnia Concilia uocãtur localia, præter uniuersalis ecclesiæ Concilia, de quo uide tex. 1. q. 7. conuenientib. qui est secundi Niceni concilij. Et dicit sex tantũ uniuersalia Concilia præcessisse, alia localia fuisse. Et quanquàm glossa dicat, ideò illa generalia fuisse, quia Apostolicæ sedis legati interfuerunt: tamen etiam si hoc argumentum sit bonum, scilicet absq; auctoritate sedis Apostolicæ Concilium uniuersale esse non posse, non sequitur, ubi præsidet papa in Concilio, uel eius legatus, ibi esse uniuersale Concilium uniuersalis Ecclesiæ. Sextum enim Carthaginense, in quo interfuerunt legati Zozimi papæ, Faustinus episcopus, Philippus & Asellus presbyteri: & quoddam Arelatense, in quo interfuere secundum aliquos Theodorus episcopus ex Dalmatia, & Agathon diaconus, legati Syluestri papæ: & Concilia prouincialia dicuntur. Vnde Leo papa ad Theodosiũ Augustum: Conciliũ uniuersale intra Italiã, sicut Synodus quę ob hanc causam Romę cõuenerat, mecum petit, clementia uestra concedat. hęc ibi. Ecce uniuersalem Synodum, per Synodum ubi papa præsedit, ab Imperatore intra Italiam petitam, quòd est notandũ. Et textus 17. c. octa-

A c. octaui Concilij, qui infrà ponitur manifestè, hoc probat: dum aliud dicat uniuersale Concilium, aliud in quo papa ut patriarcha præsedit: sæpe concilium Patriarchale papæ, uniuersale siue Generale dicitur, ut patet in capitul. antiqua. de priuil. ubi scriptio nominat generale, & textus uniuersale: licet frequentius dicatur generale quàm uniuersale. Et similiter licet Concilium uniuersalis Ecclesiæ propriè dicatur uniuersale, & ita frequenter nominetur: tamen aliquando uocatur generale: sicut Leo papa in epistola quæ incipit, Omnium. de approbatione fidei Chalcedonensis concilij, nominat illud Chalcedonense generale. Et Greg. I. dist. quia sanctitas, nominat omnia quinque uniuersalia. De isto aũt nostro generali, Constantinus Imperator ad Agathonem papam scribens pro sexto Concilio, dicit: ut mittat de sua ecclesia tres personas, & suo Concilio duodecim Metropolitanos. Cui Agatho rescribit, quæ iuxta defectum temporis, ac seruilis prouinciæ qualitatem, pro satisfactione obedientiæ mittit. Et nisi longus prouinciarum ambitus, in quibus humilitatis suæ Concilium constitutũ est, fecisset: citius conuocasset, & misisset, uti hæc in gestis sexti uniuersalis Concilij leguntur. Ex quo habetur, papam, ut quemlibet Patriarcham, habere proprium subiectum Patriarchale concilium, ut habetur ibidẽ in prima actióne, in c. quod incipit Pijssimus: & sunt septentrionales & occidentales de illo Concilio, prout ibidem in
B sexto Cõcilio, prima actione habetur magis particulariter. Etenim per Agathonem & suam Synodum, scribitur sic ad Cõstantinum: Constantino magno Imperatori, Heracleo & Tyberio Augustis, Agatho episcopus, seruus seruorum Dei, cum uniuersis Synodis subiacentibus Concilio Apostolicæ sedis. Omnium bonorũ spes inesse dinoscitur, dum imperiale fastigiũ eius à quo se coronatũ, & hominibus præstitutum ad salubriter gubernandum agnoscit, ueram de eo confessionẽ, qua sola præ omnibus muneribus delectatur, inquirit, fideliter & uiuaciter amplecti desiderat. Et hoc ideò præstantissimum munus est, à quo procedit omne quod bonũ est: ad quem redigitur, quod de eius maiestate perceptũ est: cuius spiritu perstruente in mentis arcanis, conualescente spiritali flagrãtia, piæ intentionis radij circumquaque perlustrant, & suauitatis odor de sacrificio cordis ascẽdit ad Dominum; qui tali munere complacatur: unde in terrestibus fœlicitatem donet, & gentes subiuget uniuersas, quas ad ueræ suæ cognitionis cõfessionem asciscat: quas subiectas Christiano imperio, de potestate liberet tenebrarum, ut fœlices faciat humiliatos, quos infœliciter exaltare ad totum deiectionem permiserat. Quia uerò pijssime atque fortissime principum Auguste, uestræ pietatis cum laude admiramur Deo dignum propositum, quomodo circa Apostolicam nostram fidem dignamini, Deo secretius satis faciente, non uerbis fluentibus, nec loquacitate fallaci,

fallaci, sed diuina sua gratia commouente, omniumque ambiguitate A sublata desideratis cognoscere, quæ ueritas orthodoxæ atque Apostolicæ fidei contineat. Omnes nos exigui ecclesiarũ præsules, uestri Christiani imperij famuli, in septentrionalibus & occiduis partibus constituti, licet parui ac simplices scientia, fide tamen per Dei gratiam stabiles, pro ijs quæ per diualem sacram præcepta cognouimus, conregnante ac disponente uobiscum conditore & dispensatore omnium Deo, exhilarati pro huiusmodi pio proposito, cum intimis cordis fletibus gratias reddere cœpimus: quòd tam laudabile, tam mirificum, tam saluberimum, tam singulariter Deo præ omnibus sacrificijs acceptabile, tranquillitas uestra creditur opus concupisse, quod multis quidem pietate ac iusticia præditis regibus desideratum, paucissimis tamẽ raroque ad effectum Deo placitum, cum sinceritate Apostolicæ fidei perduci potuisse demonstratur. Et infrà: Præterea satisfacendum est nostro exiguo famulatui, apud serenissimorum dominorum nostrorum clementiam, pro tarditate missarum ex Concilio nostro personarum, quos dirigi per suam augustissimam sacram, uestrum pijssimum uestigium iussit. Primum quidem, quòd numerosa multitudo nostrorum usque ad Oceani regiones extenditur, cuius itineris lõginquitas in multi temporis cursum portelatur: sperabamus de Britania Theodorum consamulum atque coepiscopum nostrum, magnæ insulæ Britaniæ archiepiscopum, atque Philippũ, cum alijs qui ibidem hactenus demorantur, exinde ad nostram humilitatem coniungere: B atque ut diuersos huius Concilij episcopos, in diuersis regionibus constitutos, ad generalitatẽ totius Cõcilij seruilis nostra suggestio adunaret, ne si tantum pars quod agebatur cognosceret, partẽ lateret. Maximè quia in medio gentium tam Longobardorum, quàm Sclauorum, nec non Francorum, Gallorum atque Gothorum, seu Britannorum, plurimi consamulorum nostrorum esse noscuntur, qui & de hoc curiosè sattagere non desistunt, ut cognoscant quid in causa Apostolicæ fidei peragatur, qui quantũ prodesse possunt, dum in consonantia fidei nobiscum tenentur, nobisque concorditer sentiunt: tantum (quod absit) si quid scandali in fidei capitulo patiantur, inueniuntur infesti & contrarij. Nos autem licet humilimi, summis uiribus enitemur, ut Christiani uestri imperij Respublica, in qua beati Petri Apostolorũ principis sedes fundata est, cuius auctoritatẽ omnes Christianæ nobiscũ regiones uenerantur & colũt, per ipsius beati Petri apostoli reuerentiam, omnium gentium sublimissima esse monstretur. Personas aũt de nostrę humilitatis ordine præuidimus dirigere, ad uestræ à Deo protegendæ fortitudinis uestigia, quæ omnium nostrũm, id est uniuersorum per septentrionales uel occiduas regiones episcoporum suggestionẽ, in qua & Apostolicæ nostrę fidei cõfessionẽ prælibauimus, offerre debeant:

A ant[illegible] anquam de incertis contendere,sed ut certa & immutabi-
lia compendiosa definitione proferre.hæc ibi. Ex quibus habes,
quomodo generale concilium Patriarchale subiectum Romano
pontifici, est constitutum in septentrionalibus & occidentalibus
prouincijs. Aphrica etiam patriarchatui subest Romano 12. dist.
quis nesciat:ubi enumerantur prouincię Rom. sedi subiectę. Vnde
Flauianus Constantinopolitanus Patriarcha, ad Leonem papam
scribens,ait: Omnibus qui sub tua reuerentia constituti sunt, Deo
amantissimis episcopis. De quo etiam per Leonem ad Theodosi-
um,in Epistol.quę incipit:Olim ab initio. Et pro hoc facit tex. 2.q.
4.in omnibus,ubi dicit nostrorum episcoporum omnium. Et 43.
dist.iuxtà,ubi dicit: Omnes episcopi, qui ordinationib. Apostoli-
cæ sedis subiacet. Et Hilarius diaconus, ad Pulcheriam Augustam
in quadam epistola: tamen ut habetur in Epistola Nicolai papę ad
Michaelem imperatorem,tunc Thessalonicensis uicem Apostoli-
cę sedis habuit,per Epirū ueterem,& nouū Illyricū,Macedoniam,
Thessaliam, Achaiam, Daciam, Riperensem, & Mediterraneam,
Misiam, Dardaniam,& Preualum:& sic maximam partem,quoni-
am quasi totam Europam,& Aphricæ magnā partē patriarchatus
Romanus sub se habuit. Hoc aūt concilium Patriarchale, habet
summum præuilegium in eo, quod uocatur Romana ecclesia, ad
B unam Romanam sedem adunata: quoniā in ijs quæ fidei sunt nun-
quam errauit,neq; errabit.Legitur enim in septima actione uniuer
salis octaui Concilij, quod ea quæ sedes Apostolica synodicè re-
gulariterq; decreuit,tanto studiosius oportet amplecti, tanto soli-
citius obseruare, quanto satius noscitis quæ statuta fuerunt ab ea,
hæc uniuersalem semper tenuisse ecclesiam: ita ut contra singulos
errores in Ecclesia exortos, prior hæc sedes primatus auctoritate,
sententiæ terminum dederit. Et ita demum uniuersalis ecclesia, li-
cet aliquando per aliquantum tempus in quibusdam reluctata sit:
tamen demum probata probauit,& refutata refutauit.hæc ibi. Vn
de ex hoc & alijs ibidem habetur, papam in Concilio suo, quę fidei
sunt,unanimitate & concordantia coepiscoporum, definire debe-
re.Dicitur enim ibi,Decernentibus nobiscum,& similiter conside-
rantibus sanctissimis patribus coepiscopis nostris. de quo 19. dist.
Anastasius,& 24.q.1.loquitur in Glos. Quod aūt istud Concilium
Romana ecclesia uocetur,ex superioribus patet, & in prima actio-
ne octaui uniuersalis Concilij,ubi per legatos papæ dicitur: Lega-
tur libellus, quem sancta Romanorum ecclesia exposuit, qui libel-
lus in Concilio expositus fuit,& similiter in 6.actione in c.quod in-
cipit, Multæ quidem:ubi dicitur,Synodū cum tota Romanorum
C ecclesia, Nicolaum papā anathema pronunciasse.Ista Romana ec-
clesia,semper stabilis in fide permanebit, sic quod ei non cohæren-
tes extra catholicā Ecclesiā existūt: ut in gestis eiusdē Concilij pri-
X ma actio-

ma actione, in libello per omnes subscripto continetur. Legitur e- A
nim ibidem, quòd libellus quem Nicolaus papa in Synodo dictauit, qui incipit, Prima salus est, rectæ fidei regulam custodire, deinde a cõstitutis Dei & patrum nullatenus deuiare. Et infrà: Et non potest Domini nostri Saluatoris sententia prætermitti, dicentis, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Hæc quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in sede Apostolica, immaculata est semper obseruata religio, & sancta celebrata doctrina. Et in fine: In qua est integra & uera Christianæ religionis soliditas. Ille fuit per Adrianum ad concilium Constantinopolitanum 8. uniuersale missus, & omnes se subscripserunt sic: Sequimur aũt sanctam Synodum, & amplectimur, quam beatæ recordationis papa Nicolaus (cui & ipse Domine coangelice summe pontifex Adriane subscripsisti, ante sanctissimum Petri apostolorum eximij corpus) celebrauit simul & quam tu ibi ipse nuper egisti: & omnia quæ in ijs statuta sunt, secundum decreti uestri moderationem uenerabiliter conseruabimus, recipientes quos recipiũt, & damnantes omnes qui in illis damnati sunt. Hæc ibi. Ecce duo notãda: sedẽ Apostolicã pro tota Synodo Romana capi: & quòd, profitens Romanam sedem errare non posse, intelligere uel per sedem totã Synodũ. Secundò est notandũ, Constantinopolitanam sedem sequi in definitis (præsertim fidei) Romanam, & ut habetur B
per apocrisarium, Apostolicæ sedis, qui subscriptiones & gesta Synodi, præueniendo uicarios Apostolicæ sedis, cautè Romã detulit: tunc imperator Basilius, & patriarcha Ignatius, pœnituerũt de illa subscriptione episcoporum illius sedis Constantinopolitanæ, ne Apostolica sedes, ex receptis subscriptionibus, maioritatem super ipsam Constantinopolitanam argueret, quoniam professio cauebat, quomodo in omnibus sequerentur Apostolicam sedem. Ideò procurauit Imperator, ut per custodes deputatos per eum uicarijs, Apostolicæ sedis caperetur clàm illę subscriptiones. quod factum fuit, sed post hoc ex inductione uicariorum restitutæ fuerunt. Et fatebatur Imperator, Apostolicam sedem magistram esse in fide, & ne periculum interueniret perdendi, apocrisarius (ut prædicitur) secretè Romam eas cum gestis detulit, sequentibus uicarijs qui spoliati fuerunt in uia. Similiter & in sexta Synodo, in prima actione, & alijs multis locis, probat̃ stabilitas fidei Romanę ecclesię. Ex istis habes duo quæ mente tenenda sunt: scilicet, quòd Concilium uniuersale, uel generale Patriarchale, subest & subiectũ est Romano pontifici: & hoc in subscriptione legatorũ papę, & sui Concilij, ut in 6. & 8. Concilijs depræhendit̃, quia legati Concilij sequũtur. facit uers. huic etiã. uers. illud. 17. dist. Et sicut ipse habet principatum in fide, & est iudex fidei (ut superius habetur) ita hoc suum Concilium habet principatum, inter omnia patriarchalia Concilia, in fide.

A in fide. Vnde ex hoc secundò habes, iudiciũ fidei quod per papam & hoc Concilium fit, esse tutissimum inter omnia particulariũ congregationũ iudicia: licet infallibilius sit, & tutius, iudicium uniuersalis concilij totius Ecclesiæ. Dicit enim imperator Martianus (ut legitur in prima actione concilij Chalcedonensis) cogitantes non esse tutum absq; Synodo, & ubiq; sanctarum scripturarũ præsulibus quæstionem de fide renouare: hodie aũt (proh dolor) catholicæ uniuersalis Ecclesiæ, & parochialis Romanæ sedis, unũ est Conciliũ, cum tota Ecclesia redacta sit ad illũ tantũ Patriarchatum. Quare sicut semper stetit iudicium ecclesiæ Romanæ (modo prædicto captæ) in uera fide, ita nũc amplius stabit infallibilius sentẽtia Christi, quoniã portæ inferorum aduersus eam nunquam præualebunt. Et hæc est altera radix nostri propositi. Romanus aũt pontifex, ad urbem Patriarchale concilium frequenter solitus fuit conuocare, sæpe etiam extra. Nam extra urbem celebratũ fuit tempore Constantini secundũ Arelatense, in quo Apostolicæ sedis Siluestriq; papæ legati, Claudianus & Habitus presbyteri, Eugenius & Quinatus diaconi, & de omnibus tã Africæ, Mauritaniæ, Siciliæ, Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Germaniæ, quàm aliarum omnium prouinciarum sub patriarchatu Romano legati interfuisse leguntur. Habetur enim, synodum seu concilium Romanæ ecclesiæ esse; ad
B quod de prouincijs legati iuxta ipsius papæ mandata conuenerũt, uti hæc in gestis VI. Synodi colligi possunt. Vnde, ut ibidẽ colligitur, tunc subscriptiones aliorum in Concilio existentium, Patriarchali annectebant, per hũc modũ. Primò em̃ subscripsit Agatho sic: Agatho episcopus sanctæ Dei catholicæ atq; Apostolicæ ecclesiæ urbis Romę, huic suggestioni cum generalitate totius Apostolicæ sedis Concilij, pro rectitudine Apostolicæ confessionis factę, sicut superius cõtinet, cõsensi atq; subscripsi. Et sequit: Andreas gratia Dei episcopus sanctæ Ostiensis ecclesiæ, in hanc suggestionẽ quam pro Apostolica nostra fide unanimiter construximus, similiter subscripsi. Et ita præcise Vuilfredus episcopus Eboicæ, legatus uenerabilis Synodi per Britaniam subscripsit. Vnde, ut ibidem legitur, Felix Arelatensis, & Taurinus diaconus Coloniensis, adiuncti fuerunt Adeodato pro tota Gallia, qui se om̃es subscripserũt. Ex quo habes modũ cõgregationis, & deinde subscriptionis: & quomodo ex unanimo cõsensu prodire debet iudicium, quod est singulariter notandum.

Cap. VIII.

ET ut aliam non paruam difficultatẽ (semper sub correctione) euacuem, quæ habet dubium hoc: an statuta quæ in uniuersalibus, & alijs omnibus Concilijs, ubi papa per se uel legatum præest, per ipsum papam auctoritatiuè consilio Concilij concurrente fiãt, an concordanter per Cõciliũ. Ideò oportet alias subscriptiones ex-

tra fidei materiam inquirere, de qua loquitur præcedens definitio a
Agathonis, ut sic ex illis & alijs fundamenta eliciamus. Et primò in omnibus uniuersalibus uniuersalis Ecclesiæ Concilijs, inuenio legatos papę, absq; differētia pariformiter alijs se subscripsisse. Vnde unusquisq; episcopus uel dicit annuens, uel consentiens, uel statuens, uel definiens, subscrisi. Ita pari formiter Apostolicę sedis legati papę: quia in octo uniuersalibus Concilijs, non inuenio papam per se interfuisse. Vnde, ut sciatur hoc dubiū non habere, pauca ex gestis Chalcedonēsis concilij, de depositione Dioscori apponam. Postquàm enim Dioscorus tertiò monitus noluit comparere, tūc Pascasius legatus Leonis papæ, ad Synodū dixit: Volumus edisce re à uestra sanctitate, qua pœna dignus sit. Sancta Synodus dixit, quæ placita sunt canonib. fiant. Pascasius dixit: Iubet reuerētia uestra, ut ultione Canonica cōtra eū utamur? consentitis, an aliud placet? Sancta Synodus dixit: Etiam consentimus, nullus dissentit, totius Synodi uoluntas est una. Iulianus episcopus Hipponensis dixit ad legatos Leōis: Petimus uestrā sanctitatē in eo quod magis inter cæteros eminetis, habentes locū sanctissimi papæ Leonis, iustā in contumacem promulgare uindictā, ac regulis insitā cōtra eū ferre sententiā, omnes enim nos & sancta Synodus concors efficitur. uestrę sentētię sanctitatis. Pascasius dixit, Quod placet beatitudini uestræ, unanimiter proferatur. Maximus Antiochenus episcopus dixit: Quòd uidetur sanctitati uestrę censendū, in hoc cōcordes efficimur simul. Post hoc legati Apostolici pronunciarunt sententiā, b
qua Leo papa deposuit Dioscorū, ut eum dānasset. & subiungunt: Sancta hæc Synodus, quæ placent canonicis regulis super memorato Dioscoro decernere, non moretur. Anatolius archiepiscopus Constantinopolitanus, & quisq; de Concilio sententiā dedit dicendo, eū alienū iudico, omnis sacerdotalis siue episcopalis ministerij. Ecce quòd legati Apostolici in Concilio, quia primo loco existunt, prius proferunt sententiā, si Synodus iubet, & per illos omnes secundū ordinē, & ex unitate uoluntatis & concordia dependet sententię uigor. Vides etiā, quòd sententia sedis Apostolicę depositionis Dioscori, iuxta canonicas regulas in uniuersali Synodo fuit iterum examinata: quod obsequētia infrà, mente tenendum existit. Habes formam uniuersalium Conciliorum: pariformiter in alijs Romanorum pontificum concilijs, subscriptiones factas reperio. Ita enim in concilio Martini papę, quod præcesit sextam uniuersalem Synodum, reperio Martinum sic scripsisse: Martinus sanctæ catholicæ & Apostolicæ ecclesiæ episcopus urbis Romæ, huic definitioni confirmationis orthodoxæ fidei, & damnationi Sergij Constantinopolitani, Pyrrhi & Pauli statuens subscripsi. Et sic Maximus sanctę Aquileiēsis ecclesię prçcisè cōfirmādo, dānādo & statuēdo, unà cū 103 episcopis se subscripsit, quisq; in eadē forma.

A etiam uniuersalis fungentibus. Cuius quidē sedis papa os dicitur, quoniam per papam ipsa sedes loquitur. Et ideo Apostolicæ epistolæ uocantur, illę Romanorum pontificum epistolæ, quæ uigorem statutorum habent, quoniam per consensum Synodi quandam Metropolitanorum concurrentiū, annuē ad sedem papa easdem dictauit. Vnde in synodo Toletana, anno Christi 627. tempore Recaredi regis, ex omnium episcoporum Hispaniæ & Galliæ collecta, in primo Capitulo statutorū, præmissis Capitulis fidei orthodoxæ (quoniam de Arriana hæresi, reuertebantur omnes ad catholicam fidem) ita legitur: At nunc pace Christi Ecclesia, Christi misericordia reparata, omne quod priscorum Canonum auctoritas prohibet, sit resurgente disciplina inhibitū, & agat omne quod præcepit. Permaneant in suo uigore Conciliorum omnium instituta, simul & Synodicæ sanctorum pręsulum Romanorum epistolę. Ac in alio concilio Toletano, tempore Syseuandi regis celebrato, c. 17. dicit: Apocalypsis librum, multorum Conciliorum auctoritas, & Synodica sanctorum Romanorum præsulum decreta, Ioannis Euangelistæ esse describitur, & inter diuinos libros constituendum decreuerunt. Ecce quod Synodicæ epistolæ decreta dicuntur. Et ex hoc habetur, approbationem librorum quæ Gelasio papæ ascribitur, fuisse Synodicā: ut hoc in Burcardo in tertio libro ha
B betur, ubi dicit, 70. episcopos in Cōcilio illo fuisse. Et etiā illi textus Nicolai papæ, Gelasij, & aliorum qui dicunt, sub excōmunicatione decreta per Romanorū pontificem promulgata, pro correctione morum Ecclesię & disciplinā intelligi debent, secundum Hincmarum subtilissimum archiepiscopū Remensem: cuius laudes idē Nicolaus papa 11. q. 3. excellentissimus, extollit, de promulgatis. i. quę papa uulgò promit de disciplinis sacrorū Canonum, uel ipsius Synodici Apostolici, quæ sedes Apostolica sępe dicitur, cuius ipse os est. Sic intelligo 19. dist. Sol, cum similibus, de quo etiam infrà in quodam loco dicetur. Dicit enim Damasus papa (in Epistola ad Stephanum archiepiscopum concilij Mauritaniæ, & uniuersis episcopis Aphricanæ prouincię, in Epistola quæ incipit, Lectis fraternitatis uestræ literis) super Ecclesiam uniuersalem papam habere episcopale ministerium, & Romanam ecclesiam uerticem ecclesiarum: & quòd uice Petri, legatiōe pro Christo utitur, quisq; Romanus pontifex. Et quòd in Metropolitano cōcilio, de omni concordia causę tractari debēt omniū, sed definire summas querelas causarum, uel damnare episcopos, absq; Apostolicæ sedis auctoritate minimè licet: quā omnes approbare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Nam Synodum sine eius auctoritate fieri, non est catholicum: nec episcopus nisi in Synodo legitima, & suo tempore Apostolica auctoritate cōgregata, definite damnari potest: nec ulla unquam Concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta Apostolica auctorita-

A effectum in generali uel uniuersali Concilio, à præsidentia Metropolitani in prouinciali, imò in uniuersali Concilio totius uniuersalis catholicæ Ecclesiæ: hæc præsidentia minor est, quo ad auctoritatem agendorum, quàm in patriarchali: in patriarchali uerò, Metropolitano in prouinciali rectè comparatur & æquiparatur, iuxta præhabita. Quare apud antiquos, frequenter Romanus pontifex Archiepiscopus nominatur. In uniuersali autē, uniuersalis ecclesiæ præsidentia Romano pontifici nō tantum attribuitur, sicut eidem in patriarchali, aut Metropolitano in prouinciali, secundum ea quæ inferius dicentur.

Cap. XIII.

Videbitur fortasse aliquibus nouum istud, qui legerunt scripta Romanorum pontificum, quomodo plenitudo potestatis sit apud Romanum pontificem: & quòd alij omnes uocati sint in partem solicitudinis de usu pal. ad honorem. ad quod Gelasius, Syluester, & Nicolaus, ac Symmachus, & alij Romani pōtifices dicunt: quomodo papa de omnibus ecclesiis iudicet, & de eo nullus. Et quū potestas papę sit diuina, à Deo ipsi tradita, per uerba, Quodcunq; ligaueris: ut notat Fr. 3. de consti. cum omnis. Et eapropter ut uicarius Christi, præsidet Ecclesiæ uniuersali: de transla. c. 1. & 2. Et quum ipse summam illam habeat potestatem: & etiam reperia-
B tur subditos quorumcunq; episcoporū, absq; negligentia episcopi proprij, & iudicasse & absoluisse, & ad eum sine medio appelletur: potestas statuendi dependens à potestate iurisdictionis, ut no. arch. in præfato c. cum omnis: tunc absurdum est dicere, quòd adhuc aliquid plus ad uigorem cuiuscūq; status requiratur, quàm eius uoluntas. quod enim placet principi, legis habet uigorem. Insuper non habet dubium, dictum doct. in c. quum accessissent: & etiam in c. quum omnes: de consti. rectorem cuiuslibet uniuersitatis exercitium iurisdictionis habere, remanente etiam ipsa iurisdictione in habitu apud uniuersitatem. Sed papam esse rectorem naiculæ sancti Petri, & uniuersalis Ecclesiæ, nemo etiam dubitat. Quare uigor constitutionum ab eo dependet, quum sine rectore uniuersitas statuere nequeat. Talia & similia possent per allegationes longas adduci. sed breuiter tangendo, quia cūcta ad ista fundamenta reducuntur quæ contradici possunt, & maximè ex istis Gelasius papa, & ex gestis in epistola ad uniuersos episcopos per Dardaniā concludit, quòd Apostolica sedes sine ulla Synodo more maiorum absoluit iniquè à Synodo damnatos: & similiter sine Synodo habuit quos oportuit damnandi potestatem. tamen antequàm procederet, de damnatione loquebatur Acatij hæretici. & fundat se papa in dānatione generalis Synodi, quæ hæresim damnauit, in quam Acatius incidit. ac si papa fateretur, Acatium à sede Apostolica absq; Synodo non fuisse dānatū, nisi in sententiā damnationis

nationis Synodi hæresim, in quam incidit, damnantis inci disset: ac A si Apostolica sedes exequuta fuisset prius latam sententiam 24.q.1. Acatius cum duobus c. sequentibus. Sed pro inuestigando ueritatem illius, an scilicet de iure positiuo omnes prælati inferiores papa, deriuatiue scilicet ab ipso papa iurisdictionem habeant, ut notant doct. in c. quæ ab ecclesiarum, præsertim Dominus Fr.3. oportet primo si hoc uerum foret, Petrum aliquid a Christo singularitatis recepisse, & papam in hoc successorem esse. Sed scimus, quod Petrus nihil plus potestatis a Christo recepit, alijs Apostolis. 21. distinct. in nouo 24.q.1. loquitur. Nihil enim dictum est ad Petrum, quod etiam alijs dictum nō sit. Non'ne sicut Petro dictū est, Quodcunque ligaueris super terram: ita alijs, quemcunque ligaueritis? Et quāquam Petro dictum est, Tu es Petrus, & super hanc petram: tamen per petram, Christum quem confessus est intelligimus. Et si Petrus per petram tanquam lapis fundamenti Ecclesię intelligi deberet: tunc secundum sanctū Hieronymū, ita similiter alij Apostoli fuerunt lapides fundamenti Ecclesię. de quibus habetur Apocalypsis penultimo, ubi per 12 lapides fundamenti ciuitatis Hierusalem sanctæ Ecclesiæ, nemo dubitat Apostolos intelligi debere. Et si Petro dictum est, Pasce oues: tamen manifestum est, quod illa pascentia est uerbo & exemplo. Ita etiam secundum sanctum Augustinum, in glossa super eodem uerbo, omnibus idem præceptū est ibi: Euntes in uniuersum mundum. Matth. & Marc. ultim. nil reperitur Petro aliud dictū, quod potestatem importet aliquam. Ideo B recte dicimus, omnes Apostolos in potestatem cum Petro æquales. Insuper est ad memoriam reducendum, quod in principio Ecclesiæ fuit unus tantum episcopatus generalis, absque distinctione diœcesium, per orbem diffusus. 7.q.1. Nouatianus. uers. item episcopatus. Et propter hoc notāt in ca.1. de transl. per quod ad esse episcopi non requiritur, quod sit illius uel illius loci episcopus. sed sufficit quod sit generalis Ecclesiæ: sicut Paulus & Barnabas, qui dum mitterentur, generaliter missi sunt. 80. dist. quod die Dominico, ut hoc notat Ostiensis in summa de transl. de quo etiam superius aliquo loco latius dictum reperitur. Vnde cum potestas ligandi & soluendi, in qua fundatur omnis Ecclesiastica iurisdictio, sit immediate a Christo, ut notat Ioan. in cap.1. de renunc. lib.6. de pœni. dist 1. uerbum cum similibus. Et quia ab illa potestate ligandi & soluēdi est diuinę iurisdictionis potestas, patet, omnes episcopos, & forte etiam presbyteros, æqualis potestatis esse, quo ad iurisdictionem: licet non exequutionis. quod quidem exercitium exequutiuum, sub certis positiuis terminis clauditur & restringitur, propter melius, & causam cum maiori parte perducendi omnes homines ad finem suum, scilicet Deum: ob quem finem finaliter omnis potestas & iurisdictio, & statuta humana, per media proportionata tem-

A ta tempori & loco, tendere debent. Vnde cessante causa statuti illius, quæ habet distinctionē terminorum, & quo'd nullus alterius terminos ingrediatur, puta uel ob negligentiam inferiorem, uel necessitatem: tunc cessant illa positiua iura. Et hoc uidemus, dum sumus extra humana positiua iura, in naturali scilicet iure tēpore necessitatis, quando tūc omnis sacerdos a' quocunq; delicto, etiam a' papa excommunicatum, & qualemcunq; absoluit. Vnde administratio necessario' partim erit de iure positiuo, quoad gradus maioritatis & minoritatis. Quo'd enim diœceses sunt distinctæ, & unus episcopus super presbyteros ad unitatem conseruandam constitutus, hoc est de positiuo iure, Deo tamē inspirātē. 93. & 95. dist. olim. Quare dicimus secundum Osti. in summa, de ma. & obe. quo'd omnes episcopi unius sunt potestatis & dignitatis quæ supra' sunt: scilicet Archiepiscopalis, Patriarchalis, & Papalis sunt administrationes, ut est Glos. in allegato c. in nouo. & 2. q. 7. puto. Maioritas aūt administrationis, quę quidem administratio a' iurisdictione dependet, ex cōsensu subiectionali partim constituitur, sicut dicimus electum in eligētes (ex eo quia habet administrationem ordinariam) habere iurisdictionē: ita notatur in c. 1. de renunc. lib. 6. Cardinales nomine uniuersalis Ecclesiæ papam eligere, & per hoc quo'd se per illam electionem uniuersalis Ecclesia subijcit electo, administratio

B illa in ipso, cum illa translata iurisdictione in eum per electionem, facit eum papam. Non nego tamen, diuinam potestatem concurrere auctorizantem & cōfirmantem, ut ibi notatur, & certo loco inferius, præsertim in fine partis, tangitur. Ex quibus patet, iurisdictionem in Romano pontifice ita cōstitui ex diuino priuilegio & electione, sicut in alijs administrationem Ecclesiasticam habentib. Et sicut gradualis maioritas principatus, etiam eodem modo constituitur ex diuina ordinatione & electione, siue consensu subiectorum: ut dicit tex. in nouo allegatus, Petrum Apostolis uolētibus a' Christo principem constitutum: sic & in alijs administrationē habentibus: quæ quidem administratio per Ecclesiam distributa & ordinata legitur, ut notat Osti. in sum. transl. & no. in c. pastoralis de ijs quæ fiūt a' præla. 13. q. 1. ecclesiis. Quare hoc solū singularitatis in Petro inueniemus, quo'd ipse fuit maior in administratiōe, ad quā uolētibus Apostolis a' Christo est electus, quia senior: ut uult sanctus Hieronymus contra Iouinianū libro primo. Verum licet Romanus pontifex principaliter successor sit sancti Petri: tamē nō possumus negare, omnes episcopos esse eiusdē successores. Petrus primo' pontificatū super Apostolos accepit, ut in præallegato c. in nouo. Cum autē episcopatus sit principatus super sacerdotium, ut præhabitū est: quare dicere habemus, principatū Ecclesiasticum successiōe quadam a' primo principe, scilicet Petro, dependere. Et sicut principatus Petri a' legatione Christi dependebat: ita & om-

nium episcoporum, ut dicit Anacletus in eodem c. in nouo. Quare A
qui eos audit, Christum audit. Et non dicit, qui eos audit, papã audit: imò Apostolicum præceptum habent omnes episcopi regendi se, & gregem, in quo spiritus sanctus eos posuit ad regẽdam Ecclesiam: & ex illo iudicium Synodi ipsis creditum est, quia principes sunt & rectores ecclesiæ. Quòd etiã principes qui inter episcopos eliguntur ad archiepiscopatũ uel primatum, sint Petri successores: patet per hoc, quòd dicit idem Anacletus in epistola ad omnes episcopos & sacerdotes, quæ incipit, Benedictus Deus. Dicit enim: Beati Apostoli inter se statuerunt, ut episcopi singulariũ gentium scirent, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret. Nam & inter Apostolos quædã fuit discretio: & licet omẽs essent Apostoli, Petro tamẽ concessum est à Domino, & ipsi inter se id ipsum uoluerunt, ut reliquis omnibus præesset Apostolis: & Cephas, id est caput & principatum teneret Apostolatus, qui & eandem formam successoribus suis & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. hæc ille, 22. dist. sacrosancta. Ecce quòd forma data est per Apostolos, quòd sicut ipsi Petrum prætulerunt, ita primas super alios constitui debet. Quare primas ita succedit Petro, sicut alij episcopi Apostolis: & sicut de primate dictum est, ita & de archiepiscopo dici debet, quòd ipse est successor Petri. Dicunt quidã recentiores, Petrum Apostolos misisse ad par- B
ticulares prouincias: uolentes ex hoc trahere, quòd exercitium potestatis ligandi & soluendi, fuit à Christo Petro datum, & per Petrum alijs. Anacletus papa in eadem epistola non ita dicit: sed dicit, Apostolos à Christo electos, & eo iubente dispersos. Insuper Romani põtifices, præsertim Symmachus papa & alij scribunt, Romanum pon. à solo Deo iudicari. Nonne idem Anacletus in epistola quæ incipit, quoniã Apostolicæ, ad episcopos Italiæ dicit, summos sacerdotes, id est episcopos à Deo iudicari? Et idem Pius papa 6. q. 1. aues. Vnde qualẽ intellectũ hoc habet de papa, scilicet quòd à subiectis iudicari non possit, talẽ & aliud de episcopis. Similiter si textus dicit, papam habere plenitudinẽ potestatis, & alios in partẽ sollicitudinis uocatos: ita etiam possumus de quolibet archiepiscopo, patriarcha'ue dicere, ut dicit uers. 1. 9. q. 3. Si dicis papam subditos episcoporum absoluere & ligare, dico idem in alijs, quãdo consensus propriorũ interuenit. Actus enim aliter nullus, per consensum aut gratificationẽ proprij sacerdotis, in hac materia ualidus efficitur. 9. q. 2. Lugdunensis. c. nullum. & c. episcopum. Cum ergo usu communi sit hoc introductum, & ex usu cõsensus elicitur, patet quòd efficacia huius, uigorem ex consensu recipit. Vnde cum nullus teneatur obedire, nisi in concessis à canone, 18. q. 2. hoc tantum. 9. q. 3. conquestus. & cum non reperiatur canon alicuius Concilij, papam hoc posse, appellatione nulla interposita: oportet ad cõsue-

A tudinem usum & consensum istud resoluere. papa enim non habet ex canone, quòd lædere possit iurisdictionẽ episcoporũ: quia esset ordinem turbare. 11. q. 1. peruenit. in fin. Igitur non legitur, antiquos Romanos pontifices se de his intromisisse, & talia confessionalia & alia consimilia concessisse, & fortè non fuisset permissum. Vnde si concilium Aphricanum, cui se subscripsit sanctus Augustinus, non ad misit appellationem à Synodo ad papam, quia nõ inueniebatur in canonibus hoc concessum: sed in Nicena synodo definitum, causam terminari debere à Synodo ubi orta fuit, ut habetur 6. q. 4. si quis episcopus criminaliter, ut hæc leguntur in epistola eiusdem Concilij ad Zozimum papam. Similiter illi, textum 2. q. 6. si episcopus, qui ascribitur cõcilio Sardicensi, quòd appellari possit, & legatus papæ ad prouinciam mitti deberet: ut patet ex eadem epistola, & in epistola ad Bonifaciũ papã per idem Conciliũ scripta, uoluerunt admittere: imò dicunt se in nullo Cõcilio reperisse, licet Faustinus legatus Apostolicæ sedis concilij Niceni, & in allegato loco dicatur Sardicẽsis Concilij fore: quomodo tunc admisissent ista, & eã quæ hodie exorbitanter fiunt? sed quia consensus ex usu longæuo, hoc nunc introduxit, ualida illa sunt quò ad animarum salutem, quàm diu patiuntur: tolli autem possent per Concilium, et hoc reformatio deposcit. Si dicis ultrà de potestate dispẽsatiua papæ in canonib. ex eo arguendo potestatẽ statuendi, nihil cõcludis:

B quia etiam episcopus & presbyter dispensant in canonibus pœnitentialibus, 27. q. 6. tempore pœnitudinis; & episcopus in alijs pœnalibus, l. d. si quis presbyter. 1. q. 5. uersi. ultim. 9. q. 2. Lugdunensis. Nec facit dispensatio Canonibus præiudicium. 9. q. 1. ordinationes. & q. 2. Lugdunensis. ar. c. præsc. l. di. Quare nihil concludit argumentum. Nec illud quod de rectore dicitur, obstat: quia si sine rectore uniuersitas statuerẽ nõ posset, exercitio iurisdictionis apud eum existente: nõ tamen sequitur econuersò, rectorem sine uniuersitate, in qua est habitus & potestas, statuere posse. Nec ex iurisdictione rectè arguitur: quia potestas alligandi, licet alligetur iurisdictioni, non tamen ad eam sequitur, Non omnis habens iurisdictionem, habet condendi potestatem: sed, Omnis habens condendi potestatem, habet iurisdictionem. Sic dicimus, omnem Synodum patrum, quia habet condendi potestatem, statuta habere etiam; & iurisdictionem. Vnde quia ex præhabitis patet, radicem Canonum quoad ligandi uigorem in consensu existere; alioqui nisi ex usu ualidè argueremus: & nisi abrogatio per non usum introduci posset; non foret salus. Qui potest scire, unde symbolum nostrum additionem & mutationem à symbolis 4. Conciliorum absq; anathemate recepit: aut de sacramentis certis Ecclesiæ, ubi in Concilijs introductio facta sit? Legitur enim in gestis Concilij nono anno Constantini tertij, Romæ præsidente Martino papa, & c. 5. episcopis celebrato;

lebrato in prin. Martinū papam de Leone papa, & quomodo per A synodum Chalcedonensem eius scriptum approbatum foret, dixisse: sancta Chalcedonensis synodus definiuit, hoc est dicere omnium sanctorum chorus. Quoniam quòd una sanctorum patrum Synodus iudicare uidetur, tam omnes Synodi quàm uniuersi omnino confirmare patres noscunť, utpote in uno eodēq; uerbo fidei, uicissim per indissolubilem consonantiam & concordantiam, constituti. hæc ibi. At quomodo euaderemus innumeras pœnas latæ sententiæ in Canonibus positas excommunicationis, depositionis, & huiusmodi, nisi in ijs omnibus cōcordia & cōsensus usus & non usus nos iuuarent. Vnde in c. 1. cuiusdā Toletani concilij dicitur: Si qua in anterioribus sunt neglecta, rediuiuam ordinationis censuram obtineant, quatenus dum ijs quæ in Concilijs sunt decreta, sed abusione temporum hactenus dimissa; & ad cultum fidei pertinent, studiū religiosæ obseruationis impendimus, Dei misericordiā facilius impetremus. Ecce quòd neglecta produnt ordinationis censurā, quæ alia acceptatione reuiuiscit: unde diuturni mores cōsensu mentiū approbati, legē imitanť 12. dist. diuturni: & ubi auctoritas deficit, mos populi & maiorū instituta pro lege sunt seruāda. c. dist. in his: in tali, etenim consensu fundanť Synodalia statuta. Vnde Gregorius papa in professiōe quatuor Cōciliorū dicit: Quia dum uniuersali consensu sunt cōstituta, sic & non illa destituit, quisquis præsumit aut soluere quos ligāt, aut ligare quos soluūt. Synodus enim non solū auctoritate eorū qui sunt præsentes definit, sed omniū (ut dicit Gregorius) uniuersali cōsensu ea esse statuta, quę p episcopos qui præsentes, sunt alios repræsentātes, statuūtur. Vnde in fine cuiusdā Toletani concilij legiť: Si quis aūt, tā nostrū quàm eorū q nūc sanctę Synodo ex prouincia defuerūt huic, tā salubri ordinationi obuiare præsumpserit, uel solerter adimplere neglexerit: cōuictus totius fraternæ charitatis habeať aliquamdiu extraneus. Censenť enim illi pręsentes, alijs ritè ad Synodū spectantib. conuocatis, cōmuni legalitate omniū auctoritatē habere ex præmissis: & probanť hæc 118. c. secundi. Aphricani concilij infrà ponendo, ubi habeť: quòd legati aliorū nomine, plenā tribuūt Concilio auctoritatē. Et hęc pars non habet dubiū. Cōcilia tā uniuersalia totius Ecclesiæ, quàm uniuersalia regnorū, Hispaniarū, Galliarū uel Aphricę, tam unius prouincię, semp potuisse sibi ipsis canones statuere, sicut Bonifacius ad Rusticū Narbonensem scribens, dicit: Patres in Nicena cōgregatos, sibimet canones statuisse, hoc est, toti mundo seu uniuersali Ecclesiæ, quā ipsi ibi repræsentabant. Sicut Synodus prouincialis collecta, sibi prouidet de canonib. p prouinciā necessarijs: ita si septē Galliarū prouinciæ cōuenirent, possent septē prouincijs prouidere: etsi omnes mūdi prouincię cōuenirent, sicut tūc quęlibet potest sibi prouidere, possunt per cōmunē concordiā omnes

A nes omnibus prouidere. Et mirũ eſt dicere, non poſſe omnes congregatos cum plena auctoritate legatorũ, cum quilibet per ſe poſſet. Quilibet aũt per ſe ſine papa, non dubiũ ſibi prouidere poteſt: ergo & omnes eo regulariter non ſpreto, nolenti & potenti intereſſe Romano pontifice, ac alio ad Synodũ ſpectante, cum tñ maioris ſit auctoritatis Synodus pluriũ prouinciarũ quàm unius, ut in cap. ſequenti dicetur. Et dum hanc partem defendimus, quòd papa non eſt uniuerſalis epiſcopus, ſed ſuper alios primus, & ſacrorum Conciliorũ non in papa, ſed in cõſenſu omniũ uigorem fundamus: tunc quia ueritatem defendimus, & unicuique ſuum honorem reſeruamus, rectè papam honoramus. 99. diſt. eccleſiæ.

Cap. XIIII.

AD hæc ut melius quilibet cõtenteť, annecto aliā cõſideratione: quæ licet diffuſius deſideraret explicari, breuitati ſtudens ac legenti cõplacere, diſtinctè perſtringā eandē. Omnis conſtitutio radicať in iure naturali & ſi ei contradicit, cõſtitutio ualida eſſe nequit. 9. diſt. cũ ergo. & c. cõſtitutiones. Vnde cũ ius naturale, naturaliter rationi inſit, tũc cognata eſt omnis lex homini in radice ſua. Ideò ſapientiores & præſtantiores alijs, rectores eliguntˊ, ut ipſi è ſua naturali clara ratione, ſapientia & prudentia præditi, iuſtas leges eliciant, & per eas alios regant, & cauſas diſcutiant, ut pax ſer-
B uetur, ſicut ſunt reſponſa prudentũ 2. diſt. Ex quo euenit, quòd ratione uigentes, ſunt naturaliter aliorũ domini & rectores: ſed non per legem coërciuam, aut iudicium quod redditˊ in inuitum. Vnde cum natura omnes ſint liberi, tunc omnis principatus, ſiue cõſiſtat in lege ſcripta, ſiue uiua apud principē, per quē principatũ coërcentur à malis ſubditi, & eorũ regulať libertas ad bonũ metu pœnarũ: eſt à ſola concordantia, & cõſenſu ſubiectiuo. Nam ſi natura æque potentes & æque liberi homines ſunt: uera & ordinata poteſtas, unius communis æque potentis naturaliter, non niſi electione & conſenſu aliorum conſtitui poteſt, ſicut etiam lex ex conſenſu conſtituitur 2. diſt. lex. 8. diſt. quę contra. ubi dicit pactũ inter ſe gentis aut ciuitatis. Generale pactũ ſocietatis humanæ eſt, obtēperare regib. ſuis. Ecce quia pacto generali conuenit humana ſocietas, uelle regib. obedire: tũc quia in uero regiminis ordine, ipſius rectoris electio fieri debet, per quā electionē conſtituať rector, iudex eligentium: tunc ordinata & recta dominia, & præſidentiæ per electionē conſtituuntˊ. Et etiā ſic conſtituti, iudices ſunt generales eligētium, ut ſecũdum Oſtienſem in ſumma, & alios doctores, hoc alibi notaui. Et quia ſunt generales illi iudices, ab ipſis uſq; ad ſummũ appellationes interponi poſſunt: quia ſingulariter in qualibet cauſa, definitores ex conſenſu ſpecifico electi non ſunt. Sed ſi in particulari cauſa electi à partib. forent, tunc appellare non liceret regulariter, ut habet 10. canon Aphricani concilij. Sanè ſi ex conſenſu partiũ iu-

dices electi fuerunt, etiam à pauciori numero quàm constitutum est, non liceat prouocari, & habetur 2. q. 6. Iudex iustè iudicare debet, quare ipso iure sententia est nulla, si contra leges uel canones promulgat. de sen. & re iudi. c. 1. cum concor. ibi allegatis in Glo. Nec etiam Apostolicā sedem legitur unquam contra canones iudicasse, ut in epistola Bonifacij papæ ad Zachariā in ea epistola, cuius initium est, Confitemur, & in multis allegationib. infrà positis. Imò iudicium ipsius, per Concilium plenarium iterum examinat, ut inferius ex gestis & auctoritate Augustini declaratur. In uanum autem examinaretur, si omne id ius esset, quod pontifex Romanus uellet: quia tunc iniustè sententiare nequiret. Quare oportet, quod eius iudicium canonibus stringatur quibus subest, & per quos examinatur sententia, an secundum eos sit iusta nec ne. Præterea canones radices habent in naturali iure, cōtra quod etiam princeps potestatem non habet. Igit nec contra canonem in eo fundatum, & accessoriè ad ius naturale sequentem. Et quia hoc ita est, quomodo debemus dicere, in potestate iudicis esse condere canones & statuta? quoniam si hoc ita foret, non posset iudex si canonum condēdorum potestatem per se haberet, unquam argui de iniusta sententia: sententia enim ius foret, ergo semper iusta. Sed quia lex debet esse rationabilis, posibilis, consuetudini patriæ non aduersans 4. dist. erit aūt: non possumus legem dicere non acceptam usu utentium, etiam in quocunq; foro ciuili, uel canonico. e. dist. leges. & c. sequētibus. Quare si usus requiritur approbatorius legum, ut dicit c. leges. non possumus ex noua lege reum iustè condemnare: quia peccare in eam non potuit, quæ nondum fuit. Oportet itaq; quòd in approbatam legem, per mores & usum acceptam deliquerit. Vnde ex hoc clarè patet, legem & canonem esse regulam omnis iudicantis, & quòd omnis lex siue canon, supra quemcunq; iudicem iudicantem existit. Tunc ulterius, si canon ex concordantia usu & acceptatione approbatur: tunc firmitas cuiusq; constitutionis ex acceptatione est. Quare ex Concilio communi rectè Ecclesiastici canones dicuntur. ecclesia enim congregatio est. Non potest unus rectè Ecclesiasticos canones edere. Vnde euenit, quòd uidemus in Concilijs canones ex concordi acceptatione, consensu & subscriptione edi: Decretales aūt aut decisiones iudiciales Romanorum pontificum, aut dubiorum in emergentibus, non ex uoluntate purè potestatiua, robur firmitatis & iustitiæ recepisse: sed quia secundum canones ita conuenit easdem decisiones fieri, quæ sunt notanda. Ita intelligo decimoquintò, dist. sancta Romana, uers. item decreta. Et 19. dist. in Canonicis cum similibus: & de hoc etiam alibi diffusius, præsertim in fine huius secundę partis, ac in principio tertię, & in fine eiusdem.

Cap.

Cap. XV.

A IAm ex præhabitis constat, omnium constitutionum ligandi uigorem consistere in concordia & consensu tacito uel expresso, qui ex usu, aut eorum, qui cæteros legatione quadam aut præsidentia in potestate habent dictamine. Sicut enim episcopos cum capitulo, Ecclesiã diœcesanam facere dicitur, quia alios omnes illa collectio in potentia habet qui de eadē Ecclesia sunt, quare reputãtur cuncti in istis: sic & Metropolita cum suffraganeis, Ecclesiam prouincialē constituit, & patriarcha cum Metropolitanis, patriarchalem. Vnde cuiuslibet collectionis auctoritas extendit se per omnes, in ipsa collectione repræsentatiua in potentia existentes. Romanam autem ecclesiam dicimus ex papa & Metropolitis adiunctis constitui, secundum antiquas obseruantias: quia illi annuè ad ipsum patriarchale caput concurrebant Et quia nunc illis Metropolitanis, ac uniuersali obseruantia consentiente, Cardinales de diuersis regionibus assumpti, legationem ac uicem omnium habent, tam eligendo Rom. pon. quàm consulendo uniuersali Rom. ecclesiæ: dicimus rectè, Rom. pon. in cunctis uniuersalem Romanam ecclesiam respicientibus, sine ipsis nihil facere debere: & si qua fecerit, impunè non posse acceptari. Verum est, quòd hæc Cardinalium tacito consensu uniuersalis Romanæ ecclesiæ potestas, indigeB ret reformari, & ad ordinem expressæ legationis reduci; ut de hoc aliquo loco tactum est. Ex præmissis etiam intellectus huius, quod Roman. pontifices sæpe allegant (ut Damasus papa, in Epistola ad Stephanum archiepiscopum concilij Mauritaniæ, & alij Roman. pon. 17. dist. regula) scilicet nullam ratam Synodum, quam ipsius Apostolicæ sedis non firmat auctoritas: facilè haberi potest, quoniam de sede loquitur. Et uerum est, nullum iudicium cuiuscunque Synodi, ubi non est auctoritas Apostolicæ sedis, firmum esse: quia semper appellari potest à iudicio illius Synodi, ad Apostolicam sedem. Ita de patriarchis, Flauiano & Ignatio, & alijs Constantinopolitanis, & Athanasio Alexandrino & alijs, legimus ad Apostolicam sedem appellatum. Vnde si Synodus aliquem damnauit, quem etiam patriarcha illius Synodi definitè propter appellationem, quæ ab ea interponi potest ad Apostolicam sedem, absque confirmatione eiusdem sedis, rata non est. Et cum dicitur, quòd absque Synodo, ipsa sedes Apostolica iniustè in Synodo damnatos, restituere potest: hoc uerum est, absque scilicet uniuersali Synodo uniuersalis Ecclesiæ. Quia si in patriarchali Synodo, aut Constantinopolitana, uel Alexandrina aut alia mágna prouinciali, Gallicana, uel Hispana, quis damnaretur: Apostolica sedes quæ (ut sæpe dictum est) ex Romanam ecclesiam facientibus & repræsentantibus constituitur, modo prætacto superioritatem continet, & de ipsis agnoscere potest Synodicis definitis. Ita legimus Nicolaum

Y 4 papam,

papam, de Ignatio per Photium damnato, in sede Apostolica colle- A
cta Synodice cognouisse. Ita Martinum papam de Pyrrho & Sergio, & ante illos Iuliũ papam de causa inter Eusebiũ & Athanasiũ Alexandrinum, & ita omnibus legimus obseruatum. Et hęc est uera sententia, scilicet quod sedes Apostolica, in cognoscendo supereminet omnibus Synodis, dempta ipsa uniuersali uniuersalis Ecclesiæ, cuius ipsa sedes pars est. Quare absque Synodo uniuersalis Ecclesiæ, de definitis omnium Synodorum inferiorum cognoscit. Vnde (ut legitur in sexta actione octaui Concilij, in responsionibus quas Metrophanensis episcopus, Smyrnæ ad argumenta Zacharię Chalcedonensis, de Appiario restituto per ecclesiam Romanã, contra sententiã Aphricani cõcilij, scilicet quod ipsa non fuisset accepta in Aphrica) tunc sententia Zozimi papæ, in Synodo de absolutiõe Appiarij, prius in Synodo Aphricana damnati, fuit demum admissa: licet ipse ad eandem suam Ecclesiam primam, propter scandalũ non fuisset admissus, sed datæ ipsi à Synodo fuere literæ cõmendatitiæ, quod in omnib. alijs ecclesiis sacerdotio fungi posset. Quę nota propter certa quę de hac materia superius & inferius continenť. Et pro eodem est Epistola Bonifacij papę ad Eulalium Alexandrinũ episcopũ, de Recõciliatione Afrorum notanda, quia dicit Carthaginensem cum collegis suis, tẽpore Bonifacij & Coelestini, in superbiã (instigante diabolo) contra Romanã ecclesiã erectos: sed modo professos omnes libellũ Syno- B
di, tẽpore Iustiniani celebratæ, qui incipit: Prima salus, quem supra habui. Et licet illa epistola sit multũ notãda, quia pulchre loquitur in principio, quomodo Ecclesia ad instar coelestis militiæ, disparẽ concordantiã habeat hierarchicam, in qua ad unum primum, scilicet papam Romanũ, deuenitur: tñ durũ uideť illud quod dicitur in eadem, Valeriũ cũ collegis errasse: quia 226. episcopi inter quos Augustinus fuit, in unã sententiã concordarunt, quã etiam scriptis firmarunt, ut superius declaratũ extitit. Et si postea reducti sunt ad recognitionem auctoritate sedis, quo ad appellationem & cognitionem: non esset propterea dicendũ eos prius errasse, nisi hoc intelligeretur sic, quod ipsa Aphricana ecclesia in hoc errauit, quod Sardicensis concilij statutum non acceptauit, quoniam ut superius quodam loco dictum est. Augustinus non reputauit illud Concilium catholicum, sed potius Arrianum: tamen quia tota Ecclesia eius statuta admisit, ut legitur in gestis octaui uniuersalis Concilij, tunc & Afri etiam idem facere debebant, quoad receptionem statutorum catholicorum, non habendo respectum ad statuentes. Fuit autem in Sardicensi concilio, in honorem memoriæ sancti Petri, statutum, grauatum, ad Romanum episcopum appellari posse, proponẽte & promouente Horosio Cordubensi episcopo, legato Apostolicæ sedis in illa Synodo, ut hoc habeť 6. q. 4.
quod

a quod si aliquos, quod est ualde notandum: quoniam ille tex. probat ex dispositione Synodica ob honorem memoriæ sancti Petri, Romanum pontificem prælatum in iudicando particularib. Concilij, non nisi per formam ibi traditam, scilicet quod ipse potest sententiam approbare, sed non improbare, nisi per nouam Synodum. Et probat ille textus administrationem papę ualde a iure positiuo, & consensu Synodico dependere. Forte diceres, Etiam hæc regula de uniuersali Concilio uniuersæ Ecclesiæ uera est: quoniam nec illius Synodi etiam cōstitutiones, absq; Apostolicę sedis, imo Rom. pon. auctoritate ratę subsistunt. Fateor, de constitutionibus fidem tangentibus uerum esse, quod si sedis Apostolicæ auctoritas non interueniat, ratæ non sint, imo & ipsius pontificis consensus interuenire debet, cum sit princeps in episcopatu fidei: sic & in alijs omnibus constitutionibus, quoniam ipsę robur a concordia Synodica recipiunt. Nam etiam minimus suffraganeus in prouinciali, aut Canonicus in episcopali, aut Metropolitanus in patriarchali Synodo, est ideo de suæ Synodi essentia, quia robur ex omni concordia dependet: sicut Damasus papa, concilium Ariminense ex hoc multum arguit, quia Vincentius qui longo tempore fuit episcopus, & alij episcopi consensum non dederunt. Imo credo nullum dubitare, quin actus, qui habet formam essentialem, secundum quam fieri b debet, sit inualidus illa non seruata. Sic crederem, papam ordinatis cardinalibus secundum prouinciarum legationem (sicut alibi tetigi) etiam uno solo excluso uniuersali statuto, uniuersalem Romanam ecclesiam respiciente, nihil agere debere. Igitur non habet hoc dubium in capite Synodi, scilicet Metropolita in prouinciali, & papa in generali uel uniuersali. Vnde sicut quocunq;, qui alioqui tenetur Synodis interesse, & uolenti & potenti spreto, iudicium Synodi, quia nō recto ordine charitatis processit, reprehendi posset, ita fortius in capite: non tamen est hoc uerū, quod in Synodo rite congregata, admissis admittendis, & rite celebrata, auctoritas ita etiā ab ipso capite dependeat: quod nisi in quamcunq; definitionē consentiat, quod tunc illa definitio sit nulla. Quia tunc iudiciū nō esset Synodi, sed unius tantum, quod implicat. Et quia quisq; ad Synodum pergēs, iudicio maioris partis se submittere tenetur, quia hāc præsupponit, quod maior pars regulariter uincit: tūc Synodus finaliter ex concordia omnium definit, licet uaria sint etiam particularium uota, quando iuxta maiorem partem cōcludit: nulla tamen conclusio, maxime in materia fidei esset secura, nisi ad unitatem uota reducerentur, sicut in omnibus Concilijs legimus actū. Et cum isto intellectu posset satisfieri, uolenti recte auctoritates, quas Romani pontifices in suis Epistolis ponunt, intelligere: dico Romani pontifices, quoniam in Concilijs parum de illis omnibus inuenire potui, quę prędictis positionibus meis ad plenū nō concordarent.

Cap.

Cap. XVI.

VErùm quia multi dubitare uidentur, quæ personæ ad Concilium admitti, & similiter ad subscriptionem debeant: ideò hoc est considerandum, quòd licet Aegyptiaci, qui de Alexandria cum Dioscoro Chalcedonā uenerunt cum alijs, in Chalcedonensi concilio de hoc quæstionem habuissent, & sæpe clamatum fuisset, ut in gestis eiusdem Concilij legitur, quòd Concilium episcoporum esset, & alij expelli deberent: non tamen legitur ibi, eapropter non episcopos expulsos. In quinto uniuersali Concilio legitur, quòd omnes ad lectores usque se subscripserunt. In 6. & 8. legitur, presbyteros & monachos, Imperatorem & senatum, & diaconos se subscripsisse: & semper in sessionibus & subscriptionibus, in loco principalis Domini recipiebantur, iuxta c. præcipimus. 93. dist. ubi textus. Et 94. dist. cap. 1. tamen. in 6. In Constantinopolitana synodo, ubi subscriptiones ponuntur Agathonis papæ & eius Concilij, non legitur alios quàm episcopos, aut eos repræsentantes, subscripsisse definitiuè. Vnde definitio & statuendi potestas, fortè semper episcoporū de iure fuit. 11. dist. omnia. ubi textus dicit, statuta in Concilijs episcoporum recipi debere. Et licet alij uocati Abbates & monachi, etiam se subscriberent: non tamen hoc generaliter factū legitur, cum uerbo definitiuo. de quo 1. q. 7. conuenientibus. Vnde in uniuersali Concilio, dum de fide tractatur, mirandum satis, cum laici inueniantur admissi: cur non episcopi admitti, ad non tantum consulendum, sed ad simul statuendum & subscribendum, si saltem ualentes & intelligentes forent, non deberent? In alijs aūt ubi non secundum unanimitatē, sed uocum pluralitatem definitio expectatur, ibi discretio, & prudentia, & auctoritas meritò ponderari debent, ne fatuorum iudicium (quorum infinitus est numerus) numero uota sapientum uincat. Quare nec laicos, nec indifferenter clericos puto admitti debere: sed electos & doctos uiros Ecclesiasticos, non puto etiam in iudicio spernendos, cum bonū Reipublicæ tantum quæratur. & non obstat, undecunque ueniat, dum saltem inueniatur. Laici uerò qui in uniuersali Concilio, ubi de fide quomodo definiri debet, admissi leguntur, ut infrà habetur in 17. canone. 8. uniuersalis Concilij, & 96. dist. ubi non etiam alijs gestis in Concilio se subscribunt, sed ut testes. Vnde legit̄ in gestis 8. Cōcilij, actione quarta: Senatores magnificentissimi, & gloriosissimi principes, per Bahanum patricium & præpositum dixerunt ad Concilium: Imperatores nostri sancti miserūt seruos suos, qui senatus uocant̄, qui uolūtate Dei honoratus est secundū om̄ia, ut simus discreti eorū quę gerunt̄ auditores. Si uultis ergo à nobis (sicut se habet ordo Synodicus, in fine sanctæ uniuersalis huius Synodi) exigere proprias subscriptiones, per me indignum seruum sanctorum imperatorum nostrorum cuncti fratres mei & cōpatricij, dicunt sanctissimo Domi-

A Domino nostro patriarchæ, & sanctissimis uicarijs senioris Romæ, & orientalium sediũ: nisi audiuerimus, & ab ipso Photio stante in conspectu nostro & episcopis eius, ut in conspectu nostro obserantur ora ipsorum ex Canonicis & synodicis præceptionibus, non scribet manus nostra unam literam in Synodo ista. Audiant iudicata per Nicolaum papam in Synodo Romana: & si nihil contra dixerint, sanabitur mundus ex condescensione ipsorum. Si hoc autem factum nõ fuerit, scimus quia nostri non egetis, ad subscribendum in fine à uobis gestorum. Ecce quòd laici subscribere se, ut testes habẽtes in Cõcilio, id quod iustitię ratio postulat, & rectè subscribant, exigere possunt à Concilio. Et hæc sufficiant pro ista materia.

Cap. XVII.

PEr ea quæ superius habentur, satis ad quæstionem quæ difficilis reputatur, an scilicet uniuersale Concilium sit supra papam, facilè potest responsio dari. Nam uniuersale siue generale Concilium patriarchale, subiectum semper legitur Romano põtifici suo modo, sicut ex superioribus & subsequentibus patet. Et sicut in 6. cap. Niceni concilij, de Alexandrino & alijs sedibus definitio habet, 65. dist. mos. post hoc omĩa Concilia idẽ dicunt. Vnde de hoc uniuersali Concilio credo uerum esse, quòd nisi in fide Romanus
B pontifex errauerit, quòd tunc iudicari per Concilium non possit, quamdiu enim fidelis est, caput remanet. Quare ab inferiori potestate iudicari non potest, quoniam illorum omnium habet potestatem: iuxta definitionem 6. cap. Niceni cõcilij: & cum hoc remanet totius alterius partis Ecclesię aliorum patriarcharum caput, in unitate Ecclesiæ catholicę, quæ per fidem est. Vnde rectè, sicut Metropolitanus per suam synodum iudicari non potest, iuxta definitionem 10. Canonicis. uniuersalis Concilij, & notatur de præben: graue. & 11. q. 1. si clericus. ubi archi. Metropolitanum, quia caput Concilij prouincialis, per ipsum Concilium puniri non posse, nisi in fide erret. Vnde Anacletus papa, in epistola ad omnes episcopos, quæ incipit, Benedictus Deus: doctor uel pastor Ecclesiæ, si à fide exorbitauerit, erit à fidelibus corrigendus, sed pro reprobis moribus magis est tolerandus quàm distringendus: & intelligit per fideles, subditos, ut patet ex textu immediatè sequenti. Et ratio est manifesta, quare de illis intelligi debeat: quia pastor Ecclesię, ab Ecclesia quæ grex ouium est, non potest corrigi. Sed si infidelis fuerit, pastor nõ est, & tunc corrigendus est p anathema, & subtractionem obedientiæ: & non habet dubium in hæresi damnata, quia in sententiam incidit semel damnatæ prauitatis, ut de Acatio Gelasius papa ad Anastasium Imperatorem scribit, & ad uniuersos Episcopos per Dardaniam. Dicit enim pro constitutione antiquę obseruationis, cunctos semel dãnatę prauitatis participes uniuersalis

Ecclesia duxit esse refutandos:sicut Nicena synodus Arrium dānans,omnes Arrianos includit. Si uerò non esset damnata hæresis, tunc quousq; constet per sententiam eum hæreticum esse, ab eo recedendum non est, iuxta dictum 10. canonem. Potest tamen propter errorem in fide,& secretè corrigi per subditos pastor, & superiori denunciari. Vnde Fabianus papa in Epist. ad orientales, quę incipit,Exigit dilectio,dicit:Si enim deuiauerit à fide episcopus, erit corrigendus primò secretè, à subditis. Quòd si incorrigibilis (quod absit) apparuerit,tunc erit accusandus apud primates suos, aut ad sedem Apostolicā:pro alijs uerò actib. suis magis est tolerādus à subditis suis,quàm accusandus. hæc ille. Si uerò hęreticus foret,tūc quia anathema est,in hęresi eo ipso nō ex iure positiuo,quoniā hæreticus ob errorem in intellectu, & pertinaciā in uoluntate, à toto corpore Ecclesiæ se separauit,ut dicit sanctus Cyprianus. Et habeť 1. q. si quis (inquit) de Ecclesia hæretica præsumptione exierit,à seipso dānatus est.4.q.5.c.1.24.q.1.c.1.2.& 3. Vnusquisq; etiā particularis,etiā laicus,se ab ipso hæretico separare tenetur, & per ipsam separationē ipsi dicit anathema. Eo modo legimus laicos in Cōcilio anathema dixisse, dānatis publicis hæreticis: & singulares homines etiā extrà Conciliū, Rom.pontificib. hęreticis anathema dixisse.Sic superiores & maiores in administratione,dū hæretici fiunt, per inferiores dicūtur deponi: quando illi propter anathema quod incidit ob hæresim,ab eodē separanť. Vnde cum per subtractionē obedientiæ,cesset superioris administratio,& quia superioritas illa, ut in archiepiscopo,primate, & papa, in administratione cōsistit:cessante administratione rectè depositi censentur,sicut in c. 1.de renunc.l.6.notat Io. in no. Quando cōstat papā administrare non uelle, tunc iam censetur renunciasse papatui, quia papatus in administratione consistit. ut notatur 21. dist. in nouo.2.q. 7. puto. Cessat aūt administratio, subtracta omniū obediētia propter hęresim. Igiť & papatus in materiali subiecto, scilicet hæretico deficit. Tali modo legimus Liberium papam,& Marcellinū,per separationem,& obedientię subtractionem, depositos. Sic & quisque patriarcha etiam Romanus,indirectè deponitur à suis quondā subiectis propter damnatam hęresim,in quā incidit. Ita puto omnia illa iura 40.dist.si papa.17. dist. uers.huic etiā.21.dist.inferior.& c. nunc aūt, & consimilia intelligi debere. Tamen quanquàm Metropolitanus non iudicetur à suo Concilio, ut pręhabitū est:potest tamen ab eodem reformari. hoc probat tex. coniuncta suprascriptione,2. q. 7. sicut inquit. 9.q.3. si autem. & c.saluo. Eodem modo crederem generale Romanæ sedis Concilium papam reformare posse,per eundem textū qui dicit, caput Concilij per Conciliū reformari debere. Ad hoc bene facit 18.dist. uers. episcoporum: ubi probatur, quòd Concilium etiā inefficax in casu ad definiendū, est nihilominus efficax

A ficax iuxta antiquos Canones ad corrigendum & reformandum. Et hoc non uidetur habere dubiũ, in Canonib. uniuersaliũ Conciliorũ catholicæ ecclesię, latæ sententiæ: quoniã ad illas omnes catholici obligantur, ut infra ponetur latius in auct. statutis comminatorialibus illorum Conciliorum, ac alijs omnibus quorũcunque Conciliorum statutis, nisi per omisionem se papa ad eorũ obseruationem obligasset. Clarũ est hoc, locũ in papa non habere, & suo modo reddẽdo singula singulis, in alijs patriarchis et archiepiscopis dicendum: scilicet quod corrigi possunt secundum statuta latæ sententiæ maioris auctoritatis, in suo etiã Concilio, per uiã declarationis se incidisse, ad modum quo in papa dictũ est, aliter non nisi exhortatorié. Sed an uniuersale Conciliũ proprie captũ, scilicet quod uniuersam catholicam Ecclesiam repręsentat, sit supra patriarchas & Romanum pontificem, credo dubium esse non debere. Vnde licet legatur in plurib. locis, potestatẽ Romani pontificis a Christo esse: tamen in plerisque locis habetur, quod primatia Romanæ ecclesiæ super omnes Ecclesias est ex decretis Apostolorũ, & eorum successorum, ut habetur in q.6. dudum. Et iudices Chalcedonensis concilij, dum de priuilegio primatiæ inter Romanam & Constantinopolitanam ecclesias quæstio suborta esset, iusserunt Canones produci, & sententiarunt iuxta Canones, primatum habere Romã antiquam. facit 17. dist. uers. huic etiam. Et similiter, quanquam inueniatur papam uicarium Christi in Scripturis: inuenitur tamen etiã, cum uicem & legationem Petri habere. 2.q.7. in sancta. Et multa de similibus dici possent, quomodo uarietas fuit: alij enĩ episcopi papam consocium nominarunt, ut Optatus: alij consacerdotem, ut Ambrosius, & alij patrem in concilio Ephesino, & concilio Taurino: alij fratrem, alij episcopum, alij archiepiscopum, alij patriarcham. Sed nobis sufficit, quod licet Romanus põtifex ut successor Petri, a Christo magna habeat priuilegia, & altã potestatẽ ex sede & cathedra, quæ priuilegia cum sede stabilia sunt: tamen primitiuitas illa, qua Romanus pontifex primas est omnium ecclesiarum, partim etiã ab hominib. & Canonib. est, iuxta superius dicta. Dicit enim Anacletus papa, quod dum Petrus princeps Apostolorũ constitueretur a Christo, Apostolorum consensu factum. 22. dist. sacrosancta. Non est enim dubium, Antiochenum patriarcham sedem habere ex successione in sede Petri: & tamen primatem ex hoc tantum nõ esse, quoniam Antiochena cessit Romanæ. Vnde Marcellus papa Antiochenis, in Epistola quæ incipit, Solicitudinem omnium, dicit: Si enim uestra Antiochena quæ olim prima erat, Romanę cessit, nulla est quę eius non sit subiecta ditioni, ad quam omnes quasi ad caput episcopi qui uoluerint, fugere, eamque appellare poterunt. hæc ibi. Vnde in Synodica Leonis noni, ad Petrum Antiochenum patriarcham sic scribitur: Ab Apostolica tua sede, no-

stram catholicā consulendo perpendimus, tuam prudentiam nolle deuiare à Dominico, & omnium sanctorum patrū concordi decreto, quo inuiolabiliter cūctis in toto orbe terrarū ecclesiis, sancta Romana ecclesia & Apostolica sedes caput pręponit, ad quam maiores & difficiliores causæ omnium Ecclesiarum definiendæ referantur. Sic omnia ueneranda Concilia, sic leges humanæ promulgant, sic ipse Sanctus sanctorū, Rex regum, Dominus dominatium confirmat, quatenus ibi principalis dignitatis, & totius Ecclesiæ disciplinę uenerabilis apex pręfulgeat, & præcellat: ubi ipse uertex & cardo Apostolorum Petrus, carnis suæ resurrectionem beatam in nouissimo die expectat. Nimirum solus est, pro quo ne deficeret eius fides, Dominus & saluator asseruit se rogasse, dicens: Simon Simon, ecce Sathanas expetijt uos, ut cribaret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Quæ uenerabilis & efficax oratio obtinuit, quòd hactenus fides Petri non deficit, nec defectura creditur in throno illius, in seculum seculi: sed confirmabit corda fratrum, uarijs concutiendo fidei periclitationibus, sicut hucusque confirmare non cessauit. hæc ille. Vnde nō puto uniuersale Concilium illa priuilegia primitiuitatis à Romana sede, iuxta aliorum Conciliorum definitionem, tollere unquàm uelle: quoniam dicit idem Gregorius, contra præsumptionem Michaelis Constantini c. 36. quisquis Romanæ ecclesiæ auctoritatem uel priuilegia euacuare seu minuere nititur, non hic unius Ecclesiæ, sed totius Christianitatis subuersionem & interitum machinatur. Cuius cōpassione uel substentatione, ulterius respirabunt filię à quouis oppressę, unica illa suffocata matre? cuius refugium appellabunt? ad quā refugium habebunt? ipsa enim Athanasium, ipsa omnes catholicos suscepit, fouit, defendit, & proprijs sedib. pulsos restituit. hæc ille. Sed quia sedentes in ipsa sede ab hominib. assumuntur, deuiabiles & peccabiles, nunc maximè è mundo ad finem tendente, & malitia excrescente: sua potestate ad ædificationē data, ad destructionem abutuntur. Quis dubitare potest sanæ mentis, absq; ueræ potestatis & priuilegij sedis diminutione, uniuersale Concilium tam in abusum, quàm abutentem, potestatem habere pro suijpsius conseruatione, & totius Ecclesiæ salutari ordinato regimine? tamen dicere quòd uniuersale Concilium etiam super primatia ecclesię Romanæ cognoscere & definire non possit, credo malè dictum esse: quoniam expresse Chalcedonense concilium se de hoc intromisisse & iudicasse, in gestis legitur. Quare uniuersaliter dici potest, uniuersale Concilium repræsentationem catholicæ Ecclesiæ, habere potestatem immediatè à Christo, & esse omni respectu tam suprà papam, quàm sedem Apostolicam. Et hanc sententiam probant plura gesta & canones & rationes. Nā disceptatio quæ in Chalcedonensi

A nensi cōcilio facta fuit, super primatia probat hoc:similiter & definitio Niceni concilij, in eodem concilio Chalcedonensi, pro parte Romanæ sedis producta. Ac etiam quòd in plenarijs Concilijs, gesta & iudicata per Romanum pontificem, etiã Synodicè inueniuntur repetita & examinata: ut in Chalcedonẽsi concilio, iudiciũ Leonis contra Dioscorum: & in sexta Synodo, iudiciũ Synodicũ Martini papæ contra Pyrrhum & Sergium: & in octaua Synodo uniuersali, iudicium Nicolai & Adriani Romanorum pontificum contra Photium, cum similibus multis. Vnde Augustinus in Epistola ad Glorium & Elusiũ, quę incipit, Dixit quidem Apostolus, postquam tractauit de sententia 70. episcoporum contra Cecilianum, & quomodo illa per Milchiadem papã, & certos alios episcopos, per Constantinum imperatorem eidem adiunctos, retractata fuit, dicit: quòd opponentes se contra sententiã Milchiadis papæ & sociorum dixerũt, quasi malos se esse iudices perpessos. Quæ uox est omnium malorum litigatorum, quum fuerint etiã manifestissima ueritate superati, nõ eis adhuc iustissimè dici posit. Ecce, putemus illos episcopos, qui Romæ iudicauerunt, non bonos iudices fuisse, restabat adhuc plenarium uniuersæ Ecclesię Concilium, ubi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari: ut si malè iudicasse conuicti essent, eorum sententiæ soluerentur, quod utrum fecerit probent:
B nos enim non esse factum facilè probamus ex eo, quòd totus orbis communicat ei: aut si factum est, etiam ibi sunt uicti. hæc ibi. Ecce sententiam Augustini, scilicet post iudicium etiam papæ Romani, uniuersale Concilium totius orbis supereminere approbatorium uel absolutorium, etiam in ipsos iudices. Quam sententiam in multis locis 19. dist. in canonicis 2. q. 7. puto. uers. item quum Petrus, & alijs locis in hoc opusculo allegatis, ipse August. dicit. Nec habet hoc dubium, quum Christus dicat Petro: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus. Vnde manifestum est, quòd non obediens Ecclesiæ aut Concilio eius eam repræsentanti, debet esse Petro & eius successoribus sicut ethnicus & publicanus. Et hoc probari potest auctoritate sancti Gregorij papę, in Epistol. 214. in registro: ubi postquàm reprehendit Ioannem patriarcham Constantinopolitanum, de eo quòd se uniuersalem patriarcham scripsit in fine: Et nos quidem quibus per ausum temerarium culpa committitur, seruamus quod præcipit ueritas, dicens: Si peccauerit, & reliqua: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ego itaque per responsales meas, semel & bis uerbis humilibus hoc quod peccatur totam Ecclesiam corrigere studui, per me scribo, quicquid humiliter facere debui, non omisi: sed in ea correptione despicior. restat ut Ecclesiam debeam adire. hæc ibi. Ecce Gregorium papam fateri, quomodo correctio fraterna eo modo ad eum spectat, quo Christus mandat, scilicet ut ultimò Ecclesia adeatur,

Z 2 tanquam

tanquam supremum iudicium. Similiter & aliæ plures dispositiuæ ordinationes de Romanorum sede, quæ in diuersis Concilijs uniuersalibus factæ sunt. & manifestum est, illas dispositiones à maiori auctoritate robur cæpisse: quare maior uniuersalis Concilij auctoritas. Deinde canō octaui Concilij de potestate patriarcharum, qui etiam de patriarcha Romano loquitur: & similiter canon eiusdem Concilij qui incipit, Diuina hoc probant. nam dicit, Iustè ac congruenter hæc sancta & uniuersalis Synodus definit & statuit, quòd nullus laicorum aut monachorū, aut aliquis de catalogo clericorum, ante diligentem examinationem & Synodicam sententiam, à communione se separet proprij patriarchæ, licet criminalem quamlibet eius causam se nósse prætendat. Non dicit de hæresi, quia licet recedēdum non sit, ut dicit textus iste, & 2. q. 7. sacerdotes. & 8 q. 4. nōne: tamē hoc uerū est nisi in hęresi, quia etiā si tolleretur, attento quòd in dānatam hæresim incidit, tunc excommunicatus est. 24. q. 1. cap. 1. Et glossa allegat concordantias, in præfato c. & in c. Anastasius. 19. dist. Quare ab eo semper recedēdum: ut ibidē in glossa, & Adrianus papa in Synodo, in tertia alloquutione, & habetur septima actione octaui Concilij. Et quia textus iste in alijs criminibus intelligit: ergo papa per Synodum, in criminibus etiam alijs quàm hæresi, iudicari potest. Hoc etiam probari potest per dictum sancti Petri ad Clementē, ut habet in Epistola ipsius Clementis ad Iacobum, ubi dicit Petrum sibi dixisse, dum eum successorem substitueret: Nec enim iudicē aut cognitorem secularium te constitui uoluit hodie Christus, ne prouocatus præsentium hominum curis, non possis uerbo Dei uacare. Si enim mundalium curis fueris occupatus, teipsum decipies, & eos qui te audiunt: non enim poteris quæ ad salutem pertinent plenius singulis quibusc distinguere. Et ex eo fiet, ut & tu tanquam qui non docueris quæ ad salutem hominum pertinent, deponaris, & discipuli per ignorantiam pereant. hæc ibi. Non uolo tamen astruere, Clementem in ueritate ita scripsisse: quia satis ueridicè habetur, illū Iacobum ante Petrum octo annis martyrio decessisse, ut infrà in tertia parte dicetur. Sed quia Ecclesia non spernit hanc epistolam, quod sufficit: tunc manifestum est, etiam papam ex negligētia deponi posse, quia dicit Deponaris: quare habetur propositum. Ecce ergo, quòd canon in sententia Synodica, omnes patriarchas æquiparat. Et per gesta Concilij illius satis apertè constat, semper papam patriarcham Romanum nuncupari: etsi nō est dubium, quālibet criminalem causam alterius cuiuscunq patriarchæ, per synodum definiri posse, sic & Romani patriarchæ. Et quòd patriarchæ æquiparentur in depositionibus, facit 22. dist. definiuimus. Probat etiam idem tex. 8. Concilij 10. canonis, ad depositionem Metropolitanorū, uel eorū correctionem, omnes uicarios æqualiter se habere. Vnde gesta Concilij Chalce-

A Chalcedonensis in ultima actione,& alijs locis,ac alia gesta Conciliorum probant,tam alios patriarchas quàm papam Romanū cum eorum Concilio,episcopos uel archiepiscopos deposuisse. Oportet igitur illa iura, quæ loquunt̃ solum deponere posse episcopum, intelligi,in suo scilicet patriarchatu. Et uident̃ allegata gesta Chalcedonensis concilij de depositione Anastasij probare,patriarcham non cum Concilio, sed consensu sui Concilij depositiones facere debere. Dicunt enim episcopi Antiocheni concilij: Nos deposuimus Athanasium, à clero ecclesiæ suæ accommodatū,quia ter uocatus non uenit. Vnde idē quod dicit archi. 22. dist. qua traditione papam sine Concilio quem deponere posse, oportet intelligere secundum ea quę inferius quodam loco habentur, hoc uerum sine Concilio uniuersalis Ecclesiæ, uel etiā sine patriarchali, ubi priuandus seu deponendus, incidit in pœnam latæ sententiæ. Sed ut hoc, scilicet papam uniuersali Concilio totius Ecclesiæ subesse, clariori definitione idem Conciliū octauum uniuersale explicaret, in canone 21. qui incipit,Dominicum sermonem.in uers.porro.cuius pars habetur 22.dist.definiuimus.dicit,quòd uniuersalis Synodus, cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæstionem de Romanorum sede exortam audire tenetur, & in ea proficere,aut profectum facere, non tamen audacter sententiam in Romanū pontificē dicere.
B Ecce quòd licet omnē quæstionē de sede Apostolica exortam, definire habeat uniuersale Concilium:hoc tamen ob primatiam & reuerentiam capitis, cum conuenienti reuerentia, & non audacter sententiam dicendo,facere debet. Quare manifestū est ex his, uniuersale Conciliū simpliciter supra papam esse. nec amplius de hoc opus est exempla producere, quum habeamus uaria decreta sacri Basiliensis concilij, & etiam Constantiēsis,quomodo papa dicatur subesse Concilijs. Et licet Constantiense tantum in tribus casibus loquatur, clarum est quòd omnes canones facti, aut amplius factibiles,ad ipsos reducunt̃. Nonne in quinta sessione huius Basiliensis concilij fuit definitum,nullum per se uel procuratorē incorporatum,extra locum Concilij etiā auctoritate Apostolica trahi posse? Quare hoc? nisi quia hoc cadere posset in præiudiciū Cōcilij. Si ergo auctoritas Romani pōtificis in particulares personas, quādo præsumit̃ hoc, uergere posse in prǽiudiciū Concilij, nō potest: quis dubitat totū Conciliū supra papam esse? Talia plura decreta sunt huius Concilij, quæ hoc probant, scilicet citationem & monitionem papæ & huiusmodi.

Cap. XVIII.

VErùm ut profundius uideamus huius ueritatem, reuocemus ad mentem, superius de repræsentatione præsidentium dicta. Et dicamus,quia potestas ligādi & soluēdi,& infallibilitas & inde-

uiabilitas propter Christi assistentiam, usque in consummationem A seculi, est in ipsa catholica uera Ecclesia. Quum autem Romanus pontifex sit membrum illius Ecclesiæ, quæ corpus Christi mysticum est: & infallibilitas non cuilibet membro, sed toti Ecclesię promissa est: tunc non dubium, potestas indeuiabilis ligandi & soluendi totius Ecclesiæ, est supra potestatem Romani pontificis: quanquàm ab eodem principio ligandi & soluendi potestas tam Ecclesiæ quàm papæ fluat. Et non dico hoc uerum, tantum de ipsa tota Ecclesia sacerdotali, quæ est ut anima una totius Ecclesiæ. Hoc uerum est ex Christi promissione & legatione, quia sacerdotiũ à Spiritu sancto positum est ad regẽdum Christi Ecclesiam, ut dicit Petrus apostolus: Pascite in uobis. Quare ipsum sacerdotiũ actu uel uirtualiter congregatum, utitur præ tota Ecclesia. & omnib. membris eius, de quorum numero papa est, sua legatione, quam à Christo habet totam Ecclesiam pascendi. Verùm quia uniuersale Concilium, est congregatio siue Ecclesia de mẽbris uniuersæ catholicæ Ecclesiæ congregata, & repræsentat ex hoc uniuersam Ecclesiam: tunc considerandũ est, quòd Romanus pontifex etiam habet figuratam & repræsentatiuam personam, unius uniuersæ Ecclesiæ. Vnde Augustin. super Ioanne, super illo uerbo, Tu uocaberis Cephas, ait sermone 7. Magnũ, quia mutauit ei nomen, & fecit de Simone Petrum. Petrus à petra, petra uerò Ecclesia, ergo in Petri nomine figurata est Ecclesia. Idem sermone 11. & sermone ultimo, ubi B dũ de Ecclesia loquereẽ August. dicit: Cuius Ecclesiæ Petrus apostolus, propter Apostolatus sui primatum, gerebat figurata generalitate personam. Quòd enim ad ipsum propriè pertinet natura, unus homo erat gratia, unus Christianus: abũdãtiore gratia, unus idemque primus Apostolus. Sed quando ei dictũ est, Tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcunque ligaueris, uniuersam significabat Ecclesiam. Vnde Petrus accepit nomẽ. non enim à Petro petra, sed Petrus à petra: sicut non Christus à Christiano, sed Christianus à Christo. Ideò propriè ait Dominus, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã: quia dixerat Petrus, Tu es Christus filius Dei uiui. Super ergo hanc petrã quã confessus es, ædificabo Ecclesiam meã. Petra aũt erat Christus, supra quod fundamentũ etiã ipse ædificatus est Petrus. Ecclesia aũt quæ fundatẽ à Christo, claues ab eo regni cœlorũ accepit in Petro, id est potestatẽ ligandi & soluendi peccata. Quòd autem per proprietatẽ in Christo Ecclesia, hoc est per significationẽ Petrus in Petra, qua significatione intelligiẽ Christus petrę, Petrus Ecclesia. Hęc ille. Et pro hoc textus Augustini 11. q. 3. quid illud, & Leo 9. dist. ita Dominus, & archi. 24. q. 1. quodcunque 21. di. decretis. de pœni. di. uer. si es Christi Petrus. Et Augustin. de agone Christiano cap. 20. & in Homilia de transfiguratione, & de uerbis Domini lib. 1. sermone 13. & sermone 13 de Apostolis Petro & Paulo,

A & Paulo,& lib.2. quæstionum ueteris & noui Testamenti,q.79.& libro homiliarũ,homilia 46.&in psalm.108.sermone 13. Et Ambro. de cura pastorali. Et Ansel. super illo uerbo Math. Nam. pauperes semper habebitis uobiscum.Et quoniam hoc ita est, quod Petrus à petra, & petra Ecclesia,quæ significat Christum, & propter hoc est corpus eius mysticum: ideò patet,quomodo Christus est ueritas, petra figura,siue significatio Christi, Ecclesia: huius autem petrę figura siue significatio,Petrus. Vnde sicut Christus est ueritas,cuius figura & significatio est petra siue Ecclesia:ita petra est ueritas, cuius significatio & figura est Petrus. Ex quo clarè patet, Ecclesiã supra Petrum esse,sicut supra illam est Christus. Rectè,sicut dicimus uetus Testamentum esse figuram noui, & nouum testamẽtum esse ueritatem in ordine ad uetus: & sic supra uetus & nouum esse figuram gloriæ,ubi sola ueritas:sic nouum Testamentum est ueritas & figura: ueritas, respectu inferioris: figura, respectu superioris: sic & Ecclesia catholica. Deinde ex hoc patet, quòd sicut Petrus unicè & confusissimè figurat Ecclesiam, qui deuiabilis est: quòd tunc inter petram & Petrum sunt plures graduationes repræsentationum & significationum, quousque in petram deueniatur à confusissima repræsentatione & figura, usque in ueritatem per media certiora & ueriora. Vnam autem Ecclesiam significare & repræ-

B sentare non potest, nisi unus aut una congregatio, quam Græci Synodum dicunt. Ex hoc euenit,quòd in Synodis uniuersalibus considerari debet, an sit ordinata congregatio, quæ ex unione Synodica repræsentare habeat uniuersalem Ecclesiam, puta ex papa, patriarchis,& prouinciarum capitibus.unde quando ita iuxta prę-missa suprà, cõtingit uniuersalem Ecclesiam Synodum ordinatè congregari: non dubium quanto illa Synodus minus confusè plus tenendo in ueritate repræsentat,tanto eius iudicium plus à fallibilitate uersus infallibilitatem tendit, & semper maius est iudicio unici Romani pontificis, cum confusissimè figurantis. Antiquum est hoc prouerbium,facilius inueniri quod à pluribus quęritur.Quare papæ iudicium minus stabile, & magis fallibile præsumi, quàm ipsius & aliorum: & hoc non habet dubium. Et præmissa uidentur probari ex 77. epistola sancti Ambros. quæ est Romani pontificis,& non Ambrosij,ut ex ipsamet Epistola habẽti respectũ ad immediatè præcedentem probatur. Est enim 71 Epistola sancti Ambrosij ad Theophilũ, quæ incipit:Non habet quod urget Euagrius,& habet quod metuat Flauianus. Ideoq; refugit examẽ. Debẽt fratres dolori iusto ueniam,quia propter ipsos uniuersus orbis cõcutitur,& illi tñ nostro non cõpatiunt dolori.Et infrà: Grauis toto orbe stabat discordia,cui bonæ pacis naufragio sancta Synodus Capuensis tandẽ obtulerat portũ tranquillitatis, ut omnibus per totum Orientẽ daretur communio catholica cõfitentib. fidem, &

duobus istis, tuæ sanctitatis examen impertirent fratribus & consacerdotibus nostris Aegyptijs consedentibus, quia hoc uerum iudicium arbitrati sumus. Et infra: Sane referendum arbitramur ad sanctum fratrem nostrum Romanę sacerdotem ecclesię, quoniam præsumimus te ea iudicaturum, quæ etiam illi displicere non queant: ita enim erit utile consultum sententiæ, ita pacis & quietis securitas, si id uestro statuat Concilio. Et infra: Quod ecclesia Romana haud dubie cõprobauerit, læti fructũ huiusmodi examinis cõprobamus. Post hoc sequitur Epistola, in qua est responsio ipsius papæ, ad scripta illorum iudicum a Concilio deputatorum: secundũ quod consuluit Ambrosius, quod ipse requiri deberet. Et in principio dicit papa (cuius tamen nomen in meo codice non reperi) quod pro ueritate uel modestia de Bonoso episcopo suam sententiam sciscitarentur. Et infra: Aduertimus, quod nobis iudicãdi forma competere non potest. Nam si integra esset Synodus, hodie recte de ijs quę comprehendit uestrorum scriptorum series iudicaremus. Vestrum est ergo, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre de omnib. Et infra: Vicem eñ Synodi recepistis, quos ad examinandum Synodus elegit. Deniq; quũ Bonosus episcopus post iudicium uestrũ, misisset ad fratrem nostrum Ambrosiũ, qui eius sententiam consuleret, interdictam sibi ecclesiam irrumpere atq; ingredi: responsum est ei, quod nihil temerandũ foret, sed omnia modeste, patienter, ordinate gerenda. Neq; contra sententias uestras tentandũ aliquid, ut quod uideretur uobis iusticię cõuenire, statueretis, quib. hanc Synodus dederat auctoritatẽ. Ideo primũ est, ut ij iudicent, quibus iudicandi facultas est data. Vos eñ totius (ut scripsimus) Synodi uice decernitis, nobis quasi ex Synodi auctoritate iudicare nõ conuenit. Et infra, in fine: Vnde uestræ normã expectamus sentẽtiæ. hæc ibi. Ecce papam fateri, si integra foret Synodus, hoc est, si nõ cõmisisset iudiciũ alijs, ipse de causa iudicare potuisset: sed quia Synodus commisit alijs, dicit se non posse, & ex auctoritate Synodi sibi nõ conuenire: quod est notandũ. Quantũ ex hoc clare probatur, auctoritatem Synodi supra papam esse: & etiam commissarios Synodi, uicem totius Synodi gerentes, papæ in cõmisso prę ferri. Fuit credo ille papa sanctus Damasus, qui hanc rescripsit: quoniam ut ex immediate sequenti Epistola 73 habetur, tunc Damasus illis temporib. fuit. Vbi dicit Ambros. Nam & ante bienniũ misit ad me sanctus Damasus, Romanæ ecclesiæ sacerdos, iudicio Dei electus. Quare concludit, uniuersale Concilium rite adunatũ, licet graduationes inter se habere possit, quo ad iudicia: est tamen semper maioris auctoritatis, & minoris fallibilitatis, quàm papæ tantum. Ex quo sequitur corollarie, uniuersale Concilium etiam in alio quàm hæresis casu papam deponere posse. Sicut hoc etiam de Benedicto 12. & Ioanne 23 legitur. Et hoc probatur extra c. 1. de renunc.

A de renunc. lib. 6. Quia si papalitas ab hoc subiecto materiali, scilicet isto homine, est iudicio ipsius papę, dum se inutilem iudicat, remouibilis, ut ibidem, & hic habetur: maioris auctoritatis esse Concilij iudicium, quàm papæ tantum, & minus fallibile: tunc clarum est, quòd sicut papa tunc potest ex causa legitima cessare ab administratione, ita etiam subiecti, communi Concilio possent ex eisdem causis in præstando obedientiam cessare, quando inutiliter administraret. Dum enim pręlatus eligitur, eligitur ut præessendo prosit. 1. q. uers. ecce cum honore. 8. q. 1. qui episcopatum. 28. q. 1. iam nunc. de renunc. non cum pridē. uers. porro. 23. q. 4. quisquis. Vnde quando inutilis est, tunc conditio tacita, secundum quam consensus interuenit, & cessante causa propter quam electio facta est, præstant illam auctoritatem sic ipsi Concilio, à fortiori, quàm seipsum in illo capite primo papa habere dicit. Et non habet aliquis ratione utens in hoc dubium, quin maior sit potestas ipsius Concilij Ecclesiam repræsentantis, in papalitatem: ut secundū utilitatē Ecclesiæ materiale eius subiectum disponatur, quàm in iudicio unius hominis, in ipsam papalitatē sibi nomine Ecclesiæ & propter ipsam adiunctam. Posset forte dubium esse, an Concilium exercitium administrationis à uero & unico papa ad tempus, uel ad beneplacitum tollere posset, non propter impotentiam Concilij, sed propter rei

B contradictionem: quum ex superioribus pateat, & etiam inferioribus, papatū in libera administrandi potestate tantū consistere. Vnde illa sublata, uidetur papatus sublatus: tamen quia in Constantiensi, & isto Basiliensi concilio, certa decreta sunt cōtra papā edita, sub suspensionis pœna negare nō possum, papā suspendi pôsse. Licet ego prima fronte nō uellem negare, illa suspensione nō obstante in foro conscientiæ, ubi est propria superna potestas papæ, quādiu papa est, uerè absolutū esse, & ad illā potestatē hanc suspensionem extendi nō debere: quia illa uidetur diuinitus papatui annexa: licet præter illam potestatē, omni alia quæ à iure uel homine aut foro extrinseco depēdet, quoad exercitiū, careat. Verùm si Conciliū expressè exercitiū ligandi & soluendi, ab eo etiā in foro pœnitentiali, per suspensionē tollere uellet: tūc oporteret dicere, aut ipsum depositum pro tunc, aut quid aliud esse papatum, quàm liberā administrationem super omnes ligandi & soluendi: quod prædictis contradiceret, & nouum esset.

Ex his & superius tactis manifestū est: quia quisq; præsidens figurata generalitate subditos figurat, modo quo papa cōfusissimè totam Ecclesiam; propinquiore autem modo suum patriarchatū, adhuc propinquiore suam metropolim, adhuc certiori suam diœcesim, adhuc certiori suum clerum, & ultimò quasi in uno corpore suum quotidianum concilium figurat. Vnde euenit, ut cardinales aut legati prouinciarū, qui assistunt Romano pontifici, principalia

membra

membra & pars corporis papæ dicantur. Deinde etiam est ex hoc A manifestum, quòd quanto particularior est præsidentia, tanto certior est repræsentatio, quæ apud ipsum præsidentem est, & minus confusa. Vnde propter hoc, quia ut dicit Hiero. ad Rusticum, 7. q. 1. in apibus, omnis ordo Ecclesiasticus rectoribus utitur, in quibus demum ad unum deuenitur. Isti autem rectores per consensum iure diuino & naturali constitui deberent, & ut Auitius papa dixit, tunc oportet ut qui omnibus præesse debet, ab omnibus eligatur. 66. dist. archiepiscopus. Et quòd nullus detur inuitis, ut infrà dicetur: quoniam secundum sanctum Leonem, nulla ratio sinit, ut inter episcopos habeatur non electus. Ab hoc enim ut unum corpus in concordantia constituatur, ex subiectis & præsidente, ratio & naturale ius simul & diuinum exigunt, in hac spirituali unione matrimonali consensum mutuum, quem ex omniũ electione & electi cõsensu deprehendimus. Rectè sicut inter Christum & Ecclesiam spirituale matrimonium ex consensu constituitur, ut 7. q. 1. sicut & aliis c. ibidem. & similibus multis, 62 & 63. dist. & 24. q. 1. pudenda, & 63. dist. Metropolitano. Vnde licet inuitis tradi possunt sacramenta, non tamen matrimonium: quia ibi consensus est de essentia. 27. q. 2. uers. 1. & 32. q. 2. uers. 1. Et notat Glo. 1. q. 1. cõstat. Ecclesia aũt est uxor siue sponsa presbyteri, 21. q. 3. sicut, cum similibus infrà. De hoc infrà plura dicentur. Vnde si recta ordinatio seruari deberet, tunc textus concilij Toletani lib. 1. dist. qui in aliquo, & 61. dist. B nulla, & dist. in nomine Domini, cum similibus seruari deberent, ut plebani & curati eligerentur, aut saltem de eorum consensu utiliter prouideretur, ut 67. dist. reliqui. 63. dist. si in plebibus: & deinde cõcurrente eorundem laicorum consensu, clerus episcopum. 63. dist. plebs. & c. nosse: & episcopi cum consensu Metropolitani. 66. dist. archiepiscopi & Metropolitani prouinciarũ, cum consensu episcoporum legatos prouinciarũ asciscentes Romano pontifici, qui Cardinales uocarentur: & illi Cardinales papã de consensu Metropolitanorum, quantum possibile foret. Si autem ob pericula diuturnæ uacantiæ, non uideretur utile consensum expectare, quòd tunc fieret, sicut hactenus meliori ordine, hoc modo Romanus pontifex secum continuum haberet Conciliũ, ordinatè repræsentatiuũ uniuersalis Ecclesiæ: cum quo absque dubio Ecclesia optimè regeretur. Vnde quando sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Canon 26. 8. uniuersalis Cõcilij statuit, patriarchale iudiciũ pro firmo seruari debere, dicit iustum rationabile, & sine suspicione esse, eo quòd apud eũ honorabiliores quique colligant: & non dixit Canon de cardinalibus Romanis, quoniã ut colligit ex Canone, præsul. iuncto. c. nullã 2. q. 5. tunc episcopi semp præcedebãt Cardinales, qm̃ maiores eis sunt. ut 2. q. 7. quanquam in Glo. Quoniã cardinales de clericis Romanis, sacerdotes & diaconi fuerũt, ut ibidẽ. &

79. dist.

A dist. si quis pecunia. & c. oportebat. & c. si quis ex episcopis. Cardinalitas enim quandam eminentiam significat, ut probat tex. 24. di. presbyteri, ubi Cardinalis pontifex pro Metropolitano ponitur. Et hoc etiam probatur 93. dist. a subdiacono. Et superius dictum est secundum Leonem nonum, & per archi. 22. dist. sacrosancta, ubi dicit papam inter Cardinales numerari. Et quod episcopi dicantur etiam Cardinales, 21. q. 1. relatio. 7. q. 1. pastoralis. 71. dist. fraternitatem. Sed textus præallegatus, loquitur de Metropolitanis & legatis prouinciarum, qui ad Patriarchale concilium iuxta Canonem 17. tenebantur concurrere. Quare in finem uniuersalis boni regiminis, quia plena uniuersalia Concilia difficulter colliguntur, hanc putarem primam radicem reformationum, ut Cardinales ex legatis prouinciarum constituerentur, quorum Concilium cuncta grauia, aut ordinationi uniuersali Canonum obuia, cum subscriptione tam papæ quam cardinalium expedirentur, ut ex subscriptione, certa scientia & strictum examen interuenisse uideretur, ut sic debita Canonibus seruaretur reuerentia, & nihilominus utilitati & necessitati in particulari casu succurreretur. Funguntur enim Cardinales uice Metropolitanorum. 23. dist. in nomine Domini. Et notat Host. in sum. de pœn. & remiss. uers. cui papa. uers. alij dicunt. Igitur sicut Metropolitani prouinciarum, per electionem prouincialium
B constituuntur: ita & Cardinales qui eorum uices gerunt, iuxta prænarrata constitui debent. Et maxime hoc tempore istud necessarium foret, quoniam non sicut antiquitus Metropolitani & episcopi, quanquam forte iurent adhuc ex forma antiqua, ut c. episcopi, & seq. 93. dist. annuatim ad papam conueniunt, quorum consilio solebant Romani pontifices in decidendis arduis uti. Et fuit huiusmodi obseruatio adeo stricta, presertim de Metropolitanis, ut legitur in 17. Canone, 8. uniuersalis Concilij, quod ipse neque præter duas Synodos prouinciales, neque principum secularium uocatione poterant excusari. Hodie autem etiam si in curia forent Romana tanquam alieni ad consilium papæ non uocantur. quod absurdum est, maxime quando uniuersalis Ecclesiæ casus aliquis, uel alius quoquo modo Ecclesiam uniuersalem respiciens tractatur. Quare necesse foret, tales legatos prouinciarum Cardinales constitui ex multis utilib. causis, quas quisque intelligens facile concipit, qui cursum Romanæ Curiæ aliquo pacto cognoscit.

Cap. XIX.

SI iura ac dicta sanctorum patrum, quę loquuntur, nullum ad prędentialem curam ordinari debere, nisi electum ab ijs quibus præsidere debet, seruarentur, ut suæ præsidentiæ originem ab ijs se habere cognoscat quibus præest, & sic absque superbia in amore pascat: tunc uideremus, quomodo ex ordinatis gradualib. electionibus ad hoc recte deuenitur, quod superius per sanctum August. dictum

dictum est,scilicet quòd de petra,id est Ecclesia fidelium, Petrus o- A
ritur. Non quòd potestas præsidentialis,quę in præsidentibus est, à populo totaliter ortum capiat: sed sicut prehabitum est superius, tunc sacerdotium,quod est ut anima in Ecclesia militanti. Anima autem secundum eius motiuam & sensitiuam partem considerata, educitur de potentia materiæ:secundum autē rationalem eius partem considerata,à Deo est.Sic sacerdotium,capit ab inferiori populo fideliū illam præsidentialem motiuam uegetatiuam & sensitiuā potestatem,quæ potestas exit de potentia materiæ subditorū, per uoluntariam subiectionem:à Deo autem per sacramenta capit potestatem rationalis animæ, quæ desursum uenit,ut sic posit in dulci concordantia, superna potestate per medium elicitæ & traditæ potestatis,influere in corpus subiectorum,quę ad salutarem unionem cum Christo capite perficiuntur. Vnde Hormisda papa episcopis Hispaniæ: Ne benedictio quæ per impositionem manus à Deo esse creditur, precio comparetur: quis nobile putet esse quod uendidit? iustam sacerdotibus ordinandis reuerentiam seruet electio,ut in grati munere populorū,diuinū credatur esse iudiciū. Ibi enī Deus,ubi simplex sine prauitate consensus.hęc ille.Et quanquā summorum sacerdotum deiectionem sibi Deus reseruauit,electionem tamen eorum fideli populo concessit.79.dist.c. fin. & ille gratia diuina præfertur,qui communi consensu eligitur.8.q.2.dilectissimi,de quo infrà latius. Et pulchra est hæc speculatio, quomodo B
in populo omnes potestates,tā spirituales in potentia latent,quàm etiam temporales & corporales: licet ad hoc quòd ipsa prędidentialis potestas in actu constituatur,necessariò desuper concurrere habeat radius formatiuus, qui hanc constituat in esse: quoniā omnis potestas desursum est,& loquor de ordinata potestate.Sicut rectè terra est fex elementorum, de ea tamen potentia mediante influentia cœlesti,uaria uegetabilia & sensibilia educuntur.Quare non ineptè Abbas Ioachim super Apocalyp. dicit, populum patris figurā,clericos singulares filij, & religiosos spiritus sancti gestare:quoniam sicut filius à patre,ita clerici à laicis. & sicut spiritussanctus ab utroq;,ita religiosi à laicis & clericis procedunt.

Cap. X X.

ALio occurrente dubio, an ita per decreta uniuersalis Concilij papa ligari posit. Quòd in contrarium non posit, facile ex scriptis potest responderi. Quoniam si uniuersale Concilium propriè acceptum,est supra papam(ut prædictum est)solutum est dubium. Vnde quamuis papa in c.significasti.de elect.supra Concilium,& c.proposuit.de concess.prę. supra iura esse se dicat:hoc est uerum de Concilio generali suo,ubi ut patriarcha præsidet, & de iuribus ibi aut alioqui in alijs particularib. Concilijs per eum editis: licet ob principatū super omnes de Ecclesia ἐκκλησίαν fatear ita sedi Apostoli

A Apostolicæ alligatam, quòd tolli quo ad particulares casus non possit, quoniam dispensare & interpretari habeat, sæpe ob utilitatē & necessitatē in ædificationē Ecclesiæ, & solu'm ad illũ finē. Quòd autem canones uniuersalium Conciliorum tollere non possint uel mutare, uel aliquid in contrarium condere: textus est notabilis, 25. q.1. contra statuta, ubi Zozimus papa dicit: Cõtra statuta patrum aliquid condere uel mutare, nec huiusmodi sedis potest auctoritas. Et idem Zozimus, Aurelio & uniuersis episcopis per Aphricam & per Gallias constitutis, dicit: Cum aduersus statuta sanctorum patrum uenitur, non tantum illorũ prudentiæ atque sententiæ, quæ in æuum uictura sanxerunt, sed ipsi quodammodo fidei & catholicæ disciplinæ irrogatur iniuria. Quid enim tam sanctum & uenerabile est, sicut penitu's non exorbitare ab itinere maiorum, quorũ canonum statuta ueluti quædam fundamenta sunt, ferendis fidei nostræ ponderibus: hęc ille. Hęc etiam probantur ex eo, quòd Damasus papa ad Paulinum scribens, iubebat ad fidem reuertentes, se subscribere debere, non tantum fidei Niceni concilij symbolo, sed & canonibus: pro quo facit c.1.2. & 3. ca. dist. Et quia textus supra allegatus dicit contra statuta patrum, id est canones. ut est tex. 20. di. de libellis, qui textus in fine cũ dicto Zozimi benè concordat: quia dicit ad effectum, suumq; profectum sancta Euangelia utiliter retinere uel credere, non probatur qui sanctorum statuta (quos canones dicimus) non obseruat. Et sanctus Gregorius papa, in Registro ad Ioannem episcopum Larissenorum, in epistola quę incipit: Frater noster adoramus, in fine dicit: Hæc enim consona sanctis patribus definitione sancimus, ut qui sacris nescit obedire canonib. nec sacris administrare, nec communionem capere, sit dignus altaribus. Et tales canones qui ita ab omnibus uenerari debent, in uniuersalibus Concilijs constitui oportet 16. dist. habeo librum. Et uocantur generalia, ut de canonibus Calcedonensis cõcilij, Gregorius in Registro, ad Secundinum in Epistola quę incipit: Dilectionis tuę dicit, ubi ait: sancta Calcedonensis synodus, usq; ad definitionē fidei & prolationem canonum de generalibus causis loquuta est, post plationem canonum specialia certamina episcoporũ sopire curauit. hæc ibi. Talia statuta uniuersalem statum Ecclesiæ respiciẽtia, papã retractare non posse, notat archi. 19. dist. ita Dominus in fi. facit. c. sunt quidam & alia capitula ibi posita 25. q.1. Et iterum, Papa est pastor hominum, cui propriè dictum est, Pasce oues, sed regulę & canones uniuersalium Conciliorum, sunt editi pro correctione morum 31. dist. Nicena igitur. Et illis papa obedire tenetur, & illis in pascendo uti debet, quoniam diuino consultu saluberrimos canones ediderunt, ut ait Leo 4. Papa 25. q.1. Ideo. Vnde superaddit concilium Constantiense uniuersale, quòd nisi obedierit, puniri possit: quia nullam sedem magis exequi oportet uniuscuiusq; Synodi cõ-

B

ſtitutum,quàm Romanã,ut ait, Gelaſius papa 25. q. 1. confidimus. Et Leo papa qui in 8. Concilio tuba Euangelicæ ueritatis,legitur ad Martianum Auguſtum de canonibus Nicenis loquens dicit quod nulla poſsit improbitate conuelli, nulla nouitate uiolari:& addit,in quo opere auxiliante Christo fideliter exequendo,neceſſe eſt me perſeuerantem exhibere famulatum, quoniam diſpenſatio mihi credita eſt,& ad meum tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionũ,quæ ſpiritu Dei inſpirante ſunt conditæ, me (quod abſit) conniuente uiolentur. Facit textus eiuſdem Leonis 25.q.1. quæ ad perpetuam. Et idem Leo de approbatione fidei Chalcedonẽſis concilij generalis,ad omnes directa, quæ incipit: Omne dicit infirmum atque irritum eſſe, quicquid contra canones Nicenos fit, quorum ſe aſſerit cuſtodem. Cauſa autem quare non poſsit in contrarium:& cur eum exequi præ cęteris oporteat: quia ut dicit textus,uiolatores ibidem,quia ſpiritu Dei conditi ſunt ad bonum regimen uniuerſalis Eccleſiæ, & hoc ſpecialiter promouere, ſpectat ad officium Romani põtificis. Canon itaq; uniuerſalis Concilij eſt duplex,& regula regiminis,& ædificationis Eccleſiæ,qua maximè primum architectum uti oportet,ſi rectè ſua poteſtate uti uoluerit. Rectiores enim & indeuiabiliores regulas nemo inuenire poterit, quàm ſpiritus ſanctus,uniuerſalium Conciliorum inſpirator. Vnde in geſtis actione 6. octaui Concilij, Zacharias Chalcedonenſis B epiſcopus, dum ei obijceretur ſententia Romani pontificis, dixit papæ:Nicolai & aliorum Patriarcharum canon princeps eſt,& ſecundum illum agentes nil faciunt extra id quod decet: quum uerò extra hunc faciunt,ſiue papa Nicolaus,ſiue alius quiſquam,non acquieſcimus. Et infra:Si facta ſunt hęc à Nicolao cum canone,ſequimur,& conuenimus & roboramus,& contraria illis non ſapimus: ſi uerò ſunt facta extra ius uel canonem, non nos illa uituperamus ſeu proijcimus,ſed canon.hęc ibi. Vnde quando Metrophanes reſpondebat,non dixit papam eſſe ſuper iura: ſed dicit in quibus eſt cauſæ diuerſitas,ęſtimationis quoq; ac opinionis diuerſitas debet accidere. Et reſpondet,quomodo ſecundum regulas definiuit,quibus conſuetudo obeſſe non potuit in contrarium allegata aliquorum,qui de laicis ac etiam neophitis, ad Patriarchale & Archiepiſcopale culmen promoti fuerunt,dicens:Liquidũ eſt,ꝙ quia ea rarò fiunt poſitas leges nõ ſubuertũt. Fuit em̃ antiquorũ maxima cura in ſeruãdis canonib.& frequẽter in principio canonũ cuiuslibet ſynodi,ſtatutũ de obſeruandis canonib. Carthaginenſibus legitur, quę uel facta uel dicta ſuperius cõprehenſa ſunt,uel ab alijs Concilijs ſunt ſcripta,cuſtodire nos oportet. Corruptor laicus,clericus, communione priuetur. Vniuerſi dixerunt:placet,placet. Et adhuc fortius in Cõcilio generali,tempore Martini papæ renouatoris canonum,ut dicit gloſſ. 18.diſt.proprij ante ſextũ uniuerſale celebrati,in

A ti,in 2.cap.legit,& repetit octaua actione octaui Concilij uniuersalis.Sed quis secundum sceleratos hæreticos,quocunque modo, aut uerbo,aut tẽpore,aut loco,terminos transmittat illicitè: quos posuerunt firmius sanctę catholicę Ecclesię patres,& sanctę & uniuersales quinque Synodi,nouitates temerè adinuenire,& fidei alterius expositiões,aut typos,aut leges,aut definitiones, aut libellos.Et infrà, contra pias orthodoxorum catholicę Ecclesiæ,id est,paternas et Synodales prædicationes hęc impiè agens,nisi pœnituerit, in secula seculorum sit condẽnatus,& dicet omnis populus,fiat,fiat:Martinus papa se cum alijs subscripsit.Ex quo habes quòd de uniuersalib.Cõcilijs canon loquebat,quoniã Romani pontifices ad illos obligant. Quare in uniuersalib.Cõcilijs,canonib.se subscripsisse legunt,non aũt sic de generalib.suis Concilijs.Non eñ dicit iste canon de omnibus,canonib.& legib.& definitionib. patrũ:sed dicit quinque uniuersaliũ Conciliorũ,quę tunc celebrata tãtum fuerãt.Sic Leo ad Maximum Antiochenum patriarchã scribit,canones Niceni concilij inuiolabiles.Et quod Romani pontifices,qui ad professionem uniuersaliũ Conciliorum,sicut & alij Patriarchæ tenentur , etiam ad canonum obseruantiam,ratione illius professionis teneantur.probat tex.sancta 16.dist.ubi ponitur forma professionis ,scilicet profitetur papa octo Concilia usque ad unum apicem se seruaturum , & quæ statuerunt & prædicauerunt,omnib.modis sequi.Hoc etiam probat textus 15.dist.Sicut & quòd sanctus Grego.in illo cap. sicut nõ solũ de

B fide,sed etiam canonibus intellexit,probat textus ipsius l. di:.sicut sanctitas.Idem etiam probatur ex professione Leonis noni , ad Petrum Antiochenum,ubi post septẽ uniuersalia Cõcilia dicit:Quicquid supradicta uniuersalia Concilia senserunt & collaudauerunt, sentio & collaudo.Et in pannormia,sancti Iuonis Carnotensis episcopi scribitur,professio Romani pontificis, ex libro Romanorum pontificum sub hac forma:Profiteor diligentius & uiuacius,omnia decreta canonica omnium prædecessorum Apostolicorum nostrorum Pontificum,quæ uel Synodaliter statuerunt , & confirmata sunt confirmare , & indiminuta conseruare. Et sicut ab eis statuta sunt,in sui uigoris stabilitate custodire , quæque uel quousque abdicauerunt uel condemnauerunt,simili sententia condemnare & abiudicare. Et post hoc sequitur alia professio ex libro Pontificum, qui dicitur:Diurnus.Nihil de traditione quàm à probatissimis prędecessoribus meis traditam & conseruatam reperi , diminuere uel immutare,uel aliquam nouitatem admittere : sed feruenter ut eorum uerè discipulus & sequipeda, totis mentis meæ conantibus; quæ tradita canonicè reperio , obseruare & uenerari , profiteor. Ex quibus patet , quòd sancti antiqui Romani pontifices,non ita præsumebant de sua potestate : sed fuerunt humiles , etiam se purgando coram Synodo sua, non uniuersalis Ecclesiæ : dico Sy-

nodum uniuersalis Ecclesiæ, Concilium uniuersale. De istis purgationibus 2. q. 4. mandastis. ubi glossa comparat papam decano, qui se potest coram suo capitulo purgare, sicut Sixtus coram Synodo. & c. auditum. & c. omnibus nobis. Imò Leo papa submittit se omnibus pœnis in legibus contentis Martiani, si non seruauerit, propter suam confirmationem, ut ipse scribit ad Leonem Augustum, de sua erga leges consensione: Si contrafecerim eis (inquit) me ultionum conditionibus subdo, quas non solum beatæ memoriæ principis Martiani auctoritas, sed etiam ego mea consensione firmaui. Ex quo habetur, quòd quando papa se subijcit: tunc non habet dubium, eum sententia illius obligari, ut notat glossa in c. si papa. 40. di. sed hic probatur, papam ex consensu subscriptionis, legibus subijci. Et quum superius de professione apertum sit, papam in scriptis uniuersalium conciliorum canones approbare, igitur & subijcitur. Et ulterius ut dicit rubrum sexti capituli conciliorum Aphricæ, qui contra suam professionem uel subscriptionem uenerit, in Concilio deponatur. Et dicit textus ad interrrogationem Gemnadij Episcopi, ab uniuersis Episcopis dictum est: Qui contra suam professionem uel subscriptionem uenerit, ipse sese ab hoc cœtu separabit. Ecce si papa aut profitetur, aut subscribit se statutis: si non seruat, se damnat, ut Leo papa dicit supra. Et uide professionem Leonis quarti, de legum obseruatione ad Lotharium Augustum, quem & Pontificem nominat more antiquorum 10. dist. de capitulis. Et ex isto fundamento subscriptionis, ac ex subscriptionibus Romani pontificis superius insertis, in suis patriarchalibus Concilijs, non esse absurdum dicere, papam etiam synodicè per Romanam ecclesiam edita tollere aut immutare non posse, propter subscriptionem, tamen quo ad hoc refert, quia etiam si statuta patriarchalia propter subscriptionem immutare non deberet, tamen si faceret, non esset dicendum, quòd ita parum ualeret reuocatio seu immutatio, sicut si statutum uniuersalis Ecclesiæ catholicæ immutaret. Quoniam non obligatur papa ad illius obseruantiam ex subscriptione tantum, sed quia ex maiori auctoritate quæ supra ipsum est, prodijt. Fortius ergo dicendum est, quòd canonibus uniuersalibus subsint, quibus se Romani pontifices per suos legatos subscripserunt. Facit benè tex. 2. q. 7. nos si. qui hoc satis probat cum. uer. item Hieronymus. & uer. item Symmachus. qui uer. cōtra uer. huic etiā 17. dist. uidet dicere, quòd Symmachus in Romana Synodo, sua dignitate fuit spoliatus, & hoc fuit uerum de facto, sed restitutus, quia non poterat iuxta. uer. huic etiam. 2. dist. Et ista in originalibus gestis, per Ennodium diaconum solenniter

A solenniter & eleganter dictatis de illo Concilio, uideri poterunt. Facit ad prędicta etiã c. sequens ibidẽ. Et hanc subiectionem, scilicet ꝗ Romanus pontifex subsit Concilio uniuersalis ecclesiæ, ex alio deprehendimus: quia legati Apostolicæ sedis, qui leguntꝰ in uniuersa lib. Concilijs fuisse, dum ad Concilium loquerentur ad instar sancti Petri, q surrexit in Concilio Hierosolymorũ dum loqueretur, in signum subiectionis & reuerentiæ, surrexisse leguntur. Sic legitur in 6. uniuersali concilio Constantinopoli celebrato, in prima actione. Et exurgentes qui locũ tenebãt Apostolicæ sedis Romæ. Similiter & in alijs Concilijs ita legitur. Similiter inuenitur, epistolas & scripturas Romanorũ Pontificũ ad Concilium missas, uniuersale Concilium examinasse. In tertia actione octaui Concilij, lecta epistola Adriani papæ à Concilio, uicarij senioris Romę interrogauerunt, an canonicè & synodicè facta fuisset epistola. Sãcta Synodus dixit: Canonica & ordinata, & plena iustitia est epistola quę lecta est, sanctissimi papæ Adriani. Et Metrophanes Deo amantissimus episcopus Smyrnę surgens, dixit. Cognouimus sanctissimi papæ Romani solertẽ loquutionẽ & pudorẽ, quẽ in diuinis, & circa diuinorum canonũ custodiã & obseruantiã habet. Et Nicolaus papa ad Imperatorem Michaelem dicit, hanc sanctã Apostolicam Ecclesiam caput omnium ecclesiarum, quæ semper sanctorum patrum syncerissimas auctoritates in omnibus actibus sequitur. Et habetur in eodẽ
B Concilio octauo, actione quarta, & consequenter in epistola Nicolai papæ ad Phocium, quę sic incipit: Postquàm quę ibidẽ habetur. In qua postquàm Nicolaus papa primatũ Apostolicę sedis deducit, & quod ex illo primatu, Romano Pontifici immineat, pro omnib. qui Christi censentur nomine cura, cuius rationẽ in æterno examine reddere habet, subiungit: quomodo uniuersitas credentium, à Romana ecclesia doctrinam requirit, et integritatem fidei deposcit, et criminum solutionem, qui Dei gratia digni sunt, quoniam caput ecclesiarum est, à qua rectitudinẽ atꝙ ordinem, in cunctis utilitatibus atꝙ ecclesiasticis institutionib. omnes ecclesiæ exquirunt: quia ipsa Romana ecclesia canonicas & synodicas sanctorũ patrum sanctiones, inuiolabiliter atꝙ irrefragabiliter retinet, & hinc est quòd eius iudicium firmum est. Ecce ex hoc habes causam firmitatis Apostolici Romani iudicij, ex inuiolabilium canonum irrefragabili obseruatione esse: sic idem in Concilio suo, ex tota Romana ecclesia cõgregato, cap. 6. dicit. Quoniam oportet nos maiorum nostrorum, imò toto mentis intuitu conseruare, et in omnibus sanctorum patrum semper dogmata uenerari, & habetur actione 7. Et in isto fundantur textus eiusdem Nicolai 9. q. 3. patet 17. q. 4. nemini. qui dicunt sẽtẽtiam papæ à nemine retractari posse: sed si iniusta esset, retractaretur, & in dubio examinatur per uniuersale Concilium. Vnde in quarta actione octaui uniuersalis Concilij, quando uicarij

Apostolicę sedis resistebāt, ne semel iudicata per Nicolaum papā in A Synodo refricarentur, obtinuerunt principes & senatores, qui dixerunt: se nolle gestis ut testes subscribere, nisi admitterentur iudicati in synodo ad replicandum contra huiusmodi iudicata. Et surrexit Metrophanes Metropolita Smyrnæ, & dixit: Probantes uerba magnificentißimorum principum, inuenimus ea iusta & congruentia: hinc fauemus omnes episcopi, & sancta hæc Synodus. Ecce quòd ex decreto Synodi uniuersalis fuit iudicium Nicolai papę, & sui Concilij de Phocio, iterum in uniuersali Concilio, resciscentibus etiam uicarijs senioris Romæ, examinatum & depuratum. Ex quo apparet maioritas Cōcilij uniuersalis super papam & patriarchalē Synodū. Sic Leo papa ad omnes episcopos per uniuersas ꝓuincias constitutos, de omnium prædecessorum suorum epistolis dicit: Omnia decretalia constituta, tam à beatæ memoriæ Innocentio, quàm aliorum omnium prædecessorum, qui de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ita uestram dilectionem custodire debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, ueniam sibi deinceps nouerit denegari. 99. dist. si Romanorum. Similiter loquitur Damasus papa, ut habetur 25. q. 1. omniū. Et Hincmarus contra Laudunensem hanc epistolam pertractans, dicit: Aduertendum quoniam Promulgare est uulgò promere, & non dicunt illi Pontifices de simplici legum uel canonum promulgatione: sed de decretalib. de canonū disciplinis promulgatis. Vnde quādo obuiant canonibus, potius canonibus est obediēdum 19. d. uer. B hoc autem & c. secundum. uer. quia ergo: ubi probantur maioris esse auctoritatis ueterum canones, quàm Romanorum pontificum decretales obuiantes eis, & confirmatur sic. Manifestum est decretum Synodi, cui interest per legatos auctoritas Romani pontificis, maioris aut saltem æqualis esse auctoritatis cum decretalibus papę: sed sic est, quod talia Concilia possunt prouincialia dici 3. d. uer. porrò. & alio uocabulo localia 1. q. 2. conuenientibus. Prouincialia autē per uniuersalia corrigi posse dubium non est, ut superius est ostensum, & textus est 2. q. 7. puto. uer. item quum Petrus. Vbi dicit sanctus Augustinus, præferendum esse statutum uniuersalis Concilij, auctoritati unius episcopi uel prouincialis Concilij. Et facit optimè ille textus ad propositum, ut patet ex eius assumpto, si Paulus corripuit Petrum, igitur à fortiori uniuersalis Cōcilij auctoritas. Item: Innocentius scribit de canonibus Nicenis & Sardicensibus. Et Bonifacius ad Rusticum Narbonēsem, qui dicit sanctos patres in Nicea spiritu sancto suggerente, & aliter credendum non esse, sibimet canones statuerunt: & addit, ut aduertat charitas tua, adeò nos præcepta canonum seruare, ut similiter cōstitutio nostra definiat. Hoc etiam in epistola Cœlestini ad uniuersos episcopos per Calabriam

A am constitutos. Et Leo papa ad Anatholium Constantinopolitanum dicit: Nicenos canones usque finem mundi mansuros per sanctos patres conditos, qui apud nos in suis constitutionibus uiuunt, & si quid per aliquem aliter statuendo præsumitur, sine cunctatione cassatur. Et ad eundem: Illa (inquit) Nicenorum canonum per spiritum sanctum ordinata conditio, nulla est usquam ex parte solubilis, quum tanto diuinitus priuilegio sit sancta Synodus consecrata, ut siue per pauciores, siue per plures ecclesiastica iudicia celebrentur, omni penitus auctoritate sit uacuum, quicquid ab illorum fuerit constitutione diuersum. Ideò ad Maximum Antiochenum: quicquid propter speciales causas synodalium, ad examen episcopale affertur, potest aliquam diiudicandi habere rationem: sed nihil de eo est à sanctis patribus apud Niceam definitum. Nam quod ab illorum constitutionibus, & regulis discordat, Apostolicæ sedis nunquàm poterit habere consensum. Et idem ad Anastasium: A regulis præstatutis, nulla aut negligentia aut præsumptione est decedendum. Et Gelasius in generali decreto ad omnes episcopos: cum nobis contra salutarium reuerentiam regularū cupiamus nil licere. de conse. d. 1. Basilicas. ubi textus coniuncta gloss. tenet. quòd quum Romana ecclesia sit suprema & pio deuotoq; proposito studeat seruare canones, & etiam propter utilitatem alicuius fortasis non relaxet: ideo totum corpus Ecclesiæ canones,

B seruare debet. Item Ormisda ad sanctum Remigium Remensem archiepiscopum: Paternas regulas, decreta sanctissimis definita Concilijs, ab omnibus seruanda mandamus: ijs quantum dignum est reuerentia custoditis, nullum relinquet culpæ locum sanctæ obseruationi obstaculum, ibi fas nefasq; præscriptum est, ibi prohibitum ad quod nullus audeat aspirare. Ex quibus satis lucidè patet, opinionem antiquorum non fuisse papam per uniuersalia Concilia ligari non posse: sed potius quòd ipse inter omnes tanquàm caput, regulis traditis per uniuersale Concilium, usus semper fuit, ac etiam uti oportere confessi sint. Et dicit Fabianus papa 11. q. 2. qui omnipotentem Deum metuit, nec contra Euangelium Christi, nec contra Apostolos, nec contra prophetas, nec sanctorum patrum instituta agere aliquid, nullo modo consentit. Ecce quòd Romani pontifices Deum timentes, agere non consentiunt contra sanctorum patrum instituta. Et adhuc alio argumento idem probatur. Manifestum est Leonem papam in certis capitulis, constitutiones Chalcedonensis concilij (præsertim quòd Constantinopolitana præcedere deberet Alexandrinam) non recepisse, sed semper reclamasse, & post eum quosdam alios, & tamen, decretum Concilij semper obtinuit: ut patet de priuileg. antiqua & 22. dist. renouantes. & in sessionibus & subscriptionibus conciliorum post Chalcedonense. Si autem papa in sua potestate habere,

posse decreta uniuersalium Conciliorum tollere, obtinuisset Leo et aliquot eius successores, quod uerum non est iuxta præmissa. Hoc etiam est aduertendũ, quòd licet tribus capitulis, Leo de papa capitulis Chalcedonensis cõcilij, se opposuisset (ut Hincmarus latè prosequitur in libro præallegato) tamen non restitit tantùm ex sua auctoritate, sed ex auctoritate concilij Niceni, cuius canones inuiolabiles esse uoluit, & eorum custodiam dixit ad se pertinere, quib. illa capitula cõtrariari dixit. Sic similiter Aphricanum conciliũ restitit Cœlestino in eo, quòd contra canonem Niceni Concilij uenire uoluit. Et Cœlestinus non dixit se hoc posse, sed allegabat idem Concilium pro se, & corruptè: quia non bene habuit translatum, ut patet in epistola Concilij Aphricani ad papã Cœlestinum, urbis Romæ episcopum, quæ incipit: Dño dilectissimo. Reuertendo tamen ad Leonem, tunc etiam quia una est auctoritas omnium uniuersalium conciliorum 16. d. sancta. non etiam pro ea parte obtinuit, quoad ordinem sedium Patriarchalium, ut ex superioribus est manifestum. Deinde ut proprius exemplum huius adducamus, concilium Basiliense uniuersale decreuit in secunda sessione, Romanum pontificem contra c. frequens. concilij Constantiensis, non posse etiam quo ad loci mutationem: licet etiam in eodem c. frequens. nullum irritans decretum contra Romanum pontificem sit positum. Unde benè est hoc aduertendum, quoniam sine dubio ex inspiratione spiritus sancti ita actum est, & hoc ex stabilitate Concilij deprehendi potest. Arguit enim sanctus Augusti. in libro de Trinitate contra Fœlicem, ex instabilitate actitatorum contra Ariminense Concilium. Videmus nunc mirabili modo actum, quòd concilium Basiliense est fortiter Dei gratia firmatum, licet in principio multis dubiosis fluctuationibus quassaretur: & hoc solum à Deo est, qui est ueritas permanens. Ergo omnia acta à principio per inspirationem spiritus sancti, credamus firmiter. Mirũ satis cur in prima sessione posito fundamento in c. frequẽs. cõcilij Constantiensis, ad tria se conuertit, scilicet extirpationem hæresum, reformationem morũ uniuersæ Ecclesiæ, & pacẽ Christicolarum. Inspirabat hæc indubiè spiritus sanctus, ne eum papa fortè resistere uellet, quamuis dubitatio utilitatis Concilij oriri posset, in his tribus iam definitio præcessit in Constantiẽsi concilio amplius indisputabilis & immutabilis. Ad hoc itaq; firmũ, ante etiã aduentum aduersitatis, se cõtulerat non absq; diuino instinctu Conciliũ. Subsequuta est præsens trãslatio, aut uerius dissolutio Cõcilij per papã. Postquàm sequitur secunda sessio Concilij, quę in mirabili syllogismo concludit sic argumenta: Papa omnibus reformatorijs decretis obedire tenetur. Maior est decretum concilij Cõstantiensis, & minor (probatur per textum decreti frequens) tunc ultra obedire tenet̃. Ergo subest, igitur tollere aut mutare nõ potest. Si hunc syllogismũ spiritus sanctus indubiè

A dubiè dictauit in hoc sacro Concilio, quid opus est amplius disputare aut dubitare, an ita papa per decreta reformatoria ligari posſit, quòd in contrariū uenire nō posſit. Iterum si Constantiense Concilium dicit, papam non obedientem puniri posse, tunc uigor ut sit Concilium, non dependet totaliter à papa: quia dum nollet, esset: quomodo unquàm puniretur, qui per solum Cōcilium puniri potest? Item decretum Constantiense & Senense conciliorum, dicit patres Basileæ congregatos hoc tēpore uerè facere Concilium. Papa dicit (quia ipse non uult) non esse. Quis est adeò insanus, qui diceret falsam esse conciliorum sentētiam, in qua necessariò includebat auctoritas Romani pontificis, & ueram esse uoluntatem papæ Eugenij? Si Spiritus sanctus se Basileæ hoc tempore in uniuersali Concilio uellet inspirare, dum ederentur decreta prętactorū Conciliorum: quomodo potest papa Eugenius dicere, hoc uerum esse si ipse uelit, & non aliter: ac si inspiratio ipsius sancti spiritus, foret in potestate Romani pontificis, quòd tunc quando ipse uelit inspiret. Si enim ad memoriam reducis, quomodo sancti patres in suis constitutionib. uiuunt, & quomodo sicut una est Ecclesia alijs morientib. & alijs in locum succedentib. quòd sic etiā uniuersalia Concilia sibi succedunt: tunc pręfata facilè intelligis. Non tamen negari debet, quin Romanus pontifex ὠθι κειᾳ uti posſit. Legitur enim in prima actione octaui Concilij, Adrianum scripsisse sic: Vt cum Gelasio papa dicamus, necessaria rerum dispositione constringimur,
B & Apostolicæ sedis moderamine conuenimur, sic canonū paternorum decreta liberare, & retro pręsulū decessorumq́ nostrorum pręcepta metiri, ut quæ pręsentium necesſitas temporum restaurādis Ecclesijs relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti, quātum potest fieri temperemus, quod & nos æqua possumus pro lucrandis fratribus ratione prosequi, & temporū necesſitati consulēdo penitus imitari hęc. ibid. Et habetʳ 1.q.7. necessaria. & ibi in uer. nisi rigor. Ecce hoc fatendū est eo modo quo scribitʳ, ut in necessitate & utilitate pro restaurandis ecclesijs, adhibita consideratione diligenti, quātum fieri potest temperetur. Et pro hoc est notandum, uer. sed sciendum. cum gloss. 61. d. & q. 1. quod propter necesſitatem in gloss. quia Ecclesiasticæ prohibitiones, habeant certas causas, tūc illis cessantibus, licet ius ob suam generalitatem non necesset, habet tamen relaxatio locum. Venire enim contra generalem prohibitionem in particulari casu, ubi necesſitas uel utilitas hoc suadet, quoniam iuris causa cessat: talis relaxatio non propriè est iuris relaxatio, sed declaratio casum illum in ratione legis non comprehendi. 28. d. de Syracusanæ. Verū quia causæ illius declarationis, uel interpretationis, dispēsationis, aut relaxationis, debēt uerè cōcludere ad hoc, quòd declaratio, relaxatio, uel temperatio locum habeat, ideò sacrum Basiliense concilium, quia causas in bulla dissolutionis aut

trans-

translationis Eugenij papæ positas non inuenit ueraciter conclu- A
dentes,declarauit huiusmodi dispositionem contra c.frequens cõcilij Constantiensis nullam, ex inefficacia causarum in bulla allegatarum,& per consequens cum non potuisse.Non dico tamen etiãsi causæ ueræ fuissent,ipsum solum tanquãm sua auctoritate absq; Cõcilij cõsensu potuisse:sed si ueræ fuissent potuisset,quia Conciliũ cõsensisset.Et hoc probať actione quarta octaui Cõcilij uniuersalis,in epistola Nicolai papę ad Phociũ,ad obiectionẽ Phocij de Nectario in secunda Synodo,de laico in episcopũ Cõstantinopolitanũ ꝓmoto,respondendo dicit,necessitatem in causa dispensationis fuisse:& subiungit, quòd secunda Synodus non confirmauit neque sanxit, quòd hoc iterum fieret:quia quod contra patrum atque canonicas sanctiones pro necessitatis euentu fieri comprobatur,non in auctoritate tenendum est.Et infra:Ecce propter necessitatem & inopiam clericorum,Nectarius propter Ecclesiastica dogmata, & hœreticorum expugnationẽ,qui uenerandas deponere imagines præsumpserunt.Tarasius,& per miraculorum signa Ambrosius ad regendas ecclesias promoti sunt.hæc ille.Ex quo habetur,necessitatem,utilitatem aut miracula,causas esse concludentes temperamentum iuris siue generalis canonis 5. distin.priscis glossa : tamen antiqua,1.q.1. quod propter necessitatem dicit propter necessitatem, ut ibi propter utilitatem,ut 1. q. 1. Dalibertus propter misericordiam 1. q. 5. cap.ultimò.propter consuetudinem multorum 4. dist.deniq; pro- B
pter multitudinem 23.q.4.non potest.cõtra ius commune uenitur, quod etiam contra concilium Nicenum,quod prohibuit mutationes sedium,& translationes ex necessitate & utilitate sæpe dispensatum sit 7.q.1.mutationes.& cap.se.probatur:quo autem ad necessitatem,non habet dubium,quia necessitas non est subiecta humanæ constitutioni,imò excusat quòd contra eam sit de conse. d.1.sicut & d.4.sanctum. De utilitate autem moderatè adhuc agendum est, ut non propter cuiuscunq; utilitatem relaxentur canones,ut dicit Gelasius papa de cõse.d.1.basilicas.Vnde Nicolaus papa 35.q.9. sententiam dicit,quòd dispensatoriè Romana ecclesia,pro consideratione ętatũ,temporũ,& grauiũ necessitatũ, ad instar Pauli aliquid agere potest.Quod tamẽ obseruandũ est, quãdo illa scilicet Romana ecclesia disertissima consideratione hoc fieri delegerit,non quando ipsa quæ benè sunt definita, retractare uoluerit,q̃ etextus notandus est,quoniã ut dicit gloss.ibidẽ posse esse in bono 22.q. 2. faciat.Et in ista dispẽsatione est notandus.uer. sed sciendũ 61.di.& gloss.in uer. his omnib.ibidẽ.Vnde nullo modo negari potest,quin ꝓpter necessitatem aut euidentem utilitatem , papa dispensare possit contra quodcunque statutum,imò archi. dicit in c. sanctorum 70. d. episcopum hoc posse,de quo latè per eum ibidem,qui inter alia dicit:q; si nõ canõ aliquis hoc ꝓhiberet,irratiõabilis fieret.Et ponit exẽpla,
ubi

A ubi episcopi contra Concilia tam prouincialia quàm uniuersalia, ex illis causis dispensarunt. Papa aūt ultra hoc, propter prærogatiuam personæ dispensare potest, de quo per eum ibid. Et ex istis patet, ꝙ potestas superintendentiæ quæ est ad utilitatem Ecclesiæ in papa: non est propriè supra canones, sed ipsa declarat canones in occurenti casu, propter rationabiles causas locum non habere. Et sic dispensatio, nō est propriè iuris in uera sua radice relaxatio, sed declaratio, & est apparens relaxatio tantum. Quare si causæ ueræ non subsunt, quæ concludant hunc occurrentem casum sub ratione canonis nō includi, non est uera dispensatio, sed potius dissipatio: imò adhuc ille cum quo dispensatū est (quia canoni subest, à cuius obseruatione non potuit nisi subsequentib. ueris & rationalib. causis absolui secundum præmissa, quanquam etiā papa eum intendebat eximere per dispensationem) pœnis & præcepto eius ita subest, quòd coram Deo ipse sicut alij ligatur per eū, licet Ecclesia militans hoc nō iudicet, quia pro papa præsumit, quòd scilicet ipse ritè & iustè ex ueris & rationalib. causis ipsam fecerit. Et ita dicit gloss. in uerbo, adimplere cap. non est deuoto & doc. omnes & pro hoc & superius positis de auctoritate uniuersalis Concilij, textus Pelagij papæ singularis, ex cuius registro notādus est, cuius tenor subscribitur: Pelagius papa Valeriano patricio. Si quid de causa damnationis triū capitulorū, Episcopi illarum partiū dubitant, quomodo consuetu-
B do uetus habuit, aut eligant de suis doctis uiros, aut unusquisꝙ pro se ueniat, & rationem à nobis cū Dei gratia competenter accipiens, ad matris cōmunionis sanctæ catholicæ Ecclesiæ uiscera reuertatur. Nam quod celsitudo uestra dicit, ubi conuenire debeamus & quasi Synodum facere: istud canones nulli permittunt post uniuersalem Synodum, & post iudicium, quod tanquam uno ore propè 4. milia episcoporum, tam in Metropolitanis suis, quā singulares, Constantinopoli protulerunt, iterū contentionē ad mediū reuocare, sed nec licuit aliquando, nec licebit particularem Synodum congregari. Sed quoties aliqua de uniuersali Synodo aliquib. dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo quod non intelligunt rationem, aut sponte ij qui salutem animæ suæ desiderant, ad Apostolicam sedem pro percipienda ratione conueniunt. Aut si fortè (sicut de talibus dictū est, peccator cum uenerit in profundum malorum contemnit) ita obstinati & contumaces extiterint, ut doceri non uelint: eos ac eisdem Apostolicis sedibus attrahi ad salutem quoquo modo necesse est, aut ne aliorum perditio esse possint, secundum canones per seculares opprimi potestates: Data XII. kalen. Maiorū. Anno XVII. 12. c. Basilij. c. Ecce decretalē Pelagij notandā in eo, ꝙ definitionē uniuersalis Concilij ultimā dicit, & quòd papa nō debet in definitis per uniuersale conciliū, dubia petentib. exoluere, & informare dubitātes. Et hæc decretalis multū facit ad superiora, ubi de auctoritate

Concili-

conciliorum dictum est, & ad proximè dicta: scilicet quòd papę dispensatio contra canones uniuersales, non est nisi quędam doctrinalis declaratio. Vt aūt bona consideratione & diligenti, amplius causarum examinatio fiat, deputandi sunt cardinales legati prouinciarum modo prætacto, per hoc sacrum Cōcilium, quorum Concilio & subscriptione examinentur causę, an ita fieri expediat. Solebant etiam aliquando Rom. pon. in sua professione apertè profiteri, cardinalium consilio & assensu suum se peracturos officium, ut hęc habentur, in professione Bonifacij octaui. Vnde pro horum omnium cōlusione, scilicet ꝙ Rom. pon. regulariter salua (ὠϑλύκεια) modo iā dicto obedire teneatur canonibus uniuersalium conciliorum: notetur canon primus octaui uniuersalis Cōcilij, qui declarat, uniuersali Ecclesię canones tradi per uniuersalia Cōcilia, deinde quòd uniuersale Concilium profitetur eorundem obseruationem: cui canoni, ac alijs omnibus eiusdem Concilij, manifestum est tam legatos sedis Apostolicæ, quàm alios cunctos se subscripsisse, ut in fine eiusdem Concilij clarè habetur, ubi dicitur: Nos hæc Apostolica, & Synodica documenta, sine ulla euacuatione custodimus. Et pòst aliqui sanctissimi uicarij senioris Romę dixerunt: Quoniam prouidentia Dei, in prosperum finem omnia Ecclesię deuenerunt negocia, oportet nos & in scriptis manu propria hæc roborare secundū Synodicam consequentiam. Non est autem dubium, de uniuersali Ecclesia papam fidelem esse, & eum sua professione & subscriptione obligari. Est autem textus talis. Et primò dicit rubrum de custodiendis & conseruandis omnino antea expositis, & Ecclesiæ traditis canonibus. Textus autem sic: Per æquam & regię iustitię diuinę uiam inoffensè incedere uolentes, ueluti quasdam lampades semper lucentes & illuminantes gressus nostros, quę secundum Deum sunt sanctorum patrum definitiones, & sensus retinere debemus. Quapropter & has ut sancta colloquia, secundum magnum & sapientissimum Dionysium, æstimantes & arbitrantes etiam de eis, cum diuino Dauid enixè canimus: Mādatum Domini lucidum illuminans oculos, & lucerna pedibus meis lex tua, & lumen semitis meis. Et cum Prouerbiorum authore dicimus: Mandatum lucerna est, & lex lux. Et cum magnifico Esaia clamamus ad omniū Deū: Quia lux præcepta tua super terram. Luci enim ueraciter assimilatæ sunt diuinorum canonum hortatiōes et dissuasiones, secundū quod discernitur melius à peiori, & expediēs atꝗ proficuum ab eo quod non expedire, sed obesse dinoscitur. Igitur regulas, quæ sanctæ catholicæ atꝗ Apostolicæ Ecclesiæ, tam à sanctis famatissimis Apostolis, quàm ab orthodoxorum uniuersalibus Concilijs, seruare atque custodire profitemur: his & propriam uitam & moremregentes, & omnem sacerdotij catalogum atque omnes qui Christiano censentur uocabulo, pœnis & damnationibus: & ediuersò receptionibus

A ceptionibus & iustificationibus, quæ per illas prolatę sunt atq; definitæ, subijci canonicè decernentes. Tenere quippe traditiones quas accepimus, siue per sermonem, siue per epistolam sanctorum qui anteà fulserunt, Paulus admonet apertè magnus Apostolus. hæc ibi. Ecce nunc clarissimam decisionem, papam regulariter regulis uniuersalium Conciliorum ligari. Igitur & inhibitio per uniuersale Concilium cum irritatione & sub pœna grauissima ipsi fieri potest, ut illis utat̃, nisi in casu ἐπιεικείας præexpresso. Hodie autem quia uniuersalis Ecclesia (heu) ad solum patriarchatum Romanum redacta est, & quòd quõdam patriarchale generale tantũ, & subiectũ Romano pontifici fuit, hodie est uniuersale uniuersam Ecclesiã repræsentans: hinc quum hoc nouum sit, dubitatio exorta est. Quare hoc sacrum Concilium, absq; passione cum summa mansuetudine se habere debet, in ordine ad Romanum pontificem, nõ se ex priuilegio uniuersalis Concilij in tantũ erigat (de quo potius dolendũ esset) quòd obliuiscatur subiectionis patriarchalis, in qua semper fuit, secundum quam in papam fidelem nihil posset: sed seruato debito honore cuncta pacificè in augmentum fidei, & diuini cultus, & uniuersale bonũ catholicæ Ecclesiæ, unanimi concordantia ordinentur, ut uideantur opera nostra bona, & glorificetur Deus pater qui est in cœlis.

B *Cap. XXI.*

AD superiora unum adijciendum esse censeo, scilicet; quòd per istud sacrum Concilium lex fieri, aut uerius ius antiquũ posset innouari, papam in arduis negocijs maximè contra canones huius & aliorum Conciliorum causis urgentibus, absq; dominorũ Cardinalium, qui clerici censentur uniuersalis Ecclesiæ, modò supradicto deputari nõ posse quicquam: alioqui si fecerit, quòd tunc illud irritum sit. Et iam pręcessit archidiaconi sententia, & Ioannis Mo. & aliorum super hoc: & est ultima resolutio, quòd in tangentibus uniuersalem Ecclesiam uerum est, papam sine cardinalib. nihil posse. Ego autem credo, quòd contra canones uenire & dispensare, etiam in quocũq; particulari casu rationabiliter dici posset, hoc concernere uniuersalem Ecclesiam propter canonẽ uniuersalis Ecclesiæ, qui lædi per huiusmodi dispensationem uidetur. Vnde quia argumentum à simili in iure forte est. 3. q. 5. quia suspecti 20. distin. in quibus. 10. dist. si in adiutorium. Hinc adduco tale argumentum à simili: Episcopus habet de iure totam dispositionem diœcesis cum ecclesijs, & dotibus, & decimis. 10. q. 1. decretum. Et tamen omniũ illorum qui ita in sua potestate consistunt alienationem, siue donationem, siue permutationem absque consensu & subscriptione suorum clericorum non habet. 12. q. 2. sine exceptione. Et dicit 22. c. Aphricani concilij, irrita erit episcoporum donatio, uel uenditio, uel commutatio rei Ecclesiasticæ absq; conniuentia & subscriptione

 clericorum:

clericorum. Igitur à simili, etiam si dispositioni papali tota Ecclesia subiaceret, tanquam monarchæ unico: tamẽ res Ecclesię inter quas sacros canões esse credo, iuxta superiora mutare uel alienare nõ potest, sine sui clerici consensu & subscriptione. Nomine em̃ cleri Romanæ ecclesię, in quantum monarchiam significat Romana ecclesia cardinales ueniunt, ut superius quodam loco dicitur. Pręterea manifestum est, nõ nisi ex utilitate uel necessitate alienationem rerum Ecclesiasticarum fieri posse: ita præcise & canonum mutationem siue despensationem contra eos, & est argumentum satis à simili. Et pro hoc facit c. non liceat, 12. q. 2. qui textus in alienatione uidetur papam alijs assimilare episcopis. Præterea eadem Aphricana synodus, cui se sanctus subscripsit Augustinus 15. q. 7. episcopus dicit: Episcopus nullus causam audiat absq; pręsentia suorum clericorum, alioqui irrita erit sententia episcopi. Et manifestum est, episcopum dispositionem uniuersaliter habere totius diœcesis, licet graues sententias ferre, absq; clericorũ suorũ pręsentia, & audire nonpossit. Patet igitur, sic & papa facere tenetur, à simili in factis uniuersalis Ecclesiæ. Præterea mutationes aut aliæ nationes, per præsidentem in Ecclesiasticis præsidibus fieri non possunt, absq; consilio Concilij, siue totius presbyterij. ut 12. q. 2. placuit, ubi dicit inconsulto Concilio, uel cuncto presbyterio. Et c. episcopus, ubi dicit: Nisi coram concilio Ecclesiæ, quod est uniuersale Concilium, non potest. Inter quas res principaliter sacros Canones esse manifestum est. Vnde licet cardinales possint in particularibus casibus contra canones propter necessitatem aut utilitatem consulere, & subscriptione sua firmare dispensationem: hoc tamen absq; canonum præiudicio tantum credo possunt. Tollere autem canones uniuersalium Conciliorum, absque consensu uniuersalis Concilij credo papam cum cardinalibus non posse. Et eo casu quo Cardinales consensum præbere habẽt, habet quilibet coniudicare casum, sed non quilibet ius iudicandi: quia ius non est, nisi apud collegium, & non apud quemlibet de collegio, secundum not. doc. post Inno. in c. irrefragabili. uers. cõquestus de offi. ordi. Et probatur 12. q. 2. qui manumittitur, ff. quòd cuius. uers. sicut. § 1. Legitur enim in gestis Hildebrãdi, qui Gregorius papa septimus uocabatur, sic: Est autem priuilegium Romanæ sedis, semper assistere per cardinales, presbyteros, & diaconos, ipsi summo pontifici, uel uicario ipsius sedis 1. ei quem ipsa sedes sacrosancta os eius facit, per quem & cum quo prædicat, per quem sacramenta administrat, per quem & cum quo firmanda confirmat, & improbanda improbat: qua non subscribente inualida est summi pontificis sententia. hæc ibi. Ecce quomodo ab antiquo irrita fuit Romani pontificis sententia, absque cardinalium subscriptione, & quòd papa sedis Apostolicæ os tantum fuit.

Cap,

Cap. XXII.

A BReuiter pauca de prouincialibus Concilijs subijciamus, ut de uniuersali nostro, de quo principalis inuestigatio, melior noticia habeatur. Prouinciale concilium unius prouinciæ, ex metropolitano & suffraganeis, & alijs de prouincia, ad ordinandum res prouinciæ, colligitur per archiepiscopum, sine quo plenum & perfectum non est: quia ipse curam & sollicitudinem gerit totius prouinciæ. Hinc honore præcellit, & ad eum app. 9. q. 3. per singulas. Et licet sit Iudex prouinciæ, tamen criminales causas definire nõ debet, sine præsentia suffraganeorũ, neq; generales causas ad omnes episcopos prouinciæ pertinentes, 15. q. 7. episcopus nullus, & c. Fœlix. ut no. 9. q. 3. saluo: & supplet negligentiam suffraganeorum 9. q. 3. cum simus, & uers. fin. quomodo autẽ res cõmunes prouinciæ cum suffraganeis tractare debet 9. q. 3. per singulas primo, & secundo, & alijs locis multis. Hoc autem Conciliũ ualde necessarium magnam habens authoritatem ex Concilijs uniuersalibus disponendi & ordinandi omnia ad prouinciam necessaria, præter ea quæ uniuersalem Ecclesiam respiciunt, quoniam maiorem auctoritatem illa requirunt. Quantum autem sit utile Ecclesiæ Dei hoc Concilium, & alia legitur in tertio cap. Toletani concilij, ubi dicitur: Nulla penè res disciplinæ mores ab Ecclesia Christi magis depulit, quàm sacerdotum negligẽtia, qui contemptis canonibus, ad corrigendos Ecclesiasticos mores Synodum facere negligunt: ob hoc à nobis uniuersaliter definitum est, ut quia iuxta antiqua patrũ decreta, bis in anno difficultas temporis fieri Concilium non sinit, saltem uel semel à nobis celebretur: ita tamen ut si fidei causa est, aut quælibet alia Ecclesiæ communis, generalis totius Hispaniæ atq; Galliæ synodus conuocetur: si uerò nec de fide, nec de communi Ecclesiæ utilitate tractabitur, speciale fiat Conciliũ, prout uniuscuiusq; Metropolitanus eligit peragendum. Omnes autem qui causas contra episcopos, aut iudices, aut potentes, aut contra quoslibet alios habere noscuntur, ad idem Concilium concurrant: & quæcunq; examine Synodali à quibuscunq; prauè usurpata inueniuntur, regni exequutorum instantia uastissimè, ijs quibus iura sunt reformentur. Ita ut pro compellendis iudicibus uel secularib. uiris, ad synodum Metropolitanam studiosè quidem exequutor à principe postulet. Quintadecima autẽ calendarum Iuniarum, congreganda est in unaquaq; prouincia Synodus, propter uernale tẽpus, quando herbis terra uestitur, & pabula gramine inueniuntur. hæc ibi. Ecce quòd istud decretum fuit in quodam uniuersali Concilio totius Hispaniæ & Galliæ editum, & disponit de prouincijs illi Concilio subiectis: ac etiam dicit, quòd quæ fidem & generalem Ecclesiam respiciunt, in tali uniuersali Concilio tractari debent. Ex quo est mente tenẽdum, quòd uniuersalis multarum prouinciarum Syno-

dus est supra ipsas prouincias, generalesq; fidei etiam causas tractare possit. Et hæc obsequentia sunt notanda. Fuit in alio Concilio præcedenti etiam uniuersali taliter Toletano definitum, in Autumno in Calendis Nouembris concilium Prouinciale celebrari debere: & quòd iudices locorũ & auctores fiscalium patrimoniorum, ex decreto regis concurrere deberent, ut discerent quàm piè & iustè cum populis agere debeant, ne in Angarijs aut operibus superfluis, siue priuatum honorent, siue fiscalem grauẽt: & quòd hoc tunc episcopi prospicere deberent, quomodo iudices cum populo agerent: & eos, si excessérint corrigerent, aut regi denunciarent. Si emendare nollent, à communione tunc eos suspendere possent: & quòd etiam de pœna iudicis non uenientis ad Synodum deliberare possent. Et fuit adiectum: Concilium autem nõ soluatur, nisi locum prius elegerint, quo succedenti tempore iterum ad Cõcilium ueniatur: ut iam non necesse habeat Metropolitanus episcopus, pro congregando concilio literas destinare, si in priori Concilio tempus omnibus denunciatur, & locus.

Cap. XXIII.

FOrma uerò, quomodo celebrari debeat hoc Concilium, definita in quarto ca. cõcilij Toletani, tẽpore Sisenãdi regis, añó Christi DLXXXI celebrati, sic describitũ. Hora itaq; diei prima ante Solis ortũ, eijciantur omnes ab Ecclesia: obseratisq; foribus cunctis ad unam ianuam, per quam sacerdotes ingredi oportet, ostiarij sedeant, & conuenientes omnes episcopi pariter introeant, & secũdum ordinationis suæ tempora resideant. Post ingressum omnium episcoporum atq; consessum, uocentur deinde presbyteri, quos causa probauerit introire: nullus se inter eos ingerat diaconorum. Post hos ingrediantur diaconi probabiles, quos ordo poposcerit interesse: & corona facta de sedibus episcoporum, presbyteri à tergo eorum resideant, diaconi in conspectu eorum stent. Deinde ingrediantur laici, qui electione Concilij interesse meruerint. Tum quoq; & notarij, quos ad recitandum uel excipiendum ordo requirit. Et obserentũ ianuæ: sedentesq; in diuturno silentio sacerdotes, & cor tantum habentes ad Deum, dicat archidiaconus, Orate. Statimq; omnes in terram sternantur, & orantes diutius taciti cum fletibus & gemitibus, unus ex episcopis senioribus surgens, orationem palàm fundat ad Dominum, cunctis adhuc in terra iacentibus. Finita autem oratione, & responso ab omnibus Amẽ, rursus dicat diaconus, Erigite uos. Et confestim omnes surgant, & cum omni timore Dei & disciplina, tam ipsi quàm presbyteri sedeant. Sicq; omnibus in suis locis in silentio consedentibus, diaconus alba indutus, codicem canonum in medium proferens, capitula de Concilijs agendis pronunciet. finitisq; titulis Metropolitanus episcopus Concilium alloqua-

A alloquatur dicens: Ecce sanctissimi sacerdotes, recitatæ sunt ex canonibus priorum patrum sententiæ de Concilio celebrãdo: si qua igitur quempiam litium actio commouet, coram suis fratribus proponat. Tunc si aliquis quamcunq; querelam quæ contra canonem agit, in audientiam sacerdotum protulerit: non prius ad aliud transeat capitulum, nisi primùm quæ proposita est actio terminetur. Nam & si presbyter aliquis, aut diaconus, uel clericus, siue laicus, de ijs qui foris steterint; Concilium pro qualibet re crediderit appellandum Ecclesiæ, Metropolitano archidiacono causam suam intimet, & ille Concilio denunciet, & tunc illi & introeundi & proponendi licentia concedatur: nullus enim episcoporũ ab actu communi secedat, antequàm hora generalis successionis adueniat. Concilium quoque nullus soluere audeat, nisi fuerint cuncta determinata, ita ut quæcunq; deliberatione communi finiuntur, episcoporum singulorum manibus subscribãtur. Tunc enim Deus suorum sacerdotũ inter esse credendus est conuentui, si tumultu omni abiecto, sollicitè atque tranquillè Ecclesiastica negocia terminentur. ecce ordo. Verùm non ita hodie obseruatur. Ipsius etiam in principio libri de Synodis, ordo celebrandæ Synodi tractatur. Inscripsi uerò huic opusculo hunc canonem ob hoc, quòd circa eius finem contra dissolutionem scribitur. ac etiam in ultimo dicit, quòd
B tunc Deus credendus est interfuisse Concilio: quando sollicitè atq; tranquillè Ecclesiastica negocia terminantur. Quare à fine Concilij argumentari debemus. quoniam etiam si rectè congregatum, & aliquandiu iustè & legitimè omnia sint tractata: tamẽ nisi in tranquillitate terminetur, non est ueraciter semper asserendum Christum in medio fuisse, quoniam ipse non est auctor discordiarum, sed pacis: quòd est notandum, propter certa superius scripta.

Cap. XXIIII.

SVnt præterea alia Concilia, quæ sæpe uniuersalia unius magni regni, aut magnæ prouinciæ, nominantur. Et alia colliguntur de omnibus particularib. prouincijs regni illius, aut nationum: & talia propter arduas communes causas (ut præhabitum est) cõgregabantur. Et definitum fuit in secundo Arelatensi concilio, quòd tale concilium per Gallias, per Arelatenses congregaretur. Reperitur etiam congregatum ad petitionem prouinciarum Galliæ. Vnde dicitur in principio illius Concilij: Cum ad postulationem prouinciarum Galliæ sacerdotes conuenissemus ad Taurinatium ciuitatem, atque in eiusdem ciuitatis Ecclesiæ auctore Domino uel mediatore consedissemus. Et ut frequenter tempore quo sub uno rege erant Hispania & Francia, sicut tempore quo Gothi regnabant, Recaredus rex, Sisenandus & alij, tunc illa uniuersalia Concilia ex edicto regio in Toleto celebrabantur rectè, ad instar sicut de

uniuersalibus uniuersalis Ecclesiæ legimus, quomodo per Imperatores colligebantur, & solebant reges cum suis proceribus illis sæpe interesse, & fidei catholicæ se subscribere. & multa inueniuntur solennia edita statuta de electione regis, quomodo per electionem constitui debeat, & alia statutum regium respicientia, maximè circa conseruationem uitæ eius, de quibus inferius uidebitur. Ac etiam ecclesiastici canones multi in ipsis conditi sunt, & in Concilio celebrato tempore Sisenandi in cap. legitur, quomodo illa uniuersalis Synodus propter decreta patrum, quæ uolunt unum debere usum psallendi & ministrandi esse in prouincia: quia tunc Gallia & Hispania una fide & uno regno continebantur, statuerunt eundem ritum seruari debere. Inueniuntur omnia in illis Concilijs definita, tam ad fidem quàm ad quascunque magnas causas pertinentia. & semper in principio fides recitabatur. Legitur enim in concilio Toletano, tempore Chincillai celebrato, quòd more Synodi uniuersalis, post solennia perfunctæ orationis, fidem quam intrinsecè ruminabant, uoce eructabant. Et in alio Sisenandi tempore celebrato: & quia generale Concilium agimus, oportet primam nostri sermonis uocem de Deo esse, ut post professionem fidei sequentia operis nostri uota, quasi supra firmamentũ firmissimum disponantur. Similiter legit, contendentes de primatu in ipsis definitionem recepisse. Vnde in Thaurinatium concilio scribitur: Illud deinde inter episcopos urbium Arelatẽsis & Viennensis, qui de primatus apud nos honore certabant, à sancta Synodo definitum est. Cognouit de appellationibus & sententijs, latis in Concilijs prouincialib. ut in gestis eiusdem Concilij de Exuperantio presbytero, & pro parte Terferij episcopi iudicato, & Palladio laico contra Spanum presbyterum, cui graue crimen imposuit, legitur. Natio enim Aphricana, talia uniuersalia Concilia celebrauit, ad quæ de alijs appellabatur, ut scribit idem Concilium in Epistola ad Cœlestinum papam, & omnia definit, etiam tranlationes episcoporum (ut in 27. cap. eiusdem Concilij habetur) & priuationes episcoporum, & noluit quòd ad papam à sententia illius Concilij appellaretur: sed dixit terminari ibi causas debere, iuxta definitionẽ Niceni concilij, ut scribit idem Concilium ad Bonifacium & Zozimum Rom. pontifices. Et hoc Concilium hoc ordine annuè in 8. cap. eiusdem Aphricani concilij iubebatur celebrari: Placuit ut propter Ecclesiasticas causas, quæ ad perniciem plebium sæpe ueterascunt, singulis quibusque annis Concilium uocetur. Ad quod omnes prouincię, quę primas sedes habent, de Concilijs suis binos, aut quotquot elegerint episcopos, legatos mittant, ut & minus inuidiosi, minusq; hospitibus sumptuosi existant, ut congregato conuentu plena posit esse auctoritas: de Tripoli autem, propter inopiam episcoporum, unus episcopus ueniat. Iste textus est notandus in duobus. Primò, quòd

A quòd sedes prouinciæ uocatur prima sedes: secundò, quòd legati auctoritatem prestant prouinciarum nomine prouinciæ Concilio. quod pro cardinalibus, & ijs quæ superius dicta sunt, notari debet. Post hoc fuit sublatum illud decretum in Mileuitano concilio, ne fratres nimium fatigarentur: & fuit statutum, ut non nisi pro necessaria communi causa conuocaretur hoc generale Concilium. Insuper congregato uniuersali Concilio tali, si tunc multæ restabant causæ tractandæ, & multi interfuêre episcopi, quælibet prouincia uices aliquibus commisit, & alij recesserunt. Ita legitur in concilio Mileuitano cap. 29. Item placuit, ne diutius uniuersi episcopi, qui ad Concilium congregati sunt, tenerentur ab uniuerso Concilio, iudices ternos de singulis prouincijs eligi: & electi sunt de prouincia Carthaginensi, Vincentius, Fortunatus, & Clarus: de prouincia Numidiæ, Alipius, Augustinus, & Restitutus, & sic de alijs. Et additur: Qui omnes cũ sancto sene Aurelio uniuersa cognoscãt, & subscripserunt uniuersi. Ex hoc est notandũ, quando constitui debet Concilium restrictũ, potestatem uniuersam habens, per uicem tenentes de singulis subiectis, uel ad Synodum spectantibus, constitui debet. Quare ita in cardinalibus fieri deberet, qui uices prouinciarum, quæ subsunt Romanæ ecclesiæ, in quotidiano Concilio gerunt. Quòd aũt ista uniuersalia Cõcilia maioris auctoritatis sint B quàm prouincialia quæ eis subsunt, ex superioribus patet: & probant textus concilij Laodicensis, & Martini papæ, & alij qui habentur 6.q.4.

Cap. XXV.

ET est considerandum, quòd licet ex decreto concilij Arelatensis secundi, in quo legati Siluestri papæ interfuêre, ad petitionem Arelatensis episcopi Synodus celebrari deberet: tñ in Tauritano concilio inuenitur de eodem iudicatum, in Quæstione quam cum Viennensi de primatu habebat. Sic Carthaginensis non fuit à iudicio illius synodi Aphricanæ exemptus: licet ipse conuocauerit, & prior in eo fuerit: quia indubitata fuit illa definitio Niceni concilij, Omnia exorta in Aphrica, in illo Concilio terminari debere, ut 2. q. 6. placuit. Et licet ille textus dicat, de prouinciali Aphricano ad generale, uel primatem, non ad transmarinum, excepto papa, appellare debere: tamen c. placuit, eiusdem concilij, & idem cum primo, 11. q. 3. placuit, non excipit papam, quia originale nõ excipit: imò primus textus 2. q. 6. falsus est. & multa de ijs addu ci possent. Et sic de uniuersali uniuersalis Ecclesiæ Concilio pariformiter nullum tunc fuit dubium, quin ei subessent omnia patriarchalia etiam Romanæ sedis Concilia, nec propter hoc quòd aliquis patriarcharum ex ordinatione alicuius illius uniuersalis Ecclesiæ Concilij, potestatem conuocandi uniuersalia talia Concilia habuisset, sicut scribit Athanasius, qui Niceno concilio nondum

tunc episcopus, sed dignus episcopatu interfuit, ad Fœlicem papã, A
Nicenum concilium Rom. põtifici congregandi hanc Synodum potestatem dedisse: fuisset exemptus à iurisdictione ipsius Synodi, sicut nec Arelatensis, nec Carthaginensis primates, ut præhabitum est. Et sicut auctoritates præfatorum uniuersalium conciliorũ regni, uel nationis, à congregante non dependit, sic quòd ibi nõ fuisset auctoritas plena, nisi per ipsum deputatũ conuocatio facta fuisset, quoniam multa talia Concilia legimus absq; illorum conuocatione celebrata & acceptata: ita dicendum de uniuersalis Ecclesiæ Concilio, quòd eius auctoritas non ita dependet à congregante. quòd nisi per papam congregaretur, quòd tunc non foret Concilium: quia tunc non fuissent omnia octo uniuersalia Concilia firma, quoniam per Imperatores congregata leguntur: & Romanus pontifex ad instar aliorum patriarcharum diuales sacras iussiones, prouenien do aut mittendo Concilium recepisse. Et hoc est ex hoc manifestum, quoniam auctoritas de congregando Concilio, à Concilio cuicunque data, cessat, congregato iam Concilio qualitercunq;: sed Concilio non congregato hoc operatur auctoritas, quòd eam à Cõcilio habens, quando iuxta cõmissionem sibi expediri uisum est, potestatẽ habet congregandi: & cum congregatum est, expleta est cõmissio. Si uerò absq; auctoritate habentis congregare conuenirent plures spreto aut non admisso cõmissario, uel eo B
non uocato iuxta præhabita, imperfectũ esset Conciliũ. Sed si intimaretur necessitas congregandi Concilij commissionem habenti, nec curaret congregare, nec conuenire cum alijs ad prouidendum necessitatibus occurrentibus, dummodo aliter ritè celebraretur: quis dubitaret præsentes fluctuanti Ecclesiæ illis non obstantibus prouidere posse? necessitas enim quæ legem non habet, omnia argumenta positiui iuris qualitercunq; fieri possent in contrarium, tunc soluit: ut Ecclesiæ Dei salubriter prouideatur. Et in hac materia opus est reformatione, quoad ea quæ expediri debent in ipsis prouincialibus & uniuersalibus regni, aut nationis alicuius Synodi: ut Canon Sardicensis concilij, qui habetur 2. q. 6. scilicet quòd omnia in illis Concilijs qualitercunq; orirentur, etiam depositiones episcoporum in ipsis expedirẽtur, & interpositis appellationibus ad Apostolicã sedem, quòd tunc nihilominus in loco ubi causa ortum habuit, datis proprijs Apostolicis commissarijs, in Synodo expedirentur omnes causæ, iuxta formam ibi positam. Est'que etiam multum opportunum, prouincialia Concilia continuari indefectibiliter: & de suffraganeorum Concilio non propriam primò, sed prouincialem Synodum si opus fuerit interponi posse appellationem, ad uniuersalia nationalia concilia Gallicana, Hispanica & Germanica, quæ omnium studio pro conseruanda Republica ac pace patriæ, mutuaq; charitate re instituti opus

A opus foret. Nec debet Rom. pon. hāc ordinationē ęgrè ferre, cum (ut scribunt Aphricani concilij patres, ad Cœlestinū papam) decreta Nicena, siue inferioris gradus clericos, siue ipsos episcopos suis Metropolitanis apertissimè commiserunt. Prudentissimè eñ iustissimèq; uiderunt, quęcunq; negocia in suis locis, ubi orta sunt, finienda. nec unicuiq; prouidentiam sancti spiritus defuturā: quoniam æquitas à Christi sacerdotibus & prudenter uideatur, & constantissimè teneatur. Maximè quia unicuiq; concessum est, si iudicio offensus fuerit cognitorum, ad Concilia suæ prouinciæ uel etiā uniuersale prouocare: nisi forte quisquā sit qui credat, unicuilibet posse Deum nostri examinis inspirare iusticiam, & innumeralibus congregatis in Concilium sacerdotibus denegare. hæc ibi. Quare contentari meritò debet Rom. pon. si res per Concilia eo ordine tractantur: & non debet ad suum examen ita cuncta aduocare, & suum iudicium multis sacerdotibus, auctoritate & diuino iure, & Niceno concilio, definiendi & terminandi habentibus, præponere: sufficere meritò debet Rom. pon. si Sardicense concilium suprà allegatum, quod per legatos Apostolicæ sedis Faustinum & alios, fuit pro statuto Niceni cōcilij in Aphricana synodo falsè allegatū, & non acceptatum per eandem, ut in Epistola eiusdem Cōcilij ad papam Bonifacium, & præfata epistola ad Cælestinum hæc patet,
B per has omnes prouincias acceptetur. Verū est ipsos patres Aphricani cōcilij (in quo & sanctus interfuit Augustinus) in præfata ad Cælestinum epistola scribere, hanc constitutionem, quam Gratianus Sardicensi concilio ascribit, nulla patrū Synodo inuenisse constitutam. Quare satis posset dubitari, an Sardicensis concilij constitutio existat. Quare à fortiori papa cōtentari deberet, si ipsam quā Aphricana Synodus non admisit cōstitutionem, omni parte an sit alicuius Concilij, & cuius, dubiam pro honore sanctæ Rom. ecclesiæ acceptamus: & in ijs ac alijs, sancta hæc Synodus medium proportionatum loco & tempori tale Deo duce inueniet, ut si qua uitia ex obedientia nimia exorta sunt, iuxta doctrinam sancti Gregorij, 1. q. 7. admonendi, non foueantur amplius, sed resistatur, ut in c. quippe, qui est textus sancti Hieronymi ibidem. & 11. q. 3. quod ergo. 83. dist. quando. Et hæc sufficiant pro hac materia.

Cap. XXVI.

SVperest ut de paucis ad reformationem facientibus mentionē faciamus. Digresio enim à forma per patres nobis tradita, difformitatem in Ecclesia causauit: quoniā non quisq; rectè usus est sua potestate. Esset itaque de potestate ecclesiastica uidendum, de qua multi eleganter scripserunt: ac deinde quid rectè conueniat, cuiq; potestati præsidentiali in gradu suo, ut uisa ueteri forma & excessu abusus, reductio per proportionata media tempori congrua fieret. Hæc profunda & lata sunt, ideo non possunt facilè compen-

compendiose perstringi. Vnde de potestate distributiua sacramen A
torum, & dispensatione uerbi, credita sacerdotio primo multa dici oporteret. Sufficiat nūc, quod ministri & dispensatores mysteriorum sciant, se nūcios angelos & Christi legatos cum hac cōmissione esse, ut omnia discrete ad Dei honorē & populi salutē peragāt, ut est pręceptū Innocentij. 90. præcipimus. Dum hæc ita agunt discreti dispensatores libertate credita ad hos prætactos fines utendo, etiamsi alij aliter dispensent, dūmodo dispensandi modus traditus per Ecclesiam: restricte limitatus non existat: talento credito recte utitur, ut sanctus Cyprianus ad Antonianū, & Augustinus post eum ad Vincentiū Rogatistā de certis episcopis, qui mœchos ad pœnitentiā nunquā admiserunt, alijs admittentib. scribūt: quos tamen ea propter ab episcoporū suorū collegio negant recessisse, uel catholicæ Ecclesię unitatem duritię censuræ seu obstinantia rupisse: ut quia apud alios adulteris pax daretur, qui non dabat de Ecclesia separaretur. Manente enim concordiæ uinculo; & perseuerante Ecclesiæ catholicæ indiuiduo sacramento, actum suū disponit & dirigit unusquisq; episcopus, rationē propositi sui Domino redditurus. hæc ibi. & est sententia sancti Cypriani in uarijs locis. Vnde uarietas dispensationis, quę propter disciplinā rigorosa fuit antiquitus, & post hoc laxata: semper fuit in libera dispensatione sacerdotij ad prætactos fines. Quondam enim lapsis non dabatur nec B
spes cōmunionis, etiam in extremis. de pœn. dist. 7. Hoc aūt quousq; in unum conuenit sacerdotium, & Scripturis ab utraq; parte prolatis, temperamentum salubri moderatione inueniretur: scilicet ut in articulo mortis daretur, de quo late per Cyprianū ad Antonium, de quo etiam de pœn. dist. 3. in tantam, & multis textibus ibidem. Et Innocentius papa scribit, quomodo consuetudo anterior habuit, ut concederetur pœnitentia, & negaretur communio. Propter crebras persequutiones cōcessa pœnitētia, & negata communio fuit: ut qui passim ad pœnitentiā admitterentur, in hoc saltem punirentur, ut de reconciliatione securos reuocaret per hoc a lapsu. Hodie autem quia pax data est Ecclesię, obseruatio prior durior facta est inclinatior, ut & ad pœnitentiam admittantur simul, & ad ultimū uiaticū. hęc ille. Illas omēs uarietates annotare superuacuū hoc loco esset. Scimus in Sardicensi concilio, quod tota uniuersalis Ecclesia recepit (ut habetur in gestis octaui Concilij) statutum: ambitiosos etiam in mortis articulo extremo, ad communionem admitti non debere: licet Nicenum concilium, omnem facinorosum ad ultimum uiaticum admitti iubeat. Similiter in ultimo Capitulo concilij Carthaginensis, cui se Augustinus subscripsit: mandatur, communionem nunquam dari illis, qui emisso uoto castitatis, & assumpto habitu, post hoc redierunt ad seculum, & contraxerunt. Ex quo & alijs multis hoc saltem habetur,
liberta-

A libertatem creditæ potestatis in dandis & distribuendis sacramentis, ad fines prædictos apud sacerdotium esse dandi & non dandi, secundum locum & tempus & dispositionem subditorum. Ex quo euenit, ut sicut communicare est salutare & medicinale: sicut & excõmunicatio, est medicinalis propter obedientiã, ad quã omnes fideles teneñ in hoc maximè. 11. q. 3. si autem. & c. absit. Ita enim sanctus Petrus legitur ad Clementẽ dixisse: Oportet eum qui præest, uicem medici agere. De quo in Epistola Clementis, ad Iacobum fratrem Domini. Vnde clarè habetur, Bohemos non rectè sapere, quòd communio sub utraq; specie, quo ad làicos de necessitate salutis existat. Quia cum laici per se non capere possint, & cum sacerdotio credita sit potestas distribuẽdi, sic quòd dare & non dare possit ad fines prædictos, sicut etiã docent prædicta exempla: quomodo tunc laici ad impossibile obligarentur? Et si dicunt, quòd sacerdotium præcepto Christi distribuere teneaẽ: dicant quomodo stetit Ecclesia in Christi præceptis ante Innocentium papam, quando consuetudo fuit non dandi: deinde in tempore Cypriani & Cornelij papę, quando lapsis non dabatur: & tempore Sardicensis concilij, quando ambitiosis denegabatur: & illo tẽpore, quãdo mœchis & transgressoribus uoti castitatis: & tempore Elibericani concilij, ut habetur in c. 63. eiusdem, quãdo adulteris, pueris interficientib. etiam in extremis constitutis non dabatur: & deficientib. in accusa-
B tione graui criminis presbyteri uel episcopi, ut in eodem Concilio, cap. 75. & strupratoribus puerorum, ut in cap. 71. & mulieri alium uirum, quàm illum cum quo mœchata fuit, ducenti, ca. 72. c. habentur, in omnibus illis etiam in fine uitæ communio non dabatur. Et iam longo tempore quando sub una specie datur, si præceptum esset distribuere sub utraq; specie: non esset uerum, quòd maior pars sacerdotum & episcòporum secundum sententiam Christi (ut scribit sanctus Cyprianus) in uera fide & lege Christi semper stetisset. ut superius tetigi, & collegi latè ex canone Bibliæ, & Canonibus conciliorum, & doctorum scripturis, auctoritates hoc probantes, quomodo irrestrictè liberrima apud sacerdotium est potestas distributiua huius sacramenti Eucharistiæ, in quodam opusculo contra hunc Bohemorum errorem. quare nunc ista missa faciamus. Sufficiant ista, quia præsentis speculationis non sunt. Sufficit scire, apud sacerdotium hîc congregatum, liberam potestatem esse ordinandi commissam, distributiuam curam in laudem Dei & populi salutem, ordinationibus & consuetudinib. uarijs non obstantibus.

Cap. XXVII.

Deinde superioribus obediendum, dummodo terminos, infrà quos potestas cuiusq; claudiẽ, nõ excedãt. Videndũ primò de potestate Romani pontificis, quia ut dicit Gregorius 2. q. 7. sicut (inquit)

(inquit) à capite incipiendum est in Cōcilio reformatorio, hoc suprascriptio coniuncta textui probat. Vnde si ita sit, ut omnis potestas regulis per uniuersalia Cōcilia traditis in suo regimine utatur, necessario optima reformatio sequitur. sic eñ scribit Leo papa ad Constantinum, Audentium, Rusticum: Iusta & rationabilis causa gaudendi est, cum à sacerdotibus in tantũ ea gesta cognoscimus, quæ & paternorum canonũ regulis, & Apostolicis congruant institutis. Necesse est enim ut omne corpus Ecclesiæ salubri crescat unguento, si membra quæ præsunt, & uigore excellant auctoritatis, & tranquillitate moderaminis. hæc ille. Vnde secundum Leonem nonum (ut superius habetur) membra omnia unius Ecclesię & corporis Christi mystici, habent sua singularia officia, in quibus per alia impediri absq; ordinis turbatione non possunt. 80. dist. singula. Turbatio autem ordinis, est totius colligantiæ Ecclesiasticæ unionis turbatio, & ex illo difformitas & languor in totũ corpus diffunditur. 11. q. 1. peruenit. 99. dist. nullus. & c. ecce: & textus Gregorij singula dicit noxium, simulq; turpissimum est, unum membrum alterius officium usurpare, & ministeria singulariter non distribuere. Igitur nec caput, nec membrũ aliud quodcunq; usurpandi potestatem alterius membri habet, si sanum & uiuax absq; negligentia fuerit illud, cuius officium usurpatur absq; totius corporis læsiua turbatione. Quare si sciuerimus, quæ cuiq; membro ex antiquorum regulis conueniunt, uidebimus unde corpus Ecclesię deformatum existit: non enim deformatum foret, nisi excessus & abusus interuenisset. Et quia dum caput ægrotat, cætera membra dolent: hinc integritas præsidentium, salus est subditorum. 60. dist. 1. miramur. 86. dist. inferiorum. Quare nulla maior difformitas ab aliquo poterit exoriri, quàm ab illo qui suæ magnæ potestatis intuitu, licere sibi cuncta credens, in subditorum iura prorumpit.

Cap. XXVIII.

Videamus igitur quæ summi præsulis regulata potestas, quæ cum sine dubio maxima sit in pascendis ouibus, in dedicendis ambiguis grauibus dubijs, habet tamẽ certas particulares regulas. Nam licet c. 1. de translation. prǽlat. in textu & Glo. & de ext. prǽla. sicut uenire, & de off. leg. quod translationem de concess. præben. proposuit. et 25. q. 1. sunt quidam. 1. q. 7. uer. nisi rector rigor in Glo. & 14. dist. sicut in Glo: antiqua. & alijs locis præ Glo. notetur quid papa posit. hoc tamen quod ipsi regulariter cōpetit est, quia princeps in episcopatu fidei, in dubijs fidei (ut superius aliquo loco dicitur) & deinde in cunctis uniuersalem curam totius Ecclesiæ respicientib. & in grauib. casibus. Verùm de sua potestate in Nicena synodo, in Chalcedonensi, ac 8. Constantinopolitano ita inuenio. In Niceno dicitur sexto cap. quòd de consuetudine omnium suorum habet potestatem, ut 66 dist. mos est, licet ille canon non ita in Chalce-

a Chalcedonenſi concilio inueniatur productus. Vnde ſententia Chalcedonenſis concilij ſuper allegationibus tam Romanę quàm Conſtantinopolitanæ eccleſiarum primatu,ſic canit:Ex ijs quæ geſta ſunt,uel ab unoquoq; depoſita perpendimus, ante omnia quidem primatum & honorem præcipuum,ſecundum Canones,antiquæ Romæ reuerendiſsimo epiſcopo conſeruari. Oportet autem reuerendiſsimum archiepiſcopum regiæ Conſtantinopolis urbis nouæ Romę,ijſdem primatus honoribus dignum eſſe, & poteſtatem habere ordinare epiſcopos in Aſiana, Pontica & Thracia diœceſibus,ſecundum hunc modum, ut decreto facto à clericis uniuſcuiuſq; Metropolis, & poſſeſſoribus, atque clariſsimis ſuper hæc & à reuerendiſsimis epiſcopis prouinciæ omnibus aut pluribus eligi,quantumq; præfatę Eccleſiæ metropolitanæ dignũ eſſe probauerint. Referri autẽ ab omnibus eligentibus ſanctiſsimo archiepiſcopo Conſtantinopolitano, utrum ſic ſi uelit hunc qui electus eſt deductum his ordinare, aut ſecundum eius promiſsionẽ in prouincia epiſcopatus mereri decretum. Vniuſcuiuſq; tamen ciuitatis epiſcopus ab omnib. ordinari,aut plurimis prouinciæ reuerendiſſimis epiſcopis poteſtatem habente Metropolitano, ſecundum patrum regulam definitam; nihil communicante in illorum ordinationibus reuerendiſsimo archiepiſcopo Conſtantinopoleos: hæc

b à nobis proſpecta ſunt:quæ autem uidentur,ſanctum & uniuerſale Concilium docere dignetur. Reuerendiſsimi epiſcopi dixerunt: Hæc iuſta ſentit, hoc omnes dicimus,hoc omĩbus placet:& in fine quod interloquuti ſumus,tota Synodus comprobauit.Ex iſto decreto habetur,quod quilibet honoribus gaudet in primatu papę, illis & Cõſtantinopolitanus: ſed Conſtantinopolitanus ſolum habet cõfirmationem Metropolitanorum, ut patet ex decreto: igit & Romanus pontifex regulariter. Et per hoc faciunt ea quæ c. diſt. per totum habentur: tamen de iure confirmatio Metropolitanorum non eſt niſi à ſuis ſubiectis.l 1. diſt. qui in aliquo. & 63. diſt. quia igitur in Gloſ.l icet pallium ſolum Romanus pontifex tradat, ut c. diſt. per totum, & alijs locis multis . Et ad hoc decretum 17. octaui Concilij uniuerſalis. poſt quod Concilium nullum tale fuit, cuius decreta habeamus. Dicitur enim in rubro illius decreti, de poteſtate patriarcharum, & Metropolitanorum ad eos aduentu: Sancta & uniuerſalis Nicena prior ſynodus, antiquam conſuetudinem iubet ſeruari per Aegyptũ, & prouincias quæ ſub ipſa ſunt, ita ut horum omniũ Alexandrinus epiſcopus habeat poteſtatem, dicens: quia & in Romanorum ciuitate huiuſmodi mos prȩualuit: qua pro cauſa & hæc ſancta & magna ſynodus, quam in ſeniori & noua Roma,quam in ſede Alexandrinæ, Antiochię, Hieroſolymorum priſcam conſuetudinem decernit in omnibus conſeruari, ita ut eorum præſules uniuerſorum Metropolitanorum, qui ab ipſis

Cc promo-

promouentur, siue per manus impositionem, siue per pallij dationem episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt: habeant potestatem, uidelicet ad conuocandum eos urgente necessitate ad synodalem conuentum, uel etiam ad coercendum illos & corrigendum, cum fama eos super quibusdã delictis forsan accusauerit. Sed quoniam sunt quidam Metropolitanorum, qui ne secundum uocationem Apostolici præsulis occurrant, à mundi principibus se detineri sine ratione causantur: placuit talem excusationem omnimodò esse inualidam. Cum enim principes pro suis causis frequenter conuentus agant, impium est ut summos præsules, ad synodos pro Ecclesiasticis negotijs celebrandis impediant, uel quosdam à Concilijs eo prohibeant: licet tale impedimentum & fictam prohibitionem, Metropolitanorum suggestione diuersis modis fieri didicerimus. Consueuerunt autem Metropolitani bis in anno synodos facere, ideóq;, sicut dicunt, ad patriarchale penitùs non posse concurrere caput. Sed sancta hæc & uniuersalis synodus, nec Concilia quę à Metropolitanis fiunt interdicens, multò magis illa nouit rationabiliora esse, ac utiliora Metropolitanorũ Concilijs, quæ à patriarchali sede congregant̃, & idcirco fieri existit. à Metropolita quippe unius prouincię efficitur, à patriarcha uerò sæpe totius causa dioecesos dispẽsatur, ac per hoc cõmunis utilitas prouidet̃, propter q̃ & speciale propter generale bonũ despici cõuenit, cum à maioribus super hoc facta fuerit aduocatio. Quãuis apud quosdã Metropolitanorum antiqua consuetudo & canonica traditio per contemptum ipsorum postposita uideatur, non currentibus eis ad communem præfectum: quos leges Ecclesiæ seuerè condemnantes omni excusatione semota, subiacere uocationibus proprij patriarchæ, siue cum communiter, siue cum sigillatim factæ fuerint, exigunt. Illud autem tanquam perosum ab auribus nostris repulimus, quod à quibusdam imperitis dicitur: nõ posse synodum absque principali præsentia celebrari, cum nusquam sacri canones conuenire sæculares principes in Concilijs sanxerint, sed solos antistites. Vnde nec interfuisse illos synodis (exceptis Concilijs uniuersalibus) inuenimus. Neque enim fas est, sæculares principes spectatores fieri rerum quæ sacerdotibus Dei nonnunquam eueniunt. Quisquis ergo Metropolitanorum proprium patriarcham contempserit, & uocationi eius quæ siue ad unum & solum, siue ad plures, siue ad omnes fit, absque ualidissima ægrotatione, uel paganorum incursu non obedierit, & per totos duos menses post noticiam uocationis ad proprium uenire patriarcham minimè festinauerit, uel si quocunque modo latitare, aut non cognoscere nuncium ab illo missum tentauerit, segregetur. Si uerò intra unum annum eandem contumaciam & inobedientiam demonstrauerit, deponatur omnimodo, & ab omni sacerdotali operatione decidat, atque à dignitate

A tate & honore quæ Metropolitanis conuenit propellatur: hic autem qui huic definitioni non obedierit, anathema sit. Ecce modò quod regulariter papa nō habet, nisi Metropolitanos confirmare, & pallium tradere, & ad Conciliū uocare, & p hoc.3.q.6.dudum. Et nota subscriptionem, quia dicit de potestate patriarcharum: unde licet textus in conuocatione aliter dicat, 9. q. 3. per principalem scilicet, quòd tam monachos quàm clericos omnes ad se conuocare posit: tamen secundum Glos. antiquam hoc non est ita regulare, quia hoc facere debet prius consulto prælato eorum: non tamen eorum requiritur consensus, ut habet Glo. Vnde si secundum definitionem Nicolai papæ 9.q.3. conquestus. Niceni canones locum habere debent: tunc hæc est intentio Niceni concilij, quæ hic ponitur: quoniam hic est textus Niceni concilij insertus, & post hoc declaratus: quoniam illa potestas est in confirmando Metropolitanos, & conuocando Concilium. papa enim si secundum Nicenos canones suam potestatem mensurare uoluerit: tūc Metropolitanis ius eorum dimittit, & permittit etiam quamlibet Ecclesiam liberam habere potestatem, suam diœcesim gubernandi, & iam superius de inuiolabilitate & stabilitate illorum canonum, & de irritatione eius, quod in contrarium præsumitur: & quandò obseruantur, quòd tunc pax in Ecclesiâ Dei custoditur, satis audiuimus. Ecce
B ut illa etiam auctoritate Romani pontificis Bonifacij papæ, ad Hilarium Narbonensem episcopi præbentur, subnectatur parum epistolæ eius. Audiuimus Patroculum in aliena prouincia prætermisso Metropolitano, contra patrum regulas aliquem ordinasse, quod nequaquam possumus ferre patienter: quia conuenit nos paternarum sanctionum diligentes esse custodes. Nulli enim uidetur incognita synodi constitutio Nicenæ: quia ita præcipitur (ut eadem propriè uerba ponamus) per unamquamque prouinciam ius Metropolitanos singulos habere debere, nec cuiquàm duos posse esse subiectos, & infra: cesset huiusmodi pressa auctoritate præsumptio eorum; qui digitum ultra suæ dignitatis limitem extendunt. Quod idcircò dicimus; ut aduertat charitas tua; adeò nos Canonum præcepta seruare; ut ista constitutio quoque nostra definiat; quatenus Metropolitani sui, unaquæque prouincia in omnibus rebus ordinationem semper expectet. Et concilium Nicenum 64. dist. episcopi. dicit, episcopo confirmationem ad Metropolitanum pertinere. Et idem concilium Nicenum dicit: Illud generaliter clarum est, quòd si quis præter conscientiam metropolitani factus fuerit episcopus, hunc magna Synodus definit episcopum esse non oportere. c. dist. illud de isto, 65. dist. per totum. Et in c. non debet; quod est Concilij Martini; dicitur ordinationem aliter factam nihil ualere. Et Antiochenum concilium in c. se. dicit: Si aliter quàm statutum est, factum fuerit, nihil ualet: electio & ordinatio ad idem

 capiun-

capiunt, ut infrà dicetur. & hæc est ordinatio Dei patris, & lex ma- A
tris Ecclesiæ. 3. q. 6. hęc quippe. Vnde Leo papa ad Athanasium secundum: Sanctorum patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, singularum prouinciarum episcopos traditum sibi antiquæ dignitatis intemeratū habere decernimus, ita ut à regulis pręstatutis nulla aut negligentia aut pręsumptione decidant. Et ut idem Leo ad Maximum Antiochenū dicit: Quoniam uniuersæ pacis tranquillitas non aliter poterit custodiri, nisi sua canonibus reuerentia intemerata seruetur. Ecce quomodo ius decreuit, quod iudicio Metropolitanorū episcopi promoueri deberēt. 24. di. episcopi. & de hoc sunt iura infinita. Et secundū Hincmarum, episcopus nō debet papam sine consultu metropolitani adire: ut scribit Zozimus uniuersis episcopis per Gallias, in Epistola quæ incipit, Placuit, ubi de commendatitijs loquitur. Similiter appellatio gradatim fieri deberet, non prætermisso Metropolitano, nisi causam contra eum haberet. 2. q. 7. Metropolitani. Quo modo autem primatis consensus etiam interuenire soleat, quando Metropolitanus ordinauit, habetur 65. dist. persona.

Cap. XXIX.

ET quia octauū uniuersale Concilium fuit, ut pr̨edixi, ultimum, in quo canones scripti sunt: tunc satis illos pōderare habemus. B
Et licet canones eius sparsim in decreto habeantur, habentur tamen sub titulo aliquando Adriani papæ, ut 61. dist. nullus. & c. Adrianus. uel sub titulo sextæ Synodi, ut 12. q. 2. Apostolicos. & sunt canones octaui Concilij, ideo annotare curaui. In facto enim Metropolitanorum primo, 24. cap. statuit, quod Metropolitani non per suffraganeos diuina officia & lætanias, & alia sacra quæ ad sua ministeria pertinent, sed per se ipsos peragant. Vnde sic dicit, diuina Scriptura dicente: Maledictus omnis homo, qui facit opus Domini negligenter. Quidam Metropolitanorum in extremam negligentiam & desidiam dilapsi, pręceptionibus suis subiectos ad se adducunt episcopos, & committunt eis Ecclesiæ proprię diuina officia & lætanias, & cuncta omnino sacra quæ ad se pertinent ministeria: ita ut per illos celebrent omnia quæ per semet alacriter agere debuerunt, ac per id eos qui episcopalem dignitatem meruerunt, quodammodo clericos sibi subiectos exhibeant. Vacant autem ijdem, præter Ecclesiasticas leges, sæcularibus curis atque dispositionibus, dimittentes perseuerare in orationibus & obsecrationibus pro suis delictis, ac populi ignorantijs: quod nusquam apud antiquos penitus inuenitur, cum sit nimirum contrarium Canonicis omnino præceptis. Et quod sæuius est, quia sua stipendia per distinctas mensium uices percipiunt, dicuntur prædicta perficere ministeria: quod ab Apostolico munimine modis omnibus ostenditur

A ſtenditur alienum. Hæc aũt omnia, magnis & multis & uehemen-
tiſsimis damnationibus dignos huiuſmodi ſtatuunt: probantur e-
nim tales per hæc quæ fiunt, etiam Sathanica iactantia & ſuperbia
languere. Quiſquis autem Metropolitanorum poſt hanc ſanctę &
uniuerſalis ſynodi definitionem, eadem audacia uel ſuperbia &
contemptu abuſus, non per ſe cum timore Dei & alacritate ſeu cõ-
ſcientia bona, debita miniſteria in propria ciuitate, ſed per ſuffra-
ganeos epiſcopos efficere tentauerit: pœnas exſoluat coram pro-
prio patriarcha, & aut corrigatur, aut deponatur. Ecce, ſi uacare ſe-
cularibus curis atq; diſpoſitionibus, eſt omnino cõtratrium Cano-
nicis præceptis in Metropolitano: quomodo penè omnes à papa,
qui ſummus Metropolita eſt, uſque quaſi ad minimum Metropoli
tam, canonica præcepta ſeruant, nonne iſte tex. uerè narrat diſpoſi-
tionem hodiernam? Si igitur reformatio fieri debet in ijs quæ fiũt
contra Canonica præcepta, neceſſe eſt ſecundum illum canonẽ am-
pliùs illis ſæcularibus curis & diſpoſitionibus non uacare: ſed ea
quæ curæ animarum ac officio incumbunt, diligenter ac alacriter
exercere. Vnde ne papa ſibi hoc non dictum putet, uideat id quod
ſcribit ſanctus Clemens ad Iacobum fratrem Domini, quid ad eum
dixerat ſanctus Petrus, dum eum ordinaret, & ſibi ligandi & ſol-
uendi poteſtatem tradidiſſet, ac expoſuiſſet quomodo ut medicus
B pro ſalute ſubditorum illis uti deberet: ſubiunxitq;, in nulla alia oc-
cupatione inueniri debere, mundialis negotij occaſionem perple-
xus dicens: Neq; enim iudicem aut cognitorem ſæcularium nego-
tiorum hodie te uoluit ordinari Chriſtus, ne præfocatus præſenti-
um hominum curis non poſſes uerbo Dei uacare. Ad idem 96. di.
cum ad uerum. & c. duo quippe: Ecce negare non poteſt papa, aut
quilibet paſtor, quin ad paſcendum uerbo & exemplo datus ſit, ut
hæc Agatho dicit: ut in ſexta Synodo, in prima actione legitur ſic:
Vę mihi, ſi negligens fuero. Quis rogo ſufficit ad tantam curam ſpi
ritualem? nonne ſi perdifficile eſt ſpirituali curæ ad normam ſatis
facere: neceſſariò concedendum eſt, temporalium curam præſiden-
tibus paſtoribus multum obeſſe? pluribus enim intentus, & penè
ſe mutuò non planè conſentientibus, quomodo utrumq; rectè a-
gere poteſt, cum qui ad utrumq; feſtinet, neutrum peragit? & non
eſt opus circumloquutione. uidemus propter cõmixtionem cura-
rum, ſpiritualem curam à temporali uictam, & penè ſuccubuiſſe. Et
ſi temporalia ita ad ſpiritualia conferunt, ut ſine ipſis ſubſiſtere non
poſſunt: non eſt tamen propter hoc cura temporalium ſpiritualib.
humeris alliganda, ne qui ut ſpiritualior cæteris ut pontifex, iter in
patriam oſtendere habet, mole temporaliũ grauiter preſſus, citius
cæteris in uia deficiat. Nam ſępe poſt Conſtantinum fuit iſte regen
di modus, quando Concilium octauum uniuerſale, de quo extra-
ctus eſt canon præcedens, ſequebatur 400 annis & ultrà Conſtan-

 tinum,

tinum. Nec legitur in illis gestis, nec gestis sexti Concilij tempore A
Agathonis celebrati, Romanum pontificem ita temporali curę inuigilasse: licet inueniatur Siciliam, Calabriam, Campaniã, fuisse de patrimonio sancti Petri: sed fuerunt patricij ac alij rectores, hanc Soldatorum curam gerentes, de quibus 63. dist. in Synodo. & 96. dist. bonæ inquit, & alijs locis legitur. Cum Dei adiutorio iuxta canonem præfatum, & maximè in temporalium cura, remedium per sanctam hanc Synodum tale inuentũ fuit: quod si spiritualibus amplius impedita se erigere, uirescere & reuiuiscere possit, cuncta salubriter succedent. Quanta autem fuerit antiquorũ cura ad prohibendũ commixtionem spiritualis & temporalis curę in clero, ui de sanctum Cyprianũ ad clerũ & plebẽ, de Victore, qui Faustinũ presbyterum tutorẽ nominauit. & 88. dist. per latũ, & per totã distinctionẽ. sed per uicedominos & œconomos tẽporalia agebant, ut in c. uolumus. 89. dist. & c. quia in quibusdam. de offi. or. cũ uos. 16. q. 7. nona actione. Et pro isto, nostri Alemani in omni genere scientiarũ expertissimi, Hugonis de sancto Victore sentẽtia, quã in suo ponit sacramẽtali notãda, dũ dicit: Ecclesia licet fructũ terrenæ possessionis in usum accipiat, potestatẽ tamẽ exercẽdę iusticiæ per Ecclesiasticas personas, aut iudicia sæcularia exercere nõ potest: potest tñ ministros habere laicas personas, per quos iura & iudicia ad terrenã potestatẽ pertinentia, secundũ tenorem legum & debitum iuris terreni exerceantur: sic tamen ut qui potestatẽ habent, à principe terreno se habere cognoscant. hæc ille. Secundum hoe patri- B
cij & rectores patrimoniorũ ecclesiarum, per principẽ dabantur, consensu ecclesiarum interueniente.

Cap. x x x.

EST tamen etiam unum deinceps de medio tollendũ, in quo maiores licentiæ altæ potestatis in subditos delinquunt, eos ultra iustũ grauando. Vnde octauum uniuersale Conciliũ 9. cap. canonem contra archiepiscopos sub obtentu uisitationis grauantes suffraganeos promulgauit, in hæc uerba: Auariciam, utpote secũdam idololatriam, Paulus magnus execratur apostolus, cunctos uidelicet qui Christiano uocabulo censentur, ab omni turpi lucro abstinere uolens: multo magis ergo ijs qui sacerdotio funguntur, nefas est coepiscopos aut suffraganeos suos per quemcũq; modũ grauare. Huius rei gratia definit hæc sancta uniuersalis Synodus, nullum archiepiscoporũ aut Metropolitanorũ relinquere propriam Ecclesiam, & sub occasione quasi uisitationis ad alias accedere, & potestate propria contra infirmiores abuti, & cõsumere redditus, qui apud illos inueniunt ad ecclesiasticã dispositionem, & alimenta pauperum: ac per hoc grauare auaritiæ modo cõscientias fratrum & comministrorum nostrorum, excepta hospitalitate, quæ aliquando ex necessario transitu fortassis accesserit. Sed & tunc non

alia nisi

A alia nisi ex ijs quę ad pręsens de cõpẽdio preparata inueniunt,cũ reuerẽtia & timore Dei dignãter accipiat, & maturius propositũ iter perãbulet,nihil omnino eorũ quæ sunt Ecclesiæ illius uel suffraganei episcopi petẽs aut exigẽs. Si enim unũquẽq; episcoporũ Ecclesię propriæ reb. cũ multa parcitate uti,& nullatenus in proprias utilitates importunè ac sine ratiõe disperdere uel cõsumere redditus Ecclesiasticos,sacri canones decernũt:qua putas impietate minimè iudicabit indignus, q alijs episcopis cõmissas ecclesias grauare, uel ambire,ac per hoc sacrilegij crimẽ incidere nõ formidat? Quisquis ergo post hãc definitionẽ nostrã tale quid facere tẽtauerit, pœnas subeat à patriarcha qui per tẽpus fuerit, secũdũ cõgruẽtiã iniustitię ac auaritiæ suæ,& deponat & sequestret ut sacrilegus,& alter idololatra factus iuxta magnũ Apostolũ. Ecce sacrilegos esse,q occasione alicuius apparẽtis boni, subditas ecclesias grauant. Vnde hic mũdus clamat de quęstu Romanę curię,si simonia suo modo hęrelis est,si grauare subiectas ecclesias sacrilegiũ est,si hęc agẽs secundũ magnũ Apostolũ idololatra est: necessariũ erit in uia reformatiõis oẽs huiusmodi quęstus tollere, maximè quia scãdalizata est ipsa uniuersalis Ecclesia ex hac auaritia pręsidentiũ, & plus Romanę curię q̃ aliarũ ecclesiarũ. Tolli itaq; necesse est per hoc sacrũ reformatoriũ Cõciliũ maximè istud, q Deo ita aduersum,animab.adeò no

B xiũ,& in tota Ecclesia est scãdalosum.fiãt cũcta in Romana curia,ac alijs Metropoliticis, gratis.Si egẽt superior subsidio,charitatiua cõtributio tũc absq; renisu fiet,quãdo extorsio cessat.Si uniuersale regimẽ Ecclesię deposcit pro expẽsis legationũ ac assistentiũ in quotidiano Cõcilio, & cæteris seruitẽtib. publicæ utilitati:nõ dubiũ de collecta sufficienti absq; difficultate prouidebit.Si cæca auaritia,ac põposa euacuabit curialiũ dissolutio:Deus pius nõ dimittet Ecclesiã,quin ei in cũctis opportunis indubiè tũc prouideat:maximè quãdo ea quę Christi sunt,& nõ nostra,trãquillo animo fiũt.Nec poterit forte durabilis regula pro nunc inueniri, quæ pro cõtributione añuali faciẽda semper sufficiat: oportet enim semper necessitati occurrẽti prouidere,secũdũ q occurrit.Vnde statuit pro nũc sacra hęc Synodus aliq̃ annuã collectã, duraturã usq; ad proximũ uniuersale Conciliũ: q si Romano põtifici casus arduus adueniat, propter quẽ aliter fieri necesse est,cõuocet Cõciliũ uniuersale,ut prouideat.

Cap. XXXI.

INsup sępe subditi p uiã iniustitię grauant, aut quãdoq; suspectũ habent episcopũ propter gratiã quã aduersario pręstat, aut inimicitiã: tunc statuit ipsa octaua Synodus 26.cap. contra hoc remediũ,ita dicẽs:Placuit & hoc sanctæ Synodo,ut quicunq; presbyter aut diaconus à proprio episcopo depositus fuerit propter aliquod crimẽ, uel quãlibet iniustitiã se pati dixerit, nõ acquieuerit iudicio proprij episcopi,dicẽs eũ suspectũ se habere, & uel propter inimi-

citiã quã erga se tenuerit, uel propter gratiã quã alijs quibusdã prę-stare uoluerit, idcirco inse fuisse tale quid operatũ: potestatẽ habeat ad Metropolitam ipsius prouinciæ concurrere, & eam quam putat iniustam depositionem uel aliam læsionem denunciare. Metropolita uerò ille libenter suscipiat huiusmodi, & aduocet episcopum qui deposuit, uel alio modo clerum læsit, & apud se cum alijs etiam episcopis negocij faciat examen, ad confirmandũ scilicet sine omni suspicione, uel destruendum per ampliorem Synodum multo sententia clerici depositionem. Similiter etiam episcopos cõcurrere ad patriarchale caput decernimus, qui à Metropolitis suis se talia pertulisse fatentur: & apud patriarchã & Metropolitas, qui sub ipso sunt, iustam & sine suspicione sententiam, negocium quod mouetur accipiat. Insuper etiam nullo modo quisquam Metropolitanorum uel episcoporũ, à uicinis Metropolitis uel episcopis prouinciæ suæ iudicetur, licet quędam incurrisse crimina perhibeatur: sed à solo patriarcha proprio iudicetur, cuius sententiam rationabilẽ, & iudicium iustum, ac sine suspicione fore decernimus, eo quod apud eum honorabiliores quiq; colligantur: ac per hoc ratum ac firmum penitus sit, quod ab ipso fuerit iudicatum. Si quis aũt non acquieuerit ijs quæ à nobis edita sunt, excommunicatus existat. Ex isto canone clarè habetur, quo remedio grauatus uti debeat: & quod gradatim ad superiorem patriarcham deueniendum est, cuius iudicium firmum ex eo est, quia honorabiliores quique apud eum colliguntur. A B

Cap. XXXII.

STatuit præterea 27. cap. eadem Synodus, quod pallijs non nisi certis temporibus Metropolita, aut alius cui cõuenit, uti debet: & quod ex monastica uita ad episcopalem dignitatem promoti, uitam & habitũ monasticũ seruare teneantur. Satis congruit hęc ultima particula tempori nostro, qm̃ dissolutos plerosq; ex episcopis & monachis factos uidemus, nec habitũ nec uitam habentes pristinam. Statuit & ipsa Synodus 22. c. per electiones prælatos fieri, dicens: promotiones & consecrationibus episcoporum, concordans prioribus Concilijs electione ac decreto episcoporum collegij fieri, sancta hæc & uniuersalis Synodus definit & statuit: atq; iure promulgat, neminem laicorum principum uel potentatuum semet inserere electioni uel promotioni patriarchæ, uel Metropolitæ, aut cuiuslibet episcopi, ne uidelicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio uel contentio, præsertim cum nullam in talibus potestatem quenquam potentatuum uel cæterorum laicorum habere conueniat: sed potius silere, & attendere sibi, usq; quò regulariter à collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri pontificis. Si uerò quis laicorũ ad concertandum uel cooperandum ab Ecclesia inuitatur, liceat huiusmodi cum reuerentia, si fortè uoluerit obtemperare. Et infrà: Quisquis autem sæcularium principum & potenta-

A potentatuum,uel alterius dignitatis laicus, aduersus cõmunem ac consonantem atq; canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentauerit:anathema sit,donec obediat & cõsentiat in hoc,quod Ecclesia de electione & ordinatione proprij præsulis se uelle monstrauerit.Hoc decretum,non tamen cum recta superscriptione,habetur 63.dist.nullus. & c.Adrianus. Statuit similiter 12.cap. sic: Apostolicis & Synodicis canonibus, promotiones & consecrationes episcoporum ex potentatu & præceptione principum factas, penitus interdicentes, concordantes definimus,& sententiam nos quoq; proferimus:ut si quis episcopus per uersutiam & tyrannidẽ principũ,huiusmodi dignitatis cõsecrationẽ receperit, deponatur omnimode,utpote qui ex uolũtate carnalis sensus, & ex hominib. & per homines Dei donũ possidere uoluit,uel cõsensit.Quantum hæc prouisio,quæ multis iurib.prius expressa, renouata in octaua Synodo,hodie etiã necessaria sit,scimus oẽs. Deinde ut ordinatim idonei promouerent, statuit 5.cap.sic: Deinde canonicã stabilitatẽ in ecclesiis semper manere in Christo cupiẽtes,renouamus & cõfirmamus terminos et sanctiones,quę olim à sanctis Apostolis & sanctis Patrib. nostris editæ,legere in Ecclesia posuerunt.Et infra: Prioribus ergo canonib.cõcordantes definimus,neminẽ de senatoria dignitate,uel mũdana cõuersatione nuper tonsum,sub intentione
B uel expectatiõe põtificatus, aut patriarchatus honoris, clericũ aut monachũ,ad huiusmodi scandere gradũ,licet per singulos ordines diuini sacerdotij plurimum temporis fecisse probetur.Neq; enim propter timorem uel amorem Dei,aut per expectationẽ transcundi uiam uirtutum,sed ob amorem gloriæ ac principatus tonsus huiusmodi reperitur.Magis aũt coercemus huiusmodi, si ab imperatoria dignitate ad hoc cõpellatẽ. Si uero quis per nullã suspicionem prædictæ concupiscentiæ & expectationis,sed propter ipsum bonum humilitatis,quæ est circa Christũ Iesum,abrenuncias mundo fiat clericus aut monachus,& omnem gradum Ecclesiasticũ transigens, per definita nũc tempora irreprehensibilis inuẽtus extiterit, & probatus,ita ut in gradu lectoris annũ cõplcat,in subdiaconi uero duos,sitq; diaconus tribus, presbyter quatuor annis:bene placuit sanctæ & uniuersali Synodo,eligi hũc,atq; admitti. Circa hos aũt qui religiose morati in ordine clericorũ & monachorũ digni iudicati sunt,Põtificatus pariter & honore,prędictũ tẽpus abbreuiauit: nimirũ secundũ q episcoporũ pręlati probarũt, qui per tempora fuerint.Si uero pręter hanc definitionem nostram quisquam ad iam fatũ supremũ honorẽ prouectus extiterit, reprobetẽ: & ab hoc sacerdotali operatione prorsus abijciatẽ, utpote q extra sacros canones sit promotus.Ecce canonẽ,multũ pro reformatiõe necessariũ hoc tẽpore.Et consequenter uoluit 13.can.prouidere, ut si digni in ecclesijs proprijs inueniunẽ,illi promoueri debẽt. Vnde sic statuit:

ſtatuit: quoniam quidem dicit alicubi diuinum eloquium, Dignus eſt operarius A
mercede ſua: huius rei gratia & nos decernimus atque promulgamus, ut magnæ Eccleſiæ clerici, qui in ſubiectis ordinibus morati ſunt, ad maiores gradus aſcendant: & ſi digni claruerunt, meliorib. perfrui mereantur honoribus, cum aliqui eorum qui in ipſis ſunt, aut per incrementum ad maiora miniſteria aduocati fuerint, aut per communem naturæ terminum dormientes defuerint. Sed non ex illis qui foris ſunt, aliqui ſe ijs innectentes, debitas eis qui multo tempore laborauerunt, dignitates uel honores accipiant, ac per hoc inueniantur eccleſiæ clerici nullo modo poſſe proficere. Nullatenus autem habeant poteſtatem, qui principum domorum uel ſuburbanarum rerum curam geſſerint, inter clerum magnæ Eccleſiæ colligi uel conſtitui. Nemo quippe militans Deo, ſeculi negocijs implicatur. Si quis uero præter definitionem, quam modo prætulimus, promotus fuerit: in quocunque magnæ Eccleſiæ gradu reprobetur, ab omni Eccleſiaſtico gradu, tanquam qui contra magnam Synodum prouectus fuerit depelletur. Ex quo patet, quod ſi inuitis daretur epiſcopus, quoniam contra magnam Synodum eſt, quæ per electionis uiam ſtatuit eſſe prouidendum: quod tunc reprobari poſſet ſic datus. Et hoc probat textus 61. diſt. nullus inuitis detur epiſcopus. Vbi iſtud Capitulum iam ſupra poſitum, proxime per Cœleſtinum definitur, qui dicit: quod clerici facultatem habeant renitendi, ſi ſe contra huiuſmodi decretum uiderint prægrauari, et quos B
ſibi ingeri ex tranſuerſo uiderint, non timeant refutare: facit c. obitum c. diſt. Et ad idem 63. diſt. ſi forte, ubi dicit textus, quod in duob. in diſcordia electis, Metropolitani iudicio detur unus qui petitus ſit: & nullus detur inuitis, ne plebs inuita epiſcopum non optatum contemnat. Et facit ad hoc bene 33. q. 2. de ineptis: quia ſi unum corpus ſpirituale conſtitui debet ex epiſcopo & plebe, tunc conſenſus neceſſarius uidetur, ut ibi de matrimonio carnali dicitur: quoniam non dubium, inter epiſcopum & Eccleſiam matrimonium eſt. 3. q. 1. audiuimus cum ſimilib. Et propterea dicit tex. 1. q. 1. ordinationes. quod ordinationes, quæ non fiunt communi conſenſu clericorum uel presbyterorum, ſecundum Canonicas ſanctiones, & ab alijs ad quos conſecratio pertinet, non comprobantur, falſas eſſe iudicamus: quoniam qui taliter ordinantur, non per oſtium, id eſt, Chriſtum intrant: ſed (ut ipſa ueritas teſtatur) fures ſunt & latrones. Et ratio huius eſt, quoniam conſenſus de eſſentia matrimonij eſt, ut ſuperius habetur. Diuerſitas enim ordinum præpoſitorum & ſubiectorum, pro conſeruatione Reipublicæ ordinata eſt, ut dum reuerentiam exhibent minores potiorib. & potiores minorib. dilectionem, uera concordia ex diuerſitate contexeretur, & recte officiorum generaretur adminiſtratio. ut 89. diſt. ad hoc. 45. diſt. licet. Igitur ex concordantia ſubſiſtit Eccleſia. Quare inuitis præſes non recte præponitur, de quo pulchre, 83. diſt. eſto: ſed oportet quod ille qui præeſt ab omnib. quib. præeſt conſtituatur tacite uel expreſſe: ſin autem aliter præſum

ptum

A ptum fuerit, uiribus carere dubiũ non est, quia irritũ est. 66. dist. archiepiscopis. qui dicit alibi: Oportet qui omnib. præesse debet, ab omnibus eligatur. Et quòd ille textus, archiepiscopus. qui loquitur de ordinatiõe, intelligatur de electione: patet in originali, & Panormia Iuonis. qui dicit: Oportet autem ut ille qui omnibus præesse uidetur, ab omnibus illis eligatur & ordinetur. Verbum Oportet, est uerbum necessitatis. l. dist. domino sancto. i. aliter non posse. 3. q. 6. dudum quod pro præmissis. & c. episcopo. 8. q. 1. est notandum. Idem etiam optimè probat c. Metropolitano. 63. dist. & c. Valentinianus. Ordinatio enim sæpe idem est quod electio. 61. dist. sacerdotibus. per consensum enim eligentium & electi, hoc matrimonium constituitur, ut no. in c. cũ inter Canonicas. de elect. & 63. dist. quanto. in Glos. Electio autem consensui ęquiparatur, ut est textus in c. episcopos. 63. dist. Hoc est matrimonium, quod inter eligentes & electum contrahitur, ut notatur in c. 1. de transla. c. 1. secundũ Inno. Per eligentes & electũ inter Ecclesiam & electũ contrahitur, ut notatur in c. 1. de transl. De hoc etiã in c. obeuntibus. 63. dist. Et quia omnis cura reformatiõis stat in hoc, ut præsides, rectores, & gubernatores boni constituantur: quoniã si quę lex animata esse debet in terris, bona non est: quale periculum subiectis immineat, facile scire quisq; potest. Vnde in cõstituendis rectoribus Ecclesiasticis qui inuitis dari non debent diuina præcepta sunt, ut per electionẽ pro-

B cedatur. Et ut paucis cõtentemur allegationibus, ita scribit sanctus Cyprianus, in Epist. de Martiale & Basilide, ubi dicit: quòd plebs in sua potestate habet eligendi dignos sacerdotes, uel indignos recusandi: quod & ipsum (dicit) uidemus de diuina auctoritate descendere, ut sacerdos plebe præsente sub omnium oculis deligatur, & dignus atq; idoneus publicò iudicio ac testimonio comprobetꝰ, sicut in numeris Dominus Moysi præcipit: Apprende Aaron fratrem tuum, & Eleazar filium eius, & pones eos in montẽ corã omĩ synagoga, & exue Aaron stolam eius, & indue Eleazar filium eius. & Aaron appositus morietꝰ illic. Corã omni synagoga iubet Deus constitui sacerdotem: id est, instruit & ostendit ordines sacerdotales non nisi sua populi adsistentis conscientia fieri oportere, ut plebe præsente uel detegãtur malorum crimina, uel bonorum merita prædicentur, & sit ordinatio iusta & legitima, quæ omni suffragio & iudicio fuit examinata. Quòd postea secundum diuina mysteria seruatur in actibus Apostolorum, quando de ordinando in locum Iudæ, Petrus ad plebem loquitur: Surrexit (inquit) Petrus in medio fratrum dicens, fuit autem turba in unum. Nec hoc in episcoporum tantum & sacerdotum, sed in diaconorum ordinibus obseruasse Apostolos animaduertimus, de quo & ipso in actibus Apostolorũ scriptũ est. Et conuocauerunt (inquit) illi duodecim totam plebem discipulorum. Quod utiq; idcirco tam diligenter & cautè

cautè conuocata plebe tota gerebat, ne quis ad altaris ministerium, A uel sacerdotalem locum, indignus obreperet. hæc ille. Et act. 6. super illo tex. glos. dicunt, quod consensum multitudinis quæsiuerunt duodecim Apostoli omnium fidelium, qui discipuli uocabantur. & hoc, ut exemplum darent, quoniam hic ordo seruādus est in ordinandis: eligere debet populus, & ordinare episcopus. De eodem loquitur S. Hieron. & habetur 8. q. 1. licet. & c. si ergo. ubi de hoc. 21. dist. in nouo, ubi Anacletus papa dicit de uoluntate Apostolorum, Petrum præsidem factum, & quòd Apostoli elegerunt 72 discipulos. Vnde licet legatur in Epist. Clementis, Petrum misisse episcopos per Gallias & alias partes, & ita etiā Clementi præcepisse, ut ipse ad illas partes mitteret, quò ipse non misisset, & sic oēs patriarchæ, archiepiscopi & episcopi, à sede Apostolica egressi sunt: ita intelligo textum 22. dist. c. 1. qui fuit Nicolai papæ, qui penè octingentis annis fuit post Christū. licet manifestū sit, quòd non in omēs partes mūdi de Roma missi sint episcopi: iam eīm erāt multi episcopi per mundū, antequā Petrus uenit Romā, ut est manifestum, quia Antiochiæ & Hierosolymis. Et etiā ex illa Epistola Clementis apparet, qui scribit Iacobo Hierosolymorū, ut ipse per Orientem mittat: tamē hoc nō concludit, papam solùm à principio patriarchas siue primates constituisse, ut quidam dicunt adulatores: quoniam tota ecclesia, siue Apostoli qui totam Ecclesiam repræsentant, propinquius quàm solus Petrus, primates cōstituerūt. 99. B dist. nulli. qui textus dicit, Apostoli eorūq; successores. Neq; concludit, Ecclesijs aliquando fuisse prouisum sine electione: quia tunc non fuerunt Ecclesiæ, sed missi fuerūt ad ædificandas ecclesias. Et ideò electio locū habere non potuit, quia Ecclesia eligens tunc deficit. Vnde illi missi, gerentes figurā Christi secūdi Adæ, ex costa sua scilicet diuini Verbi, sibi Euam ędificarunt, quam desponsauerant: & sic Euæ genitæ, post hæc non dabatur nisi sponsus desideratus. Sic hodie non dubium, papam ad partes infidelium prædicatores mittere posse, ad modū Petri uel Clementis: ut hæc probat textus, Nulli, suprà allegatus. Et ita intelligit Hostien. in summa, de offi. lega. ubi dum de his quæ sedi Apostolicę dicuntur reseruata, dicit: erectiones cathedralium ad eum spectare. Et ideò dicitur, ab ecclesia Rom. omnes dignitates originē sumpsisse. 22. dist. c. 1. hæc ille. Ecce ergo electiones de diuino iure esse, præsertim quòd inuitus nō detur populo: & cōsequenter est contra omnē rationē, dare nō expetitū. Vnde Leo papa 62. dist. Nulla ratio sinit, ut inter episcopos habeant, qui nec à clericis sint electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprouincialibus episcopis cum Metropolitani iudicio cōsecrati. Ecce tria requiri ad hoc, quòd præses rationabiliter constituatur: electionem cleri, consensum plebis, & iudicium Metropolitani. & de hoc infinita (ut ita dicam) iura sunt. Si igitur Ecclesia reformari debet,

A debet, necessarium est diuina & naturalia iura, & canonũ sanctiones, circa materiam electionũ repeti, & amplius seruari. Vnde Siricius papa, de qualitate ordinandorũ & eligendorũ, in Epistola ad orthodoxos per diuersas prouincias, scribit: Cogitantibus nobis metum diuini iudicij, fratres charissimi, & post hanc uitam unumquenq; prout gesserit recepturum: quid ueniat in querelam, tacere nõ licuit, sed nos loqui necessitas imperauit. Dicit propheta: Exalta ut tuba uocem tuam. & cui omnium ecclesiarum cura est, si dissimulem, audiam Dominum dicentem: Reijcitis mãdata Dei, ut traditiones uestras statuatis. Quid em̃ aliud est reijcere mandata Dei, quàm priuato iudicio & humano consilio, nouis rebus constituendis liberius delectari? Perlatum itaq; est ad conscientiam Apostolicæ sedis, contra ecclesiasticum canonem præsumi, & quòd ita sunt à maiorib. ordinata, ut ne uel leui susurro debeant uiolari: proprias quasdã nouas obseruationes inducere, & prætermisso fundamento super arenã constituere uelle, Domino dicẽte: Non transfer terminos, quos posuerũt patres tui. Quod & sanctus quoq; Apostolus, noui & ueteris Testamẽti prędicator, monet, in quo loquutus est Christus: State (inquit) & tenete traditiones uestras, quas didicistis, siue per uerbum, siue per epistolam. Et infra: De quo, charissimi, mihi ante uestrã synceritatem huiusmodi literę cucurrerũt, mul

B to fratrum & sacerdotum consensu, & hac nostra subscriptione, firmata ecclesiasticorum canonum dispositio, quæ apud Niceam tractata est, confirmata suo merito fundatissima permaneret. hęc ille. Ecce quòd contra mandatũ Dei, reijcere canones. Vnde licet Romanus pontifex aliquando pro necessitate uel utilitate Ecclesiæ, laxare posset præcepta canonica, quæ nullatenus mutilanda sunt his casibus cessantibus, ut hoc Innocẽtius & Gelasius dicunt. 1. q. 7. & si Gelasius. & c. quòd pro remedio: tamen omnia iura electionis tollere penitus, & suæ dispositioni reseruare Ecclesiasticarum rerum dispositionem, puto papam non posse, quoniam electio diuini & humani iuris est: & præceptum Dei est, cui papa obedire tenetur, qui terminos patrum transferre non debet. Faciunt ea quæ notantur 14. dist. sicut. & 1. q. 7. nisi rigor. & 25. q. 1. sunt quidam. quoniam in totum tollere non potest, contra quod ex causis prætactis dispensat. Et quia per tacitum consensum totius Ecclesiæ, Romani pontifices reseruationibus factis usi sunt, nec sunt dati episcopi repudiati & reprobati, sicut tamen meo iudicio reprobari poterant: tunc in consensum transiuit taciturnitas, quod sufficit pro titulo eorum qui præfecti sunt: taciturnitas pro consensu habetur, ut tractatur in regula, Qui tacet. Et hoc casu quando non opponitur, ut notat Glos. antiqua capituli Nosse, 43. distinct. qui dicit, In publico negocio qui se non opponit quum possit, consentire intelligitur: & ca. eligendo pastorem, intelligitur contrahere sponsalia Eccle-

 siæ. Vnde

siæ. Vnde quum Ecclesia non reclamauerit, intelligitur consentire. A uelut si pater contrahat sponsalia filiæ suæ, si tacet, consentire intelligitur. hęc ibi. Et idem archi. 25. dist. episcopus siue. Sic in proposito, si papa supplet locum patris, & dat sponsum, & etiam tacet, & recipit, consensus intelligitur. Ita dicit Lau. c. episcopus. 24. dist. ubi quum textus diceret, quòd episcopus sine Concilio clericorũ suorum, clericos non ordinet, ita ut ciuium conniuentiam & testimonium quærat: dicit Lau. conniuentia, id est consensus: quē eo ipso dicuntur habere, quòd sciunt, & non contradicunt. §. so. ma. l. 2. ff. uoluntatem. Et hoc probat text. cum Adrianus. 73. dist. coniuncta glo. super uerbo Ad salutādũ. qui dicit: argumentũ eos consensisse electioni, ex quo interfuerunt, & eum salutauerunt, & nõ reclamauerunt: & eo, quòd qui salutat alium, uidetur consentire ei. 24. q. 1. omnes. Nũc aũt exorbitantia ob uarias læsiones displicere incipit, & oritur contradictio. Quare puto papam amplius non posse generaliter reseruare electiua beneficia, nisi ei expresse indulgeretur ꝑ hoc sacrum Concilium, attenta contradictione exorta. papa enim inuitis episcopum dare non potest, ut probat tex. in nouo. 21. dist. ubi dicitur, Petrum uoluntate Apostolorum præpositum. Et glo. arguit ex textu, papam episcopum dare non debere, nisi uolentib. 22. dist. sacro inter beatos. 8. q. 1. licet. & c. si ergo. & c. audacter. faciunt quæ suprà ponuntur. Et dicit archi. post Ioan. de Deo, c. in nouo, quòd Petrus ante resurrectionem electus fuit in principem per B Christũ: sed distulit confirmationē post resurrectionē, ut discipuli quibus præesse deberet, præberent assensum, in typum electionis faciendæ, quum nemo inuitis dari debeat. 61. dist. nullus. Vnde uidetur irrita esse, nisi consensus interueniat, per c. obeuntibus. 63. di. ubi tex. quòd illud quod absq; eorum consensu & conniuentia factum fuerit, irritum esse. Et ad idem 66. dist. archiepiscopus. hoc bene probatur. Et ad hoc glo. super uerbo cõniuentia, in c. obeuntibus, quæ dicit argumentum ex tex. quòd si quod aliquorum consensu fieri debet, eorum dissensu dissoluitur factum. l. 1. dist. qui in aliquo. 30. q. 2. si uerum. 62. dist. nulla ratio. 1. q. 1. ordinatiõis. 10. q. 2. casellas. 12. q. 2. alienationes. & c. siue. 15. q. 7. episcopus nullius. 23. q. 5. quòd ideò. & c. manifestum. 20. q. 2. puella. & posset una ratio fortis assignari, cur consensus ex alio fundamento sit necessarius. Manifestum est, scientiam legis ex ore sacerdotum requiri, Malachiæ 2. ac insuper ex falsa doctrina quæ ex ignoratia uel malitia sacerdotis seminaretur, populum non excusari. Vnde si non deberet populi consensus interuenire in præside, iniustè puniretur ex ignorantia uel malitia sacerdotis, iuxta præmissa: quum ad eius præsidentiam eorum consensus nunquam interuenit. nihil enim potest tunc ipsi populo imputari. Quare salus publica exigit, per electionē & consensum præsides fieri.

Cap.

Cap. XXXIII.

A SI (ut præmittitur) electiones purè eo ordine quo superius in diuersis locis fierent: et episcopi ad quos de iure spectat, bonos curatos darent, ut 10. q.1. regenda. & c. decretum. & c. quicunque. 16. q. 7. sicut domini. & c. omnes basilicę. & ecclesias absque grauamine uisitarent, ut 10. q. 3. per totum. & bonis Ecclesiæ uterentur iuxta canonum sanctiones, ut fideles procuratores: & deinceps in diuino cultu concordantia per totam prouinciã esset, ut dicit textus Toletani concilij, 12. dist. de his. cum c. sequentib. & moderata fieret ordinatio in huiusmodi officijs, sic quòd potius ad intellectum & deuotionem, quàm ad uocem & multitudinem psalmorum fastidiosam aduerteretur, ut de conse. dist. 4. non mediocriter. Deo enim non uoce, sed corde cantandum: & in Ecclesia theatrales moduli audiri non debent, ut dicit Hierony. 92. dist. cantantes: tunc dulcissima concordantia, non grauis, non fastidiosa, adornaret templum Domini. Et deinde statuatur, ut quisque suo officio, uoto, religioni & ordini satisfaciat. & hoc exactè exequendum est, si salutem omnium quærimus. Ac insuper obedientia superiorum proprio motu ob quascunque criminales causas, quibus pręter sententiam superior diffamatus extitit, iuxta decimum capitulum uniuersalis Concilij, seruanda præcipiatur, etiam cum memoria inter diuina officia, sub pœna depositionis in clericis, & excommunicationis in laicis & monachis: ut ille textus dicit. Ac insuper, ut morum
B grauitas in singulis ordinibus seruetur, & maximè in episcopis, ne se stratigeris subijciant, iuxta c. 14. eiusdem Concilij: quod dicit, eos qui diuina gratia ad episcopale aduocantur officium, tanquã imaginem & figuram gerentes cœlestium hierarchiarum, id est angelorum: secundum hierarchicum planè gradum & morem, omni honore dignos ab omnibus principibus & subditis sancimus haberi. Deinde sicut sacra illa octaua Synodus alienationi prouidit, seruetur, ut in c. Apostolicos. 12. q. 2. Et bonum esset eundem canonem ita innouare, quòd etiam Romano pontifici non liceret contrariũ facere, iuxta c. non liceat. e. causa & q. nec consensum in alijs ecclesiis dare, sicut hactenus factũ est. Ac insuper pro parte ecclesiarum statutum renouetur, quòd bona 30. annis possessa, ac priuilegia per idem tempus habita in usu, amplius in sua firmitate persistant, sicut 18. c. octaui Concilij continetur. Et post hæc commendæ & pensiones, quoniam sacris dispositionibus obuiant, tollãtur. Similiter & dispensationes ad incõpatibilia, & beneficiorũ pluralitas, & quòd quisque in uno competẽti beneficio diuinis uacet; sicut hoc per uniuersalia penè omnia Concilia extat definitũ. Et repetitur secunda parte 23. capituli, octaui Concilij. Vnde tanta pluralitas paruorum beneficiorum, & subsequẽter multorum sacerdotum ignarorũ, multũ decolorat Ecclesiã, & facit laicos clericis infestos esse: dũ

tot sacerdotes conspiciunt, quos uident otio & uitijs uacare: san- A
ctum enim sacerdotale officium, ualde uilescit ex hoc. Unde dicit
tex. 59. dist. si officia. quod pluralitas sacerdotum non sit multum
utilis, quia omne magnũ rarũ esse debet. Melius eñi est paucos ha-
bere & bonos. de ęta. & qual. & quum sit ars artiũ. Et quia de simo-
nia, de concubinatu, de Concilijs uniuersalib. & prouincialibus, ac
de electione, sacrum Conciliũ per decreta incepit prouidere: pro-
uidebit spiritus sanctus de his omnibus, & reducet ad ordinatio-
nem canonicam, omnes pestiferas ex auaritia ortum habentes ob-
seruationes, ut quisque suæ curæ & ministerio satisfaciat: & cogi-
tabit de modo coertionem & uigorem legibus indicendi: & quo-
modo exequutio ualida & stabilis, rigorosa & immaculata sacra-
rum sanctionum fiat. Et in hoc cõsistit tota uis: quia non deficiunt
canones, sed exequutiones. Et non fiunt diligentes exequutiones,
nisi per bonos præsides: quibus habitis per legem animatã, facile &
subitò paternas uias repeteremus.

Cap. XXXIIII.

Labor omnis præcedentis opusculi, concordantiam (qua subsi-
stit Ecclesia) incœpit ex altis & primis principijs inuestigare.
ordo uerò etsi non ita, ut studio plano facilè conferre possit, seria-
tim intentũ ostendit: hoc tamen in summa nititur explanare. Nul-
li est dubium, Christum esse uiam, uitam & ueritatem, caput & fun B
damentum Ecclesię: ad Ephes. 4. & 5. & 1. Corinth. 10. & in Glo. su-
per illud Matth. 16. Tu es Petrus, & super hãc petram. & per Aug.
in lib. Retractationũ, & super Ioan. in multis sermonibus, ac alios
multos, imò penè omnes doctores. In hac quidẽ Ecclesia fides non
deficiet, quia exauditus est Christus, qui usque ad sæculi consum-
mationem cum successoribus Apostolorum remanebit. Unde e-
runt semper Christi fideles, in quib. habitabit ipse Christus. Quare
illud corpus fidelium, in quo Christus habitabit, Christiforme Ec-
clesia catholica dicitur: in qua sicut Christus, ita & uia & ueritas
semper permanebit. Quomodo autem ex omnibus rationabili-
bus spiritibus Christo adhærentibus, ipsa uniuersorum unica con-
stituatur Ecclesia, ac etiam quomodo in ipsa omnium Ecclesia tri-
nitas, ex eius parte triumphantium, & alia militantium, & tertia
dormientium: ac insuper quomodo colligantia ipsius militantis, u-
bi adhuc ipsa ueritas, scilicet Christus in figura & ænigmate apprę-
henditur, ad ipsam ueritatem facialem, quæ est in patria trium-
phantium, inuestigetur, ut admirandus ordo (quantùm possibile
est) aliquantulum pro nostra manuductione sciatur: quum diuer-
sis & ad inuicem ordinatissimis huius militantis Ecclesiæ hierar-
chijs, pro modulo succinctè aperui in prima huius parte, quæ pars
compendiosius stringi uix possit. Post hæc secunda parte, diffi-
cultatem maioritatis conciliorum uniuersæ Ecclesiæ, super om-
nem

a nem particularem auctoritatem singularis præsidis aut Synodi localis, uolens indagare, ex hoc fundamento primo intellectum discursuum direxi, hanc apprehendens conclusionem. Si uniuersalis catholica Ecclesia infallibiliter per Christi assistentiã dirigitur: tunc concurrente omnium Christianorum consensu, ad quamcunque conclusionem necessitatem salutis includentem, necessario sequitur illam Christianam fidelem & ueram. Vniuersale uerò Concilium dictans talem conclusionem, consensu & legatione omnium fidelium, necessario ex Christi assistentia, & Spiritu sancto inspirante, uerè & infallibiliter dictat eandem. Nulla enim potest esse ueritas ad æternam salutem dirigens, nisi per Christum. Vniuersale autem Concilium, ex præsidibus & legatis collectum, qui ad ipsam congregationem rei inuestigabilis, dubio in prouincia propria non digesto, dum sic in uago confluunt ad consulendum, consensu subiectorum non apportato: ad hæc, si ritè & legitimè conuocatum, & omnibus uocatis collectum liberrimè celebratum, & iustè finitum, cum omnium consensu sententiam in quæstionibus salutem fidelium concernentibus dictauerit: propter propinquam repræsentationem totius catholicæ Ecclesiæ, & propter omnium fidelium consensum, qui per legatos ac præsides concurrit, nunquam legimus errasse. Omnes autem prouinciales b Synodos, ac etiam Romanos pontifices, hoc priuilegium non attingit. Et quoniam ob uarias, præsertim recentiorum Iuristarum ac Theologorum scripturas, qui papalem etiam super ipsas synodicas auctoritates exaltant potentiam, necessarium fuit inquirere concordantias Scripturarum, remanente ueritate pręfata: repertas differentias inter uniuersale catholicæ Ecclesiæ, ac uniuersale nationis regni, uel patriarchale, iuxta gesta Conciliorum (quæ quidem gesta, ut 91. dist. c. 1. legitur, approbata sunt) inserui, ut quisque intellecta differentia facilè uideat hoc uerum, scilicet quòd uniuersale Concilium catholicæ Ecclesiæ supremam habet potestatem in omnibus, super ipsum Romanum pontificem. Erat itaque necessarium inquirere, quæ sit Romani pontificis auctoritas, tam in superioritate, quàm præceptione, & statutorum editione. Et licet induxerim multa, tamen in hoc resedi: quòd licet secundum plura sanctorum scripta potestas Romani pontificis à Deo sit, & secundum alia ab homine & Concilijs uniuersalibus: tamen uidetur in ueritate medium concordantiæ per Scripturas inuestigabile ad hoc demum tendere, quod ipsius pontificis Romani potestas, quo ad considerationem præeminentiæ prioratus & principatus, sit à Deo per medium hominis & conciliorum, scilicet mediante consensu electiuo. Consideraui enim primò legem Christianam liberrimam, ad quam nullus nisi sponte absque coactione accedit. Vnde cum uia fidei nostræ sit ipse Christus, non est in ipsis ad salutem

necessarijs aliud quàm ipse Christus, & ad eũ liberrimus accessus. A Quare coactio propriè non est in ipsa Ecclesia descẽsiuè à Christo: sed gratia est, quæ ab ipsa plenitudine fontis capitis, in ipsum corpus Christi mysticum fluit. Et ita dicit 7. q. 1. remoto. quòd gratia dignitatum sacerdotalium à Deo est. In hac quidem gratia, dicimus quo ad Apostolatum, omnes Apostolos æquales, sicut quòad ipsum sacerdotium omnes sacerdotes, sed abundantiori gratia dicimus Petrum inter Apostolos primum. Ita dicit Augustinus super Ioan. sermone ult. quòd Petrus abundantiori gratia fuit unus, idemq́ primus Apostolus: & propter primatum Apostolatus gerebat figurata qualitate personam Ecclesiæ. Et illum primatum Petri, quo ipse abundantiori gratia à Christo dotatus fuit, Sacræ literæ mihi exprimunt ibi, quũ Christus diceret, Tu es Cephas, uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: Ioan. 1. ubi dicit August. serm. 7. sic: Magnum: quòd mutauit ei nomen, & fecit de Simone Petrum. Petrus aũt à petra, petra uerò Ecclesia, ergo in Petri nomine figurata est Ecclesia. Ecce quòd secundum intellectum maximi & doctissimi Augustini, illa nominis mutatio magna fuit. Vnde quũ Christus diceret, Tu es Petrus: tunc illud quod prædixerat, tu uocaberis Cephas, tãquam futurum contulit in præsens: non enim tũc dixit, tu nominaris uel uocaris Petrus, sed tu es Petrus. Ex quo apparet manifestè, quòd illa Christi promissio, qua promisit conuerso Simoni, cũ in futuro Cephas nominandũ, fuit promissio realis primatiæ. Vnde Aug. qui dicit Petrum primatũ habuisse inter Apostolos, non potest intelligi de tempore conuersionis aut cognitionis Messiæ: sicut Petrus agnoscens interpretatur secundum aliquos, licet minus congruè secundum Bedam, sicut Alexander de Hal. super Ioanne, & eodem uerbo ponit: quia iam præcessit eum frater suus Andreas, qui illi Messiam inuentũ prænunciabat, ut legitur Ioannis 1. Quare de primatu inter alios, de Ecclesia ipse Augustinus necessariò intelligit, quò ad præsidentiam & eminentiam, quam ibi consequutus est Petrus. Et ex superioribus manifestũ est, Simonem à re Petrum uel Cepham nominatũ. Hieronymus uerò super Galatas dicit, principem Apostolorum iam Petrum, iam Cepham nominari, non ob diuersitatem interpretationum, quoniam idem significãt. Petrus enim Græcè & Latinè à petra dictum, idem est quod Cephas. Petrus uerò Beda Hebræum negat, quia dicit hanc literam p, apud Hebræos non haberi. Alexander de Hal. in Postillis super Ioanne dicit, Hieronymum dicere idem. Nec Cephas est Hebræum, sed Syriacum, ut quidam dicunt. Qualitercunq; hoc sit, propter textum qui dicit, Tu es Petrus, & super hanc petram, oporteret cum Augustino, Ambrosio, & alijs doctoribus affirmare, Petrum esse à petra dictum. Et Petrus sic est nomen Latinum, & non Hebræum. Et hoc uidetur ex tex. Ioan. primo ita

A mo ita probari: quia Ioan. præmittit in eodem cap. immediatè illum locum duo Hebræa, scilicet Rabbi & Mesias, & adiungit interpretationem immediatè: sic uidetur etiam quòd Cephas sit uel Syriacum uel Hebræum, & Petrus eius interpretatio Latina uel Græca. & non econtrariò, scilicet quòd Cephas sit Græcum, quòd Hebráicè Petrus interpretetur. Et dum hæc ego scriberem, incidit unum meo iudicio satis aduertendum, quia tex. Ioannis 1. dicit, quòd hoc nomen Petrus est interpretatio huius nominis Cephas. Quare quum Cephe Græcum, caput apud Latinos interpretetur: oportet & illam interpretationem hoc nomen Petrus habere, & non aliam de interpretationibus quas sanctus Hieron. ponit Hebraicorum nominum. Non dubium, Ioan. euangelistam Græcè scripsisse Euangelium, & sic interpretationem propriam nominis Petri posuisse, ad ostendendum, quod hoc nomen quod Christus Simoni imposuit, ei ex illa interpretatione congrueret. Quare fortè non esset absurdum dicere, nomē Petrus iuxta Hebræā linguam Betros dici, & sic apud nos Petrus positum loco Betrus: ea propter quia b et illud Hebræū, forti & dura expresione primæ literę, scilicet b, exprimitur, quasi sicut nos p, proferimus. Et secundum hoc Petrus resoluendo ad illud Hebræū, caput domus interpretetē. & hæc interpretatio couēniret Euangelio & intētioni Christi, secun-

B dum ipsum Euangeliū & expositionē sanctorū: qui caput Ecclesiæ siue domus, Petrum à Christo dicunt constitutū Ad quod facit c. sacrosancta. 22. dist. ubi terminus Cephas interpretatur caput. Quare Cephas Græcùm est. Ego uerò potius credo standū cū primis doctoribus, non obstante tex. sacrosancto qui Anacleto ascribitur: quoniā illas Anacleti epistolas apocryphas credo, ut infrà in tertia parte dico. Non tamē nego, quin ultima consideratio notanda sit, & secundum eam in actibus Apostolorum cap. 1. Petrus primò nominatur ut caput: & ea proposuit pro exequutione mandatorum Christi, quæ ipsi ut primo capiti principalius commissa à Christo fuère. Vnde licèt omnes Apostoli, rectores, pastores, & uicarij Christi fuère, ut in præfatione missæ in cuiuslibet festiuitate decantatur: tamen in pastoratu illo, rectoratu & uicariatu, abundantiori gratia Petrum primatum habuisse, sancti doctores affirmant, per hoc quòd ei ut Ecclesiam totam representāti, claues promissæ & datæ fuère, ac pastoratus præcepta per uerba, Pasce oues: Illum autem pastoratum Petrus inter alios primùm & principaliter sortitus, immediatè post Christi ascēsionē incepit in omni congregatione fidelium exequutioni demandare, sicut præsides monere & respondere solent. Vnde primus fuit Petrus, qui uicariatum Christi uerbo doctrinæ & baptizandi officiò Hierosolymis se habere ostendit: & primū inter Apostolos, ut in Actib. 1. 2. & 3. capitulis legit. & Lucę 7. Similiter ex eisdē locis patet, ipsum Petrū

primum episcopum Hierosolymorum: quia ea exercuit, quę epi- A
scopalis ordo requirit. Et fuit post hoc episcopus Antiochiæ, ut
hoc legitur ad Gal. 2. deinde Romæ, ubi ipse Epistolam primā scri-
psit. ut patet ex fine eius, ubi dicit: Salutat uos Ecclesia quæ est in
Babylone. Et secundum Hieron. & Bedam, & exponentes omnes
quos uidi, illa Babylon fuit Roma; quia filia Babylonis antiquę. Re
ctè enim ut se habuit monarchia Babylonica; ita præcisè Romana,
ut hoc Paulus Orosius in principio septimi libri historiarum latè
declarat. Et expositores Apocalyp. diffusè scribunt, quomodo Ba
bylonicum regnum sit ipsum Romanum. Sed nō est nostri propo-
siti. sufficit nobis: licet quidam Marsilius Paduanus, quem post om
nem collationem uidi, quodam loco secundæ partis dicere uidea-
tur, per canonem Bibliæ non posse probari, Petrum episcopū Ro-
manum, imò aut Romæ fuisse. Quod ex ipsa epistola Petri præfa
ta, secundum expositionem doctorum, falsum est. Et non est usque
ad hæc tempora quisquam doctorum sanctorū inuentus, qui hoc
unquam negauerit: imò Alipius, Augustinus, Optatus Mileuita-
nus, sanctus Hieronymus, ac alij omnes qui Romanorum pontifi-
cum catalogum suis scriptis inseruerūt, à Petro incipiunt. Et dicit
Optatus libro 2. contra Parmenianum, quòd hoc nō habet dubiū,
sedem Romanam per omnes successores, connumerando usque ad
Petrum qui prius ibi sedit, continuari, & per illum Christo coniun- B
gi: & puto nullum catholicum, sanctis, quorum scripta per Eccle-
siam approbata sunt, in hoc dissentire posse. Prædictis autē consen-
tiunt doctores approbati, sanctus Hieron. lib. 1. contra Iouinianū,
ubi dum Iouinianus ei obijceret contra laudem uirginitatis, quòd
Ecclesia non super Ioannem, sed Petrum fundata esset, dicit sanctus
Hieron. Super Petrum fundatur Ecclesia: licet alio loco super om-
nes Apostolos fiat, & cuncti claues regni cœlorum accipiant, & ex
æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea in-
ter duodecim unus eligitur, ut capite cōstituto, schismatis tollatur
occasio. Sed cur non Ioannes electus est? Aetati delatū est: quia Pe-
trus senior erat, ne adhuc adolescens & penè puer progressæ æta-
tis hominibus præferretur, magister bonus (qui occasionem iur-
gij debuerat à discipulis auferre, & dixit ad eos: Pacem meā do uo-
bis, pacem relinquo uobis: & qui uoluerit inter uos maior esse, mi-
nor omnium sit) ne adolescenti quem dilexerat, causam præberet
inuidiæ. hæc ille. Ecce sententiā sancti Hieronymi, cui nō licet con-
tradicere. Ex qua habetur, Petrum caput constitutum Apostolo-
rum, & eis per Christum prælatum: non obstante quòd ipsa Eccle-
sia ex æquo super omnes Apostolos sit fundata, & quòd Romæ
Petrus sedit. Idem ad Damasum papam scribens de fide sua, dicit:
Hæc est fides. Et infrà: Qui Petri fidem & sedem tenes: Ad idem
Cyprianus 24. q. 1. loquitur: Gregorius I. dist. considerandum. &
Ambros.

A Ambros. c. distinction. fidelior. Clemens 80. distinct. in illis. August. 2. q. 7. puto. Et non est opus scripturas adducere: quia ab hac sententia catholica Ecclesia nunquam dissensit. Iste autem principatus Petri non consistit in maioritate, quo ad ligandi & soluendi potestatem in foro pœnitentiali, aut in sacramentorum confectione, nec dubitat quisquam de ultimo, nec de primo est dubitandum iuxta præmissa superius, quoniam eadem est omnium episcoporũ (sicut fuit omnium Apostolorum) spiritualis iudiciaria potestas, quoniam hæc à Christo per medium sacerdotij fluit. Ita dicit Hieron. super illud Matth. 16. Quodcunq; ligaueris. Habent quidem eandem iudiciariam potestatem alij Apostoli, quibus post resurre ctionem ait: Accipite Spiritum sanctum. hæc ille. Et multa superius adducta sunt. Nec fuit Petrus ex illo primatu Ecclesiæ maior: quoniam ipse ab Ecclesia, & propter eam nominatur, secundũ Augustin. loco præallegato. & Ambros. l. dist. fidelior, & alios doctores superius adductos. Quare illa Petri maioritas, non fuit maioritas supra, sed infra Ecclesiam. Vnde licet os siue caput esset Apostolorum ac Ecclesiæ, & eius nomine proponeret, ut Actuum primo, & responderet, ut Actuum secundo: tamen nihilominus tanquam membrum subfuit. Quare in medio fidelium surgens, in reuerentiam Ecclesiæ loquutus est, & passus est se mitti in Samariam

B ab ipso: Actuum 8. In ordine enim ad ipsam ueram uitam & ueritatem, Christum Dominum & caput nostrum uiuens, fideles quia filij Dei sunt per regeneratione͂ in Christo, fratres tamen sunt: quoniam ibi non est aliud magisterium, quàm ipse Christus. Matth. 23. Nolite uocari Rabbi. unus est enim magister uester Christus, omnes autem uos fratres estis. Vnde hoc respectu non est nisi fraternitas in Christi fidelibus: licet maioritas gratiæ, secundum diuinam ordinationem, cum eadem fraternitate persistat. Vnde licet Petrus foret primus apostolus modo dicto: tamen illa primitiuitas nõ excessit ipsam Apostolorum fraternitatem, quoad ipsam Ecclesiam. Non eñ erat Petrus plus filius Dei quàm alius ex sanctissimis Apostolis, licet abundantiori gratia dotatus foret. et pro hac materia est notanda Epistola sancti Gregorij papæ in Registro, 22. dist. ad Ioannem patriarcham Constantinopolitanum, quæ incipit, Eo tempore: in qua uult ostendere, nullum episcopum ita principatum gerere in Ecclesia, quòd omnia membra Ecclesiæ sint ei subiecta: quin imò dicit illum Lucifero similem, qui hoc præsumit, quoniã super astra cœli solium seu sedem ponere nititur, dicens: Quid enim fratres tui om͂es Ecclesiæ uniuersalis episcopi, nisi astra cœli sunt, quibus dum cupis temetipsum uocabulo elato præponere, eorumq; nomen tui comparatione calcare: quid aliud dicis, nisi In cœlũ conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum? Et infrà: Certè Petrus apostolus primus, membrum sanctæ & uniuersalis Ecclesiæ,

clesiæ, Paulus, Andreas, Ioãnes, quid aliud quàm singularium sunt A plebium capita: & tamen sub uno capite Christo omnes membra? Et infrà: Nullus Romanus pontifex hoc temerarium nomen, Vniuersalis scilicet episcopus, sibi arripuit: ne si sibi in pontificatus gradu gloriã singularitatis arriperet, & hanc omnibus fratribus denegasse uideretur. hæc ille ibi. Et idem in alia Epistola 22. ad Anastasium Antiochenum, quæ incipit: Quum prædicator egregius, ubi deducit, quomodo omnes unum sumus in uno capite Christo, qui est pastor omnium, & nullus est homo cui omnia Christi membra sint subiecta: & per consequens, nullus uniuersalis patriarcha, quia si hoc dici permittatur, honor omnium patriarcharum negatur, & nullus iam episcopus in statu ueritatis inuenitur. Considerando uerò singula ipsius Ecclesiæ membra singulariter & in se: tũc prælatio abundantiori gratia, quæ propter tollendum schisma necessaria fuit, ad bonũ Ecclesiæ ordinatũ regimen (iuxta sancti Hieronymi sententiam) à Christo Petro tradita legitur, ut ipse sicut singulorum fuit primus, omnium esset seruus & minister. Quoniam si propter Ecclesiam Petrus à petra dictus est, & Ecclesia nõ est nisi unio fidelium: rectè propter unionẽ fidelium, ob tollendũ schisma, præsidentia est. Quare unitas fideliũ est illa, ad cuius seruitiũ & obseruantiam præsidentia est super singulos. Hinc unitas fideliũ, quã nos Ecclesiam dicimus, siue uniuersale Concilium catholicæ Ecclesię ipsam repręsentans, est supra suum ministrum ac singulorũ pręsidem. Et ita intelligo dictũ Saluatoris, quòd maior inter Apostolos distributiuè, debeat esse minister omnium collectiuè: quoniam sic Ecclesiam faciunt. Nec propter hoc dico, curatum præsidentem absolui à particulari cuiuslibet subiecti ministeriali cura: quoniã licet minister sit cuiuslibet, remanet tamen superior cuilibet, utpote statem habeat pastoralis curæ non sic omniũ collectiuè, iuxtà præmissa. Etiam ad ea quæ superius tacta sunt, quomodo scilicet potestas principandi in Ecclesia, non sic quò ad radicem illam, qua ipsa à Deo est propriè in coactione cõstituta, sed ministeriali cura: probatur per illud 2. ad Corinth. 2. ibi: Non enim dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus. ubi Glos. Ambrosii dicit: Dominium & coactionem fides non patitur, quum sit uoluntatis, nõ necessitatis. Et Chrysost. in 2. Dialogorum cap. 3. inquit: In Ecclesia uerò non coactum, sed acquiescentem oportet ad meliora conuerti. Et Aug. super illo ad Tim. ultim. Quicunq; sub iugo sunt, dicit: Sciendũ, aliquos prædicasse communem omnibus in Christo libertatẽ esse, quòd de spirituali libertate utiq; uerum est, & non de carnali. Plura possent adduci: sed sufficit scire, uolentem & acquiescentem tantum, & non coactum, Christo acceptum. Quare omnis spiritualis potestas in libertate, & non coactione, quantum ad ipsam radicẽ quã à Christo est, propriè fundat. Verùm quia ipsa pręsidẽtia principalis, ad unitatẽ propter tollendũ schisma ordinata, extitit à Deo: tunc

A tūc nisi in ipso principe ecclesiastico, absq; tamē ipso dominio quo principes eorum dominantur, sic coertio aliqua non potest rectè unitas conseruari. Oportet eñ putrida mēbra & pedem abscindi, & oculum scandalizantem ab Ecclesia erui, si corpus Ecclesiæ sanū debet conseruari. Quare illa coertio non erit, sicut principes dominant̄ eorū: quia hic dominandi modus est, per uim super corporib. & rebus. sed erit coertio per liberam subiectionem omniū, uel partis maioris initiata, & punitio nō nisi ad salutem tendens. Vnde ex hoc Anacletus papa & alij, ut superius continetur, dicunt, Christū Petrum concurrente Apostolorum consensu constituisse. & sic ex subiectorum electione & consensu, radicatur superioris potestas; suo modo coactiua in eos. Qui enim prius liberrimi erant, eligendo super se præsidem, se ei subijciunt. Vnde ex hoc fundamēto superius sæpe dicitur, potestatem coactiuam aut principis, aut legis; ex approbatione per se ad hoc cōmuni consensu tacito uel expresse constitutum, robur habere. Sic enim dicitur, quanquam omnis potestas desursum sit, siue coactiua, siue œconomica, regulatiua & ordinatiua: tamen ad hoc ut ipsa extrinsecè in actum prorumpere possit, homines liberos Christianos regulando uel cogendo, tunc recta regula perquirit subiectionem liberam eorum, cum ipsi ex lege fidei Christianæ, & naturali iure, non arctentur extra termi-
B nos libertatis. Hoc modo diffusius intendebam deducere, omnem præsidatum ecclesiasticum & spiritualem, à Christo, mediante hominū assensu, constitui. Illi enim sunt propriè præpositi nostri, qui sic ex subiectorum consensu præponuntur, ad quorū obedientiã nos ex præstito consensu obligamur, cum ex hominibus per homines assumpti sint. Verùm quòd ex hac radice, quam uerã credo, nisi ex aliquo miraculo uel signo apparet, Deum aliquē persidere uelle ante hominū consensum: tunc quidem omnes Christianos necessariò oportet diuinis præceptis in omnibus acquiescere. Non posse adhuc Romanum pontificem perpetuum principem Ecclesiæ probari, satis ex hoc manifestum est. Nam hoc legitur, etiamsi Petrus illum principatum omnium non habuit, propterea Romanum pontificem eius successorem, aut Antiochenum uel Hierosolymitanum, cum eiusdem sint successores, habuisse aut habere debere, ex sacris literis: nisi concurrant prædicta, scilicet communis Ecclesię consensus, sicut Apostolorum in Petro. Vnde & si Romanus pontifex, aut ex loco et sede Petri, aut principatu ciuitatis inter cæteros mundi episcopos in primatu, ut præcipuus & honorabilissimus præses tantæ ciuitatis, & sedens in tanta Petri sede, ueneraretur: tamen nisi subiectiuè ex consensu concurreret electio, per eos qui aliorum omnium uices gerunt, nō crederem ipsum præsidem aliorum omnium, & principem siue iudicem esse. Quare si per possibile Treuerensis archiepiscopus per Ecclesiam congregatam

gatam pro præside & capite eligeretur, ille proprie plus successor A
sancti Petri in principatu foret, quam Romanus episcopus. Licet
credendum sit, Romanum pontificem sicut locū Petri, ita & princi
patum nunquā perditurum. non enim successio ex loco arguit suc
cessionem in principatu, ut de Antiochia & Hierosolymis dictum
est: nec cessaret ille principatus in Ecclesia, etiamsi Romanæ urbis
sedes episcopalis deficeret. & de hoc superius tetigi plura. Et quod
etiam habeat illam potestatem sibi de capite prouidendi libere, pa-
tet: quia in omibus pro sua salute Christo succedit: Prælati etiā om-
nes habentes ligandi & soluendi potestatē, quod missi sunt a Chri-
sto, sicut Christus a patre, manifestum est ex uerbis Christi Io. 8. si-
cut misit me pater. ubi apparet, quod sicut Christus fuit filius Dei
uerus: ita Ecclesia eius corpus mysticum, habet missionem similem
a Christo. Quare Christus, sicut Ecclesia, habet auctoritatem mit-
tendi. Resideo itaq; in hac conclusione, quod principatus ecclesia-
sticus ob unitatem Ecclesiæ, & ad eius seruitium & ministerium a
Deo ordinatus, in realitate sua a Christo per Ecclesiam constitui-
tur. Et quæcūq; argumēta aut pro ea parte, quod principatus coa-
ctiuus a Deo in Ecclesia sit tantum, aut ex alia parte, quod ipse coa-
ctiuus principatus ex electione siue consensu hominum seu Eccle-
siæ tantū existat, ad hoc mediū cōcordantiæ, meo iudicio, ueraciter
reducuntur. Nihil tamen de meis cōceptib. adeo firmū assero, quin B
peritoribus dicam potius acquiescendū. Dicit em̄ Ambros. Vnum
quemq; enim fallunt sua scripta, & aurem prætereunt. Atq; ut filij
deformes etiam delectant, sic etiam scriptorum indecori sermones
sui palpant: ut hæc Ambrosius Sabino Epistola. 33. scribit. Tamen
minus offendere puto Ecclesiam hanc opinionē, & per consequēs
uerior censeri debet, quam illa Marsilij de Padua in libro Defenso
rij pacis, cum ipse suam ex fundamento tex. sancti Augustini, 9. di.
ego solus. tantum possit defendere opinionē, resoluendo solutio-
nem omniū argumentorū in cōtrariū, ad hoc, quod auctoritatibus
doctorū credere nō arctamur, nisi in quātū se in canone Bibliæ fun
dant. Hæc est perniciosa opinio, post sanctæ ecclesiæ approbationē
probabiliū doctorū. Vnde potius etiā acquiescendū est textib. 12.
Ecclesiasticarū, & alijs ibi positis, quam ita præsumere. Neq; uera
est solutio argumentorū Marsilij, ex suo fundamēto iuxta præmis-
sa: quia loquētes doctores de Petri principatu iuxta præmissa, in di
ctis Christi se fundant, quæ in canone Bibliæ habentur, & nō in hi
storijs alijs: licet etiam illæ non sint negandæ de Petro, quoniā san-
cti eas pro ueris habuerunt, ut probat Epistola Ambros. ad Auxen
tium de Basilicis tradendis, Epistola 76. Et consequenter, quoniam
deformitas omnis est ex hoc, quia nec præsidentes sua utūtur pote
state ordinate ad finē, propter quē est pastoralis pˢidētia: nec subie-
cti ordinate superiorib. ut status cuiusq; deposcit obediūt. Quare
de regu-

A de regulis canonicis, quomodo talis concordantia per ſanctos patres conſeruabatur, fuit dicẽdum. Præmitti itaq; oportebat, de ipſo Concilio Eccleſiæ catholicæ, in quo eſt prima auctoritas ex conſenſu omnium conſtituendi & regulandi cuncta ad ſalutem dirigẽtia, deinde de alijs particularibus concilijs, & poſt hoc de iam editis canonicis reformatorialibus ſtatutis, ut ad modum doctrinæ ſanctorum patrum, & ſtatutorum ſacrorum conciliorum, hoc ſacrum Baſilienſe concilium, inſequens patrum ueſtigia, in inſtitutis procedat. Et hæc compendioſa collectio primæ & ſubſequentis partis ſub omni correctione, licet confuſe & ruditer pro incitamento ſtudioſorum tantum ſcripturis mandata.

NICOLAI DE CUSA, IN TERTIAM PARTEM ſeu librum de Concordantia catholica præfatio, de generibus Principatuum.

SI quis ab exordio, fundamẽta noſtro propoſito nõ tam utilia quàm neceſſaria, inueſtigare curaret: huic eſſent repetẽda illa ipſa principia, in quib. & Ariſtoteles, & Plato, & Tullius, & alij ſapientes, dũ de ordinatis politicis, oeconomicis, aut monarchicis regiminibus ſcripſere, radices poſuerunt. Naturalia quidẽ iura cunctas humanas conſiderationes & antecedunt, & omnia illa principia ſunt. Omni aũt generi animantium primũ à natura tribuit, ut tueatur ſe corpus
B uitamq; declinet nocitura, acquiratq; neceſſaria, ut Tullius ex hac radice, primo de Officijs tertio cap. intentũ elicit. Primũ quidẽ eſſentiæ eſt ipſum eſſe. Quare ad hoc ut quælibet eſſentia ſit, habent cõnata ad hoc principia, inſtinctũ appetitum, aut rationem. Ex quo euenit ſecundũ naturarũ diuerſitatẽ uaria eſſe media, propter eſſe & conſeruari naturaliter inſtinctui indita. Hoc fundamento Ariſtoteles.7. Politicæ finali cap. concluſit, omnem artẽ & diſciplinam pro ſupplemento naturalium defectuum eſſe. Homines uerò ratione præ cunctis animalibus dotati, à principio conſodalitatem ac communionem ſuæ conſeruationi ac etiam fini, propter quem quiſque eſt, multum conferre, imo neceſſariam rationabili diſcurſu intelligentes, naturali inſtinctu ſe uniuerſę ac ſic cohabitantes, pagos urbeſq; conſtruxere. Et niſi homo pacis ſeruandæ ob corruptum multorũ affectum regulas inueniſſet, parũ unio ſaluti contuliſſet. Quare ciuitates, in quibus ciuium unitas, ac leges conſeruandæ unitatis & concordiæ communi omni aſſenſu, ac etiam earum omnium cuſtodes potentes, quantum publicæ conferebat utilitati, ex hoc conſequenter ortum habuerunt. Diuina quidem ſuper admiranda ac omnibus gratioſe collata lege apertum eſt, ut intelligerent homines maximè eorum utilitati conſodalitates conferre: & deinde ordine tali conſeruari, ut communi omnium ac ſaltem ſapientum heroicorum

Ec

rum consensu,aliis ipsis fauentib. leges staturerentur,quoniã ut in A
prçcedẽti collectione prçhabitũ est,secundũ sanctum Cyprianum, ex Christi promissione maior pars sacerdotij à uera lege non deficiet.Ita pariformiter dum communi consensu res pro conseruatione Reipublicæ tractantur,maior pars populi ciuium aut heroicorum, à recta uia ac pro tempore utili non deficiet, alioqui cõtingeret naturalẽ appetitũ frustrari,ut in pluribus ꝙ pro inconuenientissimo apud philosophantes habetur. Videmus eñ hominẽ animal esse politicũ & ciuile,& naturaliter ad ciuilitatẽ inclinari. Hinc oportet ualentiorẽ partẽ ꝓ remanẽtia politię esse,ut Aristoteles primo Politicę primo cap.cõcludit. Sed cunctipotẽs Deus stultis & fatuis quandam naturalẽ seruitutẽ adiunxit, per quã facilè credãt sapientib.ut sic ipsorũ adiutorio gubernentur,& consequanť sui conseruationẽ: ut post Calanũ Alexandro scribentẽ, epistola quę octaua in ordine inter Ambrosianas inscritur,legitur:quod scilicet tanquã agricultura homo imprudẽs,& tanquã uinea deserta homo egens sensu. Rescissa aũt uinea fructum affert,semiputata frondescit,neglecta luxuriat. Quam materiam elegantissimè Ambrosius immediatè præcedenti septimo tangens epistola,dicit:à philosophis magno disputationis molimine iactata & fluctuata est questio, dicentibus,quod omnis sapiens liber,omnis aũt insipiens seruus. Sed multo hoc prius Dauid dicit,qui ait, Stultus sicut Luna mutatur. Sapiens enim B
non metu frangitur,non potestate mutatur,non attollitur prosperis,non tristibus mergitur, ubi enim sapientia, ibi uirtus animi,ibi constantia & fortitudo. Sapiẽs enim idem est animo,nõ minuitur, non augetur rerũ mutatione,nec ut prauus fluctuat,ut circũferatur omni uento doctrinę. Et infra: Noe cũ audisset quia insipiẽter filius suus Chã riserat nudatũ patrẽ,maledixit ei dicens: maledictus Chã, seruus domesticus erit fratrib. suis: Et præposuit ei fratres eius dominos,qui sapienter patris senectutẽ honorandã putarunt. Nõnè fons ille disciplinarum omniũ Iacob, ubertatem disputationis huius omnium pectoribus infudit,quin sapientia, merito prçlatus est fratri seniori. Deniq; pater pius qui cũ inter duos filios, affectu certaret paterno, sed increparet iudicio (affectus enim necessitudine fertur,meritis aũt iudicia formantur)cum diuideret alteri gratiam, alteri misericordiam,sapienti gratiã, insipienti misericordiam,quia ad uirtutem se proprijs uiribus erigere non poterat, nec spontaneum gressum attollere benedixit eum ut seruiret fratri suo,& esset ipsius seruus. Ostendens ita deteriorem esse seruitute insipientiam, ut remedio ei seruitus sit,quia stultus regere se non potest ; & nisi moderatorẽ habeat,præcipitať ꝓprijs uoluntatib. Diligẽs ergo pater & cõsulens,seruũ eũ fratris sui fecit,ut eius regereť cõcilio. Ideo inconsultis populis sapiẽtes quiq; adhibenť rectores, qui plebeiam insipientiam uigore ꝓprio regant,ut potentię specie dominentur,

quo

quo uel inuitos auctoritate poteſtatis, ſubijciant ad obedientiam prudentioribus & obſequendis legibus, impoſuit ergo inſipienti uelut indomito iugum, & cui in gladio ſuo uiuendum dixerat, libertatem negauit, ne temeritate laberetur: præfecit ei fratrem, cuius auctoritate & moderatione ſubiectus, proficeret ad conuerſionem. Et quia ſeruitus habet diſcretionem eſt enim neceſsitatis infirmior, uoluntatis fortior: quia pulchrius: eſt bonum quod non ex neceſsitate fit, ſed ex uoluntate, ideo primum ei iugum impoſuit neceſsitatis, poſtea benedictionem ei uoluntariæ ſubiectionis impertiuit. Non ergo natura ſeruum facit, ſed inſipientia: nec manumiſſio liberum, ſed diſciplina. Denique Eſau liber natus eſt, & ſeruus factus. Ioſeph uenditus in ſeruitutem eſt, & electus ad poteſtatem, ut ſuis emptoribus imperaret. Et poſtquam eleganter libertatem ſapientis Ambroſius ibidem declarauit, quomodo ſtulto tantũ lex poſita eſt, ac quomodo ob peccatum ſub pœnas legibus redigitur: ſubiungit: ſeruit ergo peccator formidini, ſeruit cupiditati, ſeruit auaritiæ, ſeruit libidini, ſeruit malitię, ſeruit iracũdię. Et uidetur huiuſmodi ſibi liber, ſed magis ſeruit, quaſi ſub tyrannis poſitus: illi autem liberi ſunt, qui legibus uiuunt: lex autem uera ſermo rectus. Lex uerò non inſculpta tabulis, nec æri inciſa, ſed impreſſa mentib. atque infixa ſenſibus. Quando ſapiens non ſub lege, ſed ipſe ſibi lex eſt: opus legis
B in corde ſuo continens, naturali ſtylo libi & quadam inſcriptione formatum. hæc ille. Graues has ſententias cum alijs notandis ualde, ille præclariſsimus doctor Ambroſius in eadem & ſequenti epiſtola ponit, ex quibus hoc unum menti tenendum: quod licet ex neceſsitate inſipientes, quia ſe ipſos regere non poterant, ſerui ſapientum effecti ſunt: tamen alligabatur illi neceſsitati uoluntaria ſubiectio, propter ipſam neceſsitatem. Et ſic naturali quodam inſtinctu, præſidentia ſapientum, & ſubiectio inſipientum, redacta ad concordiam exiſtit per communes leges, quarum ipſi ſapientes maximè auctores, conſeruatores, & exequutores exiſtunt. Aliorum omnium ad hoc per uoluntariam ſubiectionem concurrente aſſenſu, & regimen dum ita diſponitur, tunc impoſſibile eſt ciuitatem ariſtocratizantem, id eſt, ſecundum uirtutem per ſapientiores, aliorum conſenſu ad communem utilitatem gubernatam, non benè diſponi, ut Ariſtoteli placet quarto Politicæ capite ſeptimo. Legis autem latio, per eos omnes qui per eam ſtringi debent aut maiorem partem, aliorum electione ferri debet, quoniam ad commune conferre debet. Et quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet: & communis definitio, ex omni conſenſu aut maioris partis ſolum, elicitur. Nec poteſt excuſatio de obedientia legum ſibi tunc locum uendicare, quando quiſque ſibiipſi legem condidit: non eſt enim bona diſpoſitio, benè leges

poni,non obedire autem, ut dicit Aristoteles quarto Politicorum A
cap.7. Est itaq; etiam eorum interpretari, quorum condere. His enim legibus regnum gubernare necesse est: amare enim & obedire omnibus insunt. Quare etiam melius pro Republica extitit, legib. quam optimo uiro regi, ut ex intentione tertio Politicæ. 9. cap. hoc Aristoteles perquirens concludit, ac. 1. Rhetoricæ cap. 1. Vbi enim non principantur leges, ibi non est politia, ut quarto Politicæ 4. cap. statui autem oportet leges cum grauitate magna, ac digestæ multum per prudentiam, longa experientia suffultam, ut secundo Politicæ. 2. cap. dicit. Oportet deinde principantes esse pro legũ obseruatione, quos primo secundum ipsas leges dominari oportet, tertio. cap. 6. & 4. ut, Ethicorum. cap. 5. quoniam lex oculus est ex multis oculis, & est intellectus sine appetitu, ut tertio Politicæ. 9. cap. inuentum enim sic à pluribus cui iam se quisque subiecit mutare principantes non debent. Et quanquam secundum leges princeps dominari debeat: tamen quia de his est dominus, de quibus secundum leges nihil dicitur certitudinaliter, ut tertio Politicæ. cap. 6. ideo oportet eum esse prudentem, ut tertio Politicæ capite secundo, & quinto Ethicorum tractatu de iustitia, ut epiikeizare rectè ualeat per directionem legis, ubi deficit propter particulare: & tunc ipse omnis principatus, siue Monarchicus per unum, siue Aristocraticus plurium sapientum, siue Politicus omnium ciuium simul, & cuiuslibet secundum suum gradum, quando secundum uoluntatem subiectorum existit, ad communem tendens utilitatem, temperatus & iustus dicitur, ut hæc per Aristotelem tertio & quarto Politicorum. Si autem præter uoluntatem subiectorum ad propriam tendens utilitatem principatus, existit, intemperatus existit, ut tertio Politicorum capite quinto. sic oriuntur tria genera principantium, præfatis temperatis aduersa: ut Tyrannis, Oligarchia, & Democratia, & de his intemperatis Tyrannicis, Oligarchicis, & Democraticis principatibus libri historiarum pleni sunt. Nembroth enim cœpit robustus uenerator esse primo post diluuiũ, ac Ninus Assyriorum primus rex Beli filius, qui primus arma foras extulit libidinis dominandi causa, & post eum Semiramis eius uxor: quæ Treuerum priuignum, Nini ex alia Chaldæa uxore filium, patria regnoq; expulit (ut ferunt historiæ) ob causam: quia ipsa in eius exarsit, amorem, quam quia nouercam suam iustè spreuit, ipsa eum insequente Europam adijt, ac demum locum mansiuum in campo quodam amœnissimo interluẽte eum Mosella (de quo fluuio Ausonius admirandum opus metro contexit) delegit, ac nostram ibi sui nominis urbem condidit Treuericam, omnium quæ in Europa sunt primam, anno 42. natiuitatis Abrahæ, ut ueteres dicunt historiæ. sed hæc præter propositum. De temperatis quidem principatibus, quomodo ipse Moyses & Aaron, & Eleazar, ac in Romana
Republica

A Republica reges primò, deinde senatus ac consules, & etiam imperatores, consensu & uoluntate pro cōmuni utilitate, constituit sunt: superuacuum foret hoc loco notissima omnibus enarrare. Oportet autem principantem unum esse multis ex causis, etiam si ipse principatus ex pluribus heroicis uiris unitus & compactus foret, alioqui confusio exoriretur, quando in principando plures concurrerent, & confunderetur ordo, quando subiecti cui obedire potissimùm deberent, nescirent. Pluralitas igitur principum mala, quoniam unum oportet principātem esse, ad quem ultimò securè recurratur. Omnem autem principatum Monarchicum, uel Aristocraticum, cū uolentibus subditis constituant illi principatus, electione cōstitui oportet. 3. Politicæ. cap. 8. Inter aūt omnia temperati principatus genera, Monarchicus prēeminet. Inter aūt species huius principatus tēperati monarchicus qui per electionem constituitur absq; successoribus, præfertur ei qui per electionem constituitur cum ipsis successoribus. In generis enim successione, uaria solent interuenire quæ Reipublicæ sępe obsunt. Quanquam enim heroici & sapientissimi & nobilissimi uiri, sæpe cum posteris ad Monarchicū regimen legantur salubriter aliquandiu electi: tamen quia ad modum fertilis agri, filij talium primi naturam parentum contrahentes, successiuè degenerant, & demum perit illorū illustritas, ut Aristoteles hoc habet secundo Rhetoricæ. cap. 24. unde etsi multæ etiā
B rationes prægraues & fortes pro successorio Monarchatu existant, nihilominus ut optimus omnium uoluntate ad commune conferens præsit Reipublicæ semper, non est melior quisquam statuendi modus, quam per nouam electionem, omnium aut maioris partis, uel saltem eorum procerum, qui minus uoces ex concensu habent. Hæc uidetur Aristotelis sententia primo Politicę. c. 9. & libro secundo. cap. 8. & tertio. cap. 2. & septimo libro. cap. 9. & 12. Huius uerò officium est, nihil contra leges præsumere: immò subesse debet eis, & earum doctrina, tanquam cor n medio corporis, totam Rempublicam uiuificare: immò secundum easdem puniri debet, in arduis scandalum in Republica ex transgressione generantibus, licet non in paruis delictis, nec contemptibilis fiat principatus. Vigilare itaque princeps habeat admodū cordi continuè pro Republica & legum strictissima obseruatione, quas eum exequi oportet, ut dicitur septimo Politicæ. cap. 6. & non uti summa potestate, ut regnum diuturnius fiat, ut Aristoteles 5. Politicorum de Theopompo declarat, qui uoluit facere suum regnum diuturnum, ideò suprema potestate rarò usus est, ut se legibus cōformaret, & populi amorem cōseruaret. Sunt enim principanti necessaria tria: Primò amor ad consistentem politiam. Secundò potentia maximorum operum. Tertiò principatus cum uirtute, & iustitia, ut. 5. Politicæ. cap. 4. Virtus aūt est ipsa prudentia, quę est uirtutū magistra, 2. Ethico. c. fi. Po

tentia autem necessaria est, ut per coactiuam potentiam ciuiles A
potentias in rebelles exequi possit. Vnde oportet ad hoc aptum habere instrumentum, scilicet exercitum armatorum, dicit enim Aristoteles 7. Politicæ 6. cap. communicantes autem necessarium est ipsis arma ad principatum (inobedientium gratia) & illa esse debet tanta, ut sit ea quæ singulorum & unius & simul plurium maior: ea autem quæ multitudinis minor: ut tertio Politicæ 9. c. Mediocris quidem debet esse exercitus, ne uideatur Monarcha tyrannizare uelle ad propriam utilitatem, & tamen potens pro aliquibus & pluribus rebellibus. Omnem enim pœnam quam principans infligere debet, comparare debet medicinali antidoto Reipublicæ (ut docet Aristoteles tertio Ethico. 3. cap.) summopere ad hoc aduertere, ne in subiectis magna oriatur inæqualitas, propter enim excrescentiam aliquorum, rupta proportione politia perit: sicut ex partibus corpus componitur, & oportet augeri proportionabiliter, ut sanitas & commensuratio maneat, alioqui corrumpitur, si non secundũ quantum, sed secundum quale crescit, ut hæc Aristoteles. 5. Politico. c. 2. & 3. eiusdem c. 7. declarat. Multa itaque circumspectione, prudentia, ac rerum experientia pollere principantem necesse est, ut secundum tempus & locũ, utiliter per pœnas medicinales ægrotanti Reipub. aliter nũc aliter tũc, ut tẽporis qualitas deposcit, salubriter succurrat: ut eleganti exemplo Aurelius Augustinus ad Volusianũ B
de diuinarum legum mutatione nos informat, dicens: Vindicianũ medicum expertissimum, adolescentem à quadam infirmitate, mediante certa medicinali re adolescenti nota, curasse. Post tempora senuit adolescens, & in eãdem reincidit pestem, usus est proprio motu eadem re quæ prius eum sanitati restituit, nec conualuit: causam à Vindiciano exquirit. Respondit eleganter, non profuit quia Vindicianus non porrexit. Interrogatus post, cur hanc causam inualiditatis medicinæ confinxisset, dixit rectè dixi, si dedissem profuisset: non autem dedissem modo maturioris ętatis uiro, quam quondam adolescenti. Hoc exemplo Augustinus instruit, mutationes tam in diuinis quàm humanis legibus, utiliter pro tempore per eundem ac ad eundem finem fieri.

Venerabilis Sedulius, in libello de Christianis rectoribus, primo cap. octo principaliter Regi necessaria, his uersibus exprimit,

Fabrica nulla tenet stabilem per tempora formam,
Si non fulturis nixa sit illa suis.
Nec stabilire queunt splendentis lumine templa,
Aula nec & regum esse his sine firma potest.
Iusti rectoris proprijs sic stare columnis
Publica res poscit propitiante Deo.
Prima columna micat ueri speciosa decore,

Ac

A *Ac patiens regimen ritè secunda tenet.*
Tertia largiflua meritis dat munera dextra,
Quartaq; blandiloquax dulcia uerba sonat.
Quinta malos reprimit, Zeloq; micante corruscat,
Gaudet sexta potens magnificare bonos.
Septima clementi petit ore benigna tributum,
Ast octaua regit iustitiæ trutinam.
Nititur his solidis Respublica fulta columnis,
Sicut mons Zion, his stabilisq; manet.

Possent plura & elegantissima dicta sapientum huc adduci, si nostri propositi foret de ipsis principantibus ad longum tractare. Sed hæc radix nobis ad omnia cum his præmissis sufficit, quod quemlibet principantem inter Christi fideles, oportet Christo, cuius figuram & successionem gestat, in typo conformari. Respiciat itaque ad Christũ, qui est ipsa ueritas, & primo consideret, quoniam ipse est Dominus & magister, Deus & homo: ita & omnis principatus ex quodam diuino & humano exurgit. Potestas enim omnis Dei habet ordinationem, ad Romanos. 13. Et Augustinus super illud Ioan. 19. non haberes potestatem aduersus me ullam, nisi tibi datum esset, desuper: eleganter declarat, potestatem etiam Pilati in Christum à Deo fuisse. Sic & sanctus Bernar. ad archiepiscopum
B Zozonensem scribens, dicit, Romani præsidis potestatem Christus supra se fatetur cœlitus ordinatam, quare sacra est omnis maiestas & spiritualis & à Deo: est etiam ab homine, ut Christus uerus uirginis Mariæ filius. Vnde ex incorrupta & intemerata uirgine, eius liberali consensu interueniente, dum diceret: fiat mihi secundum uerbum tuum, Christus nascitur Deus & homo. Ad modum huius ex unica incorrupta Ecclesia siue congregatione hominum, ex purissimo consensu prodire debet uerus principatus: non ex aliqua uiolentia, non ex ambitione, aut prauitate simoniaca, sed ex puritate qua Christus in mundum propter amorem salutis populi dignatus est uenire. Et dum sic per Christum, qui est ostium uerum ad principatum quis eligitur & uocatur, & secundum Christi exemplum cum humilitate acceptatur, & per uestigia Christi princeps ambulauerit: necesse est Rempublicam optimè disponi, & imperantis nomen perennari. Christus enim sub lege erat, non uenit soluere legem, sed adimplere, humilis & mitis corde, medicus mansuetissimus: & non est opus alia quacunque doctrina principanti, quàm eius uestigia insequi, quoniam tũc in luce ueritatis ambulat, & uitam æternam consequetur. Et quia principalis nostra intentio in hoc opere uersatur, circa inquisitionem concordantiæ Catholicæ: ideo hæc nunc sufficiant, in ipso principali proposito insistentes, inuestigemus ad hoc consequenter oportuna.

Caput I. A

SAtis præcedens collectio, concordiam Ecclesiasticæ dispotioni uim maximā dare, conclusit, ac dubia magna exsoluit: inter quę si ea quæ memoriæ digna cōmendauit, hoc notauit præcipuè, Ecclesiam Christi ex sacramentis, sacerdotio, fidelibusq; connexam. In qua unitate, sacramenta ut spiritus, sacerdotium ut anima, ac cæteri fideles ut corpus ad unius mysticum Christi corpus, concorditer constringuntur. Verùm de sacerdotio quædam præmissa sunt, de corpore quid quantum proposito congruit, sermo habendus nunc est. Cuius gradualis hierarchicam ordinationē, in unum pricipem, ab infimo simplicium laicorum, pedum typum gerentium, per Rectores, Comites, Marchiones, Duces & reges, usque in Cæsareum caput, ex superioribus facilè quisque intelligere poterit. Omnia enim quæ à Deo sunt, ordinata necessariò sunt. Est itaque in catholica Ecclesia, in hoc ordine unus in plenitudine potestatis cæteris supereminens mundi dominus, qui Romano pontifici suo modo in hac corporali hierarchia, ad instar ipse in sacerdotali, regulariter par esse dicitur, seruata differentia quæ inter spirituale & corporale existit. Quas quidem sui generis concordantias utriusque potestatis ac etiam differentias, inuestigare particulariter non intendo: sed ad præscriptam hanc regulam inuestigantem remittere, ut cognoscat, imperialem maiestatem ita omnium de iure qui imperio subsunt potestatem habere, sicut Romanus Patriarcha subiectos Episcopos Romanæ Ecclesiæ in potestate habet. Et sicut inter cunctos Patriarchas Romanos est primus: ita inter cunctos reges Romanorum rex. Duces uerò Archiepiscopis, Comites Episcopis compara, & prosequere residuum, ut superius secundum Leonem nonum quodam loco continetur. B

Caput II.

ESset in primis stabiliendū fundamentū, quomodo ipsum imperium sacrum à Deo sit, deinde an dependeat ab eodē immediatè. Post hęc ubi hodie existat, & an à papa sit translatū cū ueritate de Græcis in Germanos, in persona Caroli Magni, ac de Electoribus imperij qua utantur potestate. Et quoniam istæ quęstiones uarię ac prolixæ, permultos recentiores doctores habentur, delegi tacendū esse. Vnū pręterire nequeo, quoniā penè omniū sententia indubitata est, Constantinū Imperatorē, Occidētis imperiū Ro. pon. Siluestro, ac eius in æuum successorib. perpetuo dono tradidisse: & ideò etiā si ratio de unitate principātis, scilicet aduersari bono & recto ordini, duo capita fore nō cōcluderet, pateret tamen in Occidente Imperatorē nullū nisi à papa dependenter imperiū cognosceret, iustè esse posse. Hāc radicē quo ad potui inuestigaui, præsupponens hoc etiam indubitatum esse. Constantinum talem donationem agere potuisse: quæ tamen quæstio nec soluta est hactenus, nec

soluetur

A soluetur uerisimiliter unquàm. Sed in ueritate supra modum admiror, si res ita est, eo quod in authēticis libris, & in historijs approbatis non inuenitur. Relegi omnia quæ potui gesta imperialia ac Romanorum pontificum, historias sancti Hieronymi, qui ad cuncta colligendum diligentissimus fuit, Augustini, Ambrosij, ac aliorum opuscula peritissimorum, reuolui gesta sacrorum Conciliorum quę post Nicenum fuere: & nullam inuenio cōcordantiam ad ea, quæ de illa donatione leguntur. Sanctus Damasus papa, ad instantiam beati Hieronymi, actus & gesta prædecessorum dicitur annotasse, in cuius opere de Siluestro papa non ea inueniuntur, quæ uulgò dicuntur. Legitur in certis historijs, Constantinū à Siluestro baptizatum, & ipsum Imperatorem tres illas sancti Ioannis, sanctorum Petri & Pauli ecclesias mirificè ornasse, ac annuos multos redditus, è diuersis massis terrarum in diuersis prouincijs & insulis, pro continuando lampadarum balsami & nardi pistici ac cæterorum, donasse, de quibus omnibus particularem mentionem in Pontificum libro reperies. Sed de donatione temporalis dominij, aut imperij Occidentis, nihil ibi penitus continetur. Verùm quòd postquàm Astulfus rex Longobardorum Exarchatum Rauennatem occupauit, cum alijs multis locis & Stephanus secundus natione Romanus ex parte Constantino, multis legatis ad Astulfum missis rogaret, imperiali ditioni loca restitui, & facere non uellet Astulfus: Stephanus Pipinum adiens, eum cum duobus filijs in reges unxit. Fuit etiam cum eodem Stephano orator missus Imperatoris, & à Pipino impetrarunt, ut Astulfum induceret, quòd imperio loca restitueret. Misit Pipinus, nec profecit. Vnde cum non posset sic ab Astulfo restitutionem impetrare, promisit Stephano se ui ablaturum ab eo, & sancto Petro daturū. Hoc auditu, reuertitur imperialis missus. Pipinus quæ promiserat expleuit. Forma uerò huius donationis, in gestis præfati Stephani, cum nominatione particulari omnium bonorum continetur. Zacharias papa monarchiam regni Francię in Pipinum transtulit, Lodouico rege deposito: de quo legitur 15.q.6.alius, & in gloss.c.uenerabilem. ex illo puto Pipinum sedi Apostolicæ fauisse. Post hoc Desiderius rex, iterum illas ciuitates aut earum aliquas, tēpore Adriani sexti cœpit. Adrianus papa multis missis ad eum legatis, repetijt ius sancti Petri, impetrare non potuit. Tunc Carolus magnus inuocatus per Adrianum, recuperauit, & iterum donauit sancto Petro solenni donatione, quæ in gestis eiusdem Adriani papæ continentur. Ex istis constat, Constantinum imperium per Exarchatum Rauennatem, urbem Romam, & Occidentem minimè papæ dedisse. Vnde continuè legitur, Imperatores usque ad tempora præfata, sicut prius pleno iure Romā, Rauennā, & Marchiā cū alijs locis possedisse. Et probat tex. 96. dist. benè quidā. ubi dicit de patricio præfecto nomine

B

Adoacris

Adoacris regis.& 63.dist.Agatho.96.dist.cũ ad uerum.cum similibus. Et Romanos pontifices legimus Imperatores fateri dominos. Scribit enim Agatho papa ad Imperatorem Constantinum, qui sextam Synodum congregauit, & multis annis sequutus est primum, quomodo urbs Roma sit ipsius Imperatoris seruilis urbs. Et Bonifacius papa ad Honorium, qui dicit: quòd ecclesiæ Romanæ ipse habet regere sacerdotium, sed Imperator humanas res. Et in fine dicit, Romam esse urbem suæ mansuetudinis. hic textus habetur. 91. dist. Ecclesiæ. Et ut breuiter dicam, nullibi contrarium legi, quin usque ad illa præfata Pipini tempora, Imperator remanserit in possessione locorum prætactorum. Nec unquam legi, aliquem Romanorum pontificum usque ad tempora Stephani secundi, in illis locis nomine sancti Petri aliquid iuris præsumpsisse habere. Hæc credo uera esse, non obstante famigera opinione de contrario, quæ in palea habetur Constantinus. 96. dist. quoniam absq; dubio si non fuisset illud dictamen apocryphum, Gratianus in ueteribus codicibus, & canonum collectionibus inuenisset: & quia non inuenit, non posuit. Vnde quæ postea addidit, pro palea ita illam confictam scripturam posuit, sicut multa alia inueniuntur ex apocryphis libris nostris inscripta. Ego etiam ad longum hanc scripturam in quodam libro inueni, quæ multo plus continet, quàm ea quæ in decreto ponitur loco præallegato, & diligenter eam examinans reperi ex ipsamet scriptura, argumenta manifesta confictionis & falsitatis, quæ pro nunc longum & inutile foret his inserere. Etiam est aduertendum, quod textus Constantinus. nonagesima sexta dist. est ex legenda sancti Siluestri extractus, & fundat ille qui imposuit decreto auctoritatem ipsius textus in approbatio, ne Gelasij in synodo: rogo uideatur 15. dist. sancta Rom. illa approbatio & inuenietur pauci roboris: quia dicit auctorem ignorari, & tamen per catholicos legi, & ea propter legi posse, qualis sit approbatio quisque considerare potest. Multæ enim sunt historiæ sancti Siluestri: una, in quo hoc non inuenitur quam sanctus Damasus ponit: alia cuius auctor ignoratur, quam textus non dicit ueram, sed legi posse. Neque dicit in illa hoc contineri, etiam antiqua decreta non habent textum, nisi usque ad uer. Item decreta Romanorum pontificum inclusiuè, & sic non inuenitur in illis libris iste. uer. de historia Siluestri. Quinta etiam uniuersalis Synodus, quę de approbatis doctorum omniũ & scripturarum approbatarum libris mentionem facit, ac etiam ipsa synodus Martini papæ, quæ fuit contra asserentes unam uoluntatem in Christo, scilicet contra Petrum & Sergium, renouans approbatas scripturas, ut egomet uidi: nullam de istis historijs faciunt mentionem, nec quisquam approbatus aut nominatus inter ueridicos, quem unquam uidi. Ego legi in Vincentio historiarum 24. lib. in fine

A fine, secundum sanctum Hieronymum, Constantinũ uxorem Faustum, & filium Crispum crudeliter occidisse, & in extremo uitæ, ab Eusebio Nicomediæ episcopo baptizatum, in Arianã hęresim declinasse. A' quo tempore (inquit Hieronymus) ecclesiarũ rapinę, & totius orbis discordia sequuta est, usque in pręsens tempus. Ista libro de actibus Siluestri, quem Vincentius dicit à quodam cuius nomẽ ignorat, è Græco translatum, ut eodem lib. cap. 9. habetur, manifestè contradicunt. Quis non crederet potius Hieronymo approbato, quàm ignoti auctoris scripturis quę apocryphæ dicuntur, quando auctor ignoratur? Textus etiã qui ascribitur Melchiadi papæ, qui habetur. 12. q. 1. futuram, qui uidetur huic dicto aliquantulũ obstare, non est Melchiadis papæ secundum gloss. quandam & etiam rei ueritatem, quia Melchiades pręcessit Siluestrum, ut patet in catalogo Romanorum pontificum. Et si Constantinus fuit baptizatus à Syluestro, secundum commune dictum, tunc patet titulum illius textus falsum, quia loquitur de baptismo Constantini. Et etiam si Melchiadis foret ille textus, adhuc non haberetur argumentum ex ea contra præmissa: quia non dicit aliud, quàm Constantinum sedem Romanam imperialem reliquisse, & Petro & successoribus concessisse. Hoc est quod ubi fuit sedes imperialis, quòd ibi sit modò papalis, quod non negatur. Et uerum est, Constantinum imperatorem tempore Melchiadis papæ fuisse, & tunc

B Christianum, per Augustinum in multis locis hoc habetur, & maximè in Epistola ad Gloriũ & Elusiũ, & quibus hoc gratũ est, quæ incipit: Dixit quidem apostolus, & hoc cõcordat cũ Hieronymo. Vidi etiã decretũ Leonis papæ in synodo Romana, cũ subscriptitione episcoporũ & clericorũ & ciuium Roma. ubi Leo papa Othoni primo restituit omnia loca per Pipinũ, et Carolũ, et Robertũ reges, sancto Petro data. Et nominantur eodẽ decreto omnia loca, & nullã facit de donatiõe Cõstantini mentionẽ. Sunt meo iudicio illa de Cõstantino apocrypha, sicut fortassis etiam quædam alia longa & magna scripta, sanctis Clemẽti & Anacleto papę attributa. in quib. uolẽtes Romanã sedẽ omni laude dignã, plus quàm Ecclesię sanctę expedit & decet exaltare, se penitus aut quasi fundãt. Si quis illas omnes scripturas illis sanctis attributas diligẽter perlegeret, et eorũ tẽpora ad illa scripta applicaret, ac deinde in opusculis omniũ sanctorũ patrũ qui usque ad Augustinũ, Hieronymum, & Ambrosiũ fuere, ac etiam de gestis Conciliorũ, ubi authentica scripta allegantur, usum & memoriam haberet: hoc inueniret uerum, quia nec in illis omnibus scripturis, de illis præfatis epistolis mentio habetur, & etiam ipsæ epistolæ applicatæ ad tempus eorum sanctorum seipsas produnt. Scribitur in Clemẽtis Epistolis, quomodo papa fuerit & Petri successor, & post Petri mortẽ ad sanctum Iacobum has fingit scriptor misisse epistolas, qui fuit frater Domini & Hierosolymorum episcopus

episcopus, & est manifestũ Iacobum prius Petro octo annis finisse A
martyrio uitam. Et hæc una de causis, cur inter catholicas Epistolas ea quæ Iacobi sunt præcedunt, ut scribit Beda super canonicis Epistolis in principio. Scribitur quoque ipsum Clementem successorem fuisse Petri, & hoc idem in alijs quæ sancto Anacleto adscribũtur, legitur. Quomodo sancti uiri Hieronymus, Augustinus, Optatus, Mileuitanus, & cæteri, qui omnium Romanorum pontificũ catalogum posuerunt, hoc ignorassent: qui Clemẽtem non interserunt, uel saltem non immediatè post Petrum ponunt, si ipsas Epistolas aut tunc uidissent, aut pro authenticis habuissent. Inuenitur insuper in ipsis Epistolis de episcoporum à sacerdotibus differentia, quę longo tempore post hoc (ut Hieronymo placet & Damaso) in Ecclesia orta est, ex allegatis etiam in ipsis Epistolis ac alijs innumeris, ista patere possent, quæ hic superuacuè ponerentur. Non opus foret diuinam ipsam & omni laude superexcellentissimam Romanam primam sedem, sc his ambiguis iuuare argumentis, quæ ex illis Epistolis extracta, decreto Gratiani inserta inueniuntur. Sufficienter quidem & multò elegantius, ueritas ipsa ex usitatis certis & approbatis sacris spripturis & doctorum scriptis, absq; hæsitatione haberetur. Sicut nec de Constantini donatione se maiorem arguere deberet, quæ si etiam indubia foret: quid in spirituali cathedra potestatis ecccleſiasticæ augere possit, quisq; intelligit. Non adhuc dubitaretur de eius ualiditate solum, quæ diligẽti inquisitione, quã B
pro ueritate scienda reperire potui scribo, saluo in omnibus iudicio sacræ Synodi. Et si omnia illa quę prænarrata sunt, ex acceptatione Ecclesiæ firma censeri debent, placet & mihi: quia etiam illis omnibus scripturis è medio sublatis, sanctam Romanam Ecclesiam primam, summæ potestatis, excellentiæ, intercunctas sedes, quisq; catho licus fateretur.

Caput III.

VErùm adhuc uolunt quidam, & est opinio uulgatissima, imperium translatum in Germanos per Adrianũ, in personam Caroli Magni, iuxta ea quæ Innocẽt. 3. dicit in c. uenerabilem. de elect. Sed fateor me nunquam in antiquis approbatis libris hoc legisse, licet Stephanus. 2. unxerit Pipinum & eius duos filios in reges, non tamen habetur de imperij translatione: uerùm quòd Carolus certis decretis, ac etiam Gestis Adriani, patricius Romanus uocatur. Post quàm enim dono Pipini patris Caroli, ad ius & proprietatem sancti Petri deuenerũt, ciuitates & loca ibi in Gestis Stephani. 2. nominata, quæ postea aucta sunt, quia plures ciuitates amplas dederunt iuri sancti Petri, & tonsi sunt ciues illarum more Romanorum: tũc opus erat in illis omnibus locis defensore & patricio: & deputatus fuit Carolus Magnus pro patricio, ut habetur. 63. dist. c. Adrianus. & in Synodo, ubi ipse rex Franciæ & Longobardorũ nominatur.

Et ha-

A Et habebat patricius (quia pater patriæ) curam iudicij temporalis, & præfuit in tẽporalib. papa se de ipsis minimè intromittente: imò patricius secundum gloss. antiquã in c. Adrianus. 63. dist. pater papæ in temporalibus fuit, sicut papa in spiritualibus eius pater. Patricij dicti, quia ipsi ut patres filijs, Reibuplicę ꝓuidebãt. Isodo. 9. Etymo. Et solebant coronati imperatores patricij uocari. ut legitur de Henrico. 4. qui fuit anno Christi. 1061. Quoniã mortuo Nicolao 2. Romani coronam eidem miserunt, & pro eligendo Pontifice interpellauerunt, qui uocatis plerisq; Italiæ Episcopis, generaliq; conuentu Basileæ habito, eadẽ imposita corona, patricius Romanorũ appellatus est: ubi cõmuni omnium consilio, Romanorumq; legentib. Cadelo Permensis presul. 7. Calen. Nouemb. Papa declaratur, qui & Honorius appellabat̃. Sed Anselmus quidã Episcopus Lucæ ciuitatis Thusciæ, qui Alexander nominabat̃: à certis Romanis & Normãnis præelectus. 27. diebus cathedram occupauit, usq; ad mortẽ. Cui successit Hildebrandus, cui & Gregorius. 7. qui Henricum Imperatorem excõmunicauit. Vnde hodiernũm Conciliũ distans. 372. annis ab illo Basileæ. 1433. celebratur. Cuius tempore serenissimus Sigismundus, Romæ ab Eugenio imperiali diademate insignitus, & Concilio ut ipse Henricus & cæteri catholici imperatores interest. Sunt uerò anni precise 520. quib. per Henricũ primũ patrem Othonis primi, ipsa Basilea ciuitas, id est, regalis ciuitas (destructa magna

B Augusta, quę non multum distanter sita erat) per Vngaros funditus ædificata, & in Ecclesijs fundata fuit. de hoc non plura. Redeundo ad primũ, admittendo ea quę de patriciatu Caroli dicta sunt, non sequitur quod ea propter fuit de Gręcis imperium trãslatum: imò in gestis octaui Constantinopolitani concilij manifestè apparet, ac etiam post hoc usque ad Othonem primum, quòd Romani pontifices, Nicolaus primus, Adrianus secundus, recognoscunt Basilium Imperatorem, qui illam synodum conuocauit, & filios suos, ac Leonem post hoc Imperatores Romanorũ. Et nõ inuenitur in ipsis historijs, ucrum Carolum nominatum Imperatorem: sed regem & patritium Romanorũ. Licet quędã historię habeant, ipsum in fine uitæ quasi, Augusti nomen à Romano populo recepisse, & etiã post eius mortẽ Imperator nominet̃ aliquando, ut. 15. q. 6. alius. Ego em̃ Colonię in maiori ecclesia, uolumẽ ingens omniũ missiuarum Adriani primi ad Carolũ, & ipsius Caroli responsiones, & insuper copias omniũ bullarũ, uidi & fateor me nunquã translationẽ illã legisse: tamẽ imperij nomẽ multũ lego cõmune antiquitus fuisse. Vocabat̃ enim Imperator electus per exercitũ, ut dicit sanctus Hiero. 93. di. legimus & maximè in historijs reges Italiæ Imperatores fuisse legunt̃, sicut etiã legi Berengariũ Imperatorẽ nominatum, & alios multos. Etiã Ludouicus Pius rex Frãciæ legit̃ imperator. 63. dist. ego Ludouicus, &. 4. di. c. de capitulis. probat Lothariũ

Ff Impera-

Imperatorem & Pontificē nominari, & similiter de Ludouico patet ibidē. Vnde si omnia bene resoluunt, qui imperare habebāt maximè in Italia, Imperatores uocari aut reges solebant. Scimus deinde, quomodo post mortē Cōradi regis, defecit illa successio regum à Pipino & Carolo: & quomodo ordinatione & suasu ipsius Cōradi iā in ultimis agentis, Henricus dux Saxoniæ in regē electus est, & ad eū insignia regia Cōradi delata sunt. Ac insuper scimus, quomodo regnū per successionē in Othonē primū, secundum, & tertium deuenit. Et tūc tēpore Henrici & Othonis primi, maximę diuisiones & bella in Italia, hinc inde per mundū fuerūt: & quomodo iam ille, iā iste, iam Arnulphus, pòst Berēgarius, & tūc Hugo, tunc Albericus, inter se bella habuere. Hugo eīn rex, Romam, & cæteras uicinas regiones diu sub se habuit, deinde expulsus Albericus eandē Romanam ciuitatē occupauit, & de similib. multa & uaria uidere posset, q legeret historiā Liutprandi diaconi Ticinēsis Ecclesiæ, ad Raimundū Hispaniæ prouincię Liberitanū Episcopū, q fuit in cancellaria Berengarij. Quoniā quòd à tempore Basilij Imperatoris Constantini eius filij, & huius filij Leonis, & Carolo Caluo usq; ad Othonē primū, hinc inde in Europa actū est, disertè scripsit: & uerè (ut creditur) quia tūc multis arduis idē ipse interfuit. Vnde si cūcta resoluis, tunc ab Henrico primo, Alemanni per potentias armorū, & maximè per primū Othonē, regni Italię & urbis Romanę, regni Arelatensis, ac ipsius Germanię dominia acquisiuerunt: & ex tunc nominati sunt Imperatores, postq; Berēgarius, Hugo, Arnulphus, & Albericus defecere. Quō aūt urbis Romanę ac Italię dominium per Othonē Romanis desiderantib. armis acquisitum fuerit: longū nimis foret enarrare. Et miror multum, quod Gratianus. 63. di. in Synodo, loquens de inuestituris Episcoporum qui textus Othonē probat Imperatorem & regem Italiæ & Theutonicorum: nō posuit illam restitutionem ciuitatum quondam donatarum Romanæ ecclesiæ. Et quia tenuit tale dominium urbis Romanæ & Italiæ Otho, Imperator est nominatus ipse, & omnes eius successores: licet dominium urbis, & ciuitatum donatarum quondam per Pipinum & Carolum, & post hoc per alios reges, 63. di. ego Ludouicus. restitutum sit Romano pontifici. Et sine dubio aliquid sibi restituentes Ecclesiæ reseruarunt: ratione cuius ultra regium nomen imperij ad modum priscorum decorantur, sicut quondam Carolus Magnus patriciatū & uocatur aduocatio in c. uenerabilem ad elect. Si enim in homines subiectos Ecclesiæ Imperator nihil imperij haberet: quomodo posset ipse per coerctionem ipsos ad obedientiam iuris sancti Petri arctare? & quomodo iura sancti Petri posset (sicut iura Apostolica) conseruare? 60. dist. tibi domino. Sed extendere me pro nunc nolo in istis quia præsentis speculationis non sunt, sufficit præfata tetigisse.

Caput

A *Caput IIII.*

INsuper de electoribus imperij esset tractandum, de quibus in c. uenerabilem.de electione dicitur. Et uolunt doctores dicere, ipsos nomine Romani populi eligere, de quo per Ioan. An in addi. spe.de repræ. possunt uer.finali. uer. Item quod obtentum. Omne enim ordinatum imperium uel regnum (ut superius quodam loco dictum est) ex electione ortum capit, & tunc uera Dei prouidentia censetur prælatus. Vnde Valentinianus & Martianus Imperatores ad Leonem papam de congreganda Synodo scribunt sic: Victores Valentinianus & Martianus, gloriosi triumphatores semper Augusti, Leoni reuerendo archiepiscopo gloriosæ ciuitatis Romæ. Ad hoc maximum imperium ueri Dei prouidentia & electione, senatus excellentissimi, cunctæque militiæ. Secundum hoc enim Henricus primus pater Othonis, ordinatione Conradi regis, legitur per electionem constitutus rex, quum prius esset dux Saxoniæ, & primò factus est rex Theutonicorum. Otho uerò eius filius, à Synodo & Romano populo accepit potestatem, successorem sibi eligendi, ut dicit tex. in synodo. 63. dist. allegatus, & hoc quo ad regnum Italiæ secundum gloss. & secundum illam ordinationem, usque ad tertium Othonem est seruata successio. Post cuius mortem, Henricus secundus filius fratris tertij Othonis electus est. Et B hic Imperator consensu procerum primatum, & utriusque status cleri & populi, perpetuos Electores qui uice omnium elegerunt, ordinauit tempore Gregorij. 5. Alemanni, consanguinei quondam Othonis. Non est igitur eo modo concedendum, electores à Romano pontifice potestatem eligendi habere, sic quid nisi ipse consentiret, non haberent, aut si uellet, ab ipsis tollere posset. Quis rogo dedit populo Romano potestatem eligendi Imperatorem: nisi ipsum ius diuinum & naturale? per uiam enim uoluntariæ subiectionis & consensus in præsidentiam, prælationes concordantiales rectè & sanctè constitutæ sunt, in omni dominandi specie: omnis enim uiolentia iuri obuiat. Obtẽperare enim regulis, est ex generali pacto humano. 8. dist. quæ contra mores §. generale. l. fin. C. de iurisdict. om. iudi. ff. quod cuiusque uin. leg. 1. §. ij. Sicut enim in Toletano concilio anno Christi 581. tempore Sysenandi regis, in cap. 75. statutum fuit, tunc defuncto rege, primates gentis cum sacerdotibus successorem regni Concilio communi constituere habent, ut dum unitatis concordia retinetur, nullum patriæ gentisque disidium per uim ambitionis oriatur. Et subiungit constitutio: quod qui aliter tyrannicè regnum usurpauerit, ille excommunicatus sit, & ponit horrendam anathematizationem & maledictionẽ. Dicuntur enim reges Græcè βασιλεῖς eo quod tanquã bases in colligantia concordantiali populum sustineant, quare bases coronas habent. Tyrãni Græcè idem quod reges Latinè: tyro fortis dicitur, & tyrannus fortis rex. Et postea in usum uenit, ut tyranni dicantur

pessimi & improbi reges, luxuriosi, dominationis cupiditatem & A
crudelissimam dominationem in populo exercentes, ut dicit Isido. 9. etymo. Inuasores itaq; domini, non uocati nec electi, tyranni dicuntur. Ecce si ea quę superius habentur ad mentem reuoces, quō omnis superioritas, ordinata ex electiua concordantia spontaneæ subiectionis, exoritur: & quòd populo illud diuinum seminarium, per cōmunem omnium hominum ęqualem necessitatem & æqualia naturalia iura inest, ut omnis potestas quæ principaliter à Deo est, sicut & ipse homo, tunc diuina censeatur, quando per concordātiam communem à subiectis exoritur. Vt sic constitutus, quasi in se omnium uoluntatē gestās in principando, publica & cōmunis persona, ac pater singulorum uocetur: in recta regulari ordinata potentia gubernans, absq; fastu superbiæ, dum se quasi omniū collectiuè subiectorum, sibi, creaturā cognoscit, singulorū pater existat. Hoc est illud ordinatum spiritualis colligantiæ diuinū matrimonium, in radice duratiuę cōcordantię collocatū, per quod ista res publica, optimè ad finē ęternę fœlicitatis summa pace dirigitur. Et quia huius radices diuini & humani iuris superius habentur, non replico idē: sufficit scire, q; electio libera, à naturali & diuino iure dependens, non habet ortū à positiuo iure, aut homine quocunq;, ut in eius arbitrio existat, quo ad hoc ualiditas electionis, maximè in eligendo regem & Imperatorem, cuius esse & posse ab uno homine non dependet. Vnde electores qui communi consensu omniū Alemanno B
rum, & aliorum qui imperio subiecti erant, tempore secundi Henrici constituti sunt, radicalem uim habent ab ipso cōmuni omnium consensu, qui sibi naturali iure Imperatorē constituere poterant: nō ab ipso Romano pontifice, in cuius potestate non est, dare cuicunq; ꝓuinciæ per mundum regē uel Imperatorem, ipsa nō consentiēte. Sed concurrebat ad hoc consensus ipsius Gregorij. 5. tanquā unius pontificis Romani, q iuxta gradū suum in consentiendo in cōmunem Imperatorem interesse habet. Rectè sicut in Concilijs uniuersalib. concurrit in primo gradu auctoritas ipsius, per consensum cum alijs omnib. ipsum Conciliū celebrantib. uigor nihilominus definitionis non ab ipso primo omniū pontifice, sed ex cōmuni oīm & ipsius & aliorum consensu dependet. Sed q; in cōstituendo rege aut Imperatore, ipsius sacerdotij sicut & laicorum consensus interuenire debet, hoc non est ex eo, quia imperium regiū supereminet imperatiuè sacerdotio, quia scimus sacerdotium Soli, & imperium Lunę ęquari, ut in c. solitæ de maio. & ob. sed quia ipsa accidentalia rerum temporalium, sine quibus sacerdotium in hac caduca uita aliquandiu subsistere nequit, ipsi imperio (ut uult Aug. 8. dist. quo iure. 23. q. 7. quicunq;) & suis legib. subsunt. Cui igit̄ cura esse debet de conseruando sacerdote in esse, illius interesse etiā in regem consentire. Quare ad Romanū pontificē, qui sacerdotij maximā curam gerit,
ualde

A ualde ſpectat,ita puto in ueritate cõſenſum Romani põtificis à principio interueniſſe,dum iſti electores conſtituerenť.Vnde ipſi communi fungentes legatione omniũ qui imperio ſubſunt,etiã totius ſacerdotij & Romani pontificis eligunt:qui electus,ſine dubio ex ipſa electione cuncta conſequiť,ut notat Io.in gloſſ.93.diſt.legimus. & Inno.in c.uenerabilẽ de elect. Et ita teneť ut notat Hoſti. de. uer. ſig.ſuper quibuſdã.& gloſſ.in Clem.Romani.ſuper uerbo reges de iureiur.quoniã ſubiectionẽ omniũ habet, & per conſequẽs imperãdi poteſtatẽ,in qua cõſiſtit imperij eſſentia:dicti eñ prius fuere,ab imperãdo exercitui.Vnctio aũt & coronatio,quas etiã legimus alijs regib.tribui,nec arguunt in papa maioritatẽ,ſupra ipſam electionẽ confirmandã uel infirmandam,uel ſuper ipſum etiam imperiũ quo ad tẽporalia ſicut nec unctio quę fit regi Francię Remis,aut coronatio ipſiusmet Imperatoris per archiepiſcopũ Colonieſem Aquiſgrani.Et hoc ex eo,quia legiť Othonẽ primũ,ab archiepiſcopo Maguntinenſi Hildeberio, Aquiſgrani inunctum in regem Alemanniæ & Francorũ , de cõſenſu & uoluntate principum & totius populi Alemãnię,Saxonię,& Franciæ.Sic etiã legitur ab Hergero archiepiſcopo Maguntinenſi,unctionem & diadema mortuo Cõrado rege,Henrico primo de cõmuni omniũ conſenſu oblatam:qui recepto diademate noluit iungi,quia dixit ſe indignũ.Ex quib.patet unctionẽ & diadema nihil prǣſtare imperiali poteſtati.Inſignia
B eñ illa,quaſi ad maieſtatem ſacram,quæ imperio ineſt,oſtendendã, materiali uiſibili ſubiecto imperij,cũ ceremonijs impenduntur,ut ſint ſigna prǣdicãtia admirandã illã potentiã,ſicut ſimilia in Ro. põtifice uidemus fieri tãtum, ante omnia talia papa eſt poſt electionẽ. Nonne etiã ꝙ in coronatione quę per papam Imperatori impenditur mutať,ut prius rex & poſtea Imperator uoceť:nihil minus põtẽtia imperãdi prius in eo fuiſſe arguit,ut notiſsimũ eſt.Fuit itaꝗ in ueritate Imperator,dũ in libera poteſtate habuit imperare,etiam ſi uulgò ita non nominareť: ſed ut ad ipſam coronationẽ anhelet rex, ſeruatur huic ſolennitati hoc nomẽ.De qua quidẽ coronatione diadematis & alijs,notat gloſſ.in Cle.Ro.allegata,ſub uerbo ueſtigijs. Dũ eñ(ut dicit Iſido.9.etymo.)Duces titulis Imperatoris fungerentur,ſenatus cẽſuit,ut Auguſti Cæſaris hoc tantũ nomẽ eſſet, & eo nomine à cęteris gentiũ regib.diſtingueret. Ex hoc Cæſares ſibi hactenus hoc nomẽ ceperũt,maximè dũ à Rom.pontifice(à quibus Rom.imperiũ depẽdet)diadema te inſigniunť.Et quia hęc materia à multis diſertiſsimè eſt tractata,ſufficiat nobis ſcire ꝙ noſtri electores imperij,dũ eligũt uno cõmuni omniũ qui ſubſunt imperio cõſenſu,per concordẽ oĩm transfuſionẽ in eos (in qua quidẽ cõcordia Rom.pon.Grego.5.includebať)hoc agũt.Et ex hoc,ex electiõe Imperator efficiť,abſꝗ quacũꝗ cõfirmatione.Rectè in Cardinales utilis Eccleſiæ poteſtas per coẽm omniũ tacitũ uel quendã expreſſum

consensum in eligendo papa trāsfusa est.& ideo absq; cōfirmatione A
electus papa est.Et sicut potestas electiua, hac concordātia uenit in certos utriusque status principes:ita quum par esse debeat potestas tollendi ab ipsis hanc potestatem, non puto Ro. pontificem solum ab ipsis principib.abdicare eandem, sed cōcurrente tam ipsius Ro. pontificis quàm aliorum omnium consensu,non dubitatur ab ipsis tolli posse hanc potestatem. Et hoc est cōmune omnium peritorū dictum,potestatem condendi leges populi Ro. ab Imperatore tollere posse,quoniam ab ipsis potestatē habet. Sic legimus populum Ro.longo tempore à regibus rectum, superbiam regum non ferentem,annua imperia,binosq; cōsules fecisse:sic & dictatores &c. quæ ipsius regimini secundum tempora uidebantur conuenire.

Caput V.

SEcundum ordinem inuestigāda est concordantia, qua rectitudo imperij subsistit. Et primò præsupponitur id, quod uulgò notissimum est,quòd imperialis celsitudo est independens quo ad sui naturam:imò primo & supremo distincta à spirituali sacerdotali potestate.96.dist.duo sunt:habens dependentiam immediatam à Deo 97.dist.Ecclesiæ meæ: & omnibus præest.7. q.1. in apibus.11. q.1.uer.hic si quis uer.uolumus.Est princeps & dominus mundi,in cuius potestate omnia sunt.13.dist.quo iure.24. q. 8. conuenior.63. dist.ego Ludouicus.Et papa supra eum, quo ad ipsa imperialia iura,non est.23.q.1.in summa.q.7.non si.9.dist.de capitulis. Et ad hoc B
faciunt præscripta,& 66.dist.quum ad uerum,multa habens singularia,in quibus à papa & Synodo honorabatur.63.dist.Adrianus.2. & c.in synodo.& c.reatina, quem etiam dominum suum uocat sæpe papa,& honorat 97.dist.Ecclesię meę.ut superius patuit,de Agathone papa ad Constantinum scribente:quoniam ipse est cōmunis omnium pater post Deum in authoritate, neq; uirū quod ex dote est in fi.coll.s.Multæ possent tam legales sanctiones quàm aliorum scripta adduci:sed hoc est supremum priuilegium, quia minister Dei est(ut dicit Paulus ad Rom.13.)& est ut uicarius Iesu Christi in terris,ut scribit Anastasius papa ad Imperatorem dicens:Pectus clementiæ uestræ,sacrarium est publicæ fœlicitatis,ut per instantiam uestram,quam uelut uicarium præsidere iussit in terris, Euangelicis Apostolicisq; præceptis nō dura superbia resistatur,sed per obedientiam quæ sunt salutifera,compleantur. Ecce quòd Imperator Christianorum in sua pręsidentia Christi uicarius,qui rex regum et Dominus dominātium existit. Vnde sicut Christus est Rex regū, ita omnes reges in potestate regnantis dominij quid diuini habet. Quapropter reuerentia & obedientia eis debetur. Vnde dū quid pręcipitur,quod obuiat diuino pręcepto:manifestum est,illud pręceptum nihil participationis diuini imperij habere.Quapropter ei non obeditur impunè 11.q.3.Iulianus cum alijs ibi positis textibus,

& 10.

A & 10.dist.in multis capitulis, & q. per totam. Quare ille omnium principum principatum rectè tenet, qui suum imperium substitu it Christo uictori & triumphatori, & per fidem eidem Christo & suis legibus se subijcit. Ex qua re imperium Christianorum supereminet cunctis dominijs, tanquam Deo proximum.

Caput VI.

EST autem considerandum quod uirtus præceptiua non excedit terminos imperij & subiectionis, ut patet ex textu, ego Lodouicus. ubi licet Lodouicus se Imperatorem scribat: tamen quia ipsi non subiacebant de facto, nisi regnum Franciæ & Longobardorũ, illis præcepit. Et secundum hoc oportet dicere, quòd Imperator Romanorum, secundum imperium, quod quondam Romani uirtutibus acquisiuerunt, ut dicit tex. 28. q. 1. uer. ex his. dicitur Imperator mundi dominus à maiori parte ipsius mundi nomen capiens: quoniam Romani maiorẽ mundi partem subiectam habuerunt, nõ totum: quia Caspios montes, & portas Alexandri uersus Scythiam septentrionalem, & Norduegiam, & partes ultra Caspium mare, ultra Imaum montem, & regnum Senæ, ac etiam ultra Carmaniam desertam uersus Indiam, & orientem Aratosiam, & illas Indicas regiones quæ ultra Indum fluuium & Gangem existunt, & maximã omnium Taprobanã insulam: neq; uersus meridiem Arabiam feli-
B cem, quæ est ultra Persicum mare circa Indicum sinum, ac Trogloditicam regionem, ac Nubiam maximam regionem, ac cæteras quæ ultra desertum maximum Libyę & Mauritaniæ habitant, non acquisiuerunt. Quæ quidem regiones (ut mihi ex Cosmographia Ptolemæi Claudij constat) non paruam mundi partem: imò penè medietatem terræ habitabilis occupant. Sola enim India, mutatas uillas ad nouem milia dicitur continere. Scythia etiam si urbes non habeat, populum tamen maximum habet. Nubia & Troglodítica regiones, quæ ultra solstitialem circulum sunt, habentes utrasque umbras, sicut Taprobana insula, non sunt ita habitatæ propter æstum maximum: neque Norduegia & fines Scythię, propter frigus, tamen multa in eis regna sunt. Nam Troglodítica regio, continet imperium Noges Iohan, quem nos Pręsbyterum Ioannem nominamus, qui Christianus & diaconus esse fidelissimus cum 70. subiectis regibus dicitur: credo tamen non esse populosa & magna regna. Nulla aũt partiũ orbis tot habet homines sicut Europa secundũ suã quantitatẽ, quoniã non est quarta pars Asiæ, nec medietas Aphricæ. Incipit aũt in Cõstantinopoli, & pertingit ad Gades Herculis ultra Hispaniam, in qua Roma occidẽtalis ciuitas sita est, quare occidẽtale Ro. imperiũ dicit: & totius mũdi, qa gẽtes illi subiectę maiorẽ numerũ hominũ cõstituebãt. Nunc uerò uidemus, ad quid deuenit illud admirandum imperium.

Oportet itaq; dicere, quòd si iurè Romani possidebant monarchiā A modo dicto, quod tunc Imperator in quem translata est potestas, iurè mundi dominus est. Si uerò imperium non iurè nisi ex electiua concordia subiectorum possidetur, iuxta præhabita: tunc non est dominus, nisi subiectorum actu, & oportet intelligere Imperatorem dominum illius mundi cui imperat esse.

Caput VII.

Verù'm quia excellentia imperialis, ex aliqua diuina colligantia & approximiatione ad Deum cunctorum regem, constituitur: graduationes consideramus secundum hanc excellentiam, secundum accessum & recessum ad ipsum Deum: dicendo: hunc minimum, qui in publico regimine minimè Deo assimilatur: hunc maximum, qui maximè. Et sic rex Tartarorum, quia per leges diuinis institutis minimè concordantes gubernat, minimus dicitur. Rex sectę Machometanæ maior, cum ueteris Testamenti statuta, ac certa noui ueneretur. Rex Christianorum maximus, cum tam leges naturæ, quàm utriusq; Testamenti, & orthodoxam fidem acceptet. Et secundum hanc considerationem sacri principatus, dico maximam imperij potestatem consistere. Omnis enim Rex & Imperator, habet officiū publicum ad publicam utilitatem ordinatā: publica uerò utilitas est pax, ad quam ordinantur iustitia, & iusta prælia. Principium autem pacis est ad finem æternum dirigere subditos, B & media illum pertingendi, sunt sacra instituta religionum. Quare prima cura imperialis in ijs obseruandis uersatur. Ita legimus Paganos Imperatores, pontifices maximos nominari, propter curam quam religioni impendebant. Si igitur hæc est principalis cura imperij, & ad eam cætera omnia seruiunt: non habet dubium Christianum imperium cæteris excellere, sicut sanctissima & mundissima nostra religio Christiana, in sanctitate & ueritate uincit. Et sicut omnis rex & princeps identicè, quo ad præscripta curam gerere debet: ita quo ad uniuersum Christianum populum Imperator. Rectè sicut Romanus pontifex primo sui Episcopatus, deinde Metropolis, post hæc Patriarchatus & uniuersalis Ecclesiæ curam fidei, & quæ ad eam spectant, gerit: ita Imperator, curam custodiæ gerit, primò quo ad imediatè imperio subiectos, post hæc quo ad subiectos, per medium principum sibi subiectorū immediatè, ac deinde quo ad subiectos per mediū regū & principum, ꝓpriè sibi non subiectorū, sed lateralia loca sibi uendicantiū, et eum primum omniū recognoscentiū. Vnde sicut princeps prouinciæ, in temporalibus administrationibus curam custodiæ gerit dictatorum, pro cultu & religione, & bono statu Reipub. in prouincialib. Cōcilijs, et rex in regalib. quæ superius uniuersalia prouinciarū pluriū dicunt Concilijs, ita Imperator uniuersaliū, quę in uniuersali totius catholicę Ecclesię Concilio

A Concilio ſtatuuntur. Et oportet quemque principum pro cura illa quam gerit, pro tuenda Chriſti Eccleſia rationem reddere. 24. q. 5. dicat. & c. regum. & c. omnes principes. Iſto modo Imperator dicitur aduocatus uniuerſalis Eccleſiæ, propter hanc curam protectionis ſtatutorum, & cuſtos fidei orthodoxæ. Legitur Martianũ in cõcilio Chalcedonenſi cuſtodem fidei appellatũ. Et Baſilius Imperator, in principio octaui Concilij uniuerſalis dicit: ſibi diuina & benigniſsima prouidentia, uniuerſalis nauis fidei gubernacula commiſſa. Sicut enim magiſterium definiendi & ſtatuendi ea, quæ ad orthodoxam uniuerſalem fidem Chriſtianam ſpectant, ſacerdotio à Deo committitur: ita imperio ſacro gubernare, confirmare, & cõſeruare illa, quę à Deo per ſacerdotium ordinantur, cõmittitur. Vnde licet Philippus Imperator, primꝰ fuerit Chriſtianus Imperator, uita functus breui eſt poſt tempore parum in uniuerſo profecit, & licet Conſtantinus Imperator authoritatem dederit per uniuerſum orbem Eccleſias ædificandi, & poſt eum omnes baptizati ſint Imperatores, licet à fide aberrauerint aliqui, ut ipſemet Conſtantinus ſecundum Hieronymum, Iulianus apoſtata, & Conſtantinus: non tamen fundo, tãtum imperialẽ curam, quo ad fidei cuſtodiam uniuerſalem, in una ſucceſsione qua Imperatores interim ſucceſſerunt fideles fidelibus, ſed in ipſa radicali transfuſione poteſtatis à Chri-
B ſtiano populo. Dico Romanum populum omnem Chriſtianum populum, quomodò Chriſtiani omnes erant tũc, qui imperio ſubiacebant. Vnde dicitur facto Romano populo Chriſtiano, conſtituti Imperatores ab eodem, ſecundum hanc populi qualitatem, Conſtituti ſunt rectores. Ex quo credo hoc uerum, quod dicitur in c. uenerabilem de elec. quia populi intentio non eſt niſi ſecundum ſuam qualitatem fidei imperium transfundere in rectorem: quod tunc hęreticus non ſortiatur poteſtatem imperij ex electione. Sed ſi papa qui in Epiſcopatu fidei principatum gerit, electum in fide errare inueniret: declarare poſſet eum non eſſe Imperatorem. Non tamen nego, quin ſucceſsio etiam operetur ad hãc curam, ut ſicut legimus in uarijs Synodis nominatis, Imperatoribus fidei cuſtodiendę curã commiſſam, ita & ſucceſſoribus, ꝓpter hoc acclamatum reperio per Chalcedonenſem Synodum Martiano in laudibus, Nono Cõſtantino æterna memoria. Et per hoc aperta eſt uia inueſtigandi ex uera radice, exaltationem imperij Chriſtiani ſuper omnia imperia, ac ipſius Imperatoris ſuper omnes reges & principes Chriſtianos, & ea propter quia utilis fidei cuſtos ac ſtatutorum, utilium conſeruator, quam quidem conſeruationem abſque imperio in cunctos nõ poſſet perfectè habere. Vnde ſicut uniuerſalia ſtatuta ad fidem catholicam ſpectantia, tam ad ipſius eſſe conſeruationem & augmentum, uniuerſos Chriſti fideles ligant: ita omnes imperio ipſarum ordinationem conſeruatorio ſtatuto ſubſunt. Et ideò credo, ſi Impe

rato

rator conseruaturus leges sanctarum harum ad fidem spectantium A
difinitionum adderet, sicut Iustinianus, Martianus, & alij Imperatores fecerunt: quod tunc illæ ita uniuersaliter ligarent, sicut ipsa principalis, licet aliæ leges eos fortè non astringerent, qui de facto priuilegio superioritatem imperij non recognoscunt.

Caput VIII.

OCcasione præmissorum inquirenda sunt ista. Primò quid laici in Concilijs sacerdotum possint, & ibidem de Imperatore, quid in uniuersalibus Concilijs inueniatur egisse. Post hæc de Cōcilio imperiali omnium subiectorum ipsi, & eius utilitate aliquid subiungetur. Et ultimo de reformatione imperij aliqua cogitata explicabuntur. Superius habetur quomodo laici in uniuersali Synodo inuitati ad audiendum intersunt, & se gestis ut testes subscribūt. In synodo sacerdotum parochialium non est dubium laicos accusari posse, & eos ad defendendum se admitti debere, iuxta definita in quodam Maguntinensi cōcilio: sed in alia Synodo, ubi ea quæ sunt canonica & regularia uentilantur & examinantur, & non debent alij laici, quos non decet esse perspectores earum rerum quę sacerdotibus sępe accidunt: iuxta definitionem uniuersalis Concilij superius positi (nisi fuerint uocati) interesse ut in. 6. c. concilij Cabillonensis legitur, & in Carthaginensi concilio. c. 19. legitur. Principes uerò quando uniuersalia facta sui principatus, non quando clericorum causę tractantᷓ, adesse possunt: imò & tunc ut auditores, ut hoc in innumeris Concilijs legimus, & ad petitionem ipsorum legimus ut frequenter ipsa congregata. Legitur enim de Carolo Magno rege B
sic. Ego Carolus Magnus, dux & princeps Francorum anno ab incarnatione Christi. 752. 10. Calen. Maij, cum Concilio seruorum Dei, & optimatum meorum Episcopis qui in medio regno sunt, cum presbyteris in Concilium & Synodum congregaui, id est, Bonifacium archiepiscopum Moguntinensem, & Bucardum Vormaciensem, ut mihi consilium darent, quomodo lex Dei & ecclesiastica religio recuperaretur, & per concilium sacerdotū & optimatum meorum ordinauimus per ciuitates Episcopos & constituimus super eos Bonifacium qui est legatus sancti Petri. Et infra. statuimus per annos singulos Synodum congregari, ut uobis præsentibus, canonum decreta & ecclesiæ iura restaurentur, & religio Christiana emendetur. Et fundatas ecclesiarum pecunias ecclesijs restituimus, falsos presbyteros & adulteros, & fornicatores diaconos & clericos, de pecunijs ecclesiarum abstulimus, et degradauimus, & ad pœnitentiā coegimus. Et infra decreuimus iuxta sanctorū canones, ut unusquisq; presbyter Episcopo subiectus sit illi, in cuius parochia habitat, & semper in. 40. diebus rationem ministerij sui siue de baptismo, siue de fide catholica, siue de precibus & ordine missarum, Episcopo reddat. Et quocunque iure canonico

Episcopus

A Episcopus circumeat parochiam ad populos confirmandos, presbyter semper paratus sit ad suscipiendum Episcopum, cum collatione & adiutorio populi, qui ibi debet confirmari. Statuimus secundum catholicam sanctionem, Episcopos & presbyteros undecunque ueniãt, ad Ecclesiast. ministeriũ ante Synodalẽ ꝑbationẽ nõ admitti. Itẽ statuimꝰ, ut qsquis seruorũ Dei uel ancillarũ Christi in crimẽ fornicationis lapsus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua. Et si ordinatus presbyter fuerit, duos annos in carcere maneat, & ante flagellatus & excoriatus uideatur. Si uerò fuerit clericus uel monachus, post tertiam uerberationem in carcerem adeat per annum permansurus. Similiter & moniales seu nonnæ uelatæ, eadem pœnitentia contineantur, et radantur omnes capilli capitis carum. Fecit alia Synodus in qua idem interfuit Carolus Magnus statutum contra fornicarios, sub pœna priuationis beneficij, & quod ad pœnitentiam redigi deberent, & illa alijs locari & plura alia, & de hac præfata Synodo Zacharias papa scribit Bonifacio archiepiscopo, in epistolis duabus, quarum una incipit, susceptis, & alia suscipientes sanctissime. Ecce regem congregare Concilium, & quæ sunt iusta cum alijs ordinare. Et utinam ad hoc hodie principes etiam operam darent, ut publica & mala uitia tollerentur, & maximè scandala magna in religione faciẽtia, ut sunt fornicationes earum personarum quæ castitatem uouerunt inter quæ de monia-
B libus & earum custodia cura adhiberi deberet. Nam ille sanctus Bonifacius scribit Ethebaldo Anglorum regi, quòd apud Græcos & Romanos quasi blasphemiã Deo irrogasset, qui de hoc reus foret, ut cum moniali concubuisset.

Caput IX.

DAre itaque debent reges & principes ad tales Synodos congregandas operam, iuxta admonitionem sancti Gregorij, ad Theodoricum regem Francorum ex registro. c. 273. iterata uos per uestram mercedem adhortatione pulsamus, ut congregari Synodum iubeatis, & sicut dudum scripsimus, corporalia sacerdotum uitia, & Simoniacæ hæresis prauitatem, omnium Episcoporum definitione damnari, atque à regni uestri amputari finibus faciatis. hæc ille. Habet etiam Exarchus siue princeps monere per se uel alium Concilium, ut ea quæ ad pacem Ecclesiarum sunt ordinentur. 23. q. 4. sicut. Et si illa concilia principum, quæ per Gallias & Alemannias, per reges Francorum Aquisgrani, Agrippinæ, Confluentiæ, Moguntiæ, & alijs locis celebrata sunt enumerare uellemus: longum & inutile foret, quia nullus ignorat, cum quanta sollicitudine & studio, bonum publicum, ueram & puram religionem ipsi sancti Patres procurarunt. Quæ quidem omnia, & communia bona publica, nullibi melius quàm in sacris conuentibus,

tibus,ubi omnia per concordantiam tractantur, statui ordinariue A possunt.Est etiam principum officium, confirmare & custodire in Concilijs definita. Vnde legitur de Recaredo rege Galliæ & Hispaniæ sic:Gloriosissimus dominus rex uniuersorum Recaredus,sub regimine nostræ potestatis consistentium: amatores nos uestri diuina faciens ueritas, nostris principaliter sensibus inspirauit,ut causa instaurandæ fidei ac disciplinæ ecclesiasticæ, Episcopos omnes Hispaniæ nostro præsentari culmini iuberemus, procedente autem diligenti & cauta deliberatione, siue quæ ad fidem conueniunt,siue ad morum corruptionem respiciunt, sensus maturitate & intelligentiæ grauitate cōstat esse gesta. Nostra proinde auctoritas hoc omnibus hominibus ad regnum nostrum pertinentibus iubet,ut si qua definita sunt in hoc sancto concilio Toletano,anno regni nostri feliciter quarto, nulli contemnere liceat,nullus præterire pręsumat.Capitula enim quę sensibus nostris placita,& disciplinæ congrua,à præsenti conscripta sunt Synodo,in omni auctoritate siue clericorum siue quorumcunque hominum obseruētur, & maneant de obseruatione priorum canonum.Et infra. Omnes constitutiones ecclesiasticas,quas summatim breuiterque perstrinximus,sicut plenius in canone continetur,manere perenni stabilitate sancimus.Si quis ergo clericus uel laicus harum sanctionum obediens esse noluerit:si Episcopus, presbyter,diaconus, aut clericus fuerit, ab omni Concilio excommunicationi subiaceat:si uerò laicus fuerit B & honestioris loci persona,medietatem facultatū suarum amittat, fisci iuribus profuturam:si uerò minoris loci persona est,amisione rerum suarum mulctatus,in exiliū deputetur.hęc ibi. Concilia multa adducere possem,si opus foret.Est itaque hoc notandum, quòd reges & principes acta Conciliorum custodire,confirmare, exequique debent,secundum quòd in ipsis canonibus mandatur.

Caput X.

AD ista aūt Concilia,reges & principes cum omni mansuetudine reuerentia & humilitate,cum dulcibus exhortationib. accedere debent.Vnde legitur de eodem Recaredo in alio Concilio Toletano:Cum pro fidei suæ synceritate idē gloriosissimus princeps, omnes regiminis sui pontifices in unū conuenire mandasset,princeps Concilium sic alloquitur: Non incognitum reor uobis reuerendissimi sacerdotes, quòd propter instaurandam disciplinæ Ecclesiasticę formam,ad nostrę uos serenitatis præsentia euocauerim. Et quia decursis retrò temporib. hæresis imminens in tota Ecclesia catholica,agere Synodica negotia denegabat: Deus cui placuit per nos hęresis obicem depellere,admonuit instituta de more Ecclesiastico reparare. Ergo sit nobis iocunditas, sit gaudium, quòd mos canonicus profectu Dei per nostram gloriam ad paternos reducit terminos. Prius tamen admoneo pariter & exhortor, ieiunijs uos uigilijs

A uigilijs & orationibus operam dare, ut ordo Canonicus quem à sacerdotalibus sensibus detraxerat longa ac diurna obliuio, quem ætas nostra se nescire fatetur, diuino rursus nobis dono pateat. Ad hæc autem gratias Deo, agentes & gloriosissimo principi, uniuersum Concilium in laudibus cœpit acclamare: triduanum est exinde prædicando indictum ieiunium. Et cum die octaua Iduum Maiarum in unum cœtum sacerdotes Dei conuenissent, & oratione præmissa unusquisque sacerdotum cōgruo loco resedisset: ecce in medio eorum affuit serenissimus princeps: seque cum Dei sacerdotibus orationi communicans, diuino deinceps flamine plenus, sic ad loquendum exorsus est, dicens: Non credimus uestram latere sanctitatem, quanto tempore in errore Arrianorum laborauit Hispania: & non multos post discessum genitoris nostri dies, quibus nos uestra beatitudo fidei sanctæ catholicæ cognouit esse sociatos, credimus generaliter magnum & æternum gaudium habuisse. Et ideo Venerandi patres, ad hanc uos peragendam congregauimus Synodum. Et infra: Quamuis Deus omnipotens pro utilitate populorum, regni nobis culmen subire tribuerit, & moderamina gentium non paucarum regiæ nostræ curæ commiserit: meminimus tamen nos mortalium conditione perstringi, nec posse fœlicitatem futuræ beatitudinis aliter promereri, nisi nos cultum ueræ fidei repetamus,
B & conditori nostro salutis cōfessione, qua dignus est ipse, placeamus. Pro qua re quantum subditorum gloria regali excellimus, tantum prouidi esse debemus in ijs quæ à Deo sunt, uel nostram spem augere, uel gentibus nobis à Deo creditis consulere. Cæterum quid pro tantis beneficiorum collationibus omnipotentiæ diuinæ ualeamus tribuere, quando omnia ipsius sunt, & bonorum nostrorum nihil egeat? nisi ut in eum sic tota deuotione credamus, quemadmodum per Scripturas sacras se ipse intelligi uoluit, & credi præcepit? Et proinde sanctissimi patres, has nobilissimas gentes, quæ lucris per nos Dominicis applicatæ sunt, quasi sanctum & placabile sacrificium per uestras manus, æterno Deo offero. Erit enim immarcessibilis corona, uel gaudium in retributiōe iustorum, si populi qui nostra ad unitatem Ecclesiæ solertia transcurrerunt, fundati in eadem & stabiliti permaneant. Sicut enim diuino nutu nostræ curæ fuit, hos populos ad unitatē Christi Ecclesiæ pertrahere: ita sit uestræ docibilitatis, eos dogmatibus instituere, quo in tota ueritatis cognitione instructi, nouerint ex toto errores perniciosos expuere, & ueræ fidei tramitem ex charitate retinere, uel catholicæ Ecclesiæ communionem desiderio auidiore complecti. Cæterum sicut facile ad ueniam peruenire cōfido, quod nescia huc usque tam clarissima errauerit gens: ita grauius esse non dubito, si agnitam ueritatē dubio corde teneat, atque à patenti lumine (quod absit) oculos suos auertat. Vnde ualde necessarium esse prospexi,

uestram in unũ conuenire beatitudinem, habentẽ sententiæ Dominicæ fidem,qua dicit: Vbi fuerint duo uel tres collecti in nomine meo,ibi ero in medio eorum. Credo enim beatam sanctæ trinitatis diuinitatem huic sancto interesse Concilio: & ideò tanquam ante conspectum Dei, ita in medio uestri fidem meam protuli.hæc ille. Discant hic uniuersi reges sacra Concilia uenerari, & sollicitare eorum frequentiam, ac humilitatem in exhortatione exhibere sanctis episcopis. Discant sancti episcopi deuotè cũ regib. se habere: quoniam per regem bonum Ecclesia Christi crescit, secundum magnitudinem potentiæ eius. Ad hæc illud subiungam Sysenandi regis exemplum,dum studio amoris Christi año eiusdem 581. ac diligentia religiosissimi Sysenandi regis Hispanię atque Galliæ,in Toletanam urbem sacerdotes conuenissent,rex ipse dum in basilica sanctę martyris Leocadię omniũ cœtus adesset, pro merito fidei suæ cum magnificentissimis & nobilissimis uiris ingressus, primùm coram sacerdotibus Dei humi prostratus,cum lachrymis & gemitib. pro se ad interueniendum Domino postulauit. Deinde religiosa prosequutione Synodum exhortatus est, ut paternorum decretorum memores,ad confirmanda iura Ecclesiastica studium prę berent, & illa corrigere,quæ dum per negligentiam in usum uenerunt contra Ecclesiasticos, licentiam sibi de usurpatione fecerunt. Et in fine Concilij illius,cui Isidorus interfuit,dicunt episcopi: Gloria & honor omnipotenti Deo nostro, in cuius nomine congregati sumus. Post hæc pax, salus, & diuturnitas, pijssimo & amatori Christo, Domino nostro Sysenando regi, cuius nos deuotio ad decretum hoc salutiferum conuocauit. Corroboret Christi gloria regnum illius, protegat illum usque ad ultimam senectutem summi Dei gratia,& post pręsentis regni gloriam ad ęternum regnum transeat, ut sine fine regnet qui in seculo fœliciter imperat, ipso præstante qui est Rex regum & Dominus dominorum. Sic legitur Chintillanum regem, in concilium aliud Toletanum, cum optimatibus & senioribus palatij sui intrasse,suppliciter se orationib. sacerdotum commendantem,& quòd suos fideles ita facere sancta exhortatione coegit: atque hanc constitutionem quam ex præcepto eius Concilium decreuit,diuina inspiratione pręmisit,ut per totum regnum suum, perpetuò à die Iduum Decembrium lętania triduana seruetur. Ecce nunc reges intelligite, ex his exemplis erudimini qui iudicatis terram. Ita enim seruiẽdum est Deo in timore, & exultandum cum tremore. Omnes reges hunc morem semper habuère, ut aliquos priscos eligerent fama & uita clarissimos quos sequerentur: sequimini quo ad Synodicas obseruantias præfatos, & fœliciter uiuetis.

Cap.

Cap. xi.

A ATtendite itaque ad exhortationem sancti Gregorij papæ, ad Hildebertum regem Francorum cap. 264. qui dicit: Propter hoc omnipotens Deus bonos ad populorum regimina perducit, ut per eos omnibus qui prælati fuerint, dona suę potestatis impendat. Quod in Anglorum gente factum cognouimus, cui uestra gloria idcirco præposita, ut bona quæ nobis concessa sunt, etiam subiectæ uobis genti superno beneficio restaurentur. Et ideo gloriose fili, eam quam accepisti diuinitus gratiam, sollicita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum cõuersione multiplica: idolorum cultus insequens, fanorum ædificia euerte: subditorũ mores in magna uitæ mundicia exhortando, terrendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando ædifica: ut illum retributorem inueniias in cœlo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim uestræ quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius uos honorem quæritis & reseruatis in gentibus. Sic enim Cõstantinus pijssimus Imperator Romanam rempublicam à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo Domino nostro Iesu Christo secum subdidit, seq; cum subiectis populis tota mente ad Deum conuerit. Vnde factum est, ut antiquorum

B principũ nomen suis uir ille laudibus uinceret, & tantum in opinione prædecessores suos, quantum in bono opere superaret. Et nũc utique uestra gratia cognitionem unius Dei patris, filij & spiritus sancti, regibus & populis sibimet subiectis festinet infundere, ut antiquos gentis suę reges laudibus ac meritis transeat. Et quanto studiosius in subiectis suis etiam aliena peccata deterserit: tanto etiam de peccatis proprijs ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiet. hæc ille. Ecce officium regis est, fidem catholicam dilatare in subiectis, per hoc nomen gloriosum acquirendo. Multas tales instructiones Isidorus ponit, & aliqua de ipsius dictis. 23. q. 5. habentur. & ad istam tendit conclusionem, quòd Deus est auctor potestatis regiæ, & illa suà potestate rex propter demerita populi per missione diuina sæpe abutitur. A' Deo uerò regia potestas creditam Ecclesiæ sanctæ commissionem recipit, cuius rationem reddere tenetur, quare legibus fidei omnes sunt astricti. Non debet se solutum legibus existimare rex. quia si lex iusta est, tunc ligat, & nõ aliter: quare & ipsum regem, qui iusticiæ subest.

Cap. xii.

EST etiam istud in summa sciendum, quòd studium regentis debet esse, ut per concordiam leges ordinet. Vnde opportunum est in Concilio utriusque status primatum & præsulũ, cuncta uniuersalia Rempublicam tangentia, statui & ordinari: illius uerò

sic per concordiam constituti exequutor rex esse debet. Quoniam A
est ipsa constitutio regula, secundum quam subiecti potestatem regis ordinatam esse uolunt. Regulari autem per concordiam capitis & membrorum prӕsidentialem potestatem pro bono Reipublicӕ: nemo dubitat Concilium uniuersale posse. Et licet rex dispensare aut interpretari, nihilominus ipsam sic conditam legem, in dubijs ocurrentibus pro bono publico, & ad finem iusticiӕ possit, per ἐπιείκειαν uirtutem: tamen hoc suo modo, sicut in Romano pontifice & canonibus suprà dictum est, intelligi debet. Non quòd rex tollere legem sic editam possit absque Concilio, quӕ cum Concilio edita est: sed declarare rationem legis in occurrenti casu, locum sibi minimè uendicare. Et hӕc sufficiunt ad sciendum, quomodo in Synodicis congregationibus officium regis est concurrere, exhortari, confirmare, & Ecclesiasticis constitutionibus quӕ uel ad fidem uel diuinum cultum spectant obedire & exequi. In publicum uerò statum concernentib. simul statuere debet, & ita se habere sicut rectè de Metropolitano dictū est superius, qui caput sui Concilij est. Et sine consensu Suffraganeorum nihil uniuersam prouinciā concernens statuere potest: quoniam prӕsidere debet rex in illo Concilio, ubi ea discutiunt quӕ ad regimen Reipublicӕ spectant, & cum consilio optimatum & etiam episcoporum subiectorum, per consensum cuncta digestè ordinare. Habere quippe debet princeps ex B
omnibus de subiectis uiros perfectos, ad hoc de omni parte regni electos, qui in quotidiano consilio adsint regi. Tales quippe consiliarij, uicem gerere debent omnium regnicolarum, sicut de Cardinalibus quodam loco qui Romano pontifici astant, suprà dictum est. Et hi tales consiliarij, eorum quos reprӕsentant, bonum publicum debent continuè defensare, & medium proportionatum esse, per quod rex gubernet & influat sibi subiectis, & per quod subiecti refluunt in opportunis ad principem, & in hoc quotidiano consilio magna uis regni consistit. deberent quidem isti consiliarij in uniuersali congregatione regni concorditer ad hoc deputari, & per leges & iuramenta ad bonum publicum persuadendum palàm obligari. Et quia de regimine Reipublicӕ sanctus Thomas, Egidius de Roma, Sedulius, Scotus & ante illos Plato & Tullius (licet illi ultimi libri non habeantur) ac etiam alij plures, magna nobis uolumina reliquêre, ad ista quisque recurrat in residuo. Nunc de Imperatore uidendum, quid in uniuersali Concilio catholicӕ Ecclesiӕ inueniatur egisse.

Cap. XIII.

EX superioribus habetur Imperatores sanctos, congregationes Synodales uniuersalium Conciliorum totius Ecclesiӕ semper fecisse. Ita ego perlustrans gesta omnium uniuersalium Conciliorum usque ad octauum, inclusiuè Basilij tempore celebratum, uerum esse

A rum esse reperi. Ita in eadem octaua Synodo, in quinta actione, Heliam colendissimum presbyterum, & Sincellum, throni Hierosolymorum in auditione omniū affatum, legitur: Scitote, quia in præteritis temporibus Imperatores erant, qui congregabant Synodos ex toto terrarum orbe, uicarios ad huiusmodi dispositionem causarum colligebant: quorum ergo & Dei cultor Imperator noster, uniuersalem hanc Synodum fecit. hęc ibi. Et legi in Glossula Anastasij bibliothecarij Apostolicæ sedis, qui eandem Synodū de Gręco transtulit, super eodem dicto, quòd uniuersales Synodos de omni terra Imperatores colligere soliti fuerant: locales uerò nunquam eos legitur collegisse. Et ad hoc concordat definitio canonica eiusdem Concilij superius scripta, quæ principalem, id est Imperatorem, uniuersalibus dixit interesse debere, non alijs. Vnde breuiter dico, quòd sicut prædictum est, ita se habet Imperator ad uniuersalem catholicę Ecclesię synodum, sicut rex ad uniuersalem regni sui: non quòd coactiuè, sed exhortatoriè colligere debeat: ut Synodus Aquileiæ, tempore sancti Ambrosij, decreto Imperatorum Theodosij & Valentiniani congregata, in Epistola eiusdem Concilij in principio ponit: omnes per principes uocatos, nullum inuitū coactum. Sed solebant per diuales sanctiones, necessitatem celebrandi Concilij aperire patriarchalibus sedibus, & diem & locum consti-
B tuere, ac libertatem protectionis absq; oppressione uel timore offerre, secundum conditiones Synodi suprascriptas. Et ex tali cōgregatione, non recipit Synodus iudicij ac cōstitutionum firmitatem, sed ex omni consensu in ipsam congregationē, & ex uocatorū comparitione & præsentia, ut hęc etiam superius discussa sunt. Dum enim instant uniuersalia pericula fidei, aut aliqua Christi Ecclesiam uniuersam turbantia: tunc uigilare debet ipse Imperator, & fidei & pacis custos, & Rom. pont. primo Synodi necessitatē insinuare, & eius consensum congregandi Concilij in definito loco requirere: sicut fecerunt Imperatores Valentinianus & Martianus, ad Leonem papam scribentes sic: Pro reuerenda & catholica religione Christianorum fidei, cuius auxilijs uirtutem nostræ potentiæ credimus gubernari, tuam sanctitatem principatum in episcopatu diuinæ fidei possidentem, sacris literis in principio iustum credimus alloquendam: inuitantes atque rogantes, ut pro firmitate & statu nostri imperij, ęternam diuinitatem sanctitas tua deprecetur, ut & tale propositum atque desiderium habeamus, quatenus omnium impio errore sublato, per celebrandam Synodum te auctore maxima pars circa omnes episcopos fidei catholicæ fiat, ab omni scelere pura & intemerata consistēs. hæc illi: Pari modo legimus, dulci inuitatione alios Imperatores, papam & alios patriarchas, episcoposq; omnes, ad Synodum uniuersalem semper aduocasse. Legitur enim, Martianum Augustū ad Leonem papā pręfatum sic

 scripsisse:

scripsisse: Leoni reuerend. episc. ecclesiæ ciuitatis Romæ, Martianus. De studio & oratione nostra, sanctitas tua non dubitat, quin ueram Christianorum religionem, & Apostolicam fidem firmam uelimus permanere, & ab omni populo pia mente seruari. Denique soliditatem nostræ potentiæ, ex recta religione, & propitiatione Saluatoris nostri consistere non ambigimus. Quapropter reuerendissimos uiros, quos ad nostram pietatem sanctitas tua direxit, libẽter & sicut decebat animo grato suscepimus. Superest, ut si placuerit tuæ beatitudini, in has partes aduenire, & Synodum celebrare, hoc facere religionis affectu dignetur. Nostris utique desiderijs uestra sanctitas satisfaciet, & sacræ religioni quæ utilia sint decernet. Si uerò hoc onerosum est, ut tu ad has partes aduenias: hoc ipsum nobis proprijs tua sanctitas literis manifestet, quatenus in omnem Orientem, & in ipsam Thraciam & Illyricum, sacrę nostrę literæ dirigantur, ut quendam definitum locum, ubi nobis placuerit, omnes sanctissimi episcopi debeant conuenire, & quę Christianorum religioni atque catholicæ fidei prosint, sicut sanctitas tua secundum Ecclesiasticas regulas definiuit, sua depositione declarent, hęc ibi. Cõstãtinus etiã Imperator tertius huius nominis, qui cõuocauit sextam Synodum, anno Christi 686. uel circa, ad Agathonem papam ita scripsit: Imperator Flauius Constantinus fidelis Sacer Deo, sanctissimo & beatissimo archiepiscopo antiquæ nostrę Romæ. Per omnia nouit uestra paterna beatitudo, & plures sanctæ uestræ ecclesiæ antiquæ Romæ, quòd ex quo iussit Deus principaliter nos imperare, dum multoties uoluissent quidam motionem facere de reb. de quibus est contentio pro dogmate pietatis, inter partes tam sanctæ uestræ ecclesiæ, quàm huius sanctæ magnæ Dei Ecclesiæ: hoc prohibuimus fieri, tempore non admittente, cognoscens quòd ex particulari contentione non solum ueritas sciri nõ posset, sed magis malum accresceret. Et infrà: Veritas enim Deo chara est. & secundum Domini uocem, Quicunque uoluerit omnium princeps esse, sit omnium minister. Et iterum dictum est: In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Postquàm igitur tempus recipit perfectam congregationẽ fieri, adhortamur uestram paternam beatitudinẽ, per præsentem nostram piam sacram, dirigere uiros utiles atque modestos, habentes totius (Deo inspirante) doctrinæ peritiam irrepræhensibilem, indutos personam uestræ Apostolicę sedis, eiusque consilij, deferentes & libros quos oportet proferri, & omnem auctoritatem habentes, quatenus conuenientes cum hic posito sanctissimo ac beatissimo patriarcha, & Macario sanctissimo patriarcha Theopolitanæ, id est Antiochenæ ciuitatis: perscrutentũ cum omni mansuetudine & modestia, & per gratiã sancti Spiritus studeãt ueritati insistere & cõsentire. Monitionẽ habẽtib. eis qui huc aduenerint ex parte

A parte sedis uestræ, per præsentem nostram piam Sacrã: Per Deum omnipotentem, non est apud nos partis cuiuslibet fauor, sed æqualitatem utriusque partis conseruabimus, nullatenus necessitatem facientes quocunque capitulo eis qui à uobis dirigētur quoquo modo, sed omni honore cum cōpetenti munificētia & susceptione dignos eos habebimus. Et si quidem uterque cōuenerint, ecce & bene: sin autem minimè conuenerint, iterum cum omni humanitate eos ad uos dirigemus, de cætero nos expectantes iudicium Dei imminere nobis, iuxta quod constituti sumus seruare fidem sanctam & immaculatam, quam percepimus unoquoque proprio sensu abundante, rationem reddituri ante sanctū & terribile tribunal Dei nostri. Inuitare enim & rogare possumus, ad omnem emendationem & unitatem omnium Christianorum: necessitatē uerò inferre nullatenus uolumus. Personæ uerò quæ dirigētur à paterna uestra beatitudine, ipsa decernāt. Ex uestra itaque sancta Ecclesia (si utique uidetē ei) tres personæ sufficiant: quòd etsi plures, quantæ ei placuerint dirigat. De Concilio uerò, usque ad 12 Metropolitanos episcopos. De quatuor uerò monasterijs Bizanceis, ab unoquoque monachos quatuor, nam si reciperet tempus, perfectam congregationem studuissemus facere. Et infrà: Deus aūt noster proprio consilio protulit, quòd nos differebamus in hoc tempore: per omnia iubemus, ue
B stram paternam beatitudinem minimè effici impedimentū uoluntati Dei, sed eos dirigere. Sic enim speramus in eius benignitate: quoniam qui uoluit huiusmodi capitulum moueri in præsenti per sanctum Spiritum, cōcedere habet ut ueritas clareat, & instruantur omnes sine schismate atque cōtentione in ueritate. Et infrà: Omnemque impensam uenientium iussimus præbere, Theodorum gloriosissimum patricium & exarchum Christo amabilis nostræ Italiæ prouinciæ, tam in naui quàm in expensis & omni utilitati eorum. Et si necessitas exegerit, etiam castellatos dromones præbere ad eorum munimen, ut ex omnibus illæsi & sine periculo Deo cooperante ijdem ad nos perducantur. Diuinitas te seruet per annos multos, sanctissime atque beatissime pater. Hæc epistola in principio sextæ Synodi, quæ per illum facundissimū Leonem Siciliensem papam Romanum, utriusque tam Græcæ quàm Latinæ linguæ disertissimum translata est, scripta inuenitur, habens graues, multas & notandas sententias: maximè quomodo Imperator ordinationem sacri Concilij præcogitare iuxta temporis congruentiam debet, & cum omni reuerentia aduocare & defensare uenientes, cum præstatione summæ libertatis absque partialitate. Alijs uerò episcopis legimus consimiliter Imperatores scripsisse per suas sacras. Unde præfati Imperatores Valentinianus & Martianus, ita rescripsere. Omnia ad uerā fidē & Christianā orthodoxā religionē tendētia, præponēda alijs reb. existimamus. Et infrà: Unde tua sanctitas cū quantis

approbauerit reuerẽdissimis episcopis sub tuo sacerdotio constitutis sanctarũ ecclesiarũ, expertus habentib. diuinas scripturas, & scientiã & doctrinã orthodoxæ & ueræ fidei: præ cũctis eminẽtib. ad Niceã ciuitatẽ proximè Kalen. Septem. aduenire festinet. Quisquis enim generalẽ et omni mũdo utilẽ futurã Synodũ refutauerit: peccat equidẽ, & nostrã diuinitatẽ offẽdit. Agnoscat aũt & tua sanctitas, q͞m nostra pietas aderit in ipso Concilio, nisi quędã publicę & ineuitabiles curæ nos inexpeditos fecerint. hæc ille. Dicit de Nicea, quia ad hãc ciuitatẽ indixit Conciliũ Valentinianus, sed postea ad Chalcedonã est translatũ. Vnde ad cõgregatos in Nicea ijdem scripserũt: Studij nostri est, congruenter decerni ea quæ sanctæ & orthodoxæ religionis existunt, quatenus omnis ambiguitas perimatur, & decens pax sanctissimis & catholicis reddatur Ecclesiis, hoc enim omnib. reb. præponendũ existimamus. Quia igitur uolumus interesse sancto Concilio, retinẽt uerò uos publicę & necessariæ utilitates in expeditione: dignẽt uestra religio non arbitrari graue, nostræ tranquillitatis præsentiam sustinere: sed orare, quatenus ea quæ inter manus habemus, Deo auxiliante disponentes, benè illuc uenire possimus, ut nostra pietate præsente decernant, quæ omnẽ discordiam quæstionẽq; submoueãt, & cõfirment uerã ac ueneradã orthodoxam fidem. hæc ibi. Post hæc scripserũt ijdem Imperatores, quo missi Leonis papæ omnino uoluerũt eos Concilio interesse debere. Et quia cõmodius possent in Chalcedonam propter necessitates publicas, quàm in Niceam concurrere, scribũt sic: Vnde si perspicit uestra religio, in Chalcedonensiũ ciuitatẽ uenire dignamini. Et quia dubitabãt de securitate propter Euchetẽ, miserunt ad Imperatores, qui in Thracia fuerunt, hoc eis significantes: qui ad eos rescripserũt, plenã securitatẽ eis promittẽtes. Ex his habes, quomodo Imperatores causas fidei omnibus pręponere debent, & omnia cum conueniente reuerentia & charitatiuè, quæ in Synodis habent, expedire, nullam necessitatẽ inferẽdo. Et quòd Concilio interesse debent ad fidem confirmandã, non ad necessitatem inferendam, sicut Martianus Imperator Constantinũ allegans dixit, 96. dist. nos ad fidem.

Cap. XIIII.

Etiam ad hoc operam dare debent Imperatores, & omnes reges, sub suo regno Synodicas conuentiones habentes: ut tumultus omnis uitetur, & expellantur expellendi. Vnde pijssima Pulcheria Augusta, ad Consularem Bithyniæ Stratigiũ, ut curam haberet circa disciplinam Synodi, quæ in Nicea congregata, & non dum Chalcedonam trãslata erat, scripsit: Quia secundum nostram sanctionem reuerendi episcopi uniuersi conuenerunt, sustinentes potestatis nostræ præsentiam, quæ post non multum Deo cooperante aderit. Quidam autem (sicut agnouimus) quum sint

A sint soliti conturbare & confundere Deo placitam disciplinam, superuenientes in Niceam clerici, atque monachi, atque laici, tumultus facere tentant, contendentes absque his quæ nobis placuerunt: necessariè has pias literas ad tuam direximus claritatem, quatenus cum omni uirtute, eos qui præter nostram euocationem, aut permissionem suorum episcoporum ibidem commorantur clericos, siue intra hunc ordinem constitutos, siue aliqui eorum à proprijs episcopis sunt remoti, uel monachos atque laicos, quos nulla ratio ad Concilium uocat, omni modo debeas ciuitate & ipsis locis expellere: ut cum omni disciplina consedente sancta Synodo, sine omni commotione atque cõtentiõe, quæ à Domino Christo reuelata fuerint, communiter ab omnib. confirmentur. Scito enim, quòd si quis decaterò inuentus fuerit tumultuosius ibidem cõmorati, aut ante præsentiam nostræ tranquillitatis, aut certè post præsentiam: non fortuitum tibi imminere periculum. hæc ibi. Ecce laicos, monachos & clericos, maximè nõ habentes sui episcopi facultatem, Concilijs uniuersalibus interesse non debere: omnes enim contentiones, cum tumultu pati in Concilijs non debent. Gloriosissimi enim iudices & amplissimus senatus, leguntur in prima actione Chalcedonensis concilij dixisse, quando impediebatur tumultu lectio gestorũ in Epheso: Acclamationes istæ populares, neque episcopos decent, neque partes iuuant. De quo in concilio Toletano prouisum est, & de pœna in

B loco benedictionis sedentium & turbantium Synodum, scilicet triduana excommunicatione. 5. q. 4. in loco. Sic in eisdem gestis Chalcedonensis concilij legitur commonitorium, ad Helpidium uirum spectabilem, comitem sacri consistorij ab Imperatorib. datum pro defensione synodi Ephesinæ, ubi sic legitur: Ideo igitur tam tuam claritatem, quàm Eulogium uirum spectabilem, & Triburium, & notarium ad ministerium elegimus fidei defensandæ: sicut probatos in alijs pluribus rebus, rectissimosque repertos, & circa Dei cultum opinatissimos, ac ualentes nostris diligenter iussionibus ministerium exhibere. De ijs uerò quæ in Ephesi sancta synodo fuerint cõstituenda, nullũ fieri tumultũ, uos permittere oportet: sed si quẽ uideritis conturbationibus & tumultibus tendentẽ ad læsionẽ sanctæ fidei, hunc debetis custodiæ mancipare, & ad nostram perferre noticiam relationibus uestris, ut causa quidem ordine proprio uentiletur. Interesse autem uos oportet iudicio, & operam celerem dare, quo aliqua circa inspectam probationẽ sancta Synodus fieri ibi cognoscat. Vos autem nobis cognitum facite, quæcunque fuerint definita. Et infrà: Non liceat autem ullum aliud moueri negocium ex pecuniarijs uidelicet capitulis, ante quàm ea quę de fide sunt catholica, effectui mancipentur. Ideo namque & ciuile per literas quas ad uirum spectabilem proconsulem scripsimus, & reliquis militare nobis auxilium delegauimus, quatenus & nos siue per

proprium

propriũ officiũ, seu his fulti auxilijs sufficere possitis ad ea quę pręcepimus adimplenda: quę tanto alijs omib. meliora sunt, quanto solent humanis diuina præcellere, & quæ in hac causa fuerint cõstituta ad nostram perferre noticiam festinate. Eodem tenore Eulogio uiro spectabili scriptum est. hæc ibi. Ecce quomodo Imperator sollicitam curam de custodia uniuersalis Concilij habere debet, & omnino facere, ut tumultus & turbatio nulla fiat, & quòd decernenda seruentur. Ista sunt quæ ad Imperatorem spectant, quoad Synodi principium, scilicet conuocare cum exhortatione & tuitione, summaque libertate, & bona & optima custodia, dempta omni partialitate, & præcepti necessitate.

Cap. XV.

De conuocatione uerò, dubium ex prioribus (ubi de papa dictum est, quomodo ad eũ spectet) oriri posset: sed de reliquis prætactis nemo iustè dubitare poterit. Ideo quoad illud discutiendum dicamus, quòd hoc interest inter utriusque conuocationem. Quoniam papa ut primus, & habens præceptiuam potestatem ex principatu sacerdotij sui in omnes alios episcopos, quoad eam congregationem, respicientem uniuersalem Ecclesiæ statum, in qua ipse primam curam gerit: ex qua credita potestate, præcipere habet Christi fidelibus ut cõueniant, maximè subiectis omnibus sacerdotibus. Imperator uerò exhortatur & suadet episcopis, ac præcipit laicis. Neque Rom. pont. dicit, conuocationem ad se pertinere tantum: sed quod sine sua auctoritate fieri Synodus nõ debeat. Quando itaque Imp. ob incumbentem necessitatẽ Ecclesiæ, primò exhortatur Rom. pont. & deinde alios ut conueniant: rectè prosequitur uiam antiquorum, tunc interpellat Rom. pont. primò, & deinde aliorum auctoritatẽ. Et nisi ita ageret, scilicet si sine uocatiõe Rom. pont. episcopos congregaret, non esset uniuersalis Concilij auctoritas plena, iuxta præhabita: de essentia enim eius est, ut nullus excludatur, maximè episcoporum qui uelit & possit interesse. Igitur hoc indubiè in Rom. pont. uerum. Si uerò Rom. pont. rogatus nõ mitteret, aut non ueniret, alijs parentibus exhortationi imperiali: non est subitò procedendum, nisi necessitas Ecclesiæ, quæ legem nõ habet, expeditionem desideraret. Verùm si congregationi institutæ per Imperatorem Rom. pont. cõtradiceret, nisi necessitas Ecclesiæ plus parendum Imperatori persuaderet, Rom. pont. mos gerendus est. Vnde non credo etiam absurdum esse illud dictum, quòd etiam propter curam commissam custodiendæ fidei sacro Imperio, ipse Imperator negligente aut contradicente Rom. pont. imminente magno uniuersali turbationis Ecclesiæ periculo, præceptiuè posset Synodum indicere, ad prouidendum fluctuanti Ecclesię. Licet enim aut ordo aut positiui iuris determinatio, propter conseruãdam pacem exemerit clericos à potestate Imperiali, ut superordina-

A ordinauerit etiam ipsi imperio sacerdotium, ut cunctis Rom. ponr. tamen quum cessant omnia illa, propter quæ huiusmodi sacra ordinatio instituta est: quoniam omnia propter conseruationem ipsius sanctæ Ecclesiæ ita constituta sunt, reuertimur tunc ad habendum eundem finem, ad aptos congruos modos tempori, hoc ordine nobis non seruiente minimè curato. Et hæc sufficiant.

Cap. xvi.

NVnc perquiramus ex codicibus sacrorum Conciliorum, florentissimæ quondam Ecclesiæ, quid conueniat Imperatori in Concilio congregato cum suis patricijs & senatoribus peragere. Et primò reperio ex omnium gestis, tam in Chalcedona, Constantinopoli, Nicea, & Epheso, quòd aut ipse Imperator per se interfuit, aut ex eius iussione eius locum tenentes sacri senatus & iudices: pauci tamen semper ex maximis & principalibus & intelligentibus principibus, & non plures 20, unquam interfuisse, imò raro 15 comperio. Imperatore uerò in persona existēte, reperio eum semper præsedisse. In sexta enim Synodo tertius Constantinus præsedit in medio, cum 10. de maioribus patricijs, & ad læuam eius uicarij senioris Romæ & Hierosolymorum. ad dexteram uerò patriarchæ alij: primò Constantinopolitanus, deinde Alexandrinus, pòst Antiochenus, & coniungebantur in quolibet scamno episcopi illarum sedium. In octaua Synodo præsidebat Basilius, & ad dexteram & secundum ordinem uicarij Apostolicæ sedis, & alij patriarchæ. Verùm in Chalcedona (quia Martianus Imperator in principio non interfuit) senatus & iudices erant in medio: sicut de tertio Constantino dictum est. Et ipse Martianus ad Synodum post hoc ueniens, præsidebat cum paucis de senatu, sibi adiunctis lateraliter uicarijs Apostolicæ sedis & patriarchis: ut in sexta Synodo sedentibus. Basilius uerò Imperator, patriarchalium sedium uicarijs & patriarchis, in subscriptione se postposuit ex humilitate, tota Synodo rogante ut se præponeret, & ipso ex humilitate renuente, ut dicunt gesta finalia eiusdē Synodi. Vnde quia senatores & patricij, ac principes clarissimi, qui sunt pars corporis Imperatoris, consueuerunt Synodis interesse, de iussione & mandato Imperatoris, & nō aliter, ut omnia gesta clamant: tunc est hoc notandū, quòd nullus secularis princeps habet ius interessendi uniuersali Concilio, nisi Imperator. alij omnes solum si iussi ab Imperatore fuerint, uel sacro Concilio. Illi uerò qui sunt pars corporis eius, sicut sunt patricij, exconsules, exarchi, & sacri senatus, ipsi Imperatori immediatè cōiungi debēt. Fit itaq; iniuria Imperatori, si in locatione secularium principum, qui de iure interesse non habent in uniuersali Concilio, & quorum ius interessendi ab eius iussione dependet, impeditur. Ab imperiali enim potestate ordinatio talis inter sæculares dependet, qui omnes

omnes ei etiam,alioqui exempti tunc in Concilio subsunt,tanquam A protectori Cōcilij:ex qua re in omnes iurisdictionem habet. Et maximè fit iniuria ipsis sacri imperij Electoribus, populum Romanum repræsentantibus,& sacrum senatum,& unum cum Imperatore proximæ colligationis corpus facientibus, si quisquam absq; ordinatione sacræ maiestatis,maximè qui digniori titulo non decorantur,ipsis se præfert,& pro honore sacri imperij & bono publico talis ambitio admitti non deberet.

Cap. XXVII.

TAmen ad hoc,ut de hac re nulla contentio oriatur tanquam de nihilo, sciendum est, ipsos laicos principes prætactos,etiam si iussu Imperatoris intersint, non habere uocem Synodicam, sed solum audire debere. Vnde ita legitur in gestis octaui Concilij quarta actione,quòd quum uicarij senioris Romæ loquendo ad principes,qui iussu Basilij interfuerunt,dicerēt: Interrogate illos magnificentissimi & gloriosissimi principes, an illi qui introierūt,faciunt libellum hunc. Dixerūt principes,ut obsecundantes uerbo uestro, ex præceptione uestra interrogabimus eos, non per potestatem nostram:potestas enim hæc uestra est. Et in fine dicit Basilius imperator, in Capitulo quod incipit, Multam quidem, cuius tenor infrà ponitur:Quanquam non sit datum istis secundum Canonem dicendi quicquam penitus de Ecclesiasticis causis, opus enim hoc B pontificum & sacerdotum est: & loquitur de laicis. Idem Ambrosius 75.Epistola contra Auxentium,ad Valentinianum imperatorem, dicens: Si Scripturarum seriem diuinarum uel ueterum temporarc tractemus, quis est q abnuat, in causa fidei episcopos solere de Christianis imperatoribus, non Imperatores de episcopis iudicare? & infrà: Pater tuus Deo fauente uir maturioris æui dicebat, Non est meum inter episcopos iudicare. Tua nunc clementia dicit, Ego debeo iudicare: & ille baptizatus in Christo,inhabilem se tanto ponderi esse putabat iudicij. hæc ille. Ecce quòd de pertinentibus ad fidei religionem, inter episcopos Imperator iudicare non debet. Scribit autem uenerabilis Sedulius,in libello de Rectoribus Christianis,cap.11.ipsum Valentinum imperatorē post hæc,dum à sanctis episcopis rogaretur, quatenus dignaretur ad emendationem sacri dogmatis interesse, Synodo dixisse: Mihi(inquit)quum minimus sim de populo, fas non est talia perscrutari: uerùm sacerdotes, quorum hæc cura est, apud semetipsos congregentur, ubi uoluerint. Et in sexta Synodo dicitur, in prima actione, præsidente pijssimo & Christi dilecto magno Imperatore Constantino, in secretario sacri palatij, & ex iussione eius à Deo instructæ serenitatis, præsentibus & audientibus Niceta gloriosissimo ex consule patricio, & comite imperialis obsequij & precis: Et similiter hoc quodam

A quodam loco superius probatur, quomodo ex iussione Imperatoris, Bahanis patricius aliorum nomine loquens, ad audiendum senatum interesse dixit. Et hoc probant gesta Chalcedonensis concilij, ubi postquam principes in principio nominantur, qui iussione Martiani interfuere, additur: Conueniente autem etiam sancto & uniuersali Concilio, secũdum sacram iussionẽ in Chalcedonensem urbem congregato, Paschasino & Lucentio reuerendis episcopis, & Bonifacio presbytero, tuentibus locum sanctissimi & reuerendissimi archiepiscopi almæ urbis Romæ Leonis, & Anatolio reuerendo episcopo inclytę urbis Constantinopolitanæ. Ecce Synodum solum ex sacerdotio constitui, & laicos uocẽ in ipsa, maximè in Ecclesiasticis rebus dum tractarentur, non habere. Quare si uocem non habent de iure, tunc ad audiendum tantum uenientes, iudicio imperiali pro conseruanda libertate Synodi, quo ad cuncta Synodũ respicientia meritò subsunt, sine cuius iussione & facultate interesse non deberent. Quare principes mundi non laicos, sed episcopos, ut & uocem suã per eos aperire ualerent, mittere deberent, & tũc cessaret omnis quęstio: quia quisq; iuxta Canonicas sanctiones, qui uocem habere uult, in ordine suo iuxta tempus promotionis debet considere. Si uerò reges & principes habẽt Synodo certa insinuare, hoc possunt per quoscũq;, in loco Oratorũ ad hoc cõmu
B niter & publicè deputatos, quia nulla audientia cuiquã denegatur. Deliberare uerò, & res Ecclesiasticas definire, sacerdotũ est. Hoc si ita, sicut rectè ab antiquo introductum est, seruaretur, nulla de sedibus quæstio, aut eapropter turbatio in Synodis exoriretur. Verùm quia in Constantiensi cõcilio principes uocati, & etiam in hoc nostro Basiliensi concilio, ad habendam unam omnium concordantiam, consultè satis existunt: quia uigor Synodicæ præceptionis ex concordantia est. Et oportet pro conseruatione fidei nostrę, quæ ad arctum locum redacta est (maximè quum Imperatoris potestas hodie non omnes, sicut quondam, stringat & comprescat) res concorditer principum etiam aliorum & regum, qui in Christianitate sunt aduocationem, ut omnes Synodicas definitiones iustas & sanctas & irrepræhensibiles uideantur, tractare, ut pax in Ecclesia seruetur, & schisma uitetur. Vnde tunc oportet etiam uti magna & sapienti cautela in his sedibus, uel locationibus, ne ex turbatione, quæ ex ambitiosis honoribus prætextu defensionis dignitatis exoriri solet, confusio maior fiat. Et posse facilè succurri per distinctionem locationum, ponendo sedile scalare uel scabellũ pro Imperatore, & ipsi proximè unitis: pro Francorum rege, & ipsi con iunctis: & similiter pro Hispaniæ regibus, & alijs, ut absque mixtura diuersorum regnorum, scamnis secundum ordinem regum positis, unusquisque princeps in sedili regni sui locaretur. Et quòd talis quidem ordo in pace danda seruaretur, ut secundum ordinem

regnorum locum in ipsius regni sedili haberi, pax cæteris per oscu- A
lum communicanda daretur. In processionibus uerò reges suo ordine Imperatorē lateraliter associarent, alijs omnibus retrò suo ordine pergentibus regni cuiuslibet nobilibus & ambasiatoribus, se ad suum regē linealiter, ad seriem qua in scamno sederent colligantibus, absq; cuiusquam alterius interruptione. Si uerò duo de eiusdem regni dignitate aut prioritate contendentes forent, talis ordo seruetur: ut quisque æquè propinquè Imperatori admittatur, senior à dextris, iunior à sinistris, absque cuiusquam præiudicio. Et ita fieret de scamnis utriusque contendentium, scilicet quòd senioris scamnum à dextris locaretur, iunioris à sinistris. Et in processione, quilibet obedientiarius à rege secundum suum ordinem per lineam rectam, se suo domino colligaret. Hęc ordinatio fortè, salua meliori, posset scandalis quæ exoriri solent, facilè obuiare. Et habet æquitatem planam & pacificam, & in iure fundatam, secundum quòd superius habetur: quomodo quisque cuiuscunque gradus, alterius personam ut procurator seu legatus indutus, in eo loco sedere debet ubi principalis. Hęc quidem ordinatio fingit scamnum regno alicui deputatū tanquam sedem regis esse, quē ipsius oratores seu ambasiatores si adsunt, seu principes proximiores, absque etiam speciali ad hoc regis commissione, fingit pro bono pacis repręsentare. Et dum hic ordo in scamno quolibet, qui & in ipso regno pręcedentibus commissarijs regis, & subsequentibus suo ordine principibus, seruet: quis dubitat optimè pacem, quoad hoc, posse conseruari? B

Cap. XVIII.

POst hæc de ijs quæ sedente Synodo Imperialis maiestas facere habeat, uidendum. Et primò reperio, imperatores aliquando dedisse primatum in Synodo, ut in quadam epistola Theodosij & Valentiniani ad Dioscorum, in secunda Ephesina damnata Synodo, quæ incipit: Ante hoc quidem. ubi dicitur: Necessarium duximus his sacris nostris literis ad tuam uti reuerentiam, per quas manifestum facimus tuæ beatitudini & uniuersæ Synodo, quòd nos regulas sanctorum patrum sequentes, non solum propter Theodericum, sed & alios omnes qui ad congregatam sanctam Synodum pertinent, auctoritatem & primatum tuæ præbemus beatitudini. hæc ibi. Sed non legi alibi quàm in illo conciliabulo factū: unde ut in eadem epist. propter timorem Nestorianorum hoc fuit factum, etiam tunc nondum uenerunt nuncij Apostolicæ Romanæ sedis fortè: quare ipse Dioscorus Alexandrinus, meritò primatum habuit: igitur de hoc nō est multum curandū. Sed ipse Imperator habet curare, ut detur per suos iudices & senatores maxima diligentia, ut canonico more sancto & iusto seruato ordine, non ex abrupto uel præcipitanter aut passionatè, per timorem uel impressionem

nem

A nem seriatim absque materiarum inculcatione tractanda expediantur, ut nihil de institutis per sacros canones, ad inquirendam ueritatem, tam in iudicialibus definitionibus quàm etiã disputatorijs omittatur, tanquam neutrales iudices: ut etiam clara & manifesta clarissima fiant, ut rectè inuariabilis conclusio, & eiusdem executio per Imperialem maiestatem fieri posit, absq; omni hæsitatione. Ita lego in omnibus uniuersalibus Concilijs, Imperatores, dum præsentes fuerũt, aut sacri palatij iudices & senatum, officium promotorum habuisse, ad dirigendum cuncta ad claram ueritatis lucem: imò in terminorum obseruatione & dilatorijs, ut iudices cum consilio Concilij se habentes, ac etiam aliquando de assensu & approbatione iudicantes: sicut in quæstione primatiæ, in Chalcedonensi concilio, inter patriarcham Constantinopolitanum & Romanum mota, iudices sententiauerunt iuxta productos canones, interrogantes post iudicium sacram Synodum, utrũ consentiret, an aliud uideretur: tota uerò Synodus approbauit, ut legitur in fine gestorum Chalcedonensis concilij. Firmitas autem iudicij, & omnium quæ ita aguntur in Concilio per quoscunque, ex consensu tantum, Synodica dependet auctoritate, iuxta superius præmissa. Quare & si aliquãdo sententiasse iudices tales leguntur, ex consensu & Synodica commisione uigor sententiæ dependebat, & non ex imperiali commisione, cuius auctoritas Synodum uirilẽ non præcellit.
B Dirigi uerò res per uiam canonicam, ne quicquam quod tractatur posit inculpari propter suam subscriptionem, quã in fine ut testes qui recto iudicio interfuerunt, pro firmitate facere debent, propria auctoritate petere possunt. Longũ foret omnia enarrare; quomodo per Imperatores & iudices, interlocutores directoriè rei inuestigandæ pro apertione ueritatis, fieri solebant. Sed una est conclusio, scilicet quoniam fiebat eo modo quo iudicia canonica fieri habent, puta uocetur ter accusatus, inducatur in Synodum, legatur libellus, respondeat delatus, deliberet melius, probetur negatum, ostendatur per gesta Synodica ac dicta probabiliũ patrum: si est hæresis quę obijcitur, iuret producẽs Notarius librũ ita in scrinio propriè inuenisse, & per talia & consimilia quæ ad causam deseruiunt. Fuit etiã optima consuetudo, qua canones in quibus quis fundauit intentionem, in scriptis producebãtur: & pars respondebat, fateretur uerum, an suspicaretur mutatum. Et sic clarissima fuere semper Synodica iudicia, & apertissima. Et hæc de materia.

Cap. xix.

QVæ Imperator in Concilio regulariter agere solitus fuerit, proximè dixi: uerùm exhortationibus gratiosis sæpe usus est in Concilijs. Vnde Christianissimi & pijssimi Basilij Imperatoris, cuius noster Sigmundus à Deo coronatus inuictissimus Imperator, in hoc Basiliensi concilio uestigia insequitur, ut propriè dicatur sa-

tur sacrũ hoc Conciliũ in Basilea Basilio altero præsidente celebrari: aliqua ex octaua Synodo inserere curaui. Ita enim in exordio Synodi loquutus est Basilius Imperator mitissimus. Cum diuina & benignissima prouidentia nobis gubernacula uirilis nauis commisisset, omne studium arripuimus, & ante publicas Ecclesiasticas dissoluere, & procellas quæ per multos annos ex inuidia odientis bonum Sathanæ expansæ sunt, in stabilem tranquillitatem per meliorem quandam prouisionem transferre. Siquidẽ munito diuinitus imperio nostro semper hoc desiderium gerente, ac ab alijs patriarchalib. sedib. uicarios adducere, propter iam dictã causam iudicante: cooperatus est intẽtioni gubernati diuinitùs imperij nostri, solus infinitæ potentiæ rex & princeps pacis, & (ut aspicitis) Cõciliũ nostrum compleuit, & in id ipsum conuenire atq; concurrere fecit à seniori quidẽ Roma episcopos duos, & diaconũ unum de definitis septẽ, prudentia, intellectu, ac uita uenerabili decoratos. Ab Oriente uerò, Prototroium Antiochiæ sanctissimũ metropolitam Tyri, omni reuerentia plenũ. A' Hierosolymorũ aũt sancta Dei Ecclesia, sancta uidelicet Sion, de qua exijt q prophetatus est, & noua lex, & discretor omnium Domini sermo, sanctissimum Syncellum, uirum Apostolicũ, omni sapientia diuina & humana refertũ. Igitur cooperantia & gratia Christi uniuersorũ regis, & Dei cũcta tenentis, ijs quæ praua uobis omnib. esse uidebant & aspera, in uias planas imperatoria diligẽtia & studio nostro translatis: cõmonemus & hortamur omnes uos fratres, ut cũ multo pondere & reuerentia conueniatis, ad sanctam hanc & uniuersalẽ Synodum, tanquam ad communem & uniuersis aptã atq; sine labore medelam, nullam uitiosam motionem uel affectum ferẽtes, nec ad cõtentiosam uoluntatem respicientes, sed potius uinci bene, quàm uincire periculosẽ ac iniustè sitientes. Sic enim unusquisq;, qui uitiatum interiorẽ patitur hominem, sanitatem recipiet, & æternam salutem percipiet. At uerò ad uos ipsos acclamationem imperij nostri proponimus: quippe qui potestatẽ Synodici iudicij diuinitùs accepistis. Etenim uos ueritatis esse & diuinę iusticię (secũdum quod est possibile) dilectores & imitatores, nequaquã quidẽ ambigimus. Sed ut & Deo munitum imperium nostrum, secundũ datam sibi potestatis mensuram, in Ecclesiasticis negotijs nihil tacuisse patescat, eorum quæ debent atque conueniunt: deposcimus religionem uestram, ut omnis gratię & odij nũc maximẽ superatrix efficiatur. quin potius impassibili beatęq; naturę ad personam non accipiẽdam, omni robore quantum fieri potest assimiletur: & neque personam potentis per gradum uel per amicitiam accipiat, neque pauperis misereatur in iudicio. Si utique secundum Concilium, utique ac uoluntatem Dei, atq; tranquillissimi imperij nostri, pacatissima subsequetur ordinatio. hæc ibi. Longum foret aliorũ diuorũ Imperatorum dulci-

A dulcifluas exhortationes inserere, quas quisq; Imperator secūdum tractandam materiam adaptare studebat, more huius pijssimi Imperatoris acaliorum.

Cap. x x.

SOlebant etiam Imperatores, cum fortè abessent, committere locum tenentib. alloquutionem ad Concilium, & suasiones pro occurrenti materia. Sic legitur in septima actione eiusdem octaui Concilij, Bahanam patricium & prępositum ad Concilium dixisse, Photio cum suis episcopis in Concilio existente: Sanctus Imperator noster uult facere alloquutionē ad istos, per me indignū seruum suum. Sanctissimi uicarij senioris Romę dixerūt: Sicut iubet, imperium eius. Bahanis dixit ad Photium & episcopos eius: Hortatoriè alloquit uos Imperator, homines: dicite unde estis: num dè coelo, de abysso estis, an de terra in qua nos degimus? & ostendite mihi hac hora: quia siue hæresis nota est, siue schisma emerserit in qualibet parte, & senserit aliquis ex quatuor patriarchis, imò uerò quinq;, qui condemnatione condemnant uos: quid uobis uidetur ad hæc? est ne qui adiuuet uos? dicite, quis canon uos adiuuet, & ubi posuerit Dominus canones, in ecclesiis suis, an in alio aliquo loco, & ubi Ecclesię sunt hodie, & ubi prædicetur Euangelium? est ne alius locus quē tenēt uicarij isti? dicite. Episcopi Photij dixerūt:
B Deus custodiat Imperatorem nostrū. Verbum petiuimus impunitatis, ut diceremus negotia nostra cum fiducia, & non accepimus: quantū ergo habemus loqui? Bahanis dixit: Sāctus Imperator noster admonētis affectu ad uos dicit: Vtiq; Deus ideò audiuit deprecationem meam, & adduxit hos sanctos uiros de finibus mundi, ne quid secundum faciem fiat, sed ex æquo ponatur iudicio iniustissimū. Dicitis, ut accipiatis uerbū securitatis, & tunc quis à me tristatus uel lęsus fuerit, uolo ut dicatis. Ideo sunt hic uicarij omniū sediū, ut quicquid habetis in iustificationem uestram loquamini. Episcopi Photij dixerunt: Scimus imperiū sanctū eius, quia neminē uult cōtristari. Quid uolumus dicere? si dixerimus iusticias nostras, nō fient. Bahanis dixit: Per Imperatorem nostrū sanctum, nihil prohibemini: iubet etenim, uult & acquiescit ut loquamini. sed uidentes iudices conuicia uestra, nec audire uos uolunt. Episcopi Photij dixerunt: Et nos iudices ipsos non recipimus. Bahanis dixit: Et rejicit regula patriarchas? & irrationabiliter iudicāt? Amphilochus Photij episcopus dixit: Irrationabilissimè. Bahanis dixit: Et trāscensu regulæ, & patriarcharum suorum iudicant? Episcopi Photij dixerūt: Extrà. Bahanis dixit: Ite ad patriarchatus, & certificamini. Basilius pijssimus Imperator & amicus Christi dixit: Quotquot creditis pomnia, quòd à patriarchatibus uenerint homines isti cum cōmendaticijs literis, & nō habetis aliquam ambiguitatem, suscipite illos, & quæ iudicantur ab ipsis: quotquot autem dubitatis ad hoc, &

non habetis eos iuſtos, neque ſecundum uerbum patriarcharum A ſuorum agentes, ite ad eos, & diſcite ab illis, & adducite etiã ad nos: imò uerò quòd plus certũ exiſtit, & diſponemus ita. Epiſcopi Photij dixerunt: Nos iudicium non uidimus, & quomodo habemus ſe qui quod nos non uidimus? Bahanis iuſſus ab Imperatore dixit, Sanctus Imperator dicit, ne dicatis fratres quod uelim uos mittere illuc, ut pereat quis ueſtrûm. Teſtis eſt Deus, quem miſero illuc in conſpectu totius ſenatus & ſanctæ Synodi, dico iterum, reducam eum huc. Multa talia quæ notanda forent, in actis leguntur, iſta ex cauſa, quoniam ſingularia quæ perpetuò notanda continentur, inſerui: ſcilicet quomodo Imperator amodò procurare debet, ut luce clarius, abſq; omni dubitabili actu, geſta Conciliorum peragantur. Adhuc eſt aliud quoddam ſingulare in ipſis geſtis. Legĩt, dum ſe epiſcopi Photij multis argumentis & geſtis defendere uellẽt, Imperator dixit: quòd allegati per illos, ſanati poſtea per Eccleſiam fuerunt: uos autem uſq; ad præſens in peccato ueſtro eſtis, & in ſepulchro nequitiæ iacetis mortui. Vnde omnes ſummi ſacerdotes patriarchæ uos condemnant concorditer. Adeò uerò munitum imperium noſtrum, placidum & benignum eſt, & ueſtri curam gerit & cõſulit, ut percipiatis miſericordias, quas deliberauerit ſancta & uniuerſalis Synodus: nam omnes nouimus quòd laici eſtis, & non adduximus uos latrare, & ſine ordine facere uerba. omnia enim ueſtra mendacia ſunt, & ſeductio. B Photij epiſcopi dixerunt: Hoc nec diabolus auſus eſt dicere, ac ſi diceret nos eſſe laicos. Imperator aũt ideo eos laicos dixit, qui à Photio, qui non fuit epiſcopus, ordinati fuerunt: & epiſcopi uolebant defendere Photiũ, & ſeipſos. Et quia quidam Eulapius de Photianis epiſcopis ad uerba uenit cum Imperatore: uicarij Apoſtolicæ ſedis dixerunt, Eulapium ab Apoſtolica ſede damnatũ & excommunicatũ, & ideo uerba Imperator cum eo facere non deberet. Tunc dixit Baſilius: Ego crebrò & multùm rogaui ne perirent, & ideò uocaui eos huc: ſi nolũt concurrere ad Eccleſiam, quidquid iudicauerint patriarchę, etiam ſi noluerint, confirmabunt. Nemo enim poteſt datam eis poteſtatem à Chriſto Deo & Saluatore noſtro, reprobare. Ecce quanta pietas & cura in Imperatore eſſe debet, & demum fides & conſtantia in definitis Synodicis.

Cap. XXI.

DEbet etiam ipſe Imperator pręmonitiones pro tractandis negotijs Concilio aperire: & ſi qua ſibi ſtatuenda uidentur, quæ ad Synodũ ſpectant, indicare, & inſtare ut ſtatuantur. Vnde Martianus Imperator, in concilio Chalcedonenſi ad Synodum dixit: Sunt quædam certa capitula, quæ honorum reſpectu ueſtræ reſeruauimus ſanctitati, congruũ rati regulariter uobis iſta Synodali diſponi conſilio potius, quàm noſtris legibus ſtatui. Et iubẽte ſacratiſsimo

A tißimo & pijßimo principe, Beronicianus, uir deuotißimus, secretarius diuini Consistorij, capitula ita relegit, & fuit primum capitulum: Monachos, qui per singulas ciuitates sunt atque prouincias, subijci episcopo, & quietem amplecti, & attendere solo ieiunio & orationi. Et hoc idem legitur per Heinricum & Carolum reges, simul cũ certis episcopis Confluentię, dioecesis Treuerensis, in Concilio existentes, de monachis statutum. Secundũ fuit: Quòd clerici non deberent se curis mundanarum rerum subijcere, possessiones conducere, & procuratores fieri. Tertium capitulum: Quod clerici in uno titulo permanere debent, & ibi ministrare ubi ab initio deputati sunt. Ista capitula fuerunt laudata à sancta Synodo, recepta & decretata: licet, proh dolor, hodie non seruentur. Sic Imperatores Theodosius & Valentinianus, ad Ephesinum concilium de Iba episcopo scripsisse leguntur: Imperatores Cęsares Theodosius & Valentinianus, uictores ac triumphatores, semper colendi Augusti, sanctæ synodo Ephesinæ: Plurimę relationes ab Edessanorum ciuitate Osdroenæ prouinciæ, cum monumentis quę ibi sunt habita, huc directæ sunt: in quibus infertur depositio plurimorum reuerendißimorum clericorum, & religiosißimorum archimandritum, & eorum qui in dignitatibus constituti sunt: & ferè uniuersi eiusdem ciuitatis populi testimonium perhibent contra
B Ibam Edessanæ urbis episcopũ, de multa impietate atque blasphemia. Quia igitur tale scelus per uestram corrigi consequens est sanctitatem (tantorum enim testimonium discindere, sanctum non est) dignetur igitur sanctitas uestra testimonia & gesta legere, ipsum amouere, & alterum religiosum ibidem constituere. Si enim maiorum præpositi urbium orthodoxi fuerint, necessariò & reliqui eorum magisteria sequentur. Talia & consimilia secundum temporis opportunitatem, soliti fuêre præhortamenta dare sacri Imperatores: quod cedat nostro gloriosißimo Sigismundo & eius successoribus in exemplum.

Cap. xxii.

VLtimò quòd hanc materiam scire debet imperialis celsitudo, quòd statuta & definita per sacra Concilia, omnimodo curare debet ut seruentur, etiam per leges poenas non seruantibus infligendas. Vnde cum inquisitione decenti debet in sacro Concilio inquirere, an communi Concilio & consensu definita sint ea quæ publicantur suæ maiestati. Pijßimus enim Martianus, lecta sibi, in Chalcedona, quæ in symbolum redacta fuit, interrogauit: si omnium consensu religiosorum episcoporum firmarentur lecta? & habito responso per Synodum, quòd sic, quæ magnas etiam laudes dixit Imperatori: ipse Imperator legem apposuit sic dicendo. Pia & catholica fides, pro patrum traditionibus à sancta est

Synodo demonstrata, iustum pariter atque utile nostra probauit esse tranquillitas, omnem in posterum contentionis materiam de syncera religione prorsus auferre. Si quis igitur aut priuatus, aut militaris adhærens stipendijs, siue clero sociatus, publicam de fide contentionem faciat, seu uulgi perturbationem cōcitet: sciat quod qui priuati conditione notatus est, à sacratissima urbe pelletur: militans uerò de sua militia, & clericus de suo gradu periclitabuntur, etiā alijs subdendi supplicijs. Sancta Synodus acclamauit: Multos annos principi Christiano, principem te per multos annos optamus. Similia adducere possem de multis gestis Conciliorum. Sed pijssimi Basilij dictum, quoniam notatu dignum, sententiosum, & memoria dignissimum, non potui non inserere. ita enim legitur in conclusione Concilij octaui: Basilius pijssimus & Christo amabilis Imperator ad Synodum dixit:

Cap. XXIII.

MVltam quidem uexationem & laborem, & uestra diuinitùs collecta pertulit sanctitas, singulis uobis hincinde confluentibus ad fœlicissimam urbem nostram, causa Ecclesiasticæ ordinationis & constitutionis: pro qua etiam diuturnam in ea moram sustinuistis, & propter quam multos & senectutem contempsistis, & corporalem infirmitatem paruipendistis, & fortes facti eorum quę requiei non congruunt tolerastis, & diuturnam separationem spiritualium filiorum uestrorum magnanimiter pertulistis. Sed ecce dolorum & laborum uestrorum uidetis quàm sit finis suauis, & Ecclesiæ Dei proficuus. Nam communis concursus, & in Spiritu sancto magnæ huius & uniuersalis Synodi consensus, omne scandalum & offendiculum è medio remouit Ecclesiæ, huiusque multi temporis procellas compescuit, & ad limpidam tranquillitatem traduxit. Gratias ergo agimus Domino, patres uenerabiles, de omnibus bonis quæ nobis à Deo concessa sunt, & admittimus zelum uestrum qui secundum Deum est: & optamus à munificentia magni Dei, & rege uniuersitatis, opulētam uobis retribui mercedem, dolores uestros & labores recompensantem, pro quibus & tranquillitas nostra festinabit reficere ac animare uos, & omne desiderium uestrum implere. In omni autem audentia expressa fateri, & hoc iustum putauimus pro communi omnium nostrorum munimine, & sanctæ Dei Ecclesiæ perseuerandi tranquillitate, propter eos qui communi inuident fœlicitati: & uulnerantur quidam sagitta serpentis super Ecclesiastica ordinatione, congratulantur autem huic commotioni & æstui: atque delicias existimant, si uiderint eam in tēpestate fluctuantē. Talibus ergo expressè hodie dicimus, quisquis habens aliquid aduersus hanc sanctam & uniuersalē Synodū dicendū, uel cōtra huius canones aut terminū, stet in medio: & quę sibi

A sibi uidentur edicat, siue episcopus sit, siue quisquam de Ecclesiastico clero, siue laicus, aut ex ijs qui ciuilibus officijs mancipantur existat: quanquam nō sit datum istis secundū canonem dicendi quicquam penitus de Ecclesiasticis causis, opus enim hoc pōtificum & sacerdotum est: sed ex abundanti omne os iniquū obstruere uolentes, licentiam præstamus omnibus, ut qui in mente habet quod ambiguum, de ijs quæ decreta sunt ab hac sancta Synodo, hoc in medium exhibeat, & suscipiat satisfactionis salubre remedium. Non modicum certamē certauimus, neq; labori cuilibet cessimus (ut & ipsi nobiscum nostis) ad congregandum eos qui à Roma & ab Orientis patriarchalibus sedibus conuenerunt: quos conducere multi quidē & ante nos conati sunt, sed nullo modo ualuerunt. Non modicam uexationem & contritionem etiam Deo amantissimi summi sacerdotes sustinuerunt, à longè concurrentes ad sanctæ huius Synodi tractatum. Qui ergo habet quid dicendum, dicat, dum hęc celebratur. Nam soluta sancta & uniuersali Synodo qui apparuerit Ecclesiæ Dei contradicens, aut non cōmunicans ei, siue episcopus sit, siue absolutè sacerdos, siue dignitate aliqua præditus, uel aliter conuersatus: ueniam ab imperio nostro minimè consequetur, sed iustè condemnabitur, & à ciuitate nostra pelletur, ut corruptor & pestilens, & membrum putridum & inutile, & cōmune corpus Ecclesiæ uiolans. Vos aūt amatores uirtutum, Deo amicissimi summi

B sacerdotes, qui episcopali decoramini dono, singuli cōmonete proprium gregē, & ad salutē ducere ne grauamini: demōstrantes quantum malum sit, eos, Ecclesia Dei manente in tranquillitate, ab illa dissilire, & contra eos qui præsunt animabus suis insanire, & à diuinis mysterijs propter irrationabiles & uiles occasiōes sese coercere. Et quidē subiectū uobis gregem, per unumquęq; diem Dominicum uerbis doctrinæ cōfirmantes, ad diuinarū uoluntatū dirigite perfectionē. Eos uerò qui errore hæreseos cuiusquā detinentur, tanquā pastores boni cōuertite. Nouerit enim uirtutib. plena perfectio uestra, quia si notū fuerit uobis hæresis quęcunq; in prouinciā cuiusq; uestrûm latitans, nō p assiduā doctrinā radicitus euellatur, & omes ad orthodoxā fidē manu ducanī canonicè: huiusmodi episcopus à proprio patriarcha condēnabitur. Et sacris quidē doctrinis atq; abominationib. alienis, taliter sacratissimus grex uester per pascua salutaria pascatur. Ipsi aūt in alterutrū pacifici estote, & Ecclesiæ uinculū indisruptū conseruate, in quo laborastis & concordastis. Quodq; uerbo & manu in præsenti sancta & uniuersali Synodo cōfirmastis, ne per cōtentionē & pertinaciā mutuā, disruptionē rursus cōmunis Ecclesię corporis faciatis, & nō habeatis ueniam in die iustissimæ retributiōis: sed amicitia uestra & cōsensus sit ad ordinationē totius orbis districtissima norma. Vnde uos cōtemplanē subditi quēadmodū pętores ad principalia, & ad uitā uestram

strã & mores seu conuersationẽ moderari probant. Sed & qui in A
clero deputati estis Ecclesiæ Dei, eandem conseruate constitutionem, & alternam concordiam in nullo declinantes, uel præter quæ sancita sunt Spiritu sancto ab hac magna & uniuersali Synodo prædicantes. Nam & ipsi in omnibus conuenistis, & sole clarius ueritatem resplendere uidistis, in quam & consensistis, & concordantes apparuistis. De uobis autem laicis, tam qui in dignitatibus quàm qui absolutè conuersamini, quod amplius dicam non habeo, quàm quòd nullo modo uobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem mouere, neque penitus resistere integritati Ecclesię, & uniuersali Synodo aduersari. Hæc enim inuestigare & quærere, patriarcharum, pontificum & sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificãdi, qui soluẽdi & ligandi potestatẽ habẽt, qui ecclesiasticas & cœlestes adepti sunt claues: non nostrum, qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari uel à ligamento solui egemus. Quantæcunque enim religionis & sapientiæ laicus existat, uel etiam si uniuersa uirtute interius polleat, donec laicus est, ouis uocari non desinet. Rursus episcopus quantacunque sit irreuerentia plenus, & nudus omni uirtute, donec antistes est, & ueritatis uerbum rectè prædicauerit, pastoris uocationis & dignitatis damna non patietur. Quæ ergo nobis ratio est in ordine ouium constitutis? pastores uerborum subtilitatem discutiendi, & ea quæ super B
nos sunt quærendi & ambiendi habent. Oportet nos ergo cum timore & fide sincera hos audire, & facies eorum uereri: cum sint ministri Domini omnipotentis, & huius formam possideant, & nihil amplius quàm ea quæ nostri ordinis sunt requirere. Nunc autem (ut uidemus) adeò multos malitia in insaniam accendit, ut obliuiscentes proprij ordinis, & quòd pedes sint minimè cogitantes, legem ponere uelint oculis non ut natura se habet, sicut ipsi cupiunt. & singuli ad accusandum quidem maiores semper existunt promptissimi, ad corrigendum autem ea in quibus accusantur & criminantur pigerrimi. Et moneo & exhortor omnes qui tales sunt, ut maledictum & alternum odium auertẽtes, & iudicare iudices desinentes, attendant sibi, & secundum diuinam uoluntatem conuersari contendant. Nam non quiescit supernum iudicium, sed contra diffidentes diuinus furor stillabit, & iustam ultionem opere cunctis ostendet. Oramus autem super omnia sanctum Dominum, omnes melioratos, & secundum beneplacentem ei uoluntatem clarescentes, non solum à diuina ira intentatos mansuros, sed & æterna bona consecuturos, rationibus & intercessionibus sanctissimæ dominæ nostræ Dei genitricis, & omnium sanctorum, & precibus & obsecrationibus sanctæ huius & uniuersalis Synodi: Amen. Et post lectionem Basilius amicus Christi, & magnus Imperator dixit: Dicat nunc quicunque uoluerit ex sedẽtibus in

A bus in hac ſancta & uniuerſali Synodo, in quo iſtorum hæſitet uel ambigat, quæ nunc lecta ſunt. Sancta Synodus exclamauit, omnib. placent quæ lecta ſunt: omnes eiſdem ipſis concordamus: omnes libenter ſubſcribimus. Ecce formam pijſsimi Baſilij, quam noſter omni clementia refertus alter Baſilius, quiſq; catholicus Imperator acceptet, ut ſic præcedēti clara præuia cognitione approbationum ore & manu omnium qui Synodo interſunt, ſubiungat approbatorium & confirmatorium ſigillum, cum ſanctione pœnali & coercentia, & dicta ſeruentur & uenerentur. Debet etiam ipſe communis omniū pater cunctos admonere, etiam ſacerdotes, ut quiſq; officio ſatisfaciat, & Altiſsimo uota perſoluat: & maximè ad hoc attē dere, ut per proprios ueros, & non mercenarios paſtores, grex & Chriſti membra ſalubriter paſcantur. Et maximè debet omnib. paternam curam adhibere, & per pietatis uiam oberrantes ad uiam iuſtam reducere, omnibus poſsibilib. modis. Homo enim animal eſt nobile, quod potius uult duci quàm trahi: & omē ferox animal placat amica manus. Vnde ut hanc ſolertiam per exemplum dulciſsimi Baſilij oſtendamus, ἐπαναγνώστικον ſermonem, quem in ipſa Synodo ad ipſos epiſcopos, cum inuaſore ſedis Cōſtantinopolitanæ, ſchiſma facientes, qui plenus omni ſuauitate & doctrina exiſtit, ſubiungamus.

B

Ex actione ſexta octaui uniuerſalis Concilij Epanagnoſticum in diſſenſione ſchiſmaticorum.

Cap. XXIIII.

MVltæ quidem communes paſsiones ſunt, quas præcedentib. diebus audiens & intuens à Deo prouectum imperium noſtrum, lugere & contriſtari operæprecium duxit. Præcipuum autem malum, & calamitatum arx eſt Eccleſiæ tempeſtas, maligna aſpirantis aduerſus eam diaboli turbatio, pacis expulſio, & ueteris ordinis diſſolutio, auſus irruendi iunioris in ſeniorem, & inhonorati aduerſus honorabilem, ac omnimodo ſubuerſio ſtatus eccleſiaſtici: apud exteriores quidem in Concilijs iuſticia conuerſante, apud Eccleſiam iniuſticia fiducialiter agente, amor principatus, ac amor priuatus, atque nullius ſeueritatis propter hæc reputatio: nec non contra ſpiritualem patrem rabies & inſania. Hæc ſunt quæ meam angebant & turbabant animam: & tanquam nubes craſſa obtenebrabant animum, ac oculos cogebant fontes mihi lachrymarum largiri, & diuinitatem in auxilium & ſolutionem exiſtentis mœroris inuocabam. Et opus erat mihi ac cogitatio, ſi fortè poſſem in primis de Eccleſiaſtica curam gerere unitate: quod & factum eſt, & in effectum deuenit: quemadmodum & uos omnes noſtis, quotquot ad ſacrum hoc conueniſtis collegium. Aliud enim imperij quod ſub me eſt dimittens, ad id ſolum in exordijs accelera-

acceleraui: & secundum utriusque dissidentium partis petitionem, A
& priscam ecclesiasticam traditionem, perspiciendi causa etiam iudices eorũ quæ in ecclesia nostra gesta sunt, ex reliquis patriarchalibus thronis collegi, rem perficiens cooperatione Sancti spiritus, quam multi quidem ante nos imperantium uidere desiderauerunt, ex æquo autem omnes minimè consequuti sunt. Et quotquot pertinent ad ecclesiasticam unitatem, ac ordinationem, omnia à me solerter peracta sunt, quum in nullo penitus imperiali manu ac potentia (ut quidam) paruum uel magnum effecerim. Neque enim ut sacratissimus patriarcha ad propriũ regrederetur thronum imperij mei, opus uel excogitatio facta est: sed multũ ante sanctissimus & beatissimus papa Nicolaus, quę circa illũ erant certissimè discẽs, Synodicè decreuit, reddi ei ius proprij throni: & anathema cum tota sancta Romanorum ecclesia pronunciauit contra resistentes huiusmodi decreto atque sententiæ. Hoc aũt nos olim scientes, & pauentes iudicium anathematis promulgari, obsecundare Synodico iudicio Romanæ ecclesiæ necessarium duximus: & huius rei gratia reddidimus ei proprium thronum. Verùm non modo Romanæ, sed ad Orientem solem sitarum sedium prouidentia meliori uicarij peruenerunt, nihil deinceps uel impedire uel aduersari, aut fauere utrique parti iustissimo imperio nostro consensuro. Cuius rei gratia in nullo Synodico iudicio inueniri uoluit, multorũ garrulitates recidens: ne quis dixerit quòd imperialis manus, & gladij, B
& protectores, ac mundanus potentatus: Concilium subadulterauerit. Vnum solum nobis desiderium, & ad præfatos iudices, postquam illos uidimus supplicatio fuit, ne quenquam permitterent perire, uel ab Ecclesia Dei quenquã (si fieri posset) proijci. Hoc solum est nostrum, si uoluerit quis nominare crimina: alia ucrò omnia canonibus, & his quibus imperium Synodi creditum est, tradidimus, multum pro præsenti iudicio coniurantes & condẽnantes: id est, condemnationem imprecantes, nil ad gratiã uel per odium decernendum. Humanè autem magis circa eos qui ceciderant affectandum, quos non propriè tantum, sed & communiter hodie omnibus uidentibus deprecamur, manum ijs qui compassione opus habent porrigere, & unam Ecclesiam celebrantium festiuitate perficere. Ita patres spirituales & ueritatis defensores, q figurati secundum chrisma Aaron, & secundum zelum Phinees, ac secundum iudicium Salomonis, requirite ouem quæ perierat, conuertite quæ errauerat, super humerum tollite solitariam, & compassionis uinculis alligate: quæ ulcerata est, emplastro condescensionis sanate: quæ extranea & abiecta est à spirituali mandra, nonaginta nouẽ ouibus dispensationis more coniungite. Relinquite memoriam sempiternam posterioribus generationibus, compassionis uestræ ad imitationem Christi. Et uos quoque qui curatione indigetis,
ac mede-

A ac medela opus habetis,preciosa membra Christi,& si nescio quomodo à malo dæmone detēti,estis separati à capite. Vitis uera quę propter contentionem importunam,imò uerò iniustam,in amaritudinem conuersa es:amici & proximi nostri, & si propter odium irreuocabile ex aduerso appropinquantes & stantes,ac ueritatem respuentes,suscipite admonitionis sermonem:non autem confundor dicere etiam deprecationes. in id enim nos adduxit misericordia,quam circa nos habemus. Scrutamini intima cōscientię uestrę, & inuenictis malè uos ab Ecclesia esse disiunctos.Nouissima hora est,& iudex prę foribus est fratres,ne pręoccupemur ab eius Ecclesia sequestrati,& longè ab eius gloria proijciamur.Nihil turpe ducamus passionem manifestare,& uulnus ostendere,ac locum pœnitentiæ & medicinæ requirere, atq; intra atrium saluantium fieri, ne confusionem obedientiam arbitrando, confusionis æternæ sumamus experimentum. Qualis autem est confusio fratres,procidere Deo,& ueniam expetere?Deo enim procidunt, qui Ecclesiæ & spiritualibus istis patribus procidūt. Confusio quidem reuera est, & maximus pudor, imò uerò in Deum dimicatio,nolle unūquēq; proprium confiteri peccatum,& humiliari propter Christū, ac lucrari & se & multos. Si aūt omnino hoc confusionem arbitramini, ego cui imperij supposita est corona, forma uobis efficiat huius optimæ humilitatis.Ego qui imperitus & insipiens sum,bonū initiū B ero uobis,qui sapientes estis,& sciētia clari.Ego qui in peccatis uolutatus sum,primus uobis typus fiam,qui mūdi estis,& uirtuti ope ram datis. Ego primus memet super pauimentum proijcio,purpuram & diadema paruipendens.Ascendite ad genas meas, & per oculos meos incedite: nec reputetis magnū,Imperatoris calcare scapulas,neq; uereamini pedibus tangere uerticem,cui super imponitur à Deo donata corona.Omnia pati promptum habeo, & agere promptius,quæ uobis quidem confusionem, mihi autem gloriam & maximam claritatem conferre uidentur. Neq; enim in hoc curā gero gloriæ meæ,tantum ut uideam communem unitatem, & unā Ecclesiam festiuitatem celebrantium, tantum ne animæ detrimentum patiar,& gaudeat super me ille omnium inimicus diabolus,captiuum sumens quod mihi desiderandum est:tantum spei meę lampas insperatè non extinguatur,per quam festinabam communi illustrari lætitia,simul & gaudio.Nescio quid erat satagendum & efficiendum, & non feci.uel quos proponendos admonitionis & deprecationis sermones, & non proposui, uos ergo uidebitis.innocens enim sum à perditione uestra. Si uerò & ad magnum & horrendum illud iudicium futuræ diei nos remittitis, quasi pro nobis rationem daturos,noscite quia bene noui quòd nullus uobis iusticiæ sermo, siue hîc adest, siue illic aderit, nisi quantum in hac controuersia inuentum extiterit. Verùm si uultis & ante illud iudi-

cium. conſcientiæ ueſtræ interrogare iudicium, diceretis nihil amplius, quàm quod ab imperio noſtro dicitur. Deponite igitur contentionem fratres, & reſumite amorem fraternitatis: fugite diſſenſionem, & unitatem amplectimini: odium auertite, & dilectionem in ſinum recipite: ſtate cũ probabilib. & capite cõpingimini, recipite per patientiam diuinæ cõmunionis gratiam, & nihil ob ſecularia ſitis ſolliciti. Sunt enim apud compatiẽtiſsimũ imperium ſuſceptionem modi diuerſi, per quos uos conſolabimur, & inceſſanter quæ ſecundum ſeculum uobis opportuna fuerint faciemus. Rurſusq; multimodè decertabimus, obſecrantes, rogãtes, & omne ingenium mouẽtes ad ſpirituales patres ueſtros & patriarchas, ut diſpenſent quoq; eorum quæ inſunt animo ueſtro quędam, tantum ne temerè contra ſalutem ueſtram agatis. Non enim eſt tempus ad pœnitentiam & receptionem præſenti acceptius: qui namq; hodie ligare & ſoluere Eccleſiæ negocia poſſunt, præſtò ſunt. Dimittite importunè tempus explorare, & rerũ immutationẽ expectare, quæ etſi fiat aliquando, nihil uobis conferet: etenim etſi alia tempus immutauerit, hoc cõmouere non poterit. Nam ſi actio unius uiri, ueſtri nil rationabile habentis, cum tota erronea eſſet, tantum æſtum operata eſt, ut huic uix ac difficile diſſoluere quiuerimus actionẽ: dic mihi, & iudicium quatuor patriarchalium ſedium quis diſſoluere poterit? ad quem enim fugietis, ſolutionẽ obligamenti petentes? ad Ro. præſulem? ſed fine tenus uos condemnauit. Ad Antiochenum? ſed conſentaneus Romano & conſonus factus eſt. Ad Hieroſolymitanum, uel Alexandrinum? ſed & illi ueſtrę damnationi conſentiunt. Ac ſi & thronum aliquando Conſtantinopolitanum, ille qui cũcta uiolat uobis commiſceat, & per uoſmetipſos conuenire uolueritis: qui uos ſequetur? uel quomodo aperire oculos, & aſpicere quępiam poteritis, impugnati ab omnibus ſacerdotib. ac patriarchalib. ſedibus? Ne ergo fratres ipſi uos decipientes, tempus ſalutis ueſtrę perdatis (neq; enim tale inuenietis aliquãdo) ſed importunas contentiones & obſtinationes deſerẽtes, cõmuni medelæ occurrite, & medicinæ remedium ſumite, ac adhærete ſpirituali capiti noſtro, & Eccleſiæ Dei communicatores eſtote, ut & crimine exuamini, & Deum propitium habeatis, ac etiam lætificetis, imperiumq; noſtrum exaltate, ac ſpiritualiter feſtiuitatem celebrare faciatis, atque Rempub. uniuerſam gaudio maximo et tripudio repleatis, nec non & in cõmuni omnes benedicamus pariter Domino gloriæ noſtræ ac principi pacis, & auctori diſperſa congreganti & bene coaptanti, interceſsionibus ſanctiſsimæ dominæ noſtræ Dei genetricis, Deum uidentium angelorum & omnium ſanctorum, Amen. Poſt lectionem uerò aſcendens Theodorus à ſecretis uicariorum ſenioris Romæ, legit: Ecce quomodo ſuauiſsimus & Chriſtianiſsimus Imperator diuinitùs ſibi conceſſo imperio, non uult perire unam ouem,

A ouem à Christo sibi ad custodiam creditam: transferens omne exilium, omnem tribulationem, & omnem angustiam in admonitionem & precem. Ecce qua humanitate uti debet Imperator, & cum diligentia curare debet, ne perdat etiam unam sibi creditam ouem. Vtere ó successor Basilij Sigismunde pijssime, tua cōnata clemētia, & huius iam lecti formam, tuo prædulci eloquio (ut soles) applica. Attrahe itaq; prece ac omni humanitate eós qui exciderunt à salutis uia, maximè inclyte regni tui Bohemiæ incolas, & tibi seruiet ἐπαναγνωστικὸν istud de uerbo ad uerbū per omnia, im pondera. Quāto studio prisci sancti Imperatores fidei orthodoxę augmentū maxima cura præstiterunt, non sit tua minor in conseruandis dudum Ecclesiæ incorporatis: fiāt pussibilia omnia, per pietatis & clementię uias. Dū hoc Christus Ecclesię sponsus uiderit, dabit sine dubio charitatiuæ imprecationi mirandum effectum. Dum enim ea quæ ipsa humilitas deposcit ordinatè fiūt, uictoria bellica nunquā deficiet. Non poterunt pertinaces, elati, diabolici, armatis Christi charitate ac humilitate, & eius solum honorem quærentibus, obesse. Age Christianissime princeps, ut medio huius sacri Concilij, per tua dulcissima placatoria suasa, crudelis ferita s eorum mansuescat. Et tunc (etsi non poterit Spiritus Domini repentę infundi tractabiles effecti, dietim ex quotidiana communione ipsorum & Chri-
B sti fideliū reuertentur ad cor, & demum uidebunt se stultos in eó, quód propriè prudentiæ innitentes, se contra communem catholicorum sententiam superbè erexerunt. Oportet aūt hanc rem maxima diligentia & indefesse infinitis medijs tractare, ut demū uincatur ille nefandus sathan, qui possessa aliquamdiu ipsorum corda, non facile deserit. Habes tu princeps supernum admirādumq; donum, instar tui typum gerentis Basilij, ut schismata quæq; ad unitatem, non sine profundissima prudentia, & fatigationibus tædijsq; multis, reducas. Hoc Constantiæ, dum in pontificibus Romanis contentio schismatica inoleuit, egit tua regalis sapientia, quod Basilius in patriarchis Constantinopolitanis Photio & Ignatio aduersarijs, Cōstantinopolitana octaua synodo egit. Hoc insuper in hoc sacratissimo Basiliensi concilio studuisti, non absque grauissimis laboribus ad unitatem reducere inter mēbra Ecclesię, & caput nostrum Eugenium Rom. sanctissimū papam: quod ipse Basilius inter se Ignatio in concilio alió Constantinopolitanó opponentes, subiectos episcopos perfecit. Nunc restat, ut alios qui supersunt in regno tuo Bohemiæ inclyto & florenti, paucis ante hoc annis per reductionē perficias, quod idem ipse Basilius de ipsis iconomachis, & imagines Christi & sanctorum destruentibus, & earum uenerationem damnantibus, quorum multi Bohemi sectatores existunt, laudabiliter adimpleuit. Nō absq; diuina ordinatione, hoc tēpore Ecclesię tēpestati multum illi tempori, dū Basilius imperio pręesset

æqualis, pro salute præfectus es: ut tu eiusdem uestigia insequens, A idem quod ipse Deo inspirãte perageres. Sed uacua est exhortatio currẽti, ut currat: multo plus te natura sagax ac religiosus cultus ad hæc sancta opera sollicitat, quàm extranea quæcunque etiam erudi tissima suasio. Ideo non amplius fatigandus es uerbis Imperator optime, ut operi uaces.

Cap. XXV.

ESse hoc loco latè tractandum iuxta præmissa de imperiali Concilio, in quo imperialia illa quæ ad regimen bonũ Reipub. spectant, maturè digesto Concilio, ex omni elicito consensu in leges redigi deberent. Sed quia uniuersalis Synodus sacerdotum se propriè ad modum huius habet, cuius iam superius & qualitatum suarum omnium descriptionem præmisimus, ideo facilè nos expediemus. Scimus Impratorem caput & primum omniũ, apud quem est imperialis iussio, de congregandis subditis, regibus & principibus, si uerò qui ut mẽbra ad ipsum caput concurrere habent, in hoc uniuersali imperiali Concilio sunt principales præsides prouinciarum, suas prouincias repræsentantes, ac etiam uniuersitatum magnarũ rectores & magistri, & illi q̃ è senatorio gradu, qui sacer conuentus appellatur, existunt. Quoniam uel illustres qui primi ad latus principis, et pars corporis eius sunt, 6. q. 1. uer. si quis. uel spectabiles, qui medij: uel clarissimi, qui infimi: ultra quos gradus, inter se B natorum cœtum nullus inueniebatur. 2. q. 6. anteriorum. uer. illud etiam. de quorum officijs per ordinem in libro Digestorum. Primi ordines sunt, Reges & electores imperij ac patricij: secũdi sunt, Duces, præsides, præfecti, & huiusmodi: tertij marchiones, & lantgrauij, & similes. Omnes illi qui cęteris eminẽt, & imperio plus approximanẽ, corpus imperiale, cuius caput est ipse Cæsar, cõstituũt. Et dum simul conueniunt in uno cõpendio repręsentatiuo, totũ imperium collectum est: ut hoc probat l. in §. si quis cum militibus. 6. q. 1. canonizata. ut habetur ad l. Iul. maie. C. l. quisquis, & tex. octaui Concilij positus suprà in 17. cap. ubi dicit, quum principes pro suis causis frequenter conuentus agant. Et quia per consessum, uniuersalia decreta oportet pro salute imperij tractare: ac etiam in eum finem, ut lex generalis non obsit parti imperij, ut de hoc uera noticia habeatur: præfati protoprinceps & cæteri fidelissimi iurati conuenientes, singula ad consultandum tempori & loco opportuno, ex scientia clara poterunt cunctis manifestare: & tunc sic digesto Concilio, cõclusa summa custodia recipientur. Reperi ego in libris antiquis quædam imperialia concilia uniuersalia celebrata, in quibus se principes post Imperatorem propria manu, perpetua firmitate subscripsere, ad modũ ut in Ecclesiasticis synodis fieri solitum est. Concilium etiã Dagoberti regis Coloniæ, 24. principibus habitum legi, in quo multa necessaria & pro conseruanda iustitia & pace

A pace optima, dictata omnium consensu fuere. Leges etiam Caroli Magni quæ consultu fidelium statuebantur, ut probat tex. 11. q. 1. quicunq;. uers. uolumus. & Hildeberti ac aliorum uniuersale illud Cōciliū examinauit, coadunauit, et iuxta opportunitatē correxit & addidit, dās distinctis Imperij nostri locis distinctas obseruatiões. Alemannis quidem alias quàm Baiouarijs, quos hodie Bauaros nō minamus: Riboarijs, etiam Burgundionibus & Longobardis alias: & alias edidit leges (quas salicas dixit) pro Saxonum & illarum regionū populis. Has ego uidi seriatim omnes collectas, & expertus sum multas de illis, & maximè potiores in uulgari usu, ex antiqua introductione cum suis formis, maximè in iudicijs ruralibus, potius quàm in oppidis & ciuitatibus, propter fortè superuenientia statuta municipalia, haberi. Talia Concilia, qui conuentus nuncupant, omi anno aut bis aut semel, lego antiquos Reges prò bono publico celebrasse, in diuersis imperij ciuitatib. & in illis punitiões strictissimæ factæ sunt, in turbantes pacem & leges publicas, & maximè in periuris, & fidem non seruantibus. Et timore horum conuentuum, ad quos ex iuramento imperij præstito uocati uenire tenebantur, diffidationes particulares, rapinæ, & incendia non committebantur. Nullus illud iudicium illius cœtus, aut uitare aut recusare potuit, & sentētias ibi latas Impator cū cœtu militari manu
B in non obedientes exequutioni demandauit. Substātialia membra illius Concilij nominantur, siue illi sint episcopi, siue laici, siue abbates: alij uerò de hoc Concilio, nisi uocati particulariter, non fuere. In fine cuiuslibet conuentus rebus expeditis, alteri futuræ congregationi tempus & locus præfigebatur: erat nihilominus semper in Imperatoris potestate, locum & tempus præuenire occurentibus causis. Nulla unquam ordinatio melior & utilior uniuersæ profuit Ecclesiæ, non hominibus sub imperio tantum degentibus. Cōfluebant Romani pontificis legati pro causis Ecclesiæ, aliorum regum pro sui regni arduis negocijs instantibus, & salutari consilio cunctis necessitatibus publicis succurrebatur. Credo nullam rem regimini publico plus utilitatis afferre posse, quàm introductionem illius sanctæ obseruationis. Et quòd communi concilio fit dictanda pro summa firmitate subscriberentur, aut signarentur aliqua cruce, manu propria cuiuscunque qui interesset, ut fieri solitum fuit: hac lege, ut si quis unquam contra legem manu propria subscriptam aut signatam temerè uenire tentauerit, à fama cadat: & quòd omni honore tanquam in seipsum & propriam fidem mendacissimus, eo ipso priuatus existat. Hæc fuit antiquorum obseruatio, quæ in illis patere poterit, qui gesta regum & Imperatorum ac præfata statuta eorū in conuentib. absque tædio perlustrauerint. Non insisto de illius conuentus ordinatione ad longum dicendo: est enim, quo ad ordinem sedium Electorum, per pijssi-

memoria Carolum quartum, ac eius auream bullam, prouisum in Metensi conuentu: sciunt cæteri principes iuxta dignitatem & senium loca sua. Dum uerò assunt principes, fidelitatis iuramento ad ea quæ Imperio & Reipublicæ meliora, ac in currenti casu secundum conscientiæ iudicium, omni sinistra affectione semota prospexerint interrogati: liberè quisque & intrepidè palàm edicere. Hæc & alia, ex superioribus in argumento similitudinis patescunt. A

Cap. XXVI.

VLtimum membrum huius partis est inter cūcta difficillimum, habens inuestigationes, in experiētijs potius quàm literatura simplici fundatas. Cuius partitio prima, uersatur circa sacri Imperij statum florentis tempore, ut sic hoc cognito, excessus hodiernus & gradus ipsius lapsus, perpendi possint. Post hæc oportet remedia sanatiua, ex ingenij discursu adiutorio principali ex priscis gestis sumpto elicere & ipsa aperire: saltem ut cæteris meliora per consequentias illatiuas perquirantur gradatim. Primum membrum est ijs notum, qui actus studiosos Imperatorum, qui ex hac inclyta Germania gubernaculorum initia traxêre, nouerunt. Et ne ad remotissimos primos maximos Imperatores orbis, necesse habeamus recurrere, quoniam reductio reformatiua, nō poterit pro nunc ad talem statum pertingere: missos eos faciamus, & ab Othone primo initium sumentes: cui inter cunctos unquam Imperatores primum uera suprema absque diminutione & conditione imperialis potestas, pro se & suis successoribus, tam à senatu Romano & toto populo, quàm à papa cum sua synodo tradida legitur. Tunc enim intantum conquassatum fuit Occidentale imperium, uarijs tyrannicè ipsum inuadentibus, quod non nisi hoc pacto perpetuitatis imperij, & restitutionis omnium donatarum Ecclesiæ, etiam ipsum purè oblatum, acceptare nollet. Factis itaque his omnibus ad uotum Othonis, dietim omnia dominia diuino adiutorio deuenerunt sub sua potestate, scilicet regnum Italiæ, & Longobardorum, regnum Burgundionum, habito prius Germanorum regno: cuius primus rex pater eius Henricus legitur fuisse. Volunt autem quidem Othonem secundum, ex secunda uxore Othonis filia regis Burgundiæ natum: ad possesionem illius Burgundionum regni hæreditario iure deuenisse, ueruntamen proposito nostro sufficit scire, ex illis regnis ac dominijs prætactis imperium nostrum collectum, in quo summa fides & constantia seruata legitur. Etiam catholicæ fidei Hungari, Bohemi, Dani, Noruegi, Sarmatæ, Prussij, & cæteræ magnæ prouinciæ, post hæc tempora nostris imperantibus subiectæ reperiuntur. Summa enim omniū imperantium cura in custodia fidei fuit, & eius augmento. Regebatur autem imperium imperatiuè, quoniam uox imperialis potētia & uigore armabatur: B

A batur. Non erat lex, quam impunè etiam maximus transire posset, nisi enim lex censuram et pungitiuam acutiem retineat, obtunditur & in dissuetudinem abit. Oportet enim quod appetitus noxius freno legis teneatur, & intra suos terminos limitet. Lex sine correctione censuram non habens, uitam perdidit, nec lex dici meretur: sicut nec mortuus homo, homo. Tunc quidẽ uigebãt leges & timebant imperialia statuta. Et ut seueritas legũ cõtinuo usu fortificaret, annui & maximi principũ cõuentus indicti fuère, in quib. nullus quantecunq; potẽtię legis trãsgressor impunitus abscessit. Oportebat quidẽ nõ imperiale tantũ, sed omniũ principũ, imò parentũ & amicissimorũ sententiã æquanimiter tollerare. Non poterat quisquã conuentu ob iusiurandũ imperio præstitum, statutam legem interrogatus non approbare & non laudare, & per eam occurrentẽ casum etiam contra filium non iudicare: sed erat necessarium, secundum legem unam omniũ sententiã & proferri & exequutioni mandari. Sic absq; partialitate, ex cõmuni cõcordia legalis sanctio censuram obtinuit, nec poterat sua libertate quisquã eandẽ impunè transgredi. Ex hoc pax communis & patria fœlix.

Cap. XXVII.

SVbsequenter Otho secundus, unico gaudens filio, & multis regnis, cogitans difficile fore absque maximo labore tot regna in
B pace aliquãdiu seruari posse: insequens uestigia aui sui Henrici primi, & Othonis patris: suum cogitatũ ad res Ecclesiasticas appulit, considerans multa iam religiosis locis per præteritos reges donata summa pace gaudere. Quia uerecundũ erat Deo dicatis uim inferre, animo ponderauit, ordinationẽ sanctæ synodi Romanæ ecclesiæ, de qua. 63. dist. in Synodo, per quam perpetua dabatur potestas Impera. & Roma. pon. & cunctos sub imperio episcopos inuestienda, uel saltem eorum consensum semper concurrere debere, celebrata canonica electione, ut. 63. dist. nos sanctorũ. Vnde hoc ponderans, credidit perpetuis temporibus imperio subiectis pacẽ dari posse, si temporalia dominia tam Romanæ ecclesiæ quã alijs adiungerentur, cum certi seruitij obseruatione, tunc enim cultus diuinus augmẽtaret: et religionẽ in magnã reuerentiã exaltãdã credidit, quando sanctissimi episcopi magnæ potentiæ, alijs principibus intermiscerent. Nõ posse tunc quisque uoluntate in peccatis uti, nulla publica sperabat unquam peccata raptorum & depopulatorum agrorum, & communem pacem turbantium incendiariorũ & consimilium posse nutriri: Ecclesiastica sacra potestate potenti et ualenti resistente. Etiam prædones aut pauperum depressores, qui particulari regimini præessent, sic corrigi posse existimabat: ut sic absque tyrannica oppressione, populus in libertate uiuere posset. Imperio etiam tranquillissimo non dubitabat hanc ordinationem utilissimam, quando per annua seruitia ac prestimonias

cuilibet Ecclesiæ iuxta quantitatem temporalium indictas, status A
imperialis manu teneretur. ac etiam maior multo Imperij potentia ex hoc appareret, quod illis omnibus dominijs ita ecclesiis traditis, nullus nisi per Imperium & absque successione præfici posset: imò & deponi, si non sanctè & canonicè uiueret, quando ad Imperatoris aut Synodi accusationem, episcoporum aliorum cognitio interueniret. Et ita parum uidebantur illa temporalia ab imperialibus abscedere, quæ semper in eius potestate hoc ordine, cum magno commodo Reipublicæ, permanebant.

Cap. XXVIII.

ORdinabantur etiam tunc principes, Duces & Comites constituti, debere tanquam officia publica imperiali iussione habentes ad nutum remouibilia, rationem sui ministerij ærario publico reddere. Post hæc, quia senatorum filij, licet equestres primò forent, tamen ad senatum demum perueniebant: introductum fuit, ut parentibus ritè in officio se habentibus, filij eodem officio nō priuarentur, ad illum finem, ut patres minus auariciæ studerent, habentes de successione in officio certitudinem: & etiam ut eorū subiecti minus tunc grauarentur per patrem, quando & ipsis sui posteri præesse deberent. Tamen ut imperiali Celsitudini nulla incommoda detractoria dominiorum, in futurum crescente potestate of- B
ficiatorum exorirentur: feudalia introducta sunt statuta, & de fide seruanda strictissima iuramenta, quæ per unumquemque uasallorū instituendorū præstari, & sub pœna perditionis feudi inuiolabiliter seruari deberent. Est denique alia lex edita, ad magna feuda plura nullum accumulatiuè succedere posse, ne sic plura magna accumulando, potentia subditorum in tantum excresceret, ut dum tyrannica rabie immemor iuramentorum, apicem dominandi, cuius appetitus per acquisitionem crescit, appeteret, imperij potētia schismatica turbatione uilesceret. Erat insuper Imperatorum consuetudo, facilè accusationes fractæ fidei & periurij admittere, ut fidelitas per quam solùm persistit imperium, nunquam negligentia paruipenderetur. Pœna uerò erat priuationis, fidē non seruanti. Et tunc ne inuidia fortè incitaret nobiles eiusdem sanguinis, cōtra eum cui hæc ablata donarentur: ista quæ sic in cōmissum ceciderūt, sacri Imperatores ecclesijs frequenter applicarunt. Multis similibus sacris ordinationibus, circumspectissimi Imperatores, pro conseruatione Reipub. & sacri Imperij usi sunt, tam in ordinandis iudicijs Scabinorū, qui dictatores sententiarū existunt. Et ad hoc ex popularibus cum iuramento rectè secundum conscientiā & rationē iudicandi assumunt, ne in potestate præsidentis esset, ad nutū subiectos punire, iuxta motum animi sui, quam etiā in cunctis alijs negociationibus, tallijs & telonijs, & cuncta tendebant ad publicam utilitatē.

Erat

A Erat tunc Imperator habens publicam defendendæ pacis personam, ad hoc habens de publico exercitum stipendiatum: undique per principes & rectores timebatur, undiq; per populum defensor patriæ, conseruator libertatis, releuator oppressorū, rigidissimus exequutor in Reipub. turbatores adorabatur, uenerabatur, & colebatur: tunc rectè in eum delinquens maiestatem summam offendit. & hoc crimen maximum erat, qui in patriæ & omnium patrem peccauit. Quòd si cuncta illa dignissima relatui inscriberem, prolixior proposito fierem.

Cap. xxix.

EX his tamen respice, quantum abscesit hodierni regiminis status, ubi penè nulla horum in usu habentur: perijt omnis cura Reipub. laxato freno, transtulit quisq; leges impunè. Et ubi quondam ueneratio cum tremore & timore, nunc despectus uel contemptus. Et leges omēs de aranearū telis cōnexę sunt, minutissimæ uix locustę teneri in ipsis possunt: non sicut quondam, quando in limitibus concupiscentiæ ut aprorum fortissima retia continuè tensa, importunos transgressores innectebant. Iam priuato commodo inuigilant cuncti, nulla de proximo & de futuro cura per incuriam Imperatorum, pietate tantum putantium reficere posse & reformare ab errato. censura omnis cessauit, nec puniuntur rebelles: & facti
B sunt ex tyrannica dominatione principes multi, & potentes, imperio decrescente. Temporalia Ecclesiarum quid prosunt Reipub. quid imperio? quid subditis? certè parum, aut nihil. Mandabatur Othoni, 63. dist. in Synodo, absque pecunia inuestituras episcoporū dare. An ab ipso Imperatore sola inuestitura sublata sit per papam, uidimus: quoniam non solum pura absque acceptione pecuniæ attracta est inuestitura per Romanum pont. sed etiam tantum de pecunia, ut per Alemanniam omnes se nō grauatos tantum, sed destructos etiā cōquerant. Rabidus appetitus ad ipsa terrena ecclesiis annexa dominia, episcopis ambitiosis hodie inest, ut ea uideamus expresse agere dum promoti sunt, quæ ante ambiebāt: de temporalibus omnis cura, de spiritualibus nulla. Non fuit ista Imperatorum intentio: non uolebant spiritualia à temporalibus absorberi, quæ pro eorum augmento ecclesiis dedere. & hæc omnia (proh dolor) ex peruerso ordine eueniunt. Et quia nulli canones seruantur, nulla coërctio, disciplina, nec punitio: præterea illud temporalis dominij ecclesiasticorum regimen, multum Reipub. & subiectis obest: dum uacant Ecclesiæ, semper in periculo schismatis exiſtūt: aut quòd exactionari plus debeant alijs sub secularibus existentes. Quoniam si per electionē prouidendū est, ambitio procurat diuisionem uotorum: si per curiam, facilius persuadetur pro plus offerente. Et omnia illa grauamina adueniūt pauperibus subditis. Curia attrahit quicquid pingue est: & id quod imperium contulit, &

pro Dei cultu & bono publico ordinauit sanctissimè, auaricia & A cupiditate exorta, palleatis rationibus, & nouis adinuentionibus, totaliter peruertitur, & imperiale efficitur papale, & spirituale temporale.

Cap. x x x.

EST insuper alia imperij destructio: quoniam quum Imperator solùm administrator in utilitatem Reipub. existat, sæpe per pacta electorum sua quærentium, intrat regimen. Et occupata contra ius imperialia, ob iusiurandum repetere non audet telonea grauantia Rempub. deponere, ac alias utiles ordinationes facere, & per antecessores inconsultè absque omnium conuentu amoris inordinati, aut affectionis, uel sanguinis tam in præiudicium imperij donata uel impignorata, reuocare inhibetur. Et sic fit, ut dum Electores sua quærunt, ita sibi credita potestate abutantur, quòd eis concessa potestas pro bono imperij, in eius destructionem cõuertatur. Quoniam Imperatores non deberent permitti ab ipsis facere alienationes præiudiciales, Imperatori ipsi assistere deberent, ut semper Augustus esset: sed quia eum ligant, ne ipsis donata uel obligata aliquando fictè, uel per consanguineos aut parentes qui imperio præfuerunt: tacent dum idem facere uident Imperatorem, ne seipsos damnent. O' cæcitas maxima: non credant principes de bonis imperij diuites fieri, & permanere posse aliquamdiu? Curantibus B enim omnibus sua augmentare, imperio ad nihil tendente: quid sequitur nisi uniuersorum destructio? quoniam non existente potentia maiori conseruatiua, & pacatiua imperij inuidia, eademque semper crescente cupiditate, bella, schismata, diuisionesque faciet, & tũc sicut omne regnum in se diuisum desolabitur iniquè collectũ. Decipiuntur itaque principes sub imperio, dum ob illum finem attrahunt & colligunt undique imperialia, ut potentiores & fortiores fiant: quoniam postquam totam capitis & imperij potestatem membraque laniauerint & deglutiuerint, desinet hierarchicus ordo. non enim est primus ad quem concurratur. Et ubi non est ordo, ibi est confusio: & ubi confusio, ibi nullus tutus. Et sic nobilibus inter se altercantibus, ius omne in armis proprijs quærentes surgent: quoniam sicut principes imperium deuorant, ita populares deuorabunt principes.

Cap. x x x i.

INsuper hodie uidemus aut confusionem maximam in ordine iudiciario, aut penitùs nullam iustitiam. Honore honor distinguitur à iure. Et occupare etiã maxima dominia nobiles licitè se posse dicunt, ubi possessorẽ nihil iuris habuisse neque habere concedunt. Per uilissimum diffidationum modum honorem saluari putant, & ui post ipsam intimatam diffidationem ex quacunque conficta, aut nulla causa qualitercunque rapta, palàm aut occultè, licitè credunt

A credunt possideri, etiam si bona Ecclesiæ aut clericorum forent. O præsumpta audacia, contra omnes leges & iura. O iniquissimum iudicium, distinguens honestum à iusto, affirmans iniustum honestè possideri. Fuit rationabiliter sancitum, omnem diffidationem supremi iudicis, consensu non interueniente, & inhonestam & iniustam: & eos latrunculos fore, qui aduersariorum bona illa uia occuparent. ff. de capti. & postli. l. hostes: de qua 23. q. 2. cap. 1. & alijs multis capitulis per Hosti. in summa, de treuga & pace. & per Innoc. in c. olim. i. de resti. spo. & ibi doc. Insuper manifestum est, res Ecclesiæ non esse cuiusquam prælati uel clerici, nec delictum ipsius prælati in damnum Ecclesiæ propter ea redundare potest: quomodo tu nobilis credis honestam esse diffidationem, quam aut clerico, aut religioso conuentui seu prælato scribis? Insuper hoc esse honestum, quod sine maiori excommunicatione siue sacrilegio fieri nequit, quis adeò amens hoc concedit? Si clericum etiam diuina lege tu laicus capere propria auctoritate, aut malè tractare prohiberis, quam credis uirtutem tuæ fabricatæ diffidationis scedulæ inesse, ut tūc omnia iura diuina & humana cessare, & mortua esse credas, quando literulam præmittis? sic si ecclesiarum bona absque sacrilegio ui rapi & distrahi per laicum non possunt: quomodo credis id licitum quod est sacrilegum? Error maximus & manifestus, qui
B recenter in Alemanniæ partib. (proh dolor) inoleuit, per quē Deus offenditur, pax publica & omnis status turbatur. Quis posset cuncta enarrare quæ nostro tēpore iniquè introducta sunt, & iniquissimè defenduntur? Et hæc omnia ideò, quia leges & canones perdiderunt uigorem, et custodes & exequutores & pastores nulli sunt.

Cap. XXXII.

PEr ordinem deformitatibus ac periculis, in quibus Respublicà uersatur, ob præmissa prouidendum esset diligenter & citò, quia mortalis morbus imperium Germanicum inuasit: cui nisi subito salutari antidoto subueniatur, mors indubiè sequetur: & quæretur imperium in Germania, & non inuenietur ibi: & per consequens, alieni capient loca nostra, & diuidentur inter nos, & sic alteri nationi subijciemur. Non potest autem melius prouideri quàm per iam tritas & expertas & antiquas uias, ad quas per reformationem accedere necesse habemus. Quare prima radix est, instituere annuos conuentus generales, & in hoc sacro Basiliensi concilio incipere, & futuris regulam dare. Agat itaq; pijssimus Imperator (ut diligentissimus semper fuit) ut per suam sacram iussionem, omnes maiores imperij principes utriusque status concurrant. Proponat sua admiranda industria, imperij flebilē & undiq; diminutissimum statū: aperiat quod in Italia, quod in Lōgobardia, de uigētib. imperij uirib. repererit: adijciat, q in Arelatensi regno, & p totā Germaniam

niam superſit. Et dum florentiſsimi quondam & tremendæ potentiæ imperij miſerabilem ſtatum aperuerit, de eo quod proximè ſuperueniet, niſi remedium apponatur, ſubiungat: remediū uerò ab ipſis qui & fideliſsimi fuêre, & ſunt, & ad hoc uoto & iuramento aſtricti perquirat, de ſucceſſore ordo detur, concurrente prouidentia imperialis ſuæ celſitudinis. A

Cap. XXXIII.

ET quia non poſſet tantus lapſus priſtinæ ſanitati reſtitui, ordo in curando detur: primò de annuis Concilijs imperialibus, & iuſticia ſeruāda. Reperio quidem per Conſtantinum magnum (ut inferius diploma quoddam ſubiungetur) Galliæ per talem cōuentum & iudices prouiſum. Nam poſtquā imperialia iudicia ac conuentus ceſſauêre, penè omnes deformitates ſunt introductæ. Videtur itaque ordinandum, quòd duodecim aut plures ſedes ſparſim per prouincias imperio ſubditas, taliter ordinentur, quòd quælibet ſedes ex tribus iudicibus conſtituatur pro triplici hominū ſtatu, ſcilicet ex nobili, eccleſiaſtico & populari. Et quòd ipſi iudices de omnibus cauſis in eis decreto territorio exiſtentibus, inter quaſcunq; perſonas etiam eccleſiaſticas quoad temporalitatem quæ ab imperio dependet, cognoſcere poſsint per uiā appellationis à proprio ordinario: uel ſimplicis querelæ, ſi actor uel reus ordinarium ſupra ſe nō habuerit, puta quia princeps: aut ſi habuerit, & alteri ſuſpectus fuerit, & non aliter. Et quæ per appellationem introducta fuerit, ibi ultimum finem per ſententiam capiat: quæ uerò per ſimplicem querelam, illa per appellationem ad proximum conuentū: ſi magna aut inter magnos fuerit, differri poterit. Pronunciet & citet quiſque iudicum, ſecundum conditionem diſceptantium perſonarū, nobilis inter nobiles, eccleſiaſticus inter eccleſiaſticos, popularis inter populares: nulla tamen definitiua feratur, niſi ex communi deliberatione omnium trium, qui in arduis conſilium peritiſsimorum requirant. Si uerò unus duobus diſſenſerit, uincat opinio maioris numeri in iudicando. Habeant etiam ipſi iudices poteſtatem, ſuam ſententiam exequutioni demandandi, per bannum & ſeculare brachium, mulctas & pœnas ærario publico cedentes. Debet etiam ipſis iudicibus & alijs omnibus, ſalarium ex publico deputati, ut iurent ſecundum tex. l. Iuliæ repetundarum. Canonizatæ. 1. q. 7. ſancimus. B

Cap. XXXIIII.

ET ſtatuatur lex, quòd nulli liceat ſub pœna furti uel latrocinij, uiolenter propria auctoritate ex quacunq; cauſa, alterius bona occupare, aut ſibi aut ſuis damna inferre per diffidationes: ſed omnia fiant iudicum auctoritate, qui etiam repreſſaglias concedere poſsint contra contumacem. Verùm ſi quis contra hanc legem facere

A facere præsumpserit, in quocunque iudicio uillagio uel ciuitate depræhendat, pœna furti & latrocinij plectatur: alioqui si forte iudiciũ ubi deprehensus fuerit, hoc facere noluerit, aut neglexerit, dum commode potuit, sint ipsorum iudicum bona eo ipso confiscata. Similiter si quis illos Afsismos acceptauerit, debet talis ut publicus hostis capi, & eius bona occupari posse absq; ulla diffidentia, ut notat Host. in summa de treuga & pace. §.3. uers. sed & si. Verũ oportet hanc legem communi consensu omnium statui & subscribi, & ad prouincias mitti, ut acceptetur & sigilletur, & eius exemplum in prouincia seruetur: & sigillatum ad cancellariam Imperij remittatur, ut sic omnium consensu firmetur. Oportet etiã per omnes principes in conuentu existentes, istã legem subscribi & sigillari: & cum hoc aliam legem, qua caueatur, quod omnis siue princeps siue alius qui contra suam propriam subscriptionem propria auctoritate facit, absq; iudicio aut Imperatoris licẽtia: talis in se ipsum sentẽtiam ipso facto tulit infamiæ, & priuatus sit omni honore: & sit in potestate Imperatoris, suo fisco omnia bona quę habet applicare, si princeps fuerit. Si uero alius, & laicus, sint eo ipso confiscata. Si clericus, deponatur per Synodum clericorum, & cum hoc administratione temporalium sit priuatus, & per iudices temporaneus administrator ad nutum remouibilis deputetur. Ista lex subscribatur cũ alijs
B per omnes. Et has subscriptiones seruet scrinium imperiale, ut per ipsas quisq; transgressor conuincatur: & non poterit iusticiæ rigor commode introduci, nisi hoc ordine uel cõsimili uia fiat, diffidationum abusio communi consensu tollatur.

Cap. XXXV.

ORdinetur aũt conuentus annuus circa festum Pentecostes in Franckfordia, quæ uidetur locus ex situ & alijs circumstãtijs aptissimus, ad quem concurrant iudices omnes & electores Imperij in propria persona, absq; pompa & grauibus expensis. Et præsideat ipse dominus Imperator, si præesse poterit per se: alioqui primus ex electoribus eius nomine. & facta Imperij, & etiam particularia quæ occurrerunt iudicibus, tractentur, & reformentur reformanda. Si uero ardua materia deposcit plenissimum conuentum omnium principum ibi uel alibi fieri, fiat quod plus expedit. Istud uero ordinarium Concilium annuum, dominorum iudicum ac electorum nunquam omittatur, in quo causæ principum per cõmunem sententiam decidantur. Et quia prodest ab exemplis reformationem introducere: epistolam Imperialem, & ut creditur Constantini, qui iubebat in Arelato similem conuentũ iudicum Galliarum fieri, submittã. Vocabatur aut Arelatũ urbs Constantinopolitana. Incipit aũt sacra illa iussio saluberrima, quę ad uirũ illustrẽ Agricolam Galliarum præfectum fuit directa, ubi in forma habetur: Saluberrima magnificentiæ tuæ suggestione, inter reliquas Repub. uti-

litates euidenter instructi, obseruãda prouincialibus nostris, id est per septem prouincias mensura in æuum auctoritate decreuimus, quòd sperari planè ab ipsis prouincialibus debuisset. Nã cum propter priuatas ac publicas necessitates, de singulis ciuitatibus, nõ solum de prouincijs singulis, uel honoratos confluere, uel mitti legatos, aut possessorum utilitas, aut publicarum ratio exigat functionum: maximè opportunum & conducibile iudicamus, ut seruata posthac quotannis singulis cõsuetudine, in constituto tempore in Metropolitana, id est, in Arelatẽsi urbe, incipiãt septem prouinciæ habere Concilium, in quo planè tam singulis quàm in cõmune consulimus, Primùm ut optimorum conuentu sub illustri præsentia præfecturæ (si id tamen ratio publicæ dispositionis obtulerit) saluberrima de singulis rebus possent esse consilia: tamen quicquid tractatum fuerit & discussum ratiocinijs constitutum, nec latère potiores prouincias poterit, & parem necesse est inter absentes æquitatis formam iusticiæq; seruari. Hoc planè præter necessitates publicas, etiam humanæ conuersationi non parum credimus commoditatis accedere, quòd in Cõstantina urbe iubemus ãnis singulis esse Concilium. Tanta est enim loci opportunitas, tanta est copia commerciorum, tanta illic frequentia cõmeantium: ut quicquid usquam nascitur, illic commodius distrahatur. Neque enim ulla prouincia ita peculiari fructus sui fœlicitate lætatur, ut non, nisi hæc propria Arelatensis soli credatur esse fœcunditas. Quicquid enim diues Oriens, quicquid odoratus Arabs, qcquid delicatus Assyrius, qcquid Aphrica fertilis, qcquid spaciosa Hispania, qcquid fertilis Gallia potest habere præclarum: ita illic exuberat affatim, quasi ibi nascantur omnia, quæ ubiq; constant esse magnifica. Iam uerò decursus Rhodani, & Turoni recursus, necesse est ut uicinũ faciant, ac penè conterminum, uel quod iste præterfluit, uel ille quod circuit. Cum ergo huic seruiat ciuitati quicquid habet terra præcipuum: ad hanc uel naui uel uehiculo, terra, mari, flumine deferatur, quicquid singulis nascit. Quemadmodũ nõ multũ sibi Galliæ nostræ præstitũ credãt, cum in eadẽ ciuitate pcipiamus esse cõuentũ, in quo diuino quodã munere commoditatum & commerciorum opportunitas tanta præstatur. Siquidem hoc rationabili planè probatoq; consilio iam & uir illustris præfectus Patronius obseruari debere præceperit, quòd interpollatum uel incuria temporũ, uel desidia tyrannorum reparari solita prudentiæ nostræ auctoritate decreuimus. Agricola parens charissime atq; amantissime, unde illustris magnificentia tua & hanc præceptionem nostram, & priorem sedis suæ dispositionem sequuta, id per septem prouincias in perpetuo faciet custodiri: ut ab Idibus Augustis, quibuscunque medijs diebus in Idus Semptembris, in Arelatensi urbe, nouerint honorati uel possessores iudices singularum prouinciarum, annis singulis Concilium esse seruan-

A se seruandum, ita ut de Nouem populana & secunda Aquitanica, quæ prouinciæ longius constitutæ sunt, si eorum occupatio certa retinuerit, sciant legatos iuxta consuetudinem esse mittendos. Qua prouisione plurimum & prouincialibus nostris gratiæ nos intelligimus utilitatisq́ præstare. & Arelatensis urbis, cuius fidei, secundum testimonia atque suffragia parentis patricijq́ nostri, multa debemus: non parum adijcere nos constat ornatui. Sciat autem magnificentia tua, quaternis auri libris iudicem esse mulctandum, ternis honoratos uel curiales, qui ad constitutum locum intra definitum tempus uenire distulerint. hæc ibi. Ecce ad suggestionē Agricolæ reformatum Concilium, quod quōdam annuè celebrabatur, quia multum prouincijs profuit. Notanda est etiam situatio Arelatensis ciuitatis, quæ in Gallijs tunc caput extitit, & ad nostrum imperium spectat, licet parum recognoscat. Est similiter considerandum, quod non solum iudices, sed etiam de singulis ciuitatibus honoratus, per se uel legatos concurrere oportebat. Et similiter est cōsiderandum, quòd per mensem integrum durabat, & sub poena astricti tenebantur uenire. Ad formam huius in Franckfordia (quę ob mercium Confluentiam, & loci situm, Arelato rectè comparat) statuatur Concilium annuum, ad minimum per mensem celebrari; aut Maium, aut Septembrem: & cum præfatis suprà, de qualibet
B ciuitate & Metropoli, ac oppidis magnis imperialibus, ad minimū unus concurrat. Adducant etiam principes electores secum quos uoluerint consiliarios, & nobiles: & omnes astringantur iuramento, secundum rectum rationis iudicium pro bono publico consilia impartiri. Examinentur ibi prouincialium consuetudines, & redigantur quantum fieri potest ad communes obseruantias, & maximè captiosę formæ omnino undiquæ tollantur: quoniam sępe simplices pauperes, iniustissimè per cauillationes causidicorum extra formam dicuntur & à tota causa cadunt: quoniam qui cadit à syllaba, cadit à causa, ut sæpe uidi per Treuerensim diœcesim accidere. Deinde tollantur pessimæ consuetudines, quæ admittūt iuramentum contra quoscunq́ & cuiuscunque numeri testes. Et sunt tales pessimæ obseruantiæ multæ per Germaniam contra iusticiam ueram, ac etiam peccata nutrientes: quæ particulariter enumerare nemo sciret. Vnde propter hoc concurrere debent prouinciarum iudices, & in scriptis consuetudines suarum prouinciarum redigere, & porrigere in Concilio ut examinentur.

Cap. XXXVI.

Est denique maxima diligentia facienda; in isto sacro Basiliensi concilio imperiali, ut electorib. sacri Imperij detur strictissima forma, quā transgredi nullo modo liceat: in quā ante omnia astringantur iuramento, nulla practica, nullo precio, aut ob quodcunq́

particulare commodum, sed purè & simpliciter pro bono publico A
& conseruatione sacri Imperij & eius honore, secundum Deum & conscientiam eligere. Et si unquam reperiatur quis contrarium facere, quod tunc perpetuæ infamiæ, ac crimen læsæ maiestatis, & eius pœnis subiaceat. Valde enim necessarium est, ad prauitatem electionis quibuscunque maximis pœnis electores cõstringi, propter practicas absurdissimas & inhonestissimas, quas legi præterito tẽpore interuenisse, dum ipsi sua quærerent, per multos stringendo eligendum illicitos modos, ob quos Respublica penitus est neglecta. Et quia certi electores occupare dicuntur certa oppida & castra imperij, ac etiam propter telonia, & alia cõmoda particularia, huiusmodi turpiter fœdatæ electiones per iniustas pactiones fieri dicuntur. Ante omnia ista differentia, quæ dat perdendi occupata aliquandiu electoribus timorem, & eapropter ita practicandi: in generali conuentu purè discuti, & honestè consolidari deberet, ut sic quisque ex electoribus in libertate puræ electionis cõstitueretur. Et quoniam ille est præficiendus Imperio, qui communi omnium electorum iudicio optimus uidetur: subiungam nunc quandam regulam, quæ in hoc multum proderit, & similiter in Concilio seu conuentu, ubi elici debet intentio communis ex omnium uotis.

Cap. XXXVII.

B

SAcri Imperij electores, dum ad electionem procedere uolunt futuri Imperatoris, de statuto cum omni humilitate & deuotione maxima ad diuina conueniant, spoliantes se omni peccato, ut in medio eorum sit Christus Dominus. Et inuocata gratia sancti Spiritus, post introductionem deuotam agendæ rei, tractent de pluribus qui ad imperiũ dispositione extrinseca & intrinseca tantæ maiestatis digni esse possint. Et ad hoc ut absque omni timore liberrimè & secretissimè ipsa electio celebretur, pręstitis iuramentis supra altare Domini, de eligendo iusto liberè conscientiæ iudicio optimum: faciant per unum Notarium nomina omnium de quibus tractarũt, in schedulas præcise ęquales redigi, & semper unum nomen in una schedula tantum, & in fine illius nominis distinctè signetur numerus per 1. 2. 3. quousque perueniant ad numerum personarũ, de quibus in tractatu mentio facta fuit, quod digni reputarentur. Puta, sint 10. comperti per Alemaniam, qui digni uisi sunt, inter quos communi iudicio dignissimus eligi debet. ponatur itaque in una schedula nõ unius tantum, & sub illo nomine uel in eius latere, numerus ab uno usque ad decem, & dentur cuilibet electori 10. nomina. Acceptis itaque schedulis per electores, trahat quisque ad partem solus, & secretè cum secretario, si literas ignorat, & positis ante se omnibus 10. schedulis, legat cuiuslibet nomen. Et tunc in Dei nomine secundum suam conscientiã ponderet, quis inter illos

omnes

A omnes numerus idoneus existat, & signet cum puncto atramenti supra primum numerum, simplicem longum punctum: & post hoc iudicet, qui post illum numerus idoneus: & signet secundum numerum cum puncto longo simplici, & sic continuè, quousque ueniat ad optimum suo iudicio, & ibi signabit decimum numerum, aut illum numerum qui numero personarum correspondebit. Et est bonum, quod de eodem incausto & per æquales pennas, & æqualia simplicia longa aut breuia puncta, secundum quod concordabũt, omnes signent, ne cuiusquam signatura præ cæteris notari possit, ad hoc ut libertas maior in electoribus, & pax inter omnes conseruet. Factis itaque illis signaturis, deferat in manu schedulas suas quisque ex electorib. & proijciat unusquisque suas manu propria in saccum uacuum, in medio electorum pendentem. Quibus in sacco positis, aduocet sacerdos qui missam celebrauit, aut alius: & quidam computista habens tabulam, in qua secundum ordinem sint illa nomina, ponamus 10. eligendorum. Et sedens in medio electorum sacerdos, extrahat de sacco seriatim ut manibus occurrerint schedulas, & legat nomen & numerum signatum: computista uerò in latere illius nominis signet numerum, & fiat de omnibus. Quibus expletis, colligat per additionem computista numeros cuiuslibet nominis: & ille tũc Imperator erit, qui maiorem numerum habuit.

B Et secundum illam practicam, infinitis fraudibus obuiatur. Et etiam nulla practica sinistra locum habere posset: nec poterit excogitari sanctior, iustior, honestior, & liberior eligendi modus, secundum quem impossibile erit, si secundum conscientiam eligunt, quin ille præficiatur, qui ex omni iudicio simul collecto melior iudicatur: & non poterit alius modus securior, imò ex quo illa infallibilis sententia haberi posset, inueniri. Quoniam omnes comparationes omnium personarum, & omnes mixturæ & syllogismi, per unumquemque ex electoribus factibiles, in hoc modo includuntur, quem ego absque magno studio etiam non potui inuenire: & credas quòd perfectior inueniri nequit. Verùm ne quis ex electoribus propria affectione decipiatur, habeatur ista cautela, quòd si est aliquis, aut plures, qui ex laicis communi tractatu inter eligendos conscripti sunt, schedula proprij nominis eidem non detur, sed aliæ omnes illa dempta, ut tollatur occasio suspicionis: quia seipsum optimum omnium æstimare posset, maiorem numerum nominis sui signando. Hoc solũ dempto, regula præscripta in omnibus seruetur: & habebit electio, qua melior non poterit inueniri.

Cap. XXXVIII.

HOc etiam electiuo artificio, multa singularia inuestigari possunt in conuentibus principij, ex quibus magna salus Reipub. dependet. Sæpe enim proponitur materia, in qua commodum

principum aliquorum uersatur, & Reipublicæ utilitas in eius contrario. Et tunc non audent palàm pro bono publico particulariter consulere, timentes alios alterius opinionis esse, & sic non posse proficere. Et sic si nō profecerint, inimicitiā contraherent illius principis, cuius commodo aduersaretur uotum consulentis. Sępe etiam pręsidens, scilicet Imperator, uel eius uicarius, uidetur ad unam partem quæsiti ualde affectionatus: tunc consiliarij timore displicentiæ, impediuntur in consulendi libertate. Vnde cum omne Concilium tendere debeat principaliter ad Dei laudem, & bonum publicum: & illud semper eligibilius esse debeat, quod comparatione ad aliud plus publico & communi bono conuenit: tunc secundum hoc proposito aliquo dubio, super quo consultatio fieri debet, surgantè medio duo peritiores, qui se ad partem contrahant, & de dubio inuestigent per affirmatiuam & negatiuam, & cōsequentias ad ambas partes sequentes. Puta, si dubium ponitur an expediat telonia esse: affirmatiuè quod sic, quia nemo ibi particulariter grauat, sed ea quæ per mercatores soluuntur, tam per uenditorē quàm per emptores, & ipsum mercatorem simul contribuunt. Et non potest commodior congregatio pecuniarum fieri, quàm illa: & si non essent modi facilè pecunias habendi, quę pro tuitione Reip. sunt necessariæ, periret pax. Igitur propter istas & alias consequentias, uidetur affirmatiua eligibilior. Alius pro alia parte dicit: hęc congregatio pecuniarū est iniusta & illicita, absq; culpa & causa à nō subditis euacuans Rempub. nullius utilitatis, quia pax per eam minimè seruatur. Igit̃ negatiua est eligibilior. aperta sit materia, scribat̃ quęstio, & subscribatur affirmatio, & sub illa scribat̃ negatio. Sub illa scribatur medium, quod aperitur: puta, si diceret unus de duobus sic: aliqui possent dicere, quòd affirmatiua sit tenenda, quòd telonia sint & permaneāt: aliqui quòd non. Aliqui quod sint, & moderata sint. sic quod de esculentis & poculētis, nisi negotiationis causa deferantur, nihil soluat̃: & alij, nunquā ultra florenū de carrata magna uini, uel centū maldris tritici. Alij uerò, quòd soluantur telonia ut prius, sed pecunia ad publicū ærarium pro publicis negotijs reponatur. Alij, quòd diuidatur pecunia, & medietas pro principib. & præsidibus ac iudicibus, alia ad ærariū publicū. Tales & cōsimiles opiniones, quæ uerisimiliter excogitari possent, publicè per ipsos duos recitari debent: & si quis aliam addere uelit, dicēdo, etiā posset quis sic dicere, uel sic, omnes illę sunt per ordinem scribendę sub quæstione, & fiant schedulæ secundum numerum consiliariorum. Et det̃ cuilibet una schedula, qua habita unusquisq; in domo p iuramentum præstitum unam eligat, & alias cum penna & incausto casset, lineam grossam per medium eius trahendo. mane cōueniant ad Concilium, & reponat unusquisque schedulam in saccum. Quibus impositis, secretarius extrahat unam post aliam: & sedeat computista,

A putista, & facta ratione, opinio quæ habuerit plura uota, illa electione omnium melior: debent aũt schedulæ omnes esse æquales, & manu unius scriptę, ut præhabitũ est. Similiter fieri debent contendentibus pluribus magnis super eodem, ut eorum omnia nomina in schedulis similib. omnib. tradant, postquã casus benè apertus & intellectus fuerit: & tunc per consiliarios, nomina omnium per pennam cassentur, illo saluo cui adiudicandum credit suo iudicio rem de qua est quæstio. Hoc modo consilia remanebunt libera & secreta, & erunt digestissima. quod singulariter nota. De modo uerò habilitandi ingenium ad discursum in dubijs, hoc anno tractatulum collegi: quare hic non insisto. Verum est, quòd ubi deliberatio cadit super uno tantum affirmatiuè uel negatiuè simpliciter, ibi non esset incongruus modus Concilij dominij Venetiarum: qui habent nodulos de panno laneo, & duo uasa seu urnas ligneas, ad formam calicum figuram habentes. Inferius, ubi pes est calicis, debet esse lignum uacuatũ, in quam partem per canale superius cadant nodi. Est autem una urna nigra, quæ uocatur Non: alia alba, quæ uocatur Ita. Vnde, postquam consiliarius capit unum nodum inter pollicem & indicem, & ostendit in aerem alijs, ne fraus fiat: tunc in palmã manus eam cadere sinit, & claudit manum, & superius in ipsam urnam albam manum intrudit. Et si est illius
B affirmatiuę opinionis, mittit cadere nodum per cãnam in fundum, & nihilominus extrahit manũ clausam, & trudit etiam in aliam urnam, ne sciri possit opinio eius in quam urnam proiecerit. Si uerò non est opinio eius de affirmatiua, extrahat absque apertione manum, & intrudat in aliam, & ibi dimittat: hoc modo remanet uotum secretum. Post hoc effunduntur nodi, quia uas inferius infrà canale aperitur, & numerantur, & capitur conclusio ex numero nodorum, affirmatiua uel negatiua, secundum uictoriam numeri unius urnæ supra alterius urnæ numerum. De his artificijs quisque secundum casum & locum cogitare poterit, tali semper pacto ut libertas iudicij seruetur per secretam practicam.

Cap. XXXIX.

Est consequenter ad hoc maximè studendum, ut potestas Imperij resuscitetur: alioqui de omnibus ordinatis & ordinandis nullus sequetur effectus. Vigor legis in coerctione est, coerctionem potentia custodit & exequitur: qua sublata (quia nitimur in uetitum, & sumus ab adolescentia proni ad malum) legalis censura, & per consequens pax & iusticia non diu persistent. Quum ergo hoc ita sit, oportet per reformationem modus ad hoc detur. Quondam solebant Episcopi, Abbates, Principes, Comites, secundum sibi subiectam prouinciã & terram, annua & quotidiana seruitia, personalia & realia, imperio facere: ex quib. quidam

ſtipēdiarij exercitui quotidiano imperiali, pro defenſione Reipub. A tenebantur: ac etiam ipſe Imperator honeſtiſsimum imperialē ſtatum geſtare ſolebat. Quo quidem imperiali & Reipub. defenſorio exercitu deficiente, perijt Reſpub. multum. Nā oportet quemlibet principem & quamlibet etiam uniuerſitatem & comitatum, ſuijpſius in reſiſtendo latrunculis curam agere: ex quo maximæ impenſæ oriuntur, & ſubditi in ijs tempora conſumentes, labori liberè uacare nequeunt. Et factæ ſunt diuiſiones maximæ per omnia loca imperij, & nulla penitus reperitur cōfidentia. Si uerò foret unus omnium publicus exercitus ad pacem conſeruandam, & ius defendendum: tot expenſæ inutiles, ac Reipub. exinanitio non fierent. Perutile itaq; foret, huic ordinationi diligentiſsimam operam dare, ut per annuas contributiones moderatas, ſecundum dominia & loca, talis exercitus erigeretur, & ut per ipſum iuſticia & pax ſeruarētur. Poſſet itaq; facile de imperialibus telonijs & gabellis, principibus pro Repub. conceſsis, competens portio pro ſtatu imperij annuè reſeruari, & ab omnib. telonijs in portione moderata abſtrahi. Et ſic illa uectigalia ac tributa prouinciali, ad publicū ærarium Imperiale, pro exercitu præfato & ſtatu imperialia, Franckfordiæ reponerentur: de quibus ita recollectis in annuo Cōcilio & ratio & ordinatio fieret in electorum ac aliorum præſentia, ut omnia iuſtè ac prudenter diſponerentur. Et tunc ceſſarent magnæ expenſæ, quas B hodie principes coactè & inutiliter faciunt, & prouinciæ ditarent, & Reſpub. & imperium exaltaretur denuò. Tunc poſſent epiſcopi uacare ſpiritualibus, & temporalia œconomis committere, & per publicum exercitum omnis tyrannus eliminaretur ab imperio. O' Deus, ſi animus omnium qui iſta laudant, ferueret in exequutione, tunc noſtris diebus refloreſceret Imperium: ſed ſi ad iſta tepidi, & noſtra cęca cupiditate circūuenti, antiquę deformatæ conſuetudini inſiſtemus aliquandiu, abſq; dubio de ſacro imperio & bono ſtatu Reipub. & omniū noſtrorū breuiter actum erit. Nullus ſiue Eccleſiaſticus ſiue ſæcularis, ſe iure poterit excuſare: omnium enim bonorū temporaliū regimen, ad publicam cōmoditatē primò debet ordinari. Vnde Hugo noſter excellentiſsimus Saxo, qui de ſancto Victore nominatur, in lib. de Sacramentis, de Eccleſiaſticis poſſeſsionibus dicens, ſcribit ipſas poſſeſsiones nunquā à regia poteſtate poſſe elongari. Quoniā ſi ratio poſtulauerit, & neceſsitas, illis ipſa poteſtas debeat patrociniū, & illi ipſæ poſſeſsiones debeant in neceſsitate obſequium. Sicut enim regalis poteſtas patrocinium quod dat alteri, nō poteſt nō dare: ſic ipſa poſſeſsio ab eccleſiaſticis perſonis obtēta, obſequiū quod regię poteſtati pro patrocinio debetur, iure negari non poteſt. hæc ille. Poſſent ad hoc dicta beati Ambroſij in epiſt. de tradendis baſilicis, & aliorū multorū adduci, quib. quū om̄ia cū pręſcriptis cōcordēt, breuitatis cauſa ſupſedeo.

Cap.

Cap. x l.

Non est dubium, Rempub. lædentia fieri, præter superiora,
A quæ enumerare longũ esset. Nos scimus, quòd iudiciarij longi strepitus, in utroq; tam sæculari quàm Ecclesiastico iudicio, propter maximam confusionem & litium immortalitatem, maxima damna Reipub. afferunt: & maximè, quòd causę in locis ubi exortę sunt, ac in proprijs prouincijs non finiũtur. & quòd ad Romanam curiam etiam minimæ causæ beneficiorum ita crebriter deferũtur, ubi solùm maximæ tractari deberent. Sic enim propter gratias expectatiuas aut usurpatas collationes beneficiorũ, & propter lites, omnis sudor etiam parentum per filios ad curiam defertur: & nihil reportat̃, nisi quod prius in prouincia habebat̃, puta beneficiolum fortè à proprijs parentibus dotatum. Et quia paßim promotiones ad fortunam in curia fiunt: illuc confluũt omnes, à teneris annis ibi degentes, & expectantes ditari, ac postponũt studia, ac religionum exercitia: deferunt aurum & argentũ, & reportant chartas. Et quia canones sanctorum patrum non ita ordinauerunt, ac etiam quoniam experientia docuit, quantum mali Reipub. ex hoc aduenit: modis omnibus reformanda hæc sunt. Nõ moueat quempiam cõmune dictum, quod sæcularis potẽtia de hac Ecclesiastica ordinatione ita introducta, ex auctoritate Romani pontificis, siue in collationi-
B bus beneficiorum, siue gratijs ac litibus, se impedire non habeat. Si de Ecclesiasticis constitutionibus, ad augmentum diuini cultus & pro libertate Deo seruientium institutis, nihil immutare habeat laicalis potestas: habet tamen nihilominus prouidere Reipub. illis præfatis semper saluis: non deceret quempiam dicere, sanctissimos Imperatores, qui pro bono Reipubl. in electionibus episcoporum, & collationibus beneficiorum, & obseruatione religionum, multas sacras constitutiones ediderunt, errasse, & ita statuere non potuisse. Imò legimus Rom. pontificem eosdem rogasse, ut constitutiones pro cultu diuino, pro bono publico, etiam contra peccatores, de clero ederent. Et si fortè diceretur, robur omnium illarum constitutionum, ab approbatione Apostolicæ aut Synodicæ auctoritatis dependebat: nolo in hoc insistere, licet 86. capitula regularum Ecclesiasticarum antiquorum Imperatorum legerim & collegerim quę hic inserere superuacuum foret, & multa alia Caroli Magni & ipsius successorum, in quibus etiam de ipso Rom. pontifice, ac alijs omnibus patriarchis dispositiones, quòd de consecrandis episcopis & alijs capere debeant, inueniantur. Et tamen nunquam reperi, aut papam rogatum ut approbaret, uel etiam eapropter, quia si approbatio ipsius interuenit, ligasse legitur: benè, ut superius quodam loco habetur, aliquos Rom. põtifices fateri, se illas ordinationes uenerari. Vnde posito, hoc ita esse, ꝙ illę imperiales ordinationes in Ecclesiasticis dispositionib.

non

non habeant plus firmitatis, nisi inquantum prius in canonibus il- A
læ ordinationes reperiebantur, aut inquantum per Synodos approbentur & recipiātur. sicut hoc uerum esse probatur ex cōmuni uulgatissimo dicto: quòd leges non dedignantur sacros canones imitari: & in contradictione seu concursu legis & canonis, in Ecclesiasticis absque dubio canon præfertur. tamen ad hæc si reformatio, quæ fieri postulatur, se ex legalibus antiquis sanctis statutis ecclesiasticis iuuaret, absque dubio potestate & auctoritate non careret. Illas enim constitutiones nemo dubitat Canonicis statutis optimè conuenire, & in nullo contradicere. Et ut uno uerbo omnia concludam, si pijssimus Imperator cū toto sibi subiecto Concilio necessitates Reipub. considerans, ac diminutionem diuini cultus, & morum deformitatem in omni statu cum causis & occasionibus ponderās, repeteret sacros canones, antiquas ac sanctissimas priscorum obseruationes, & quicquid illis obuiaret, siue priuilegia, siue exemptiones, siue introductiones: nonnè in collationibus beneficiorum, aut litibus, unà cum toto suo Concilio decerneret tollendum esse, & canonibus sanctis strictissimè obediendum? Rogo quis Christianus dicere posset, ibi aliquid præter potestatem & auctoritatem attentatum: quando pro custodia antiquorum canonum, & legalium sacrarum sanctionum, pro augmento diuini cultus, pro bono Reipub. illa fierent? Non retrahat te Impe- B
ratorem prudentissimū cuiuscunq; suasio, ab hac sancta tua intentione. Multi quidem fingunt sub specie bonæ obedientiæ, rationes coloratas ad defendendum uias malas, & ad excusandas excusationes in peccatis. Quæratur solus Christus, qui est uia, ueritas & uita, per uias patrum nostrorum, & tollantur uiæ malæ ex cupiditate, ambitione, & auaritia introductæ: ut sic reuiuiscant canones, sine quibus pax Ecclesiæ seruari nequit, nec religio augmentari. Multa quidem alia regibus incumbunt, maximè adulteria, furta, parricidia, periuria, rapinas & consimilia peccata magna cohibere, & de patria expellere, ut dicit sanctus Cyprianus. & habetur 23.q.5. rex debet, cum similibus. Insuper deceptiones quæ per contractus ac prauitates fiunt usurarias, per ludos taxillorum, per monopolia, & huiusmodi eradicare, ac festa coli facere, tollere exorbitantias, quæ in expensis nuptiarum ac exequiarum, ac pretiosarum uestium, & similibus fieri solent. Et breuiter cuncta ad bonum publicum redigere.

Cap. XLI.

SVperiora docuēre, ueram concordantem Ecclesiæ harmoniam in rectè ordinata præsidentia, quæ ex communi consensu & electione exoritur, & libera subiectione omniū aut partis maioris, ac quòd canones & leges tā diuinæ, quā cōmuni omniū cōsensu humaniter rationabiliter dictatæ, æquissimum medium uiamq;

de hac

A de hac uita transitoria ad cœlestem patriã ostendunt. Verùm quia opera inuidiosi & à principio mẽdaciosi diaboli, inter sacerdotium & imperium sæpe schismata suscitantur, aut ex disceptatione super maioritate in potentatu, aut timore perditionis temporalium, uel huiusmodi. Et illa tempestate feruente(ut satis omnibus ex Euangelio liquet) dissipationem regni diuisiõe cœpta imminere cõstat, nec iura, nec leges, nec ordinis Ecclesiastici censuram persistere posse: erit eapropter omnium orthodoxorum primum & maximum studium, illæsam utriusque potentatus hierarchiam concordi uinculo in alterutrũ diu cõseruare. Cogitet itaq;, dũ hęc instinctu turbatoris pacis mentibus suggeruntur, ipse primus omnium Rom. Pontifex, se ministrum ex humiliatione exaltari: quodq; supremus aliorum ministerialem curam habet, non dominationis imperium, ac utrasque à Deo esse potestates, ac nostro gratiæ tempore uerè distinctas, ut Nicolaus maximus Rom. pontifex asserit 96. distinct. quum ad uerum. & idem 91. distinction. Ecclesiæ meæ confirmatur. Consideret, ubi'nam potentatus Rom. pontificis tantum confirmationis in extollentia ac præceptiua subditorum obedientia habeat, sicut imperialis: ad Roma. 15. dico de Rom. pontifice, nõ de ipso sacro sacerdotio. Etiam textus celebriter de consec. dist. 4. ac prima colla. in auct. quomodo oportet epi. in principio: & consimi-
B lia multa ad minus distinctionem independentem, & quòd de sursum utraq; potestas descẽdat, probare uidetur. Et illa fuit omnium antiquorũ opinio uera. etsi dubia nouiter exorta sunt, ob sinistrum multorum complacendi studium: repetantur uetera. imò si gladij utriusq; potestatem papa haberet, non esset adhuc illorum intẽtio uerè probata, Imperatorem ab eo dependenter gladij usum habere. Nullus enim negat, reges mundi diuersos & uarios, & infideles fuisse, quorum regalis potentatus, absq; hoc quòd superiorem recognosceret, à Deo dependebat. A' quo(rogo)dependebat imperium, Paulo appellante ad Cæsarem, aut Christo ipsum approbante, dum iussit ea dari Cæsari, quæ eius erant? Nõ potest etiam papa in hoc se primùm arguere, etiamsi gladij potestatem haberet, tãquam ab eo dependeat omnis gladij potestas: dum rectè prędicta, ac alia infinita quę à nostris maiorib. nobis relicta sunt, ad mẽtẽ reuocat. Nec exaltat papam Imperialis spontanea propter Christũ humilitatis reuerentia, qui eum nominat & honorat ut patrem. C. de sum. trin. & fi. ca. l. fi. aut quòd passus sit aliquandiu se in secũda persona nominari à papa, iuxta c. quam graui. de cri. fal. sed potius aduertat, quòd humiles Imperatores catholici Rom. põtificum scripturis & operibus, ut spiritualem patrem & custodem animarũ uenerabantur. Multò etiam plures scripturæ inuenirentur, quomodo Roman. pontifex Imperatores honorare multo ampliori gradu solitus fuerit, ut superius Agathonis papæ cum suo Concilio ad Con-

stantinum

stantinum epistola declarat, ubi dicitur: Omnes enim exigui eccle- A
siarum præsules, uestri Christiani imperij famuli. & ad hæc nunc sufficiat canon Victor. 97. di. Non negat Imperator iuxtà c. omnes principes. & c. legebatur. de ma. & obe. episcopis ut patribus obedientiam præstare debere. Hoc ita papæ, ut alijs sufficiat, imò recordetur c. omnis anima. quòd est Pauli de cem. ac etiã quantos honores consequutus, est ab imperio. Nonne dum Constantinus patriarcha, multis annis etiam ex Synodali decreto se uniuersalem & primum patriarcham ac episcopum nominaret, impetrante Bonifacio papa post mortem Imperatoris Mauricij ac filiorum eius, a Phoca, qui imperium occupauit, restitui ad primitiuitatem: Apostolica sedes eius decreto legitur ad primum gradum restituta, iuxta ueridicas Pauli Guarnefridi Longobardorum historiographi tunc uiuentis, scripturas. Reducat memoriç, quanta magnificentia, dona ac defensiones, imminente turbatione Ecclesiæ ab imperio Rom. ecclesia sit consequuta. Et similiter, quomodo plus 200. annis post primum Constantinum, tempore Agathonis, de labore corporis uictus ei fuit, eo quod pristina ecclesiarum sustentatio, paulatim per diuersas calamitates deficiendo succubuit: ut hæc in gestis sextæ Synodi leguntur. Et quomodo ab illis calamitatibus ab imperio fuit releuatus: & sufficiat ei eminẽtia, qua sol supra lunam, & anima est supra corpus: absque hoc quod imperium non esse nisi B
per eum, ab eo dependenter affirmet. Si regum & Imperatorũ depositiones ac imperij translationes, & cætera fortè ad hoc præsumendum, Apostolicũ mouerent: sciat, nisi fortè religioni & humilitati obstaret, omnibus illis uerè & clarissimè responderi posse: & taliter, quod fortè hçc minimè tantam potestatem, absque partium contendentium aut cõnsensu aut acceptatione in papa, ut papã arguerent. Non defuerunt antiqui, qui Henricum quartum Basileæ coronatum per Romanorum legatos, ab excõmunicatione Gregorij seu Hildebrandi defendebant: etiam Apostolicæ sedis Cardinales pro tunc, ac quoddam Concilium Romæ pro tunc celebratum: imò ipsa generalis Basiliensis synodus tunc celebrata, illa egit de eligendo Honorium papam, propter quæ Henricus demum excommunicatus pronunciabatur. Sic de Friderico secundo, uiro utiq; in Ecclesia strenuissimo, ac fidei propugnatore, scripta defensoria & fortia inueniuntur. ac etiam de alijs Imperatoribus, acquieuit sæpe pontificibus populus, ad obedientiæ bonum. Non hæc trahantur ad potestatis elationem, nisi ut prçhabitum est, ob delictum & peccatum, iuxtà c. uenerabilem. de elect. & de iudi. nouit. Istæ omnes quçstiones cessent amplius, & sentiamus cum sanctis ueteribus nostris prædecessoribus. Etiam temporalia donata Ecclesiæ, huic paci non præponendo: sed potius ad modum Leonis in Synodo, qui Othoni primo (ut præhabitum est) ei & successoribus perpetuè omnia

A tūc omnia restituit: quia tunc deficiente fide, & exorta turbatione, conueniebat Imperatorem fidei defensorem potentem esse. Quando expedire uidebitur faciendo maximè hodie, opportunum foret imperium abundare: deficiente enim defensore, uidemus quò tendimus. Sufficiat papæ, quòd imperiū Ecclesiæ in omnibus cōpatiť, agit pro eius tutela quæcunq; possibilia, & quātum eius uires sufferunt: non ui capit, non repetit donata, sed defendit & nutrit sacerdotium, quod solùm ut dignissimum ueneratur. Ex alio non debet Imperator se quocunq; titulo contra sanctum Dei sacerdotium erigere: ex aut. de non alie. re. ec. uers. si minus. colūna. 2. ubi dicit, imperium parū à sacerdotio differre, nec ex prætactis aut alijs quibuscunq; se illi supernæ Ecclesiasticæ potestati æquiparet. Illuminatur enim imperium à sacerdotio, sicut luna à sole: licet enim luna ita à Deo creata sit sicut sol, non tamen nisi per solem illuminatur. Si omnis ordinatio imperialis ad finem per uiam rectam tendere debet, & Deus finis est, & Christus uia: oportet imperium à sacerdotio lumen semitis suis requirere. Non cuncta illa terrena, quæ accidentaliter sacerdotio ad subsistentiam conferunt, per imperiū donata, ad æterna quouis modo comparanda. Nec reputet Imperator, qui imperialiū omnium nō dominus, sed administrator existit, se maximū quid fecisse in non suis bonis, quādo illa pro bono pu-
B blico iuxta diuinā commissionē, ad finale diuini honoris augmentum cōstituit. Domini enim sunt cardines terrę, & plenitudo eius. Sacerdotium quidem sanctum Imperio superadditum, tanquam uera uitalis anima corpori summopere uenerandum est. Deus enim spiritus est, qui p medium sacramentorum, quorum ministri sunt domini sacerdotes, tanquam per animas corpori, id est, fideli populo gratiosè coniungitur, ut homo sit in Deo. Est itaq; omnis disputatoria commotio, ad concordiam pacatis animis redigenda, & perpetuò stabilienda: quia tota ista nostra Ecclesia; ex corpore & anima iuxta præfata cōstituitur, diuino spiritu eandē Ecclesiam per concordiam inhabitante & inspirante; ut sic ex spiritu diuino, anima sacerdotali & corpore fidelium, una omniū fideliū Christi Ecclesia concorditer subsistat. Rupta uero harmonia ac naturaliter concordante proportione (ut notissimum est) in quolibet uiuente; segregatur anima à corpore, præcedenti mortali febri, & incurabili infirmitate.

Non se Rom. pontifex exaltet inter cunctos domini sacerdotes; existimans alios nihil in exequutoriali administratione, nisi quantū ipse concesserit, posse: sed recordet pluries lōgo tēpore papatū uacasse, sicut post Marcellinū septē añis, & alijs tēporib. aliquādo duobus, & tamen non erat inefficax sacerdotium. Et cogitet suam prioritatē, diuina dispositione pro cunctorū ordinata graduatiōe & Ecclesiæ incōfusa pacis trāquillitate seruāda, quò ad spiritualem

potestatē, quæ solùm à Christo esse potest, sibi nihil conferre, propter quod se meritò exaltet. Consideret etiam, si sacerdotiū est ut anima una, quæ est tota in toto, & in qualibet eius parte: quòd tunc exequutiones potestatū, quoad decretam prouinciam secundum plus & minus quū ab extrinseco dependeāt, nō diminuūt spiritualem potestatē in se. Vnde sicut ipsa anima in pede hominis non est maior nec minor propter uitam quā pedi præstat, ipsamet anima quæ in capite uel corde residet: sic ipse papatus se habet ut anima in capite, & patriarchatus ut anima in auribus uel oculis, & archiepiscopalis dignitas ut anima in brachijs, & episcopalis ut in digitis, & sic de singulis usq; ad pedes, qui in Repub. plurales designent. Vnde anima eis uitam præstans, curatum rectè figurat. Vna est ergo à Deo omnium ligandi & soluendi ac uiuificandi potestas, licet illa ex parte membrorum alia & alia, & maior & minor uideatur. Deinceps penset Rom. pontifex, tam per ipsas diuinas, quàm per Canonicas sanctiones, concordiā uitalem Ecclesiæ conseruari, quę quidem omnes radicem unam, in ipsa radicali & fontali diuini spiritus & naturali fluxu, uires capiūt: ipsa quidem proximior & conuenientior animæ sedes est in ipso purissimo sanguine, in cordis centro contēto, à quo quidem sanguine per omnes arterias totius corporis rectificationis fluxum uitales spiritus capiunt. Sicut igitur ipsę arterię se per totum corpus undiq; per ramos transfundūt ex uno principio, ut per medium ipsarum uitalis spiritus fluat: sic diuinæ sanctiones totum Ecclesiæ corpus etiam æquè potenter circumeunt dulci uitaliq; structura, ambientes omnia membra. Vnde nullū est membrū, siue caput, siue pes, siue in medio eorū existens, quod non circumeatur per ipsas, ac earum circumfluxione non intercludatur. Eodem modo uenæ quæ ab hepate initium capiunt, & se per totum corpus diffundunt, se ipsis arterijs connectentes, ac carne se immergentes, quasi medium inter carnem & illum subtilissimum sanguinem arteriarum existentes, sunt in hoc corpore Reipub. Ecclesiæ canonicæ constitutiones Synodicæ, in hepate (ubi omnes uenæ concurrunt) digestæ, quæ sunt quasi medium, per quod ipse carnalis homo ad spiritualem uitam dirigitur. Non ergo blandiatur sibi in corpore Ecclesię existens, se esse suprà, & uiuere extra sanctiōes canonicas, & earū saluberrimis præceptis non includi. Et sicut paruæ uenæ certa particularia membra rigantes, non habent (nisi ad communem fontem continuentur) uigorem uiuificatiuum & animæ delatiuum: sic oportet omnia prouincialium ac particularium locorum statuta, conformitatem ad communes canones absque contradictione habere. Et in hac consideratione, radices in similitudine inuestigari possent de ijs, quæ latius superius dicta sunt. Post hæc imperialis sublimitas cogitet, ea quæ de corporali compactione dicta sunt, applicare ad ea

quæ

A quæ de imperio dicta sunt. Nam corpus ex osse, neruo, & carnibus connectitur. Nerui uerò in medio utriusq; naturā sectantes, unam habent in cerebro (ubi altera rationis sedes est) connexionē cōmunem, & circumeunt omnes corporis artus diuersarū iuncturarum, ad unitatē unius corporis stringendo. Et istę sunt leges imperiales, inter durū & molle in medio constitutæ, omnia concorditer colligantes mēbra ad unū: nec caput Imperatoris figuram gestans eximitur, cū fluant illi nerui omnes à rationali ac naturali discursu, cui legi nemo supereminet. Considerare itaq; habet ipsa suprema capitalis potestas, ne ipsi nerui aut laxētur nimiū, aut cōtrahanť: imò ipse legislator nō eximitur. Vnde Ambros. ad Valentinianū Imperatorē, epistola 75 dicit: Dedisti leges, ne cui esset liberū aliud iudicare: quod tu prescripsisti alijs, prescripsisti & tibi. Leges enim Imperator fert, quas primus ipse custodiat. hæc ibi. Et est uulgatissimū: Patere legem, quā tu ipse tuleris. Nemo enim ad obseruationē iniustæ legis obligatur, nemo uiuens à iusto eximiť, quia hincinde totum corpus detrimentū ex hoc pateretur. Oportet enim legem ad formā chordæ sub arcu tensæ, esse: non nimiū, ne rumpať arcus: nec minus, ne quum laxata sit, ferire per sagittam nequeat. Etiam ad hoc aduertere debet, quòd sicut nerui ossibus fortiter etiā putrefacta carne adhærent: sic patriæ leges, quo ad ipsum principatū perpetuū, & iura patriæ, incorruptibiliter seruari debēt. Patria quidē

B rectè ossibus, dulcedinē medullarē habentib. & multū durabilibus cōparatur: carnes uerò transitorijs hominib. qui sæpe ob mollitiē, ignorantiam, uel infirmitatē, humaniter delinquunt: cū quibus oportet principē ut patrem agere, iam parcendo, iam dispensando, iam puniendo, ut cuiuslibet saluti conuenit, lege semp firma remanente. Nā si lex in quacunq; parte inficiť, moritur: sicut si neruus lęditur in quacunq; corporis parte, totum corpus languescit. Oportet etiam omnē particularē legem, quę uenis paruis particularibus comparatur, reformare, ut cōmuni legi quæ bono publico prouidet, ac etiam fontali legū principio, scilicet rationali & naturali iuri non obuiet: alioqui mē rb. ex cōtrarietate illud mēbrum inuadens, de facili propter colligationē totum corpus inficeret. Debet itaq; citharœdus rex esse: & qui benè sciat in fidibus concordiā obseruare tā maiores quàm minores, nec nimis nec minus extendere, ut cōmunis cōcordantia per omniū harmoniā resonet. Sit itaq; cura Imperatori, ut rectè ad modū experti medici, corpus in sanitate seruet, ut uitalis spiritus rectè per proportionabile medium sibi iungi possit. Nā dum uiderit aliquā ex quatuor cōplexionibus excedere à temporamēto, uel deficere, & propterea corpus malè tēperatum, uel propter abūdantē auaritiosam melancholiā, quę pestes in corpus seminauit uarias, usurā, fraudes, deceptiones, furta, rapinas, & omnes eas artes quibus absq; labore cum quadam calliditate dece-

ptoria, diuitiæ magnæ quæruntur, quòd absq; læsione Reip. fieri nequit: uel si ex Cholericis dissidijs, bellis, discissionib. et diuisionib. aut sanguineis pompositatibus, luxurijs, commessationib. & similibus: aut Phlegmaticis acediositatib. in cunctis bonis operib. & lucrandi uictus causa, & ob patriç tutelã laborib. corpus torpescere, febrescere, tumescere, uel exinaniri: quęrat medelã, & audiat libros & cõsilia peritissimorũ quondã Reip. medicorũ. receptã conficiat. Tentet per gustum, uisum, & odoratũ, an ne cõuenire loco & tẽpori possit. Si uidebitur, quòd sic, cõmendetur primò secreto Cõcilio suo, scilicet ipsis suis dentibus, ut disgregent & inquirãt, an aliquid cõfortatiui aut sanatiui in ipsa recepta lateat: si inuenit quidẽ ea benè attrita, aliquid salutiferi inesse, mittet ad fortius & maius examẽ maioris Concilij, scilicet ipsius stomachi, ut digeratur, depuretᵗ, & purum ab impuro segregetᵗ: post hoc depuratũ mittat ad consistorium iudicũ, scilicet ipsum hepar, ut iuxta necessitatẽ cuiuslibet mẽbri, ipsa sanatiua medicinalis lex distribuatᵗ: & paternã curã in omnibus, & ad omnes partes & mẽbra exhibeat, iã unguento dulcoratiuo, iam læsionis abstersiuo, aut cauterio utendo, ac alijs omnibus conseruatorijs medicinis: & nunquã ad abscisionẽ mẽbri, nisi cum dolore compassionis accedat: & tunc, quando alia non prosunt, & periculum infectionis existit. A

Hæc est summa omniũ prætactorũ, quã tu inuictissime Imperator eo citius appræhẽdis ueritati subnixã, quę tuę Celsitudinis proximã effigiem describit. Age itaq;, Cæsar optime, ut quãuis non admodũ doctrinalis influxus, ex hoc uacuo omnium magisterio, inepto labore quicquã exeri posset: nihilominus tñ pro incitamẽto studiosorũ, ac optimorũ tibi assistentiũ ingeniorũ, aliquãdo hęc collectio raptim saltẽ legatᵗ. Sperandũ est, data sapientib. occasione, inquisitio inflammabitᵗ in hac hactenus dormitantib. subtilissimis intellectib. & sic erecta materia tanquã igniculo scintillari, multis ex abditis prudẽtia, sapientia, & omni circũspectione plenis ingenijs, successiuè & cõtinuè afflantibus, ignis inflãmescet magnus, qui deuoratis exorbitantijs, reductaq; in terreno imperio ęquitate legali, fortitudinẽ imperij clarescere faciet cũ perpetuo augmento. Cuius fœlicissimæ rei te omnium patrem nostro æuo, principium authorẽq; auidissimè expectamus, quod pro tua immortali gloria attentissimo studio fieri procura princeps clementissime, ut sit uia ad pacem Ecclesiæ, & ad æternam claritatem tibi, & subiectis nostro æuo reficiatur. In laudem Christi regnantis in secula benedicti: Amen. B

FINIS.

DISPVTATIO INTER CLERICVM ET MILITEM, SVPER POTESTATE PRAElatis Ecclesię, atque Principibus terrarum commissa, incerto autore, temporibus Bonifacij octaui pontificis Romani scripta: sub forma Dialogi.

A LERICVS sermonis sui exordiũ sub hac forma posuit, dicẽs: Miror optime Miles, paucis diebus tẽpora mutata, sepultam iusticiam, euersas leges, iura calcata. MILES. Grandia uerba sunt ista, & ego laicus: qui quamuis paucas puer didicerim literas, non tamen ad profundũ ueni, ut tam alta uerba à me posśint intelligi. Et ideo, uenerande Clerice, si mecum desideretis habere colloquium, planiorem oportet accipere stylũ. CLERICVS. Aetate mea uidi Ecclesiam in honore magno apud reges, principes, & nobiles uniuersos haberi: & nunc uideo econtrà miseranda. Ecclesia facta est uobis omnibus præda: exigũtur à nobis multa, dantur nulla: si nostra bona non damus, rapiuntur à nobis, conculcantur iura nostra, libertates effringuntur. M. Non facilè credam, regem, cuius concilium sunt clerici, iniustè agere uobiscum, aut apud eos perire ius uestrum. C. Immò certè contra omne ius, iniurias innumeras sustinemus. M. Scire uellem, quid uocatis ius. C. Ius uoco, decreta patrum, & statuta B Romanorum pontificum. M. Quæ illi statuunt, si de temporalibus statuunt, uobis possunt iura esse, nobis uerò non sunt. Nullus enim potest de ijs statuere, super quæ constat ipsum dominiũ non habere. Sic nec Francorum rex potest statuere super imperiũ: nec Imperator super regnum Franciæ. Et quemadmodum terreni principes non possunt aliquid statuere de uestris spiritualibus, super quæ non acceperunt potestatem: sic nec uos de temporalibus eorum, super quę non habetis autoritatem. Vnde friuolũ est, quicquid statuistis, de temporalibus, super quæ potestatem non accepistis à Deo. Vnde nuper mihi risus magnus fuit, cum audissem nouiter statutum esse à domino Bonifacio octauo, quòd ipse est & esse debet super omnes principatus & regna, & sic facilè potest sibi ius acquirere super rem quamlibet: cum nõ restat nisi scribere, quia totum erit suum cum scripserit, & sic totum erit uestrum; & ubi statuere nihil aliud est, quàm sibi tenere uelle. Nihil ergo aliud erit ius habere, quàm uelle: nõ habet ergo, nisi ut scribat. hoc uolo ius esse, cum uoluerit castrum meum, uel uillam meam, agrum meum, aut pecuniã & thesaurum habere. Nec latet uos sapientem Clericum, ad quantum uos deducat ista disputatio ridiculum. C. Satis acutè, domine Miles, & uersutè ista cõtra nos protulistis: & ad hoc totius sermonis uestri series seu decursus, quantum ipse intelligo, tendit, quòd dominus papa de uestris temporalibus nihil potest statuere: quia non constat eum super temporalibus uestris domi-

 nium

nium accepiſſe. Et ſi nos ipſi ex noſtris uelimus probare dictis aut A ſcripturis, totum pro nihilo ducitis: quia noſtrum ſcribere, ut dicitis, dominiũ nobis aut poteſtatẽ, quę aliũde nõ uenerat, dare nõ potuit. ſed ſi Chriſtianus uultis & catholicus uerus eſſe, non negabitis, Chriſtũ rerum omnium Dominum eſſe, cui dictum eſt in Pſalmo 2. Poſtula à me, & dabo tibi gentes, &c. de quo etiã ſcriptũ eſt, quia ipſe eſt Rex regum, & Dominus dominatium. Iſta non ſunt noſtra, ſed Dei uerba: nec nos ea ſcripſimus, ſed ea miſit Dominus, & Spiritus ſanctus dictauit. Et quis dubitat illum ſtatuere poſſe, quem conſtat uniuerſorum Dominum eſſe? M. Nullo modo diuinæ poteſtati uel dominationi reſiſto: quia Chriſtianus ſum, & eſſe uolo. & ideo, ſi per diuerſas ſcripturas oſtenderitis, ſummos pontifices eſſe ſuper omnia temporalia dominos, neceſſe eſt omnino reges & principes ſummis põtificib. tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus eſſe ſubiectos. C. Facile hoc eſt, ex ſuperioribus poſſe oſtendi. Tenet enim fides noſtra, Petrũ apoſtolum pro ſe & ſuis ſucceſſoribus inſtitutum eſſe plenum uicarium Ieſu Chriſti: & certè plenus uicarius idem poteſt, quod & dominus eius, cum nulla exceptione, nulla poteſtatis diminutione eſt uicarius inſtitutus. Si ergo non negatis, Chriſtum de ueſtris temporalibus ſtatuere poſſe, qui Dominus eſt cœli & terrę: non poteſtis ſine rubore eandem poteſtatem Chriſti pleno uicario denegare. M. B Audiui à uiris ſanctis, ac deuotiſsimis, duo tempora in Chriſto diſtingui, alterum humilitatis, & alterum poteſtatis. Humilitatis uſque ſuam paſsionem, poteſtatis poſt ſuam reſurrectionem: quãdo ipſe dixit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Matth. ult. Petrus aũt cõſtitutus eſt Chriſti uicarius pro ſtatu humilitatis, nõ pro ſtatu glorię & maieſtatis. non eñ factus eſt Chriſti uicarius ad ea quę Chriſtus nunc agit in gloria: ſed ad ea imitanda, quę Chriſtus egit humilis in terra, quia illa nobis neceſſaria ſunt. Illã ergo põteſtatẽ ſuo uicario cõmiſit, quã homo mortalis exercuit: non illam, quam glorificatus accepit. Et ut iſta per ſcripturas, quas inducitis, oſtendamus, de eiſdẽ ſcripturis uobis teſtimoniũ proferemus. Ipſe enim Chriſtus dixit Pilato, Regnum meum non eſt de hoc mundo: & quod non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare. Lucæ. 12. Hoc teſtimonium adeò manifeſtũ eſt, ut hominẽ reſiſtentẽ poſsit cõfundere, & ceruicẽ quamcunque duram obterere. Et hoc ſic: Dixit Ieſu quidam de turba magiſter, Dic fratri meo, ut diuidat mecum hęreditatem. At ille dixit ei: O' homo, quis me conſtituit iudicem & diuiſorem ſuper uos? Lucæ 12. Auditis ergo apertè, Chriſtum in temporalibus nec iudicem, nec diuiſorem conſtitutum: ergo in ſtatu illo ſuſceptæ diſpenſationis, nec temporale regnum habuit, nec etiam affectauit. Imò cum illi multiplicatis panibus comederent, fugit: & in commiſsione Petro facta, non claues regni terrarum, ſed

claues

A claues regni cœlorum tradidit. Et Hebræorum pontifices constat regibus fuisse subditos: & à regibus, quod procul à uobis absit, fuisse depositos. Et ut scias Christi uicarium ad spirituale regnum, non ad temporale seu dominium assumptum: accipe ab ipso Paulo nec minus clarum testimonium. Dicit enim sic: Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in ijs quæ ad Deum sunt, non ad gubernandum terrenum dominium, sed ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. Vides ergo, quòd præficitur pontifex in ijs quæ sunt ad Deum, cum Paulus Timotheo scribat: Nemo militans Deo, secularibus negocijs se implicet. Patet ergo, Christum regnum temporale non exercuisse, nec Petro commisisse. Nam & Petrus dicit Actuum sexto capitulo: Non est æquum, nos derelinquere uerbum Dei, & ministrare mensæ: id est, tēporalibus dispensandis. Et quanquam possint aliqua temporalia per ipsos pontifices dispensari, satis tamen patet, quod non debeant in terrenis regnis & principatibus gubernandis, quæ totum sibi uendicant, occupari. Vnde auctoritates quas induxistis superius dn̄e Clerice, scil. Postula à me, &c. & quòd ipse est Rex regum, &c. non ad statum primum pertinent, sed ad secundum. In quo primo statu sic patuit, quòd Christus nullam potestatem temporalem exercuit, imò à se penitus abdi-
B cauit: & in ijs solum, & non in alijs, quæ ad dispensationem nostræ salutis, exercuit, Petrum sibi uicarium destinauit: quem nec militem fecit, nec coronauit in regem, sed in sacerdotem, & episcopum ordinauit. Quod si uultis adhuc contendere, Christi uicarium eam potestatem in temporalibus habere, quam Christus habebat in cœlis, non quam Christus exercebat in terris: forsan ista pertinacia non erit in fine uobis gratiosa. quod uobis patebit sic. Constat enim cuilibet fideli, de Deo sapienti, quòd si præciperet Deus pecuniam suam, agrum suum, aut uineam, alteri cuilibet dare sine cautione, nulla petita ratione, nulla expressa cognitione, statim deberet obedire. Si ergo contenditis, papam eandem potestatem habere: ergo concedere necesse est, quòd omnia uestra bona & nostra potestis sine causæ cognitione, cui uolueritis nepotulo uel consanguineo dare, tollere principatus & regna, & eis dare pro uestræ libito uoluntatis. Sed quàm absurda sint ista, uos uidete: & utrum placerent, si uobis hæc fierent, respondete. Quod si à tanta absurditate recedere per uiuam rationem cogimini, & papa cogetur resilire. Tenendum est igitur, quòd non accepit in temporalibus tantum potestatē ipse Christi uicarius: sed eam solā, quā Christus in sua humilitate exercuit & ostēdit. C. Negatis, ô Miles, Ecclesiā cognoscere de peccato? M. Hoc absit. nā q hoc negauerit, pœnitentiā & cōfessionē abnegabit. C. Si quid iniustè agit, peccatū est: et qui habet cognoscere de peccato, cognoscet

de iusto & iniusto. Cum ergo iustum & iniustum in negocijs rerũ A temporalium sit: consequens etiam est, ut de causis temporalibus debeat iudicare. M. Argumentum istud cornutum est, cuius uanitas & infirmitas per argumentum simile repellendũ. In suspendendis latronibus, alijsq; damnandis, habetur iustum & iniustum, & peccatum etiam. Ergo etiam ratione peccati debet papa de sanguine iudicare. sed plumeũ est argumẽtum id, ideo leui ratione sufflatum. Nunc restat nobis ostendere, quomodo uestra cognitio, domine Clerice, circa iustum & iniustum, secundum leges humanas, quæ de talibus sanxerunt, sit de temporalibus iudicandis. Sed secundum quas, & sub quibus personis subiectis, omnib· est uidendum. Manifestum est ergo, illum debere secundum leges iudicare, & secundum easdem de iusto & iniusto cognoscere, cuius est leges cõdere, & habere interpretari, exponere & custodire, facere & grauare & mollire, cum uidebit expedire. Si ergo uos in iudicio tẽporalium, simul uultis cum illo contendere, aut cõcurrere, cognoscendo de iusto & iniusto, iam contra scripturam uestram aratis cum boue & asino: & principe dicente, hoc est iustum: pontifex dicet, hoc est iniustum. Fiet quod dicet Abacuk propheta: In præcipitium factum est iudicium, contradicente potentiore. propter hoc lacerata est lex, & non peruenit usque ad finẽ iudicij: quia uere non erit hoc iusticiam & iudicium facere in terra, sed iusticiam & iudicium in terra dilacerare. Et ego ostendam uobis secundum Paulum, unde uestra cognitio debet incipere: q principes suo iure de iusto & iniusto cognoscent, & eius sententiæ unusquisque, sicut tenetur, attendet, & ei obediet sicut præcipitur. Deuter. 17. Si quis autẽ tumens superbia, non obedierit eius imperio, nec princeps cuius fuit officium iudicandi, habet potestatem resistendi, uel coercendi, tunc incipit uestra cognitio: quia tunc accedere debet uestra monitio, dicente apostolo Paulo ad Tit. 3. cap. Admone illos, principibus & potestatibus subiectos esse, & subditos. Et ad Romanos 14. Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subiecta. Ubi etiam maleficia & scelera manifesta sunt, ueluti prædæ, rapinæ, & similia, nec est qui uelit aut possit corrigere. Non enim nego, uos in ijs casibus debere uel posse uestram potentiam exercere, sed non de iusto uel iniusto: quia de hoc non habetis cognoscere, aut manum ad hoc apponere. Et cum manifestum fuerit aut per sententiam iuris, aut euidentiam sceleris, quæ nulla egent cognitione, tunc poterit ad uos ista materia & forma, de quibus dictum est, pertinere: aliàs, si propter peccata colligantiam uultis de prænotatis casib. cognoscere, non restat nisi fores principum claudere, leges silere, & decreta principum & uestra sola resonare. Artare uos uolo, & urgere una quæstione: Utrũ sit uestrum, de causa matrimonij cognoscere? Et ego uado Paduæ pro quadam hæreditate, quam peto nomine

a mine uxoris meæ, quæ habet in ea ſuccedere, uidetis quod ratione matrimonij mihi competit petere illam hæreditatē. Nunquid propter matrimonij colligantiā, de quo habetis cognoſcere, debeo coram uobis de hæreditate litigare? Robertus de Flandria pro uxore ſua petens ducatum Burgundiæ nomine dotis, debuit'ne coram rege uel epiſcopo litigare? Immò plane dico, uobis omnibus clericis inhibendo, ne cognitionem de dote contra Deum & iuſticiā uſurpetis, cum promiſsio dotis mere & uerè ſit pactio temporalis, & ſæpe firmari poſsit regalibus inſtrumentis. Et quia uobis uſurpatis aliena, euenit uobis illud uero Dei iudicio, qui in eo nihil inultū patietur. Patet ergo quòd ſit uanum & friuolum, quòd ex tali uicinitate uelitis uobis fingere colligantiam in cognitione cauſarū, quamuis ad hæc omnia unū ſolum debet uobis ſufficere, quod ſuprà memorauimus de Euangelio Lucæ, dicente Domino Ieſu: O' homo quis me conſtituit iudicem & diuiſorem inter uos? Oſtendit enim manifeſtè, quòd ſecundum eam poteſtatem quam homo mortalis exercuit, non pertinebat ad eum de hæreditate iudicare. Non'ne debent temporalia ſpiritualibus deſeruire? ergo temporalia debēt eſſe ſubiecta ſpiritualibus, & ſpiritualis poteſtas tēporalem debet regere poteſtatem. M. Verè debent ſpiritualibus temporalia deſeruire ſuo caſu, quia tenentur Dei cultorib. neceſſaria miniſtra-
b re. Nam hoc omnis gens quaſi innatum habuit, & habet inſtinctū, & hoc naturali iure decreuit natura naturans, ut miniſtrantib. creatori, ſeu diuina celebrantibus neceſſaria miniſtrentur, & honoris debita & uitæ neceſſaria præbeantur. Quod etiam Phariſeis in lege quam Dominus Moyſi tradidit, & ſacerdotibus abundanter & cautè prouidit, non dominium tamen aut regnum temporale commiſit. Et Apoſtolus ad Corinthios: Si ſpiritualia uobis ſeminauimus, non eſt magnum, ſi carnalia ueſtra metamus. Sed ſi uultis ſcire quale dominium præbeat miniſtris, accipite per ordinem uerba Chriſti, & eius apoſtoli Pauli? Dicit enim Chriſtus diſcipulis ſuis ad prædicandum miſsis, Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Et Paulus de ſe & cæteris apoſtolis ait: Quis militat ſuis ſtipendijs unquam? quaſi diceret nullus. Et ſcriptum eſt in lege Moyſi, Non alligabis os boui trituranti. Ecce quibus uos cōparant Chriſtus & Paulus eius apoſtolus. Vtique operarijs & ſtipendiarijs. Numquid operarij & ſtipēdiarij ſunt rerū domini? Videtis quod temporalia conceduntur uobis non ad dominium, ſed ad uitæ ſubſidium, & ad ſpiritualis miniſterij ſumptum. Et ex lege Moyſi comparamini boui trituranti, cui ſatis eſt accidere pabulum quanquam ipſe ſuo labore impleat horreum. Et quòd dicitis ſpiritualem poteſtatem regere temporalem poteſtatē, iam uobis eſt per apoſtolum Paulum ſuperius reſponſum ibi. Quòd omnis pōtifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in ijs quæ ſunt ad Deum, ut

um,ut offerat dona & sacrificia pro peccatis,& in ijs habent nos re A
gere,uidelicet quę sunt ad Deum: sed ad Ecclesiam non pertinet,in ijs quæ foris sunt,aliquid iudicare. Quod adhuc contenditis summum pontificem superiorem esse per omnia, in derisiones mirabiles incidetis. Si enim cum creatur papa, creatus sit dominus omniũ: simili ratione creare episcopum, erit creare illius patriæ dominum: & sacerdos meus, erit dominus castri mei, & dominus meus: quia sicut potestas papæ est in toto, ita potestas istorum est in illa parte cui pręest. Ergo cessandum est ab hac stulticia, quæ ab omnibus irridetur, & tantis Scripturarum elementis ac rationibus confirmatur. Nam in ueteri lege dicimus non sacerdotes à regibus, sed reges & principes à sacerdotibus & prophetis adorari, & eos ad se uocari, & quæ placebant regibus imperari: & in ijs quæ interdum errauerant, publica dispensatione temporaliũ increpari, ut 3. Reg. 1. & 4. Capitulis. C. Miror quòd dicitis, super dispensatione temporalium regem arguisse pontificem. M. Vos excitatis canem dormientem, & cogitis me loqui de ijs quæ antè non cogitaui. C. Excitetur canis, & latret. M. Quoniam uti nescitis utilitate & patientia principum, timeo quòd post iustum latratum sentietis & morsum. C. Quid interest regum & principum, super dispensatione temporalium nostrorum ipsi sua habeant, & nostra nobis dimittant? M. Nostra multum interest per omnem modum, B
Numquid nõ interest nostra, circa salutem animarum nostrarum super omnia cogitare? Numquid non interest nostra, pro parentibus mortuis debita prosequi obsequia, & etiam obsequia postulare? Et non'ne uobis à parentibus nostris, ad hoc sunt nostra temporalia data, & copiosè ministrata, ut in cultu diuino totaliter expendantur? Sed certè nihil facitis inde, sed omnia uestris necessitatib. applicatis, quæ per eleemosynas & opera charitatis in uiscerib. pauperum claudere deberetis. Non'ne est necesse, quòd per huiusmodi sanctissima opera mortui liberent, & saluarẽtur uiui? Non'ne cũ ea ad propria expenditis, superfluaq; cõsumitis, & ea contra intentionem dantium, & etiam quodammodò accipientium dispergitis malè utendo, uiuos et mortuos lęditis, & uiuis & mortuis dãnabiliter derogatis? Non'ne ei qui nõ uult militare, auferetur stipendiũ? Et certè uasallus non implens seruitium, meritò perdit & feudum. Et ut uobis ponam super hac quæstione silentium, & quod super hoc nostrum sit dolere, & remedium apponere, accipite fortissimũ & apertissimum capitulum Scripturæ sanctæ, 2. Paral. 14. cap. Legitur enim de rege Ioas: Fecitq; quod bonũ est coram Domino, & cunctis diebus Ioiadę sacerdotis. & de eodem rege legitur 4. Reg. 12. cap. Vocauit rex Ioas Ioiadem pontificem, & sacerdotes, dicens eis: Quare sarta tecta non instauratis templi? Nolite ergo pecuniã recipere à populo amplius, iuxta ordinationem uestram, sed ad instaurationem

A ſtaurationem populi reddite eam, prohibitiq́ ſunt ſacerdotes acci pere pecuniam ultra à populo. Vides ergo quod laudatur rex Ioas à Domino, qui curam accepit ut oblationes iuxta intentionem dan tium expenderentur in cultum diuinum. Hoc eſt ad inſtaurationẽ templi. Laudat enim regem Ioas Deus, ut oſtenderet, quod non de linqueret: quia non cupiditate, ſed pietate: non ambitione, ſed reli gione id faceret. Ad tollendã ſuſpicionem, rex teſtẽ uolebat habere ipſum pontificẽ, ut ſequitur. Cumq́ uideret nimiam pecuniam in gazophylacio, aſcendebat ſcriba regis & pontifex, effundebantq́ & numerabant pecuniam, quæ inueniebatur in domo Domini, & dabant eam iuxta numerum atq́ menſuram in manus eorum qui præerant commentarijs domus Domini. Ecce laudata eſt regis re ligio, quæ curam geſsit ut bona illius ueteris Eccleſiæ ſaluarentur ſollicitè, & expenderẽtur religioſè. Scio quod durum ſit uobis hoc audire, cum tamen nihil refero niſi uerba Scripturæ. Dictum enim uobis eſt ſuperius, quod hæc accepiſtis omnia ad uitæ ſubſidium, & ad ſanctę militię ſtipendium, ad uictum habendum & ueſtitum, quibus duobus dicit Apoſtolus ſe eſſe contentum: & quicquid ſu pereſt, in pios uſus pauperum, & miſerias ægrotantium expende re debetis. Quod ſi non feceritis, multum noſtra intereſt, de eiſdem curam habere, ne animas mortuorum ſalutemq́ uiuorum defrau detis. C. Rex iſte Ioas bona ſibi non tulit, ſed in uſus Eccleſia
B ſticos expendit. uos autem hodie bona noſtra tollitis, quæ non in religioſos uſus, ſed militares tumultus & bellicoſas claſſes expendi tis. Vnde exemplum quod induxiſtis, ueſtris operibus aduerſatur, & ueſtram uiolentiam ſolum colorat. M. Semper in malũ ue ſtrum, contra ſtimulum regum calcitatis. Eſt'ne hoc uobis mole ſtum, quòd de bonis Eccleſiæ ſecum tollunt nepotuli ueſtri & con ſanguinei, aliæq́ perſonæ interdum inhoneſtę? Sed uobis eſt om nino intolerabile & moleſtum, quod rex manſuetè petit à uobis, & pro gratia accipit pro ueſtra ſalute & defenſione Eccleſię, & bono rum ueſtrorum. C. Me miſerum, pellemq́ meam tollitis cum carnibus, & hoc appellatis ſalutem. M. Non perſtrepite, ſed patienter audite: cõſiderate uicinos ueſtros ſuis egere, & ad ueſtra reſpicere. Si deficeret regis poteſtas, qualis eſſet requies ueſtra? Non'ne nobiles egeni & prodigi, ſi conſumpſiſſent ſua, cõuerteren tur ad ueſtra? ergo regia manus, ueſter murus eſt: pax regis, pax ue ſtra: ſalus regis, ſalus ueſtra. Quæ ſi deeſt, aut forſan eſſet ſubtracta, uel peccatis ueſtris exigentibus à uobis diſcederet, & uicinis ſuprà bona ueſtra graſſantibus, nunc exigentibus, nunc minantibus atq́ uaſtantibus bona ueſtra, cogeremini omnibus ſeruire. Si uideretis prorſus bona ueſtra perire, quanto uelitis tunc redimere, quòd ma nus regia rediret ſicut prius? Videtis ergo, cum pauca regi traditis, quomodo ſalutem ueſtram redimatis, quando omnia bona ueſtra deper-

de perdenda saluat. Sed sicut uos semper fuistis beneficis ingrati, sic A estis nunc in uestris profectibus querulosi. Quod si manus hostilis rege cadente regnum inuaderet, nonne omnes prędis & rapinis interiretis, & ferocitatem barbaricam, quam uobis implacabilem sentiretis, relictis sedibus, territi & attoniti fugeritis, et totum perderetis, qui modo sup minimis doletis? Quod si reges & principes suis stipendijs, suisq; periculis tenentur uos defendere, seq; morti pro uobis gratis exponere: & uos sub umbra quiescere, comedere splendidè, iucundè bibere, sup lectos ornatos quiescere, quietè dormire, & in stramentis mollibus lasciuire: ergo uos uerè estis soli domini, reges uero & principes uestri serui. Et alij pro uobis & res & personas offerūt morti. Si datur personis Ecclesiasticis requies, nō est magnum, si pro personis seruent opes. Hoc dicitis esse durū: sed non quiescitis, donec more solito conuicti fueritis, ac etiam cōfutati diuinis, quib. nō potestis obuiare, Scripturis. Nam de Ioas rege superius memorato scribitur 4. Reg. 12. & 2. Paralip. 24. cap. Quam obrem tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata, quę cōsecrauerant Iosaphat, & Aaron, & Mosa pater eius rex Iuda, & quæ obtulerat, & uniuersum argentum quod inuenire potuit in thesauro templi Domini, & palatio regis: misitq; Azaeli regi Syriæ, & recessit à Ierusalem. Ecce apertè, quòd pro redēptione populi accepit ea quę consecrata erant in templo Domini. non tamen pepercit regis palatio, B quando tulit ista de templo. Et eodem modo 4. Reg. 18. cap. legitur sic de Ezechia rege sancto: In tēpore illo cōfregit Ezechias ualuas tēpli Dñi, & laminas auri, quas ipse affixerat, & dedit regi Assyriorum. Quòd si dicas, quòd Ezechias egit malè: respōdeo, sic habetur in Paralipomenon 32. Ezechias non reprehenditur in omibus operibus suis, pręterquam in legatione principum Babylonis. Quis ergo damnabit, quem in omnibus Scriptura laudauit? Si erratis, non intelligentes scripturarum ueritatē, quid ergo contra reges & principes cōtenditis? Legitur enim Matthęi quinto capitulo: Non propter locum gentem, sed propter gentem locū Dominus pręelegit. Non est ergo parcendum ecclesiæ materiali, ubi discrimē imminet gēti Christianę. q; sanctus Ezechiel & Iosephus intellexit, & fideliē adimpleuit. Si enim bona uestra sunt Ecclesiæ, & populus in Ecclesia est: quātò iustius substantia in ea, ubi salus populi pendet, expendenda est? Vnde Dominus Matth. 12. c. Dico uobis, quòd templo maior est hic. Nec dubium est quin templum spirituale, quod est homo, dignius sit materiali & tēplo lapideo. Intelligat ergo rex pius & prudens in ijs uerbis Domini Dei uoluntatem, nec ulterius quęrat auctoritatem. Nec est parcendum materiali templo, nec ijs quæ dedicata sunt templo, ut salus reddatur, & pax periclitanti populo Christiano. Nec est blandiendum ecclesiarum superfluitati, imò succurrendum tantę gentis necessitati: sed quia rex ea quæ sibi licent

A neplacito uestro, non uereamini exasperare regem in mansuetudine uobiscum agentem, & solita beneuolentia uos regentem. Cauete à uerbis Salomonis: Quia ira regis nuncius est mortis. C. Si possunt reuocari, quæ semel Deo sunt donata, ergo irritari possunt omnia uota? M. Hoc non est quæ Deo data sunt reuocare, sed illis usibus quibus fuerunt data, applicare. Quæ enim sunt Deo data, eo ipso sunt pijs usibus dedicata. Quid enim poterit sanctius esse quàm Christiani populi salus, & quid preciosius Domino, quàm hostes, raptores, & interfectores arcere à populo Christiano, & quàm pacē subiectis & fidelibus emere. Cum ergo in ijs bona Ecclesiæ expenduntur, uerè usibus quib. fuerant dedicata, reddūtur. C. Si ad Scripturas sacras recurritis, quare libertates nostras infringitis, quas libertates constat nos ex ipsis traxisse scripturis. Dominus enim interrogat Petrum, Matthei 17. Reges terræ à quibus accipiunt tributum, à suis, an ab alienis? At ille dixit ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos. Vade ad mare, & mitte hamum, & illum piscem qui primus ascendit tolle, & aperto ore inuenies staterem, sume illum, & da pro me & te. Vides ò miles, quod clerici Christi seruitio mancipati omnino sunt liberi. M. Si Euangelium bene respicitur, à Christo solo census siue didrachma petebatur: ideo pro Christo dari uidetur ista responsio, ipse enim B est filius Dei, filius regis magni. Et sicut filius regis maior est præside, sic filius Dei maior est, & maior erit Cæsare. & sic illa responsio propriè uidetur esse pro Christo, attamen quia illi qui principaliter ministrant regi, nullatenus ad publica onera sunt trahendi, concedimus quod clerici in suis personis sunt liberi: quod non dico de his qui uita & conuersatione laici sunt, qui non ad honorē Dei, sed in fraudem Dñi sunt clerici, sicut patet ad oculū: non tonsurati, sed de his qui Christum sequuntur, ut Petrus, & sacris altaribus mācipati: concedimus inquam planè de ijs qui liberi sunt, non dico clarè per Euangelium, sed quia Euangelio & eorum officio uidebatur cō sonum, indultum est eis hoc priuilegium præcipuum. Nam ab origine Ecclesiæ dixit Paulus ad Romanos 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & pòst: Nō solum propter iram, sed propter conscientiam. & post ibidem dicitur: Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui uectigal, uectigal. Videtis ergo quod omnis anima erit subdita, & uectigalis & tributaria. Sed (ut dixi) nunc estis in personis liberi, quia officio Christi mancipati, numquid per hoc & eadem libertate gaudebunt & agri? Si enim Ecclesia emerit cēsualem agrum, numquid cui soluendus erat census, per det eum? C. Non de censibus, sed de exactionibus sermo est. M. Sicut ego super certos agros habeo certum censum, sic Imperator super orbem terrarum pro defensiōe Reipulicę, cum opportunum fuerit, pro arbitrio uoluntatis potest leuare tributum. Clara enim

Mm ratione

ratione conceditur,ut Respublica reipublicæ sumptibus defendatur, & quęcunque pars gaudeat ista defensione, æquissimum est, ut cum alijs ponant humerū sub onus. Si ergo minus iustè possessiones subditę sunt ad onus publicū,quantum ad annuum censum,ad quęcunque transeunt,semper erunt sub onere hoc, ubi necessitas fuerit Reipublicæ. Sicut quoque cum alijs indigent semper defensione. Quod si dicitis,quod contra hoc pręscripsistis longa usi libertate: respondemus uobis,quod quanto benignitate principū fuerit libertas uestra longior,tanto,ubi maior apparet necessitas,debet esse uestra uoluntas promptior ad subueniendum. Nā & irridet scriptura uestram præscriptionem,cū à Salomone usque ad Ioas, & à Ioas usque ad Ezechielem nō legitur esse factum, quod tamen Ezechiel perfecit. Nam & multæ ciuitates priuilegijs, & consuetudine ab exactionibus liberè patienter soluerunt & soluunt hodie,quod placuit principi pro defensione regni uel cōmunitatibus uel personis.Et si Deus,ut dicitur propter ingratitudinem reuocat peccatorum remissionem,uideatis ne propter uestrā rebellionem non mereamini non minus,sed etiam plus onerari, & tandem facultate simul & potestate denudari.Nunquid per reges tollendę sunt gratiæ nobis per leges concessę,& per beatorum principum priuilegia sanctę Ecclesię concessa. M. fateor, & uerum est amplissima uobis priuilegia per bonos pontifices indulta.Scire uerò debetis,quod quicquid rectores Reipublicę faciunt,ad utilitatem Reipublicæ intendunt, & ad eam habentes oculum iuxta illam regulā, cuncta disponunt in tantum,quod salutem Reipublicę,saluti proprię(quod est in principe gloriosissimum) anteponunt,exemplo Dauid 2.Reg. Vnde constat & testimonio,& recta ratione eos cōcedere, quatenus possent in posterum eis Reipub.causa derogare.Vnde planè colligitur in omnib. priuilegijs hoc exceptum, scilicet ut nisi priuilegiū indultū, uideatur in posterum Reipublicę nociturū, uel pro ardua necessitate,uel utilitate Reipub.manifesta muntandum.Igitur non est dubium,quin pro regni necessitatibus gratias uobis indultas, legibusque sancitas, possunt altissimi principes consultiori suspendere ratione,& secundum exigentiam temporis mutare.Vt inuenimus per Salomonem sapientissimum in pœna furti aliquid lege diuina mutatum. C. Imperatores sanxerunt ista,non reges:& ideo per bonos Imperatores, ò miles, nunc erit legum gubernacula moderari. M. Hoc responsum est blasphemiæ.Et quoniam ut uidetur aut originem ignoratis regni,aut quod uidetur uerius,illius altitudini inuidetis,si Caroli Magni registrum inspiciatis & historias probatissimas reuoluatis: inuenietis quod regnum Franciæ dignissima conditione Imperij portio est,pari diuisione ab eo discreta,& ęquali dignitate & auctoritate quingentis annis circiter insignita, quicquid ergo priuilegij & digni-

A & dignitatis retinet Imperij nomen in parte una, hoc regnum Franciæ in alia. Cum enim fraterna diuisione Francorum regnum, à reliqua parte discessit Imperij, quicquid in parte decedente, & penitus ab imperio existente, Imperium ipsum quondam obtinuit, aut ibidem iure altitudinis, aut potestatis exercuit, hoc principi seu Francorum regi in eadem plenitudine cessit. Et ideo sicut omnia quæ infra terminos Imperij sunt, subiecta esse noscuntur Imperio, sic quæ infra terminos regni, regno. Et sicut Imperator supra totum Imperium suum habet leges cōdere, addere eis, aut demere: sic & rex Franciæ, aut omnino leges Imperatorias repellere, aut quamlibet placuerit permutare, aut illis à toto regno suo præscriptis & abolitis, nouas si placuerit ꝓmulgare. Alioquin si aliquid noui, ut sæpe accidit, uisum fuerit statuendū, si rex nō posset hoc qui est summus: tunc nullus poterit. quia ultra eum non est superior ullus. Et ideo domine clerice linguam uestram coercete & agnoscite regem legibus, consuetudinibus & priuilegijs uestris, & libertatibus datis, regia potestate præesse, posse addere, posse minuere quælibet, æquitate & ratione consultis, aut cum suis proceribus, sicut uisum fuerit, temperare. Et ideo si aliquid pro salute regni tuenda, uideritis istis temporibus immutari, acceptate, & patienter hoc ferte. Paulo apostolo hoc uos docente ad Romanos 13. Qui
B potestati resistit, diuinæ uoluntati resistit. Ne qui contra stimulum calcitrent iniustè semel puncti, iterum se pungant. Obedite præpositis uestris, & subiacete eis, ad Hebræos in fine. Dauid autem sub Anathar principe sacerdotum, tempore necessitatis panes propositionis, qui solis sacerdotibus parati erant, & nullis alijs licebat comedere, eos comedit & alijs dedit comedendos, qui secum erant. & Matthei 12. Sabbatum propter hominem, non homo propter sabbatum factum est. Itaque Dominus est filius hominis etiam sabbati. Et Deuteronomij 33. capite. In manu tua magnitudo & imperium. & ibidem: Et adorauerunt Dominum Deum regem. Item ibidem: Et unxerunt secundo Salomonem filium Dauid, unxerunt autem eum Domino in principem. Sequitur: & Sadoch in pontificem. ut Paralip. 21. cap. Nec quisquam intret in domum Domini nisi sacerdotes, & qui ministrant de Leuitis tantummodo ingrediantur, qui sanctificati sunt, & totum reliquum uulgus custodias Domini obseruent. Leuitæ autem circumdent regem habentes cingula. Et si quis alius ingressus fuerit templum Domini, interficiatur, sintq; cū rege intrante & ingrediente. Vnxitq; eum Ioada pontifex ibiq;.

FRANCISCI DE ZABARELLIS CARDINALIS FLORENTINI, AC ACVTISSIMI IVRISCONsulti, qui uixit circa annum Domini 1406. de eius temporis schismate tractatus longè appositißimus: ex quo obiter cum de congregandis synodis, Cæsaris ne eæ hodie partes esse debeant, tum de plerisque alijs, quę à pontificijs hucusq; damnantur, pia eius seculi iudicia prudens Lector deprehendet.

A

VNitatem Ecclesiæ firmiter tenere ac uindicare debemus omnes Catholici. 24. q. 1. c. loquitur. Sed maximè episcopi qui præsident in Ecclesia, ut ibi, sic etiam doctores iuris, maximè Canonici, qui in Dei ecclesia debent afferre fructum oportunum, de elect. c. ex eo. lib. 6. & quadam præcipua cura tenentur unitatem Ecclesiæ quærere & conseruare. Qua de causa motus ego Franciscus de Zabarellis, de modis sopiendi pestiferum schisma quod est in Dei ecclesia, nonnulla colligere studui, quæ subijcio.

Quærimus itaque quibus modis prouideri posit, ut sit in Ecclesia unicus Romanus pontifex, cui Catholici omnes pareant: & non duo, uti nunc de facto. Itaque redemptoris cuius agitur causa, præsidio postulato, respondeo ut sequitur. Quęritur autem primo, si contingat esse contentionem inter duos de papatu, utroque asserente se papam, & alterum inuasorem, quis sit iudex? Respondeo quod Concilium. ut notatur 79. Dist. c. si duo. in gloss. pri. & uidetur bene probari ibi in litera, cum dicit quod ille erit papa, quem iudicium & uniuersalis consensus elegerit. Nam nomine uniuersitatis debet intelligi uniuersitas totius Christianitatis, cũ papa sit uniuersalis pontifex, ut de maior. & obedi. c. solitæ, & de translatione episcopi. c. 1. & duobus sequentibus. Et quod ad Concilium spectet iudicare de hoc, est 2. q. c. Nos si in competent ur. §. Item Symmacus. Nam in tanto negotio synodalis arbitrij est sequenda præscriptio. & 17. dist. c. Concilia. §. hinc etiam, & licet ibi non exprimatur omnino te tempore, quod tunc esset schisma in papatu, tamen benè exprimitur ibi quod erat schisma contra papam. In canonicis autem legitur quod tunc fuit schisma ex eo quod Laurentius contendebat de papatu cum Symmaco. ad hoc facit quod notat Archidiaconus & Ioannes And. de Hær. in fi. lib. 6. ubi dicũt quod cum papa accusaẽ de hæresi, cõpetens iudex est conciliũ, q̃ idẽ est, quia ex quo surgit altercatio & dubiũ ꝓbabilitas, nõ potest dici Ecclesia plenè reformata, & neuter potest benè administrare argu. de trãslatione. c. 2. Est ergo Ecclesia uniuersalis quasi uacãs arg. dicti capit. Cum aũt uacat Ecclesia, potestas uniuersalis Ecclesię uideẽ residere in ipsa tota Eccles. quę est fideliũ cõgregatio, de Cõsec. di. 1. c. Ecclesia de bigamis. c. debitũ. & de elec. c. fundamẽta lib. 6. Sic etiam dicunt philosophi quod

A uel ipsius congregationis partem ualentiorem, quæ sententia colligitur ab Aristotele tertio Politicorum cap.8.& conformiter dicendum est, quod regimen orbis penes congregationem hominum totius orbis, uel ipsius partem ualentiorem consistat. Ita ergo & regimen uniuersalis ecclesiæ uacante papatu, consistit penes ipsam ecclesiam Vniuersalem, quæ repræsentatur per Conciliũ generale, & ipso Concilio congregato, penes ipsius Concilij partem potiorem, 50.di.c. Domino sancto.ad fi. Nam etiam ad ipsum Concilium nõ conueniunt omnes Catholici, sed personæ præcipuæ, puta episcopi & alij prælati ecclesiastici qui pręsunt magnis locis, ut magni Abbates, habentes dignitatem quasi episcopalem, per hoc quod eleganter dicit Innocent. de maio.& obedient.c.fin. in rebus & negocijs uniuersitatum requiruntur Rectores, uel pars idoneior C. de iura.calum.l.2.§.fin autem.ff.de condi.& demon.l. municipibus.& ext.de procur.c.fin. Sed in hoc non oportet instare quia periti canonum communiter in hoc conueniunt. Secundò quæritur præsupposito, quod ad Concilium spectet tale iudicium.

Quis habebit congregare Concilium? Respondeo, quod olim Imperator cõgregabat Concilium. Sic congregauit Constantinus, ut legitur 16.dist.c.habeo librum. Item Iustinianus congregauit sextam Synodum e. dist. ibi exequente & c. Item synodus Nicena facta est mediante Constantino. 15. dist. c. sancta. & ibi legitur de multis

B alijs Concilijs, quæ facta sunt mediantibus Imperatoribus, & alibi legitur quod Constantinus pręsederit in Concilio Niceno.11.q.1.c. Continua. Item Carolus Imperator constituit Concilium cum Adriano 63. distin.c. Adrianus, & de pluribus alijs Imperatoribus legitur, quod Concilia congregarint. Postea constitutum est quod ad solum Romanum pontificem spectet talis congregatio 2. q. 7. c. Ideo. 17.dist.c.1.& c. Concilia §.hinc etiam. Et hoc quãdo est unicus papa, sic loquntur illa iura. Quando autem sunt plures qui contendunt de papatu, sicut nunc ipsi contendunt, debet congregari Concilium ad sollicitudinem Imperatoris, dicto §. hinc. Interest enim ipsius Imperatoris, ut sit pax in Romana ciuitate, ut ibi. & sic fortius inter est, quod sit pax in toto orbe, in quo esse non potest stante in contentione papatu, quia ut in Euangelio dicitur: Omne regnum in se diuisum desolabitur. Et quod ad Imperatorẽ spectet, talis sollicitudo, ratio est, quia est aduocatus & defensor Ecclesiæ. Vel dicendum est, quod ipsi qui de papatu contendunt debent congregare, ita tamen si sint in possessione obedientiæ, ita quod gerant se pro summis pontificibus, & ita etiam habeantur à Catholicis, quisquis ab ea parte quæ sibi fauet, quo casu tenentur congregare suas obedientias ad eundem locum, & ambæ sic congregatæ sunt Conciliũ, & secundũ hoc debet intelligi præallcg.§.hinc. in eo quod ibi Symmacus, qui ut prædixi, cum Laurentio de papatu contendebat, con

gregauit synodum.quod intelligendum est, quod Symmacus erat A in possessione papatus,quo ad ampliorem partem Catholicorum, Si aūt non essent in possessione obedientię,uel si nollent congregare,quis habeat congregare,dicetur in sequenti quæstione.

Tertiò,quæro si contingat ꝙ duo electi sint in possessione papatus,uel quod ipsi quāuis sint in possessione, & congregare possint Conciliū,ut in proxima quęstione,tamē nolint, quis congregabit? Respondeo,ꝙ collegium Cardinalium,quia cum sit in possessione eligendi papā,de elec.c.ubi periculum.lib.6. per consequens ad eos spectant,omnia quæ sunt ad electionem consequentia,de elec.c. cupientes.§.ad hæc.&.§.Si uero,lib.6. Ad hoc 65.dist.c.fin.& quod ibi notatur in Gloss.Item in ijs quæ cōcernunt electionem papæ, collegium cardinalium repræsentat uniuersalem ecclesiam, & eius uice funguntur,ut infra in 8. quæst.Nam hoc casu non subest remediū, ut deputetur Visitator ecclesiæ uacanti,quo casu ipse Visitator talem conuocationem faceret,quemadmodū deputatur ecclesiæ Metropolitanæ,& si uocandi sunt comprouinciales episcopi,ipse Visitator conuocat,ut notat Archidia.7.q.1.c.pontifices.& facit 16. dist. c.obitum.& c.fin.de elec.c.is cui.lib. 6. Nam respectu ecclesiæ Romanę,non est qui talem deputet.Et sic remanet penes collegium talis potestas.Si tamen uideretur utile collegio deputare Vicarium seu administratorē sede uacante,ut facilius expedirētur ea quæ imminent pro electione unius summi Pontificis , hoc possent, per ea B quæ dicuntur infra eo.q.quia possunt omnia præparatoria,seu cōsequentia ad electionem,nec in hoc resistunt iuri:non enim potest limitari collegium Cardinalium sicut limitātur inferiora Collegia, quibus hoc prohibetur.de supplen.negli.prę̄l.c.fi.lib.6.& hoc quia collegium Cardinalium,non habet superiorem ad quē recurratur ut in dicto.c.finali.Sed oppone ad superius dicta de conuocat.Cōcilij,uidetur ēm obstare Clement. ne Romani. de elect. ubi irritatur quicquid facit collegiū Cardinaliū , de ijs quæ spectant ad papā dū uiuit.Conuocatio aūt generalis Concilij ad solum papam pertinet, ut supra in proximo dubio.Ad quod respondeo quod cū illud c. excipiat ea quæ permittunt Collegio in præalleg.c.ubi §. idem.standū est illi.§.ibi enim prohibentur Cardinalib.nō ea quę cōtingunt electionem,sed alia extrinseca,pręcipit ēm,ut de alio negotio se nō intromittant,nisi in casibus,de quib.ibi,& hoc ut uacent accelerandæ prouisioni.Cum ergo conuocatio generalis Concilij sit,hoc casu necessaria,ut perueniatur ad habendum unum summum pontificem, meritò ad collegium Cardinaliū pertinet,tanquam quid annexum & accessoriū prouisioni:nec dicitur ꝓhibita,imò permissa in dicto c.ne Romani.hæc enim sunt de ijs, quæ melius expediuntur sede uacante,uel quasi uacante,quàm non uacante, ut in simili notat Inno.ne.se.ua.c.1.Si autem cōtingat,quod collegium Cardinalium sit

diuisum,

A diuisum,& non concordat in tali conuocatione, uel ex quacunque causa non faciat talem conuocationẽ ad quem tunc spectet, dicitur in sequenti quæstione.

Quartò, quæro si eueniat, quod collegium Cardinalium sit diuisum, & non concordat in conuocando Concilium, uel ex quacunque causa non conuocet, ad quem spectabit talis conuocatio? Respõdeo, quod ad Imperatorem. casus uidetur 65. dist. c. fin. ubi negligente illo, ad quem deuoluitur congregatio uicinorum episcoporum, pro ordinandis episcopis locorum, proprij populi conuocant con uicinos episcopos. Propriè autem Imperator repræsentat totum populum Christianum, cum in eum translata sit iuris dictio & potestas uniuersi orbis. ff. de orig. iur. l. 2. §. nouissime. C. de ueteri iure enucliando l. 1. §. Cum enim. loco ipsorum ergo populorum habet congregare Concilium, & sic ω reuolabit ad α, quia extremitas retrahitur ad principium. 35. dist. c. ab exordio, ut enim dixi in secunda quęstione, conuocatio conciliorum ab initio fiebat per Imperatorẽ, sed postea reseruata est papę. Deficiente igitur ipso papa, seu nõ con uocante, deficientibusque ijs qui succedunt loco papę, scilicet Cardinalibus, seu non cõuocantibus reuertimur ad ius pristinum. Sic dicimus in simili, quod cum quis non potest consequi iusticiam, à superiore licitum est sibi sua authoritate sua recuperare, ut elegãter notatur prima dist. c. Ius gentium. in gloss. & per Innocent. de resti-
B stut. spol. c. olim. 1. & per hoc etiam dicimus de milite uasallo, cui licet in defectum iusticiæ sibi consulere & dominũ deprecari. & hoc euenit, quia in defectu Magistratus, reuertimur ad ius pristinũ ante constitutos Magistratus, quo tempore cuiꝗ licebat ius sibi dicere. Confirmatur hoc, quia congregatio Concilij de sui natura fit, ut ibi agatur de ijs, quæ spectant ad fidem Catholicam, ut si qui Christiani ex Catholicis errarent in fide, per Conciliũ corrigantur, & in eodem Concilio statuatur quid tenendum sit. Sic in Nicena synodo damnatus est Arrius. In secunda Constantinopolitana Macedonius. In tertia Ephesina Nestorius. In quarta Calcedonensi Eutiches. hæc leguntur 15. dist. c. 2. Fuerunt aũt prædicti damnati de uarijs erroribus in fide, ut ibidẽ legitur. Sed cum agitur de fide, Imperator potest interesse Concilio, non ad potentiam ostendendam, sed ad fidem confirmãdam, ut dist 96. c. Nos ad fidem, & interest suo iure, non ex gratia Concilij, per id quod ibi dicitur in litera. In eo quod Imperator dicit interesse uolumus. Nec mirum, quia in tantum est Imperatoris fidem defendere, quod si papa est de hæresi suspectus, potest ab eo exigere ut indicet, quid sentiat de fide, 25. q. 1. c. satagendũ. iuncto eo ꝙ ibi notãt Laurẽtius & Archidi. in uerbo significaui mus. Ex his inferẽ, quod Imp. est pars Cõcilij. Cũ ergo deficit papa uel cardinales, q subrogant papę in congregratione Concilij ut dictum est in precedenti quęstione, ad ipsum Imperatorem, qui pars

post prædictos est præcipua, Concilij spectat congregatio, per hoc A quod notat Innocent. de maior. & obed. c. 1. ubi dicit, quod qui maioris est dignitatis in Ecclesia, uel si non est ibi dignitas, ille qui maioris est ordinis, uel si sunt æqualis ordinis, ille qui prius est ordinatus, debet nominare, uel eligere, uel uocare capitulum, eo casu quo deficit is ad quem de iure uel consuetudine spectat conuocatio. Ad hoc. ff. de fide. instru. l. fi. & 17. dist. c. fin. quæ iur. alle. ibi Inno. & faciunt eo quia dicunt seruandum esse ordinem in prælationibus, id est, in honorib. Nec quempiã moueat quod Imperator est laicus, ut ex hoc putet incõueniens quod se intromittat de clericis, non. n. semper prohibetur iudicare de clericis: sed tunc prohibetur, quando nõ subest ratio specialis. Nam propter specialem ratione͂ permittitur, ut ratione feudi. de for. compe. c. ueram. de ap. c. Romana. §. debet. lib. 6. Cum eo quod ibi notatur in Glos. Hoc aũt casu subest ratio specialis imò specialissima, ne fides catholica ruat quod nimũi periclitatur diu permittendo pluralitatem in summo pontificatu, in quo maximè est Imperatoris, & precipuam potestatem habet, ut supra e. q. Nam permittere plures in papatu, est offendere illum fidei articulum Vnam sanctam Catholicam &c. ut notatur 7. q. 1. c. non autem. quod etiam dixi supra, & probatur 24. q. 1. c. loquitur. & specialiter cum agitur de papatu cõcessa est, potestas laico principi super clericos, ut in obseruatione cõclauis. de elec. c. ubi. §. 1. lib. 6. & in Cleme͂. c. ne Romani. §. Porro. ubi etiam permittitur principi laico, ut compellat Cardinales ingredi conclaue. Et quanquam expositores non aperiant ibi quomodo possint cogi ad ingrediendum conclaue: ego tamen in secunda questione dixi, quod sicut postquã sunt in conclaui, compelluntur indirectè expedire electione͂, ut in c. ubi. §. uerum. ubi coguntur per subtractionem uictualium: ita etiam possunt cogi, ut ingrediantur ab initio, uel si omnes sunt egressi, ut reingrediantur, ut non sit melior conditio Cardinalium non parentium, quàm non se offerentium ad ingrediendum conclaue, ar. de. postu. c. 1. nam permisso consequenti, permittitur antecedens, de offi. de leg. c. 1. & c. præterea, & compelluntur indirectè modo prædicto. & per hoc tollitur quod posset opponi de e. c. ubi. §. 1. Ad prædicta est, quia si persisteremus in eo, quod nonnulli putant, ut indistinctè diceremus nullo casu licere alicui congregare Concilium generale, nisi papæ, posset fides multum periclitari, finge sicut aliquando accidit, quod papa esset hæreticus, quo casu certè ad Concilium spectat iudicare. 17. dist. §. hinc etiã 2. q. 7. §. Item symmacus al. sub. §. Item cum Balaam. & notat Archidi. tit. de hær. c. in fidei. lib. 6. si papa nõ uellet cõgregare Conciliũ, fugie͂s iudiciũ de se fieri, ut facilè contingere potest, staret ecclesia sub hæretico maximo periculo fidei catholicæ, tũc ergo dicendum est per præmissa, quod papa requiretur congregare Concilium, & ad hoc tunc sollicitabit Imperator B

A Imperator ar. dicti. §. hinc etiam. & si hoc non fecerit, Cardinales congregabunt, uel Imperator modo prædicto, ne per indirectum impediatur tale iudicium, quod directè non poteſt papa impedire, puta ſtatuendo, quod non poſsit accuſari de hæreſi, quia per hoc periclitaretur tota Eccleſia, ut notat gloſſ. quam non inueni alibi 40. diſt. c. Si papa. Non debet ergo licere, quod directè prohibetur ar. de procur. c. tuæ. Eſſet enim maximum abſurdum, ſi diceretur hoc caſu Deum dimiſiſſe Eccleſiam ſine regimine, ut in ſimili dicit Innocen. de re iudi. c. ad Apoſtolic. ad fi. lib. 6. Nam hoc caſu Catholici, ſi ſub hæretici regimine diu permitterentur, contingere poſſet, quod ipſe crearet ſuos complices Cardinales, & ille poſtea de ſe ipſis crearent papam hæreticum, & ſic contingeret, quod ſcriptum eſt, quoniam qualis rector domus, tales & habitantes in ea. Nam id quod dogmatizat princeps, facilè amplectuntur ſubditi 11. q. 3. c. præcipue, & de uoto. c. magnæ. Poſſet ergo, niſi Deus aliter ſuccurreret, tota Eccleſia perduci ad errorem, quod tamen non eſſet fatendum, cum Eccleſia non eſſet nulla 24. q. 1. c. à recta &. c. pudenda. Orauit enim redemptor noſter pro Eccleſia, ne fides eius deficiat. 21. diſt. c. 1. Et ipſe redemptor uoluntate labiorum ſuorum non fraudabitur, ut dicit gloſſa notabilis in capitulo à recta. præalleg. Non
B eſt autem alius magis idoneus Dei miniſter ad obuiandum, ne hoc accidat, quam Imperator qui aduocatus eſt, & defenſor Eccleſiæ, ut ſuprà in ſecundo dubio. Malè uerò patrocinaretur permittendo quantum in ſe eſt, Eccleſiam labi in hæreſim. & quanquam fortaſſe non habeant clerici gratum, quod Imperator in his ſe intromittat. Credendum tamen eſt, quod boni clerici & fideles laici hoc haberent acceptum, uidentes quod papa & collegium Cardinalium negligerent, uel non facerent conuocationem, nulla tamen moti cauſa rationabili, quæ etiam cauſa non congregandi non poſſet longo tempore ſubeſſe, etiamſi non contingant errores præmiſsi. Item etiam fieri poſſet conuocatio per alios, quã per ipſum Imperatorem, ut in ſequenti quæſtione. Quid autem ſi Imperatore conuocante Concilium contendentes de papatu uterque uel alter, prohibeat prælatos ſibi obedientes accedere? dicam infra quæſtione. 7.

Quintò, quæro de eo quòd dixi ſuprà quęſtione próxima, quod etiam alij quàm collegium Cardinalium, uel Imperator, papa nolente, conuocare Concilium poſsint, qui ſint illi? Reſpondeo, quod duę partes ipſius Collegij. Nam ut notabiliter dicit Inno. de. no. op. nunc. c. 2. Si duę partes Collegij quomodocunque conueniant, ipſi poſſunt uocare alios, qui cõmode poſſunt uocari. Et ſi nõ ueniunt, ipſi procedunt ad faciendũ ꝙ inſtat. Hæc tamen uia uidetur habere multam

multam difficultatem in hoc,quod duæ partes conueniant, tamen A posset esse modus, quod Imperator uocaret prælatos generaliter pro reformatione multorum sibi incumbentium, quod potest:& tenentur prælati parere,ut notat Inno.de appel.c. cum parati. Et sic posset esse, quod conuenirent duæ partes, quæ uocarent tertiam. Hoc tamen casu posset contingere perplexitas, si contendentes de papatu prohiberent prelatos accedere,per ea quę notat idem Innocen.in.e.tit.ad quod dicendum,ut insequenti quæstione. Videtur etiam posse dici,quod negligente utroq; pontifice,& collegio Cardinalium,& alijs modis,de quibus premisi non habentibus locum propter impedimenta. poterunt prælati maiores unus uel plures facere conuocationem Concilij,per id quod notat Innocent.de ma. & obe.c.1.quod dixi suprà questione proxima.

Sexto,quęro circa ea quæ dixi in tribus proximis quæstionibus, si cõtingat,quod facta congregatione Concilij, per Collegium Cardinalium, uel per Imperatorem,uel per duas partes collegij, contendentes de papatu,uterque uel alter prohibeant prelatos sibi obedientes accedere? Respondeo quod non tenentur parere. Nam ut eleganter dicit Inno.de sen. ex. c.inquisitioni .præcepto papæ non est obediendum, quando ex hoc uehementer præsumitur statum Ecclesię perturbari,uel alia mala esse uentura,peccaret enim obediens cum debeat futura mala præcauere. Item tale præceptum perturbat uniuersalem ecclesiam impediendo eius Vnitatem sub uno B sponso,ut supra in quarta quęstione,ergo non est seruandum ut 25. q.1.c.quæ ad perpetuam.in tex.& in gloss.prima,quia ut ibi colligitur,& notatur,papa non potest immutare statum ecclesiæ uel impedire,quę ad perpetuam utilitatẽ ordinata sunt.ad idem ea.q.c. sunt quidam.ubi dicitur,quod si papa uult destruere id quod Apostoli docuerunt,conuincitur errare,debet enim papa omnes conatus impendere ne uniuersalis Ecclesiæ salus infestetur. 24. q.1.c.memor. Constat autem quod concilia ordinata sunt ad conseruationem fidei Catholicæ.Vnde etiã Apostoli dicuntur fecisse concilia, in quibus canones instituerunt,de quibus 16. dist. c. placuit. Et quanta sit utilitas conciliorum non expedit rationibus ostendere,cum ipso facto notum sit. Nam si radicem omnium inconuenientium, & malorum, quæ ex multis partibus passa est ecclesia, consideremus,tota surrexit ab omisione conciliorum, quæ si congregata fuissent ut quondam fiebat, absque dubio credendum est, quod prouisum fuisset & contra mala & schismata instantia,& futura,nec aliud remedium citra Dei manum ad schisma instans tollendum,& ad ecclesiæ informationem uideo. Hæc autem quæ superius scripsi subijcio iudicio melius sentiẽtium: in quibus siquidem erratum est, suppleant & emendent cogitantes q; uniuscuiusq; interest

A est uigilare super ijs per quæ fides Catholica conseruetur, quo zelo, ductus & nullo extrinseco præmio, ut scit is cui hoc scripsi, tentaui rem hanc licet arduam & per alios intentatam.

Secundus modus est, ut contendentes de papatu, s. dominus noster quem dicimus Inno. septimum, & alius quem alij dicunt, Benedictum, committant aliquibus in numero pro ut eis uisum fuit potestatem discutiendi de iure, uter istorum, uel neuter sit uerus papa, & super hoc pronunciandi, cum hoc, quod protinus cum pronunciauerint, stetur sententiæ absque alia contradictione. Vbi uidendum an talis commissio fieri possit: cum uideatur fieri præiudicium Cardinalibus ad quos spectat electio. de elect. c. licet. Cum ergo papa nõ possit sibi facere successorem. 8. q. 1. c. 1. & 2. non uidetur quod contendentes possent committere potestatem pronunciandi super papatu, nam contingere posset, quod pronunciaretur pro eo qui non erat papa, & sic ex tali commissione uideretur dari indirectè potestas creandi papam, quod tamen directè non liceret. Et magis hic urgeret, si ponatur quod neuter istorũ sit papa uerus, quod esse posset, præsupponendo quod electio Vrbani Sexti non tenuisset, & similiter præsupponendo, quod Cardinales non bene processerint in eligendo illum quem dixerunt Clementem, ut dicunt plurimi, asserentes quod etiam si electio Vrbani Sexti non tenebat, uel erat cassanda, propter impressionem & metum: tamen ex quo
B fuit in possessione papatus, non potuerunt Cardinales se subtrahere ab obediẽtia, & alium eligere, sed debebãt prius facere de hoc discuti per Concilium, & ideo secundum istos ante omnia deberet restitui quasi possessio obedientiæ illi, qui successit Vrbano sexto, super quo ad præsens disputare non oportet. sed his non obstantib. uidetur quod præmissa commissio fieri possit. Nam papa potest cedere papatu, de renunciatione c. 1. lib. 6. potest ergo uterq; istorum, cum papa per suam obedientiam reputetur, cõmittere potestatem pronunciandi super titulo papatus. Nam ex quo uterq; præsupponitur habere iuris dictionem, potest super hoc dare delegatum, cũ etiam possit quod est fortius, liberè & sine causa dimittere papatũ, dicto. c. 1. Ad id quod dicitur de Cardinalibus, dic quod non agitur de ipsorum præiudicio, ex quo sedes non uacat, saltem apparenter, per id quod notat Ioannes Mon. de hæretic. c. super eo. lib. 6. & quia non est uerisimile, quod contradicant tanto bono, quantum est quod uniatur ecclesia Rom.

Tertius modus est, q; per utrunq; contendentẽ fiat cõmissio, aliquib. tanquã cõpromissarijs de iure tantũ, uel de facto tantũ, uel de iure, & de facto simul. Vbi quæro, an hoc fieri possit? Respõdeo ut sequit. Et quãtũ ad cõpromissum de iure, cõstat, q; fieri possit super matrimonio spirituali, de elec. c. Cũ inter canões, de arb. c. ex parte.

Compro-

Cõpromiſsio aut de facto, dubia eſt, quia ſuper tit. beneficij nõ poteſt tranſigi, de tranſact. c. ſuper eo. Tamen contrà dicitur quod titu li beneficiorum ſint de iure poſitiuo, unde talia dicuntur ſymoniaca, quia prohibita, ut notatur 1. q. 3. c. ſaluator, de offi. deleg. c. ex parte, de pactis. c. cum pridem, & de iureiuran. c. & ſi Chriſtus, in gloſſ. In his autem quæ ſunt de iure poſitiuo, papa non ligatur, de Conceſs. præben. c. propoſuit. Et ſic poſſunt iſti qui habentur pro pontificibus, non obſtante diſpoſitione iuris poſitiui, compromittere etiam de facto ſuper papatu. Et ſi dicatur quod poteſtas papę eſt de iure diuino, & non de iure poſitiuo, de translat. c. 1. 2. 3. & fin. dic ꝙ hunc eſſe papam uel illum non eſt de iure diuino. Vnde non eſt illicitum quod interueniat tranſactio, dum tamen non illicita, ut pro ſedando ſchiſmate alter iſtorum remaneat in papatu, & alteri aliter conſulatur, pro ut uiſum fuerit compromiſſarijs. De hoc tamen cõpromiſſo intelligendum eſt, quod fiat conſentiente utroq; collegio Cardinalium, cum ad eos ſpectet eligere papam &c. A

Quartus modus eſt, quod uterque cedat, & eligatur iterum alter eorum, uel eligatur alius tertius per utrunque collegium Cardinalium: & hic modus eſſet promptiſsimus ad ſedandum ſchiſma, ubi quæro, an de iure hoc fieri poſsit? Reſpondeo ut ſequitur. Et primò quantum ad ceſsionem, conſtat quod poſſunt cedere, ut ſuprà in ſecundo modo. Sed quantum ad electionem de nouo faciendam, forte dicet collegium, quod eſt cum Innocentio, quòd ſolum ad ipſum ſpectet electio, quia Vrbanus fuit in poſſeſsiõe papatus. Vnde ab eo nõ potuerunt diſcedere Cardinales, & ipſe tanquã exiſtens in poſſeſsione papatus, potuit alios creare, & illi habent ius collegij. Ad quod reſpondeo, quod in dubio ex quo uterq; haberetur papa, utrumq; collegium habet ius in electione, & maximè ad hoc facit, quia in tali caſu non admittuntur tales exceptiones contra Cardinales, ad excludendum eos ab electione, de elec. c. Ne Romani. in Clement. & exprimitur ibi ratio ne inter Cardinales eſſent diſſentiones & ſchiſmata, & hoc procedit de ceſsione uoluntaria. De neceſſaria uerò dicendum eſt, ut in ſequenti dubio. B

Quintus modus eſt, ut ſi uideat̃ quod non ſit alius modus æquè bonus ad ſedãdum ſchiſma, niſi quod cedatur, & alter uel uterq; reſiſtat, nec uelit cedere: ut fiat cõpulſio, & cogantur cedere. Vbi quęro an hoc liceat? Reſpondeo ſic, nam quando aliter non poteſt eſſe tuta ſalus Eccleſiæ, & immineat periculum deſtructionis Eccleſiæ uel magni ſcandali & periculoſi, prælatus etiam nolens, cogitur cedere. Ita notat Inno. de renun. c. niſi. §. propter malitiam. ad idem eſt quod notatur 7. q. 1. c. ſcias. in Gloſſ. & c. epiſ. de loco. in Gloſſ. fin. & utrobiq; per Archidia. & per eundem 58. diſt. c. 1. & per Oſti de rerum per mu. c. Quæſitum. Et quanquam in præalleg. iuribus non habeatur ſpecificè de papa, tamẽ idem & fortius in eo dicendũ eſt,

cum

A cum ſcandalum quod imminet ex perſona eius ſit periculoſius quã in alio prȩlato, quia concernit totam ecclesiam, & publicam utilitatem omnium Chriſtianorum, quȩ debet prȩferri priuato cõmodo, unius uel duorum incumbentiũ papatui, cum ſchiſmate & ſcandalo. 7. q. 1. c. mutationes. & c. ſcias. & c. ſequenti. in quibus attenditur, in talibus mutationibus, cauſa neceſsitatis & utilitatis publicȩ, non propria uolũtas aut dominatio alicuius. Sed contra eſt quod notat Inno. in c. licet. de electione. in uerbo noluerunt. ubi dicit, quod nemo cogit̃ renunciare alicui rei, in qua credit ſe ius habere: & quod nemini facit iniuriam, qui ſuum ius proſequitur, ad quod dic, quod quis non cogitur renunciare ſimpliciter, id eſt, ſine cauſa, ſed ex cauſa ſic. ut in iuribus præalle. Item aliud eſt cogi, ut dimittat unum beneficiũ ſimpliciter, & aliud eſt cogi ut accipiat aliud. hoc enim facilius dimittere debet. Et ſic faciendũ eſt eo caſu, quo Prȩlatus ex cauſa neceſsitatis uel utilitatis cogitur cedere. Nam tunc ut dicit Inno. in dicto. §. propter maliciam. dabitur ei bonum Cambium. Sic enim & hoc caſu iſtis prouidendum eſt, unde honeſtum poſſunt ſtatum ſuſtinere. ar. huius dicti Inno. Sed circa hoc quæro, quis eſt ſuperior qui poſsit cõpellere, cum papa nõ habeat ſuperiorem. Ad quod reſpondeo, quod concilium per ea quæ dixi ſupra in primo modo, uel ſi ſubeſſet difficultas in congregatione concilij, poteſt dici quod

B hoc faciat collegium Cardinalium, uel etiam Imperator per ea quæ dixi ſupra in primo modo, et tertio, & quarto. Et facit ad prȩdicta, quia quãdo iſti Pontifices perſiſtant & nolint cedere, & ſic pro ſua uoluntate impediant unionem eccleſiæ, ex hoc cenſebuntur eſſe in notorio crimine ſchiſmatis. ar. 7. q. 1. c. factus. cum duobus ſequentibus. ſchiſma uerò inducit hæreſim, quia ſchiſmaticus intendit ſibi conſtituere propriam eccleſiam & uniuerſalem impugnare, quȩ tamen una eſt. 24. q. 1. c. loquitur. de hæreſi autem papæ, iudicat concilium, ut ſupra in primo modo in primo quæſito. Item de quolibet notorio crimine papa etiam, qui eſt unicus, ſi eſt incorrigibilis & ſcandalizatur eccleſia, poteſt accuſari, quia cenſetur pro hȩretico, notatur in gloſſ. 40. diſt. c. Si papa. nam hæc in corrigibilitas concernit cauſam fidei, ut in eadem Gloſſ. & ad hoc de pœnis. c. fin. & de hæreticis. c. cum contumacia. lib. 6. & ſi contingat, quod iſti tueantur ſe ad potentiam temporalem, poterunt de facto coerceri etiam per ſecularem poteſtatem. ar. de iudi. c. cum non ab homine.

Sextus modus eſt, quod uterque horum pontificũ cum ſuo collegio decernat, quod ſe moriente, uel cedente, non poſsint Cardinales ad electionẽ alterius ꝓcedere, & ſi fiat, quod electio ſit nulla, ſed teneantur adhærere ſuperſtiti, & eũ habere pro papa, uel expectare donec etiam moriatur, uel cedat. & tunc utrunque collegium conueniat Romæ, uel in loco uicino, ſi ibi eſſe non poterunt, ad eligendum aliũ. Vbi quæro an hoc liceat. Ad quod reſpondeo, ut ſe-

quitur, & dico quod quanquam iste modus non tollat schisma incontinenti, satis tamen est quod saltem tollit aliquando, & eo citius, quod uterque istorum est senex. Et si dubitetur an alter istorum cum suo collegio posset decernere, quod non ualeat electio facta per collegium suum, dic quod non est de hoc dubitandum, cum papa possit statuere de electione successoris. 24. dist. c. In nomine domini. de elect. c. licet. & eo. tit. c. ubi periculum. lib. 6. & in. Cle. c. ne Romani. eo. tit. Et si quæratur mortuo altero istorum, quis reget suam obedientiam, quousque alter etiam decedat, uel cedat. Respondeo quod ordinari potest primis Cardinalis istius collegij, uel ipsum totum collegium administret in ijs, quæ non possunt commodè reseruari in tempus successoris. Item si opponatur de eo quod contingere posset, quod Cardinales unius collegij essent plures quàm alterius, & sic ageretur in electione de præiudicio paucorum: respondeo, quod hoc præiudicium non est curandum per eos, sed solum quod bene prouideatur Ecclesiæ. Item posset ordinari quod electio fieret ad quotas, & in hoc non oportet instare, quia non est tanta difficultas in hoc, quoniam multis modis posset prouideri. Vtilis autem esset obseruatio istius modi, quod ante omnia tollerentur omnes processus hinc inde, & quod liceret inuicem tutè communicare. Et si dicatur, quod hoc sit dare materiam ut duo uideantur esse simul summi pontifices, contra id quod notatur 7. q. 1. c. non autem. in Gloss. sicut ergo. in eo quod dicit, ideo non posse duos esse pontifices, quia offenderetur ille articulus, Vnam sanctam catholicam &c. Respondeo, quod non datur talis materia. quia per hoc non approbantur isti duo tanquam sint duo summi pontifices, sed uterque admittitur in administratione tantum. Posset etiam ad abundantem cautelam ordinari, quod alter alteri committeret uices suas, quod uterque administret in sua administratione, & suo iure, & iure commissionis sibi factæ, quatenus expediat. pro hoc est quod notat Inno. de præscript. c. cum ex officij. Postquam hoc scripseram audiui conferre, an per sortes posset hoc dirimi, & posset instari per ea quæ dixi in tertio modo, & ita etiam iste septimus modus posset defendi. Alium & octauum modum attulit casus, qui nouiter euenit, ut subtrahatur utrique obedientia, ubi quæro an hoc liceat? Ad hoc posset instari, cum dictum sit suprà in quinto modo, quòd possunt in totum cogi ad cedendum, quod fortius liceat, quod minus est, scilicet, obedientiam subtrahere. Ita tamen quod in se recipiant illam, ad quos principaliter pertinet, scilicet collegium Cardinalium, ubi considerandũ, quod in his quæ concernũt electionẽ papę, collegiũ cardinaliũ repręsentat uniuersalẽ Ecclesiã, & eius uice fungit. 79. dis. c. Nullus 2. loco. in Gloss. Sicut ergo uniuersalis Ecclesia, id est, Conciliũ, habet hoc casu iudicare, ut suprà eo. tracta. q. 1. Ita etiam collegium Cardinalium

A Cardinalium donec congregetur Concilium, habet prouidere, super ijs, per quæ facilius perueniatur ad Concilij cōgregationem. & per consequens ad ueniendam ecclesiam. & sic uolentes quod cōcilium congregetur, & uidentes quod contendentes persistūt, nec uolunt cedere, nec Concilium cum effectu congregare, nec aliter prouidere unde sequatur unio, possunt ab eis discedere, quia si Cardinales starent sub obedientia diuersa, non possent inuicem facilè, imò fortè nullo modo conuenire. Item prælati conuocati ad Concilium non auderent uenire manente obediētia, licet ut dixi suprà in primo modo, non deberēt in hoc timere, quod pauci sunt fortes & expediti. Et pro hac subtractioneq; nouiter facta est, inducunt aliqui, quia cū præsens schisma sit inueteratū, per triginta annos & ultra, censetur hæresis. & sic dū contendentes, cum effectu non tollunt schisma, sed potius fouent, hæretici sunt. ab hereticis autem & schismaticis, & ab unitate Ecclesiæ præcisis, debemus recedere, nec eis cōmunicare 24. q. 1. c. aduocauit. & c. omnis. ubi ponitur exemplum de Ioanne Euangelista, qui cum ingressus esset balneū, uidēs Cherinthum inimicū ueritatis, id est, hæreticum & schismaticum, continuò discessit non lotus, dicens, fugiamus hinc & c. Ad idem e. q. c. quoniam uetus. & c. qui dignior, & pluribus sequentibus. Et ext. de schisma. c. 1. Nec oportet hoc casu expectare quod per sententiam damnetur 19. dist. c. Anastasius. & quod ibi notatur in Gloss.
B prima. & plenius in dicto c. 1. Dubium tamen restat per id quod notatur 24. q. 1. c. didicimus. in gloss. 2. ad quam gloss. responde, quod loquatur de recenti. Secus in schismate antiquo, quod transit in heresim. Et dic quod ideo aliud in recenti, quia adhuc non propriè dicitur esse schisma, quia talis nondum potest dici pertinaciter persistere. 24. q. 3. inter schisma. postquam enim persistit tunc dicitur schismaticus & hæreticus. dicto. c. in text. & in gloss. De hoc per Thomam secunda secundæ. q. 40. argum. primo. Et dicitur persistens is, qui non est paratus corrigi & desistere. de summa Trinitate. c. 2. ad fi. & in clement. unica. §. Porro. in uerbo pertinaciter. & ff. de suspec. tutor. l. 3. §. tutores. Non solum ergo contendentes hodierni sunt inexcusabiles, sed & primi quando hoc schisma incepit fuissent, si persistentes non dedissent omnem operam, ut tolleretur schisma. ad hoc 24. q. 1. c. Schisma. & duobus sequentibus. & tunc isti dicuntur schismatici, seu nutritores schismatis, & per consequens hæretici, non ex eo quod acceptarunt electionem de se factā, & gesserunt se pro pontificibus, cum putauerint electionem esse canonicam: sed ex eo quòd in papatu persistentes, nec facientes ea per quę reintegretur Ecclesia, tenēt quantum in eis est Ecclesiam in schismate per hoc. Quia non interest multum an Petrus uel Ioannes sit papa, sed plurimum quod unus sit papa, cum una sit Eccle-

 A
sia, quæ in plura diuidi non potest. dicto. c. schisma. ad fi. unde debēt dare operam ut habeatur unicus pastor. arg. 79. dist. c. Si duo. Et si nulla iura de hoc reperientur, quilibet tamen sanę mentis hoc diceret, quod duobus existentib. in administratione papatus, nec curantibus cum effectu, quod perueniatur ad unionem, licitum est Catholicis ab eis tanquam deuiantibus à lege Dei, & à uia recta discedere: & omni cura pro unione Ecclesiæ laborare, ne ex inueterato schismate contingat Ecclesiam periclitari, quia non potest dici Ecclesia in qua schisma est. 24. q. 1. c. pudenda. ad fi. & licet non possit Ecclesia extingui, ut ibi. tamen manifestè constat quod ex hoc schismate, grauissimè laborat, unde deberent contendentes magis de publica salute, quam de sua prælatione solliciti esse. arg. de renun. c. nisi. §. pergraui. Item eo ipso quod maior pars Catholicorum ab obedientia contendentium recessit, censendum est quod rectè, quia ut proximè dixi, Ecclesia non potest extingui, & sic etiam non potest errare. 24. q. 1. c. à recta. & dicitur Ecclesia, fidelium congregatio. de Consec. dist. 1. c. Ecclesia. et notatur in gloss. in dicto. c. à recta. ad hoc suprà in primo modo. q. 1. & q. 4. circa finē. Cum ergo maior & potior pars Catholicorū ab obediētia recessit, sic recessisse dicitˀ tota Eccles. quia qcquid maior pars uniuersitatis facit, tota uniuersitas fecisse dicitur. ff. ad municipalē. l. quæ maior. & de his, quæ fiunt à maiori par. cap. c. 1. Et in hoc non refert quomodo uentum sit ad hanc subtractionem, sicut & alibi in congregatione uniuersitatis sufficit quod duæ partes conuenerint, nec refert quomodo. ut notat Inno. de no. op. nunci. c. 2. & est id quod dixi suprà in prin. quod debet incipere hæc subtractio ab ijs ad quos pertinet, ut à collegio Cardinalium, & sic attendimus initium, quia non licet priuatis per seditionem ab obedientia desistere. Sed attento fine, præcedit quod proximè dixi. Nam ex quo maior pars uniuersitatis Catholicorum sic sentit, cæteri debent sic sentire, & opinari quod à spiritu diuino ducatur, cum ut prædixi, Ecclesia tota non possit errare, & maior pars accipiatur pro tota: unde cum discors sententia in concilijs inuenitur, illius Cōcilij tenetur sententia, cuius potior est autoritas. 50. dist. c. domino sancto ad fin. Oppone ad hæc, quia papæ authoritas uidetur esse supra Cōcilium. 17. dist. c. nec licuit. cum multis capit. ibi notatis. non enim concilia, legem ecclesiæ Romanæ præfigunt, sed concilia per ecclesiæ Romanæ authoritatem facta sunt, & robur acceperunt. de electione. c. significasti. facit quod notatur de capell. mo. c. fin. Sed hic non disputatur de ecclesia Romana, sed de papa. Aliud autem papa, aliud sedes Apostolica. de rescriptis. c. si gratiosè. lib. 6. Nam sedes errare non potest. 24. q. 1. c. quodcunque. in gloss. si papa. 19. dist. c. Anastasius. & notatur in Gloss. 24. q. 1. c. à recta, quod dicitur sedem Apostolicam errare B

A errare non posse, uidetur intelligendum accipiendo sedem pro tota Ecclesia, id est, congregatione fidelium. dicto. c. a Recta. in Gloss. Item ad notata in dicto. c. fi. de cap. mo. dic quo debent intelligi secundum ea quę dicam infrà eodem contrario. aliàs non procedunt. Item in casu nostro agitur de fide, quę periclitatur in hoc schismate, ut suprà e. arg. Cum autem agitur de fide, synodus est maior quàm papa. 19. dist. c. Anastasius. in Gloss. 15. dist. c. Sicut sancti. in gloss. ultima. Et in eo quod dixi, aliud papam, aliud sedem Apostolicam, uidetur intelligenda sedes Apostolica, pro ecclesia Romana, quæ nõ censetur esse solus papa; sed ipse papa cum Cardinalibus, qui sunt partes corporis papæ, seu Ecclesia quæ constituitur ex papa tanquã ex capite, & ex Cardinalibus tãquam membris. de pœnis. c. fœlicis. lib. 6. & facit illud. c. maximè in uersiculo, quis enim, in eo quod dicit ecclesiam Romanam subijci casibus, id est, periculis, cum fuit iniuria alicui Cardinali. & hoc quod Cardinales sint partes corporis papæ, tenet etiam Laurent. de celebra. missarum, Cle. ult. ibi. 2. notabili. Ad idem est quod notatur de offi. le. c. penul. in gloss. fi. ubi dicitur, quod legati de latere, dicuntur soli Cardinales; quia pars corporis papę intelliguntur Arg. de sent. excom. c. ad eminẽtiam. Vbi considerandum quod licet dicatur papa habere plenitudinem potestatis, non debet tamen sic intelligi quod solus posit omnia. Sed intelligitur quod papa, id est, ecclesia Romana quę representatur in

B papa, tanquam in capite, & Cardinalibus, tanquam in membris. hinc notabiliter dicit Io. Mo. de hæreti. c. super eo. lib. 6. quod cum Celestinus V. contulerat multas abbatias & episcopatus; & superiores dignitates sine concilio fratrum & Cardinalium, tales Collationes fuerunt cassatæ, præsertim quia cœtus Cardinalium est in hac quasi possesione, quod ardua negocia sint cum eorum consilio tractanda. unde in multis iuribus dicitur de fratrum nostrorum cõsilio. Et licet princeps sit solutus legibus, tamen secundum eas uiuere decet. C. de legibus. l. digna uox. ff. de leg. 3. l. ex imperfecto Inst. quibus mod. test. infir. in fine. 9. dist. c. iustum. & omnem indocentiam in principe, qui est omnium director, abesse oportet, ut dicit idem Ioan. Mo. in c. nemo potest ad imposibile. lib. 6. & de arbi. c. contingit. ibi, dico notabili tertio. Ad idem est quod dicitur lib. 1. sententiarum, dist. 42. ubi dicitur Deum omnia posse præter ea sola, per quæ dignitas eius læderetur: ergo nec papa, cuius potestas diuina est, de transla. c. 1. & per totum. per hoc infrà q. sequenti. item quo ad præmissa posuit idem Ioan. Mo. additionem, ut refert Ioan. an. in dicto. c. suprà eo. Et in additione illa dixi per Benedictum 11. fuisse suspensa statuta quæ Bonifacius octauus absque fratrum Cõcilio dederat Marchianis, quia tangebant ardua, licet multa ualde iusta essent in eis, dicens, quod defectus in persõna facientis, uel in modo, reddit factũ inutile. de consti. c. Ecclesia. ff. de rebus eorum. l.

magis.§.Si æs alienum.& idem de resti. spo. c. Pisanis.Ex his infertur quod prædixi,scilicet quod id quod papam dicitur omnia posse,intelligitur quando facit consilio habito cum fratribus.unde ut dicũt Laur.& Arch.25.q.1.c.sunt quidam. Papa sine Cardinalibus non potest concedere legem generalem de uniuersali statu Ecclesiæ.quod est notandum. & facit c.quæ ad perpetuam. & quod ibi notatur in gloss.prima.Quid ergo erit,si contingat in his arduis papam à Cardinalib.discordare? dic ut in sequenti quęstione. Quæro circa hoc, si inter papam & Cardinales surgit discordia, sicut nunc euenit,quia Cardinales à contendentibus de papatu se subtraxerũt, saltem pro maiori parte utriusque collegij,& asserunt quod per cõtendentes stat, quo minus tollatur schisma: dic quod oportet congregare Ecclesiam.i.totam cõgregationem Catholicorum,& principales ministros fidei,scilicet prælatos,qui totam congregationem repræsentant. Videtur tamen quod ad concilium sint uocandi etiam alij.25.q.5.c.ad sedem,post princip.ibi conuocatis &c. ubi colligitur quod uocandi sunt Episcopi & Clerici & iudices. sicut ergo tunc factum est,ita & nunc fieri debet:& succedit ratio, quia in generali Concilio determinantur dubia iuris , ut ibi & de consang. c. non debet.Ergo debent ibi esse Iurisperiti.& est ille text.singularis. ad tres casus , in quibus etiam laici debent interesse Concilijs scilicet,ubi tractatur causa fidei,uel matrimonij , quia tales causæ eos ligant , & notatur per gloss. in c. fin.de his quæ fiunt à præl. &c. ubi colligitur regula,quod ubicunque tractantur causæ quæ eos tangunt,quod debeant interesse,quia quod omnes tangit,ab omnibus approbari debet,ut est regula quod omnes,libro sexto,& hæc congregatio appellatur Concilium. sic enim legimus in actibus Apostolorum c.15.quod cum esset seditio & discordia,an oporteret conuersos ad fidem Christianam circumcidi,quibusdam asserentibus, quod sic,alijs autem contrà : missum est ad Apostolos & presbyteros in Ierusalem:& super hoc conuenerunt in Ierusalem Apostoli & seniores, & facta est magna congregatio. & illud quod placuit Apostolis & senioribus,cum omni Ecclesia, fuit sancitum.& sic responsum his qui dissidebant. ex quo exemplo colligitur quid hodie agendum sit. Quod enim tunc gestum est per illos qui spiritum sanctum miraculosè susceperant,debemus credere quod Deo inspirante factum sit.quod etiam patet ibi in Epistola sequenti. Et in hoc etiam apparet quod licet Petrus fuerit princeps Apostolorum,tamen plenitudo potestatis non fuit in eo solo,imò ut patet in loco memorato , Petrus in concilio tanquã unus in congregatione corregnauit,& post ipsum Iacobus apostolus.nec responsio fuit data sub persona Petri,sed congregationis.unde epistola incipit,Apostoli & seniores fratres,ijs qui sunt Antiochiæ. & infrà , uisum est spiritui sancto & nobis &c. Et hinc mos antiquus habuit , quod omnia

A nia difficilia terminabantur per Concilium & crebrò fiebant. Postea uerò quidam summi pontifices, qui magis ad modum terrenorum principum quàm Apostolorum, Ecclesiam rexerunt, non curarunt facere Concilia, ex qua omissione prodierunt multa mala. ut suprà. Et ex hoc apparet, quod id quod dicitur, quòd papa habet plenitudinem potestatis, debet intelligi non solus, sed tanquã apud uniuersitatem, ita quod ipsa potestas est in ipsa uniuersitate tanquã in fundamento, & in papa tanquam in principali ministro, per quẽ hæc potestas explicatur: ita tamen, quod præcedat clauis discretionis. ut eleganter dicit Inno. de iurciur. c. quinto. Et idem Inno. de uoto. c. quod suprà. exponens illud quodcunque ligaueris &c. dicit quod papa super omnes iurisdictionem & potestatem habet de iure, sed non de facto. Et notat Hosti. de translat. epis. quod iudicando & soluendo ualet quod agit, claue non errante. & sic intelligendum est quod dicitur, 24. q. 1. c. quodcũque. & quod potestas papæ sit in ipsa Ecclesia, ꝓbatur 93. di. c. legimus. ubi dicit Hieronymus, quod orbis maior est urbe. & ibi colligit glossa, quod statutum Cõcilij prȩiudicat statuto papȩ. & idem notatur 9. q. 3. c. Nemo ad hoc. 19. dist. Ita dominus. ubi dicitur quod Christus cõmisit salutem uniuersitatibus omnib. Apostolicis: Ita tamen quod in Petro principaliter collocauit. Vbi nota quod non dicit totaliter, ut alij excludantur. sed dicit principaliter, ut sic plenitudo potestatis sit in uniuersi

B tate ipsa, & per singulos exerceatur, sed principaliter per Petrum. Non tamen ita per Petrum, ut ei etiam erranti standum sit. Vnde legitur ad Galat. 2. quod Paulus in faciem restiterit Petro, quia reprehensibilis erat. 2. q. 7. c. Paulus. 1. Ex his infertur quod potestatis plenitudo est in papa, ita tamen quod non errat, sed cum errat, habet corrigere Concilium, apud quod ut prædixi, est plenitudo potestatis tanquam in fundamẽto. Neque in hoc potest papa per suas cõstitutiones, uel alio modo facere resistentiam, quia hoc esset subuertere Ecclesiam, de quo suprà. quia ut ibi dixi, papa non potest immutare uniuersalem statum Ecclesiȩ. 24. q. 1. c. memor. & de concess. præben. c. proposuit. in Gloss. nam contra. sed potius debet usq; ad animam & sanguinem confirmare. 30. q. 1. c. sunt quidam. quod ibi exponit Laurentius usque ad omnes conatus, & facit dictum. c. memor. & 25. q. 1. c. Quæ ad perpetuam. Nam neque potest papa dispensare in eo per quod decoloratur status uniuersalis Ecclesiæ. 1. q. 7. c. & si illa. Nam ex hoc conuinceretur errare. dicto. c. sunt quidam in fine. Quȩ iura sunt notanda, quia malè considerata sunt per multos assentatores, qui uoluerunt placere Pontificibus per multa retro tempora, & usque ad hódierna suaserunt eis quod omnia possent, & sic quod facerent quicquid liberet etiam illicita, & sic plus quàm Deus. Ex hoc eñ infiniti secuti sunt errores, quia papa occupauit omnia iura inferiorum Ecclesiarum. Ita quod inferiores præ-

lati sunt pro nihilo. Et nisi Deus succurrat statui Ecclesię uniuersalis, Ecclesia periclitatẽ. sed fauẽte Deo, sperãt de reformatione, si ut dicitur constitutũ congregabit in Ecclesia conciliũ. In qua cõgregatione nõ oportebit solũ schismati pręsenti, sed etiã futuris cõsulere, & ita determinare potestatẽ papę, ut non subuertant inferiores potestates. Et ut papa deinceps posset non quod libet, sed ꝙ licebit. Nã etiã ipse beatus Petrus nõ sic administrauit, ut occuparet aliorũ potestatẽ. Imò tanꝗ unus ex apostolis, accepit partẽ administrationis: primum in ecclesia Antiochena, deinde in Romana, ut in eius historia. Et licet fuerit princeps Apostolorũ, tamẽ nõn usurpauit aliorũ administrationẽ. Esset etiã considerandũ de honorificentia facienda papę, ne in ea excedatẽ modus, ut uideatur nõ minus honorari papa quã Deus. Ita.n. honorandus est, ut nõ adoretur, quod de se fieri passus non fuit idem beatus Petrus, de quo legitur Actuũ 10. quod Cornelius ꝓcidens ante pedes eius adorauit eũ, Petrus uerò eleuauit eũ, dicens, surge ego ipse homo sum sicut & tu. & facit ꝙ dixi de mai. & obed. c. ijs quę. quęstione tertia. de iureiur. c. & si Christus. in prin. nota, 4. Et si dicatẽ quod hoc est imponere legẽ principi, qui est solutus legib. dic quod est solutus legib. suis, nõ Dei, quales sunt leges cõcilij, quæ spiritu sancto suggerente ꝓmulgantur. 50. dist. c. Si quis diaconus. in princip. facit suprà. ead. q. ubi dicitur de epistola Apostolorũ. et facit ꝙ dico de offi. or. c. inter cętera. cõtrario secũdo. & facit prææalle. c. 25. q. 1. quidã. ubi dicitur quod si papa niteretur destruere id quod docuerũt Apostoli & prophetæ, nõ sententiã dare, sed magis errare cõuincitur. Ad idẽ e. q. c. contra. ubi dicitur quod cõtra statuta patrũ aliquid cõcedere uel mutare non licet, etiam sedi Apostolicæ. per hoc, quia ius naturale & diuinũ est immutabile 5. dist. in prin. de cõsue. c. fi. Ex his inferẽ ad sequente quęstiones. Quęro itaꝗ quia in proxima quęstione est dictũ quod cũ papa dissidet à Cardinalib. recurritur ad Conciliũ: Ideo præsupposito facto, quod ambo etiã nunc de papatu contendentes, uouerunt & iurauerunt renunciare papatui, ut in forma de qua infrà e. q. & ambo, uel alter recusat implere, an ex hoc incurrant aliquid propter quod subijciantur Concilio, & an possint compelli ut impleant id quod uouerunt & iurauerunt, & in hoc iudicẽ recognoscant, attento quod ex hac diuisione ruit Ecclesia. & an possint dici ueri schismatici, & an tale sit schisma ꝙ incidit in hæresim, & in talem ex qua papa subijciatur concilio? De hoc, & de eo quod est infrà in sequentibus quęstionibus, fui interrogatus propter dissidium inter utrunque contendentem, & suos Cardinales: & de his & alijs sequentibus, posset haberi solutio ex dictis supra eodem. Sed ad apertius hæc declaranda, præmittenda est ante omnia forma uoti & iuramenti. Vbi sciendum, quod in proxima uacatione sedis Apostolicæ, domino Innocentio septimo uiam uniuersæ carnis ingresso, domini

A mini Cardinales congregati in conclaui, pro electione summi pontificis celebrādi, uniuersaliter singuli, & singulariter uniuersi, unanimiter & concorditer nemine discrepante, ex certa scientia conuenerunt, uouerunt Deo, & eius matri Virgini, & sanctis apostolis Petro & Paulo, totiq; cœlesti curiæ, Iurauerunt q; ad inuicem unus alteri, & econuerso itaq; se obligando solenniter promiserunt sub hac forma. scilicet, Quod si quis eorum assumptus fuerit ad apicem summi Apostolatus, pro integritate unitatis Christianorum, renūciabit effectualiter iuri suo & papatui, purè, liberè & simpliciter si & quando Antipapa qui est, & qui pro tempore fuerit, cōsimiliter renunciabit & cædet prætensis iuri suo & papatui, siue decedat, dūmodo Anticardinales effectualiter uelint cum eisdem dominis de sacro Concilio sic conuenire, & concordare, quod ex hoc sacro Collegio, & ex ipsis, sequat̄ iusta & canonica electio unius summi Romani pontificis. Et postea sequitur quod quilibet promisit & iurauit quod intra mensem à die suæ inthronisationis, præmissa indicabit Antipapæ, & eius collegio &c. & ut se offerat impleturum, & paratum esse ad cessionem modo prædicto, & ad omnem aliam uiā rationabilem, per quam dictum schisma tollatur, & unionis sequat̄ integritas. Et post aliqua, quod quilibet etiam iurauit, quod præmissa omnia & singula, inchoata & inchoanda, mediabit, prosequetur, & fine debito terminabit, nihil de contingentibus, necessarijs,
B & utilibus quomodo libet oportunis omittendo, quantum in se fuerit. Deinde secuta est electio domini Gregorij 12. qui post assumptionē suam hæc approbauit, & super hoc literas misit ad alium, qui apud alios dicitur Benedictus, in quibus hęc narrat & approbat, & ad idem hortatur. Misit etiam literas ad principes & communitates, hæc attestantes. Idem autem dominus Benedictus respondit per suas literas, in quibus sunt hæc uerba: Parati sumus unà cū Collegio uenerabilium fratrum nostrorum, sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalium, in loco securo, decenti & idoneo, tecum, & cum quocunque successore tuo, ac prætenso collegio tuo, qui apud partem tuam pro Cardinalibus se gerunt, uel gerent, personaliter conuenire, pro unione Ecclesiæ tractanda, & fauente Deo obtinenda. Ibiq; ꝓuiso & ordinato de ijs, quę pro securitate & acceleratione unionis prędictę erūt oportuna, & necessariò disponenda, parati sumus ꝓ pace ac salute animarum, ac unione & reintegratione Christianorum, in dicta conuentione personaliter, modo uerissimo, iuri & papatui purè, liberè & simpliciter cedere, & renunciare. quod efficaciter faciam, si tu ibidem consimiliter renunciabis & cedes prætenso iuri tuo, & papatui. Vel si decedes uel quicunque successor tuus: & illi qui apud partem tuam pro Cardinalibus se gerunt, aut gerent, sic ut pręfertur, uoluerunt cum effectu conuenire & con-

& concordare nobiſcum,& cum prædictis uenerabilibus fratribus A noſtris,quod exinde unici canonica Romani pontificis ſequatur electio,& unio eccleſiæ Dei.Item ante hoc tempus,eo tempore quo idem Benedictus fuit electus, ſui dicti Cardinales, & ipſe cum eis promiſerunt & iurarunt in forma ſequenti. Nos omnes & ſinguli, ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinales, congregati electioni futuræ, in conclaui ante altare, in quo miſſa communis celebrari conſueuit, pro Dei ſeruitio & pro unitate Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, & ſalute animarum fidelium omnium, promittimus & iuramus ad ſancta Dei Euangelia,corporaliter per nos tacta, quod abſque fraude,dolo & machinatione quibuscunque ad unionem Eccleſiæ ad finem ponēdum ſchiſmati,prohdolor,in Eccleſia nūc uigenti,quantū in nobis erit,laborabimus fideliter & diligenter . & per nos, quantū ad nos pertinet. ſeu etiā pertinebit,dabimus paſtori noſtro, & gregis Dominici,& uicario Chriſti domino noſtro futuro, qui erit pro tempore,auxilium,conſilium & fauorem. nec ad impediēdum uel differendum præmiſſa,dabimus conſilium directè uel indirectè,publicè uel occultè.Et iſta omnia & ſingula,& alia etiam præmiſſa,omnes uias utiles & commodas ad utilitatem Eccleſię,& unionem prędictam eiuſdem,ſanè & ueraciter ſine machinatione,ſeu excuſatione,uel dilatione quacunq; ſeruabit & procurabit poſſetenus quilibet noſtrum,etiam ſi aſſumptus fuerit ad Apoſtolatum:& uſque ad ceſsionem incluſiuè per ipſum de papatu faciendam, ſi dominis B Cardinalibus qui nunc ſunt uel erunt in futurum, uel maiori parti eorundem,hoc pro bono Eccleſię & unitatis prædictæ uideatur expedire.Poſt hæc ſecuti ſunt multi tractatus,& tandem contendentes uenerunt ad loca inuicem, & uenit dominus Gregorius Lucā, alter ad portum Veneris : & habitis per internuncios uarijs colloquijs,uterque receſsit de locis prædictis:& aſſerit alter quod per alterum ſtetit,& econuerſo.Et interea maior pars Cardinalium utriuſque collegij,receſsit ab eis,& iſti aſſerunt quod per utrunque cōtendentem ſtat,quo minus habeatur unio: & quod neuter uoluit, nec uult cum effectu renunciare, atque quod ideo ſunt periuri,& ſchiſmatici nutritores.ſuprà.q.proxima.Ergo ex eo quod diſsident iſti contendentes cum ſuis Cardinalibus,oportet congregare Concilium & eius determinationi ſtandum erit. Et in eo quod quæritur,an iſti poſsint compelli ut impleant quod uouerunt & iurauerunt,patet ſolutio ex eo quod dixi ſuprà in quinto modo, quia etiam ceſſante uoto & iuramento poſſent cogi ad cedendum. ut ibi. ergo fortius quando uouerunt & iurarunt.12. q.1.c. ſcimus. & contrà faciētes delinquunt,& minores ſunt quolibet Catholico.ut notatur in gloſſ.24.q.1.c.Achatius.1.arg.dicti c.ſcimus. & cum ex hoc ſint in notorio crimine, ſubijciuntur Concilio .ut ſuprà in quinto modo.

A modo. Noua tamen in hoc est quorũdam industria seu astutia, qui nitunẽ ueritatẽ inuoluere, & rẽ Dei ad argumentũ laicale deducere, dicẽtes ꝙ dominus Gregorius non teneẽ cedere simpliciter, sed sub cõditione, si, & quãdo Benedictus cedat. & ecõuerso pro alia parte induciẽ, quod Benedictus nõ tenetur cedere simpliciter, sed sub cõditione si, & quãdo dñs Gregorius cedat. & ex hoc surgit perplexitas, quia cũ neuter secundũ hoc debeat esse primus q cedat: & neuter uelit renũciari, nisi primo alter renũciet, neuter potest iuramentum implere: sed uiciaẽ utrunq; iuramentũ ꝓpter perplexitatem & repugnantiã. ff. de cõdi. insti. l. si Titius. de reg. iuris. c. ubi repugnãtia. & ext. de ap. c. sollicitudinẽ. de fide instru. c. imputari. At quod respondeẽ quod Deus non decipitur, neq; irridetur: scrutator est enim secretorũ. 32. dist. c. erubescant. Itẽ iuramentũ debet impleri omni modo, quo melius fieri potest. ff. de le. 2. cũ pater. §. filius matrẽ. ubi gloss. Vnde etiã debet obseruari in forma specifica. de iureiur. c. ad uostram. 1. Quantò magis ergo in casu nostro, maximè in tanto Dei negocio, intelligi debet purè & sine plicis, quod uterq; cõ tendentium iuramentũ obseruaret. arg. 22. q. 5. c. quacũq;. & c. seq. Item hoc casu possunt ambo per se, uel procuratorẽ simul cedere, & hoc signat dictio (quando) posita in iuramẽto. utriusq;. ex qua infertur fuisse de mente utriusq;, non quod alter precedat, imò quod neuter

B incipiat. sed similiter cedant: ita quod utriusque iuramentum simul adimpleaẽ cũ effectu. arg. ff. quando. dies leg. ce. l. quod pupillę. Itẽ in iuramẽto Gregorij est, ꝙ se obtulit ad omnẽ uiam rationabilem, per quã schisma tollaẽ. ut sup. Itẽ iurauit, quod nihil uelit omittere de contingentib. necessarijs & utilib. quomodolibet oportunis. Et item in effectu est in iuramẽto à Benedicto prestito, in conclaui, de quo suprà. Si ergo per utrunq; uel altum stetit quo minus schisma sublatum sit, uel si hodie stat, censetur uterque uel alter iuramenti uiolator. Pro predictis facit, quia iuramentum fuit prestitum Deo, ut suprà, & sic uehementius obligat. arg. 33. q. 5. quod Deo, & quod notatur de iureiur. c. peruenit. 2. in Gloss. ult. Nec obstat quod notatur in Regula, frustra. in prima quæstione. lib. 6. ubi in simili casu dicitur, quod is qui petit, debet prius implere, aliàs non potest agere ex iuramẽto conditionali: quia illud cũ agitur de cõmodo priuato intelligitur. Item ut predixi hic fuit in iuramento dicto hec particula quando, unde debet intelligi quod simul cedant. Aliud autẽ cũ quæritur an posint dici ueri schismatici, & an tale sit schisma ꝙ incidat in hæresim, & talem ex quo subijciantur Cõcilio. hoc patet ex dictis suprà eo. modo. in prin. Tertiò quæro, an à præmisso iuramento posint cõtendentes se absoluere, uel per suũ commissariũ facere absolui? Respondeo, quod quantũ ad dñm Gregoriũ, quod non procedit, quia in iuramento præstito in conclaui iurauit hoc non facere, sed etiam si non iurasset, adhuc idem dicendum est, quia ex hoc

ex hoc turbaretur status uniuersalis ecclesiæ, in quo papæ non est A obediendum. sup. eo modo. q. 1. & sup. in primo modo. q. 6. Quartò quæro, an stante diuisione attentis dubijs iuris & facti, cum perito rum sint consilia contraria, & factum etiam reuocetur in dubium, ex quo iam 30. annis quælibet obedientia est firmata in firmam cre dulitatem sui, an concilium huic malo possit prouidere, etiam dato quod talia non incurrerent crimina quib. subijcerētur ex ui crimi-num? Ad quod dic quod sic, per id quod dixi suprà eo. modo. q. prima: in eo quod ibi dicit quod potestas ecclesię est in ipsa uniuer sitate tanquam in fundamento. Ad idem. sup. in primo modo q. 1. Item ut dixi supra in quinto modo, potest uterque uel alter pro se-dando tanto schismate, cogi ad cedendum ut ibi. Et non obstat si dicatur quod potestas papę est de iure diuino, & à Deo immediate. de translat. c. 1. 2. & 3. & quod notatur in dicto. c. 2. in Gloss. & quod non potest ab homine tolli. Ad quod respōdeo, quod quando Con cilium priuat papam, potestas non dicitur sibi aufferri ab homine, sed à Deo: Cum dispositio concilij sit diuina sup. eo. modo. q. 1. ad fi. Item licet potestas papæ sit à Deo, tamen quod iste sit papa, uel iste est immediate ab homine, scilicet per electionem Cardinalium. Vn de potest ab homine tolli arg. c. 1. de reg. iur. Et si dicatur per hoc se qui quod Cardinales possent papam deponere sine Concilio. Re-spondeo quod standum esset argumēto nisi aliud esset ab ipsa eccle B sia receptum. Et tunc diceremus, quod sicut in ijs quæ concernunt electionem papę, collegium Cardinalium repræsentat ecclesiā uni-uersalem, ut supra eo. modo in prin. ita & in hoc. Sed quia receptū est, ut de papæ depositione solum Concilium iudicet, ideo collegiū licet possit eligere, non tamē deponere. Oppone ad hoc de eo quod notat Inno. de const. c. cum accessissent, ubi dicit, quod si uniuersitas habet rectorem, iurisdictio est penes rectorem, non penes uniuer sitatē, & licet ibi referat aliquos dicere quod deficiente rectore uni-uersitas exerceat iurisdictionem sicut rector: ipse tamen Inno. hoc non credit. Sed negari posset hoc, nā & Hostien. ibi hoc tenet quod uniuersitas exerceat: licet sit incommodosum. ff. de orig. iur. l. 2. §. de nique. de offic. ordin. c. irrefragabili. §. excessus, de maior. & obe. c. cum olim. Sed quicquid sit de hoc, istud tamen locum habet in uni uersitate habente superiorem: quod cessat in uniuersitate totius ec-clesię, quæ superiorem non habet nisi Deum, & papam cum bene administrat, secundum prędicta. Et de hoc an bene, uel malè, habet ipsa uniuersitas decernere. Neque unquam ita potuit transferre potestatem in papam, ut desineret esse penes ipsam. quia hoc esset contra ius diuinum, & contra exempla Apostolorum de quib. sup. eo. modo q. 1. ubi dictū est, quod cōgregatio habet iudicare difficilia quę emergunt: & sic tempore Apostolorum iudicauit. ut supra eo. modo. q. 1. Nam & in prima uniuersitate est totalis plenitudo potestatis,

A potestatis, tanquã in fundamẽto. ut ibi. per hoc quod dicitur, quòd populus Romanus transferendo iurisdictionem in principem, etiam in se retinuit, scil. quod non potuit à se abdicare statuendo legẽ à qua non posset recedere. ff. de legat. 3. l. si quis in principio. & quod notatur 10. coll. Si de inuestitura inter dominũ & uasallum, &c. c. 1. in Glos. Sed istud licet non firmet tamen bene facit ibi à Comite uel populo. Ex quo colligit, quòd maior est potestas populi, quàm magistratus ipsius. Ex hoc dicit Guill. de Cun. ff. de leg. l. non ambigitur: populum Romanum posse reuocare potestatem datam principi. Opp. ad idem: Quià papa à nemine iudicandus est, nisi deprehendatur infidelis. 40. dist. c. si papa. Sed illud c. loquitur de papa unico, de quo nõ dubitatur an sit papa: hic autem subest dubitatio inter duos, uter sit uerus: & pars ecclesiæ adhęreret uni, pars alteri. Vnde in dubio licet, quod aliàs non liceret. 13. q. 2. non ęstimemus. ubi notatur in Glos. argum. de rescript. c. super literis. in Glos. in uerbo Fides. & de sepul. c. sacris. Item notatur de transact. c. pręterea. 2. Et sufficit quod hic casus non est prohibitus neque in dicto c. si papam, neque alibi. Item, ipsum concilium non subijcitur iuri põsitiuo, cum habeat plenitudinem põtestatis, ut dictum est. Et ut etiàm illud c. si papa, fuisset factum in Concilio, quod tamen non fuit; adhuc non ligaretur hodiernum concilium, quia par in parem, &c. de
B elect. c. innotuit. & ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. tempestiuum. Item & dominiũ potest alicui per principẽ auferri ex causa de iureiurando. c. in nostra. ff. com. prædi. l. uẽditor. §. si constat. & notaẽ de consti. c. quę in ecclesiarum. Quanto ergo fortius potest auferri titulus administrationis, seu prælaturæ, qui est de iure positiuo? Vt notatur in dictis iuribus, & pręcipuè in Ecclesiasticis. Et per id quod eleganter notat Innoc. de ijs quæ fiunt à ma. par. capit. c. fin. ubi dicit, maiorẽ partem Capituli posse aliquid statuere de rebus ecclesię singulariter & specialiter, ad quemlibet canonicum pertinentibus: secus, si non essent res ecclesiæ, sed propriæ canonicorũ, quia ibi potior esset conditio prohibentis. ff. communi diuid. l. Sabinus. de seruitut. rust. prædi. l. per fundum. Et bene probatur primum, in dicto c. si. Ex ijs uidetur, quòd etiam si certum esset, alterũ de istis esse papã, tamen posset uniuersitas Concilij eum eijcere, ex causa maximè tam graui, ne ecclesiã patiatur scissuram: ut suprà in quinto modo. Quintò quęro, attento quòd in tollendo schismate opus est, ut tota ecclesia utriusque obedientiæ simul sit iuncta (ut notum est) aliàs nihil boni posse sequi, sed semper schismatis cõfirmationem. Et quia de iure concilium debet esse uniuersale, non particulare: & cum alter contendentiũ non possit totam ecclesiã cum effectu conuocare, cum non sit in possessione obedientiæ in tota ecclesia: & cum ecclesia non concordet de conuocando, sed declaret se dispersisse, nec uelle congregare in loco & tempore. Et attento quòd Im-

perator de facto non potest, cum ab altera obediẽtia mandatũ eius A non reciperetur, nunquid cardinales simul mixti utriusq; obedientiæ, possint conuocare: ita quod uerum sit concilium, & postea requisitis contendentib. maximè, dilatando quæ notoria sunt schisma terminari possit. Ad quod respondeo, quòd cardinales non solum possunt, imò tenentur tam de iure cõmuni quàm speciali. Nam de iure cõmuni tenentur omni conatu prosequi, ut acceleretur utilis & necessaria totius mundi prouisio, idoneo celeriter eidem ecclesiæ sponso dato. de elect. c. ubi. §. cæterùm. lib. 6. Item ad idem tenerentur de iure speciali, propter iuramenta per eos præstita in electione Benedicti, & in electione Gregorij, de quibus suprà q. 2. Sed in hoc aliqui mouentur, dicentes, quòd nec cardinales Gregorij possunt communicare cum cardinalibus Benedicti, nec econuerso, cum isti quantum ad illos, & econuerso, sint schismatici. Ad quod respondeo, quòd sufficit quòd utrique habeantur pro cardinalibus per suam obedientiam, & possunt inuicem communicare pro facienda electione papæ. Nam contra cardinales eligentes nõ obstat exceptio excõmunicationis, suspensionis, uel interdicti. eo. tit. Cle. ne Romani. §. cæterum. & idem ibi dicit Laudensis, de exceptione hæresis, cum excommunicatus appelletur hæreticus. 4. q. 1. c. quod autem. & tamen excommunicatus non dicitur hæreticus B nisi largè. unde percutiens clericum hereticum, non est excommunicatus: secus, si clericum excommunicatum. ut dicit Innoc. de sen. excommun. c. si uerè. & notatur in Regula, delictum. lib. 6. Sed adhuc est melior ratio, quia hic dicitur quòd electus à duabus partibus est papa, nulla exceptione obstante. & sic excludit quamlibet exceptionem etiam schismatis & hæresis. Item etiam contra ipsum electum non potest excipi de heresi, ut repellatur ab electione, licet de ipsa possit accusari, ut suprà eo. tit. contrario primo. Sicut ergo non obstat electo, ita nec electoribus. Et si dicatur quòd adhuc nõ imminet electio papæ, cũ duo sint in papatu: Respõdeo, quòd quẽadmodum possint in electione communicare, ita & in præparatorijs, sine quibus nõ possit perueniri ad electionem unici papæ. arg. de offic. deleg. c. præterea. cum similib. Item non est simpliciter uerum, quòd cardinales Gregorij uel Benedicti sint schismatici. omnes enim ex utraq; parte saluantur, dum tamen non errant scienter, ut sup. Et hic est dubitatio facti & iuris, quia utraq; pars putat se fouere ius. & in dubio multa licent, quæ aliàs non licerent. 13. q. 2. c. non æstimemus. & quod ibi notatur in Glos. & arg. de sepul. c. sacris. in quibus iuribus in dubio communicatur ei cui aliàs non esset communicandum. ad hoc etiam quod notatur de postul. c. unico, lib. 6. in glos. & ff. de re iud. l. cum prolatis. Principaliter autem hoc casu debet hoc licere, cùm agatur de electione papæ, in qua non tradita est forma iuris positiui, sicut in electionibus aliorũ prælatorũ: sed

A sed sunt multa speciali, aut suprà eo tit. Et maximè licere debet in hoc periculo, in quo est ecclesia, ut omissis cauillationibus, & omissis etiam illis facilibus considerationibus, quæ fomentū habent tantum à iure positiuo, & quæ facilè soluunt, imò uerius non obstant: quia collegium utriusque obedientiæ, quo ad electionem papę, repræsentat ecclesiā uniuersalem, ut suprà eo modo in prin. quæ non subijcitur iuri positiuo, omissis etiam omnib. alijs cogitationibus seu curis, fateantur potius unde ueritati, & tandem post tam inueteratam scissuram, ecclesiæ Deo miserante consulatur. sicq; unica columba ac sponsa pulchra sine macula & ruga, seruiens in charitate sponso suo Christo (24. q. 1. omnibus) & fideles omnes (prout etiam ibi dicitur) in hac domo ipsius ecclesiæ habitantes, unanimiter laudent Deum in hoc seculo temporaliter, & tandem in cœlo æternaliter in secula seculorum: Amen.

FINIS.

DE INVESTITVRA EPISCOPORVM PER IMPERATORES FACIENDA, VVALTHRAMI episcopi Naumburgensis libellus, ex ueteri codice manuscripto desumptus.

B LEO Constantini filius imperauit annis quinq; in regno Græcorum & Romanorū. post quem uxor eius Hyrena, filia Chaiani Auarum, id est Hunorum Regis cum filio suo Constantino imperauit annis X. Verùm Constantinus matrem suam Hyrenen imperio priuauit, solusq; annis sex imperauit. Hyrene autem super adempto sibi imperio fœmineo dolo reabusa, Constantinum filium suum oculis & imperio priuauit, & sola annis 6. imperauit. Romani autem qui ab Imperatore Constantinopolitano iam animo desciuerant, propter tardū & infructuosum ipsius auxilium contra tyrannos, accepta occasionis opportunitate (quia mulier excęcato Imperatore Constantino filio suo imperabat) unanimi consensu Carolo Magno Imperatorias laudes acclamarunt, eumq; per manus Leonis papæ coronauerunt, Cæsarem & Augustum appellantes.

Igitur ex quo Byzantiū Thraciæ ciuitas, tertiò à primo Constantino in nouam amplificata, & in Regiam urbem est exaltata, euolutis annis circiter CCCCLXVIII. diuiso à Constantinopoli Romano imperio, Carolus Magnus, Rex Francorum primus, imperauit Romanis annos XIIII. Ex tunc à Græcis in reges Francorū translata est Imperatoria dignitas: & Adrianus papa, collaudantib. Romanis, & plena synodo, primatum archiepiscoporum, episcoporū, abbatum, ducum & principū acclamante, Carolo Magno, eiusq; successoribus futuris Imperatoribus sub anathemate concesit patriciatum

triciatum Romanum: & per se uel per nuncios suos confirmationē in electione, uel in consecratione Romani pontificis cōcesit, & inuestituras episcoporum eis determinauit, ut non consecretur episcopus, qui per Regem uel Imperatorem non introierit purè & integrè: exceptis, quos papa Romanus inuestire debet & consecrare ex antiquo dono Regum & Imperatorū, cum alijs quę uocātur Regalia: id est, à regibus & Imperatoribus, pontificibus Romanis data in fundis & reditibus. A

In hac concesione continentur Regales abbatiæ, præpositurae. Ex hoc constituto Carolus Magnus Aistulfum, Desideriū, aliosq; reges & tyrannos cæde, bello & exilio deleuit, qui fundos & bona ecclesiæ Romanæ, aliarum'que ecclesiarum inuaserant, omnia reddens libertati.

Alij Reges & Imperatores, successores Caroli Magni, defensionem Romanæ ecclesiæ & aliarū ecclesiarū timore Dei & charitate S. Petri deuotè prosecuti sunt, inuestituras episcoporū faciētes, eorum consecrationibus uel per se, uel per nuncios suos assistentes, iuxta quod Paulus apostolus ait ad Corinthios: Nō primum quod spirituale, sed quod animale: deinde quod spirituale. Magnus em̄ Gregorius Theoderico, Theodberto, & Brunihildi scribit, ut absq; symonia inuestituras episcoporū faciant. Hic etiā primus Gregorius nō est cōsecratus, donec Maurītij Imperatoris nō interfuit assēsus. B

Iohannes papa inuestituram Leodiensis episcopatus, quam Carolus rex concesserat Richario Prumiensi abbati, planè cōfirmat, & inuasionem Hilduini per Giselbertum comitem de Capremonte sub anathemate damnat.

Papa Leo primo Otthoni, alijq; plures pontifices Romani idem cōfirmauerunt sub anathemate Regibus & Imperatoribus. Vndè mirum est, imò periculosum in salutem animarum, quod sancti antecessores ex magna necessitate & potenti ratione, sub anathemate cōfirmauerunt: hoc à tempore Gregorij, qui & Hildebrandus, sub absolutionem immutatur.

Qui à primo Constantino gesta & decreta reuoluit, patenter inueniet, quòd per Reges & Imperatores, & deuotos laicos Romana ecclesia, aliæq; in orbe terrarum ecclesię, in fundis & mobilibus ditatæ & exaltatæ sint: sibiq; tutelas & defensiones cōtra tyrannos & raptores retinuerint, ut gladius regalis & stola Petri sibi inuicē subueniant, quasi duo Cherubim conuersis uultibus respicientia in propitiatorium.

Romani pontifices, alijq; præsules de rebus & fundis per deuotos laicos & laicas acquisitis, & à seculari potestate cōfirmatis, struxerunt & ornauerunt ecclesias: & à quibus acceperunt gratiam, nō debent eis inferre contumeliā: & si de inuestituris peccauerunt, exemplo primi Gregorij exhibeantur. Quod Paulus dicit: Argue,

A gue,obsecra,increpa in omni patientia & doctrina.

Hieronymus in Epistolis suis dicit: Quadringentos episcopos Imperiales literæ ad synodum contraxerunt. In hoc uirtus Imperialis egit,quod excommunicatio pontificis agere non potuit, ut sine captione,sine damnatione,sine contumelia,tot episcopi ierint & redierint. Excommunicatio enim quantum intelligitur & timet, tantum cauendo uitatur:& punitio corporalis in uita uel in membris, in rebus uel in fundis,plures resipiscere facit ex iusticia regali.

Omni enim pontifici summopere cauendum est ex medulla scripturarū,ne quādo ille ligat in terris,Deus soluat in cœlis:uel quando soluit in terris,Deus liget in cœlis. Hoc euenit ex illa gloria prælationis nimijs motibus animarum,quando succedentes pontifices præcedentium pontificum decreta & excommunicationes immutant & soluūt. Vnde cum Dominus Iesus,ipsa ueritas,dicat:Si malè locutus sum,testimonium perhibe de malo: mirum est,& periculosum,in Christi pusillos,quòd antiqua statuta sub anathemate cōfirmata nouis immutationibus soluunt,& inde nolunt reprehendi, obijcientes: Romana iudicia non sunt retractanda. Si Romana iudicia non sunt retractanda, non uidetur pusillis Christi canonicum & salubre, ut à tempore Gregorij,qui & Hildebrandus,ea soluantur quæ sub anathemate confirmauerunt Syluester, Leo, Adria-
B nus, primus Gregorius,Leo,Benedictus,erga reges & Imperatores de inuestiendis episcopis per illos,à quibus etiam à deuotis laicis & fœminis fundi & alia mobilia ecclesijs Domini in orbe terrarum prouenerunt,sibiq́ tutelas & defensiones rerum Ecclesiasticarum retinuerunt contra tyrannos & raptores. Si in successione quisque soluit, quod prædecessio sub anathemate confirmauit: ecce oritur confusio pusillis Christi, cui parti potius assentiendum sit,antiquæ,an nouæ? Pars antiqua in paupertate mediocri & honesta arguit,obsecrauit in patientia & doctrina, & parcendo iusticiæ maiores & inferiores personas ad correctionem adduxit. Noua autem pars ex uotis fidelium insolescens,sub specie religionis omnia trahit ad se manibus expansis. Cum Dominus dicat: Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris: & Deo, quæ sunt Dei. Gregorius, Augustinus, Ambrosius, ea quæ sunt data ecclesiis à seculari potestate, & confirmata, testantur potius à seculari potestate retinenda.

Legitur etiam de episcopis Hispaniæ,Scotiæ,Angliæ,Vngariæ, quomodo ex antiqua institutione, usq; ad modernam nouitatem, per Reges introierint, cum pace temporaliū purè & integrè. Qui pacificè solicitus est,reuoluat uitas patrum,& historias legat & intelligat. Sed episcopatus qui sub Romano degunt imperio, maioribus fundis & amplioribus uigent iusticijs: & ideo propter maius scandalum à stola Petri disertius tractandi sunt: quia nō omnes

sunt Petrus, qui tenent sedem Petri: sicut scribæ & Pharisæi qui sederunt super cathedram Mosis, nõ omnes fuerunt Moyses. Elatio enim exprelatione, & indiscretio ex correctione, pariunt scãdalum in confusionem, & fit manifestè illud quod Dominus in Euangelio dicit: Vos scribæ & Pharisæi circumitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cũ inueneritis, faciatis filium gehennæ duplo magis quàm uos. A

Longè etiam ante decretum Adriani papæ, eiusq; successorum, Reges, qui erant uncti, & maiores domus, inuestituras episcoporum fecerunt: scilicet Dagobertus, Sigebertus, Theodericus, Hildricus, Pipinus, filius Beggæ maior domus, Theobertus. Ab his inthronisati sunt Remachus, Amandus, Andomarus, Antpertus, Eligius, Lampertus, aliiq; sanctissimi præsules: cũ Reges isti in moribus suis satis fuerint notabiles, & solo nomine Regum per maiores domus uiuebant. Postquam autem Romani, ingruentibus uicinis & grauibus bellis, desciuerunt à Græcis Imperatoribus, ex causis supradictis, papa Stephanus ob infestationem Longobardorum uenit Parisios: & assensu Romanorum & Francorum in Regem & Imperatorem unxit Pipinum, filium Caroli Martelli, nati ex Aspaide (alij legunt Alphaide propter) quam ex pellicatu increpatam, pontifex Lampertus martyr factus est. Vnxit etiam idem pontifex Stephanus, filios eiusdem Pipini: Carolum, qui agnominatus est Magnus: & Carolomannum fratrem eius, confirmans stirpem eorum in Regia & Imperatoria dignitate. Ibi de inuestiendis episcopis per Reges, antiquam consuetudinem confirmauit. B

Ex horum collectione purè & integrè seruanda est antiqua constitutio, ne pusilli Christi scandalizentur. Nihil enim refert, siue uerbo, siue præcepto, siue baculo, siue alia re quam in manu tenuerit, inuestiat, aut inthronizet Rex & Imperator episcopum, quò die consecrationis ueniens, annulũ & baculum ponit super altare, & in curam pastoralem singula accipit à stola & authoritate S. Petri. Sed congruum magis est per baculum, qui est duplex: id est, temporalis & spiritualis. Operarius enim in seminandis spiritualibus dignus est mercede sua, non in accipiendis temporalib. iuxta quod Paulus ait: Si spiritualia uobis seminamus, non est magnum, si carnalia, id est, temporalia à uobis metamus. Præcedens inuestitura per Regem in fundis & rebus Ecclesiæ, contra tyrannos & raptores quieta & pacifica reddit omnia.

Sequitur autem consecratio, ut bannus episcopalis banno regali conueniens, in cõmunem salutem operetur. Et si episcopis fauendum est Regibus, homagium & sacramentum de Regalibus apertius est ante consecrationem: cum Paulus apostolus dicat, Vnusquisq; in suo sensu abundet. Omnia diuina & Ecclesiastica per ma-

A gistros Ecclesiarum ad pacem & quietem Christi pusillorum tendere debent. Legitur enim in libris Regum & Machabæorũ, quòd à Regibus, Iudæis, & gentilibus, sacerdotes inuestituras accipiunt in Iudaismo.

A' Petro autem usque ad Syluestrum, qui Constantinum baptizauit, Imperatores Romani erant gentiles, & Christianorum persecutores, & in fundis & in rebus Ecclesiasticis pauperes erant Ecclesiæ: & à timoratis Christianis, qui tunc pauci erant Romæ & alibi, constituebantur episcopi. Postquam autem à Syluestro per Christianos Reges & Imperatores dotatę, ditatæ & exaltatæ sunt Ecclesiæ in fundis & alijs mobilibus, & iura ciuitatum in teloneis, monetis, uillicis & scabinis, comitatibus, aduocatijs, synodalibus bannis per Reges delegata sunt episcopis: congruum fuit & consequens, ut rex qui unus est in populo, & caput populi, inuestiat & inthronizet episcopum: & contra irruptionem hostium sciat, cui ciuitatẽ suam credat, cum ius suum in domum illorũ transtulerit.

Primus Gregorius conqueritur dolendo, de quodam episcopo, qui adeò pauper erat, ut de episcopatu suo contra frigus hyemalem uestem habere non posset. A' tali episcopo, forsitan sancto, non erat Regi necessarium exigere homagium, sacramentum, obsides. Ex hoc, ut sunt consuetudines in regnis per orbem terrarum de epi

B scopis inuestiendis, seruanda sunt antiqua iura.

Sicut enim primus Gregorius dicit: Si uoluissem, hodie gens Longobardorum nec Regem nec Duces haberet: & quia Deum timui, in alicuius sanguinem me miscere nolui: Ita successores ipsius Gregorij cauere debent scandalum, ne contristẽt uaniter Reges in suis antiquis moribus, per quorum antecessores caput & membra exaltata & confirmata sunt. Sed iuxta Paulum, à pontifice Romano & Regibus omnia fiant in charitate & humilitate, remotis superbia & contentione. Quapropter apud pontifices & Reges fiant Ecclesiastica purè & integrè. Quia Dominus Iesus dicit: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: id est, Si intentio bona est, & opus bonum est. Si Romani pontifices intendunt regibus auferre antiqua iura, de inuestiendis episcopis timent, dubitant, dolent pusilli Christi. Reges enim, si in episcoporum inuestituris excesserint, possunt à timoratis uiris & pontifice Romano argui, & ad rectam correctionis lineam reduci: si autem in promotione & consecratione episcoporum pontifex Romanus exorbitauerit, & sub uerbo summæ prælationis ad uoluntatem suam egerit, non uult ut reprehendatur. Cum Dominus Iesus se reprehendi cõcesserit, dicens: Si malè locutus sum, testimoniũ phibe de malo, etc. Isti aũt inquiũt: Summus põtifex à nemine iudicet. Etsi ab illa summa authoritate sub specie religionis introducunt psonę contra oculos Dei, ecce periculũ est in capite, & in mẽbris: id est, q

scienter operantur, & scienter cooperantur. Vnde Dominus Iesus hypocrisin & auariciam & cupiditatem sacerdotum in Euangeliis super omnia arguit, uocans illos sepulchra dealbata: & peccatum mulieris adulteræ misericorditer suscipit, & tria genera eunuchorum humanè definit, proq; se & pro Petro tributum soluit: regibus iubet debita reddi. Petrus, Paulus, alij'que in orbe terrarum uiri sanctissimi concedunt in sententiam Domini nostri Iesu Christi, qui omnibus dixit: Beati pacifici, quoniam regnum Dei possidebunt. A

Sunt autem pacifici, qui ex contentione, arrogantia, cupiditate, ex nimijs motibus animarũ, non mouent, non adinueniunt commutationes contra antiqua iura propter pacem cõstituta, maximè propter potestates superiores: in quarum pace (iuxta Paulum) tranquillam agere uitam debemus.

Notandum est autem pontificibus Romanis, & eorum ciuibus, quando orta fuit diuisio in electione pontificum, uel in communione ciuium, non est pax restituta, nisi per Græcos Imperatores, quamdiu imperium ibi fuit: uel per Francos Imperatores, ex quo imperium Romanorum datum est eis. Et quidam Græci Imperatores Christiani quosdam Romanos pontifices, uiros sanctissimos, usque ad exilium & mortem immisericorditer tractauerunt: sicut legitur de Agapito, & de Iohanne. Imperatores autem ex Francis honestè & piè deduxerunt: sicut legitur de Stephano & Leone excæcato. B

De diuisione populi & cleri in electione põtificis Romani, compressa per Honoriũ Augustum, ex Græcis ita legitur: Bonifacius XL Romanorum præsedit ecclesię. Contra hunc Bonifacium, ordinato Eulalio, & per hoc dissidente ecclesia, ambo iussu Honorij Augusti ab urbe egrediuntur: & sic reprobato Eulalio, iussu Augusti Bonifacius, qa prior ordinatus fuerat, sedi Apostolicæ restituit.

De diuisione Romanorum ciuium in electione pontificum per Imperatores ex Francis annihilata, ita legitur: Ottho primus Ioannem, quem Adelbertus pontificem constituerat, iudicio Canonico deponi fecit, & Leonem ordinari fecit. Et iste Iohannes se cum uxore cuiusdam oblectans, à diabolo percussus est, ac sine uiatico mortuus. Post reditum Othonis, Romani ex ambitione quendam Benedictum superposuerunt. Imperator rediens, obsessa Roma, Romanos cæde & fame adeò afflixit, ut Leonem papam se recepturos promitterent & iurarent. Benedictus, reiectus non solum papatu, sed etiam sacerdotio, à Leone exordinatur.

Idem Benedictus, Simoniacè papatu Romano inuaso, cum esset rudis literarũ, alterum ad uices Ecclesiastici officij exequendas secum papam consecrari fecit: quod cum multis non placeret, tertius superducitur, qui uices duorum expleret Romæ.

A Vno itaq; contra duos, & duob. contra unũ de papatu altercantibus, rex Henricus Conradi F. contra eos Romã uadit: & eis Canonica & Imperiali censura depositis, Schuuigerum Babenbergensem episcopũ papã fecit, qui & Clemens Romanæ ecclesię CXLVI uocatus est. Et uicissim ab eo rex Heinricus in Imperatorẽ benedictus est, iurantibus Romanis, se sine eius consensu, eiusq; successorum, nunquam papam electuros.

Igitur hæc scandala pastores animarum cauere debent, coram Domino ambulantes in uera simplicitate, propter Christi pusillos. Ex quo cum imperium Romanorum Carolo Magno acclamatum est, sunt anni CCCIX. Est autem annus præsens M. C IX. quando ultimum Pascha fuit ab Incarnatione Domini, secundum cyclum Dionysij.

FINIS.

HIc audis prolixè, tum ex historijs & cõsuetudinibus, tum & ex rationibus probari, quòd meritò ac iurè inuestiturę episcopatuum ad principes & Reges pertineant, sub quorum dominio episcopatus sunt: eoq; iniustissimè facere papam, qui eos cõtra omnia iura ac ueterem morem, & priuilegia principum ac Regum, ad sese B rapiat. Hæc igitur tractatio quoq; merito ad priuilegiorum titulum adscribitur. Sunt uerò ob hasce controuersias postea ingentia bella mota, & planè infinitus Christianorũ sanguis, pręsertim Germanorum, effusus: ut postea indicabitur, & omnes penè historiæ tęstantur.

DE IMPERII À GRAECIS AD GERMANOS TRANSLATIONE, OPVSCVLVM Michaelis Coccinij Tubingensis: in quo etiam disseritur, qui Gallię populi spectent ad ius & ditionem Imperij.

DISERTISSIMIS IVRIVMQVE CONsultißimis uiris, Ioanni Reuchlin Phorcensi, & Ioanni Streler Vlmensi, & Heinrico Vainckelhoffer Ehingensi, confœderatorum Sueuorum iudicibus Consistorialibus, & triumuiris, Michael Coccinius Tubingensis S. optat P.

CVM æqualis amicitia, ęqualeq; officium coniunctos uos teneat, uiri optimi, ac undecũq; doctissimi: non ab re Bebelius & ego (pro ea familiaritate quæ nõ modico tempore, pari amicitiæ uinculo inter nos intercessit) ęquum esse putauimus, uos quoq; nostris inscriptionibus pariter coniunctos copulatosq; facere. Præsertim cum utrunq; nostrûm æquali humanitate, æquali penè beneuolentia prosequi uideamini. Quippe cum

pe cum ab eo usq; tempore, quo locus consistorij Sueuitici fœderis, in Tubinga destinatus fuit, quotiescunq; illuc pro iudicialibus Sueuorum controuersijs audiendis dirimendisq; conuenire consueueritis, nos semper pariter conuictu conuersationeq; uestra frui uolueritis. Id quod nobis apprimè iucundum fuit, nedum honorificum. Accedit ad id non mediocris utilitas, quam ex tali consuetudine uestra comparauimus, ac in dies comparamus. Quod exinde & locupletiores, id est doctiores domum redimus, & scribendi nobis materia abundè subministratur. Nam cum uiri sitis doctissimi, ac humanitatis plenissimi, in conuictu inter epulas & pocula: tales itidē quæstiões nobis proponere soletis. Quo circa ut istiusmodi consuetudinis fructum aliquando uideatis, decreuimus eas quæstiones, quas nouissimè in conuictu simposioq; philosophico proposuistis, diligētius pertractare, ac quid de ipsis sentiamus, scriptis nostris id uobis explicare. Fuêre autē quæstiones à uobis propositę hæ. Prima, an Argentina sit urbs Helueticorum? & quos Alsaticos appellamus, sint Heluetij? sicut quidam arbitrantur. Secunda, an Argentinenses sint, & semper fuerint Germani, in Gallia tamen siti? Tertia, an Argentina & tota Alsatia, ad ius & ditionem pertineant Francorū? Quarta, an imperij translatio de Gręcis sit facta ad Francos, & non Germanos? Quinta, qui Galliæ populi ad ius & ditionem pertineant imperij, tanquā feudatarij? Primas duas in pręsentiarum Bebelius discutiendas assumpsit, cuius sententiā (& meo quidem iudicio) approbatam, cum ipsemet per idoneos scriptores satis superque muniuerit: nihil amplius mihi addendum reliquum fuit. Ideo ad reliquarum quæstionum discussionem accedam, quarum explicatio, cum mihi propter ingenij & eruditionis meæ exilitatem sit admodum difficilis: tamen ad uobis complacendū ac morem gerendum, quicquid hoc tempore tenuis ac exigua (ut ita dixerim) supellex mea administrare poterit, pro uiribus proferre conabor alio forsitan tēpore, dum opportunitas oblata fuerit amplior, meliora additurus. Scribam autem ad præfatas quæstiones, non prorsus ordine obseruato, sed uti res mihi ad manum occurrerit. Et primùm cum in quæstionibus ipsis de Francis fiet mentio: operęprecium duxi, de Francorum ex Germania in Galliam irruptione commemorare. Franci Germanię indigenę, olim tempore Valentiniani imperatoris patrijs sedibus (quas intra Germaniæ limites tenebant) relictis Clodoueo & Merouceo filio ducibus Galliam irruperunt, & in Parrhisiorum territorio consederunt. Nam cum ipsi antea Archadij & Honorij imperatorum temporibus in Galliam Belgicam irrupissent, & apud Treuiros, Metenses ac Tulenses cōsedissent: per Sueuos & Burgundiones, qui & ipsi irruptionem meditabantur, in propria redire compulsi fuêre. Posteaquam igitur Sueui & Burgundiones irruptione facta sedes locassent, ij'que in Gallia

A Gallia Belgica, illi uerò in Hispania consedissent, Franci nullo penè repugnante Galliam sunt ingressi: & in Senonum prouinciam, ubi Aureliensium & Parhisiorum est territorum, sedes locarunt. Qui uirtute deinde & rei militaris scientia & exercitatione usi, Aquitanos uniuersos ac Lugdunenses ditioni suæ subegere. Postea uerò Galliam Belgicā aggresi, eam suo Imperio adiecere. Francorū itaq; imperio sic amplificato atq; aucto, diuisio in ipso facta est, ut Frācia altera diceretur orientalis, altera occidentalis, ueluti Lupoldus Babenburgensis refert. Francia orientalis ea dicebatur, quæ est cis citraq; Rhenum, ubi primum Franci fuerunt, & hęc usq; ad Bauariæ terminos protendebatur. Occidentalis uerò illa, quæ est cis citraq; Ligerim ac Sequanam fluuios. Non autem ignoro, alia etiam reperiri nomina apud historicos huius diuisionis partibus attributa, ut Neustriam & Austrasiam: sed notiora & magis uulgata secutus nomina, ipsa in præsentiarum omitto. Accidit autem deinde temporis successu, ut Franci occidentales à maiorum uirtute desciscerent, ac Gallorum mores induerent, & Franci orientales meliores regni Franciæ fierent, usque adeò, ut tota ferè regni administratio ad eas deuolueretur: maioresq; domus Franciæ nominarentur, ac reges ipsi, titulo ac diademate regio contenti, luxui sese atq; desidiæ de-
B derent. Quamobrem Childericus, ultimus de Merouei stirpe, tanquam regno inutilis, fuit depositus: & Pipinus ex Gallia Belgica oriundus, in regem à populo fuit assumptus, quam quidem Childerici depositionem, & Pipini in regni sublimationem, maximè consensu & auctoritate populi Franciæ, uim & efficaciam suam habuisse credendum est. Sed quod in pontificum decretis legitur, Zachariā papam deposuisse Childericum, & Pipinum substituisse, subditosq; à fidelitatis iuramento absoluisse: quæ dicta secundum mentem Ioannis Theutonici inibi expressam intelligenda sunt, Quòd Zacharias dicatur Childericum deposuisse, & Pipinum substituisse: id est, deponentibus ac substituentibus consensisse, & subditos à iuramento fidelitatis absoluisse, id est, absolutos ostendisse. Nam quum Francię populi dubitarent, an'ne regem Childericum regno inutilem possent deponere, & Pipinum regno aptum substituere, non obstante fidelitatis iuramento Childerico præstito, cum in eo dubio uersarentur ipsi Franci, ipsam dubitationem decidendam, ad Romanum pontificem retulerunt: ad cuius declarationem ipsi Childericum deposuerunt, & Pipinum substituerunt. Sic ergo Zacharias Childericū deposuit, & Pipinum substituit: id est, deponendum ac substituendum declarauit, aut, ut ex Ioānis mente attuli, id est deponentibus ac substituentibus consensit. Post hunc Pipinū, eius filius, Carolus ille Magnus, ingens ac singulare Germanorum decus & gloria, in Francorum regno succesit. Quem ex Eburonibus oriundum, in uilla quadam nō longè à Leodiensi urbe distante, ido-

te, idonei scriptores ortũ asserunt. Eodem ergo Carolo apud Germanos imperante, Germani suis uirtutibus Imperium de Græcis ad se transferri promeruerunt, & potissimum ea ratione. nam cum populus Romanus & uniuersi penè Italiæ populi, paruo temporis successu, multarum gentium incursionibus ac direptionibus expositi essent: ut Gothorum, Visigothorum, Vandalorum, Hunorũ, ac Longobardorũ, nec ipsi proprijs sese uiribus defensare possent, necq; Græci eos defendere curarẽt: quin potius mala malis accumulantes, ipsimet Italos opprimere ac spoliare nitebantur, nimiã auariciam & dominandi libidinem in eos exercentes: Romani itaq; & reliqui Italiæ populi Græcorum perspicientes auariciam simul & ignauiam, ac e regione Germanorum fortitudinem, industriam & iusticiam, imperium de Græcis transtulerunt ad Germanos in Caroli Magni personam. Et talem imperij translationem Romanorum cæterorumq; Italiæ populorum, consensu & auctoritate factitatam: suamq; uim & efficaciã habuisse, haud dubitandum est. Nec obstat, quod scribit Innocẽtius tertius, ad Berchtoldum Zaringiæ ducem, sedem Apostolicam Romanum imperium in personã magnifici Caroli de Græcis transtulisse in Germanos. Nam sedem Apostolicam non in alio sensu Imperium transtulisse concedimus, quàm imperium transferentibus cõsensisse, aut transferendum declarasse: sed talis translatio uim & efficaciam suam habuit à consensu populi. Hoc autem in loco narrare nolui, quemadmodum Pipinus rex à Romanis pontificibus, Romanorum consensu bis in Italiam sit uocatus, contra Aistulphum Longobardorum regem, ipsos Romanos infestantem. Et subsequenter Carolus contra Desiderium, & quomodo Carolus à Leone tertio pontifice è Germania nato, in Imperatorem sit coronatus, uniuerso populo acclamante, Carolus rex iustus & fortis Romanorum Imperator semper Augustus à Deo coronatus. Hæc igitur relinquendo, propiusq; ad propositam materiam accedendo, dico, imperium de Græcis esse translatum ad Germanos. nec obstare uidetur dictum Ioannis Theutonici, qui in pontificũ Decretis in hæc scribit uerba: Nota, Imperiũ prius Francorum fuit, & postea Theutonici suis uirtutibus promouerũt, in quos hodie est translatum. Nam si sententia Ioannis hæc esset, quod imperium nõ immediata (ut ita dicam) translatione, de Græcis esset translatum ad Germanos, eum in hac parte haudquaquam sectaremur. Sed sustineri potest ipsius dictum, Quòd uoluerit inter populos Germanicæ nationis Francos primos extitisse, penes quos imperium fuerit, ita quod inter Germanos Franci, non dico occidentales Franci, sed Franci orientales, primũ Imperium obtinuerint. At tales Francos orientales, qui tum maxima ex parte in Gallia Belgica habitauerant, natura, sanguine & lingua fuisse Germanos: apud historicos exploratissimum est: nec solum Pipini &

Caroli

A Caroli Magni temporibus, quamplurimi Belgicæ & Lugdunensis Galliæ populi inter Germanos sunt connumerati: sed etiam antiquissimis temporibus, ut supra tempora Iulij Cæsaris. testis Cæsar in commentarijs, qui Tribocos, id est Argentinenses: Nemetes, id est Spirenses: Vangiones, id est Vuormacieses, & complures alios Galliæ populos, inter Germanos cōmemorat: adeò ut de Treueris Cornelius memoriæ reliquerit, ipsos de nominis Germanici gloria ultro fuisse ambitiosos & iactabundos. Adde quòd & Paulus Iurisconsultus ff. de censibus. Agrippinenses, qui Vbi antiquitùs dicti sunt, in inferiore Germania collocauerit. Et quid in re manifestaria opus est testes citare? Nā quū Germani à Gallis maximè natura, moribus & lingua differant, non præcisè Rhenus Gallos à Germanis disterminat. Hinc secundum quendam ex una parte Vogesus mons Gallos à Germanis distinguit: secundum Blondum uerò in historia de Federico primo, ex alia parte Sauus fluuius apud Diuionem Germanos à Gallis disterminat. Ideo'que si sequi uoluerimus Geographorum descriptionem, ut Strabonis, Ptolemęi, Plinij, hæc consequentia (ut dicitur) minimè bona apparebit: populus ille Galliam habitat, igitur est Gallus. Ex quibus itaque non obscurè constare potest, à Græcis ad Germanos Imperium esse translatum, & non ad Gallos. ita sensit Innocentius tertius, ut supra memoraui: ita Clemens quintus in Clementinis, c. Romani. de
B iureiur. & Panormitanus in Decretalibus sentit, Imperium ad Germanos esse translatū & actiuè & passiuè: id est, quòd Germani Imperatorem eligere habeant, & quòd solum Germanus eligi debeat Imperator. Sed uideamus nunc consequenter, qui Galliæ populi pertineant ad ius & ditionem Imperij, tanquam feudatarij. Pro cuius rei declaratione animaduertendum est, id quod apud historicos ferè omnes narratur: Carolum Magnum præter cæteras prouincias Galliam, Italiam, & uniuersam Germaniam sub ditione ac potestate sua habuisse, aceasdē deinde prouincias sub Ludouici Pij, eiusdem Caroli filij potestatem concessisse. Atq; Ludouico Pio uita functo, magnam inter Lotharium Ludouicū & Carolū Caluū, eiusdem Ludouici Pij filios, contentionem super Imperij partitione exortam. Quam ita tandem compositam Blondus libro duodecimo ex Vincentio narrat, ut Lothario, cū Imperij titulo cederet Italia, & Galliarum prouincia Romana, cum ea item Galliarum particula quę hodie Lotharingia appellatur: Ludouico autem uniuersa cederet Germania usq; ad Rheni fluenta, & trans Rhenum quæcunq; genitor possederat: Carolo uerò Caluo reliquū quod esset à mari Britannico, usq; ad Mosam fluuium, in qua parte hodie Francorum relictum est nomen: ita quòd soli Franci occidentales, qui proprius Francigenæ dicerentur, hodierno tempore Franci appellentur: & Franci orientales maximè ultra Rhenum, alia sibi nomi-

na uendicent. Et ea præterea Germaniȩ pars, unde Franci primum A in Galliam irruperunt, hodie Franconia, & populi eam inhabitantes Francones dicuntur, cum tamen propriè ac uerè ipsi Franci appellari mereantur. Hac autem diuisione Imperij inter fratres celebrata, annis quibusdam exactis Lotharius Imperator habitu monastico indutus, Imperij fasces deposuit. Quā ob causam Carolus Caluus in Italiam est ingressus, ut Imperium sibi usurparet, maximè ad id fauore Ioannis papæ octaui adiutus. Contra quem Carolus cognomento Grossus, ex fratre Ludouico nepos, magnis Germanorum copijs instructus, in Italiam descendit, & Italiam pro Germanis obtinuit: ad quos item, & nō ad Francos occidentales, ius Imperij spectare haud obscurè cognouit. Idem etiam Lotharingiam & Galliarum prouinciam Romanam, à Lothario patruo suo possessam, pro Germanis iterum recuperauit. Galliarum uerò prouinciam Romanam, apud historicos regnum Arlatense dici existimo, ab urbe Arleto, quod totius regni regia seu archisolium fuit. Cuius regni septem fuisse prouincias legi: una fuit comitatus Sabaudia, antiquissimis temporibus Allobroges dicti, qui comitatus per Sigismundum Imperatorem ducatus est factus: alia fuit prouincia Delphinatus. sed quæ alia huius regni prouincijs nomina fuerint, non memini me legisse. Verùm quantum nunc sine diligenti peruestigatione coniectura consequi possum, regnum illud Are- B latense cōinuit Delphinatum, Sabaudiam, tractum Sequanorum, id est comitatum Burgundiæ, item tractum Heluetiorum. Constat enim, quòd duces de Zaringen regnū illud Arelatense in feudum ab Imperio recognouerint. Et cōstat etiam, quòd ipsi tractum Bernensium, & Lucernensiū tenuerint, cum & Friburgum in Nichtlandia ipsi construxerint. Ab illius itaq; Caroli Grossi tempore usque in hodiernum diem obtentum est atque obseruatum, ut non solum illius regni Arelatensis populi, sed etiam Lotharingi, ac uniuersi penè Galliæ Belgicæ populi, ad ius & ditionem pertineant Imperij. Tametsi Galli, oblata nonnunquam opportunitate, Imperatores in tali ipsorū iurisdictione impedire conati fuerint. Ideo Ottho magnus Bosonem quendam (cuius maiores & ipse regnum illud Arelatense propter Hunnorum in Germaniam incursionem usurpauerant) regno illo Arelatensi priuauerat, quem & tonsoratum effecit monachum, ut refert Ioannes Nauclerus in historia, generatione 46. Item tempore Othonis secundi, quum Imperator Otho bello esset implicitus Bauarico, contra Henricum sibi rebellem, Lotharius Franciȩ rex Lothoringiam sibi subiugare nitebatur. quamobrem Otho ex Bauaria exercitum mouens, Lotharium ultra Parisios est prosecutus, uti in Blondi habetur historia de Othone secundo. At quæ aliæ subinde mutationes in regno Arelatēsi secutæ fuerint, ad unguem inquirere non potui: nisi quod in Ioannis Naucleri hi-

ri hi-

A ri historia de Federico primo, ita scriptum legi: Fędericus deinde Burgundiam ingressus, terram soceri sui Reinaldi comitis (qui iam obierat) in ditionem suam redegit, ac regnum Burgundiæ cum archisolio Arelatensi: quod duces de Zaringen, licet sine fructu, tantum honoris causa in beneficium ab imperio iamdiu tenuerant, à Bertoldo, aliàs Berchtoldo duce extorsit, pręstitis sibi trium episcopatuum aduocatijs, cum inuestitura regalium, scilicet Lausannensi, Gebennensi, & Sedonensi. Et sequitur paulo pòst: Et Othonem filium, archisolio Arelatensi, cum Burgundia sublimauit. Idem Nauclerus in historia de Carolo quarto ita scribit: Anno M.CCCLIX, Imbertus Delphinus de Vienna induit habitum sancti Dominici, & uendidit Delphinatum regi Franciæ, qui iuris fuit Imperij. Vna de septē prouincijs regni Arelatensis cōsensit, postea Carolus quartus: ita tamē, quòd primogenitus regis, tanquam uasallus, teneret ab imperio. Alibi idem Nauclerus de Carolo quarto ita memorię reliquit: Carolus quoq; regnū Arelatense trāstulit in Ludouicū ducem Andegauensem. Et sequitur paulo pòst: Sed & nobilem principatum Delphinatū (qui est una de septem prouincijs regni Arelatensis, quòd etiā Burgundiæ dicitur) in regem Franciæ transtulit sub colore, quòd primogenitus regis, tanquam uasallus, id ab imperio recognosceret. hæc Nauclerus generatione 46. Sed libet B paululum à materia proposita digredi, & iniquam Germanorum conditionem deplorare. Nam cum olim maiores nostri fortitudine, prudentia, iusticia & concordia amplissimum nobis Imperium peperissent (omitto nunc eius recensere amplitudinem, quæ sub Carolo extitit, & eius filio Ludouico Pio: sedsolum memorabo de nostri Imperij amplitudine, quæ sub Othonibus, Conradis, & quibusdam Henricis extitit) Ecce præfati principes Romam possidebant, & quicquid terrarum est in Italia uersus Germaniam. Item magnam Galliæ partem: item Vindelicam, Noricum, Histriam, Illyriam, Pānoniam superiorem, & Bohemiam. Item Poloni erant tributarij, & Vngarorum reges ex nutu & arbitrio Imperatorum uiuebant, & præterea pontificis Romani & reliquorum Ecclesiasticorum inuestituram tenebant. Taceo nunc de uectigalibus & telonijs, & alijs imperij reditibus, unde Imperatores copiosissimum potuerant alere exercitum. Ecce quid hodie de tanto Imperio Imperatoribus superest. Roma enim (unde Germani principes Romanorum Imperatores appellantur) ab Imperij subiectione, per Romanos pontifices opera & auxilio Normannorum est abducta. Populi Italiæ ac Galliæ, Bohemi item ac Poloni, Imperatorem ut superiorem non recognoscunt: aut si aliqui ex ipsis Imperatorem ut dominum recognoscant, id uerbo tantum fit, cum nulla pro huiusmodi subiectione seruitia Imperatori impendant. Quòd si principes Germani, uti maiores, animi fortitudi

ni & prudentiam & iusticiam coniunxissent, & Imperatori ipso- A rum concorditer adhæsissent, obtemperantesq; fuissent, nunquam Imperatores Romam & Ecclesiasticorũ inuestiturã perdidissent: nec tot Imperatorum excommunicationes, depositiones & imperij subditorum à fidelitatis iuramento relaxationes, in totius Imperij excidium, & damnum irreparabile passi fuissent. Item nec passi fuissent, Germaniam ita passim pecunijs (quę belli nerui dicuntur) nomine annatarum, indulgentiarum ac dispensationum exhauriri. Item nec tot Gallorũ iniurias, perfidiasq; multas reliquissent. Atq; ut præsentia omittam, quæ Gallis in Germanorum regum opprobria facere licuit: Quid enim Germani egerunt unquam, in ultionẽ & uindictam summæ istius perfidiæ, quam quondam Carolus Andegauensis commiserat in nece nobilissimi Conradini Sueuorum ultimi ducis, & Imperatoris Federici secundi Sueui nepotis? Carolus enim (immemor iuramenti Federico Imperatori præstiti, dum in comitatu Andagauensi ab eodem Imperatore inuestiretur) non solum regnum Apuliæ & Siciliæ Conradino debitum, ipsi Conradino abstulit: sed etiam ei uitam ademit propriam, ipsum Neapoli publicè per summam iniuriam obtruncando. Has & similes iniurias, & tot ab Imperio alienatiões Germani principes ęquo animo tolerant, ac dissimulant: sat fortè ipsorum Imperatori esse putãtes, B si Imperator titulum ac diadema Cæsareum teneat. Sed me plura scribere cupientem, animi consilium reprimit, ac cohibet. Vnum tamen restat, quod silentio præterire minimè possum, & illud obiter digrediendo tangam. Fama nunc fertur, regem Maximilianum Romam profecturum ad Imperij coronam consequendam: ad quã quidem profectionem, ipsum à Romano pontifice inuitari aiunt. Multorum sanè opinio est, etiam Germanorum, quòd huiusmodi coronæ à papa impositio, nouum quoddam ius regi tribuat: quod per Electorum Imperij electionem, antea rex minimè sit assecutus. Contra quam opinionẽ tres ponam propositiones. Prima est, electus in Regem seu Imperatorem Romanorum in concordia uel à maiori parte, statim ex ipsa electiõe potest iura Imperij administrare, & eandem potestatem exercere ante papę coronationem, quam post: nec tenetur à papa nominationem regiam, uel personæ approbationem petere. Huius propositionis ueritatẽ longè lateq; prosequitur per multa ca. Lupoldus Babenburgensis, in tractatu suo de iurib. Imperij, & maximè in octauo cap. Pro hac propositione consentanea est ipsa ratio. Quia illud quod surrogatũ & succedit in locum alterius, debet retinere ius et naturam illius in cuius locum succedit. Sed electio Regis uel Imperatoris quæ fit per principes electores, successit in locum populi Romani, ut inquit Panormitanus in c. uenerabilem. de electione. Sed dum Imperatoris electio esset penes populum Romanum, Imperator electus ex huiusmodi electione

A ctione statim administrandorum iurium Imperij potestatē consequebatur, nullius alterius ut superioris examinatione aut approbatione expectata. Ita Cōstantinū, Theodosios, Iustinianum, nullam unquam à Romano pontifice regiam nominationem aut personæ approbationem petijsse, exploratissimum est. Neq; etiā Carolum Magnum, Ludouicum Pium: neq; Othones, Federicos, & ante Federicorum tempora ipsos Henricos. Nec prædictis obstat, quod Romanorum rex unctionem ac coronationem suam recipere dicatur à papa. nam unctionem ac coronationē huiusmodi à papa rex recipit (ut præfatus Lupoldus scribit) ex sola consuetudine, & non propter potestatem aliquam Imperialem, sed propter nomen Imperiale, & declarationem quorundam ornamentorum Imperialiū consequendam. Neq; putandum est, coronandi usum nouiter ab ipsis Germanis esse introductum, qui nō solum apud Gentiles fuit, sed etiam apud Græcos Imperatores extitit. uti ex Codice Iustiniani luculenter colligitur. Secunda propositio: Pontifex Romanus regulatim Imperij coronam Romanorum regi denegare non potest. Nam reges Romanorum sunt in quasi possessione iuris coronandi à papa, quod quidem ius papa regi tollere non debet. Tertia propositio: Papa debet regi Romanorum liberam impendere coronationem, sine aliquo Imperatorum præiudicio. Patet conclu-
B sio. nā papa potestate sibi à Christo tradita, non potest regulatim cuiquam res, iura, & libertates suas auferre: ut hęc in secundo libro Dialogi mei latius probantur. Ex ijs itaque propositionibus certa subinferri possunt oborta, idest (ut dicitur) correlaria. Primū: Non potest papa regi Imperij coronam denegare, etiam si rex homagij seu fidelitatis iuramentum præstare noluerit. Patet id ex superiore quodam fundamento. Nam nihil potest papa facere in præiudicium rerum & iurium alterius. Ex tali enim submissione Rex se uasallum faceret papæ. Sed Imperator imperium tenet à Deo, ministerio electionis Imperij electorū, quod ius eligendi ad certos Germaniæ principes peruenit ab Othone tertio, de consensu principū et populi Imperio subiectorū. Nec obstat, ut Lupoldus inquit, si aliqui reges Imperium receperint in feudum, uel suis literis in feudum recognouerint à papa. Huiusmodi namq; submissiones & recognitiones, si per aliquos ex regibus sunt factæ, nec Imperio nec principibus & Imperio subditis, aliquod debent generare præiudicium: cum in huiusmodi submissionibus, consensus principum electorum, & aliorum principum & populi Imperio subditorū, sit requirendus: & ex consequenti, in his erit contradictio admittenda. Nam quando per aliquod factum præiudicatur pluribus, id per omnes illos comprobari debet: & id quidem uidetur esse de iure gentium. ff. de iusticia & iure. l. omnes populi. Secundum correlariū: Non potest papa regi denegare coronam Imperij, etiam si rex non

iuret sed papæ mandatum expeditionem contra in fideles pararẻ. Patet. nam consilium & auctoritas pacis & belli decernendi etiam contra infideles, est penes Imperatorem, & non papam, uti in Dialogo meo de Imperij iuribus latius discutitur. Tertium: Non pótest papa regi coronam Imperij denegare, etiamsi rex nō iuret Constantini donationem, quam uocant, ratam se habiturum, aut quòd neq; Romę neq; in Italia diu uelit morari. Patet id correlariū. nam Imperij corona debet regi impendi liberè, &c. Ideo iniuriam constat esse factam Carolo quarto, dum ad coronationem non admitteretur: nisi iuramento promitteret, quòd neq; Romæ, neq; in Italia morari uellet: ueluti Blondus refert. Similem propè iniuriā Sigismundo factam esse constat, qui ab Eugenio quarto (ut Valla refert in libello de Constantini donatione) coronatus non extitit, nisi Constantini donationem ipse ratam habere promitteret. Et licet regulatim (ut dictum est) papa regi Imperij coronā denegare non posit, tamē casualiter (ut dicitur) eandem regi denegare potest, ut dum regis crimina essent notoria, & ipse se rex ad papæ correctionē emendare nollet. Potest enim papa Imperatorē æquè sicut quēlibet Christianum de peccato corrigere, potestate sibi à Deo tradita, cum Christus Petro dixerit: Quodcunq; ligaueris super terrā, & cætera. Sed illa coronæ denegatio solum in eum finem fieri debet, ut Imperatorem corrigat, &c. Præterea si in discordia principum duo essent electi in Imperatorem, & uterque contenderet se à maiori parte electum: posset papa hoc dubium cognitione præhabita, per diffinitiuam sentētiam declarare, quis eorū ius in Imperio haberet. Ad hoc facit quod notatur per Innocentium & Hostien. in decretalibus, c. licet. de foro compe. ubi dicunt, quod licet in multis sint officia & regimina mundi distincta: tamen quandoque necesse est ut recurratur ad papam: siue sit necessitas iuris, quia iudex dubius est quam sententiā proferre debeat: uel necessitas facti, quia alius non est iudex superior. & hoc potest papa auctoritate iuris diuini. Sed tali casu occurrente, inquit Baldus in libro de pace Constantiæ, quòd papa procedere debeat tanquam Deus, qui est ueritas, omni affectione uacuus. Et quemadmodum talis iurisdictio casualiter papæ competere potest, ita ediuerso & Imperatori consimilis iurisdictio casualiter competere posset. Posito etiam, quod pontifex Romanus ab Imperatoris iurisdictione sit exemptus, ut dum duo eligerentur in papam, & uterq; se contenderet à maiore parte electum. Hoc casu potest Imperator hoc dubium cognoscere, & per sententiam diffinitiuam declarare, cui ius in papatu competat. Cum regulare Imperatoris officium sit, schismata tollere, seditiones & discordias sedare, pacem & concordiam ciuilem procurare. Veluti regulare papæ officium est, spiritualem pacem, id est animarum cum Deo concordiam procurare. Ita fecisse legimus Othonē primum

A primum Saxonem, dum schisma esset inter Leonem octauum & Ioannem duodecimum. Ita etiam fecit Henricus secundus Imperator Sueuus, dum schisma esset inter Benedictum nonum, Syluestrum tertium, & Gregoriū sextum. Hęc, uiri humanissimi, obiter digrediendo tangere uolui, more & stilo scholastico. In quibus me ue-strae & quorumcunque aliorū correctioni ac determinationi subiicio, nedum Ecclesiæ catholicæ. Non enim propositi mei unquam est, fuit, aut erit, quicquam pertinaciter asserere, ac propriæ prudentiæ inniti: sed me in meis scriptis, non solum uobis, uerùm etiā quibuscunque corrigendum atque emendandū expono. Illis igitur obiter ita discussis, ad eam redeo quæstionē, quam ex propositis quæstionibus adhuc explicare habeo: Num Argentina ad ius & ditionem pertineat Francorum? Cuius determinatio ex superioribus facilè colligi potest. Nam dum Imperium inter filios Ludouici Pij esset diuisum, in ea diuisione Argentinam Ludouico fuisse decretam non obscurè coniectari potest. Quòd si Lothario in diuisione cessisset, tamen clarum hoc est, quicquid Lotharius in Italia ac Gallia tenuit, id ad ius & ditionem postea peruenisse Germanorum. Ideo non sine Germanorum iniuria Ludouicus Delphinus tempore concilij Basiliensis, Alsatiam & Argentinam subiugare fuit conatus, sed Germanorum uirtute in proprijs sese finibus continere fuit
B edoctus. An aūt ante Pipini Caroliq; tēpora Argentina sub Frācorum extiterit potestate, ad id certum quid respōdere non possum: tamen quantum coniectura consequi possum, ipsa sub Francorum uidetur fuisse potestate, cum Dagobertus (qui lōgè ante Pipinum Francorū rex extitit) Austrasiam, quæ Francia orientalis dicta est, tenuerit, & monasterium in Vuissenburg fundauerit ac dotauerit. De Francorū uerò origine & successu, ac de Imperij trāslatione ad Germanos, multa locupletissimè in Ioannis Naucleri cancellarij Tubingensis historijs narrantur. A' quo uiro, me in historiarum cognitione non nihil didicisse, ingenuè profiteor. Ita & doctor Matthęus Marschalcus, canonicus ecclesiæ cathedralis Augustensis, historiarum etiam scriptor Germanicus, ea quæ auctore & doctore Nauclero didicit & accepit, in historijs suis ingenuè (ut spero) professurus est, iuxta Plinij uerbū, in prologo Naturalis historiæ: Ingenui (inquit) pudoris est, fateri eos, per quos profeceris.

Valete uiri humanissimi. Ex Tubinga, quinto nonas Martij, anno Domini millesimo quingentesimo sexto.

VLRICHI HVTTENI IN LIBELLVM LAVRENTII VALLAE CONTRA EFfictam & ementitam Constantini donationem, ad Leonem decimum Pontificem maximum,

PRAEFATIO.

TANDEM eorum qui à diuulgando Laurentij Vallæ in A Cõstantini donationem libello deterrebant, opinionem tua peruicit splendida & consolationis plena promissio, pontificatus tui initio, iubente te, expressa, pater beatissime. Postquam enim tu semel, conticescente iam bellica Iulij secundi tuba, ueluti pacis percusso cymbalo, orbem Christianũ ad spem libertatis erexisti, omnia, omnes, quæ licere sciunt, usurpanda sibi putant. Ego uerò, etsi antè persuasus eram, si te cõtingeret summæ rerum præesse (quandoquidem sic coluisti optima semper studia, ut tuus in ijs profectus cum eruditissimorum hoc tempore uirorum doctrina ęquari facilè mereatur) non passurum, ut ex ueterum monumentis quicquam te pontifice depereat: tamen ubi illam legi, publicè in Italia propositam inscriptionem, LEONI X. PONTIFICI MAXIMO, RESTAVRATORI PACIS: exilui repentè, quodam concitatus mirificè inopinato gaudio: mihiq́ue redditus, ex diuturna prius animi commotione, quòd uiderem indigna multa sub B tyrannis pontificibus perpeti nationem hanc. Itaque gratulor huic ætati, quę te auspicatissimo pacis suborto sidere, ex diuturna tyrannidis caligine, ad nouam libertatis lucem respicit. Te uerè pontificem autem, qui pacem adfers: quam qui non habuerunt antecessores tui, pontifices non fuerunt. Neque enim sequebantur Christum, qui pacem suis dedit, eandemq́ue hęreditariam reliquit: Pacem (inquiens) meam do uobis, pacem meam relinquo uobis. Igitur & uicarij eius non fuerunt, cuius uicem non tenuerunt. Dei enim regnare, est pacem tenere. Imò alienissimi fuerunt à Christo, cuius aspernati studia, diuersum uitæ genus sequuti sunt. Illius pax est enim, hi bella sequebantur. Ille seruare docendo homines studuit, hi perdere armis satagebant. Ille suum cœleste regnum esse ostendit, hi primo loco mundi imperia quæsiuerunt. Ergo nec beati fuerũt, quia pacifici non fuerũt: nec filij Dei fuerunt, quia Beati (Christus inquit) pacifici, quoniam uocabuntur filij Dei. En per te restauratam pacem igitur, quæ istorũ peruersitate collapsa ferebatur. Atq́ue hanc literati in primis homines magno acceperunt, exhibente te, gaudio.

Deinde ij quoq́ue, à quibus iniustè ablata per fraudem multa fuerant, cupidissimè cõplexi sunt. Venit enim cum pace unà, restituente te, iusticia: quoniam iuxta Prophetæ uerbum, hoc potissimũ tempore iusticia & pax osculatæ sunt. Venit & fides, & illa uenit temporis

A poris filia ueritas: ac regiæ abundè uirtutes, clementia & mansuetudo. Vides, quot simul bonorum auctor fueris Leo decime? Tu pacem adferens, pacis simul, hoc est, optimarum artium inuexisti studia. Et iusticiam reddidisti, quia in pace leges sunt: ex legibus uerò iusticia est. Et libertatem reduxisti: quam comitata ueritas, magno & ipsa temporum tuorum hominibus emolumento fuit. Pax etenim esse in tyrannide nulla potest, quia fides non est. Nec iusticia esse potest, quia suum cuique non est: & quia leges opprimunt tyranni, nec uerũ dicere licet, quia libertas nõ est. At nũc uerè liberi sumus, quia pacem habemus: quam habentes, pacis quoque adhibebimus studia. Quod igitur sub Iulio, bellorum auctore, non licuit, ut esset hæc tranquillitas: id sub te pacis restauratore usurpabimus, ut in literis conquiescamus. Proinde in lucem prodeat, si quid diu latuit: & eo maiori cum fiducia prodeat, quanto quidq; uerius, quantoq; syncerè magis scriptum est. Qualis hic est liber: quẽ alij idcirco non tulerunt pont. quia uerum audire noluerũt: tu idcirco amabis, quia ueritatis iam antè poculum nobis propinasti. Nam ad te meliore conscientia pontificem quid pertinet, quòd contra Ecclesiastici status dignitatem scriptus ab illis ferebatur? Aut quòd in pontifices maledicum esse dicebant? Profectò enim neque fuerunt pontifices illi, qui finxerunt Constantini donationem: quia pastores non fuerunt. Neque Ecclesia fuit, quę eam accepit: quia Christi fideliũ conuentus nõ fuit. Si enim fuissent pastores, pauissent oues Christi, nõ
B deuorando inuasissent. Et si Ecclesia fuisset, utique uocasset ad uitam & libertatem Gentes, non sub iugum traxisset imperia & nationes. Sic illa enim loquitur: Venite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini.

Certè implet, quos accepit hæc: ille malignantium conuentus inanibat, & exhauriebat. Tum pastores esse bonos uicarios suos iussit Christus, non uoraces lupos. Sic enim Petro dixit: Petre àmas me? pasce oues meas. Pasce (dixit) oues meas: non, deuora plebem meam, sicut escam panis. Et in Apostolatum uocans: Faciam uos (inquit) piscatores hominum. hoc est, Faciam ut prædicando, & bona exempla edẽdo, alliciatis ad ueritatẽ errantes à fide. Quod quia tu sequeris, ad officium redijsse hunc ordinem, te id efficiente, te pacem, te libertatem, te iusticiam & ueritatem reuocante, gaudemus & exultamus. Quæ lætior namque audiri uox potuit? Quod suauius uerbum? Itaq; paruo negotio (puta uno proposito uerbulo) magnam sustulisti è medio hominum uestrorum indignationem, uehementeis composuisti animorum motus, exitia interuertisti, tumultus compescuisti. Quod futurum igitur fuit, si in malum aliquem pontificem incidissent hæ hominum cogitationes, ut ui & uiolentia eriperemus ab iniustis possessoribus multa: hoc per te factum est, ut citra turbam quiescendo consequamur omnia. Vides quale

quale tuum factum interpretor, uerè pontifex Leo? Quod armis A persequendũ erat, id beneficentiæ acceptum tuę referre licet. Quapropter desinant quidam metuere, ne tu ęgrè feras, si edatur hic denuò liber: quod illi antè præposteri pontifices, ne haberetur in manibus, uetuerunt. Nihil enim est tibi commune cum illis: quia nihil fuit ipsis cum Christo. Nam illi sub fraudis fuco secularia ad se imperia traxerunt: tu in syncero ueritatis splendore cœlestem dominationem, id est, pacis regnum aperuisti. Per te illa igitur Christiana reuiuiscit ueritas: quæ cum oppressa diu fuerit, nunc se colligit: & captiua iampridem ab illo reducta obscuritatis carcere, lucem reuidere meretur. Qua fiducia elatus, audet ab inferis exurgens Valla, in hominum aures atque oculos recipere sese: ob id magis etiam, quòd fuit tuis olim maioribus charus: à quibus ut hanc ueluti hęreditariam accepisti uirtutem, ita in alijs minimè degeneras. Nam sicut eruditione illum magistrum tuum Politianum refers: ita moribus ab atauo Cosmo alienus minimè uideris. Cuius quemadmodũ prima laus fuit, quod in sua ciuitate unus omnia potuit, non omnia uoluit: ita tuum quoque encomion esto, quòd cum regnare ut Imperator posses, custodire ut pastor mauis. Sed in Cosmo fuit hoc in primis admirandum, quòd ineruditus ipse coluit eruditos, undiq; ad sese accersens, & ope atque opibus iuuans. Laurentius uerò pater & coluit doctos, & fuit ipse doctrina inter primos suæ ætatis cõmemorandus. Felicem hanc igitur domum, quæ iuuandis insti- B tuta est literis. Cui alteri enim debentur seculi huius dotes? Cuius alterius beneficio reuocatæ ab interitu Grææ pariter ac Latinæ sunt literæ? Vt soli sint in Italia Florentini, quos, tanto accepto commodo, tyrannorum pœnitere non debeat. Scilicet charus fuit maioribus tuis Valla, cum uiueret: tibi ob illorum reuerentiam, ne mortuus quidem negligendus est. Vbi sunt illi itaq;, metuendum qui putabant, ut ferres tu operis huius diuulgationem? Quasi uerò unquam ab animo tuo recepta sit fraus eorum, qui scelerate mentiti sint de Cõstantino: aut non is sit libellus hic, qui legi ab omnib. non possit tantum, sed necessariò debeat etiam: cum permagnus sit ex eo fructus, dum ueritas pernoscitur. At maledicus est: imò uerò idcirco bonus, quia in malos acerbus est. At in pontifices impius est: imò in tyrannos eius. Nam si præmia debentur apud Græciæ ciuitates tyrannicidis, quid ijs dabimus, qui tyrannidem quoque ipsam impugnant? Aut si pietas est amare patriam, quomodo impiè agit, qui hostẽ illius odit? An non fuerunt Christianorũ hostes illi pontifices, qui omniũ ad se opes traxerunt, omnibus liberis seruitutem moliti sunt? Qui imperio reges, pecunia ciues dispoliabant? Qui palliatos nobis ab Vrbe tanto patrimoniorum nostrorum dispendio episcopos mittebant? Aut uicarij fuerunt Christi, qui illius uicem non gesserunt, de quo scriptum est: In pace factus

est locus

A est locus eius? Vel si tyranni sunt, qui in libros imperium sibi desumunt: quis hoc magis facit, quàm is qui libertatis conseruatorem, hoc est, Romanorum principem, in seruitutem adserit? Ergo non maledicit pontificib. Valla, sed in tyrannos uera dicit: ob idq; tibi ualde placere putari debet. Tibi (inquam) hoc genere, his maiorib. edito, hac eruditione, hoc etiam nomine prędito, non debet ex Medicibus uni conuenire mendacium. Et in tantam doctrinam peruersitas non admittitur. Nec fraudis humilitatem ad sese accepit Leonina magnitudo, quę hanc uersat in ore Gręci poetę sentētiam:

ψεύδεσθαι ἀνελεύθερον, ἀλήθεια γενναῖον.

Praeterea hoc in libello, si usquam, ostendit Laurentius, qui uir, quanto pręditus animo fuerit: qui maximo etiam proposito, ut illa tempestate, periculo, ueritatem deserere noluit: quanto rectius & Christianè magis, quàm ille nuper asinus, qui Iulio secūdo pulchrę illius donationis priuilegiū, quod è Græco transtulisse dicit se cum nos Græcè scriptum esse ignoraremus, non citra doctissimi uiri, & se per omnia melioris contumeliam dedicauit. Adsentabatur ille enim, ut uni placeret: hic uerum dixit, ut multis prodesset. Quid ad Christiani hominis & boni uiri perfectionem deest? Quàm igitur te non nouerunt, qui metuunt ingratum hunc fore tibi Vallę laborem? Si enim nossent, non ex prædonum pontificum moribus tuam æstimarent uitam.
B A' quibus ego multūm dissentio, & cum tuam prædicari famam audio, & hanc optimæ opinionis plenam promissionem ubi considero: tu restauras enim pacem. At pax esse inter raptores, & eos à quibus rapitur, nisi suum reddatur, nulla potest: neque tu, nisi rem ipsam prestare uelles, inania nobis proponeres uerba. Itaque sic opinor, ualde succensuisses tu mihi, si non tam contra animi sententiam mei, quàm etiam contra communem omnium sensum (quis est enim qui ita sentiat?) probasscm apud te piaculare figmentū, quod de Cōstantini donatiōe mētiti sunt illi pseudo pontifices, qui Occidentis imperium cum urbe Roma Gentiū domina concessum ab hoc sibi contenderunt. Quorum in hoc potissimùm audaciam miror, quòd ueriti non sunt id affirmare, quod crediturum neminem scirent. Sed Germanis persuasuros se putabant, utpote quos cerebrū nō habere fama est: atque igitur ingenio usi non sunt. Quippe si fuisset cum alijs sibi Gentibus negocium, utique non sic frigida esset effictio: & cautius moliti hoc cōmentum essent. nisi reperitur qui ostendat, ex Imperatoribus ulli, antequam ad Germanos peruenirct imperij nomē, intentatā fuisse hanc fraudem. Nimium me ergo, nimium (proh Christe) pœnitet ibi maiorum nostrorum, qui sic obtusi fuerunt, ut eos falleret captio pueris etiam cognitu facilis. Sed eo maiori fraus illorum odio digna est, quo deterius simplicitate abusi sunt nostra. Tuam uerò (beatissime Leo) quis satis admirari potest fœlicitatem, in quo istam uerti

contigiē

contigit in melius pontificum mutationem? Habebit enim meliores ab hoc tempore pontifices Ecclesia, nisi non ex animo fiat ista promissio: sed ex animo fit. Atque igitur quædam est hæc iniuria tua ab ijs, qui uel dubitant, contra impudentissimè effictam Constantini donationem scribentes an laturus sis. In illos uerè detestandi sceleris cōmentores pōtifices, omnia acerbissima dicta, omniaq; ferocissima facta conueniunt. quid ni? In depeculatores, in fures, in tyrannos, in latrones. Quis uiolentior enim latro est, quàm qui ita rapit, ut rapiendi modum nullum statuat? Hi fuerunt, qui in minimo arrepta occasione, ad immēsum progressi sunt diripiendi licentia: qui gratias uenum exposuerunt: qui cōdonationes, qui dispensationes, & infiniti generis bullas, qui uendiderunt tanto iam tempore: qui in peccatorum remissione precium statuerunt, & in pœnis inferorum inuenerunt sibi lucrum: qui sacerdotia hîc, eleemosynam parentum nostrorum passi sunt ab se mercari: qui Germanis persuaserunt Episcopos non esse, qui ab se pallia non emerint multis aureorum milibus. qui contenti non sunt exigere extra ordinem quotannis semel, sed mittebant quoties in mentem uenisset, qui colligerent alijs alij de causis: nonnulli, quasi bellum apparaturi contra Turcas: alij, ut templum, quod perfici non curant, Romæ diuo Petro extruant. Qui cum hæc omnia facerent, tamen salutari se uulgo beatissimos & sanctissimos uolebant: nec aliquid in suos mores dici patiebantur, nedum fieri. Si quis uerò libertatis meminisset, aut si quis rapientibus impedimētum, aut moram si quis omnino obiecisset, in eius sæuiebant animam, perdentes actutùm. His talibus tam insatiandis latronibus, tam immitibus tyrannis, nónne inimicum tibi ualde putas, si quis te inferat Leo maxime? Aut non optimè de statu pontificio meritus uidetur, qui te magna uoce (quia nihil cum illis commune habeas) prędicet? illis contrà omnia quæ ad successionem Petri attinent, detrahat? Vel non benedices illi, pacis restaurator, qui his maledixerit, bellorum & seditionum auctoribus? Quinimò te noui, maledices his ipse, ut in quemlibet eorum conueniat Propheticum hoc: Dilexit maledictionem, & uenit ei: noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Sic enim maledicendo perdebant illi animas hominū, quasi non esset Deo chara hæc possessio: ergo non fuerunt pastores, quia non custodiebant animas, sed perdebant, & circumeuntibus Dominicum gregem lupis obijciebant Christi oues. Nō pastores fuerunt illi (inquam) sed lupi: non custodes, sed proditores & fures. Quamobrem iure optimo maledicere illis licet: quia Deo curæ non sunt, quibus pax Dei curæ non fuit. Tandem igitur pōtifex in ecclesia non fuit, quandiu pax non fuit. Quinetiam nec dicere bene, nec facere licebat, quandiu quidem illi grassabantur per ouile Dei, uoraces lupi. Illæ deuastabant uineā Domini singulares feræ. Illi dominabātur orbi

Christiano

A Christiano incomparabiles tyranni. quib. de Hieremias dicit: Pastores multi demoliti sunt uineam meam, conculcauerunt partem meam. Nam si tanto quisque peior tyrannus est, quanto ex ciuium corporibus plura, ut tutus ipse grassetur, necauerit: quid de illis dicendum est, qui, ut opes haberent, animarum passim cædem instituebant? Qui ob assertam ueritatem non corpora hominum trucidare contenti erant: sed illam perimebant etiam amicam Dei animam, sponsum Dei, illud nobile inferorum spolium, illam tanti laboris mercedem, illud sanguine Christi quæsitum præmiū pessundabant, occidebant, deuorabant. Quibus nos uicissim non inuidebamus, quia potentes erant: sed oderamus, quia nocentes. Tui uerò amorē profundissimè insitum iam Christianorum animis, quæ satis erit alacritas, beatissime Leo, ut ostendamus? Tu ille orbis amor, illud humani generis delicium, restaurator pacis, bellorum extinctor, auctor securitatis, turbarum sedator, pater studiorum, fomes literarum, optimarum artium, felicis ingeniorum cultus reparator, de quo scriptum est per Prophetam: Orietur in diebus eius iusticia, & abundantia pacis. Quanto solidiorem hęc laudem complectuntur, quàm illa nuper de suis bellis, suis triumphis decantato Iulio? Sūt enim laudabilia pontificis opera: illa ferocissima erant tyranni facta. Scilicet pontifex nemo fuit, qui secularia ad se regna

B quomodocunq; etiam pertraxit: nec uicarius Christi, aut Petri successor fuit, quisquis piacularem Constantini donationem, quæ nec facta unquam est, nec fieri potuit, asseruit. Cuius ego improbationem tantum abest ut impiam putem, ut uehementer pontificię dignitati detrahere eos existimem qui hanc probent: tibi uerò gratissimum facere me confidam, qui reiectum nuper & damnatum hac de re Vallæ libellum, ueluti ex tenebris in lucem ab interitu ad uitam reuocem. Quinetiam ipsum tibi illū dedico, ut testatum sit, quàm te pontifice renata libertate, uerum dicere licuerit omnibus, uerumq; scribere. Quod etsi nō dubitem quin ualde tibi placeat: tamen ubi hoc publico aliquo testimonio approbatum abs te intellexero, dabo operam ut sæpe aliquid tale inueniā. Interea Christus optimus maximus, sic bonum te, sic uerum pontificem nobis diu incolumem seruet. Ex arce Steckelberg, Calend. Decemb. Anno post millesimum & quingentesimum decimoseptimo.

LAVRENTII VALLENSIS, PATRICII ROMANI, DE FALSO CREDITA & ementita Constantini donatione, Declamatio.

PLVRES à me libri, compluresq́ emiſsi ſunt in omni ferè A doctrinarũ genere. In quibus, quòd à nõnullis magnisq́, & longo iam æuo probatis auctoribus diſſentio, cum ſint qui indignè ferant, meq́ ut temerarium ſacrilegumq́ criminentur: quid tandem nunc facturi quidam putandi ſunt? quantopere in me debacchaturi? & ſi facultas datur, quam auidè me ad ſupplicium, feſtinanterq́ rapturi? qui non tantũ aduerſus mortuos ſcribo, ſed aduerſus etiam uiuos: nec in unum alterum'ue, ſed in plurimos: nec contra priuatos modò, uerumetiam cõtra magiſtratus. At quos magiſtratus? Nempe ſummum pontificem, qui non temporali ſolum armatus eſt gladio, regum ac principum more, ſed eccleſiaſtico quoque: ut ab eo neque ſubter ipſum (ut ſic loquar) clypeum alicuius principum protegere te poſsis, quo minus excommunicatione, anathemate, execratione feriare. Quòd ſi prudenter ut dixit, ſic feciſſe exiſtimatus eſt, qui inquit, Nollo ſcribere in eos qui poſſunt proſcribere: quanto mihi magis idem faciendum eſſe uidetur in eum, qui ne proſcriptioni quidẽ reliquerit locum: quiq́ inuiſibilibus me poteſtatis ſuæ iaculis perſequatur? ut iure poſsim B dicere: Quò ibo à ſpiritu tuo, & quò à tua fugiam facie? Niſi fortè putemus, patientius hæc eſſe laturum ſummum ſacerdotem, quàm cæteri facerent. Nihil minus: ſiquidem Paulo, quod bona ſe conſcientia conſeruatum eſſe diceret, Ananias princeps ſacerdotum coram tribuno, qui iudex ſedebat, iuſsit os uerberari: & Phaſſur eâdem præditus dignitate, Hieremiam ob loquendi libertatem coniecit in carcerem. Sed illum tribunus ac præſes, hunc rex, aduerſus iniuriam pontificis tutari & potuit & uoluit: me uerò quis tribunus, quis præſes, quis rex è manibus ſummi ſacerdotis, ſi me rapuerit ille, etiam ut uelit, eripere poterit? Verùm non eſt cauſa, cur me duplex hic periculi terror conturbet, arceatq́ à propoſito. nã neq́ contra ius phasq́ ſummo pontifici licet aut ligare quippiam, aut ſoluere: & in defendẽda ueritate atq́ iuſticia profundere animam, ſummæ uirtutis, ſummæ laudis, ſummi præmij eſt. An uerò multi ob terreſtrem patriam defendendam mortis adiêre diſcrimen: ego ob cœleſtem patriam aſſequendam (aſſequuntur aũt eam, qui Deo placent, non qui hominib.) mortis diſcrimine deterrebor? Faceſſat igitur trepidatio, procul abeant metus, timores excidant. Forti animo, magna fiducia, bona ſpe defendẽda eſt cauſa ueritatis, cauſa iuſticiæ, cauſa Dei. Neq́ enim is uerus habendus eſt orator, qui bene ſcit dicere, niſi & dicere audeat. Audeamus igiť accuſare, quicunq́ digna cõmittit accuſatione. Et qui in omnes peccat, unius pro omnium

A niũ uoce carpatur. At nõ debeo palàm obiurgare fratrẽ, sed inter me & ipsum. Imò publicè peccans, & qui priuatũ consiliũ non admitteret, publicè arguendus est, ut cæteri timorẽ habeant. An'non Paulus (cuius uerbis modò sum usus) in eos Petrũ corã ecclesia reprehendit, quia reprehensibilis erat? Et hoc ad nostrã doctrinam scriptum reliquit. At non sum Paulus, qui Petrũ possum reprehendere. Imò Paulus sum, qui Paulum imitor. Quemadmodum, quod multo plus est, unus cum Deo spiritus efficior, cum studiose mandatis illius obtẽpero. Neq; aliquem sua dignitas ab increpationib. tutum reddidit, quæ Petrum non reddidit, multosq; alios eodem pręditos gradu: ut Marcellũ, quòd dijs libasset: ut Celestinũ, quòd cum Nestorio hæretico sentiret: ut quosdã etiam nostra memoria, quos ab inferiorib. (quis enim non est inferior papa?) reprehẽsos scimus, ut taceam condẽnatos. Neq; uerò id ago, ut quempiã insectari cupiã, & in eum quasi Philippicas scribere (hoc enim à me facinus procul absit) sed ut errorem à mentib. hominũ conuellam, ut eos à uitijs sceleribusq; uel admonẽdo uel increpando summoueã. Non ausim dicere, ut alij per me edocti luxuriantẽ nimijs sarmẽtis papalem sedem, quæ Christi uinea est, ferro coerceant, & plenas uuas, non graciles labruscas ferre compellant. Quod cum facio, num quis erit qui aut mihi os, aut sibi aures uelit occludere, ne dicã sup-
B plicium mortemq; proponere? Hunc ego, si hoc faciat, etiã si papa sit, quid dicam esse? Bonum'ne pastorem? an aspidem surdam, quæ nolit exaudiri uocem incantantis, uelit eiusdem mẽbra morsu præstringere, ueneno'q;? Scio iamdudum expectare aures hominum, quod'nam pontificibus Romanis crimen impingam: profectò ingens, siue supinæ ignorantiæ, siue immanis auariciæ, quę est idolorum seruitus, siue imperãdi uanitatis, cui crudelitas semp est comes. Nã aliquot iã seculis aut nõ intellexerũt donationẽ Cõstantini cõmenticiã fictamq; esse, aut ipsi finxerunt: siue posteriores in maiorũ suorũ dolis uestigia imprimẽtes pro uera, quã falsam cognoscerẽt, defenderunt, dedecorantes põtificatus maiestatẽ, dedecorãtes ueterũ pontificũ memoriã, dedecorãtes religionẽ Christianã, & omia cædib. minis, flagitijsq; miscẽtes. Suã esse aiunt urbẽ Romã, suũ regnum Siciliæ, Neapolitanũq;: suã uniuersam Italiã, Gallias, Hispanias, Germanos, Britannos: suũ deniq; Occidentẽ. hæc enim cuncta in ipsa donationis pagina cõtineri. Ergo hęc omia tua sunt, summe pontifex? omnia tibi in animo est recuperare? oẽs reges ac principes Occidẽtis spoliare urbibus, aut cogere ut annua tibi tributa pensitent, sententia est? At ego contrà existimo, iustius licere principibus spoliare te imperio omni, quod obtines. Nã, ut ostendã, donatio illa, unde natũ esse suũ ius summi pontifices uolunt, Syluestro pariter & Cõstantino fuit incognita. Verùm antequã ad confutandam Donationis paginam uenio, quod unũ istorum patrociniũ est,

non modò falsum, uerũetiam stolidum, ordo postulat ut altius re- A
petam. Et primùm dicam, nõ tales fuisse Constantinũ Sylueſtrũq; illum quidem qui donare uellet, qui iure donare posset: qui, ut in manum alteri ea traderet, in sua haberet potestate. hunc autem, qui uellet accipere, quiq; iure accepturus foret. Secundo loco, si hęc nõ essent, quę uerissima atq; clarissima sunt, neq; hunc acceptasse, neq; illum tradidisse possessionẽ rerũ quæ dicunt donatæ, sed eas semper in arbitrio & imperio Cæsarũ permansisse. Tertio, nihil datum Siluestro à Constantino, sed priori pontifici, ante quẽ & baptismũ acceperat: donaq; illa mediocria fuisse, quibus papa degere uitam posset. Quartò, falso dici donationis exemplũ aut apud decreta reperiri, aut ex historia Syluestri esse sumptũ: quod neq; in illa, neque in ulla historia inuenitur, in eo quædã contraria, impossibilia, stulta, barbara, ridicula contineri. Pręterea loquar de quorundã aliorũ Cæsarũ uel simulata, uel friuola donatione. Vbi ex abundanti adijciã: si Syluester possedisset, tamẽ siue illo, siue quouis alio pontifice à possessione deiecto, post tantam temporis intercapedinẽ, nec diuino nec humano iure posse repeti. Postremò, ea quæ à summo pontifice tenentur, nullius temporis longitudine posse præscribi. Atq; quod ad primã partẽ attinet (loquamur aũt de Constantino prius, deinde de Syluestro) non est cõmittendũ, ut publicã quasi & Cęsareã causam, nõ maiore quàm priuatę solent, ore agamus. Itaq; quasi in concione regũ ac principũ orans, ut certè facio (nã mea hæc oratio in manus eorũ uentura est) libet tanq; præsentes, & in cõspectu positos alloqui. Vos appello reges ac principes (difficile enim est priuatũ hominẽ animi regij concipere imaginẽ) uestrã mentẽ inquiro, cõscientiã scrutor, testimoniũ postulo. Nũquid uestrûm quispiã si fuisset Cõstãtini loco, faciendũ sibi putasset, ut urbẽ Romã patriã suã, caput orbis terrarũ, reginã ciuitatũ potẽtissimã, nobilissimam, ditissimã populorũ, triumphatricẽ nationũ, et ipso aspectu sacram, liberalitatis gratia donaret alteri, & se ad humile oppidũ conferret, deinde Byzantiũ? Donaret præterea unà cũ Roma Italiã, nõ prouinciã, sed prouinciarũ uictricẽ: donaret tres Gallias, donaret duas Hispanias, donaret Germanos, donaret Britannos: totum donaret Occidentẽ, & se altero ex imperij oculis orbaret? Hoc ego, ut quis faciat cõpos mentis, adduci nõ possum ut credã. Quid enim uobis expectatius, quid iucũdius, quid gratius cõtingere solet, quàm imperijs accessionẽ uestris uos regnisq; adiũgere, & lõge lateq; quàm maximè proferre ditionẽ? In hoc, ut uidere uideor, omñis uestra cura, omñis cogitatio, omñis labor diesq; noctesq; cõsumit. Ex hoc pręcipua spes glorię: propter hoc uoluptates relinquitis, propter hoc mille pericula aditis: propter hoc charissima pignora: propter hoc partẽ corporis ęquo animo amittitis. Siquidẽ neminẽ uestrûm aut audiui aut legi à conatu ampliandi Imperij fuisse deterritũ, q aut luminis,

a luminis, aut manus, aut cruris, aut alterius membri iacturã fecisset. Quin ipse hic ardor, atque hæc latè dominandi cupiditas, ut quisque maximè potens est, ita eum maximè angit atque agitat. Alexander non contentus deserta Lybiæ pedibus peragrasse, Oriẽtem ad extremum usq; Oceanum uicisse, domuisse Septentrionem: inter tot uulnera, tot casus, recusantibus iam, detestãtibusq; tam longinquas, tam asperas expeditiones militibus, ipse sibi nihil effecisse uidebatur, nisi & Occidentem, & omnes nationes aut ui, aut nominis sui auctoritate sibi tributarias reddidisset. Parum dico. Iam Oceanum transire, & si quis alius orbis esset expoliare, ac suo subijcere arbitrio destinauerat. In cœlum tandem, ut opinor, tentasset ascendere. Talis ferè est omnium regum uoluntas, etsi non omnium talis audacia. Taceo quanta scelera, quot abominãda propter imperium assequendum ampliandum'ue admissa sunt: ut nec fratres à fratrum, nec filij à parentum, nec parentes à filiorum sanguine nepharias abstineant manus. Adeò nusquam magis, nusquam atrocius grassari solet humana temeritas: & quod mirari possis, non segniores ad hoc uideas animos senum quàm iuuenum, orborum quàm parentum, regum quàm tyrannorum. Quòd si tanto conatu dominatus peti solet, quãto maiore necesse est conseruetur? Neq; enim tantopere miserũ est non ampliari imperiũ, quàm imminuere. Ne-
b que tam deforme tibi, alterius regnũ non accedere tuo, quàm tuum accedere alieno. Nã quod ab rege aliquo aut populo legimus nonnullos præpositos regno aut urbibus: id factũ est nõ de prima, nec de maxima, sed de postrema quodãmodo ac minima imperij parte, atque ea ratione, ut donantẽ, qui donatus est, quasi dominum, & se ministrũ illius semper agnosceret. Nunc queso, no'nne abiecto animo, & minimè generoso uidentẽ esse, q opinãtur Cõstãtinũ meliorẽ à se imperij alienasse partẽ? Nõ dico Romã, Italiamq;, &c. sed Gallias: ubi ipse prælia gesserat, ubi solũ diu dominatus fuerat, ubi suæ glorię suiq; imperij rudimẽta posuerat. Hominẽ, q cupiditate dominãdi, nationib. bella intulisset: socios, affinesq; bello ciuili persequutus, imperio priuasset: Cui nõdũ perdomitę ac profligatæ reliquiæ essent alterius factionis. Qui cũ multis nationib. bella gerere nõ modò soleret, spe glorię, imperijq;, sed et necesse haberet, utpote à Barbaris quotidie lacessitus. Qui filijs, qui coniunctis sanguine, qui amicis abũdaret: qui senatũ, populumq; Romanũ huic facto repugnaturũ nosset: qui expertus esset instabilitatẽ uictarũ nationũ, & ad omnẽ ferè Rom. principis mutationẽ rebellantiũ. Qui se meminisset more aliorũ Cæsarũ, non electione patrũ, cõsensuq; plebis, sed exercitu, armis, bello, dominatũ occupasse. Quę tã uehemẽs causa & urgens aderat, ut ista negligere, & tanta liberalitate uti uellet? Aiunt, quia effectus erat Christianus. Ergo'ne imperiũ optima parte se abdicaret? Credo, scelus erat, flagitiũ, nephas, iã regnare,

nec cũ Christiana religione coniugi poterat regnum. Qui in adulterio sunt, qui usuris rem auxerũt, qui aliena possidẽt: hi post baptismũ alienã uxorem, alienã pecuniã, aliena bona reddere solent. Hãc cogitationẽ si habes Constantine, restituere urbibus libertatẽ, non mutare dominũ debes. Sed non id in causa fuit: tantũ in honorem religiõis ut faceres, adductus es. Quasi religiosum sit magis, regnũ deponere, quàm pro tutela religionis illud administrare. Nã quod ad accipiẽtes attinet, nec honesta erit illis, nec utilis ista donatio. Tu uerò si Christianũ te ostendere, si pietatẽ indicare tuam, si consultũ nõ dico Romanæ ecclesiæ uis, sed Ecclesiæ Dei, nunc præcipuè nunc principẽ agas, ut pugnes pro his qui pugnare nõ possunt, nec debent: ut eos tua auctoritate tutos reddas, qui insidijs iniurijsq; obnoxij sunt. Nabuchodonosor, Cyro, Assuero, multisq; alijs principibus sacramẽtũ ueritatis Deus aperire uoluit: à nullo tamẽ eorum exegit ut imperio cederet, ut partẽ regni donaret, sed tãtum libertatẽ Hebræis redderet, eosq; ab infestantibus finitimis protegeret. Hoc satis fuit Iudæis, hoc sat erit & Christianis. Factus es Cõstantine Christianus. At indignissima res est, Christianũ te nũc Imperatorẽ minorẽ esse principatu, quàm fueras infidelis. Est enim principatus præcipuũ quoddã Dei munus, ad quem gentiles etiam Principes à Deo eligi existimãtur. At erat lauatus à lepra, ideo uero simile est referre gratiã uoluisse, & maiore mẽsura reddere quod acceperat. Itáne? Naamã ille Syrus ab Helisæo curatus, munera tantum offerre uoluit, non dimidiũ bonorũ: Cõstantinus dimidiũ imperium obtulisset? Piget me impudenti fabellæ, tanquã indubitatæ historiæ respondere. Sic enim hæc fabula, ex historia Naaman & Helisæi, ut altera draconis, ex fabuloso dracone Beli adũbrata est. Sed ut ista concedã, nũquid in hac historia de donatione fit mẽtio? Minimè. Verùm de hoc cõmodius postea. Lauatus est à lepra, cœpit ob id mentẽ Christianã. Dei timore, Dei amore imbutus est, illi honorẽ habere uoluit. Nõ tamẽ persuaderi possum, eũ tanta donare uoluisse. Quippe cũ uideã neminẽ, aut Gentilẽ in honorẽ deorũ, aut fidelem in honorẽ Dei uiuentis, imperiũ deposuisse, sacerdotibusq; donasse. Siquidẽ ex regib. Israel nemo adduci potuit, ut pristino more ad tẽplum Hierusalẽ populos sacrificaturos ire permitteret, eo uidelicet timore, ne fortè ad regẽ Iudæ, à quo defecerant, redirent, sacro illo cultu religionis admoniti, ac templi maiestate. At quanto hoc magis est, quod fecisse dicitur Cõstantinus? Ac ne quid tibi propter curationẽ lepræ blandiaris, Hieroboã primus à Deo in regem Israel electus est, & quidẽ ex infima cõditione, quod mea sentẽtia plus est q̃ esse lepra lauatũ: & tñ is nõ est ausus regnũ suũ Deo credere: et tu uis Cõstantinũ regnũ Deo donasse, quod ab illo non accepisset? Qui præsertim, id q; in Hieroboã nõn cadebat, offenderet filios, deprimeret amicos, negligeret suos, læderet patriam, mœrore

A am, mœrore om̃es afficeret, ſuiq́ꝫ obliuiſceret. Qui ſi etiã talis fuiſſet, & quaſi in aliũ hominẽ uerſus, certè nõ defuiſſent qui eũ admonerent, & in primis filij, propinqui, amici. Quos quis eſt qui nõ putet protinus Imperatorẽ fuiſſe adituros? Ponite igĩ illos ante oculos, mente Cõſtantini audita, trepidos, feſtinãtes, cũ gemitu lachrymisq́ꝫ ad genua principis procumbentes, & hac uoce utentes.

Itáne Pater ante hac filiorũ amantiſsimè, filios priuas, exhęredas, abdicas? Nam quod te optima maximaq́ꝫ imperij parte exuere uis, non tã querimur, quàm miramur. Querimur aũt, quod eas ad alios defers, cum noſtra & iactura & turpitudine. Quid enĩ cauſæ eſt, cur liberos tuos expectata ſucceſsione imperij fraudas, qui ipſe unà cũ patre regnaſti? Quid in te cõmiſimus? qua in te, qua in patriã, qua in nomen Romanũ, ac maieſtatem imperij impietate digni uidemur? quos pręcipua optimaq́ꝫ priues principatus portione? qui à patrijs laribus, à cõſpectu natalis ſoli, ab aſſueta aura, à uetuſta cõſuetudine relegemur? Penates, phana, ſepulchra exules relinquemus, neſcio ubi aut qua terrarũ regione uicturi? Quid nos propinqui, quid nos amici: qui tecũ toties in acie ſtetimus: qui fratres, parẽtes, filios hoſtili mucrone cõfoſſos, palpitãtesq́ꝫ conſpeximus, nec aliena morte territi ſumus, & ipſe parati pro te mortẽ oppetere, nũc abs te uniuerſi deſtituimur? Qui Romę gerimus magiſtratus, qui urbib. Italię,
B qui Gallijs, qui Hiſpanijs, qui cęteris prouincijs pręſumus, aut pręfuturi ſuimus: omnes'ne reuocamur, omnes priuati iubemur eſſe? An iacturã hanc aliunde penſabis? Et quomodo pro merito ac pro dignitate poteris, tanta orbis terrarũ parte alteri tradita? Num qui præerat centũ populis, eũ tu Cæſar uni pręficies? Quomodo tibi iſtud in mentẽ uenire potuit? Quomodo ſubita tuorũ te cœpit obliuio, ut nihil te miſereat amicorũ, nihil proximorũ, nihil filiorum? Vtinã nos Cæſar, ſalua tua dignitate atq; uictoria, in bello contigiſſet occũbere potius, quàm ut iſta cernamus. Et tu quidẽ de imperio tuo ad tuũ arbitratũ agere potes, atq́ꝫ etiã de nobis, uno dũtaxat excepto: in quo uel ad mortem uſq́ꝫ erimus contumaces, ne à cultu Deorũ immortaliũ deſiſtamus, magno etiã alijs exemplo: ut ſcias, tua iſta largitas quid mereaĩ de religione Chriſtiana. Nã ſi nõ largiris Syluestro imperiũ, tecũ Chriſtiani eſſe uolumus, multis factum noſtrũ imitaturis. Sin largiris, nõ modò Chriſtiani fieri nõ ſuſtinebimus: ſed inuiſum, deteſtabile, execrãdũ nobis hoc nomẽ efficies: talesq́ꝫ reddes, ut tandem tu uitæ & mortis noſtræ miſerearis: nec nos, ſed teipſum duricię accuſes. Nonne hac oratione Cõſtantinus, niſi extirpatam ab eo uolumus humanitatẽ, ſi ſua ſponte non moue batur, motus fuiſſet? Quid ſi hos audire noluiſſet? Nónne erant qui huic facto & orationi aduerſarentur, & manu? An S. P. Q. R. ſibi tanta in re nihil agendam putaſſet? Nónne oratorem, ut ait Vergilius, grauem pietate & meritis aduocaſſet, qui apud

Constantinum hanc haberet orationem? Cæsar, si tu tuorum immemor es, atque etiam tui, ut nec filijs hęreditatem, nec propinquis opes, nec amicis honores, nec tibi imperium esse integrum uelis: non tamen S. P. Q. R. immemor potest esse sui iuris, suæque dignitatis. Etenim quomodo tibi tantū permittis de imperio Romanorum, quod nō tuo, sed nostro sanguine partum est? Túne unum corpus in duas secabis partes? & ex uno duo efficies regna, duo capita, duas uoluntates? & quasi duobus fratribus gladios, qui de hęreditate decernant, porriges? Nos ciuitatibus, quæ de hac urbe bene meritæ sunt, iura ciuitatis damus, ut ciues Romani sint: tu à nobis dimidiū imperij aufers, ne hāc urbē parentē suā agnoscat? Et in alueis quidē apiū si duo reges nati sint, alterū qui deterior est, occidimus. Tu in alueo Imperij Rom. ubi unus & optimus princeps es, alterū, & hunc deterrimū, & nō apem, sed fucū, collocandū putas? Prudentiā tuā uehemēter desideramus Imperator. Nā quid futurū est, si uel te uiuo, uel post tuā mortē, aut huic parti quā alienas, aut alteri quā tibi relinquis, bellū à barbaris nationibus inferatꝰ? Quo robore militū, quibus copijs occurremus? Vix nūc totius imperij uirib. possumus, tūc poterimus? An perpetuò mēbrum hoc cū illo in cōcordia erit? Vt reor, nec esse poterit, quū Roma dominari uelit, nolit pars illa seruire. Quin & te uiuo, breue intra tēpus, reuocatis ueterib. præsidijs, suffectis nouis, te in tuū regnū profecto, & lōgè agente, hîc altero dominante, non'ne omnia noua, id est, diuersa atque aduersa erunt? Regno ferè inter duos fratres diuiso, protinus & populorum animi diuiduntur: & prius à seipsis, quàm ab externis hostib. bellum auspicatur. Idem euenturū in hoc imperio quis non uidet? An ignoras hanc olim in primis fuisse causam optimatibus, cur dicerēt citius se in cōspectu Pop. Ro. esse morituros, quàm rogationē illā ferri sinerēt, ut pars senatus ac pars plebis ad incolendum Veios mitteretur, duasque urbes cōmunes Pop. Rom. esse? Si enim in una urbe tantum dissensionū esset, quid in duabus urbibus futurum? Ita hoc tempore, si tātum discordiarū in uno imperio, testor conscientiam tuam, ac labores, quid in duobus imperijs fiet? Age uerò, putas'ne hinc fore, qui tibi bellis occupato, esse auxilio aut uelint, aut sciant? Ita ab armis atque ab omni re bellica abhorrentes erunt, qui præficiētur militibus atque urbibus, ut ille qui pręficit. Quid? nonne hunc tam imperitū regnandi, & iniuriæ facilem, aut Rom. legiones, aut ipsæ prouinciæ spoliare tentabūt? ut quem sperabunt uel non repugnaturū, uel pœnas non repetiturū. Credo mehercule, ne unū quidē mensem illos in officio mansuros, sed statim & ad primū profectionis tuæ initiū rebellaturos. Quid facies? Quid consilij capies, quū duplici, atque adeò multiplici bello urgebere? Nationes, quas subegimus, cōtinere uix possumus, quomodo illis accedēte ex liberis gētibus bello resistetur? Tu Cæsar quid

ad te

A ad te spectet, ipse uideris. Nobis autem hæc res non minus quàm tibi curæ esse debet. Tu mortalis es: imperium populi Rom. decet esse immortale: & quantū in nobis est, erit, neq; imperiū modo, uerumetiā pudor. Scilicet, quorū religionē contemnimus, eorū accipiemus imperiū? & principes orbis terrarū huic cōtēptissimo homini seruiemus? Vrbe à Gallis capta, Romani senes demulceri sibi barbā à uictorib. passi non sunt. Nunc sibi tot senatorij ordinis, tot prætorij, tot tribunitij, tot cōsulares triumphalesq; uiri, eos dominari patiātur, quos ipsi tanquā seruos malos omni cōtumeliarū genere, suppliciorumq; affecerunt? Istíne homines magistratus creabūt? prouincias regent? bella gerent? de nobis sentētias capitis ferent? Sub his nobilitas Romana stipēdia faciet? honores sperabit? munera assequet? Et quod maius, quodq; altius penetret uulnus accipere possumus? Nō ita putes, Cęsar Rom. degenerasse sanguinē, ut istud passurus sit æquo animo, & nō quauis ratione deuitādum existimet, q; medius fidius neq; mulieres sustinerēt, sed magis se unà cū dulcib. liberis, sacrisq; penatibus concremarent. Vt nō Carthaginēses fœminę fortiores fuerint, quàm Romanę. Etenim Cęsar regē te delegissemus, haberes tu quidē magnū de imperio Rom. agendi arbitriū: sed nō ita, ut uel minimū de ipsius imminueres maiestate. Alioqui te fecissimus regem, eadē facultate te regno abdicare

B iuberemus, nedū posses regnū diuidere, nedū tot prouincias alienare, nedū ipsum regni caput peregrino atq; humillimo homini addicere. Canem ouili præfecimus: quē, si lupi mauult officio fungi, aut ejcimus, aut occidimus. Nunc tu, cū diu canis officio in ouili Romano defendendo sis functus, ad extremum in lupum nullo exemplo conuerteris? Atque ut intelligas, quandoquidem nos pro iure nostro coges asperius loqui, nullū tibi in populi Rom. imperio ius est. Cæsar ui dominatū occupauit, occupauit Augustus, & in uitiū successit, & aduersa iorū partiū profligatione se dominū fecit. Tiberius, Caius, Claudius, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, cæteriq;, aut eadē aut simili uia libertatē nostrā prædati sunt. Tu quoq; alijs expulsis, aut interēptis, dominus effectus es. Sileo, quòd ex matrimonio natus nō sis. Quare ut ibi nostrā mentē testificemur Cæsar, si non libet tibi Romę principatū tenere: habes filios quorū aliquē in locū tuū, nobis quoq; permittentib. ac rogātib. naturæ lege substituas: sin minus, nobis in animo est, publicā amplitudinē cū priuata dignitate defendere. Neq; enim minor hęc iniuria Quiritū, quàm olim fuit uiolata Lucretia: neq; nobis deerit Brutus, qui contra Tarquiniū se ad libertatē recuperandā huic populo præbeat ducem. Et in istos primū quos nobis præponis, deinde & in te ferrum stringemus. Quod in multos Imperatores, & quidem leuiores ob causas, fecimus.

Hæc profectò Constantinum, nisi lapidem eum, aut truncum existima-

xistimamus, permouissent. Quæ si populus non dixisset, tamen dicere apud se, & his passim uerbis fremere, credibile erat: Eamus nunc, & dicamus Cōstantinū gratificari uoluisse Syluestro, quē tot hominum odijs, tot gladijs subijceret, ut uix, quantum sentio, unū Syluester diē in uita facturus fuisset. Nam eo, paucisq; alijs absumptis, uidetur omnis sublatum iri de pectoribus Romanorum, tam diræ iniuriæ contumeliæq; suspicio. Age porrò, si fieri potest, concedamus, neq; preces, neq; minas, neq; ullam rationē aliquid profecisse, perstarcq; adhuc Constantinum, nec uelle à suscepta semel persuasione discedere: quis non ad Syluestri orationē, si res uera fuisset, unquam commotum assentiatur? quæ talis haud dubiè fuisset. A

Princeps optime, ac fili Cæsar, pietatem quidem tuam tam pronam, tamq; effusam, non possum non amare atq; amplecti: uerunta men quod in offerendis Deo muneribus, immolandisq; uictimis nonnihil erres, minimè demiror, quippe qui adhuc es in Christiana militia tyro. Vt nō decebat olim à sacerdote omnem pecudem, feramq; & ouem sacrificari: ita non omne ab eodem accipiendum est munus. Ego sacerdos sum, ac pont. qui dispicere debeo quid ad altare patiar offerri: ne fortè, non dico immundum animal offeratur, sed uipera aut serpens. Itaq; sic habeas. Si foret tui iuris, partem imperij cum regina orbis Roma alteri tradere, quàm filijs, quod minimè sentio, si populus hic, si Italia, si cæteræ nationes sustinerent, ut quos oderunt, & quorum religionem adhuc respuunt, capti illecebris seculi, eorum imperio obnoxij esse uellent, quod impossibile est: tamen si quid mihi credendū putas, fili amantissime, ut tibi assentiar, ulla adduci ratione non possum: nisi uellē mihi ipsi esse dissimilis, & conditionem meam obliuisci, ac propemodum dominum Iesum abnegare. Tua enim munera, siue (ut tu uis) tuę remunerationes, & gloriam, & innocentiam, & sanctimoniam meam, atq; omnium qui mihi successuri sunt, pollucrent, ac prorsus euerterent, uiamq; ijs qui ad cognitionem ueritatis uenturi sunt intercluderent. An uerò Helisæus à Naaman Syro, à lepra curato, mercedem accipere noluit: ego te curato accipiam? Ille munera respuit, ego regna mihi dari sinam? Ille personam prophetæ maculare noluit: ego personam Christi, quam in me gero, maculare potero? Cur aūt ille accipiendis muneribus personam prophetę maculari putauit? Nempe quòd uideri poterat uendere sacra, fœnerare donum Dei, indigere præsidijs hominum, eleuare atq; imminuere beneficij dignitatem. Maluit ergo sibi principes ac reges beneficiarios facere, quàm ipse beneficiarius illorum esse: imò ne mutua quidem beneficentia uti. Beatius est em̄ multo, ut inquit Dominus, dare, quàm accipere. Eadem mihi, atq; adeò maior est causa, cui etiā à Domino præcipitur dicente: Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dęmones eijcite: gratis accepistis, gratis date. Ego'ne tantum flagitiū B

admit-

A admittam Cæsar, ut Dei præcepta non exequar? ut gloriam meam polluam? Melius est, ut inquit Paulus, mihi mori, quam ut gloriam meam quis euacuet. Gloria nostra est, apud Deum honorificari ministerium nostrum. ut idem inquit: Vobis dico Gentibus, quãdiu ego quidem sum Gentium apostolus, glorificabo ministeriũ meum. Ego, Cæsar, alijs quoque sim & exemplum & causa delinquendi, Christianus homo, sacerdos Dei, pontifex Romanus, uicarius Christi? Iam uerò innocentia sacerdotum quomodo incolumis erit inter opes, inter magistratus, inter administrationem seculariũ negotiorum? Ideo'ne terrenis renunciamus, ut eadem uberiora assequamur? Et priuata abiecimus, ut aliena possideamus, & publica? Nostræ erunt urbes, nostra tributa, nostra uectigalia. Et cur clericos, si hæc fecerimus, nos uocari licebit? Pars nostra siue sors, quæ Græcè dicitur κλῆρος, dominatus est, non terrenus, sed cœlestis. Leuitæ, qui ijdem clerici sunt, partem cum fratribus non fuêre sortiti: & tu nos iubes etiam fratrum sortiri portionem? Quo mihi diuitias atque opes, qui domini uoce iubeor nec de crastino esse solicitus? & cui dictum est ab illo: Nolite thesaurizare super terram, nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis uestris? Et: Difficilius est diuitẽ introire in regnum cœlorũ, quàm
B camelum per foramẽ acus transire? Ideoque pauperes sibi ministros elegit, & qui omnia reliquerunt, ut eum sequerentur: & paupertatis ipse fuit exemplum. Vsqueadeò diuitiarum pecuniarumque tractatio innocentiæ inimica est, non modò possessio illarum atque dominatus. Vnus Iudas, qui loculos habebat, & portabat quæ mittebantur, præuaricatus est: & amore pecuniæ, cui assueuerat, magistrum, Dominum Deum, & reprehendit, & prodidit. Itaque uereor, Cæsar, ne me ex Petro facias Iudam. Audi etiam quid Paulus dicat: Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium quòd nec auferre quid possumus: habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa, & inutilia, & nociua: quæ mergunt homines in interitũ & perditionẽ. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerũt se doloribus multis. Tu aũt homo Dei hæc fuge. Et tu me accipere iubes, Cæsar, quæ uelut uenenum effugere debeo? & quis præterea (pro tua prudentia, Cæsar, consideres) quis inter hæc diuinis rebus faciendis locus? Apostoli, quibusdam indignantibus quòd uiduæ ipsorum in ministerio quotidiano despicerentur, responderunt: non esse æquum, relinquere se uerbũ Dei, & ministrare mensis: & tamen uiduis ministrare, quãto aliud est quàm exigere uectigalia? curare ærarium? stipendium numerare militibus? & mille alijs curis huiusmodi implicari? Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularib. inquit Paulus. Nũquid

Aaron,

Aaron, cum cæteris Leuitici generis, aliud quàm Domini taberna- A
culum procurabat? Eius filij, quia ignem alienum in thuribula sum
pserant, igni cœlesti conflagrauerunt. Et tu iubes nos ignem secu-
larium diuitiarum, uetitum ac prophanum, in sacrata thuribula, id
est, in sacerdotalia opera sumere? Num Eleazar, num Phinees, num
cæteri pontifices, ministriq; aut tabernaculi aut templi, quicquam
nisi quod ad rem diuinam pertineret, administrabant, dico: imò ad
ministrare poterant, si officio suo satisfacere uolebant? Quòd si no
lint, audiant execrationē Domini dicentis: Maledicti qui opus Do
mini faciunt negligenter. Quæ execratio quùm in omnes, tum in
pontifices maximè cadit. O' quantum est pōtificale munus? Quan-
tum est, caput esse Ecclesiæ? Quantum est, præponi pastorem tanto
ouili: è cuius manu uniuscuiusq; agni, ouisq; amissæ sanguis exigi-
tur? Cui dictū est: Si amas me plus quàm alij, ut fateris, pasce agnos
meos. Iterū: Si amas me, ut fateris, pasce oues meas. Tertiò, Si amas
me, pasce oues meas. Et tu iubes Cæsar, capras etiā pascere, & por-
cos, qui nequeunt ab eodem pastore custodiri? Quid quòd me re-
gem facere uis, aut potius Cæsarem, id est, regū principem? Domi-
nus Iesus Christus Deus & homo, rex & sacerdos, quum se regem
affirmaret, audi de quo regno loquutus est: Regnum meū (inquit)
non est de hoc mundo: si enim de hoc mundo esset regnum meū,
ministri mei utiq; decertarent. Et quę fuit prima uox, ac frequenter B
clamor prædicationis eius? non'ne hæc: Pœnitentiam agite, ap-
propinquauit enim regnum cœlorum? Appropinquauit regnum
Dei, Cui cōparabitur regnum cœlorum? non'ne cum hęc dixit, re-
gnum seculare nihil ad se pertinere declarauit? Eoq; non modò re-
gnum huiusmodi non quæsiuit, sed oblatum quoque accipere no-
luit. Nam cùm intelligeret aliquādo populos destinasse, ut eū rape-
rent, regemq; facerent, in montium solitudines fugit. Quod nobis
qui locum ipsius tenemus, non solum exemplo dedit imitandum,
sed etiam præcepto, inquiens: Principes Gentium dominantur eo-
rum, & qui maiores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit
inter uos: sed quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, sit uester mi-
nister: & qui uoluerit primus inter uos esse, erit uester seruus. Sicut
filius hominis non uenit ut ministretur ei, sed ut ministret, & det a-
nimam suam redemptionem pro multis. Iudices olim Deus, ut sci-
as Cæsar, constituit super Israel, non reges, populumq; sibi nomen
regium postulantem detestatus est. Nec aliter ob duritiam cordis
illorum regem dedit, quàm quòd repudiū permiserat, quod in no-
ua lege reuocauit. Et ego regnum accipiam, qui uix iudex esse per-
mittor? An'nescitis, inquit Paulus, quòd sancti de hoc mundo iudi
cabunt? Et si in uobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de mi-
nimis iudicetis? Nescitis quòd angelos iudicabimus? quanto ma-
gis secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles
qui

A qui ſunt in eccleſia, eos conſtituit ad iudicandum. At qui iudices de rebus controuerſis tantummodo iudicabant, non etiam tributa exigebant. Ego exigam, qui ſcio à Domino interrogatum Petrum, à quibus nam reges terræ acciperent tributum, cenſum ue, à filijs an ab alienis? Et quum hic reſpondiſſet, ab alienis: ab eodem dictum, ergo liberi ſunt filij. Quòd ſi omēs filij mei ſunt, Cęſar, ut certè ſunt: omnes liberi erunt, nihil quiſquam ſoluet. Igitur non eſt opus mihi tua donatione, qua nihil aſſecuturus ſum præter laborem: quem ut minimè debeo, ita minimè poſſum ferre. Quid quòd neceſſe haberem, poteſtatem exercere ſanguinis, punire ſontes, bella gerere, urbes diripere, regiones ferro igniq; uaſtare? Aliter non eſt quòd ſperem, poſſe me tueri quæ tradidiſſes. Et ſi hæc fecero, ſacerdos, pontifex, Chriſti uicarius ſum? Vt illum in me tonantem audiam, atque dicentem: Domus mea domus orationis uocabitur omnibus gentibus, & tu feciſti eam ſpeluncam latronum. Non ueni in mundum (inquit Dominus) ut iudicem mundum, ſed liberē eum: & ego qui illi ſucceſsi, cauſa mortium ero? cui in perſona Petri dictū eſt: Conuerte gladium tuum in locum ſuum. omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Ne defendere quidem ferro nos licet. Siquidem defendere dominum Petrus uolebat, cum auriculam abſcidit ſeruo. Et tu diuitiarum aut comparandarum, aut tuendarum
B cauſa, uti ferro nos iubes? Noſtra poteſtas, eſt poteſtas clauium, dicente Domino: Tibi dabo claues regni cœlorum. quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis: & portæ inferi non præualebunt aduerſus eas. Nihil ad hanc poteſtatem, nihil ad hanc dignationem, nihil ad hoc regnum adijci poteſt. Quo qui contentus non eſt, aliud ſibi quoddam à diabolo poſtulat, qui etiam Domino dicere auſus eſt: Tibi dabo omnia regna mundi, ſi cadens in terram adoraueris me. Quare, Cæſar, cum pace tua dictū ſit, Noli mihi diabolus effici: qui Chriſtum, id eſt, me, regna mūdi à te data accipere iubeas. Malo eīm illa ſpernere, quàm poſsidere. Et ut aliquid de infidelibus, ſed ut ſpero, futuris fidelib. loquar, noli me de angelo lucis reddere illis angelum tenebrarum, quorum corda ad pietatem inducere uolo, nō ipſorū ceruici iugum imponere: & gladio quod eſt uerbum Dei, non gladio ferri mihi ſubijcere: ne deteriores efficiantur, ne recalcitrent, ne cornu me feriant, ne nomen Dei meo irritati errore blaſphemēt. Filios mihi cariſsimos uolo reddere, non ſeruos: adoptare, non emere: generare, non manu capere: animas eorum offerre ſacrificium Deo, non diabolo corpora. Diſcite à me (inquit Dominus) quia mitis ſum, & humili corde. Capite iugū meum, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Iugū enim meum ſuaue, & pondus meum leue. Cuius ad extremum, finem faciam, illam in hac re ſentētiā accipe, quā quaſi inter me & te tulit: Reddite quæ

Rr ſunt

sunt Cæsaris, Cęsari: & quæ sunt Dei, Deo. Quo fit, ut nec tu Cęsar A
tua relinquere, neque ego quæ Cæsaris sunt accipere debeam: quæ uel si milies offeras, nunquam accipiam.

Ad hanc Syluestri orationem Apostolico uiro dignã, quid esset quod amplius Constantinus posset opponere? Quod quum ita sit, qui aiunt donationem factam esse, nónne iniuriosi sunt in Cõstantinum, quem suos priuare, imperiumq́ Rom. uoluisse conuellere: iniuriosi in S.P.Q.R. Italiam, totumq́ Occidentem, quem contra ius phasq́ imperiũ mutari permisisse: iniuriosi in Syluestrũ, quem indignam sancto uiro donationem acceptam habuisse: iniuriosi in summum Pont. cui licere terrenis potiri regnis, & Rom. moderari imperiũ, arbitrantur? Hæc tamen omnia eò pertinent, ut appareat, Constantinum inter tot impedimenta nunquam fuisse facturum, ut rem Romanam Syluestro ex maxima parte donaret, quod isti aiunt. Age porrò, ut credamus istam donationem, de qua facit pagina uestra mentionem: debet constare etiam de acceptatione Syluestri. Nunc de illa non constat. At credibile est, dicitis, ratam hunc habuisse donationem. Ita credo: nec ratam habuisse modò, uerumetiam petisse, rogasse, precib. extorsisse, credibile est. Quid uos credibile, quod præter opinionem est hominum, dicitis? Nec quia in pagina priuilegij de donatione fit mentio, putandum est fuisse acceptatam. Sed econtrariò: quia non fit mentio de acceptatione, dicendum est non fuisse donatum. Ita plus contra uos facit, hunc donum respuisse, quàm illum dare uoluisse: & beneficium in inuitum non confertur. Neq; uerò tantum donata respuisse Syluestrum suspicari debemus: sed tacitè etiam indicasse, nec illum dare iustè, nec se iurè accipere posse. Sed ô cæcã semper, inconsultamq́ auariciam. Demus, ut tabulas quoque de assensu Syluestri proferre possitis, ueras, incorruptas, synceras: num protinus donata sunt, quæ in tabulis continentur? Vbi possessio? ubi in manus traditio? Nam si chartam modò Constantinus dat, non gratificari Syluestro uoluit, sed illudere. Verisimile est, dicitis: qui donat quippiã, eum & possessionem tradere. Videte quid loquamini: quum possessionẽ non esse datam constet, & an datum sit ius ambigitur: uerisimile est, qui possessionem non dedit, eum ne ius quidem dare uoluisse. An non constat, possessionem nunquam traditam fuisse? quod negare, impudentissimum est. Nunquid Syluestrum Constantinus in Capitolium, quasi triumphantẽm, inter frequentium Quiritum, sed infidelium, plausum duxit? In sella aurea, simul assistente uniuerso senatu, collocauit? Magistratus pro sua quemq; dignitate regem salutare & adorare iussit? Hæc erga nouos principes fieri solent: non tantum aliquod palatium, uelut Lateranense, tradi. Nũ postea per uniuersam Italiam circunduxit? Adijt cũ illo Gallias? Adijt Hispanias? Adijt Germanos, cæterumq́ Occidẽtem? Aut si grauabãtur ambo

A ambo tantum obire terrarum, quibus'nam tam ingens officium delegarunt, qui & Cæsaris uice traderent possessionem, & Syluestri acciperent? Magni hi uiri, atque eximiæ auctoritatis esse debuerunt: & tamen qui fuerint, ignoramus. Nostra memoria, ut exempla uetusta omittam, nunquam aliter factitatum uidimus, quum quis aut urbis, aut regionis, aut prouinciæ dominus factus est, ita demũ traditam existimari possesionem, si magistratus pristini summoueantur, nouique subrogentur. Hoc si tunc Syluester fieri nõ postulasset, tamen magnificentiæ Constantini intererat, ut declararet non uerbo se, sed re possessionẽ tradere; suos præsides amouere, aliosque ab illo substitui iubere. Non traditur possessio, quæ penes eosdem remanet, qui possidebant: & nouus dominus illos summouere non audet. Sed fac istud quoque non obstare, & nihilominus putari Syluestrum possedisse: atque omnia præter morem, præterque naturam tunc esse dicamus administrata. Postquam ille abijt, quos prouincijs, urbibusque rectores Syluester præposuit? quæ bella gessit? quas nationes ad arma spectãtes oppressit? per quos hæc administrauit? Nihil horum scimus, respondetis: ita puto, nocturno tempore hæc omia gesta sunt, & ideo nemo uidit. Age, fuit in possessione Syluester? Quis eum de possessione deiecit? Nã perpetuò in possessione nõ fuit, neque successorũ aliquis saltẽ, usque ad Gregoriũ Magnũ, qui
B & ipse caruit possessione. Qui extra possessionẽ est, nec se ab ea deiectũ probare potest, is profectò nũquã possedit: & si se possedisse dicat, insanit. Vides ut te insanũ etiã probo? Alioquin dic quis papam deiecit? ipse'ne Cõstantinus, an eius filij, an Iulianus, an aliquis alius Cæsar? Profer nomen expulsoris, profer tẽpus: unde primum, unde secundò, ac deinceps expulsus est. Num per seditionẽ, & cædes, an sine his? conirarunt in eũ pariter nationes, an quæ prima? Quid? nemo omniũ auxilio fuit? Ne illorũ quidẽ qui per Syluestrũ, alium'ue papam præpositi urbibus ac prouincijs erant? Vno die uniuersa amisit, an paulatim & per partes? Restitit ipse suique magistratus, an ad primũ tumultũ se abdicarũt? Quid? ipsi uictores non in eã fæcẽ hominũ, quã indignã imperio ducebant, ferro grassati sunt? In ultionem cõtumeliæ; in tutelam occupatæ dominationis, in contemptum religionis nostræ, in ipsum etiam posteritatis exemplum. Omninò eorũ qui uicti sunt, nemo fugam cæpit? nemo latuit? nemo timuit? O admirabilẽ casum. Imperium Romanũ tantis laboribus, tanta cura partum, tam placidè, tam quietè à Christianis sacerdotibus uel partum est, uel amissum, ut nullus cruor, nullũ bellum, nulla querela intercesserit. Et quod nõ minus admirari debeas, per quos hoc gestum sit, quo tempore, quomodo, quandiu, prorsus ignotum. Putes in syluis inter arbores regnasse Syluestrũ, non Romæ, & inter homines: & ab hybernis imbrib. frigoribusque, non ab hominib. eiectũ. Quis nõ habet cognitũ, qui paulo plura lectitarit;

quot reges Romæ, quot cōsules, quot dictatores, quot tribuni plebis, quot censores, quot ædiles creati fuerint? nemoq́ ex tāta hominū copia, ex tanta uetustate nos fugit. Scimus itē quot Atheniensiū duces, quot Thebanorū, quot Lacedæmoniorū extiterint, pugnas eorū terrestres, naualesq́ uniuersas tenemus. Non ignoramus qui reges Persarū, Medorū, Chaldęorum, Hebręorū fuerint, aliorūq́ plurimorum. Et quomodo horum quisq́ aut acceperit regnum, aut perdiderit, aut recuperauerit. Romanū autem, siue Syluestrianum imperiū, qua ratione incœperit, aut qua desierit, quando, per quos, in ipsa quoq́ urbe nescitur. Interrogo, num quos harum rerum testes, auctoresq́ proferre possitis? nullos respondetis. Et nō pudet uos non tam homines quàm pecudes dicere, uerisimile esse Syluestrum possedisse? Quod quia uos non potestis, ego econtrariò docebo, ad ultimum usq́ diem uitæ, Constantinum, & gradatim deinceps omnes Cæsares possedisse, ut ne quid habeatis quod hiscere possitis. At perdifficile est, & magni (ut opinor) operis hoc docere. Euoluantur omnes Latinæ, Græcæq́ historiæ: citentur cæteri auctores, qui de illis meminere temporibus: at neminem reperies, in hac re ab alio discrepare. Vnum ex mille testimonijs sufficiat, Eutropius, qui Constantinum, qui tres Constantini filios à patre relictos, dominos orbis terrarū uidit, qui de Iuliano filio fratris Constantini ita scribit: Hic Iulianus, qui fuit diaconus in Romana ecclesia, Imperatorq́ effectus, apostatauit in idolorū cultu, rerum potitus est, ingentiq́ apparatu Parthis intulit bellū: cui expeditioni ego quoq́ interfui. Nec de donatione Imperij occidentis tacuisset: nec paulo pòst de Iouiano, qui successit Iuliano, ita dixisset: Pacem cum Sapore necessariam quidem, sed ignobilem fecit, mutatis finib. ac nonnulla imperij Romani parte tradita: quod ante, ex quo Rom. imperium conditum erat, nunquam accidit. Quinetiam legiones nostræ apud Claudium Propontum Telestinum, & in Hispania apud Numantiam, & in Numidia, sub iugo missæ sunt, ut nihil tamen finium traderetur. Hoc loco libet uos, qui nuperrimè defuncti estis, conuenire Pont. Rom. & te Eugeni, qui uiuis, cum Felicis tamen uenia. Cur donationem Constantini magno ore iactitatis, frequenterq́ uos ultores erepti Imperij quibusdam regib. principibusq́ minamini: & cōfessionem quandam seruitutis à Cæsare, dū coronādus est, & à nōnullis alijs principib. extorquetis? Veluti ab rege Neap. atq́ Siciliæ, id q́ nunquā aliquis ueterū Roman. pontificū fecit: non Damasus apud Theodosiū, non Syrinus apud Archadiū, non Anastasius apud Honorium, nō Iohannes apud Iustinianū, nō alij apud alios sanctissimi papę apud optimos Cęsares: sed semp illorū Romā Italiamq́ cū prouincijs quos nominaui, fuisse professi sunt. Eoq́ numismata aurea, ut de alijs monumentis sileam, templis'que urbis Romæ, circumferuntur, non Græcis, sed

Latinis

A Latinis literis inscripta, Constantini iam Christiani: & deinceps cunctorũ fermè Imperatorum, quorum multa penes me sunt, cum hac plerunque subscriptione, subter imaginem crucis, Concordia orbis: qualia infinita reperirentur summorũ pontificũ, si unquã Romæ imperassetis, quę nulla reperiuntur, neq; aurea, neq; argẽtea, neq; ab aliquo uisa memorantur. & tamen necesse erat illo tẽpore propriũ habere numisma, quisquis imperiũ Romæ teneret, saltem sub imagine Saluatoris aut Petri. Proh imperitiam hominum: non cernitis, si donatio Constantini uera est, Cæsari, de Latino loquor, nihil relinqui? En qualis Imperator, qualis rex Romanorum erit, cuius regnum si quis habeat, nec aliud habeat, omnino nihil habeat. Quòd si itaque palàm est Syluestrum non possedisse, hoc est, Constantinum non tradidisse possessionem: haud dubium erit, ne ius quidem, ut dixi, dedisse possidendi: nisi dicitis, ius quidem datum, sed aliqua causa possessionem non traditam. Ita planè dabat, quod minime futurũ intelligebat? dabat, quod tradere non poterat? dabat, quod non prius uenire in manus eius cui dabatur, possibile erat, quàm esset extinctum? dabat donum, quod ante 50 annos, aut nunquam, ualiturum foret? Verùm hoc loqui aut sentire, insanum est. Sed iam tempus est, ne longior fiam, causæ aduersariorum iam cõcisæ atque laceratæ lethale uulnus imprimere, & uno eam iugu-
B lare ictu. Omnis ferè historia, quæ nomen historiæ meretur, Constantinum à puero cum patre Constantio Christianum refert, multo etiam ante pontificatum Syluestri: ut Eusebius ecclesiasticæ scriptor historiæ, quem Rufinus non in postremis doctus, in Latinum interpretatus, duo uolumina de Æuo adiecit: quorum uterq; penè Constantini temporib. fuit. Adde huc etiam testimonium Romani pontificis, qui his rebus gerendis non interfuit, sed præfuit: non testis, sed auctor: nõ alieni negocij, sed sui narrator. Is est Melchiades papa, qui proximus fuit ante Syluestrũ, qui ita ait: Ecclesia ad hoc usque peruenit, ut non solum Gentes, sed etiã Rom. principes, qui totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi, & ad fidei sacramenta concurrerent. E quib. uir religiosissimus Const. primus fidem ueritatis patiẽter adeptus, licentiam dedit per uniuersum orbem sub suo degentibus imperio, non solum fieri Christianos, sed etiam fabricandi ecclesias, & prędia constituit tribuenda. Denique præfatus princeps dona immensa contulit, & fabricam templi primæ sedis beati Petri instituit: adeò ut sedem imperialem relinqueret, & beato Petro suisq; successoribus profuturam concederet. En nihil Melchiades à Constantino donatum ait, nisi palatium Lateranense, & prædia, de quibus Gregorius in Registro facit sæpissimè mentionem. Vbi sunt qui in dubium uocari non sinunt, donatio Cõstantini ualeat, nec ne: cũ illa donatio fuerit & ante Syluestrum, & rerũ tantũmodo priuatarũ? Quę res quanquã plana &

aperta sit, tamen de ipso quod isti stolidi proferre solent, priuilegio A differendum est. Et ante omnia non modò ille qui Gratianus uideri uoluit, qui nonnulla ad opus Gratiani adiecit, improbitatis arguendus est: uerumetiam inscitiæ, qui opinatur paginam priuilegij apud Gratianum contineri, quod neque docti unquam putarunt, & in uetustissimis quibusq; codicibus Decretorum nō inuenitur. Et si quo in loco huius rei Gratianus meminisset, nō in hoc ubi isti collocant seriem, ipsam orationem abrumpentes, sed in eo ubi agit de Ludouici pactione, meminisset.

Præterea duo milia locorum in decretis sunt, quæ ab huius loci fide dissentiant: quorū unus est ibi, ubi(quæ superius retuli) Melchiadis uerba ponuntur. Nonnulli eum qui hoc capitulum adiecit, aiunt uocatum Paleam, uel uero nomine: uel ideo, quòd quæ de suo adiunxit, ad Gratianum comparata, instar palearum iuxta frumenta existimentur. Vtcunq; sit, indignissimū est credere, quæ ab hoc adiecta sunt, ea Decretorum collectorem aut ignorasse, aut magni fecisse, habuisseq; pro ueris. Bene habet, sufficit, uicimus. Primùm, quòd hoc Gratianus non ait, ut isti mentiebantur: imò adeò (ut ex infinitis locis datur intelligi) negat atq; confutat: deinde, quòd unum & ignotum, & nullius auctoritatis ac nauci hominem afferūt, ita etiam stolidum, ut ea Gratiano affinxerit, quæ cum cęteris illius dictis congruere non possent. Hunc ergo uos auctorem profertis? B Huius unius testimonio utimini? Huius chartulam ad tātæ rei confirmationem, contra sexcenta probationum genera recitatis? At ego expectaueram, ut aurea sigilla, marmoratos titulos, mille auctores ostenderetis. Sed ipse, dicitis, Palea auctorem profert, fontem historię ostendit, & Gelasium papam cum multis episcopis in testimoniū citat Ex gestis, inquit, Syluestri, quæ beatus Gelasius in concilio 70. episcoporum, à catholicis legi commemorat, & pro antiquo usu multas hoc dicit ecclesias imitari. In quibus legitur: Constantinus, &c. Multo superius, ubi de libris legendis, & non legendis agitur, etiā dixerat: Actus beati Syluestri præsulis, licet eius qui scripsit nomen ignoramus: à multis tamen in urbe Roma catholicis legi cognouimus, & pro antiquo usu imitantur ecclesiæ. Mira hæc auctoritas, mirum testimonium, inexpugnabilis probatio.

Dono uobis hoc, Gelasium, dum de Concilio 70. episcoporum loquitur, id dixisse. Num id dixit, paginam priuilegij in beatissimi Syluestri gestis legi? Is uerò tantū agit, gesta Syluestri legi, & hoc Romæ, cuius ecclesiæ auctoritatem multæ aliæ sequuntur. Quod ego non nego, concedo, fateor: me quoq; unà cum Gelasio testem exhibeo. Verùm quid uobis ista res prodest, nisi ut in adducendis testibus mentiri uoluisse uideamini? Ignoratur nomē eius qui hoc decretis adscripsit, & solus hoc dicit. Ignoratur nomen eius qui scripsit historiam, & solus is falsò testis affertur. Et uos boni uiri atque prudentes,

prudentes, hoc satis superq; esse ad tantæ rei testimonium existimatis? At uidete quantum inter meum intersit, uestrumq; iudicium. Ego'ne, si hoc quidem apud gesta Syluestri priuilegium contineretur, pro uero habendū putarem? cum historia illa non historia sit, sed poetica & impudentissima fabula, ut posterius ostendam: nec quisquam alius, alicuius duntaxat auctoritatis, de hoc priuilegio habeat mentionem. Et Iacobus Voraginensis, propensus in amorem clericorum, ut archiepiscopus, tamen in gestis sanctorum, de donatione Constantini, ut fabulosa, nec digna quæ inter gesta Syluestri poneretur, silentium egit: lata quodammodo sententia contra eos, si qui hæc literis mandauissent. Sed ipsum falsarium, ac uerè paleā, non triticum, obtorto collo in iudicium trahere uolo. Quid ais falsarie? Vnde fit, quòd istud priuilegium inter Syluestri gesta non legimus? Credo rarus hic liber est, difficilisq; inuētu, nec uulgò habetur: sed tanquam fasti olim à pontificibus, aut libri Sibyllini à decemuiris custoditur. Lingua Græca, aut Syriaca, aut Chaldaica scriptus est. Testatur Gelasius, à multis catholicis legi. Voraginensis de eo meminit. Nos quoq; mille & antiquè scripta exemplaria uidimus: & in omni ferè cathedrali ecclesia, cum adest Syluestri natalis dies, lectitantur: & tamen nemo se illic legisse istud ait, quòd tu affingis, nemo audisse, nemo somniasse. An alia quædam fortassis historia est? Et quæ'nam ista erit? Ego aliam nescio, nec abs te aliā dici interpretor. Quippe de ea tu loqueris, quam Gelasius apud multas ecclesias lectitari refert. In hac autem tuū priuilegiū non inuenimus. Quòd si istud in uita Syluestri non legitur, quid tu ita legi tradidisti? Quid in tanta re iocari es ausus? & leuium hominum cupiditatem eludere? Sed stultus sum, qui illius potius insector audaciā, quàm istorum dementiam, qui crediderunt. Si quis apud Græcos, apud Hebræos, apud Barbaros diceret, hoc esse memoriæ proditum, non'ne iuberetis nominare auctorem, proferri codicem? & locum ab interprete fideli exponi, antequam crederetis? Nunc de lingua uestra, de notissimo codice fit mētio: & uos tam incredibile factum, aut non inquiritū, aut cum scriptum non reperiatis: tam prona estis credulitate, ut pro scripto habeatis, atq; pro uero? Et hoc titulo cōtenti, terras miscetis & maria: & quasi nullum subsit dubiū, eos q̄ uobis nō credūt, terrore bellorū, alijsq; minis prosequimini. Bone Iesu, quanta uis, quāta diuinitas est ueritatis, quæ per sese, sine magno conatu ab omnib. dolis ac fallacijs se ipsam defendit: ut nō immeritò, cū esset apud Dariū regē exorta cōtentio, qd foret maximè ualidū, & alius aliud diceret, tributa sit palma ueritati. Quia cū sacerdotib. nō cum secularib. mihi res est, Ecclesiastica magis quàm secularia sunt exēpla repetenda. Iudas Machabæus, cū dimissis Romam legatis, fœdus, amicitiamq; à senatu impetrasset, curauit uerba fœderis in æs incidenda, Hierosolymam'que portanda. Taceo

de lapideis Decalogi tabulis, quas Deus Moysi dedit. Ista uerò tã magnifica Constantini,& tam inaudita donatio, nullis neq; in auro, neq; in argento, neq; in ære, neq; in marmore, neq; postremò in libris, probari documentis potest: sed tantum (si isti credimus) in charta, siue membrana. Iobal primus Musices auctor (ut est apud Iosephum) cum esset à maioribus tradita per manus opinio, res humanas semel aqua, iterum igni delendas: doctrinam suam duabus columnis inscripsit, latericia contra ignem, lapidea contra aquas: quæ ad Ioseph æuum (ut idem scribit) permansit, ut suum in omnes beneficium semper extaret. Et apud Romanos, rusticanos adhuc, & agrestes, cum paruæ & raræ literæ essent, tamen leges duodecim tabularum in æs fuerunt incisæ, quæ in capta atq; incensa à Gallis urbe incolumes postea sunt repertæ. Adeò duo maxima in rebus humanis, uidelicet diuturnitatem temporis, & fortunæ uiolentiã, uincit circumspecta prouidentia. Constantinus uerò, orbis terrarum donationem, papyro tantum & atramento signauit: cum præsertim machinator fabulæ (quisquis ille fuit) faciat Constantinum dicentem, se credere, non defore qui donationem hanc impia auiditate rescinderent. Hoc times Cõstantine, & non caues, ne ij qui Romam Syluestro eriperent, chartulam quoq; surriperent? Quid ipse Syluester? Pro se nihil agit? ita omnia Constantino remittit? ita securus ac segnis est? In tanto negocio nihil sibi, nihil ecclesiæ suæ, nihil posteritati prospicit? En cui imperium Romanum administrandum committis, qui tam magnæ rei, tantoq; aut lucro aut periculo indormit: siquidem sublata chartula, priuilegij donatio, utique ætate procedente, probari non poterit. Paginam priuilegij appellat homo uesanus: priuilegium'ne tu (libet uelut præsentem insectari) uocas donationẽ orbis terrarũ, & hoc in pagina uis esse scriptum, & isto genere orationis usum esse Constantinum? Si titulus absurdus est, qualia cætera existimemus?

Constantinus Imperator, quarto die sui baptismatis, priuilegium Romanæ Ecclesiæ pontifici contulit: ut in urbe Roma sacerdotes, ita hunc caput habeant, sicut iudices regem. Hoc in ipsa Syluestri historia continetur.

Ex quo dubitari non potest, ubi'nam scriptum significetur priuilegium. Sed more eorum qui mendacia machinantur, à uero incepit, ut sequentibus, quæ falsa sunt, conciliet fidem. ut Sinon apud Vergilium:

Cuncta equidem, tibi rex, fuerint quæcunque, fatebor:
Vera (inquit) nec me Argolica de gente negabo.

Hoc primùm, deinde falsa subiecit. Ita & hoc loco noster Sinon facit. qui quũ à uerò incœpisset, adiecit:

In eo priuilegio ita inter cætera legitur: Vtile iudicauimus unà cum omnibus satrapis nostris, & uniuerso Senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo, imperio Ro-

A *rio Romanæ ecclesiæ subiacenti: ut sicut beatus Petrus in terris uicarius Dei uidetur esse constitutus, ita & pontifices ipsius principis Apostolorum uicem, principatus potestatem, amplius quàm terrenæ imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere uideretur, concessam à nobis nostro' que Imperio obtineant.*

O' scelerate atq; malefice, eadem quã affers in testimoniũ, refert historia: longo tẽpore neminem senatorij ordinis uoluisse accipere religionẽ Christianam, & Cõstantinum pauperes solicitasse precio ad baptismũ. Et tu ais, intra primos statim dies, senatũ, optimates, satrapas, quasi iã Christianos, de honestanda ecclesia Romana cum Cæsare decreuisse? Quid quòd uis interfuisse satrapas? O' cautes, O' stipes. Sic loquũtur Cæsares? Sic concipi solent decreta Romana? Quis inquã, satrapas in cõsilijs Romanorũ nominari audiuit? Nõ teneo memoria unquã legisse me ullum, nõ modo Romanum, sed ne in Romanorũ quidem prouincijs satrapam nominatum. At hic Imperatoris satrapas uocat, eosq; Senatui præponit: quũ omes honores, etiam qui principi deferuntur, tantũ à senatu decernãtur, adiuncto Populoq; Romano. Hinc est quòd in lapidibus uetustis, aut tabulis æreis, aut numismatis duas literas uidemus, S. C. id est, Senatus consulto: uel quatuor, S. P. Q. R. hoc est, Senatus populusq; Romanus. Et ut Tertullianus meminit, quũ Pontius Pilatus

B de admirandis Christi actionibus ad Tyberium Cæsarem, non ad Senatũ scripsisset (siquidẽ magistratus ad senatũ de magnis rebus scribere consueuerant) Senatus hanc rem indignè tulit: Tyberioq; prærogatiuã ferenti, ut Iesus pro Deo coleretur, repugnauit, ob tacitam tantũmodo indignationẽ offensæ senatoriæ dignitatis. Et ut scias quantũ Senatus ualeat auctoritas, ne pro Deo coleretur, obtinuit. Quid quòd ais Optimates? quos aut primarios in Repub. intelligimus uiros, qui cur nominantur, quũ de cæteris magistratib. silentium fit? aut eos qui populares non sunt, beneuolentiã populi occupãtes, sed optimi cuiusq; & bonarũ partiũ studiosi, ac defensores, ut Cicero quadã oratione demonstrat. Ideoq; Cæsarẽ ante oppressam Rempub. popularem fuisse dicimus: Catonẽ ex optimatibus, quorũ differentiã Salustius explicauit. Neq; hi optimates magis quàm populares, aut cæteri boni uiri, dicũtur in consilio adhiberi. Sed quid mirum, si adhibentur optimates, ubi cunctus populus, si homini credimus, cum senatu & Cæsare iudicauit? Et is quidem Rom. ecclesiæ subiacens? & quis iste est populus? Romanus'ne? Ac cur nõ dicit populus Roman. potius quàm populus subiacẽs? Quæ noua ista cõtumelia est in Quirites, de quib. optimi Poetæ elogium est: *Tu regere imperio populos Romane memento?* Qui regit alios populos, ipse uocatur populus subiacens? quod inauditũ est. Nam in hoc, ut in multis epistolis Gregorius testatur, differt Romanus pontifex à cæteris, quòd solus est princeps liberi populi. Cæterùm

ita sit,

ita sit,ut uis.Non'ne & alij populi subiacent? An alios quoque significas? Quomodo fieri istud triduo' poterat,ut omnes populi subiacentes Rom. ecclesiæ,illi decreto adessent? Tametsi non omnis fex populi iudicabat. Quid,antequã subiecisset Romano pontifici populum Cõstantinus,subiectum uocaret? Quid,quod hi qui subiacentes uocantur,faciendo dicuntur præfuisse decreto? Quid,quod hoc ipsum dicuntur decreuisse, ut sint subiacentes,& ut ille cui subiacet,hos habeat subiacentes? Quid agis aliud,infelix,nisi ut iudices te uoluntatem fallendi habere,facultatem non habere? A

Eligentes nobis ipsum principem Apostolorum,uel eius uicarios, firmos apud Deum esse patronos. Et sicut nostra est terrena imperialis potentia,ita eius sacro sanctam Romanæ ecclesiæ decreuimus ueneranter honorare, & amplius quàm nostrum imperium,terrenumque thronum,sedem sacratissimam beati Petri gloriose exaltare,tribuentes ei potestatem & gloriam & dignitatem, atque uigorem & honorificentiam imperialem.

Reuiuisce paulisper Firmiane Lactanti, resisteque huic asino, tam uastè,immaniterque rudenti. Ita uerborum turgentium strepitu delectaẽ,ut eadem repetat & inculcet,quæ modo dixerat. Hunc'ne in modũ hoc æuo loquebanẽ Cæsarũ scribæ,ne dicam agasones? Elegit sibi illos Cõstantinus nõ patronos,sed (esse patronos) interposuit illud (esse) ut numerũ redderet cõcinniorẽ. Honesta ratio,barbarè loqui, ut uenustius currat oratio: si modò quid in tãta scabricia uenustũ esse potest. (Eligens principẽ Apostolorũ, uel eius uicarios) Nõ eligis Petrũ, & eius deinceps uicarios: sed aut hunc,exclusis illis: aut illos,hoc excluso. Et põtifices Rom. appellat uicarios Petri, quasi uel uiuat Petrus,uel minori dignitate sint cæteri quàm Petrus fuit. Nõne & illud barbarũ est, A' nobis, nostroque imperio: quasi imperiũ habeat animũ cõcedendi,& potestatẽ? Nec fuit contẽtus dicere (obtineãt) nisi etiã diceret (concessam) quũ satis alterũ esset. Et illud (firmos patronos) perquàm elegãs est. Scilicet firmos uult, ne pecunia corrumpãtur, aut metu labantur. Et illud (terrena imperialis potentia) duo adiectiua sine copula: & illud (ueneranter honorare) & illud (nostræ imperialis serenitatis mansuetudo) Lactantianã eloquentiã redolet, quũ de potẽtia agaẽ imperij, serenitatem nominare, & mansuetudinem, non amplitudinem & maiestatem. Quod etiam tumida superbia inflatum est, ut in illo quoque (gloriosè exaltare per gloriam & potestatem & dignitatẽ & uigorem & honorificentiam imperialem) quod ex Apoc. sumptum uidetur, ubi dicitur: Dignus est agnus qui occisus est, accipere uirtutem, & dignitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorẽ, & benedictionem. Frequenter, ut posterius liquebit, titulos Dei sibi arrogare fingitur Constantinus, & imitari uelle sermonem sacræ Scripturæ, quem nunquam legerat. B

Atqui

A *Atq; decernentes sancimus, ut principatum teneat tam super quatuor sedes, Alexandrinam, Antiochenā, Hierosolymitam, Constantinopolitanam, quàm etiam super omnes in uniuerso orbe terrarum Dei ecclesias. Etiam pontifex, qui per tempora ipsius sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ extiterit, celsior & princeps cun ctis sacerdotibus & totius mundi existat: & eius iudicio, quæ ad cultum Dei, & fidem Christianorum, uel stabilitatem procurandam fuerint, disponantur.*

Omitto hîc barbariem orationis, quòd (princeps sacerdotibus) pro sacerdotū dixit: & quòd in eodem loco posuit (extiterit & existat) & quū dixerit (in uniuerso orbe terrarū) iterū addit (totius mūdi) quasi quiddam diuersum, aut cœlū, quę mundi pars est, complecti uelit: quum bona pars orbis terrarum sub Roma nō esset: & quòd fidem Christianorum, uel stabilitatē procurandā, tanquā non possint simul esse, distinxerit: & quòd decernere & sancire miscuit, & ueluti prius cum cæteris Constantinus non iudicasset, decernere eum, & tanquam pœnam proponat sancire, & quidē unà cum populo sancire facit. Quis hoc Christianus pati queat: & non papam, qui hoc patitur, ac libens audit & recitat, censoriè seuereq; castiget, quòd quum à Christiano primatum acceperit Romana sedes, & id Gratiano testante, multisq; Græcorum octaua synodus declararit, accepisse dicatur à Constantino, uixdum Christiano, tanquam à
B Christo? Hoc ille modestissimus princeps, hoc pijssimus pontifex audire uoluisset? Absit tam graue ab utroq; eorum nephas. Quid, quòd multo est absurdius: capit'ne rerum natura, ut quis de Constantinopoli loqueretur, tanquā una patriarchaliū sediū, quæ nondū esset, nec patriarchalis, nec sedes, nec urbs Christiana, nec sic nominata, nec condita, nec ad condēdum destinata? Quippe priuilegium concessum est triduo quàm Constantinus esset effectus Christianus, quum Byzantium adhuc erat, non Cōstantinopolis. Mentiar, nisi hoc quoq; confiteatur hic stolidus. Scribit enim propè calcem priuilegij:

Vnde congruum prospeximus, nostrum imperium, & regiam potestatē, Orientalibus transferri regionibus, & in Byzantiæ prouinciæ optimo loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & illic nostrum constitui imperium.

Si ille aliò transferre uolebat imperium, nondum transtulerat: Si ille uolebat constituere imperium, nondum constituerat: sic si uolebat ædificare urbem, nondū ædificarat. Nō ergo fecisset mētionem de patriarchali, de una quatuor sediū, de Christiana, de sic nominata, de cōdita: de qua cōdenda (ut historiæ placet, quā Palea in testimoniū affert) ne quidē cogitarat. A' qua non uidet hæc belua, siue is Palea sit, siue alius quē Palea sequit̃, se dissentire. Vbi Const. nō sua spōte, sed inter quietē, admonitu Dei, nō Romę, sed Byzātij: nō intra paucos dies, sed post aliquot años, dicit̃ decreuisse de urbe cōdenda, nomēq; quòd in somnis edoctus fuerat, indidisse. Quis ergo non

non uidet, qui priuilegium composuit, eum diu post tempora Constantini fuisse? & quum uellet adornare mendacium, excidisse sibi quod antè dixisset, hæc gesta esse Romæ tertio die, quàm ille fuisset baptisatus: ut in eum decentissimè cadat tritum uetustate prouerbium, Mendaces memores esse oportere? Quid quòd Byzantiam prouinciam uocat, quod erat oppidū, nomine Byzantium, haudquaquā capax tantæ urbis condendæ? Nanq; muris complexa est Constantinopolis, uetus Byzantium, & hic in eius optimo loco ait urbem esse condendam. Quid quòd Thraciam, ubi positum erat Byzantium, uult esse in Oriente, quæ uergit ad Aquilonem? Opinor ignorabat Constantinus locum, quem condendæ urbi delegerat, sub quo cœlo esset: urbsq;, an prouincia, quanta eius mensura foret. A

Ecclesijs beatorum Apostolorum Petri & Pauli, pro continuatione luminariorum, possessionum prædia contulimus, & rebus diuersis eas ditauimus, & per nostram Imperialem iussionem sacrā, tam in Oriente, quàm in Occidente, quàm etiam à septentrione & meridionali plaga, uidelicet & in Iudæa, Græcia, Asia, Thracia, Aphrica & Italia, uel diuersis insulis, nostra largitate. Et concessimus, ea prorsus ratione, ut per manus beatissimi patris nostri Syluestri, summi pontificis, successorumq; eius omnia disponantur.

O furcifer, Ecclesiæ'ne, id est, templa Romę, erant Petro & Paulo dicatę? Quis eas extruxerat? quis ædificare ausus fuisset, quum nusquam foret, ut historia ait, Christianis locus, nisi secreta & latebræ? aut si qua templa Romæ fuissent, illis dicata Apostolis, non erant digna in quibus tanta luminaria accenderentur: ædiculę sacrę, non ædes: sacella, non templa: oratoria inter priuatos parietes, non publica delubra? Non ergo antè cura gerenda erat de luminaribus templorum, quàm de ipsis templis. Quid ais tu, qui facis Constantinum dicentem Petrum & Paulum beatos: Syluestrum uerò, cum adhuc uiuit, beatissimum: & suam, qui paulò antè fuisset ethnicus, iussionem sacram? Tanta'ne conferenda sunt pro continuandis luminaribus, ut totus orbis terrarum fatigetur? At quæ ista prædia sunt, præsertim possessionum? Prædiorum possessiones dicere solemus, non possessionum prædia. Das prædia: nec, quę prædia, explicas. Ditasti diuersis rebus, nec quando, nec quibus rebus ostendis. Vis plagas orbis à Syluestro disponi, nec pandis quo genere disponendi. Concessisti hæc antea: cur te hodie incepisse significas honorare ecclesiam Romanam, & ei priuilegium concedere? Hodie concedis? Hodie ditas? Cur dicis, Concessimus & ditauimus? Quid loqueris, aut quid sentis bestia? Cum fabulę machinatore mihi sermo est, non cum optimo principe Constantino. Sed quid in te ullam prudentiam, ullam doctrinam requiro, qui nullo ingenio, nulla literatura es præditus? Qui ais luminariorum, pro luminarium: B

a rium: & Orientalibus trãsferri regionibus, pro eo quod est, ad orientales tranferri regiones. Quid porrò? Istę'ne sunt quatuor plagę? quam orientalem numeras? Thraciam'ne? An(ut dixi)uergit ad Septentrionẽ? an Iudæam? At magis ad Meridiem spectat, utpote uicina Ægypto. Quam item Occidentalẽ? Italiam'ne? At hæc in Italia gerebantur, quã nemo illic agens Occidentalem uocat: quum Hispanias dicamus esse in Occidente: & Italia hinc ad Meridiem, illinc ad Arcton magis quàm ad Occidentẽ uergit. Quam Septentrionalem? An Thraciam? At ipse ad Oriẽtem esse uis. An Asiam? At hæc sola totum posside Orientem: Septentrionem uerò communem cum Europa. Quam Meridionalem? Certè Aphricam. At cur non aliquam nominatim prouinciam proferrebas? Nisi fortè Æthiopes Romano imperio suberant. Et nihilominus non habẽt locum Asia & Aphrica: quum orbem terrarum in quatuor diuidimus partes, & nominatim regiones singularũ referimus. Sed cur in tres, Asiam, Aphricã, Europã: nisi Asiam pro Asiatica prouincia, Aphricam pro ea prouincia quę prope Getulos est, appellas? Quę non uideo cur præcipuè nominẽtur. Siccine locutus esset Cõstantinus, quũ quatuor orbis plagas exequitur, ut has regiones nominaret, cæteras non nominaret? & à Iudæa inciperet, quæ pars Syrię numeratur, & quæ amplius Iudæa non erat, euersa Hierosolyma,
b fugatis ac propè extinctis Iudæis? ita ut credam uix aliquem in sua patria tunc permãsisse, sed alias habitasse nationes. Vbi tandẽ erat Iudæa, quæ nec Iudæa amplius uocabatur, ut hodie uidemus illud terræ nomen extinctum? Et sicut exterminatis Cananęis, Cananęa regio desijt appellari, cõmutato nomine in Iudęam, à nouis incolis: ita exterminatis Iudæis, & conuenis Gentibus eam incolentib. desierat Iudæa nominari. Nuncupas Iudæam, Thraciam, insulas: Hispanias uerò, Gallias, Germanos non putas nuncupandos: & cum de alijs linguis loquaris, Hebræa, Græca, Barbara, de ulla prouinciarum Latino sermone utentium non loqueris. Video: has igitur omisisti, ut postea in donatione complecteretis. Et quid? non tanti erant tot prouinciæ Occidentis, ut continuandis luminaribus suppeditarent sumptus, nisi reliquus orbis adiuuaret? Transeo, quòd hæc concedi ais per largitatem: non ergo(ut isti aiunt)ob leprę curationem. Alioquin insolens sit, quisquis remunerationem loco munerum ponit.

Beato Syluestro, eiusq́ uicario, de præsenti tradimus palatium imperij nostri Lateranense: deinde diadema, uidelicet coronam capitis nostri, simul'que phrygium, necnon superhumerale, uidelicet lorum quod imperiale circundare solet collum: uerumetiam chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, seu etiam dignitatem imperialium præsidentium equitum: conferentes ei etiam Imperialia sceptra, simul'que cuncta signa atque banna, & diuersa ornamenta imperialia, & omnem processionem Imperialis

culminis, & gloriam poteſtatis noſtræ. Viris etiam diuerſi ordinis reuerendiſſi- A
mis clericis, ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſeruientibus, illud culmen ſingularis poten-
tiæ & præcellentiæ habere ſancimus: cuius ampliſſimus noſter ſenatus uidetur
gloria adornari, id eſt patricios, conſules effici: necnon in cæteris dignitatibus Im-
perialibus eos promulgauimus decorari. Et ſicut Imperialis extat decorata mili-
tia: ita clerum ſanctæ Romanæ eccleſiæ adornari decreuimus. Et quemadmo-
dum Imperialis potentia diuerſis officijs, cubiculariorum nempe, & oſtiariorum,
atque omnium concubitorum adornatur: ita & ſanctam Romanam eccleſiam
decorari uolumus. Et ut ampliſſimè pontificale decus præfulgeat, decernimus: &
ut clerici ſancti eiuſdem ſanctæ Romanæ eccleſiæ mappulis & linteaminibus, id
eſt, candidiſſimo colore decoratos equos equitent: & ſicut noſter ſenatus calcia-
mentis utitur cum udonibus, id eſt, candido linteamine illuſtrentur: & ſicut
cæleſtia, ita terreſtria ad laudem Dei decorentur.

O' ſancte Ieſu, ad hunc ſententias uoluentem ſermonibus impe-
ritis, non reſpondebis de turbine? non tonabis? non in tantam bla-
ſphemiam ultricia fulmina iaculabere? tantum'ne probrum in tua
familia ſuſtines? Hoc audire, hoc uidere, hoc tandiu conniuentibus
oculis præterire potes? Sed patiens es, & multæ miſericordiæ. Ve-
reor tamen, ne patientia hęc tua ſit potius ira & condemnatio, qua-
lis in illos fuit, de quib. dixiſti: Et dimiſi eos ſecūdum deſideriū cor-
dis eorum, ibunt in adinuentionib. ſuis. Et alibi: Tradidi eos in re- B
probum ſenſum, ut faciant quæ non conueniunt: quia non proba-
uerunt ſe habere noticiā mei. Iube me, quęſo Domine, ut exclamem
aduerſus eos, & fortè conuertentur. O' Romani pont. exemplum
facinorum omnium cæteris pontificibus, o' improbiſsimi ſcribę &
phariſæi, qui ſedetis ſuper cathedram Moyſi, & opera Dathan &
Abyron facitis. Ita'ne ueſtimenta apparatus, pompa equitatus, om
nis deniq; uita Cæſaris uicarium Chriſti decebit? Quæ cōmunica-
tio ſacerdotis ad Cæſarem? Iſta'ne Syluester ueſtimēta ſibi induit?
Eo apparatu inceſsit? Ea celebritate miniſtrantiū domi uixit atque
regnauit? Sceleratiſsimi homines, non intelligunt Syluestro magis
ueſtes Aaron, qui ſummus Dei ſacerdos fuerat, quàm gentilis prin
cipis fuiſſe ſumendas. Sed hæc aliàs erūt exagitanda uehemētius. In
pręſentiarū autem de barbariſmo cum hoc ſycophanta loquamur:
cuius ex ſtultiloquio impudentiſsimum eius pateſcit ſua ſponte
mendacium. (*Tradimus, inquit, palatium Imperij noſtri Lateranenſe*)
quaſi malè hoc loco inter ornamenta donum palatij poſuiſſet:
iterum poſtea ubi de donis agitur, replicauit. (*Deinde diadema*)
& quaſi illi non uideant, qui adſunt, interpretatur (uidelicet
coronam.) Verùm hîc non addidit, Ex auro: ſed poſterius ea-
dem inculcans inquit(*Ex auro puriſſimo, & gemmis precioſis.*) Igno-
rauit homo imperitus diadema è panno eſſe, aut fortè è ſerico. Vn-
de ſapiens illud regis dictum celebrari ſolet: quem ferunt traditum

ſibi diade-

a sibi diadema, priusquã capiti imponeret retentum, diu considerasse ac dixisse: O' nobilem magis quàm felicem pannum: quem si quis penitus agnosceret, quàm multis solicitudinibus periculisq; & miserijs sis refertus, ne humi quidem iacentem uellet tollere. Iste non putat illud nisi ex auro esse, cui circulus aureus nunc cum gemmis apponi à regibus solet. Verùm nõ erat rex Cõstantinus, nec regem appellare, nec regio se ritu ornare fuisset ausus. Imperator Roman. erat, non rex. Vbi rex est, ibi resp. non est. At in Rep. multi fuerũt etiam uno tempore Imperatores. Nam Cicero frequenter ita scribit: M. Cicero Imperator, illi uel illi Imperatori salutem. Licet postea peculiari nomine Romanus princeps, ut summũ omnium, Imperator appellaretur. (*simulq; phrygium, nec non superhumerale, uidelicet lorum, quod imperiale circundare solet collum.*) Quis unquam Phrygium Latinè dici audiuit? Tu mihi, dum barbarè loqueris, uideri uis Constantini aut Lactantij esse sermonem? Plautus in Menechmis, phrygionem pro concinnatore uestium posuit. Plinius phrygiones appellat uestes acu pictas, quòd earũ Phryges fuerunt inuentores. Phrygium uerò quid significet, hoc non exponis, quòd obscurũ: exponis, quod est clarius. Superhumerale ais esse lorum: nec quid sit lorum, tenes. Nõ enim cingulum ex corio factum,
b quod dicitur lorum, sentis circundari pro ornamento Cæsaris collo. Hinc est, quòd habenas & uerbera uocamus lora. Quòd si quando dicantur lora aurea, non nisi de habenis, quæ auratæ collo equi aut alterius pecudis circundari assolent, intelligi potest: quę te res, ut mea fert opinio, fefellit: & quũ lorũ circũdare collo Cæsaris atq; Syluestri uis, de homine, de Imperatore, de summo pont. equũ aut asinum, aut canem facis. (*Verùm & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam.*) Quia Matthæus ait chlamydem coccineam, & Iohannes uestem purpuream, utrunq; uoluit hic eodem loco coniungere. Quòd si idem color est (ut Euãgelistæ significant) quid tu non fuisti cõtentus alterũ nominasse, ut illi cõtenti fuerunt? Nisi accipis purpurã, ut nũc imperiti loquũtur, genus panni serici colore albo. Est aũt purpura piscis, cuius sanguine lana tingitur. Ideoq; à tinctura datum est nomẽ panno: cuius color pro rubro accipi potest, licet sit magis nigricans, & proximus colori sanguinis cõcreti, & quasi uiolaceus. Inde ab Homero atq; Virgilio purpureus dicitur sanguis, & marmor porphyricum, cuius color est simílimus amethysto. Græci enim purpuram, porphyram uocant. Coccinium pro rubro accipi fortè nõ ignoras: sed cur faciat coccineum, quum nos dicamus coccum? & chlamys, quod genus sit uestimenti, iurarem te planè nescire. Atq; ut ne se longius persequendo singulas uestes, mendacem proderet, uno semel uerbo complexus est, dicens (*Omnia imperialia indumenta.*) Quid? Etiam'ne illa, quibus in bello, quib. in uenatione, quib. in ludis, quib. in conuiuijs amiciri solet?

 Quid

Quid ſtultius quàm dicere, Omnia Cæſaris indumenta cõuenire pontifici? A Sed quàm lepidè addit (*Seu etiam dignitatem imperialium præſidentium equitum*) Seu, inquit: diſtinguere duo hæc inuicem uoluit, quaſi multum inter ſe habeant ſimilitudinis: & de imperatorio habitu ad equeſtrem dignitatem dilabitur, neſcio quid loquens. Mira quædã effari uult, ſed deprehendi in mendacio timet: coq; inflatis buccis & turgido gutture, dat ſine mente ſonũ. (*Conferentes ei etiam Imperialia ſceptra.*) Quæ ſtructura orationis? q nitor? qui ordo? Quæ nam ſunt ſceptra iſta Imperialia? unũ eſt ſceptrũ, non plura, ſi modò ſceptrum gerebat Imperator. Nũ & pontifex ſceptrum geſtabit? Cur non ei dabimus & enſem, & galeam, & iaculum? (*Simulq; cuncta ſigna atque banna.*) Quid tu ſigna accipis? Signa ſunt, aut ſtatuę (unde freque͂ter legimus, ſigna ac tabulas pro ſculpturis & picturis. Priſci enim non in parietibus pingebant, ſed in tabulis) aut uexilla. unde illud: Signa pares aquilas. A priore ſignificato, ſigilla dicuntur paruæ ſtatuæ atq; ſculpturæ. Num ergo ſtatuas, aut aquilas ſuas Syluestro dabat Conſtantinus? Quid hoc abſurdius? At banna quid ſibi uelit, non inuenio. Deus te perdat, improbiſsime mortalium, qui ſermone͂ barbarum attribuis ſeculo erudito. (*Et diuerſa ornamenta Imperialia.*) Quia dixit banna, ſatis putauit ſignificatum eſſe: & ideo cætera ſub uerbum uniuerſale concluſit. Et quàm frequenter inculcat Imperialia, quaſi propria B quædam ſint ornamenta Imperatoris magis quàm conſulis, quàm dictatoris, quàm Cęſaris. (*Et omnem proceſsionem Imperialis culminis, & gloriam poteſtatis noſtræ.*) Proijcit ampullas, & ſexquipedalia uerba. Rex regum Darius, conſanguineus'que deorum, nunquam niſi plurali numero loqueris. Quæ eſt iſta proceſsio, Imperialis cucumeris, per herbam torti, & creſcentis in uentrem? Triumphaſſe exiſtimas Cæſarem quoties domo prodibat, ut nũc ſolet papa, præcedentibus albis equis, quos ſtratos ornatosq; famuli dextrant? quo (ut taceam alias ineptias) nihil eſt uanius, nihilq; à pontifice Romano alienius. Quæ etiam iſta gloria eſt? Gloriam'ne (ut Hebrææ linguæ mos eſt) pompam & apparatus illum ſplendore͂ homo Latinus appellaſſet? Vt illud quoque, militiam pro milites, quod ab Hebræis ſumus mutuati: quorum libros Cõſtantinus, aut ipſius ſcribæ nunquam aſpexerant. Verùm quanta eſt munificentia tua, Imperator, qui nõ ſatis habes ornaſſe ſummum pontificem, niſi ornes & omnem clerum? Culmen ſingularis potentię & pręcellentiæ ais effici patricios, conſules. Quis audiuit ſenatores, alios'ue homines effici patricios? Cõſules efficiuntur, non patricij: ex domo uel patricia, quæ eadem ſenatoria dicitur, ſiquide͂ ſenatores patres conſcripti ſunt: uel ex equeſtri, uel ex plebeia: plusq; eſt ſenatorem quàm patriciũ eſſe. Nam ſenator eſt, unus è delectis conſiliarijs Rei publicæ: patricius uerò, qui è domo ſenatoria ortum ducit. Ita qui

ſenator,

a senator, aut ex patrib. conscriptis, nō protinus & patricius est. Ridiculeq́ Romani mei hoc tēpore faciunt, q prætorē suū senatorē uocāt: quū neq senatus ex uno homine cōstare possit, necesseq́ sit senatorem habere collegas: & is qui senator nunc dicitur, fungatur officio prætoris. Et dignitas patriciatus in multis libris inuenitur, inquies: Audio: sed in his, qui de temporibus post Constantinum loquuntur: ergo post Cōstantinum priuilegiū confectum est. Sed nunquid clerici fieri consules possunt? Coniugio sibi interdixêre Latini clerici, & consules fient? Habitoq́ delectu militum, cum legionibus & auxiliis in prouincias quas fuerint sortiti, se conferent? Ministri'nc & serui consules fient, aut militaria ornamenta gestabunt: nec bini (ut solebāt) sed centeni & milleni ministri, qui Rom. ecclesiæ seruient, dignitate afficientur Imperatoria? Et ego stolidus mirabar, quòd papa effici diceretur: Ministri Imperatores erunt, clerici uerò milites. Milites'ne clerici fient, aut militaria ornamenta gestabūt? nisi Imperialia ornamēta uniuersis clericis impertis. nam nescio quid dicas. Et quis non uidet hanc fabulam ab his excogitatam esse, qui sibi omnē uestiendi licētiam esse uoluerunt? Vt existimē si qua inter dæmones, qui aerem incolunt, ludorū genera exercētur, eos exprimēdo clericorum cultu, fastu, luxu, exerceri: & hoc scenici lusus genere maximè delectari. Vtrum magis insequar? sententiarum an uerborū stoliditatem? Sententiarū audistis. Verbo-
b rum hæc est, ut dicat Senatum uideri adornari, quasi non utiq adornetur: & quidem adornari gloria: & quod fit, factum esse uelit: ut promulgauimus, prò promulgamus. Illo enim modo sonat iucundius oratio, ut eandem rem per præsens, & per preteritū enunciet: Velut decernimus, & decreuimus. Et omnia sint referta his uocib. Decernimus, decoramus, imperialis, imperatoria, potētia, gloria. Et extat pro est, posuerit, quū extare sit supereminere, uel superesse: & nempe pro scilicet, & cōcubitores pro contubernales. Concubitores sunt qui concumbūt, & coeunt: nimirū scorta intelligenda sunt. Addit cum quibus dormiat, ne timeat, opinor, nocturna phantasmata: addit cubicularios, addit ostiarios. Non ociosum est, quare hęc ab eo minuta referuntur: pupillū instituit, aut adolescentem filium, non senem: cui omnia quibus necesse habet tenera ętas, ipse uelut amantissimus pater præparat, ut Dauid Salomoni fecit. Atque, ut per omnes numeros fabula impleatur, dantur clericis equi, ne asinario illo Christi more super asellos sedeāt: & dantur non operti siue instrati operimentis coloris albi, sed decorati colore albo. At quibus operīmētis? non stragulis, non Babylonicis, aut quo alio genere, sed mappulis & linteaminib. Mappę ad mensam pertinent, linteamina ad lectulos. Et quasi dubiū sit, cuius sint hæc coloris, interpretātur, id est candidissimo colore. Dignus Constantino sermo, digna Lactantio facundia: cùm in cæteris, tum uerò in illo

(*Equos equitent*) . Et quum de ueſtitu Senatorũ nihil dixerit, non de A
lauclauo, nõ de purpura, non de cęteris: de calciamẽtis ſibi loquendum putauit. Nec lunulas appellauit, ſed udones, ſiue cum udonibus: quos (ut ſolet homo ineptus) exponit, id eſt, cãdido linteamine, quaſi udones linteamen ſint. Non occurrit in præſentiarum ubi repererim udones, niſi apud Martialem Valeriũ: cuius diſtichon, quod inſcribitur Vdones cilicini, hoc eſt:

Non hos lana dedit: ſed olentis barba mariti,
Cyniphio poterit planta latere ſinu.

Ergo non linei utiq;, nec candidi ſunt udones: quibus hic bipes aſellus non calceari pedes ſenatorũ ait, ſed ſenatores illuſtrari. Atq; per hoc (*Sicut cœleſtia, ita terreſtria ad laudem Dei decorentur*) Quæ tu cœleſtia uocas? Quæ terrena? Quomodo cœleſtia decorantur? Quæ autem Deo laus iſta ſit, tu uideris. Ego, ſi qua fides mihi eſt, nihil puto nec Deo nec cæteris hominib. magis eſſe inuiſum, quàm tantam clericorũ in rebus ſecularibus licentiam. Verùm quid ego in ſingula impetum facio? Dies me deficiet, ſi uniuerſa non dico amplificare, ſed attingere uelim.

Præ omnibus autem licentiam tribuimus beato Syluestro & ſucceſſoribus eius, ex noſtro indictu, ut quem placatus proprio conſilio clericare uoluerit, & in religioſo numero religioſorum clericorum connumerare, nullus ex omnibus præſumat ſuperbè agere. B

Quis eſt hic Melchiſedech, qui patriarchã Abraham benedicit? Conſtantinusne, uix Chriſtianus, facultatem ei, à quo batiſatus eſt, & quem beatum appellat, tribuit clericandi? Quaſi prius nec feciſſet hoc Syluester, nec facere potuiſſet. Et qua cõminatione uetuit, ne quis impedimento eſſet? (*Nullus ex omnibus præſumat ſuperbè agere*) Qua etiã elegantia (*Connumerare in numero religioſorum, clericare clericorum, & indictu, & placatus.* Atque iterum ad diadema reuertitur:

Decreuimus itaq; & hoc, ut ipſe, & ſucceſſores eius, diademate, uidelicet corona, quam ex capite noſtro illi conceſſerimus, ex auro puriſsimò, & gemmis precioſis, uti debeant, pro honore beati Petri.

Iterum interpretatur diadema. Cum barbaris enim, & obliuioſis loquebat: & adijcit, *De auro puriſsimo*, ne fortè aliquid æris, aut ſcoriæ crederes admiſtum. Et gemmas cum dixit, addit Precioſas: eodem timore, ne uiles forſan ſuſpicareris. Cur tamen non precioſiſſimas, quemadmodũ aurum puriſsimum? Plus nanque intereſt inter gemmã & gemmam, quàm inter aurũ & aurum. Et cum dicere debuiſſet, Diſtinctũ gẽmis, dixit, Ex gẽmis. Quis non uidet ex eo loco ſumptum, quem princeps gentilis non legerat: Poſuiſti in capite eius coronã de lapide precioſo? Sic locutus eſt Cæſar uanitate quadam coronæ ſuę iactandę, ſi modò Cęſares coronabãtur, in ſeipſum

A ipsum contumeliosus: qui uereretur, ne opinarentur homines, eum non gestare coronam ex auro purissimo, cum gēmis preciosis, nisi indicasset. Accipe causam, cur sic loquat (*Pro honore beati Petri*) quasi Christus non sit summus angularis lapis, in quo templum Ecclesiæ constructum est, sed Petrus: quod iterum postea facit. Quem si tan topere uenerari uolebat, cur non templum Episcopale illi potius, quàm Iohanni Bapt. Romæ dicauit? Quid illa loquēdi barbaries? non'ne testatur, non seculo Constantini, sed posteriori, cantilenam hanc esse cōfictam? (*Decreuimus quòd uti debeant*) pro eo quod est, decreuimus ut utantur. Sic nunc barbari homines uulgò loquuntur, & scribunt, Iussi quòd deberes uenire: pro eo quod est, Iussi ut uenires. Et decreuimus, & concessimus: quasi non tunc fiāt illa, sed alio quodam tempore facta sint.

Ipse uerò beatus papa super coronam clericatus, quam gerit ad gloriam beatissimi Petri, ipsa ex auro non est passus uti corona.

O tuam singularem stultitiam Constantine. modò dicebas coronam super caput papæ ad honorem facere beati Petri: nunc ais non facere, quia Syluester illam recusat. & quū factum recusantis probes, tamen iubes eum aurea uti corona. Et quod hic non debere se agere existimat, id tu ipsius successores dicis agere debere. Transeo, quòd rasuram coronam uocas, & papam pontificem Romanum, qui nondum peculiariter sic appellari erat cœptus.

B

Phrygium uerò, candidissimò nitore splendidum, Domini resurrectionem designantes, eius sacratissimo uertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frenum equi, prò reuerentia beati Petri apostoli, dextratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes eius successores singulariter uti in processionibus, ad imperij nostri imitationem.

Nonne uidetur hic auctor fabulæ, non per imprudentiam, sed consultò & dedita opera præuaricari, & undique ansas ad se reprehendendum præbere? In eodem loco ait, phrygio & dominicā resurrectionem repræsentari, & imperij Cæsarei esse imitationē: quę duo inter se maximè discrepant. Deum testor, non inuenio quibus uerbis, qua uerborum atrocitate confodiam hunc perditissimum nebulonē. Ita omnia uerba plenā insaniæ euomit. Cōstantinū non tantum officio similem Moysi, qui summum sacerdotem iussu Dei ornauit: sed secreta mysteria facit exponentem, quòd difficillimum est his qui diu in sacris literis sunt uersati. Cur non fecisti etiā Constantinum pontificem maximum, ut multi Imperatores fuerunt, ut commodius ipsius ornamenta in alterum summum pontificem transferrentur? Sed nescisti historias. Ago itaque Deo etiam hoc nomine gratias, quòd istam nephandissimam mentem non nisi in stultissimum hominem cadere permisit. Quod etiam posteriora declarant. Nanque Aaron sedenti in equo, Moysen inducit dextra-

toris exhibuisse officium, & non hoc per medium Israel, sed per A
Cananæos atque Ægyptios: id est, per infidelem ciuitatem, ubi non tam imperiũ erat orbis terrarum quàm dæmonum, & dæmones colentium populorum.

Unde ut pontificalis apex non uilescat, sed magis quàm imperij terreni dignitas, gloria & potentia decoretur, ecce tam palatium nostrum, quamq; Romanam urbem, & omnes Italiæ siue occidentalium regionum prouincias, loca, ciuitates, beatißimo pontifici & uniuersali papæ Syluestro tradimus atque relinquimus: & ab eo, & successoribus eius per pragmaticum constitutum decreuimus disponendas, atq; iuri sanctæ Romanæ ecclesiæ permanendas.

De hoc in oratione Rom. & Syluestri multa disseruimus. Huius loci est, ut dicamus neminem fuisse facturum, ut nationes uno cunctas uerbo donationis inuolueret: & qui minutissima quæq; superius est executus, lorum, calceos, linteamina, equorum ornamenta, non referret nominatim prouincias, quarũ singulæ nõ singulos reges nunc, aut principes regibus pares habẽt. Sed ignorauit, uidelicet hic falsator, quæ prouinciæ sub Constant. erant, quę non erant. Nam certè cunctæ sub eo non erant. Alexandro extincto uidemus singulas regiones in ducum partitione numeratas. A' Xenophonte terras, principesq; nominatos, qui uel ultrò, uel armis sub imperio Cyri fuerunt. Ab Homero Græcorum, Barbarorumq; regum B
nomen, genus, patriam, mores, uires, pulchritudinẽ, numerum nauium, & prope numerum militũ, catalogo cõprehensum. Cuius exemplum quũ multi Græci, tum uerò nostri Latini, Ennius, Virgilius, Lucanus, Statius, alij'que nonnulli imitati sunt. A' Iosue & Moyse in diuisione terræ promißionis, uiculos quoque uniuersos fuisse descriptos. Et tu grauaris etiã prouincias recẽsere? Occidẽtales tantum prouincias nominas. Qui sunt fines Occidentis? ubi incipiũt? ubi desinũt? Nũ ita certi cõstitutiq; sunt termini Occidẽtis & Oriẽtis, Meridieiq; & Septentrionis, ut sunt Asię, Aphricę, Europæ? Necessaria uerba subtrahis, ingeris superuacua. Dicis prouincias, loca, ciuitates. Non'ne & prouinciæ & urbes loca sunt? & quũ dixeris prouincias, subiungis ciuitates, quasi hæ sub illis nõ intelligantur. Sed non est mirum, qui tantã orbis terrarum partem à se alienat, eundẽ urbiũ, prouinciarumq; nomina præterire, & quasi lethargo oppressum, quid loquatur ignorare. (*Italiæ siue occidentalium regionum.*) Tanquã aut hoc aut illud, quũ tamen utrunq; intelligat, appellans (*prouincias regionum*) quum sint potius regiones prouinciarum, & (*permanendas*) dicens, pro permansuras.

Unde congruum prospeximus, nostrum Imperium & regiam potestatem orientalibus transferri regionibus, & in Byzantiæ prouinciæ optimo loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & illic nostrum constitui Imperium.

Taceo

A Taceo quòd dixit ciuitates ædificari: cum urbes ædificentur, nō ciuitates. & Byzantiam prouinciam. Si tu es Constantinus, redde causam, cur illum potissimum locum condendæ urbis delegeris? Quòd enim te aliò transferas post Romam traditam, non tam congruum quàm necessarium est. Nec te appelles Imperatorē, qui Romam amisisti: & de nomine Romano, quod discerpis, pessimè meritus es. Nec regem, quod nemo antè te fecit: nisi ideo te regem appelles, quia Romanus esse desiisti. Sed affers causam sanè honestam:

Quoniam ubi princeps sacerdotum & Christianæ religionis caput constitutum est ab Imperatore cœlesti, iustum non est, ut illic Imperator terrenus habeat potestatem.

O stultum Dauid, stultum Salomonem, stultum Ezechiam, Iosiamq́, & cæteros reges stultos ac parū religiosos, qui in urbe Hierusalem cum summis sacerdotibus habitare sustinuerunt, nec tota illis urbe cesserunt. Plus sapit Constantinus triduo, quàm illi tota uita sapere potuerunt. Et Imperatorem cœlestem appellas, quia terrenum accepit imperium: nisi Deum intelligis. nam ambiguè loqueris: à quo terrenum principatum sacerdotum, super urbe Romana, cæterisq́ locis, constitutum esse mentiris.

B *Hæc uerò omnia, quæ per hanc imperialem sacram scripturam, & per alia diualia decreta statuimus & firmauimus, usq; in finem mundi illibata & inconcussa permanere decreuimus.*

Modò terrenū te uocaueras Constantine, nunc diuum sacrumq́ uocas: ad gentilitatem recidis, & plus quàm gentilitatem. Deum te facis, & uerba tua sacra; & decreta immortalia. nam mundo imperas, ut tua iussa conseruet illibata & inconcussa. Non cogitas quis tu es: modò è sordidissimo impietatis cœno lotus, & uix perlotus. Cur non addebas: Iota unum, aut apex unus de priuilegio hoc non peribit, ut non magis pereat cœlum & terra? Regnum Saul à Deo electi, ad filios non peruenit: regnum Dauid in nepote discerptum est, & postea extinctum. Et tu ad finem usq; mundi regnum, quod tu summo Deo tradis, permansurū tua auctoritate decernis? Quis etiam tam citò docuit mundum esse periturū? Nam poetis, qui hoc etiā te testantur, non puto te hoc tempore fidem habere. Ergo hoc tu non dixisses, sed alius tibi affinxit. Cæterùm qui tam magnificè, superbeq́ loquutus est, timere incipit, sibiq́ diffidere: eoq́ obtestationibus agit.

Unde coram Deo uiuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obtestamur, omnes nostros successores Imperatores, & cunctos optimates, satrapas etiam, amplissimumq́ senatum, & uniuersum populum in uniuerso orbe terrarum, necnon & in posterum, nullo eorū quoquo modo licere, hoc aut confringere, uel in quoquam conuelli.

Quàm

Quàm æqua, quàm religiosa adiuratio? Nõ secus ac si lupus per innocentiam & fidem obtestatur, cæteros lupos atq; pastores: ne oues quas sustulit, interq; filios & amicos partitus est, aut illi adimere, aut hi repetere tentent. Quid tantoperè extimescis Constantine? Si opus tuum ex Deo non est, dissoluetur: sin ex Deo, dissolui non poterit. Sed uideo, uoluisti imitari Apocalypsim, ubi dicitur: Contestor aũt audienti omnia uerba prophetiæ libri huius, si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et, Si quis diminuerit de uerbis libri prophetię huius, auferet Deus partẽ eius de libro uitæ, & de ciuitate sancta. At tu nunquam legeras Apocalypsim, ergo non sunt hæc uerba tua.

Si quis autem, quod non credimus, in hoc temerator extiterit, æternis condemnationibus subiaceat condemnatus: & sanctos Dei apostolos Petrum & Paulum sibi in præsenti & in futura uita sentiat contrarios. Atq; in inferno inferiori scilicet, concremandus, cum diabolo & omnibus deficiat impijs.

Hic terror, atq; hæc comminatio non Cæsaris aut secularis principis solet esse: sed priscorum sacerdotum ac flaminum, & nunc ecclesiasticorum. Itaq; non est Cõstantini oratio hęc, sed alicuius clericuli stolidi, nec quid dicat aut quomodo dicat scientis, saginati & crassi, ac inter crapulam, interq; feruorẽ uini, has sententias, & hæc uerba ructantis. Quæ non in alium transeunt, sed in ipsum conuertuntur auctorem. Primùm ait (æternis condemnationibus subiaceat.) Deinde, quasi plus addi queat, alia addere uult: & post æternitatem pœnarũ, adiungit pœnas uitæ præsentis: & cùm Dei condemnatione nos terreat, adhuc quasi maius quiddam sit, terret nos odio Petri: cui Paulum cur adiungat, aut cur solum, nescio. Iterũ solito lethargo ad pœnas æternas redit, ueluti nõ hoc antè dixisset. Quòd si minæ hæ execrationesq; Constantini forent, inuicem execrarer, ut tyrãnum & profligatorem reipub. meæ, & illi me Romano ingenio minarer ultorem. Nunc quis existimet execrationem auarissimi hominis, & ritu histrionum uerba simulantis, ac sub persona Cõstantini alios deterrentis? hoc est propriè hypocritam esse, si Græcam uocem exquirimus, sub aliena persona abscondere tuã.

Huius uerò imperialis decreti paginam proprijs manibus roborantes, super uenerandum corpus beati Petri posuimus.

Charta'ne, an mẽbrana fuit pagina, in qua scripta sunt hęc? Tam etsi paginam uocamus alteram faciem (ut dicunt) folij. ueluti quinternio habet folia dena, paginas uicenas. O rem inauditam & incredibilem. Cum essem adolescentulus, interrogasse me quendam memini, quis librum Iob scripsisset: cumq; ille respõdisset: Ipse Iob: tunc me subiunxisse, quo pacto igitur de sua ipsius morte faceret mentionem? Quod de multis alijs libris dici potest: quorum ratio huic loco nõ cõuenit. Nam quomodo uerè narrare potes, id quod

non

A nondũ esset administratũ: et in tabulis cõtineri id quod post tabularum (ut sic dicam) sepulturam factum esse ipse fateatur? Hoc nihil aliud est, quàm paginam priuilegij antè fuisse mortuam & sepultã, quàm natam: nec tamen unquam à morte atq; sepultura reuersam, præsertim antequam conscripta esset, roboratam: nec id unà tantũ, sed utraq; Cæsaris manu. Et quid istud est, roborare illã? chirographo ne Cæsaris, an annullo signatorio? Magnum nimirum robur maiusq; multo, quàm si tabulis æreis mandauisset. Sed nõ est opus scriptura ærea, cum supra corpus beati Petri charta reponatur. Cur hîc Paulum retices, qui simul iacet cum Petro, & magis custodire possent ambo, quàm afforet tantummodo corpus unius? Videtis artes maliciamq; nequissimi Simonis: quia donatio Cõstantini doceri non potest, ideo non in tabulis æreis, sed charteis priuilegium esse: ideo latere illud cum corpore sanctissimi Apostoli dixit, ne aut auderemus è uenerabili sepulchro inquirere: aut si inquireremus, carie absumptum putaremus. Sed ubi tunc erat corpus beati Petri? certè nondum in templo, ubi nunc est: non in loco sanè munito ac tuto. Ergo non illic Cæsar paginam collocasset. An beatissimo Syluestro paginã non credebat, ut parũ sancto, parũ cauto, parũ diligenti? O' Petre, ô Syluester, ô sanctę Romanę ecclesię pontifices, quibus oues Domini cõmissæ sunt, cur uobis cõmissam paginam non custodistis? Cur à tineis illam rodi, aut cur situ tabescere passi estis? Opinor, quia corpora quoq; uestra contabuerunt. Stultè igitur fecit Cõstantinus. En redacta in puluerem pagina, ius simul priuilegij in puluerẽ abijt. Atqui (ut uidemus) paginę exemplar ostenditur. Quis ergo illam de sinu sanctissimi Apostoli temerarius accepit? Nimirum aliquis antiquorum scriptorum debet afferri, nec posterior Constantini temporibus. At is nullus affertur, sed fortè aliquis recens. Vnde hic habuit? Quisquis enim de superiori ętate historiam texit, aut Spiritu sancto dictante loquitur, aut ueterum scriptorum, & eorum quidem, qui de sua ætate scripserũt, sequitur auctoritatem. Quare quicunq; ueteres non sequitur, is de illorum numero erit, quibus ipsa uetustas præbet audaciam mentiendi. Quòd si quo in loco ista res legitur, non aliter cum antiquitate consentit, quàm illa glossatoris Accursij, de legatis Rom. ad leges accipiendas dimissis in Græciam, plusquã stulta narratio, cum Tito Liuio, alijsq; præstantissimis scriptoribus conuenit.

Datum Romæ tertio Calend. Aprilis, Constantino Augusto quartò consule, & Gallicano quartò consule.

Diem posuit penultima Martij: ut sentiremus hoc factum esse, sub tempus sanctorum dierum, qui illo plerunque tempore solent esse. Et Cõstantino quartùm consule, & Gallicano quartùm consule. Mirum si uterque ter fuerat consul, & in quarto cõsulatu forent collegæ.

collegæ. Sed mirandum magis, Augustum leprosum elephantia A (qui morbus inter cæteros,ut elephas inter beluas,eminet)uelle etiam accipere cõsulatum:cum rex Azarias,simulac lepra tactus est, in priuato se continuerit, procuratione regni ad Ionatham filiũ relegata,ut ferè omnes leprosi fecerunt. Quo uno argumento totum prorsus priuilegium confutatur,profligatur,euertitur. Ac ne quis ambigat,antè leprosum esse debuisse, quàm consulẽ: sciat & ex medicina,paulatim hunc morbum succrescere:& ex noticia antiquitatis,& consulatũ iniri Ianuario mense, magistratumq́ esse annuum: & hæc Martio proximo gesta referuntur. Vbi neque silebo,in epistolis scribi solere,Datum:nõ autem in cæteris,nisi apud indoctos. Dicuntur enim epistolæ dari, uel illi, uel ad illum. Illi quidem, qui perfert, utputa tabellario, ut reddat, & in manum porrigat homini cui mittuntur. Priuilegium autem, ut aiunt, Constantini,quod reddi alicui non debebat,nec dari debuit dici:ut appareat,eum qui sic loquutus est,mẽtitum esse,nec scisse fingere,quod Cõstantinum dixisse ac fecisse uerisimile esset. Cuius stulticiæ atq; uesaniæ affines se ac socios faciunt, quicunque hunc uera dixisse existimant, atque defendunt. Licet nihil iam habeant quo opinionem suam, nõ dico defendere, sed honestè excusare possint. An honesta erroris excusatio est,cum patefactam uideas ueritatẽ,nolle illi acquiescere,quia nonnulli mali homines aliter senserunt? Magni,inquam,dignitate, B non sapientia, nec uirtute. Vnde tamẽ scis,an illi,quos tu sequeris, si eadem audissent quæ tu, mansuri in sententia fuerint? an à sententia recessuri? & nihilominus indignissimum est,plus homini uelle tribuere quàm ueritati, id est Deo. Ita enim quidam,omnibus defecti rationibus,solent respondere:Cur tot summi pontifices donationem hanc ueram esse crediderunt? Testificor uos, me uocatis quò nolo, & inuitum me maledicere summis pontificibus cogitis: quos magis in delictis suis operire uellem.

Sed pergamus ingenuè loqui, quãdoquidẽ aliter agi nequit hęc causa. Vt fatear eis,ita credidisse,& non malicia fecisse:quid mirum si ista crediderunt,ubi tantum lucri blanditur: cũ plurima,ubi nullum lucrum ostenditur,per insignem imperitiam credant? Non'ne apud Aramcœli,in tam eximio templo,et in loco maximè augusto, cernimus pictam fabulam Sibyllę & Octauiani,ut ferunt,ex auctoritate Innocentij tertij, hæc scribentis? Qui etiam de ruina templi Pacis,sub natale Saluatoris,hoc est in partu uirginis, scriptum reliquit. Quæ ad euertendam magis fidem,quia falsa,quàm ad stabiliendam,quia miranda sunt,pertinent. Mentiri'ne ob speciem ueritatis,pietatis,audet uicarius ueritatis: & se scientem hoc piaculo obstringere? An'non mentitur? Imò uerò à sanctissimis uiris se, cum hoc facit, dissentire non uidet? Tacebo alios. Hieron. Varronis testimonio utitur,decem Sibyllas fuisse: quod opus Varro ante Augustum

a gustum condidit. Idem de templo Pacis ita scribit: Vespasianus & Titus, Romæ templo Pacis ædificato, uasa templi, & uniuersa donaria, in delubro illius consecrarunt: quæ Græca & Rom. narrat historia. Et hic unus indoctus plus uult libello suo, etiã barbarè scripto, credi, quàm fidelissimis ueterum prudẽtissimorum hominum historijs. Quia Hieronymum attigi, non patiar hanc contumeliam ipsius tacitè præteriri. Romæ ex auctoritate papæ ostenditur codex Bibliæ, tanquam reliquiæ sanctorum, luminaribus semper accensis: quòd dicunt scriptum chirographo Hieronymi. Quæ res argumentum? Quia multum (ut inquit Virgilius) est picti, ueslis & auri. Resq; magis Hieronymi manu indicat scriptum non esse. Illum ego diligentius inspectum, comperi scriptum esse iussu regis, ut opinor, Roberti, chirographo hominis imperiti. Huic simile est, quanquã decem milia huiusmodi Romæ sunt, quòd inter religiosa demonstrantur in tabella effigies Petri & Pauli: quam Syluester Cõstantino, ab eisdem Apostolis in somnis admonito, in confirmationem uisionis exhibuit. Non hoc dico, quia negem effigies illas esse Apostolorum: utinamq; tam uera esset epistola, nomine Lentuli missa de effigie Christi, quæ non minus improbè ementita est quàm priuilegium, quod confutauimus: sed quia tabella illa à Sylb uestro non fuerit exhibita Constantino. In quo non sustineo admirationem animi mei continere. Disputabo enim aliquid de fabula Syluestri, quia & omnis in hoc quæstio uersatur: & mihi cùm sermo sit cum pontificibus Rom. de pontifice Romano potissimũ loqui decebit, ut ex uno exemplo facilè aliorum coniectura capiatur. Et ex multis ineptijs quæ ibi narrantur, unam tantum de dracone attingam, ut doceã Cõstantinum non fuisse leprosum. Etenim gesta Syluestri ab Eusebio quodam Græco homine, ut interpres testatur, composita sunt, quæ natio ad mendacia semper promptissima est, ut Iuuenalis Satyrica censura ait: Quicquid Græcia mendax Audet in historia. Vnde draco ille uenerat? Romæ dracones non gignuntur. Vnde etiã illi uenenum? In Aphrica tantum pestiferi dracones, ob ardorem regionis, esse dicuntur. Vnde præterea tantum ueneni, ut tam spaciosam ciuitatem peste corrumperet: præsertim cum in tam alto specu demersus esset, ad quẽ centum quinquaginta gradibus descenderetur? Serpẽtes, excepto forsan basilisco, non afflatu, sed morsu uirus inspirant, atque interimunt. Nec Cato Cæsarem fugiens, cum tanta hominum manu, per medias Aphricæ arenas dum iter faceret, ac dormiret, ullum sociorum ac comitum suorum serpentis afflatu uidit extinctum. Neq; illi populi ob id aerem sentiunt pestilentem. Et si quid fabulis credimus, & Chimæra, & Hydra, & Cerberus, sine noxa uulgo conspecti sunt, ac tacti. Adhuc, quin eum Romani potius occidissent? Non poterant, inquis. At multo grandiorem serpentem in Aphrica, ad ripam Bragadæ,

Regulus occidit. Hunc uerò uel obstructo ore specus facile erat in- A
terimere. An nolebant? ita opinor pro Deo colebant, ut Babylonij fecerunt. Cur ergo, ut olim Daniel dicitur occidisse, non & Syluester hūc potius occidisset? Quin canabaceo filo alligasset, & domū illam in æternum perdidisset? Ideo cōmentator fabulæ, noluit draconē interimi, ne planè Danielis narratio referri uideretur. Quod si Hieronymus, uir doctißimus ac fidelißimus interpres, Apolinarisq́ & Origenes, atque Eusebius, & nonnulli alij narrationē Beli fictam esse affirmant, si eam Iudęi in ueteris instrumenti archetypo non agnoscunt, id est, si doctißimi quiq́ Latinorum, plerique Græcorum, singuli Hebræorum, illam ut fabulam damnant: ego non hanc, adumbratam ex illa, damnabo, quæ nullius scriptoris auctoritate fulcitur, & quę magistram multo superat stulticia? Nam quis beluæ domum subterraneam ædificauerat? Quis illic eam collocauerat, et ne prodiret atq; auolaret (uolant enim dracones, ut quidā aiūt, etsi alij negāt) imperauetat? Quis genus illud cibi excogitauerat? Quis fœminas, easq́ uirgines, ac sanctimoniales descendere pręceperet, nec nisi calēdis? an tenebat draco, q̄s esset dies calēdarū? et tā parco raroq́ erat cibo cōtentus? Nec uirgines tam altū specū, tam immanē & esurientem beluam exhorrebant? Credo blandiebatur eis draco, ut fœminis, ut uirginibus, ut cibaria afferētibus. Cre- B
do etiam cū illis fabulabatur. Quid'ni, honor dicto, etiam coibat? nam & Alexander & Scipio ex draconis, serpentis'ue cum matre concubitu geniti dicuntur. Quid de negato postea uictu? Non potius aut prodijsset, aut fuisset extinctus? O' miram hominū dementiam, qui his anilibus deliramētis fidē habent. Iam uerò, quandiu hoc factitatum est? Quādo fuit cœptum? Ante aduētum Saluatoris? an postea? nihil horum scitur. Pudeat nos, pudeat harum nęniarum, & leuitatis plusquàm mimicæ. Erubescat Christianus homo, qui ueritatis se ac lucis filium nominat, proloqui, quæ non modò uera non sunt, sed nec uerisimilia. At enim, inquiunt, hanc dæmones potestatem in Gentibus obtinebant, ut eas dijs seruientes illuderent. Silete impudētißimi homines, ne dicam sceleratißimos, qui fabulis uestris tale semper uelamētum obtenditis. Non desiderat sinceritas Christiana patrocinium falsitatis. Satis per se superq́ sua ipsius luce ac ueritate defenditur, sine istis commenticijs ac pręstigiosis fabellis, in Deum, in Christum, in Spiritū sanctum contumeliosißimis. Siccine Deus arbitrio dæmonum tradiderat genus humanum, ut tam manifestis, tā imperiosis miraculis seduceretur? ut propemodum posset iniusticiæ accusari, qui oues lupis commisisset: & homines magnam errorum suorum haberent excusationem. Quòd si tantum olim licebat dæmonibus, & nunc apud infideles uel magis liceret, quod minimè uidemus. Nec ullæ ab eis huiusmodi fabulæ proferūtur. Tacebo de alijs populis, dicam de Romanis:

A manis: apud quos paucissima miracula feruntur, eaque uetusta atque incerta. Valerius Maximus ait: Hiatum illum terræ in medio foro, cùm se in eũ Curtius armatũ adacto equo immisisset, iterũ coijsset, inque pristinam formam continuò reuertisse. Item Iunonẽ monetam cum à quodam milite Rom. captis Veijs per iocum interrogata esset, an Romam migrare uellet: respondisse, uelle. Quorũ neutrum Titus Liuius sentit, & prior auctor & grauior. Nã & hiatum permansisse uult, nec tam fuisse subitum quàm uetustum, & ante cõditam Vrbem, appellatumque Curtium lacum, quòd in eo delituisset Curtius Metius Sabinus, Romanorũ fugiens impressionem: & Iunonem annuisse, non respondisse: adiectum fabulæ postea, uocem reddidisse. Atque de nutu quoque palàm est, illos esse mentitos, uel quòd metum simulachri: auellebant aũt illud, interpretati sunt, sua spõte esse factum, uel qua lasciuia hostilem, & uictam, & lapideam deam interrogabant, eadem lasciuia annuisse finxerunt: tametsi Liuius inquit nõ annuisse, sed milites quod annuisset exclamasse. Quę tamen boni scriptores non defendũt facta, sed dicta excusant. Nam prout idem Liuius ait, datur uenia antiquitati, ut miscendo humana diuinis, primordia urbiũ augustiora faciat. Et alibi: Sed in rebus tam antiquis, si qua similia ueritati sunt, pro ueris accipiantur. Satis habeam. hæc ad ostentationem scenę gaudentis miraculis aptiora, B quàm ad fidem, neque affirmare, neque refellere est operęprecium. Terẽtius Varro, his duobus & prior & doctior, & ut sentio, grauior auctor, ait triplicem historiam de lacu Curtio à totidem auctorib. proditam. Vnam à Proculo, quòd is lacus ita sit appellatus à Curtio, qui se in eum deiecit: alteram à Pisone, quòd à Metio Sabino: tertiam à Cornelio, cuius rei socium addit Luctatium, quòd à Curtio cõsule, cui collega fuit M. Genutius. Neque uerò dissimulauerim Valerium non planè posse reprehendi, quòd ita loquatur, cũ paulò post grauiter & seuerè subijciat: Nec me pręterit, de motu & uoce deorũ immortaliũ, humanis oculis auribusque percepto, quàm in ancipiti opinione æstimatio uersetur. Sed quia non noua dicuntur, sed tradita reperiũtur, fidem auctores uendicent. De uoce deorum dixit, propter Iunonem monetam, & propter simulachrum Fortunæ, quod bis locutũ fingitur his uerbis: Ritè me matronæ uidistis, ritè dedicastis. At uerò nostri fabulatores passim inducunt idola loquentia, quod ipsi Gentiles & idolorũ cultores non dicũt: & sincerius negant, quàm Christiani affirmant. Apud istos paucissima miracula, non fide auctorũ, sed ueluti sacra quadam ac religiosa uetustatis cõmendatione nituntur. Apud istos recentiora quædam narrantur, quæ illorum homines tẽporum nescierunt. Neque ego admiratione sanctorum derogo, nec ipsorum diuina opera abnuo, quum sciam tantum fidei, quantum est granum sinapis, montes etiam posse transferre. Imò defendo illa, & tueor: sed mi-

ſceri cum fabulis non ſino. Nec perſuaderi poſſum, hos ſcriptores alios fuiſſe quàm aut infideles, qui hoc agerent in deriſum Chriſtianorum, ſi hæc figmenta per doloſos homines in manus imperitorum delata acciperētur pro ueris: aut fideles, habētes æmulationem Dei, ſed non ſecundū ſcientiam, qui nō modo de geſtis ſanctorum uerumetiam Dei genitricis, atq; adeò Chriſti improba quædam & pſeudeuangelia ſcribere non reformidarunt. Et ſummus pontifex hos libros appellat apocryphos: quaſi nihil uitij ſit, quòd eorum ignoratur auctor, quaſi credibilia ſint quæ narrantur, quaſi ſancta, & ad confirmationē religionis pertinentia: ut iā non minus culpæ ſit penes hunc qui mala probat, quàm penes illum qui mala excogitauit. Numos reprobos diſcernimus, ſeparamus, abijcimus: doctrinam reprobam non deſcernemus, ſed retinebimus? ſed cum bona miſcebimus? ſed pro bona defendemus? Ego uerò ingenuā feram ſententiam: Geſta Sylueſtri nego eſſe apocrypha: quia, ut dixi, Euſebius quidem fertur auctor: ſed falſa, atq; indigna quæ legantur exiſtimo, cùm in alijs, tum uerò in illo, quod narratur de dracone, de tauro, de lepra, propter quę refutanda tanta repetij. Neque enim ſi Naaman leproſus fuit, cōtinuò & Conſt. leproſum fuiſſe dicemus. De illo multi auctores meminerūt: de hoc principe orbis terrarum nemo, ne ſuorum quidem ciuium ſcripſit, niſi neſcio quis alieni gena, cui non eſt aliter habēda fides, quàm alteri cuidā de ueſpis intra B nares Veſpaſiani nidificantibus, & de rana partu à Nerone emiſſa, unde Lateranū uocitatū locum dicūt, quòd ibi rana lateat in ſepulchro. Quod nec ueſpæ ipſæ, nec ranę, ſi loqui poſſent, dixiſsent: niſi ad deos capitolinos hoc referunt, quaſi illi loqui cōſueſſent, & hoc fieri iuſsiſſent. Sed quid mirer hæc nō intelligere pōtifices, cū nomē ignorent ſuū? Cephas enim dicunt uocari Petrū, quia caput Apoſtolorum eſſet, tanquā hoc uocabulum ſit Græcū ἀπὸ τῆς κεφαλῆς & non Hebraicū, ſed potius Syriacum, quod Græci κήφας, ſcribunt; quod apud eos interpretatur Petrus, non caput. Eſt enim Petrus & petra Græcum uocabulū: ſtulteq; per etymologiā Latinam exponitur petra, quaſi pede trita. Et metropolitanū ab archiepiſcopo diſtinguūt, uoluntq; illū à mēſura ciuitatis dictū, cum Græcè dicatur non metropolis, ſed μητρόπολις, id eſt, mater ciuitatis ſiue urbis: & patriarcham quaſi patrem patrū, & papam ab interiectione papè dictum, & fidem orthodoxam quaſi recta gloria: et Simonem media correpta, cum legēdum ſit media longa, ut Platonem & Catonem, ita legēdum Simonem: & multa ſimilia, quę tranſeo, ne culpa aliquorum, omnes ſummos pōtifices uidear inſectari. Hęc dicta ſint, ut nemo miretur, ſi donationem Cōſtātini cōmenticiam fuiſſe papæ multi non potuerunt deprehēdere, tametſi ab aliquo eorum ortam eſſe hanc fallaciā reor. At dicitis: cur Imperatores, quorum detrimēto res iſta cedebat, donationē Cōſtantini non negant, ſed fatentur,

a fatentur, affirmant, cõseruant? Ingens argumẽtum, mirifica defensio. Nã de quo tu loqueris Imperatore? si de Græco, qui uerus fuit Imperator, negabo confessionẽ: sin de Latino, libẽter etiam confitebor. Etenim quis nescit Imperatorẽ Latinũ gratis factũ esse à summo pont. ut opinor, Stephano qui Gręcũ Imperatorẽ, quòd auxilium non ferret Italiæ, priuauit. Latinumq́ꝫ fecit, ita ut plura Imperator à papa, quàm papa ab Imperatore acciperet. Sanè Troianas opes quibusdã pactionibus soli Achilles & Patroclus inter se partiti sunt. Quod etiam mihi uidẽtur indicare Ludouici uerba, cũ ait: Ego Ludouicus Imperator Rom. Augustus, statuo & cõcedo, per hoc pactum cõfirmationes nostrę, tibi beato Petro principi Apostolorum, & per te uicario tuo domino Paschali summo pont. & successoribus eius in perpetuũ, sicut à predecessoribus nostris, usqꝫ nũc in uestra potestate & ditione tenuistis, Romanã ciuitatem, cum ducatu suo, & suburbanis atqꝫ uiculis omnibus, & territorijs eius, montanis atqꝫ maritimis littoribus, & portub. seu cũctis ciuitatib. castellis, oppidis ac uillis, in Tusciæ partibus, &c. Tu ne Ludouice cum Paschale pacisceris? Si tua, id est, imperij Rom. sunt ista, cur alteri concedis? Si ipsius & ab ipso possidẽtur, quid attinet te illa confirmare? Quantulũ etiam ex imperio Rom. tuũ erit, si caput ipsum imperij amisisti? A' Roma dicitur Romanus Imperator. Quid cętera quę possides, tua'ne an Paschalis sunt? Credo, tua dices. Nihil er-
b go ualet donatio Cõstantini, si ab eo pontifici donata tu possides. Si ualet, quo iure tibi Paschalis cætera remittit, retentis tantum sibi quę possidet? Id sibi uult tanta, aut tua in illũ, aut illius in te de imperio Rom. largitio? Meritò igitur pactum appellas, quasi quandam collusionem. Sed quid faciam, inquies? Repetã armis quæ papa occupat? At ipse iam factus est me potẽtior. Repetã iure? At ius meũ tantũ est, quantũ ille esse uoluerit. Non enim hæreditario nomine ad imperiũ ueni, sed pacto, ut si Imperator esse uolo, hæc & hæc inuicem papę promittam. Dicam nihil donasse ex imperio Cõstantinum? At isto modo causam agerem Gręci Imperatoris, & me omni fraudarem imperij dignitate. Hac enim ratione papa se dicit facere Imperatorem me, quasi quẽdam uicarium, & nisi promittam, non facturum: & nisi paream, me abdicaturum. Dummodo mihi det, omnia fatebor, omnia paciscar. Mihi tamẽ crede, si Romam ego aut Tusciam possiderem, tantum abest ut facerem, quæ facio, ut etiam frustra mihi Paschalis donationis, sicut reor, falsæ, caneret cantilenam. Nũc concedo, quæ nec teneo, nec habiturũ me esse spero. De iure papa inquirere nõ ad me pertinet, sed ad Cõstantinopolitanũ Augustum. Iam apud me excusatus es Ludouice, & quisquis alius Ludouici similis. Quid de aliorũ Imperatorũ cum summis pontificibus pactione suspicandũ est, cum sciamus quid Sigismũdus fecerit princeps alioqui optimus & fortissimus, sed iã affecta ætate mi-
 nus for-

nus fortis? Quem per Italiam paucis stipatorib. septum, in diem ui- A
uere uidimus, Romæ etiam famæ periturum, nisi eum, sed non gratis (extorsit enim donationem) Eugenius pauisset. Is cum Romam uenisset, ut pro Imperatore Romanorum coronaretur, non aliter à papa coronari potuit, quàm ut Cõstātini donationē ratā haberet, eademq; omnia de integro donaret. Quid magis cõtrarium, quàm pro Imperatore coronari, qui Romæ ipsi renunciasset? & coronari ab illo, quem & confiteatur, et quantũ in se est, dominũ Rom. imperij faciat? ac ratā habere donationē, quæ uera si sit, nihil Imperatori de imperio reliqui fiat? Quod (ut arbitror) nec pueri fecissēt. Quo minus mirũ, si papa sibi arrogat Cæsaris coronationē, quæ populi Rom. esse deberet. Si tu papa & potes Græcum Imperatorem priuare Italia, prouincijsq; Occidētis Latinũ Imp. facis, cur pactionib. uteris? Cur bona Cæsaris partiris? Cur in te imperiũ trāsfers? Quare sciat, quisquis est Imperator Rom. me iudice, se non esse nec Augustum, nec Cæsarē, nec Imperatorē, nisi Romæ imperium teneat: & nisi operam det, ut urbem Romā recuperet, planè esse periurũ. Nam Cæsares illi priores, quorũ fuit primus Cõstantinus, nõ adigebantur iusiurandũ interponere, quo nunc Cæsares obstringuntur: sed quātũ humana ope præstari potest, nihil imminuturos esse de amplitudine imperij Rom. eamq; sedulò ad aucturos. Non ea re B
tamen uocati Augusti, quod imperiũ augere deberēt, ut aliqui sentiunt, Latinæ linguæ imperiti. Est enim Augustus quasi sacer, ab auium gustu dictus, quæ in auspicijs adhiberi solebāt: Græcorumq; testāte lingua, apud quos Augustus σέβαστος dicitur: unde Sebastia uocata. Melius summus pontifex ab augendo Augustus diceretur nisi quòd, dum temporalia auget, spiritualia minuit. Itaq; uideas, ut quisq; pessimus est summorum pontificum, ita maximè defendendæ huic donationi incũbere. Qualis Bonifacius octauus, qui Celestinũ tubis parieti insertis decepit. Hic et de donatione Cõstantini scribit, & regem Franciæ priuauit, regnumq; ipsum, quasi donationem Cõstantini exequi uellet, ecclesiæ Romanæ fuisse & esse subiectum iudicauit. Quod statim successores eius Benedictus & Clemens, ut improbũ iniustumq; reuocarũt. Verùm quid sibi uult ista uestra, pontifices Romani, solicitudo, quòd à singulis Imperatoribus donationē Cõstantini exigitis confirmari, nisi quòd iuri diffiditis uestro? Sed laterem lauatis, ut dicitur. Nā neq; illa unquam fuit: & quod non est, confirmari non potest: & quicquid donant Cæsares, decepti exemplo Constantini faciunt, & donare imperium nequeunt. Age uerò, demus Cõstantinũ donasse, Syluestrumq; aliquādo possedisse: sed postea uel ipsum, uel aliquē ipsorũ à possessione deiectum (loquor nũc de his quę papa nõ possidet, postea loquar de his quę possidet) quid possũ uobis magis dare, quàm ut ea quæ nec fuerũt, nec esse potuerũt, fuisse cõcedam? Tamē dico, uos
nec iure

A nec iure diuino, nec iure humano, ad recuperationẽ agere posse. In lege ueteri Hebræus supra sextũ annum Hebræo seruire uetabatur, & quinquagesimo quoq; anno omnia redibãt ad pristinum dominum. Tẽpore gratiæ, Christianus à uicario Christi, Redemptoris nostræ seruitutis, premetur seruitio æterno? Quid dicam? reuocabitur ad seruitutem, postquã liber factus est, diuq; potitus libertate? Sileo, quàm sæuus, quàm uehemẽs, quàm barbarus dominatus frequẽter est sacerdotum. Quod si antè ignorabatur, nuper est cognitum, ex monstro illo, atq; portento, Iohanne Vitelesco Cardinale & patriarcha, qui gladiũ Petri quo auriculam Malcho abscidit, in Christianorũ sanguine lassauit, quo gladio & ipse perijt. An uerò populus Israel à domo Dauid et Salomonis, quos Prophetæ à Deo missi unxerant, tamen propter grauiora onera desciscere licuit, factumq; eorum probauit Deus, nobis ob tantam tyrannidem desciscere non licebit? ab his præsertim qui nec sunt reges, nec esse possunt: & qui de pastoribus ouium, id est animarum, facti sunt fures ac latrones? Et ut ad ius humanũ ueniam, quis ignorat nullum ius esse bellorum? aut si quod est, tãdiu ualere, quãdiu possideas quæ bello parasti? Nã quũ possessionẽ perdis, & ius perdidisti. Ideoq; captiuos, si fugerint, nemo ad iudicẽ repetere solet: etiam nec prædas, si eas priores domini receperint. Apes & quædã alia uolucrum

B genera, si è priuato meo lõgius euolauerint, & in alieno desederint, repeti non queunt. Tu'ne homines, non modò liberum animal, sed dominũ cæterorũ, si se in libertatẽ manu & armis asserant, nõ manu & armis repetes, sed iure? quasi tu homo sis, illi pecudes? Neq; est quòd dicas: Romani iustè bella nationib. intulerunt, iusteq; libertate illas exuerunt. Noli me ad istam uocare quæstionẽ, ne quid in Romanos meos cogar dicere. Quanquã nullum crimẽ tam graue esse potuit, ut æternam mererẽtur populi seruitutẽ, cum eo, quod sæpe culpa principis, magni'ue alicuius in Republ. ciuis, bella gesserũt, & uicti immerita seruitutis pœna affecti sunt. Quorũ exẽplis plena sunt omnia. Neq; uerò lege naturæ cõparatum est, ut populus sibi populum subigat. Præcipere alijs, eosq; exhortari possumus: imperare illis ac uim afferre nõn possumus, nisi relicta humanitate uelimus ferociores beluas imitari, quæ sanguinariũ in infirmiores imperium exercent, ut leo in quadrupedes, aquila in uolucres, delphinus in pisces. Veruntamẽ hæ beluæ non in suum genus sibi ius uendicant, sed in inferius. Quod quanto magis faciẽdũ nobis est, & homo homini religioni habendus? quum, ut M. Fabius inquit, nulla supra terras adeò rabiosa belua, cui non imago sua sancta sit. Itaque quatuor ferè causæ sunt, ob quas bella inferuntur. Aut ob ulciscendam iniuriam, defendendos'que amicos: aut timore accipiendæ postea calamitatis, si uires aliorum augeri sinantur: aut spe prædæ: aut gloriæ cupiditate. Quarum prima nonnihil honesta,

secunda parũ, duæ posteriores nequaquã honestæ sunt. Et Romanis quidem illata fuêre frequenter bella: sed postquã se defenderãt, & illis & alijs ipsi intulerũt, nec ulla gens est, quę ditioni eorũ cesserit, nisi bello uicta & domita: quàm rectè, aut qua causa, ipsi uiderint. Eos ego nolim nec damnare, tanquã iniustè pugnauerint: nec absoluere tanquã iustè. Tantum dicam, eadem ratione, Romanos cæteris bella intulisse, qua reliqui populi regesq́; : atq; ipsis qui bello lacessiti uictiq́; sunt, licuisse deficere à Romanis, ut ab alijs dominis defecerũt: ne fortè, quod nemo diceret, imperia omnia ad uetustissimos illos, qui primi domini fuêre, id est qui primi præripuêre aliena, referantur: & tamẽ melius in uictis bello nationibus populo Rom. quàm Cęsaribus Rempub. opprimentib. ius est. Quocirca si fas erat Gentib. à Cõstantino, & quod plus est à populo Romano desciscere, profectò & ab eo ius erit, cuicunq; cesserit ille ius suum. Atq; ut audacius agam, si Romanis licebat, Cõstantinum aut exigere, ut Tarquiniũ, aut occidere, ut IuliũCæsarem: multo magis eum, uel Romanis uel prouincijs licebit occidere, qui in locum Cõstantini ut cunq; successit. Hoc etsi uerum, tamen ultra causam meã est, & idcirco me reprimere uolo, nec aliud ex his colligere, quæ dixi, nisi ineptum esse, ubi armorum uis est, ibi ius quenquã afferre uerborum. Quia quod armis acquiritur, idem rursus armis amittitur. Eo quidem magis, quod alię nouæ gẽtes, ut de Gothis accepimus, quæ nunquã sub imperio Romanorum fuerunt, fugatis ueteribus incolis, Italiam & multas prouincias occuparunt, quas in seruitutem rouocari, in qua nunquã fuerũt, quæ tandẽ æquitas est? pręsertim uictrices, & fortè à uictis. Quo tẽpore, si quę urbes ac natiões, ut factũ fuisse scimus, ab Imperatore desertæ, ad Barbarorũ aduentum, necesse habuerunt deligere sibi regem, sub cuius auspicijs uictoriam reportarunt, nunquid hunc postea à principatu deponerent? Aut eius filios tum commendatione patris, tum propria uirtute fauorabiles iuberent esse priuatos, ut iterũ sub Romano principe essent: maximè cum eorũ opera assiduè indigerent, & nullum aliunde auxilium sperarẽt? Hoc si Cæsar ipse, aut Constantinus, ad uitam reuersus, aut etiam S.P.Q.R. ad commune iudiciũ, quale in Græcia Amphtryonũ fuit, uocaret: prima statim actione repelleretur, quòd à se olim custode desertos, quòd tam diu sub alio principe degentes, quòd nunquam alienigenę regi subditos, quòd denique homines libertati natos, & in libertatem robore animi corporisq́; assertos, ad famulatum, seruitium'que reposceret. Vt appareat, si Cæsar, si pont. Rom. à repetendo exclusus est, multo uehementius papam esse exclusum. Et si licet alijs nationibus, quæ sub Roma fuerunt, aut regem sibi creare, aut remp. tenere: multo magis id licere populo Rom. præcipuè aduersus nouam papæ tyrannidem. Exclusi à defendenda donatione aduersarij, quod nec unquam

A unquam fuit: & si quā fuisset, iam temporum conditione intercidisset: confugiunt ad alterum genus defensionis, & uelut relicta urbe, in arcem se recipiunt, quā statim deficientibus cibarijs dedere cogentur. Præscripsit, inquiunt, Romana ecclesia in his quę possidet: Cur ergo, quæ maior pars est, ea reposcit, in quib. non præscripsit, & in quibus alij præscripserunt? Nisi id nō licet alijs in hunc, quod huic licet in alios. Præscripsit Romana ecclesia: cur ergo ab Imperatoribus toties curat sibi ius cōfirmandum? Cur donationem, confirmationemq; Cęsarum iactat, si hoc unum satis est? Iniuriam ei facis, si de altero quoq; iure non sileas. Cur igitur de altero non siles? Nempe, quia hoc sibi non sufficit. Præscripsit Romana ecclesia: Et quomodo potest præscripsisse, ubi de nullo titulo, sed de malę fidei possessione cōstat? Aut si malæ fidei possessionem neges, profecto stultæ fidei negare nō posses. An in tanta re, tamq; aperta, excusata debet esse & facti & iuris ignorantia? Facti quidē, ꝙ Romā, prouinciasq; non dedit Cōstātinus: quod ignorare idiotę hominis est, non summi pontificis. Iuris aūt, quod illa nec donari potuêre, nec accipi, quod nescire uix Christiani est. Ita'ne stulta credulitas dabit tibi ius in his, quæ si prudentior fores, tua nunquā fuissent? Quid? Non'ne nunc saltem, postquā te per ignorantiam atque stulticiam possedisse docui, ius istud, si quod erat, amittes? & quod inscitia ma-
B le contulerat tibi, non'ne id rursum cognitio bene adimet? Mancipiumq; ab iniusto ad iustum dominū reuertetur: fortassis etiā cum usufructu? quod si adhuc possidere pergis, iā inscitia in malitiam fraudemq; conuersa est, planeq; effectus es malæ fidei possessor. Præscripsit Romana ecclesia: O imperiti, o diuini iuris ignari. Nullus quātumuis annorū numerus uerū abolere titulum potest. An uero captus ego à Barbaris, creditusq; perijsse, post centū años, quibus captiuus fui, postliminio reuersus, paternæ hæreditatis repetitor excludar? Quid hac re inhumanius? Atq; ut aliquod afferam exemplum, num Iephthe dux Israel reposcētibus filijs Ammon terram à finibus Arnon usq; in Iabue, atq; in Iordanē, respondit: Præscribit Israel iam per trecentos annos? An quod nunquam illorum, sed Amorrhæorum fuisset terra, quam reposcerent, ostendit? & hoc argumentum esse, ad Ammonitas illam non pertinere, quod nunquam intra tot annorum circulum repoposcissent? Præscripsit Romana ecclesia. Tace nepharia lingua. Præscriptionem, quæ fit de rebus multis atque irrationabilibus, ad hominem transfers: cuius quo diuturnior in seruitute possessio, eo est detestabilior. Aues ac feræ in se præscribi nolunt: sed quantolibet tempore possessæ, cū libuerit, & oblata fuerit occasio, abeunt: homini ab homine possesso nō licet abire? Accipe, unde magis fraus dolusq; quàm ignorantia Rom. pontificum appareat, utentium iudice bello, non iure. Cui simile quiddam primos pontifices, in occupanda Vrbe,

cæterisq;

cæterisq; oppidis,credo fecisse. Parum ante me natum (*testor eorum* A *memoriam,qui interfuerunt*) per inauditũ genus fraudis Roma papale accepit imperium,seu tyrannidem potius,cum diu libera fuisset. Is fuit Bonifacius nonus,octaua in fraude & nomine par:si modò Bonifacij dicendi sunt, qui pessimè faciunt.Et cum Romani deprehenso dolo apud se indignarẽtur, Bonifacius papa,in morem Tarquinij,summa queq; papauera uirga decussit.Quod cum postea,qui ei successit,Innocen.imitari uellet, Vrbe fugatus est. De alijs pontificibus nolo dicere,qui Romam ui semper oppressam,armisq; tenuẽrunt, licet quoties potuit rebellauit,ut sexto ab hinc anno, cum pacem ab Eugenio obtinere nõ posset,nec pax esset hostibus,qui eam obsidebant: & ipsa papam intra ædes obsedit,nõ permissura illum abire, priusquam aut pacem cũ hostibus faceret,aut administrationem ciuitatis relegaret ad ciues. At ille maluit Vrbẽ deserere,dissimulato habitu,uno fugæ comite, quàm ciuibus gratificari, iusta & æqua petentibus. Quibus si des electionẽ,quis ignorat libertatem magis quàm seruitium electuros? Idem suspicari libet de cæteris urbibus, quæ à summo pontifice in seruitute retinentur,per quem à seruitute liberari debuissent. Longum esset recensere,quot urbes ex hostib.captas populus Romanus liberas fecit:adeò ut T. Flaminius omnẽ Græciam, quæ sub Antiocho fuisset, liberam esse, & suis uti legib. iuberet. At papa,ut uidere licet, insidiatur sedulò li- B bertati populorum; ideoq; uicissim illi quoq; oblata facultate (*ad Bononiam modò respice*) rebellant. Qui si quãdo sponte,quod euenire potest,aliquo aliunde periculo urgente, in papale imperiũ consenserunt:non ita accipiendum est,consensisse,ut seruos se facerent: ut nunquam subtrahere à iugo colla possent,ut postea nati non & ipsi arbitrium sui habeant. nã hoc iniquissimũ foret. Sponte ad te summe pont.ut nos gubernes uenimus,spõte nunc rursus abs te,ne gubernes diutius,recedimus:si qua tibi à nobis debẽtur, ponatur calculus datorum & acceptorum. At ut gubernare inuitos uis, quasi pupilli simus,qui teipsum forsitan sapientius gubernare possemus, Adde huc iniurias,quæ aut abs te, aut à tuis magistratib. huic ciuitati frequẽtissimè inferuntur.Deũ testamur,iniuria cogit nos rebellare,ut olim Israel à Roboã fecit.Et quæ tanta fuit illa iniuria,quãta portio nostræ calamitatis, grauiora soluere tributa? Quid enim si Rempublicã nostram exhaurias? Exhausisti. Si tẽpla spolies? Spoliasti. Si uirginibus matribusq; familiæ stuprum inferas? Intulisti. Si urbẽ sanguine ciuili perfundas? Perfudisti. Hęc nobis sustinẽda sunt? An potius,cũ tu pater nobis esse desieris,nos quoq; filios esse obliuiscemur? Pro patre,summe põtifex, aut si hoc te magis iuuat, pro domino hic te populus aduocauit,nõ pro hoste atq; carnifice. Patrẽ agere aut dominũ non uis,sed hostẽ & carnificẽ.Nos sæuitiẽ tuã, impietatẽq; & si iure offensæ poteramus:tamẽ quia Christiani sumus,

A sumus,non imitabimur. Nec in tuum caput ultorē stringimus gladium:sed te abdicato,atq; summoto,alterum patrem dominumue adoptabimus. Filijs à malis parentibus,à quibus geniti sunt,fugere licet:nobis à te,nō uero patre,sed adoptiuo, & pessimè nos tractante,non licebit? Tu uerò,quæ sacerdotij operis sunt cura: & noli tibi ponere sedem ad Aquilonē,& illic tonando fulgurantia fulmina in hunc populum,cæterosq; uibrare. Sed quid plura opus est in re apertissima dicere? Ego nō modò Cōstantinū nō donasse tāta,non modò nō potuisse Romanū pōtificē in eisdē præscribere, sed etiā si utrunq; esset,tamē utrunq; ius scelerib. possessorū extinctū esse cōtendo:cum uideamus totius Italiæ,multarumq; prouinciarum cladem ac uastitatem ex hoc uno fonte fluxisse. Si fons amarus est, & riuus. Si radix immūda,et rami. Si delibatio sancta nō est,nec massa. Ita è diuerso,si riuus amarus, fons obstruēdus est:si rami immūdi, è radice uitium uenit: si massa sancta non est, delibatio quoque abominanda est. An possumus principatū potentię papalis pro iure proferre, quē tantorū scelerum, tantorumq; omnis generis malorum cernimus esse causam? Quamobrē dico, & exclamo (neq; enim timebo homines,Deo fretus) neminē mea ętate in summo pōtificatu fuisse aut fidelem dispēsatorē, aut prudentē: qui tantū abest

B ut dederit familiæ Dei cibum,& escam panis. papa & ipse bella pacatis populis infert, & inter ciuitates principesq; discordias serit. papa & alienas sitit opes,& suas exorbet, ut Achilles in Agamēnonem, δημοβόρος βασιλεύς. papa non modò Rempublicam,quod nō Verres, non Catilina, non quispiam peculator auderet: sed etiam rem Ecclesiasticā, & Spiritū sanctum quæstui habet, quod Simon ille magus detestatur. Et cum horum admonetur, & à quibusdam bonis uiris reprehēditur, non negat: sed palàm fatetur,atq; gloriatur,licere ei quauis ratione patrimoniū ecclesiæ,à Constantino donatum, ab occupantibus extorquere. Quasi eo recuperato,religio Christiana futura sit beata,& nō magis omnibus flagitijs, luxurijs, libidinibusq; oppressa, si modò opprimi magis potest, & ullus est sceleri ulterior locus. Vt igitur recuperet cętera mēbra donationis, male ereptas à bonis uiris pecunias prius effundit,militumq; equestres pedestresq; copias,quib.omnia infestātur,alit: cum Christus in tot milibus pauperū, famē ac nuditate moriatur. Nec intelligit, ò indignum facinus, cum ipse secularibus auferre quæ ipsorū sunt laborat,illos uicissim siue pessimo exemplo induci,siue necessitate cogi:licet non est uera necessitas, ad auferenda quę sunt Ecclesiasticorum. Nulla itaq; unquā religio, nulla sanctitas, nullus Dei timor &, quod referens quoq; horresco, omnium scelerum impij homines à papa sumunt excusationē. In illo enim comitibusq; eius est omnis facinoris exemplum: ut cū Esaia & Paulo, in papam & papæ proximos dicere possimus, Nomē Dei per uos blasphematur inter

Gentes.

Gentes. Qui alios docetis, uos ipsos nō docetis. Qui prędicatis non A furandum, latrocinamini. Qui abominamini idola, sacrilegiū facitis. Qui in lege & in pontificatu gloriamini, per præuaricationem legis Deum uerum pontificem inhonoratis. Quòd si populus Romanus ob nimias opes, ueram illam Romanitatē perdidit: si Salómon ob eandem causam in idololatriā, amore fœminarū lapsus est: non'ne idē putamus fieri in summo pont. ac reliquis clericis? Et postea putamus Deum fuisse permissurum, ut materiam peccandi Syluester acciperet. Non patiar hanc iniuriam fieri sanctissimo uiro, non feram hanc contumeliā fieri pontifici optimo: ut dicatur imperia, regna, prouincias accepisse: quibus renunciare etiam solent qui clerici fieri uolūt. Pauca possedit Syluester, pauca cęteriq; summi pontifices, quorum aspectus apud hostes quoq; erat sacrosanctus: ueluti illius Leonis, qui trucem Barbari regis animū terruit ac fregit, quem Romanę uires nec frangere nec terrere potuerant. Recentes uerò summi pont. id est, diuitijs ac delitijs affluentes, id uidentur laborare: ut quantū prisci fuére sapientes & sancti, tantum ipsi & impij sint & stulti, & illorum egregias laudes omnibus probris uincant. Hæc quis Christiani nominis queat æquo animo ferre? Verùm ego in hac prima nostra oratione nolo exhortari principes ac populos, ut papam effrenato cursu uolitantem inhibeant, eumq; intra suos fines consistere compellant, sed tantum admoneant: qui forsitan iam edoctus ueritatem, sua sponte, ab aliena domo B in suam, & ab insanis fluctibus sęuisq; tempestatibus in portum se recipiat. Sin recuset, tunc ad alteram orationē multo truculentiorē accingemur. Vtinam utinā aliquādo uideam (nec enim mihi quicquam est longius, quàm hoc uidere, & pręsertim meo consilio effectum) ut papa tantū uicarius Christi sit, & non etiam Cæsaris: nec amplius horrenda uox audiatur, Partes contra ecclesiam, Ecclesia contra Perusinos pugnat, contra Bononienses. Non contra Christianos pugnat Ecclesia, sed papa. Illa pugnat contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Tūc papa & dicetur & erit Pater sanctus, pater omnium, pater Ecclesiæ: nec bella inter Christianos excitabit: sed ab alijs excitata, censura apostolica & papali maiestate sedabit. DIXI.

ILLV-

ILLVSTRISS. PRINCIPI AC DOMINO, D. AVGVSTO, SACRI ROMANI IMPERIJ Archimarschallo & Electori, Duci Saxoniæ, Marchioni Misniæ, Landgrauio Thuringiæ, Burggrauio Magdeburgensi, &c. domino Suo clementissimo S. P.

A

DITVRVS in publicum, quæ de Iuribus Imperij circa Episcopatuum & Abbatiarum inuestituras, laudatissimo Imperatori Othoni primo à papa Leone restitutis, Thcodoricus de Niem literis consignata reliquit, illustrissime Princeps, ea Celsitudini tuæ potissimum nuncupanda censui. Etsi enim perspicerem, ea quibusdam rudiora horridioraq; uideri posse, quàm quæ ab homine ignoto, illustrissimę Celsitudinis tuæ cultissimis auribus offerri deberent: tamen ut in proposito susceptoq; consilio manerē, non exiguæ uel leues me rationes induxêre. Nam cū animaduerterē publicū morem, quo nullum nō scripti genus summis principib. dedicari solet, apud seueriores Censores minus fortè ualiturū, quàm ut ad excusationē audaciæ meę in offerendo tam rudi scripto Celsitudini tuæ, sufficeret: persuadebat, uel ideo id ex caligniosis latebris in solem lucemq; proditurū, nemini iustius quàm illustrissimæ Celsitudini tuæ dedicari, quòd de re tali tractet, in qua singulare ius Imperij uersatur, quæq; cū insigni laude ac præclara celebratione eorum cōiuncta est, quorum memoria cùm omni posteritati, tum uerò illustrissimæ Celsitudini tuæ, ab eorundem generoso sanguine prognatæ, non poterit non esse grata atq; iucunda. Siquidē ut de priore, prius breuiter dicam, quale quantumque ius Imperij fuerit, id quod in collatione ac inuestitura Episcopatuum, Abbatiarum, similiumq; dignitatum Ecclesiasticarum Imperatores habuere, cùm ex alijs multis, tum uerò ex hoc cognoscere licet, quòd prudentissimus Imperator Otho cognomine Magnus, cum hoc ius à temporibus Constantini Magni, usq; ad tempora sua, ultra sexcentos annos Romanis Imperatoribus competijsse sciret, Imperio Romano

Vu uirtute

uirtute sua parto, id minimè negligendum duxerit, sed sibi suisq; hæredibus à papa Leone confirmari uoluerit: & cum subsecuti Imperatores, pro eo, contra pontifices, quantumuis aliàs eorum obseruantissimi, pacisq; studiosissimi fuerint, ad sanguinem usq; certarint: id minimè facturi, nisi in eo insigne commodum ac ornamentum Imperij uerti uidissent, nimirum ab Imperatoribus ius inuestiturarum episcopalium, aliarumq; dignitatum Ecclesiasticarum habentibus, non tantum idoneos, deq; Imperio bene meritos, ad dignitates Ecclesiasticas promoueri, disciplinam inter spirituales (ut uocant) autoritate Imperatorum conseruari: sed & nullo ad fastigium apicis pontificalis, citra approbationem atq; consensum Imperatoris aspirare audente, paparum immensam ambitionem reprimi, peruersasq; ipsorum cōtra Imperatores machinationes & fraudes, quasi obice obiecto retūdi, deniq; eius iuris opera Ecclesiasticos in debita obedientia ac reuerētia legitimi magistratus contineri posse. Ac quidem ut Otho eiusq; successores hoc iure conseruato, eorum commodorum participes, Imperio magna cum laude præfuêre: sic qui Henricum IIII. patrē, iuris eius acerrimū propugnatorem subsecutus est filius, Heinricus V, dum id, uel imperitia lapsus, uel potius timore ductus Calixto secundo pontifici remisit, in maximas calamitates Rempub. atq; Ecclesiam coniecit. Tunc siquidem paparum tyrānide, accessione noui iuris firmata, Imperij uires ita attenuari cepere, ut Imperatores rerum gerendarum subsidio eneruati, nihil ferè præclari pro honore ac incremento Imperij suscipere potuerint. Cum ergo in hoc libello, iuris istius in Othonē eiusq; successores trāslati historia fideliter ac uerè descripta sit, rem non usquequaq; absurdam facturum me existimaui, si eum illustrissimæ Celsitudini tuæ inscriberem: quæ in eo fastigio est collocata, ut eius autoritate atq; consilio interueniente, amissi huius iuris recuperandi spes optima sit. Id quod ut propter publicā utilitatem uotis omnibus est exoptādum, sic quin illustrissima Celsitudo tua pro eius erga religionem patriamq; amore singulari id sit promotura minimè ambigo. Accessit ad hanc causam, quòd cum autor non con-

tentus,

A tentus, nuda iuris inuestiturarum à Leone papa Othoni Imperatori confirmati historia, res quoq; præclariores ab eo & posteris, iuris istius uigore præsidioq; gestas comme moret, illustrißimæ Celsitudini tuæ, quæ originem cum Othonibus communem habere noscitur, laudem ac celebrationem eorum minimè iniucundam fore sperauerim. Nam ut Othones, à Vigberto maiore natu filiorum Vuidekindi prouinciarum Saxonicarum hærede descendisse leguntur: sic illustrißimi Marchiones Misnenses à Vuidekindo iuniore comite Vuettinio, aliorumq; agrorum ad Salam & Elystrum dynasta, suæ dignitatis originem sub Heinrico Cæsare accepisse memorantur. Nunc si tanta uirtutis uis atq; efficacia est, ut etiam, secundum poetam, in hoste cognita delectet: quanto magis illustrißima Celsitudo tua laude Othonũ afficietur, ad quos eius origo familiaq; spectat? Etsi autem hasce causas audaciæ meę, in compellãda illustrißima Celsitudine tua tam graues iudicem, ut ueniam culpæ, si quæ à me contrahe-
B tur, promerituras sperem: tamẽ cum stylum authoris, quo tantæ res describuntur, talem esse fateri cogar, ut maior in eo elegãtia ac nitor meritò requiri poßit, qua possum obseruantia ac submißione à tua illustrißima Celsitudine peto, ut ea autorẽ ipsum clementer suscipere, & quidquid in eo uitij est, magis tempori quàm ipsi imputare (uixit enim sub Venceslao & Carolo IIII, Imperatoribus, idq; in Curia Romana, omni barbarie cõtaminatißima) ac rerũ de quibus scribit præstantia, utilitate ac bonitate, pro eximia Celsitudinis tuæ prudentia, ponderata, meum in dedicando consiliũ benigna approbatione admittere uelit. Christus Iesus, ęterni patris filius, Cels. T. ad gloriam diuini nominis sui, ac communis patriæ salutem, omni tempore benignè gubernet ac tueatur. Datæ Basileæ, Cal. Martij: Anno 1566.

Tuæ illustriß. Cels.
obsequentiß.
Simon Schardius D.

TESTIMONIVM HEINRICI TOKEN, *olim Canonici Magdeburgensis, & legati eius archiepiscopi in concilio Basiliensi, de hoc libello Theodorici de Niem.*

THeodoricus Niem (inquit Token, in Sylua locorum communium) tempore Iohannis 23, Florentiæ inuenit, in quodam antiquissimo libro De inuestitura episcopatuum. dicit enim: Secundum quod habetur etiam 63. dist. 3. c. in synodo, quod successoribus Othonis regibus Italiæ in perpetuum concessit potestatem eligendi summū pontificem: & dicit, Solum regi Romani imperij tribuimus hanc facultatem, quod si à cuncto clero & uniuerso populo quis eligatur episcopus, nec à dicto rege laudetur & inuestiatur, non consecretur. & ponit, quod hoc Concilium sub pœna excommunicationis uniuersalis ecclesiæ seruari debeat. Hoc priuilegium seruatur Florentiæ, pro Imperatoria dignitate. A

Item, idem papa Leo Othoni & suis successoribus Romanis Imperatoribus & regibus, in perpetuum restituit omnia bona Romanæ ecclesiæ, per prius collata ab Imperatore: & fuit factum per papam, cardinales R.P. & uniuersale Concilium, cuius copia sic incipit: Leo seruus seruorū Dei episcopus, Othoni spirituali filio nostro in Christo, Imperatori Augusto, & omnib. successoribus suis Imperatoribus & regibus regni Italiæ, &c. Et nominantur omnia dominia & castra nominatim, & subscriptiones nominatim, & precedunt Episcopi in subscriptione Cardinales. Hactenus Henricus Token in Sylua sua. B

PRI

PRIVILEGIA AVT IVRA IMPERII, CIRCA INVESTITVRAS EPISCOPATVVM & Abbatiarum, restituta à Papis, Imperatoribus Romanis. Et simul uariæ historiæ, ad eorum illustrationem utiles:

PER THEODORICVM A' NIEM.

PRAEFATIO THEODORICI de Niem.

a ECIT autem Deus duo luminaria magna in firmamento cœli, maius ut præesset diei, & luminare minus ut præesset nocti. Gen.1. Quibus figurantur duæ potestates, seu dignitates, quæ sunt Põtificalis & Regalis: sed illa quæ præest diebus, id est, spiritualibus, maior est: quæ uerò noctibus, id est, carnalibus, minor. Vt legitur in Canone, solitæ. de maio. & obed. De quib. etiã Fridericus secundus Augustus loquitur, ut patet in Registro, in hæc uerba: In exordio nascẽtis mundi prouida & ineffabilis Dei prouidentia, cui consilia non commũnicant aliena, in firmamento cœli duo statuit luminaria magna, maius scilicet, & minus: maius, ut præesset diei: minus, ut præesset nocti. Quæ duo sic ad propria officia in regione Zodiaca offeruntur, ut etsi multoties ex obliquo sese inuicem respiciant, unum tamen alterum non offendit. Imò quod est superius, inferiori suam com-
b municat claritatem. Similiter eadem æterna prouidentia in firmamento terrę duo uoluit esse regimina, Sacerdotium scilicet, et Imperium: unum ad cautelam, aliud ad tutelã. ut homo, qui erat in duobus componentibus diutius dissolutus, duobus retinaculis frenaretur, ut sic fieret pax orbi terræ, hominum excessibus limitatis. Hoc autem pulchro & longo protractu deducitur in exordio Constitutionum suarum Regni Siciliæ, quæ incipiunt, Post mundi machinam, &c. Et quia ars sequitur naturam in quantum potest, sic enim congrueret, atq; omnino mortalibus expediret, ut istæ duæ potestates sic semper existerent mutuis inuicem fauoribus et amicicia in simul aggregatæ: aut quod saltem una alteram nõ offenderet, nec eius statum & gloriam eclipsaret: sunt etiam hæ potestates ab inuicem distinctæ, ut patet 96. dist. duo sunt. Et hæ duæ potestates principaliter à Deo pendent, 97. dist. Ecclesiæ meæ. ubi Bonifacius papa scribens, Imperatori ait: Ecclesiæ meæ, cui Deus meum sacerdotium, uobis res humanas regentibus deputauit, &c. Et sicut in spiritualibus papa omnibus præest, ut colligitur ex præmissis: sic Imperator omnibus in temporalibus præest, maior est etiam super omnes Reges, 7. q. 1. in apib. Et omnes nationes sub eo sunt,

11. q. 1. §. hic si quis. uerb. uolumus. Ipse enim est princeps & dominus mundi. ff. ad l. Rhod. de iactu. l. deprecatio. Et etiam Iudæi sunt sub eo. c. de Iudæis. l. Iudæi. Deinde Iudęi & prouincię sibi sub sunt. 60. di. c. Adrianus. Et omnia sunt in potestate Imperatoris. 13. dist. quo iure. & 24. q. 8. conuenior. 63. dist. ego Ludouicus. Et papa uocat Imperatorem Dominum suum, 24. q. 1. c. summa. Et papa accusatus uel diffamatus de aliquo delicto, Imperatoris examini se submittit. Hos si in competenter, 2. q. 7. Et electio Romanorum pontificum ad ius pertinet Imperatoris. 63. dist. in synodo. Et nisi archiepiscopus uel episcopus laudetur uel inuestiatur ab Imperatore, à nemine consecrandus est. 63. dist. Adrianus papa II. Et ab ipso Imperatore omnes archiepiscopi & episcopi accipiunt inuestituram. in eodem c. in synodo. Item papa supplicat Imperatori, ut cathedrali ecclesia uacante episcopus præficiat, scilicet uel Reatinę, uel saltem Tusculan. Quæ tamen immediatè, Romanæ ecclesiæ subsunt. 63. dist. Reatinæ. Et sacra Imperialis authoritas ordinationi episcoporum est necessaria. eadem dist. 63. c. principali. ubi papa uocat Imperatorem Clementissimũ principem. Et Imperator scribendo papæ, se præponit. 97. dist. c. uictor. Et Imperator scribendo papæ loquitur ei in secunda persona, ut est in c. uictor. ibi, Scripta beatitudinis tuæ. & 63. distinct. Tibi.

Et Imperator Dei minister est, uindex illius qui malefacit, & illius qui bona, iuxta Apostolum Rom. 13. Item Prouerb. 8. dicitur: Per me reges regnant, & conditores legum iusta decernunt. Propterea Romanus princeps, pater communis post Deum dicitur: ut in Auth. necq; uirum quod ex dote est. in fin. col. 8. Et huic fidem & reuerentiam exhibere oportet. quam qui non exhibet, apud Deum præmia non poterit inuenire.

Præterea per Imperatoris maiestatem iuratur, quæ post Deum à genere humano diligenda & colenda est. Nam Imperatori, cũ Augusti nomẽ suscepit, tanquam pręsenti & corporali Deo, fidelis est præstãda deuotio, impendendusq; peruigil famulatus, qui Deo regnat authore. Quia non frustra instituta est potestas Regis. 23. q. 5. non frustra. Nam regum proprium est, facere iudicium atq; iusticiam, & liberare de manu calumniantium peregrinos atque oppressos, pupilloq; & uiduæ, qui facilius opprimuntur à potentibus, præbere auxilium. eadem q. c. regum. Et is debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas & periuros non sinere uiuere, filios suos non sinere impiè agere. ead. q. c. rex debet.

Sed hodie adeò depressa est Imperialis potestas, quòd magis honoratur & ueneratur etiam à maximo usq; ad minimum aliquis capitaneus gentium armigerarum in Italia, quàm Imperator uel Rex Romanorum. Sed si hoc est expediens, uideant illi quorũ interest.

Vnum

A Vnum tamen patet, quòd postquam Imperialis potentia depressa fuit, nihil nisi oppressiones & uiolentiæ, nec non diuisiones in uniuersali ecclesia, præsertim in Italia, pullularunt, necdum finis instat earundem. Nec uideo quòd illi qui ciuitates & Imperij bona occupant, multum sint intenti ad pugnandum contra Saracenos, pro recuperatione terræ sanctæ de manibus impiorum, & succurrendum in brachio extenso, & manu forti oppressis Christianis infinitis per Turcos, Tartaros, schismaticos & paganos. *Effectus diminutæ & oppressæ dignitatis imperialis.*

Ex quibus infertur, quòd papa se non debet intermittere de temporalibus, nec econtrà Imperator de spiritualibus. 96. distinct. c. cum ad uerum. ubi redditur eius ratio, uidelicet quoniam idem mediator Dei & hominum homo Iesus Christus, actibus proprijs & dignitatib. distinctis, officia & potestates utriusque discreuit. Igitur cum oporteat Rempub. armis & legibus conseruari; licet papa ad alterum illorum, scilicet quo ad legum conseruationem, forsan consilium dare posit: ad reliquum tamen congruè attendere nequit, nisi per medias personas, quæ qualiter seruiant ecclesiæ experientia docet. Et semper Respublica pro sua conseruatione armis & legibus eguit: quia tam militaris res legibus in tuto collocata est, quàm ipsæ leges armorum seruatæ sunt præsidio. Vnde etiam per ecclesiasticos prælatos & alias inferiores Ecclesiasticas personas de prædijs & possessionibus suarum ecclesiarum, ut eis tuta essent omnia sub tuitione Cæsaris, pro tempore illi tributum soluere consueuerunt. ead. q. c. conuenior, &c. tributum. nisi ab Imperiali benignitate ab his promeruerint immunitatem. Quibus taliter qualiter introductis sequitur quod intendo. *Ecclesiasticæ personæ tributum Imperatori soluunt.*

B

INCIPIT DESCRIPTIO DE INVESTITVRA EPISCOPATVVM REGVM THEVTOnicorum, ex quodam antiquissimo libro Florentino per me Theodoricum de Niem literarum Apostolicarum scriptorem & Abbreuiatorem reperto, dum Dominus papa Iohannes 23. illic cum sua curia resideret, fideliter extracta, & sequitur de uerbo ad uerbum, prout in dicto libro uidebatur scripta.

TEMPORE ex quo Longobardi Italiam intrauerunt, Romam quoque obsederunt & ceperunt: Italicum uerò regnum inuaserunt, & duodecim annos absque Rege detinuerunt, ita quòd ex ipsis regem constituerint, & præualuerint usque ad Carolum regem, qui Desiderium cepit regem Longobardorum in Papia, post longam obsidionem, cuius filius Adelgisus fugam cepit in maritimis.

Hucusque legati Constantinopolitani urbis Romæ, Italiæque detinebant oppida, & tributa colligebant, & ea ex ærario Augusti Constantinopolim deferebant, Romanam & alias ecclesias Italiæ non defendebant.

Cumq; illi expulsi essent à gente Longobardorũ, ipsi Longobardi usque ad Carolum regem regnum detinuerunt. Accidit uerò, quod Luitprandus rex Longobardorum Rauennam obsedit, & captã destruxit. Hexarchus uerò Rauẽnę cum Rauẽnatibus Romam petierunt, & Constantinopolim inde direxerunt. A

Post hoc autem Aistulphus rex Longobardorum exarchatum Rauennę, & Exarchatum Histriæ seu ducatum Ferrariæ inuasit, & Fauentiam & Cesennam abstulit Romanæ ecclesiæ.

Tunc tẽporis Stephanus papa, qui transtulit imperium de Gręcis in Germanos, in personam dicti Caroli, qui fuit in Germania natus, educatus, mortuus & sepultus, pro tanta persecutione legatos misit ad Germaniam Carolo regi Francorũ, rogans, ut prædia Romanæ ecclesię defenderet pro amore beati Petri. Iste uerò Carolus pietate motus, Aistulpho regi sæpius legatos misit, nihilq; profecit. Nam licet Aistulphus omnia bona ecclesiæ Romanæ ablata ei restituiturum, et satis facturum se in omnibus promisit, nihil tamen horum obseruauit.

Post mortem Aistulphi regis, Desiderius (cuius filiam dictus Carolus habuit in uxorẽ, qua defuncta contraxit matrimoniũ cum quadam filia ducis Sueuiæ in Germania, quæ fuit mater Pij Ludouici, eiusdẽ Caroli filij, & qui ei in imperio immediatè successit) regnum obtinuit, & res ecclesiæ nihilominus inuasit. Ad quẽ etiam Carolus rex sæpe legatos misit: ipse uerò Desiderius rex bona reddere ecclesiæ, illaq; relinquere uelle promisit, & nihil profecit. B

Itaq; istis temporibus Adrianus papa, qui dicto Stephano successit in papatu, ipsi Carolo legatos misit, & ut Romam ueniret ad defendendum res ecclesiæ postulauit.

Carolus uerò rex ingressus Italiam, Papiã obsedit: & relinquẽs ibi exercitum, Romam tetendit, ad diem solennem resurrectionis sanctæ: ibiq; honorificè susceptus est à beato Adriano papa, & à cunctis etiam ordinibus Romanis. in laudibus etiã ei acclamatum est, Carolo perpetuo semper Augusto à Deo uitam & uictoriam.

Post diem uerò resurrectionis reuersus Papiam, cæpit Desiderium regem, & duxit in captiuitatem. Post hæc reuersus est Romam. ubi constituta est sancta synodus à beato Adriano papa in palatio Lateranensi, uidelicet in ecclesia sancti Saluatoris, quæ reuerendissimè celebrata est à 153 uiris religiosis, episcopis et abbatibus, iudicibus etiam, & legis doctorib. ab uniuersis regionib. & ordinib. huius almæ urbis, à cuncto etiã clero huius sanctę Romanæ ecclesiæ, exquirentibus usus leges & mores eiusdem ecclesię & imperij, quemadmodum etiam hæreses & seditiones aboleri possent de Apostolica sede, & dignitate patriciatus & Romano Imperio: ex quibus omnibus nimius error crescebat in uniuerso orbe.

Populus itaq; Romanus legem condebat more solito: sed difficile erat,

A cile erat, pro unoquoq; negotio toties in unum congregari. unde sententiã, ius & potestatem Imperij Imperatori cõcesserunt, quemadmodum legitur: Populus itaq; Romanus concessit Carolo, & in eum transtulit omne ius suum & potestatem.

Ad eorum quoq; exemplum præfatus Adrianus papa, cum omni clero & populo, ac uniuersa sancta synodo, concessit Carolo Augusto omne suum ius & potestatem eligendi summum põtificem, & ordinandi Apostolicam sedem, dignitatemq; principatus, sicut scribitur distin. 53. Adrianus. Insuper archiepiscopos & episcopos per singulas prouincias ab eo accipere inuestituras diffiniuit.

Nota. *Qualiter Adrianus papa cum clero & populo uniuerso, & sancta synodo cõcessit eidẽ Carolo regi, ius eligendi summũ pontificẽ, ut habetur 53 dist. Adrianus. & illud priuilegiũ renouatur & confirmatur per Papam & Cardinales, & populum Romanum, ac generale concilium, in personam Othonis primi Magni Augusti, suosq; successores in Romano Imperio, in perpetuum, ut sequitur inferius.*

Post hoc uerò consecrationem accipiant, unde pertinent: & ita abolita sit ueterum sentẽtia, moresq; in posterum, quatenus nemo per cognationem uel amicitiam, aut per pecuniarum acceptionem sibi eligat episcopũ, sed soli regi Romanorũ huiusmodi reuerentiæ tribuatur facultas. ueruntamen si ab uniuerso clero & cuncto populo aliqua præsumptione & religionis causa eligatur episcopus,
B nisi à rege laudetur & inuestiatur, à nemine consecretur.

Ex hoc, prolatis sententijs ab uniuersis qui in hac sancta synodo congregati fuerũt, in nomine sanctę Trinitatis, Adrianus papa prę omnibus hæc concessit, laudauit, & affirmando constituit.

Ad hoc etiam totum roborandum decreuit, ut si quis posthac contra hanc sanctam synodum temerator repertus fuerit, siue contra hoc totũ quod produximus repugnauerit, cuiuscũq; sit gradus, ordinis uel officij, dignitatis uel generis, sciat se in iram beati Petri, principis Apostolorum & omnium sanctorum & prędecessorum nostrorum casurum, & anathematis uinculo damnatum perpetuò uicturum, excommunicationem quoq; uniuersalis ecclesię & cuncti populi Christiani incursurum. Insuper, nisi à malo resipuerit, irreuocabili exilio prematur, uel ultimis supplicijs feriatur, & bona eius publicentur. Qui uerò pio intuitu custos horum & obseruator in omnibus extiterit, benedictionis gratiam uitamq; æternam à Deo cum omnibus sanctis suis, sine fine habere mereatur in secula seculorum, Amen.

ITEM DE EADEM RE LEONIS PAPAE ALIVD Concilium generale, Romæ celebratum in Lateranensi, super concessione facta Othoni primo, qui fuit Saxo natione.

CONuenit Apostolico moderamini petentibus beneuola compassione succurrere, & poscentium animis alacri deuotione præbere assensum. Ex hoc enim lucri potissimum præmium apud

condi-

conditorem omnium reperitur. Deinde quoque & cunctum clerum, & omnem populum asserimus esse concordem, & ad meliorem statum fore perductum: atque ideo, quia iustè rationabiliter uestra humilitas à nostro Apostolatu humiliter postulat, quatenus gratulanter peragentes sanctam synodum uestro consilio congregatam in patriarchio Lateranensi, in ecclesia sancti Saluatoris cōstitutam à plurib. uiris catholicis, episcopis & abbatibus, in super iudicibus & legis doctoribus, promulgantes qualiter quietè & pacificè stare ac uiuere ualeamus, præsentibus omnibus ac singulis regionibus, huius almæ urbis Romæ, & ex omnibus ordinibus cleri & populi asserentibus & confirmantibus per omnia, ut hæresi & altercatione ac omni errore expulso, qui nimis his temporibus error ex hoc accrescere discernitur, tam de Romano imperio quàm de Apostolica sede ac dignitate patriciatus, & de inuestitura episcopatuum. Idcirco exemplum beati Adriani, sedis Apostolicæ huiusmodi episcopi, cuius uitam & actionem satis discretam audiuimus, & rationabilem admodum in suis spiritualibus sanctionibus recognouimus. Idem enim sanctus uir, sanctam synodum congregauit, & in præsentia omnium, eorumque authoritate domino Carolo inuictissimo regi Frācorum & Longobardorum, ac patricio Romano, suisque successoribus, regnum Italiæ, patriciatus dignitatem, & ordinationem sedis Apostolicę cōcessit. Insuper & episcopatuum inuestituras, uelut ipsi cum discretione et reuerentia libitum fuerit. Igitur nos Leo seruus seruorum Dei, episcopus, ad idem exemplū beati Adriani, cum cuncto similiter clero & uniuerso populo Romano, omnibusque ordinibus huius almæ urbis, sicut in suis scripturis apparet, constituimus, confirmamus & roboramus per manum Apostolicam, dignitatem cōcedimus atque largimur domino Othoni primo Augusto, Teutonico, regi prouidentissimo spirituali in Christo filio nostro, eiusque successoribus huius regni Italiæ in perpetuum, tam sibi facultatem eligendi successorē, quàm summę sedis Apostolicæ pontificem ordinandi.

Nota. *Othonem primū uoluisse esse certum, quòd regnū Italiæ, sibi suisq; successorib. Imperatoribus Germanicis, qui essent pro tempore usq; in perpetuum, per eundem papā & suos successores, etiam qui essent pro tempore, nunquam posset aut deberet auferri. nihil enim, aut modicum inuenit, quod spectaret ad ius & proprietatē Romani imperij, dum illud in se assumpsit. erat enim propter impotentiam & negligentiam Gallicorum, descendentium ab ipso Carolo rege, Græcis & Barbaris nationibus atq; paganis illud ubiq; impugnantibus, quasi totaliter dissipatum atq; confusum. Eratq; iste Otho primus Augustus, filius Henrici primi: ad quem Ludouicus tunc Imperator & rex Francorum, qui ultimus fuit de successione dicti Caroli primi Augusti, tunc debilis misit Euerhardum Comitem Elsatiæ & quarundam uicinarum partium, dicens ei: Frater carissime uideo res nostras de die in diem malè procedere, & Saxonum negocia multifariè prosperari. Fac igitur quod tibi mando, & accede ad Henricum ducem Saxoniæ, & illi insignia uetera regum Francorū ex mea parte præsenta: quia meliorem & utiliorem eo, ad defendendam Rempublicam non cognosco modò. Qui quidem comes Francorum sequendo mandatum, dictum ducem ad oppidum Fritzlar Maguntinæ diœceseos euocauit: eiq; uenienti illuc, mentem dicti fratris sui aperuit: eumq; ut tantū donum sibi oblatum nullatenus refutaret,*

A *refutaret, rogauit. Ipse autem Henricus conuocatis illic prælatis & proceribus regni Galliæ & Saxoniæ, ac eorum omnium accedentibus exhortationibus & precibus, se de regimine Imperij & regni Galliæ intromisit. Noluit tamen in regem ungi, asserens non merere ungi pro eo, quod dicto regno aduersarius aliquando extitisset. Qui sic assumpto in se regno, laudabiliter & strenuè ipsum rexit imperium, Alemaniam reintegrando quo ad omnia dominia, quæ prius reges Francorum & Imperatores illius nationis in ipsa Germania aut iure belli, uel aliàs quomodolibet usq; ad illa tempora tenuerunt. Et ultra dictus Otho I. Augustus, filius (ut prædicitur) dicti Henrici primi, tanquã fidelis & constans Imperator, suo addidit imperio Lotharingiam, & etiã regnũ Burgundiæ in partibus Gallicanis, quæ ex tunc sub iure & proprietate Romani Imperij hactenus permanserunt.*

Et per hoc archiepiscopos uel episcopos, ut ipsi tantum ab eo inuestituram accipiant, & cõsecrationem, ubicunq; pertinuerint, exceptis ijs quos Imperator pontifici & archiepiscopis concessit. Ita demũ asserimus, quòd nemo deinceps, cuiuscunq; gradus uel conditionis aut dignitatis seu religionis, eligendi regem seu principem, siue pontificem summę sedis Apostolicæ, aut quemcunque episcopum, uel ordinandi facultatem habeat: sed soli regi Romani Imperij, hanc reuerendam tribuimus facultatem, quam absq; omni pecunia disponet ac reget, utpote rex & patricius Romanus.

Nota. *Quod semper excipitur symonia in concessionibus episcopatuum, & etiam maiorum sedium. Et cum ita sit, cur igitur introductum est, ita per ecclesiam & ecclesiasticos qui Romanæ ecclesiæ præfuerunt, scilicet papam & cardinales, qui tunc in Auinione resederunt, quod per eos promouendi in archiepiscopos, episcopos & abbates concordarent cum camera Apostolica, & pro communi seruitio dominorum cardinalium. Et aliàs nulli ex tunc prouidebatur, uel nullus creabatur Antiste, nisi hæc solueret, seu se sub horribilibus pœnis ad id obligaret.*

B Quod si à cuncto clero & uniuerso populo quis eligatur episcopus, nisi à dicto rege laudetur & inuestiatur, non cõsecretur: si quis cõtra hanc authoritatem Apostolicam & traditionem aliquid molitus, aut temerator in aliquo repertus fuerit, siue contra hoc nostrum consilium agens, sciat se in iram sancti Petri principis Apostolorum, & filij nostri domini Othonis, eiusq; successorum & omnium prædecessorum nostrorum censuram, & anathematis uinculum incursurum. Ac per hoc excommunicationi Vniuersalis ecclesię, omnisq; populi Christiani eum subiacere decreuimus. Insuper, nisi à malo resipuerit, irreuocabili exilio puniatur, uel ultimis supplicijs feriatur. Qui uerò pio intuitu, custos & obseruator in omnibus extiterit, benedictionis gratiam uitamq; æternam cum omnibus sanctis sine fine mereatur habere in secula seculorum, Amen.

In his actis interfuêre senatores, procõsules, Exarchatus quidem tenentes, Regionarij, Schola * Græcorũ, Arabum, Iudæorum & Paganorum, et de maioribus omnium platearum. Insuper cardinales, archiepiscopi, omnes presbyteri & episcopi de finitimis ciuitatibus, processionarij, notarij, cancellarij, & ex omni plebe Romani Imperij.

Scholion. * *Ea nunc est titulus Cardinalis: at olim in ea legebantur septem artes liberales, & & præcipuè Rhetorica. Et etiam in ea legit quandoque beatus Augustinus, & Iohannes uocatus de Anglia: & fuit mulier de Moguntio nata, quæ studuit Athenis sub uirili habitu. & in tantum profecit in artibus ipsis, quòd tandem ueniens Romam, & per biennium in eadem schola artes ipsas liberales legit: &c.*

git: & adeò sufficiens fuit, quòd etiam maiores & nobiliores urbis, eius lectiones frequenter audierunt. Ea postea in papam eligitur concorditer à Romanis, & papatum biennio & amplius tenuit. Sed tunc diutius ocio & delicijs uacans, non potuit continere sicut prius fecit, dum ardenter in paupertate posita literarum studio insistebat. Vnde dum quadam die in Rogationibus, cum clero Romano, sicut tunc moris erat, in solenni processione incederet, papalibus ornata diuitijs & ornamentis, edidit filium suum primogenitum, ex quodam eius cubiculario conceptum, prope templum Pacis in urbe, ut adhuc uetus statua marmorea illic posita signatiuè demonstrat. Vnde summi pontifices, dum ad Lateranensem de basilica principis Apostolorum, & econtrà uadunt, illud rectum iter non faciunt: imò per alios uicos, qui per indirectum transeunt, illud aliquantulum prolongando. A

Hæc autem scripta reperiuntur in antiquissimis bibliothecis, & penè præ nimia uetustate consumptis, quæ reseruantur ad roborandam dignitatem Romani Imperatoris in secula seculorum, Amen.

Versus:

Is qui ista prauus de uitæ codice rasus,
Absque Deo maneat, morte mala pereat.
Hac qui conseruat, Christum super æthera cernat.

Summa sequentium.

Hic infrà restituuntur Romano Imperio omnia temporalia & regalia, quæ per Romanos Imperatores ecclesiæ Romanæ per prius collata fuerunt: & hæc restitutio facta fuit solennissimè, etiã per papam et cardinales, ac generale Concilium, nec non per totum populum Romanum, & omnibus illis consentientibus et uolentibus, cum abiuratione. B

Ad idem sequitur aliud priuilegium dicti Leonis papæ, concessum eidem Othoni primo Magno Augusto, & omnibus successoribus suis, Romanis Imperatoribus & regibus in perpetuum:

Nos Leo, seruus seruorũ Dei, episcopus, Othoni spirituali filio nostro in Christo, Imperatori Augusto, & omnibus successoribus suis, Imperatoribus & Regibus regni Italiæ, quæcunque Dominus Carolus Rex Francorum & Longobardorum, & patricius Romanus, nec non Pipinus pater eius de regalibus regni Italiæ tribuerũt in sancta Romana ecclesia beato Petro apostolo, siue per instrumenta quæ scripta fuerunt per Ethereum notarium suum, siue per sacramenta, siue per donationes seu per alios modos tibi obuenerunt, de Iustiniano rege, & de Ariperto rege, ea omnia largimur & diffinimus, uobis, Othoni Imperatori, & Adelheidi coniugi tuę, regnique cõsorti, uestrisque utriusque successoribus, regni Italiæ, in perpetuum, præsentibus sacrosanctis Euangelijs, & patrocinijs plurimorum sanctorum.

Nota. *Quomodo papa in generali Cõcilio super istis uenerabilibus reliquijs abiurauit perpetuò illa regalia & temporalia, quæ transtulit in ipsum Othonem primum Augustum, eiusque successores, ac Romano Imperio restituit irreuocabiliter & in perpetuum. Et aduertendum est, tum quanta authoritate & solennitate etiam illa restitutio processit, propter rationes & causas potissimè prout habetur in textu: sed fuerunt aliæ multo maiores & potiores, sicut præcipuè in gestis Saxonum continetur.*

Videlicet, de cruce Domini, & de caligis pedum suorum, & de uesti-

A uestimento inconsutili, & super corpus beati Petri, cũ terribilib. sacramentis, à papa prædicto, & suis cardinalibus per consensum & authoritatem totius populi Romani, tam clericorum quàm laicorum, de omnibus ordinibus Romanis, et unaquaq; regione præsentibus, laudantibus & confirmantibus pro nimia persecutione paganorum. Et Deus omnipotens tibi uictoriam largiri dignetur, & expellere eos de prouincijs Romani imperij. Prædictas autem donationes quas specialiter hic nominabimus, & perpetualiter in regalibus rebus subiacere uolumus, per nostram Apostolicam traditionem: Surrianum, montem Bordẽsem, & Lunę insulam, Corsicę, Regium, Parmam, Mantuam, Monte celete, insulam Venetiarum, ducatum Ferrariæ, Gauellum, Camaclum, ducatum Histriæ, Dalmatiam, exarchatum Rauennatensem, Fauentiam, Cesennam, castrum Tyberiatus, roccam Modilianam, roccam Coniza, roccam Cornicularíam, Ciuitadellam, arcem Mediolanam, arcẽ Commensem, terminum castrum Ceperianũ, terram Cornidariam, arcẽ Fauillam, petram de Appla seu castrum Tusinianum, petrã Mauri Scruutealni, ducatum Arimini, montem Ferretum, montem Carpimini seu Olympicum castrum, Ex forij Bobij Eugubium, Vrbinum, Forum Sempronij, Galli & Senogalli, Anconam, Auxiniam, Gosam, ducatum Perusij, Vrbenetam & Tudertum, Amelia, Or-
B tum montis Sarapti cum oppidis suis, castrum Cimianũ, castrum Gallera, castrum Sutrium, Castellanum, Tiburtinum, ducatum Spoletanum, marcham Marsij, & Zangar, Theatium, Locumbarem terram, Termulanensem, Drogonaiam, Lisima montis Gargani, & Capitenacam, Apuliam, Calabriam, Borterantũ, ducatum Neapolim, ducatum Beneuenti, Capuam, Salernum, Otrenti insulam, Sardiniam insulam, Messanam, Aticiæ insulam seu montis Lucreti, montis Argentarij, territorium Cusitanum, territorium Prgnestinum, & Cornetum prope mare cum multis castris. terram Silandis, terram Clusinam prope Perusiam, terram Fundanam, terram Casſipate, terram Vegeranam, terram Claudianam, terram Camisinam, terram Sabinensem, terram Suanensem, terram Corami, terram Portuensem cum insula Arohis, terram Ostiensem cum maritimis, castrum Luccolis, & montis Bobium, cum tota Campania, ciuitatem Fundis, ciuitatem Aquinensem, Ferentium & Terrarium, ciuitatem Lamentum & Sufforatiam, Lisuuinas, Septimi Tramiricies ciuitatem, Nephisij ciuitatem, Falisenam, Fidenam uillam, magnum Feretrum, Biternam, Viterillam, Pontealõgum, Gessum, roccam Bergali, roccam Fanuanam, roccam Pallioli, castrum ruptum, Alborum, castrum Rubeum, Neapolim, Saliopolim, Cotronam, Rhegium Almesiconis, Transpadum, caput Apuliæ, Melphim, Belbuise, Pineum, Fortomini, ciuitatem maritimam Territanensem in regno Trinacria, Pateramscn, Meranẽsem,

Zangar, est magna uilla ultra Neapolim, uersus Salernũ per 20. milliaria uel ultra distãs.

Mons Argentarum est inter Pisus & Cornetum prope mare cum multis castris.

Cachamensen Athenarum, monasterium S. Benedicti in monte **A** Casino, monasterium Farsense, monasterium imbellimarum, monasterium S. Vitalis Rauennę, monasterium S. Hilarij, monasterium S. Archangeli Bononiensis, monasterium Aula regia, monasterium Nouauculæ, monasterium Martyrum constitutum in Thuscia, ut hæc omnia habeatis, teneatis, &c.

Scholion. *Quare igitur ista sunt ablata eidem Imperio Romano, & nũc per diuersos tenentur occupata, tanquam si sint de iure & proprietate ecclesiæ Romanæ? Et illa forsan est causa, quare tam sinistrè procedunt in capitibus negocia Catholicæ fidei.*

Et possideatis in perpetuum ad usus curię & militiarum uestrarum, ad bellandum & expugnandum contra prædictos paganos, & contra rebelles Romani Imperij. Ideoq́ per huius nostri authoritatem instrumenti confirmamus, corroboramus in omnibus progenitbus uestris, de generatione in generationem in perpetuum. Quod si quisquam hanc authoritatem nostram destruxerit, & huius uiolatorem esse repertus fuerit, siue cõtra hoc agẽs, sciat se in irã beati Petri principis Apostolorum, & nostram nostrorumq́ prædecessorum casurum. Insuper nisi à malo resipuerit, subiacebit legi Iuliæ, & eius regiæ potestati & Reipublicæ. Ut ei qui contra Rẽpub. contra Imperatoris maiestatem aliquid moliti fuerunt, animæ amissionem sustineant, & bona eorum publicentur. fiat, fiat.

Sequuntur testes qui interfuerũt huic generali cõcilio, & restitutioni factæ imperio, ut præfertur.

In actis his interfuère archiepiscopi & episcopi, & alij de uicinis comitatibus. **B**

Archiepiscopus Calaritanensis. Ciconatus episcopus.
Eustasius Albanensis episcopus.
Gratiosus Penestrinensis episcopus.
Benedictus Tudertinensis episcopus.
Boardus Castrensis episcopus.
Johannes Perusiensis episcopus.
Georgius Ortensis episcopus.
Valentinus Menensis episcopus.
Andreas Momentanensis episcopus.
Theodosius Miletensis episcopus.
Sauianus Ferenensis episcopus.
Albertus Lucernensis episcopus.
Damianus Alanus. Hi omnes archiepiscopi & episcopi in his actis interfuère. Cardinales, presbyteri:
Geordinus cardinalis in uincula.
Benedictus cardinalis de præsepe sanctæ Mariæ.
Cardinalis presbyter Leo sanctæ Ierusalem.
Cardinalis presbyter ianuarum sanctæ Cæciliæ.
Andreas patriarchatus Lateranensis cardinalis.
Presbyter Faustinus sancti Petri apostoli.

Hi omnes cardinales his actis interfuère.

Omnes scholas

a scholæ Romanæ, deinde proscrinarij, satellarij ex omni ordine Romanensi atque minoris populi Romani. Item Faustinus caput, Senatus exconsul, protribunus, exconsul palatio.
Lucianus Romanensis de forma Troianensi.
Paulus de templo Palatij.
Iohannes de Via Claudia.
Leo de Via Salaria.
Remigius de Via Aurelia.
Scamphus de Via Mamertina.
Romulus de Via Ardeatium.
Sardus de Via Flaminia.
Marcus de Via Portuensi.
Garbus de Via Latina.
Sauinus de Via Appia.
Menanus de Via Tiburtinensi.
Gardus de Macello Lydiæ.

In his actis interfuêre de omnibus regionibus istis:

* Regio Vico patricij.	Regio Via lata.
Regio caput Dauri.	Regio Celimonte.
Regio riui argentarij.	Regio prima Auentini.
Regio ad duos montes.	Regio urbis Rauennæ.
b Regio octaua sub Capitolio.	Regio ad Gallinas albas.
Regio Lybantica.	Regio herea.
Regio Fundana.	Regio secunda Mamertini.

* ista hodie nō habetur.

Harum regionum multæ postea desierunt, ita ut earū noticia nō habeatur hodie. Theod.

Regio secus portam Metronij. Ianuarius ex nota Græcorum.
Troianus de ponte Miluio.
Ioannes Consul de Palio Sosortanensi.
Amatius Consul de palatio Vaticanensi.
Iohannes de Monte aureo. Petrocius de circo.
Gregorius de Cella noua.

Scripta per manum Gregorij Archinotarij nostri. Datæ in patriarchio Lateranensi. 3. Calend. Maij, indict. 6. Anno eius secūdo, & dicti domini Othonis secundo feliciter.

DE REGNO SICILIAE ET *Hierusalem.*

EX quàm pluribus hic expressis ducatibus & ciuitatibus, & per Romanos Imperatores, à tempore dicti Othonis primi Augusti, usque ad tempus Lotharij tertij Augusti, qui etiam fuit Saxo natione, possessis, defuncto ipso Lothario, fuit regnum Siciliæ conflatum per aliquos nobiles Normannos, qui tūc illud ui occupabant, & quos ipse Lotharius Augustus uiuus exinde expulit uiolenter, annuente in hoc eisdem Normannis papa, cum cardinalibus qui tunc erant: & regnum illud, ac si Romanæ ecclesiæ iuris & proprietatis existeret, eisdem Normannis sub censu annuo concedendo in

 perpetuum.

perpetuum. Quod tamen ipsi Rogerius & Guilhelmus Siciliæ reges successiuè possederunt: & ipso Guilhelmo rege defuncto, successit ei in ipso regno Heinricus VI, filius Friderici primi Augusti, maritus dominæ Constantię, unicæ filiæ & hæredis dicti Guilhelmi regis: ex qua idem Heinricus Fridericum II Augustum & regem Siciliæ generauit.

Hic etiam Fridericus secundus Augustus, regnum Hierosolymitanum demum acquisiuit, sibi hęreditario iure sponte dimissum per Iohannem ultimum regem Hierosolymitanum, hominem uecordem & imbellem, cum Isabella eius filia, quam eidem Friderico secundo dedit in uxorem, & dictum regnum Hierosolymitanum ei assignauit in dotem: ex qua dictus Fridericus secundus genuit Conradum primum, scilicet Sicilię & Hierusalem regem, à quo genitus est Cōradinus: quem quidem Conradinum postea Carolus primus rex eiusdem regni Siciliæ, & de Gallia oriundus, per Clementem papam IIII, contra eundem Conradinum in regem Siciliæ sublimatus, post bellum prope Talliacotze per eos commissum, & post fugam inde dicti Conradini ad castrum Astur, in maritimis Romanię constitutum, per quendam nobilem Romanum de Frangepanibus nuncupatum, dicti castri custodem, de quo dictus Conradinus quàm plurimum confidebat, eidem Carolo traditum & adductum, adolescentulum septendecim existentem annorum, in foro publico, in Neapoli, turpiter fecerat decollari, in loco ubi nunc consistit domus fratrum Carmelitarum, opibus piæ matris dicti Conradini innocentis iuuenis, & in quo tot regnorum præsidia dependebant, postea fabricata. Ex quibus colligitur, quòd ipse Conradus, pater Conradini, fuit ultimus uerus rex & hęres & possessor Hierusalem & Siciliæ regnorum, in quibus ipse Conradinus dicebat se legitimè successisse eidem Conrado regi tunc defuncto.

Hic etiam Conradinus fuit per eundem Conradum regem, eius patrem, in testamento relictus sub baila seu tutela Vrbani IIII, & Manfredi principis Tarentinensis, filij naturalis dicti Friderici secundi Augusti: sed ipse papa & princeps dictam bailam seu tutelam minus fideliter gessere. Tādem ipse princeps, qui dolose ipsum Conradinum ab eodem regno Siciliæ cum fauore dicti papæ Vrbani nitebat̃ excludere, illudq́; sibi retinere, pugnando cum eodem Carolo regè, uictus & interemptus fuit: & sic uita, & ipso regno miserrimè priuatus est. sicq́; ipsum regnum Siciliæ, quod tam diu duces Sueuiæ tam strenuè rexerunt, ad ipsum Carolum regem & suos posteros deuenit, quod tamen isti cum magna angustia possederunt. Ex quibus iste Ladislaus rex Siciliæ se asserit descendisse: sed quis posset tam grandia pericula, bella, & alia describere terribilia, quæ ex pręmissis successu temporis orta fuerunt, præsertim inter Arragones & Siculos ex una parte, & inter ipsum Carolum regem

A regem, & eius filium Carolum secundum regem Siciliæ, ex aliaꝰ In
quibus ipse Carolus primus & secundus, eorumq́ adiutores per
mare & per terram semper succubuerunt.

Ex præmissis etiam uideri potest, quàm excellens & gloriosa fuit
olim domus ducum Sueuiæ in Germania, in quorum potestate ille-
præpotens ducatus Sueuię & Romanus, nec non Sicilię & Hieru-
salem atque Sardinię, & plura alia regna, nec non prouinciæ atque
pręclara mundi dominia pēdebant: quę omnia extincta in persona
dicti Conradini, & ad exteros subitò peruenerunt. Illud autem
regnum Siciliæ taliter conflatum, de iuribus Romani Imperij, di-
ctus Fridericus primus Augustus, toto conamine nitebatur recu-
perare de manibus eorundem Normannorum, qui tunc prædicto
Lothario tertio Augusto defuncto, illud iterum inuaserāt, nec non
ad ius & proprietatē eiusdem Imperij reducere: sed impetitus pri-
mo per Mediolanenses, donec eorum ciuitatem post quadrienna-
lem obsidionem cæpit, & sub potestatem redegit.

Scholion: *De qua captione legitur in translatione trium Regum, & beatorū martyrum Fœli-
cis & Naboris, uidelicet anno ab in carnatione 1164. cum Fridericus Romanus Imperator Mediola-
nenses sibi rebelles subiugasset, & esset ciuitas in eius potestate, Reinaldus Coloniensis archiepisco-
pus dictos beatos Reges sibi dari petijt, & obtinuit. Sustulit etiam inde duos preciosos martyres Feli
cem & Naborem, qui in eadem passi fuerunt pro Christo. Venerabilis præsul nimium exultās, tam
reges quàm martyres per honestas personas Coloniam transmisit: quibus appropinquantibus tota ci-
uitas obuiauit, tam clerus quàm populus, utriusq; sexus omnis ætas, cum hymnis & canticis, thesau-
B rumq; sibi cœlitùs missum in ecclesia S. Petri reposuit. Ab illo tempore cœpit Colonia magis proficere
in fama & gloria, ita ut usque hodie sanctorum Regum odore attracti & allecti ex insulis maris &
diuersis regionibus fideles confluere non desinant, reddentes ibi uota sua, quæ uouerunt labijs suis.
Eadem etiam tempestate corporà sanctorum martyrū Geruasij & Protasij de Mediolano, & ubi diu
antè passi fuerunt, iussu eiusdem Friderici primi Augusti ad Germaniam delata seu portata fuerunt.*

Et postea superueniente schismate in ecclesia Romana, quòd 18.
annis uel & circa durauit, ac mortali guerra ita inter eundem Fride-
ricum primum Augustum, & Heinricum ducem Saxoniæ & Ba-
uariæ, nec non comitem Palatinum Rheni præpotentem, quæ no-
uem annis ualde periculose durauit: tandem Fridericus Impera-
tor eundem ducem uictum, post multa bella in simul commissa, ex-
tra limites Imperij proscripsit, eumq́ dominijs suis omnibus spo-
liauit, & armis atq́ insignijs solitis, nec non uoce Electoris in Impe
rio priuauit, & eam in alios proceres transtulit, & sic ad illam recu-
perationem attendere nequiuit. Et ex eodem Heinrico duce, qui
etiā fuit Saxo, natus fuit Otho quartus Augustus, qui dicto Hein-
rico sexto Augusto defuncto immediatè successit in Imperio: tà-
men in discordia, cum Philippo duce Sueuiæ, fratre dicti Heinrici
sexti Augusti, in regem Romanorum electo. Sed postea obtinuit
dictus Otho quartus Augustus, potissimè propter assistentiam
regum Franciæ & Angliæ, & fuit per Innocentium papam III in
Romanum Imperatorem in urbe coronatus. Isti autem duces
Sueuiæ etiam descenderunt à dicto Heinrico I. patre dicti Otho-

nis primi Augusti. Dictus uerò Ludolphus, filius eiusdē Othonis A primi Augusti, habuit in uxorem filiam unicam & hæredem Conradi ducis Sueuiæ, qui cognominatus fuit Sapiens: eratq; potentia temporali notabiliter inclytus & insignis, atq; thesauris prædiues. qui obtinuit de gratia singulari ab eodem Othone primo Augusto, quòd ipsa eius filia, eidem Ludolpho tunc adolescenti & in omnibus strenuo & uirtuoso copulata fuerat in uxorē, traditis per eum in dotem liberè cum ipsa filia Ludolpho, eodem ducatu Sueuię, & bonis omnibus quæ habebat.

Et sic computato tempore à dicto Heinrico primo, usq; ad dictū Conradinum, qui etiam in regem Romanorum cōcorditer fuit electus, inclusiuè, quo ipse Heinricus primus rex & ab ipso descendentes Romanum imperium detinuerunt, anni trecenti uel circiter effluxerunt, sicq; transit gloria mundi: nulla enim domus nobilium splendidior fuit eiusdem Othonis primi Augusti, qui in omni parte iustus, & Deo deuotus & beatus, in omnibus actis suis moderatè & prudenter sese habuit, ad instar dicti patris sui. Et ualde multas cathedrales ecclesias, & etiam plura uenerabilia monasteria uirorum & mulierum diuersorum ordinum, potissimè in utraq; Saxonia, magnificè fundauit, & opulenter dotauit. Cuius frater Bruno archiepiscopus Coloniensis factus fuit, & optimè suæ præfuit B ecclesię: ut laudabilis eius memoria, & etiam collegiatæ ecclesiæ, & monasteria per ipsum fundata & dotata, demonstrant.

Scholion. *Colonia est ualde insignis ciuitas, super flumen Rheni consistens. Et fuit per ipsum Brunonem archiepiscopum, ex permissione dicti Othonis primi Augusti, eius fratris, multipliciter amplìata & dilatata. & ecclesia S. Gereonis fuit extra muros antiquæ ciuitatis Coloniensis, per beatā Helenam matrem Constantini Imperatoris solennissimè sumptuosissimeq; fundata, pro quadraginta canonicis, & multis alijs ministris clericis & laicis, quàm plurima Ecclesiastica beneficia & officia obtinentibus in eadem. Et etiam cooperta electro pulcherrimo per totum, ita quòd sole splendente, uidebatur ualde remotè. ob quam causam Hunni iam octingentis annis uel circiter elapsis, qui tunc partes illas Christianorum igne & ferro uastabant, qui credentes quod ipsa uenerabilis ecclesia esset auro puro tecta, assilierunt super eam, & ipsam uiolenter suo precioso tegmine denudarunt. Hi aūt Hunni tunc temporis beatam Vrsulam cum alijs undecim mille uirginib. cum ea uenientibus de Roma, & tendentibus ad maiorem Britanniam, eo quòd Christiani erant, martyrizarunt: quarum reliquiæ in uenerabili basilica earum nomine ad laudem Dei consecrata, & opulenter ditata pro Canonicis & uirginibus, necnon clericis quàm pluribus Coloniæ requiescunt. Et hæc ecclesia S. Gereonis infra mœnia eiusdē ciuitatis per eundē Brunonē archiepiscopū latè addita, in loco, alibi nunc existit. Et optimè præfuit suæ ecclesiæ, ut laudabilis eius memoria & etiam collegiatæ ecclesiæ & monasteria per ipsum fundata & dotata demonstrant. De ista autem archiepiscopo Brunone tangitur aliquid in historia S. Maurini martyris & abbatis, in hæc uerba. Peracto igitur beato agonis suæ triumpho, egregius athleta Christi Maurinus, domum tumuli cœli tantum notus, & angelici obsequij reuerentia ueneratus inhabitauit, usq; ad incarnati Verbi annum 956. primo Othone cum sceptris regnante. Cesserat autem abhinc anno humanis officijs eiusdem principis diues frater Bruno archiepiscopus Coloniensis, & mutata uita Christianorum ante Deum captabat præmia: qui corpore extra muros urbis, secundum desiderium cordis sui reconditus, in oratorio sanctorū Panthaleonis, Cosmi & Damiani medicorū Domini, locum quem uiuēs coluit morte ornabat. Erat autem oratorium pro tenera nouellæ conuersionis infantia, angustum, & magnis meritis magni præsulis impar.*

Quia tangitur superius de regno Teutonicorum, uerùm sicuti

A ex ueteribus gestis Romanorum & Saxonum, & etiam aliorum Germaniæ populorum, inter quos populos dicti Saxones ab antiquo semper fuerunt & sunt præstantiores, & numero plures, colligere potui, non reperitur, quòd unquam tota Germania habuerit unicum regem, aut sub unico rege fuerit totaliter gubernata, nisi per Heinricum primum, patrem prædicti Othonis primi Augusti. & qualiter tunc regnum Teutonicum conflatum fuit, inferius sum dicturus. *Germania nunquam sub uno rege gubernata.*

DE TREVIRI.

Bene igitur reperitur in ueteribus gestis, quòd ciuitas Treuirensis, quę sita est in Gallia Belgica, tamen eius ciues & incolæ, nec non patriotæ communiter loquuntur uulgare Teutonicum, antiquis temporibus per reges, aliquando per duces regebatur. Qui cum ueris Gallis, uicinis suis, quasi continua bella gesserũt. horum rex fuit Crocus tempore Constantini magni Augusti: & eum associabat, dum intrabat Italiam, ad pugnandum cum Maxentio Cęsare, filio Herculaei, qui partes Orientis & Asiam gubernabat, & etiã Occidẽtale imperium sibi usurpare contendebat: quem quidẽ Maxentium Constantinus uicit cum adiutorio dicti regis Croci, prope Romam, ubi dictus Maxentius credens fugere per pontem super flumine Tybris, de lignis eo iubente fabricatum, cecidit ad B alueum dicti fluminis, & submersus est: & sic totum imperium ad ipsum Constantinum Imperatorem uictorem deuolutum est, Orientis scilicet, & Occidentis.

Scholion. Legitur in ueteribus gestis Romanorum, quòd hæc ciuitas fuit maxima & potentissima, prout adhuc uetus ruina demonstrat: quam Iulius Cæsar, tunc agens in humanis, in partibus illis conabatur subijcere potestati, sed non potuit præualere. erant enim tunc temporis duo fratres strenui & bellicosi, qui eandem ciuitatem, & ipsius dominium simul tenuerunt. unde idem Iulius alia cautela usus est Romanorum. Afferunt enim, quòd ipse non uenisset ea de causa, ut ipsos fratres destruere, ac eorum dominium surripere uellet: sed Treuerenses pro eorundem Romanorum germanis coleret & haberet, ipsisq; ad opem & auxilium contra eorum hostes paratus existeret: tamen semper cogitando, qualiter ipsos deciperet, sicq; intenti sui effectum reportaret. Seminauit igitur maximam discordiam inter hos fratres. Ita quòd alter in alterum insurgeret, & dominio ipso propellere eum conaretur. Sed quia neuter eorum ad hoc sufficiens fuerat, maior frater contra minorem fratrem auxilium Cæsaris inuocauit: sicq; Cæsar ipse ingressus eandem ciuitatem, dicto maiore fratre ordinante, eundem minorem fratrem suosq; auxiliatores in eadem ciuitate, armigeri dicti Cæsaris subito inuaserunt, & in ore gladij consumpserunt. Quo facto, Romani simulantes se habere amicitiã cum eodem fratre seniore, sed ipsum etiam postea infrà paucos dies occiderunt, cum pluribus potioribus ciuitatis eiusdem. Sicq; potiti dominio ciuitatis, Cæsar & sui commilitones uictores, ciues & incolas eiusdem ciuitatis bonis & rebus suis spoliarunt, & ipsam ciuitatem eiusq; palatia & mœnia ac turres penitus diruerunt, existimantes quòd illa destructa oppida, castra & munitiones quæ ad ipsos fratres pertinebant, de facili acquirere possent, prout acquisiuisse leguntur. Post hæc autem ciuitate ista taliter reformata, post ascensionem Domini nostri Iesu Christi, infrà pauca tempora, eiusdem habitatores ad fidem catholicam, per quendam ex discipulis dicti Domini nostri Iesu Christi conuersi fuerunt: sed subsequenter in Pelagianam hæresin incidentes, diuino iudicio ciuitas ista denuò destructa, & solo coæquata fuit, & iterum postea restaurata. Sed postquam sic aliquandiu uiguit, iterum per hostes capta, & ignis incendio deuastata extitit, & demum iterum reædificata fuit in illa figura in quã remanet de præsenti.

Dicitur etiam & habetur pro certo in Treuiri, quòd S. Helena fuit filia regis Croci, & neptis illius temporis regis Britannorum: & sepulta est in Treuiri, ubi caput eius ostenditur peregrinis & alijs, qui causa deuotionis, & maximè ad uisitandas reliquias beati Matthiæ apostoli, quæ celebrantur ibidem, concurrentibus illic. Et hæc beata Helena in diuersis partibus Rheni, multas uenerandas basilicas, ualde opulentas, & pro ualde magno numero clericorum & ministrorũ, & opulentè dotauit, & sumptuosissimè constitui fecit, ut adhuc intuentibus patet: & præsertim de dicti sancti Gereonis, Coloniensis, Bonnensis & Xantensis, Coloniensis dioecesis, in collegiatis ecclesijs, quibus similes uix reperiũtur in mũdo. A

Scholion. *De Helena legitur, quòd à beato Syluestro fuit baptizata in ipso die Paschæ, inter initium mensis Martij, cum nepotibus suis Constantini Augusti filijs. Et affuére ibi tam gentiũ quàm Iudæorum, plures quàm quinq; millia. Ab illo namq; die cœpit ab omni populo Romano manifestari nomen Domini nostri Iesu Christi. Legitur etiam, quòd postquam à filio nomen accepit, & authoritatem ædificandi ecclesias Christianorum in omnib. mundi partibus, ubicunq; sibi placeret, accessit ad terram sanctam: & ibi cooperante Domino, sancta Dominica cruce reperta, illic uenerabiles basilicas in diuersis locis construi fecit, & dotauit. Quibus feliciter illic peractis, ipsa cunctis ornata uirtutibus, & circa religionem Christianam deuotissima, maximè in recolligendis reliquijs sanctorum animus eius feruebat, inter cætera deuotionis suæ insignia etiam trium Magorum corpora in diuersis quidem locis sepulta, congregauit in unum, & secum Constantinopolim portauit, ubi fuerunt cum maximo honore usq; ad tempora Emanuelis Imperatoris: quo regnante, Eustorius natione Græcus nobilis & religiosus, quem Imperator ipse Mediolanum in officio legationis destinauit, ubi electus fuit in episcopum à populo, & regressus Constantinopolim Imperatori gratias egit. qui Imperator inter alia respondit: Esto uir digne præsulatu. respondit Eustorius, Gratias ago Deo & tibi. Rogo ô charissime Domine, iube de Dei & tuis sacris quæ uolueris mecũ deferri. Respondit Imperator, Quæ uelis sumito. Profectus itaq; cum magnis laboribus, arcam marmoream, quam ego uidi, cum corporibus illorum trium regum seu Magorũ, cum multis uigilijs Dei obtulit misericordiæ. uix ad urbem Mediolanensem detulit, à qua postea per multa tempora ad Coloniam transportata fuerũt, ubi sunt tot uenerabiles basilicæ, & tot sanctorum reliquiæ conseruantur, quòd ipsa Colonia secunda Roma non immerito dici mereatur.* B

Istud uerò regnum Treuirense incœpit, ut historiæ ueteres denotant, per sexcentos annos, & ultra, antequam Roma cõdita fuit, per Trebas filium Semiramidis reginæ Babyloniæ: qui matris suæ fugiens intemperantiam, ne cogeretur cõmisceri cum illa, per multas Orientis & Asiæ partes transiens, & tandem nauali subsidio in Europam perueniens, Treuerim condidit.

Scholion. *In historia Orientalium de hoc sic legitur: Mortuo Nino rege Assyriorum, postquam superauit regem Bactrianorum, uxor eius Semiramis regnauit, & filio suo nupsit, ut posset regnare. Hæc Aethiopiã, rege illius in bello oppresso, suo adiecit imperio. Indis quoq; bellum intulit, quam præter eam & Alexandrum Magnum, postea nullus intrauit. Hæc libidine ardens, sanguinem sitiens, cum concubitum petijsset à filio, ab eo interfecta est: quæ tribus annis post Ninum regnauit. Dicitur etiam, quòd habuit filium Trebas nomine, qui obstupescens nefas, quod frater suus cum eius matre perpetrabat, aufugit de imperio matris, nunquam reuersurus. Et transiens per multas regiones, tandem peruenit in Germaniam super Mosellam fluuium. & cum locus sibi placuisset, construxit illic ciuitatem sui nominis, Anno à mundi initio 1454. Quæ ciuitas in hodiernum usq; diem Treuiris nominatur.*

Et illic sepultus est. Et durauit hoc regnum & dominium usque quò Theodoricus rex Gotthorum tenuit imperium Occidentale,

quo

A quo tempore rex Franciæ, qui fuit Theodorico affinitate coniunctus, pugnauit cum duce Treuerorum qui tūc erat, & eum uictum in campo interfecit, sibiq; regnū illius subiecit. Et hoc miraculosè, propter deuotas preces uxoris dicti regis Franciæ ad Dominum, scribitur contigisse.

Huic Franciæ uictori postea scripsit dictus Theodoricus rex quandam epistolam, exhortando eum ad clementiam, & ne nimis sæuiret in Germanos superstites, quos per illam uictoriam suæ ditioni subiecit. In qua quidem epistola dicit idem Theodoricus rex, quod utiq; mirabile fuit, quòd gens imbellis, Francorum gentem belligeram & in armis expertam Germaniæ uicit: & pro eo nō deberet superbire rex uictor ipse, re commendans eidem regi Francorum Sueuos & Rhetos, & aliquas alias Germaniæ nationes, quæ tunc etiam sub ipsius Theodorici imperio militabant: prout patet in eadem epistola, in lib. Epistolarum Casiodori descripta: quā require, si uelis.

Scholion. Iuxta illud Petrarchæ, in eius Bucolico carmine, Egloga 12. ad regem Francorum: Ista tibi causa insulsa superbia clemens, Vnde furor nescit uires stolidissime nostras. Et rursus: Non tibi Pan (scilicet rex Franciæ) animus, non est manus apta duello. Pan timuit, &c. Et rursus: Ille autem, Tibi uerba placent, mihi facta relinque. Et tamen expediam (scilicet ego rex Eduardus Angliæ) nodosa uolumina linguæ (scilicet tui Iohannis regis Franciæ) & similia.

B DE THVRINGIA.

INuenitur etiam, quòd Thuringia, quæ est prima in ipsa Germania, & uicina Saxoniæ, olim regem habuit proprium: & illi etiam prædictus Theodoricus erat affinitate cōiunctus. habuit enim dictus rex Thuringiæ, sororem dicti regis Theodorici, uxorem, mulierem miræ prudentiæ: ut etiam legitur in quadam epistola Theodorici regis, dicto regi Thuringiæ scripta, ut patet in libro memorato. Quod quidem regnū aliqui reges Francorū, post dictam per eos habitam uictoriam in Germania, cū adiutorio Saxonum pro se obtinuerunt. Sed illud postea Saxones pro se, iure belli acquisiuerunt: & usq; dum regnaret ipse Heinricus rex, & eius filius Otho primus Augustus, pro se retinuerūt, & orientalis Saxonia est appellata: & arma seu insignia illius plagę sunt, caput Aethiopis in albo campo depictum. ut adhuc patet: quia eo tempore acquisitionis facta per ipsos Saxones, adhuc dicti Saxones erant pagani, sed Martem pro deo in capite coluerunt. Vnde adhuc loca insignia habentur in illa, & alijs plagis, ubi Mars ipse à Saxonibus colebatur. sed postea illa delubra deorum, solennes ecclesiæ & uenerabilia Dei templa Christianorum facta fuerunt; tempore regis Heinrici, & eius filij Othonis, prędictorum, pręcipuè uolentibus & disponentibus ipsis.

Postquam autem illi reges Francorum partes Rheni in Germania longo tempore occuparunt, aliqui eorum uaria bella cum Saxonibus

xonibus uicinis ab illa parte dicti fluminis habitantes, habuere: & A demum Pipinus, & illo mortuo Carolus eius filius prædicti, illa sumpta occasione potissimùm, quòd dicti Saxones erant pagani, & reges Francorum Christiani, cum ipsis Saxonibus continuatas guerras gesserunt, & quæ quidem guerræ per quadraginta annos & aliquantulum ultra continuo durarunt, & triginta uicibus uel circa, Franci & Saxones in simul bellantes uaria sorte, quandoque Franci, quandoque autem Saxones occubuerunt. & usque ad illa tempora nullus fuit unquam in regem Saxonũ eleuatus, nisi Vuidekindus nomine, qui uixit dicto Carolo tunc regnante, quiq; per crebras uictorias contra Francos habitas, & quia sui etiam sæpe cum eodem Carolo pugnantes defecerunt, tandem Christianus factus est, & collegiatam ecclesiam Angariensem terræ suæ Osnaburgensis diœcesis, in qua sepultus est, fundauit in uilla Angariæ, quæ tunc caput erat illius regionis, de quo multi sui satrapæ dolentes, & nolẽtes illam fidem suscipere, nec sub nouis dominis militare, ad remotas partes declinauerunt, sicut de Samogetis dicitur esse factum.

Scholion. *De istorum conuersione ad catholicam fidem, & qualiter tractati sint post eandem conuersionem per magistrum & fratrem hospitalis beatæ Mariæ Teutonicorum militum, sub quorum temporali dominio diu fuerunt, in fine huius libri, in eorum Epistola uniuersitati Christianorum directa continetur: quodq; ab huiusmodi dominio, tanquam eis intolerabili, recesserunt.*

Qui de illis erant, quiq; inter Lituaniam, Liuoniam & Prussiam B & Perihouiã, quas tunc incolebant Pagani, ex tunc lares proprios sub nullius dominio statuerunt, & qui nouissimè ad catholicam fidem conuersi fuerunt.

DE SAXONIA, SAXONIBUS, ET *eorum gubernatoribus.*

POstquam autem dictus Vuidekindus rex aut dux Saxonum, infrà breue temporis spacium post eius cõuersionem ad fidem catholicam, plenus pijs operibus decesserat, dictus Carolus rex superstes non reperiens, tũc in eadem antiqua Saxonia fortem & potentem dicti Vuidekindi successorem sibi resistentem: quia idem Vuidekindus non habuit nisi unicum filium illegitimũ, qui obuijs legibus Saxonum, patri succedere non poterat: eandem Saxoniam quę tunc sub uno principe regebatur, quiq; ad resistendum cuiquã potentia temporali prępotens erat, in plura, scilicet Comitatus, Baronias & alia dominia diuisit: & de diuersis exteris nationibus & regionibus, scilicet quosdam de Gallia, aliquos de Frãcia occidentali, necnon quàm plurimos de alta Alemannia, quia ipsa Saxonia in bassa Alemannia sita est, & nonnullos alios, de quibusdam alijs mundi plagis oriundos proceres & potentes, de quibus confidebat, & quorum multi erant eidem principi coniuncti, in dominos & rectores dictæ antiquæ Saxoniæ deputauit, concedendo cuilibet eo-

A bet eorum iuxta ipsius statum & merita, singula ipsa dominia, quibus sub quodam intolerabili iugo plebem seu rusticos uel agricolas ipsius antiquæ Saxoniæ subiecit: & hoc fecit cautelosè ad illum finem, ut nunquam tot domini tẽporales in eadem Saxonia regentes, possent in simul postea concordare adhoc, ut ipsi Caroli regi, suisq; successoribus regibus Francorum, qui essent pro tempore, se opponere præsumerent manu forti. & illorum dominorum successores quàm plures à generatione in generationem usq; ad hæc tempora durauerunt, sæuas guerras, rapinas & alia mala quæ ipsę guerræ parturiunt, propter eorum multitudinem & diuersitatem à generatione in generationem mouendo frequenter.

Scholion. *Quibus legibus specialiter utuntur Saxones, & quibus cauetur ne mulier, etiam quantumcunq; nobilis & excellens, in patrio dominio succedere & principari ualeat, & hoc etiam in illegitimis filijs cautum est, nec legitur quod unquam oppositum in Saxonia fuerit obseruatum. Considerauerunt autem in hoc Saxones fragilitatem sexus muliebris, quia necesse est quod mulieres benè disponantur à uiris, ut sint honestæ, uerecundæ & humiles, ne fiant insolentes. Et ideo nõ debent mulieres regere uiros, propter earum inconstantiam: sed econtrà uiri debent dominari. Quod si contrarium fieret, refutandum esset, quod illius dominiũ uel periret, uel iusticia seclusa subito confunderetur, & non esset bene dispositũ iuxta leges. Et quia indignũ Saxones existimant, quòd illegitimi legitimis, & uiris fœminæ, etiam excellentes, principentur. Nouerunt enim Saxones per experientiam in cæteris regnis & prouincijs, in quibus principales dominæ principabantur, intemperantiam earundem: iuxta illud, Nõ est caput nequius super caput colubri, & nõ est ira super irã mulieris. Et intolerabilius nihil est quàm fœmina diues. Et Plautus etiam in Asinaria, duabus malis mulieribus loquens: Mare, inquit, nõ est mare, sed uos mare acerrimũ. Et certè ego perambulãdo aliqua regna et prouincias quas rexerunt illustres dominæ, uidi & audiui multos sæua morte mori, iure & iusticia seclusis, pro solo nutu earundem dominarum. Laudandi sunt Saxones ipsi, quòd per suas leges, à se mulierum regimina secluserunt. Præterea etiam masculus & fœmina contrarias habent uirtutes, scilicet secundum se & absolutè considerando: sed tamen prout conueniunt ad communicationem, habent uirtutes ad idem, scilicet ad bonum quod ex illa communicatione contingit. Item, ut in pluribus animalibus masculus est fortior, audacior, & maior fœmella: licet in paucis reperitur contrarium, utpote in quibusdam rapacibus.*

Vnde post obitum dicti Vuidekindi regis, raró uel nunquam usq; nunc, patria illa fortis, fertilis & amœna, in pace quieuit: iuxta illud phil. Nil ualet pluralitas principum, sit ergo unus princeps. Ipsi autem Saxones ante conuersionem dicti eorum ducis, per uim conuerti ad fidem ipsam nullatenus potuerunt.

Quibus sic peractis, præfatus Carolus rex, ab aliquibus præpotentibus & nobilibus uicinis dominis, etiam Saxonibus, quos nullatenus etiam cum potentia uel aliàs inducere poterat, ut ad eãdem fidem conuerti uellent, emit pecunia dominia eorum in optima terra, & in illis construi fecit plura solennia monasteria ordinis sancti Benedicti: scilicet prope Hoxariam, Padebornensis diœcesis regale monasterium: Nouam Corbeiam ordinis S. Benedicti, iuxta flumen Vuezere, quod diuidit antiquã Saxoniã Vuestphaliã nũcupatam, & nouam Saxoniam, & ultra ciuitatem Bremensem circa partes Frisiæ intrat Oceanum, magnificè fecit construi: cui multa oppida, castra & uillas donauit: & in oppido montis Martis, ubi

antiqui

antiqui Saxones Martem pro deo coluerunt, eiuſdem diœceſis a- A liud monaſterium uirorum dicti ordinis fundauit et dotauit, quod ipſi monaſterio nouæ Corbeiæ ſubiecit, & in quo quidem nouæ Corbeiæ monaſterio corpus ſancti Viti martyris ſolenniter conſeruatur. Ipſiq; domini tēporales taliter de remotis & exteris partibus deſumpti boni catholici, paulatim in ipſa Saxonia antiqua parrochiales & alias eccleſias conſtrui fecerunt. Nec non etiam dictus Carolus rex, ne patria illa ſpiritualibus capitibus aliquando deficeret, incœpit etiam ibidem epiſcopatus facere pariter, & dotare, inter quos fuit primus epiſcopatus Oſnaburgenſis, et ſucceſsiuè Padebornenſis, & poſtea Monaſterienſis, & tandem Mindenſis, cathedrales eccleſiæ incœptę, & cooperāte Domino ſucceſſu temporis perfectæ, nec non multis temporalibus bonis, terris, caſtris, oppidis, uillis, iuribus & iuriſdictionibus ualde multis dotatæ fuerunt: quarum aliquas ſanctus Leo papa, illis temporibus exiſtens cum dicto Carolo in antiqua Saxonia conſecrauit, deuotis Chriſticolis magnas indulgentias & peccatorum remiſsiones deuotè eccleſias & monaſteria ipſa uiſitantibus annuatim largiendo: & ſic paulatim ipſe populus totius Saxoniæ ad ipſam fidem catholicam Spiritu ſancto cooperante peruenit, in qua tūc fideliter firmiterq; ipſo Domino fauente remanſit, & ad ipſa uenerabilia loca, in quibus indulgentiæ ipſę taliter conceſſæ fuerunt, ſtatutis temporibus B ob deuotionem annis ſingulis concurrit populi multitudo.

Præterea ualde multi nobiles & potentes Saxones, qui metu dictorum Pipini, & eo defuncto Caroli, regum, & ne uiolēter ipſam fidem catholicam cogerentur ſuſcipere, ſucceſsiuis temporibus ultra flumen Vueſeræ, quod nutrit copioſè optimos piſces, de ipſa antiqua Saxonia, cuius prius inquilini erant, declinarunt: & ſedes ſuas in ipſa noua Saxonia, quæ eſt fertilis & omnibus bonis abundans patria, cateruatim poſuerunt, uolentibus nolentibus uſq; uicinis Vandalis, quos uulgus Sclauos appellat: qui tunc habebant terram aut regionem optimam, frugiferam & paſcualem, multis paruis & etiam magnis fluminibus ac mari Oceano uerſus Septentrionem, nec non ſyluis ac lacubus mirabiliter cōmunitā ac planam & latiſsimam. Quę quidem regio Vandalorum incœpit prope urbem Brunſuig, Hildenſemenſis diœceſis, ultra maritimā Stetinenſis: & uſq; ad mare dulce, Elbing uulgariter nuncupatum, in diœceſim Caminenſem protendebatur. & totam illam regionem nunc Saxones occupant, expulſis inde Vandalis: tamen paucis exceptis, qui adhuc in aliquibus uillulis campeſtribus & pleriſq; locis paludoſis, tamen ſub perpetua ſeruitute Saxonum cōmorantur, cum quibuſdam Vandalis, tunc multis & potentibus, & diuerſis alijs Barbaris nationibus, eiſdem Vandalis contra ipſos Saxones opem ferentibus, Saxones ipſi tam diu guerras mouerunt, quòd demum

A eosdem Vandalos, quasi penitus deuicerunt, & ui à locis eorũ proprijs propulerunt, ipsáq; oppida, castra & uillas pro se, et tunc usque in hodiernum diem tenuerunt & tenent dicti Saxones. quę quidem guerrę inter eosdem Saxones & Vandalos quasi per triginta annos, scilicet à tempore dicti Pipini regis usq; ad tempus Heinrici V I, quasi continuè durauerunt.

Nec quis miretur, quòd illa bella inter antiquos Saxones & Vandalos, ipsorumq; socios tam diu durauerunt: quia Saxones ipsi ab antiquo semper fuerunt uiri constantes, & (ut præmittitur) bellicosi, habentes proprias leges & cerimonias, iuxta quas tunc uixerunt, & hodie uiuunt, & multorum aliorum regnorũ & prouinciarũ inhabitatores & incolæ similiter illis utuntur. quis enim unquam legit adeò terribilia bella & diuturna commissa fuisse, sicut inter ipsos antiquos Saxones, tunc paganos, ex una parte, & Britannos & Pictos, qui tunc maiorem Britanniam, nunc uocatam Angliam, malos Christianos, utpote Pelagiana hæresi infectos, incoluerunt, uiguisse legũtur? Quia per 75 annos, uel circa, ipsa bella cõtinuata fuerũt. & licet ipsi Saxones illius temporis cum Arturo, rege Britannorum præpotente, de quo uulgus multa miranda canit & narrat, qui Angliam, Datiam, Scotiam, & etiã in magna parte Hyberniam & Galliam potenter suæ ditioni subiecit, duodecim prælia campestria succesiuè in diuersis locis, in eadem tũc magna B Britannia, postea & nunc Anglia uocata, cõmisissent, ac in omnib. illis bellis dicti Saxones interempti succubuissent, & pro tunc quasi exterminati fuissent: pręter alia ualde multa pericula & pręlia seu bella, quæ prius cum alijs aliquibus regibus Britannorum & Pictorum, nec non Vualliæ & Hyberniæ satrapis commiserunt, demum uerò ipso Arturo à filio suo naturali Mamerto lethaliter uulnerato, sic quod infrà dies paucos postea uita functus est, iterũ Saxones resumptis uiribus ipsam Britanniam cũ nauibus inuaserunt, & adeò fortiter & constanter & tam diu, sæpe tamen sub uaria sorte, cum ipsis Britannis in ludis Martialibus dimicarunt, quòd tandem interemptis per eos & fugatis penitus Britannis ipsis, totam insulam eiusdem magnæ Britanniæ, & uicinas regiones, quæ prius erant ipsorum Britannorum, iure belli subdiderunt: ipsámq; insulam seu Britanniam prima facie in septem regna pro septem capitaneis uictoribus ex ipsa antiqua Saxonia oriũdis, & triginta quinq; comitatus pro inferioribus capitaneis & proceribus, & eis iuxta cuiuslibet probitatem statum & meritum diuiserunt, qui tandem propter multitudinem regnantium inter ipsos pacem obseruare nequeuntes, crebras guerras seu ciuilia bella mutuò suscitauerunt, quæ tam diu durauerunt, quousq; sub uno monarcha demùm uictore tota insula reducta extitit, & ex tunc per unum regem usq; in hodiernum diem recta fuit, & regitur, prout hæc de Saxonibus &

Anglicis, qui quidem Angli & Saxones appellantur per Bedam & A
alios plures authenticos uiros, ueteres & modernos, & in diuersis codicibus sunt scripta, & per Merlinum Britannorum uatem diu antea prædicta & uaticinata fuerunt. Vnde in historia duorum S. Eualdorum, quorum reliquiæ Coloniæ uenerabiliter requiescunt, legitur, quomodo illi de Italia oriundi, ex intimis doluerunt, quod Saxones (ex quibus gens Angliæ processit, & diu antè iam ad catholicam, authore Domino, fidem, & beati Gregorij papæ solicitudine ac sub eius pontificatu conuersa fuit) adhuc nomen Domini non inuocarent, nec Deus in ipsa ueteri Saxonia tunc notus esset. Vnde sperantes ipsi uiri sancti, cum ipsius Dei adiutorio, gentem ipsam tunc effrenem & indomitam Saxoniæ, ad fidem ipsam se conuertere posse, regnante tunc ipso Pipino rege Francorum, & in ipsa Germania circa partes Rheni Coloniæ residente, ipsam ueterem Saxoniam constanter intrarunt: qui in rusticano tugurio, in quodam uico campestri hospitio recepti, nec mora illius uici barbari seu agrestes rustici uidentes ipsos, sanctas genuflexiones & orationes ad Deum facere, quales primò fieri non uiderant, existimabant istos sanctos magos existere: & concurrentes ueluti furiosi & insensati, & credentes per hoc ipsorum tunc deo Marti offerre sacrificium, illos subitò trucidarunt. Vnde legitur in eadem historia, de ipsis sanctis: B

Quos Anglicos origine, ad angelorum gaudia
Pro se profuso sanguine uocauit ex angustia.
Hi dum petunt Germaniam, cultum fugando dæmonum,
Necat docentes gratiam, ingratitudo Saxonum.

Et uersus:

Promptè ergo ibant prædicare per Germaniam,
Vt Germanos germinare facerent iustitiam.
Locum in hac adierunt antiquorum Saxonum,
Quem præ cunctis inuenerunt sibi lingua consonum.
Olim naues ascendentes bellicosi Saxones,
Et Britanniam petentes expulerunt Britones,
Ex tunc uicta Britannia uocari cœpit Anglia.
Hinc egressi patres isti, Saxonum de genere,
Saxones ad fidem Christi studebant conuertere.
Hoc suasit Christi charitas, & prisca consanguinitas,
Aduentantes ut legati in uicum Saxonicum
Sunt ibidem hospitati sanctum apud uillicum,
Qui satrapis gubernabatur, rege carens regio:
Sed à quo uicus ille regebatur, loco mansit alio.

Qui quidem satrapa uicum illum postea igne cremauit, & occisores eorundem sanctorum ense peremit.

Sicque

A Sicq́ illi sancti non potuerunt in illa antiqua Saxonia illa uice perficere, quod pia mente tenus conceperant: quia nondum uenerat tempus, quòd ipsi antiqui Saxones ad eandem fidem conuerti debebant. unde in diuersis diuersorum regnorum Chronicis, & præsertim Anglorum & Dacorum, Saxones, patres multarũ gentium appellantur.

Scholion. *Legitur in ueterib. gestis regum Daniæ, quòd cum olim regio Vandalorũ, inter fines nouæ Saxoniæ & regni Daciæ consistens, rege careret, duæ sorores regales superstites fuerũt, quæ tunc dictam regionem iure hæreditario gubernarunt, ad sagittandum & portandum arma sufficienter instructæ. Contigit igitur, quòd inter Danos & Vandalos bellum diuturnũ & mortale excresceret: unde Vandali pro tunc Danis multitudine pugnatorum & potentia præstantiores, nauale bellum indixerũt: & recollectis sexcentis nauibus, uel circiter, quas pugnatoribus repleuerunt, & credentes sibi per uim regnum ipsorum Danorum subijcere, secum ad pugnam sorores ipsas armatas ad instar bellatorum fortium adduxerunt. quibus animosi Dani etiam, cum suis nauibus præparatis, & uiris sufficienter armatis uiriliter occurrerunt. Commisso igitur hinc inde inter partium cohortes bello sæuissimo, tandem una ipsarum sororum sagitta cuiusdam emissa lethaliter uulnerata decessit. ex qua quidem percussione soror contristata nimium, ulterius pugnare cessauit. quam Vandali cognoscentes, ex hoc perterriti fugere decreuerunt. sed Danis eos fortiter cædentibus, tandem Vandali uicti, & pro maiori parte illic interfecti fuerũt: dicta ipsorũ Vandalorũ superstite domina seu principe, tunc etiam per ipsos Danos in eodem bello captiuata, quã rex eorũdem Danorũ uictor tunc matrimonio paganus copulauit, & sic illa guerra cessauit.*

Ipsi antiqui Saxones fuerunt de reliquijs exercitus Alexandri Magni, ut ueteres historiæ docẽt: qui eo defuncto, quia monarchi-
B am suam adhuc uiuus, sed prope mortem constitutus, in quamplures nobiles in diuersa regna diuisit. qui ex tunc tam diu insimul pugnauerunt, donec alius alium crebris bellis destrueret, sibiq́ ipsius dominium usurparet. Fugientes itaq́ ipsi Saxones de partibus Orientis, per Græciam & Septentrionales partes, & Europam, per binas acies in Germaniam intrarunt, una scilicet in alta Alemannia, quæ nunc Sueuia: & acies secunda, in bassa Alemannia, prope oppidum Staden nuncupatum. In ipsa autem noua Saxonia, qui nunc Saxones appellantur, continuo creuerunt seu adaucti fuerunt, & paulatim permissione principum, qui tamen in ipsa Germania in illis plagis rexerunt, etiam uillas rurales habere cœperunt. & postea hi & illi nimis fortificati, ab eorum stationibus expelli ui per Germanos nullatenus potuerunt. Saxones uerò sic adaucti, illas circũiacentes regiones & nationes inuadere crebris bellorum insultibus non cessarunt.

Intrarunt autem Saxones in Germaniam, regentibus tunc Consulibus urbis Romæ rempub. ac antequam Iulius Cæsar sibi urbis & orbis dominium usurpauit: ut etiam ex ipsis ueteribus gestis & historijs colligitur euidenter.

Naturaliter etiam Saxones sunt pulchræ faciei, & proceræ staturæ, audaces, animosi. nec mirum si etiam sint tales, descendentes ab ipsis scilicet, Anglici: qui tamen etiam magis cauti sunt in eorum actibus quàm Saxones, forsan propter eorũ aspectũ cœli, aut quia

participant alijs exteris nationib. scilicet Hybernicis, Scotis, Vualicis & Gallicis & Normannis, quos in morib. & actibus quodammodo imitantur. Sueui autem licet sint homines fortes & bellicosi, & pulchræ staturæ, non tamen unquã fuerunt, nec sunt tam multi ac uigorosi uel ciuiles, prout fuerunt & sunt Saxones memorati. A
Quòd autem beatus Gregorius Anglos ipsos ad fidem conuertit, seu conuerti ordinauit, quodq; sunt pulchræ faciei (ut prædixi) patet in eius historia, ubi legitur: Videns Romę uir beatus Anglorũ ortè pueros, Bene, inquit, Angli uultu nitent ut angeli: oportet illis monstrari iter salutis æternæ, quia Domini est regnum, & ipse dominabitur gentibus. De hoc etiam tangitur aliquid in ipsa historia eorundem martyrum duorum Euualdorum, scilicet: Christiana dogmata legere sub papa Gregorio Anglorum nouit regio. Sed postquam ipsi antiqui Saxones, Britannos & Pictos hæreticos seu falsos Christianos diuino iudicio exterminauerunt, & etiam paulatim, ut præmittitur, ad ipsam fidem conuersi fuerunt, multi ex ipsis uiri deuoti ad diuersas adiacẽtes antiquæ Saxoniæ regiones accesserunt, scilicet Vuildebrodus episcopus ad Frisiam conuertendã (unde legitur de ipso prędicãte bis senis socijs: De Anglia Vuilebrodo est effrenis baptisata Frisia) quę coniacet Saxonię, in plaga Occidentali. sicq; citius Frisones, non tamen omnes, quàm Saxones, ad baptismi gratiam peruenerũt. unde legitur in historia beati B
Bonifacij martyris, qui tempore supra dicti Adriani papæ fuit archiepiscopus Moguntinus, & etiam de Anglia oriundus, uocatus ante episcopatum Vuifridus, uir miræ sanctitatis, & ab eodem Adriano papa ualde dilectus. Hic potens opere & sermone apud ipsum regem Carolum Magnum existens, sibi Romanæ ecclesiæ negocia sedulò commendabat: & tandem cum quibusdam socijs & sanctis uiris profectus in ipsam Frisiam, ut alios Frisones qui nondum fidem nouerant cõuerteret. Iidem sancti ab eisdem ferocibus & insensatis Frisonibus apprehensi, fœliciter martyrio coronãtur. Vnde legitur etiã, quòd quasi eodem tempore, dum maior satrapa eorundem Frisonum per aliquos Christianos, ut ipsam fidem reciperet exhortaretur, inquisiuit, ubi maiores sui essent, qui de hoc sæculo transierũt? & ei respondit quidam de Christianis, quòd in inferno, pro eo quòd uiuentes Deum non cognouerunt. dixit eis, Et cum illis uolo esse. sicq; intrans balneum, in eo protinus expirauit. Propter quod Frisia quamuis sit ualde longa & lata & magna, nec non fertilis, & plana, & regio aquosa, nullum tamen episcopatum meruit in ipsa regione habere. Sic tota Frisia in spiritualibus archiepiscopo Bremensi, Osnaburgensi, Monasteriensi, nec nõ Traiectẽsi episcopis, in ipsa Germania hactenus remãsit, & remanet subiecta. Sunt tamen in ipsa Frisia multa monasteria uirorum & mulierũ, ac aliorum regulariũ, atq; ecclesiæ parrochiales copiosæ, & homines bibuli,

a bibuli, diuites & auari nec: reperitur in aliqua parte Christianorum tantum aurum, sicut ibi.

DE HEINRICO REGE
Saxoniæ.

CVm autem eo tempore, quo dictus Heinricus rex, pater eiusdem Othonis primi Augusti, adolescens erat: quadam vice Vngari, tunc infideles, cum maxima multitudine paganorum ad Germaniam peruenissent, causa occidendi & destruendi Christianos, & subuertendi ecclesias atque ciuitates, oppida, uillas & loca eorundem hostiliter peruagantes in Thuringia, exercitum suum in duas acies diuiserunt: quarũ una scilicet ad debellandã Thuringiã, & orientalem Franciam & Misniam, nec non alias prouincias eis adiacentes illic dimiserũt: & aliam ad nouam Saxoniam direxerũt, quæ ad locum nemorosum & pascualem de Hoy in uulgari Saxonia nuncupatum, non remotè ab urbe Brunsuicensi distantem, usque peruenit: cuius quidem exercitus satrapæ, qui in eandem nouam Saxoniam uenerunt, petierunt pro tributo eis à Saxonib. dari decimam omnium hominum utriusque sexus, & etiam animalium Saxoniæ & prouinciarũ, quę ipsi Heinrico regi, tunc duci Saxonię & Thuringię, obediebãt: ipse uerò dux hisce nouis perterritus ualde, certam diem ad respondendũ eis ad huiusmodi petita petijt, & rece

b pit: & interim cum nobilibus suis ineundo consilium super his ab ipso quæsitis, quæsiuit, si uellent ei assistere constanter contra paganos ipsos, & uiriliter, cum melius esset quòd aut simul & semel omnes pro eorum libertate, si utique desuper ordinatum esset, ruendo morerẽtur, aut hostes uincerent, quàm sic ignominiosè serui sub tam uili & horrendo tributo semper manerent astricti. Responso denique recepto ab eisdem suis satrapis, quòd ipse audacter reciperet, faceretque in his & alijs, ut sibi placeret, quia eum uellent in omnibus firmiter adiuuare: decreuit cum ijsdem paganis in eodem loco existentibus, certa die uelle pugnare, prout fecit. Sed nulla erat proportio suarum gentium, quoad eorundem multitudinem paganorum. Habebant enim illi in duobus exercitibus eorum, ultra centum millia fortium uirorum, optimè ad bella instructorum. Rex uerò Heinricus facta omni diligentia, non habuit nisi duodecim millia bellatorum. nec mirum: quia illo tempore nondũ erant in noua Saxonia aliquæ ciuitates aut oppida munita, sed uillę campestres, atque arces seu castra, in quibus quidem uillis rustici, in arcibus seu castris nobiles & Saxonum satrapæ residebant. Die itaque ad præliandum statuta per ipsum Heinricum, cum prædicto exercitu paganorum qui in eadem Saxonia remanebant, nocturo tempore sub silentio, suo cum exercitulo animosè aduersus hostes castrametatus est, & in crepusculo matutino solum cum tribus millibus, qui ei adhærebant (alij enim timidi recesserant: erant enim illo

mane nebulæ spissę, ita quòd alter alterum uidere non poterat: sed A
tanquam coruscatio uehemens irruit super hostes, quos reperit ad bellandum tunc improuisos, & per campos dispersos hinc inde, cū quib. à mane usq; ad uesperas cum tam paucis suis fortiter bellādo, pro maiore parte deleuit. Fugientibus itaq; reliquis eorundem paganorum, & iter capientibus uersus eandem Thuringiam, ut sic alter eorum exercitus ipsis adiunctus, ui Saxonibus resistere posset: sed hoc eorum insanum consilium Domino fauente dissipatū est. Audientes uerò cuncti Saxones, qui ab eodem Heinrico tunc timidè recesserant, quòd uictoriam tam grandem reportasset, ilico animati collectis uiribus & armis induti dicto eorum duci in subsidium aduenerunt: & continuò eosdem fugientes paganos tamdiu de die in diem persecuti sunt, quoad omnes eos à maiori usq; ad minimum peremerunt, & ulterius proficiscentes ad locum ubi alter eorum paganorum exercitus in ipsa Thuringia tam grādis immanium atq; ferocium paganorū erat simul congregatus, super quem ipsi Saxones animosi etiam unanimiter irruentes maximum & terribile bellum prope castrum Ilberg simul commiserunt: & etiam tunc annuente Domino Saxones triumpharunt, ipsi uerò superstites pagani in fugam conuersi ad eandem Franciam orientalem, ipse Turingiæ contiguam, per illud longum & cōdensum nemus, quod prope dictum castrum consistit, iter arripuerunt. Sed Saxones impigri, crudeles dictos fugientes paganos tunc etiam persequendo de die in diem gladio percusserunt, & omnib. eisdē paganis per multorū dierum spacium à Saxonibus persequētibus finaliter interfectis, dictus Heinricus cum eius exercitu uictorioso qui semper accreuit, & maior factus usq; ad Dalmatiā, quæ tūc erat sub dictorum paganorū potestatem constituta, uictoriose peruenit: in qua & certis eorundem paganorum uicinis regionibus aliquādiu moratus, ciuitates, uillas & castra & alia loca illorum ignis incēdio deuastauit, et multas ciuitates: prout adhuc intuētibus patet, earundem partium destruxit. quibus omnibus sic per Saxones laudabiliter peractis, præfatus Heinricus triūphator eximius, lætus ad Alemanniam rediit. Ex tunc ipsa Germania, nec non quędam prouinciæ Italiæ dictis paganis uicinæ, & etiam sub tributo seruitutes prius ipsis à iugo seruitutis & solutionis tributo longo tēpore absoluti, & penitus liberati fuerunt præstante Domino, præter spem hominum, suis fidelibus, scilicet Saxonibus de cœlo semper honorem & uictoriam. Propter quod communis populus tunc Germaniæ, in laudem dicti ducis acclamabat dicens, Viuat pater patriæ, Benedictus liberator & triumphator inclitus rex Heinricus, malleus infelicium paganorum.

Alia etiam multa & maxima bella ipse Heinricus dux cum Vandalis, Dacis, Gotthis, Pomeranis, Slauis, Bohemis, Polonis, & diuersia

A uersis alijs barbaris nationibus lõgè & propè positis, ex uoto peregit, in quibus continuò triumphauit: & adeò gloriosus in omnibus & Deo deuotus extitit, ut a Christianis sanctus & princeps iustissimus diceretur in partibus illis.

Hic Henricus incœpit in noua Saxonia primò condere oppida, illaque firmare muris & fossatis: legemq́ edidit quæ adhuc durat, quòd quilibet primogenitus, qui curiæ principis contra hostes in necessitate seruierit absolutè, & præ alijs eius fratribus & sororib. defuncto patre illius uestes & arnesia, quasi ex quodam prælegato reportaret, nec illa in hæreditatem diuisionis paternæ ei computari deberent. Hic etiam fuit primus inuẽtor & magnificus dotator uenerabilium ecclesiarum, in quibus Germani nobiles canonici & etiã seculares canonici & presbyteri atq; cleri multi Domino famulantur. Multas etiã & alias ecclesias & uenerabilia monasteria ordinum diuersorum instituit, & opulentè dotauit, ac dies suos in omni fœlicitate, in bona ætate tanquam rex regum & dominus dominantiũ illo tempore laudabiliter consummauit: nec erat contentus solum conferre temporalia bona ecclesijs & monasterijs, quæ fundauit, sed etiam potentia temporalia dominia perpetuò subiecit eisdem.

DE OTHONE PRIMO *Cæsare.*

B NVnc autem de ualde multis & mirandis gestis dicti Othonis primi, Augusti magni, filij eiusdem Heinrici primi, incliti regis, multis, breuitatis gratia, omisis, pauca submittam: & si fiat comparatio inter eum & suos prædecessores & successores Christianos Imperatores, usq; in hodiernum diem (sine tamen iniuria cuiuscunque loquendo) non reperitur ei similis, qui tot bona & magnalia fecit, qui tam fideliter & tam strenuè Romanum corroborauit & dilatauit imperium, qui Italiam de Grẹcis & Gotthis finaliter expiauit, qui Auares & Vngaros & eorum uicinos paganos crebris uictorijs et maximis bellis edomuit, & de terra deleuit, & quorundam aliorum paganorum ferocium prouincias ad eandem fidem per exhortationem quorundam sanctorum præsulum conuerti procurauit: qui penè omnibus cathedralibus ecclesijs in Italia, Gallia & Germania, Burgundia & Lotharingia constitutis, multas ciuitates, castra, oppida, uillas & multa alia dominia tẽporalia, iura & iurisdictiones donauit, & omnibus illis ecclesijs propria insignia perpetuò deputauit. Archiepiscopos quoq; & episcopos ducatibus & comitatibus & Baronijs communiuit, quibus nobiles & potentes uasallos subiecit, ut semper essent ad resistendum etiã manu forti paganis & hæreticis in opportuno tempore fortiores.

Hic etiam in noua Saxonia condidit insignem & ualde

potentem ciuitatem Magdeburgensem, quam Parthenopen appellauit, & multa insignia oppida, etiam oppidum Goslariense nobile & insigne condidit, cum Imperiali palatio structuræ mirabilis, cuius partes adhuc uacuæ habitatoribus intuentibus patent. A

Hic etiam uenerabilem metropolim Magdeburgensem, & oẽs eius suffraganeos, scil. Brandenburgensem, Hauelbergẽsem, Misnẽsem, Zicẽsem, quę nũc Naumburgẽsis nũcupat̃, Mersbergensem, solẽnes cathedrales ecclesias, in proprio eius patrimoniali beneficio et dñio in diuersis locis in mediterranea & oriẽtali Saxonijs de nouo fundauit, & ualde multis oppidis, castris, certis iuribus & iurisdictionibus, atque alijs bonis temporalibus, & etiam præcipuè in partibus illis, multa ueneranda cœnobia uirorum & mulierum fundauit, & nunquam à toto tempore sui regiminis à talibus bonis operibus conquieuit: archiepiscopum autem Magdeburgensem, qui esset pro tempore, per papam eius ætatis, primatem Germanię fieri procurauit: sibiq́ multis Alemanniæ prouincijs nobiles & uasallos potentes, & eorum dominia quæ obtinebant ab Imperio in feudum perpetuò subiecit, & magnos reditus etiam illic piè donauit, & eosdem archiepiscopos & episcopos primas sedes etiam in temporalibus inter principes seculares habere statuit & decreuit.

Hic etiam Coloniensem, cuius antistes Bruno prænominatus, uir uita moribus & genere totus nobilis, frater eius fuit: qui ciuitatem Coloniensem ualde ampliauit, & in ea quãplures ecclesias collegiatas, nec non quædam etiam uenerabilia de nouo fundauit & dotauit monasteria: nec non Moguntinensem & Treuerensem ac Leodiensem uenerandas metropoles, & plures alias celebres & insignes ecclesias Alemanniæ ad instar magnorum principatuum in bonis temporalibus dilatauit & ditauit. B

Hic etiam patre uiuente septendecim annis uel circa, totam Germaniam ut primus & uniuersalis rex totius Teutonię gubernauit. Patre autem eius fœliciter uita functo, eiusq́ corpore in uenerabili ecclesia Quedelburgensi Halberstadensis diœcesis (quam fundauit in insigniori eius castro, in ipsa noua Saxonia cõstituo, pro ualde multis nobilibus puellis & dominabus quæ seculares Canonicæ appellãtur, & etiam Canonicis & clericis qui illic perpetuò Domino seruirent) sepulto, ex testamentaria institutione paterna, Romani Imperij fit dominus & rector: & eidem Germaniæ addidit realiter ipsam Lotharingiam, quæ olim fuit tertia pars ipsius regni Franciæ, & in diuisione patrimonij trium filiorum dicti Caroli regis, uni eorum cessit in partem, qui Lotharius fuit nominatus, & inde pars illa Lotharingia nomen accepit. Et rex Franciæ, nec non omnes ecclesiastici prælati & uniuersi principes ac seculares potestates Franciæ, qui tunc erant, ipsam Lotharingiam perpetuò abiurarunt, eodem Othone primo Augusto sic fieri disponente. Illudq́

regnum

A regnum postea in ducatum Cęsaris imperio redactum extitit,& ab imperio in feudum semper ex tunc per duces Lotharingiæ tētum fuerat,& tenetur, & Alemanniæ in Gallia Belgica est uicina. Nec his cōtētus idē Otho primus Augustus,sed ad dilatationē dicti eius imperij semper et cōstanter intentus,etiā regnū Arelatense,quod alio uocabulo Burgundiæ,& alio Galliæ regnum uocatur, habens septem prouincias satis amplas,potentes & fertiles atq; in se fluminibus,mari, mōtibus & uallibus mirificè cōmunitum, quod etiam ipsi Alemanniæ uersus partes Sueuiæ & Elsatiæ est coniunctum, eidem imperio in perpetuum & inseparabiliter incorporauit & uniuit,ac etiam in ducatū reduxit Cuius satrapa seu Rector aliquando Marchio,quandoq; Dux, aliquando uero Comes extunc uocabatur, prout placuit pro tempore Imperatoribus seu regibus Romanis,qui postea Reipub. pręfuerunt.& ipsum regnum Arelatense ex tunc remansit, & remanet in ęternū,& usq; in hodiernū diem, iuris & proprietatis Imperij supradicti. Quamuis illud reges Francorum,& aliqui alij de ipsorum domo, nouis tēporibus annuentibus,& permittentibus illis de Luzelburg,qui dicto imperio interim pręfuerunt,diuersimodè lacerauerunt,sibiq; sub diuersis coloribus & figmentis subiecerunt aliquas ex prouincijs antedictis, & realiter gaudent ipsis in eiusdem imperij grauissimū detrimentum.

B Et in hoc regno Arelatensi etiam Otho secundus Augustus, filius dicti Othonis primi Augusti,suæ matri,scilicet Alheydę Augustæ supradictæ legitimè hæreditario iure successit: quod tamē ab ipso imperio non remouit.

Cumq; illo tempore, Othone primo Augusto præfato tunc circa præmissa in Gallia & Germania occupato,Berengarius Longobardorum & ultimus rex Italiæ,qui iuxta ueteres quorundam opiniones erat de stirpe Gotthorum,quandoq; Mediolani, sed ut plurimum papiæ suam residentiam fecit,per totā Italiam tyrannidem exerceret, nec non Romanis & omnibus alijs ecclesijs, & Ecclesiasticis atq; sæcularibus personis in Italia,propter immensam eius auariciam & maliciam, nimis durus & intolerabilis existeret, dictus Otho primus Augustus per Apostolicum,& eius dominorū cardinalium collegium illius temporis, nec non Romanos præcipuè rogatus, ut eis pius adiutor esse,ipsosq; ab illo intolerabili iugo eiusdem impij & auari regis Berengarij liberare dignaretur: ipse Augustus eisdem precibus uictus, filium suū Lutolphum tunc ducem Sueuiæ & Rheni, adolescentulum strenuum & præpotentē, cum ualido exercitu contra prædictum tyrannum ad Longobardiam destinauit. Verùm is confisus in suis diuitijs & sæculari potentia, ipsis aliquandiu restitit, & manu forti pugnarūt, & tandem ipsum crebris uictorijs ad deditionem ui compulerunt, & secum sub spe ueniæ per eum ab ipso Augusto obtinendæ, usq; ad eandem Sueuiam,

uiam,ubi tunc erat idem Augustus, uenire permiserunt.& interim A quidam presul Alemannus natione, per ipsum ducem Lutolphum deputatus,Longobardiam ipsam pro eodem Imperatore guberna bat.Hęc autem quæ contigerunt ipsi Berengario regi,scilicet quod finaliter cum suis periret,ac etiam quod idem Otho I Augustus de ipsis,& etiam Vngaris, tam gloriosas uictorias reportare deberet, ordinatum & prouisum diuinitus fuit,& diffinitum cœlitus, prout legitur in historia sancti Vdalrici episcopi Augustensis.

Prædixit etiam efferæ gentis Vngarorum irruptionem,durissimamq; cum nostratibus congressionem, nec non & loca certaminum.& licet cum suo magno detrimẽto,tamen uictoriæ triumphũ promisit populo Christiano. Postquam illic ad præsentiam dicti Augusti uictor ille Lutolphus aduentasset,& pro ipso rege uicto multum apud ipsum patrem suum Augustum,ne ipsum regno penitus destrueret,efficisimè laborauit.Quia tamen idem Augustus infra triduum dicto eius filio respondere,& interim etiam faciem dicti regis uicti adducti uidere uolebat, de hoc ipse Lutolphus uictor satis dedignabatur, & ægrè tulit.Quod considerans ipse Augustus,causa reconciliandi sibi in pristino amore præfatum filium, accersiuit dictum Berengarium: & tandem eius lachrimis & præcibus compatiens, recepto tamen ab eo homagio & fidelitatis iuramento, & etiã quòd de cætero Romanas & alias ecclesias & populos Italiæ ultra iusticiam & debitum non grauaret aut u exaret, B ipsum per eundem ducem in pristinam dignitatem regiam restitui fecit.

Quam cum taliter adeptus fuerat ipse Berengarius,de tyranno tyrannior,& de prauo peior factus est. Omnes enim ecclesias & ecclesiasticos prælatos ac presbyteros,clericos, nec non laicos quoscunq; suæ ditioni subiectos,indifferenter crebris taleis & angarijs, nec nõ insupportabilibus oneribus multifariè molestauit. propter quod iterum communis lamentabilis,ut frequenter,clamor ad aures eiusdem Augusti de Italia peruenit. unde iterum Apostolicus, & eius collegium,nec non uniuersaliter omnes potestates Ecclesiasticæ & mundanæ ipsius Italiæ,quæ audebant,dicto Augusto creberrimè & deuotisimè supplicarunt, ut ipsam Italiam de dicto tyranno omnino liberare,ob Dei reuerentiam,& intuitu iusticiæ dignaretur. quibus precibus uictus sæpe dictus Augustus,collecto grandi exercitu, ad Italiam properabat: & potenter ingressus est eandem Lõgobardiam,ipsumq; Berengarium regem in eadem Papia ualida manu obsedit: & demum ui dictam Papiam occupauit, ipsumq; regem Berengarium & Albertum eius unicum filium, nec non uxores eorum cæpit, & secum captiuos usq; ad Bambergam ciuitatem in ipsa Germania deportauit.Et omnes ipsi,Berẽgarius, eius filius,& eorum uxores,ac eorũ filij,in exitio mortui defecerũt.

& tunc

A & tunc ipse Augustus etiam dictam Longobardiam post tantam uictoriam suo Romano imperio inseparabiliter annexit & uniuit, quæ ex tunc sub eodem imperio de ipsius iuribus remansit & remanet: quamuis etiam multifariè, multisque modis, potissime propter negligentiam & desidiam illorum de Lutzelburga, qui dicto imperio præfuerunt, nouiter sit per plures tyrannos & diuersos dominos lacerata, & tyrannicè occupata. Sperandum tamen est, quòd quandoque auxiliante Domino ad ius & proprietatem Imperij reuocetur.

Ipse etiam Berengarius olim quendam regem Italiæ de stirpe dicti Caroli regis descendētem, prope Veronam bello uictum, lumine oculorum priuauit, & lethalibus uulneribus sauciauit, ex quib. decessit citò. Nec non illam uenerandam Alheidam Augustam supradictā, quę fuit unica filia & hæres regis Burgundorū, quæ tunc erat uxor ipsius obcęcati regis, cum duobus eius filijs in ipsa Verona captiuauit: & pueris etiam postea decedentibus, ipsam piam matrem per multos annos penes se detinuit captiuatam: quam dictus Augustus habita finali uictoria, per eum contra dictum Berengarium, ut prefertur, sibi matrimonio copulauit. de quo tamen ipse Ludolphus, dux Sueuiæ, & filius eiusdem Augusti, ualde dolebat, &
B contra patrem sinistra plurima ex tunc fieri procurabat: unde ciuilia bella & multa horrenda nimis tractu temporis processerunt, breuitatis gratia omissa.

Scholion. *Idem Otho primus habuit aliam uxorem prius, Edith nomine, quæ fuit mater dicti ducis, & filia regis Anglorum: quippe mulier sancta, & bonis operibus plena, quæ in ipsa ueneranda metropoli Magdeburgensi apud ipsum Augustū sepulta solenniter requiescit. Ipsa autem secunda uxor Alheida, fuit similiter Deo deuota, & bonis operibus semper intenta, etiam sancta à communi populo prædicatur. & hæc fuit genitrix Othonis secūdi Augusti memorati, & sepulta est in quodam uenerabili monasterio ordinis S. Benedicti Spirensis diœcesis, in ipsa Elsatia, prope oppidum Imperiale Seltz. Quod quidem monasterium Otho primus Augustus de nouo fundauit, & opulenter ditauit.*

Hic etiam Otho primus Augustus, habuit lanceam sacrā, cum qua miles ille latus nostri Saluatoris aperuit. Sed aliqui dicūt, quòd sit illa lancea, cum qua Magnus ille Constantinus Augustus, postquam ad catholicam fidem conuersus extiterit, contra hostes imperij, & fidei prædictorum pugnare consueuit. Ac decreuit & uoluit dictus Otho primus Augustus, q̄ illa semper apud Imperatores & reges Romanorum, pro eorum insignijs notabilioribus remanere deberet, prout per ducentos annos & ultra postea factum fuit. Et cū qua ipse cōtra hostes fidei & rebelles imperij præfatorū cōstanter & sæpe pugnauit & uicit: et de qua etiā, & alijs sacris reliquijs, quibus ueteres Imperatores de ipsa Germania oriundi reuerenter & deuotè ad decus & gloriam eorum & Imperij prædicti, uti consueuerunt: inter alia canit Ecclesia Germaniæ in historia singulari, quę dudū facta est, in hęc uerba: Gaude pia plebs iustorum, gensque omnis Germanorum, tantis de muneribus. Nam iocalia salutis, tibi de-

bi dedit rex uirtutis, ſuis de uulneribus, clauos, lanceam & crucem, A hæc ſacra magnalia: ergo Chriſtum uitæ ducē excole per omnia. & rurſus: Collaudemus Chriſti clementiam, quę per glorioſos clauos & lanceam, dat eccleſiæ de inimicis uictoriam, & in cœlo uitam & coronam perpetuam.

Scholion. Anno ab incarnatione Domini 1099, Chriſtiani cœperunt Antiochiam, quam tunc Turci orientales tenuerunt. qua capta, contigit à quodam homine lanceam inueniri, quam in eccleſia B. Petri apoſtoli Antiochiæ inuentam, & terra coopertam, dicebat eſſe illam lanceam, qua Longinus in latere dextro Chriſtum ſecundum Scripturas pupugit. Aiebat enim hoc à S. Andrea apoſtolo reuelatum ſibi fuiſſe, quam epiſcopo Odienſi & Raymundo comiti Bleſenſi præſentauit, cauſa acquirendi munera ab eiſdem. tamen per certam experientiā poſtea repertum extitit, quòd idē qui hæc aſſeruit mentiebatur: & propterea ipſe etiam mendax, uolens ſe ultro purgare de illo mendacio, etiam iudicio diuino defecit, & mortuus eſt ibidem. Huius magnam partem habuerunt imperatores ueteres Germani, & quocunq; iuerant antiquitùs coram ſe ex deuotione portari fecerunt. quæ tamen poſtea creditur eſſe diuiſa in diuerſas partes, ac certis eccleſijs & monaſterijs ob celebriorē deuotionē conceſſa.

Hæc autem ſacra lancea & claui, nec non aliqua alia ex eiuſdem inſignijs Imperialibus, reſeruantur, in Praga, in Bohemia: & ibi publicè occurrentibus turbis, & etiam multis Chriſtianorum prouincijs cauſa deuotionis ad uidendum illa inſignia in ſingulis annis conuenientibus peregrinis infrà Paſchalia oſtenduntur: & illa deuenerunt indirectè ad quendam regem Bohemiæ, qui Heinrico quinto præſidium præſtitit contra Arnulphum pſeudoregem Romanorum, per Saxones, contra ipſum Auguſtum pugnantem, B in quodam campeſtri bello uictum atq; fugatum: qui tunc eiuſdem lancea atq; inſignijs relictis illic aufugit, & ſauciatus lethaliter in ciuitate Merſburgenſi, quæ ſita eſt in ipſa orientali Saxonia, diem clauſit extremum. Sed propterea tamen ipſum Imperium non debuit, nec potuit, de iure ſuis tam uenerandis reliquijs & iocalibus denudari.

Cumq; in ipſa Italia hęc taliter peracta fuiſſent, ipſeq; Auguſtus poſt tantam uictoriam ad Germaniam reuerſus exiſteret, & dicti Bohemi tunc Pagani ab infeſtatione Chriſtianorum, prope ipſorū dominia exiſtentium, non deſiſterent, ſed ipſos multipliciter & frequenter inuaderent & cæderent: dictus Otho primus Auguſtus, eiſdem taliter oppreſsis Chriſtianis ualde compatiens, & grandem ualidumq; exercitum more ſuo recolligens, ad Bohemiam caſtrametatus eſt: tandem ducem Vuarcislaum & Debislaum nomine, pro tunc Bohemiæ ducem paganum ferocem & potentem, in oppido noua Colonia ſuper flumine Albis, quod tendit ad nouam Saxoniam, & prope Friſiam intrat mare Oceanum, obſidione cinxit, & demum ad deditionem ui compulit. quem tunc etiam, & gentes ſibi ſubditas ad ipſam fidem conuerti mandauit, nec non Bohemiam atq; contiguam illi Morauiam, quam tunc etiam pagani inhabitabant, ſuæ ditioni ſubmiſit: recepto tamen homagio, & fidelitatis iuramento ab ipſo duce uicto, & alijs ſatrapis Bohemiæ & Morauiæ,

A rauię, quod semper fideles sub obedientia Romani principis rémanerent, prout ex tunc usque in hodiernum diem, remanserunt successiuè duces, & postea reges Bohemorum & Marchiones Morauiæ, qui huc usque fuerunt, sicuti fideles & perpetui uasalli Imperij memorati.

Quòd cum Vngari seu Auares etiam tunc pagani sensissent, exploratores ad Germaniam dolose & sub specie, quod eidem Augusto de tot & tantis uictorijs per eum habitis congauderent, ad eundem Augustum direxerunt: quos ad se uenientes magnificè & benignè, more suo, recepit, & largis muneribus præuenit. & quia penes ipsum sub specie ouina, sed mente lupina diebus pluribus remanserunt, quamuis ipse Augustus & plures sui satrapę cognoscerent apertè, quòd nō propter bonum, sed ut malum facere uellent, uenissent, & ad Germaniam declinassent: qui uale dicto eidē Augusto, ad propria redierunt.

Audito autē & intellecto, per ipsos Auares & uicinos paganos eorum, quod dicta ciuilia bella inter patrem & filios præfatos horrendè nimium orta extitissent, & tunc per totam Germaniam uires assumerent: ita quòd dux Lotharingiæ illius temporis, gener Augusti ipsius, necnon archepiscopus Moguntinensis, & dictus comes Euerhardus, qui pręfato Heinrico regi dicto insignia ueterum

B regum Franciæ attulerat, ut præfertur, & multi alij potentes Germaniæ & Galliæ principes, partem dicti Ludolphi ducis contra eundem Imperatorem eius genitorem fouendo, in unum conspirassent: quodque Imperator illis bellis ciuilibus adeò uexatus existeret, quod eisdem Vngaris per amplius ui resistere non ualeret, disposuerunt magnum exercitum congregare, & iterum ipsam Italiam & Germaniam manu potenti subintrare, illasque ferro & igne totis eorum uiribus deuastare: quod ipsum Augustum diu latere non potuit. unde animosus contra ipsos conspiratores crebris bellis insistendo, Deo sibi assistente, demum uictor extitit ubique gloriosus. Ita quòd ipse filius de ciuitate Ratispona ualde potenti & insigni, in qua pater eum diutina obsidione inclusit, exiens ad eius genua prouolutus ueniam petijt de commissis, & uix obtinuit. Dictus autem dux Lotharingię, cui tunc pręfatus comes Euerhardus personaliter affuit prope Andernacum, nobile oppidum Coloniensis diœcesis, super eodem flumine Rheni consistens, post certam prædam animalium per illos illis factam, per frequentes dicti Augusti fideles terrore concussi, in quodam paruo flumine quod pedestres absque ponte & naui transire credebant, suffocati perierunt.

Dictus uerò Augustus postea eundem archiepiscopum Moguntinensem tanquam proditorem eius cœpit, & Abbati regalis monasterij Fuldensis, Moguntinæ diœcesis, ad custodiendum dedit. tamen habita uictoria Imperator contra suos æmulos & con-

ſpiratores in ipſa Germania, poſtea eundem archiepiſcopum priſtinæ reſtituit dignitati. A

Iſtis itaq; taliter geſtis, præfati Auares credentes adhuc ipſa ciuilia bella perdurare, cum magna & terribili multitudine paganorum Auſtriam & Sueuiam, & demum alias quaſdam uicinas Chriſtianorum regiones quaſi locuſtæ totam terram eorum replens tes multitudine tranſierunt, cæde & flamma ipſos Chriſtianos, & eorum eccleſias & loca crudeliſsimè deuaſtando, nec parcendo ſacro uel prophano, aut ſexui uel ætati: quod cum crebris & lachrimoſis relatibus, ſcriptiſq;, ad noticiam dicti Auguſti deueniſſet, compatiendo Chriſtianis taliter oppreſsis, more ſolito, ſicut cum eo pietas & miſericordia creuit ab infantia, maximum collegit exercitum octo legionum, & ipſe exiſtens in quarta legione, ut illius ductor & capitaneus generalis alijs ſeptem legionibus ſingulis, uidelicet ſingulos Capitaneos duces præpotentes præpoſuit, & in illo exercitu Chriſtianorum, etiam Bohemi & Moraui, ad eiuſdem Auguſti iuſsionem, unam legionem habuerunt. Filius uerò Henrici ducis Bauariæ, fratris dicti Othonis primi, adoleſcens ſtrenuus, Bauarorum præfuit legioni.

Conradus uerò dux Franciæ orientalis, fuit pater (ut quidam uolunt) Gregorij papæ quinti, qui ſepultus iacet in capella ſancti Gregorij papæ in baſilica principis Apoſtolorum, in lapide porphyrio, de quo illa metra ſcripta leguntur: B

Gregorius quintus Francorum regia proles

Lingua Theutonicus, &c. qui prius Bruno uocabatur, & fuit uir ſanctus, & Deo deuotus, & pius eleemoſynarius.

Hic Conradus dux admodum ſtrenuus & uirilis, nec non Imperatori linea conſanguinitatis coniunctus cum ſuis Francis orientalibus, captaneus extitit. Filius autem unigenitus domini ducis Lotharingiæ, nepos eiuſdem Auguſti præmortui, ex ſorore prædicti Auguſti, nomine Guberga muliere celebri & admodum prudente genitus, adoleſcens ſpectabilis, præfuit Lotharingijs & Burgundis: & Arnulphus dux Noricorū & Carinthiæ, cuius ſororem dictus Heinricus dux Bauariæ habebat uxorem, eorundem Noricorum & Carinthiorum.

Sunt autem Norici dicti, quorum metropolis Lutzelburga uocatur: qui contra ipſos paganos in auxilium dicti principis conuenerunt. Cæteras uerò regiones Chriſtianorum per ipſum Auguſtum ſui deputati capitanei ſinguli, uidelicet nobiles & potẽtes, & in armis doctiſsimi, contra ipſos paganos uiriliter direxerunt: ſed quia ipſi pagani in arcubus & ſagitta ſufficiẽter inſtructi, & pugnare conſueti, ſe contra paganos eoſdem alacriter defenſarunt, & cum ſagitis huiuſmodi, quas ad inſtar grandinum, de ſuis pharetris emiſerunt, duas contra eos pugnantium Chriſtianorum legiones ſubitò

a nes subitò deuicerunt: tertiam uerò legionem potenter aggressi, etiam illam pro magna parte subitò deuastarunt. Quod uidens ipse Augustus animosus, scilicet quòd iã pagani ipsi suę legioni, in qua ipsemet capitaneus interfuit, appropinquarent, ipsam sacram lanceam, uelut miles fortis animi uiriliter apprehẽdit: & breui admonitione facta per ipsum, quia tempus artabat, militib. qui circa eum erant, & quibus personam suam commendauerat, ut audacter hostes inuaderent, & impetus eorum minimè formidarent, memores uictoriarum, quas per prius contra sæuos hostes & paganos sæpe & sæpius reportassent, & ut meticulosi eorum pristinæ gloriæ derogarent, ipsos paganos audacter inuasit: & cooperante Domino, cum eisdem suis commilitonibus magnam ipsorum paganorum multitudinem strauit prope ipsam ciuitatem Ratisponensem, quæ in finibus Bauariæ super flumen Danubij sita est, ubi maximum & terribilissimum bellum commissum extitit. sic reliqui pagani ipsorum Christianorum, eos alacriter cędentium impetus sufferre non ualentes, in fugam conuersi, ad diuersas uillas campestres quanto uelocius poterãt, hi equites, & alij pedestres, abiectis armis, pharetris, arcubus & sagittis concurrerũt. quo facto ipse Conradus dux orientalium Francorum, quę est in prouincia Germanię, dum bello ipso nimium fatigatus, & post habitam uictoriam per eosdem
b Christianos, galeam de capite causa recreationis deponeret, subitò sagitta unius huiusmodi paganorum percussus interijt: iuxta illud, Summa gaudij luctus occupat. Omnes enim principes capitanei & satrapæ Imperialis exercitus, de hoc in immensum doluerunt, existimantes se aliquid non fecisse, ex quo tantæ probitatis & strenuitatis principem amiserunt: propterea ipsos fugientes tanto seruentius die noctuq; prosequentes, quotquot eorum inuenerunt in domibus uel tugurijs, ea cum illis ignis incendio combusserunt: quotq; in uijs & territorijs apprehendere potuerunt, peremerunt: & quia tantam multitudinem non potuerunt gladio exterminare, multa milia eorum in aquis uehementibus, seu aquarũ propinquis gurgitibus submerserũt, & totaliter exterminarunt. Ita quod unus ex eisdem paganis ad propria non redierit: quorum tamen extitisse ultra centena millia, Saxonum gesta testãtur. Duos uerò reges seu prętantiores duces eorum paganorũ tunc per Christianos uictores captiuatos, & uiuos ex industria per eũdem filiũ Heinrici ducis Bauariæ, fratris dicti Augusti, usq; post commissum bellum reseruatos. Idem Augustus, pro eo quòd ipse dux Francię orientalis sagitta eiusdẽ pagani sic percussus interijt, ut præfert, prope dictam ciuitatem Ratisponam. fecit in furcis publicè suspendi, in quo quidem bello etiam multi sancti Antistites interfuére, scilicet ipse sanctus Vdalricus Augustẽsis episcopus: in cuius historia legit, quòd hoc in choro sanctorum diu antea hęc uictoria dicti Othonis Au-

gusti præmissa fuit, ut superius tangitur, & sanctus Godchardus A Hildesheimensis episcopus, & alij quam plures presules etiam causa breuitatis omisi.

Hæc autem gens Auarorum fuit tunc & antè ualde crudelis, agrestis & inculta, & præcipuè Italicis & Germanis ualde inimica: quod etiam multa loca in eadem alta Alemannia testantur, in quibus etiā olim insignes urbes aut ciuitates, quæ postea per Hunnos seu huiusmodi Auaros ad solum prostratæ, aut totaliter destructe fuerunt, ut adhuc illic aliquibus muros & fossata earundem intuentibus patet.

Dicti autem Othonis primi uexillum, quo utebatur in prælijs, Angelus uocabatur: quod & personā dicti Augusti, mille electi milites fortiores, & ad bella committenda doctissimi, nec non exercitati, apprimè custodire & circuire solebant, etiam tunc in eodem exercitu Imperatoris huiusmodi ducebatur, qua excellētissima per illum Augustum suosq; commilitones reportata uictoria, communis populus acclamabat una uoce, ubiq; per ciuitates, oppida & uillas imperij, Viuat in perpetuum pater & liberator patriæ, fidelis ubiq; noster rex & semper Augustus, prout factum extitit eius patri prædicto, post uictorias contra paganos, prout superius tactum est, per tum habitas in noua Saxonia & Thuringia supradictas. & ex tunc nunquam ipsi Auares seu Vngari fuerunt ita audaces & potentes, quòd ad exterminandum Christianos manu armata Germaniam intrarent. B

Postquam ipse Augustus Otho primus, habita eadem gloriosa uictoria, contra paganos seu Auares, ut prefertur, aliquantulum in sua Saxonia quieuerat: ecce infaustum, nouumq; malum irrupit, quod proceres & aliquæ ciuitates regni Francorū Occidentalium cōtra Ludouicum eorum regem, qui Girbergam sororem eiusdem Augusti, relictam prædicti ducis Lotharingi primi eius mariti, rex ipse duxit uxorem, & ex qua duos filios procreauit, unanimiter conspirassent, & quendam Hugonem militem sibi in regem elegissent, dictus Ludouicus rex, qui erat uir pacificus, probus seu imbellis per principem Trecensem in eadem Francia, de quo rex ipse singulariter confidebat, & ad eum pro auxilio & consilio confugerat, fauore dicti Hugonis captus, & in carcerib. existeret detentus. Ipseq; Hugo archiepiscopum Remensem, uirum uenerabilem, suo pontificatu spoliasset, atq; fugasset, ibiq; quendam suū consanguineum surrogasset. propter quod dictus Otho Augustus uehementissimè conturbatus & compatiens regi amico, taliter à suis iniustè et uiolenter oppresso, ilico suos oratores ad eosdem Hugonem & principem, eorumq; cōplices prestantiores, ad ipsam Franciam destinauit: ipsosq; rogando & exhortando, ac etiā precipiendo eis, ut dictum regem captiuum à captiuitate soluerent, liberarentq;

A rentq́. Ipseq́,nec non princeps & complices honorificè eum pertractarent: ne super hoc,si secus fieret,ipsum Augustum oporteret contra eos, ipso amico detento,& taliter iniuriato,in uirga ferrea prouidere. Ipse uerò Hugo tunc detentor uiolentius ipsius regni dicti,atq; sui principes & cõplices,imperiales apices ipsis directos, & eosdem oratores parum aut nihil curantes,in uerba contumeliosa contra dictum Augustum fatuè proruperunt,dicentes, quòd Saxones essent effœminati & imbelles, & quòd de ipsis penitùs non curarent, & sine finali responso congruo ipsos à se abire permiserunt. Qui cum ad ipsum Augustum reuersi fuerunt, sibiq́ ea quæ in Francia fecerunt,& illic eis responsa fuerant,per singula enarrantes,præfatus Augustus iam commotus asseruit,quod eisdem conspiratoribus cum insignijs muliebribus pugnatores adducere uellet. quòd si uera essent quæ Saxonibus cachinnando dixerunt, in effectu sentire deberent.

Nec mora,maximum & potentißimum exercitum collegit, cum quo uersus ciuitatem Remensem adijt,quæ per eum infra dies paucos capta uiolenter, & ipso intruso archiepiscopo inde repulso, ipsum de facto destitutum,uerum Antistitem in sua sede restituit, quã ex tunc ipse restitutus pacificè pòssedit. & ulterius per aliquas partes Galliæ castrametatus,contra eundem Hugonem: sed ille dicto Augusto,ut regnum illud ab ipso defenderet,se factis opponere
B non præsumpsit. In illo exercitu singuli ornati, gestabant super galeis ipsorum colos,cum lino & fusa erectos: exceptis Abbate nouæ Corbeiæ prædicto, & sex patrib. presbyteris seu Ecclesiasticis prælatis,qui de mandato dicti Othonis Augusti ipsius more in eodem exercitu præsentes,talia insignia non portarunt.

Dictus autem Hugo qui non erat de stirpe aut posteritate dicti Caroli regis, sed nouus homo, timens multitudinem armatorum contra se uenientem, & iam in ipso regno existentem, cum dicto Augusto ad pacta deuenit. Dictusq́ rex super hoc illicò à captiuitate liberatus, & ad pristinam dignitatem regni eius pacificè repositus & admissus extitit,dicto Augusto pręsente: & cui quidem regi præfatus Hugo fidelitatis præstitit iuramentum. Et quem quidem Hugonem postea, quod tamen non habetur in gestis Saxonũ, dictus rex eius testamento tutorem suorũ filiorum instituit: qui tamen filij post decessum dicti eorum patris in pupillari ætate decesserunt. sicq́ dictus Hugo ex tunc rex & gubernator remansit dicti regni Frãciæ: & descendentes ab ipso, etiã reges Francię de generatione in generationem permanserunt hactenus.

Hic habuit filium nomine Robertum,qui & dictus Otho secundus,ambo adolescentuli,simul in quodam studio per plures annos in artibus studuerunt,ut legitur in gestis Saxonum prædictorum, & sic probauit rex Francię illius temporis in effectu,in grauißima,

imò extrema necessitate constitutus, quantum sibi profuit Imperialis clementia. Meritò igitur regales Franciæ deberent magis habere pr<ae> oculis, quàm habuerunt multi eorundem Imperatores & reges Romanorum, quorum exempla nota sunt. A

Cum itaque taliter hæc acta fuissent, dictus Augustus ad incrementum fidei catholicæ semper intentus, sanctum Adelbertum episcopum prædictum ad ipsam Bohemiam, ad prædicandum uerbum Dei, ut illud regnum, tūc ducatus, in fide ipsa perfectè solidaretur, quia tunc erant adhuc quasi catechumeni, & nouissimè ad ipsam fidem conuersi, ut præfertur: nec non sanctum Othonem episcopum ad supradictum regem Vandaliæ, tunc paganum, quæ erat contigua Saxoniæ, similem ob causam destinauit.

Idem quoque Augustus, tunc grandi exercitu ad regnum Daniæ transfretauit, in quo tunc pagani duntaxat habitabant. Rex uerò Daniæ illius temporis, cū Imperatoris aduentū præsentiret, nauali præsidio ad regnum Suetiæ, cuius habitatores etiam Christum nō nouerant, meticulosus aufugit: ubi tam diu latitauit, donec Imperator recederet de Dania: dictus uerò Augustus in Putia, quæ est prima prouincia regni Daniæ, prope ipsam nouam Saxoniam, uenerabilem cathedralem ecclesiam Othoniensem, de nouo ad honorem Dei fundauit: & illic episcopum et aliquos uiros religiosos, Deo deuotos, ad seminandum illic uerbum Dei incredulis reliquit: sed & postea Dani, nihilominus obstinati etiam, quasi per ducentos annos in paganismo seu errore pristino remanserunt, interim cum conuersis Saxonibus ad eandem fidem uaria sorte bellando. Verùm repetamus altius quædam uetustiora acta regni Daniæ. Legitur in ueteribus gestis regum Daniæ, quòd regnum Daniæ incœpit quasi per ducentos annos ante incarnationem Domini: et tamē erant duo fratres præstantiores in ipso regno, & senior illorum ad regnum aspirando, duxit quandam generosam & pulchram de Saxonia in uxorem, seque regem, illamque reginam ab incolis illarū insularum tunc temporis tyrannicè fecit appellari. & timens quòd frater in hoc sibi resisteret, se uolens tractu temporis uindicare, ipsum dolosè peremit: & sic solus rex permāsit, & eius filij & nepotes post eum, insulas ipsas, quæ multæ sunt, sub regali nomine gubernabāt. Tempore uerò Augusti Cæsaris quidam rex Daniæ, Sueuo nomine, tantæ fuit potentiæ: quòd sicut ipse Augustus in Oriente, nec non Asia & Europa pro parte sibi & Romanis, terras & dominia subdidit longè lateque: sic iste Sueuo rex, regnante isto Cæsare Augusto, prouincias maritimas in Occidentali plaga consistentes, scilicet Scotiam, Hyberniam, Angliam, Vualliam, & quasdam insulas maris illis contiguas, per crebra naualia bella sibi subdidit uiolenter, ex quo apparet, quòd ipsum regnum Daniæ inter omnia Christianorum regna sit antiquissimum, quodque ipsum Cæsarem Au- B

gustum

A gustum in dominum minimè recognouit.

Recolo quondam Albertum ducem Magnopolensem, Saxonẽ natione, regnum Sueciæ à patre suo captum possedisse, & sibi subdidisse: sed illud post multos annos per superbiam improuidentiamq́ perdidisse. Similiter quoque ciuitates & oppida maritima Saxoniæ eo tempore Vuoldamarum, regem Danię ualde diuitem & potentem, sed malignũ & superbum, uiolenter ab eodem regno Daniæ depulcrũt, illudq́ diu tenuerũt: ipso rege interim per mundum uagante, & uix inueniente aliquem principem, seu aliquam cõmunitatem, quæ eum hospitio excipere uellet. ueruntamen post multorum annorum curriculum, causante proditione aliquorum potentum, ex eisdem ciuitatibus & oppidis pecunia corruptorum reuersus redijt, & aliquam particulam eiusdem regni Daniæ acquisiuit: sed postea infra paucos annos uita decessit. cui domina Margareta regina Daniç, Sueciç & Noruuegię, ipsius filia successit: quę tamen & ipsa paulo pòst decessit regno. Quæ quidem regina Daniæ, Sueciæ & Noruuegiæ tranquillè præfuit: alioqui illa regna ab eorum origine, & ex tunc non poterant concordare: nunc tamen per unum regem Ericum nomine, etiam natione Saxonem ducem gubernantur.

Prædicti autem Sueuonis regis corpus, stolida gens Danorum, B cum processit ad bella cum hostibus, secum portabat: putans se pugnãdo uincere, cum dicti defuncti corpus interesset. quod per plures annos ipsi Dani continuarunt.

Dum autem hæ amplissimę & præclarissimę res ab Othone Augusto laudabiliter, salutariterq́ gererentur, tetrum scandalum accidit in Romana ecclesia, cui tunc præsidebat Iohannes papa XII. Is etenim, licet esset nobilis genere, fuit tamen ignobilis moribus, & suis peruersis operibus cathedram Piscatoris turpiter desœdauit. Erat enim leuis, & fornicator impudicus, & uenator, nec ponderabat tanti officij grauitatem: de quo sui cardinales, & multi alij Ecclesiastici prçlati & uiri catholici, audientes illa, totis præcordijs doluerunt. Ita quòd tandem duo eorum, secretè ipsi scripserunt Augusto, exhortando & rogando, ut ob reuerentiam Dei & beatorum apostolorũ Petri & Pauli, curare uellet, ut sedes Apostolica à tam pernicioso & scandaloso uiro, quomodolibet mundaretur. Ipse autem papa Iohannes cognita re, ei qui literas scripserat, tres digitos, quibus eas scripserat, & cancellario suo, qui in hoc consenserat, nasum amputari fecerat: nõ erubescendo tantum facinus in tam uenerabiles uiros cõmittere, nec curauit propterea à uetitis & illicitis abstinere.

Quod cum iterum sentiret Imperator, ira cõmotus est: nec mora grandem exercitum congregauit, quem ad Italiam, & deinde recto tramite duxit Romam. quò cum peruenisset circa principium

mensis Nouembris, nolens in Christum Domini, scilicet papam A ipsum, proteruũ licet eius excessus essent notorij, subitò aliquid statuere, uel fieri mandare: sed eum secretè & charitatiuè monuit, ut à sordidis & turpibus factis suis de cætero abstineret, nec non prout deceret summum pontificem uiueret, dictosq́ cardinales tam grauiter offensos per ipsum sibi reconciliari curaret, & multis similibus per eundem Imperatorem prædicto papæ dictis. Et papa sibi promittente, quòd sic esset omnino facturus, uale dicto, de Roma Papiã recessit: ubi postea hyemauit, animo perscrutandi & uidendi, si dictus papa suis consilijs & monitionibus acquiesceret, bene agendo de cæterò, ut promiserat.

Sed quia durum est consueta relinquere, dictus dominus papa existimans, quòd præfatus Imperator deinceps Romam non rediret, mala malis accumulando, antiquas eius turpitudines continuauit audacter. quod cum crebris dictis & scriptis Imperator sentiret, de toto corde compunctus, in sacro quadragesimali tempore, cum ualido exercitu, iterum iter arripuit uersus Romam. sed tunc cum papa non expectauit ibidem: imò ad Campaniam Roma fugiens, uagando in syluis & locis abditis, ne caperetur à Cæsaris imperio, diu latitauit in eisdem. Sed impiger Augustus interim Romę collegit generale Cõcilium episcoporum, Abbatum Italię, & etiam cleri Romani, iuxta modum Romanum, fieriq́ consuetum: quos B exhortabatur, ut de perpetratis et iniquè per ipsum Iohannẽ factis dijudicarent, & sedi Apostolicæ dignè prouiderent: prout & contigit. Vnde prædictus papa Iohannes depositus fuit in eodem concilio.

Papa qualis esse debeat. Quod rectè factum fuit. Oportet enim papam esse prudentem, prouidum, modestum, doctum, pacificum, scrutatorem, pium, iustum, & æquum, & mundum. Nam quomodo indoctus doctos, immodectus modestos, immundus mundos efficere ualebit? Qui si pacem oderit, quomodo pacificabit? Aut si quis habuerit manus sordidatos, quomodo sordes alterius inquinati tergere potest? Quia scriptum est: Si cæcus cæcum duxerit, ambobus fouea patebit. Et iuxta dictum Catonis: Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. quia papale officium non est ui rapiẽdum, uerùm cum oratione, deuotione & timore Dei suscipiendum. Non est mirum, si tunc mundus inquietatur totus, & conturbatur, quando Romana ecclesia, in qua est principalitas correctionis uniuersæ Christianitatis, obtinetur schismate, & turpitudine quomodolibet confunditur. Quia tunc confestim accidit, membra sibi subdita à capitis dolore etiam pasibiliter debilitari. Et cum caput taliter est contritum, continuò membra læsa sunt. Quia cum caput ægrotat, cętera membra dolent.

Sed & olim tempore Heinrici quinti Augusti, uiguit etiam schisma

A schisma in Romana ecclesia satis magnum, inter Vrbanum papam II. & Guibertum Rauennæ urbis archiepiscopum: quod schisma tamen postea illa potens & gloriosa Domina comitissa Mathildis, neptis eiusdem Imperatoris, sedauit, ipso Vrbano papa remanente: quia canonicè fuit electus & constitutus, & bona uita & pijs operibus, nec non laudabili fama & literarum scientia & alijs uirtutibus adornatus, multum à populo, & ab eadem matrona nobilissima, quæ in Romana patria, multa potestate uigebat, ac magna donaria ad altare, in quo sanctorum Petri & Pauli apostolorum corpora requiescunt, eidem beato Petro apostolo obtulit, amabatur, ipso Guiberto antipapa per clerum & populum omnino detruso. De quo schismate inter alia multa legitur, quòd capite sic læso, & membris marcescentibus dolore recepto. In quibus quidem personis totius Europæ pax, bonitas & fides in ecclesijs & monasterijs, tam à maioribus quàm à minoribus uiliter infringebantur: & basilica beati Petri per ambas partes detinebatur. sed homines dicti Guiberti oblationes altari suppositas, gladios suos manib. tenentes iniquè arripiebãt. Hoc schisma fuit sedatũ Anno Domini 1097. uel circa, & infrà paucos annos postea fuit Hierusalem obtenta per Christianos.

B Cęterùm prędicto Ioãni XII deposito, uenerabilis uir Leo papa VIII sibi surrogatus extitit, ipse uerò Iohãnes olim papa, suis scelerib. & culpis exigentib. taliter destitutus, nomen & omen papatus amisit, & pristinum nomen recuperauit, quo ante papatum uocabatur: quod erat Octauianus, in omnib. factis ignominiosus, tandem in magna miseria & inedia seu intolerabili egestate decesit. Dictus etiam Otho primus Augustus ciuitatem Leoninã illis temporibus construi fecit, ac muris & portis cõmuniuit. quam sic mũnitã, eidem Leoni papæ pro se suisq; Romanis successorib. pontificibus, qui essent pro tempore ipsorũ suorumq; curialiũ mansioné seu habitatione in perpetuum condonauit seu concesit. Quibus peractis, iterum Dominus Augustus de Roma per ipsam Italiam transitum faciens, redijt ad suam Germaniam sæpius repetitam.

Subsequenter uerò cum dictus Otho primus Augustus, tunc in eadem Germania moderamini Reipublicæ & ædificationi ecclesiarum solito more insisteret, infaustum nouum accepit: qualiter dictus Leo papa per quosdam nobiles Romanos à papatu eiectus, & loco eiusdem papæ Ioannis XII, tunc ut præmititur defuncti, quidam Benedictus nomine sibi uiolenter surrogatus extiterit: sicq; dictus Leo papa esset in tribulatione maxima constitutus, & quid nam facere deberet, absq; repentino dicti Augusti auxilio penitus ignoraret, dictusq; intrusus ualde potẽter papatum obtineret, sibi muneribus & promisionibus ualde multos alliceret clericos, laicos, nobiles & plebeios. Vnde Imperator dolens uehementer, nec

finens

ſinens illud ſchiſma diu in eccleſia Romana uigere, denuò ualidum exercitum in Germania congregauit, cum quo iterum Italiam petijt, et uſq; Romam peruenit. Romani porrò per eundem intruſum ad tuendum ſe contra Imperatorem & ſibi adhærentes animati pariter & allecti, ut præfert, Imperatori portas urbis, ne ipſas ingredi poſſet, fatuè obſtruxerunt: ſibiq; etiam ac ſuis armigeris ac beneuolentibus, ubi poterãt, damna plurima inferebant. ſed animoſus Imperator urbem ipſam circumcirca obſidere uallauit, & uineas & olìueta fecit incendi, & agros depopulabatur: ipſa ædificia etiam quę erant extra mœnia, crebris machinarum ictibus conquaſſauit. & tandem tanta fame panis & frumenti penuria ciues inuaſit, quòd menſura furfuris tantum ualuit, ſicut prius mẽſura grani ualere conſueuerat. ideoq; ulterius famem ipſam pati non ualentes, unanimiter Imperatori portas aperuerunt, ſiue ueniret iratus, ſiue paratus. Scientes autem Benedictus ſuiq; complices, quòd Imperator ipſam urbem potẽter intrauit, illico fugæ ſubſidio, timore regis, cuius ira reuera mortis nuncius extiterat, quidam eorũ magis potentes in Capitolio, quod tunc ualde forte erat & munitum, & reliqui complices cum ipſo Benedicto in ſancti Angeli, quod tunc carcer Theodorici nominabatur, ſe incluſerunt. Sed Imperator aſſerens, Me ſic non decipietis ueteratores: domus & palatia eorundem Romanorum incluſorum, in ipſa urbe conſiſtentia, etiam crebris machinarum ictibus & per alia inſtrumenta bellica deuaſtauit, & demùm etiam ſimiliter Capitolium & caſtra prædicta expugnauit: multos etiam eorundem complicum Romanorum decollari fecit, & quã plures ab ipſa urbe proſcripſit, & iuxta qualitatem ſuorum exceſſuum animoſe puniuit.

Dictoq; Leone uerò papa in ſede ſua cum pace repoſito, præfatum Benedictum catenatum ad eandem nouam Saxoniam in exilium deſtinauit: ubi mortuus poſtea fuit in oppido Hamburg Bremenſis diœceſis, ut ueteres hiſtoriæ teſtantur. Ipſeq; Auguſtus, ne Romanis præſtaretur occaſio ſchiſmatis iterum in Romana eccleſia faciendi, dictum Capitolium ignis incẽdio deſtruxit, pręcipiens quòd de cætero nulla munitio ſeu fortalitium aliquod in eadem urbe cõſtrueretur. Sed Otho ſecundus Auguſtus Romanis indulſit, ut illud quod adhuc apparet, Capitolium cõſtruerent, poſt prędicti ſui genitoris obitum. Et quia tunc Græci per Siciliam, Calabriam, Apuliã, & terram Laboris diſperſi, potiſsimè Romanos & Romanum pontificem pluries infeſtabant: quod uidens & conſiderans dictus Auguſtus, Imperatori Græco, qui tunc erat, bellum indixit, eumq; more Saxonico diffidauit. Nec nõ exercitũ mittens ad illas partes, Græcos perſequebatur: & multis bellis commiſsis, per ſuos armigeros & auxiliatores, cum eiſdem Græcis continuè triumphauit.

Timens

Timens autem Imperator Græculus, quod præfatus Augustus eum tandem penitus exterminaret, mediantibus multis satrapis, pacis pacta inter eos concepta fuerunt. In quibus erant ista etiam, quòd dictus Imperator Græculus eius insignia seu arma deponere deberet in aliam speciem quàm erant, quibus tunc utebantur ad differentiam Germanorum: quodque dictus Otho secundus Augustus, filius dicti Othonis primi Augusti, filiã eiusdem Imperatoris Græcorum Theophilam nomine, duceret uxorem, & cum ipsa in dotem ipsas insulas Siciliàm, Calabriam & Apuliam habere deberet: quodque certi limites seu fines de cętero inter ipsa imperia essent, quibus Imperatores ipsi & eorum successores, qui forent pro tempore, essent contenti, ne alter alterius iura uel subditos, sicut prius quandoque contigit, sub dubio deinceps damnificare aut inuadere posset. Vnde diuisio illa facta fuit taliter, quòd finis Romani imperij esset in portu ciuitatis Brundusij, quæ ciuitas sita est in eadem Apulia. Et abinde principium dicti imperij Imperatoris Græculi inciperet, atque per Romaniam & partes uicinas ulterius perduraret.

DE OTHONE SECVNDO & tertio.

ISTis omnibus taliter peractis, & ex ipsis Othone secundo Augusto, & eius consorte Theophila, natus fuit Otho tertius Augustus. Isti igitur Cęsares, uidelicet Heinricus primus rex, & eius filius Otho primus, & post eum ipsius filius Otho secundus, & post illũ, eius natus Otho tertius, Saxones optimi Augusti, Romanum imperium iure hæreditario tenuerunt ipse autem Otho tertius iuuenis & absque prole decessit. Cui in eodem imperio successit per communem electionem principum Germaniæ & Galliæ, sanctus Heinricus secundus Augustus, filius dicti Heinrici ducis Bauariæ, germani eiusdem Othonis primi Magni Augusti: qui & uxor eius sancta Cunegundis uirgines, pleni pijs operibus, permanserunt. Hic autem Heinricus Augustus, fratrem habuit Othonẽ nomine, episcopum Augustensem.

Dictus quoque Otho secũdus, post multa bella, quæ pro ipsa fide catholica propaganda cum paganis seu infidelibus & schismaticis gessit, & etiam eius cõsors, in eadẽ urbe Roma decesserunt, & sub illo lapide porphyrio ante altare summũ, in quo corpora beatorũ Petri & Pauli apostolorũ uenerabiliter conseruantur, in basilica principis Apostolorum sepulta esse dicuntur.

Dictus autem Otho tertius Augustus, qui etiam postquam reliquias beati Bartholomæi apostoli, & quædam alia uenerabilia sanctorum corpora, de ciuitate Beneuentana, quam post longam eius obsidionem ui cæpit, Romam perduxit, similiter in eadẽ urbe decessit, sed corpus suum abinde satis ingeniosè usque ad urbem Aquisgrani

quisgrani Leodiēsis dioecesis adductum est, & ibi prope ipsum Carolum Magnum regem, dicitur esse sepultum. Ipse enim Otho tertius Augustus, numero canonicorum uenerandæ basilicæ beatæ Mariæ Aquisgrani, in qua ipsius Caroli corpus requiescit, per eundem Carolum dotatæ, addidit tot canonicos, sicut erant inibi per eundem Carolum regem instituti, & ecclesiam collectam in honorem & sub uocabulo dicti sancti Adelberti, pontificis & martyris in eadem urbe Aquisgrani, nec non monasterium monialium in Gorsitz, prope urbem ipsam opere magno & laudabili fundauit, & satis opulentè dotauit. A

Sed quàm gloriosè isti quatuor Imperatores, scilicet, atauus, auus, pater & filius, & post eos Heinricus secundus rexerunt, & ipsum auxerunt Romanum imperium, tempus non patitur nos describere. Vnde in sarcophago uel epitaphio dicti S. Heinrici secundi Augusti, in quo eius reliquiæ recōditæ iacent in ecclesia Bambergensi, (quam ipse Heinricus sanctus, ut & plures alias ueneran das ecclesias, fundauit, & etiam opulentè dotauit) scriptum est:

Saxonicum stemma cælo terraq; beatum.

Legitur etiam in gestis Saxonum, quod dum prædictus Otho primus Augustus in Saxonia decederet, de omnibus regnis Christianorū, tunc ibi erant magni & diuersi oratores ad ipsum undique destinati: quòd nunquam prius & pòst, tot & tales nuncij & oratores in ipsa Saxonia uisi fuerint, nec aliquo tempore uidebantur. Et tantus dolor ex obitu ipsius principis, Germanis ortus est, ac si cuiuslibet eorū charissimus genitor tunc decessisset: quippe 35 annis tam regno Teutonico, quàm toti imperio imperauerat. Nam Teutonico septemdecim præfuit, ut prædicitur, eius patre uiuēte, & eodem defuncto, idem regnum & imperium similiter octodecim annis, & aliquantulum per amplius, feliciter & strenuè rexit & gubernauit. B

Fuit etiam uindex & iusticiarius magnus, ut patet in multis ipsius exemplis: & præsertim quando Mediolanenses falsificarunt eius monetam auream & argenteam, iniunxit eis, ut moneta facta de corio uterentur, prout factum fuit extunc semper eo uiuente. Ac de Roma rediens nouissimè, ac transitum faciens per Longobardiam, cognoscens locum in quo quædam uidua dudum antea sibi conquesta fuerat, quòd filia sua ui rapta fuerat, illam uiduam protinus accersiuit, inuestigādo quid'nam factum esset de ipso uiro, qui dictam eius filiam rapuit? Qua respondente, quod postea essent in simul concordati raptor & filia, & matrimonialiter in simul copulati: quæsiuit ulterius ubi'nam esset ille uir? quæ respondit, in domo seruitricis tuæ est. Cæsar illico mandauit eum coram se adduci, & adductum propter tantum nefas, quod ibidem spontè confessus fuerat, in sua præsentia decollari fecit. Asserens, quòd matrimonia

liberè

A liberè, & non per raptum uirginum, nec uiolentiam fieri oporterent. & similes actus sæpius fecit.

Hic etiam cognoscens multa latrocinia in Italia fieri, ut frequenter, legem edidit, quę in Longobardia descripta est: quòd insignes latrones omni die feriata, quæstionibus subijci possent: ut sic tolleretur eis dilatio tēporis cōponendi mendacia, per quę possent se in peccatis fortè taliter qualiter excusare. Iustificans eandem legē per illud: Beati qui faciunt iudicium & iusticiam omni tempore. sic Propheta dicente.

Porrò cum quodam tempore, idem Otho primus Brisacum oppidum in Elsatia super flumen Rheni consistens, quod nunc occupant duces Austriæ, obsideret, facta conspiratione contra eum per aliquos potentes, qui secum illic erant, in fauorem illorum qui tunc dictum oppidum detinebant, plures illorum conspiratorum cater uatim ab Imperatoris exercitu recesserunt. Quidam uerò comes de Bauaria, etiam de ipsa conspiratione occasionem quærēs, qualiter cum suis sub aliquo uelamine ab ipso Augusto recedere posset, petijt ut certam Abbatiam tunc uacantem, multum opulentam, sibi pro tenendo suo statu decentius, Imperator commendaret. nam tunc temporis prędictus Imperator, uigore eiusdem priuilegij specialis & solenniter concessi, omnes cathedrales ecclesias, & etiam monasteria uacantia absolutè contulit Ecclesiasticis personis, ido-

B neis & fide dignis, quos tales esse pro sua cōscientia iudicaret: sicut etiā ipsemet Carolus Magnus, suiq́ꝫ successores reges Francię, prioribus temporibus facere consueuerant.

Scholion. *Vnde legitur, quod tempore illius Othonis primi, quasi omnes etiam in Alemannia episcopi fuerūt sancti uiri: ut sunt, S. Godehardus, S. Adelbertus, S. Cōradus, S. Otho, S. Betuuardus, & multi alij, qui non per pecunias aut preces adepti fuerunt ab Imperatore episcopatus. At nunc (proh dolor) contrarium fit. cum enim ad papatum quis gratis & sine uitio symoniæ, ac etiam non per impressionem assumi debeat, alioquin secundum iura non sit Apostolicus, sed Apostaticus: sicq́; etiam cardinalatus gradus ad honores, sine interuentione precum & pecuniæ, dari consueuerant. Quæ igitur ratio est, quod ipsi cardinales & papa non debeant gratis & liberaliter, absq́; omni interuentu pecuniæ, aut promissione, uel pacto promouere alios ad episcopatus, nec non ad monasteria & ad alias Ecclesiasticas dignitates, non uideo. Sed si dicitur, quòd papa sit generalis dispensator omnium episcopatuū, monasteriorū, & aliorum ecclesiasticorū beneficiorū & bonorū eorundē: bene quidē, licet hoc non reperitur in Euangelio & sacra scriptura, siue in dictis sanctorum, tamen tenendū & credendum est, quod solum illud dominium ad hoc se extendat, quatenus ipsi papæ & cardinales sunt fideles & prudentes dispensatores ecclesiasticorum beneficiorum, dignitatum ac rerum, ut sicut gratis acceperunt, gratis donent seu ministrent eisdem personis utilibus & dignis. Et illa est ueritas, dicant alij quicquid placet eisdem, & de illis in sacra Scriptura sunt exempla & doctrinæ innumerabiles: & quòd sic fieri debeat, ratio dictat. Ex quo infertur, quòd omnes alij, qui alio modo circa ea operantur, seipsos et alios qui cum ipsis paciscuntur, ducunt ad interitum animarum, ut etiam clarè legitur & notatur 40 dist. c. si papa, cum similibus, &c. Sed quod ipsi papæ & cardinales in hoc transgrediuntur præceptū Domini, patet, & sicut Christus dicit Matth. 23. Alligant onera grauia & importabilia. Et per illud Irritum fecistis mādatum Dei, propter traditionem uestram. Et postea: Frustra me colunt docentes, doctrinas & mandata hominum. Item quòd per hoc, non placitum Dei, nec utilitas subditorum, sed commodum proprium quæritur, sicut multi experti Theologi dicunt. Ex isto maximi errores in Christianitate, & uehementes diffamationes cōtra Romanam curiam, ubilibet suscitantur, & trahuntur*

in ualde perniciosum exemplum aliorum. Nam ualde multi bene literati & bonæ conscientiæ, nec nõ A *utiles uiri ad acquirendum episcopatus, abbatias & alias ecclesiasticas dignitates, nunc ad ipsam curiam cursitare coguntur. Tenent uerò & affirmant multi Theologi, quod non liceat alicui Ecclesiasticæ uel seculari potestati, etiam quantumuis excellenti, authoritate clauium uel aliàs propter promotionem cuiuscunq; ad Ecclesiasticam dignitatem uel titulum ecclesiasticũ, aliquod temporale commodum petere uel exigere, absq; uitio symoniæ & peccato mortali. Quia in Euangelio legitur: Gratis date, quod gratis accepistis. Et idem in iure Canonico obseruari mandatur. Et ibi legitur ratio, scilicet quòd gratia, nisi gratis data, non est gratia, sed quædam mercantia. Et idem leges asserunt, ubi alia redditur ratio, scilicet: quis locus demũ tutus erit, si uenerabilia Dei templa pecunijs expugnentur? item rectæ rationi & morali repugnat, non prouidere dignum & benemeritum gratis, sed indignum interuẽtu pecuniæ alicui dignitati Ecclesiasticæ præficere. Igitur nullo modo ac iure potest pecunialis promotio fieri, ut ex præcedentibus patet. Quid igitur, si ille qui promouere potest, legem facit (ut nunc fit) quod quicunq; præfici uelit tali dignitati, soluat medios uel integros fructus unius anni, istius dignitatis ante eius promotionẽ? Dicunt quidam magni Theologi, quòd sit hæresis, tenere uel asserere, dictã legem absq; peccato mortali procedere: quia inferior non tollit legem superioris. Et quia ille nõ potest talem legem facere ex se, quantumcunq; etiã statu uel gloria sit excellẽs. Iuxta illud Euãgelij: Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, exercent potestatem: non ita erit inter uos: sed quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, sit minister uester. Et quicunq; uoluerit inter uos primus esse, sit uester seruus: sicut filius hominis non uenit ministrari, sed ministrare. Vnde igitur illa potestas procedit statuendi & obseruandi illam legem? Dicas abusiuè, ex diabolica suggestione, quæ sequitur illos, qui sacros ordines uendũt & emunt: quiq; episcopatus, canonicatus, & plebanatus symoniacè acquirũt et uẽdũt, qui de sacris importunè exigũt: qui auarè, luxuriosè, uel quomodolibet criminosè uiuentes, sacerdotij polluunt potestatẽ. Illi enim etsi uerbis cõfitentur se noscere Deum, factis tamẽ negant. Ex quib. infertur, quòd omnes tales promotiones sunt symoniacæ, & illi qui per eas ascendunt, sunt in peccato mortali & in damnatione animarum suarum, & iuxta Euangelium fures & latrones, qui per ostium non intrant, ueritate dicente. Igitur quomodo talis promouens pontifex poneret animam suam pro ouibus suis, aut se impenderet, iuxta illud Apostoli: Et ipse impendar pro animabus uestris? Qui pauperem & benemeritum non promouet gratis, eiq; non concedit Ecclesiasticum beneficiũ, quod ab illo petit, & in hæreditate Domini existit, cum ad distribuendum talia inter dignos gratis à domino acceperit potestatem. Et quòd gratis deberent dari gratiæ per prælatos ecclesiasticos, & maximè per papam, quia omnibus præest, & ditior est omnibus singularibus prælatis, patet ex gestis sanctorum, & præsertim sancti Cyriaci, qui ait: Nos gratiam Domini nostri nõ precio offerimus, sed eandem fide uendimus & existimamus.* B

Sed ut ex longa digresione ad historiam Othonis redeamus, prædicto comiti illam Abbatiam petenti, Imperator respondit: Scriptum est, Non debet sanctum canibus dari ad manducandum. Quod queris à me, nõ habebis: uade igitur quò uis, & sequere complices tuos: nec credas, quòd propter hoc abhinc recedere uelim. Scio enim, quòd facile est Domino uincere sic in paucis, ut in multis. Quo dicto comes ipse perterritus, ad pedes Augusti se prostrauit, petens humiliter ueniam de commissis, quam sibi clemẽter Imperator indulsit. Nec ab eadẽ prouincia dictus Imperator abscessit, donec eam totaliter suæ subdidit potestati, in qua adhuc multa notabilia oppida immediatè Romano imperio sunt subiecta.

Ratio autem, ob quã tempore illius Augusti & genitoris sui, nec non post eos per ducentos annos & ultra, ualde uiguit Romanum imperium: & interim fides Catholica, prȩsertim in Occidentalibus partibus, mirabiliter dilatata fuit. Interim etiam Bohemi & Moraui, & post eos Vngari, Dalmatȩ, Sclaui, Poloni, Pomerani, & post

A eos Dani, Sueci, Noruuegi, & subſequẽter Pruteni, Liuones, Eſcones, Curoni, Luſati, & multi alij diuerſorum regnorum & prouinciarum incolæ & habitatores tunc pagani (quæ quidem regna & prouinciæ pro maiori parte ipſi nouæ Saxoniæ ſunt uicinæ.) Imperatoribus & regibus Romanorum feruidis laboribus pro Catholica fide adhuc aſsiduè fideliter laborantibus, ad baptiſmi gratiam peruenerunt.

Sed poſtea diſſenſione inter Romanam eccleſiam & imperium, maximè propter regalia ac temporalia, & etiam alia ipſi Othoni primo Auguſto, ſuiſq; ſucceſſoribus, Romanis Imperatoribus per eandem Romanam eccleſiam conceſſa, quæ tunc iterum illi Romani pontifices uiolẽter extorta attraxerunt, multi ex Imperatoribus, qui extunc fuerunt, maximè propter impotentiam & iurium temporalium diminutionem, non poterant ulterius præualere. Ita deinceps etiam in arduis factis fidei, prout facere & præualere prædeceſſores eorũdem ſolebant, iuxta illud, Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. Nec in hoc fefellit illud Boetij: Noſti'ne igitur, quod inquit, omne quod eſt, tamdiu manere atq; ſubſiſtere poteſt, quamdiu ſit unum: ſed interire & diſſolui pariter, cum unum eſſe deſtiterit. Poſt hoc enim multi potentes & feroces tyranni in ter-
B ris eccleſiæ & imperij creuere, qui non poſſunt, quia multum fortiter radicati ſunt, de facili extirpari.

Valde igitur fuit neceſſaria & utilis Chriſtianitati ſupradicta translatio Romani imperij in Germanos facta, & ſine dubio diuinitùs ordinata. Nec legitur, nec credendum eſt, quòd ipſe Otho Auguſtus per ſe uel aliũ, integros uel medios fructus unius anni, eccleſiæ uel monaſterij, uel eccleſiaſticæ dignitatis, quam uel quod alicui contulit, in titulum poſsidendum, uel aliquod aliud petierit, uel receperit unquam. Cur igitur fit contrarium per aliquos Eccleſiaſticos? certè eſt mirandum. Et quia forſan in hoc exceditur, uel ritus antiqui non attenduntur laudabiles, militanti eccleſiæ à ſanctis patribus traditi, auaricia ſæculi ſimulante, qualiter propterea ipſa fides catholica proſperetur, magis patet facto quàm ſcripto.

Porrò quippe Otho III Auguſtus, aliud ſchiſma ſuo tempore ortum in Romana eccleſia ualde atrociter & amarè uindicauit, & ſedauit: quod itidem quorũdam Romanorum potentum, pecunia corruptorum, factione excitatum fuit. Nam ſancto uiro Gregorio quinto, qui fuit etiam natione Saxo, & de regalibus ortus, quiq; etiam in uita & in morte claruit miraculis, per ipſos turpiter à ſede Apoſtolica pulſo, Ioannem epiſcopum Parmenſem uiolenter in ſede ipſa intruſerunt. Quod cum Cæſar audiſſet, tunc in ipſa Germania conſtitutus fortem & potentem collegit exercitum, cũ quo uſq; Romam peruenit: & infrà paucos dies ipſo intruſo, cum multis ſuis complicibus per eundem Cæſarem captiuato, eundem lo-

annem exoculatū, detruncatis etiam sibi digitis manuum, & sordidis indutum uestibus, nec non legatum manibus & pedibus, & super asinum seorsim ligatum, per urbem duci fecit: sicq; usq; ad mōtem Tarpeium, in quo prædictum Capitolium constitit, à summo usq; ad deorsum præcipitari mandauit, unde finaliter ipse symoniacus & ambitiosus, oīm miserrimus suis factis digna recepit, ipseq; Cæsar multos etiam ex complicibus suis uita mulctauit: prędictum uerò apostolicum Gregorium expulsum suo papatui gloriosè restituit: Romanosq; sub iureiurando astrinxit, quod nullum deinceps in papam, nisi prius Imperatore consentiente, recipere seu admittere uellent. A

Hic autem Augustus, postea sede ipsa uacante, Syluestrum papam tertium, qui tunc fuit Rauennatensis archiepiscopus, sublimauit in papam, cui octo ciuitates in Marchia Anchonitanensi, quàm diu uiueret, pro eius statu papali tenēdo, decentius commendauit, asserens: indecens esse, quòd papa magister seu pædagogus suis careret bonis tēporalibus, de quibus honorificè uiuere posset. Quia idem Syluester uir beatissimus, præcipuè in artibus liberalibus peritus ac nobilis philosophus & mathematicus fuit. Vidi aliquos libros, quorū author ipse fuit, subtilissimos in philosophia conscriptos. Ob tam eximiā uerò eruditionem multi Romani ipsum odio habebant, dicentes quòd Magus esset, nec non magicam artem exerceret. B

Ipse etiam dictauit illam sequentiam, quæ incipit: Sancti spiritus adsit nobis gratia. Et aliā quæ incipit, Dies hodierna, &c. de festo ascensionis Domini: & plures alias sequentias celebrium festiuitatum, in dulci melodia seu harmonia & dictamine compto, nec non sensu profundo, quæ antiquis temporibus infrà missarum solennia cantari consueuerunt, & adhuc fit in Germania: sed in Italia, quia gaudent breuitate moderni, illæ sequentiæ in obliuionem tractu temporis deuenerunt.

Hic etiā Syluester fuit pædagogus, seu instructor in eisdē artib. dñi Othonis III Augusti, in quadam celebri uniuersitate in Hispania, ubi tunc idem Augustus tener adolescentulus iussu parentum suorum studuit in artibus. & quem quidem Syluestrum Imperator ipse primò Remensem, deinde Rauennatensem archiepiscopū, & postea papam Romanum fieri procurauit. Erat enim Syluester ille natione Gallicus, de Arelate in Prouincia oriundus, ubi eū tūc ætate iuuenili in monachum certi monasterij ordinis S. Benedicti Otho II Augustus recepit, & deputauit in pædagogum seu magistrum dicto eius filio Othoni III Augusto, in artibus erudiendo. Quem dictus Otho tertius, quàm diu uixit, semper tenerrimè honorauit & dilexit.

Hic autem Otho III Augustus, semper honorando doctos uiros,

A ros & ſcientes, oſſa Boethij Romani magni philoſophi de terra, in qua à tempore Theodorici regis Gotthorum, tamdiu iacuerunt in Papia, exhumari, & in tumba marmorea, in qua adhuc conſeruantur, uenerabiliter ſuper terram exaltata, recōdi mandauit: & hoc in metris ſepulchri Sylueſtri papæ, quod uidentibus patet in eccleſia Lateranenſi & Boethij ſculptis aliqualiter declarata, leguntur.

Hi uerò heroes, Heinricus rex pater eiuſdē Othonis primi, & ipſi tres Othones qui ſucceſsiuè regnarunt, ex ipſo Heinrici ſtipite deſcendentes, fuerunt in artibus liberalibus, & legib. ſufficiēter inſtructi. Nec crediderūt iracūdiæ, quæ eſt inimica cōſilio. Nec uictoriæ quæ de natura ſui eſt in ſolens ac ſuperba, ſed ſeipſos uicerunt, qui cæteros uincebāt gloria & uirtute. Nemo fuit ipſis, quo ad Deum, ad eccleſias & monaſteria multa ædificanda & dotanda, in diuini cultus augmento deuotior, nec in pauperes liberatior, nec iuuando clerum in omnibus cum magnaminitate ſublimior, ac generis nobilitatæ ac morum probitate, & optimarum artium ſtudio, clementia quoq; & quouis alio laudis titulo, bellorum numero & uictoriarū uarietate prǣſtantior, quibus erat in infideles & paganos, rebelloſq; mentis amplitudo & pertinacia: ſed in Chriſtianos deuotos & ſubditos clementia, ut in omnibus eis gloria poſſet non iniuſtè conferri. Quis igitur laudes eorum tam re quàm uoce mi-
B rabiles, plenè ualeret ſcribere uel referre? Quoniam fuerunt in magna parte obliuionis caligine obumbrata, quas tamen uenerabilia Dei templa, eorum præcepto ac bonis tam largifluè ac diuerſi modè conſtructa pariter & dotata in diuerſis partibus, & potiſsimè in Saxonia, in quibus ipſorum fundatorū remanet ſemper memoria, im omnia ſecula enarrabunt.

Veriſimile profectò eſt, quod ſi etiam ita punirentur illi de cętero, qui nouiſsimè ſchiſmata in ipſa Romana eccleſia fecerunt & ſuſtentant, ſicut prædictus Otho primus, & poſt eū nepos eius Otho tertius, Auguſti, illos puniuerūt, qui ſub Leone VIII, & Gregorio V, ſummorum pontificum prædictorum pontificatu, ſtimulante auaricia & ambitione ſchiſmata excitarūt: quòd tunc facile ad perfectam unionem & reformationem ipſa eccleſia perueniret, quodq; tunc aliqui oculos aperirent, & proſpicerent, ne diu in ſchiſmate perſeuerantes in locum uenirent æternorum tormentorum.

Scholion. Legitur in geſtis ultra marinis, quòd ab incarnatione Domini M. X C V. *regnantè Heinrico* V. *Imperatore & Philippo rege in Francia fuit magnum & horribile ſchiſma in Romana eccleſia inter Vrbanum papam ſecundum canonicè electum, & Guidbertum archiepiſcopum Rauennatenſem: cui quidem Guidberto Imperator ipſe & dux Bauariæ, atq; Romani & plures alij potentes cōtra eundem Vrbanum adhærebant, ipſumq; fouebant: & ſic Vrbanus expulſus, & per regiones incedens populum Deo conciliabat. Guidbertus uerò ob eccleſiæ principatum turgidus papa ſe oberrantibus oſtentabat, & Apoſtolatus officium, licet iniuſtè, inter conſentientes exercebat & Vrbani facta tanquam irrita uilipendebat, ita quòd duo papæ Romæ præerant tunc etiam: ſed cui eorum obediretur, à quampluribus dubitabatur, uel à quo conſiliū poſceretur, uel quis ægrotis mederetur. Hi huic*

illi alteri ſauebant, prout intellectibus hominum patebat. Vrbanus iuſtior erat putandus, qui cupiditates tanquam hoſtes ſubiecit. Guidbertus uerò erat honore & diuitijs opulentus, ualde enim ſplendebat. Mirandum igitur, quare ſibi tam locupleti tantũ non ſufficiebat, qui etiam ut iuſtæ actionis exemplar ab omnibus conſiderari debebat, cur temerè Philopompus inuadere præſumpſit ſceptrum eccleſiæ. Tũc in omnib. partibus Europæ pax, bonitas & fides in eccleſijs & extra, tam à maiorib. quàm minorib. uiolabãtur, et omnia mutabantur. Sed illud ſchiſma poſtea illius nobiliſsimæ patronæ, Mathildis nomine, neptis Imperatoris, eiuſdemq; factione quæ in Romana patria multa poteſtate uigebat, ipſumq; Vrbanum propter eius bona opera fouebat, terminatũ eſt. Itaq; paulatim illi qui prius Guidberto prædicto adhærebant, ipſum ſimiliter relinquentes, eundẽ Vrbanum ex tũc pro uero papa habuerũt, hoc autem ſchiſma terminatum fuit anno Domini M. X C V I. poſt generale concilium in Auernia in Gallijs per ipſum Vrbanũ ſecundũ, in Claro monte cũ trecentis & decem epiſcopis & abbatibus celebratum. In quo quidem concilio ipſe Vrbanus plures fecit ſermones prolixos & comptos, in quibus tandem ordinauit multos ex epiſcopis. Idem Vrbanus papa etiam ſeculares poteſtates induxit ad liberandam terram ſanctam de manib. Saracenorum & Turcorũ, qui anno Domini M. X C V I I. & etiam paulo antè illuc profecti fuerunt, in numero ſexies centum milium pugnatorum, inter quos centum mille homines loricis, galeis, lanceis & gladijs & clipeis bene fulciti, quorum duces principaliores fuerunt Hugo Magnus frater dicti Philippi regis, Rupertus dux Normannorum, Rupertus comes Flandriæ, Godfridus de Balion de regno Lotharingiæ, Raimũdus comes Prouinciæ, Boemundus comes Apuliæ, Stephanus comes Bleſenſis, & quamplures alij capitanei qui in eadẽ terra ſancta fuerunt, feceruntq; miranda & magnalia. Et primò ceperunt Antiochiam, deinde Ieruſalem, Berytum, Ptolemaida, Cæſaream, Sydonem, Tyrum, Accaron, Ramulam, nec non multas alias egregias ciuitates et urbes, quæ poſtea pro maiori parte per Saracenos ſolo coæquatæ & deſtructæ fuerunt. A

Anno Domini M. X C I X, decima quinta die menſis Iulij, ipſum Godfridum ducem ob nobilitatis excellentiam & militiæ probitatem, atq; potentiæ modeſtiam, nec non morum elegantiam Hieroſolymitanum regnum in urbe ſancta omnis populus Dominici exercitus ad conſeruandum & regẽdum illud, elegit. Ex quo infertur, quod ſi in iſto generali concilio Conſtantienſi negocia prouide dirigantur, ex hoc multa ipſi Chriſtianitati commoda poterunt exoriri, ſicut orta fuerunt in Auernenſi concilio memorato. B

Quare autem tam diuturna ſchiſmata & periculoſa in modernis temporibus uigent in papatu & Romano imperio, & ita uehementer utriuſq; poteſtati ubilibet derogatur, S. Hildegardis monialis, de Germania nata, dudũ Spiritu ſancto inſpirante prædixit: de cuius uaticinijs pauca in teſtimonium ueritatis uolui præſentibus annotare, prout ſequitur.

Scholion. *Coniectores temporum, & aliqui uaticinãtes diſpoſitionem temporum occurrentiũ, dicunt eſſe in cauſa, quod poſt deceſſum Friderici ſecundi Auguſti, uſq; ad tempora papæ Gregorij X I, eccleſia Romana gaudebat quiete & abundantia diuitiarum: ſed illa ipſam præcipitarint in uitia & peccata, propter quæ iſtud longum ſchiſma ſuſcitatum, ſtatim poſt obitum dicti Gregorij exigentibus peccatis habuerit ortum. Sed multa maioraq; diſcrimina ipſa eccleſia patietur. Addunt etiã, quòd ceſſantibus martyrijs, paupertate in primitiua eccleſia, & ipſa Romana eccleſia, à Cõſtantino & alijs principibus ac populo Chriſtiano ditata ſeu dotata, inceperunt in ea hæreſes & ſchiſmata pullulare, & intruſiones. Et exinde ſubſecuta fuerunt odia & rixæ inter ſummos pontifices & Romanos Imperatores & eis adhærentes, nimium periculoſæ, quod à longis temporib. per exempla demonſtrarunt, & uidetur innuere, quòd illa periculoſa tempora uſq; ad aduentum Antichriſti perdurabunt.*

Sed dicunt prædicti diuinatores, quòd ante illud tempus erit quidam papa, qui alterum diuidet ab altero, & unam ab alia mixturam indecentem, quia tollet diuitias ab uniuerſis prælatis, nihil eis penitus dimittendo, niſi tantummodo quantum ad ſuſtentationem poſsit ſufficere eorum neceſsitatis. cæteras diuitias eorum ordinabit pauperibus erogandas, ut uirtus corporalis ad ſanitatem animæ reducatur. Tunc cõuocabuntur plurimi ad prælationis onera & officia aſſumenda, ſed pauci acceptabunt. Tunc cuncta prælatorum militia per ſanctiones Canonicas extirpabitur. Item paſtores fructum magnum facient animarum. Tunc Iudæi & Saraceni compellentur mandata Eccleſiæ & uiam ueritatis attendere. Plurimæ ſanctæ ordinationes tunc fient, & executioni debitæ demandabuntur per eundem papam.

A *papam. In quod cuncta in usum & rationem bonam seu præceptum Euangelicum deducentur. Tunc ipsa uero ecclesia uerò sponso copulabitur, & eius honestatem augebit: tunc silebunt uitia, & illicitæ conditiones amplius in ecclesia non regnabunt. Et tunc hostes imperij aduersus eam nequibunt præualere.*

Mihi tamen uidetur, quòd comparando singulis singula; quòd durante schismate prædicto quod nondum expirauit, magis & magis ipsa Romana ecclesia & aliæ ecclesiæ propter malos rectores obfuscatæ & denigratæ sunt, uarijs excessibus & delictis. Quidam etiam dudum uaticinati fuerunt, quòd prædictum schisma, in quo modo (proh dolor) sumus per 36 annos durare deberet, prout tangitur supr, à quòd illud schisma causatum fuerit propter quietem et diuitias multimodas in ipsa Romana ecclesia, credendum est iuxta illud prophetæ: Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum. Vix enim inter diuitias effluentes modus seruatur, & ita uehementer utriusq; potestati ubilibet derogatur.

Erat siquidē uirgo sancta Hildegardis, fundatrix & magistra monasterij sancti Ruperti, quod situm est apud Bingiam, Moguntinensis diœcesis, miræ sanctitatis, apud Deum & homines meriti præcellentis. Hæc floruit tempore Eugenij tertij, Anastasij quarti, Adriani quarti, Romanorum pontificum, & Conradi regis ac Friderici primi Imperatoris temporibus. Quę in codē monasterio signis clara requiescit. Hæc uirgo sacra, reliquit libros post se, quos de futuris temporibus, illustrata diuinitùs, conscripsit. & eos Pentachronon uel Speculum futurorum temporum nominauit: quos libros recepit & canonizauit Eugenius papa prædictus, in concilio Treuerensi, pręsentibus multis episcopis Francię & Almannię, & beato Bernhardo abbate monasterij Clareuallensis. *De Hildegarde. Bingia oppidū situm supra flumen Rhenū, distans a Moguntia per quatuor milliaria.*

B Hæc igitur sancta uirgo in libro Diuinorum operum, capitulo nono, secundæ partis, dicit sic: Cum peccata hæc in populis simul se iunxerint, scilicet odium, homicidium, Sodomiticum peccatum, & alia his similia: tunc constitutione legis Dei diuidetur Ecclesia, & illa quasi uidua cōcutietur, & principes & nobiles & diuites per cōsimiles atq; per suos minores de locis suis expellentur, & de ciuitate in ciuitatem fugabuntur, nobilitasq; generis ipsorum ad nihilum deducetur, & de diuitijs in paupertatem redigentur. Ista omnia tunc fient, cum antiquus serpens uarietatem morum & uarietatem uestimentorum in populos sibilabit: & in prædictis operibus semper se uariabunt.

Descripsit eadem uirgo quinq; tempora crudelia, sub imaginibus quinq; bestiarum, quas uidit stantes ad Aquilonem: quarum prima apparuit ut canis igneus, sed non ardens, designans mordacitatem hominum primi temporis, charitatem Dei (quæ ignis est) non habentium, quorum charitas penitus refrigescet. Altera bestia ut leo fului coloris, designans homines bellicos illius temporis, non coloris aureæ iusticiæ Dei, sed fuluas hypocrisi & tyrannide. Tertia, ut equus pallidus, designans homines lasciuos & uoluptuosos, ad desideria sua cursitantes: quia qui ruborem fortitudinis amittunt, in pallorem ruinæ suī confringentur. Quarta, ut niger porcus: quia tunc homines immundiciæ luto se inuoluent, in fornicationibus se & suos, quos uirtutū debebant exemplis regere,

fœdissimè maculabunt. In legem diuinam multas contrarietates & A schismata multa diuinorum præceptorum, & in sanctos homines machinationibus prauis, suscitantes. Quinta bestia ut lupus griseus, quia tunc homines multi committent rapinas, nec nigri nec albi, sed grisi in suis uersutijs & astutijs uersipelles, tunc error eorum ab inferno usque ab coelum erigetur. Vidit has bestias ad Aquilonem, à quo pandetur omne malum. Librum illum, qui est unus de multis, nominauit (ut dictum est) Pentachronon, quod sonat de quinque temporibus: pente enim quinque, & chronon tempus significat.

Prophetauit etiam eadem uirgo sancta, quòd in fine istius temporis primi, laqueus grauissimi schismatis & confusionis super omnem clerum & Ecclasiasticum statum extendetur, ut de patria & locis expellantur. Scripsit etiam, quòd sicut fides catholica ab incarnatione filij Dei per multa curricula dierum ad excelsa sanctitatis uelut per quasdam scalas ascendit, & quasi purissimo auro bonorum operum perfusa & perlucida in ueritate & iusticia fulsit: nec ulla indignitate prauorum operum sorduit, sed in uinculis charitatis perstitit. Ita in diebus muliebris leuitatis, quasi per quosdam descensus à iusticia & honestate & sui rectitudine inclinabũtur. Quia radix iniquitatis, & obliuio iusticiæ, & inhonestatis squalor sunt exorta. Submittit præterea longum sermonem, quomodo iusticia B coram Deo conqueritur contra preuaricatores rectitudinis, & destructores legis, & qui regunt non ratione, sed uoluntate, qui seductores magis sunt quàm doctores, oppressores magis quam defensores: & quòd illi qui habent potestatem loquendi, ligandi & soluendi, suis officijs abũtuntur. Et quòd turpationis huiusmodi occasionem tribuit desidia & inertia tam sacerdotij quàm regni.

Ideo post multa subdit: In illis autem diebus Romani Imperatores à regiæ dignitatis fortitudine, qua prius Romanum imperium strenuè tenuerunt, descendentes, in gloria sua imbecilles fient, ita ut imperium in manibus eorum diuino iudicio paulatim decrescat & deficiat: quoniam ipsi squalidi & tepidi, seruiles & turpes in moribus suis existẽtes in omnibus inutiles erunt, & à populo quidem honorari & uenerari uellent: sed prosperitatem populi non quærunt, & ideo etiam honorari non poterunt. Quapropter etiam reges & principes populorum multorum tunc Romano imperio in defectum dispergentur. Nam unaquæque prouincia & quisque populus regem sibi constituet, cui obediat, dicens: Quòd Romani imperij latitudo magis sibi oneri fuit quàm honori. Et postquam Imperiale sceptrum hoc modo diuisum fuerit, nec recuperari poterit. Tunc etiam infula Apostolici honoris diuidetur. Quia enim nec principes nec homines reliqui tam secularis quàm spiritualis ordinis, in Apostolico ordine nullam religionem inuenient, & propter dignitatem

A dignitatem nominis illius paruipendent, alios quoque magiſtros ſeu archiepiſcopos, uel ſub alio nomine in diuerſis regionibus ſibi præferent. Ita etiã, ut Apoſtolicus eo tempore, ex diminutione honoris priſtinæ dignitatis attenuatus, tantum Romam & pauca ibi adiacentia loca, uix etiam tunc ſub infula habebit & obtinebit. Hęc autem ex parte per bellorum incurſionem euenient, ex parte quoq; per commune concilium & conſenſum ſpiritualium & ſæcularium populorum perficientur. Illis hortantibus, ut quiſq; ſæcularis princeps regnum & populum ſuum muniat & regat. Et ut quilibet archiepiſcopus, ſeu alter ſpiritualis magiſter, ſubditos ſuos ad rectitudinem eccleſię conſtringat, tunc iuſticia in ſua rectitudine ſtabit: ita ut homines dierum illorum ad antiquas conſuetudines & diſciplinas, antiquorum hominum honeſtate ſe conuertant, & eas teneant & obſeruent, ſicut antiqui illas tenere & obſeruare conſueuerunt. Multa etiã notabilia de turbulentijs, quibus longè retroactis temporibus damnabiliter uexatus eſt orbis Chriſtianus, eadem uirgo ſancta aptiſsimè ſcripſit: & quæ de ſacerdotio & regno pręmiſit, uocat defectionem de qua loquitur Apoſtolus. Cõcludit autem, quia iam uenit diſſenſio primũ, & nunc poſtremò in regno & ſacerdotio quod citò reuelabitur ille filius perditionis Antichriſtus, qui ſe extollit ſuper omne quod dicitur Deus: de cuius ortu
B & educatione, uidelicet de ingreſſu, progreſſu & egreſſu, quem Dominus IESVS interficiet ſpiritu oris ſui, eadem uirgo ſancta clarè dixit, & quòd ex tunc iuxta ſententiam Apoſtoli inſtet dies Domini.

Infinita hæc concurrentia, ut creditur, ſpiritu ueritatis edocta prædixit. Dudum enim ſermone prophetico dictum erat: In nouiſsimis diebus effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filij ueſtri, & filię ueſtræ. Hæc ſiquidem una de filiabus eſſe dicitur, & fuiſſe, quæ in tẽpore ſuo in media nebula claruit quaſi ſtella matutina. Corpus eius exanime in prædicto monaſterio, cunctis petentibus palàm demonſtratur: quod & ego uidi, ut & libros eius, qui ibidẽ ſub magna cuſtodia ſunt. & moniales loci iſtius ſæpius libros negant, timentes (ut ab una illarum intellexi) quòd ſpolientur eis uiolenter.

Scholion. Deploratio Romani Imperij. *Quia tangitur hic per eandem ſanctam uirginem Hildegardim, qualiter imperium propter negligentiam Imperatorum qui fuerunt poſt eam, ualde diminuebatur in eius primæuis, robore, ſtatu & honore. Ad quod uerificandum, ecce ex ordine rerum optimo procedit, ut ſub uno Imperatore ſeu rege omnes prouinciæ ſibi immediatè ſubiectæ, per ſingulos duces aut Marchiones, aut Lantgrauios uel alios principes ſingulæ ipſarum regantur, qui ſinguli præſides pro defenſione regni diligenter ſeruiant, & fideles exiſtant Imperatori uel regi. per hoc enim regnum in fortitudine diuitijs, & pace atq; honorificentia integrè conſeruatur. Quia tunc, iuxta uerbum Domini, Dum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſsidet. Et rurſus: Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur.*

Sed infrà ducentos annos, uel circa, ex impotentia, imò uerius peſsima negligentia ſeu affectione priuata quondam Romanorum Imperatorum, & infra fines Romani imperij, & quaſi ex quadã con-

ſuetudine

suetudine seu longissima præscriptiõe, passim introductũ est, quòd unus princeps sibi soli plures uẽdica- A
uerit, & uẽdicet plures principatus ac prouincias notabiles, illosq; sui successores iure hæreditario te-
nẽ & usurpẽt. Exẽpla sunt nota. Propter quod, quandocũq; accidit quòd si Imperator uel rex iniunge-
ret aliquod faciendũ, etiã quantũcunq; esset iustũ, tolerabile & honestũ, regnoq; utile & subditis, ta-
men ipse princeps non plus propterea uel minus faceret, quàm sibi mentis suæ suggesserit affectus,
sicq; regnum in eius statu fortitudine & honore deprimebatur. Et in illo tempore surrexerunt pro-
pterea diuturna & horribilia bella: quia Imperator uel rex per tales usurpationes, uidebatur inter
suos subditos quasi Ziphra stare, uel rex fabarum. quia ipsi subditi per hoc honores eius & emolu-
menta sibi attraxerunt: ipse aũt solo nomine gloriabatur, & quandoq; terrarũ imperij grandis deua-
statio propterea sequebatur. At olim longè alia authoritas & potentia Imperatorum fuit, sicut
contigit tempore Friderici primi Augusti, prout superius tactum est. qui Heinricum cognomento
superbum, tum præstantissimum principem, electorem Imperij, Saxoniæ & Bauariæ ducem, nec non
comitem Palatinum Rheni, tandem titulo electionis, & ducatibus, nec non alijs suis dominijs priua-
uit, & extra fines imperij sui relegauit: non uerbalem tantum, sed etiam realem executionẽ suæ sen-
tentiæ faciendo. Sic etiam legimus fecisse Fridericum secundum Augustum, nepotem ipsius Friderici
primi Augusti, de duce Austriæ eius temporis, propter multiplices & enormes eius excessus, quem
sententialiter & solenniter priuauit Austriæ & Syriæ ducatibus, illos alijs potentibus sibiq; fideli-
bus concedendo, etiam tali executione dictæ sententiæ subsecuta. Magni enim uigoris, Imperatoris
& regum Romanorum sententiæ antiquitus esse consueuerunt.

De titulis istis abusus multi sunt. Verbi gratia, Ladislaus Dei gratia Hierusalem rex, & Siciliæ,
comes Prouinciæ: quæ omnia sunt excellentes principatus, & quælibet proprium ducem seu præsi-
dem olim habebat. Itẽ, Ernestus dux Austriæ, Syriæ, Carinthiæ, & comes Athesis: quæ omnia sunt
excellentes principatus, & quælibet proprium ducem seu præsidem olim habebat: & similiter sunt
iuris & proprietatis Imperij. Item, Vuilhelmus marchio Misnensis, Lantgrauius Thuringiæ, &c. &
hæc similiter sunt iuris & proprietatis eiusdem Imperij. Item, Amadeus comes Sabaudiæ, dux B
Schalosiæ & Augustæ, in Italia marchio, ac Gebennarum comes, sacriq; imperij uicarius generalis:
& hac omnia sunt iuris & proprietatis imperij memorati. Et multi alij sunt magnates & potentes, qui
similiter usurpant ciuitates, principatus & dominia in Germania, Italia, Gallia: & quilibet eorum
plus habet in reditibus de illis, quàm habet de residuo Imperator uel rex Romanorum.

Videntes autem tantam negligentiam & desidiam eorundem recentium regum Romanorum &
Imperatorum, regales Franciæ, & post illos Florentini, Ianuenses, Senenses, & Venetiarum & quæ-
dam aliæ cõmunitates præcipuè, nec fuerunt nec sunt desides, quia meliores & utiliores in reditibus
& terris & præstantiora dominia, iuraq; ipsius imperij, in quibus multæ egregiæ sunt ciuitates, eis
coniacentes, sibi attraxerunt paulatim, & quietè gaudent de eisdem: nemine illa corde & animo ui-
riliter, prout deberet fieri, perpendente.

Iacet igitur Imperiũ, sicut bona quæ in nullius sunt dominio, & occupanti iuris priuilegio conce-
duntur. Nec etiã deputata est aliqua curia Imperialis, ad quã pro iusticia cõsequenda in causis subditi
imperij accedere, & iura sua prosequi possent. Et nisi Deus tam diu gubernasset imperium, ita tamen
quod adhuc aliqua umbra illius appareat, iam diu propter hanc negligentiam ipsorum modernorum
Imperatorum ad nihilum penitus deuenisset.

DE EXPEDITIONIBVS HIEROSOLYMITANIS, *occupatione & amissione Terræ sanctæ.*

VErùm omissa hac iustissima querela, dicamus adhuc aliquid de expeditione Hierosolymitana.

In captione igitur urbis sanctæ, facta per Christianos, ut infrà dicetur, fuerunt isti principales capitanei: Gotfridus de Buillion dux, cum Teutonicis superioris Alemanniæ & Lotharingiæ, postea rex Hierusalem, ab exercitu communiter electus: Robertus dux Normannorum: Robertus comes Flandriæ, capitaneus Teutonicorum Occidentalium circa mare: Raimundus comes Prouinciæ,

Boamundus

a Boamundus comes Apuliæ, & Ademarus episcopus Bobiensis, cum Gasconibus & prouincialibus. quippe dictus episcopus uir Apostolicus, benignè semper populum confortabat, & in Deum roborabat: Boamundum uerò sequebantur Italici, Siculi, & Apuli. qui postea factus est princeps Antiochenus: quæ gloriosa ciuitas Antiochena, per Christianos capta fuit, anno Domini M. XCVIII. die 18. mensis Maij, de qua re sunt hi uersus compositi:

Cum fuit urbs capta ue nerabilis Antiochena,
Vndecies centum, si subtrahis inde bis unum,
Tunc tot erant anni Domini de uirgine nati,
Bis nouies octo Gemino sub sidere Phœbi.

Ierusalem, quã obsederunt Christiani anno Domini M. XCIX. à septima die mensis Iunij, die Veneris, 15 mensis Iulij, uiolenter ceperunt Christiani: appositis muris eiusdem ciuitatis, machinis, arietibus, strophis, & alijs instrumentis bellicis. quod testantur hi uersus:

Lucis septenæ iam Iulius ipse calebat,
Ierusalem Franci ab omni gente collecti,
Conuallant obsidione. quia tunc cœperunt eam obsidere: sed cœperunt eam die Veneris, qua Christus illic mundum sua passione

b redemit. Cornubus insonantibus, cunctis tumultuantibus, & uiriliter impetentibus, Adiuua nos Deus clamantibus, uexillũ in muri fastigio statim eleuantibus, pagani omnino exterriti per angi portus uictorum audaciam suam in fugam celeriter commutauerunt: omnes enim qui ueIociter fugierunt, uelociter fugati sunt. Vnde uersus:

Ensibus extractis currit gens nostra per urbem,
Nec cuiquam parcunt, etiam miserere precanti.
Vulgus erat stratum, ueluti cum putrida motis
Poma cadunt ramis, agitataq; ilice glandes.

Nũc sequitur de Terræ sanctæ amissione: & qualiter Saraceni eam recuperarunt à Christianis uiolenter, patet in Epistola Friderici secundi Augusti ac regis Hierusalẽ ac Siciliæ, nec non ducis Sueuiæ. *De amissione terræ sanctæ.*

Hic transfretãdo multum potenter ad Terram sanctam, Ioppen, contra Saracenos prope mare in terra sancta consistentem, & per dictos Saracenos ualde destructam, muris & turribus atq; fossatis fortissimè reparauit: nec non illic magnum castrum & inexpugnabile pro Christianorum tutione de nouo fecit. Post hæc progressus ad urbem sanctam, ubi reperit Ioannem ultimum regem Ierusalem, hominem pacificum & imbellem, qui Sarracenis & eorũ multitudini, qui terras Christianorum illic continuè destruxerunt, manu potenti resistere non ualebat.

Huius filiam nomine Isabellam, Imperator duxit in uxorem, cum

qua

qua habuit in dotem regnum Hierusalem: ex quibus Friderico & A Isabella, natus fuit Conradus rex Ierusalem & Siciliæ, & dux Sueuiæ, pater Conradini, & illud Ierosolymitanum regnum, hæreditario iure ad ipsos, Fridericum secundum Augustum, & eius posteros peruenit. quod tamen ipsi modico tempore possederunt: quia ipse Conradus rex, qui erat strenuus & potens in armis, ualde modico tempore uixit, & in iuuentute decessit: cuius filius unicus ipse Cōradinus, infeliciter pugnando (ut superius tactū est) fraude militis de Frangepanis de Roma, ad quem cōfugerat, ad munus dicti Caroli primi regis Siciliæ peruenit: qui eum in adolescentia constitutum, Neapoli fecit in foro publico, contra morem regalem, turpiter decollari.

Ipse autem Fridericus secundus Augustus, cum grandi & uictorioso exercitu Christianorum remanens illic, & per biennium cum Soldano Babyloniæ, & multis alijs satrapis infidelibus in Syria, Arabia & Aegypto longè latéq; multa bella commisit feliciter: qui ubilibet triumphauit, nec nō ciuitates, urbes, castra, & ipsam ciuitatem sanctam interim bene muniuit: & demū se in ipso die Domini co ramis Palmarū in regem Ierosolymæ coronari fecit, non ad pompam uel inanem gloriam, seu in contumeliam Creatoris, sed ad laudem ipsius mediatoris inter Deum & homines Iesum Christum. Per uicos quoq; ipsius urbis sanctæ, solenniter & publicè taliter B coronatus incessit. Ipsemet etiam Fridericus, suas crebras uictorias & aduersitates & pericula ualde multa, quæ illic sustinuit cum eius exercitu, descripsit principib. cismarinis, prout legitur in eius Epistola pulchra, quæ incipit, Lætetur ecclesia.

Et cum hæc agerentur in terra sancta, Apostolicus qui tunc erat Honorius III, qui ipsum Imperatorem habebat exosum, misit legatos suos ac exercitus armigerorum ad regnum Siciliæ prædictum, ut illud pro Romana ecclesia occuparet. Ipsiq; legati intrātes, dictū regnum Siciliæ manu forti, quos uoluntarios inuenerunt & alios debiles sibi subdiderunt. ubi enim erat resistentia fortis, ibi prædicari fecerūt, quod ipse rex ultra mare decessisset, quodq; ipsi dictū regnum pro uero eius hærede uellent ad mandata dicti pontificis gubernare. & sic dictum regnum Siciliæ sub tali colore, infra breue tempus totaliter occuparūt. Quod cum sentiret ipse Imperator, cū paucis ad ipsum regnum Siciliæ redijt, dimisso eius exercitu in dicto regno Hierosolymitano: cui comitem Cornubiæ de regno Angliæ, uirum strenuum & prudentem, ac in armis exercitatū & instructum, peropportunè capitaneum deputauit. ipseq; Imperator postquam peruenit ad regnum Siciliæ, prædictum Apostolicum instāter requisiuit, & legatis huiusmodi, ut sibi dictum regnum in pace dimitterent. quod cum ipsi legati & eorum capitanei facere nollent, ipse cum eis conflixit apud ciuitatem Troiensem, in Apulia, & deuicit eosdem.

Scho-

A *Scholion. Iste papa ad hoc quòd regnum Siciliæ posset acquirere, noluit Fridericum secundum Augustum uiuere. Fridericus II econtrà noluit papam in hoc proficere posse, imò dictum regnum pro se suisq; hæredibus potius uellet obtinere: certant pro incertis, & sunt incerti de certis: contendunt pro momentaneis, & non laborant pro æternis: currunt qui forsan non comprehendunt, remanebit in biuio brauium. non est igitur uolentum neq; currentum, sed Dei miserentis, ad nutũ Dei momenta transuolant, & cogitationes hominum inanes subuertuntur.*

Et demum per plura bella, illis pro maiori parte prostratis, reliqui turpiter fugierunt, & totum regnum Siciliæ bellando uiriliter & constanter recuperauit. unde odium non paruum Apostolici contra eum in maximum damnum Christianitatis suscitatum est.

Quin etiam ultra marinos fideles prius eidem imperio & Imperatori obsequio & fauore deuinctos, Apostolicus ab eius fidelitate diuisit: quæ diuisio causa fuit destructionis & amissionis dictæ ciuitatis sanctę, & regni Hierosolymitani. Et ipse Imperator uniuersis mundi principibus scribit in epistola sua quæ incipit, Et si tam iusta quàm uehemens causa doloris fuit in nobis. & sequitur: Anima tamen nostra propter præteritorum cursuum & futurorum euentuum, motuum in amaritudine posito, &c. boni nuncij uerbum de terra longniqua scientis expectat, eoq; magis anxiamur in mente, uelut qui scimus potius contigisse culpa, quàm facto. dudum enim spectabili uiro Heinrico, comite Cordubiæ, dilecto sororio nostro, cum honorabili comitatu nobilium transalpinorum,
B in partibus ultra marinis, uices agente nostras, de consilio Magistrorum hospitalis S. Iohannis & S. Mariæ Teutonicorum, & totius Christianitatis exercitus pro parte nostra, qui iura dilecti filij nostri Conradi in regem Romanorum electi semper Augusti, & regni Hierosolymitani hęredis eiusdem regni, & moderamine fungebatur, cum Soldano Babyloniæ supradicto treugas fideliter & prudenter iniuit. Quas magister militiæ domus templi, cum cæteris terræ nobilibus indigenis occasionem ad speciale nostræ Celsitudinis odium, non ad commune bonũ respectum acceptare nullatenus uoluerunt: quin potius more disparium aurigarum in diuersis hinc inde trahendo uehiculum, tandem (prout euentus eorum edocuit) in pręcipitium demum uectores & sarcinam deduxerũt. Hæc uos latêre non credimus, fuisse præcipuam, imò solam originem morbi pręsentis, & causam quę Soldanũ Babyloniæ cõtinuis etiam postmodum iniurijs lacessitum, ad quorundam remota suffragia desperando coegit. Hæc quandoque cismarinorum nobilium animos à deuotione seducunt, qui diuinitus inspirati ad reliquiarum illius terræ salutẽ uotis ardentibus aspirabant. qui quanquam personas & bona exponerent pro prædictis, tamen propterea ab ipsis iniuriari indignũ existimant & reputant, dum ipsorum conuẽtiones & treugæ delusorię reputantur: propter quod quamplurimũ ad sollicitudinẽ nostram gerentẽ curam negocij transmarini, peruenit peruigil, & continua meditatione pensauimus, qua-

liter cum terræ primatibus, licet nobis & nostræ fidei, ac propter **A**
perfectæ discordiam inimicitiæ palliatæ cuiusdam amicitiæ fœdera traheremus, & potisimè cum Soldano Babyloniæ, qui Terræ sanctę dissidio, pœna maiore & huiusmodi locorum habilitate uicinior habebatur: ad hęc nullius nos familiaritatis intrinseca prouocauit affectio, sed prouisione desperare prædictos necessario cogeremus, & ne particularia metuenda dissidia suas conflare potentias cogerentur in unum, priusquam temporis opportunitate captata, pacatis Italiæ partibus inter nos & ecclesiam unione secuta, quam teste summo iudice ambiuimus. Quanquam hostis humani generis discriminibus nostris auidus subtiliter hactenus impediuit, ne unanimibus uotis & præsidijs uotiuis uacare possemus. Igitur uestra circumspectio si Romanum principem & Hierosolymitanum regem ad iracundiam uehemētem, tam sinistri casus infesta relatio rei quadam indignitate commouit, uobis & cæteris uiris Ecclesiasticis, principibus & mundanis in cismarinis delicijs existentibus, barbarorum nequitia fides nostra deprimitur, crudelitate hostium fidelium reliquiæ trucidantur, peruersorum iniuria pulchritudo templi Domini deturpatur, illic pro fide nostra seruanda conflígitur, & à uincentibus palma uictorię, & cadentibus palma martyrij hilariter expectatur. Vobis interim bella geri placuit, nullos habitura triumphos. **B**

Fuit igitur Ierusalem capta per Sarracenos, ut ipse Fridericus II. tunc temporis Augustus lamētabiliter scribit eisdem mundi principibus, in hæc uerba: Tunc temporis cordis nostri neruum pertigerat rumor infestus, & subitæ nuncius tempestatis, qui Gohesminorum pestem ab originalibus sedibus, Tartaria clade depulsam, uelut molem ingentem per abrupta montium decliuium fulminis ictibus deuolutam, in sanctam ciuitatem irruisse crudeliter nunciauit, quæ forte desolationis suæ tempore habitatore continuo, solito defensore cateruatim undiqꝫ cōcurrentibus populis colebatur, dederatqꝫ concursui, famosi tum loci, longis retro temporibus à Christicolis maxima desiderata securitas, & sinistris auspicijs diebus illis obtenta, quarūdam occasione treugarum, quas Soldanus Damasci & Nahasar, & Soldanus tracti qui prius hostes etiam aduersarij fuerant, cōcordiam inuicem facientes, ipsam cum Christianis ea conditione fecerunt: quòd totaliter regni Ierosolymitani terra, quam Christiani possederant trans Iordanem, retentis sibi uillis & mōtanis aliquibus, à Christianis restituta, Soldanus eisdem in expugnatione Babyloniæ deberet assistere toto posse qua confœderatione, tanquam in sui perniciem inita, Soldanus Babylonię accinctus, prędictam gentem barbaricam Gohesminorum per deserta uagantem, & uelut feram in saltibus ante uenabula fugiētem, ad suæ defensionis auxilium conuocauit, qui sibi reputantes oblatum præ-

A tum pręsidium potius quàm petitum,ad designata loca subitò non minus taciti quàm celeres peruenerunt: ut inuisos hostes deuenisse maturius nostrorum uigilantia nouerit, quàm uenturos. Sicq; factum est,ut Christianorum exercitu cum Soldanis prædictis, in finibus terræ Soldani Babyloniæ apud Gazaram cõmorante,patriarcha Ierosolymitanus,de partibus cismarinis ad partes illas athleta nouus accesit. Quo superueniente perfidæ gentis metu,de ciuitate Ierosolymitana,unà cum magistris domorum hospitalium,& militię tẽpli,ac uniuersis habitatoribus ciuitatis eiusdem, tanquam de humano præsidio desperatis, noctis silentio salubriter procedẽtibus uersus Ioppem,emenso ferè iam medietatis itineris spacio, ad cuiusdam uanę seu potius callidè procuratę uocis auditum, quę Gohesminorum natione deuicta securum peregrinis & ciuibus reditum promittebat,homines regionis & incolatus affectione seducti, confestim ad uictimam potius quàm ad patriam redierunt. Nõdum eisdem infra septa domorũ respirantib. à labore, priusquã ferè sarcinulas suas & itineris impedimenta deponerent: ecce quòd multitudo gentis hostilis,quam dinumerare nemo poterat,uniuersam faciem terræ occupans, sic improuisò, sic subitò continuatis pugnatorum agiminib. circumdedit ciuitatem, ut nec in defensione præsidium, nec in fuga consilium obsessis fidei nostrę pugilibus B laxaretur. Ambigentibus autem eis,cuiusmodi genus mortis eligerent ex prædictis, tandem etsi nulla uia securior, saltem uisa est uia dulcior, ut per fugæ remedium aliquos à persequentium oculis cauernæ montis imminentis absconderent, & noctis circuitu aliqui manus occidentium feras euaderent, uel ut saltem unum ex omnibus cladis & periculi nuncium reseruarent. Non defuit tamen inter tot aduenarum hostium millia ductor & cognitor uiarum indigena, qui sufficientes insidiantium turmas, uelut per syluarum angusta uenatores per ineuitabilia loca disposuit: in quorũ manus, quanto celerius fugerent, tanto rapidius caderent fugientes. Sed fefellit, ô proh dolor, euentus rei miserãdæ consilium: quia tãquam in rete paratum auibus, sic omnes septem millia ferè hominum in gladium inciderunt: & testantibus sanguinis occisorum per ualles montium, sicut profluentis aquæ, decursibus, nulla prorsus extitit pugna, sed cædes. Infantes autem & uirgines in urbem beatam uenientes nequiter reduxerunt. Senes, infirmos & debiles & moniales, ad fugæ laborem inhabiles, in urbe relictos, in ipsorum, quin potius in ipsius Dei nostri conspectu, sepulchro Domini uiolato, quod fuerat fidei Christianæ uisibile nutrimentum, miserabiliter occiderunt. Post hæc, ad reconciliationẽ tanti dissidÿ, & totius reipublicæ ac fidei Christianæ uindictam, armauit, ut dicitur, uniuersaliter omnes Orientalis plagæ Christicolas, ut sic magis prouisa esset & tuta religio, Soldanorũ Damasci & Tracti consortio: quod

bb 2 tamen

tamen iusto timore non caret: de quorum euentu uelit altissimus A
Deus, pro cuius causa certatur, quod præcurrentis famæ pernicies subsequentis rei prosperitate uincatur.

DE CONRADO IIII.

OLim uerò Conradus quartus Romanorum Imperator, consanguineus Friderici primi tunc adolescentuli, in subsidiū Terræ sanctæ proficiscitur per Vngariam, Bulgariam & Græciā transitum faciendo, cum octuaginta milibus equitibus, galeis, ferreis loricis, clypeis, lanceis, ensibus bene fulcitis, bellatoribus ex Alemannia electis. & in eodem exercitu prædictus fuit Fridericus. Præfatus igitur Conradus Imperator præueniens, demum post multa itineris dispendia & labores, ad Syriam: ubi reperit exercitum regis Frācorum, inductus per capitaneos dicti exercitus Gallicorum, obsedit per plures menses Damascum: & dum esset prope uictoriam, ita quòd Damasceni ulterius propter defectū aquarum & uictualium se diutius contra exercitum Christianorum conseruare non possent: quidam mali Christiani pecunia corrupti per eosdē Damascenos, incœperūt esse mediatores, ad tractandum pacem inter obsidentes Christianos & obsessos Sarracenos: & in effectu tandē corruperunt Gallicos duces, asserentes & mentientes quòd inutiliter ibi starent, quia ciuitatem obsessam, utpote omnibus uictualib. B
& necessarijs adiutoribus munitam bene, nulla ui capere possent: promittentes etiam maximam Bisantiorum summam dictis Gallicis, si ab eadem obsidione decederent, & recederent à parte huiusmodi obsessorum. & sic factum extitit. nam prædicti Galli, seu huiusmodi Gallici exercitus capitanei, recepta dicta pecunia, calua occasione captata recesserunt ab obsidione prædicta dicto Imperatore cum suo exercitu relicto, per tempus aliquod illic remanente. Postquam autem Gallici capitanei eandem receptam pecuniā inter se diuiserunt, repererunt monetam illam, per eos receptam à Sarracenis, nō esse auream, sed de aurichalco sophisticato fabricatam. Quo comperto per eundem Imperatorem, postquam aliquas terras de eorundem Sarracenorū manibus acquisiuerat, redit ad propria iterum per eandem Græciam, Bulgariam atq; Vngariā transitum faciendo. Sed more suo, Græci fraude & malicia repleti, ordinante dolosè Imperatore ipsorū illius temporis, in terris per quas ipse Conradus & eius exercitus transitum fecerunt, uendiderunt eisdem de exercitu, panes ex farina triticea & calce uiua decoctos: quos ex improuiso Christiani comedentes, infecti fuerūt, & pro maiori parte dietim moriebantur exinde: & pestis illa diu durauit inter illos, uescentibus illis de exercitu, & etiam medicis, unde pestis illa processit. Sed tandem aliqui experti milites de ipso exercitu uiolenter insultarunt quandam terrā eiusdem Imperatoris Græcorum, & captis aliquibus incolis eiusdem, & ad quæstionem positis,

A fitis commentum fraudis eiusdem inuenerunt, propter quod magnam uindictam exercuit tunc exercitus antedictus. Dictus Imperator post hæc reuersus ad Alemanniam, infra breue temporis spacium moritur. Cui dictus Fridericus primus succesit in regno. Illa tempestate durante occupatur regnum Siciliç, & insula Trinacriç, Calabria, Apulia, & terra Laboru, per Romanã ecclesiam, & conceditur sub tributo Normannis.

DE BELLO INTER FRIDERICVM *primum & Papam.*

TVnc temporis fuit schisma in Romana ecclesia, inter Alexandrum papam tertium, & Octauianum, quod octodecim annis uel circà durauit, & demum Venetijs sedatum fuit: quo durante dictus Fridericus Augustus intendebat, seq; præparabat ad recuperandum in Romano imperio dictas prouincias & terras atq; dominia, ex quibus dictum regnum conflatum extiterat. Quod sentientes ipsi Normanni occupatores pro tunc regni præfati, clam Mediolanẽses ad rebellandum eidẽ Imperatori, magnis promissis muneribus mediantibus induxerũt, propter quod ipse Imperator ira cõmotus, obsedit Mediolanenses per quadriennium continuum: & demum fame & siti afflictos ciues ad deditionem coegit, et ciuitatem rebellem sub eius potestatẽ redegit. Ipsumq; tribus Magis & aliorum sanctorum uenerandis reliquijs pluribus spoliauit, quas inter deuotos episcopos, qui secum erant in ipsa obsidione, diuisit: mandauit tamen, & uoluit, quòd nullius ciuium seu incolarum bona auferrẽt: sed mœnia urbis captç solo çquauit, ipsamq; in Burgis tripartiuit. Multos etiam ciuium prædictorum, qui principaliores erant huius guerræ terribilis, perpetuò relegauit.

B

Quibus sic peractis, Heinricus Superbus dux Saxoniç & Bauariæ, ac comes Palatinus Rheni, & princeps elector, in sua confisus potentia, & partem fouens dicti Alexandri papæ contra eundem Imperatorem, qui alteri tunc de papatu contendenti adhæsit, & Imperatori se opposuit, & multç insignes ciuitates & alia oppida & castra, & loca Romani Imperij in Saxonia, Bauaria, Thuringia, & partibus Rheni consistentia, uiolenter inuasit & destruxit: fideles & subditos dicti Imperatoris, qui sibi non adhæserunt contra eundem Imperatorem, quos potuit, ut ipsius hostes crebris excursionibus & uiolentijs deuastauit, nihil eorum quæ ad destructionem Imperij facere poterant omittendo. quod bellum per nouem annos continuè durauit, nec nunquã sæuius bellum ciuile antè uel pòst fuit in Germania uisum. Vnde tãdem Imperator ipse collecto magno exercitu, ad Saxoniam castrametatus est: ubi tam diu, auxiliante sibi tunc temporis Vuoldemaro, rege Daniç, auro prædiuite, atq; uiribus ac subditis præpotente, moram traxit in expugnatione terrarum dicti ducis, quòd demum ipsum uicit, & ex authori-

zando omnibus diuitijs, & titulo electoris, nec non armis seu insignijs priuauit, & extra limites Imperij proscripsit, ac Bauariã cum comitatu Palatini Rheni, in quosdam paruos marchiones, tunc de Francia orientali, & Germania, nec non ducatum Saxoniæ, & titulum electionis in principes de Anhald in Saxonia transtulit; & insignem ciuitatem Lubecensem in finibus Saxoniæ, & in fronte dicti regni Daniç consistentem, quæ tunc erat prędicti ducis, Romano imperio in perpetuum annexuit & uniuit. Post longam obsidionem ciuitatis eiusdem, in qua prędictus rex Vuoldemarus pręsens fuit, & tunc etiam prædictus Fridericus Augustus, duces Pomeraniç & Stetinenses sibi subiecit. A

Prædictus uerò dux Heinricus, taliter humiliatus & deuictus, accessit ad Angliam: & rex Angliæ ipsius temporis, insignia sua secum diuisit, eiq; comitatum Pictauiẽsem in Normannia dedit: ubi Otho IIII Augustus, de quo in c. uenerabilẽ. de electio. fit mentio, genitus fuit. Post hęc omnibus benè dispositis per eundem Imperatorem in Alemannia, & successiuè cõcordia Venetijs de ipso schismate facta fuit, eodem Imperatore consentiente, in qua dictum & condictum fuit, quod extunc intra nouem annos Imperator ipse ad recuperationem dictarum prouinciarum, ex quibus dictum regnum Siciliæ conflatum fuit, attendere non deberet: Imperator ipse facta concordia, eundem Alexandrum papam Venetijs, per Marchiam Anchonitanensem usque ad urbem associauit, eum in sede Apostolica cum magna deuotione ac reuerentia collocando. B

Vnde tunc Imperator ipse in subsidium Terræ sanctæ, cum multis principibus sibi assistentibus ab Apostolico cruce signatus est, & infra triẽnium extunc colligẽdo magnum exercitum, uersus Terram sanctam profectus est, uiriliter ac potenter. Quo durante triennio pax inter Imperatorem ex una, & inter ipsos Normannos, seu Guilhelmum regem Siciliç, de ipsis Normãnis, qui tũc dictum regnũ pro se tenuit, ex altera parte facta extitit: scilicet quòd Heinricus dux Sueuiæ, filius dicti Imperatoris, duceret in uxorem dominam Cõstantiam, unicam filiam & hęredem regis eiusdem. Sicq; discordiam quæ inter Imperatorem & Normannos, propter occupationem prouinciarum seu regni huiusmodi tunc uigebat, esset sedata.

DE EXPEDITIONE HIEROSOLYMITANA *Friderici primi.*

QVibus peractis, dictus Imperator more Imperiali Romam rediens, cum exercitu magno & recepta benedictione populi abinde recedens, iter recepit uersus Terram sanctam. & cum peruenit ad Græciam, recordatus iniuriarum & fallaciarum quas dictus Imperator Græcorum irrogauerat consanguineo suo domino Conrado Imperatori defuncto, sibiq; exercitum Imperialem inficiendo

A ficiendo & interficiendo eos panibus coctis de farina triticea,& calce uiua mixtis insimul,ut pręfertur quòd Imperator Gręcorum iniuriosè cœpit, & per plures annos detinuit uiolenter episcopum Monasteriensem, necnon abbatem monasterij Corbeiensis in antiqua Saxonia, & quosdam alios ambasiatores dicti Friderici Imperatoris, quos dicto Imperatori Græcorum fiducialiter destinauit, atq; tentauit apud ipsum Alexandrum papam, & suos cardinales per pecuniarum corruptelas dicto schismate nunc durante in Romana ecclesia: Quòd Germani priuarentur Romano imperio,& ad illud Imperator Græcorum cũ suis successoribus restitueretur. Quare Fridericus multas ciuitates,insulas & loca munita in Græcia uiriliter expugnauit, & tandem ipsum Imperatorẽ Gręcorum in Constantinopoli tunc degentem,ad deditionẽ coegit. Sed pax et concordia postea inter eos facta est,in qua condictum fuit,quòd Imperator Gręcorum eidem dicto Friderico Imperatori pro posse auxiliari deberet,ad expugnãdum Soldanum Babylonię, & hostes alios Catholicæ fidei,sibiq; & omnibus existentibus secum de nauigijs & alijs necessarijs usq; ad Syriam, per Hellespontũ prouidere deberet, prout fecit. Et subsequenter dictus Fridericus Imperator,postquam transfretauit Hellespontum, seu sinum maris qui brachium sancti Gregorij nũcupatur, cum exercitu ẻius equitum
B ascendit ad terras, in quibus Iconium situatur, ubi tunc Soldanus Iconij residebat. Qui audiens aduentum dicti Friderici Imperatoris, maximam multitudinem Turcorum contra Christianum exercitum congregauit:qui quidem Turci in plano insidiantes Christianis,quotquot ex eis apprehenderunt,subitò trucidarũt. Quod cum Fridericus animaduertisset, per montana immeabilia secum eundem duxit exercitum, in quo filius suus iunior eiusdem nominis fuit. Et cùm sic cum maximis laboribus & periculis transitum fecisset aliquandiu, peruenerunt ad quosdam præruptos montes, in quibus non patuit aut descensus ad terram, aut transitus ulterius, nisi ex illius cacumine quis se sicut de cœlo ad terram deorsum præcipitare uellet. unde subito inito consilio, omnes de ipso exercitu,eorum sarcinas & arma projcere ad terram,& desuper iumenta & sarcinas huiusmodi quæ secum portabant proijcere,ut(sic opitulante Domino)descendere possent. Nam retrocedere nulla ratione propter insidiantium multitudinem præsumebant. Filius autem Friderici Augusti, cum suis,primò de prærupto monte descendit in planum: nec mora, ad Iconium properauit, & intrauit, ignorãtibus ciuibus & custodibus ciuitatis,an essent Turci,eorum cõplices,uel Christiani.Et statim Christianis incipientib. interficere,in ciuitate capta per eos,Sarracenos,indifferenter Sarraceni prędicti fugerunt ad castrum ciuitatis, in quo ipse Soldanus Iconij personaliter residebat: & tunc Christiani potiti sunt dominio eius-

dem ciuitatis, sed non castri præfati. Et interim Imperator cum reliquis de exercitu appropinquauit, & tandem ciuitatem ingressus est manu potenti, adhuc ipsis Turcis insidiantibus eisdem Christianis, manẽtibus ueluti in insidijs in primo loco: nec credentib. quod Christiani per illos montes transire possent, seu uiuere & uenire. A

Nec mora, ipse Imperator mandauit fieri machinas & alia instrumenta bellica, ad expugnandum dictum castrum, quod cum continuè per unum mensem impugnassent, demum tractatus pacis inter eum & dictum Soldanum concepti fuerunt, inter alia continentes, quòd Soldanus ipse omnibus Christianis illic existentibus prouideret de equis, armis, & alijs necessarijs usque ad Terram sanctam: & omnes terras Christianorum, quas ibi tenuit, redderet liberè Imperatori, & ei cautionẽ faceret de non offendendo, per se uel per suos, Christianos qui ad Imperatorem pro tempore declinarent, atque de ipso uenirent, & alia multa: & pro illis firmiter obseruandis, 24 obsides, notabiliores quos habebat in suo dominio, dedit. Et tunc uictor ipse ad Syriam præfatam profectus est cum gloria & honore. Vbi omnibus per eum in regno Hierosolymitano & uicinis Christianorum terris etiam tunc bene dispositis, circa festum Resurrectionis Dominicæ, cœpit uersus Armeniam inferiorem transitum facere: quia Armeni tunc nõ erant boni Christiani, sed diuersis erroribus & hæresibus infecti & implicati. Et cum appropinquarẽt ipsi Armeniæ, faciendo diu transitũ die noctuque, nihilominus Turci Orientales eum & ipsius exercitum multifariè molestabant: nec permiserunt quòd Christiani pro se & bestijs eorũ per uiã quam egerũt, emere & acquirere uictualia possent, interficiendo eos quos apprehendere seu habere poterant. Propter quod ira cõmotus Fridericus Imperator, plures de illis obsidib. illic fecit decollari. Cumque res Christianorum taliter agerentur in partibus illis, ipse Fridericus Imperator, iuxtà quoddam paruũ flumen ueniens, quod superius apparuit tepidum solis calore, sed inferius erat ualdè frigidũ: & quia toto illo anno semper armatus incessit, nunquam arma à se deponendo, cupiebat in ea aqua se lauare, quam dearmando paululum intrauit, & subito adeò uirib. defecit, quòd uix illi qui penes eum erant, ipsum uiuum ex riuo retraxerunt. erat enim inflammatus ex itinere, & pori meatusque in corpore aperti. quare ex cõtraria qualitate aquę frigidę illud contigisse uidetur. Cumque paululum in littore quieuisset, erigens oculos deuotissimè ad cœlum, expirauit: ex quo tantus dolor, ululatus & fletus in eodem exercitu, qui continebat ultra centum millia pugnatorum hominum, inualuit, & tota illa die durauit, quòd nunquam talis dolor & planctus auditus est in aliqua parte mũdi. Sed quid moror? Exercitus ipsius inito cõsilio retrocessit, & redijt ad regnum Hierosolymitanũ, cuius fines iam per plures dietas excesserat, ipsum filium Cæsaris ducem restituendo. B

A tuendo. Habebant enim de more ipse pater & filius, ut in eodem exercitu, aut pater præcederet & filius sequeretur, uel econtrà.

Nec unquam sustinuerunt, quòd cum alicuius sarcina equus uel iumentū aut asinus caderet, quòd aliquis ulterius progrederetur, nisi prius à terra, quę cecidit, eadē sarcina subleuata fuisset. Et cum ad Ptolemaidam, aliàs Accaron, tunc inclytam ciuitatē, idem perueniret exercitus, illic corpus eiusdem Imperatoris honorificè & decenter Christiani sepeliunt.

Scholion. Vnde sunt hi uersus:

Ierusalem luge, complangite quiq; fideles,
Omne genus rerum, cœlum tua lumina claude,
Omnia flete simul elementa, quod inclytus autor
Et decus Imperij proh Fridericus obiuit,
Per quem facta fuit salus Israel & peregrinis,
Christicolis miseris, qui tunc fuerant ibi tuti.
Quis modo præstabit post mortem principis huius
His mæstis requiem? sine quo quid sylua, quid antrum,
Quid colles, ualles? non poscat uiuere quisquam,
Aut ualet, aut poterit inter discrimina tanta,
Quo coram siluit, tremuit quoq; cuncta potestas,
Nunc Acaron modico clauditur in tumulo.

B Huius bella, quæ gessit uaria sorte cum Mediolanensibus, ipsos obsidendo cōtinuè per quadriennium, prout superius tactum est, describit M. Taldęus de Roma, in quodam libro suo in metro subtilissimè composito, qui etiam continuè obsidioni interfuisse testatur. Postquam autem per sex menses exercitus in eadem terra sancta in bona prosperitate, dicto filio duce, stetisset: superuenit pestilentia in ipso exercitu, ex qua etiam filius ipse discessit, bonæ indolis, & fortis uiribus, strenuus & prudens, sicut erat genitor eius: cuius corpus apud ossa paterna, etiam regali more honoreq; condigno sepultum est. ex tunc negocia Christianorum in partibus illis de malo in peius continuò peruenerunt.

DE HEINRICO VII.

Audita igitū morte Friderici primi Augusti, Heinricus sextus, filius eiusdem Friderici, in regem Romanorum electus, in Roma Imperiale diadema suscepit: & in ipsum Siciliæ regnum profectus, illud subitò acquisiuit, habens uxorem dictam dominā Constantiam, & cum ea dictū regnum Sicilię habuit in dotem, qui multum strenuè rexit dictum regnum, & insulā Trinacriæ seu Siciliæ. Qui post crebras uictorias contra potentes aduersarios per eum habitas, decessit. Ipse autem Henricus Imperator propter guerras, quas habuit cum Tancredo principe Antiocheno, qui se dicebat esse hæredem regni Siciliæ, & quibusdam alijs de reliquijs ipsorum

Norman-

Normannorum quos deuicit & deleuit, non potuit personaliter ire in eiusdem Terrę sanctæ subsidium, sed illic destinauit grandem exercitum, cui præfecit archiepiscopum Moguntinēsem, & ducem Carinthiæ, nec non ducis Saxonię filium, cuius patrem idem Fridericus Augustus priuauit & proscripsit, ut præfertur: & cui aliquas terras idē Heinricus Imperator restituit, in ipsa Saxonia. Qui quidem exercitus duo castra in Arabia cæpit: & deinde rex Armenię, qui tunc erat in manibus dicti archiepiscopi, præstitit homagium & fidelitatis iuramentum dicto Imperatori Heinrico. Quibus peractis, exercitus ipse redijt ad Augustum. Defuncto uerò postea dicto Heinrico sexto, Philippus frater eius in discordia in regem Romanorū electus, cum ipso Othone quarto Augusto: Otho per Innocentium papam tertium coronatus, & Philippus dolo quorundam in Bamberga interemptus est. Postea exortæ sunt inimicitiæ eidem Othoni cum summo pontifice Innocentio tertio, qui ei diadema Imperiale imposuit, pro eo quòd idem Otho quartus Augustus non diu post eius coronationem incepit regnūm Siciliæ inuadere, uolens illud recuperare & acquirere, ac ipsi imperio Romano applicare. Vnde præfatus pontifex ipsum Imperatorem excōmunicauit, & in eius odium operam dedit, ut Fridericus secundus Augustus, tunc iuuenculus, rex Siciliæ, dux Sueuiæ, in regem Romanorum eligeretur: sicq; maximum & periculosissimū bellum inter eosdem Fridericum & Othonem subortum est, quod usq; ad mortem dicti Othonis perdurauit, & interim etiam negociū ipsius Terræ sanctæ malè transiuit.

DE FRIDERICO II.

CVm autem dictus Otho IIII etiam in Saxonia decessisset, per fratrem ipsius Othonis Imperatoris, quia sic dictus Otho in testamento fieri pręceperat, Imperialia insignia eidem Friderico II Augusto apportata fuerunt: & dum aliquādiu imperium, nec non Sicilię, & alia plura mundi regna, ipse Fridericus (quia fuit uir prudentissimus) in pace gubernasset, suscitatum fuit schisma & odium inter summum pontificem & ipsum.

Videns autem Fridericus secundus dictus Augustus, multum debilitari Christianitatem, in eadem Terra sancta: pia compassione ductus, illuc cum magna classe galearum & nauigiorum & armatorum ingenti potentia transfretauit, & ibidem ualde bene profecit, prout superius descriptum est: ac principibus & pręlatis Christianis undecunq; oriundis, qui illic secum erant, de uitæ necessarijs ac equis & armis largè prouidit. Sed cum hoc etiā per duos annos durasset, creuit huiusmodi papale odium contra ipsum, unde negocium Christianorū postea destructum est in partibus illis.

Scholion. *Reperitur autem in quibusdam scripturis, quòd Fridericus dictus secūdus Augustus transfretauit ad Terram sanctam, & in eius subsidium non animo benè pacato cum summo pontifice eius tem-*

A *eius temporis, sed quasi coactus pro fide Catholica in partibus ultramarinis, non adeò ardenter & uiriliter, prout debuit fieri meritò, rebusq; ordinatè procedentibus, præcipuè contra Soldanum Babyloniæ laborauit: imò concordiam seu treugas decennales clanculo fecit, irrequisitis patriarcha Hierosolymitano, sedis Apostolicæ legato tunc in partibus illis, nec non magistris hospitalium sancti Ioannis templariorum, atq; beatæ Mariæ Teutonicorum, alijsq; magnatibus: quorum intererat partium prædictarũ, & prout hæc latè scripta fuerũt in specie domino Gregorio papæ nono, pontificatus sui anno tertio. Quiq; propterea ipsius Imperatoris progressus, & tunc magis et magis in Italia, Germania et Gallia diuersis suis epistolis querelosis, apud reges, principes, nec non pontifices & inferiores potestates, prout melius sciuit & potuit, impediuit. dictusq; Imperator in Terra sancta id sentiens, cum paucis de ciuitate Hierusalem uersus Ioppen iter agens, ad suum regnum Siciliæ rediit, ultramarinum negocium illic in magno dispendio relinquendo. Licet frater Hermannus, tunc magister sancti Iohannis Hierosolymitani, amicus Imperatoris eiusdem, aliud scripsit dicto domino papæ, pro excusatione Imperatoris sæpe dicti, asserens quòd multa magna & utilia ibi dictus Imperator fecerit: & maiora fecisset, si in bona concordia illuc cum præfato domino papa extitisset. & pro certo, si dictus Imperator talia fecerat, ut de ipso scribebatur, ipsi papæ de ipsa Terra sancta quo ad treugas seu pacẽ huiusmodi cum Soldano prædicto, & quædam alia imputabantur eidem, tunc uehementer excessit. Sed reperitur totum contrarium in authenticis scripturis.*

Sed quia Templarij & Acconenses, ut prætenditur, fuerunt in causa, quòd prædictæ induciæ inter eosdem Fridericum Imperatorem, & Soldanum Babyloniæ, interruptæ fuerunt, ut superius tactum est: ipsi postea in se uindictam Dei, & pro omnibus duplicia receperunt. Nam ipse Soldanus Babyloniæ, dictam tunc gloriosam ciuitatem Ptolemaidam, iuxta mare consistentem, ac in ea exerci-
B tum Christianorum per mare terramq; aliquandiu obsedit, & demum ui cœpit: in qua erant quatuor castra, unum scilicet regis Hierosolymitani, aliud hospitatis sancti Ioannis, tertium Venetorum, quartum Pisanensium. Quæ omnia cũ Christianis illis ad terram per Sarracenos ipsos prostrata fuerunt, in quibus ultra septem millia Christianorum occubuerunt, & solo ipsa ciuitas coæquata fuit, & penitus desolata. Subsequenter uerò, postquam urbs sancta, nec non Ptolemais, Tyrus, Sidon, Cæsarea Philippi, Palæstina, Tripolis, Edessa, Ioppe, Antiochia, & alia multæ, insignes ciuitates, & etiam oppida & castra munitissima, quæ prius erant Christianorum, & diu in eorum potestate, ut & regnum Hierosolymitanum, paulatim per eosdem Sarracenos expugnata & capta fuerũt, proh dolor, uiolenter.

De reliquijs militum Hierosolymitanorum.

IPse Fridericus secundus Augustus ex intimis compatiens Henrico magistro, & fratribus hospitalis beatæ Mariæ Teutonicorum Hierosolymæ, quia semper erant fidelissimi & prudentissimi pugnatores pro fide Catholica, in partibus illis, in quibus extunc deficientibus ipsis auxiliatoribus Christianis, tutò habitare nequibant, eis dedit diuersa loca habitandi in Achaia, in eadem insula Siciliæ, nec non Italia: & cum hoc dedit Lyuoniam, Esconiam, Prussiam, Cureniam, & plures alias prouincias in partibus Aquilonaribus & prope mare Oceanum, in quibus tunc pagani incolatum habebant.

bebant. Quas extunc ipsi magistri & fratres longo temporis tractu A crebris bellis obtinuerunt, & ad fidem Catholicam conuerterunt. Magister uerò & fratres hospitalis sancti Iohannis etiam in Terra sancta, in quibus erãt ualde diuites & potentes in castris & possessionibus, propter inuasiones & multitudinem ipsorum infidelium nequeuntes per amplius illic habitare: sed ad insulam Rhodi in oppositum regni Cypri consistentem, reduxerunt.

Scholion. De quibus calamitatibus sequuntur metra.

Nulla fides rerum sequitur post mella uenenum,
Et claudit nox atra diem, nebuleq; serenum:
Ecce Ierusalem, quam fundauit bene Salem,
Quæ caput est fidei, in qua Christus nos liberauit:
Nostri ceperunt hanc, & pòst diu tenuerunt.
Heu nuper inculta gens dæmonis, & quasi stulta
De manibus nostr'um male tulit, & occupat illam.
Multi nam misere de nostris tunc periêre.
Quodq; Ptolomaida, Tyro, Sydoneq; Beritho,
Edessa simul, Antiochia, Cæsareaq;
Philippi, Ioppe, Gaza, Tripolis Romuleaq;
Atq; Laodicæa, tortosa sicq; Gibello
Tarsus, Ciliciæ, Iericho, Melinaq; Bethlem, B
Arsuth sicq; Bara, Turbezel atq; Mara.
Hæ fuerant urbes maiores, quas tenuerunt
Cum castris, oppidis in partibus ultra marinis,
Tunc Christi serui (proh) ad Turcos redierunt:
Cuius causa fuit capitum dissensio grandis,
Et ruptæ treugæ per nostros ut docuerunt
Scripturæ ueteres, heu malè, multiplices.
Hinc gemit illa satis mater, ut existimo gratù.
Nullus enim cogitat, quòd sibi subueniat.

Prædicti uerò magistri & milites templi etiam qui diu antea erant potentissimi in partibus illis, & in diuersis Christianorũ prouincijs atq; regnis in Italia, Gallia, Hispania atq; Portugalia, procurante rege Franciæ qui tunc erat. Nam declinauerunt de terris ultramarinis ad Galliam in eadem tempestate. Sed postquã aliquamdiu resederunt ibi, & ordo eorum per Clemẽtem quintum papam una die condemnati: multi eorũ præstantiores seculari iudicio seu potestate publicè Parisijs, & in diuersis locis in regno Franciæ miserrimè combusti fuerunt, eodem rege Franciæ præcipiente, Anno Domini 1307. & sic milites Templi, & eorũ ordo huiusmodi finem habuerũt: cuius causa fuit, quòd in odium dicti Friderici Augusti, factas treugas decennales per suum Capitaneum & exercitum in eodem

A eodem regno Hierosolymitano cum Soldano Babyloniæ, illic ipsi & Acconenses ciues consentire noluerunt: ex qua dissensione dicti regni Hierosolymitani amisio & destructio sequebatur. Ex eo tempore non fuit aliquod passagium generale, notabile saltem; in eiusdem terræ sanctæ subsidium efficaciter subsecutum: licet super hoc aliqui summi pontifices, postea quod fieret, operam inutiliter dedissent. Et huius causa permaximè fuit & est, quod dicta regna Hierusalem & Siciliæ peruenerunt ad Gallicos, sic ordinantibus aliquibus Romanis pontificibus pro beneplacito eorundem. Nempe illi regales Gallici, scilicet Carolus comes prouinciæ, frater regis Fra̅ciæ illius te̅poris, in que̅ Cleme̅s papa IIII tra̅stulit ipsum regnu̅ Siciliæ, no̅ erant de uiris illis per quos salus facta fuit in Israel: sicuti per duces Sueuiæ, qui eadem regna Ierusalem & Siciliæ diligentius respexerunt. propter quod subsequenter ipsa Græcia pro maiori parte, & Bulgaria, Bosna, & aliqua alia regna Christianorum uicinorum, sub ditione Turcorum infidelium peruenerు̅t: & uidetur quod modica sit cura regnantibus & potentibus Christianis (eorum pace salua) quod ea de manibus corunde̅ infidelium eripiant aliquando. In quo tamen illi pote̅tes seculi multu̅ errare ui dentur, iuxta illud: Scienti bona facere, & non facienti peccatum est illi. Omnes enim ad Catholicæ orthodoxæ fidei defensionem; non solum sacerdotes, obligantur: uerum etiam Laici quicunque, equi-

Romani pontifices autores sunt amissæ Hierusalem.

B tes & pedestres. Qui etia̅ per pugnam corporalem, si casus occurrerit, illi maximè qui sunt magis idonei, cum per papam uel Imperatorem aut regem Romanorum aut ducem super hoc fuerunt requisiti, debent ad hoc unanimiter & constanter esse parati. Dictus enim Carolus, primus rex Siciliæ, postquam Manfredum principem Tarentinorum, & postea Conradinum filium, dicti Conradi primi huius nominis regis Ierusalem & Siciliæ filiu̅ mactauit, propter guerram sibi insidiose motam per Arragones & Siculos, ac captiuitatem filij sui Caroli regis secundi Siciliæ subsecutam, & alias calamitates & iniurias, adeo mente oppressus & pusillanimis tandem factus est, ut dicitur, quod mortem sibi constituit, noctis sub silentio seipsum laqueo strangulans. Sic transit gloria mundi.

QVERELA DE PRAESENTI STATV.

EX istis paucis etiam colligi potest, qualiter creuit fides Catholica in partibus Septentrionalibus, Occidentalibus & Orientalibus, eo tempore quo uigorosi Imperatores Alema̅ni Romanum rexerunt imperium: & qualiter postea, orta discordia inter aliquos Romanos pontifices & Imperatores. Vnde etiam, ac propter aliquorum Imperatorum & regum subsequentium effœminatorum & pusillanimium negligentiam atque uæcordiam, iuxta ipsius beatæ Hildegardis uirginis uaticinium, defecit paulatim ipsa Christia-

nitas in ipsis partibus Orientalibus,& etiam nō parum in Europa, A quas nunc Tartari & Turci occupant,uelint nolint ipsi Christiani, sub miserabili habitantium in eisdem Christianorum,eorum iugo perpetuę seruitutis. Nec spes uerisimiliter habet,quòd dicti Christiani, per ipsos infideles taliter oppressi,in partibus ultramarinis, potissimè per auxilium Cismarinorum Christianorum,ab eadem seruitute unquam ualeant liberari. Pullulant enim tot schismata & hæreses in ipsa Romana ecclesia & imperio,quod de liberanda ipsa Terra sancta,de manibus impiorum,sit ultima quæstio,ut uidetur. Propter quod etiam existimo,pauci Imperatores & reges Romani, qui fuerunt infra sexaginta annos proximè præteritos, parum aut nihil curauerunt iura Imperij Romani (per plures Ecclesiasticos prælatos,& etiam quosdam potentes proceres,nec non aliquas ciuitates in Germania,Italia,Gallia quomodolibet occupata) uiriliter & manu forti recuperare,ne fortè illis recuperatis,ac in eorum potestate redactis compellerentur facere profectionem ultramarinam,& proficisci in eiusdem Terræ sanctæ subsidium, aut alibi pugnare contra infideles ipsos more ueteri,ad propagandum & defendendum eandem fidem Catholicam, manu forti ad instar suorum prædecessorum, catholicorum, & sollicitorum olim reipub. & catholicæ fidei principum prædictorum.Hoc uel maximè lædit rempublicam,quando princeps effœminatus,deses seu iners,præsidet illi:quia tunc eius proceres & armigeri nō exercitant se pro re B pub. protegēda, ac si nō habeant supra se dn̄m: & tūc etiā imbelles & effeminati & desides fiunt,ac inter se mutuò guerras & rapinas, cædes & ciuilia bella cōmittūt, per quæ ipsa respub.lædit̄, & mala plurima sequunt̄. Nunc aūt restat uidere exēplariter parumper, qualiter pagani & infideles, q modernis tēporib.ad ipsam fidē orthodoxā conuertuntur, à suis Christianis dominis pertractantur. Non est mirum igitur,si admodū pauci ad fidem nostram conuertuntur, quod ubi credebant pacem corporum & animarū per hoc se consequi posse,oppressiones,damna & supplicia sine fine reportant:uerbi gratia,de gente Samogetarum nouissimè ad fidē,Domino inspirante, conuersa, qualiter de suis dominis in toto Christianismo conqueruntur: & multorum etiam nouiter conuersorum similes sunt querelæ,gratia breuitatis omissæ.

PRVTENORVM QVERELA DE SVIS oppressoribus.

Vniuersis mundi principibus & populis Christianis, Seniores populi totaq; uniuersitas gentis Samogetarū. Audite charissimi principes,tam spirituales quàm seculares, singuliq; magnifici & ualidi ac nobiles prouidiq; uiri,fideiq; catholicę professores, & in mansuetudine animi suscipite relationem turbatorum & clamores oppressorum, qui dudum sanctosancto gremio catholicæ fidei

A fidei ipsius se associare satagebant, nec ad ipsam desinunt aspirare. Non tamen per gubernatores, & quosdam fratres ordinis Teutonicorum de Prusia, nunc de præsenti possessores terræ nostræ ad baptismi gratiam concitati, adesse admissi. Ipsi enim olim nostri gubernatores prædicti cruciferi de Prusia, post assumptionem terræ nostræ, quęrentes duntaxat quæ sua sunt commoda & nõ Dei, cęperunt nos primo paulatim, postea grauius opprimere labores, ad usus nostros fieri consuetos, subtrahere, et nostrarum possessiones hereditatum, quę à patribus, auis, proauisq́; nostris habuimus, pro ipsorum usibus usurpare & prouentus nostros minuere, beneficia nostra tota, cęterasq́; utilitates uictus nostri, à nobis contra Deum & iusticiam auferentes, demũ autem ad opera seruilia colla nostra, natura donante libera, successiuè cęperũt adiungere, & tandem multijugis oneribus importabilibus nos grauare, seruis, proprietarijs rusticis & tributarijs nostris, sine iusticia nos priuantes. Deinde uerò omnibus libertatibus uostris, uenationum, piscaturarum, & alijs huiusmodi usibus nos spoliatis, ad terras denique uicinas tam exercendarum negociationum, cęterarumq́; necessitatum domesticarum uostrarum, cõsuetum nobis transitum prohibent. Similiter & uicinos nostros nos uisitare cum mercibus, & alijs utensilibus corporalibus: huiusmodi admittere nolunt, aliaq́; B multa nobis imponentes onera: quæ scriptis & relatibus non poterunt plenè explicari, & hoc uidebatur nobis omnibus grauius singulis oneribus, quod singulis annis, liberos nostros in obstagium à nobis obsides requirebãt, quos cum eis dare recusaremus, ob hanc causam, quod aliàs prius liberos nostros in obstagio habuerunt, ipsi tandem in nobis impatientes & patiẽtiam non habẽtes, contra miserationem pietatis ęternę, consortes nostras cum pueris à nobis exigebant, ab ipsis uxoribus nostris separare nos satagentes, ferè ducentorum nostrorum liberorũ, quos habuerunt in obstagio numero minimè contenti. Audite ulterius, qui iusticiam diligitis, oppressionem nostram enormã, quæ animos nostros plurimum sauciauit, super qua flendum esset potius quã loquendum: quomodo prædicti gubernatores nostri, quam pluribus nobilioribus nostris, & potentioribus terrę nostræ, quos natura ad originem in artib. bellicis & strenuos, prout experientia testatur, conspicuos cõstituit, et uiriles, incœpto seruitutis iugo, mancipatis tribus nobilibus uiris, qui se aliqualiter, ne filios suos obstagio exponerent, abscondebant, cum duabus captis mulieribus in igne combustis, nonnullisq́; uiris huiusmodi ligatis, & cũ uxoribus eorũ in Prusiam deductis, heu sorores, filiasq́; nostras iuuenculas, ipsi cruciferi, reuerẽtia crucis postposita ui captas, quòd dolẽtes referimus stuprauerũt, quod publicè notoriũ est, & poterit cõprobari. Nam uir quidam ex nostris, tantas oppressiones per amplius su-

ſtinere non ualens, quendam cruciferum circa ſororē ſuam, in eam A
ſtuprum exercentē, transfixū gladio notabiliter interemit. O' quot
lamenta oppreſſorum inſurrexerunt continuò in ipſa noſtra pro-
uincia, quæ a ſæculis audita non erant? Vnde non alia opinionis
noſtræ expectatio, & expectationis opinio fuit, ex ſignis pręaſſum-
tis, niſi mortem crudeliſsimam & damnationē ab ipſis noſtris gu-
bernatoribus ſperare, & ipſorum enſes noſtro cruore debere miſe-
rabiliter rubricari. Ipſi namq; poſſeſſores, ne dicantur amplius gu-
bernatores noſtri, ſed oppreſſores, mala malis accumulantes &
adijcientes, coēgerunt nos per ſeruiles operas, uiarum aſperitates
& ſyluas immeabiles, per quas nullus, aut difficilis potuit haberi
tranſitus, in plano conuertere, tranſibiles uias facere, per quas eo la
tentius nos poſſent interimere & necare. Cum uidiſsemus eos tali-
ter in noſtri exterminium anhelare, his alijsq; in animo reuolutis,
inter cætera etiam cogitare cœpimus de protectione baptiſmi no-
ſtri, cur & quare nullam eccleſiam in prouincia erexerunt, imò nec
aliquem præſulem in tota terra noſtra quamuis ſatis ampla conſti-
tuerunt. Cœpimus exinde præſumere, quòd in mortem & deſtru-
ctionem noſtram machinati fuerunt, ex quo dimiſsis Dei operibus
ad opera ſæculi direxerūt mentes ſuas. Nec occurrit aliquis quem
ipſi baptiſaſſent de noſtris, interim quod terrā noſtram tenuerūt,
præter hos quos inclyti principes domini Vladislaus rex Polonię B
& Alexander, aliàs Vuitoldus, dux Lituaniæ baptiſarunt. Taliter
ergo prædicti cruciferi, ſub nomine defenſorum, offendere nos
quærebant, & ſub medici ſpecie includere nitebantur animā ægro-
tantis. Conſideret ergo ueſtra charitas crudelitatem & inhumani-
tatem iſtam, quæ nobis magnum metum mortis præbuit, & ab eo-
rundem obedientia nos abduxit. Quapropter ob cupiditatem &
ambitionem ipſorum, Deus noluit eis beneficium præſtari tanti
honoris, quod ſub gubernatione eorū baptiſati fuiſſemus: & nunc
hoc ſentire dignetur ueſtra ſerenitas, quòd uota noſtra ad altiſsimi
gratiam reducentes ad baptiſmi gratiam, dicto duce Chriſto totis
uiribus aſpiramus, ueſtram humiliter deprecantes claritatem, qua-
liter ſi ipſi cruciferi aliter, uel alia de nobis fulminare uoluerint, illis
fidem credulā ſubtrahere uelitis: quinimò uos in orationib. ueſtris
habētes nos cōmēdatos, ut Deus omnipotēs ſpiritu charitatis cor-
da noſtra inflāmet, et ad baptiſmi gratiā feliciter & citò nos pducat.

Seniores populi, totaq; uniuerſitas
gentis Samogetarum.

Scholion. *Terra Samogetarū, aliàs Senogallenſium nominatorum, qui (ut præfertur) de antiquis Saxonibus traxerunt originem, & fertilis ac paſcualis & peroptima, ut ſuperius tactū eſt, mari Oceano uerſus Liuoniam & Pruſsiam, nec non fluminibus, magnis aquarum decurſibus, fontibus irriguis ualde referta, omnibus piſcibus, nec non ſyluis & nemoribus amœnis conſita, & pro nutriendis apibus & ouibus per totum ampliſsima, gaudens temperato aere & ſalubri. unde homines illic habitantes ſunt proceræ ſtaturæ, temperati in moribus, & ciuiles: ſtupra, adulteria, periuria. furta rapinasq;*

A *musq; & vio'en ias præcipuè uitantes, & de bonis eorum honestè uiuentes, uenationibus ceruorum, & alia um ferrarum syluestrium, nec non aucupationibus uolucrum: quorum ibi ingens semper habetur copia (admodum insistentes) & ante eorum conuersionem ad Orthodoxam fidem nouiter factā, aliquem supra se aut inter se non habuerunt dominantem, sed per prudentiores & seniores inter se electos & iuxta eorū consilia uixerunt circiter quingentos annos, & ultra, postquam illuc de antiqua Saxonia declinarunt. Sed demum illos Magister & frater de Prußia, cum adiutorio ducis Liuoniæ, eorum dominio subdiderunt, nec non castra & ciuitates illic facere procurarunt. Sed hoc ipsi Samogetæ patienter ferre nequeuntes, & occasione captata, ut inferius continetur, ab eorum dominio recesserunt, subijciendo se Vuitholdo memorato.*

Hactenus in præcedentibus admodum pauca descripsi de gestis Imperatorum & regum Romanorū, quos superius nominaui. Reliqua uerò in diuersis Chronicis & codicibus diuersarum nationum latius cōscribuntur. qui enim omnia eorum bella & opera magnifica & notatu digna describere uellet, tempus fortè scribendi deficeret, ac uolumen importabile exararet. Hæc uerò ideo annotaui quia plerisq; placere consueuit uirorum fortiū, & præsertim Deo ac reipublicæ militātium gesta perlegere, ut in armario mentis suæ recondita, memoria teneantur. Per ea enim multi admoniti, sibi de periculis præcauendo uiuent alacriter & quietè. Alij enim prædecessorum nostrorum pia mentione moti, qui flore mundi spreto firmiter adhæserunt Domino, dominia, parentes, uxores & possessiones, & natiuā patriam relinquentes, in ipsius Terræ sanctæ subsidium,
B indesinentibus laboribus & periculis, profecti fuerunt. Alij uerò Germaniam, & uicinas regiones de grauißimo iugo paganorum, per crebras pugnas, diuina eis suffragante misericordia, liberarunt. Alij etiam partes ipsorum infidelium Christianorum subdiderunt: & ipsi nostri orthodoxi Germani principes, qui uerè eidem reipub. præsederunt, plantauerūt Ecclesiam in sanguine suo, in Vngaria, Bohemia, Polonia, Dacia, Suecia, Noruegia, Pomerania, Prußia, Lusatia, Liuonia, & alijs multis & magnis prouincijs & terris nunc Christianorum, tunc paganorum, ex quibus Romana ecclesia pro tempore non modica sumpsit incrementa, & adhuc suscipit. Nec sanè quisquā meritò doluerit, quòd supradicta translatio Romani imperij de Græcis in Germanos facta fuit. Hoc quippe Dei ordinatione processit. Prodest etiam defunctis in Domino, recitatio gestorum laudabilium eorundem. Nam uiui auditis operibus eorum bonis, & deuotas fideles animas eorum propterea benedicunt, & eleemosynas cum pijs orationibus, charitatiuè pro ipsis impendunt.

DE HIEROSOLYMA.

QVia tetigi superius de ipsius Terræ sanctæ acquisitiōe, & ipsius amißione, aliquid adhuc, parum tamē, de hac adijcere uolui: scilicet, quòd perlegēdo gesta magnifica Christianorū in ipsius Terræ sanctæ acquisitione, reperio quòd quotiescūq; se luxuria, auaricia, rapinis aut superbia polluerunt, nec cōpuncti, nec purgati

aut confessi pugnam cum infidelibus inierunt, aut deuicti omnino fuerunt, seu pericula & damna grauissima, in personis & rebus incunctanter subierunt, unde tandem experti damna & pericula, huiusmodi inito inter eos consilio, eiecerunt fœminas ab eorũ exercitu tam maritatas quam alias, ne fortè luxuriæ sordibus inquinati, Deo displicerent, pariter & perirent. Et illa etiam fœda luxuria, ut quidam authenticus scribit Historiographus, qui ca tempestate, diu in Hierosolyma morabatur, potissima causa fuit, quod ipsa urbs sancta nimium coinquinata à Christianis, per Sarracenos fuit recuperata. Est enim, ut asseritur, quodam diuino latente secreto, insitũ ipsi, Terrę sanctæ, quod obstinatè peccantes Christianos diu sufferre non potest. A

Hierusalem in motano loco posita est, riuis, syluis, fontibusque carens, excepto tamen fonte Siloe distante ab urbe, quantum est quartus iactus arcus, ubi sufficienter aqua interdum habetur, interdum uerò riuus æstu tenuatus reperitur. Qui fonticulus in uallis fundo, sub monte Sion, in decursione decurrentis torrentis Cedron, qui tempore hyemali per uallem mediam Iosaphat defluere solet. Cisternæ autem multæ & aquæ in urbe habentur, quæ hybernis imbribus replentur. Extra urbem uerò plures inueniuntur, quibus homines & pecora refocillantur, constat autem urbs cõdecenti magnitudine facta per circuitum, ita ut nec paruitudine nec magnitudine cuiquam fastidiosa uideatur, quę inferius à muro usque ad murum, quantum iacit arcus quater sagittam est, habet siquidem ab Occasu turrim Dauidicã, utroque latere supplentem ciuitatem ac montem Sion, à Meridie paulo minus quam iacit arcus sagittam, lata est. Ad Orientem mõtem Oliueti mille passibus ab urbe distantem, prædicta siquidem turris Dauidis usq; ad medietatem sui, ab imo solido massata est, & de lapidibus magnis & quadratis & plumbo fusili sigillata, quæ si bene munita cibarijs fuerit, eam quindecim uel uiginti homines, ab omni insultu hostium defendere possunt. Et ibi templum Domini cum opere compositum rotundo, ubi Salomon altare prius instituit mirificum, quod quamuis illi priori schemati nullatenus est comparandum, istud tamen opere mirabili & forma speciosissima factum est, sepulchrum Domini etiam similiter forma rotunda, quæ nunquam fuit tecta, sed semper foramine paululo architecti sapientis magisterij, artificiosè imaginata, hiatu perpetuo in summo claret aperta: non ualeo nec audeo dicere multa, quæ ibi habentur, quæ quidem præsentia, qualia illa fuerunt uetusta, declarãt. & ut uerificetur illud: Gloriosa de te dicta sunt, ciuitas Dei. & rursus: Ierusalem quæ ædificatur ut ciuitas, &c. Ibi etiã habetur rupes quædã, quę incepit crescere iam trecentis annis uel circiter elapsis, quæ cœpit oriri per quindecim annos, antequam Christiani urbem ipsam reciperent, uel B

acquire-

A acquirerent, ab ipsis infidelibus, ut præfertur. Templum autem Dominicum Sarraceni habent in magna ueneratione, in quo habent idolum Mahomet, nec illud aliquem Christianum permittũt intrare. Hanc urbem Aelius Imperator mirificè decorauit, & ab eo Aelia diu uocabatur. Ipsam etiam reperio Ierusalem in antiquis scripturis, à tempore constitutionis eiusdem, nouem uicibus captam, & penè desolatam, per diuersas nationes & gentes antiquitùs extitisse.

FINIS.

DE PRINCIPVM, QVIBVS ELECTIO IMPERATORIS in Germania commendata eſt, origine, ſeu inſtitutione, Liber unus:

SIMONIS SCHARDII LEGVM DOCTORIS:

In quo recentiorum quorundam ſententia refutata, communis opinionis ueritas defenditur.

REVERENDISSIMIS AC ILLVSTRISSIMIS PRINCIPIBVS, AC DOMINIS: D. DANIELI Moguntino, FRIDERICO Coloniensi, IOHANNI Treuirensi, Archiepiscopis, &c. FRIDERICO Comiti Palatino Rheni, &c. AVGVSTO Duci Saxoniæ, &c. IOACHIMO Marchioni Brandenburgensi, &c. Sacri Romani Imperij Electoribus, &c. Dominis suis clementissimis, S. P. D.

A IRVM quibusdam hauddubiè uidebitur, Reuerendissimi ac Illustrissimi Principes, Domini clemẽtissimi, quæ me confidentia inuaserit, quòd Celsitudines uestras in maximis ac grauissimis Reipub. curis hac mea quasi allocutione interpellare non erubescam: nec cogitem, in neminé perinde atq; in me dici posse, nihil referre, sis'ne planè inimicus, an importunè beneuolus. Sed si cui iustę causę unquam fuerunt, uestras reuerendissimas ac illustris. Celsitudines compellandi, ijsq; suas lucubratiunculas offerendi, eas mihi hoc tempore præ cæteris esse censeo. Nam ne cõmemorem, quantopere uel publicè intersit, ut cùm alia
B scripta, tum uerò Rempub. concernentia, ab his qui ad gubernacula sedent, cognoscantur: uel etiam priuatim expediat, monumenta ingeniorum, autoritate ac patrocinio Principum muniri: sanè quantulacunque sit hæc lucubratiuncula, quæ à me in lucem profertur, ob id præcipuè illustrissimis nominibus uestris inscribenda est uisa, quòd pro assertione antiquæ originis, ac institutionis dignitatis uestræ amplissimæ, singulari quadam eius obseruantia suscepta fuerit. Facilè uerò uideo, dum hæc dico, reuerendissimis ac illustrissimis Celsitudinibus uestris occasionem eius scriptionis nouã ac singularem uideri posse. quare humillimè subiectissimeq; oro, ut Celsitudines uestrę, ex me, eam expositturo, benignè atque clementer cognoscere dignentur. De amplissimi collegij uestri Electoralis origine, iam multis seculis, cõmunem authorũ, pręsertim Historicorum ac Chronographorũ sententiam, reuerendissimæ ac illustrissimæ Celsitudines uestræ obtinuisse, benignè

 nouerunt,

nouerunt,eam authore Othone tertio Saxone Imperatore laudatissimo, annis abhinc quingentis sexaginta quinq; cœpisse,ita ut omnis Imperatoris creãdi potestas penes ipsas,earũq; antecessores fœlicissimæ memoriæ fuerit. Qua quidem sentẽtia, reuerendissimi ac illustrissimi Principes, non solum collegij uestri amplissimi dignitas,ex antiquitate eius augetur, & confirmatur: sed & diuinæ uoluntatis clementia erga id ostenditur. Quis etenim alijs Imperiorũ ac Rerumpub. fatalib. periodis consideratis, diuinitùs Aristocratici collegij uestri formam conseruatam esse non uidet? Ampla Persarum monarchia fuit: at ea ducentos annos uix attigit. Macedonum imperium magnis uiribus Alexandri incipiens, post eius mortem intra trecentos annos penitus concidit. Et Romanorum longè potentissima monarchia, post quadringentesimumquartum annũ à Gotthis miserrimè deuastata est. alia quoq; quamplurima regna florẽtissima, cum uix trecentesimum annũ conscẽdissent, penitus collapsa fuere. Tanto itaq; diuinę Maiestatis clementia erga Imperij Germanici formam maior conspicitur, quanto ea cæteris Imperijs diuturnior stabiliorque fuit.

Ac quidem omnes patriæ amantes, ut par est, hanc Dei misericordiam pijs ac gratis animis agnoscunt, & antiquitatem amplissimi collegij Celsitudinum uestrarum, debito honore prosequuntur. At ut nulla ferè res tam certa ac indubitata est, quę huius seculi ingeniorum uel subtilitate, uel petulantia in dubium nõ sit reuocata: sic & collegij uestri amplissimi antiqua institutio, paucis abhinc annis à quibusdam nostræ gentis hominibus in dubium trahi: deinde uerò ab Onuphrio Panuinio fratre Augustiniano Italo, cognitione antiquitatis præ cæteris celebri, ita impeti & oppugnari cœpit, ut is non tantum eius institutionẽ ad tempora Rodulphi Habspurgici redactã, ducentis septuaginta annis recentiorem efficere conatus sit: sed & eos qui tantam dignitatem Imperatoris eligendi in manibus reuerendissimarum ac illustrissimarum Celsitudinum uestrarum collocatam permittant, nescio cuius insimularit. qui hominis conatus quò spectarit, nõ meum est iudicare. Sed

cum

A cum multis,ſpe optima iamdiu fui, fore, ut nonnulli gentis noſtrę,qui hiſtoriæ ſtudium profitentur,rerum patriarum amore ac ſtudio inducti,nouę huic opinioni, ſub qua plura ſententia plerorumq; latere uidentur, ſeſe opponerent,nec eam ulterius graſſari uel inualeſcere paterentur. Nam,ſi Plato in ſuo de Repub.Dialogo octauo ſanxit, tutores ciuitatis diligenter curare debere, ne quid præter ordinem à ſe datũ, circa modos canendi à Muſicis ſtudio nouitatis immutetur:quòd ex ſententia Damonis exiſtimarit,nuſquam Muſicæ modos immutari abſq; maxima legum ciuilium mutatione: quanto magis reſiſti oporteret opinionibus,quibus non ſaltem nouitatis ſtúdium, ſed & labefactatio dignitatis Magiſtratus ampliſsimi, ac diſsipatio ordinis in Republica quæri uidetur?

Cæterùm dum hi, qui id præ cæteris poſſent, alijs occupantur, ac opinio Panuiniana, non citra Germanorum repręhenſionẽ hinc inde ſerpens diffunditur, uireſq; eundo acquirit:fuêre qui magis amore quàm iudicio inducti,
B me hortarentur, ad redarguendam Onuphrianam ſententiam. Etſi uerò tantam hiſtoriarum ac antiquitatis cognitionem mihi minimè arrogarẽ, ut quid eximij in ea re me poſſe pręſtare cõſiderem:& neutiquã ignorarẽ,quàm grauem plerorumq; cenſuram ſubiturus eſſem,ſuſcipiendo defenſionem cauſæ quæ ipſis deplorata uidetur: tamẽ cum hiſtoriarum patriarum ſtudium, ſcientiæ Iuris ſemper iungendum eſſe duxerim, id & memoriæ præſtantiſſimi Imperatoris Othonis tertij, & obſeruantiæ erga ampliſsimum collegium Celſitudinum ueſtrarum, & amori patriæ, à me deberi putaui, ne laborem refellendę nouę ſententiæ Panuinianę,ueteres patriæ conſtitutiones labefactantis,ueteri Athenienſium exemplo uel ſolus ſuſcipere horreſcerem:quod non minus unumquemq; noſtrûm natura,quæ ſanctum patriæ amorem omnibus indidit,ad defenſionem legum eius obliget,quam ipſos iuſiurandum quo adoleſcentiam egreſsi aſtringebantur, ſe non minus ſolos quàm cum plurimis pro legib. patriæ dimicaturos, nec permiſſuros ut à quoquam reſcinderentur.

Perſpicere iam reuerendiſsimas ac illuſtriſsimas Celſitudines

tudines uestras ex hac qualicunq; narratiūcula credo, me non uel ocij abundantia, uel studio rei cuiuspiā nouæ adinueniendæ, sed amore patriæ, ac obseruātiæ dignitatis Celsitudinum uestrarum, ad hanc lucubratiunculam adornandam inductum. Ac licet in spem optimā ueniam, hanc submissæ obseruantię meę qualemcunq; significationem reuerendissimis ac illustrissimis Celsitudinibus uestris minimè displicituram esse: tamen etiam atq; etiam oro, ut munusculum oblatum non tam tenuitate, quàm animo offerentis æstiment, cum recordatione dicti ueteris, Mola salsa litari ab his qui thura non habent: tum exempli regis Persarum Artaxerxis, qui à rustico pomum oblatum his uerbis accepisse dicitur, Videri eum talem esse, qui ex parua etiam urbe magnam posset efficere: animum uidelicet, à quo dabatur, magis spectandum ratus, quàm quod offerebatur munus. Id quod si mihi in reuerendissimis ac illustrissimis Celsitudinibus uestris acciderit, tanto sum gratius habiturus, quanto magis hanc meam opellam uestrarum Celsitudinum fauore ac patrocinio indigere uideo: quas ut Deus æternus pater liberatoris nostri Iesu Christi ita regat, ut ipsarum gubernatio, pia, fausta ac fœlix sit cùm patriæ, tum Ecclesiæ Christi, ex animo ardentibus uotis precor & opto. Datæ Kal. Martij, anno 1566.

Reuerendissimarum ac illustrissimarum
Celsitudinum uestrarum

obseruantiss.
Simon Schardius D.

PROOEMIVM.

A
N rebus ad decus Imperij Germanici pertinentibus, cùm aliæ complures sunt dignæ liberalium ingeniorum cognitione: tum uerò meo iudicio dignissima est inuestigatio historiæ, de origine & institutione Principũ, quibus electio Imperatoris in Germania est commendata. Si enim uel genealogiæ illustris alicuius familiæ, uel originis præclaræ ciuitatis cognitio, homini in rerũ liberalium studijs uersanti conuenire putatur: quanto cognitio ordinationis Principum, quos dixi, rerum patriarũ studioso conuenientior, honestior'que erit? Ea siquidem inuestigatio præterquam quod pars est liberalis eruditionis, & amorem erga patriam cum aliqua uirtutis laude coniunctum arguit, & debitam reuerentiã erga principes ipsos alit, fouet & auget. Quis enim non omni reuerentiæ cultu eos honoret, quos multis iam sæculis amplitudine dignitatis & meritorum in rempub. cæteris præcelluisse cognoscit? Nam etsi nec aliorũ Principum autoritas, atque in Rempub. studia contemnenda uel eleuanda putentur: hi tamen & dignitate & meritis, multis partibus alios superant. Nam quæ
B maior uel sublimior dignitatis amplitudo, hisce principibus deferri uel tribui potuisset, quàm quod præ cæteris digni sunt habiti, quorum humeris, tanquam firmissimis columnis (ut uerbis legis Carolinæ utar) Germanici, imò Occidẽtalis Imperij celsitudo committeret? & ut ex ipsis tãquã ex generosissimo germine, Imperatore decedente, Aquila, quæ umbra alarũ suarum Occidentẽ tegeret, produceretur? Sit sanè aliorum principum ac regum dignitas magna: hæc uerò ea tanto maior augustior'que est, quanto Imperiali fastigio propior, eius'que quasi legitima & ordinata creatrix esse uidetur. Vt uerò hic Principum ordo dignitate, sic quoque meritis in patriam cæteros antecellit. Nam postquã hi principes instituti fuere, eorum prudentia atque consilio factum est, ut & grauissimis dissensionibus, quæ antè de electione Imperatoris sæpius inter potentiores nobiliores'que gentes æmulatione Imperij exarserant, conquiescentibus atque sopitis, pax & tranquillitas qualiscunque in Germania sit conseruata: & insidiosis atque clandestinis conspirationibus exterorum, Imperij maiestati inhiantium, repressis, Germani in possessione maiestatis Imperij iam multis sæculis permanserint, & in posterum quoque permansuros sperandum sit, si ut hactenus fecẽre, uera sese beneuolentia complexi cõsentient: ac quem Imperij fastigio dignum duxerint, ut par est, pro uirili iuuerint. Quid quòd cùm apud alias quamplurimas gentes, monarchia facilius in tyrannidem trãsiisse, imperia'que euertisse legatur, quòd, ut Hippodamus Pytha-

gorgus inquit, Stobgo referente, ταχέως ὑπὸ τρυφᾶς καὶ ὕβριος ἀλλάσονται, hi reipublicæ Germanicæ forma, ita contemperata, ut & regium principatum, & optimatium gubernationem contineat, eò consilia sua plerunq; direxerint, ut boni, honesti, sapientes, iusti, patriæ ac religionis amantes imperio præficerentur. Quæ quanta bona sint, quilibet sanæ mentis ita perspicit, ut id copiosore oratione explicari, magis ostentationis quàm necessitatis esse uideat. A

Ac etsi pontifices pro sua tyrannide ac ambitione nihil non iuris ac authoritatis in Imperium sibi uendicãtes, dissensionib. in hoc ordine sparsis id effecerint, ut interdum uel de electione uel remotione Imperatorum bella ciuilia nata sint, quemadmodum historię Heinrici v. Friderici utriusq;, Philippi Sueui, & Ludouici Bauari testantur: tamen tam accuratam circumspectionem & considerationem rebus adhibuêre, ut bellorũ ac dissensionum incendijs extinctis, Imperij maiestas sarta tectaq; maneret, nec qua uel fraude, uel conspiratione, uel rabie pontificum Romanorum, ad aliã gentem transferretur.

Cum ergo principum horum qui Electores dicuntur, dignitatem merita in Rempub. ęquent, digna est liberalibus ingenijs inuestigatio ordinationis eorum. Nam etsi communis opinio atq; sententia scriptorum huc usq; fuerit, eam ab Othone tertio Saxonico Imperatore factam fuisse: extitêre tamen hoc tẽpore uiri cùm aliarum artium multifaria cognitione, tum uetustatis ac historiarum B indagatione celebratissimi, qui quasi cornicum oculis confixis, communem historicorum opinionem non tantum in dubium reuocauêre, sed & tam speciosis ac eruditis argumentis & rationibus impugnauêre, ut ordinatio hæc, quæ uetustissima habita fuit, recentior opinione multorum plerisq; esse uideatur: non obscuro sermone interdum agitantibus ea, quibus ordinis amplissimi autoritas eleuetur, qui cum se uetustate uenditet, ignorantiam originis uel institutionis suæ prodat.

Cęterùm cum (quod pace tantorum uirorum dictum esse uolo) hæc noua opinio, quantum uis argutis argumentis colorata, à ueritate aliena, eiusq; authores, quod sæpe aliàs etiam doctissimis accidere consueuit, humani quid passi esse deprehendantur, operæ precium facturum eum existimo, qui communem historicorũ sententiam, ab impugnationibus doctissimorũ uirorum uindicatam, pristinæ authoritati restituat. Etsi uerò dũ uires ingenij mei pondero, non tantum eas perquàm debiles & exiguas esse agnosco: sed & ego iam diu horum amœnissimorũ studiorum cultu intermisso, alijs multo seuerioribus, negocijsq; à literis remotissimis uacarim, ut uerè de me dicere possim quod alicubi de se poëta,

Scilicet ingenium longa rubigine læsum
Torpet, & est multo quàm fuit ante minus:

Tamen

A Tamen cum prædicta opinio doctissimorum uirorum, à ueritate rei dissona, & cum imminutione aliqua non tantum dignitatis Principum, sed & laudis præstantissimi Imperatoris Othonis coniuncta sit, amore ueritatis & reuerentia erga amplissimũ ordinem Electorum, denique propensione erga præstantissimum Imperatorem Othonem adductus, communis sententiæ patrocinium suscipere, ac in arenam cum uiris eruditissimis, & omnis antiquitatis indagatoribus sagacissimis, de disceptatione huius rei descẽdere non sum ueritus. Non quidem, ut quenquam gladiatorio animo impetam, seu cum ipso pugnaciter contendam, uel eius studia eleuuen atque insecter: sed ut placidè, trãquillè ac moderatè sentẽtijs collatis, ueritas rei eruta in lucem proferatur. Nihil etenim ueritatis inuestigationi magis contrariũ duco, quàm ad eam odium, iram, æmulationem, uel alias uitiosas cupiditates afferre, quę menti lucem eripiunt, quasique nebulas offundunt. ut uerissimè ille dixit, καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς οὐκ ἔστι θεάσασθαι ἀσθενεῖ καὶ ἀδυνάτῳ τῇ ὄψει, οὕτω καὶ ἔτι μᾶλλον τὴν ἀλήθειαν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀσθενεῖ καὶ ἀδυνάτῳ τῇ διανοίᾳ. Id, ut contrariæ sententiæ defensores perpensuros spero: sic & me facturum polliceor. Vt uerò rei huius ueritas tanto facilius patefiat, initiò quæ de electione principum Electorum sententia hactenus
B fuerit, obiter explicabo: deinceps aliorum opiniones contrarias recensebo: ac in quibus eæ cespitent ac hallucinentur, ostendam. Postremò, ex fide dignis monumentis rei ueritatem subiungam.

DE ORIGINE ET INSTITVTIONE *Principum Electorum in Germania.*

Caput I.

OTHONE secũdo Imperatore Romę defuncto, uariæ ac multiplices de electiõe Imperatoris disceptatiões exortæ fuêre. Nam Itali æstuãtes cupiditate Imperialis dignitatis à Germanis ad se transferendę, Crescentiũ Nomentanum, cõsulem Romanum, perquàm potentem ac factiosum, Imperatorem declarari uolebant. Quidam uerò odio Imperatricis Theophaniæ, matris Othonis III, mulieris callidæ, & populis Occidentalibus parum propensæ, Heinricum Bauariæ ducem, Heinrici fratris Othonis primi filium, Cęsarem proclamauêre: qui etiam Othone III puero factiosè rapto, atque firmissimæ custodiæ tradito, Imperij possessionem usurpauit. At principes Germaniæ, fidem Germanis dignam domino suo præstantes, puerum Othonem ex manibus Heinrici ducis extortum, tanquam legitimum patris sui & regnorum suorum hæredem, in solio regio collocarunt. Id quod Benedictus VII pontifex Romanus, qui summoperè instíterat, ut in creando Imperatore, Reipublicæ solerti atque perito gubernatore admodum indigenti consuleretur, suo consensu ratum firmumque habuit.

Cum autem postea Otho adolescentię annis completis, in Germaniam concessisset, resq; eius undecim ferè annis composuisset, in Italiam tandem pro recipienda imperiali corona rediit: & mortuo Iohanne XVII, uigore priuilegij auo suo Othoni Magno de inuestituris episcoporum concessi, Brunonem Saxonem, cognatum suum, pontificem creauit, qui Gregorius V post adeptum pontificatum dictus, Othoni benedictionē imperialem contulit, qua ille accepta in Germaniam reuersus est. Romani uerò indignè ferentes sibi pōtificem Saxonem, & Imperatori cognatum, datum fuisse: uix Imperatore Italiam egresso, Gregorium urbe eijciunt. qui cum aliquandiu in Hetruria substitisset, nec illum populus reuocaret, Othonem in Germaniam adijt. Interea Crescentius denuò consul confirmatus, rempub. arripit, muros urbis instaurat, molem Hadriani munit: ac Iohannem quendam natione Gręcum, episcopum Placentinum, non minus pecuniosum quàm doctum, pontificem creat. Otho hisce cognitis, ira concitus, copijs coactis urbem petit: eamq; obsidione cinctam ad tantam necessitatem redigit, ut populus Romanus fame compulsus, patentibus portis Imperatorem acciperet. Intromissus in urbem Imperator, pontificem atq; Crescentium ignominiosissima morte afficit, atq; Gregorium in sedem Barioneam restituit. Cum uerò Otho pro ingenij sui perspicacia atq; prudentia, quę tanta fuisse scribitur ut Mirabilia mundi diceretur, animaduerteret, non tantum Italos æstuare cupiditate Imperialis dignitatis, à Germanis ad se transferendę: sed & inter ipsos Germanos cum aliàs, tum uerò patre defuncto, inter Heinricū Bauarum aliosq; principes dissensiones exortas fuisse recordaretur: ipse, qui prole mascula careret, atq; Imperij maiestatē apud Germanos perpetuò durare cuperet, suffragante summo pontifice Gregorio, utpote principe Saxonici sanguinis, ex cōsilio principum Germaniæ sanctionem tulit de Imperatore à Germanis proceribus deligēdo: uidelicet, ut in futurum non per sanguinis successionem Imperij dignitas duceretur, sed per Imperij officiales, ut uocant, Imperator deligeretur. Quo uerò concordia in electione seruaretur, nominati sunt tres Germaniæ antistites, Ecclesiastici principes Imperij archicancellarij, Moguntinus ut rebus Germaniæ, Coloniensis ut Italiæ, Treuirensis ut Galliæ præessent, inq; ijs officia sua exercerēt. His additi sunt quatuor seculares, qui & ipsi munia sua Cæsari exhibent: Saxonum Dux, ut archimarschallus: Marchio Brandenburgēsis, ut camerarius: Palatinus Rheni, ut dapifer: Dux Bohemię, ut pincerna Imperij essent. Penes hos ius & arbitrium eligēdi Regem esse uoluit, ne quis (ut dixi) Imperatoriam maiestatem sibi ueluti hęreditariam uendicaret. Et tempore Othonis hac ratione institutionem electorum factam, autores tradidêre pleriq;: ut Martinus Polonus archiepiscopus Consentinus in suis Chronicis, Leopoldus de

Otho III, Mirabilia mundi dictus.

Officiales Imperij Electores constituti.

A dus de Babenberg de iuribus regni & imperij, cap. 2. sup. fol. 339. Rodolphus de Columna, cap. penult. sup. fol. 296. Albericus de Rosate in suo lexico, in uerbo, Electores. Marsilius Patauinus de trãslatione imperij, cap. 11. sup. fol. 236. Cusanus de Cõcordantia Catholica, lib. 3. cap. 4. sup. fol. 615. Antoninus historiæ suæ parte 2. tit. 16. cap. 4. Blondus Decad. 2. lib. 3. Platina in uita Gregorij V. Iacobus Bergomas in supplemẽto Chron. lib. 12. Albertus Crantz in metropoli. Nauclerus generat. 34. Abbas Tritemius in chronico Hirsaugiensi de Cunrado X. abbate. Cuspinianus in uita Othonis III. H. Mutius de Germanorum prima origine lib. 13. cum alijs recentioribus compluribus. Nec quenquam, qui ante tempora nostra de Electorum institutione quicquam scripserit, legere me memini, qui aliud prodiderit, quàm temporibus Othonis institutos fuisse, præter M. Iordanem, & Theodoricum Nyemum: quorum ille institutionem eorum ad tempora Caroli Magni refert, ut uidere est sup. fol. 300. & rursus fol. 306. hic uerò in Nemoris sui, antehac non editi, sed nunc per me publicati, cap. 31. ad tempora Cunradi Salici, dicens: quòd post obitum Heinrici sancti, principes Germaniæ ordinarint, ut in posterum Romanus princeps eligeretur per tres Ecclesiasticos & tres laicos nationis Germanicæ: & ijs discordantibus, per adiunctum ducem Bohemiæ.

Nyemi sententia de institutione Electorum.

In parte quæ Labyrinthus dicitur.

B Verùm ut Iordanis sententia, tanquam falsissima, refutatione minimè eget, quòd constet tempore Caroli Imperium per successionem, non electionem delatum fuisse: sic Theodorici sententia, cum cæteris (meo iudicio) facilè ad concordiam reducitur.

Nam cum Heinricus sanctus decessurus, principibus atque proceribus Imperij cõsulentibus, quem nam successorum dignum imperio iudicaret: Cunradũ Salicum cęteris prætulisset, & Cuno dux Francorum uehementissimè Imperium ambiret, ita ut inter se electores dissiderent: haud dubiè quibusdam uisum est, si Cunradus eligeretur, eam electionẽ magis ex uoluntate & dispositione Heinrici, quàm liberis principum suffragijs fieri: ne itaque contrario actu recens lata Othonis constitutio aboleretur, & principibus præiudicium crearetur, decreuêre Imperatorem non aliter nisi per imperij officiales eligendum: non quòd noui quid statuerent, sed authoritatem sanctionis sub Othone latæ confirmarent, & sic uerè prima electio Imperatoris per proceres Imperij post discessum Heinrici secundi accidit tempore Cunradi Salici.

Nam etsi Heinricus sanctus ab alijs antè citatis autorib. primus fuisse scribatur, qui per principes uigore sanctionis sub Othone factæ Imperator delectus fuerit: eius tamen electio nõ usquequaque secũdum cõstitutionem Othonianam, Nyemo facta fuisse uisa est, quòd (ut ipse ait) collateralis Othonis III. fuerit, & sic magis ex successione quàm electione rexisse uideatur. Id quod inde etiam appareat

paret: quod Heriberto Colonienſi archiépiſcopo, inſignia regni A tenente, Heinricus cæterorum uotis in ſe inclinantibus, ea uiolenter ab ipſo extorſerit, quaſi ad ſe iure hæreditario pertinerent. His itaq; conſideratis, non uſquequaq; Nyemus à cæteris diſſentire uidetur: imò in eadem ſententia cũ alijs eſſe. Sed de his ſatis. Vnicum ſaltem adijcio, annum quo hoc decretum ab Othone factum ſit, ab autoribus certò non tradi. Blondus loco prææallegato, factum eſſe ſcribit biennio ante mortem Othonis. Obijt autem, ſecundum Vrſpergenſis ſupputationem, anno milleſimo primo, quinto Cal. Februarij: qua ratione incideret hæc conſtitutio in annum 999. At Iacobus Bergomas, eam factam ſcribit anno 994. Platina uerò in uita Gregorij V, anno Chriſti M, ac ſecundo, promulgatã refert.

DE ERRORE EORUM, QUI INSTItutionem Electorum ſoli Gregorio V tribuunt.

Cap. II.

COMMVNIS ſcriptorum ſententia de inſtitutione Electorum, ut præcedenti Capitulo oſtenſum eſt, in hoc reſidet: eam ſub Othone factam. Hæc uerò accuratius perpenſa, in duas contrarias diuidi uidetur. Alij ſiquidem autores, eam ab ipſo Othone Imperatore, pontifice ſuffragante: alij autem à Gregorio pontifice (nulla Imperatoris uel procerum Germaniæ mentione facta) factam ſcribunt. Etſi uerò hæ ſententiæ diuiſæ, authoritate & numero ſcriptorum ferè pares uideri poſsint, B ſeparatim tamen ijs diligenter perpenſis, prior poſteriori ueritate ac rationum firmitudine præualebit. Nam ne attingam ea quæ Nicolaus Cuſanus lib.3.cap.4 de Concordantia Catholica ſup.fol. 616. contra ſententiam exiſtimantium hanc inſtitutionem pontifice autore inſtitutam, eruditè & uerè diſputat: oſtendens eam communi conſenſu Alemannorum & aliorum qui Imperio ſubiecti erant, non ſolius pontificis authoritate factam, licet ea acceſſerit: quomodo, ea quæ Blondus lib.3. Decade ſecunda ſcribit, cum aliorum ſcriptis conſentiunt? Ille namq; Gregorium quintũ reſtitutum, acerrimam de accepta à Romanis iniuria ultionem ſumpſiſſe refert, facta de electione Imperatoris ſanctione: Solis Germanis, qui inde Electores dicãtur, licere Imperatorem deligere. At alij, qui eandem ſanctionem ſoli Gregorio tribuunt, eam cõſentientibus Romanis ac uniuerſo clero factam tradunt: Iacobus Bergomas, & Abbas Tritemius. Sanè ſi uindictæ animo ſanctio eſt lata, perexiguus Romanorum conſenſus fuit.

Deinde qua ratione Blondus ſcribere potuit, hac ſanctione Gregorij quid iuris Romanis fuiſſe ademptum: cũ iam inde à temporibus Caroli Magni nihil iuris in Imperium habuiſſent, eo in Carolum eiusq; ſucceſſores pleno iure trãslato? Idq; ita fuiſſe, non opus eſt

A opus est longiore probatione. Refert ipse Blondus paulo antè historiam institutionis Electorum, Othone secundo defuncto, atque puero Othone tertio relicto, nō defuisse Romanos, atque inter hos maximè Crescentium Nomentanum, qui cōtenderint, à Romanis Italis'ue resumendum Imperium: sed Germanos, qui sententijs aliquantulū uariabāt, hac re cognita, Othoni tertio Imperiū detulisse. Quod si hæc diligentius ponderasset, uana ista somnia de uindicta Gregorij, historiæ suæ non attexuisset. Nam dum Romanos imperium resumere uoluisse, idque à Germanis Othoni delatum fuisse fatetur, nihil iuris penes Romanos fuisse ostendit. Minimè itaque uerisimilia à Blondo, eiusque sequacibus, de autore institutiōis Electorum scribi apparet.

Adhæc, eius opinionis autores plerique tradidêre: sanctionē istā à Gregorio, synodo cōgregata factam. quod itaque decretum de hac re nobis profertur? De alijs reb. minimis, nullaque memoria dignis, decreta pōtificū suo Decreto infarsijt Gratianus: cur hoc suppressisset? Aut itaque nulla de re tanta à Gregorio sanctio est facta, aut scelerate eam Gratianus prætermisit. Verùm prius altero uerisimilius uidetur, cum, qui in minimis usque adeò diligens est, nec maiora neglecturum fuisse, meritò præsumi debeat.

Sed quid hisce leuioribus immoror? Refellitur sententia hæc, B clara & irrefutabili authoritate Innocentij III. c. uenerabilem. ext. de elect. & electi potest. ubi scribens ad Bertholdum Zaringiæ ducem, de potestate electoribus concessa, sic inter cætera ait: VERVM illis principibus ius & potestatem eligendi regem in Imperatorem postmodum promouendum, recognoscimus (ut debemus) ad quos de iure & antiqua consuetudine noscitur pertinere, præsertim cum ad eos & potestas huiusmodi ab Apostolica sede peruenerit, quæ Romanum Imperium in personam magnifici Caroli, à Græcis transtulit in Germanos. Hic pontifex autoritatē eligendi Imperatoris in Electores, non ui uel autoritate sanctionis Gregorianæ translatā, sed uigore trāslationis Imperij in Carolum factæ, scribit. Quòd si Gregorius huius institutionis autor fuisset, hauddubiè tantam rem pontifex, qui alioqui ex musca elephantem gignere consueuit, minimè dissimulaturus fuisset.

Vera itaque ac firma est sententia, uolentium hanc institutionem consilio principum Germaniæ ab Othone factam, suffragante pontifice. quod & ipse Tritemius in suo Hirsaugiensi chronico aliqua ex parte uelle uidetur, dum inquit: Gregoriū sanxisse synodo congregata, Romanis consentientibus, & clero, Romanum imperium debere permanere apud Germanos, perpetuis futuris tēporibus: ita ut principes per Othonem deputati, habeant ius & potestatem eligendi Imperatorem. Vides itaque & Tritemium, quantumuis hanc sanctionem pontifici tribuat, fateri tamen, principes ad tan-

tam dignitatem ab Othone, non à pontifice deputatos. A

Nec Platinam, quantumuis institutionem seu sanctionem hanc Gregorio pontifici tribuat, admodum à nostra sententia abesse uidetur, dum de Gregorio scribit: Is (inquiens) cognita Imperij imbecillitate, uarietateq; fortunæ, quo diutius apud Germanos summa potestas remaneret, illeq; cæteris præesset qui uirtute & dignitate cæteris præstaret, sanctionem retulit, haud abnuente Othone de Imperatore deligendo, &c.

DE AUTHORIBUS QUIBUSDAM recentioribus, qui institutionem Electorum minimè temporibus Othonis, sed longè pòst inductam esse arbitrantur.

Cap. III.

QVAE precedētibus Capitulis de ordinatione Electorum dicta sunt, ea ad summam propositi nostri parum facere uidentur. Siue etenim à Gregorio, siue ab Othone ordinatio ea inducta fuerit, Electoribus in utramq; partem originis suæ antiquitas constabit. Nos tamen cum alteram sententiam alia ueriorem iudicaremus, breuibus, quam earum probaremus, indicandum duximus. Nunc uerò propius ad rem ipsam, ob quā hic labor susceptus est, accedemus: ac recensebimus eos authores, qui communi sententia tanquam falsa relicta, electorum dignitatem longo tempore post Othonem cæpisse arbitrantur. Inter eos, primos fuisse inuenio: Iohannem Stabium, D. Maximiliani Cæsaris mathematicum & historicum, uirum lōgè eruditissimum, & Comitem Nuenarium, unà cum Iacobo Speigelio Selestadiensi: quorū hic in, Annotationib. suis ad Guntheri Ligurinū lib. primo, enarrans locum, ubi describitur conuentus principum, ad eligendum nouum regem defuncto Cunrado, ad uersiculos hosce: B

(Margin: Iohannes Stabius, Comes Nuenarius.)

— orbaq; regni
Teutonici sedes, Cunradi morte uacabat:
Acturi sacra de successore corona,
Conueniunt proceres, totius uiscera regni, &c.

Vides, inquit, neque hic obseruatam sanctionis Gregorianę formulam, de eligendo Imperatore latam, à paucis principibus, cuius Itali & pleriq; alij exteri scriptores meminêre, mirè interim nostrorum annalibus silentibus. proinde uel cōmentum fuit Italorum, ut pleraq; alia: Ioannes Stabius animaduertit, Nuenaris comes recipit. uel, ut ego puto, non probata tunc à cæteris principibus Germaniæ, aut saltem non perpetua. Sed & Sabellicus, prudens & diligens scriptor, fatetur se parum compertum habere, fuerint ne tunc primùm creati, qui Imperatorem eligerent: an postea res inducta sit. dissentit à nobis Munsterus. Ex quibus uerbis Spiegelij liquidò apparet, cùm alios citatos, tum uerò ipsum, ideo à cōmuni opinione reces-

(Margin: Sabellicus.)

A ne recesſiſſe, quod non ſeptem Electores ad deligendum nouum Imperatorem,ſed plures conueniſſe, apud authores inuenerint.

Horum ſententiæ proximè acceſsit Ioannes Auentinus, uir ſolidę eruditionis, & rerum antiquarum indagator ſagacißimus: qui libro quinto Annaliũ Boiorum,fol.505.morte Othonis tertij commemorata,de ſeptem uirorum inſtitutione ſcribit in hęc uerba: De ſeptemuiris & primarijs Heptarchijs, qui ſibi deligendi Imperatoris Romani,Germaniciq́ꝫ,partes nũc ſumunt,nihil penitùs,ne uerbo quidem uno, neque Hermannus,neque Romerius,neque Sigebertus, neque Otho noſter, Guntherus ue poeta,& cæteri quique proximi horum temporum grauiſsimi diligentiſsimiq́ꝫ ſcriptores ullam mentionem faciunt:profectò non omiſſuri tantam rem,ſi,ut i noſtro ſeculo ſunt,illa tempeſtate principes illi, conſtituendi Cæſaris legem ac prærogatiuam accepiſſent. Res aliter eſt, nempè longo poſt tempore inſtituta, filios ſemper parentibus, proximos ſanguine & affinitate in demortuorum locum ſucceſsiſſe, ab omnibus communiter ducibus, dynaſtis, ſatrapis, epiſcopis, præſulibus,ciuibus,populo Italiæ, Galliæ, Germaniæ,deſignatum eſſe rectorem: uſus tum rerum magiſter indicat. Ego illos demum poſt fata Friderici ſecundi inſtitutos, & à Gregorio X. pontifice max. confirmatos eſſe,compertum habeo.

Ioannes Auentinus.

B Poſt Auentini annales editos, Onuphrius Panuinius, Auguſtinianæ ſectæ frater, citra controuerſiam monachorum qui longo tempore uixêre, antiquitatis peritiſsimus, ut huius rei ueritatem erueret,proprium librum de Comitijs Imperatorijs ſcribẽdum ſuſcepit.In quo primùm, rationibus in medium adductis, receptam de inſtitutione Electorum ſententiam conuellere:deinde ueterum grauiſsimorũ authorum teſtimonijs hinc inde accumulatis, oſtendere nititur,eandem à temporibus Othonis III, uſque ad tempora Friderici II.fuiſſe creandi Cæſaris formam,quæ ante ipſum ab obitu uſq́ꝫ Ludouici IIII,filij Imperatoris Arnulphi,ſeruata fuiſſet:nimirum,ut rex Germaniæ,uel Imperator, ab omnibus ſaltem regni Germanici principibus, tam Eccleſiaſticis quàm ſecularibus, qui ideo Imperij Principes appellabantur,eligeretur:in eam tandẽ concedens ſententiam, ut cum Auentino ſtatuat, hanc inſtitutionem exortam fuiſſe ſub Gregorio X Placentino, circa tempora comitiorum, quibus poſt longum Imperij interregnum Rodolphus Habſpurgicus rex appellatus fuit, à cuius rationibus & argumẽtis recẽſendis ideo abſtineo, quod ſingula ſeparatim excutere,& ad ea ſimili ratione reſpondere cõſtituerim.Nec plures eius ſententię ſectatores nomino,quod nullius ſcripta, præterquam unius uiri doctrina & antiquitatis cognitione ſuſpiciendi, me legere contigerit, qui nouam hanc ſententiam amplexus fuerit, eiq́ꝫ quid,non uiſum uel cogitatum à Panuinio,addiderit. Tanto hic in huius rei inue-

Onuphrius Panuinius.

ee 2 ſtigatione

ſtigatione ſtudio atq; labore uerſatus eſt. Quare eius rationib. refutatis, alijs quoq; ſatisfactum fore ſpero. A

RATIONES ET ARGUMENTA QUIbus contra autorum qui præcedenti Capite memorati fuêre, ſententiam oſtenditur, certos Electores non tantum ante tempora Rodulphi, ſed & ante tempora Friderici fuiſſe.

Cap. IIII.

CUM ergo communis authorum ſententia de inſtitutione Electorum non tantum in dubium reuocetur, ſed & argumentis & rationibus undiq; conquiſitis & coaceruatis impugnetur, ordo ac rei neceſsitas exigere uidetur, ut antequam ad contrarias ſententias & rationes deſcendamus, ſententiam noſtram certis quibuſdam rationibus ac argumentis muniamus, deinceps ad aduerſariorum ſententiam impugnandam refutandamq; procedamus. Id itaq; facturi, aduerſarioru ſententiam, exiſtimãtium uſque poſt tempora Friderici reges uel Imperatores ab uniuerſis Germaniæ proceribus eligi ſolitos, & Electores principibus poſt tempora Fridcrici ſecundi, idq; quidem tempore Rudolphi Habſpurgici inſtitutos, falſam, ac à ueritate hiſtorica penitus alienam eſſe cenſemus: quin imò multo ante tempora Friderici (Deo dante) fuiſſe Electores, oſtendemus.

Quia uerò præcipuas atq; grauiſsimas ſententiæ noſtræ rationes, ex memorabili atq; decantata illa epiſtola decretali Innocentij tertij, incipiente, Venerabilem, ext. de Elect. & electi poteſt. deſumemus, quę à Canoniſtis (ut uocantur) materię Electorũ tanquam propria ſedes eſt deſtinata, ut alijs materijs aliæ ſedes. Ideo operæ precium cenſemus illam decretalem hic præmittere, ut quilibet lector ea ob oculos poſita, uideat quàm uerbis ipſius atq; ſententiæ conſona ſint ea, quę inde tanquam ex pharetra quadam munimina ſententiæ noſtræ, depromemus. Cum autem Magiſter Petrus Beneuentanus, ſubdiaconus Innocentij, decretalem iſtam famoſiſsimam (ut canoniſtę loquuntur) in compilatione Decretalium, ut & alias pleraſq; mutilarit, & eam nobis uir eruditione uirtute ac pietate clariſsimus Amandus Potgieſſerus I. V. Doctor, olim in Italia ſtudiorum noſtrorum conſors ſuauiſsimus, nunc celebratiſsimi iudicij Cameræ Imperialis aſſeſſor, ante triennium integram communicarit, eam ita hic ſubiungemus, nõ tantũ hac de cauſa quã diximus, ſed & quò cum inter illas decretales referatur (teſte Alberico de Roſate in ſuo Dictionario, in uerbis Electio imperatoris) in quibus pontifices falcem in alienam meſſem miſerunt, hi qui eam ſua explicatione aliquando pro Imperij maieſtate ornandam duxerint, ea integra in ſuis meditationibus iuuari queant, uerba eius hæc ſunt. B

IN-

INNOCENTIVS III. PONTIFEX,
Bertholdo Zaringiæ duci.

A

ENERABILEM fratrem nostrum Saltzburgensem archiepiscopum,& dilectum fratrem abbatem de Salamona, & notabilem uirum marchionem Orientalem, quorundam principum nũcios ad sedem Apostolicam destinatos benignè recepimus,& eis beneuolam duximus audientiam indulgendam: literas quoque quas per eos quidam nobis principes destinarunt, diligenter perlegi fecimus,& quæ cõtinebantur in eis notauimus uniuersa. Inter cætera uerò quæ dicti principes per easdẽ nobis literas intimarunt, hac pręcipuè obiectione usi sunt; dicentes: quòd uenerabilis frater noster Prænestinus episcopus, Apostolicę sedis legatus, aut Electoris gessit, aut cognitoris personam. Si electoris, in messem alienam miserit falcem suam:& electioni se ingerens, principum derogauerit dignitati. Si cognitoris, absente altera partium
B uidetur perperã processisse, cum ea citata non fuerit,& ideò non debuit contumax iudicari.

Verùm nos, qui secundum Apostolicum sollicitudinis officium sumus singulis in iusticia debitores: sicut iusticiã nostram nolumus ab alijs usurpari, sic ius principum nobis nolumus uendicare. VERVM illis principibus ius & potestatem eligẽdi Regem & Imperatorem postmodum promouendum recognoscimus (ut debemus) AD quos de iure & antiqua consuetudine noscitur pertinere. presertim cum ad eos & potestas huiusmodi ab Apostolica sede peruenerit, quæ Romanum Imperium in personam magnifici Caroli à Græcis trãstulit in Germanos. Sed & principes recognoscere debent,& utiq; recognoscunt, sicut ijdem in nostra recognouere præsentia, quòd ius & authoritas examinandi personam electam in regem,& promouendũ ad Imperium, ad nos spectat, qui eam inungimus, consecramus & coronamus. Est enim regulariter & generaliter obseruatum; ut ad eum examinatio personæ perti-

neat,ad quem impositio manus spectat. Nunquid enim si A principes non solum in discordia, sed etiã in concordia,sacrilegum quemcunq;, uel excommunicatum, tyrannum uel fatuum,hęreticum'ue in regem eligerent, aut paganũ, nos inungere,cõsecrare,ac coronare hominem huiusmodi deberemus? Absit omnino.

Obiectioni ergo principum respondentes,asserimus: quòd legatus noster episcopus Prænestinus, approbando in Christo filium nostrum regem Othonem,& reprobando Philippum ducem Sueuiæ, nec Electoris gessit personam,iuxta quod nobis per literas suas quidam principum exponebant: utpote qui nec fecit aliquem eligi,nec elegit: & sic electioni se nunquam ingessit,nec cognitoris personam exhibùit,cum neutrius electionẽ (quo ad factum eligentium) confirmandam duxerit, aut infirmandam: & sic ius principum nullatenus usurpauit, aut uenit contra illud. exercuit autem denunciatoris officium,quia personã ducis eiusdem denunciauit indignam, & personam ipsius B regis denunciauit idoneam,quo ad imperium obtinendũ, non tam propter studia eligentium, quàm propter merita Electorum: quamuis plures ex illis qui eligendi regem in Imperatorem promouendum,de iure ac consuetudine obtinent potestatẽ, consensisse perhibeantur in ipsum regem Othonem:& ex eo quòd fautores Philippi, absentib. alijs & contemptis,ipsum eligere præsumpserunt, pateat eos perperam processisse: cum explorati sit iuris,quòd electioni plus contemptus unius,quàm contradictio multorum obsistat. Vnde priuilegium meruerunt amitttere,qui permissa sibi abusi sunt potestate: quia huiusmodi iniuria non obstante,cæteri uti poterant iure suo. Et quoniã dux prædictus,nec ubi debuit,nec à quo debuit coronatus unctionem accepit: memoratus uerò rex & ubi debuit,uidelicet Aquisgrani: & à quo debuit, scilicet à uenerabili fratre nostro Coloniensi episcopo,recepit utrumq;. Nos ergo non Philippum,sed Othonem,reputamus & nominamus regem,iusticia exigente. In reprobatione priuata,Philippi ducis Sueuiæ propter manifesta impedimenta personæ, non accusatione,sed cõdemnatione potius fuit opus: quia

non

A non accuſatione,ſed condemnatione indigent manifeſta. Quando autem uota principum in electione diuiduntur poſt admonitionem & expectationem,alteri partium fauere poſſumus,& maximè poſtquã à nobis unctio & conſecratio & coronatio poſtulãtur, ſicut utraq; pars à nobis multoties poſtulauit,ex iure patet pariter & exẽplo.Nunquid enim,cum principes admoniti & expectati, uel non potuerunt,uel noluerunt in unum propoſitum conſentire:ſedes Apoſtolica aduocato & defenſore carebit? eorũq; culpa ipſi redundabit in pœnam? Sciunt autem principes, & tua nobilitas nõ ignorat,quòd cum Lotharius & Conradus in diſcordia fuiſſent electi, Romanus pontifex Lotharium coronauit,& imperium obtinuit coronatus, eodem Cunrado tum demum ad eius gratiam redeunte. Nos ergo per nuncios principũ memoratos, eos duximus commonendos:ut quemadmodum nos à iuribus ipſorũ ceſſamus, ſic ipſi contra ius noſtrum ſe nequaquam iniu-
B rioſos oſtendant:ſed à præfato duce, iuſto quidem iudicio reprobato,recedant, & præfato regi Othoni non abnuãt adhęrere:niſi tum demũ,cum contra perſonam eius, uel factum, legitimum aliquid obiectum fuerit,& oſtenſum. Sunt enim notoria impedimenta ducis Sueuię, ſcilicet excommunicatio publica;periuriũ manifeſtum, & perſecutio diuulgata,quam progenitores eius & ipſe præſumpſerũt in Apoſtolicã ſedem & alias Eccleſias exercere. fuit enim à bonę memorię Celeſtino papa prędeceſſore noſtro, propter inuaſionẽ & deuaſtationem patrimonij beati Petri,commonitione ſæpius præmiſſa,publicè & ſolenniter uinculo excõmunicationis innodatus,cum in Tuſcia moraretur,quod ipſe poſtmodum recognouit,dum per nuncium ſuum ab ipſo prædeceſſore noſtro abſolutionis beneficium poſtulauit:& poſtquam à Sutrino epiſcopo, quem cũ abbate ſancti Anaſtaſij pro liberatione uenerabilis fratris noſtri,Salernitani archiepiſcopi nos in Teutoniam miſeramus,contra formam mandati noſtri, de facto ſolummodo, quia de iure non potuit, poſt ſuam electionem apud Vuormaciã occultè ſe fecit abſolui. Vnde patet,quòd excommunicatus, fuit electus: & uidetur non immeritò,

1 Impedimentum, Excõmunicatio.

Epiſcopus Sutrinus natione Teutonicus Philippũ abſoluit, unde à papa deponitur: Vrſperg. & Nauclerus gen. 40.

quòd adhuc excommunicationis sententię sit innodatus, A cum prædictus episcopus eum authoritate sua non posset absoluere, authoritate uerò nostræ legationis nec plus nec aliter hoc licuit ipsi, quàm quando ei fuerat ab Apostolica sede concessum. Ex eo enim excommunicationis sententiæ subiacere creditur manifestè, quòd cum perfidus Marquardus Dei & Ecclesiæ inimicus, cum uniuersis fautoribus, tam de Teutonicis, quàm de Latinis excõmunicationis uulgatę uinculis, suæ iniquitatis meritis astrictus (sicut etiam uobis per literas nostras, directas per Petrũ iudicem Placentinum, ipsius Philippi nuncium, intimasse meminimus, quas ad ipsius Philippi audientiã credimus peruenisse) ipse nihilominus, quamuis id non tantum ex relatione ipsius iudicis, sed & per publicam famam ad noticiam eius deuenerit, eidem excõmunicato non solum cõmunicat, sed eum in malitia sua fouet, & per nuncios & literas suas exacuit furorem ipsius, ut charissimum in Christo filium nostrum Federicum regem Siciliæ, illustrem nepotem eius, quem iam hæreditate paterna priuauit, adhuc priuet B possessione materna. Idem etiam contra proprium iuramentum, super quo nec cõsilium à sede Apostolica requisiuit, ambitionis uitio, regnum sibi usurpare præsumpsit, non aliũ causa necessitatis in regem eligere, quod utrumq; tolerabilius uidetur, cum super illo iuramento sedes Apostolica prius consuli debuisset, sicut & eam quidã consuluêre prudenter, apud quam ex institutione diuina plenitudo residet potestatis.

Hic Marquardus cognomento Anuuyler, ab Heinrico Dux Rauennæ & Marchio Anconitanus constitutus, eo defuncto uerbis quidem tutorẽ Friderici se professus, re autẽ ipsa uiam ad regnum occupandum affectans: hostis regni ab Innocentio tertio, & Cõstantia matre Friderici est iudicatus. De quo Collenutius in historia Neapol. in uita Friderici, statim sub initium.

II *Periurium manifestum.* Nec ualet ad plenam excusationem ipsius, si iuramentum illud dicatur illicitũ: cum nihilominus super eo nos consulere debuisset, quam contra ipsum propriã temeritate uenire, illo præsertim exemplo: quod cum Gaboanitæ à filijs Israel per fraudem surripuerunt iuramentum, cognita fraude, noluerunt contra illud sua temeritate uenire. Vtrum uerò dictum iuramentum licitum sit, an illicitum, & ideo seruandum an non seruandum extiterit, nemo sanæ mentis ignorat, ad nostrum iudiciũ pertinere. Quod

III *Impedimẽtũ. Persecutio Ecclesiæ.* autem Philippus de genere persecutorũ extitit, principes non credimus dubitare: cum Henricus, qui primò de genere hoc

A re hoc Imperium accepit, bonæ memoriæ Paschalem papam prædecessorem nostrum, cum episcopis & cardinalibus multis Romanorum præsumpsit captiuare. Fridericus uerò pater ipsius Philippi, contra felicis recordationis Alexandrum papam, prædecessorem nostrum, longo tempore schisma fouit: Heinricus frater ipsius Philippi, qualiter se habuerit circa interfectores sanctæ memoriæ Leodiensis episcopi, quem ipse prius coegerat exulare, Cunradum, qui Hostiensem episcopum ceperat, satis nostis. qui & qualiter uenerabilem fratrem nostrum Auximonensem alapis cædi fecerit, & pilos de barba eius auelli, & tractari eum in pluribus inhonestè, qualiter quoq; quosdam Romanæ ecclesiæ familiares naso fecerit mutilari, qualiter prędictum Salernitanum archiepiscopum captiuauit, & quosdam uiros Ecclesiasticos flāmis torreri fecit, quosdam uerò in mari submergi, ad tuam & aliorum Principum audientiam credimus peruenisse. Insuper si prædi-
B ctus Dux (quod absit) Imperium obtineret libertas in electione periret, & Imperij obtinendi decæterò cęteris fidūcia tolleretur. Nam si, prout olim Fridericus Cunrado, uel Heinricus postmodum Friderico, sic nunc Fridericus Philippo, uel Philippus Heinrico succederet: uidereť imperiū non electione, sed succesione deberi, pręsertim cū multi principum ex Imperio æquè sint nobiles & potentes, in eorum præiudiciū redundaret, etsi non nisi de domo ducum Sueuiæ uideretur aliquis ad Imperium assumendus. Cum ergo nos flecti à nostro proposito nulla penitus occasione possimus, sed in eo potius firmissimè persistamus, & tu nobis sæpe per literas tuas duxeris suggerendum, ut eidem duci nullatenus faueremus: nos te monemus & exhortamur in Domino, & per Apostolica scripta mandamus, quatenus sicut de gratia nostra confidis, & nos de tua deuotione speramus, decæterò à præfato duce recedas: omnino non obstante iuramento, si quod ei ratione regni fecisti, cum (eo quantum ad obtinendum Imperium reprobato) iuramentum huiusmodi non debeat obseruari. Prædicto uerò regi Othoni, quem nos (disponente Domino) ad coronam Imperij disponimus euocare, patēter adhæreas;

Imperium electione, nō successione cōstat.

hæreas,& potenter, ut cum ei ad monitionẽ noſtram ad- A
hæſeris,inter primos gratiam & beneuolentiam eius obti
nere præcipuè merearis,ad quod pro tuæ nobilitatis amo
re operam dabimus efficacem.

Sic itaq; hac Decretali præmiſſa,nihil uel de occaſione uel autho re eius, uel principe ad quem ſcripta eſt, dicẽdũ nobis arbitramur: quod qui hæc ſcire uelit,ea ab hiſtoricis, maximè uerò Vrſpergẽſe petere poſsit. hoc ſaltem monemus, eam ſcriptã eſſe circiter annum Domini milleſimum ducenteſimum, decem annis antè quàm Fridericus iunior ad Imperiũ peruenit, ſecũdum ſupputationem Vrſpergenſis: quo rectè notato, quilibet facilimè perſpiciet, ante tempora Friderici ius eligendi non penes uniuerſos, ſed certos quoſdam principes Germaniæ fuiſſe. Ita ſiquidẽ pontifex dicit: VERVM « illis principibus ius & poteſtatem eligendi regem,in Imperatorem « poſtmodum promouendum, recognoſcimus, ut debemus, ad « quos de iure & antiqua conſuetudine noſcitur pertinere. «

Rectè ſingula hæc uerba ponderentur, & ea firmamenta immobilia noſtræ ſententiæ eſſe perſpicientur. Initio ſiquidem, dum dicit, ILLIS principibus: non uult omnes uel uniuerſos intelligi. & dum adijcit, AD quos: orationẽ ad certos quoſdam, & ſpeciales reſtringit. Id quod communis dicendi conſuetudo docet, & Iureconſulti B de relatiui natura reſtrictiua tradidêre, in l. ea tamen adiectio. de legat. 3. l. à filio. §. teſtator. §. ſeq. de alim. leg. l. nam quod liquidò. ff. fin. de penu leg. c. fin. de cler. non reſid. Bart. & Dd. in l. omnes populi. de iuſticia & iure. Bald. in l. præcipimus. in prin. C. de appellat. Aretinus in §. ius autem ciuile. Inſtit. de iur. nat. gen. Iaſon §. omnium. nu. 24. Inſtit. de act. cardin. Clem. 2. in prin. de ſtatu monachorum. & Clem. 1. quæſt. 9. col. 4. de foro compet. Abbas c. ego. de iureiur. Alexan. conſil. 46. col. 2. uol. 1. & conſil. 207. col. 2. uol. 3. Socinus conſil. 188. uiſa bulla Pauli, col. 3. uerſic. ex quibus uidetur inferri. Aretinus l. ſi quis duobus. C. de impub. ſubſtit. Dd. & Iaſon in l. cunctos populos. C. de ſumma trinit. Ac ut in hoc §. numerum Electorum ad certos coarctat, ſic quoque paulo pòſt in §. obiectioni. uerſic. exercuit. ubi dicit, Quamuis plures ex illis qui eligendi regem, in Imperatorem promouendum, de iure ac conſuetudine obtinent poteſtatem.

Relatiuum Qui reſtrictiuum.

Nec exiſtimandum, quòd ſine cauſa Innocẽtius hanc reſtrictionem geminarit: ſed ſingulari emphaſi bis eam inſeruit, ut oſtẽderet non uniuerſis, ſed certis eligendi ius competere. Verba ſiquidem geminata ſemper quid energiæ maioris, quàm ſimpliciter & ſemel prolata, habent, & augmentum operari conſueuêre. Iureconſulti dixerunt in l. baliſta. ff. ad Trebel. l. ſi mulier. C. ad Velleian. l. generali. §. non ſolum. ff. de uſufruct. leg. notatur per Gloſs. magnam ad fin.

Geminata uerba.

A fin.in l.4.§.quæsitum.ff.si quis cautionibus. De quo latius per Romanum in l.si uerò. §.de uiro. in 12. charta. ff. solut. mat. Similibus quoq; restrictius ac penè iisdem Innocentius quartus, in sua decretali, qua Fridericum secundũ, anno post decretalem Innocentij tertij editam, plus quàm quadragesimo, anathemate notat, circa finẽ utitur dicens: ILLI autem, ad quos in eodem imperio, Imperatoris spectat electio, eligant liberè successorem.

Ex quibus denuò quilibet conijcere potest, pontifices tam sollicitè uerbis limitatiuis uel restrictiuis (ut uocãt) usuros minimè fuisse, si (quod Onuphrius existimat) ius eligendi Imperatorẽ ęquè ad omnes spectasset: nec certi quidã fuissent, qui præ cæteris hanc prę eminentiam habuissent. Quare etiam glossa ibidem rectè hos principes qui nũc Electores sunt, eorum nominib. expressis ibi intelligi tradit. Quinetiam ad confirmationem præcedentium, uidelicet quòd hæc uerba (AD quos de iure & antiqua consuetudine) sint restrictiua, ac intelligenda de septem Electoribus, facit constitutio celebratissimi acerimiq; iurium Imperij propugnatoris Ludouici Bauari, relata, & de uerbo ad uerbum posita apud Albericum de Rosate l.bene à Zenone.C.de quadriennij præscript. ubi iisdẽ uerbis utitur. cum tamen certo certius sit, eo tempore Electores fuisse.

B Verba cõstitutionis antea cum ἀναμνήσει mea impressæ sic habent: Licet iura utriusq; Testamenti manifestè declarent, Imperialem dignitatem & potestatem immediatè in filio Dei ab antiquo processisse, & Deum per Imperatorem & reges mundi iura humano generi apertè tribuisse, & quòd Imperator ex sola electione eorum AD quos pertinet, uerus efficitur Imperator, nec alicuius alterius eget confirmatione. & in decreto edito aduersus papę Iohannis 22. bullam: quod extat apud Nauclerum generatione 45. in secunda obiectione, similiter inquit: PER suos processus cassauit ac annullauit electionem de nobis factam, & nos postea non potuisse administrare iura Imperij, sed quod administratio pertinebat ad ipsum, quia omnia sunt contra iura Imperij, & contra iura ac libertates eorum, ad quos uacante Imperio pertinet electio, & contra iura & libertates principum Alemanniæ, & subditorum Imperij, &c. An non iisdem uerbis, quibus Innocentius III & IIII usi fuère, & Imperator Ludouicus IIII eo tempore utitur, cum iam certum fuit Electores esse? Cum ergo hæc uerba in Cõstitutione Ludouici ad certos referantur, quare & in Decretalib. pontificum referri nõ debebunt? Non est siquidem nouum, ut priores leges ad posteriores trahantur, & econtrà. l. non est nouum, cum legib. sequentibus, ff.de legib. & Senatuscon.

Secundò & hoc notetur, quòd pontifex ad Bertholdum Zaringiæ scribat, qui & ipse princeps Imperij fuit, isq; non minimus: sed tantæ authoritatis atq; potentiæ: ut rex Romanorum electus fuerit,

rit, licet postea Philippo cesserit. Si itaque penes omnes ac uniuersos A
ius eligendi fuisset, ratio loquendi ac proprietas sermonis postulasset, eum æquè numero eorum includi, ac alios, per hæc uel similia uerba: VERUM uobis principibus, &c. recognoscimus. nunc autem per hæc uerba, ILLIS principibus ad quos: magis excludi quàm includi uidetur. Nec solum id ex istis uerbis quæ allegauimus, sed & alijs omnibus quæ agunt de Principibus iure eligendi insignitis apparet. ita namque concepta sunt, ut neutiquam Bertholdum ducem comprehendant. Vulgaris uerò Iureconsultorum regula est: unius inclusionem esse alterius exclusionem, & econtrà. l. cum prætor. ff. de iudicijs. l. cum ita. ff. de condit. & dem. l. Pomponius. §. sed etsi is. ff. de procurat. l. maritus. C. de procur. l. quod Labeo. ff. de compens. l. cum de lanionis. §. cui fundum ff. de fundo instruct. & c. qualis. 25. dist.

Tertiò, hisce accedit authoritas Friderici Aenobarbi, qui apud Radeuicum lib. 3. cap. 16, Germaniæ episcopis cum commonentibus, ut debitam reuerentiam pontifici exhiberet, ita respondit: "Debitam patri nostro reuerentiam libenter exhibemus, liberam Imperij nostri coronam diuino tantũ beneficio ascribimus: ELECTIONIS primam uocem Moguntino archiepiscopo, deinde quod superest cæteris secundum ordinem principibus recognoscimus: re- B galem unctionem Coloniensi: supremam uerò, quæ Imperialis est, summo pontifici quid. quid præter hæc est, ex abundanti est, à malo est." Hîc expressè etiam apparet, ius eligendi nõ uniuersis, sed certis quibusdam deferri: Moguntino scilicet, & cæteris secundum ordinem. Quæ uerò uis particulæ Cæteri, sit, non est obscurũ. nam Grãmatici quidẽ, teste Linacro lib. 1. de structura Latini sermonis, tradidêre, eam, ut & uoce Alter, Alius & Reliquus, esse è numero dictionum partitiuarum, quæ aliquos ex multis significet. Iuris uerò interpretes tradidêre, eã esse repetitiuam similium: id est, appellatione Cæterorũ uenire ea quæ sunt similia expresis. Glossa in l. non solum. §. cæterum. in uerbo Cæteros. & ibi Bart. ff. de procurat. Gloss. in l. si fugitiui. C. de seruis fugitiuis. & in c. deinde. 26. distinction. Bartholomeus Socinus in l. 1. ff. quis & à quo appelletur. Iason in l. quæcunque. nu. 27. de officio eius cui mandata est iurisdictio.

Cæteri dictio.

Iacobus de Ardizone Azonis discipulus.

Quartò adiungo præcedentibus, testimonium Iacobi de Ardizone, uetustissimi feudistę, ac Iureconsulti clarissimi, qui se Azonis discipulũ fuisse ipsemet fatetur: & ut ex ipsius scriptis apparet, Friderici secundi tempora attigit. Hic in sua Summa feudali, sub finem tituli de Successione feudi, quæst. 30. An Imperator possit transmittere Imperium ad hæredes, etiam expressè ac clarè dicit: quòd quidam principes (non uniuersi, uel omnes) Imperatorem eligant. Quia autem tota quæstio ista à nostro proposito non est usque adeò aliena,

A aliena, totum locum ascribere libet.

Item Imperator non transmittit Imperium ad hæredes per successionem: quia defertur electione, & non successione. ut in tit. ext. de electione & elect. potest. c. uenerabilem. §. insuper si prædictus. & in tit. ext. de pact. c. accepimus. Et à Deo hominibus mittitur, ut C. de ueteri iur. enucle. l. 2. §. quia uerò imperialem. & in l. 1. in prin. in auth. de fide instr. §. 2. in authen. cōstit. quæ de digni. §. penult. in fin. in authen. In medio litis non fieri fac. iuss. §. 1. in authen. de consulibus, in fin. Et ab ipso imperialis corona imponitur. Vt in authen. de moderatione Hellesponti. §. hanc. Et dicitur Imperialis fortuna, in auth. de consulibus, in fin. C. de iur. ueter. enu. l. 2. §. quia uerò imperialē. Imperiū tamen semper dicitur esse: ut in auth. quomodo opor. episcopos. §. quæ igitur. Et in numero senatorum cōnumeratur, ut C. de digni. l. ius senatorum: quia senatores sunt pars corporis principis, ut C. ad l. Iul. maiest. l. quisquis. in prin. Et iure Imperatoris non utitur, nisi susceperit insulam Imperialem. C. de quadrien. præs. l. ult. in fin. in authen. de consulib. in fin. quæ à Deo imponitur, ut in authen. de moderatione Hellesponti. §. hanc. Vnde uidetur, quòd ad posteros hæredes nō trāsmittat. argumen. C. de aduo. diuer. iud. l. petitionem. Nam & episcopus eligitur: in authen. de sanctis episcopis. §. 1. 2. & 3. & omnis dignitas & officiū,
B ut ff. de decre. ab ordi. fac. l. 1. et ut notaui in summa, C. de decurio. §. sexto. Nam & præses creatur ab ordine, & in ordine eorum remanet, ut ff. quando ap. sit. l. 1. §. solent. in fin. Et ita potest dici de principe, ut eligatur à senatu. & arg. C. de offi. præfec. l. 2. ut hodie à principibus eliguntur uel suffragio populi, ut in Institu. de iur. nat. §. sed quod principi. argumen. ff. de offi. quæst. l. 1. Sed uidetur quòd ipse princeps potuerit olim sibi eligere successorem, ut in Decretis distin. 63. c. in synodo congregata. & in decret. 23. distin. in nomine
» Domini, in medio. SED hodie quidem principes eligunt Impera-
» torem, qui potestatem eligendi ab Apostolica sede acceperunt: sed examinatio, promotio, unctio, consecratio, coronatio, & manus impositio, ad dominum Papam spectant: ut in tit. ext. de elect. & elect. potest. c. uenerabilem. §. 1. & 2. Vnde & dominus papa ex causa poterit ipsum deponere: ut in authen. de defen. ciui. §. non habente. ut in tit. de sac. & for. fide. c. fidelitatis. & c. alius item Romanus. & argu. ff. de reg. iur. l. eius est nolle. argum. C. de off. præfect. præt. l. si quos. in authen. de mand. prin. §. festinabis, in Lombard. de off. iud. l. fin. Quòd successione deferatur, est argu. C. defun. patri. l. hi quibus. in Institu. de dona. §. sed primus quidem. in auth. ut defunc. seu fune. §. si uerò etiam quodam. Nam & Imperator Carolus fuit pater Pipini Imperatoris: Pipinus Imperator fuit pater alterius Caroli Imperatoris, & iste Carolus fuit pater Ludouici Imperatoris, & Ludouicus fuit pater Lotharij Imperatoris, ut in

Lombar. de fur. l. si cuiuslibet. & tit. de episcopis & cler. l. & hoc. & l. ut ibi tempore. & de capitulis pro lege tenendis, l. prima. Nam & Imperator Fridericus uidetur innuere in titulo, de pace Cõstantiæ. in §. in ciuitate illa, in fin. §. quòd potest concedere regnum eius filio Heinrico, & quod eius filia in regno eidem succedat, sicut & de facto: & iste nunc Fridericus Rogerius Imperator, fuit filius Heinrici. Sed tu dicas, quod hoc contingit potius electione principum, quàm successione.

Quid clarius dici potuisset pro sententia nostra, quàm certis principibus, non uniuersis, ius eligendi etiam ante tempora Friderici secundi competijsse, quàm hîc ab Ardizonio dictum est? Ne uerò quis hunc locum corruptum à quoquam putet, hic idem, ijsdẽ uerbis relatus extat apud Baldum de Vbaldis, de pace Constantiæ, in uerbis, Quis autem eliget. nu. 46. quem, qui uolet, cum hoc Iacobi de Ardizone cõferre poterit. & rursus apud eundẽ in cõmentario de pace Constantiæ, in §. in ciuitate. in uerbo, cõcessimus: per tot.

Quintò, quod ius eligendi Imperatoris non saltem penes certos ac peculiares principes, sed & hosce qui hodierno die eo utuntur, ante tempora Friderici II fuerit: autor est omni exceptione maior Hostiensis cardinalis, qui tempore Innocentij IIII pontificis (à quo Fridericus secundus excommunicatus & Imperio priuatus est) non tantum uixit: sed & ei, ut & Alexandro IIII, eius successori, ob eximiam eruditionem perquam gratus & familiaris fuit. Hic namq; in commentarijs suis, quæ, teste Mathesilano, in tracta. de succesion. ab intestato, permagnæ sunt authoritatis inter Iureconsultos, expositurus præallegatæ decretalis Venerabiles. §. qui incipit, Verùm, in uerbo Illis. septem Electores enumerat his uerbis: ILLIS (inquiens) scilicet Moguntino, Coloniensi, Treuerensi archiepiscopis, Comiti Rheni, duci Saxoniæ, Marchioni Brandenburgensi, & septimus est dux Bohemiæ, qui modo est rex. Sed iste secundum quosdam nõ est necessarius, nisi quando alij discordant: nec istud ius habuit ab antiquo, sed de facto hodie tenet. Quid his uerbis clarius dici posset? quæ sola ostendunt Onuphrij sententiam falsam esse. An uerò Hostiensis qui sub Friderico II uixit, diuinare potuit futura sub Rodulpho? Minimè gentium. neque etenim quisquam futura diuinare potest, ut nostri loquuntur. l. si fideiuss. §. si cum debitor. l. si putator. in fine. ff. ad l. Aquil. c. 1. ut eccles. benef. ubi textus, & Glossa ibidem inquit: quòd Paulus, licet esset spiritu Dei plenus, non tamen potuit secreta diuini concilij cognoscere. 22. q. 2. c. beatus. & notatur per Iohannem Andreæ ext. de rescript. c. gratia. Ac philosophus præclarè dixit, quòd de futuris contingentib. non sit determinata ueritas. ut & poeta:

— *Præsentia scire Fas homini, soliq; Deo præscire futura.*

Ac ne quis existimet hoc glossema recentioribus temporibus, à quodam

Hostiensis Cardinalis Henricus de Segusia dictus.

Septem Electores Friderici secundi tẽpore.

A quodam alio, textui Hostiensis adiectum: hæc eadem ab Alberico de Rosate in suo dictionario, in uerbo Electores imperij, de uerbo ad uerbum ex authoritate Hostiensis referri sciat. Qui quidem Albericus, æqualis Bartoli fuit, & temporibus Ludouici Bauari & Caroli IIII uixit. Ex quibus authoribus ac testimonijs uirorũ qui tempore ipsius Friderici II uixêre, & ea quoq; quodãmodo antecessere, luce meridiana clarius apparet, septem Electores non tantum ipsius temporibus, sed & ante ea fuisse. Id quod etiam ex ipsa Innocentij decretali liquidò probari potest. Sic namq; inquit: Se illis principibus ius & potestatem eligendi regem in Imperatorem postmodum promouendum recognoscere, AD quos de iure & « antiqua consuetudine noscatur pertinere. Non itaq; primùm tem- « porib. Innocentij tertij, uel Philippi Sueui, ἀξίωμα Electoratus principes consecuti fuêre, sed & ante ea id habuêre. Nec ignotum est his qui in iure mediocriter uersati sunt, quæ antiqua consuetudo, uel quod antiquum tempus dicatur. Nam etsi sint qui tẽpori antiquo solum spacium quadraginta annorum tribuant, ut Antoninus c. ueniens. 1. de testib. & in c. quod per noualc. de uerbor. signif. Geminianus in c. 1. de rescriptis in 6. Alexander consil. 4. in 2. uol. Tamen alij centum annorum spacium ad hoc requiri sentiunt, ut res dicatur de antiquis. Ita Panormitanus & Innocentius in d. c. ueniens. Imola in l. 2. §. idẽ Labeo. ff. de aq. plu. arc. Archidiaconus 16. q. 7. c. si B plures. & c. 1. & ibi Iohannes Andreæ & Doctores, de iure patronatus. Et hanc communem esse sententiam, cui etiam assentiatur Innocẽtius, scribit Iason in l. cum aliquis. nu. 7. C. de iure delib. &c.

Antiquum tempus.

Video equidem quibusdam mirum uideri posse, quamobrem in sententia communi firmanda, rationibus ac testimonijs potius à Iurisperitis, quàm historicis sumptis, uti maluerim. Sed nulla alia huius rei causa est, quàm quòd existimem iuris nostri interpretes; & maximè hosce quos in hoc Capite allegaui, cum non saltem uixerint temporibus Friderici, sed & in republica uersati fuerint, maiorem harum rerum noticiam habuisse: quàm Chronographos eius temporis, qui in monasteriorum latibulis reconditi, ἀπολίτευτοι plerunque fuisse, & minus consona scripsisse deprehenduntur. sed me hîc reprimo.

Sexto: Electores iam tẽporibus Friderici Ænobarbi fuisse, indicio est id quod traditur, Heinricum Superbum cognomento Leonem, ducem Saxoniæ, in gratiam pontificis Alexandri à Friderico in obsessione Mediolani desciscentem, Electoratu Saxoniæ priuatum, eumq; Bernhardo Anhaldino collatum fuisse. Si itaq; Heinricus Electoratu priuatus fuit: id quod & duorum gladiorum à familia Heinrici Superbi ad Anhaldinos translatio, & historiæ ueteres tam manuscriptæ quàm editæ testantur: Electoratũ iam tum temporis fuisse necesse est. Vbi siquidem non est, uel esse non potest habitus,

Heinricus Leo Superbus Elector Saxoniæ.

bitus, ibi non cadit priuatio, l. decem. & ibi Bartolus. ff. de uerbor. A obligat. l. manumißiones, ff. de iust. & iur. & Institut. de libertinis, in prin. & in §. seruus. & ibi not. Angel. Instit. de capit. diminut. cum multis alijs similibus. Et si quis rectè consideret mutationem, quæ in Electoratu Saxonico sub Sigismundo Imperatore accidit, Anhaldinos magis dignitatem Electoralem, quàm totum Saxoniæ ducatū à Friderico Ænobarbo accepisse uidebit. Sed de hoc (Deo uolente) alibi copiosior dicendi occasio erit.

Septimò ad confirmationē sententiæ nostræ, nimirū quòd Electores temporibus Rodolphi Habspurgici minimè instituti sint, sed antè ea fuerint: facit non parum, quòd cum à Iohanne Tritemio in suo chronico, coronatio Guilhelmi comitis Hollandiæ in regem Romanorum describitur, ita expressè Electorum munia & nomina commemorantur, ut id clarius uel melius fieri non potuerit: cum tamen electio Guilhelmi Hollandi Aquisgrani facta, electione Rodolphi Habspurgici ad minus omnium supputione octodecim annis antiquior fuerit. Locū uerò Tritemij, qui extat sub abbate Volpoldo, folio 244. quia ualde illustris est, integrum adscribere libet. Cum eligeretur (inquit de Vilhelmo) adhuc iuuenis erat annorū uiginti, & fermè septem annis regnauit: qui etsi coronā Imperij non obtinuit, tamen satis magnam obedientiam habuit. Vltima uerò die mensis Octobris, regiā ciuitatē Aquisgranū cum magna procerum multitudine intrauit: & sequenti die, hoc est, in festo omnium B sanctorum, per duos episcopos Mindensem & Monasteriensem, benedicendum archiepiscopo Coloniensi, in templo præsentatum, duo alij episcopi Traiectensis & Leodiensis in modum diaconi Dalmatica induerunt: quem præfatus archiepiscopus Cunradus, cum magna solennitate in regem Romanorum unxit, & coronauit. Consecratione autem peracta, idem archiepiscopus locauit eum in sedem regni, dicens: Super thronum sedis gloriosæ sedeas, & iudicium & iusticiam in terra facias. Christianus archiepiscopus Moguntinus, cum oleo sanctificato dexteram eius foris inunxit, dicēs: Cōsecrare te dignetur omnipotens Deus in regem Romanorum, qui Dauid per manum Samuelis prophetæ inungi iussit super populum Hebræorum. Arnoldus archiepiscopus Treuerorum, manus super caput eius imposuit, dicens: Descendat super te spiritus sapientiæ, intelligentiæ, scientiæ, pietatis, fortitudinis & consilij, replearis spiritu timoris Domini. Ludouicus comes Palatinus Rheni, archidapifer regni, globum aureum in manus eius posuit, dicens: Accipe globum sphæricum, ut omnes terræ nationes Romano imperio subijcias, & Augustus gloriosus appellari ualeas. Marchio Brandenburgensis Camerarius, regis annulum in manū tradidit, dicens: Accipe signaculum monarchiæ, ut Romanum imperiū in suo uigore conserues, & inuicta uirtute ab omni barbarorum in-

Vilhelmi Hollandiæ Comitis coronatio.

Aquisgrani coronatur Vuilhelmus rex Rom.

Archiepiscopus Coloniensis.

Archiepiscopus Moguntinus.

Archiepiscopus Treuerensis.

Comes Palatinus.

Marchio Brandenburgensis.

A rum incursu defendas. Dux Saxoniæ, regis ensifer, gladium ei dedit dicens: Accipe sceptrum regium ut rebelles seuera correptione potenter affligas, omnesq́ beneuolos in trãquilla pace gubernes. Rex autem Bohemiæ, pincerna imperij, de consensu archiepiscopi Coloniensis, coronam argenteam capiti regis imposuit, dicens: Accipe diadema splendidum, ut sis uirtuosis actionibus adeò choruscus in terris, quatenus mercaris coronam æternæ fœlicitatis habere in cœlis: Amen.

Dux Saxoniæ.

Rex Bohemiæ.

Octauò omnes ferè Historici scribunt, uacante imperio post interfectum Guilhelmum, à Frisijs, põtificem Gregorium monuisse Electores, ut infra certum tempus iuxta facultatem sibi traditam, regem Imperio idoneũ eligerent, alioquin se Imperio de rege idoneo prouisurũ ab Electoribus: itaq; Rodolphum Habspurgicum, hac conditione creatum, ut sequenti anno Romam peteret coronæ accipiendæ causa: eaq; conditione imperium à Rodolpho susceptum, licet postea quantumuis crebrò admoneretur, Romam ire noluerit: testes sunt Platina in uita Gregorij decimi: Tritemius sub uita Iohannis abbatis Hirsaugiensis XXVI. M. Albertus in suo chronico: Paralipomena Vrspergẽsis: Cuspinianus in uita Rodolphi: Nauclerus generatione 43. & alij plures. Si itaq; pontifex Ele-

Rodolphus Habspurgicus per Electores electus.

B ctoribus mandauit, ut Imperatorem eligerent, & hi Rodolphum creauerunt: quomodo sub ipso potuerunt institui, qui antea fuere?

Hic ergo rationibus ac testimonijs alijsq́ compluribus quibus recensendis in pręsentia supersedeo, adductus principes Electores, non tantùm non Rudolphi Habspurgici temporibus institutos, sed & eos tam diu ante ea fuisse censeo, ut uerè eorum institutio Othoni III. tribuatur. Nitantur contrariæ opinionis autores suis argumẽtis, uel potius coniecturis uerisimiliter excogitatis: me solius Innocentij ac Hostiẽsis autoritati stare, minimè pœnitet. Non quidem, quòd more canonistarum existimem, papam omniscium ac plenum sapientiæ in tantũ, ut omnia humana negocia & iura nõ secus ac Deus in scrinio pectoris sui habeat, et quod qcquid ille uel approbat uel reprobat, id oẽs approbare uel reprobare debeant, ut multis autoritatib. docet Quintilianus Mẽdosius in regulis cãcellarię, eiq; absolutè credendum sit, ne istud os mentiri asseramus, unde ueritas oriri debet. Vt Bonifacius in Clement. Si Romani 22. de præbendis constituit. Sed quod eius sententiã cum historijs ac aliorum præstantium autorum testimonijs congruere uideam, & eo tempore uixerit, quo ipse Reipub. pręsidens, nõ potuit formę eius in Germania ignarus esse. Videant igitur qui contrarium sentiunt, ne os in cœlum ponere putentur: & dum cedere nolunt, in puluerem sufflent, inq; oculos suos terram excitent.

Papæ autoritas.

AVENTINUM SENTIENTEM, Usque ad Fridericum II. in Imperio magis successionem quàm electionem obseruatam, lapsum fuisse, ac contrarium uerum esse, testimonijs autorum probatur. Cap. V.

Communi sententia de institutione Electorum rationibus & argumentis firmata, restat, ut cōtrarias sententias uentilemus, earumq; infirmitatem ostendamus. Inter quas prima fuit Stabij, ac Comitis Nouenarij. Earum uerò discussionem suscipi minime necesse duco: quòd, quibus rationibus moti communem sententiam de Electorum ordinatione improbarint, à Spiegelio nō referatur. Nec de ratione, qua hic impulsus fuit, ut falsa ea putaret, quæ communiter de ordinatione ista referūtur, prolixius disputo, quòd de ea copiosè Capite VI. dicturus sim. Ad Auentinum autem quod attinet, etsi eius authoritas cum ob singularem eruditionem, & amorem ueræ religionis, tum antiquitatis cognitionem eximiam tanta apud me sit, quanta paucissimorum, eiusq; nomini ut quiuis alius impensè faueam, quemadmodum (Deo uolente) id re ipsa breui comprobabo: tamen in hac re rationes ipsius non tanti momēti apud me sunt, ut diuersum ab ipsis sentire piaculum existimem, uel studio nominis ipsius ueriorem sententiam proijciendam censeam. Veritatem siquidem, quæ cœli ciuis est, huius terræ ciuibus præferri conuenit: & quantumuis uel amicorum uel præceptorū autoritas nobis grata sit, tamen ὅσιον μᾶλλον προτιμᾶσθαι τὴν ἀλήθειαν, secundum Aristotelem. Ac in huius rei consideratione uerissimum esse conspicio, quod Horatius in Arte poetica dixit:

Quandoq; bonus dormitat Homerus,
Verum opere in longo fas est obrepere somnum.

Id quod non tam erroris in Auentino, ac lapsus exagitandi animo dictum uolo, quam ut fatear tanto uiro ignoscendum: qui Herculeo labore ferè exantlato, longitudine itineris tandem defessus cespitet: ut rectè ueteres Græci dixerint, οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐστὶν ἅπαντα σοφός. Porrò uerò, ut hoc Auētino largiendum fateor, ne uerbo quidē uno ab illis autoribus, quos nominat, sanctionis Gregorianæ mentionem factam: sic non statim inde inferri posse, ex dialecticorum præceptis iudico, hoc quod ab illis scriptum non fuit: minimè factum esse, ac ob trium uel quatuor autoritatē reliquis omnibus fidem derogandam. Cumq; opinionem multorum historicorum autoritate ac testimonijs suffultam, reijciendam censuerit: quis ita facilè in eius concedet, qui omnium scriptorum autoritate caret? Nam quod compertum habere se scribit, Imperium usq; ad tempora Friderici II successione, non electione delatum fuisse: id uerò satis mirari non possum. Initio siquidem autoritas Innocentij

A centij III, in c. uenerabilem, huic sententiæ expressè aduersatur, cuius uerba ita habent:

» INSVPER si prædictus dux Imperiũ obtineret, libertas principum in electione periret, & Imperium obtinendi decætero cæteris fiducia tolleretur. Nam si, prout olim frater dicti ducis primi eorum, sic dux ipse fratri suo succederet: uidetur Imperium non ex electione, sed ex successione deberi: & in præiudicium principum redundaret, si non nisi de domo ducis prędicti uideretur aliquis ad Imperium assumendus.

Ac etsi hæc sola autoritas ad lapsum doctissimi uiri demonstrãdum sufficere posset, adiungam tamen & testimonium Othonis Frisingensis, ex lib. 2. cap. 1. quod omnino cum authoritate Innocentij III conuenit.

Anno (inquit) ab urbe condita M. DCCC. ab incarnatione uerò Domini M. C. LII. decedente ab hac luce uernali tempore, id est, sexta feria proxima, ut dictum est, post caput ieiunij, in ciuitate Babenbergensi, pijssimo rege Conrado III, nonas Martij, id est, tertia feria post Oculi mei, in oppido Frãconefurt, de tam immensa trãsalpini regni latitudine, uniuersum (mirum dictu) principum robur, non sine quibusdam ex Italia Baronibus, tanquam in unum corpus coadunari potuit. Vbi cum de eligendo principe primates B consultarent (nam id iuris Romani Imperij apex, uidelicet nõ per sanguinis propaginem descendere, sed per principum electionem reges creare, sibi tanquam ex singulari uendicat prærogatiua) tandem ab omnibus Fridericus Sueuorum dux, Friderici ducis filius, petitur, cunctorumq; fauore in regem sublimatur. Sic & Fridericus II, in epistola secunda, Iam cura nostra, sub titulo Epistolarum Petri de Vineis edita, Imperium se nõ ex successione, sed Electione Principũ ad uniuersos reges & principes mundi scribit, his uerbis: *Petrus de Vineis.*

Quid etenim uobis & singulis regibus singularum regionum à facie tanti principis sacerdotum timendũ? Non superest, si nos EX PRINCIPVM ELECTIONE SOLENNI, ET ADPROBATIONE TOTIVS ECCLESIAE, ac in Christianæ fidei religione uiuentiũ, Imperiali diademate diuinitus insignitos, & alia regna nobilia magnificè gubernantes, deponendos aggreditur: & cuius quo ad Imperiale diadema, non interest, aliquid in nos exercere rigoris, etiãsi causæ legitimæ probarentur: uerùm quod sacerdotalis sic infestat abusio potestatis, à summo nos conatur præcipitare deorsum. nec primi sumus, nec ultimi: hæc Fridericus II. Quid? quod & exempla Rodolphi ducis Sueuiæ, Lotharij Saxonis, & Othonis IIII, contrarium ostendunt? Lapsum itaq; doctissimum uirum in hac re esse, fateri necesse est. nec quenquam fore credo, qui non malit autoritati Innocentij & testimonio Frisingensis, quàm coniecturis Auentini, licet aliàs doctissimi uiri, stare & acquiescere. Et tantum de ratione Auentini.

PRINCIPES ELECTORES, ETSI GE-nerali principum nomine ab authoribus plerunq; uocentur, æquè tamen fuisse, quàm cum nomen Electorum usurpare cœperint.

Caput. VI.

VNC uerò ad Onuphrij Panuinij rationes descẽdemus, quibus in libro suo de comitijs Imperatorijs euincere atq; astruere intitur, Electores ante tempora Friderici II, minimè fuisse: sed temporibus Rodolphi Habspurgici primùm cœpisse. Neq; etenim alia, quæ in isto libro tractat, de uaria creandi Imperatores ratione, à temporibus Augusti usq; ad ueteris Romani imperij declinationem obseruata, ac orientalis Imperij origine, & Occidẽtalis excidio, uel ratione qua Imperatores Franci Occidentales creari consueuerint, hic latius descutere constitui, quòd in istis omnib. mihi cũ illo cõueniat, ut & in hoc à temporibus Ludouici IIII, filij Arnolphi, usque ad Othonem III, regem Germaniæ, uel Imperatorem, ab omnibus regni Germanici principibus tam Ecclesiasticis quàm secularibus eligi consueuisse. Quòd uerò huic annectit, Romani pontificis cardinales, comitem Taurini, Marchionem Montisferrati, & alios quosdam, electioni Imperatoris, quæ per uniuersos principes Germaniæ facta fuerit, interesse consueuisse: id ni clariora historicorum testimonia adduxerit, non facilè ei concesserim. Neq; etenim autorum eorum quos ipse citat quisquam uel uerbulo eius mentionem facit. Vt autem Imperator præclarè dicit, se erubescere loqui sine lege. in Authen. de triente & semiss. §. consideramus. Et Æschines sentit. δεῖν τὸ αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον. Sic quoq; existimo historici scripta, cum aliorum testimonijs ac rei ueritate consentire oportere. Hoc quidem ei facilè concedi poterit, uenisse ipsos ad comitia, in quibus de Imperatoribus eligendis actum fuit: quòd uerò habuerint uocẽ uel suffragia, non item. Quemadmodũ & in proximis comitijs, quibus optimus & gloriosissimus princeps ac D.D. MAXIMILIANVS rex Romanorum, &c. declarabatur, multos Italorum principum legatos Francofurti fuisse constat, qui tamen nullo in Imperio suffragij iure utuntur. Quòd autem cõmuni sententia de ordinatione seu origine Electorum reiecta, eandem eligendi Imperatoris seu regis formam à temporibus Othonis III, usque ad tempora Friderici II, seruatam contendit, quæ à temporibus Ludouici IIII, usque ad Othonem III, in usu fuerit, de eo controuersia existit.

Etsi uerò antequam ad discutiendas rationes ipsius accederem, mihi nonnulla meritò pro Germanis dicẽda essent, in quibus suggillandis in ingressu tractationis huius præter causam prolixior esse uidetur: ne tamen in quo ipsum accusandum puto, ipsemet peccem,

A peccem: & ante uictoriam, quod aiūt, mihi encomium cecinisse uidear, ab eo mihi temperabo: & rationes quibus sententiam suam cōfirmat, breuiter atq; simpliciter, Deo uolente, ita infringere atq; conuellere conabor, ut Germanis iniuriam factam esse quilibet sit conspecturus. Quòd itaq; ad rationes eius attinet. Prima earum est. Ideo Electores nō fuisse tempore Othonis III institutos, quòd autorum nullus de electionis uel Electoris uoce siue officio ante Friderici tempora mentionem faciat: si uerò hoc munus uel etiam uocabulum fuisset, ueteres scriptores, ut putat, id non reticuissent, saltem ubi occasio sese offert loquendi de septem principibus, qui postea his titulis sunt insigniti. Quæ ratio ad tantam rem euincendam mihi perquam debilis atque infirma, quanta hæc est, esse uidetur.

Nam etsi constet, imò ipse quoq; concedat, temporibus Rodolphi, item Caroli IIII. Electores fuisse: tamen principes tantum, Electorum uoce non expressa, nominari liquet. Videatur enim appendix ad Chronica Martini Poloni, in uita Rudolphi, Adolphi, Alberti, Heinrici VI. post eos Albertus Argentinēsis, in suis Chronicis, de electione Adolphi Nassauiensis, Alberti Austriaci, Heinrici Lucelburgensis, Ludouici Bauari, itidem Nauclerus generat. 44. de electione & depositione Adolphi Nassauiensis: & rursus in B eadem generatione, de electione Alberti Austriaci: item generatione 45, de electione Caroli IIII: nouissimè generat. 49. de electione Friderici III Austriaci: & ita se rem, ut dixi, habere perspicietur.

Nec historici tantum eos Principes nominãt, sed & Iuris interpretes: qui tamen, utpote in repub. uersantes, maiorem huius constitutionis noticiam, quam monachi historici, in latibulis monasteriorū plerunq; seclusi, habuêre. Nam initio Glossa in c. ad Apostolicę. de senten. & re iud. in 6. quamuis septem Electores nominarit, tamen postea eos simpliciter Principes uocat. Bartolus quoq;, quē Carolo IIII, ob excellentem doctrinam, uitæq; ac iudicij integritatem pergratum fuisse constat, ubi in l. fin. C. de legibus, Electorum meminit, eos simpliciter Principes Germaniæ nominat. Sic & Baldus, qui Bartoli contemporaneus fuit, in c. uenerabilem. extrà de electione &c. eos Principes uocat. licet interdum uoce Electionariorum utatur, ut in l. bene à Zenone. C. de quad. præsc. Itidem Principum uocabulo tantum eos nominat Franciscus Zabarella in c. I. in fine principij, de iureiur. in Clem. ibi, Quæro, si principes ad quos spectat eligere Imperatorem, sint negligētes, an ad papam potestas eligendi deuoluatur? Et Bartolomæus Salicetus in l. bene à Zenone. C. de quad. pręsc. nu. 8. ubi inquit: Eiusdē uirtutis atque potestatis esse debere electionem factam à principibus Germaniæ, cuius uirtutis fuerit electio facta à populo Romano, &c. Vixit uerò uterq; horum, temporibus Sigismundi Imperatoris, & similia

ſimilia teſtimonia quam plurima quis inueniet, ſi ijs opus erit. A

Quinetiam ſi quis ipſorum principum literas atque diplomata ab anno Chriſti 1274, quo tempore Rudolphus iam electus erat, uſque ad annum Domini 1420, quo rexit Sigiſmūdus, inſpiciet (id quod me diligenter feciſſe, dicere poſſum) rarò inueniet, quòd ipſi Electores titulum Electorum uſurpent, contenti officio cui dignitas Electoratus cohæret atque annexa eſt: utpote Moguntinus titulo archicancellarij Imperij, Saxo titulo archimarſchalli, & ſic de reliquis. Quòd ſi itaque ratio Panuinij ſubſiſtere atque ualere deberet, æquè inde conſequeretur, à temporibus Friderici II, Electores non fuiſſe atque ante tempora eius. Ipſe eos fuiſſe negat, cum nomen id non uſque adeò frequenter apud authores qui intra Rhodolphi & Sigiſmundi Cæſarum tempora ſcripſerunt, inueniatur. Et quidem, qui aliquas ſaltem principum, qui ante Caroli IIII tempora uixerunt, literas uel diplomata uiderit, rem ita ſe habere, ut dixi, fatebitur. neque enim olim ueteres Germaniæ principes, de prolixis titulis, ut nunc fit, ſolliciti fuêre: contenti nominum ſuorum expreſsione, ut Imperatorum uetuſtæ literæ teſtantur, in quib. terræ hæreditariæ, uel ditiones quibus imperarunt, plerunque omiſſæ inueniuntur. Ita ut laudatiſsimæ ac fœliciſsimæ memoriæ Imperator Maximilianus, eo aliquando, in diplomate antiquo, quod præſente Friderico B Electore Saxoniæ, principe nunquā ſatis laudato, legerat, animaduerſo, cum admiratione dixiſſe feratur: Haha, præſtantes illos Heroes de titulis minimè laboraſſe apparet, Friderice. perpetuò etenim ſeſe uicturos exiſtimarunt. Quod itaque principes rarò Electorum titulo ante tempora Sigiſmundi imperatoris uſi legantur, nemini mirum uideatur.

Maximiliani Imperatoris de antiquis Germanorum principum titulis iudicium.

Porrò quoque conſtat, Papæ uocabulum à nullo epiſcoporum Romanorū uſurpatum fuiſſe uſque ad annū Chriſti ſexcenteſimum. A tempore ſiquidem Petri uſque ad Syluestrum, epiſcopi. Inde, ſcilicet ab anno Domini 320, uſque ad annum 520, archiepiſcopi: poſtea uerò ſub Iuſtino Cæſare, & Hormiſda pontifice, patriarchæ dicti fuerunt, donec quod nomen Papale aſſumpſere. Neque tamen ob id, ut exiſtimo, quod nomen Papæ non fuerit, dignitatem fuiſſe negabit: inque eo cum ipſo ſentio. ſiue etenim Papa à nomine pappos, quod auum ſignificat: ſiue à pappo, carduorum flore: ſiue à Scytico Ioue Pappæo deriuetur, ratio etymologiæ dignitati pontificali quadrat. Si uerò Papa à papillis, nobiliſsima & delicatiſsima corporis parte dicatur, ut Gomeſius in regulis cancellariæ ſentit & loquitur: dubitarem quodammodo, an papalis dignitas ante Iohannem octauum fuiſſet, utpote qui ſolus officio papa, ſed ſexu fœmina, papillas delicatiſsimas habuit. Quod ergo pontificiæ dignitati nihil adimit: nec (ut ſpero) Electorum antiquitati obſtabit.

Papa unde dicatur.

Licet uerò hæc, ut commemoraui, ſe ita habeant, ac ad redarguendum

A endam Panuinij rationem sint sufficientia, hoc tamen colophonis uice adiungam: quòd quamtumuis principes Electores à plerisque ad tempora usq; Sigismundi, communi principum nomine uocentur, nec ipsi titulo Electorum nisi rarissimè sint usi, inueniri tamen eos ab hisce qui Imperij Germanici rationis peritiores fuêre, & ipsis temporibus Friderici II uixerunt, etiam Electores dici. Magnum uerbum hoc esse quibusdam uidebitur. Sed uerum esse, duobus locis seu testimonijs Hostiensis, in sæpius allegatò c. uenerabilem. §. obiectioni. probo, ubi primo inquit: *Electorum nomen temporibus ipsius Friderici II.*

"HOC ipso quòd Electores ducis, elegerunt notoriè excōmunicatum, ideo ad Electores regis (scilicet Othonis) fuit ad eos deuoluta eligendi potestas."

"Et rursus circa finem eius §. Electoribus igitur negligentib. Imperatorem eligere, Papa eliget: & si plures electi sunt, de utriusq; iure cognoscet & definiet."

Adde his, quòd ipse Innocentius III nomine Electoris utatur. Sic etenim inquit: Inter cætera uerò quidam Principes hac præcipuè obiectione sunt usi, dicentes quòd Apostolicæ sedis legatus aut Electoris gessit, aut cognitoris personā: si Electoris, in messem alienam miserat falcem suam, & electioni se ingerens, Principum *Papæ legatum non solitum adhiberi in electionibus Imperatoris.*

B derogauerat dignitati, &c. Ex quibus uerbis (ut hoc obiter admoneam) non saltem hoc notandum est, Electoris nomen tempore Innocentij tertij & Philippi Sueui fuisse, licet non usq; adeò usitatum: sed & legatum pontificium Electionib. Imperatorijs minimè solitū fuisse adhiberi. id quod toties Onuphrius inculcat. si etenim id moris fuisset, quare Principes hac obiectione usi fuissent? & cur pontifex scribendo ad Bertholdum Zaringiæ ducem, de iure suo cessisset, ut hæc uerba iam allegata clarè testantur? Quare si legati pontificij interdum Electionib. Imperatorijs interfuisse ab historicis referuntur, id non lege, iure uel consuetudine est factum: sed quòd faces istę dissensionum tyrannide pontificia armatæ, sese ingererent, quo contentionum, certaminū, ac bellorum ciuilium semina inter Principes spargerent. idq; ita esse, diligentius historias intuenti apparet.

PRINCIPVM QVORVNDAM, QVI iam Electores dicuntur, cur nulla mentio expressa in Comitijs Imperatorum fiat, cum cæteri Principes nominentur.

Caput VII.

SECVNDA ratio, quà Onuphrius Panuinius ostendere nititur, hos qui iam Electores dicuntur, minimè in ea dignitate ante tempora Friderici II fuisse cōstitutos: quòd cum in Imperatorum comitijs multorum Principū mentio fit, nunquā tamen Marchionis Brandenburgensis uel Comitis

Palatini

palatini Rheni mentio facta inueniatur, quum tamē cæteri Episcopi & Principes nominentur. Si uerò hi duo ex pręcipuis fuissent, negligentes fuisse historicos, qui eos ita silentio prætererint. Hæc ratio minus quàm prior est cōtēnenda, ac meo iudicio ad id quod Panuinius intendit, probandum multo, accommodatior priore: sed apud me tamen non tanti momenti est, ut patrocinium communis sententiæ propterea deserere uelim. Nam ea ipsa ratio non unico modo refelli poterit. Initiò siquidem loca historicorum inspecta ostendunt, eos tā generalib. uerbis uti, ut speciatim singulos Principes qui electioni interfuère, exprimi necesse nō fuerit: sed ipsi hos subiecerint, qui ipsis præ cæteris placuère. Iam etenim uel regni primates, uel regni uel aulæ palatinæ proceres nominantur: quib. nominibus hi ęquè includebātur ac alij. interdum uerò Officiales, quòd nemini nisi ipsis solis competebat: ut apud Vrspergēsem, ubi describit comitia Philippi Sueui. *Officiales qui.*

Mortuo Heinrico VI Imperatore, Friderici primi filio, Philippus Sueuorum dux, frater eius, eo tempore exierat de Alemannia, ut ueniret ad ipsum in Siciliam, processeratque usque ad montem Flasconem prope Viterbiū, ubi de morte Imperatoris nunciatum est ei. Quare ipse statim ab Italia recessit, & laboriosè peruenit in Alemanniā, ubi iam Principes iuramenta sua postponentes (nam procurante Heinrico Imperatore, principes Alemannię ferè omnes, filium paruulum ipsius Fridericum, adhuc in cunis uagientem, sibi assumpserant in regem, fidelitatemque ei iurauerāt, & literas de hoc facto cum sigillis suis transmiserant Imperatori) de electione noui Imperatoris trāctare cęperunt, cupientes diripere hęreditates, quę ad præfatam Imperatoris generationem pertinebant. Sed Deus cōterens omnem impietatem & perfidiam ipsorum, hoc fieri non permisit, inspirans cordibus hominum ut suos natiuos dominos non derelinquant, & alienis adhæreant. Ideoque pręfatus Philippus ad partes Rheni se contulit in continenti, & natalem Domini in castro Hagenou celebrauit. VBI uenerunt ad eum & officiales & ministeriales, & quidam de Principibus & Baronibus terræ, cum quibus habuit mysterium consilij sui. Vbi etiā aderat Chunradus Argentinensis episcopus, qui etiam promisit fauorem & auxilium suum duci, de obtinēdo Imperio. Volebat enim tenere Imperium, cum in potestate sua haberet insignia imperialia, utpote coronam & crucem, & alia quæ attinebant. non enim cautum esset sibi, ut ad alium transiret Imperium: & sic tam ipse quàm fratruelis suus, licet tunc paruulus, omni hæreditate sua priuarentur, quod etiam non placuit altißimo, quāuis multa cœperint interuenire impedimenta, &c. Innocentius siquidem papa III, tunc de nouo in sede Apostolica sublimatus, omni studio cœpit aduersari eidem, hoc agens ut ipsum impediret, ne ad sublimitatem culminis imperialis posset

ascendere,

A ascendere, improperans ei quæ frater suus & pater crudeliter peregerant contra Ecclesiam, &c. His interpositis, de oppositione sedis Apostolicę, ut regium genus deperiret: redeamus ad describēdum labores, quos iniquissimorum Principum machinatione sustinuit in Alemannia. Primum equidem de prudenti consilio, quum uideret sibi imminere aduersitates & bella, acquisiuit sibi fauorem Principum & magnatum. De Saxonia quidem habuit ducem Bernhardum, marchionem Misnię, & alios Principes seculares potentissimos, insuper archiepiscopos Magdenburgensem & Bremensem, & suffraganeos eorundem. Viden hic Officiales Imperij nominari, eosq́ electioni Philippi interfuisse? Porrò quod palatinus Rheni rarius historicis seu chronographis uetustiorib. nominetur, ratione non caret. Siquidem olim Palatinorum nomen, non familiæ, ut nunc, sed officij fuit: Saxonia, Franconia, Bauaria, & Sueuia suos palatinos habente, eosq́ non perpetuos seu hęreditarios, sed saltem ad tempus uitæ, ut & alios Ducatus & Comitatus fuisse constat, donec quòd temporib. Lotharij & Cunradi ad nepotes transire cœperunt. Cum ergò Palatinatus tunc nō constiterit in certa familia, sed nunc in hanc, nunc in aliam familiam pro uoluntate Imperatorum transferretur: fit ut qui ante Friderici Aenobarbi tempora palatini fuêre, magis ex nomine familiæ suæ appellentur, quàm palatinorum: id quod obseruatum, ad plurimarum mutationum, quę tam in alijs ducatibus, quàm palatinatu acciderunt, explicationem proderit. Huiusmodi uerò Ducatus, Marchionatus, aliaq́ eius generis minimè ad hęredes transijsse, sed possessoribus eorum defunctis reuocari consueuisse, non tantum historię, sed & iura feudalia testantur. c. 1. de his qui feud. dare possunt. in usib. feud. *Quatuor Palatini olim.*

B

Ad Brandenburgensem marchionem quod attinet, & alia peculiaris ratio uidetur, quò minus specificè nomen eius etiam post tempora Lotharij, quo Ducatus & Marchionatus hęreditarij esse cœpêre, exprimatur. Nam cum autores nomine Saxonum in genere plerumq́ utātur, nulla certa gente expressa: & Brandenburgenses, tanquam Saxonicę gentis pars, hauddubiè appellatione Saxonum olim, ut & nunc uulgò, comprehensi fuêre, maximè cum antequam Electoratus Brandenburgicus ad inclytos Burggrauios Norinbergenses, & Saxonicus ad marchiones Misnenses peruenit: nobilissima familia Anhaldina Saxonica, Electoratum utrumq́ & Saxonicum & Brandenburgicum, illum quidem à Friderici Ænobarbi, hunc uerò à Lotharij Saxonis tempore obtinuerit.

Autores autem in descriptione harum rerum, uti generali Saxonum nomine, uaria loca testantur. Sed uno atq́ altero cōtenti erimus. Primus ergo extat in historia Lamberti Schafnaburgensis, ubi describit electionem Rudolphi ducis Sueuorum, tēpore Hein- *Saxones qui.*

rici IIII & ita inquit: INTEREA Moguntinus, Vuirtzburgensis & Metensis episcopi, Rodolphus Vuelff, Berdolphus, duces, & alij plerique ex principibus Teutonicis conuenientes tractare de utilitatibus Reipub. statuerũt: ut principes Saxoniæ & quibuscunque respublica curæ foret, III idus Martij, in Forcheim occurerent: & communi consilio quid facto opus esset, dicernerent, præsertim cum per absentiam regis tranquillis rebus tempus opportunum deliberationibus & consultationibus nacti fuissent.

Alter locus apud Frisingensem lib. 7 historiarum cap. 22. extat, ubi Cũradi comitia describit his uerbis: Anno Dñi M.C.XXVIII, defuncto in autumno, sine filijs Imp. Lothario, conuentus generalis Principum Moguntiæ in proximo Pentecoste indicitur. Quidam autem ex Principibus tinẽtes ne fortè ex generali curia Heinricus Dux, qui tunc præcipui nominis & dignitatis in regno fuit, per potentiam præualeret, circa mediam Quadragesimã, consilio habito in oppido Galliæ Confluentia conuentum celebrant, ibique Cunradum imperatorem Heinrici sororium, præsente Theodeuuino episcopo cardinali ac S. R. E. legato summi pontificis ac totius Rom. pop. urbiumque Italiæ assensum, promittente X X C IIII, ab Augusto regem creant, qui mox ad palatium Aquis ueniens à prædicto cardinale (nam Coloniensis qui id facere iure debuerat, nouiter intronizatus pallio carebat) cooperantibus Coloniensi & Treuerensi archiepiscopis, in regem inungitur. Proximum dehinc Pascha Coloniæ celebrans, Moguntiam postea uenit. At Saxones & dux Heinricus alijque qui electioni non interfuerant, regem non legitimè, sed per subreptionem electum calumniabantur: quibus omnibus in proximo Pentecoste, generalis curia Bamberg indicitur. Itaque Cunradus R. Pentecostem & curiam in præfata ciuitate, ut condictum erat, cum maximo regni fastigio, & maximo conuentu principum habuit: ubi omnes Saxones simul cum uidua Imperatrice Richinza uenientes, ultrò se suæ ditioni subdidêre: solus ex Principibus, dux Heinricus regalia seruans aberat, ad quæ reddenda in festiuitate apost. Petri & Pauli dies ei præfigitur Ratisponæ.

Præter hos, locus Vrspergensis in descriptione comitiorum Philippi Sueui cum primis illustris est. Ostendit namque tum temporis, cum Misniæ marchionatus, Electoratui Saxonico nondum adiunctus esset, Saxonũ tamen nomine comprehensos. quem locũ uidere est sup. post principiũ huius Capitis. Sed quid multis testimonijs opus est in re clara? cum præter Albertum Crantzium rerum Saxonicarum diligentissimum scriptorem, & Franciscus Irenicus Germaniæ præco, omni laude dignus, Saxonicum nomen multos populos claudere, & usque ad Oceanum & utrumque mare extendi obseruarit.

Tertiò, etsi labores defunctorum, quos in rebus patriæ ab obliuionis

A uionis iniuria uindicandis sustinuere, laudare quàm reprehendere malim: tamẽ uerissimum est, à nostræ gentis hominibus, ut & alijs, pleraq; ita conscripta fuisse, ut melius iudicium, maiorq; reipub. scientia in ipsis desideretur. Neq; uerò tantum mihi de ipsorum laborib. iudicij sumerem, nisi ex doctissimi Melanchthonis, unicíq; Germaniæ ornamenti scriptis, prudentissimum Imperatorẽ Maximilianum de eo conqueri solitum fuisse constaret, ita ut constituerit certis hominibus doctis mandata dare, ut collectis undique Germanicis chronicis, quia alius alia annotasset, ex fragmentis illis Germanica historia integra, quantum fieri posset, componeretur. Ac utinã, ne alijs occupationibus impeditus, rem tantã absoluisset: non inter minima laudum suarum decora hoc referendum fuisset. Quare cum certum sit, pleraq; non ea uel diligentia uel ratione ab ipsis scripta fuisse, qua optandum esset: non ita Panuinius ipsorum diligentiam hoc in loco prædicabit, ut rem quam uel ignorantia, uel negligentia, uel alia de causa prætermisere, minimè in rerum natura fuisse concessuri simus. Quid enim? si unius atq; alterius historici scriptis acquiescere uellemus, non consultis alijs, uel locis autorum inter se collatis, mira discrepãtia atq; contrarietas in historijs futura esset. Non id alijs, quàm exemplis ad materiam propositi nostri spectantibus demonstro. Abbas Vrspergensis, præclarus hi-

Maximiliani Imperatoris de Historicis Germanicis querela.

B storicus, electionem Friderici Ænobarbi referens: Anno (inquit) Domini M. C. LII. ab Vrbe condita M. D C C C C. V. Fridericus huius nominis primus, X C I ab Augusto, regnum accepit, magis ex delegatione patrui sui, quàm ex electione principum. Hæc quidem ille. At illum magis Imperium ex electione, quàm delegatione obtinuisse, non tantum memorabilis decretalis Venerabilem, suprà Capite quarto allegata, demonstrat: sed & Othonis Frinsingensis locus, suprà Ca. V. citatus, ostẽdit. Quin & ipse Fridericus, apud Radeuicum lib. 3. cap. 16 inquit: Debitam patri nostro reuerentiam exhibemus, liberam Imperij nostri coronam diuino tantum adscribimus beneficio: " ELECTIONIS primam uocem archiepiscopo Moguntino, deinde quòd superest cæteris secundum ordinem principibus. Conuenientia his, ut & aliàs, Guntherus in Ligurino lib. VI scribit his uerbis:

Debita Pontifici faueat reuerentia: regnum
Legibus antiquis & prisco more regatur.
Cuius ab æterno tantum collatio rege
Prouenit, ad proceres electio pertinet: in qua
Præcipuam uocem præsul de iure uetusto
Moguntinus habet, pastori prima recentis
Agrippina tuo conceditur unctio regis.

An non hi loci rectè considerati, Fridericum electione, non de-

 legatione

legatione patrui ad Imperium peruenisse, & Vrspergēsem lapsum A fuisse demonstraui. Exiguus error nonnullis uideri poterit, sed is non contemnēdam inscitiam reipublicae tunc temporis in optimo autore demonstrat. Nec uero solummodo apud authores uetustiores, qui ante Rodolphi tempora uixère, tales lapsus inueniuntur: sed & (ut intra materiam propositi nostri nos contineamus) si temporibus Rodulphi institutio Electorum, ut Panuinius existimat, introducta fuisset, incuria plerorumque autorum aequè incerta & dubia foret, quàm si temporibus Othonis factam dixerimus. Id quod si in hanc orationē delatus, locis ex historijs productis comprobem, quis mihi uitio uertet?

Extat chronicon satis magnum Iacobi Philippi Bergomatis, fratris heremitae, in quo multa utilia continentur, deductum ab exordio mundi usque ad annum 1510. Si uerò quis minus institutionis Electorum ex aliorum lectione gnarus esset, nec ipse legendo chronica ista, nullos Electores à temporibus Rodolphi usque ad tempora Maximiliani fuisse diceret, quantumuis Electores à Gregorio V institutos scripserit. Nam ita de electione Imperatorum scribit, ut aut à summo pontifice, aut ab uniuersis Germanis eos creatos fuisse uideri posit. Percurramus enim breuiter quae de singulorum Imperatorum electione à Rodolpho usque ad Maximilianum scribit: B

Lib. 13. I Rodolphus Cornubiae comes, 17 Germanorum Imperator, hoc anno omnium consensu in Lugdunensi synodo Caesar creatus, imperauit annis 19.

II Adolphus Anaxone Comarchus, 18 Germanorum Imperator, hoc anno omnium suffragijs Rex & Caesar creatus & factus.

III Albertus eius nominis primus, Rodolphi olim Imperatoris filius, Austriae dux, Adolpho Imperatore oppresso & interfecto, decimus nonus Germanorum Imperator declaratus, imperauit annis 10.

IIII Heinricus eius nominis septimus Lutzelburgēsis Comarchus, uigesimus Germanorū Imperator, hoc anno à suis Germanis electus, imperauit annis 5, & mensibus 8.

V Ludouicus cognomento Bauarus, 21 Germanorum Imperator, hoc anno à quibusdam per contentionem electus, imperauit annis 32.

VI Carolus eius nominis quartus, Iohannis regis Bohemiae filius, 22 Germanorum Imperator, hoc anno, iubente Clemente pontifice, ab Electoribus Imperator creatus.

Lib. 14. Vuenceslaus Caroli Imperatoris praedicti filius, 23 Germano-
VII rum Imperator, hoc anno patre defuncto, cum iam unà cum patre annis octo imperasset, post patrem confirmatus, imperauit annis 22.

Rupertus

a Rupertus Bauariæ dux, Rheni'que comes palatinus, hoc anno VIII
Vuenceslao prædicto Imperatore (propter eius ignauiam & socordiam) Imperij dignitate priuato, 24 Germanorum Augustus delectus, imperauit annis noue: homo sanè Christianus, iusticięque cultor. quas ob res & à Bonifacio pōtifice quàm libentissimè Imperij corona donatus.

Sigismundus Lucelburgēsis, Caroli Bohemorum'que regis olim IX
filius, Hungariæ & Bohemię rex, hoc anno Iohanne pontifice prędicto, nuper creato papa, procurante, 25 Germanorum Imperator creatus, imperauit annis 27.

Albertus Austriæ dux, & Sigismundi Cæsaris gener, hoc anno Lib. 15. X
socero Sigismundo in Snoynia Morauiæ oppido, uita functo: cum mox in regna Hungariæ & Bohemiæ successisset, & apud Albam regalem urbem primùm cum Helisabeth dilectissima coniuge eorum regnorum diademata maximo cum triumpho successisset, etiam à Teutonicis suis Romanum Imperium suscepit.

Federicus eius nominis tertius, Austriæ dux, hoc anno Alberto XI
defuncto, 27 Germanorum Imperator creatus, imperauit annis 55.

☞ An'non hic apparet, etiam eo tempore, quo lippis atque tonsoribus notum erat, Imperatores à Septemuiris eligi: tamen eorum electionem ab hoc historico uel incuria uel alia de causa, ita obnubilari, quasi nulli fuissent? Nam ne de hoc dicam, quòd Rodulphū Cornubiæ comitem appellat, eum'que in concilio Lugdunensi electum scribit: item quòd Rupertum à Bonifacio Imperij corona donatū commemorat: quæ omnia falsissima esse, ex alijs historicis constat. Quis ullum ferè Imperatorum ab Electoribus, testimonio eius historici, electum fuisse credet, à temporibus Rodolphi usque ad Maximilianum, nisi id aliunde didicerit? Quinetiam hic idem, post Matthæum Palmerium, qui tempore concilij Basiliensis uixit, scriptū reliquit, temporibus Othonis cōstitutum, ut Imperator per solos Germanos proceres, unà cum quibusdam Pannoniæ & Vngariæ principib. eligeretur. quis uerò id unquam scripsit, Hungaros electioni Imperatoris Germanici adhibitos? Id quod non tam obtrectandi bonis uiris animo dictum uolo, quàm ut ostendam, non mirum uideri debere, si uetustiores historici paulo negligentiores, in rebus compluribus narrandis fuerint: cùm id uitij cum multo recentioribus commune habeant. quibus tamen multis de causis ratio ac forma reipublicæ notior esse debuisset, quàm antiquioribus: qui seculo tali uixère, quo res tales uel non curabantur, uel minus rectè intelligebantur.

NON REGEM (UT ONUPHRIUS *scribit) sed ducem Bohemiæ fuisse tradi, qui primus Elector factus sit temporibus Othonis III.*

Cap. VIII.

TERTIAM Onuphrij rationem, quod nullus autorum qui ante tempora Friderici secundi, uitam Othonis aut Gregorij V scripserit, huius institutionis mentionē faciat, silentio preterire constitueram, quod non tanti momenti uideatur, ut accuratiore responsione opus habeat: hoc tamen quin sciscitor, prætermittere non possum, quomodo Romanistæ, ratione argumentandi ab authoritate negatiuè procedēte, donationem Constantini, cui omnis ipsorum potentia, tanquam fundamento innititur, probare uelint? Minus etenim de ea in antiquis historijs aut chronicis inuenitur, quā de institutione Electorum ab Othone facta, in tantum ut Antoninus archiepiscopus Florentinus, autor grauis, & inter sanctos relatus in suis chronicis parte prima ante finem tradat: nihil olim de ea in antiquis decretis habitū fuisse, ut & Iohannes de Imola in rubrica, ff. de uerb. oblig. col. 2. Quin imò, quomodo papa se Petri successorem probabit, cum nec Paulus nec Lucas, nec alij qui tunc temporis uixêre, eum Romæ præsedisse, uel passum fuisse uel uerbulo scribant? Sed quia argumentum ab authoritate etiam propositus in c. Constantinus, 96. distin. affirmatiuè tantum tenere docet. A B

Hæc ulterius non prosequor, & ad rationem quartam accedo, quæ in hoc subsistit. Regem Bohemiæ, qui propter regiam dignitatem Elector factus scribitur tēporibus Othonis, minimè regem fuisse, sed ducem. Falsum itaq; esse, quod de iure Electionis, ei ratione regiæ dignitatis collato scribatur. Hæc illatio non mala esset, si qui authores hæc scripserint allegarentur. Sanè qui inter communis sententiæ autores præcipuus est Martinus Consentinus non ratione regiæ dignitatis, sed quia officialis Imperij fuerit, Bohemum Electorem factum refert: licet eum regem nominet, quod tunc temporis esset. Cui etiam consentit Marsilius Patauinus de Trāslatione Imperij, cap. undecimo. Leopoldus de Babenberg de iuribus regni & Imperij lib. 2. Et cardinalis Hostiensis in c. Venerabilem. extra de electione & electi potest. expressè ait: quod tunc tēporis cum Bohemus Elector factus sit, dux, nō rex fuerit: eumq; sequitur Albericus de Rosate in suo Dictionario, in uerbo, Electio Imperatoris. Et cardinalis Zabarella in c. i. in prin. ext. de iureiur. unà cum alijs Canonistis in d. c. uenerabilē. Ac meo iudicio, si qui sunt authores qui institutionis Electorum, mentionem facientes, Bohemum regē appellant, ut Nauclerus generat. 34. Cuspinianus in uita Othonis tertij, alijq; nonnulli, hi non id sentiunt, quod Ot-

thonis

A thonis tempore rex fuerit:sed quòd tunc cum scripserint, rex esset: ut pote,qui ipsi tradiderint ducem Bohemiæ Vladislaum,anno Salutis 1158.à Friderico primo regio diademate insignitum. Cuspinianus quidem in uita Friderici Barbarossæ,Nauclerus uerò generat. 39.duobus in locis. Cum itaq; præcipui autores sententiæ communis de institutione Electorum,quantum ad Bohemum spectat, non respiciant regiam dignitatem, sed officium pincernæ: uidet Onuphrius se ex hac ratione nihil, uel parum admodum extruere posse.

Eiusdem quoq; momenti est ratio,quam huic accumulat, nimirum quòd cum in schismate Imperij,quod inter Philippum Sueuū & Othonem quartum fuit, ab Vrspergense referantur principes, qui utrunq; elegerint:nullus tamen eorum principum secularium recenseatur,qui nunc Electores dicuntur: sed utrorumq; comitia ab ijs potissimum Germaniæ principibus habita fuisse narrentur, quorum nullus nostra ętate electionis,ius uel Electoris titulum habeat. Hic uerò non incommodè uel intempestiuè, malorum quæ fraudibus, scelere & tyrannide pontificum Romanorum in Germania excitata fuêre,meminisse, ac ijs deploratis,respondere possem:id quod Græco prouerbio fertur, τὸν πόλεμον ἁπάντων εἶναι πατέρα: ac ueritatem ueteris uersiculi, experientia tunc temporis comprobatam,quo fertur:

B Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς.

id est: Pessimus ut quisq; est,sic crescere honoribus,orta
Seditione solet,premitur contrà optimus omnis.

Sed ne ea refricem, quorum recordatio nemini bono grata esse potest:hanc rationem ex ipso Vrspergense,unde Onuphrius eam sumpsit,rectissimè quoque solui posse existimo. Nec enim quod Onuphrius uult, Vrspergensis quenquā istorum qui nunc Electores dicuntur, interfuisse comitijs istis schismaticis, negat: quinimò eos adfuisse ostendit. sic etenim scribit: NATALEM Domini in castro Hagenau celebrauit,ubi uenerunt ad eum officiales & ministeriales, & quidam de principibus & Baronibus terrę, cum quibus habuit mysterium consilij sui. Quid enim sibi uolunt uerba: Venerunt ad eum Officiales? An alij officialium appellatione,quàm Ele- *Officiales qui.* ctores intelliguntur? Sanè Martinus Leopoldus, Marsilius Patauinus,Albericus & alij officialium nomine Electores comprehendi,iamdiu tradiderunt:& eorum interpretationem ueram esse,ipse Imperator Carolus IIII in aurea sua Bulla sub titulo, De Iuribus officialium,dum principes feuda ab Imperatore uel rege Romanorum recipiunt,dum inquit:

Decernimus hoc Imperiali edicto, ut principes Electores,Ecclesiastici,uel etiam seculares,dum feuda seu regalia ab Imperatore uel rege recipiunt,ad dandum uel soluendū aliquid, nulli penitus sint

ad ſtricti: nam pecunia quæ tali prætextu perſoluitur, OFFICIATIS DEBETVR. CVM ERGO IPSI PRINCIPES ELECTORES CVNCTIS IMPERIALIS CVRIAE PRAESINT OFFICIIS, SVOS ETIAM HABENTES IN OFFICIIS HVIVSMODI SVBSTITVTOS, datos ad hoc à Romanorum principibus, & dotatos: uidetur abſurdum, quòd ſubſtituti officiales, à ſuis ſuperiorib. quocunq; quæſito colore, encęnia poſtularent, niſi forte ipſi principes Electores ſponte & liberaliter his aliquid largiretur. Quis hic non uidet, ipſum Imperatorem officialium nomine ipſos Electores intelligere? Teſtimonio itaq; tantorum autorum ſtamus, donec meliora allata fuerint. A

Poſtremò, ad præcedentes rationes quod attinet, etſi probabilibus coniecturis nitantur, & ab hiſtoriarum perito ingenioſè ſint ex cogitatæ: non tamen uſq; adeò firmæ ac ualidæ ſunt, ut id quod ſibi pollicetur Panuinius, euincere queant: quinimò rectè rem totam ac diligentius conſideranti, cõmunem ſententiam ſcriptorum contra ipſas immotam ſubſiſtere apparet. Sed de rationibus Onuphrij ſatis.

QVA RATIONE COMITIIS IMPERatorijs alij quoque principes, quàm Electores, apud Chronographos interueniſſe legantur.

Cap. IX.

IAM excuſsis Onuphrij rationibus, earumq; infirmitate demonſtrata, ordo exigit, ut ad teſtimonia ex uarijs autoribus hinc inde pro confirmatione ſententiæ ſuæ agglomerata, reſpondeam. Ac cum ſtatuam ex communi authorum ſententia, Septemuiros ante tempora Friderici II fuiſſe inſtitutos: exponam, qua ratione præter ſeptem principes Electores, alij quoq; complures Electoria dignitate minimè inſigniti, comitijs Imperatorijs interfuiſſe, & crebrò ſuis ſuffragijs Imperatores elegiſſe, apud hiſtoricos in uarijs locis memorentur. Id etenim ni factum fuerit, fruſtra omnis labor in pręcedentibus explicandis exhauſtus erit. Maior ſiquidem in uera locorũ accumulatorũ cõciliatione, quàm præcedentium rationũ refutatione uictoriæ ſpes ſita eſſe uidetur. Idq; cum animaduerterem, diligenter accurateq; mihi cogitandum duxi, quomodo tot autorũ teſtimonia inſtar acici haſtatorum condenſata, uno impetu perrumpi poſſent. At quo magis magiſq; de ea re cogitaui, tanto inextricabilior difficiliorq; eſt facta, ita ut ſæpius in Panuinij ſententiam concedendum, & haſta abiecta ex arena ſecedendum arbitrarer. Verùm dum pertinacius inſto, ac nihil quod ad tam difficilis nodi diſſolutionem pertinere poſſet, inquirere atq; rimari deſiſto, fit ut mihi forte fortuna quaſi Deus ex improuiſo apparens, liber peruetuſtus de iure Cæ- B

ſareo,

A ſareo, regio, feudali ac nationali inſcriptus ad manus ueniat: quem cu auidè percurro, inuenio in eo cùm alia multa utilia circa feudales ſucceſsiones, tum uerò ritus ac iura olim in Imperio obſeruari ſolita. Inter quæ & locum ad expediendum nodum ex uarijs autorum teſtimonijs, ab Onuphrio cōtra Septemuirorum ueterem in eligendo Imperatore prærogatiuam conuolutum, perquàm appoſitum. Eo ergo lecto, quin gaudio exultarem, continere me nō potui. Etſi enim libri paucis hucuſq; cogniti, non eam fidem fore cernerem, ut eius autoritate contra quoslibet irrefragabiliter niti poſſem: tamen cum in eo alia quàmplurima tradantur quæ hodie abrogata, olim autem in uſu fuiſſe, ex hiſtorijs conſtat: nec ad horum locorum diſſolutionem, eius autoritatem ſequi atq; amplecti dubitaui. Vt etenim alijs omnibus Iuribus antiquis, tam publicis quàm priuatis, quæ in eo commemorantur omiſsis, eorum ſaltem unum atq; alterū exemplum proferam, quæ autor libri iſtius circa iura Electorum in uſu fuiſſe tradit, iam autem abrogata uel immutata eſſe cernuntur. Inter alia tradit, Moguntinum primam uocem in electione habere: & Palatino Rheni, Imperatore defuncto, ius conuocandi Electores cum archiepiſcopo Moguntino commune eſſe. Illi quidem ſub pœna proſcriptionis, huic uerò ſub pœna cenſuræ Eccleſiaſticæ. Deinde Bohemum, quantumuis inter Electo-
B res numeretur, ius eligendi non habere. Quis hæc immutata non nouit? Hodie ſiquidem ex conſtitutione Carolina, Moguntinus coelectorum ſuorum ſuffragia perquirit: quo facto, ipſi uiceuerſa eius intentionem requirunt: itidem ſolus Moguntinus, cæteris Electorib. patentibus literis, diem, locum & tempus electionis indicat: & Bohemus tanquam primatum inter laicos Electores obtinens, tertium ſuffragium habet. At olim ſecus fuiſſe, ut autor libri refert, hiſtorici literis proditum reliquêre. Nam Moguntinum olim primam uocem habuiſſe, teſtatur Radeuicus lib. 3. cap. 16. & Palatino ius conuocandi Electores fuiſſe, Cuſpinianus in uita Caroli IIII, non longè à principio, & rurſus in uita regis Ruperti tradit. Bohemum uerò in electione minimè neceſſarium fuiſſe, autor grauis eſt Cardinalis Hoſtienſis in ſæpius allegato c. uenerabilem. §. uerò. cum alijs quàm plurimis autoribus. Cum ergo nō tantum in his, ſed & in alijs, tradita ab autore libri memorati, cum hiſtorijs cōſentiant, quis eius autoritatem in hac re quoq; non diſcrepantem ab hiſtorijs, ſpernandam arbitrabitur? Acceſsit poſtea ad confirmandam apud me autoritatem libri eius, quòd doctiſsimum uirum ac rerum Germanicarū illuſtratorem eximium, Sebaſtianum Munſterum ex eo Coſmographiæ ſuæ Germanicæ lib. 3. non tantum peculiare caput (neſcio qua de cauſa in Latino exemplari omiſſum) de Iuribus nationalibus conditis poſt translationem Imperij ad Germanos, inſeruiſſe; ſed & eundem, tanquam

Liber de iure Cæſareo & regio, &c. qui iā Francofurti impreſſus eſt.

Sebaſtianus Munſterus.

ueteꝛa

uetera Germaniæ iura continentem laudasse compererim, ea commemoratione adiuncta sibi primùm anno Domini 1543. à consule Basiliensi Adelbergo Meiero, omnis antiquitatis studioso cõmunicatum fuisse. His ergo rationibus persuasus, autoritatem memorati libri, ad nodi: ab Onuphrio uariorum testimoniorum coaceruatione connexi, dissolutionem allegare atque proferre non uereor, omni dubitatione seposita, uiros candidos atque sinceros, reipsa perpensa, concessuros huius loci subsidio, nodum inexplicabilem aliàs, aptissimè atque facillimè tanquã Tenedia bipenni incidi posse. His itaque præmissis integrum caput, in quo de Electoribus agitur, numero tricesimum, de uerbo ad uerbum fideliter redditum subijciam, cuius titulus hic est:

Adelbergus Meierus.

A

QVI REGEM ROMANVM
eligere debeant.

REgem Romanum tres principes seculares, & quatuor laici, creanto: episcopus Moguntinus cancellarius per Germaniã, primam uocem in Electione habeto: episcopus Treuerensis secũdam. Coloniensis tertiam. Laicorum principum duo eligunto: duo suffragãtor. Primus in electione comes Palatinus Rheni, Imperij dapifer, primam scutellam ponito in mensa ante regem. Secundus in electione dux Saxoniæ, Imperij marschallus, regi ensem præferto: Treuirensis cancellarius regni Arelatensis esto: & hæc tria officia Electorum connexa sunto. Tertius, marchio Brandenburgensis, camerarius Imperij, regi aquam abluendis manibus præbeto. Quartus, rex Bohemiæ, Imperij pincerna, regi Romanorum primum scyphum ad bibendum porrigito. Veruntamen sciatur, regi Bohemiæ nullum ius electionis esse. nam Germanus non est, reliqui autem quatuor & à patre & matre: uel ab altero tantum Germani sunto, ET cum Electionem facere uolent, conuentum Francofurtum indicunto: Moguntinus, sub pœna censuræ Ecclesiasticæ: Palatinus, sub pœna proscriptionis. Consortes electionis, qui cum ipsis eligent, deinde alios principes, quotquot eorum habere poterunt, conuocanto. Numerus principũ ideo inęqualis est constitutus, ut tribus unum eligentibus, & quatuor alium, tres tanquã pauciores, sequantur quatuor: idque ita in omni electione seruatur.

B

Ex hoc ergo Capite quilibet mediocriter prudẽs, etiam me tacente, præter alia & hoc facilè uidere potest, olim aliam in eligendo Imperatore uel rege, formã ac rationem per Electores seruatã, quàm quæ hodie recepta est. Nam etsi tunc Electores ęquè ac nũc essent, & in eligendo Romanorum rege uel Imperatore prærogatiuã haberent: tamen reliqui principes non penitùs ab electione excludebantur: sed ab Electoribus tanquam Imperij primoribus uocati, regis futuri electioni adhibebantur. Hodie uerò, ut notum est, alijs principib. remotis, omnis eligendi potestas ad solos Septemuiros transla-

a translata est. Huius rationis cũ historici non meminerint, uel quòd usq; adeò tunc temporis nota fuerit, ut eam literis tradi minimè opus fuerit, uel quòd ipsos ea latuerit, nec Onuphrius (etsi aliâs in historijs exercitatissimus) eius probabiliter gnarus esse potuerit: factum est, ut dum tot authorũ loca à se summo studio obseruata cũ ratione eligendi regis iam longissimò tempòre obscuata, concilia re ac conformare nequiuerit: Electòres tum temporis fuisse neget, ac communi authorum opinione de Electorum institutione reiecta, regem Romanorum, uel Imperatorem ab omnibus regni Germanici principibus tam Ecclesiasticis quàm secularibus post tempora Othonis III æquè atq; ante ea creatum fuisse statuat.

Verùm considerato eo quod iam diximus, nimirũ uetustis temporibus Principes non penitùs à conuentibus uel deliberationib. in quibus de electione Imperatoris uel regis tractaretur, exclusos; imò ad eos per principes Electores uocatos fuisse, loca ab Onuphrio collecta, neutiquam opinioni communi de Electorum institutione aduersantur: sed omni difficultàte sublata, cùm ea ad optimam facillimamq; concordiam reducuntur. Nam tam Ecclesiastici quàm seculares à Moguntino ac Palatino uocati, Electionib. interesse sunt soliti: ita tamen, ut Electores tanquam præcipui uoce

b ac electione cæteris anteirent, àc quæ ex commodo & usu reipub. esse arbitrarentur, proponerent, reliquis ea approbantibus: uel salute publica ac necessitate exigente, ea emendantibus. Atque hinc est, quòd aliquoties apud chronographos legitur, Imperatorẽ ab uniuersis Germaniæ principibus electum: non quòd potestas eligendi æquè apud omnes fuerit, sed quòd Electorum uotis atque suffragijs aliorum Principum approbatio accesserit.

Etsi autem hi qui prærogatiua eligendi caruère, Electorum autoritati suppressa, Imperatores interdum constituisse legantur, ut à Vuirtzburgensi & Metensi episcopis, Bauariæ & Carinthiæ ducibus Rodolphum Sueuiæ ducem tempore Heinrici IIII regem Forchemij electum esse, Vrspergensis & Lambertus Schafnaburgensis referunt, tamen id nostræ sententiæ parũ obstat. Nam etsi tales numero interdum superiores fuerint: semper tamẽ in eorum factione fuerunt, quibus ius eligendi competijt, ut nõ tam ipsorum authoritate quàm horũ res gesta uideatur. Sic namq; in electione Rodulphi, prædicti episcopi & duces, Sigefridũ Moguntinum, fautores Othonis IIII contra Philippum Sueuum Coloniensem & Treuirensem, capita factionis suæ habuerunt.

Et si quis iusto dolore excandescens talia non tam iure & consuetudine, quàm scelere pontificum Romanorum facta esse dicat, næ ille ueritatis scopum attigerit. Quoties etenim pontifices Romani uel odio nostrorum Imperatorum, uel uesana dominandi cupiditate incensi, plus quàm ciuilia bella diabolico furore in Germania

mania excitarunt, ut Imperij maiestate euersa, ac Electorum suffra- A
gijs sublatis, ipsi soli tyrannidem suam liberè exercerent. Non tota
Ilias harum rerum historiam caperet. Et quàm horribiliter adhuc,
uix centum ab hinc annis, pessimus Germaniæ deprædator & ex-
pilator insignis Æneas Syluius, Dietherum Isenburgicum archie-
piscopum Moguntinum, non tantum fulmine pontificio, sed & ar-
mis est prosecutus, quòd ad pontificis placitum se annatas solutu
rum & Electores cõuocaturum renuisset. Verùm quia querelę, ne
tunc quidem gratæ futuræ, quum necessariæ essent, huius propo-
siti non sunt: ideo me hic reprimo, & hæc molli tenuiꝗ brachio at-
tigisse satis esse existimo.

Porrò uerò, quia ex hac Principum conuocatione & usurpatio-
ne autoritatis, quam sibi elatiores ac potẽtiores maximè Guelphi,
aliquoties in electione præter ius arrogabant, & factionib. uel eo-
rum ambitione, uel pontificis Romani instinctu excitatis magna
sæpius incõmoda (quorum Polyarchia nunquam expers fuit, nec
erit) exorta fuère, ut cùm alia, tum uerò horribilium bellorum ci-
uilium incendia contra Heinricum quartum, & Sueuos Impera-
tores commota, luculenter ostendunt. Ideo subsequentibus tem-
poribus ratio est inita, ut penes solos Imperij officiales, iure ac pri-
uilegio eligendi Imperatoris, tempore Othonis III donatos, ele- B
ctio Imperatoris uel regis Romanorum esset. Etsi autem quo tem-
pore id fieri cœperit, nihil certi affirmare ausim: tamen Electores
post tempora Rodolphi Habspurgici non penitus à conuocatio-
ne aliorum Principum abstinuisse, sed hos adhibuisse interdum,
donec quod temporibus Caroli IIII penitus exclusi fuerint, histo-
riæ innuunt. Siquidem electioni Rodolphi, cùm alios Principes
Francofurti congregatos, tum Burggrauium Norinbergensem
interfuisse, M. Albertus Argentinensis in suo chronico refert. Et
ad Comitia celebrata post obitũ Heinrici VII, tres Austriæ duces
ac fratres, Fridericus, Lupoldus & Albertus, cum Ludouico Baua
ro, postea rege electo, uenère: Nauclero teste, generat. 44. Adhęc
Guntheri Schuuartzburgici, contra Carolum quartum designati,
electioni, non tantum Electores, sed & alios proceres Francofurti
interfuisse, ita tamen ut prærogatiua eligendi Electoribus conce-
deretur, idem Nauclerus generat. 46. his uerbis autor est:

Eodem anno Guntherus comes de Schuuartzenburg ex Thu-
ringia, uir strenuus & bellicosus, qui plures conflictus prosperè
absoluit, à Principibus Carolo contrarijs, ut se intromittat de re-
gno, rogatus, renuit: tandem eo pacto annuit, si in Francofordia
daretur sententia à Principibus, regnum uacare. Conuenientibus
igitur Francofordiæ quatuor ex Electorib. & multis proceribus:
datur sententia ab his, regnum uacare, & eisdem quatuor ius eli-
gendi competere. unde in die purificationis Mariæ, eodem anno,
per

A per Heinricum archiepiſcopum Moguntinenſem, Ludouicum marchionem in Brandenburg, Rudolphum comitem Palatinum Rheni,& Heinricum iuniorem ducem Saxoniæ, electus eſt prędictus Guntherus in regem Germanorum.

Cui etiam aſtipulatur M. Albertus Argentinenſis in ſuis chronicis,de Electione eiuſdē Guntheri Schuuartzburgici, ſtrenuiſsimi ac animoſiſsimi comitis,ſic ſcribens : Guntherus comes de Schuuartzenburg Turingen, circa quadraginta quinq; annos, uir robuſtus & ſtrenuus & prudens in bellis, quaſi ſolito Heinrici Moguntini,& quōdam Ludouici Principis plurimùm laborauit: quicq; in pluribus conflictibus feliciter præualens proprijs,capiendo & uaſtando plurimùm eſt ditatus à Principibus * Carolo contra ſe intromiſit, de regno rogatur: qui primò & renuens,tandem Principes ex pacto aiunt: Si in Frankfurt per principes & nobiles ſententiatū fuerit,uacare regnum & Imperium:maiorq; pars principum qui ſimiliter per ſententiam declarati fuerint, ius habere ipſum,abſq; omni Symonia elegerint,propter Deum dicēs,ſe exp oſiturum periculis pro Deo & Imperio corpus ſuum. Hoc facto,cum exercitu ſuo in campo ſe poſuit iuxta Frankfurt, feria ſexta poſt Hilarij,anno M. CCC. XLIX, conuenientibusq; inibi principibus 4.& multis alijs baronibus,& per ſententiam detectam Imperium uacare, & eiſdem quatuor competere ius eligendi, electus eſt in B Purificatione per Heinricum archiepiſcopum Moguntinum, Ludouicum marchionem de Brandenburg,Rudolphum de Bauaria, Palatinum Rheni, annuente Ruperto ſuo fratre, capto cum Ruperto fratrucli eorum,& Ericum ducem Saxoniæ,&c.

* locus hic apud Albertum corruptus eſt.

Quę quidem teſtimonia Chronographorū (meo iudicio) ſatis clarè oſtendunt,uſq; ad tempora Caroli IIII, alios principes ad comitia Imperatoria, in quibus de Electione Imperatoris uel Regis tractaretur,aſſumptos.

Verùm conſtitutione Carolina poſtea eſt introductum, ne ciues Francofordenſes defuncto Imperatore per omne tēpus illud, quo ſuper electione Imperatoris tractari & agi contigerit, neminem,ciuitatem Francofordenſem,cuiuſcunq; dignitatis, conditionis uel ſtatus extiterit, intromittant, uel intrare quouis modo permittant, principibus electoribus, eorumq; nuncijs & procuratoribus duntaxat exceptis,prout id in ea cōtinetur ſub titulo,Qualis debeat eſſe conductus Electorum,& à quibus,circa finem. Et ex eo tempore Electores in ſuis ſuffragijs aliorum principum præſentia ac aduerſatione oneroſa liberati, priuilegijs que Cæſareæ amplitudini paribus donati, titulum Electoratus, antea non uſque adeo frequentem, officijs quæ gerunt addere, authoritate creſcere, & bonis ſibi per Imperatores collatis ditari, cæperunt. Ita ut nec luminibus ipſorum , quibus antea multitudo aliorum princi-

pum offecerat, quicquam hodie illustrius, nec autoritate amplius sit.

ARGVMENTA ONVPHRII CONII-cientis, Electorum institutionem sub Gregorio x, ac temporibus Rodolphi exortam, infirma esse: alijs contrarijs coniecturis probatur.

Cap. x. & ultimum.

XPLICATA ratione quæ olim in comitijs Imperatorijs obseruata fuit, ita ut loca ab Onuphrio congesta minimè cum opinione communi de institutione Electorum pugnare possint: minimè necessariũ esset, eius coniecturas de institutione Electorum à communi opinione alienas ulterius refellere: quòd eæ superius Cap. 4 per rationes adductas à me pro communis sententiæ confirmatione abundè & uerè sint resutatæ: iuxta id Euripideũ, ἀλλ' οἱ λόγοι κατασπαλαίουσι λόγους, Ratio rationem euertit. Veruntamen non tam necessitatis, quàm superfluitatis gratia, quasdam his prioribus addere, & eius coniecturis opponere adhuc libet. quarũ prima est, quòd authores grauissimi, qui uel ipsis temporibus Rodolphi, uel paulo post ea uixêre, hanc institutionem Electorum Othoni tribuant: minimè id facturi, si tale quid sub temporibus Rodolphi accidisset. Nam ut taceã, toties iam memoratos authores Leopoldum de Babẽberg, Marsilium Patauinum, aliosq́ꝫ, qui nondum quadraginta annis exactis à tempore Rudolphi, maximis grauissimisq́ꝫ reipub. negocijs, sub Ludouico Bauaro adhibiti fuêre, & Othoni hanc institutionem tribuere, non autem Rudolpho: quin & Ptolemæus Lucensis, historicus celebris, qui(ut Blondus lib. 8. Decade secũda testatur) temporibus Rudolphi & Adolphi Nassauiensis uixit, & historiam pontificum Romanorum, usq; ad Celestinum V deduxit, referente Volaterrano: non Rudolpho, sed Othoni III hanc institutionem tribuit. Etsi enim eius historia hactenus nondũ edita, sed (Deo uolente) breui in lucem proditura sit, tamẽ quid de Electorum institutione scripserit, ex Platina cognosci potest, qui eum in uita Gregorij V de institutione Electorum citans, in hæc uerba scribit:

Ptolemæus Lucensis.

Hos autem Imperatoris eligendi autoritatem primo habuisse Ptolemæus refert: archiepiscopum Moguntinum, Germaniæ: archiepiscopum Treuirensem, Galliæ: archiepiscopũ Coloniensem, Italiæ nomine. His additi quatuor principes, Marchio Brandenburgensis, Imperatoris post electionem camerarius: Comes Palatinus, qui dapes: Dux Saxoniæ, qui ensem fert. Sunt qui scribant Bohemiæ regem, septimum Electorem, Imperatoris pincernam esse: hisq́ꝫ in eligendo additum esse, ad tollendam discordiam partium. ad utros enim inclinasset, ea pars certè potior habebatur. Tulisse hoc iniquo animo Francos aiunt.

Quis

a Quis ex hoc loco non uidet Ptolemæum, qui tempore Rodulphi uixit, non huic, sed Othoni III institutionem Electorum tribuere: & quātumuis Onuphrius uir doctus sit, quis authoritatem Ptolemæi, quàm eius coniecturas, sequi non mallet? Antiquior siquidem, maximè in talib. rebus, melius præsumitur scire ueritatē. 20. distinct. c. de quib. facit 16. q. 1. c. sic uiue. & ibi notatur, & in c. ieiunium. 66. dist. cum alijs multis simil.

Secundò, cum Onuphrius hanc institutionem Electorum, in magno concilio Lugdunensi receptam & cōfirmatam arbitretur, certè ualde ineptos ac negligētes scriptores eius seculi fuisse necesse esset, qui cum res minimas ac futilissimas in eo concilio decretas descripserint, & ad posteritatem transmiserint (ut, in templis esse abstinendum à confabulationibus: genua in missificatione flectenda: negociationes in cœmiterijs non esse faciendas: domus alienigenis usurarijs, ad exercendum fœnus, non esse locandas: cum alijs eius generis infinitis, quæ ab Antonino tertia parte historiarū, tit. 20, capitulo 2 referuntur) rem tanti momenti silentio prætermiserint. Id quod mihi tamen uerisimile non est: maximè cum pontifices de hac institutione Electorū, æquè atque de Translatione Imperij, in omne æuum gloriari potuissent. *Decreta concilij Lugdunēsis.*

Tertiò, quis Rudolphum permissurum fuisse putabit, ut Otho-
b carus rex Bohemiæ, qui eius electionem summis uirib. impedire annixus erat, Electoratus dignitate insigniretur? (taceo bellum ab Othocaro cōtra Rodulphum motum, quòd id post institutionem Electorum accidisse necesse sit.) Hostis honoribus priuari, non augeri uel condecorari consueuit. argumento l. naturalem. §. fin. ff. de acquir. rer. dom. & facit l. libertas. ff. de stat. hom. & Instit. de his qui sunt sui uel al. iur. §. 2. & l. ex hoc iure. ff. de iusticia & iure.

Quartò, cum tempore concilij Lugdunensis, in quo hanc institutionem Onuphrius confirmatam putat, Rodulphus iam Imperator fuerit: & tantam rem eius consilio adhibito, haud dubiè geri & confici oportuerit: cui uerisimile erit, eum extraneos filijs proprijs præposituros fuisse in dignitate longe amplissima? Certè ut ducatum Austriæ uacantem filio Alberto, non magno temporis spacio pòst interiecto, contulit: sic eum haud dubiè ad dignitatem Electoratus euecturus fuisset. Vnusquisque etenim filios magis quàm alienos diligere præsumit. l. isti quidem. ff. quod metus causa, l. si pupillorum. §. si pater. ff. de reb. eorum. l. nec ei. ff. de adopt. §. fin. Instit. de noxal. Et pater semper præsumitur capere salubrius consilium in fauorem filiorum. l. nec in ea. ff. de adult. Et dilectio dicitur esse inter patrē & filium. 3. q. 5. c. non omnis. & not. per Ioh. Andr. de reg. iur. c. non est sine culpa. lib. 6.

Non addo hisce, quòd cum Austria iam inde à temporib. Friderici secundi, qui eam cor ac clypeum Romani Imperij appellauit, *Austria cor & clypeus Imperij.*

eius potentiæ ac autoritatis, usq; ad tempora Rodolphi fuisset, ut A
nulli alij ducatui cederet, Rodolphus non minorem eius, quàm alterius ducatus, rationem in distributione electoratuum uerisimiliter habiturus fuisset.

Cui deniq; persuadebitur, Gallos, qui iam inde ab Hugone Capeto quàm grauissimè tulerant, maiestatem Imperij apud Germanos mansisse omnemq; lapidē quàm sæpissimè mouerāt, de ea per quoddam Senatusconsultum in Gallias reducenda, eo tempore quo pontificem tali præsidio circumseptum, ijs'que locis inclusum tenebant, ut neutiquā ipsorum manibus elabi posset, permissuros fuisse, Lugduni talem constitutionem condi ac promulgari, qua omnis aditus Imperij recuperandi, ipsis quodammodo in perpetuum præscinderetur? Ita Gallorum animos Imperij cupidos esse constat, ut quis citius concilium hoc nunquam Lugduni celebratum, quàm tale quid præsentibus Gallis decretum fuisse, crediturus sit.

Vltimò, Onuphrius hac Electorum institutione, pontifici Romano ius electionis, quod in Imperatoribus eligendis habuerit, è manu ereptum, atq; in septem tāium hominum potestatem collatum esse conqueritur: cum admiratione incredibilis, huius seculi, ignauiæ, quæ id tam patienter ferat. At pontifici Romano, uel eius legato, iam temporibus Philippi Sueui & Innocentij tertij, nullum B
ius in electione competebat, nec etiam id pontifex sibi arrogabat: ut clarè liquet in toties iam allegatà decretali, Venerabilem, statim post principium: quomodo ergo iure eligendi Imperatoris, temporibus Philippi Sueui, pontifici non competente, id temporibus Rodolphi ei adimi potuit? uel eius ademptio ad ea tempora referri? Priuatio siquidem præsupponit habitum. l. decem. & ibi Bartolus & doctores notant, ff. de uerbor. oblig. cum alijs similib.

Verùm quid plures coniecturationes, ad euertēdas Onuphrij, conquiri necesse est, cum eæ sua infirmitate uix consistentes facili momento corruant? Nam quale hoc sit argumentum, quòd post tempora Rodolphi multa Electorum mētio, nulla uerò antea fiat: suprà capite sexto est declaratum.

Alterum ut debilius, sic ridiculum quoq; nonnihil est, quo conijcit, errorem eorum qui hos septem Electores à Gregorio V institutos fuisse existimant, ex similitudine nominum subortum, V pro X ponentium. Si enim cōtra manifestam Chronographorum atque aliorum scriptorum autoritatem ita conijcere licet, quis mihi uitio uerterit, si Electores tempore Gregorij II institutos esse dixerim: quòd is Germanos è tenebris opera Bonifacij Angli monachi erutos, recepta ueritatis luce ornare uoluerit, apostolo Germanorum Bonifacio præ cæteris primatum inter Electores concesso: alijs per errorem pro II, quæ linea recta scribenda sunt, V flexu

A flexu incuruato scribentibus? Vel si dixero, Electores à Gregorio nono institutos, quòd Fridericum secundum ab eo excommunicatum deponerent, aliumq́ue Imperatorem crearent, an malè coniecturasse uidebor? Nec tertium quod adfert maioris momenti est, arbitrans, cum in eo concilio noua pontificis Romani electio instituta fuerit, fieri potuisse, ut de episcoporum Germaniæ consensu, idem de Imperatoris comitijs factum fuerit. Nam initio, ut prætermittam omnes rationes contrarias superius positas, itidem coniecturas præcedentes, cum pontifices Imperij formam cum papatus ordinatione conformare uoluerint, quare nôn totidem Electores, quot cardinales, constituerunt: maximè cum quę dignitas est cardinalium, eadem quoque Electorum esse feratur? & tanta'ne principes Germaniæ pontificis Romani mancipia fuisse existimabuntur, ut quicquid ipse statuerit, paucis episcopis consentientibus, id, ipsis absentibus & non consentientibus, ratum habendum fuerit? Id uerò minimè mihi probabile uidetur. nam quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet. c. quod omnes. de reg. iur. in 6. cum multis similibus. Nec præsumitur princeps uel papa uelle auferre ius alterius contra iusticiam. l. 2. §. meritò. & §. si quis à principe. ff. ne quid in loco publico. & est text. in c. ex B tuarū. de usu & authoritate pallij. Felinus in c. causam quæ. in uerbo Interpretatio, de rescriptis. Iason in l. 1. & in l. fin. in 4. col. ff. de constit. princip.

Quandoquidem itaq; ex pręcedentibus satis manifestè apparet, nouam Onuphrij sententiam de electorum institutione, rationibus perquam infirmis suffultam, ita ut contra eas communis opinio historicorum, institutionem Electorum Ottoni tribuentium, inconcussa subsistat: ego instituto meo ad exitū (Dei fauore) perducto, finem huic opellæ impono. Cętera, quæ de Electorum numero & priuilegijs, alijsq́ue ad hos pertinentibus dici possent, in alium locū reseruans: ac hæc qualiacunq; sint, iudicio ęqui lectoris permittēs. Neque etenim adeò mihi mea arrident, ut ea potius instar Suffeni ipsemet mirari atq; extollere, quàm aliorum censuræ subijcere malim: memor dicti Platonici, quod lib. 5. de Legibus extat: τὸ γὰρ ἀληθείᾳ γε πάντων ἁμαρτημάτων, διὰ τὴν σφόδρα ἑαυτοῦ φιλίαν αἴτιον ἑκάστῳ γίγνεται ἑκάστοτε. τυφλοῦται γὰρ περὶ τὸ φιλούμενον ὁ φιλῶν: ὥστε τὰ δίκαια καὶ τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ καλὰ κακῶς κρίνει, τὸ αὑτοῦ πρὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀεὶ τιμᾶν δεῖν ἡγούμενος. οὔτε γὰρ ἑαυτὸν, οὔτε τὰ ἑαυτοῦ χρὴ τόν γε μέγαν ἄνδρα ἐσόμενον στέργειν, ἀλλὰ τὰ δίκαια ἐάν τε παρ' αὑτῷ, ἐάν τε παρ' ἄλλῳ μᾶλλον τυγχάνῃ πραττόμενα. Ac ut à uiris bonis omnia æqua mihi polliceor, sic ut Onuphrius statuat uelim, hoc qualecunque sit, non eo animo à me susceptum, ut laudibus eius, quæ ei ob multarum rerum utilissimarum inuestigationem debentur, detraherem; sed ut ueritas rei tam nobilis, ac non solum dignæ, sed

& necessariæ cognitu, erueretur. Cognita est Germanis plerisque A
eius, in antiquitatibus indagandis industria, & probata eruditio.
At si quis eius sententiæ in rebus patrijs, quarum fortè æquè ac
ille studiosus est, minimè subscribat, ac ut ex tripode profectam ue
neretur: id non tam ex inuidia uel obtrectatione laudū eius, quàm
amore ueritatis fieri existimet: nec usqueadeò grauiter atque mo-
lestè ferat, plusculum diligentiæ ac ueritatis in Italis scriptoribus
à Germanis interdum requiri, uidentibus æquè ac alijs exteris,
quàm frequenter ipsi falsa & à fide historica penitus aliena scri-
bant. Ac etsi Onuphrius Italos hoc excusatos putet, quòd rebus
Germanicis tradendis minimè uacent: quàm tamen hoc dictum in-
dignum historico sit, non dubito quin ipse uideat. Nam cum pri-
ma lex historiæ sit (teste Cicerone) ne quid falsi dicere audeat: dein-
de, ne quid uerè non audeat: ne qua suspicio sit gratiæ in scribēdo,
nec qua simultatis: an'ne hi historias uel fabulas scribere uidebun-
tur, qui falsa pro ueris, incomperta pro compertis referre non eru-
bescunt? Imò dum se historias scripturos pollicentur: hoc ipso se
ad ueritatis indagationem, & mendaciorum fugam, siue res sint
patriæ, siue exoticæ, astringunt. In quo latius oratio excurrere ge-
stiret: sed eam intra metas hoc tempore contineo, quò id quod in
initio pollicitus sum, præstem, & ad finem exoptatum eo maturius B
perueniam. Hoc tamen præterire non possum, cum Onuphrius
Germanis allegata religionis mutatione, magnam rerum nouan-
darum ambitionem exprobrarit: cupere me, ut quod in his repre-
hendit, ipsemet uitare studuisset: neutiquam tunc eum scripturum
fuisse, se uehementer mirari incredibilem huius seculi ignauiam,
atq; in primis Romani pontificis: pòst Italiæ, deinde cæterorum
principum inertiam, qui omnes comitijs Imperij interesse soliti,
ius tantæ electionis sibi è manibus eripi, atq; in septem tantum ho-
minum potestatem collocari, permiserint. Vt etenim Germanis
iniuriam insignem facit, qui neutiquam religionem mutarunt: sed
uitia, quæ pontificum Romanorum ignauia & impietate in Eccle-
siam irrepserant, mandato Dei, suam uocem omnibus rebus huma
nis anteferre iubentis, correxerūt: sic ipse, qui præsentem Reipub.
formam mutatam cupit, non solum in reprehensionem innouatio
nis, sed & suspicionē seditiōis incidit. De quo plura dici posset, nec
immeritò: sed hæc admonuisse, non exaggerasse uolui: sperans
Onuphrium hæc non tantum amicè accepturum, sed &
de Germanis in posterum æquius sen-
surum esse.

FINIS.

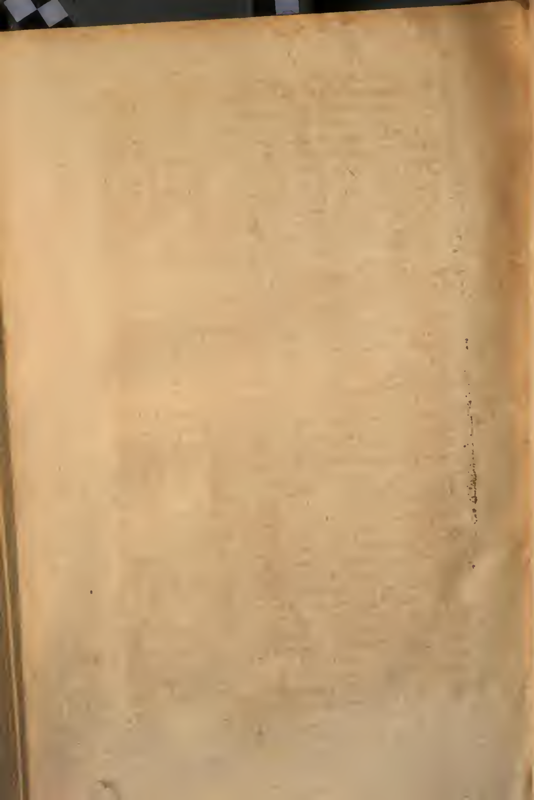

RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM INDEX.

A

B

C

Ca-

con-

D

ii 5 Dio-

F

I

iura-

Lotharius

mores

P

T

V

X

Y

Z

ERRATA SIC EMENDABIS.

Pag. 37 uers. potestati præpositæ, 48 19 signum 49 10 eligentes 55 7 Ecclesiæ 55 23 inquit 60 3 potestatem ibid. 6 religiosi 72 22 qui 80 16 exitum. 83 13 definitum 90 12 alligationis 92 21 inquit 102 4 eorum 140 13 sacrificium, 781 3 caliginosis ibid. persuadebar 818 6 replentes.

BASILEÆ, EX OFFICINA
Iohannis Oporini, Anno Salutis M. D. LXVI.
Mense Martio.